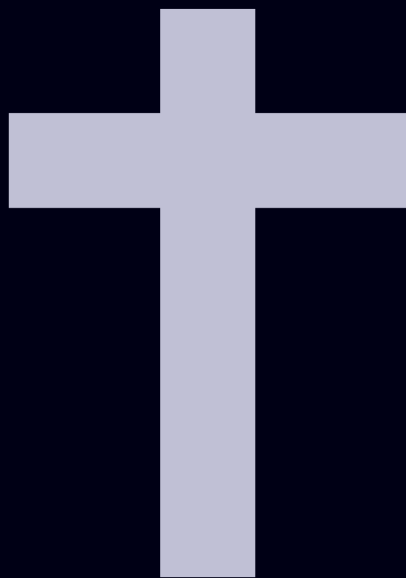

Manö Kamij

The New Testament in the Kobon Language of Papua New Guinea

Manö Kamɨŋ
The New Testament in the Kobon Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kobon

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
3850151d-322e-5e07-a069-b89a616a091d

Contents

FRT	1
Madyu	2
Mak	65
Luk	102
Jon	168
Aposil	215
Rom	276
1 Korid	306
2 Korid	335
Galesia	352
Epesas	362
Pilipai	371
Kolosi	378
1 Desalonaika	385
2 Desalonaika	391
1 Dimodi	395
2 Dimodi	403
Daidas	409
Pilimon	413
Hibru	415
Jems	438
1 Pida	445
2 Pida	454
1 Jon	459
2 Jon	466
3 Jon	467
Jud	469
Repelesin	472
Read the New Testament	505

Manö Kam+iŋ

The New Testament in the Kobon language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Manö Kam+iŋ

The New Testament in the Kobon
Language of Papua New Guinea
[kpw]

Translation by Wycliffe Bible
Translators

© 2005, The Bible Society of Papua
New Guinea

Print publication, 2005 by The Bible
Society of Papua New Guinea

Web version
2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made avail-
able to you under the terms of
the Creative Commons license
(Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works).
[http://creativecommons.org/](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0) li-
censes/by-nc-nd/3.0

Your are free to share — to copy,
distribute and transmit the text
under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute
the work to *Wycliffe Bible Trans-
lators* (but not in any way that
suggests that they endorse you
or your use of the work).

- **Noncommercial.** You may not
use this work for commercial
purposes.
- **No Derivative Works.** You may
not alter, transform, or build
upon this work.
- **In addition,** you have permis-
sion to port the text to different
file formats, as long as you don't
change any of the text or punc-
tuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribu-
tion, you must make clear to others
the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim
tok orait na lo bilong Creative Com-
mons Attribution-Noncommercial-
No Derivative Works license. Em
i tok olsem **yu ken givim kopi
long narepela manmeri.** Yu ken
wokim kopi na givim long husat
i laikim. Tasol, yu mas tok klia
dispela samting i kam long [http://
tokplesbaibel.org](http://tokplesbaibel.org). Yu no ken kisim
mani na salim dispela. **Yu mas
givim nating.** Na tu, **yu no ken
senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na
narapela buk i stap long dispela sait
i gat tok orait long usim wantaim
dispela samting tasol. Sapos yu laik
narapela tok orait, yu mas askim
husat i papa bilong copyright long
dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no
orait long dispela tok orait, stretim
tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok
bilong God long nupela tok ples, yu
ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok
ples English i stap long [http://cre-
ativecommons.org/licenses/by-nc-nd/
3.0/legalcode](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode).

Sapos yu gat askim long dispela, **plis
askim mipela.**

**God Manö Ad+iŋ Hain
Nibö u buk ke ke pes
nihön nihön midöp aui
niŋmön**

Kobon[tab]Manö ulep[tab]pes

Madyu Jisas Kraiss Manö Aij u Madyu kali kliñ rika

*Ebrahim rikö rik dam dapil gilö
Jisas Kraiss nîp yag daula
(Luk 3:23-38)*

¹ Jisas Kraiss nap nîhi itan nîpe gau riklö rik amil apil göm nîp yag daula rö hagnig gabin. Bi kub Ebrahim rikö rik damöm, kin Depid nîp yag daula. Depid nîpe rikö rik damöm, Jisas Kraiss nîp yag daula. *

² Anig gila:

Ebrahim Aisak nîp yag daula.

Aisak Jekop nîp yag daula.

Jekop nîpe pen, Juda nîp riköm, nîmam hain magö u agip yag daula.

³ Juda nîpe nîbi Dema aip mîdöm, Peres aip Sera aip kalip yag daula.

Peres, Hesron nîp yag daula.

Hesron, Ram nîp yag daula. *

⁴ Ram, Aminadap nîp yag daula.

Aminadap, Nason nîp yag daula.

Nason, Salmon nîp yag daula.

⁵ Salmon, Boas nîp yag daula. Boas nîme nîpe u Rehap.

Boas, Obed nîp yag daula. Obed, nîme nîpe u Rud.

Obed, Jesi nîp yag daula.

⁶ Jesi, kin Depid nîp yag daula.

Depid, Solomon nîp yag daula.

Solomon nîme nîpe u, nöd bi ne Yuraia nîp udö umö, hainö Depid nîp udöm me, Solomon nîp yag daula. *

⁷ Solomon, Riaboam nîp yag daula.

Riaboam, Abaija nîp yag daula.

Abaija, Esa nîp yag daula.

⁸ Esa, Jihosapad nîp yag daula.

Jihosapad, Joram nîp yag daula.

Joram, Asaia nîp yag daula.

⁹ Asaia, Jodam nîp yag daula.

Jodam, Ehas nîp yag daula.

Ehas, Hesekaia nîp yag daula.

¹⁰ Hesekaia, Manasa nîp yag daula.

Manasa, Emos nîp yag daula.

Emos, Josaia nîp yag daula.

¹¹ Josaia, Jekonaia nîp yag dapöm, nîmam rimnap yag daula. Nîn anîbu, daun kub Babilon nîbi bi apöm, Isrel nîbi bi kalip nagî li dam Babilon ud arla. *

¹² Ud areila, Jekonaia anîb gau mîdöm, Sialdiel nîp yag daula.

Isrel nîbi bi kale Babilon arö göm ram mînön Juda ado gi arla u, Sialdiel, Serababel nîp yag daula. *

¹³ Serababel, Abaiad nîp yag daula.

Abaiad, Eliakim nîp yag daula.

Eliakim, Eso nîp yag daula.

¹⁴ Eso, Sedok nîp yag daula.

Sedok, Ekim nîp yag daula.

Ekim, Elaiad nîp yag daula.

¹⁵ Elaiad, Eliesa nîp yag daula.

Eliesa, Madan nîp yag daula.

Madan, Jekop nîp yag daula.

¹⁶ Jekop, Josep nîp yag daula.

Josep me, nîbi Maria nîp ñeila.

Maria nîpe Jisas nîp yag daula.

Jisas nîp Kraiss a gimîdal.

¹⁷ Anîb u me, bac hon Ebrahim nîpe rikö riklö rik dam dapil göm unbö sidun böñ dan ara u, hainö bac kin Depid nîp yag daula. Yag daulö, Depid nîpe pen rikö riklö rik dam dapil göm u rö nöp sidun böñ dan areila, hainö Babilon bi ke gau nîbö apöm kalip nagî li dam ram mînön kale u ud arla. Ud areila, hainö pen kauyan rik dam dapil göm unbö sidun böñ dan ara u, hainö Kraiss nîp yag daula.

Maria Jisas nîp yag daula

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Jisas Kraiss nîp yag daula manö u hagnig gabin. Jisas nîme Maria, Josep nîp ñeila, nîpe aip ajmil wasö, kale nîñla Maria ñî mudun mîdeia. Ana U† nîpe u ke gö, ñî mudun anîbu mîdeia. *

* **1:1:** 1Kr 17:11; Jen 22:18 * **1:3:** Jen 38:29-30 * **1:6:** 2Sa 12:24 * **1:11:** 2Ki 24:14-15; 2Kr 36:10; Jer 27:20 * **1:12:** Esr 3:2 * **1:18:** Luk 1:27,35

19 Pen nugmul nipe Josep bi aij u me, manö kub hagaga; gasi u nöp niñöm haga, “Ñi mudun midöp anibu, nibi bi gau hag ñinabin, nip nable ginab. Anib u, agamij hag yu+n,” a ga.

20 Josep anig niña u pen, sibön yañ uhön niña, Bi Kub ejol nipe ap nip haga, “Josep, Depid ñi nipe! ‘Nibi anibu, niñön ginig udnam?’ a gimön, gasi u niñagmön; halöwaö udmön. Ñi mudun midöp u, Ana U+ u nöp gö midöp.

21 Hainö ñi u rik dauö nipe kub göm, nibi bi nipe gau nan si nan naj gipal pri u hik gi yunab u me, hib nipe Jisas a gimön,” a ga. *

22 Anig ga anibu, Bi Kub nipe bi manö nipe hagep bi ap nip hag ña niñöm nipe pen anig ginab a göm haga.

23 Nipe haga,
“Nibi praj bi ap aip ajöm wasö, ñi mudun midöm,
ñi ap yag daueinab, hib nipe u Emanyuel a ginaböl,” a ga.
Emanyuel manö if u, God hon aip midöp. *

24 Pen Josep uhön hanöm uraköm, Bi Kub ejol nipe manö haga u udöm, nibi Maria nip udnam, a göm niña.

25 Nöd Josep Maria aip ajmil wasö, Maria ñi u yag dauö, Josep ñi anibu hib nipe Jisas a göm me, Maria nip böñ nöp uda. *

2

Bi gasi kid hik niñeb gau apöm Jisas nip niñla

1 Pen Herod Judia Propins kin midmidöp ñin u, Maria Jisas nip yag daua Bedlehem daun, ram minön Judia an au. Yag dauö, bi gapi kid hik niñeb gau, sidö auab lau nibö Jerusalem apöm, nibi bi gau hag niñöm hagla,

2 “Juda nibi bi, Kin hon, a gipim u nip yag daubal! Miñi libal midöp gain Hon ram minön hon sidö auab

lau nibö gau midun niñbun gapi u waielöp; niñun me, hib nipe hagno adö aran a gun aubun,” a gila. *

3 Anig hageila, kin Herod manö anibu niñöm, nibi bi gai i kale ñi anibu nip gasi niñöm yip niñagöl rö löp, a göm, gasi iru niña. Jerusalem nibi bi gau magönhalö u rö nöp gasi iru niñla.

4 Pen kin Herod, God nip nan sabe gep bi kub gau abe, God lo manö hag ñeb bi gau abe, kalip wiñ alö aueila haga, “God manö hagep bi gau Krais nip yag daunaböl ram minön gai, a gila?” ö ga.

5 Anig hageia hagla, “Bi God manö hagep ap, hadame nöp manö kali kñiñ riköm haga rö, nip yag daunaböl Bedlehem daun, ram minön Judia an au. God manö hagep bi anibu God Manö kali kñiñ riköm haga,

6 ‘Ram minön Judia an gau
ram minön ke ke iru midöp u me,
ram minön Bedlehem niñö pro rö linab u
pen Bi Kub u ram minön anibu nibö apöm,
nibi bi yad Isrel nibi bi kalip abad mideinab.
Anig ginab rö, Bedlehem hib kub mideinab,’ a ga,” a gila. *

7 Anig hageila, kin Herod niñöm, am bi gasi kid hik niñeb gau kalip agamij wiñ alö aueila haga, “Magö mai rö gapi anibu waiela?” ö ga.

8 Hageia, nip manö anibu hag ñeila, kalip Bedlehem hag yuöm pir alöm haga, “Kale am ñi anibu ulhai niñ aij gimim, ado gi apim yip hagpe, yad abe amem hib nipe hagnö adö aran,” a ga.

9 Kin Herod anig hagö, kale hadlö niñöl gi, gapi kale sidö auab lau niñla u nöd nöd gö niñöl gi, kale hain gila. Gapi u am am, niñan u ram mideia an au gilan nöp pidön ga.

10 Anig gö kale niñlö, aij a gö niñöl gi,

* 1:21: Luk 1:31; 2:21
Jon 7:42

* 1:23: Ais 7:14

* 1:25: Luk 2:21

* 2:2: Nab 24:17

* 2:6: Mai 5:2;

11 ram raul miḡan yaḡ amöm niḡla, ñiḡaḡ u niḡme Maria aip midailö. Kale am kugom yimöm, ñiḡaḡ u hib haglö adö areia niḡöm, wadi kale gau aḡa löm, niḡ nan aij riḡmnap ñiḡla. Gol riḡmnap, pauda haḡiḡ aij auep riḡmnap, wel haḡiḡ aij auep riḡmnap ñiḡla. *

12 Pen kale siḡbön aḡ yaḡ hanöm uhön niḡla, God haga, “Ado ḡi Herod midöp u aragmim!” a ga. Anib u, haga rö niḡöm, adan milö ap aramöm, ram kale ado ḡi arla.

Josep Maria amil miḡhau ud piḡñiḡ ḡi ram miḡnöḡ Ijip ara

13 Pen bi ḡasi kiḡ hiḡ niḡeb gau kale aniḡ göl arla niḡöl ḡi, Josep uhön niḡa, ejol ap apöm niḡ haga, “Herod ñiḡaḡ u al pak linam a göm, ulḡai niḡniḡ gab. Anib u, ñiḡaḡ amil miḡhau yiḡid uḡ ḡi, piḡñiḡ ḡi ram miḡnöḡ Ijip armön. Aumön a geinam nöḡ, kauyaḡ ado ḡi aumön,” a ga.

14 Hagö, Josep siḡbön aḡ yaḡ nöḡ uraköm, ñiḡaḡ amil miḡhau uḡ ḡi ram miḡnöḡ Ijip ara.

15 Uḡ ḡi ara anibu, Bi Kub niḡpe bi manö niḡpe hagep ap niḡ hag ña niḡöm niḡpe pen kalḡ kliḡ riḡköm haga, “Ñiḡ yad u Ijip niḡbö wiḡñ alnö auöp,” a ga.

Pen Josep amilap am Ijip nöḡ midlö, Herod umaia me, hainö kauyaḡ ado ḡi aula. *

16 Pen Herod niḡpe niḡa, bi ḡasi kiḡ hiḡ niḡeb gau, niḡpe haga rö gageila, niḡ mulu kal yabiḡ lugö haga, “Yiḡ ḡiḡal anibu, ñiḡaḡ bi kub miḡdniḡ gab u yad aigö ḡi gem niḡ al pak linam?” a göm niḡa. Pen niḡpe ḡasi ap niḡöm haga, “Bi ḡasi kiḡ hiḡ niḡeb gau kalḡ ḡapi u waiela ñin u, yiḡ hag aij göm arla. Anib u yad niḡbin, Bedlehem söḡ au ñiḡaḡ yaḡ daulö, miḡ miḡhöḡ lugöp gau abe, ñiḡaḡ hainö yaḡ daubal gau abe, al pak linaböl u, ñiḡ anibu abe al pak linaböl,” a ga. Aniḡ hagöm me, bi niḡpe riḡmnap hag yuö amöm, ñiḡaḡ

Bedlehem söḡ au miḡdeila magöḡhalö al pak liḡ hakla.

17 Bedlehem ñiḡaḡ al pak liḡa anibu, bi God manö hagep Jeremaia ḡinab a göm kalḡ kliḡ riḡka rö nöḡ ḡiḡa. Jeremaia manö anibu kalḡ kliḡ riḡköm haga,

18 “Rama daun au möḡ gö, manö hauḡ kub göm, miḡtöḡ kub ḡinaböl.

Nibi Resel riḡkö, riḡklö riḡ amil apil ḡinab gau, möḡ gö miḡtöḡ ḡinaböl.

Ñiḡ kale um hakla niḡöm nibi bi riḡmnap kalḡp hag udöl rö lagnab,” a ga. *

Josep Maria amil miḡhau aip kauyaḡ ado ḡi arla

19 Pen hainö bi kub Herod umö, Josep Ijip gau midöm hanöm uhön niḡa, Bi Kub ejol niḡpe ap apöm niḡ haga,

20 “Bi ñiḡaḡ al pak linig geila gau hadö umbal u me, nabin amil miḡhau kalḡp uḡ ḡi, ado ḡi ram miḡnöḡ Isrel armön,” a ga.

21 Hagö, Josep ñiḡaḡ amil miḡhau uḡ ḡi, ado ḡi Isrel ara.

22 Pen amjakö, manö ap hagla, “Herod umö, ñiḡ niḡpe Akeleas Judia Propins nibi bi kalḡp abad midöp,” a ḡiḡa. Hageila, Josep niḡpe Akeleas midöp ram miḡnöḡ anibu niḡhön ḡiniḡ arnam a göm, piḡñiḡ ga u pen, hanöm uhön niḡa God niḡ haga, “Ram miḡnöḡ Judia ado ḡi aragmön, ne ram miḡnöḡ Galili armön,” a ga.

23 Hagö, Josep ñiḡaḡ amil miḡhau kalḡp uḡ ḡi Nasared daun aramöm midmidal. Arla anibu, bi God manö hagep gau aniḡ ḡinab a göm kalḡ kliḡ riḡkla rö nöḡ ga. Kale kalḡ kliḡ riḡköm hagla, “Niḡ bi Nasared niḡbö ap, a ḡinaböl,” a ḡiḡa. *

* 2:11: Sam 72:10-15; Ais 60:6 * 2:15: Hos 11:1 Ais 11:1; 53:2; Jon 1:45

* 2:18: Jer 31:15; Jen 35:19 * 2:23: Luk 2:39;

3

*Jon Bi Ñig Pak Ñeb u God manö
hag ñim+döp*

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

¹ Nasared mideila ñin an anibu, Jon bi ñig pak ñeb u apöm, ram minöñ Judia an au, ram minöñ nibi bi iru midagmidal, ram minöñ kabö nöp midmidöp an gau midö niñöl gi, nibi bi gau aulö, nipe kalip manö hag ñim+döp.

² Kalip hag ñöm hagem+döp, “Söl midöp, God nibi bi udöm abad mideinab. Anib u, nan si nan naj gipim u, niñön ginig anig gipun a gimim, arö gimim,” a gim+döp. *

³ Jon kalip manö hag ñim+döp anibu, bi God manö hagep Aisaia hadame nöp ginab a göm, kali kliñ rika rö nöp ga. Aisaia manö anibu kali kliñ riköm haga,

“Bi ap, ram minöñ nibi bi iru midagpal,

ram minöñ kabö nöp midöp an au am midöm,

wiñ alöm hagnab, ‘Bi Kub u auab!

Adan sir u gilañ giyan gi midainim gau,

dum goł pilu gi midainim gau,

biniñ ral aij gi midaimim,’ a ginab,” a ga. *

⁴ Pen Jon walij nipe u, kaj kamel un udöm gila walij ap yimöm, kaj kau hañ dip nagı an u pig lim+döp. Nan ñineb nipe u, jon habladıñ u abe, bom ñig u abe ñine+döp. *

⁵ Ñin anibu, Jerusalem nibi bi mideila gau abe, nibi bi ram minöñ Judia yöp anib gau mideila gau abe, ñig Jodan söl gau nibi bi mideila gau abe, kale magorhalö Jon mideia au arla.

⁶ Jon mideia au amöm, nan si nan naj gila gau waiö hag payık pe gilö niñöl gi, Jon kalip ñig Jodan an au ñig pak ñim+döp.

⁷ Pen bi Perisi gau abe, bi Sadyusi gau abe iru nöp, Jon hanip ñig pak ñan a göm aueila, Jon kalip sük hag göm haga, “Kale haino ñı pai gai i! Gası niñön niñmim piñıñ gi aubimñ ‘Ñig pakno, God nibi bi ke niñö gau kalip hag ginab ñin u, hanip hag gagnab,’ a gimim, piñıñ gi aubim aka? *

⁸ Kale ñig pakniñ ginabim u, nan si nan naj gipim u, niñön ginig anig gipun, a gimim, arö gimim, mid aij gimim. Anig geinabim me, nibi bi niñnaböl, kale nan si nan naj gimidim u hadö arö gipim.

⁹ Pen kale gası ap niñmim, ‘Hon bac ilan Ebrahim ñı pai nipe midpun niñöm God hanip nan naj ap gagnab,’ a gimim, gası u niñagmim. Ebrahim ñı pai nipe midpun a gipim u nan yıharıñ! God kabö gai i udöm, Ebrahim ñı pai nipe gau gi linig göm, gi liböp! Anib u, ‘Bi aij Ebrahim riköm rik amıl apıl göm hon ke rik dap libal,’ a gipim u, manö u rö hagamim. *

¹⁰ “Niñ aij gimim! God mab u il halö rib junig, ru u mab il yan kid gi midöp. Mab ap magö ñineb aij rimnap pilagnab u, rib gi dö gi ud mab inab yan yunab. *

¹¹ Kale nan si nan naj gipim u, niñön ginig anig gipun a gimim, arö gimim me, yad kalöp ñig nöp pak ñinabin. Pen bi yıp hain aunab u, nipe yad rö wasö; nipe bi kub yabıl, yad bi pro. Yad nip niñnö nable ginab. Ma hañ nipe ud ajeinam rö lagöp. Yad kalöp ñig nöp pak ñabin, pen bi anibu nipe apöm, kalöp Ana Ut u pak ñöm, mab mıtan pak ñöm ginab. *

¹² “Nipe wid magö po gö, rik dap pakpal rö u ginig gab. Wid magö ñineb gau ke löm, wid cög nabön nabön gau ke linab. Anig göm, wid magö ñineb nipe gau dam ram raul migan au linab; pen nabön

* **3:2:** Mad 4:17; 1:15 * **3:3:** Ais 40:3 * **3:4:** 2Ki 1:8 * **3:7:** Mad 12:34; 23:33 * **3:9:** Jon 8:33,39; Ro 4:12 * **3:10:** Mad 7:19; Luk 13:6-9 * **3:11:** Jon 1:26-27,33; Ap 1:5

naböŋ gau dam mab pör inm+döp u launab," a ga.

*Jon Jisas n+ip ñ+ig pak ña
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)*

¹³ Ñ+n an+bu, Jisas n+pe, Jon y+ip ñ+ig pak ñaŋ, a göm, ram m+nöŋ Galili arö göm, ñ+ig Jodan aramöm,

¹⁴ Jon n+ip haga, "Y+ip ñ+ig pak ñi," a ga. Hageia, Jon haga, "Ne nöp me y+ip ñ+ig pak ñ+bnap. Pen yad aige gem nöp ñ+ig pak ñ+nam?" ö ga.

¹⁵ Hageia, Jisas haga, "Ne hagabön u arö g+mön, yad hagabin rö nöp gul me, God hagöp hagöp rö nöp g+nabul," a ga. Hageia Jon, "N+ŋö hagpan," a göm, Jisas n+ip ñ+ig pak ña.

¹⁶ N+ip ñ+ig pak ñö n+ŋöl g+ŋ, Jisas ñ+ig goŋ au laŋ apöm n+ŋa, kumi kabö adö laŋ m+gan p+ral hi+kö, God Ana u yaur dapo rö u g+ŋ n+ip aua. *

¹⁷ An+ig göm auö n+ŋöl g+ŋ, manö ap kumi kabö adö laŋ n+bö apöm haga, "Ñ+ŋ aij an+bi, ñ+ŋ m+dmagö yad yab+ŋ. Yad n+ip n+ŋnö, y+ip aij yab+ŋ göp," a ga. *

4

*Seden, Jisas n+ip gas+ŋ ñ+nö nan si
nan naij g+n+im a göm n+ŋa
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)*

¹ Ñ+n an+bu God Ana u, Seden n+bi b+ŋ gau kal+ŋ pör g+m+döp rö, Jisas n+ip u rö nöp g+n+im a göm, Jisas n+ip uŋ g+ŋ, ram m+nöŋ n+bi b+ŋ m+dagm+dal, ram m+nöŋ kabö nöp m+döp aŋ gau ud arö, Seden n+pe Jisas nan si nan naij r+mnap g+n+im aka göm ga. *

² Jisas ram m+nöŋ nöp aŋ an+ŋ gau nan ñ+ŋöm wasö, ñ+n unbö ñ+n juöl m+höp (40) mailö abe s+böŋ abe y+har+ŋ nöp m+deia. An+ig göm y+har+ŋ nöp m+dö, n+ip k+yo kub yab+ŋ u gö, *

³ Seden Jisas n+ip gas+ŋ ñ+nö, naij g+n+im a göm apöm, Jisas n+ip haga, "Yad God Ñ+ŋ n+pe m+dpin a g+pan u, kabö gai i hagö, bred rö laŋ," a ga.

⁴ Hageia, Jisas pen haga, "God Manö u kal+ŋ k+ŋ r+köm hagla, 'N+bi b+ŋ gau, bred nöp ñ+ŋöm kam+ŋ m+dageinaböl;

God manö hagöp an+bu magöŋhalö n+ŋ udöm me, kam+ŋ m+deinaböl,' a g+la," a ga. *

⁵ Jisas an+ig hagö, k+ŋaki Jisas n+ip uŋ g+ŋ dam daun kub uŋ Jerusalem amöm, God sabe gep ram i adö g+laŋ g+la u löm haga,

⁶ "Yad God Ñ+ŋ n+pe m+dpin a g+pan u, ujan+ŋi m+nöŋ yan li. God Manö u kal+ŋ k+ŋ r+köm hagla, 'God ejol n+pe gau hagö, nöp ñ+magö kale udeinaböl me, kabö ma nöp u b+n+ŋ gagnab,' a g+la," a ga. *

⁷ Hageia, Jisas pen haga, "Wasö! God Manö u manö r+mnap halö kal+ŋ k+ŋ r+köm hagla, 'God B+ŋ Kub u, n+pe b+ŋ n+ŋö aka b+ŋ pir alep, a gagmim,' a g+la," a ga. *

⁸ Hagö, Seden Jisas n+ip dam dum kub yab+ŋ ap amöm, ram m+nöŋ aij aij b+ŋ kub ke ke abadpal gau Jisas n+ip yamöm haga,

⁹ "Ne kugom y+mmön, hib yad hagö adö laŋ arö, yad ram m+nöŋ an+ŋ gai i magöŋhalö nape nöp ñ+nabin," a ga.

¹⁰ Hageia, Jisas Seden n+ip haga, "Ne ke gau aru! God Manö u kal+ŋ k+ŋ r+köm hagla, 'God B+ŋ Kub hib n+pe u nöp hagpe adö arn+im; wög n+ip nöp g+mim,' a g+la," a ga. *

¹¹ Jisas an+ig hageia n+ŋöm k+ŋaki, Jisas n+pe nan naij r+mnap g+n+im a göm g+ŋ g+ŋ wasö n+ŋöm, n+ip arö göm arö n+ŋöl g+ŋ, ejol r+mnap apöm, n+ip ap aŋ ba göm abad m+deila.

*Jisas ram m+nöŋ Galili il göm n+bi
b+ŋ gau God manö hag ña
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)*

¹² Ñ+n an+bu Jon b+ŋ ñ+ig pak ñeb u n+ip nag+ŋ leila, Jisas manö an+bu apdi

* 3:16: Jon 1:32 * 3:17: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 12:18; 17:5; Luk 9:35 * 4:1: Hib 2:18; 4:15 * 4:2: Eks 34:28 * 4:4: Dud 8:3 * 4:6: Sam 91:11-12 * 4:7: Dud 6:16 * 4:10: Dud 6:13 * 4:12: Mad 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20

n+ñöm, ram m+ñöñ Galili ado gi ara.
*

13 Amöm daun n+pe Nasared am midageia; am mideia daun pro Kapaneam, ram m+ñöñ Sebyulan Napdalai an au midöp N+g Wanö Galili got au.

14 Jisas ram m+ñöñ an+bu amöm, n+bi b+ gau kal+p manö aij u hag n+ ajm+döp u me, b+ God manö hagep Aisaia g+nab a göm kal+ k+ñ r+ka rö nöp ga. N+pe haga,

15-16 “Ram m+ñöñ Sebyulan abe Napdalai abe, N+g Wanö Galili got au,

N+g Jodan sidö wad arab böñ lau, Juda n+bi b+ wasö ram m+ñöñ Galili au midpal gau

kale mailö kub yab+ñ n+ñbal.

Sibön gau midöm umöl rö la u pen mailö kub u hadö n+ñbal,” a ga. *

17 Jisas n+ñ an+bu il göm, n+bi b+ gau kal+p God manö aij u hag n+ ajöl gi haga, “Nan si nan naij g+pim adö u, n+hön g+n+g an+g g+pun a g+mim, arö g+mim. Söl midöp, God n+bi b+ udöm kumi kabö adö lan au abad m+deinab; n+ñ hain pör abad m+dm+dim u, m+ñi auöp!” a ga. *

Jisas b+ m+hau m+hau, “Kale yad aip aumim,” a ga

(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

18 Jisas N+g Wanö Galili got adö au ap lug aramöm n+ña, b+ kabsat udep mamil m+hau, uben yumil kabsat udailö. B+ madöl m+hau, n+mam ap hib n+pe u Saimon, n+mam ap hib n+pe u Edru. Saimon n+p hib ap Pida a g+m+dal.

19 Jisas kal+p m+hön n+ñöm haga, “Y+p hain g+mil. Yad kalöp g+nö, kale mamil m+hau, kabsat udep b+ wasö, n+bi b+ udep b+ m+deinabil,” a ga.

20 Hagö, haga rö nöp n+ñmil, kabsat udailö uben gau arö g+mil, Jisas aip ajm+dil.

* 4:15-16: Ais 9:1-2 * 4:17: Mad 3:2; 19:27 * 4:23: Mad 9:35; Mak 1:39; Ap 10:38 * 4:24: Mak 6:55 * 4:25: Mak 3:7-8 * 5:3: Ais 57:15

21 Pen magö ap rap+ñ amöm n+ña, Jems aip Jon aip nap Sebedi aip n+g mag+ñ m+gan u ap+lap midöl göm, uben luöl udöl gi mideila. Jisas n+ñöm, kal+p m+hön w+ñ alö,

22 kale nap Sebedi n+g mag+ñ au arö g+mil, Jisas aip arla.

Jisas gau ajöm n+bi b+ kal+p manö hag ña

(Luk 6:17-19)

23 Jisas ram m+ñöñ Galili an gau gi ajöl göm, Juda magum gep ram gau gau amöm, God n+bi b+ udöm abad m+deinab manö aij u, n+bi b+ gau kal+p hag n+ ajöl gi, nan n+hön n+hön n+bi b+ gau kal+p ga gau gö kam+ñ lim+döp. *

24 An+g gö, ram m+ñöñ Siria n+bi b+ gau magöñhalö manö an+bu n+ñöm, n+bi b+ nan n+hön n+hön ga gau daulö, Jisas gö kam+ñ lim+döp. N+bi b+ an+b gau, r+mnap nan ga; r+mnap hañ roman ilön kub ga; r+mnap k+jaki aban ala; r+mnap amgö m+mainö auö, ap lug paköm g+ñ g+ñ g+m+dal; r+mnap n+ñ ma k+ta ga; pen n+bi b+ nan n+hön n+hön ga gau daulö, Jisas gö magöñhalö kam+ñ la. *

25 Pen Galili n+bi b+ löm, Dekapolis n+bi b+ löm, Jerusalem n+bi b+ löm, Judia n+bi b+ löm, n+g Jodan nö lödan au n+bi b+ löm, iru nöp Jisas arö n+ñöl gi, hain arla. *

5

Jisas nö ilö lan am midöm, manö hag ña

(Luk 6:20-23)

1 Jisas, n+bi b+ iru nöp an+b gau n+ñöm, am nö ilö lan b+ n+pe unbö m+gan lan u aip as+k midöl göm, kal+p manö hag ña.

N+bi b+ m+ñ m+ñ g+naböl

(Luk 6:20-23)

2 Jisas n+pe kal+p hag ñöl gi haga,

3 N+bi b+ gau, hon n+bi b+ aij wasö, God n+pe nöp han+p gi n+ñab a göm,

God nɪp hag nɪŋnaböl gau,
God kalɪp udöm kumi kabö adö laŋ
abad mɪdeinab u me,
miñ miñ göl. *

4 Nɪbi bɪ mɪtöŋ gɪpal gau,
God kalɪp hag udnab u me,
miñ miñ göl. *

5 Nɪbi bɪ hain agamɪj mɪdpal gau,
kale mɪnönŋ nabönŋ ɪ i udnaböl u me,
miñ miñ göl. *

6 Nɪbi bɪ, God haga rö nöp gɪnabun a
göm, nɪŋbal gau,
God kalɪp abad mɪdeinab u me,
miñ miñ göl. *

7 Nɪbi bɪ kale nɪbi bɪ gau kalɪp mög
nɪŋöm ud aij gɪnaböl gau,
God kalɪp pen u rö nöp mög nɪŋöm
ud aij gɪnab u me,
miñ miñ göl.

8 Nɪbi bɪ God nɪp gasɪ aɲɪ nɪŋbal gau,
God nɪp nɪŋnaböl u me,
miñ miñ göl.

9 Nɪbi bɪ nɪŋnaböl, nɪbi bɪ rɪmnap
pen pen gɪnaböl gau,
kale apöm hagnaböl, ‘Kale unbö
gagmim, agamɪj mɪdaimim,’ a
gɪnaböl gau,
God kalɪp ñɪ pai yad a gɪnab u me,
miñ miñ göl.

10 Nɪbi bɪ kale God haga rö nöp
gɪnabun a gɪ mɪdlö,
nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp gɪ naj
gɪnaböl u,
God kalɪp udöm kumi kabö adö laŋ
abad mɪdeinab u me,
miñ miñ göl. *

11 “Kalöp Jisas nɪbi bɪ nɪpe a göm
gɪ naj göm, manö piral hagöm hag
juaiöl, kale miñ miñ yabɪl gɪmim. *

12 Bɪ God manö hagep hadame nöp
gau kalɪp adö anɪbu nöp gɪla. Anɪb u,
kalöp u rö nöp geinaböl u, gasɪ kub u
nɪŋagmim; God hanɪp kumi kabö adö
laŋ ud aij gɪnab a gɪmim, miñ miñ
yabɪl gɪmim,” a ga. *

*God nɪbi bɪ nɪpe gau kale dö sol rö
mɪdpal; kale mailö rö mɪdpal
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)*

13 Jisas manö anɪbu hagöm haga,
“Nɪbi bɪ mɪnönŋ nabönŋ ɪ i mɪdpal gau,
dö sol rö kale mɪdpim. Pen dö sol kal
u am haköm kauyan kal gagnab; böŋ
nöp naj göp a göm, abhib jaköm ud
yunaböl.

14 “Daun kub dum laŋ mɪdöm, pi
göl mɪdnɪm rö lagnab; waiö yabɪl
mɪdeinab. Anɪb u rö, nɪbi bɪ mɪnönŋ
nabönŋ ɪ i mɪdpal gau kalɪp hapö
mailö rö mɪdpim. *

15 Nɪbi bɪ gau hapö lauöm rin cög
mɪgan gau pi gagnaböl. Adö au
gɪlaŋ rɪk lɪlö mailö gö, nɪbi bɪ ram
raul mɪgan gau magönhalö nɪŋ aij
gɪnaböl. *

16 Anɪb u rö, kale nɪbi bɪ gau kalɪp
gɪ aij gɪpe, nɪbi bɪ gau kalöp nɪŋöm,
Nap kumi kabö adö laŋ mɪdöp hib
nɪpe nöp haglö adö arnab. *

Lo manö u

17 “Kale hagnabim, Jisas auöp u,
God Mosɪs nɪp lo manö haga manö
adö u abe, bɪ God manö hagep
rɪmnap hagla manö adö u abe, arö
gɪmim a gɪnɪg auöp a gɪnabim u pen
u wasö! Yad aubin u, bɪ God manö
hagep gau gɪnab a gɪla rö magönhalö
gɪnam a gem aubin. *

18 Yad kalöp nɪŋö yabɪl hagabin.
Kumi kabö adö laŋ abe, mɪnönŋ
nabönŋ ɪ i abe böŋ nöp ur gɪnab u
pen God Manö u manö magö rɪmnap
ur gagnab; magönhalö pör pör nöp
mɪdeinab. Manö nɪhön nɪhön haga
u, magönhalö haga rö nöp gɪnab. *

19 “Anɪb u, nɪbi bɪ an God lo manö
u nɪŋöm, manö pro magö ap arö
gɪnam a göm, nɪbi bɪ gau hałowalö
hag ñö arö gɪnaböl u, God nɪbi bɪ
udöm abad mɪdeinab ñɪn u, hib kale
ap lagnab. Pen nɪbi bɪ an God lo
manö nɪŋöm, nɪŋ aij göm, nɪbi bɪ gau
kalɪp hag ñɪ aij gɪnaböl u, God nɪbi bɪ

* 5:4: Ais 61:2-3; Rep 7:17 * 5:5: Sam 37:11 * 5:6: Ais 55:1-2 * 5:10: 1Pi 3:14 * 5:11: 1Pi
4:14 * 5:12: 2Kr 36:16; Ap 7:52 * 5:14: Jon 8:12; 9:5 * 5:15: Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 * 5:16:
Ep 5:8-9; 1Pi 2:12 * 5:17: Ro 3:31 * 5:18: Luk 16:17; 21:33 * 5:19: Jem 2:10

udöm abad mîdeinab ñin u, hib kale ap rannab. *

20 Bî Perisi gau abe, God lo manö hag ñeb bî gau abe, 'God haga rö nöp gîpun,' a gîpal u pen kale yîharîñ manö hagöm God haga rö gagpal, wasö. Kale ke pen, God manö haga rö nöp nîñmim kabö rö nöp hain gîmim. Anîg gînabim u me, God kalöp udöm kumi kabö adö lañ au abad mîdeinab.

Nîbi bî kotmat kale gau aip manö hag jîm ñîmim mîdaimim
(Luk 12:57-59)

21 "Hadame nöp napîs nahai îtañ gau God lo manö hagmîdal adö u kale nîñbim. Kale hagmîdal, 'Wip al pakagmim. Nîbi bî ap, nîbi bî ap al pak lî nab u, manö kub nîñ nab,' a gîmîdal. *

22 Manö anîbu nîñbim u pen kalöp mîñî hag aij gînam. Nîbi bî ap, nîbi bî ap nîp nîñö mulu lug nab u, manö kub nîñ nab. Nîbi bî ap, nîbi bî ap hib dap lug nab u, Juda Kansol gau ap magum göm, nîp manö kub hagnaböl. Nîbi bî ap, nîbi bî ap nîp hagnab, 'Ne bî hauñ halö,' a gî nab u, ram mîñöñ mab ke inab mîgan yañ arnîm rö löp. *

23 "Anîb u, ne nan God nîp sabe gî ñeb dam kabö bîd adö u sabe gî ñîñîg, añ mam ne nîp gîna rö manö mîdöp a gî nabön u, *

24 nan God nîp sabe gî ñeb anîbu kabö bîd au arö gîmön, nîpe aip manö hag aij gîmön, uri agamîj mîdaiul a gîmön, ado gî ap nan anîbu God nîp sabe gî ñîmön.

25 "Nan nîhön gî naj gî nabim u, kalöp manö kub hagnîg, dam adan añ gau hain ud arlö nîñöl gî, kalîp aip manö anîbu hag ud asîkmim, dîm ñöl mîdaimim. Wasö u, kalöp dam bî kub u nîp ñeinaböl, nîpe pen kalöp ud polisman kai kalîp ñö, kalöp dam nagî lî naböl.

* 5:21: Eks 20:13; Dud 5:17

* 5:22: 1Jn 3:15

* 5:23: Mak 11:25

* 5:27: Eks 20:14; Dud 5:18

* 5:29: Mad 18:9; Mak 9:47

* 5:30: Mad 18:8; Mak 9:43

* 5:31: Dud 24:1-4; Mak 10:4

* 5:32:

1Ko 7:10-11

26 Yad kalöp nîñö yabî hagabin, nan naböñ kale u böñ nöp naböñ ral pîs gîmim höñ arnabim.

Nîbi si bî si gîpal

27 "Pen manö ap hagla u, u rö nöp nîñbim. Manö anîbu hagla, 'Nîbi si bî si gagmim,' a gîla. *

28 Pen yad kalöp hagabin, bî ap nîbi ap nîp nîñöm, nîp gîbnep a göm gasî nîñ nab u, God nîñö, bî anîbu gasî nîpe añ yañ nîbi anîbu si gî nab.

29 Anîb u, amgö magö yîjîg lau nîñöm, nan si nan naj gep rö lainîm u, amgö böñ anîbu ud ju yumim. Pen amgö kale u mög nîñ nabim u, nan si nan naj gîmim, mab ke inab mîgan yañ armim rö löp. *

30 Pen ñîmagö yîjîg kîd u u rö nöp, nan si nan naj gîñîg gainîm, rîb gî dö gî yumim. Anîg gîmim me, ñîñ böñ lap nöp mîdö kamîñ arnabim. Wasö u, mab ke inab mîgan yañ arnabim. *

Jisas nîbi hag yuep manö hag ña
(Mad 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

31 "Kale nîñbim, manö ap hagla, 'Bî ap nîbin nîp arö gîñîg, nîbi i böñ nöp arö gînam a göm, kalî kîñ bad ap rîköm, nîbi anîbu nîp ñöm me, böñ nöp arö gî nab,' a gîla. *

32 Pen yad kalöp hagabin: bî ap, nîbin nîpe bî ap si udagnab wasö, pen nugmul nîpe nîbin yîharîñ nöp arö gî nab u, gî naj gî nab. Pen nîbi u nîp anîg göm arö gö, am bî hain nîbö ap udnab u, bî u nîpe nîbin nîpe arö gî nab u me, nîpe anîg gö, nîbin nîpe bî si udep nîbi lî nab. Pen bî an nîbi anîbu udnab u, nîpe u rö nöp nîbi si udep bî lî nab. *

Manö nîñö yabî hagabun, a gîpal
(Mad 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

33 "Hadame nöp manö ap hagla u, u rö nöp nîñbim. Manö anîbu hagla, 'Kale Bî Kub amgö ilö nîpe manö

n+ñö yab+ hagnabim u, hagnabim rö nöp g+mim. God n+pe n+ñm+idöp n+ñöm hagnabim rö nöp g+mim,' a g+la. *

34 Pen yad kalöp hagabin: manö ap hagn+g, 'God amgö ilö adö u n+ñö hagabin,' a g+mim hagagmim. 'Ram m+ñöñ kumi kabö adö lañ au m+idöp rö, n+ñö hagabin,' a g+mim hagagmim; God n+pe ram m+ñöñ an+ b au sea kiñ adö au as+ k m+idöp. *

35 'M+ñöñ naböñ i+ i m+idöp rö n+ñö hagabin,' a g+mim hagagmim; God n+pe sea kiñ adö au as+ köm, ram m+ñöñ i+ i ma adö au abö g+ m+idöp. 'Jerusalem m+idöp rö n+ñö hagabin,' a g+mim hagagmim; u Kiñ Kub yab+ daun kub n+pe me. *

36 'Nab+ c yad m+idöp rö, n+ñö hagabin,' a g+mim hagagmim. Kale ke g+pe, nab+ c uñ kale añ+ ap ule aka p+ r ranagnab.

37 An+ b u, 'G+ nabim' a g+mim, 'G+ nabim' nöp a g+mim; pen 'Gagnabin' a g+mim, 'Gagnabin' nöp a g+mim. Manö kuöyañ l+ m+im hagnabim, l+ m+im hagnabim u, Seden kalöp gas+ ñö, hagnabim.

Jisas pen pen gep manö haga (Luk 6:29-30)

38 "Pen manö ap hagla u, u rö nöp n+ñbim. Manö an+ bu hagla, 'Amgö magö u b+ g juaiöl, kal+ p pen abe b+ g jumim. Meg magö pa jö gaiöl, kal+ p pen abe pa jö g+mim,' a g+la. *

39 Pen yad kalöp hagabin: b+ ap kalöp g+ naij gain+ m, n+ p pen g+ naij gagmim. B+ ap kalöp alaun pak hil gain+ m, ado g+mim böñ lap abe pakn+ m.

40 B+ ap apöm kalöp manö kub hagöm, 'Sior ne u y+ p haj+ g+,' a gain+ m, sior nöp ñagnim, kolsior u abe ñ+ m+im.

41 B+ ap kalöp hag n+ñöm, 'Nan wad+ i dam ka au yumön aumön,' a geinab u, j+ n+ñagnim; ka hagöl au

* 5:33: Eks 20:7; Lep 19:12; Nab 30:2; Dud 23:21
Sam 48:2; Ais 66:1 * 5:38: Eks 21:24; Lep 24:20; Dud 19:21
Luk 23:34; Ap 7:60; Ro 12:14,20 * 5:48: Lep 19:2; Dud 18:13

hil g+mim, dam y+ har+ ñ ka au yumim aumim.

42 N+ bi b+ r+ mnap kalöp, 'Han+ p nan r+ mnap ñim,' a gaiöl, haöwaö ñ+ m+im. Pen n+ bi b+ r+ mnap kalöp, 'Han+ p nan r+ mnap y+ har+ ñ ñ+ be, hainö pen kalöp ado g+ dam ñ+ nabun,' a gaiöl, arö gagmim, haöwaö ñ+ m+im.

Kotma+ kale gau kal+ p m+idmagö l+ m+im

(Luk 6:27-28,32-36)

43 "Manö ap hagla u, u rö nöp n+ñbim. Manö an+ bu hagla, 'M+idaimam kale gau kal+ p m+idmagö l+ m+im; n+ bi b+ kotma+ kale gau kal+ p mulu ad+ ñ n+ñm+im,' a g+la. *

44 Pen yad kalöp hagabin: n+ bi b+ kotma+ kale gau, kal+ p m+idmagö l+ m+im; n+ bi b+ kalöp g+ naij g+ pal gau, God n+ p sabe g+mim, 'Kal+ p abad m+id aij g+ mön,' a g+mim. *

45 "Kale an+ g g+ nabim u, Nap kumi kabö adö lañ m+idöp u, ñ+ pai n+ pe yab+ m+idainabim. N+ pe gö, s+ dö mailö gö, n+ bi b+ g+ aij g+ pal gau abe, n+ bi b+ g+ naij g+ pal gau abe, mailö gab. N+ pe gö, möñ alöm, n+ bi b+ g+ aij g+ pal gau nan wög kale gau ranöm, n+ bi b+ g+ naij g+ pal gau nan wög kale gau ranöm göp.

46 Kale n+ bi b+ kalöp m+idmagö l+ bal gau nöp ud aij g+ nabim u, b+ dak+ s udpal gau g+ pal rö nöp g+ nabim. An+ g geinabim u, God ne aige göm ñ+ ñ+ löm kalöp nan aij ñ+ nab.

47 Kale añ mam kale gau nöp hag w+ hai udnabim u, n+ bi b+ God n+ p gas+ n+ ñagnal gau, n+ bi b+ y+ har+ ñ gau kal+ p g+ pal rö nöp g+ nabim.

48 "An+ b u, Nap kumi kabö adö lañ g+ aij yab+ gab rö, kale u rö nöp g+ aij yab+ g+mim. *

6

N+ bi b+ nan m+idagöp gau kal+ p abönamö ñ+ m+im

* 5:34: Ais 66:1; Jem 5:12; Mad 23:22 * 5:35:

* 5:43: Lep 19:18 * 5:44: Eks 23:4-5;

1 “Pen kale, hib kub udun a gımim, nıbi bı amgö ilö adö kale u nöp God hagöp rö nöp gun, a gımim gıpe u, Nap kale kumi kabö adö laŋ mıdöp u nıpe niŋöm kalöp pen nan aij ap ñagnab. *

2 Nıbi bı rımnap, God nıp niŋ udpun, a göm, pıral nöp gıpal. Hib kub udun, a göm, kale nıbi bı mög gep rö gau mani nan rımnap ñınıg, Juda magum gep ram nıbi bı iru mıdnaböl raul u aka, adan kub nıbi bı iru nöp ajnaböl gau nöp amöm, nıbi bı amgö ilö adö au ñınaböl. Gınaböl anıbu yad kalöp hagabin: hib kub udun a göm, nan kale pen udnaböl anıbu; Bapi kalıp nan rımnap halö ñagnab. Kale anıg gınaböl u rö gagmim.

3 “Pen kale nıbi bı mög gep rö gau kalıp nan ñınıg, waiö ñagmim;

4 agamıj pi gımim rö ñımim. Nan niŋön agamıj gıpim u, Nap kale magöŋhalö niŋöb rö, niŋön niŋön gınabim niŋöm, kalöp pen nan aij ñınab.

Jisas God nıp sabe gep manö hag ña
(Luk 11:2-4)

5 “Kale God nıp sabe gınıg gımim u, nıbi bı rımnap, God nıp gası niŋbun, a göm, pıral nöp gıpal rö gagmim. Kale nıbi bı rımnap hanıp niŋlö, hib kub udnabun a göm, am Juda magum gep ram aŋ u mıdöm aka, am adan ramö gau mıdöm, nıbi bı amgö ilö au God nıp sabe gıpal. Gıpal anıbu yad kalöp hagabin, hib kub udun a göm, nan kale pen udnaböl anıbu; God nıpe manö kalıp u udagnab. *

6 Anıb u, kale God nıp sabe gınıg, ram magö raul mıgan kale u am-mim, ajöŋ gı ñımim, Bapi hon amgö niŋagpun nıp sabe gımim. Nan niŋön agamıj gıpim u, Nap kale magöŋhalö niŋöb rö, niŋön niŋön

gınabim niŋöm, manö kale niŋöm, kalöp pen nan aij ñınab.

7 “Nıbi bı God Manö niŋagpal gau, nıp sabe gınıg, manö mılö kub yabiŋ hagpal. Gası kale nöp niŋöm hagpal, ‘Manö mılö kub hagno me niŋnab,’ a gıpal. *

8 Pen kale anıbu rö gagmim. Manö niŋön God nıp sabe gınıg gabim gau, nıpe nöd niŋnab. *

9 Anıb u, God nıp sabe gınıg, hag-mim,
‘Bapi kub kumi kabö adö laŋ mıdpan;
hib ne i adö laŋ mıdöp.

10 Ne hanıp udmön abad mıdaimön. Ne kumi kabö adö laŋ hagpan rö niŋbal u,
hon aui mınöŋ naböŋ iŋ i gı ñımön niŋun hon abe manö nöp niŋun. *

11 Hanıp nan ñıneb rımnap nıme lımön;
pör pör ñıban rö u ñın añı añı ñımön.

12 Nıbi bı rımnap hanıp gı naij gıpal niŋun arö gıpun rö,
hon gı naij gıpun u u rö nöp niŋmön arö gımön. *

13 Hon gı naij gun rö löp u,
ne hanıp abad mıdö, hon gı naij gagun,’ a gımim. *

14 “Nıbi bı rımnap kalöp gı naij gaiöl niŋmim arö gınabim u, Nap kale kumi kabö adö laŋ mıdöp u nan si nan naij kale gınabim u u rö nöp niŋöm, arö gınab. *

15 Pen nıbi bı rımnap kalöp gı naij gaiöl niŋmim arö gagnabim u, Nap kale nan si nan naij kale gınabim u u rö nöp niŋöm arö gagnab.

Nan ñıneb hil gıpal

16 “Kale nan ñıneb arö gınıg, nıbi bı God nıp gası niŋbun, a göm, pıral nöp gıpal rö, gagmim. Kale, ‘Hon mulu halö halö rö mıdno, nıbi bı niŋöm hagnaböl, “God nıp gası niŋöm, nan ñıneb hil göm me, mulu

* 6:1: Mad 23:5 * 6:5: Mad 23:5; Luk 18:10-14
Luk 22:42 * 6:12: Mad 6:14-15; 18:21-35 * 6:13: Luk 22:40; Jem 1:13; Jon 17:15 * 6:14: Mak 11:25-26

* 6:7: 1Ki 18:26-29 * 6:8: Mad 6:32 * 6:10:

halö halö midpal,” a gïnaböl,’ a göm, piral anig gïnaböl. Yad kalöp niñö yabiñ hagabin: niñi bi hanip niñlan, a göm gïnaböl anib gau, niñi bi gau niñöm hib kale haglö adö arnab u pen God kalip nan aij kumi kabö adö lan ñagnab. *

17 Kale pen nan niñeb gau hil geinabim u, mulu halö halö rö midagaimim. Niñg pak aij gimim, wel limim, kom gimim midaimim.

18 Anig geinabim me, kalöp niñi bi nan magö hil gipal gau a göm, niñagnaböl. Nan agamij gipim u, Nap kale, hon amgö niñagpun Bi u, niñpe magöñhalö niñöb rö, kalöp pen ñöm nan aij niñab.

Amun God aip midaiun a gimim, niñöl gi midaimim
(Luk 12:21,33-34)

19 “Pen minöñ naböñ iñ i nan aij aij gau ud magum gun, a gimim gasi u niñagmim. Niñhön giniñg: nan anib gau ud magum geinabim, sipsoñ niñöm, hij göm, si udöm gïnaböl. *

20 Anib u, nan aij kale rö gau, God ram minöñ kumi kabö adö lan au ud magum gipe, sipsoñ niñagnim, hij gagnim, si udagöl, middep nöp midainim. *

21 Nan aij kale minöñ naböñ adö iñ i ud magum geinabim u, gasi kale mideinab minöñ naböñ adö iñ i; nan aij kale God ram minöñ kumi kabö adö lan au ud magum geinabim u, gasi kale u arnab anib lan.

Hañ roman mailö u
(Luk 11:34-36)

22 “Amgö magö hañ roman hapö mailö rö midöp. Amgö magö kale u aij midö, mailö aij gö niñ aij gïnabim.

23 Pen amgö magö kale u naij gö, hañ roman kale u sibön gïnab. Mailö giböp pen böñ nöp sibön gö, nan ap niñagnabim. Kale mailö niñagpim u, sibön gö rö midpim.

Mani nan gau god ap rö midagnim
(Luk 16:13; 12:22-31)

24 “Bi añi ap, bi kub miñöp kalip wög gi niñim rö lagöp. Niñhön giniñg: bi kub ap niñ niñö aij geinab, ap niñ arö gïnab: pen bi kub ap niñ niñö aij geinab, ap niñ arö gïnab. Anib u, kale mani nan aij minöñ naböñ adö iñ i midöp gau, niñbe aij gö, God niñ arö gïnabim rö löp u, niñ aij gimim.

Gas kub niñagmim
(Luk 12:22-31)

25 “Adö anibu me kalöp hagabin: nan gai niñbö niñjun midaiun, wañj gai niñbö rol gun midaiun, a gimim, gasi kub u niñagmim. Kamij midep u nan kub; nan niñeb nan pro. Uri midpun i, hañ roman nan yabiñ; hañ roman wañj rol gep nan pro. Anig gö niñmim, God kalöp gi la u, niñpe nan niñeb, wañj hañ roman rol gep, nan pro anib gau ñagnab a gi niñbim ar? *

26 Kale niñbim, yaur gau nan yij yimagal; wid, rais, nan gau rik dap magum gagpal. Pen Nap kale kumi kabö adö lan u kalip abad midö, nan niñbal. Anib u, yaur u nan yiharñ u pen niñpe nan ñö niñbal rö, kalöp u rö nöp ñagnab a gi niñbim ar? *

27 Aka, gasi iru niñjun me, rapin midun umnabun a gi gasi niñbim ar?

28 “Pen niñhön giniñg wañj nan gau gasi iru niñbimñ Nan pitpit be gau ranöb gau, wög gagöm, wañj gagöm, gipal.

29 Pen kiñ Solomon mani iru midö rib adik aij yabiñ gimidöp u, nan pitpit anib gau rö rib adik aij gaga. *

30 Nan pitpit anib gau nan yiharñ. Pör midöm wasö, miñi rö midöm, rol rö laubal. Pen God nan yiharñ anib gau gi löm rib adik aij gi ñöb u, niñhön giniñg hanip abad midagnab a gimim niñbimñ Kale anig gasi niñnabim u, kale God niñ niñ ud aij gagpim.

* 6:16: Ais 58:5-9 * 6:19: Jem 5:1-3 * 6:20: Mad 19:21; Luk 18:22 * 6:25: Plp 4:6; 1Di 6:6-8; 1Pi 5:7 * 6:26: Mad 10:29-31; Luk 12:6-7 * 6:29: 1Ki 10:4-7; 2Kr 9:3-6

31 “Aniḅ u, nan mai ñiḅjun, ñig mai ñiḅjun, waḅij niḅhön rol gun, a giḅmim, gasi kub u niḅagmim.

32 Niḅi biḅ God Manö niḅagpal gau, nan aniḅ gau udun a göm, gasi kub aniḅbu rö niḅbal. Pen kale niḅbim, Nap kale kumi kabö adö laḅ miḅdöp u, kale nan niḅhön niḅhön miḅdagöp u niḅjöb. *

33 Aniḅ u, God niḅi biḅ riḅmnap udöm abad miḅdeinab u, hanip u rö nöḅ udnab a giḅmim gasi añi niḅjmim; God niḅpe haga rö nöḅ giḅ miḅdaiun a giḅmim, gasi añi niḅjmim; kale aniḅ giḅpe arö me, nan ñiḅheb, ñig ñiḅheb, waḅij rol gep, nan aniḅ gau magöḅhalö kalöp ñiḅnab. *

34 Aniḅ u, rol ruö niḅhön gun miḅdaiun, a giḅmim gasi kub u niḅagmim. Ñiḅn uri u ñiḅn uri. Uri ñiḅn i nöḅ nan miḅjör riḅmnap miḅdöp u, u nöḅ gasi niḅjmim.

7

Niḅi biḅ riḅmnap kalip manö kub hag gagmim (Luk 6:37-38,41-42)

1 “Hon niḅi biḅ aij a giḅmim, niḅi biḅ riḅmnap kalip gasi naiḅ niḅnabim u, manö aniḅbu ado giḅ kale ke aunab. *

2 Aniḅ u, niḅ aij giḅmim. Kale niḅi biḅ riḅmnap kalip giḅnabim rö, God kalöp pen giḅnab. Kale niḅi biḅ riḅmnap niḅjmim manö kub hag giḅnabim rö, God kalöp u rö nöḅ manö kub hag giḅnab. *

3 Mab po amgö kale pak hariḅ göl miḅdöp u, niḅhön giḅniḅ mab po aniḅbu nan yiḅhariḅ a giḅmim, namam nan aciḅ amgö niḅpe miḅdöp u niḅjmim hagpim?

4-5 Ne biḅ manö piral hagep biḅ. Mab po amgö kale pak hariḅ göl miḅdöp u nöḅ ud yumim, amgö niḅ aij giḅmim, namam nan aciḅ amgö niḅ miḅdöp u niḅp, ‘Ud yuḅn’ a giḅmim hagmim.

* 6:32: Mad 6:8

* 6:33: 1Ki 3:13-14; Sam 37:4,25; Ro 14:17

* 7:2: Mak 4:24

* 7:7: Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24

Jem 1:17 * 7:12: Mad 22:39-40; Luk 6:31; Ro 13:8-10

6 God nan uḅ niḅpe gau, kain hapeḅ gau kalip ñagmim. Kiḅap miḅtep gau, kaj gau miḅdöp, a giḅmim ud yuagmim. Pen niḅhön giḅniḅ: ud yunabim, kale abö jö ma jö giḅ yuöm, ado giḅ apöm kalöp haunaböl.

Hon aigöl gun biḅ kub niḅ sabe gun? (Luk 11:9-13)

7 “Nan niḅhön miḅdagainim u, God niḅp hag niḅbe kalöp ñiḅnab. Pen nan riḅmnap ulḅai niḅnabim u, udnabim. Hanip ajöḅ hiḅk, a giḅmim, pak gu giḅpe, kalöp ajöḅ u hiḅknab. *

8 Pen niḅhön giḅniḅ: niḅi biḅ God niḅp hag niḅnaböl u, hag niḅnaböl rö nöḅ giḅnab. Nan ulḅai niḅnaböl u kalip yamnab. Pen, ajöḅ u hiḅk, a göm, pak gu gu giḅlö, hagnaböl rö niḅjöm hiḅknab. *

9 “Kale biḅ nap gau, ñiḅ pai kale ap maj ap ñiḅ a gö, kale kabö ñiḅnabim?”

10 Aka pen, kabsal ap ñiḅ a gö, haiḅo ap ñiḅnabimḅ U aniḅp gagnabim.

11 Kale niḅi biḅ aij wasö u pen ñiḅ pai kale gau, nan aij gau nöḅ ñiḅnabim. Nap kale kumi kabö adö laḅ biḅ aij yabiḅ u, piral gagnab; kale hag niḅnabim u, niḅpe kalöp nan aij ñiḅnab. *

12 “Pen kale ke, hanip adö u giḅlan, adö u gaglan, a giḅmim niḅbim, adö u nöḅ niḅi biḅ gau kalip giḅmim. Mosiḅ God lo manö udöm kaliḅ kliḅ riḅka manö u abe, biḅ God manö hagep kaliḅ kliḅ riḅkla manö u abe, iḅ me aniḅbu. *

Adan pro, adan majö (Luk 13:24)

13-14 “Mab ke yaḅ adan kub u waiö niḅjöm am aij giḅpal. Niḅi biḅ iru nöḅ miḅgan aniḅbu arbal. Aniḅ u, kale niḅ aij giḅmim, pör miḅdep adan pro u udmim armim. Adan pro aniḅbu ulḅham arnaböl. Niḅi biḅ añiḅ añiḅ nöḅ, adan pro miḅlö aniḅbu klö göm ulḅai niḅjöm arnaböl.

Piral hagnaböl, niḅ aij giḅmim (Luk 6:43-46)

* 7:1: Ro 2:1; 1Ko 4:5; Jem 4:11-12

* 7:8: 1Jn 3:22; 5:14-15 * 7:11:

15 “Pen nɪbi bɪ God manö hagabun a göm piral hagpal gau, kaj sipsip hain aij rö halu löm aunaböl u pen apöm midöl gi, kain hapeb nɪbi bɪ hau löp rö u kalöp gɪnaböl. Anɪb u, nɪŋ aij gɪmim. *

16 Nɪbi bɪ mid aij gɪpal rö halu löm aunaböl u pen kale nan si nan naj gɪnaböl rö nɪŋmim, kalɪp nɪŋ aij gɪnabim. Kale nɪŋbim, nagɪ yɪharɪŋ kalɪ kalɪ halö gau magö ñɪŋeb u pilö gu ñɪŋagnabim. *

17-18 Mab gau u rö nöp gɪnab. Mab magö ñɪŋeb ur gau, mab magö ñɪŋagep pilagnab. Pen mab magö ñɪŋagep ur gau, magö ñɪŋeb pilagnab.

19 Pen mab magö aij pilagnab gau, rɪb gɪ dö gɪ dam mab inab u yunaböl. *

20 Anɪb u, nɪbi bɪ gau nagɪ gɪnaböl adö u nɪŋmim, nɪbi bɪ gau aij, nɪbi bɪ gau naj a gɪmim nɪŋnabim. *

Jisas “Yad kale nɪŋagmidin,” a gɪnab

(Luk 13:25-27)

21 “Nɪbi bɪ yɪp, ‘Bɪ Kub hon!’ ‘Bɪ Kub hon!’ a gɪpal gau magöŋhalö, God kalɪp udöm abad mideinab, a gɪ gasɪ u nɪŋagmim. Bapi yad kumi kabö adö laŋ midöp u hagöp rö gɪpal nɪbi bɪ gau nöp kalɪp udöm kumi kabö adö laŋ au abad mideinab. *

22 God nɪbi bɪ manö kub hagnab ñɪn u, nɪbi bɪ iru nöp yɪp hagnaböl, ‘Bɪ Kub, hon nɪbi bɪ ne nöp. Hib ne nöp hagun, manö ne hag ñɪno. Hib ne nöp hagun, nan nɪbi bɪ kɪjaki aban ala gau hag yuno. Hib ne nöp hagun, nan gagep rö gau iru nöp gɪno,’ a gɪnaböl.

23 Yɪp anɪg hagnaböl u pen yad kalɪp hagnabin, ‘Yad kale nɪŋagmidin; kale gɪ naj nöp gɪpim, ke gau arim!’ a gɪnabin. *

Bɪ mɪhöp ram mɪhöp gɪlö
(Luk 6:47-49)

* 7:15: Mad 24:24; Ap 20:29; 2Pi 2:1 * 7:16: Gal 5:19-22; Jem 3:12 * 7:19: Mad 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 * 7:20: Mad 12:33 * 7:21: Luk 6:46; Jem 1:25 * 7:23: Sam 6:8; 2Di 2:19 * 7:28-29: Mak 1:22; Luk 4:32

24-25 “Bɪ gasɪ nɪŋeb yabɪl ap, ram nɪpe u gɪnɪg, kabö adö laŋ gɪnab. Hainö hadal kub apöm, möŋ kub alöm, ñɪg ul apöm gɪnab u pen ram nɪpe kabö adö laŋ gɪ pidöŋ gɪnab u, pa jö ma jö gɪ ud aragnab. Anɪb u rö me, nɪbi bɪ manö yɪp nɪŋöm, nɪŋ udöm, hagpin rö gɪnaböl gau.

26-27 “Pen bɪ gasɪ nɪŋ aij gagnab ap, ram nɪpe u gɪnɪg, mɪnön kabö kuɪup adö au gɪnab. Hainö hadal kub apöm, möŋ kub alöm, ñɪg ul apöm, ram nɪpe u böŋ nöp pa jö ma jö gɪ ud arnab. Anɪb u rö me, nɪbi bɪ manö yad nɪŋöm hagpin rö gagnaböl gau,” a ga.

28-29 Jisas manö anɪbu hag hakö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ iru nöp ap mideila gau nɪŋöm hagla, “God lo manö hag ñeb bɪ hon gau manö hagpal rö hagagöp; nɪpe bɪ manö nɪŋ aij yabɪl göm hagöp,” a göm, aiö yabɪl gɪla. *

8

Jisas bɪ wös hapeb la u gö, kamɪŋ la

(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Jisas nö ilö laŋ mideia u arö göm, sɪr yan ap lugö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ iru nöp nɪp hain gɪla.

2 Pen bɪ wös hapeb la ap, Jisas mideia söl au amöm, kugom yɪmöm, ubör yɪhöŋ göm haga, “Bɪ Kub. Ne yɪp gö kamɪŋ lɪnɪg, gö kamɪŋ lɪnab. Yɪp kamɪŋ lɪnab u, yad God sabe gep ram raul arnɪg gabin u, yɪp wɪhö gagnaböl,” a ga.

3 Anɪg hagö, Jisas ñɪmagö mɪlöbö löm bɪ anɪbu ud nɪŋöm haga, “Yad gɪnabin; nöp kamɪŋ laŋ,” a gö, magö anɪbu nöp nɪp kamɪŋ lö nɪŋöl gɪ,

4 Jisas bɪ anɪbu nɪp haga, “Nöp gɪnö kamɪŋ löp anɪbu, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hag ñagmön wasö. Am bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ gau kalɪp nöp yammön hagmön, ‘Yɪp kamɪŋ löp nɪŋim!’ a gɪmön. Anɪg hagmön, Mosɪs haga rö, yaur ap God nɪp pak sabe gɪ ñɪmön. Anɪg geinabön, nɪbi

bɪ gau niŋöm hagnaböl, 'Nɪp kamɪŋ löp u me anɪg gab,' a gɪnaböl," a ga.
*

Jisas, ami bɪ kub bɪ wög gɪ ñeb nɪpe u nɪp gö, kamɪŋ la
(Luk 7:1-10)

⁵ Jisas daun pro Kapaneam arö niŋöl gɪ, ami bɪ iru nöp abad mɪdmɪdöp bɪ kub ap, Jisas yɪp gɪ ñɪnɪm a göm apöm Jisas nɪp haga,

⁶ "Bɪ Kub, bɪ wög gɪ ñeb yad u nɪp mɪña kub göm, ilön neb neb gö, anɔ gagöp; ram au um mɪdöp," a ga.

⁷ Hageia, Jisas haga, "Yad am nɪp gɪnö kamɪŋ lɪnab," a ga.

⁸⁻⁹ Hageia, ami bɪ kub anɪbu haga, "Bɪ Kub, niŋö hagpan u pen yad bɪ kub rö ram yad u aumön. Yad niŋbin u, ami bɪ kub rɪmnap yɪp abad mɪdlö, yad pen ami bɪ rɪmnap kalɪp abad mɪdem, 'Arim,' a gɪnö, arbal halö; 'Auim,' a gɪnö, aubal halö. Bɪ yɪp wög göp u nɪp, wög gau anɪg gɪmön anɪg gɪmön a gɪnö, göp. Anɪb u rö, ne yɪharɪŋ, 'Kamɪŋ laŋ,' a gɪmön, nɪp kamɪŋ lɪnab," a ga.

¹⁰ Anɪg hagö Jisas aiö göm, nɪbi bɪ hain areila gau kalɪp haga, "Bɪ anɪbi mɪlö gau nɪbö u pen, God göp rö niŋ aij yabɪl göm me, anɪg hagöp. Bɪ hon Isrel nɪbö ap, God nɪp niŋ ud pɪdöŋ göm hagöp anɪbu rö hagö, yad niŋagpin.

¹¹ Anɪb u, hainö nɪbi bɪ mɪlö gau nɪbö gau, God nɪbi bɪ udöm kumi kabö adö laŋ abad mɪdeinab anɪ u amöm, Ebrahim, Aisak, Jekop bɪ aip asɪköm, nan ñɪñeb iru ñɪñöm, mɪñ mɪñ göl gɪ mɪdeinaböl. *

¹² Kale anɪg göm am mɪdeinaböl, pen nɪbi bɪ hon Isrel nɪbö gau, am anɪbu mɪdageinaböl rö löp. God kalɪp hag yueinab, am mɪdeinaböl höŋ sɪbön göp adö yaŋ. Kale mɪtöŋ magö göm meg magö hau jö ma jö gɪ ñɪñöl gɪ mɪdeinaböl," a ga. *

¹³ Anɪg hagöm, Jisas ami bɪ kub anɪbu nɪp haga, "Ne ado gɪ aru!

Hagpan rö nöp gɪnab," a ga. Jisas anɪg hagö, nɪpe ram aramöm niŋa, bɪ nɪpe nan ga u, Jisas haga magö anɪbu nöp kamɪŋ la.

Jisas Pida nɪbor nɪp gö, kamɪŋ la
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁴ Pen Jisas Pida ram amöm niŋa, Pida nɪbor u, hañ romanɔ gau mab rö inö, abañ adö laŋ um mɪdeia.

¹⁵ Jisas niŋöm, am Pida nɪbor ñɪmagö nɪpe ud niŋö, magö u nöp kamɪŋ lö, nɪpe uraköm, Jisas nɪp nan magö ud lɪ aij ga.

Jisas nɪbi bɪ iru nöp gö, kamɪŋ la
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁶ Dugo magö u, nɪbi bɪ kɪjaki abanɔ ala gau abe, nɪbi bɪ nan ga gau abe, dam Jisas mɪdeia u aueila, nɪpe kɪjaki gau hag höŋ yuöm, nɪbi bɪ ñɪ pai nan ga gau gö magöŋhalö kamɪŋ la.

¹⁷ Nɪpe ga anɪbu, bɪ God manö hagep Aisaia, hadame nöp gɪnab a göm kalɪ kɪñ rɪka rö nöp ga. Nɪpe kalɪ kɪñ rɪköm haga,

"Hanɪp nan ga gau gö kamɪŋ la.

Nan niñön niñön hanɪp naij ga gau

hag yuö mɪd aij gɪpun," a ga. *

Bɪ ap Jisas nɪp haga, "Yad aip ajeinabul," a ga
(Luk 9:57-62)

¹⁸ Jisas niŋa, nɪbi bɪ iru nöp ap nɪp bɪg gɪgabö geila, bɪ nɪpe gau kalɪp haga, "Ñɪg wanö juun böŋ lödan arun," a ga.

¹⁹ Anɪg hagö niŋöl gɪ, God lo manö hag ñeb bɪ ap apöm nɪp haga, "Manö hag ñeb bɪ. Ne ram mɪnön gai gai arnabön u, yad nöp aip arnabul," a ga.

²⁰ Hageia, Jisas haga, "Kain hauŋ gau, kale mɪnön mɪgan gau hanbal. Yaur gau, kau kale haneb u mɪdöp. Pen yad Bɪ Ñɪ nɪpe haneb mɪgan u mɪdagöp," a ga. *

²¹ Pen bɪ Jisas nɪp niŋ uda bɪ ap haga, "Bɪ Kub, yad ne aip arul u pen,

* 8:4: Lep 14:1-32; Mad 9:30; Luk 17:14 * 8:11: Luk 13:29 * 8:12: Mad 22:13; 25:30; Luk 13:28

* 8:17: Ais 53:4 * 8:20: 2Ko 8:9 * 8:21: 1Ki 19:20

yip yau a gö, bapi nip umö rīgöl gem, ne aip ajeinabul,” a ga. *

²² Hageia, Jisas haga, “Nibi bi yip niᅇ udagpal rīmnap umaiöl, nibi bi yip niᅇagpal rīmnap dam rīgöl göl; pen ne auö yad aip arul,” a ga.

*Jisas hagö, yigön kub ur ga
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)*

²³ Jisas ñig magib udöm arñig gö, bi nipe gau aip hadla.

²⁴ Ñig aᅇ au arlö niᅇöl gi, adin yigön kub yabit u udöm, ñig ral apöm, ñig magib u ud ado ginig rö ga. Pen Jisas nipe hon haneia rö, *

²⁵ bi nipe gau nip am haglö urakö hagla, “Bi Kub! Pinöm asad kub u hanip ud ado gö, ñig niᅇun rö löp u, ne hanip ud kamᅇ la,” a gila.

²⁶ Hagaila, kalip haga, “Nihön ginig piᅇinᅇ gabimᅇ Kale manö yad pro pro rīmnap niᅇ udagpim aka?” ga. Anig hagöm, uraköm, pinöm asad udeia u hagö hir göm, ñig ral aueia u ur göm ga. *

²⁷ Anig gö, kale aiö göm hagla, “Bi kal yabit i nipe bi aige rö bi gajip niᅇöm pinöm asad udeia u hir göm, ñig ral auajip u ur göm göp?” ö gila.

*Aiön pi halö bi mihau Jisas gö,
kamᅇ la*

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Jisas ñig juöm, ram mīnön Gadara böᅇ lödaᅇ amjaka niᅇöm, bi hauᅇ kijaki abanᅇ ala mihau wip rīgöl gimidal kabö migān gau nibö apjaklö. Bi anib mihau kalip kijaki aiön pi abanᅇ alla rö, bi hapeb yabit mihau midmidil. Adan kalpe midmidil au, nibi bi rīmnap aragmidal.

²⁹ Pen kalpe mihön apjakmil, Jisas nip haglö, “God Ñi nipe. Nihön ginig auabön? Hanip ilön kub ñinig auabön aka nihön? Ñin ne hanip ram mīnön naj hag yuep u auagöp,” a gilo. *

* 8:24: Sam 4:8 * 8:26: Mad 14:31; Sam 89:9

* 9:4: Mad 12:25; Luk 9:47; Jon 2:25

³⁰ Pen magö anibu, kaj iru nöᅇ amil ñiᅇeila söᅇ goᅇ anib au me,

³¹ kijaki aiön pi bi anib mihau kalip abanᅇ alla gau, Jisas nip neb neb göᅇ gi hagla, “Hanip hag yunig gimön u, hagö, amun kaj midpal gidanᅇ kalip yuö hiᅇkun,” a gila.

³² Hageila, Jisas “Arim,” a gö, bi anib mihau kalip arö göm, am kaj gau kalip yuö hiᅇkla. Hiᅇklö kaj gau piᅇinᅇ gi mīnönᅇ rul goᅇ au amöm, gi dam ñig waᅇö yanᅇ paköm, ñig niᅇöm, magöᅇhalö um hakla.

³³ Pen bi kaj mukmidal gau, ga anibu niᅇöm, yinid daun u amöm, Jisas nihön nihön ga u, bi kijaki abanᅇ alla mihau nihön nihön ga manö u, nibi bi gau kalip magöᅇhalö hag ñila.

³⁴ Hag ñeila, nibi bi daun mideila anib gau magöᅇhalö Jisas nip niᅇun a göm, ap nip niᅇöm, neb neb göᅇ gi hagla, “Ram mīnönᅇ hon i arö gimön, ke gau aru,” a gila.

9

*Jisas bi ñimagö ma kila ga u nip
gö, kamᅇ la*

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Jisas kauyanᅇ ñig magib udöm, ñig waᅇö juöm, ram mīnönᅇ nipe hanmidöp u böᅇ lödaᅇ ara. *

² Pen nibi bi rīmnap, bi ñimagö ma kila ga ap, Jisas gö kamᅇ laᅇ nab, a göm, nip ilönᅇ li dapöm Jisas mideia au daula. Pen, Jisas gö kamᅇ laᅇ nab, a göm niᅇla rö, Jisas bi ñin ma kila ga anibu nip haga, “Ñi me! Gasᅇ halö midaimön. Nan si nan naj giᅇpan gau niᅇnem arö gabin,” a ga.

³ Jisas anig hagö, God lo manö hag ñeb bi gau rīmnap hagla, “Bi i God nip hag juöl gi me, anig hagab,” a gila.

⁴ Pen Jisas gasᅇ niᅇla anibu ke niᅇöm haga, “Kale nihön ginig yip gasᅇ naj niᅇmim anig hagabim?” *

⁵ Yad nip, ‘Nan si nan naj giᅇpan gau niᅇnem arö gabin,’ a ginö, kalöp aij ginab, aka ‘Urak aru!’ a ginö,

* 8:29: Mak 1:24; Luk 4:41 * 9:1: Mad 4:13

kalöp aij gïnabη Aka manö n̄hön hagnö, kalöp aij gïnab?

⁶ Miñi kale n̄ñnabim, Bapi God yip Bi Ñi n̄ipe hag la n̄ñjöm, m̄ñnön naböη it i apem, nan si nan naj ḡipal gau n̄ñem arö ḡinabin,” a ga. Jisas an̄ig hagöm, bi ñin ma k̄ila ga u n̄ip haga, “Urakmön, köp ne u udmön, ram ne aru!” a ga. *

⁷ Jisas an̄ig hagö, bi an̄ibu uraköm köp bad n̄ipe u udöm ram n̄ipe ara.

⁸ Ram n̄ipe arö n̄ñöl ḡi, n̄ibi bi gau n̄ñjöm, God hagö Jisas apöm gab, a göm piññ göm, bi ap m̄ñnön naböη it i an̄b unbö rö gö n̄ñagpun a göm, God hib n̄ipe haglö adö ara.

*Jisas bi n̄ipe Madyu n̄ip uda
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)*

⁹ Jisas ram m̄ñnön an̄ibu arö göm, m̄igan ap amöm n̄ñja, bi dak̄is udep wög ḡim̄döp bi ap ram raul m̄igan u asik m̄ideia. Bi an̄ibu hib n̄ipe Madyu. Jisas n̄ip n̄ñjöm haga, “Yad aip aue!” gö, uraköm Jisas aip ara.

¹⁰ Jisas bi n̄ipe gau aip Madyu ram amöm, nan ññlö n̄ñöl ḡi, bi dak̄is udep gau abe, bi nan si nan naj ḡim̄dal bi gau abe, iru nöp apöm Jisas bi n̄ipe gau aip nan ññla.

¹¹ Nan ññeila, bi Perisi gau n̄ñjöm, Jisas bi n̄ipe gau kalip hagla, “Manö hag ñeb bi kale u, n̄ipe n̄hön ḡin̄ig, bi dak̄is udep gau abe, n̄ibi bi nan si nan naj ḡipal gau abe, aip d̄im ñöl nan ññab?” ö ḡila. *

¹² Hageila, Jisas manö an̄ibu apdi n̄ñjöm haga, “N̄ibi bi nan gagöp gau, wös wameb bi gau aragpal; n̄ibi bi nan göp gau nöp wös wameb bi gau arbal.

¹³ Pen God manö ap haga it u n̄ñ aij ḡim̄m m̄daimim. N̄ipe haga, ‘Yip nan sabe ḡi ññnabim u, yip aij gagnab; pen n̄ibi bi gau kalip mög n̄ñmim ḡi aij geinabim u, yip aij ḡinab,’ a ga. Pen yad aunö u, n̄ibi bi, hon n̄ibi bi aij, m̄id aij ḡipun a ḡi gasi n̄ñbal gau, kalip ulhai n̄ñ udn̄ig auagnö; yad n̄ibi bi, hon nan

si nan naj ḡipun a ḡi gasi n̄ñbal gau, kalip ulhai n̄ñ udn̄am a gem aunö,” a ga. *

*Nan magö hil gep
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)*

¹⁴ Ñin ap, Jon ñig pak ñeb bi n̄ipe gau, Jisas m̄ideia au apöm hagla, “Hon abe, bi Perisi gau abe, ñin r̄imnap, God n̄ip nöp gasi n̄ñun, a gun, nan ññagpun. Pen bi ne gau n̄hön ḡin̄ig u rö nöp gagpal?” ö ḡila. *

¹⁵ Hageila, Jisas kalip haga, “N̄ibi bi gau, bi n̄ibi udn̄ig gab bi u aip m̄ideinaböl ñin u, m̄iñ m̄iñ göl göm nan ññnaböl; pen bi r̄imnap apöm bi an̄ibu n̄ip ud junaböl ñin u, mög gö nan hil göm ññagnaböl,” a ga.

¹⁶ Pen Jisas n̄ipe kalip manö ap hod riköm haga, “Walij ḡisön u udöm, walij pap̄il ḡi, pa ḡi dö ḡinab ramö u al dör gagnaböl. Pen ai ḡin̄ig göm al dör gagnabölη An̄ig geinaböl u, walij l̄utö gabin a ḡin̄ig gab, m̄igan kub yab̄il pa biññ ḡinab.

¹⁷ Pen ñig wain u, u rö nöp. Wain ḡisön n̄ibö u göm, ud kaj meme hañ m̄lep m̄igan u ral lagnaböl. Pen n̄hön: an̄ig geinaböl u, ñig wain kam̄ñ u ranöm, biñ yab̄il hagöm, kaj meme hañ u pak ḡi dö göm, hoñ göm arnab. An̄b u, ñig wain kam̄ñ u udöm, kaj meme hañ kam̄ñ n̄ibö m̄igan u ud l̄ilö nöp me, aij ḡinab,” a ga.

Jisas gaia n̄ibi kub ap, pai pro ap, kam̄ñ la

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Jisas manö an̄ibu hagö n̄ñöl ḡi, Juda bi kub ap Jisas m̄ideia au apöm, kugom yimöm haga, “Pai yad u böñ nöp umöb u pen ne am n̄ip ud n̄ñö, urakn̄m,” a ga.

¹⁹ Hagö, Jisas bi n̄ipe gau aip uraköm, bi an̄ibu aip arla.

²⁰⁻²¹ Pen n̄ibi ap, hagape lugöl ḡi lugöl ḡi m̄ideia, m̄i unbö m̄igan lañ ina. An̄ig gö, gasi n̄ipe u nöp n̄ñjöm, “Jisas walij n̄ipe m̄ilö kub goñ gau

* 9:6: Jon 17:2 * 9:11: Luk 15:2 * 9:13: Mad 12:7; Hos 6:6 * 9:14: Luk 18:12

nöp ud niñnö, yip kamij lınab,” a göm, Jisas arö niñöl gi, jöl adö gau amöm, waij nıp u ud niña. *

22 Ud niñö, Jisas ado göm niñbi anıbu nıp niñöm haga, “Yip niñ udpan u me, nöp kamij löp. Gasi halö midaimön,” a ga. Hagö, nan nıp gimıdöp u magö anıbu nöp kamij löm, hagape aumıdöp u mıtep ga.

23 Pen Jisas niñbi bi anıbu arö göm am am, bi kub ram u amjaköm niña, añij magö pu göm, manö hauı kub yabiı geila.

24 Jisas niñöm kalıp haga, “Kale ke gau arim! Pai i umagöp; yıharıñ hon hanab,” a ga. Anıg hagö, nıp mıhol gıla.

25 Pen Jisas niñbi bi anıbu gau kalıp hag höñ yuöm, ram raul mıgan yan amöm, pai uma u nıp, niımagö kid u ud niñö, uraka.

26 Anıg gö, manö anıbu yag dam ram mıñöñ anıbu gau magöñhalö ud arla.

Jisas gö, bi amgö we mıhau amgö niñ niñlö

27 Pen Jisas ram mıñöñ anıbu arö göm arö niñöl gi, bi amgö magö we ga mıhau nıp hain göl gimil meg mıgan dap ranmil, haglö, “Depid Niñ nıpe! Halıp mıhön mög niñmön!” a gılo. *

28 Anıg hagailö, pen Jisas nıpe ram raul mıgan u ara. Bi anıbu mıhau hain ammil ram u apjaklö, Jisas kalıp mıhön haga, “Kale mıhön, yad kalöp ginö kamij lınab a gimil, yip ap hagabilıñ Yad yau a ginabin, kale gasi niñbil amgö kale niñ lınab aka wasö?” ö ga. Hageia, haglö, “Bi Kub, holmıñ niñbul, ne halıp geinabön kamij lınab,” a gılo.

29 Hagailö, Jisas amgö kalıp mıhön ud niñöm haga, “Yip niñ udpil u me, hıgil rö ginım,” a ga.

30 Hagö, amgö kalıp mıhön kamij lö, niñlö niñöl gi, Jisas kalıp mıhön

manö klö hagöm hag aij göm haga, “Niñbi bi gau, Jisas gajıp halıp kamij löp, a gimil hagagmil,” a ga. *

31 Anıg haga u pen kalpe mıhön ammil, niñbi bi ram mıñöñ anıbu gau magöñhalö hag niñlö ara.

Jisas atab ado ga bi ap nıp gö, manö ga

32 Pen kalpe mıhön arlö niñöl gi, niñbi bi rımnıap, bi aiön pi halö atab ado ga bi ap, dap Jisas mıdeia au dauela.

33 Jisas aiön pi bi anıbu nıp abanı ala u hag yuö, manö hag aij ga. Anıg gö, niñbi bi gau aiö göm hagla, “Ram mıñöñ Isrel i, bi ap anıbu rö gö niñıapıun,” a gıla. *

34 Pen bi Perisi gau hagla, “Niñpe kıjaki aiön pi nap kale Seden klö u udöm me, aiön pi gau hag höñ yuöp,” a gıla. *

Jisas niñbi bi gau kalıp mög niña

35 Pen Jisas nıpe daun pro gau abe, daun kub gau abe gi ajöl göm, Juda magum gep ram gau amöm, Kij kub ke yabiı u niñbi bi udöm abad mıdeinab manö aij u hag niñmıdöp. Pen niñbi bi gau kalıp nan niñhön niñhön ga u, u rö nöp gö kamij la. *

36 Jisas niña, niñbi bi anıbu gau kaj sipsip gau bi abad mıdep kale ap mıdagöp rö u mıdeila. Gasi kub niñöm uıham mıdeila u pen kalıp bi gi ñeb ap mıdageia. Anıbu u niñöm, Jisas nıpe mög yabiı niñöm, *

37 bi nıpe gau kalıp haga, “Nan magö iru yabiı nöp wög nabön au po gi mıdöp u pen niñbi bi ral dauıp iru mıdagpal. *

38 Anıbu u, kale bi wög nabön nap niñbö u nıp hag niñbe, bi ral dauıp rımnıap yuö, ral dap nıp lau adö dauöl,” a ga.

* 9:20-21: Mad 14:36 * 9:27: Mad 20:29-34 * 9:30: Mad 8:4 * 9:33: Mak 2:12 * 9:34: Mad 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 * 9:35: Mad 4:23; Mak 1:39 * 9:36: Mad 14:14; Nab 27:17; 1Ki 22:17; Sek 10:2; Mak 6:34 * 9:37: Luk 10:2

10

Jisas manö ud arep bi nipe unbö migan la?

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Jisas bi nipe unbö migan lan u wiñ alö aueila haga, “Yad ke kalöp hagabin u me, kijaki aiön pi nan gau hag yunig, hag yunabim. Nibi bi nan nihön nihön ginab gau u rö nöp gipe, kamiñ linab,” a ga. *

² Bi Jisas manö ud arep unbö migan lan Jisas hag yua bi gau, hib kale gau me, bi ap Saimon, hib nipe ap Pida a gimidal; bi ap Edru, Pida nimam nipe u; bi ap Jems, Sebedi ñi nipe; bi ap Jon, Jems nimam nipe;

³ bi ap Pilip; ap Badolomyu; ap Domas; ap Madyu, nipe dakis udmidöp; bi ap Jems, Alpias ñi nipe; bi ap Dadas;

⁴ bi ap Saimon, hib nipe ap Selod a gimidal; bi ap Judas Iskariod, nipe me hainö Jisas nip mumug niña.

Jisas manö ud arep bi nipe unbö migan lan kalip hag ke ke yua

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Jisas bi nipe anib gau kalip manö aij wög u göl a göm, hag ke ke yuöl gi haga, “Kale Juda nibi bi wasö an gau abe, Sameria kai midpal an gau abe, aragmim.

⁶ Pen kale am nibi bi hon Isrel, nibi bi kale God nip gasi niñagpal gau, kalip hag ñöl gi hagmim, *

⁷ “God nibi bi udöm abad mideinab ñin u, hadö söl auöp,” a gimim. *

⁸ Nibi bi nan ginim gau gipe, kamiñ linim. Nibi bi böñ nöp umöl gau gipe, kauyan uraköl. Nibi bi wös hapeb linim gau gipe, kamiñ linim. Nibi bi kijaki aiön pi aban alnim gau hag höñ yube aran. Bapi hol apil kalöp por yharin wög gipul rö, kale u rö nöp nibi bi anib gau kalip yharin wög gi ñimim.

⁹ Mani gol, mani silpa, mani ati rimnap ud aragmim. *

¹⁰ Wadi, waij rimnap halö, ma rirup, watab adin, nan gau ud aragmim. Pen nihön: nibi bi wög gi ñinaböl gau pen nan ñilö ñinaböl. *

¹¹ “Pen daun ap aka ram ritig aglö ap amjakpe, nibi bi kalöp hag wihai udöl rö rimnap niñmim, kalip aip nöp midmim, ram minönj ke ap gau arnig ginabim ñin u nöp, kalip arö gimim armim.

¹²⁻¹⁴ Pen ram ap ammim, “Kale midpim!” a gipe, “Yau, midpun; aij aubim,” a gaiöl, ram raul migan anibu armim. Pen kalöp manö yad hag ñimim hag wihai ud niñagaiöl u, arik arnig, acip acip ma kid kale cig udöm midainim u, ab liti gi yumim armim. *

¹⁵ Yad kalöp niñö yabit hagabin: manö kub hagep ñin u, Sodom Gomora nibi bi ilön pro pro udnaböl; nibi bi kalöp udagnaböl anib gau, ilön kub yabit udnaböl. *

Marö iru nöp aunab

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

¹⁶ “Pen niñim! Yad kalöp kaj sipsip rö u, nibi bi kain hau rö midpal an gau yuabin. Anib u, gasi niñ aij göl gi, agamij kalip hag ñöl gi midaimim. *

¹⁷ “Pen nibi bi rimnap kalöp ud sisi löm, dam Juda magum gep ram gau arlö, kansol kale gau ap manö kub hagöm, kalöp paknaböl. Anib u, niñ aij gimim. *

¹⁸ Kalöp bi yad a göm, tip gi dam gapman bi kub aka kin mideinaböl au ud arlö, kale manö aij yad u, bi kub gau abe, Juda nibi bi wasö ram minönj mlö kub gau nibö gau abe, kalip hag ñinabim.

¹⁹⁻²⁰ Kalöp manö kub hagnaböl anibu, manö nihön hagnun aka manö aige gun hagnun a gimim piñin

* **10:1:** Mak 6:7; Luk 9:1 * **10:6:** Jer 50:6 * **10:7:** Mad 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 * **10:9:** Luk 10:4 * **10:10:** Luk 10:7; 1Ko 9:14 * **10:12-14:** Luk 10:5-6; Ap 13:51 * **10:15:** Mad 11:24; Jud 7
* **10:16:** Luk 10:3; Ro 16:19 * **10:17:** Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15

gimim, gasi iru niŋagmim. Hagpe niŋöl gi, Nap God Ana nipe kale aip midöp u, gasi aij ñeinab, manö kale adö u ke hagagnabim; Nap God Ana nipe kalöp hagnab rö nöp hagnabim.

*
21 “Ñin anibu, nimam gau uraköm, nimam kale ke gau al paklaŋ a göm, bi kub gau kalip mumug ginaböl. Nap gau uraköm, ñi pai kale ke gau al paklaŋ a göm, bi kub gau kalip mumug ginaböl. Ñi pai gau uraköm, nime nap kale ke gau jöl ñöm u rö nöp ginaböl. *

22 Yip lau adö mideinabim rö, nibi bi gau magöŋhalö kalöp niŋlö, mulu kal alnab. Pen nibi bi an klö göm, yip pig nöp mideinaböl gau, ñin hain u auö, God kalip udnab.

23 Pen migan ap arbe, kalöp gi naj gaiöl u, piñiŋ gi migan ap armim. Yad kalöp niŋö hagabin, Isrel daun gau nibi bi gau kalip hag ñibe aragnab adö, yad Bi Ñi nipe aunabin.

24-25 “Ñi pai skul hagpal gau kub midlö, hag ñeb bi kale gau pro midagpal. Pen hag ñeb bi midöp rö midaiun a göm me, skul hagpal. Nibi bi wög gi ñibal gau kub midlö, nibi bi kalip abad midpal gau pro midagpal. Wög gipal u, nibi bi kub midpal rö midaiun a göm, wög gipal. Anib u rö, nibi bi yad gau, yad midpin rö midaiun a göm, gipal. Pen nibi bi gau yip hag juöm, Seden hib nipe ap löm yip Bielsebul a gipal rö, kalöp bi wög gi ñeb yad u rö nöp hag juöm manö naj hagnaböl me. *

*God nip nöp piñiŋ gep
(Luk 12:2-7)*

26 “Nibi bi gau kalip niŋmim piñiŋ gagmim. Manö niñön miñi har göl midöp u, hainö waiö mideinab. Nan niñön agamiŋ gipal gau, hainö waiö niŋnaböl. *

27 Manö yad kalöp pi gem hagnabin u, kale am kalip waiö hag ñimim. Manö yad kalöp rimid it hagnabin u, ram adö laŋ ammim, manö kub hag ñibe niŋöl.

28 “Kale nibi bi al pak libal bi gau niŋmim piñiŋ gagmim. Kale yiñiŋ hañ bad u nöp al pak linaböl; ana u halö gi naj göl rö lagöp. Piñiŋ ginig me, Bi Kub nibi bi hañ roman abe ana abe migan mab ke inab yaŋ yunab u nip piñiŋ gimim. *

29 Yaur pro gau, nan yiñiŋ. Mani at magö añi nöp yuöm, miñöp udpal. Nan yiñiŋ u pen, God kalip niŋ midöp rö, ap yiñiŋ lug pakagnab.

30 Umagö kalöp u, God magöŋhalö wö ralöp.

31 Anib u, piñiŋ gagmim. Yaur gau nan pro yabit; kale pen nan yabit midpin. *

*Yad Jisas bi nipe a gimim waiö hagnabim
(Luk 12:8-9)*

32 “Nibi bi an yip lau adö midöm, nibi bi gau kalip waiö hag ñinaböl gau, yad pen Bapi yad kumi kabö adö laŋ midöp u nip, yip lau adö midpal, a gem, waiö hagnabin.

33 Pen nibi bi an, yip cig aij gagöm, nibi bi aip mideinaböl an au hagnaböl, bi anibu yad niŋagpin, a ginaböl u, yad pen Bapi yad kumi kabö adö laŋ u nip, nibi bi gai i yad niŋagpin, a ginabin. *

*Pen pen ginaböl
(Luk 12:51-53; 14:26-27)*

34 “Yad miñön naböŋ it i aunö u, ‘Jisas nipe miñön naböŋ it i aua rö, agamiŋ mid aij ginabun,’ a gimim, gasi u niŋagmim. Yad aunö u me, nibi bi gau manö kub hagöm, pen pen ginaböl.

35 Anig ginab: ñi gau uraköm, nap aip pen pen ginaböl. Pai gau uraköm, nime aip pen pen ginaböl.

* 10:19-20: Jon 14:26 * 10:21: Mai 7:6; Mad 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 * 10:24-25: Mad 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 6:40; 11:15; Jon 13:16; 15:20 * 10:26: Mak 4:22; Luk 8:17 * 10:28: Jem 4:12 * 10:31: Mad 6:26 * 10:33: Mak 8:38; Luk 9:26; 2Di 2:12 * 10:35: Mai 7:6

Ñi n̄bin gau uraköm, n̄p̄is aip pen pen ḡinaböl. *

³⁶ An̄ig ḡinaböl an̄ibu, ram kale añi midpal u, kale ke nöp pen pen ḡinaböl.

³⁷ “N̄bi b̄i an, n̄ime nap aka ñi pai gau nöp midmagö löm, ȳip midmagö lagnaböl u, n̄bi b̄i yad midöl rö lagnab.

³⁸ N̄bi b̄i an ȳip p̄ig midn̄ig gaböl, pen gasi ap n̄n̄öm hagnaböl, ‘N̄bi b̄i r̄imnap han̄ip gi naij göl rö löp,’ a göm, ȳip arö ḡinaböl u, n̄bi b̄i yad midöl rö lagnab.

³⁹ N̄bi b̄i an, yad ke nöp midem, mid aij ḡinam a ḡinab u, mab ke inab yaŋ u arnab. N̄bi b̄i an pen hagnab, yad Jisas lau adö midn̄ö, ȳip al pak l̄n̄ig al pak löl a ḡinab u, kam̄iŋ pör pör middep u udnab. *

God kal̄ip pen u rö nöp abad mideinab
(Mak 9:41)

⁴⁰ “Kale arbe, n̄bi b̄i r̄imnap kalöp hag w̄ihai udaiöl u, ȳip abe hag w̄ihai udnaböl. Pen ȳip hag w̄ihai udnaböl rö, B̄i ȳip hag yuö aunö u n̄ip abe hag w̄ihai udnaböl. *

⁴¹ N̄bi b̄i an, God manö hagep b̄i ap n̄n̄öm hagnab, ‘B̄i auöp i, God wög göp u me, n̄ip udnabin,’ a göm, udnab u, aij yab̄iŋ ḡinab. God manö hagep b̄i an̄ibu ud aij ḡinab rö, hainö God n̄ip u rö nöp ud aij ḡinab. N̄bi b̄i an, God n̄bi b̄i kam̄iŋ aij n̄ipe ap n̄n̄öm hagnab, ‘B̄i auöp i, God b̄i kam̄iŋ aij n̄ipe u me, n̄ip udnabin,’ a göm udnab u, aij yab̄iŋ ḡinab. God n̄bi b̄i kam̄iŋ aij n̄ipe u ud aij ḡinab rö, hainö God n̄ip u rö nöp ud aij ḡinab.

⁴² Pen n̄bi b̄i an, b̄i ȳihar̄iŋ yad ap n̄n̄öm, Jisas b̄i n̄ipe u a göm, ñig m̄il dap ñinab u, God n̄iŋö, aij gö, pen hauŋ gagnab,” a ga.

11

Jon b̄i n̄ipe r̄imnap hag yuö, Jisas n̄ip n̄iŋn̄ig arla
(Luk 7:18-35)

¹ Jisas b̄i n̄ipe unbö m̄igan laŋ gau kal̄ip an̄ig göl an̄ig göl ḡimim a göm hag ñi aij göm, ram m̄in̄öŋ an̄ibu arö göm, daun yöp söl an̄ib gau amöm, n̄bi b̄i gau kal̄ip manö hag ña.

² Pen Jon b̄i ñig pak ñeb u nagi midöm, Krai n̄ihön n̄ihön ga manö u n̄n̄öm, b̄i n̄ipe r̄imnap hag yuö, Krai mideia au amjaköm,

³ n̄ip hag n̄n̄öm hagla, “Han̄ip hag ñimön, ne b̄i ‘Krai’ a gun pör abad midpun u nöp auban, aka hon b̄i hain n̄bö an̄ibu ke abad midaiun?” ö ḡila.

⁴ Hageila, Jisas kal̄ip haga, “Kale Jon midöp au ammim hagemim, ‘Hon amun amgö hon ke n̄n̄un, r̄im̄id hon ke n̄n̄bun,

⁵ b̄i an̄ibu n̄bi b̄i amgö we göp gau gaj̄ip amgö n̄n̄bal. N̄bi b̄i ma naij göp gau gaj̄ip adan aj aij ḡipal. N̄bi b̄i wös hapeb löp gau gaj̄ip m̄ilep göp. N̄bi b̄i r̄im̄id m̄igan p̄iŋ göp gau gaj̄ip gasi wakö n̄n̄bal. N̄bi b̄i umbal gau gaj̄ip kauyaŋ urakpal. N̄bi b̄i mög gep rö gau, u rö nöp Krai manö aij u hagö n̄n̄bal,’ a ḡimim. *

⁶ Pen manö ap hagemim, ‘N̄bi b̄i ȳip n̄iŋ udöm, gasi ap ap n̄n̄agnaböl gau, m̄iñ m̄iñ yab̄iŋ ḡinaböl,’ a ḡimim,” a ga.

⁷ An̄ig hagö, Jon b̄i n̄ipe gau arlö n̄iŋöl gi, Jisas n̄bi b̄i ap mideila gau kal̄ip Jon manö adö u hagöm haga, “Kale nöd ram m̄in̄öŋ kabö nöp midöp an̄ gau arbe ñin u, n̄ihön n̄iŋn̄ig arben̄ Hod m̄ilö añi ap ȳigön ud dan i göp ap n̄iŋn̄ig arbe?”

⁸ Aka n̄ihön n̄iŋn̄ig arben̄ B̄i waŋiŋ aij aij nöp libal b̄i ap n̄iŋn̄ig arben̄ B̄i waŋiŋ aij aij udun a göm n̄n̄bal gau, b̄i kub ram k̄iñ aij gau hanbal. Kale Jon midmidöp ram m̄in̄öŋ nöp an̄ au han midagmidal.

* **10:39:** Mad 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25 * **10:40:** Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20 * **11:5:** Ais 35:5-6; 61:1

9 Pen nan n̄hön n̄n̄n̄g arben Ȳhar̄n̄ aragpe. Jon b̄i God manö hagep, b̄i an̄bu n̄n̄n̄g arbe. B̄i God manö hagep aunab a ḡmim abad m̄dm̄dim me, b̄i an̄bu me u. Pen Jon n̄pe God manö hagep b̄i nöp wasö.

10 Jon n̄p gas̄i n̄n̄jöm, hadame nöp God n̄pe N̄i n̄pe n̄p manö haga manö an̄bu, God Manö yan̄ kali k̄l̄n̄ r̄iköm hagla,

‘B̄i manö hagep yad u,
hag yunö nöd amöm,
n̄bi b̄i gau hag n̄i aij gö,
hainö ne ke arnabön,’ a göm kali k̄l̄n̄ r̄ikla. *

11 Kalöp hagabin, n̄bi b̄i m̄n̄n̄n̄ naböŋ īt i m̄dpal gau, añi ap Jon rö wasö. Pen God n̄bi b̄i ȳhar̄n̄ yab̄īt dam kumi kabö adö laŋ au abad m̄ideinab gau, kale Jon rö m̄idageinaböl; God n̄pe n̄bi b̄i ȳhar̄n̄ yab̄īt gau ud aij yab̄īt gö, n̄bi b̄i aij n̄pe yab̄īt m̄ideinaböl.

12 Jon b̄i n̄iŋ pak n̄eb b̄i apöm manö aij hag n̄a n̄n̄ u r̄iköm, n̄bi b̄i gau, God han̄p udöm kumi kabö adö laŋ au abad m̄idain̄m a göm, manö an̄bu klö yab̄īt ḡi dam dam, m̄n̄i u rö nöp klö yab̄īt ḡipal.

13 “B̄i God manö hagep manö kali k̄l̄n̄ r̄ikla gau abe, Mos̄is God lo manö kali k̄l̄n̄ r̄ika u abe, īt u me, God Mesaia u n̄p yuö, n̄pe n̄bi b̄i gau kal̄p udöm abad m̄ideinab. Manö an̄bu nöp hag daulö daulö me, Jon aua. *

14 Pen manö hagn̄g gabin u udnabim aka n̄n̄agpin. God Jon n̄p hagö, apöm n̄bi b̄i gau kal̄p manö hag n̄a u, God Manö kali k̄l̄n̄ r̄iköm, ḡinab a ḡila rö nöp ga. Kali k̄l̄n̄ r̄iköm hagla, b̄i God manö hagep Iaija rö b̄i ap aunab, a ḡila. *

15 Kale n̄bi b̄i gas̄i r̄im̄id m̄idain̄m gau, manö hagabin i r̄im̄id li n̄n̄ aij ḡimim.

16 “N̄bi b̄i m̄n̄i n̄n̄ i m̄dpal gau yad n̄n̄bin, kale n̄i pain̄an̄ r̄imnap

maker au as̄iköm, n̄i pain̄an̄ r̄imnap meg m̄igan dap ranöm kal̄p hagpal rö u m̄dpal.

17 Kale hagpal,
‘Hon ān̄ pu ḡino,
kale n̄hön ḡin̄g kugom ralag-
pim?’

K̄imap m̄ītöŋ gep rö ap hagno,
kale n̄hön ḡin̄g m̄ītöŋ gagpim?’
ö ḡipal.

18 An̄b u rö, God Jon n̄p yuö apöm, n̄n̄ r̄imnap nan magö n̄n̄agöm, n̄iŋ wain n̄n̄agöm gö, hagla, ‘B̄i an̄bi n̄p nan n̄hön aban̄ alö an̄g göp?’ ö ḡila.

19 B̄i N̄i n̄pe pen auö hagpal, ‘B̄i nan kub n̄n̄jöm, n̄iŋ wain n̄n̄jöm, b̄i dak̄s udpal gau aip ajöm, b̄i nan naj ḡipal gau aip ajöm göp,’ a ḡipal. Pen n̄bi b̄i God Manö u n̄n̄ udöm, ḡi aij göm, m̄id aij ḡinaböl u, n̄bi b̄i gau n̄n̄jöm hagnaböl, God Manö u manö aij yab̄īt, a ḡinaböl,” a ga. *

*Manö kub udnaböl
(Luk 10:13-15)*

20-21 Jisas daun kub nöd ḡi ajöm, nan gagep iru nöp gö, n̄bi b̄i gau n̄n̄la u pen kale, n̄hön ḡin̄g nan si nan naj ḡipun a göm, nan si nan naj ḡim̄idal u arö göm, Jisas n̄p n̄n̄ udagla. An̄g ḡilö, Jisas kal̄p hag göm haga, “Korasin daun n̄bi b̄i gau! Bedsaida daun n̄bi b̄i gau! Nan gagep gau ḡinö, n̄n̄be. Pen nan si nan naj ḡipim u arö ḡimim, ȳp n̄n̄ udagpim. An̄g ḡipim u, kale manö kub yab̄īt udnabim. Daun kub Daia Juda n̄bi b̄i wasö gau, daun kub Saidon Juda n̄bi b̄i wasö gau, nan gagep an̄b gau kal̄p u rö nöp gaibnep, kale nan si nan naj ḡim̄idal gau arö göm, wadi asöl rö r̄imnap ȳimöm, run he löl ḡi löl ḡi m̄idaiblap. *

22 An̄b u, manö kub hagep n̄n̄ u, Daia n̄bi b̄i abe, Saidon n̄bi b̄i abe, manö pro rö udnaböl; pen kale Korasin n̄bi b̄i abe, Bedsaida n̄bi b̄i abe, manö kub yab̄īt udnabim.

* 11:10: Mal 3:1; Luk 1:76 * 11:13: Luk 16:16 * 11:14: Mal 4:5; Mad 17:10-13; Mak 9:11-13

* 11:19: Mad 9:14 * 11:20-21: Ais 23; Esi 26:1-28:26; Joe 3:4-8; Emo 1:9-10; Sek 9:2-4

23 “Kapaneam n̄ibi b̄i gau. N̄in an̄ibu kale kumi kabö adö laŋ au aragnabim; bön̄ nöp mab ke inab ulöm m̄igan yaŋ u arnabim. Nan gagep kale aŋ aui ḡinö u, daun kub Sodom gaibnep, kale nan si nan naij ḡim̄idal gau arö göm, uri kam̄iŋ m̄idaiblap. *

24 Adö an̄ibu yad kalöp n̄iŋö hagabin, manö kub hagep n̄in u, Sodom n̄ibi b̄i gau manö pro rö udnaböl; kale Kapaneam n̄ibi b̄i manö kub yab̄i udnabim,” a ga. *

*Ȳip aumim ake l̄imim
(Luk 10:21-22)*

25-26 N̄in an̄ibu Jisas Nap n̄ip haga, “Bapi, yad hib ne hagnö adö laŋ araŋ. Ne B̄i Kub, kumi kabö adö laŋ abe, m̄inön̄ nabön̄ iŋ i abe abad m̄idpan u, gas̄i ne ke n̄iŋö aij göp rö, n̄ibi b̄i gas̄i k̄id hi+k n̄iŋun n̄iŋbun a ḡipal gau, kal̄ip manö yad hagabin iŋ u hag n̄agpan; pen n̄ibi b̄i n̄i painaŋ rö m̄idpal gau kal̄ip gas̄i aij n̄imön, manö yad hagabin iŋ u hag waiö l̄iban u, nöp aij a gabin,” a ga. *

27 Jisas an̄ig hagöm haga, “Bapi kl̄ö n̄ipe m̄idöp rö, ȳip n̄öb. N̄ibi b̄i r̄imnap ȳip n̄iŋ aij gagpal; Bapi nöp ȳip n̄iŋöb. Yad nöp Bapi n̄ip n̄iŋ aij ḡipin. Pen n̄ibi b̄i gas̄i aij n̄inam a gem n̄iŋbin gau, kal̄ip gas̄i aij n̄inö, Bapi n̄ip n̄iŋnaböl,” a ga. *

28 Jisas an̄ig hagöm haga, “Kale n̄ibi b̄i nan wañ̄ib kub iru maru pör ud ajmim gas̄i iru n̄iŋmim m̄idpin gau, yad aumim n̄iŋöm nan wañ̄ib kub iru maru ud ajabim gau yad ke udnö ake l̄inabim. *

29 Yad b̄i hain aij agam̄ij m̄idpin; kal gagnabin; an̄ib u, ȳip aumim, wög yad ḡi n̄imim, hibur gas̄i m̄idmagö kalöp aŋ daŋ ake l̄imim.

30 Kale ȳip aumim wög yad geinabim u, ud marö ap gagnab; p̄iŋa ḡinab. *

12

God n̄ip sabe gep n̄in u, wid magö r̄ik n̄iŋla

(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Juda God n̄ip sabe gep n̄in u, Jisas b̄i n̄ipe gau aip wid wög aŋ au amöl ḡi, b̄i n̄ipe gau k̄iyö lö, wid magö an̄ib gau r̄imnap udöm, hañ pak yuöm, n̄iŋöl ḡi n̄iŋöl ḡi areila. *

2 An̄ig geila, b̄i Perisi gau n̄iŋöm, Jisas n̄ip hagla, “Lo manö hon hagab, n̄ibi b̄i God n̄ip sabe gep n̄in u wög gagnaböl. Pen b̄i ne gau n̄ihön ḡin̄ig God n̄ip sabe gep n̄in wög gagep i, wid magö hañ pak yuaböl?” ö ḡiŋa. *

3-4 Hageila, Jisas kal̄ip haga, “Depid hadame nöp b̄i n̄ipe gau aip k̄iyö lö, God sabe gep ram u am̄jaköm, bred God amgö ilö adö au löm, b̄i ȳihar̄iŋ n̄iŋagpal, b̄i God n̄ip nan sabe ḡipal gau nöp n̄iŋbal bred u, kal̄ip hag n̄iŋö n̄ip n̄ilö, b̄i n̄ipe gau aip n̄iŋla. Pen k̄iyö lö ḡiŋa aiud an̄ibu, God Manö yaŋ kal̄i kl̄iñ r̄ikla u kale n̄iŋagpim ar? *

5 “Kale Mos̄is God Manö kal̄i kl̄iñ r̄ika u n̄iŋagpim rö löp. N̄ipe kal̄i kl̄iñ r̄iköm haga, ‘B̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i gau, God n̄ip sabe gep n̄in u, God sabe gep ram raul u am m̄idöm, wög ḡipal. Pen God kal̄ip manö kub hagagnab,’ a ga. *

6 Pen yad kalöp hagabin, God sabe gep ram an̄ibu nan kub wasö; yad ke pen B̄i kub yab̄i m̄idpin. *

7 Pen manö ap God Manö kal̄i kl̄iñ r̄ikla u, n̄iŋ aij gagpim akaŋ Manö an̄ibu kal̄i kl̄iñ r̄iköm hagla, ‘N̄ibi b̄i ȳip nan pak sabe ḡi n̄inaböl u, ȳip aij gagnab; n̄ibi b̄i gau kal̄ip mög n̄iŋnaböl u, ȳip aij ḡinab,’ a ḡiŋa. Manö an̄ibu n̄iŋmim gagpim u me, b̄i yad gau ḡi aij ḡilö n̄iŋöl ḡi, kal̄ip ud siŋik hagpe. *

* 11:23: Ais 14:13-15; Jen 19:24-28 * 11:24: Mad 10:15; Luk 10:12 * 11:25-26: 1Ko 1:26-29

* 11:27: Mad 28:18; Jon 3:35; 17:2; Plp 2:9; Jon 1:18; 10:15 * 11:28: Jer 31:25 * 11:30: 1Jn 5:3

* 12:1: Dud 23:25 * 12:2: Eks 20:10 * 12:3-4: Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6 * 12:5: Nab 28:9-10

* 12:6: Mad 12:41-42 * 12:7: Hos 6:6; Mad 9:13

8 'God nɪp sabe gep ñɪn! God nɪp sabe gep ñɪn!' a gɪpim u pen Bɪ Ñɪ nɪpe nöp God nɪp sabe gep ñɪn u abad mɪdöp a gɪmim gasɪ u nɪɲagpim.

Jisas bɪ ñɪmagö pɪno ga u gö, kamɪɲ la

(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

9 Jisas ram mɪnönɲ anɪbu arö göm, ram mɪnönɲ ap aramöm, Juda magum gep ram raul mɪgan u ara.

10 Pen ram raul mɪgan anɪbu bɪ ñɪmagö pɪno ga ap mɪdeia. Nɪbi bɪ ap mɪdeila gau, Jisas manö rɪmnap hagö nɪp dam manö kub hagun a göm, nɪp manö pir alöm hagla, "God nɪp sabe gep ñɪn i, nɪbi bɪ kamɪɲ lep aka wasö?" gɪla. *

11 Hageila, Jisas kalɪp haga, "Kaj sɪpsɪp kale ap God nɪp sabe gep ñɪn i ulöm mɪgan areinab u, ud yunabim aka wasöɲ Ud yunabim rö löp.

12 Pen kaj sɪpsɪp u nan yɪharɪɲ. Nɪbi bɪ u nan yabɪɪ. God nɪp sabe gep ñɪn i kamɪɲ laɲ a gun gɪnabun u, manö mɪdagöp, gɪnabun," a ga. *

13 Jisas anɪg hagöm, bɪ ñɪmagö pɪno ga u nɪp haga, "Ñɪn mɪlöpö lɪ!" a ga. Anɪg hagö, ñɪmagö mɪlöpö labin a ga. Anɪg ga nɪɲöm ñɪmagö pɪno ga u böɲ nöp kamɪɲ löm, ñɪmagö böɲ lau aɪj mɪdeia u rö la.

14 Anɪg gö nɪɲöm, bɪ Perisi gau am magum göm, nɪp anɪg anɪg gun al pak lun, a göm, manö hag nɪɲ hag nɪɲ gɪla. *

Jisas nɪpe God bɪ wög gɪ ñeb nɪpe

15 Anɪg geila, Jisas nɪɲöm, ram mɪnönɲ anɪbu arö göm, mɪgan ap arnɪg göm ara. Arö nɪɲöl gɪ, nɪbi bɪ ɪru nöp nɪp hain gɪla. Anɪg geila, nɪbi bɪ nan ga gau, nɪpe gö magöɲhalö kamɪɲ lö nɪɲöl gɪ,

16 kalɪp haga, "Bɪ u anɪg anɪg göp a gɪmim, hagagmim!" a ga. *

17 Jisas ga anɪbu, bɪ God manö hagep Aisaia gɪnab a ga rö nöp ga. Nɪpe kalɪ kliñ rɪköm haga,

18 "Bɪ yad böɲ nöp hag lɪbin i, wög yad gɪ ñab.

Bɪ yad nɪɲnö, yɪp aɪj yabɪɪ göp me u.

Yad nɪpe mɪdmagö lɪbin.

Ana yad u nɪp aɪ ba gö,

nɪbi bɪ kale aɪgöl göm asɪ mɪd aɪj gɪnaböl manö yad u,

nɪbi bɪ gau magöɲhalö hag ñɪnab.

19 Pen nɪpe nɪbi bɪ gau nɪɲö mulu lugö,

manö pen pen hagagnab.

Nɪbi bɪ mɪdpal gau, yɪp nöp nɪɲöl a göm,

meg magö dap ranöm hagagnab.

20 Nɪbi bɪ nɪɲagpal gau

kalɪp agamɪj hag aɪj gɪnab.

Lam hoɲ gɪnɪg gö, kalasin rɪm lɪlö inmɪdöp rö u kalɪp hagnab.

Nɪpe anɪg göl gɪ damöm me,

God hagöp rö böɲ u apranö, nan si nan naij gep böɲ u böɲ nöp ap lugnab.

21 Nɪbi bɪ ram mɪnönɲ gau nɪbö gau u rö nöp,

nɪp gasɪ halö abad mɪdeinaböl," a ga. *

Jisas nɪpe Bielsebul klö udöm nan gagep gab, a gɪla

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

22 Bɪ kɪjaki aban alö, amgö we göm, maj hañ pɪɪ göm ga bɪ ap dam Jisas mɪdeia au daueila. Jisas kɪjaki u hag höɲ yuö, amgö yabɪɪ nɪɲöm, manö hagöm ga.

23 Nɪbi bɪ mɪdeila gau, Jisas ga anɪbu nɪɲöm, aɪö göm hagla, "Bɪ anɪbi bac Depid Ñɪ nɪpe pör abad mɪdpun u rö löp," a gɪla.

24 Pen bɪ Perisi gau manö anɪbu nɪɲöm, gasɪ kale gau nöp nɪɲöm hagla, "Bɪ anɪbu God klö nɪpe udöm hag höɲ yuagöp; nɪpe kɪjaki aɪön pi nan gau, nap kale Bielsebul klö udöm hag yuöp," a gɪ gasɪ nɪɲla. *

* 12:10: Luk 14:3 * 12:12: Luk 14:5 * 12:14: Jon 5:16 * 12:16: Mad 8:4; Mak 3:12 * 12:21: Mad 3:17; Ais 42:1-4 * 12:24: Mad 9:34; 10:25

25-26 Pen gasi niŋla aniŋbu, Jisas ke niŋöm, kalip haga, “Seden uraköm, niŋbi bi niŋpe riŋnap hag yunab u, aige göm bi kub miŋdeinabŋ Ram miŋnönŋ ap, kale ke pen pen hagöm asiŋ ke ke liŋaböl u, ap lug paknaböl. Ram miŋnönŋ kub ap aka niŋbi bi iŋ añi ap, kale ke pen pen hagöm asiŋ ke ke liŋaböl u, ap lug paknaböl. Kale aniŋbu rö hagabim u pen Seden niŋpe yam niŋpe ke gau kalip hag yuagnab.

27 “Yiŋp hagpim, ‘Kijaki aiön pi nan gau nap kale Bielsebul klö u udmön hag höŋ yuban,’ a giŋpim u pen kale yiŋp hagpe niŋŋin: bi kale ke gau Bielsebul klö u udöm kijaki aiön pi nan gau hag höŋ yubal aka niŋhön? Kale ke hagnaböl, ‘Niŋbi bi ap aniŋg göl rö lagöp,’ a giŋnaböl.

28 “Pen God Ana klö u udem, kijaki aiön pi nan gau hag höŋ yuabin u, niŋhön giŋniŋ God bi niŋpe niŋbi bi udöm abad miŋdeinab niŋn u hadö auöp i a giŋmim yiŋp udagpim? *

29 “Bi klö yabiŋ ap miŋdö, nan niŋp gau udnig, yiŋharinŋ aragnaböl. Niŋp böŋ nöŋ nagŋ adiŋklöm me, amöm nan niŋp gau udnaböl.

30 “Niŋbi bi yad piŋ miŋdipal gau, niŋbi bi gau kalip yad daunaböl. Pen niŋbi bi yad wasö gau, niŋbi bi yad aunig gaböl gau kalip riŋdik gi yunaböl. *

31 Aniŋb u, kale niŋ aiŋ giŋmim. Niŋbi bi gau nan si nan naiŋ niŋhön niŋhön geinaböl u, God niŋöm arö giŋnab. Niŋbi bi God niŋp manö riŋb junaböl u, u rö nöŋ God niŋöm arö giŋnab. Pen God Ana niŋp manö riŋb junaböl u, God niŋöm arö gagnab. *

32 Bi Niŋ niŋpe u niŋp manö naiŋ hageinaböl u, God niŋöm arö giŋnab. Pen Ana Uŋ niŋp manö naiŋ hageinaböl u, niŋn i abe, niŋn hain u abe, God niŋpe niŋp nöŋ miŋdöm arö gagnab.

Manö ke hagpim adö u kalöp manö kub hagnab
(Luk 6:43-45)

33 “Kale yiŋp niŋhön giŋniŋ hagpim, ‘Seden abanŋ alö, wög aiŋ u göp,’ a giŋpimŋ Mab aiŋ gau magö aiŋ piŋnab; mab naiŋ gau magö naiŋ piŋnab. Mab magö piŋnab magö aniŋbu niŋöm me, mab u aiŋ mab u naiŋ a giŋnaböl. *

34 Kale hainŋo niŋ pai yag daubal gau me aniŋg hagabim. Kale niŋbi bi naiŋ aniŋbu rö, aige giŋmim manö aiŋ hagnabimŋ Niŋbi bi manö hagnal rö niŋnabun me, hibur gasi miŋdmagö kalip anŋ danŋ niŋhön rö miŋdöp u niŋnabun. *

35 Niŋbi bi aiŋ gau, hibur gasi miŋdmagö anŋ kale danŋ nan aiŋ miŋdöp niŋöm gi aiŋ giŋpal; niŋbi bi naiŋ gau, hibur gasi miŋdmagö anŋ kale danŋ nan naiŋ miŋdöp niŋöm gi naiŋ giŋpal.

36 Niŋ aiŋ giŋmim. Hainö manö kub hagep niŋn u, God niŋbi bi gau kalip magöŋhalö, manö haŋöwaŋö hagöm niŋbi bi riŋnap gi naiŋ giŋla u, niŋhön giŋniŋ aniŋg hagpe a göm, kalip hag giŋnab.

37 Aniŋb u me, kale ke manö hagnabim u nöŋ God niŋöm hagnab niŋöm, kamŋ arnabim aka ilön udnabim,” a ga.

Nan gagep rö gö niŋjun, a giŋla
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

38 God lo manö hag niŋeb bi riŋnap abe, bi Perisi riŋnap abe, apöm Jisas niŋp hagla, “Manö hag niŋeb bi! Nan gagep rö ap gö, hon niŋjun me, ne God nöŋ hag yuöp auban a giŋnabun,” a giŋla. *

39 Hageila, Jisas haga, “Kale niŋbi bi nan si nan naiŋ nöŋ giŋmim, God manö haga u niŋnagpim. Nan gagep rö ap gö niŋjun a giŋpim u, pen kalöp nan ap giŋnö niŋnagnabim. Bi God manö hagep Jona niŋp ga adö u nöŋ yiŋp u rö nöŋ gö, niŋnabim. *

40 Hadame nöŋ kabsaŋ kub u Jona niŋp pa bo yuö, hibur anŋ yanŋ niŋn miŋhau niŋganŋ miŋdöm, ado giŋ aua. Aniŋb u rö, yad, Bi Niŋ niŋpe, u rö

* 12:28: Ap 10:38; 1Jn 3:8 * 12:30: Mak 9:40; Luk 9:50 * 12:31: Hib 6:4-6 * 12:33: Mad 7:16-20

* 12:34: Mad 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:45 * 12:38: Mad 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 * 12:39: Mad 16:4;

Mak 8:12 * 12:40: Jo 1:17

nöp ñin mihau nigan minön an gau midem, ado gi aunabin. *

41 Hadame nöp Jona amöm, daun kub Ninepa nibi bi kalip hagö, nan si nan naj gila gau yinid arö göm, God nip nin udla. Jona bi yharin u hagö ninla; kale pen Bi Kub yabit mñi midöp i, manö hagöp u udagpim. Anib u, hainö manö kub hagep ñin u, Ninepa bi kale uraköm kalöp manö kub haglö, kale manö kub udnabim. *

42 “Nibi kwin kub, ram minön Siba nibö u, hadame nöp ga rö u ninbim. Ram minön nipe mlö gau nibö u pen, Juda kin kub Solomon gasi kid hiik ninneb bi u manö nip ninig aua. Solomon bi yharin u nip anig ga; pen nihön ginig Bi Kub mñi midöp i manö hagöp u ninagpim Hainö manö kub hagep ñin u, Siba kwin uraköm kalöp manö kub hagö, kale manö kub udnabim. *

Kijaki aion pi nan gau kauyan ado gi aunim rö löp, a ga
(Luk 11:24-26)

43 “Seden yam nipe kijaki nan gau ap nibi bi aban al midöm, hön amöm, nibi bi rimnap aban alin, a göm, nin aj wasö ninöm,

44 ado gi apöm ninab, bi nöd arik arnab kuö u aij aij nöp mideinab.

45 Nipe ninöm, kijaki naj nipe rö wasö, kijaki naj yabit, unbö mudun jin u ut gi dapöm, bi anibu nip yuö hiiknaböl. Anig gö, nöd mid naj ga rö wasö; hainö mid naj yabit ginab. Kale nibi bi uri midpim kale nan si nan naj nöd gi midmidim rö wasö, hainö nan si nan naj yabit ginabim,” a ga. *

Jisas nime niam bi
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Jisas nibi bi gau kalip manö hagö ninöl gi, nime niam nipe yabit gau hön yan apöm hagla, “Hon Jisas nip manö hagnig aubun,” a gila.

47 Hageila, bi ap ram raul migan amöm, Jisas nip haga, “Name nam ne gau, nöp manö hagnig ap midpal hön yan,” a ga.

48-49 Hageia, nibi bi nipe aip ram raul migan yan mideila gau kalip nin gigabö göm haga, “Ninö hagnip u pen, nibi bi ram raul migan midpal gai i, kale ami yad, mam yad midpal.

50 Nibi bi Bapi yad kumi kabö adö lan manö hagöp rö ninöm anig unbö rö nöp gipal gau, ami yad, añ yad, mam yad gau nöp midpal,” a ga. *

13

Jisas, God manö u nin aij gilan, a göm, manö hod riköm haga
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

1 Ñin añ anibu nöp, Jisas ram arö göm am Ñig Wanö Galili gof au asikö,

2-3 nibi bi iru yabit nöp apöm nip big gigabö geila. Anig geila ninöm nipe am ñig magib adö u asiköm, amöm ñig an au dan midö ninöl gi, nibi bi ñig wanö gof au urak mideila.

Jisas nibi bi gau kalip manö hod riköm manö iru nöp hag ña. Hag ñöl gi haga, “Bi ap wid ranan a göm, wid magö u dam wög nabön gau yueinab. *

4 Yin yuö, rimnap adan adö au lugö, yaur gau apöm ninaböl.

5 Rimnap kabö adö minön pro pro mideinab au lugöm, yinid marep ginab

6 pen kidit am pidön gagnab rö, sidö ninöm mitep ginab.

7 Pen rimnap nagi kal kal halö an gau lugöm rannab pen nagi anibu hau göm pak ninö, mitep ginab.

8 Pen rimnap minön aij adö au lugöm, ran aij yabit göm, magö iru yabit nöp pilnab. Rimnap ñin juöl mamid u (100) rö pilnab; rimnap ñin juöl mihau nigan (60) rö pilnab; rimnap ñin juöl añ ap ado gi da unbö wajtem lan (30) rö pilnab.

⁹ Kale nîbi bî gasî rîmîd mîdainîm gau, manö hagabin i rîmîd lî nîñ aij gîmîm,” a ga.

Jisas nîhôn gîñîg manö hod rîkôm hagmîdöp

(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰ Jisas anîg hagö, bî nîpe gau apöm, nîp hag nîñöm hagla, “Nîbi bî gau kalîp nîhôn gîñîg manö hod rîkmôn nöp hagpan?” ö gîla.

¹¹ Hageila haga, “God nîbi bî nîpe udöm abad mîdeinab manö pi göl mîdmîdöp u, kalöp gasî ñö nîñabîm; pen nîbi bî yîharîñ gau nîñagnaböl.

¹² Nîbi bî manö yîp nîñöm udpal gau, manö rîmnap halö nîñöm, ît u nîñ aij gîñaböl; pen nîbi bî manö yîp nîñöm udagpal gau, manö pro nîñbal u böñ nöp ur gîñab. *

¹³ Kalîp manö hod rîkem hagpin u, kale amgö halö, gasî rîmîd halö u pen, hagöp me u a göm, nîñagpal.

¹⁴ “Gîpal anîbu, bî God manö hagep Aisaia nöd gîñab a göm kalî kliñ rîka rö nöp gîpal. Manö anîbu kalî kliñ rîkôm haga,

‘Manö nîñaböl u pen manö hagöp anîg a göm nîñagnaböl.

Amgö nîñaböl u pen nan ap nîñagnaböl. *

¹⁵ Nîbi bî gai i manö yad hagpin u kalîp iru gö nîñagpal.

God Manö nîñno, hanîp gö, nîbi bî nîpe mîdaiun rö löp a göm, rîmîd pîl göm, amgö ju göm nöp mîdpal, a ga.

¹⁶⁻¹⁷ “Anîb u, kale nîñagpal; pen God kalöp gasî aij ñö nîñbîm u, mîñ mîñ gîmîm. Yad kalöp nîñö hagabin, God manö hagep bî gau abe, nîbi bî God Manö hagöp rö nîñöm gîmîdal gau abe, iru nöp Mesaia nîp nîñun a gîmîdal u pen yîp amgö nîñagöm, manö yîp nîñagla. Pen mîñi kale

yîp amgö nîñmîm, manö yîp apdi nîñabîm u, mîñ mîñ gîmîm. *

Bî wid magö yua aiud haga u, Jisas manö ît u hag ña

(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸ “Pen manö hod rîkem hagajîn u, bî narö u nîpe wid magö dam wög naböñ gau yua u, ît u hagnö nîñîm,” a ga.

¹⁹ “Wid magö rîmnap adan adö au lugö, yaur gau apöm ñîñaböl a gîpin u, nîbi bî gau, God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö aij u nîñaböl u pen ît u nîñagnaböl nîñöm Seden nîpe gö böñ nöp hauñ gîñaböl, a gem hagpin.

²⁰⁻²¹ “Pen magö rîmnap kabö adö mîñöñ pro pro mîdeinab au lugöm, yîñîd marep gîñab pen kîdîl am pîdöñ gagnab rö, sîdö nîñöm mîlep gîñab a gîpin u, nîbi bî gau manö yîp gîsön nîñaböl magö u, mîñ mîñ gîñaböl, pen uri nöp nîbi bî rîmnap apöm, nîbi bî manö yad nîñaböl gau gasî naij nîñöm, kauñ mauñ rö mîdöm, kalîp gî naij gîñaböl nîñöm nîbi bî manö yad nöd udla gau, uri manö yîp u hauñ göm, gasî adö rîmnap nîñaböl, a gem hagpin.

²² Magö rîmnap lugnab nagî kalî kalî halö an gau a gîpin u, nîbi bî gau manö yîp u nîñaböl u pen wög waryö, ram, kaj, ru mîñot, utpö kîlno kîbap nan gau nöp gasî nîñöm, God manö aij u arö gîñaböl nîñöm nan ñîñeb rîmnap pîlagnab, a gem hagpin. *

²³ Pen magö rîmnap mîñöñ aij adö au lugöm, ran aij göm, magö iru pîlnab a gîpin u, nîbi bî gau manö yad u nîñöm, ud pîdöñ yabîl löm, rîmnap gî aij gîñaböl, rîmnap gî aij yabîl gîñaböl, rîmnap gî aij adö ke yabîl gîñaböl, a gem hagpin,” a ga.

Nîbi bî gî naij gîpal gau God nîbi bî nîpe gau aip ut göm mîdpal

²⁴ Jisas kalîp manö ap halö manö hod rîkôm haga, “God nîbi bî udöm abad mîdeinab u, aiud udabin i rö

* **13:12:** Mad 25:29; Mak 4:25 Luk 8:18; 19:26

* **13:14:** Ais 6:9-10; Jon 12:40 Ap 28:26-27

* **13:16-17:** Luk 10:23-24

* **13:22:** Luk 12:16-21; 1Di 6:9-10,17

gɪnab. Bɪ kub ap wid magö gau ranan a göm, dam wög naböŋ nɪpe gau yunab.

²⁵ Pen sɪbön yan han arnaböl magö u, bɪ naj ap nan yɪŋ naj rɪmnap dapöm, an anɪb gau yuöm arnab.

²⁶ Anɪb u, wid yɪŋ aij u rannab, pen nan yɪŋ naj u abe rannab.

²⁷ Anɪg gö, bɪ wög gɪ ñeb gau apöm bɪ kub u nɪp hagnaböl, 'Bɪ kub! Nan yɪŋ aij gau nöp dam wög naböŋ u yuban pen nan yɪŋ naj gau gai nɪbö apöm halö ranab?' ö gɪnaböl.

²⁸ Nɪpe kalɪp pen hagnab, 'Bɪ koɪmaɪ yad ap dap yuöp,' a gɪnab. Pen kale hagnaböl, 'Hon amun nan yɪŋ naj ranab anɪb gau ud ju yuun aka?' gɪnaböl. Bɪ wög naböŋ nap nɪbö u pen hagöm hagnab,

²⁹ 'Wasö! Ñɪn i, nan yɪŋ naj anɪb gau ud juim a gɪnö, ammim nan yɪŋ aij rɪmnap halö ud jumim rö löp!

³⁰ Arö gɪpe mɪhönngöl rannɪm. Pen ranöm magö pɪlö, rɪkep ñɪn u bɪ nan rɪkep yad gau hagnabin, "Nan yɪŋ naj anɪb gau ud jumim, dam ugan ugan adɪk lɪbe, mab laulö in habɪk ñɪŋ arnɪm; pen wid magö gau nöp ud magum gɪmim, dam wid magö lep raul mɪgan yad u yumim," a gɪnabin,' a gɪnab," a ga.

Mab masded magö u, manö hod rɪköm haga

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹⁻³² Jisas kalɪp manö ap pen manö hod rɪköm haga, "Bɪ ap mab masded magö pro u dam wög naböŋ nɪpe u yueinab, ran kub göm, lö aij u lö, yaur gau apöm, lö ke ke ram gɪnaböl. Anɪb u rö me, God nɪbi bɪ udöm, ram mɪnön aij nɪpe kumi kabö adö lan au abad mɪdeinab u," a ga.

Yɪs u, manö hod rɪköm haga

(Luk 13:20-21)

³³ Manö ap pen hod rɪköm haga, "Nɪbi gau nan yɪs a gɪpal u, ud plaua rin kub yan halö ud ado malo gɪlö, nan kub yabɪ ranöb. Anɪb u rö me, God nɪbi bɪ udöm, ram

mɪnön aij kumi kabö adö lan au abad mɪdeinab u," a ga.

Jisas ai gɪnɪg nɪbi bɪ gau manö hod rɪköm hagmɪdöp

(Mak 4:33-34)

³⁴ Jisas nɪbi bɪ gau kalɪp manö rɪmnap hag ñɪnɪg göm waiö hagmɪdöp; manö hod rɪköm nöp kalɪp hag ñɪmɪdöp.

³⁵ Ga anɪbu, bɪ God manö hagep ap nöd gɪnab a göm kalɪ kɪñ rɪka rö nöp ga. Nɪpe manö anɪbu kalɪ kɪñ rɪköm haga,

"Ram mɪnön hadame dagol gɪ la ñɪn u rɪköm, mɪd damöm mɪñi mɪdpun ñɪn i, manö nɪŋagla u, manö hod rɪkep manö u nöp kalɪp hag ñɪnabin," a ga. *

Jisas wid magö manö hod rɪköm haga u, manö it u haga

³⁶ Jisas anɪg hagöm, nɪbi bɪ gau kalɪp arö göm, ram raul mɪgan arö nɪŋöl gɪ, bɪ nɪpe unbö mɪgan lan u apöm, nɪp hagla, "Nan yɪŋ naj wög naböŋ an gau ranöb a gɪmön, manö hod rɪkmön hagpan u, hanɪp hagö nɪŋun," a gɪla.

³⁷ Hageila, haga, "Bɪ nan yɪŋ aij yuöp a gɪpin u, yad Bɪ Ñɪ nɪpe.

³⁸⁻³⁹ Wög naböŋ a gɪpin u, mɪnön naböŋ it i magönhalö. Nan yɪŋ aij a gɪpin u, nɪbi bɪ God udöm abad mɪdeinab gau. Bɪ nan yɪŋ naj dap yuö ranöb a gɪpin u, bɪ yɪp nɪŋö mulu lugöp Seden nɪp nöp hagpin. Nan yɪŋ naj ranöb a gɪpin u, Seden nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp hagpin. Pen wid magö atɪ gɪnab ñɪn a gɪpin u, ñɪn ram mɪnön it i ur gɪnab ñɪn anɪbu hagpin. Bɪ rɪk daupep a gɪpin u, ejol gau kalɪp hagpin.

⁴⁰ Nan haɪowaɪö ranöb gau ud juöm, dam mab inab yan yunaböl a gɪpin u, ñɪn ram mɪnön it i ur gɪnab ñɪn anɪbu me u. *

⁴¹ Bɪ Ñɪ nɪpe ejol nɪpe gau kalɪp hag yuö, apöm, nɪbi bɪ nan si naj gɪpal gau abe, nɪbi bɪ nɪbi bɪ rɪmnap

* 13:35: Sam 78:2 * 13:40: Jon 15:6

kalip hagailö, kale nan si nan naij gipal gau abe, ejol kale apöm kalip udöm *

⁴² mab ke inab miġan yaŋ u yunaböl, ilön gö niġöl gi, meg hau riġiköm miġöŋ ġinaböl, a gem hapi. *

⁴³ Niġn anġbu, niġbi bi Bap kale udöm kumi kabö adö laŋ abad miġeinab gau, kale sidö mailö rö paköl gi miġeinaböl. Kale niġbi bi ġasġ riġmid miġdainim gau, manö hagabin i riġmid li niġ aij ġimim. *

Mani kes pi ġila u, manö hod riġköm haga

⁴⁴ “Pen God niġbi bi udöm abad miġeinab u, aiud adö i rö miġdöp. Bi ap amöm niġnab, mani kes hadame nöp pi ġila ap wög adġ ap miġeinab. Niġpe niġjöm, nan riġmnap ud pa riġik aij göm, ram arnab. Amöm, niġniġ yabiġ löm, nan niġpe gau magöŋhalö siġim göm, mani udöm, mani anġbu damöm, wög adġ anġbu rauöm, am mani kes anġbu udnab.

Kġbap aij aij u, manö hod riġköm haga

⁴⁵⁻⁴⁶ “Pen God niġbi bi udöm abad miġeinab u, aiud adö i rö miġdöp. Bi siġim ġep gau kġbap uġhai niġ ajöm, kġbap aij aij yabiġ ap niġjöm, ram amöm, nan kale gau magöŋhalö siġim göm, mani udöm, am kġbap anġbu raunaböl.

Uben u, manö hod riġköm haga

⁴⁷ “God niġbi bi udöm abad miġeinab u, aiud adö i rö miġdöp. Niġbi bi riġmnap uben damöm, niġ waŋö au yulö, kabsaġ iru nöp apöm miġan anġbu arbal.

⁴⁸ Anġ ġilö, uben tiġ gi dam ġol gau amöm, kabsaġ aij gau fiġhu kabsaġ lep rin miġan u löm, kabsaġ naij gau ud yubal.

⁴⁹ Ram miġnöŋ iġ i ur ġinab niġn u anġb unbö rö ġinab. God ejol niġpe gau apöm, niġbi bi God Manö hagöp

rö ġila gau ke löm, niġbi bi God Manö hagöp rö ġagla gau ke löm,

⁵⁰ dam mab ke inab yaŋ u yunaböl. Yulö ilön gö, meg kale hau riġ göm, miġöŋ gi miġeinaböl,” a ġa. *

⁵¹ Anġ hagöm haga, “Yad manö hagajġn gau niġbim?” ö ġa.

Hageia, bi niġpe gau ġagla, “Yau, niġbun,” a ġila.

⁵² Hageila, haga, “Kale nöd God lo manö u nöp ġag miġdmġdim u pen uri kale God niġbi bi udöm abad miġeinab manö aij ġagpin u niġbim. Anġ niġjöm kale uri niġbi bi gau ġag niġnabim u, kale God Manö aij nöd niġbö u abe, God Manö aij hain niġbö u abe ġag niġnabim,” a ġa.

Nasared niġbi bi Jisas niġ niġ udagla

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³⁻⁵⁴ Pen Jisas niġpe manö hod riġköm manö haga anġbu ġag piġ göm, daun niġpe ke Nasared amöm, Juda magum ġep ram raul miġan u amöm, niġbi bi gau kalip ġag niġ, kale niġjöm aiö yabiġ ġila. Kale pen ġagla, ‘Bi anġbi niġpe aige göm ġasġ kiġd hiġk niġjöm nan ġagap unbö rö ġab?’ ö ġila. Hainö pen ġagla, *

⁵⁵⁻⁵⁶ “Bi anġbi niġme nap, niġniġn niġmam niġpe gau, hon aip miġdpal u pen, niġpe aige göm bi kub rö miġdöm, manö ke ġagöm, nan ġagap rö gau ġabġ Nap niġpe u bi kapeda; niġme Maria; niġmam niġpe gau Jems u, Josep u, Saimon u, Judas u. Anġb u, niġpe aige göm apöm anġ ġab?” ö ġila. *

⁵⁷ Anġ ġagöm, kale Jisas niġ naij niġjöm, manö niġpe haga u, udagla.

Pen Jisas kalip haga, “Bi God manö ġagap gau ram miġnöŋ miġlö gau amöm ġaglö, niġjö ġagpal a göm niġnaböl; pen ram miġnöŋ kale ke u ġaglö, piġal ġagpal rö löp a göm arö ġipal u rö ġabim,” a ġa. *

* 13:41: Mad 24:31; 25:31; Mak 13:27
13:42: Mad 8:12 * 13:43: Dan 12:3 * 13:50: Mad
13:42 Luk 13:28 * 13:53-54: Jon 7:15 * 13:55-56: Jon 6:42 * 13:57: Jon 4:44

* 13:42: Mad 8:12 * 13:43: Dan 12:3 * 13:50: Mad
13:42 Luk 13:28 * 13:53-54: Jon 7:15 * 13:55-56: Jon 6:42 * 13:57: Jon 4:44

* 13:43: Dan 12:3 * 13:50: Mad
13:42 Luk 13:28 * 13:53-54: Jon 7:15 * 13:55-56: Jon 6:42 * 13:57: Jon 4:44

* 13:50: Mad
13:42 Luk 13:28 * 13:53-54: Jon 7:15 * 13:55-56: Jon 6:42 * 13:57: Jon 4:44

⁵⁸ Manö haga u niŋagla u me, ram miŋnönŋ anibbu nan gagep rö iru nöp gaga.

14

Herod haga, Jon Bi Niŋg Pak Niŋeb u nabic cög riŋ gi dö giŋla

(Mak 6:14-29; Luk 3:19-20; 9:7-9)

¹ Pen gapman bi kub ram miŋnönŋ Galili abad midmidöp Herod, Jisas niŋpe niŋhön niŋhön ga manö u niŋöm,

² am bi niŋp wög gi niŋeb riŋnap kalip haga, "Bi Jisas nan gagep rö göp u, niŋpe bi ap ke wasö; niŋpe Jon bi niŋg pak niŋeb u nöp. Niŋp al pak linö u pen kauyaŋ uraköm ap middöp rö, nan gagep rö anibb gau gab," a ga.

³⁻⁵ Pen Jon niŋp nagit löm, al pak la manö it u anig göl middöp. Herod niŋpe niŋmam Pilip niŋbin niŋpe u Herodias ud arö, Jon Herod niŋp haga, "Ne unbö giŋpan, gi naij giŋpan. Bi ap niŋmam niŋpe kamitŋ middeinab nuwi niŋpe udagnab," a ga. Jon anig hagö, niŋbi anibbu Herodias niŋpe Herod niŋp manö haga niŋöm Herod Jon niŋp dam nagit löm, al pak lin a göm gasit niŋŋa u pen niŋbi bi gau, Jon niŋp bi God manö hagep hon a giŋla rö, piŋniŋ göm arö ga. *

⁶ Pen hainö Herod niŋme niŋp yag daua niŋn u nöp, niŋbi bi iru nöp ap magum göm, nan magö lau niŋniŋg giŋla. Niŋn anibbu, Herodias pai niŋpe u apöm an anibb au kugom ralö, Herod niŋjö, aij yabit ga.

⁷ Anig gö, niŋpe pai anibbu niŋp manö hagöm haga, "Yad manö niŋjö yabit hagem nöp hagabin, ne nan ap hag niŋeinabön, nöp halöwatö ud niŋnabin," a ga.

⁸ Hageia, pai anibbu, niŋme haga rö niŋöm haga, "Jon bi niŋg pak niŋeb nabic cög u, kinaŋ cög miŋgan yaŋ limön, dap niŋmön," a ga.

⁹⁻¹⁰ Anig hagö, Herod niŋjö mög ga, pen niŋbi bi gau niŋ midlö niŋjöl gi, pai anibbu niŋp waiö manö niŋjö hag löm haga, "Ne nan ap hag

niŋeinabön, nöp halöwatö niŋnabin," a ga rö niŋöm, bi riŋnap hag yuö, am Jon nagit mideia au amöm, nabic cög niŋp u riŋb gi dö göm,

¹¹ ud kinaŋ cög miŋgan yaŋ löm, dap pai anibbu niŋp niŋla. Niŋla, niŋpe pen damöm niŋme niŋp niŋa.

¹² Pen Jon bi niŋpe gau apöm, wip dam riŋgöl göm, am Jisas niŋp hag niŋla.

Jisas bi unbö paip dausan nan niŋ niŋla

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

¹³ Jisas manö anibbu niŋöm, am ram miŋnönŋ ke miŋgan ap middeinam, a göm, niŋg magitb udöm, ram miŋnönŋ anibbu arö göm, hada. Pen niŋbi bi gau, Jisas arab au hain arun, a göm, ram miŋnönŋ kale gau arö göm, it adö aramöm, Jisas arnitg ga gau arla.

¹⁴ Jisas niŋpe pen ram miŋnönŋ miŋgan anibbu apjaköm, niŋg magitb u arö göm, goŋ gau apöm niŋŋa, niŋbi bi iru nöp mideila. Kalip niŋjö, mög gö, niŋbi bi nan ga gau gö, kamitŋ la.

¹⁵ Pen dugo magö u, bi niŋpe gau Jisas mideia au apöm, niŋp hagla, "Söl sitb giŋnitg gab. Midö nöp nan magö niŋneb magö u padiöp. Gai i ram miŋnönŋ nöp an au. Niŋbi bi iru nöp gai i hagö, ram an gai i amöm, nan magö kale riŋnap rau niŋniŋlaŋ," a giŋla.

¹⁶ Anig hageila, Jisas kalip haga, "Wasö, kale aragnaböl. Kale ke kalip nan magö niŋmim," a ga.

¹⁷ Hageia, hagla, "Hon nan magö iru middagöp. Yiŋharitŋ bred magö unbö mamid kabsat miŋhöp middöp," a giŋla.

¹⁸ Hageila, Jisas haga, "Nan anibb gau ud yip dauim," a ga.

¹⁹ Anig hagöm, niŋbi bi gau kalip hagö, nan uŋan adö gau bis giŋlö niŋjöl gi, bred kabö u udöm, kabsat miŋhau u udöm, giŋlaŋ gi niŋöm, God niŋp aij a göm, bred u ud jö göm, bi niŋpe gau kalip niŋö niŋjöl gi, kale udöl gi, niŋbi bi gau kalip niŋme li niŋla. Kabsat u u rö nöp giŋla. *

* 14:3-5: Lep 18:16; 20:21; Mad 21:26; Luk 13:19-20

* 14:19: Mad 15:35-39; Mak 8:6-10

20 Anig göl nime li ñeila, ñiñlō, ñiñlō, mudun gö, ñiñ haköl rö laga. Naböñ naböñ arö gila gau me, Jisas bi nipe gau wadi unbö migan lanj u ud yaglō, böñ nöp ajmanj raua.

21 Nibi bi nan ñiñla anib gau, nibi gau wasö, ñi pai pro gau wasö, bi gau nöp me paip dausan rö ara.

*Jisas ñig ut adö au abö gi ara
(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)*

22 Jisas, bi nipe gau kale ñig böñ lödañ arlanj a göm hagö, ñig magib udöm arla niñöm nipe nibi bi gau kalip hag yuöm,

23 nipe ke God nip sabe ginig ram minöñ dum ap ara. Midö, ram dugnig geia pen nipe añi nöp halö dum anib lanj mideia. *

24 Pen bi nipe gau ñig magib udöm ñig wanö anj kub au arlö niñöl gi, pinöm asad kub yabit u apöm, ñig magib u ud ado ginig rö ga.

25 Magö anibu ram gison nöp runig geia u me, Jisas ñig ut adö u abö gi apöm, bi nipe gau mideila sol au aueia,

26 kale niñöm, “U wip ana ap auab!” a göm, aninñin gö piñiñ göm, aiö kub blaö gila. *

27 Jisas pen kalip haga, “Piñiñ gagmim! Yad nöp auabin!” a ga.

28 Hageia, Pida haga, “Bi Kub! Ne nöp auaimön u, yip abe hagö, ñig ut adö au abö gi yagol au nin,” a ga.

29-30 Hageia, Jisas haga, “Anib u, au!” a ga.

Hagö, Pida ñig magib u arö göm, ñig ut adö u abö gi am Jisas mideia au am am anj au amöm niñla, yigön kub yabit u apöm, ñig u ral auajip. Anig geia nipe piñiñ göm, ñig yan had lugöl gi, wiñ kub alöm haga, “Bi Kub! Ne yip yinid ud yu!” a ga.

31 Anig hagö, Jisas yinid nip ud sisi udöm haga, “Niñ udep magö ne u ulep yabit göp. Nihön ginig gasi mihöp niñajan?” ö ga. *

* 14:23: Luk 6:12; 9:28 * 14:26: Luk 24:37 *

* 15:4: Eks 20:12; 21:17; Dud 5:16

32 Anig hagöm, Jisas aip Pida aip ñig magib migan u arlö niñöl gi, pinöm asad kub udeia u ur ga.

33 Anig gö niñöm, bi nipe ñig magib migan yanj asik mideila gau, Jisas hib nipe haglö adö arö niñöl gi hagla, “Niñö! Ne God Ni nipe yabit!” a gila.

*Genesared nibi bi nan ga gau Jisas gö, kamij la
(Mak 6:53-56)*

34 Pen kale ñig wanö juöm, ram minöñ Genesared böñ lödañ amjakla.

35 Amjaklö, nibi bi midmidal gau Jisas nip niñöm, Jisas nöp auöp a göm, nibi bi ram minöñ sol anib gau magöñhalö wiñ allö, nibi bi nan ga gau magöñhalö daula.

36 Dapöm, Jisas nip neb neb göl gi hagla, “Hanip yau a gö, nibi bi nan göp gai i, waij nöp got au nöp ud niñlō, kamij lanj,” a gila. Hageila nipe yau a gö, nibi bi waij nipe ud niñla gau kalip magöñhalö kamij la. *

15

Nipis nihi bi gimidal rö, Perisi kai u rö nöp gimidal

(Mak 7:1-13)

1 Pen ñin anibu, bi Perisi rimnap, bi lo manö hag ñeb bi rimnap, Jerusalem nibö apöm Jisas nip hagla,

2 “Bi ne gai i, nihön ginig apis bac bi manö pör u arö göm, ñimagö kale ñig li yuöm wasö, yiharij nöp nan niñbal?” ö gila.

3 Hageila, Jisas pen haga, “Kale nihön ginig God Manö nipe u arö gimim, bac bi gila rö nöp gabim?”

4 God haga, ‘Name nap kalip gi aij gimim ud aij gimim,’ a ga. God manö ap hagöm haga, ‘Bi ap nime nap kalip manö naij rimnap hagnab u, kale bi anibu nip al pak lö, löl,’ a ga. *

5-7 Pen kale manö anibu kabö göl hag ñagpim. Bi ap, ami bapi arö

* 14:31: Mad 8:26; Mak 4:39 * 14:36: Mad 9:20-21

gɪnabin a gɪnab u, kalɪp hagnab, 'Ami bapi, yad nan aij rɪmnap kalpe mɪhɔŋ ñɪbnep pen mani kalpe mɪhɔŋ ñɪb mani u, uri yad God nɪp ñɪnabin a gɪpin, nɪŋɔm mani kalpe mɪhɔŋ ñɪb ap mɪdagɔp,' a gɪnab. Anɪg gɪlɔ, kale nɪŋmim hagpim, 'Kale anɪg gɪpal u, manɔ mɪdagɔp,' a gɪpim. Anɪg hagpim u, 'God Manɔ hagabun,' a gɪpim u pen kale piral yabɪt hagmim, kale ke hagpim rɔ gagpim. Kale manɔ anɪbu rɔ nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪbim u, God manɔ hagep bɪ ne Aisaia nɪpe bɪ kalɔp rɔ nɔp gasɪ nɪŋɔm, manɔ nɪŋɔ yabɪt ap kalɪ klɪŋ rɪka. Manɔ anɪbu kalɪ klɪŋ rɪkɔm haga,

8-9 'Nɪbi bɪ gai i manɔ pir alɔm hagpal,

"God Bɪ Kub hon," a gɪpal u pen yɪharɪŋ manɔ nɔp hagpal;
yɪp mɪdmagɔ lagpal.

Yɪp sabe gɔm,

yɪharɪŋ manɔ nɔp hagpal.

God Manɔ nɪbi bɪ gau kalɪp hag
ñabun a gɪpal u pen
bɪ ram mɪnɔŋ ɪl i nɪbɔ
manɔ kale ke hagmɪdal manɔ u nɔp
ud hag ñɪ ajabɔl!' a ga," a ga.
*

Nɪbi bɪ nan gac gɔp gau (Mak 7:14-23)

10 Jisas anɪg hagɔm, nɪbi bɪ mɪdeila gau wɪñ alɔ aueila haga, "Manɔ hagabin i, nɪŋ aij gɪmim!

11 Nɪbi bɪ gau nan magɔ gau haɔwɔtɔ ñɪŋlɔ, hibur anɪ kalɪp yan gasɪ naj nɪŋɔm hagpal u me, prɪ gac halɔ mɪdpal," a ga. *

12 Pen Jisas bɪ nɪpe gau apɔm Jisas nɪp hagla, "Bɪ Perisi gau manɔ hagpan u nɪŋlɔ, nɔp mulu lugɔp u, ne nɪŋban?" ɔ gɪla.

13 Hageila, Jisas haga, "U manɔ mɪdagɔp. Bap yad kumi kabɔ adɔ laŋ mɪdɔp u, nan yɪŋ nɪpe yɪmagɔp gau magɔŋhalɔ ɪl halɔ bɪg ju ud yunab.

14 Bɪ anɪb gau kale amgɔ we. Bɪ amgɔ we ap, bɪ amgɔ we ap nɪp uɪ gɪ damɔm, mɪhɔŋgɔl ulɔm mɪgan u ap lug paknabil," a ga. *

15 Jisas anɪg hageia, Pida haga, "Manɔ anɪbu manɔ hod rɪk hagpan ɪl u hanɪp hag ñɔ nɪŋun," a ga.

16-17 Hageia, haga, "Kale nɪŋagpal rɔ, kale u rɔ nɔp nɪŋagpim arŋ Nɪŋim! Nan nɪhɔn nɪhɔn haɔwɔtɔ ñɪŋbal gau, God nɪŋɔ, manɔ mɪdagɔp. U yɪharɪŋ ñɪŋɔm, hib halɔ kɪl yubal.

18 Hibur anɪ kale yan gasɪ naj nɪŋbal u me, prɪ halɔ mɪdpal.

19 Gasɪ kale ke nɪŋɔm, gasɪ naj nɪŋɔm, nɪbi bɪ al pak lɔm, nɪbi si bɪ si gɔm, nan gau si udɔm, manɔ kub hagnabɔl ñɪn u manɔ piral hagɔm, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hag juɔm, gɪpal.

20 Gɪpal anɪbu me, God nɪŋɔ gac halɔ mɪdpal; pen nan ñɪŋnɪg, ñɪmagɔ ñɪg lɪ yuagɔm haɔwɔtɔ ñɪŋbal u, God nɪŋɔ gac gagɔp," a ga.

Kenan nɪbi ap Jisas manɔ haga rɔ nɪŋ uda

(Mak 7:24-30)

21 Jisas ram mɪnɔŋ Genesared anɪbu arɔ gɔm, ram mɪnɔŋ kub, daun kub mɪhɔp Daia Saidon anɪ gau ara.

22 Amɔm anɪb gau ram mɪnɔŋ Kenan gau mɪdɔ, nɪbi ram mɪnɔŋ anɪb gau nɪbɔ ap, Jisas nɪp apɔm haga, "Bɪ Kub, Depid Ñɪ nɪpe, yɪp mɔg nɪŋmɔn! Pai yad u kɪjaki abanɪ alɔ, mɪd aij gagɔp," a ga.

23 Hageia, Jisas pen hagaga. Pen bɪ nɪpe gau apɔm, Jisas nɪp hagla, "Nɪbi i hanɪp hain gɔl gɪ, manɔ hauɪ nɔp gab. Nɪp hag yu gau aranɪ!" a gɪla.

24 Hageila, Jisas haga, "God yɪp yuɔ aunɔ u, Juda nɪbi bɪ God nɪp arɔ gɪpal gau, kalɪp nɔp udnam, a gem, aunɔ," a ga. *

25 Anɪg hageia, nɪbi Juda wasɔ anɪbu apɔm, Jisas mɪdeia ɪl au kugom yɪmɔm haga, "Bɪ Kub, yɪp gɪ ñɪmɔn!" a ga.

* 15:8-9: Ais 29:13 * 15:11: Mad 12:34 * 15:14: Luk 6:39; Ro 2:19 * 15:24: Mad 10:6

²⁶ Hageia, Jisas haga, “Nan magö ñi pai hon ñeb u, niñhön giñig ud kain gau mukun?” ö ga.

²⁷ Hageia, niñbi anibu pen haga, “Bi Kub, niñö hagpan u pen, bi kub gau nan niñlö, naböñ naböñ gau abañ mo gau lugö, kain gau halö niñnaböl,” a ga.

²⁸ Hageia, Jisas haga, “Niñbi me, yip niñ ud pidöñ giñpan u me, nan hag niñban u giñabin,” a ga. Anig hagö niñöl gi, kijaki u magö anibu nöp pai niñpe u niñ arö göm höñ arö, niñ kamini la.

Jisas niñbi bi iru nöp kalip gö, kamini la

²⁹ Jisas ado gi Niñg Wanjö Galili goñ böñ lödañ amöm, sir u giñlan göm, am dum lan asika.

³⁰ Asik midö niñöl gi, niñbi bi iru nöp, niñbi bi ma naij ga gau, amgö we ga gau, niñmagö ma gi ga be wa be ga gau, añab ado gö manö hagagla gau, nan niñhön niñhön ga gau magöñhalö dapöm, Jisas mideia ma il au lilö niñöl gi, kalip gö kamini la.

³¹ Anig gö, niñbi bi anib gau niñöm, aiö göm hagla, “Hon Isrel niñbi bi God hon u aij yabiñ. Niñbi bi añab ado ga gau gö, manö hagaböl; niñbi bi niñ ma gi ga be wa be ga gau gö, kamini löp; niñbi bi ma naij ga gau gö, aj aij gaböl; niñbi bi amgö we ga gau gö, amgö niñil niñaböl,” a göm, hib niñpe haglö adö ara. *

Jisas bi po dausan rö nan ñö niñla (Mak 8:1-10)

³² Jisas bi niñpe unbö miñgan lan kalip wiñ al hagö, aueila, haga, “Niñbi bi gai i kalip mög niñabin. Niñ mihau niñgan yad aip midajal pen kale nan magö midagöp. Kalip yiñharini hag yunö, amöm adan an au amgö miñmainö auö, ap lug paköl rö löp,” a ga. *

³³ Hageia, bi niñpe gau hagla, “Ram miñnöñ niñbi bi iru midagpal an anib gai i, nan magö gai niñbö ulhai niñjun

dapun, niñbi bi iru nöp anib gai i niñno niñnaböl?” ö giñla.

³⁴ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl gi rö midöp?” ö ga.

Hageia, hagla, “Bred unbö mudun jini kabsal pro riñnap halö midöp,” a giñla.

³⁵ Hageila, Jisas niñbi bi gau kalip hagö, miñnöñ adö anib au asikla.

³⁶ Kale anig göm asiklö niñöl gi, niñpe bred magö unbö mudun jini u udöm, kabsal pro gau abe udöm, God niñ aij a göm, ud jö göm, bi niñpe gau kalip niñö, kale pen udöm, niñbi bi gau kalip niñme li niñla.

³⁷ Anig göl niñme li niñeila, niñlö, niñlö, mudun gö, niñ haköl rö laga. Naböñ naböñ arö giñla gau me, Jisas bi niñpe gau wadiñ unbö mudun jini ud yaglö, böñ nöp ajman raua.

³⁸ Niñbi bi nan niñla anib gau, niñbi gau wasö, niñ pai pro gau wasö, bi gau nöp me, po dausan rö ara.

³⁹ Pen anig nan niñöm, Jisas niñbi bi anib gau kalip hag yuöm, niñpe niñ magib udöm, ram miñnöñ Magadan böñ lamini amöm, ram miñnöñ an anib gau ara.

16

Jisas niñ hagla, “Nan gagep rö ap gö niñjun,” a giñla

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Bi Perisi riñnap, bi Sadyusi riñnap, Jisas niñhön gainim niñ hag juun a göm, apöm niñ hagla, “Ne Mesaia u midpin a giñpan u, nan gagep rö ap kumi kabö adö lan niñbö gaimön, niñö hagpan a gun, niñjun,” a giñla. *

² Hag niñeila, Jisas haga, “Sidö wad amöm, kumi kabö hagape hagape gö niñöl gi hagnabim, ‘Ram rik aij giñab,’ a giñabim.

³ Sib halö sidö lim giñig göm hagape hagape göm kumi wam niñö niñöl gi, hagnabim, ‘Möñ alniñ gab,’ a giñabim. Anig giñmim niñ aij giñpim

* 15:31: Mak 7:37 * 15:32: Mad 14:14 * 16:1: Mad 12:38; Luk 11:16

u, pen yad uri nan n+hön n+hön gabin i, kale n+ñabim pen it u n+ñagpim.

⁴ Kale n+ñbi b+ m+ñi m+ñdpim gau, m+ñd aij gagmim, God n+ñp gas+ u n+ñagpim. Nan gagep rö ap gö n+ñun, a g+ñpim u, yad g+ñö n+ñagnabim. B+ Jona n+ñp ga rö, adö u y+ñp gö, n+ñnabim,” a ga. Jisas an+ñg hagöm, kal+ñp arö göm m+ñgan ap ara. *

Nan y+ñs a g+ñpal rö u, Jisas manö hod r+ñköm haga
(Mak 8:14-21)

⁵ Jisas abe, b+ n+ñpe gau abe ñ+ñg mag+ñb udöm, ñ+ñg wanö böñ lödan amöm n+ññla, bred gau hauñ göm dauagla.

⁶ An+ñg n+ññöm Jisas b+ n+ñpe gau kal+ñp haga, “B+ Perisi, b+ Sadyusi, y+ñs kale u, n+ññ aij g+ñmim,” a ga. *

⁷ Jisas an+ñg haga n+ññöm, b+ n+ñpe gau, ke hag n+ññ hag n+ññ göm hagla, “Hon bred dauagpun u me, an+ñg hagab,” a g+ñla.

⁸⁻⁹ Pen Jisas kale hageila an+ñbu ke n+ññöm haga, “Kale n+ñhön g+ññg bred dauagpun, a g+ñmim, hag am+ñl ap+ñl gabimñ Kale y+ñp n+ññ ud aij gagpim. B+ paip dausan rö m+ñdeila ñ+ñn u, bred magö unbö mam+ñd u udem, ud jö g+ñ ñainö, ñ+ññöm naböñ naböñ p+ñl pali geila, wad+ñ aigegö rö yagpe ajmanñ raua? *

¹⁰ “Pen ñ+ñn hain u, bred magö unbö mudun j+ññ udem, b+ po dausan rö m+ñdeila u ñainö, ñ+ññöm naböñ naböñ p+ñl pali geila, wad+ñ aigegö rö yagpe ajmanñ raua? *

¹¹ ñ+ñn an+ñbu kale ke m+ñdmim, bred wad+ñ yagpe u pen m+ññi manö hod r+ñk hagaj+ñn u n+ññagmim, ‘Bred nan a g+ñ hagab,’ a g+ñpim. Bred nan a g+ñ hagagabin. B+ Perisi gau abe, b+ Sadyusi gau abe, y+ñs kale u kalöp udn+ñm rö löp u, a gem, hagabin,” a ga.

¹² An+ñg hagö, kale n+ññla nan y+ñs bred halö l+ñbal u haga; b+ Perisi

gau abe, b+ Sadyusi gau abe, manö hag ñ+ñbal u n+ññagmim, a göm, manö hod r+ñköm haga.

Pida Jisas n+ñp haga, “Ne Mesaia u, God kam+ññ u ñ+ñ n+ñpe yab+ñl,” a ga
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Hainö Jisas daun kub Sisaria Pilipai anñ au amjaköm, b+ n+ñpe gau kal+ñp hag n+ññöm haga, “N+ñbi b+ gau B+ ñ+ñ n+ñpe b+ an a g+ñpal?” ö ga.

¹⁴ Hageia, b+ n+ñpe gau hagla, “R+ñmnap Jon b+ ñ+ñg pak ñeb u, a g+ñpal; r+ñmnap, Ilaija, a g+ñpal; r+ñmnap, Jeremaia, a g+ñpal; r+ñmnap pen b+ God manö hagep ap, a g+ñpal,” a g+ñla. *

¹⁵ Hageila, Jisas kal+ñp haga, “Kale ke pen, y+ñp an a g+ñmim n+ññbim?” ö ga.

¹⁶ Hageia, b+ n+ñpe Saimon Pida haga, “Ne Mesaia u, God kam+ññ u ñ+ñ n+ñpe yab+ñl,” a ga. *

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Jona ñ+ñ n+ñpe Saimon. Manö hagpan an+ñbu, aij hagpan. Ne gas+ñ kabö rö n+ññban an+ñbu, ke gau n+ñbö auagöp; Bap kumi kabö adö lanñ u nöp, nöp gas+ñ an+ñbu ñö, ne kabö rö n+ññban. *

¹⁸ “Yad nöp hagabin, ne Pida. Gas+ñ kabö rö n+ññban an+ñbu, yad n+ñbi b+ yad gau gau uñ g+ñ dapem, cöc yad kabö an+ñbu adö u l+ñnabin. Umeb magö u cöc yad gö, lug pakn+ñm rö lagöp. *

¹⁹ “God ram m+ñnöh kumi kabö adö lanñ au, ki rib u nöp ñ+ñnabin. Ne m+ñnöh naböñ it i m+ñdmön, nag+ñ adö mai n+ññmön kabö rö gagöp, wasö geinabön u, God kumi kabö adö lanñ au, u rö nöp wasö g+ñnab. Pen nag+ñ adö mai n+ññmön kabö rö m+ñdöp, yau a geinabön u, God kumi kabö adö lanñ au, u rö nöp yau a g+ñnab,” a ga. *

²⁰ Jisas an+ñg hagöm, b+ n+ñpe gau kal+ñp haga, “N+ñbi b+ gau kal+ñp, yad Mesaia me an+ñbu, a g+ñmim, hagagmim,” a ga.

* 16:4: Mad 12:39; Luk 11:29 * 16:6: Luk 12:1

* 16:14: Mad 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 *

Jon 1:42; Ep 2:20 * 16:19: Mad 18:18; Jon 20:23

* 16:8-9: Mad 14:17-21 * 16:10: Mad 15:34-38

16:16: Jon 6:69 * 16:17: Gal 1:15-16 * 16:18:

Jisas, "Ilön udem umem uraknabin," a ga

(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

21 Ñin an anib u, Jisas bi nipe gau kalip, bi gau yip anig anig ginabol, a göm, waiö hagöm haga, "Yad hainö Jerusalem arnö, bi manö ud asikep gau löm, bi God nip nan sabe gep bi kub gau löm, bi God lo manö hag ñeb bi gau löm, yip ilön ñöm al pak lınabol. Pen ñin mihöp midem, ñin mihöp nigan u kauyan uraknabin," a ga.

22 Anig hageia, Pida, Jisas nip dam goł au amöm, manö klö rö hagöm haga, "Bi Kub! Nöp anig gagnim! Manö anibu hag aij gagpan. God nöp abad midö, anig gagnim," a ga.

23 Hageia, Jisas ado göm, Pida nip haga, "Seden, yip arö gimön aru! Yip nihön ginig wasö gimön hagabön? God gasi niñöb rö niñagpan; nibi bi gasi niñbal rö nöp niñmön hagabön," a ga.

24 Jisas anig hagöm, bi nipe gau kalip haga, "Nibi bi an an yip lau adö midun a gaiöl u, nan minöñ naböñ il i gasi kub niñbal u arö göm, hañ roman kale ke gasi kub niñbal u arö göm, mab kros ud kag göm yip hain göl. *

25 Nibi bi an, yad Jisas nip udnö aij gagnab, a göm, niñnab u, kamij midagnab; pen nibi bi an, yad Jisas nip niñ ud midainö yip nihön gaiöl u, manö midagöp a ginab u, pör nöp kamij nöp mideinab. *

26 "Nibi bi an nan minöñ naböñ adö il i udnam, a göm, gö arnab u, gasi kub nipe u adö anibu nöp areinab me, kamij pör midep u udagnab. Aka God nip nan anib gau rauöm, kamij pör midep u udnabñ Wasö yabıl! *

27 "Hainö yad Bi Ñi nipe, Bapi mailö pidöñ udem, ejol gau aip adö gi aunabin ñin u, manö kub u niñem, nibi bi gi aij gıpal gau ke lem, nibi bi

gi naj gıpal gau ke lem, pen ñinabin. *

28 "Yad kalöp niñö yabıl hagabin, kale nibi bi midpim gai i, rimnap kamij mideinabim me, Bi Ñi nipe nibi bi udöm, kumi kabö adö lan au abad mideinab ñin u, Bi Ñi nipe auö niñöl gi, nip niñnabim," a ga.

17

Jisas hañ roman ke yabıl la

(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

1 Jisas manö anibu hagöm, ñin unbö kagoł jıñ u midöm, Pida, Jems, Jems nimam Jon kalip yam ut gi, dum i gılan ap amöm, ke mideila.

2 Anig göm midlö niñöl gi, Jisas hañ roman nipe u ke yabıl löm, mulu adiñ u sidö rö niñöm, waij nipe u mımılö yabıl ga. *

3 Anig gö niñöl gi, kale niñla, bi God manö hagep nöd umlö, Mosıs aip Ilaija aip, apıl Jisas aip manö hag mideila.

4 Kale niñöm, Pida Jisas nip haga, "Bi Kub. Hon aui midpun u, aij yabıl midpun. Ne yau a gimön, ram bada mihau nigan gun, nöp ap, Mosıs nip ap, Ilaija nip ap," a ga.

5 Pida anig hagö niñöl gi, kumi rud yabıl ap apöm, kalip magöñhalö pału gi yuö yua. Pału gi yuö yuö niñöl gi, manö ap kumi an anibu niñö haga, "Ñi midmagö yad i, yip aij yabıl göp. Manö nihön nihön hagnim u, niñ udmim," a ga. *

6 Manö anibu anig göl auö niñöm, Jisas bi nipe gau gasi iru niñöm, piñiñ göm, am minöñ il au paköm, mulu adiñ kale u minöñ yan li mideila.

7 Jisas apöm, kalip ud niñöm haga, "Piñiñ gagmim. Urakim!" a ga.

8 Hagö, uraköm niñla, Jisas nipe nöp mideia.

9 Pen sir u giyan göl gi, Jisas kalip haga, "Miñi nihön nihön gajip niñbim anibu, nibi bi gau kalip hag

* 16:24: Mad 10:38; Luk 14:27 * 16:25: Mad 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 * 16:26: Mad 4:8-9

* 16:27: Mad 25:31; Sam 62:12; Pro 24:12; Ro 2:6; Rep 22:12 * 17:2: 2Pi 1:16-18 * 17:5: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22; Dud 18:15

ñagmim. Hainö Bî Ñî nîpe umöm uraknab ñîñ u me, nîbi bî gau kalîp hag ñîñabim,” a ga.

¹⁰ Hageia, nîp hagla, “Lo manö hag ñeb bî gau nîhön gîñg hagpal, ‘Ilaija nöd aueinab; hainö Mesaia mîñöh naböñ it i aunab,’ a gîpal?” ö gîla. *

¹¹ Hageila, haga, “Nîñö hagpal. Manö anîbu mîdöp: ‘Ilaija nöd apöm, kalîp hag aij gö, hainö Mesaia u aunab.’

¹² Pen nîñim. Ilaija aua u pen auö nîp nîñagla. Gasî kale ke nîñla rö, nîp gî naij gîla. Bî Ñî nîpe u nîp u rö nöp gîñaböl,” a ga. *

¹³ Jisas anîg hagö, bî nîpe gau nîñla, Jisas Ilaija hib haga u pen Jon bî ñîg pak ñeb u nîp nöp haga. *

Kîjaki abañ ala ñî ap, Jisas gö, kamîñ la

(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

¹⁴ Pen kale ban yañ amjaköm nîñla, nîbi bî iru nöp mîdeila. Bî ap, nîbi bî mîdeila añ anîb au apöm, Jisas mîdeia au kugom yîmöm haga,

¹⁵ “Bî Kub. Ñî yad u mög nîñmön. Nîp hauñ alö, mîd aij gagöp. Pör amöm, mab inöb añ gau abe, ñîg añ gau abe gî dam pakab.

¹⁶ Nîp dam bî ne gau mîdajal gau ud arnö, gî wasö nîñöm arö gîpal,” a ga.

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Kale nîbi bî mîñî ñîñ i mîdpim gau, God nîp gasî nîñmim nîñ udagpim; God haga rö gagpim. Mañ mai kale nîñ udmim ke gîñabimñ Ñî anîbu ud yîp aui dauim,” a ga.

¹⁸ Hagö, ñî anîbu daueila, Jisas kîjaki nîp abañ ala u hag gö, höñ arö, magö u nöp kamîñ la.

¹⁹ Anîg gö, Jisas bî nîpe gau nîpe mîdeia au apöm, ke nöp mîdöl gî, nîp hag nîñöm hagla, “Nîhön gö, kîjaki abañ ala anîbu, hag yu wasö nîñun arö gîpun?” ö gîla. *

²⁰ Hageila, Jisas haga, “Nîñ udep magö kale u ulep göp u me, hag yu

wasö nîñmim arö gîpim. Pen nîñim! Nîñ udep magö kale u mab masded yîñ magö pro mîdöp rö u mîdeinab u, nan nîhön nîhön hageinabim, hagnabim rö gîñab. Nö ilö i, ‘Ke gîdañ aru,’ a gîñabim u, arnab. *

²¹ Pen kîjaki abañ alöp anîbu, yîharîñ hag yumim rö lagöp. Nan magö arö gîmim, God nîp sabe göl gî mîdmim me, hag yunabim,” a ga.

Jisas kuöyañ haga, “Umem uraknabin,” a ga

(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

²² Jisas bî nîpe gau aip ram mîñöh Galili apöm magum göm, kalîp haga, “Söl mîdöp, Bî Ñî nîpe nîp dam nîbi bî rîmnap kalîp ñeinaböl, *

²³ nîp böñ nöp al pak lîlö umnab u pen ñîñ mîhöp mîdöm, ñîñ mîhau nîgañ u kauyañ uraknab,” a ga.

Jisas anîg hagö, bî nîpe gau nîp mög nîñöm, gasî iru yabîñ nîñla.

Jisas God sabe gep ram dakîs u ña

²⁴ Pen hainö, Jisas bî nîpe gau aip daun pro Kapaneam amjaklö, bî God sabe gep ram dakîs udep gau kale apöm Pida nîp hagla, “Manö hag ñeb bî kale u dakîs ñöb halö?” ö gîla. *

²⁵ Hageila, Pida haga, “Yau, nîpe dakîs ñöb halö,” a ga. Pen Pida anîg hagöm, ram raul arö nîñöl gî, Jisas nîpe nöd hagöm, Pida nîp hag nîñöm haga, “Gasî ne nîhön nîñban? Gapman bî kub gau, dakîs mani gai nîbö udpalñ Nîbi bî kale ke gau nîbö udpal aka nîbi bî mîlö gau nîbö udpal?” ö ga.

²⁶ Hageia, Pida haga, “Nîbi bî mîlö gau nîbö udpal,” a ga. Hageia, Jisas haga, “Nîñö, bî kale ke gau dakîs ñagpal.

²⁷ Pen hol ñagnabul u, kalîp mulu lugnîm rö löp. Anîb u, ne ñîg wañö au ammön, nagî huk yumön, kabsañ nöd udnabön u, meg mîgan ud lakmön nîñnabön, mani magö añî ap meg mîgan u mîdeinab. Ud dam

* 17:10: Mal 4:5 * 17:12: Mad 11:14 * 17:13: Luk 1:17 * 17:19: Mad 10:1 * 17:20: Mad 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Ko 13:2 * 17:22: Mad 16:21 * 17:24: Eks 30:13; 38:26

dakıs hol mihönj u ñimön,” a ga. Hageia me, am haga rö nöp ga.

18

Bı kub mıdaiun, a göm, manö pen pen hagla

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ Jisas bı nıpe gau apöm, nıp hag nıñla, “Nıbi bı God udöm, kumi kabö adö lañ au abad mıdeinab gau, an nıbi kub bı kub mıdeinab?” ö gıla.
*

² Hageila, Jisas ñı pai pro ap wıñ alö auö, ud amgö ilö adö kalıp au urak ñöm,

³ haga, “Yad kalöp nıñö yabıt hagabin, kale ñı pai pro gau gası nıñbal rö nıñagnabim u, God ram mınöñ kumi kabö adö lañ au aragnabim.” *

⁴ Anıb u, nıbi bı hon nıbi bı kub mıdagpun a göm, ñı pai pro i rö mıdeinaböl u me, God nıbi bı nıpe ke udöm, abad mıdeinab an au, nıbi bı kub rö mıdeinaböl,” a ga.

⁵ Pen nıbi bı yıp nıñ udöm, ñı pai pro i rö ud aij gınaböl u, kalıp nöp wasö, yıp abe ud aij gınaböl. *

Ñı pai kalıp nan naij gı yambal u
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ “Pen nıbi bı rımnap apöm, ñı pai yıp gası nıñ udpal gau, kalıp nan si nan naij adö u gı yamlö, kale gası yıp u haul göm, nan si nan naij gınaböl. Nıbi bı anıg gınıg geinaböl u, nöd kabö kub ap unam u nagı ud lı rıbıköm, dam ñıg solwara an au yublap u aij. Kamıñ mıdöm, anıg gı naij yabıt gınaböl u, ilön kub yabıt udnaböl.

⁷ “Nıbi bı mınöñ naböñ il i mıdpal gau marö yabıt gınab. Nagı naij adö u göm, nıbi bı rımnap kalıp gası ñılö, adö anıbu göm ap lug paknaböl u, naij yabıt gınab. Nagı adö anıbu nöd gımdal, mıñi gıpal, hainö u rö nöp gınaböl. Anıg gınab pen nıbi bı

adö anıbu gı yamnaböl gau, ilön ke yabıt udnaböl.

⁸ “Ñımagö ma kale u nıñmim, nan si nan naij gınıg gainım, ñımagö ma u rıb gı dö gı yumim. Anıg gımim me, nan si nan naij gep adö u arö gımim, God ram mınöñ au ammim, pör mıdeinabim. Wasö u, ñımagö ma halö mıdmim, pen mıd aij gagmim, nan si nan naij gep adö u gı dammim, ram mınöñ mab ke pör inımdöp u arnabim.” *

⁹ “Pen amgö u nıñmim, nan si nan naij gınıg gainım, amgö böñ anıb lau ud gulu gı yumim. Anıg gımim me, nan si nan naij gep adö u arö gımim, God ram mınöñ au ammim, pör mıdeinabim. Wasö u, amgö mıhöp halö mıdmim, pen mıd aij gagmim, nan si nan naij gep adö u gı dammim, ram mınöñ mab ke pör inımdöp u arnabim.

¹⁰ “Kale nıñ aij gımim, ñı pai pro gau nan yıharıñ, a gımim, gası u nıñagnım. Yad kalöp hagabin, ñı pai pro gau ejol kale gau, Bapı yad amgö ilö adö nıpe u ram mınöñ kumi kabö adö lañ au mıdpal.” *

Jisas, kaj sipsip ur ga u, manö hod rıköm haga
(Luk 15:3-7)

¹¹ “Bı ñı nıpe u, nıbi bı ur gıpal gau, kalıp udnıg aua.” *

¹² “Bı ap kaj sipsip nıpe ñın juöl unbö mamıd u rö mıdeinab. Pen anı ap ur geinab u, nıpe nıñön gınabñ Sipsip nıpe rımnap kalıp arö gö, nan uñan uñan nıñlö nıñöl gı, sipsip nıpe ur gınab u nıp ulhai nıñ arnab. Am ulhai ulhai udöm, mıñ mıñ yabıt gınab.

¹³ Kalöp nıñö hagabin, kaj sipsip nıpe magöñhalö mıñ mıñ göp, pen kaj sipsip nıpe ap ur gö, ulhai nıñ dam dam udnab u, sipsip anıbu nöp mıñ mıñ yabıt gınab.

* **18:1:** Luk 22:24 * **18:3:** Mad 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 * **18:5:** Mad 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 * **18:8:** Mad 5:29-30 * **18:10:** Hib 1:14 * **18:11:** Luk 19:10

14 Anib u rö, Bapi kale kumi kabö adö laṅ midöp u, ñi pai pro nipe ap ur gagnaṁ, a göm, niṅ nöp midöp.

Añ mam kale gau kalöp gi naij gaiölu

15 “Niṁbi bi añ mam, a ginaṁbön gau, bi ap nöp gi naij gainṁ, ne pen ammön, niṁp aip ke midmön, nöp nan niṁhön ga anibu waiö hagnmön. Anig hagö, niṅ udö me, nañin namam ne yabiṁ midainaṁ. *

16 Pen ne anig gö, nipe niṅagnab u, ne ammön, añ mam miṁhöp rö uṁ gi dammön, kale niṅ midlö niṅöl gi, ne bi anibu aip manö hagnmil. *

17 Pen ne anig gö, nipe manö udagainṁ u, niṁbi bi cöc aubal rö magöṅhalö niṅ midlö niṅöl gi, manö anibu kalip hag niṁmön. Pen ne anig gö, niṅ udageinaṁ u, ne arö gimön. Anig ga niṅmön hagnmön, ‘Bi anibu niṁbi bi God Manö niṅagöm, bi dakis udep rö u me, anig göp,’ a gimön, niṁp arö gimön.

18 “Anib u, yad kalöp niṅö hagabin, miṁnöṅ naböṅ adö iṁ i wasö geinaṁ u, God nipe kumi kabö adö laṅ midöm, u rö nöp wasö ginaṁ; pen yau a geinaṁ u, nipe u rö nöp yau a ginaṁ. *

19 “Yad kalöp hagabin, niṁbi bi miṁhöp miṁnöṅ naböṅ iṁ i midmil, manö hag adö añiṁ lṁmil, Bapi yad kumi kabö adö laṅ midöp u niṁp hag niṅainaṁ u, hag niṅnabil rö ginaṁ. *

20 Pen niṁbi bi miṁhöp aka miṁhau niṅaṅ rö, gasiṁ yip niṅöm, ap magum geinaṁ u, yad kalip aṅ anib au midainaṁ,” a ga.

Bi wög gi ñeb naij u

21 Pida Jisas mideia sölu au apöm haga, “Bi Kub. Mam ap yip gi naij gainṁ u, ñin aigegö rö gi naij geinaṁ, yad niṅem arö ginaṁṅ Ñin unbö mudun jiṅ u rö aka?” ga.

22 Hageia, Jisas haga, “Ñin unbö mudun jiṅ wasö; ne bi anibu nöp gi

naij ginaṁ u niṅmön arö ginaṁbön u, ñin juöl ñin juöl unbö mudun jiṅ u niṅmön arö ginaṁbön. *

23 God niṁbi bi udöm ram miṁnöṅ kumi kabö adö laṅ au abad midainaṁ u, aiud adö i rö midöp. Kiṅ ap nipe bi wög gi ñeb nipe riṁnap kalip mani riṁnap ñöm, hainö pen ñim a ginaṁ. Hainö nipe gasiṁ niṅöm hagnab, ‘Kale naböṅ niṁlaṅ,’ a ginaṁ.

24 Pen midöp u pen ñinaṁböl, a gö, bi ap nipe mani ilöṅ ñin juöl iṁ yabiṁ nan naböṅ midnab bi u daunaṁböl.

25 Pen bi anibu pen nipe kub yabiṁ midnab u me, pen ñinṁmön rö lagnab. Anig gö, bi kub u niṅöm, bi wög gep nipe riṁnap kalip hagnab, ‘Nipe göp anibu rö, niṁp udmim, niṁbin ñi pai, nan nipe niṁhön niṁhön midöp gau magöṅhalö udmim, dam siṁkim giṁpe, rauaiöl niṅöl gi, mani anibu dap yip niṁmim,’ a ginaṁ.

26 Anig hagö, bi anibu pen, kugom yimöm, kiṅ u niṁp hagnab, ‘Ne yip mög niṅmön, abad midaimön; nan adiṅ ne anib gau magöṅhalö naböṅ ralnabin,’ a ginaṁ.

27 Hagö, kiṅ u niṁp mög niṅöm, nan naböṅ nipe u, arö gimön aru, a ginaṁ.

28 “Anig göm arö gö niṅöl gi, bi wög gi ñeb anibu nipe pen amöm niṅnab, bi nipe aip wög gimidil bi ap midainaṁ. Niṁp niṅöm, uṅam ud siṁsi löm hagnab, ‘Nöp mani ilöṅ añiṁ ap ñinö u, naböṅ ral!’ a ginaṁ.

29 Hagö, bi nipe aip wög gimidil anibu kugom yimöm manö neb gi hagöm hagnab, ‘Ne yip mög niṅmön, abad midaimön; nan naböṅ ne anibu magöṅhalö naböṅ ralnabin,’ a ginaṁ.

30 Hagö, bi anibu manö niṁp u niṅagöm hagnab, ‘Nöp dam nagiṁ leinaṁ, nan naböṅ anibu naböṅ ralmön nöp me, höṅ arnabön,’ a göm, niṁp dam nagiṁ linaṁ.

31 Anig gö, bi nipe aip wög gimidal

* 18:15: Luk 17:3; Gal 6:1 * 18:16: Dud 19:15; Jon 8:17 * 18:18: Mad 16:19; Jon 20:23 * 18:19: Mak 11:24; Jon 15:7 * 18:22: Luk 17:4

gau, kalip hibur naji gö, amöm kin u nip manö anibu magöñhalö hag ñinaböl.

³² Hag ñilö, bi kub u, bi nipe anibu nip wñ alö aueinab hagnab, 'Ne wög gi ñeb bi naji yabiñ. Ne yip mitön gajan, nöp mög niñem, nan naböñ yad nöp midöp u arö gipin.

³³ Ne pen niñön ginig, bi ne aip wög gipil u nip u rö nöp mög niñmön, arö gagpan?' ö ginab.

³⁴ Bi anibu bi nipe aip wög gimidil u nip mög niñagnab u me, bi kub anibu kal juöm, wög gi ñeb bi anibu nip dam nagi lep ka abadep bi gau ñöm hagnab, 'Nip nagi lö, ilön gö niñöl gi midöm, nan naböñ yip u naböñ magöñhalö ralöm nöp höñ arnab,' a ginab. *

³⁵ Kale añ mam rimnap kalip u rö nöp geinabim, Bapi yad kumi kabö adö lañ au midöp u, kalöp pen u rö nöp ginab. Anib u, nañin namam kale gau kalöp gi naji geinaböl u, kalip mög niñmim, midmagö limim, arö gimim," a ga. *

19

*Bi niñi udnig, böñ nöp udnab; hainö nip hag yuagnab
(Mak 10:1-12; Luk 16:18)*

¹ Jisas manö anibu hag pis göm, ram minöñ Galili arö göm, ram minöñ Judia, ñig Jordan böñ lödañ adö ara.

² Areia, niñi bi iru yabiñ nip hain geila niñöm niñi bi nan ga gau gö kamñ la.

³ Pen bi Perisi gau, Jisas nip hag niñno, manö naji rimnap hagnim, a göm, apöm hagla, "God Mosiñ nip hag ña lö manö u, niñi ap nan pro ap gi naji ginab u, bi nipe nip hag yunig, hag yunab aka wasöñ Ne niñön gasi niñban?" ö gila.

⁴ Hageila, Jisas haga, "God Manö kalñ kliñ rikla u kale amgö li niñagpim arñ Ram minöñ hadame

dagol gi la ñin u, bi ap, niñi ap, gi la. *

⁵ God haga, 'Adö anibu me, bi gau niñe nap aip midöm, niñi udöl gi, niñe nap arö göm, kale ber miñhau jim ñöl han midlö hañ roman añi yabiñ linab,' a ga. *

⁶ Anib u me, God hagö hañ roman kale miñöp wasö; uri jim ñöl añi linab anibu, bi ap apöm, kalip hag ud asik ke ke lagnab wasö," ga.

⁷ Jisas anig hageia, bi Perisi gau nip hagla, "Pen niñön ginig Mosiñ manö ap kalñ kliñ riköm haga, 'Niñi hag yunig, niñi i böñ nöp arö gabin, a gimim, köp ap kalñ kliñ rik ñimim, hag yumim,' a ga?" ö gila. *

⁸ Hageila, Jisas haga, "Kale niñi bi manö niñ udagpim u me, Mosiñ anig haga. Pen God niñi bi hadame gau gi la ñin u, anig gagmidal.

⁹ Pen yad kalöp hagabin, bi an, niñin u bi ap aip ud gilö wasö, yiñharñ nöp hag yuöm, niñi hain niñbö udnab u, niñi si udnab niñöm God niñö naji yabiñ ginab; niñe niñi si udep bi me u," a ga. *

¹⁰ Jisas anig hagö, bi nipe gau hagla, "Bi gau niñi kale yiñharñ hag yuagnaböl u, bi praj midöm niñi udagöl u aij," a gila.

¹¹ Hageila, Jisas haga, "Bi magöñhalö yiñharñ midaiöl rö lagöp. God bi yiñharñ midaiöl, a göm, hag la gau nöp, yiñharñ midaiöl rö löp.

¹² Bi rimnap, kale wala lagö yag daubal gau, niñi udagpal. Bi rimnap, bi rimnap wala kalip rib gi dö gipal gau, niñi udagpal. Pen bi rimnap, God niñi bi udöm kumi kabö adö lañ au abad mideinab wög u gun, a göm, niñi udagpal. Kale bi praj midun, a gimim, bi praj mideinabim u aij," a ga.

*Jisas niñmagö ara nipe u niñ pai pro nabic cög adö lañ la
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)*

* 18:34: Mad 5:25-26 * 18:35: Mad 6:15; Mak 11:25; Ep 4:32; Kol 3:13 * 19:4: Jen 1:27; 5:2

* 19:5: Jen 2:24; Ep 5:31 * 19:7: Dud 24:1-4; Mad 5:31 * 19:9: Mad 5:32; 1Ko 7:10-11

13 Nibi bi gau, "Jisas ñimagö ñi pai hon nabıc cög adö laŋ löm, God nıpe sabe gaŋ," a göm daueila, pen bi nıpe gau kalıp niŋ ij halö löm hag gıla.

14 Anıg gılö, Jisas pen ñi pai anıb gau wiñ alö aueila niŋöl gi, bi nıpe gau kalıp haga, "Nihön ginig kalıp anıg hag gıpimŋ Ñi pai pro anıb gau arö gıpe yıp aulan. God nıbi bi udöm, kumi kabö adö laŋ au abad mideinab u, ñi pai pro anıb gau rö," a ga. *

15 Anıg hagöm, God ñi pai pro anıb gau kalıp piŋ mideian, a göm, Jisas ñimagö ara nıpe u ñi pai pro nabıc cög adö laŋ löm, ram minöŋ miŋan ap ara.

*Bı ap nan nıpe iru nöp mideia
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)*

16 Bı ap Jisas mideia au apöm haga, "Manö hag ñeb bi. Yad nan nihön aij u gem, pör midep u udnam?" ö ga.

17 Hageia, Jisas haga, "Yıp nihön ginig, nan aij mai, a gimön, hag niŋabön? God añi me Bı aij. Pen pör pör mideinam, a gimön u, lo manö hagöm kalı kliñ rikla gau niŋmön hagöp rö gimön," a ga. *

18 Hageia, haga, "Lo adö mai rö hagabön?" ö ga. Hageia, Jisas haga, "Wip al pak gagmön; nıbi si bi si gagmön; nan si udagmön; manö kub hagnaböl u, manö piral hagagmön; *

19 name nap manö hagöl adö u nöp niŋmön hain gimön; ne ke midmagö liban rö, nıbi bi rimnap kalıp midmagö limön," a ga. *

20 Anıg hageia, bi praj anıbu haga, "Lo manö gau magöŋhalö niŋ hakpin. Pen yad nihön nan aij u gem, kamıŋ pör midep u udnam?" ö ga.

21 Hageia, Jisas haga, "Mid aij yabıl ginam, a gimön u, nan ne gau magöŋhalö yumön, mani udmön, nıbi bi mög gep rö gau kalıp ñimön me, mid aij gep ne u mideinab God ram minöŋ kumi kabö adö laŋ au.

Pen yad hagpin rö gimön, aumön, yad aip ajaiul," a ga.

22 Hagö, bi praj anıbu nan nıpe iru mideia rö, manö anıbu niŋöm, gası iru niŋöl gi ara.

23 Pen nıpe anıg göl arö niŋöl gi, Jisas bi nıpe gau kalıp haga, "Yad kalöp niŋö yabıl hagabin, nıbi bi mani nan kale iru mideinab gau, God nıpe uıham gası niŋ udlö, kalıp udöm kumi kabö adö laŋ au abad mideinab.

24 Kaj kamel gau, kalı mauöt nagı yubal miŋan u arıg arnaböl; pen nıbi bi nan iru midöp gau, God nıpe uıham gası niŋ udlö, kalıp udöm abad mideinab," a ga.

25 Jisas bi nıpe gau manö anıbu niŋöm, gası kub niŋöm hagla, "Pen bi aij anıbu, God ud kumi kabö adö laŋ au ud aragnab, a gıpan u, nıbi bi an rö ud arnab?" ö gıla.

26 Hageia, Jisas kalıp niŋöl gi haga, "Nıbi bi gau ke göl rö lagöp. God nöp me, nan nihön nihön ginig, ginab," a ga.

27 Jisas anıg hageia, Pida haga, "Nöŋ! Hon nan hon gau magöŋhalö arö gun, ne aip nöp ciŋ gun ajpun u, hon pen nan nihön udnabun?" ö ga.

28 Hageia, Jisas haga, "Yad kalöp niŋö hagabin, ñin hain u yad mailö pidöŋ halö apem, nıbi bi magöŋhalö abad mideinabin. Ñin anıbu me, kalöp bi yıp hain geinabim gau hagnö, Isrel nıbi bi it ke ke unbö miŋan laŋ gau, kalıp abad mideinabim. *

29 Nıbi bi yıp niŋ udöm, ram, niñin nımam, nıme nap, ñi pai, wög adıŋ, nan nihön nihön gau arö ginaböl gau, God kalıp hauı gagnab; nan anıb gau rö kalıp pen iru yabıl ñöm, pör midep kalıp ñinab.

30 Pen nıbi bi uri nöd araböl gau, hainö iru nöp jöl adö yabıl gau mideinaböl. Pen nıbi bi uri jöl adö yabıl au midpal gau, hainö iru nöp nöd am mideinaböl. *

* 19:14: Mad 18:2-3 * 19:17: Lep 18:5; Luk 10:28 * 19:18: Eks 20:12-16; Dud 5:16-20 * 19:19: Eks 20:12-16; Lep 19:18 * 19:28: Mad 25:31; Luk 22:30; Rep 3:21 * 19:30: Mad 20:16; Luk 13:30

20

Nibi bi nagı wain wög gıpal gau, manö hod riköm haga

¹ Jisas anıg hagöm haga, “God nıbi bı udöm abad mıdeınab u, aiud adö i rö mıdöp. Bı wain wög nap nıbö ap, bı rımnab am daunö, wög yıp u gılaı, a göm, ram gısön rıka magö u uraköm, am bı rımnab ulhai nıñöm,

² kalöp mani silpa magö añı añı raunabin, a göm, kalıp aıp manö hag adö añı löm, hag yuö, am wain wög nıpe u wög geıla.

³ Pen sıdö yöp anı au ap ranab magö u, am maker au amöm nıña, bı rımnab yıharıñ mıdeıla.

⁴ Kalıp nıñöm haga, ‘Kale u rö nöp am wög yad u geınabım, yad kalöp mani kabö rö raunabin,’ a ga.

⁵ Hagö, am wög nıpe u geıla. Pen sıdö anı kub laı magö u abe, sıdö gamıñ gab magö u abe, manö anıbu nöp hagöm, bı rımnab halö udö, wög nıpe u geıla.

⁶ Sıdö wad arnıg gab magö u, kuöyanı maker au amöm nıña, bı rımnab halö ap mıdep nöp mıdeıla. Kalıp haga, ‘Kale nıñön gıñıg ñın i wög gagmım, yıharıñ yabıt mıdpım?’ ö ga.

⁷ Hageıa, nıp hagla, ‘Bı ap hanıp wög ap ñagöp,’ a gıla. Hageıla, kalıp haga, ‘Kale u rö nöp am wain wög yad u gımım,’ a gö, am wög geıla.

⁸ Duga magö u, wain wög nap u, bı abad mıdep nıpe u nıp haga, ‘Ne ammön, bı wög yıp gaböl gau kalıp hagö, aulö, bı hainö hagnö aubal gau, mani kalıp u nöd ñımön; bı nöd hagnö aubal gau, mani kalıp u hainö ñımön,’ a ga. *

⁹ “Hagö, bı abad mıdep u, bı anıb gau kalıp wıñ alö aueıla, bı sıdö wad arö nıñöl gı, ap wög gıla gau, ap mani kale u nöd udla.

¹⁰ Pen kale anıg göl udlö nıñöl gı, bı nöd hagö, ap wög gıla gau, hag nıñla e, ‘Hon mani kub u udnabun,’

a gıla u, pen hainö udöl gı nıñla, kale mani añı anıbu nöp udla.

¹¹ Udöm, adıñ bı wain wög nap nıbö u aıp pen pen hagöm hagla,

¹² ‘Hon nıñön gıñıg, bı hain aubal gau mani udpal añı u rö nöp udpun? Hon hilım halö urakun, sıdö kal nıñö nıñöl gı, wög gıno gıno iru göp u, pen bı ap pro magö ap wög gajal mani ñıban rö nöp hanıp ñıban!’ a gıla.

¹³ Hageıla, bı wög naböñ nap nıbö u nıñöm, bı kale ap nıp haga, ‘Mam, nöñ! Nöp gı naij gagpın. Nöp mani ñınabin a gıpin rö ñıbin.

¹⁴⁻¹⁵ Bı hain aubal gau, bı nöd aubal gau aıp adıp adıp ñınıg, ñınabin. U nan yad. Anıb u, bı rımnab ai gıñıg göm wasö gıñabölñ Kalıp halöwölö ñıbin u, ne ai gıñıg gımön mulu lugöpñ Mani ñıbin u ud ram ne aru!’ a ga,” a ga.

¹⁶ Jisas aiud anıbu hagöm, haga, “Nıbi bı hain mıdpal gau, nöd mıdeınaböl; nıbi bı nöd mıdpal gau, hain mıdeınaböl,” a ga. *

Jisas kuöyanı haga, yıp al pak lılö umem uraknabin, a ga

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Jisas Jerusalem amöl gı, adan anı au, bı nıpe unbö mıgan laı kalıp dam goł gau amöm, ke mıdaila nıñöl gı kalıp haga,

¹⁸ “Kale nıñım! Hon Jerusalem arno, Bı Ñı nıpe nıp mumug göm, nıp dam God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, lo manö hag ñeb bı gau abe, ñımagö adö kalıp u leınaböl, kale nıp manö kub hagöm hagnaböl, ‘Bı i nıp al pak lep,’ a gıñaböl. *

¹⁹ Anıg hagöm, Juda bı wasö gau kalıp ñeinaböl, nıp hag juöm, rapın paköm, dam mab ba laı al pak lılö umnab. Ñın mıñöp mıdöm, ñın mıñau nıganı u kauyanı uraknab,” a ga.

Jems aıp Jon aıp bı kub mıdnıg gası nıñlö

(Mak 10:35-45)

* **20:8:** Lep 19:13; Dud 24:15

* **20:16:** Mad 19:30; Mak 10:31; Luk 13:30

* **20:18:** Mad 16:21;

17:22-23

20 Sebedi ñi nipe mihöp, nime ñi anib mihau ut gi, Jisas mideia au apöm, ubör yihöy göm haga, “Yad manö ap midajip auabin,” a ga.

21 Hageia haga, “Manö anibu nihön?” ö ga.

Hageia, haga, “Yip aij ginab u, hainö ne kin midmön, nibi bi abad mideinabön ñin u, ñi yad mihau ba nöp au asiknabil,” a ga. *

22 Anig hageia, Jisas haga, “Manö yip hag niñbil u, niñ aij gagpil. Ñig asi yad niñnig gabin u, kale mihöy u rö nöp niñnabil?” ö ga. Hageia haglö, “Yau! Niñnabil!” a gilo. *

23 Hagailö haga, “Niñö hagabil. Ñig asi niñnig gabin u niñnabil. Pen bi an yijig böy lau, bi an sidagö böy lau asik mideinabil u, hagagnabin. Manö u manö yad wasö; Bapi manö nipe. Nibi bi nipe ke hag löp gau anib rö mideinabil,” a ga.

24 Bi nipe anib mihau manö anibu anig hagailö, bi nipe unbö sidun lañ manö u niñlö, mulu lugö, mamil mihau kalip manö hag gila.

25 Jisas pen bi nipe gau kalip magöjhalö hagö aueila haga, “Kale niñbim, Juda nibi bi wasö gau, kin kale klö göm, abad midpal; bi kub kale manö nihön nihön hagnaböl u niñöm, ana udöm, hain ginaböl me. *

26 Pen kale gipal rö gagmim. Bi an bi kub midainim u, bi pro rö midöm, nibi bi rimnap kalip wög gi ñeb bi rö midainim. *

27 Bi an bi kub yabit midainim u, bi pro ramö gau rö midöm, nibi bi rimnap kalip nagit wög gep bi rö midainim.

28 Bi Ni nipe u, nibi bi gau kale wög yip gilañ a göm, auaga; wög kalip gi ñi damem, hainö nan si nan naj gipal adö u haji gi umnö, kale kaminy aröl, a göm, aua,” a ga. *

Jisas bi amgö we ga mihau gö, amgö ñi niñlö

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Pen Jisas daun kub Jeriko arö göm arö niñöl gi, nibi bi iru nöp nip hain gila.

30 Bi amgö we mihau adan gof au asik midlö niñöl gi, “Jisas auab,” a gilo niñmil, meg migang dap ranmil haglö, “Depid Ni nipe, halip mög niñmön!” a gilo.

31 Hagailö, nibi bi gau kalip mihöy niñ ij halö hagöm hagla, “Manö hau gagmil!” a gila. Anig hagla u pen, manö kalip u udagöm, meg magö rapin dap ranmil haglö, “Depid Ni nipe, halip mög niñmön!” a gilo.

32 Anig hagailö, Jisas pidöy göm, kalip mihöy wiñ alöm haga, “Halip nihön gan, a gimil, yip wiñ alabil?” ö ga.

33 Hageia haglö, “Bi Kub, halip amgö we göp u gö ñi niñul!” a gilo.

34 Hagailö, Jisas kalip mihöy mög niñöm, amgö kalip u ud niñö, yöp magö u nöp amgö ñi niñlö, nipe arö niñöl gi, hain gilo.

21

Jisas Kin rö Jerusalem ara

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1 Jisas bi nipe gau aip Jerusalem sösöl göm, ram minöy pro Bedpagi, Olip Dum söl amjakla. Amjaköm, bi nipe mihöp hag yuöm haga,

2 “Kale mihöy ram ritig aglö nö lödañ ammil niñnabil, kaj donki nime pi amil mihau nagit adik linaböl mideinabil. Niñmil, nagit u hubikmil panid daumil.

3 Pen nibi bi ap apöm, nihön ginig kaj donki hon u hubik ud arabil a gainim u, pen hagamil, ‘Bi Kub u wög midö, hagajip udnig aubul,’ a gimil, yinid yau a geinab, daunabil,” a ga.

4 Pen kalip mihöy hag yuö arlö anibu, bi God manö hagep ap

* 20:21: Mad 19:28; Luk 22:30 * 20:22: Mad 26:39; Jon 18:11 * 20:25: Luk 22:25-26 * 20:26: Mad 23:11; Mak 9:35 * 20:28: Luk 22:27; Plp 2:7

gɨnaböl, a göm, kalɨ kɨñ rɨka rö nöp ga. Nɨpe haga,

⁵ “Jerusalem nɨbi bɨ kalɨp hagmim, ‘Kinɨ kale bɨ hain u, kaj donki adö u asɨköm, kalöp auab.

Nɨpe kaj donki pi adö u asɨköm auab,’ a gɨmim,” a ga. *

⁶ Pen Jisas bɨ nɨpe hag yuö arlö anɨb mɨhau, haga haga rö,

⁷ kaj donki nɨme abe, pi marep abe paɨd dauailö, bɨ nɨpe gau walɨj mɨlö ud juöm, kaj donki adö laɨ laila, Jisas adö au asɨka.

⁸ Nɨbi bɨ iru nöp, Bɨ Kub auab, a göm, walɨj mɨlö kale adö laɨ rol lɨmɨdal gau ud juöm, adan majö au lɨla. Rɨmnap am köp uɨaɨ, mab uɨaɨ gau rɨb gɨ dö gɨ dapöm adan majö au lɨla.

⁹ Nɨbi bɨ gau Jisas nɨp bɨg gɨgabö göl amöl gɨ meg magö dap ranöm hagla,

“Nɨɨim! Depid rɨkö, rɨk damöm rɨköp u, auöp i.

Nɨp aij a gabun!

Bɨ Kub nɨp yuö auöp bɨ anɨbi me, nɨp aij a gabun!” a gɨla. *

¹⁰ Jisas Jerusalem amjakö nɨɨöl gɨ, nɨbi bɨ gau magöɨhalö hag amɨl apɨl göm hagla, “Bɨ anɨbu an?” ö gɨla.

¹¹ Hageila, nɨbi bɨ Jisas aip aula gau hagla, “Bɨ i me Jisas, bɨ God manö hagep Nasared, ram mɨnönɨ Galili nɨbö u,” a gɨla.

Jisas nɨbi bɨ God sabe gep ram nan sɨkim geila gau kalɨp rɨdɨk gɨ höɨyaɨ yua

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² Jisas God sabe gep ram raul yaɨ amöm nɨɨa, nɨbi bɨ gau nan sɨkim gɨ mɨdeila. Nɨpe nɨɨöm, kalɨp magöɨhalö rɨdɨk yuöm, abaɨ bad mani löm, pen pen yɨmjɨk gaila gau ud ado göm, bɨ yaur sɨkim göm, mab po adö asɨk mɨdeila gau, ud ado ga.

¹³ Anɨg göm kalɨp hag göm haga, “God Manö kalɨ kɨñ rɨkla u, God haga,

‘Ram yad u yɨp sabe gep ram, pen kale gɨpim u,

bɨ nan si udep ram ap rö löp,’ a ga,” a ga. *

¹⁴ Pen Jisas nɨpe God sabe gep ram raul mɨgan anɨbu mɨdö nɨɨöl gɨ, nɨbi bɨ amgö we ga rɨmnap, nɨbi bɨ ma naj ga rɨmnap aueila, kalɨp gö kamɨɨ la.

¹⁵ Nɨpe nan gagep rö gö, ñɨ pai pro gau wɨñ alöl gɨ hagla, “Nöp aij a gabun! Depid Ñɨ nɨpe! Use!” gɨla. Pen kale anɨg geila, bɨ God nɨp nan sabe gep bɨ kub gau abe, bɨ lo manö hag ñeb bɨ gau abe nɨɨlö, kalɨp mulu yabɨ luga.

¹⁶ Mulu lugö hagla, “Nöp hagaböl u nɨɨabön?” ö gɨla. Hageila, Jisas kalɨp haga, “Yau! Hagaböl u nɨɨabin u pen kale manö rɨmnap kalɨ kɨñ rɨköm hagla, ‘God, ne gɨnabön nɨɨöm ñɨ pai pro ñɨ painaɨ gau hib ne haglö adö arnab,’ a gɨla. Kale manö kalɨ kɨñ rɨkla anɨbu, amgö lɨ nɨɨagim ar?” a ga. *

¹⁷ Anɨg hagöm, kalɨp arö göm, am ram rɨɨg aglö Bedani hana.

Jisas hagö, mab kia u mɨtep ga (Mak 11:12-14,20-24)

¹⁸ Ruö Jisas ado gɨ Jerusalem aramöm adan aɨ gau arö, nɨp kɨyö lö,

¹⁹ adan majö goɨ au nɨɨa, mab kia ur ap mɨdeia. Iɨ au amöm nɨɨa, magö ñɨɨeb pɨlaga; uɨaɨ au nöp mɨdeia. Anɨg gö Jisas haga, “Ne hainö magö ap pɨlagnabön!” a ga. Anɨg hagö nɨɨöl gɨ, magö anɨbu nöp kia mab ur u mɨtep ga.

²⁰ Anɨg gö, bɨ nɨpe gau nɨɨöm, aiö göm hagla, “Aige göm mab anɨbi yɨɨd mɨtep göp?” ö gɨla.

²¹ Hageila, Jisas kalɨp haga, “Yad kalöp nɨɨö hagabin, hon hagno God u rö nöp gɨnab, a gɨmim, gasɨ mɨhöp wasö, gasɨ aɨñ nöp nɨɨnabim u, gɨnab. Pen mab kia mɨtep ga u nöp

* 21:5: Sek 9:9 * 21:9: Sam 118:25-26 * 21:13: Ais 56:7; Jer 7:11 * 21:16: Sam 8:2 * 21:21: Mad 17:20; Luk 17:6; 1Ko 13:2; Jon 14:12

wasö; dum ilö anibi hli gi ñig kub an au aru, a ginabim u, arnab. *

22 “Pen kale God nip niñ ud midmim, nip hag niñnabim u, hagnabim rö nöp ginab,” a ga. *

Jisas nip hagla, “Nöp an hagö anig hag ajabön?” ö gila

(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Jisas God sabe gep ram u amöm, nibi bi gau kalip manö hag ñö niñöl gi, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe apöm nip hagla, “Nöp an ne anig gimön, a göp, niñmön anig gi ajabön?” ö gila.

24 Hageila, Jisas pen haga, “Yad kalöp manö ap hag niñö, yip hag ñibe, yad pen an hagö wög gipin u, kalöp hag ñinabin.

25 Jon nibi bi gau kalip ñig pak ña u, nipe ke gasi niñöm aua aka God hagö, apöm anig ga?” ö ga. Jisas anig hagö, kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “Hon, ‘God yuö apöm ga,’ a geinabun u, hanip hagnab, ‘Anib u, Jon hagöp u niñön ginig niñ udagpim?’ ö ginab.

26 Pen, ‘Jon gasi nipe ke niñöm apöm ga,’ a geinabun u, nibi bi gau hanip kal ginaböl. Gasi kale u, Jon nipe bi God manö hagep bi ap aua,” a gila. *

27 Anig hagöm, Jisas nip hagla, “Hon niñagpun,” a gila. Hageila, Jisas kalip haga, “Kale yip hag ñagpim rö, yad pen an hagö yad apem gabin u, kalöp u rö nöp hag ñagnabin,” a ga.

Jisas bi madöl mihau, manö hod riköm haga

28 Jisas anig hagöm haga, “Pen kale niñön gasi niñnabim Bi ap ñi nipe mihöp mideinab. Ñi nipe nañi u nip hagnab, ‘Ñi me! Miñi wain wög u am wög gi,’ a ginab.

29 Hagö, ñi nipe hagnab, ‘Yade am gagnam,’ a göm, hainö pen gasi adog niñöm, am wain wög u geinab.

30 Nap pen am ñi wañig u nip u rö nöp hag niñö, hagnab, ‘Yau, ginam!’ a ginab u pen am gagnab.

31 Pen ñi anib mihau, an nap hagnab rö ginab?” ö ga. Hageia, Juda bi kub anib gau hagla, “Ñi nipe nañi u nöp nap hagnab rö ginab,” a gila. Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp niñö hagabin, kale yiharini midpe niñöl gi, bi dakis udpal bi gau abe, bi si udep nibi gau abe, God nibi bi udöm kumi kabö adö lañ au abad mideinab ram minönj u, kalöp abhak löm arnaböl.

32 Jon bi ñig pak ñeb u, kale niñön niñön giñe God nip aij ginab u, kalöp hag ña, pen manö nipe u udagpe. Bi dakis udöm mani piral rimnap halö udpal gau abe, bi si udep nibi gau abe, kale Jon manö haga adö anibu niñöm, udla. Udla anibu kale hadö niñbe, pen kale ke, Jon manö u udmim, nan si nan naij gipim u, niñön ginig anig gipun a gimim, arö gagpe,” a ga. *

Bi naij wain wög abadpal, manö hod riköm haga

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

33 Jisas haga, “Miñi manö hod rikem ap halö hagnig gabin i niñim. Bi wög adini nap nibo ap nagit wain wög u gi yimöm, waryö göm, nagit wain magö pak hib jakep migam ap geinab. Gi löm, nagit wain magö ap si niñnaböl u, niñ midaiun, a göm, ram milö kub ap göm, bi rimnap kalip hagnab, ‘Kale nagit wög yip u abad midaimim, hainö pilöm po gö, yip rimnap, kale rimnap udmim,’ a göm, ram minönj milö yabit gau arnab. *

34 Nagit wain magö u po gö niñöl gi, bi nipe gau kalip hagnab, ‘Wain wög yad gau ammim, bi wög abad midpal gau hagnim, nagit wain magö yip rimnap dauim,’ a ginab.

35 Kale wain wög gau amjaklö, bi wain wög gi mideinaböl gau uraköm, bi ap nip gabi paknaböl, bi

* 21:22: Mad 7:7-11; 18:19 * 21:26: Mad 14:5

* 21:32: Luk 3:12; 7:29-30 * 21:33: Ais 5:1-2

ap nɪp bõŋ nöp al pak lɪlö umnab, bɪ ap nɪp kabö ju paknaböl.

³⁶ Anɪg gɪlö, bɪ nagɪ wain wög nap nɪbö anɪbu, bɪ nɪpe rapɪn bad ap pen hag yunab. Hag yuö, areinaböl, bɪ nagɪ wain wög geinaböl gau, kalɪp u rö nöp gɪnaböl.

³⁷ Anɪg gɪlö, bɪ wain wög nap nɪbö u hagnab, ‘Nɪ yad u yunö me, manö nɪp u nɪŋnaböl,’ a göm, hag yuö arnab.

³⁸ Nɪ nɪpe u amjakö, bɪ wain wög gɪ mɪdeinaböl gau, nɪp nɪŋöm, kale ke hagnaböl, ‘Bɪ wög nap nɪbö nɪ nɪpe u auab i. Nap hainö umeinab, nan wög gai i nɪ nɪpe udnab. Anɪb u, nɪp al pak lɪno umö, hainö nan wög gai i magõŋhalö udnabun,’ a gɪnaböl.

³⁹ Anɪg hagöm, nɪp dam wög adɪŋ goɪ gau amöm, bõŋ nöp al pak lɪnaböl. *

⁴⁰ “Anɪg geinaböl u, hainö bɪ nagɪ wain wög adɪŋ nap nɪbö u apöm, kalɪp nɪhön nɪhön gɪnɪg gab?” ö ga.

⁴¹ Hageia hagla, “Bɪ naj gɪnaböl anɪb gau kalɪp geinab, ilön kub yabɪ udöm umnaböl; hainö pen nɪbi bɪ rɪmnap halö udöm, kalɪp nagɪ wain wög u lɪnab, wög anɪbu gɪnaböl. Nagɪ wain magö po gɪnab nɪn u, nɪp rɪk dam nɪnaböl,” a gɪla.

⁴² Hageila, Jisas haga, “God Manö kalɪ kɪɪn rɪkla u nɪŋagpim rö löp. Kale kalɪ kɪɪn rɪköm hagla,

‘Bɪ ram gep gau, kale kabö ram gɪnɪg göm,

kabö ap udöm hagla, “Kabö i kabö naj göp gö arö gun,” a gɪla.

Pen Bɪ Kub nɪpe geia nɪŋöm

kabö anɪbu nöp ram nɪpe au kabö aij ke yabɪ mɪdöp.

Bɪ Kub nɪpe anɪg gaia,

hon nɪŋun aiö yabɪ gabun,’ a gɪla. *

⁴³ “Kabö aij udagpim anɪbu, God kalöp Juda kai arö göm, nɪbi bɪ ke

gau nɪbö, nan nɪp nɪeb nɪnaböl gau, kalɪp udöm abad mɪdeinab.

⁴⁴ Nɪbi bɪ kabö adö anɪbu ap lug paknaböl gau, kalɪp rapɪn nöp paknab; pen kabö anɪbu ju lugöm, nɪbi bɪ pak rɪbɪknab gau, bõŋ nöp pa jö ma jö gɪ arnab,” a ga.

⁴⁵ Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ Perisi gau abe, Jisas manö hod rɪköm haga anɪbu, kalɪp nöp haga u nɪŋöm,

⁴⁶ nɪp nagɪ lun, a göm, gasɪ nɪŋla u pen nɪbi bɪ gau, Jisas nɪp bɪ God manö hagep a gɪla u me, hanɪp kal hagnaböl, a göm, nɪp nan ap göl rö laga.

22

Bɪ nɪbi udöm nan kub nɪŋbal (Luk 14:15-24)

¹ Jisas kauyaŋ manö hod rɪköm haga,

² “God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab u, aiud adö i rö:

“Bɪ kiŋ ap nɪ nɪpe u nɪbi udnɪg gö, nan kub nɪŋnɪg, nan magö dap magum gɪnaböl.

³ Anɪg göm, bɪ nɪpe rɪmnap hag yuöm hagnab, ‘Nɪbi bɪ hag lɪnö gau am hagpe aulö, nan kub nɪŋun,’ a gɪnab. Anɪg hagö, kale am nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hagnaböl u pen kale arö gɪnaböl.

⁴ Anɪg gɪlö, bɪ nɪpe rɪmnap pen kauyaŋ hag yuöm hagnab, ‘Kale am nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hagnab,’ “Kiŋ u, kaj kau kub rɪmnap, kaj kau pi marep rɪmnap pak lauöm, nan gau magõŋhalö gɪ jɪn göm, ‘Auöl,’ a göp,” a gɪmim,’ a gɪnab.

⁵ Anɪg hagö, kale am hagnaböl u pen manö kalɪp u ud yunaböl. Rɪmnap nan wög kale gau arnaböl; rɪmnap mani wög kale gau geinaböl;

⁶ pen rɪmnap, kiŋ bɪ nɪpe gau gɪ naj göm, al pak lɪlö umnaböl. *

⁷ “Anɪg gɪlö, kiŋ anɪbu nɪŋö, hibur nɪp u naj gö, ami bɪ nɪpe gau hag yuö, am nɪbi bɪ bɪ nɪpe al pak lɪnaböl

* **21:38:** Mad 27:18 * **21:39:** Hib 13:12 * **21:42:** Sam 118:22-23; Ro 9:33; 1Pi 2:6-8 * **22:6:** Mad 21:35

anib gau kalip magöñhalö al pak hak löm, daun kub kale u lau ju yulö arnab.

⁸ Pen bi nip wög gi ñeb gau kalip hagnab, 'Nan magö nan gau hadö magum gipun, pen nibi bi nöd wiñ alnö gau auöl rö lagöp.

⁹ Anib u, kale adan ramö gau ammim, nibi bi niñmim gau, kalip magöñhalö, "Aube nan kub ñiñjun," a gimim, hałowalö uł gi daube, nan kub ñiñjun,' a ginab.

¹⁰ Anig hagö, bi nipe gau am adan ramö ramö gau amöm, nibi bi aij gau, nibi bi naj gau kalip magöñhalö, 'Aube nan kub ñiñjun,' a göm hałowalö uł gi dapöm, bi nibi udöm nan kub ñiñnaböl ram raul anibu amöm, sisi göl mideinab.

¹¹ "Kiñ anibu pen, nibi bi aubal gau niñin a göm, ram raul yan amöm niñnab, bi ap, nan ñiñnig walij libal u löm wasö, yiñharin nöp mideinab.

¹² Anig gö, nip hagnab, 'Bi me! Niñhön ginig, nibi udöm nan ñiñnig walij libal u limön wasö, yiñharin nöp auban?' ö ginab. Hagö, bi anibu pen manö ap hageinab.

¹³ Pen kiñ u bi nipe gau kalip hagnab, 'Bi i ñimago ma nip gau nagit limim, dam sibön göp an yan ud yube, nibi bi anib gau aip meg magö hau jö göl gi, mitönj magö göl gi midlan,' a ginab," a ga. *

¹⁴ Jisas aiud anibu hag pis göm, kalip haga, "God nibi bi iru nöp wiñ alnab, pen kalip magöñhalö udagnab. Nibi bi rimnap nöp udnab," a ga.

"Gapman bi kub Sisa nip dakis ñeb aka wasö?" gila

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Pen bi Perisi gau, Jisas nip manö niñhön hagno, pen hagö niñjun, nip dam nagit lun, a göm, manö hag niñ hag niñ göm, *

¹⁶ bi kale ke rimnap, Herod bi nipe rimnap yulö, Jisas mideia au amöm hagla, "Manö hag ñeb bi. Ne bi manö

niñjö yabit nöp hagabön. Bi rimnap niñmön piñin gagpan. God hagöp rö nöp niñmön, nibi bi hag ñabön.

¹⁷ Anib u, ne gasi niñhön niñban? Hon Isrel nibi bi, Sisa bi kub daun kub Rom nibö u, nip dakis ñeb aka ñagep wasö?" gila.

¹⁸ Hageila, Jisas gasi naj kale niñjöm haga, "Yip niñhön ginig neb neb göl gi apim, anig göl hag niñnabim?"

¹⁹ Kale dakis ñibal kabö magö ap ñibe, niñin!" a ga. Hagö, nip kabö magö ap dap ñeila.

²⁰ Jisas kabö magö anibu niñjöm kalip haga, "Kabö magö i, bi nabic cög i, an nabic cög midöpn Hib u, an hib midöp?" ö ga.

²¹ Hageia hagla, "U bi kub Sisa," a gila. Hageila, Jisas kalip haga, "Anib u, Sisa nan nipe midainim, Sisa nip ñimim. God nan nipe midainim, God nip ñimim!" a ga. *

²² Anig hagö, kale gasi iru niñjöm, nip arö göm arla.

Umöm kauyan uraknaböl aka göm, Jisas nip hag niñla

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ Niñ anibu nöp, Sadyusi bi rimnap Jisas mideia au aula. Sadyusi nibi bi anib gau hagmidal, nibi bi umöm kauyan uraknaböl, a gimidal. *

²⁴ Kale Jisas mideia au apöm hagla, "Manö hag ñeb bi. Mosi haga, 'Bi ap nibi udöm, ñi pai yag dapöm wasö, yiñharin umeinab, nimam nipe u, nibi anibu udöm, ñi pai nipe gau, a göm, yag daunim,' a ga. *

²⁵ Anib u, bi il halö unbö mudun jin u mideinaböl. Nimam nañi u nibi udöm, ñi pai yag dapöm wasö yiñharin umnab. Anig gö, nimam yigwö an nibö u pen nibi anibu nöp udnab.

²⁶ Nimam yigwö an nibö u pen nibi anibu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, yiñharin umnab. Anib u, nimam yigwö niñgan nibö u

* 22:13: Mad 8:12; 25:30; Luk 13:28 * 22:15: Mak 3:6 * 22:21: Ro 13:7 * 22:23: Ap 23:8

* 22:24: Dud 25:5

nibi anibu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, yihar+ñ umnab. Anibu nöp gi dam dam, n+mam unbö mudun j+ñ u, magörñhalö ñi pai yag dapöm wasö, yihar+ñ nöp umnaböl.

²⁷ Pen nibi u, u rö nöp umnab.

²⁸ N+mam gau kale magörñhalö nibi anibu udla. Anib u, nibi bi umbal gau uraknaböl ñin u, nibi anibu anudnab?" ö gila.

²⁹ Hageila, Jisas kalip pen haga, "Kale God Manö hagöp u abe, God klö midöp u abe, niñagpim u me, dui hagemim haggim, 'Nibi bi gau umöm uraknaböl,' a gipim.

³⁰ Nibi bi uraknaböl ñin u, nibi gau bi udagnaböl, bi gau nibi udagnaböl. Ejol kumi kabö adö lañ midpal rö u mideinaböl.

³¹ Kale, 'Nibi bi umöm uraknaböl,' a gipim u, God Manö kalik kliñ rikla r+mnap niñagpim ar?

³² God haga, 'Yad Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale me yad midpin,' a ga. Bi gau böñ nöp umblap u, God bi nöd umla anib gau kalip hagöm, 'God kale yad midpin,' a gagböp. Bi umlö, rigöl gila anib gau kam+ñ midpal u me, kalip haga, 'God kale yad midpin,' a ga," a ga. *

³³ Jisas manö anibu hag ñö, nibi bi mideila gau niñöm, aiö waiö gila.

Lo kub yab+ñ u

(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴ Jisas manö anibu hag aij gö, Sadyusi bi gau manö ap pen hagöl rö laga. Pen Perisi bi r+mnap, Jisas anig ga u niñöm Jisas mideia au aula.

³⁵ Bi kale lo manö niñ aij ga ap, Jisas niñön rö hagn+m, a göm haga,

³⁶ "Manö hag ñeb bi. Lo manö u, manö adö mai manö kub yab+ñ midöp?" ö ga.

³⁷ Hageia, Jisas haga, "Gasi r+m+ñ ne u magörñhalö God lau adö arö, niñ midmagö yab+ñ limön. *

³⁸ Manö kub nöd yab+ñ me u.

³⁹ Manö kub y+gwö an nibö u pen anigöl midöp: ne ke midmagö liban rö, nibi bi ke nibö gau abe midmagö limön. *

⁴⁰ Manö mihau hagaj+ñ i, Mos+ lo manö kalik kliñ rikla manö u magörñhalö abe, God manö hagep bi gau kalik kliñ rikla manö u magörñhalö abe, manö il kub yab+ñ me manö anib mihau nöp," a ga. *

Jisas hag niña, "Mesaia a gipim u, niñ bi an ñi niñe a gimim niñbim?" ö ga

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Perisi kai ap magum göm midlö niñöl gi, Jisas kalip manö ap hag niñöm haga,

⁴² "Kale Mesaia u niñ niñön gasi niñbim+ñ Niñ bi an ñi niñe a gimim niñbim?" ö ga.

Hageia hagla, "Depid ñi niñe," a gila. *

⁴³ Hageila, Jisas haga, "God Ana u Depid niñ gasi ñö niñöl gi, Depid niñe Mesaia u niñ 'Bi Kub yad' a ga. Depid haga,

⁴⁴ 'Bi Kub manö hagöm, Bi Kub yad u niñ hagöp,

"Ne niñmagö y+ñg yad lau adö midmön me,

yad g+ñö, kau+ñ mau+ñ ne gau kalip ab h+ñ gi yunabön," a göp,' a ga. *

⁴⁵ Depid nap ilañ niñe a gipim u pen Depid niñ 'Bi Kub yad' a ga. Anib u, kale niñön gasi niñbim?" ö ga.

⁴⁶ Jisas manö niñe u hag aij gö, kale niñ pen hagöl rö lagö me, piñ+ñ gi mideila niñöm hainö Jisas niñ manö r+mnap halö hag niñagla.

23

Lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe gipal rö gagmim, a ga (Mak 12:38-39; Luk 11:43,46; 20:45-46)

¹ Hainö ñin ap, Jisas bi niñe gau abe, nibi bi r+mnap abe, kalip manö hagöm haga,

* 22:32: Eks 3:6 Mad 8:11 * 22:37: Dud 6:5 * 22:39: Lep 19:18; Mad 7:12 * 22:40: Ro 13:10; Gal 5:14 * 22:42: Jon 7:42 * 22:44: Sam 110:1; Mad 26:64

2 “Lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, Mosıs ka nıpe u udöm, God lo manö Mosıs hadame nöp kalı kılın rıka rö hag ñıbal.

3 Anıbu u, bi anıbu gau kale God lo manö nıhön hagöl u nıı udmim hain gımim; pen nagı kale göl adö u nıımim, hain gagmim. God lo manö hag ñıbal u pen kale ke manö anıbu hain gagpal. *

4 Nan gau gımim, nan gau gagmim a gıpal u, manö iru yabıt nöp hagpal. Kale hagpal anıbu, wadı marö kub yabıt u rö, nıbi bi gau kalıp gam ñıbal u, pen kalıp mög nııöm, rımnap ud asık gagpal.

5 Nıbi bi gau hanıp nöp nıılan, a göm, God Manö kalı kılın rıkla manö rımnap ud nable cög adö lan abe, ñımagö gau abe lı rıbıköm ajpal. Hon God bi nıpe me gau, a gılan, a göm, wadı mılö kub nagı adıı halö aıı gau rol gıpal. *

6 Kale nan kub ñııeb anı u amöm aka Juda magum gep ram gau amöm, bi kub mab po asıkpal adö u nöp asıkpal.

7 Gası kale nııbal u, nıbi bi iru mıdpal anı gau arno, ‘Manö hag ñeb bi kub auabön e!’ gılö, hanıp aıı gınab, a göm, nııbal.

8 “Pen kale mam ıı anı mıdpim rö, kalöp, ‘Hag ñeb bi kub yad,’ a göm hagagöl. Hag Ñeb Bi Kub kale anı ap nöp mıdöp.

9 Mınön nabön ıı i bi ap, ‘Bapi bi kub yad,’ a gımim hagagmim. Nap kale anı ap nöp mıdöp ram mınön kumi kabö adö lanı au.

10 Kale u rö nöp, ‘Bi nabıc bi kub yad,’ a göm hagagöl. Bi nabıc bi kub kale anı ap nöp, Mesaia u nöp mıdöp.

11 Kale anı au, nıbi bi anı nıpe nıbi bi kub rö mıdainım, nıpe nıbi bi wög gı ñeb rö mıdnab. *

12 Nıbi bi hib kale ke haglö adö arnab gau, hib kale lagnab; pen nıbi

bi hib kale ke haglö adö aragnab gau, hainö hib kub yabıt mıdeınab. *

Lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pır alöm gı naiı gep bi

(Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52; 20:47)

13 “Kale God lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pır alöm gı naiı gep bi. God kalöp gı naiı gınab. Kale ke God nıbi bi udöm kumi kabö adö lanı au abad mıdeınab mıgan u aragmim, nıbi bi arnıg gıpal gau kalıp adan rıkpım.

14 “Kale God lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pır alöm gı naiı gep bi. God kalöp gı naiı gınab. Kale nıbi paıpaı ram halö sı udpım. Anıbu pen, nıbi bi hanıp nııöl, a gımim, God nıı manö mılö kub pıral gau nöp hagpım. Gıpım anıbu me, ılon kub yabıt udnabım.

15 “Kale God lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pır alöm gı naiı gep bi. God kalöp gı naiı gınab. Nıbi bi gau manö hanıp u nııöm hain gılan, a gımim, ram mınön mılö gau ulıai nıı ajmım, rımnap nıımım hag ñıbe, kale ke Seden bi nıpe mıdpım rö wasö, kale Seden nıbi bi nıpe yıııg göl yabıt lınaböl.

16 “Nıbi bi gau kalıp God adan la u yam aıı gıpun, a gıpım u, pen kale bi amgö we u me, kale ke nııagpım! Anıg gıpım anıbu, manö kub yabıt mıdöp. Nıbi bi gau kalıp manö pır almım hagpım, ‘Hon, “God sabe gep ram mıdöp rö, nııö hagabun,” a gınabun u, hainö arö gun, a gınabun u, arö gınabun. Pen gol udöm, nan God sabe gep ram raul yanı gıla gau, hib anıbu hagöl gı, “Nııö hagabun,” a gınabun u, hagnabun rö nöp gınabun me; arö gagnabun,’ a gıpım. *

17 Kale bi amgö we, bi hauı! Kale gası nıhön nııbım: gol u nan yabıt aka God sabe gep ram uı u nan

* 23:3: Mal 2:7-8

* 23:5: Mad 6:1; Eks 13:9; Dud 6:8; Nab 15:38-39

* 23:11: Mad 20:26; Mak

9:35; Luk 22:26

* 23:12: Pro 29:23; Luk 14:11; 18:14

* 23:16: Mad 15:14

yabiḥ Nan yabiḥ me, God sabe gep ram uḥ nipe u. Ram uḥ mideinab u, nan ram raul midöp abe uḥ mideinab me.

18 Manö ap u rö nöp, nibi bi gau kalip manö pir alimim haggim, 'Hon, "God kabö bid nipe midöp rö niḥö haggabun," a ginabun u, manö niḥö hagnabun u nan yiharḥ; hainö gasi ap niḥun, arö gun, a ginabun u, arö ginabun. Pen, nan God kabö bid adö au God nip pak sabe gi ñibal gau, hib anibu hagöl gi, "Niḥö haggabun," a ginabun u, hainö gasi ke ap niḥun ke gun rö lagnab; hagnabun rö nöp ginabun,' a gipim.

19 Kale bi gasi rimid lagöp gau, nan niḥon u nan kubḥ Nan God nip pak sabe gi ñibal nan u, aka kabö bid adö au sabe gi ñibal uḥ Nan yabiḥ me, kabö bid u. Kabö bid adö au mideinab u me, nan anibu nan God nip ñeb rö linab.

20 Pen 'Kabö bid midöp rö, niḥö haggabun,' a ginaböl u, bid adö anibu nan dap laumidal halö hagnaböl.

21 Pen 'God sabe gep ram midöp rö, niḥö haggabun,' a ginaböl u, u God ram nipe niḥöm God hib nipe halö hagnaböl.

22 'Kumi kabö adö laḥ midöp rö, niḥö haggabun,' a ginaböl u, God sea kiḥ asik midöp au niḥöm sea kiḥ anibu abe, God sea kiḥ anibu asik midöp u abe midöp rö, niḥö haggabun a ginaböl. *

23 "Kale God lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi najj gep bi. God kalöp gi najj ginab. Manö nibi bi rimnap kalip haggim adö u kale ke gaggim. Kamöḥ asi, nan haḥwaḥö wög adḥ ranöb u niḥbe, nan yabiḥ rö lö, wö ralbe, am siduḥ laḥ arö, God nip añi ap ñun, a gimim, pör nan kale God nip ñibim. Nan pro pro anibu rö pör anig gipim, pen niḥon ginig manö iḥ yabiḥ u anig gaggimḥ Nibi bi gau kalip najj ginim nagḥ adö u gaggim;

kabö rö ginim adö u gimim. Kalip mög niḥmim, ud aij gimim. Ginabun a gimim, gimim. *

24 Nibi bi gau kalöp adan yamun, a gipim, pen kale ke bi amgö we. Nan pro pro gau niḥbe, nan yabiḥ rö löp, pen nan kub nan hib waiö midöp gau niḥaggim.

25 "Kale God lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi najj gep bi. God kalöp gi najj ginab. Pler kap kale gau rö, höḥ adö gau ñig li yu aij gipim u, pen aḥ yaḥ nan si nan najj pri u ajmaḥ rauöm midöp. Hon nan iru udun, a gimim, hañ romaḥ hon ke gi aij gun, a gipim. *

26 Kale Perisi bi gau gasi rimid lagöp. Pler kap kale aḥ yaḥ ñig li yu aij gibep, höḥ adö gau u rö nöp mid aij giböp.

27 "Kale God lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi najj gep bi. God kalöp gi najj ginab. Wip kabö migān gau rigöl göm, ajöḥ pḥ göm, ped rud mailö aij gö, nibi bi gau niḥlö, aij göp, pen migān aḥ yaḥ wip le haḥḥ najj apöl gi midöp; kale unbö rö nöp midpim. *

28 Kale unbö rö nöp, höḥ adö hañ romaḥ niḥbun u, kale bi aij rö löp u, pen kalöp aḥ yaḥ, manö piral gau abe, nan si nan najj gau abe, pri u ajmaḥ rauöm midöp. *

God kalöp pen gi najj ginab, a ga (Luk 11:47-51)

29 "Kale God lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi najj gep bi. God kalöp gi najj ginab. Bi God manö hagep hadame nöp allö rigöl gila uḥöm ka adö u rib adik gi aij göl gi haggim,

30 'Apis bac bi gila rö u, hon God manö hagep bi gau kalip al pak-agbnop,' a gipim.

31 Pen haggim anibu, bi God manö hagep gau kalip al pak limidal iḥ u

* 23:22: Ais 66:1; Mad 5:34 * 23:23: Lep 27:30; Mai 6:8 * 23:25: Mak 7:4 * 23:27: Ap 23:3

* 23:28: Luk 16:15 * 23:31: Ap 7:52

me, hon m+dpun, a g+mim, hagpim.
*

³² An+bu u, ap+is bac b+ g+ naij g+la u rö, kale u rö nöp g+nabun, a g+mim u, u rö nöp g+mim!

³³ Kale hainö ñ+ pai gai i. Hainö God n+bi b+ manö kub hagöm, mab ke inab yaŋ yunab ñ+n u, kale aigö g+mim p+ñ+ŋ g+ ke gau arn-abimŋ Wasö yab+ŋ. Adan kale ap m+idgeinab.*

³⁴ “An+bu u, yad kalöp hagabin, yad b+ God manö hagep r+mnab, b+ gas+ k+id hi+k n+neb r+mnab, b+ manö hag ñeb r+mnab yunö, kalöp aueinaböl, r+mnab al pak l+nabim, r+mnab mab ba laŋ al pak l+nabim, r+mnab Juda magum gep ram raul m+gan kale u paknabim, r+mnab p+ñ+ŋ g+ arlö n+ŋöl g+, ram m+nöŋ gau gau r+d+k g+ yunabim.

³⁵ An+bu u me, God n+bi b+ kam+ŋ aij n+pe gau, hadame nöp allö auöp i rö, manö marö u udnabim. Adam ñ+ n+pe, g+ aij nöp g+m+idöp b+ u, Ebol n+p nöd iŋ göm al pak löm, al dapöm, al dapöm, hainö Berekaia ñ+ n+pe Sekaraia n+p, God n+p sabe gep ram au daŋ, kabö ud g+la b+d au daŋ m+dö n+ŋöl g+, n+p aŋ au al pak l+la.*

³⁶ Yad kalöp n+ŋö yab+ŋ hagabin: nan g+pim an+bu, manö an+bu kalöp m+ñ+ni m+dpim gai i ado g+ aunab.

Jisas Jerusalem n+ŋö, mög gö, m+ŋöŋ ga

(Luk 13:34-35)

³⁷ “Jerusalem n+bi b+, n+bi b+ mög gep rö yad gai i. B+ God manö hagep God kal+p yua b+ gau, ram m+nöŋ kalöp u aulö, kabö jumim pör nöp al pak l+im. Yad kalöp k+lak+l n+me pi gau g+pal rö, dam auan mo yad gau l+nabim a g+ l+bin u pen y+p n+ŋmim arö g+pim.

³⁸ God n+pe God sabe gep ram kale u ar+k ara; cög nöp m+döp.*

³⁹ Uri y+p n+ŋagnabim; hainö, ‘God b+ han+p a göm yua b+ i, aij yab+ŋ

auab,’ a g+mim, ñ+n an+bu nöp, yad kauyaŋ n+ŋnabim,” a ga.*

24

God sabe gep ram u ud waŋ g+naböl, a ga

(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Jisas God sabe gep ram u arö göm, höŋ arö n+ŋöl g+, b+ n+pe gau n+p hagla, “God sabe gep ram aij gai i nöŋ!” a g+la.

² Hageila, kal+p haga, “Kale nan an+bu gau magöŋhalö n+ŋmim hagabim u pen yad kalöp n+ŋö yab+ŋ hagabin, hainö ram i ud waŋ g+naböl u, kabö ap kabö ap adö u rö m+idgeinab,” a ga.*

Hainö m+id aij gagnaböl

(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

³ Jisas am Olip Dum laŋ as+k m+idö n+ŋöl g+, b+ n+pe gau apöm, kalpe ke nöp ap Jisas n+p agam+ŋ hag n+ŋöm hagla, “God sabe gep ram ud waŋ g+naböl a g+pan u, mañ mai rö an+g g+nabölŋ Hon nan n+hön u gö n+ŋun, ne söŋ aunabön n+ŋöm ram m+nöŋ naböŋ iŋ i ur g+nab, a gun n+ŋnabun?” ö g+la.

⁴ Hageila, Jisas haga, “N+ŋ aij yab+ŋ g+mim. N+bi b+ r+mnab kalöp piral hagnaböl.

⁵ B+ iru nöp apöm, n+bi b+ gau kal+p pir alöm, hib yad u udöm hagnaböl, ‘Yad nöp Kraia u,’ a g+naböl. N+bi b+ iru nöp manö piral kale u n+ŋ udnaböl.*

⁶ Söl au pen pen g+lö, gu gö n+ŋnabim; pen m+lö yab+ŋ gau pen pen g+naböl u, manö u nöp auö n+ŋnabim. An+g gö n+ŋmim, ñ+n hain u aun+g gab a g+mim p+ñ+ŋ gagmim. U y+har+ŋ pen pen alnaböl. Ñ+n hain u hainö aunab.

⁷ N+bi b+ m+gan r+mnab uraköm, n+bi b+ m+gan r+mnab aip pen pen g+naböl. Kiŋ m+gan r+mnab uraköm, kiŋ m+gan r+mnab aip pen pen g+naböl. Ram m+nöŋ gau magöŋhalö

* 23:33: Mad 3:7; 12:34; Luk 3:7 * 23:35: Jen 4:8; 2Kr 24:20-21 * 23:38: 1Ki 9:7-8; Jer 22:5

* 23:39: Sam 118:26 * 24:2: Luk 19:44 * 24:5: Mad 24:23-24 1Jn 2:18

munmon udöm, kiyö kub yabił apöm gınab.

⁸ Anıg geinab, kalöp nıbi ñi pai ñıñöb rö u gö, söl mıdöp a gımim nıñnabim.

⁹ “Kale nıbi bı yad mıdeinabim rö, nıbi bı ram mınönj gau magönhalö kalöp iru nıñöm, dam nagı löm, gı najj göm, böñ nöp al pak lınaböl. *

¹⁰ Ñın anıbu, nıbi bı God nıp nıñ udpal gau iru nöp nıñ udep magö kale u arö göm, mıdeimam kale ke gau nıñlö mulu lugö, kalıp ud bı kauaı mauaı ñımagö adö u lınaböl.

¹¹ Pen nıbi bı iru nöp apöm, “Hon God manö hagep bı,” a göm, manö pıral haglö, nıbi bı iru nöp manö pıral kale u udnaböl. *

¹² Nıbi bı gau nagı najj adö u gılö gılö, magönhalö rö gası adö anıbu nıñöm, mıdmagö lep adö u hauı gınaböl.

¹³ Pen nıbi bı an God manö aij u nıñ ud pıdönj göm, hagöp rö göm, nıbi bı ke nıbö gau mıdmagö löm gı nöp mıdeinaböl gau, God nıbi bı anıb gau kalıp magönhalö ud kamıñ yunab. *

¹⁴ Pen God nıbi bı udöm abad mıdeinab manö aij u, ram mınönj ke gau gau nıbi bı ke ke gau nıbö gau nıbö magönhalö yabił haglö haglö am haknıg gab u me, ñın hain anıbu aunab. *

Bı ap God sabe gep ram u gı najj yabił gınab, a ga

(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵ “Pen bı God manö hagep Daniel hadame nöp haga rö u gınab. Nıpe haga, ‘Kale nıñnabim, God sabe gep ram raul mıgan uı u, nan ası ması najj yabił gep ap urak mıdeinab,’ a ga. (Kale nıbi bı manö i uri nöp amgö lı nıñabim gau, manö anıbi ıı u nıñ aij gımim!) *

¹⁶ Kale nıbi bı ram mınönj Judia mıdeinabim gau, nan najj anıbu

nıñmim, yıñıd pıñıñ gı nö ilö gau armim.

¹⁷ Nıbi bı ram adö lañ mıdeinabim gau, nan hon rımnab udun a gımim, ado gı ram raul aragmim. *

¹⁸ Nıbi bı wög nabönj gau ajeinabim gau, waıj mılö ap udun a gımim, ado gı ram aragmim.

¹⁹ Pen ñın anıbu nıbi ñı mudun halö mıdeinabim gau abe, nıbi ñı painañ ci ñeinabim gau abe, uıham yabił arnabim.

²⁰ “Pen God nıp sabe gımim hagmim, ram yıgön göp ñın u pıñıñ gı aragun, a gımim; God nıp sabe gep ñın kale u gagnım, a gımim.

²¹ Nıñön gıñıg, God hadame dagol gau ram mınönj gı la ñın u rıköm, mıd damöm mıñı mıdpun ñın i, nan najj anıbu rö gaga; hainö anıbu rö gagnab. *

²² Yıharıñ u, nan najj anıbu pör gö, nıbi bı magönhalö um hakblap. Pen Bı Kub u nıbi bı nıpe udnab gau kalıp gası nıñöm, wasö gö me, nan najj anıbu yöp magö ap gınab.

²³ “Ñın anıbu nıbi bı rımnab kalöp hagnaböl, ‘Nıñim! Krais mıdöp i! Krais mıdöp dan!’ a gınaböl u, pen nıñjö hagpal a gımim, nıñagmim. *

²⁴ Nıbi bı rımnab, God nıbi bı nıpe hag la gau, böñ hanıp lau aulanj a göm, pıral hagöm hagnaböl, ‘Yad me Krais; yad me bı God manö hagep bı ap,’ a göm, nan gagep rö rımnab gınaböl. Pen God nıbi bı nıpe hag la gau udagnaböl, wasö. *

²⁵ Anıb u, nıñ aij gımim. Nan nıñön nıñön hainö gınab u, yad kalöp hadö hagnö nıñbim u me, nıñ aij göl gı mıdaimim.

²⁶ “Anıb u, nıbi bı rımnab apöm kalöp hagnaböl, ‘Krais apöm mıdöp ram mınönj kabö nöp mıdöp anj gau,’ a gaiöl u, anıb gau aragmim. Rımnab pen hagnaböl, ‘Krais apöm pi göl

* 24:9: Mad 10:22 * 24:11: Mad 24:5,24 1Jn 4:1 * 24:13: Mad 10:22 * 24:14: Mad 28:19

* 24:15: Dan 9:27; 11:31; 12:11 * 24:17: Luk 17:31 * 24:21: Dan 12:1 * 24:23: Mad 24:5

* 24:24: Dud 13:1-3; 2De 2:8-9; Rep 13:13-14 * 24:26: Luk 17:23-24

midöp gai i, a gaiöl u, n+jö hagpal a g+mim n+ñagmim. *

27 Yad B+ Ñ+ n+pe aunabin ñ+n u, añ+m añ+m udöm, amdam magö bol u ad+ñ m+ñ n+bö ad+ñ j+ñ aröp rö u gö n+ñöl g+, aunabin. *

28 Wal wayöñ ap umöl m+deinab u, yaur apöm magum geinaböl. *

B+ Ñ+ n+pe aunab ñ+n u

(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

29 “Pen marö kub an+bu g+ dam p+is gö n+ñöl g+, s+dö u mailö gagnab; rak+n u mailö gagnab; gap+ gau kumi kabö lañ n+bö ju lugnab; nan kumi kabö adö lañ gau, gau n+bö gau n+bö g+inab. *

30 Ñ+n an+bu, B+ Ñ+ n+pe aun+g gö n+ñöl g+, kumi kabö adö lañ ke lö, n+bi b+ ram m+nöñ gau ke ke m+dpal rö n+ñöm, m+ñöñ g+inaböl. B+ Ñ+ n+pe Nap p+döñ u udöm, mailö aij unbö ke halö kumi bad adö au auö n+ñöl g+, n+ñnaböl. *

31 A+ñ magö kub hagö n+ñöl g+, ejol n+pe gau hag yuö, n+bi b+ n+pe, udnabin, a göm hag la gau udn+g, ram m+nöñ i+ i m+dpöp m+dpöp rö gau gau amöm, udöm n+ñ daunaböl. *

Mab rauan u n+ñmim

(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

32 “Kale n+ñbim, mab rauan u+añ s+ñp löm, söl p+döñ g+n+g gab n+ñöl g+, s+dö l+n+g gab a g+mim n+ñbim.

33 An+ñ u rö, hainö nan hagpin gau gö n+ñöl g+, “B+ Ñ+ n+pe ado g+ aunab ñ+n u m+ñi söl yab+ñ m+dpöp; magö pro marap m+dpöm, apjaknab,” a g+mim, n+ñnabim.

34 Yad kalöp n+ñö hagabin, n+bi b+ m+ñi m+dpal gau umagnaböl, kam+ñ m+dlö n+ñöl g+, nan an+ñ gau magöñhalö g+inab. *

35 Kumi kabö adö lañ abe, m+nöñ naböñ i+ i abe ur g+inab, pen manö magö yad ur gagnab. *

Ñ+n mai yad B+ Ñ+ n+pe aunabin u, n+bi b+ ap n+ñagöp, a ga

(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30,34-36)

36 “Yad magö mai rö, ñ+n mai rö aunabin u, n+bi b+ n+ñagpal; ejol gau n+ñagpal; yad ke God Ñ+ u pen yad abe n+ñagpin; Bapi n+pe ke nöp n+ñöb. *

37 “Yad B+ Ñ+ n+pe ado g+ aunabin ñ+n u, Noa m+deia ñ+n u, g+ m+dm+dal rö nöp g+ m+deinaböl. *

38 Hadame nöp Noa m+deia ñ+n an+bu, ñ+g u n+bi b+ gau kal+ñ ud yuö yuaga magö u, kale nan ñ+nöñ g+, ñ+g ñ+nöñ g+, n+bi b+ udöl g+, g+ m+dlö n+ñöl g+, Noa ñ+g mag+ñ kub m+gan u arö, ñ+g apöm kal+ñ magöñhalö ud yuö yua.

39 Pen kale nan ap g+inab a göm n+ñagla; ñ+g u kal+ñ ud yuö yuö n+ñöl g+ nöp n+ñla. Hainö yad B+ Ñ+ n+pe aunabin mañu, an+g unbö rö nöp g+inab. *

40 Ñ+n an+bu, b+ m+ñöp wög ad+ñ gau wög g+ m+deinabil u, b+ ap udem, ap arö g+inabin.

41 Pen n+bi m+ñöp plaua g+n+g, wid magö pa jö ma jö lugatug geinabil u, ap udem, ap arö g+inabin.

42 “Yad B+ Kub aunabin ñ+n u n+ñagpin u me, n+ñ aij göl g+ m+daimim. *

43 B+ ram nap n+bö u, b+ nan si udep u magö mai aunab u n+ñböp, n+ñ aij g+ñböp; ram n+pe pa jö g+ raul dañ am nan n+pe gau si udagböp. *

44 An+ñ u rö, kale g+ j+n g+mim m+daimim. Wasö u, B+ Ñ+ n+pe auagab a g+mim, hauñ padö g+ m+deinabim ñ+n u nöp aunabin.

B+ wög g+ ñeb r+ñnap wög g+ aij g+pal, r+ñnap wög g+ aij gagpal, a ga

(Luk 12:14-48)

45 “B+ kub ap adan arn+g göm, b+ an wög g+ aij g+inab u n+ñ hag löm

* 24:27: Mad 24:37-39 * 24:28: Luk 17:37 * 24:29: Ais 13:10; 34:4; Esi 32:7; Joe 2:10,31; 2Pi 3:10; Rep 6:12-13 * 24:30: Sek 12:10; Rep 1:7; Dan 7:13 * 24:31: 1Ko 15:52; 1De 4:16 * 24:34: Mad 16:28 * 24:35: Mad 5:18 * 24:36: Ap 1:7; 1De 5:1-2 * 24:37: Jen 6:5-8 * 24:39: Jen 7:21-23 * 24:42: Mad 25:13 * 24:43: Luk 12:39-40; Rep 16:15

hagnab, 'Bi wög yip gi ñibal rïmnap kalip abad midmön, nan magö kalip gau nime li aij göl gi midaimön,' a göm, arnab.

⁴⁶ Hainö ado gi apöm niñnab, haga rö nöp geinab. Anig niñöm niñp ud aij yabił gö niñöl gi, bi wög gi ñeb niñpe miñ miñ ginab.

⁴⁷ Yad kalöp niñö hagabin, niñp hag lö, nan niñpe gau magöñhalö abad mideinab. *

⁴⁸ "Pen bi niñpe hag linab anibu mid damöm, bi kub miñi auagnab, a göm,

⁴⁹ niñbi bi wög gi ñeb rïmnap kalip miñu magö paköm, am bi ñig niñöm hauł libal gau aip an haköm, nan niñöm, ñig niñöm gi mideinab.

⁵⁰ Bi wög gep anibu, bi kub yinid auagnab, a göm, hauł padö göm mideinab ñin u nöp, bi kub aunab.

⁵¹ Apöm, niñp gi naij yabił göm, niñbi bi piral hagöm, "Hon Bi Kub niñbi bi niñpe me," a göm piral hagpal gau aip hag yunab. Hag yuö, kale am meg hau rïbiköm, miñtöñ gi mideinaböl.

25

Niñbi praj unbö sïduñ lañ, manö hod rïköm haga

¹ "God niñbi bi udöm abad mideinab ñin anibu, aiud adö i rö ginab. Bi ap niñbi udnig gab. Niñbi praj unbö sïduñ lañ nan kub niñnig arnaböl. Niñbi praj anib gau, bi anibu niñp am adan an au niñjun uł gi dam ram aunabun a göm, lam ke ke udöm arnaböl. *

² Pen niñbi praj anib gau, unbö mamid u gasi niñ aij ginaböl; unbö mamid u gasi niñ aij gagnaböl.

³ Niñbi praj gasi niñ aij gagnaböl gau, lam udöm, lam lauep wel rïmnap halö ud aragnaböl.

⁴ Pen niñbi praj gasi niñ aij ginaböl anib gau, lam udöm, lam lauep wel rïmnap ral barol miñgan u löm, halö halö ud arnaböl.

⁵ Pen niñbi praj anib gau kale magöñhalö amjaköm, abad midlö midlö, bi niñbi udnig ginab u yinid auageinab me, uhön auö hon han arnaböl.

⁶ "Pen sïbön an kub yan, niñbi bi rïmnap wiñ alöm hagnaböl, 'Bi niñbi udnig gab u auab. Niñp am adan an u niñmim, uł gi dauim,' a ginaböl.

⁷ Anig hageinaböl, niñbi ugan unbö sïduñ lañ anibu magöñhalö uraköm, lam wik kale gau gi aij ginaböl.

⁸ Anig göm, niñbi gasi niñ aij gagnaböl ugan u, niñbi gasi niñ aij ginaböl ugan u kalip hagnaböl, 'Lam hon gau hon ginig gab u, wel köl gau hanip rïmnap ñim,' a ginaböl.

⁹ Anig hageinaböl u, pen niñbi gasi niñ aij ginaböl ugan u hagnaböl, 'Wasö! Hon wel hon kölape rïmnap ñinabun u, wel hon ułep ginab. Kale wel rauep ram ap gau ammim, kale ke rauim,' a ginaböl.

¹⁰ Anig hageinaböl, wel rauep ram u arnaböl magö u, bi niñbi udnig ginab u apjaknab. Niñbi gasi niñ aij ginaböl ugan u, bi anibu aip ram raul miñgan arlö niñöl gi, niñpe ajöñ gi ñinab.

¹¹ Hainö pen niñbi praj gasi niñ aij gagnaböl ugan u apjaköm hagnaböl, 'Bi kub! Bi kub! Hanip ajöñ u hiik,' a ginaböl. *

¹² Hageinaböl, hagnab, 'Yad kalöp niñö yabił hagabin, yad kalöp niñagpin,' a ginab," a ga. *

¹³ Jisas manö anibu hagöm niñbi bi gau haga, "Anib u, kale Bi Kub u ñin mai aka magö mai aunab u niñagpin rö, niñ aij gimim midaimim," a ga. *

Bi kub ap bi wög gi ñeb niñpe gau kalip mani ña, manö hod rïköm haga (Luk 19:11-27)

¹⁴ "Pen aiud udnig gabin adö i rö ginab. Bi kub ap ram miñnög miñlö kub gau arnig, bi wög gi ñeb niñpe gau kalip wiñ alö aulö, nan niñpe gau abad mideilan, a göm, kalip ñinab.

* 24:47: Mad 25:21,23

* 25:1: Rep 19:7; Luk 12:35

* 25:11: Luk 13:25-27

* 25:12: Mad 7:23

* 25:13: Mad 24:42

15-16 Bî nîpe anîb gau, wög gî naböl gî naböl rö nîjöm, mani nîme löm, bî ap nîp paip dausan ñî nab, ap nîp du dausan ñî nab, ap nîp wan dausan ñî nab. Nöm, nîpe am gau mîdö nîjöl gî, bî paip dausan udnab u, mani anîbu udöm, sîkim gî dam amîl apîl göm, mani sinîj paip dausan udnab.*

17 Bî du dausan udnab u, u rö nöp, mani anîbu udöm, sîkim gî dam amîl apîl göm, mani sinîj du dausan udnab.

18 Pen bî mani wan dausan udnab u, damöm, ulöm udöm mînönj ñî nab.

19 “Hainö mîd damöm, bî wög gî ñeb anîb gau bî kub kale u ado gî apöm, mani ñîbin anîbu nîhön nîhön gîpal, a göm, kalîp hag nîj nab.

20 Hag nîjö, bî paip dausan udnab u, mani nîpe u dap ñöm hagnab, ‘Bî kub, nönj! Yîp mani paip dausan nöp ñîna pen yad mani anîbu udem, sîkim gî ado malo gî damem, paip dausan mani sinîj udpin me i,’ a gî nab.

21 Hagö, bî kub u pen hagnab, ‘Aij göp. Ne wög gî ñeb bî aij. Ne yîp wög gî aij gî ñîban u me, anîg gîpan. Ne nan pro u anîg gî aij gîpan u, nöp hagnö, nan kub gau abad mîdeinabön. Ne apön, ram yad u mîñ mîñ yabîl göl gî mîdaimön,’ a gî nab.*

22 “Bî mani du dausan udnab u, u rö nöp mani nîpe u dap ñöm hagnab, ‘Bî kub. Yîp du dausan nöp ñîna pen yad mani anîbu udem, sîkim gî ado malo gî damem, du dausan mani sinîj udpin me i,’ a gî nab.

23 Hagö, bî kub u hagnab, ‘Aij göp. Ne wög gî ñeb bî aij. Ne yîp wög gî aij gî ñîban u me, anîg gîpan. Ne nan pro u anîg gî aij gîpan u, nöp hagnö, nan kub gau abad mîdeinabön. Ne apön, ram yad u mîñ mîñ yabîl göl gî mîdaimön,’ a gî nab.

24 “Pen bî mani wan dausan udnab u, mani nîpe u dap ñöm hagnab,

‘Bî kub. Yad nöp nîjbin; ne bî kal yabîl. Nîbi bî ne rîmnap wög waryö kale gîpal gau, ne yîharîj hal dapön ñîjban.

25 Ne anîg gîpan rö, yad pîñîj gem, mani ñîna u damem, ulöm udem mînönj ñînö mîdmîdöp u, mîñi mani ne dap ñabin me i,’ a gî nab.

26 “Hagö, bî kub u hagnab, ‘Ne bî naij wög gagep ap. Nîbi bî yîp wög waryö gîpal gau, nan yîharîj hal dapem ñîjbin, a gîpan ar?’

27 Anîb u, ne mani yîp i dam beg pasbuk lîbnap, mîñi yad apem mani sinîj rîmnap halö yîharîj udbnep,’ a gî nab.

28 Anîg hagöm, bî nîpe rîmnap kalîp hagnab, ‘Anîg göp u, mani wan dausan anîbu ju udmim, bî den dausan mîdöp u nîp ñîmim.

29 Pör hagnö, nîbi bî gep gau, kalîp rîmnap halö ñîlö udöm mîd aij gî naböl; pen nîbi bî gep wasö gau, nan pro kale mîdöp u pîlî gî udlö, yîharîj mîdeinaböl.*

30 Anîb u, bî wög gagöp anîbu nîp dam sîbön kub auöp höj adö au yan yube, nîbi bî meg hau rîbîköm, mîlönj gî mîdpal gau aip mîdeian,’ a gî nab,” a ga.*

Manö kub hagep ñî n u

31 “Bî Nî nîpe Kîj kub mîdöm, mailö aij unbö ke halö aunab ñî n u, ejol gau magöjhalö aip apöm, sea Kîj nîpe asîk mîdep adö u asîkö,*

32 nîbi bî ram mînönj ke gau gau mîdpal rö magöjhalö apöm, amgö ilö nîp au magum gîlö nîjöl gî, kalîp nîme lî böj u ke löm, böj u ke löm gî nab. Bî kaj sîpsîp kaj meme mukep bî gau, kaj sîpsîp gau mîgan ap ke yuöm, kaj meme gau mîgan ap ke yuöm gîpal rö u gî nab.*

33 Nîbi bî kaj sîpsîp rö mîdpal gau nîjöm, ñîmagö yîjîg böj lau lî nab; nîbi bî kaj meme rö mîdpal gau nîjöm, ñîmagö sîdagö böj lau lî nab.

* 25:15-16: Ro 12:6 * 25:21: Mad 24:45-47; Luk 16:10 * 25:29: Mad 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18

* 25:30: Mad 8:12; Luk 13:28 * 25:31: Mad 16:27; 19:28 * 25:32: Esi 34:17; Rep 20:11-13

34 Nipe Kiŋ kub u me, nibi bi ñimagö yijg böŋ lau kalip hagnab, 'Bapi kalöp ud aij göp u me, miñ miñ gimim. Nipe ram minöŋ hadame dagol gau gi la ñin u, ka kalöp u gi la. Apim, ka aij anibu udim.

35 Pen nihön: yip kiyö lö, nan magö ñibim. Yip ñig nan gö, ñig ñibim. Yad ram minöŋ mlö gau nibo aunö, yip hag udmim, dam ram kale u libim. *

36 Yad walij midagö, yip walij u ñibim. Yad nan gö, yip gi aij gipim. Nagi midainö, yip am niŋbim, a ginab.

37 "Anig hageinab, nibi bi aij gau nip pen hagnaböl, 'Bi Kub. Magö mai nöp kiyö lö nan magö ñibun? Magö mai ñig nan gö, nöp ñig ñibun?"

38 Magö mai ne bi mlö gau nibo rö auö, nöp hag udun dam ram hon u libun? Magö mai walij u midagö, nöp walij ñibun?

39 Magö mai ne nan ga aka ne nagid midaina, nöp am niŋbun?' ö ginaböl.

40 "Hageinaböl, Kiŋ u hagnab, 'Mam yad yiŋharin ap gi aij gipim u me, yip gi aij gipim,' a ginab. *

41 Kalip anig hagöm, nibi bi ñimagö sidagö böŋ lau mideinaböl gau, kalip hagnab, 'God kalöp niŋöm gasi naji niŋab. Nipe Seden nip abe, Seden ejol nipe gau abe, kalip ilön gö niŋöl gi mideilan, a göm, ka mab ke inab ap gi la. Kale nibi bi naji, ilön kub udnabim gau, yip arö gimim, mab ke inab ka anibu arim. *

42 Nihön ginig: yip kiyö lö, nan magö ñagpe. Yip ñig nan gö, ñig ñagpe.

43 Yad mlö gau nibo aunö, yip hag udmim, dam ram kale u lagpe. Yad walij midagö, yip walij ñagpe. Yad nan ga ñin u, aka nagid midainö ñin u, yip ap niŋmim gi aij gagpe, a ginab.

44 "Hageinab, nip hagnaböl, 'Bi Kub. Ñin mai ne kiyö midaina, nan magö ñagnoŋ Ñin mai ne ñig nan gö,

ñig ñagnoŋ Ñin mai ne mlö gau nibo auö, nöp hag udagnoŋ Ñin mai ne walij midagö, nöp ñagnoŋ Ñin mai ne nan ga aka nagid midaina, nöp am niŋun gi aij gagno?' ö ginaböl.

45 "Anig hageinaböl, Kiŋ u hagnab, 'Yad kale niŋö hagabin, kale mam yad yiŋharin ap gi aij gagpim u me, yip u rö nöp gi aij gagpim,' a ginab.

46 Anig hagöm, kalip hag yuö amöm, pör nöp ilön gö niŋöl gi mideinaböl ka u arnaböl; pen nibi bi aij nipe gau hagö, kale amöm, pör nöp pör nöp kamŋ middep ram minöŋ au arnaböl," a ga. *

26

Jisas nip ai göl gun al pak lun, a göm, agamij hag niŋla

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

1 Jisas manö anibu hagöm, bi nipe unbö migal laŋ gau kalip haga,

2 "Kale niŋbim, ñin mihöp midöm, Pasopa ñin kub u miñi, a göm, ap magum göm yiŋharin mideinaböl. Pen kale anig göl ap magum göm, yip Bi Ñi nipe u, ud gapman bi kub gau kalip ñöm hagnaböl, 'Nip mab ba laŋ al pak limim,' a ginaböl," a ga. *

3 Pen God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe apöm bi God nip nan sabe gep bi kub yabit Kaiapas ram kub nipe u magum göm,

4 Jisas nip ai göl gun, agamij ud sisi lun, al pak linabun, a göm, manö hag li mideila.

5 Pen kale hagla, "Pasopa nan niŋeb yiŋharin middep ñin i, hon anig ginö, nibi bi iru nöp midpal gai i pen pen göl rö löp. Anib u, miñi arö gun, ñin ap nip al pak lun," a gila.

Nibi ap Jisas nabic cög nip wel li ña

(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

6-7 Jisas ram riŋig aglö Bedani am midöm, Saimon bi wös hapeb nöd la

* 25:35: Ais 58:7 * 25:40: Pro 19:17; Mad 10:42; Mak 9:41 * 25:41: Mad 7:23 * 25:46: Dan 12:2; Jon 5:29 * 26:2: Eks 12:1-27; Mad 20:18

u ram nipe u am nan ñiñeila. Nan ñiñlō nñjōl gi, nibi ap wel haññ aij auep, mani kub raubal u, barol halō dapōm, Jisas nabīc cōg adō u hoñ ga.
*

8-9 Hoñ gö, Jisas bi nipe gau nñjōl, hibur kale u naj gö, hagla, “Wel anñbu damōm mani kub udōm, nibi bi nan midagōp gau kalip ñeb rō u, pen nñhōn gñig anig göl yñharñ hoñ göp?” ö gñla.

10 Manō anñbu hageila, Jisas ke nñjōm, kalip haga, “Nibi anñbi nipe yip gi aij yabñ göp u, nñhōn gñig anig hagabim?”

11 Nibi bi nan midagōp gau aip pör mñdeinabim, pen yad aip pör midageinabun. *

12 Nibi bi umlō, wip rñgöl gñig, wel li ññm dam rñgöl gñpal. Yip rñgöl gñig gaböl u me, nipe wel anñbu hañ roman yip li ññb.

13 Pen yad kalöp nñjō hagabin, hainō ram mñnōñ iñ i ke gau gau magōñhalō, manō aij yad u hagöl gi, nibi anñbi anig gajip u aiud udöl gi, ga anñbu hauñ gagnaböl,” a ga.

*Judas Jisas nñp mumug nñja
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)*

14-15 Ññn anñbu, Jisas bi nipe Judas Iskariod, Jisas nñp kain gi dam ññnō al pak löl a göm, God nñp nan sabe gep bi kub gau kalip hagnig ara. Amōm haga, “Yad Jisas nñp kain gi dapem kalöp ñeinabin u, yip nan nñhōn ññnabim?” ö ga. Hagö, nñp silpa magö ññn juöl aññ ap ado gi da unbö sñdun lañ (30) ññla. *

16 Ññeila, Judas nipe, “Yad ai göl gem Jisas nñp mumug gñnō, nñp ud sñsñ löm ud aröl,” a göm, gasñ u nñña.

*Jisas bi nipe gau aip Pasopa nan ññjla
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13,21-23; Jon 13:21-30)*

17 Hainō nan ñññeb kub Bred Yis Midagōp a gñmidal ññn u iñ gö, ññn waññgnñbö u nöp, bi nipe gau Jisas

mñdeia u apōm hagla, “Pasopa sipsip pi pak ñññnabun ññn u söl mñdöp. Anñb u, hon ram mai amun nan ñññnabun gau gi li aij gun?” ö gñla.
*

18 Hageila, kalip haga, “Kale daun kub u ammim, bi ap mñdöp au ram nipe ammim nñp hagnim, ‘Manō hag ñeb bi hagöp, “Ññn yad u söl mñdöp u me, bi yad gau aip kaj sipsip pi pak lau ñññnabun ram ne u,” a göp,’ a gñmim,” a ga.

19 Jisas anig hagö, bi nipe gau haga rō nñjōm, amōm kaj sipsip anñbu ram anñbu pak lauōm, gi li aij geila.

20 Dugo magö u, bi nipe unbö mñgan lañ gau aip asñkōm,

21 nan ññjōl gi haga, “Yad kalöp nñjō hagabin, bi hon aip nan ñññnabun i, ap yip kain gi dam arnab,” a ga.

22 Hageia, bi nipe gau gasñ mñlō löm, aññ aññ nñp hag nñjōl gi hagla, “Bi Kub! Yad hagpan aka?” gñla.

23 Hageila haga, “Bi yad aip kñnañ mñgan aññ ñññnabul i, yip kain gi dam arnab. *

24 God Manō u hadame nöp kalñ kñññ rñkōm hagla rō, yip kain gi damōm, al pak lñlō umnabin u, pen bi yip kain gi dam arnab u, God bi anñbu nñp gi naj gñnab. Nñme nñp yag dauagböp u aij. Pen yag dauö, mñdöl gi anig gñnab u, hainō ilñn kub yabñ udnab,” a ga.

25 Hageia, bi nipe Judas, nñp kain gññig ga u haga, “Manō hag ñeb bi. Yip hagagpan aka?” ga. Hageia haga, “Me nöp hagabin,” a ga.

*Jisas bi nipe gau kalip bred ññg wain ñña
(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)*

26 Nan ñññ mñdöl gi, Jisas bred udōm, God nñp aij a göm, ud jö göm, bi nipe gau kalip ññl gi haga, “Kale ud ñññim. U hañ roman yad,” a ga.

* 26:6-7: Luk 7:37-38 * 26:11: Dud 15:11 * 26:14-15: Sek 11:12; Jon 11:57 * 26:17: Eks 12:14-20 * 26:23: Sam 41:9

27 Anig hagöm, ñig wain kap u, u rö nöp udöm, God nîp aij a göm, kalîp ñöl gi haga, “Kale magöñhalö ñinim.

28 U hagape yad lugnab u nöp. Lugö, God hadame gau haga manö u pîdöñ arnab. Lugö, nîbi bi iru nöp nan si nan naj gîpal gau, God nîñöm arö ginab,” a ga. *

29 Anig hagöm haga, “Yad kalöp nîñö hagabin, ñig wain i mîñi rîmnap halö ñinagnabin. Hainö, God nîbi bi udöm kumi kabö adö lañ au abad mîdeinab ñin u nöp, yad kauyañ kale aip ñig wain u ñinagnabin,” a ga.

30 Anig hagöm, bi nîpe gau aip God hib dap raneb kîmap ap hagöl gi, Olip Dum arla. *

Jisas Pida nîp, “Jisas nîp nîñagpin,’ a ginabön,” a ga

(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

31 Jisas haga, “God Manö u kalî kliñ riköm hagla, ‘Yad bi kaj sipsip mukep u nîp pak lînö, kaj sipsip nîpe gau magöñhalö pîñin gi arnaböl,’ a gîla.

Hagla anîbu me, mîdö sibön an yañ kale magöñhalö yîp arö gîmim, pîñin gi arnabim. *

32 Pen yad umem urakem, ram mîñöñ Galili nöd areinabin, kale hain nînabim,” a ga. *

33 Hageia, Pida haga, “Bi magöñhalö nöp arö göm, jöl ñinaböl rö löp, pen yad anig gagnabin,” a ga.

34 Hageia, Jisas haga, “Yad nöp manö nîñö hagabin, sibön an yañ yaur kîlakî wîñ alagnab magö u, ‘Jisas nîp nîñagpin,’ a gîmön, magö mîhau nîgan hagnabön,” a ga. *

35 Hageia, Pida klö yabî göm haga, “Yîp al pak lîning, al pak lînaböl u pen, ‘Jisas bi yad wasö,’ gem hagagnabin,” a ga. Jisas bi nîpe magöñhalö u rö nöp Pida haga rö nöp hagla.

Jisas God nîp sabe gi mîdeia (Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

36 Jisas bi nîpe gau aip mab wög adîñ Gedsemani amöm, bi nîpe rîmnap kalîp haga, “Kale aui asîk mîdaimim. Yad au dañ amem, Bapi nîp sabe göl gi mîdeinabin,” a ga.

37 Anig hagöm, Pida aip, Sebedi ñi nîpe mîhöp Jems Jon aip kalîp ut gi ara. Amöl gi, Jisas nîpe gasî mîlö löm,

38 kalîp yam haga, “Mîdmagö yîp u biñ ñöl nöp löp u, umnam rö löp. Kale aui mîdmim, yîp abad mîdaimim,” a ga. *

39 Anig hagöm, kalîp anîb au hag löm, nîpe yöp söl dagol au amöm, ubör yîhön göm, mulu adîñ u ud mîñöñ yañ löm, God nîp sabe göm haga, “Bapi, nan yîp gîning gab anîbu, wasö gîning, wasö gîmön. Pen yad gasî nîñbin adö u gagmön; gasî ne ke nîñban adö u rö gîmön,” a ga.

40 Anig hagöm, ado gi apöm nîña, bi nîpe gau hon haneila. Jisas Pida nîp haga, “Kale magö añî ap nöp yîp abad mîdagim ar?”

41 Nan naj gun rö löp, a gîmim, God nîp sabe göl gi mîdaimim. Gasî kale u gîmim rö löp u pen hañ roman u nöp masös göp,” a ga.

42 Jisas anig hagöm, kauyañ am Nap nîp sabe göm haga, “Nan yîp gîning gö ilön udnabin u, arö gep rö mîdagöp u, hañwatö gan; gasî ne ke nîñban adö u rö gîmön,” a ga.

43 Anig hagöm, kauyañ ado gi apöm nîña, bi nîpe gau amgö nîñ mîdageila; hon haneila.

44 Pen nîpe ado gi amöm, Nap nîp nöd sabe ga rö nöp, kauyañ sabe göm,

45 ado gi apöm, bi nîpe gau kalîp haga, “Kale masös gö, han mîdpim arñ Bi gau me, nîñim! Bi yîp kain göm, Bi Ñi nîpe, bi nan si nan naj gîpal gau kalîp ñinîng gab.

* 26:28: Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Ko 10:16 * 26:30: Luk 22:39; Jon 18:1 * 26:31: Jon 16:32; Sek 13:7 * 26:32: Mad 28:7,16 * 26:34: Mad 26:69-75 * 26:38: Jon 12:27 * 26:46: Jon 14:31

⁴⁶ Urakpe arun! Niñim! Bi kain göp bi auab i,” a ga. *

Judas Jisas niþ kain gi ud ara
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴⁷ Jisas manö hagö niñöl gi, bi niþe unbö miþan lañ ap, Judas, bi God niþ nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asiþkep gau abe, niþ hagla rö, bi kale iru nöþ dapöm apjaka. Kale ru miþlö kiþ riþnap, ur pakep riþnap udöm, aula.

⁴⁸ Judas nöþ kalip hag löm haga, “Yad bi ap niþ am hag wiþhai udem, ud bom haluem, mulu niñeinam u, bi u me, a giþmim, niþ ud siþi liþmim,” a ga.

⁴⁹ Pen Judas niþe Jisas miþeia au yiñid nöþ apjaköm, “Manö hag ñeb bi, ne miþpan?” a göm, niþ mulu niñja.

⁵⁰ Anig gö, Jisas haga, “Bi me. Nan giñig gabön u yiñid gi!” a ga.

Hagö, bi Judas aip aula gau Jisas niþ ud siþi liþa.

⁵¹ Jisas ud siþi liþlö niñöl gi, Jisas bi niþe ap ru miþlö kiþ niþe u ud tiþ gi udöm, bi God niþ nan sabe gep bi kub yabiþ u wög niþ giþmiþöp bi u, niþ riþmiþ böñ lap u böñ nöþ riþ gi dö gi yua. *

⁵² Anig gö, Jisas niþ haga, “Ru miþlö kiþ udpan u ado gi liþ miþan yuö lugañ. Niþi bi ru miþlö kiþ udöm pen pen giþnaböl gau, adö anþbu nöþ umnaböl. *

⁵³ Yad ‘Bapi ake!’ gaibnep, niþe yiñid nöþ ejol yam ke ke unbö miþan lañ rö hag yuö, apöm yiþ abad miþaiblþap.

⁵⁴ Pen hadame nöþ God Manö u kalþ kliñ riþköm, yiþ anig anig göm umnab a giþa u me, anig giþniþ. Yad adö ap ke geinabin u, kabö rö gagnab,” a ga.

⁵⁵ Pen bi niþ udnig aula anþb gau kalip haga, “Yad pör am God sabe gep ram u asiþkem, niþi bi gau kalip manö hag niþbin u pen yiþ udagpim.

* 26:51: Jon 18:26 * 26:52: Jen 9:6; Rep 13:10

* 26:63: Ais 53:7; Mad 27:12

Miñi pen, ru miþlö kiþ halö, ur pakep halö dapim, bi nan si udep rö u yiþ udnig auabim. *

⁵⁶ Kale gabim anþbu, God manö hagep bi gau God Manö kalþ kliñ riþköm hagla rö nöþ gabim,” a ga.

Pen magö anþbu, Jisas bi niþe gau magöñhalö niþ arö göm piñniþ gi arla.

Juda Kansol Kub bi gau Jisas niþ manö kub hagla

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Pen God lo manö hag ñeb bi gau abe, bi manö ud asiþkep gau abe, ap magum gi miþeia bi Kaiapas God niþ nan sabe gep bi kub yabiþ u ram niþe au me, Jisas niþ ud siþi löm, dam ram anþbu arla.

⁵⁸ Pen Pida niþe hain hain amöm, ram höñ adö u miþdöm, God sabe gep ram polisman gau aip asiþköm, niþhöñ rö giþnaböl a göm, niþ miþeia.

⁵⁹ Bi God niþ nan sabe gep bi kub gau abe, Juda Kansol kub bi gau abe hagla, “Hon bi manö piral hagep bi riþnap kalip hag niþno, kale manö ap haglö, kabö göl miþdö, manö it me u, a gun, Jisas niþ al pak lun,” a giþa.

⁶⁰ Anig hagla u pen manö anþbu ke ke arö, Jisas niþ al pak lep it ap miþageia.

Anig ga u pen hainö bi miþhöp apil haglö,

⁶¹ “Bi anþbi haga, ‘God sabe gep ram u ud jö gi yuem, miþdö niñ niþhau niþañ kauyañ gi liþabin,’ a ga,” a giþlö. *

⁶² Anig hagailö, God niþ nan sabe gep bi kub yabiþ u, Jisas niþ haga, “Manö nöþ hagabil u, ne pen ap hagagnabön ar?” a ga.

⁶³ Hageia, Jisas pen manö ap hageia. Anig gö, bi God niþ nan sabe gep bi kub yabiþ u haga, “Miñi manö kub hagnig miþpun i, manö piral hagagmön. God pör kamniþ miþdöp u, u rö nöþ niþ miþdöp. Anþb u, hanþb kabö göl hagmön: ne Mesaia u, God Niþ niþe aka wasö?” ga. *

* 26:55: Luk 19:47; 21:37 * 26:61: Jon 2:19-21

64 Hageia, Jisas haga, “Me hagpan u. Pen kale magõnhalö niñim! Yad kalöp hagabin, yad Bi Kub klö ke yabił u niñmagö yijig böñ nipe lau adö midem, kumi bad adö au amem mñnõñ nabõñ ił i aueinabin u niñnabim,” a ga. *

65 Jisas anig hagö, bi God nip nan sabe gep bi kub yabił u, waij nipe gau ke ud biłiłi göl gi haga, “Nipe God hib u rib juajip niñbim! Anib u, niñi bi rimnap hag niñagun. Nipe gi naj göp u waiö hagöp me u. *

66 Aka kale gasi niñhõn niñabim?” ö ga. Hageia hagla, “Me hagöp me u; umañ añi,” a gila. *

67 Anig hagöm, mulu maj miñgan nip u kiñu al ñöm, paköl gi gila. Rimnap Jisas amgö magö nipe pału gi ñöm, alaun nipe gau paköl gi, *

68 hagla, “Ne Mesaia u, an nöp pakab u, hanip hagö niñun,” a gila.

*Pida, “Jisas nip niñagpin,” a ga
(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)*

69 Pen Pida manö kub hagep ram hõñ adö yañ asik mideia u me, bi God nip nan sabe gep bi kub yabił u nip wög gimidöp pai ap apöm, nip haga, “Ne Jisas bi Galili niñbö u aip midajil,” a ga.

70 Hagö, Pida niñi bi gau magõnhalö niñ midlö niñöl gi, haga, “Manö ne hagabõn u yad niñagpin,” a ga.

71 Anig hagöm, uraköm, am ajõñ ił au midö niñöl gi, niñi ram anibu wög gimidöp ap apöm, Pida nip niñöm, niñi bi mideila gau kalip haga, “Nipe bi Jisas Nasared niñbö u aip midailö niñbin,” a ga.

72 Hagö, Pida wai ñöm haga, “Yad niñjö yabił hagabin, bi hagpim anibu yad niñagpin,” a ga.

73 Pro magö ap midöm, niñi bi Pida aip urak mideila gau nip hagla, “Niñjö nöp hagpun. Ne bi kale ap.

Meg miñgan kale hagpal rö, ne u rö nöp hagpan,” a gila.

74 Hageila, Pida bletö göm haga, “Yad kalöp niñjö yabił hagabin. Wasö u, God yip ilõn mab niñim aij. Bi kale hagpim anibu yad niñagpin!” a ga. Anig hagö niñöl gi, adin yaur kilakil u wiñ ala.

75 Kilakil u wiñ alö, Pida Jisas manö nip nõd haga anibu gasi niñöm, gasi milö la. Niñhõn ginig: Jisas haga, “Yaur kilakil wiñ alagnab magö u, ‘Jisas nip niñagpin,’ a gimõn, magö miñhau niñgan hagnabõn,” a ga. Gasi anibu niñöm me, gasi milö lõm, hõñ amöm, miñõñ kub ga. *

27

*Jisas nip dam gapna Pailod nip ñila
(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)*

1 Ram gisõn rika niñöm, God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, manö hag niñ hag niñ göm, manö hag adö añi lõm, Jisas nip al pak lun, a gila.

2 Anib u, Jisas nip nagı lõm, damöm gapman bi kub gapna Pailod nip ñila.

*Judas nagı niñja
(Ap 1:18-19)*

3 Pen Jisas nip manö kub hagöm, al pak linig geila niñöm, Judas, niñhõn ginig Jisas nip mumug niñbin, a göm, mani uda u, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, kalip ju dam niñig göm, God sabe gep ram u ara.

4 Amöm, mani anib gau kalip ñöl gi haga, “Jisas naj gagöp u pen yad nip mumug niñbin u, midö umnab. Anib u, yad nan si nan naj gıpin,” a ga. Hageia, kale hagla, “U nan hon wasö. Ne ke nöp anig gıpan,” a gila.

* 26:64: Sam 110:1; Dan 7:13; Mad 24:30 * 26:65: Mad 9:3 Jon 10:33 * 26:66: Lep 24:16; Jon 19:7 * 26:67: Ais 50:6; 53:5 * 26:75: Mad 26:34 * 27:5: Ap 1:18-19; Mad 26:14-15

⁵ Hageila, Judas mani ñïla anïbu God sabe gep ram raul u ud yuöm, am nagï ñïña. *

⁶ Bi God nïp nan sabe gep bi kub gau, mani anïbu udöm hagla, “Mani anïbi, bi al pak lun, a gun, mumug giño u me, God nïp ñun rö lagöp,” a gïla.

⁷ Anïg hagöm, manö hag nïj hag nïj göm hagla, “Bi mïlö gau nïbö apöm umlö, dam rïgöl gun u, mïnön naböj mïgan ap rauun,” a göm, am bi ap mïnön udöm rin cög gïmïdöp mïnön naböj mïgan anïbu raula.

⁸ Mïnön naböj mïgan anïbu, mumug big ñïla mani u udöm raula u me, hainö nïbi bi mïnön naböj mïgan anïbu, hib “Mïnön Mïgan Hagape Halö” a gïla. Mïñi u rö nöp mïnön naböj mïgan anïbu, hib “Mïnön Mïgan Hagape Halö” a gïpal.

⁹ Pen kale mïnön naböj raula anïbu, bi God manö hagep Jeremaia nöd hagöm kalï kliñ rïka rö nöp gïla. Nïpe God Manö u adïj ap kalï kliñ rïköm haga, “Kale mani silpa ñïñ juöl añï ap ado gi da unbö sïduj laj (30) u, Juda nïbi bi hagla mani u yag damöm, *

¹⁰ bi mïnön udöm rin cög gïmïdöp mïnön naböj mïgan anïbu raula. Bi Kub yïp haga rö nöp gïla,” a ga.

Gapna Pailod Jisas hag nïja

(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38)

¹¹ Jisas nïp damöm, gapman bi kub Pailod mïdeia au arlö nïjöl gi, Pailod Jisas nïp haga, “Ne Juda kai kin kub kale mïdpan aka?” ga. Hageia, Jisas haga, “Me hagpan me u,” a ga.

¹² Pen bi God nïp nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asïkep gau abe, nïp manö rïmnap hageila, nïpe pen manö ap hagaga. *

¹³ Anïg gö, gapman bi kub Pailod haga, “Manö pen pen hagöm, manö ke ke hagaböl u, nïjagan ar?” a ga.

¹⁴ Hageia, Jisas manö pen ap hagagö, Pailod gasï iru yabïl nïja.

Juda nïbi bi gau, Jisas nïp al pak limim, a gïla

(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

¹⁵⁻¹⁹ Pen Pailod nïpe bi kub manö ud asïkep sea adö u asïk mïdö nïjöl gi, nïbin manö ap hagö, auö haga, “Yad mïdö nöp sïbön yan uhön nïjbin, bi manö kub hagabön bi u bi aij. Nïp manö klö hagagmön. Yad uhön nïjbin anïbu, gasï iru yabïl nïjabin,” a ga. Pen Pailod gasï nïpe ke gau nöp nïja, Jisas nan ap gaga; bi kub gau nöp nïp nïjlö mulu lugöp daubal. Anïb u, yad aigöl gem, nïp hag yuö aran, a göm, gasï u nïja.

Pen Rom gapna bi kub u pör mï u mï u Juda kai Pasopa ñïñ kub u, kalïp bi nagïman kale ke hag nïjmidal u, yïharïj hubïk yumïdöp. Ñïñ anïbu, bi naij yabïl ap nagï mïdeia; hib nïpe u Barabas. Nïbi bi iru nöp ap magum geila gau, Pailod kalïp haga, “Kalöp bi mai yïharïj hag yunamj Jisas, Mesaia u a gïpal u aka Barabas nïp hag yunam?” ö ga. *

²⁰ Hagö, bi God nïp nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asïkep gau abe, nïbi bi gau kalïp hagla, “Kale Pailod nïp haggmim, Barabas nïp hubïk yuöm, Jisas nïp al pak lïlanj,” a gïla.

²¹ Pen Pailod nïbi bi ap magum gi mïdeila gau kalïp haga, “Bi mïhai i, bi an nïp hubïk yunam?” ö ga. Hageia hagla, “Barabas nïp hubïk yumön,” a gïla.

²² Hageila, Pailod haga, “Anïg haggpim u, Jisas Mesaia u a gïpal u, nïp nïhön gïnam?” ö ga.

Hageia, kale magöñhalö hagla, “Nïp mab ba laj al pak lïlanj!” a gïla.

²³ Hageila, Pailod haga, “Pen nïhön? Nïpe nan nïhön nan gi naij göp?” ö ga. Hagö, manö haga u nïjagöm, manö dap ranöm hagla, “Nïp mab ba laj al pak lïlanj! Nïp mab ba laj al pak lïlanj!” a gïla.

²⁴ Hageila, Pailod gasï nïja, manö yad udagnaböl; pen manö rïmnap

* 27:9: Sek 11:12-13 * 27:12: Ais 53:7 * 27:15-19: Jon 11:47-48; 12:19

halö kalip hag ñinö, pen pen paköl rö löp, a gi gasi nina. Anig ninöm, nibi bi gau amgö ilö kale gau, ñig udöm ñimagö ñig li li göm, kalip haga, “Bi anibi nip al pak linig gabim u, manö anibu yip auagnab; kale ke ado gi aunab,” a ga. *

²⁵ Hageia, nibi bi gau magöñhalö hagla, “U wip nab+c hon ke! Hagape nipe hanip apöm, ñi hon gau arnab! Manö anibu, hon abe, ñi pai hon gau abe aunab!” a gila. *

²⁶ Anig hageila, Pailod kalip Barabas nip hub+k yuöm, Jisas nip ami bi nipe gau ña ninöm kale nagit ud Jisas pakla. Anig gilö, Pailod nipe Jisas nip mab ba lanj al pak löl, a göm, ami bi nipe gau kalip ña.

*Ami bi gau Jisas nip hag jula
(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)*

²⁷ Gapna Pailod ami bi nipe gau, Jisas nip udöm, dam ram kub kale u amöm, ami bi yihar+n gau kalip magöñhalö wiñ allö,

²⁸ ap magum göm, walij nip u ud juöm, walij a+i, bi kub yimbäl rö ap dapöm, nip yim ñila. *

²⁹ Yim ñöm, nagit kalikali halö gau dapöm, kin kai rol gipal rö usajil bad ap göm, nip rol gi ñöm, bi kub gau ur udpal, a göm, gamit mlö ap ud Jisas nip ñimagö yijig u ñöm, apöm nip kugom yimöm, hag juöl gi hagla, “Bi kub ne auban? Juda kai kin kale ne auban?” ö gila.

³⁰ Anig hagöm, nip kinu alöm, gamit mlö anibu ju udöm, nip nab+c cög lanj pakla. *

³¹ Pen Jisas nip anig göl hag juöm, walij a+i nip yim ñila u ud ju yuöm, walij nipe ke yim ñöm, nip mab ba lanj al pak linig, ut gi ud arla.

*Jisas nip mab ba lanj al pak lila
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)*

³² Adan an gau amöl gi ninja, Sairini daun nibö bi ap aueia. Hib

nipe u Saimon. Nip nable paköm, kto göm hagla, “Jisas nip al pak linabun mab i ud aru,” a gila.

³³ Haglö, nipe udöl gi, ram minönj Golgoda dum arla. Golgoda a gimidal u manö it u, “Wip Nab+c Cög Ij.”

³⁴ Pen dum anibu amjaköm, ami bi gau ñig wain udöm, ñig asit ap udöm, halö ud ado malo göm, Jisas nip ñeila, pen nipe ñin ninöm arö ga. *

³⁵ Jisas nip mab ba lanj al pak löm, walij nip gau nime li ke ke udnig, sadu rö göm udla. *

³⁶ Anig göm, Jisas nip mab ba lanj al pak lila it au asiköm, abad ninj mideila.

³⁷ Jisas nip al pak löm, mab ba lanj kaliklin rikla:

BI I JISAS, JUDA KAI KIN KALE ME I.

³⁸ Pen Jisas nip al pak löm, bi nan si udep mihau, ap böñ lap, ap böñ lap, al pak lila. *

³⁹⁻⁴⁰ Nibi bi adan majö ap ran ap lug geila gau, nab+c cög gor mar göm, nip hag juöm hagla, “Ne God Ñi nipe rö! God sabe gep ram u ud wal gi yumön, ñin mihöp niganj kauyanj gi linabön u me, mab ba lanj arö gimön lugö, hon ninjun!” a gila. *

⁴¹ Bi God nip nan sabe gep bi kub gau, bi lo manö hag ñeb bi gau, bi manö ud asikep gau, kale u rö nöp nip hag juöm hagla,

⁴² “Nibi bi rimnap kalip gajip kam+n arbal, pen nipe ke anig ginim rö lagöp. Isrel Kin kub hon u, mab ba lanj arö göm, minönj it i lugö, ninjög a gun, nip ninj udun.

⁴³ Nipe God nip ninj udöm hagöp, ‘Yad God Ñi nipe,’ a göp. God nipe ke u rö nöp gasi ninjinab u, minj apöm, nip ud kam+n yuanj,” a gila. *

⁴⁴ Bi nan si udep Jisas aip al pak lila mihau, kale u rö nöp, nip manö naj anibu rö nöp haglö.

* 27:24: Dud 21:6-9 * 27:25: Ap 5:28 * 27:28: Luk 23:11 * 27:30: Ais 50:6 * 27:34: Sam 69:21 * 27:35: Sam 22:18 * 27:38: Ais 53:12 * 27:39-40: Sam 22:7; 109:25; Mad 26:61; Jon 2:19 * 27:43: Sam 22:8

Jisas uma

(*Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30*)

45 Ñin anıbu sıdö an aulik magö u, sıbön apöm, mid damöm sıdö gamın ga magö u kauyan mailö ga.

46 Sıdö gamın ga magö u, Jisas wiñ kub al hagöm haga, “Eli, Eli, lama sabakdani,” a ga. Haga anıbu, “God yad. God yad. Yıp ai gınıg arö gıpan?” ö ga. *

47 Anıg hagö, nıbi bı rımnap söl anıb au mıdeila gau nınöm hagla, “Bı anıbi bı God manö hagep İlaija nıp wiñ alab,” a gıla.

48 Anıg hagöm, bı ap am nan adın us hain rö bad ap ud dapöm, nıg wain ası u rauöm, gamıl mılö ap udöm, abös alöm, nınö nınan a göm, ña. *

49 Anıg göm ñö, bı rımnap hagla, “Arık! Agamıj nın mıdaiun. İlaija apöm, nıp ud kamın yunab aka?” gıla.

50 Pen Jisas kauyan wiñ kub al hagöm, ake bad mıdeila u ur ga.

51 Magö anıbu nöp, watıj mılö kub God sabe gep ram raul mıgan yan, ajön pak pıl gıla u, an yan pak bıbıl göm lap ke lap ke ara. Anıg gö nınöl gı, munmon udöm, kabö gau pa bu göm, *

52 wip kabö mıgan rıgöl göm pak pıl gıla gau, mıgan hıköm, God nıbi bı ut nıpe nöd umla rıgöl gıla gau, iru nöp gö, kauyan urakla.

53 Uraköm, kabö mıgan gau arık hön amöm, Jisas uraka nın u kale daun kub ut Jerusalem areila, nıbi bı iru nöp kalıp waiö lılö nınla.

54 Pen munmon udöm, nınön nınön ga u nınöm, ami bı kub u abe, bı nıpe gau aip mıdeila gau abe, kale anının gö pının göm, mıdmagö kale arö nınöl gı, kale hagla, “Yaue! Bı i nıpe God Ñi nıpe nınö yabıl!” a gıla.

55 Pen nıbi iru nöp apöm, ke ke au mıdöm, nın mıdeila. Nıbi anıb gau Jisas nıp gı nınıg Galili nıbö aula. *

56 Nıbi mıdeila anıb gau ap Maria Magdala u, ap Jems aip Josep aip nıme Maria u, ap Sebedı nı nıpe mıhau nıme u.

Josep nıpe Jisas hañ roman dam kabö mıgan ap rıgöl ga

(*Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42*)

57-58 Bı gep yabıl ap, Josep, Arimadia daun nıbö u, nıpe Jisas bı nıpe ap mıdeila. Bı anıbu, Jisas umö nınöm, dugo dugo magö u apöm, gapna Pailod nıp, Jisas hañ roman u udnam aka gö, Pailod yau a göm, bı nıpe gau kalıp hagö, Josep nıp nıla. *

59 Jisas hañ roman nıpe u Josep nıp nılö, nıpe watıj rud aij ap udöm, wip he mılö u magöhalö wam haluöm,

60 dam kabö mıgan gısön nöp ap, yıp rıgöl gınaböl, a göm, ju lu lıla mıgan u rıgöl göm, kabö haıai kub ap ud gau ga gı dam ajön pıl göm ara. *

61 Nıbi mıhöp mıdailö, nıbi ap Maria Magdala, nıbi ap Maria ap. Nıbi Maria mıhau apıl nın mıdlö nınöl gı, Josep anıg göm rıgöl ga.

Ami bı gau wip he rıgöl gıla kabö mıgan u abad mıdeila

62 Jisas umö rıgöl gıla nın anıbu, God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı Perisi gau abe, God nıp sabe gınıg nın u rol, a göm, nan gı dap jın gıla. Pen ruö, God nıp sabe gınıg nın kale u me, gapman bı kub Pailod mıdeila au arla.

63 Amöm hagla, “Bı kub. Bı pıral hagep anıbu haga, ‘Yad umem, nın mıhau nınan u uraknabin,’ a ga. *

64 Anıb u, ne bı rımnap hagö, nın mıhöp nınan wip rıgöl u abad mıdaiöl. Wasö u, bı nıpe gau apöm, wip he mılö u si udöm, nıbi bı gau kalıp pıral hagöm hagnaböl, ‘Nıpe

* 27:46: Sam 22:1 * 27:48: Sam 69:21 * 27:51: Eks 26:31-33; Hib 10:19-20 * 27:55: Luk 8:2-3

* 27:57-58: Dud 21:22-23 * 27:60: Ais 53:9 * 27:63: Mad 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21

kauyaŋ uraköp,' a gɨnaböl. Anig gɨlö, Jisas nöd manö piral haga u nan pro; kale hainö manö piral hagnaböl u kub yabił gɨnab," a gɨla.

⁶⁵ Hageila, Pailod kalɨp haga, "Anɨb u, kale ami bɨ bad ap udmim, wip rɨgöl gɨla gau ammim, gasɨ kale ke nɨŋ aij gɨmim, wip rɨgöl kabö lɨ pɨdöŋ gɨpe, ami bɨ abad nɨŋ mɨdaiöl," a ga.

⁶⁶ Hagö, Juda bɨ kub anɨb gau amöm, ajöŋ pɨł gɨla kabö kub u urön rö göm, ami bɨ bad u haglö, anɨb au nɨŋ mɨdeila.

28

Jisas uraka

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Ruö ram rɨk da lö nɨŋöl gɨ, nɨbi mɨhau Maria Magdala abe Maria ap abe kale ammil, Jisas nɨp rɨgöl gɨla u nɨŋnɨg arlö.

² Magö anɨbu munmon kub yabił udö nɨŋöl gɨ, ejol ap kumi kabö adö laŋ nɨbö apöm, Jisas nɨp rɨgöl göm kabö hałai pɨł gɨla u, ud ju ba u yuöm, adö anɨbu asɨka.

³ Ejol anɨbu, mulu adɨŋ nɨpe mɨmailö göl gɨ mɨdeia. Wałɨj nɨpe u, rud aij yabił u la.

⁴ Pen ami bɨ nɨŋ mɨdeila gau, nɨp nɨŋöm, anɨnɨn gö pɨñɨŋ göm, gɨł gɨł göm, umöm rö mɨdeila.

⁵ Pen ejol u nɨbi mɨhau kalɨp haga, "Pɨñɨŋ gagmil! Yad nɨŋbin, kale mɨhön Jisas mab ba laŋ al pak lɨla u nɨp nɨŋ ajabil.

⁶ Nɨpe aui mɨdagöp. Nöd haga rö, mɨdö nöp kauyaŋ uraköm aröp. Pen kale apil, nɨp dam lɨla kuö adö u nɨŋmil,*

⁷ yɨŋɨd ammil, bɨ nɨpe gau kalɨp hagmil, 'Jisas kauyaŋ uraköm Galili arab. Kale bɨ nɨpe ammim nɨp anɨb gau nɨŋnabim,' a gɨmil. Manö anɨbu nöp kalöp hag ñɨnɨg aubin," a ga.

⁸ Anig hagö nɨŋmil, nɨbi mɨhau pɨñɨŋ gɨlö u pen mɨñ mɨñ göl gɨ, wip

rɨgöl anɨbu yɨŋɨd arö göm, bɨ nɨpe gau kalɨp hagnig gɨ dö gɨ arlö.

⁹ Adan anɨ gau arlö nɨŋöl gɨ, Jisas kalɨp mɨhön nable paköm haga, "Kale mɨdpil?" a ga. Hagö, kalpe mɨhön ap kugom yɨmmil, ma nɨpe pɨdöŋ udmil, hib nɨpe u haglö adö ara.

¹⁰ Jisas kalɨp mɨhön haga, "Pɨñɨŋ gagmil! Kale ammil mam yad gau kalɨp hagmil, 'Galili ammim Jisas nɨp nɨŋnabim,' a gɨmil," a ga.*

Ami bɨ gau am Jisas uraköp manö u hagla

¹¹ Nɨbi mɨhau, adan anɨ gau arlö nɨŋöl gɨ, ami bɨ nɨŋ mɨdeila gau rɨmnap, daun kub waryö raul anɨ amöm, bɨ God nɨp nan sabe gep bɨ kub gau kalɨp, nɨhön nɨhön ga anɨbu magöŋhalö hag ñɨla.

¹² Hag ñeila, bɨ God nɨp nan sabe gep bɨ kub gau amöm, bɨ manö ud asɨkep aip manö hag adö añɨ löm, ami bɨ anɨb gau kalɨp mani kub ñöm hagla,

¹³ "Kale manö i nöp hagmim, 'Sɨb anɨ yaŋ hon hanajun magö u, bɨ nɨpe gau apöm, wip he mɨlö u si ud arbal,' a gɨmim.

¹⁴ Anig hagpe, gapna Pailod manö anɨbu nɨŋnab u, hon nɨp aip hagno, kalöp marö rɨmnap ñagnab," a gɨla.

¹⁵ Anig haglö, ami bɨ gau mani anɨbu udöm, amöm Juda bɨ kub anɨb gau hagla rö nöp gɨla. Kale pir alöm, Jisas wip he mɨlö nɨpe u, bɨ nɨpe gau si ud arbal, a geila manö u, mɨñi Juda nɨbi bɨ gau manö piral anɨbu nöp hagöl gɨ nöp mɨdpal.

Bɨ nɨpe gau Jisas nɨp nɨŋla

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁶ Jisas bɨ nɨpe unbö agɨp u Galili amöm, Jisas nöd haga dum u arla.*

¹⁷ Amöm, Jisas nɨp nɨŋöm, hib nɨpe haglö adö ara. Pen bɨ nɨpe rɨmnap nɨŋöm dui göm hagla, "U Jisas aka bɨ unbö ke?" ö gɨla.

* 28:6: Mad 12:40; 16:21

* 28:10: Mad 26:32

* 28:16: Mad 26:32

18 Pen Jisas söl au apöm, kalip haga, “Bapi yip hagö, ram m+nöŋ kumi kabö adö laŋ u abe, m+nöŋ naböŋ iŋ i abe, yad magöŋhalö abadöl midpin. *

19 Anib u, kale ram m+nöŋ gau magöŋhalö riŋoŋ riŋoŋ ammim, nibi bi ke ke gau magöŋhalö manö aij yad hag ñibe, kale yip niŋ udöm nibi bi yad midöm yip hain göl. Anig gimim, Bap u, Ñi u, Ana Uŋ u hib hagmim, kalip ñig pak ñimim. *

20 Anig gimim, yad kalöp gimim, a gem, manö ni+hön ni+hön hag ñibin u, kale u rö nöŋ manö anibu magöŋhalö kalip hag ñi aij gipe, magöŋhalö hain göl. Pen yad kalöp niŋö yabiŋ hagabin, yad kalöp aip midem, mid damem, mid damem, m+nöŋ naböŋ iŋ i ur ginab,” a ga.

* 28:18: Jon 13:3; Ep 1:20-22 * 28:19: Mak 16:15-16; Ap 1:8

Mak Jisas Kraiſ Manö Aij u Mak kali kliñ rika

*Jon Bi Ñig Pak Ñeb u God manö
hag ñim+döp*

(Mad 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

1 Jisas Kraiſ, God Ñi nipe manö aij u hagnig gabin.

2 God hadame nöp Ñi nipe Jisas Kraiſ nip manö haga rö, bi God manö hagep Aisaia, manö anibu God Manö kali kliñ riköm haga,

“Nöñ! Bi manö yad ud arep u, nöd hag yunö amöm,

adan nöp u hik gi aij ginab. *

3 Bi anibu, ram minöñ nibi bi iru midagpal,

ram minöñ kabö nöp midöp añ au am midöm, wiñ alöm hagnab,

‘Bi Kub u auab! Adan sir gilan gıyan gi midainim gau,

dum goł pıtu gi midainim gau, binig ral aij gimim,’ a ginab,” a ga. *

4 God manö hagep bi anibu nöd anig haga rö nöp me, Jon bi ñig pak ñeb u amöm, ram minöñ nibi bi iru midagmidal, ram minöñ kabö nöp midmidöp añ au midö niñöl gi, nibi bi gau aulö, kalip manö hag ñöm hagnidöp, “Nan si nan naij gıpim gau, niñön ginig anig gıpun, a gimim, arö gıpe yad kalöp ñig pak ñinö, God nan si nan naij gıpim gau niñöm arö ginab,” a gimidöp. *

5 Nipe anig hagö niñöl gi, nibi bi ram minöñ Judia yöp anib gau mideila gau abe, Jerusalem nibi bi mideila gau abe, kale magöñhalö manö nip u niñnig arla. Amöm, nan si nan naij gimıdal gau, hag waiö lılo, Jon kalip ñig Jodan añ au ñig pak ña.

6 Pen Jon wañij nipe u, kaj kamel un udöm gıla wañij ap yımöm, kaj kau hañ dip nagı añ u piğ limidöp. Nan niñeb nipe u, jon habıadınj u abe, bom ñig u abe niñmidöp. *

7 Nipe nibi bi gau kalip hagnidöp, “Bi yıp hain auab u, nipe yad rö wasö; nipe bi kub yabıt, yad bi pro. Yad nip niñnö nable ginab. Yad am sol au kugom yımem ma rırup nipe u nagı hubıknam rö lagöp. *

8 Yad kalöp ñig nöp pak ñabin u pen nipe apöm, kalöp Ana Uł u nöp pak ñinab,” a ga.

Jon Jisas nip ñig pak ña

(Mad 3:13-17; Luk 3:21-22)

9 Pen ñin ap, Jisas Nasared daun, ram minöñ Galili midmidöp u arö göm, Jon mideia au auö, Jon Jisas nip ñig Jodan añ au ñig pak ña.

10 Nip ñig pak ñö, Jisas ñig goł au lañ amöm niña, kumi kabö adö lañ pıral hikö, God Ana u yaur dapo rö, Jisas nip u gi aua.

11 Anig göl u gi auö niñöl gi, manö ap kumi kabö adö lañ au nibö apöm haga, “Ne Ñi midmagö yad yabıt. Nöp niñnö, yıp aij yabıt göp,” a ga. *

Seden apöm Jisas nip co co ga

(Mad 4:1-11; Luk 4:1-13)

12 Pen magö anibu nöp, God Ana u Jisas nip hag yuö, ram minöñ kabö nöp midmidöp añ gau amöm,

13 ñin unbö ñin juöl miñöp (40) au mideia. Anib gau midö niñöl gi, Seden, “Jisas nip ginö, manö yıp u hain göm, naij gan,” a göm, apöm hagnidöp. Ram minöñ midmidöp miñgan anibu ke kain nan gau nöp midmidöp. Pen ejol gau apöm, Jisas nip abad midmidal. *

Jisas God manö aij u hag ñi mideia

14 Pen hainö gapman bi kub Herod Jon nip nagı la niñöm Jisas nipe ram minöñ Galili amöm, God manö aij u nibi bi gau kalip hag ñöl gi haga, *

* 1:2: Mal 3:1 * 1:3: Ais 40:3 * 1:4: Ap 13:24; 19:4 * 1:6: 2Ki 1:8; Mad 11:8 * 1:7: Ap 13:25

* 1:11: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 12:18; Mak 9:7 * 1:13: Sam 91:11-13 * 1:14: Mak 6:17

15 “God n̄bi b̄i udöm kumi kabö adö lan̄ au abad m̄ideinab n̄in̄ hain pör abad m̄idm̄idim u, m̄iñi auöp! Nan si nan naij ḡipim u, n̄ihön ḡin̄ig an̄ig ḡipun a ḡimim arö ḡimim, God manö aij u, n̄iñö hagöp a ḡimim, n̄iñ udmim,” a ga. *

*Jisas b̄i n̄ipe m̄ihau m̄ihau uda
(Mad 4:18-22)*

16 Jisas N̄ig Wan̄ö Galili goł au padiöl ḡi n̄iñ̄a, b̄i kabsał udep madöl m̄ihau, kabsał udul a ḡimil, uben ap ud n̄ig an̄ yan̄ yumil m̄idailö. B̄i mamil an̄ib m̄ihau hib kale m̄ihön̄ u, Saimon aip Edru aip.

17 Jisas kalip m̄ihön̄ n̄iñöm̄ haga, “Aulö, yad aip ajun, yad kalöp m̄ihön̄ hag n̄i aij ḡinö, n̄bi b̄i udep b̄i m̄ihau m̄ideinabil,” a ga.

18 Hagö, n̄iñö hagöp, a ḡimil, uben gau arö ḡimil, Jisas aip arlö.

19 Pen Jisas yöp pro magö ap amöm n̄iñ̄a, Sebedi n̄i n̄ipe Jems aip, Jon aip n̄ig maḡib m̄igan u m̄idöl ḡi, uben pa ḡi dö ga u, al dör göl ḡi m̄idailö.

20 Jisas kalip m̄ihön̄ n̄iñöm̄ haga, “Kale m̄ihön̄ auil e!” ga. Jisas an̄ig hagö, kalpe mamil m̄ihau n̄iñmil, nap n̄ip wöḡ ḡi ñeb b̄i r̄imnap aip kalip n̄ig maḡib adö au arö ḡimil, Jisas aip arlö.

*Kijaki b̄i ap n̄ip aban̄ ala u, Jisas
haḡ höñ yua*

(Luk 4:31-37)

21 Pen kale daun pro Kapaneam amöm, Juda God n̄ip sabe gep mañu, Jisas Juda magum gep ram raul m̄igan yan̄ amöm, God Manö u haḡ ñö,

22 n̄bi b̄i gau n̄iñöm̄, pa ḡiñ̄i göm̄ hagla, “God lo manö haḡ ñeb b̄i gau hagpal rö hagagöp; n̄ipe b̄i kub yabił n̄iñ̄ aij göm̄ hagpal rö hagöp,” a ḡila. *

23 Pen magö an̄ibu, b̄i kijaki aban̄ ala ap, magum gep ram raul m̄igan an̄ibu m̄ideia u b̄iätö göm̄ haga,

24 “Jisas b̄i Nasared n̄ibö! Ne han̄ip n̄ihön̄ ḡin̄ig auban? Han̄ip

kijaki gau al pak l̄in̄ig auban aka? Yad nöp n̄iñbin, ne God N̄i Uł n̄ipe u,” a ga. *

25 Hagö, Jisas pen kijaki b̄i an̄ibu aban̄ ala u n̄ip manö klö hagöm̄ haga, “Manö hagagmön! B̄i u n̄ip arö ḡimön, höñ aru!” a ga.

26 Jisas an̄ig hagö, kijaki an̄ibu b̄i u n̄ip ud ḡil ḡil göm̄, wiñ kub alöm, höñ ara. *

27 Jisas an̄ig gö, n̄bi b̄i m̄ideila gau aiö yabił göm̄, manö hag n̄iñ̄ hag n̄iñ̄ göm̄ hagla, “U n̄ihön? B̄i i manö ḡisön̄ n̄ibö manö adö ap dauöp aka? N̄ipe b̄i p̄idön̄ halö. Kijaki aiön̄ pi gau manö n̄ipe udöm̄ hagöp rö ḡipal,” a ḡila.

28 N̄bi b̄i gau an̄ig hagöl ḡi, Jisas kijaki aiön̄ pi haḡ höñ yua manö an̄ibu, ram m̄inön̄ Galili gau magöñhalö haḡ ñilö ara. *

*Jisas gö, Saimon n̄bor n̄ip kam̄iñ̄
la*

(Mad 8:14-15; Luk 4:38-39)

29 Pen Jisas, Jems, Jon, Saimon, Edru, kale Juda magum gep ram u arö göm̄, höñ amöm, Saimon aip n̄imam Edru aip ram kale u arla.

30 Ram amjaklö, Jisas n̄ip hagla, “Saimon n̄bor n̄ipe hañ roman̄ u mab rö inö, han̄ m̄idöp,” a ḡila.

31 Haglö, Jisas am̄ ñimagö k̄id n̄ipe u udöm̄ ud urak̄ ñö n̄iñöl̄ ḡi, hañ n̄ipe mab rö ineia u kam̄iñ̄ la n̄iñöm̄ ad̄iñ̄ nan magö kalip ña.

*Jisas gö, n̄bi b̄i iru nöp kam̄iñ̄ la
(Mad 8:16-17; Luk 4:40-41)*

32 Pen sidö wad ara magö u, n̄bi b̄i nan ga gau abe, n̄bi b̄i kijaki aban̄ ala gau abe, Jisas gö kam̄iñ̄ lan̄, a göm̄, Jisas m̄ideia au daula.

33 Daun pro Kapaneam n̄bi b̄i gau magöñhalö apöm̄ ram ajön̄ il̄ höñ nö löyan̄ adö n̄iñ̄ m̄ideila n̄iñöm̄

34 n̄bi b̄i iru nöp nan ga gau, Jisas gö, kam̄iñ̄ la. Kijaki aiön̄ pi aban̄ ala gau iru nöp haḡ höñ yua. Pen kijaki aiön̄ pi an̄ib gau Jisas n̄ipe b̄i

* 1:15: Mad 3:2 * 1:22: Mad 7:28-29 * 1:24: Mak 5:7 * 1:26: Mak 9:26 * 1:28: Mad 4:24

* 1:34: Mak 3:10-12

an n+ŋ aij g+la rö, Jisas kal+ŋ, “Manö gagmim,” a göm, hag höŋ yua. *

Jisas m+gan ap ke amöm, Nap n+ŋ sabe göl g+ mideia

(Luk 4:42-44)

³⁵ Ruö, Jisas hil+m halö yabi+ uraköm, ram hana u arö göm, daun an+bu abe arö göm, am m+gan ap ke amöm, Nap n+ŋ sabe göl g+ mideia. *

³⁶ Pen bi n+pe Saimon, bi n+pe rimnap aip, Jisas mai, a göm, n+ŋ u+hai n+ŋ+ŋ arla.

³⁷ Jisas n+ŋ u+hai n+ŋ dam n+ŋöm hagla, “N+bi bi magöŋhalö nöŋ mai, a göm, u+haiaböl,” a g+la.

³⁸ An+g hageila, Jisas haga, “Hon ram r+ŋ+g ag+ö rimnap halö söŋ aui arun. Yad aubin u, n+bi bi ram m+ŋöŋ m+gan gau gau kal+ŋ manö hag n+nam, a gem, aubin,” a ga.

³⁹ An+g hagöm, ram m+ŋöŋ Galili aŋ gau g+ ajöl g+, am Juda magum gep ram raul gau amöm, God Manö hag nöl g+, k+jaki aiön pi n+bi bi kal+ŋ aban ala gau hag höŋ yua. *

Jisas, wös hapeb la bi ap gö, m+tep ga

(Mad 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Wös hapeb la bi ap, Jisas mideia au apöm, kugom y+möm, haga, “Ne wös y+ŋ u kam+ŋ laŋ, a g+nabön u, kam+ŋ l+n+m,” a ga.

⁴¹ An+g hagö, Jisas n+ŋ mög n+ŋöm n+magö milöbö löm bi an+bu n+ŋ ud n+ŋöm haga, “Yau, g+nabin. Kam+ŋ l+,” a ga.

⁴² N+ŋ ud n+ŋö ad+ŋ kam+ŋ la.

⁴³⁻⁴⁴ Pen Jisas bi an+bu n+ŋ manö klö hagöm haga, “Adan aŋ gau n+bi bi rimnap kal+ŋ n+ŋmön, Jisas y+ŋ gö kam+ŋ löp, a g+mön, hagagmön. Kabö rö nöŋ ammön, bi God n+ŋ nan sabe gep u n+ŋ hañ roman ne u yammön hagmön, ‘Wös hapeb yad u kam+ŋ löp,’ a g+mön. An+g hagmön, Mos+is nöd haga rö, nan rimnap dam bi God n+ŋ nan sabe gep bi u n+ŋmön, n+pe pak God n+ŋ sabe g+ nöl me, n+bi bi gau, bi u m+ni kam+ŋ löp, a göm,

n+ŋnaböl,” a ga. Jisas manö an+bu nöŋ hagöm bi u hag yuö ara. *

⁴⁵ Jisas an+g haga u pen bi an+bu n+pe amöm, n+bi bi gau abönamö hag nöl ara. An+g gö, Jisas daun gau waiö ajain+m rö lagö, n+pe amöm n+bi bi iru m+idgeila aŋ gau nöŋ m+idö n+ŋöl g+, n+bi bi ram m+ŋöŋ gau gau magöŋhalö n+ŋ n+ŋ+ŋ aum+dal.

2

Jisas gö, n+ŋ ma kala ga bi ap kam+ŋ la

(Mad 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹⁻² N+ŋ m+höŋ nöŋ padiö n+ŋöl g+ Jisas kauyaŋ daun pro Kapaneam auö, Jisas ap m+idöp ram n+pe u, a g+lö, n+bi bi iru nöŋ apöm g+lö g+lö, ram raul manö hag n+ia m+gan u s+ŋ göm, ajöŋ i+ höŋ adö au yaŋ u rö nöŋ s+ŋ yöŋ ga. Pen Jisas kal+ŋ God Manö hag n+ mideia.

³ Jisas kal+ŋ hag n+ m+idö n+ŋöl g+, bi unbö y+gwo m+lö u bi rimnap aip, bi n+magö ma kala ga ap ilöŋ löm, dapöm Jisas mideia au daula.

⁴ Apöm n+ŋla, n+bi bi s+ŋ göl m+deila n+ŋöm bi n+magö ma kala ga u n+ŋ dam ram adö laŋ amöm, ram aŋ au ud mol juöm yulö, Jisas mideia yaŋ luga.

⁵ Pen kale Jisas gö kam+ŋ l+nab, a göm, gas+ n+ŋ udla u n+ŋöm Jisas haga, “N+ŋ yad. Nan si nan naij g+pan gau n+ŋem arö gabin,” a ga.

⁶ An+g hagö, Juda lo manö hag n+eb bi rimnap as+k m+deila gau, gas+ kale gau nöŋ n+ŋöm hagla,

⁷ “Bi i n+höŋ g+n+g, God n+ŋ hag juöm, manö piral hagab? N+bi bi gau nan si nan naij g+lö, bi ap pr+ kal+ŋ u l+k g+ yun+m rö lagöp; God nöŋ me an+g g+nab,” a g+la.

⁸ Pen gas+ n+ŋla an+bu, ad+ŋ Jisas ke n+ŋöm haga, “Kale n+höŋ g+n+g gas+ an+bu rö n+ŋabim.

⁹ Bi n+magö ma kala göp u n+ŋ n+höŋ hagnö, kalöp aij g+nab? Nan si nan naij g+pan u n+ŋem arö gabin, a

* 1:35: Mad 14:23; Mak 6:46 * 1:39: Mad 4:23; 9:35 * 1:43-44: Lep 14:1-32

gɪnō, kalöp aij gɪnab; aka, urakmön köp ne u wɪnɪg ud aru, a gɪnō, kalöp aij gɪnab?

¹⁰ Yad gɪnō, kale nɪɲnabim, Bɪ Ñɪ nɪpe mɪnōɲ nabōɲ ɪɪ i aunō u, gasɪ yad ke nɪɲem auagnō. God hagō aunō u me, nan si nan naj gɪpal u nɪɲem arō gɪnabin, a gɪnabin u, arō gɪnabin,” a ga.

¹¹ Anɪg hagōm, bɪ ñɪmagō ma kɪɫa ga u nɪp haga, “Yad nöp hagabin, urakmön, köp ne u wɪnɪg udmön ram aru,” a ga.

¹² Jisas anɪg hagō, nɪbi bɪ nɪɲ mɪdlō nɪɲöl gɪ, bɪ anɪbu urakōm, köp bad nɪpe u wɪnɪg udōm hada. Anɪg gö nɪɲōm, nɪbi bɪ gau magōɲhalō aiō yabɪɫ göm, God hib nɪpe u haglö adō arō nɪɲöl gɪ, hagla, “Nöd nan anɪbu rō ap gɪlō, hon nɪɲagmɪdun,” a gɪla.

Jisas Lipai nɪp wɪñ ala
(Mad 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Jisas kauyaɲ amōm, Ñɪg Waɲō Galili goɫ au ajeia nɪɲöl gɪ, nɪbi bɪ iru nöp nɪɲōm mɪdeia au ap magum geila nɪɲōm Jisas kalɪp God Manō hag ña.

¹⁴ Jisas manō hag ñɪ pɪs göm, adan aɲ au amöl gɪ nɪɲa, Alpias ñɪ nɪpe Lipai, bɪ dakɪs udep bɪ ap, wög gɪmɪdöp ram raul mɪgan u asɪk mɪdeia. Jisas nɪp nɪɲōm haga, “Auō, yad aip arul,” a gö, urakōm Jisas aip arlö.

¹⁵ Jisas pen, bɪ nɪpe gau aip am Lipai ram u nan ñɪɲlō nɪɲöl gɪ, bɪ dakɪs udep gau abe, bɪ nan si nan naj gɪla gau abe, Jisas aip ajeila rō, am jɪm ñōm nan ñɪɲeila.

¹⁶ Bɪ lo manō hag ñeb bɪ Perisi rɪmnap, Jisas nɪpe bɪ dakɪs udep gau aip, bɪ nan si nan naj gɪmɪdal gau aip mɪdōm nan ñɪɲeia u nɪɲōm, bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Jisas nɪhön gɪnɪg bɪ dakɪs udepal gau aip, bɪ nan si nan naj gɪpal gau aip asɪk mɪdōm nan ñɪɲab?” ö gɪla. *

¹⁷ Hageila, Jisas manō anɪbu nɪɲōm haga, “Nɪbi bɪ kamɪɲ mɪdpal gau, wös wameb bɪ nɪɲnɪg aragal;

nɪbi bɪ nan göp gau nöp wös wameb bɪ nɪɲnɪg arbal. Anɪb u rō, nɪbi bɪ, gɪ aij gɪpun, a gɪ gasɪ nɪɲbal gau, kalɪp udnɪg auagɪn; nɪbi bɪ, nan si nan naj gɪpun, a gɪ gasɪ nɪɲbal gau, kalɪp udnɪg aubin,” a ga.

Nan magō hil gep
(Mad 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Jon bɪ nɪpe gau abe, Perisi kai bɪ kale gau abe, ñɪn rɪmnap God nɪp sabe göl gɪ nöp mɪdaiun, a göm, nan ñɪɲagmɪdal. Ñɪn ap kale anɪg geila u nɪɲōm nɪbi bɪ rɪmnap apōm Jisas nɪp hagla, “Jon bɪ nɪpe gau abe, Perisi kai bɪ kale gau abe, ñɪn aɲɪ aɲɪ nan ñɪɲagpal. Pen bɪ ne gau, nɪhön gɪnɪg anɪg gagpal?” ö gɪla.

¹⁹ Hageila, Jisas manō hod rɪkōm haga, “Bɪ nɪbi udnɪg gɪnab bɪ ap, nɪmdamam nɪpe gau aip mɪdōm, aij gö nɪɲöl gɪ mɪdeinaböl u me, nan magō arō gagnaböl.

²⁰ Pen hainō, nɪbi bɪ rɪmnap apōm, bɪ kale anɪbu nɪp ud areinaböl u, mög gö, ñɪn anɪbu nan ñɪɲagnaböl.

²¹ Pen waɫɪj gɪsōn nɪbö bad ap udōm, waɫɪj asöl göm pa gɪ dö gɪnab ramō u al udlō, waɫɪj gɪsōn u klō mɪdöl gɪ, waɫɪj asöl gɪnab u pak gɪ dö göm, waɫɪj kale u rapɪn nöp pa gɪ dö gö arnab.

²² “Ñɪg wain u, u rō nöp. Ñɪg wain kamɪɲ u udōm, kaj meme hañ nöd nɪbö mɪgan u hoɲ gɪ lagpal. Pen nɪhön: hoɲ gɪ löm mame ñɪlō, kaj meme hañ u bɪɲ hagōm, pak gɪ dö göm hoɲ gɪ am haknab. Anɪb u me, ñɪg wain kamɪɲ u, kaj meme hañ kamɪɲ mɪgan u nöp hoɲ gɪ lep,” a ga.

Bɪ ñɪ nɪpe God nɪp sabe gep ñɪn u Bɪ Kub mɪdöp

²³ Hainō Juda God nɪp sabe gep ñɪn kale ap, Jisas bɪ nɪpe gau aip wid wög aɲ au padiöl gɪ, bɪ nɪpe gau wid magō rɪmnap rɪköl gɪ areila.

²⁴ Anɪg gɪlō, Perisi bɪ gau nɪɲōm, Jisas nɪp haga, “Mɪñi God nɪp sabe gep ñɪn hon wög gagep u, bɪ ne gau

* 2:16: Mad 11:19 * 2:24: Dud 23:25

anig göl wög göm lo hon rɪb juaböl,” a gɪla. *

²⁵ Hageila, Jisas haga, “Bac Depid hadame nöp kiyö lö ga aiud kalɪ kliñ rikla u, kale niŋagpim ar?” *

²⁶ Hadame nöp bɪ ne Abiada God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪt mɪdmɪdöp ñɪn u, Depid bɪ nɪpe gau aip kalɪp kiyö lö, God sabe gep ram u amöm, bred nɪbi bɪ yɪharɪŋ gau ñɪŋagpal, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ gau nöp ñɪŋbal u udöm, bɪ nɪpe gau kalɪp ñö ñɪŋla. *

²⁷ “God nɪpe ñɪn yɪharɪŋ mɪdep manö u nöd hagöm, hainö nɪbi bɪ gɪ laga; nɪbi bɪ gɪ löm, ake löm mɪd aij gɪlan, a göm, ñɪn ap yɪharɪŋ mɪdaiöl, a ga. *

²⁸ Anɪb u, hon niŋbun, Bɪ Ñɪ nɪpe God nɪp sabe gep ñɪn u abe Bɪ Kub mɪdöp,” a ga.

3

Jisas bɪ ñɪmagö kɪla ga ap, God nɪp sabe gep ñɪn u gö, kamɪŋ la
(Mad 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ Ñɪn ap pen, Jisas kauyan Juda magum gep ram u amöm niŋa, bɪ ñɪmagö kɪla ga ap ram raul mɪgan anɪbu ap mɪdeia.

² Nɪbi bɪ mɪdeila gau rɪmnap, Jisas niñön rö gö, nɪp dam manö kub hagun, a göm, bɪ anɪbu God nɪp sabe gep ñɪn i gö kamɪŋ lɪnab aka göm, agamɪ niŋ ij halö lɪ mɪdeila.

³ Jisas pen bɪ ñɪmagö kɪla ga u nɪp haga, “Urakmön, aui au,” a ga.

⁴ Hagö, nɪpe mɪdeia au gɪlan auö, Jisas nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp haga, “God nɪp sabe gep ñɪn u niñön gep? Aij gep aka naij gep? Nɪbi bɪ gau kalɪp mög niŋun gɪno kamɪŋ aröl, aka gasɪ naij niŋun arö gɪno, umöl?” ö ga. Hageia, kale nɪp pen manö ap hagla. *

⁵ Jisas manö udagun, a göm, niŋla bɪ anɪb gau, Jisas kalɪp niñö, mulu luga. Jisas kalɪp gau gau niŋ damöm

sɪɪk la. Anig göm, bɪ ñɪmagö kɪla ga u nɪp haga, “Ñɪmagö ne mɪlobö lɪ!” a ga. Hageia, ñɪmagö mɪlobö lö niñöl gɪ, kamɪŋ la.

⁶ Anig ga niñöm, bɪ Perisi Juda magum gep ram u arö göm, Herod bɪ nɪpe gau mɪdeila au amöm, manö hag niŋ hag niŋ göm, “Jisas nɪp aige gun al pak lun?” ö gɪla. *

Nɪbi bɪ iru nöp Jisas hain gɪla

⁷⁻⁸ Jisas pen bɪ nɪpe gau udöm, amöm Ñɪg Waŋö Galili goɪ au am mɪdeila. Pen nɪbi bɪ Galili niñö iru nöp nɪp hain göm aula. Nɪpe nan niñön niñön gɪmɪdöp adö u haglö gau arö niñöl gɪ, Judia nɪbi bɪ rɪmnap, Jerusalem nɪbi bɪ rɪmnap, ram mɪnön Idumia nɪbi bɪ rɪmnap, ñɪg Jodan böŋ lödaŋ nɪbi bɪ rɪmnap, daun kub mɪhöp Daia Saidon nɪbi bɪ rɪmnap, nɪbi bɪ iru yabɪt Jisas nɪp niñŋig aula.

⁹⁻¹⁰ Jisas nɪbi bɪ iru nöp gö, kamɪŋ la u me, nɪp ud niñno kamɪŋ lɪnɪm, a göm, nɪbi bɪ iru niñanö yabɪt apöm, nɪp cɪro cɪro ñöl gɪ auö, bɪ nɪpe gau kalɪp hagö, ñɪg magɪb ap ud lɪla. *

¹¹ Pen nɪbi bɪ kɪjaki aiön pi nan niñön aban ala gau, Jisas nɪp niñöm, mɪnön yan lug paköm, manö kub hagöm, “Ne God Ñɪ nɪpe!” a gɪmɪdal. *

¹² Jisas pen kɪjaki aiön pi gau kalɪp manö klö hagöm haga, “Yad Bɪ an mɪdpin u waiö hagagmim wasö,” ga. *

Jisas bɪ nɪpe unbö mɪgan lan uda
(Mad 10:14; Luk 6:12-16)

¹³ Pen Jisas ram mɪnön nö ap amöm, bɪ nɪpe udnig ga gau hagö aueila haga,

¹⁴ “Yad kalöp bɪ unbö mɪgan lan udpin u, kale yad aip ajmim, bɪ manö yad ud arep gau mɪdmim, kalöp hag yunö, ammim nɪbi bɪ gau kalɪp God Manö aij u hag ñɪnabim.

* 2:25: 1Sa 21:1-6 * 2:26: Lep 24:5-9 * 2:27: Dud 5:14 * 3:4: Luk 14:3 * 3:6: Mad 22:15-16

* 3:9-10: Mad 14:36 * 3:11: Luk 4:41 * 3:12: Mak 1:34

15 Yad kalöp hagabin u me, kijaki aiön pi nan gau u rö nöp hag yunabim,” a ga.

16 Jisas bi nipe uda anib gau hib kale me, ap Saimon, hainö Jisas hib nipe ap Pida a ga. *

17 Ap Jems, nimam ap Jon, nap kalpe mihöy hib u Sebedi. Jisas kalip mihöy Boanerges a ga. Hib anibu it u “Rimu Bi”. *

18 Bi nipe ap Edru; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias ñi nipe; ap Padias; ap Saimon, nip Saimon Selod a gimidal.

19 Pen ap Judas Iskariod. Nipe me hainö Jisas nip mumug ga.

Jisas nip kijaki aban alöp, a gila

20 Pen Jisas ram ap arö, kauyan nibi bi iru nöp ap magum gi mideila niñöm, bi nipe gau aip nan ñiñöl rö laga.

21 Anig gö, nibi bi rimnap Jisas hau alöp a gilö niñöm, nime, nimam bi nip ut ginig aula.

22 Pen lo manö hag ñeb bi Jerusalem nibö aula gau hagla, “Kijaki aiön pi nan gau nap kale Bielsebul Jisas nip aban alöp rö, aiön pi nan gau hag yuab,” a gila. Manö piral anibu hageila, *

23 Jisas nipe niñöm, nibi bi gau kalip hagö aueila, manö adö anibu manö hod riköm haga, “Seden aige göl göm Seden nip hag yunab?”

24 Nibi bi ram minöy añi ap kale ke nöp pen pen ginaböl u, migan anibu asik ke ke linaböl.

25 Pen amilap apilap gau u rö nöp pen pen ginaböl u, asik ke ke linaböl.

26 Anib u rö, Seden nipe ke kijaki aiön pi nan nipe gau hag yueinab u, asik ke ke löm böy nöp lug paknab.

27 “Bi kal yabit ap ram nipe au midö niñöl gi, bi ap apöm, nan nipe gau ud aragnab; nöd bi kal anibu nip nagit adik löm me, am nan ram nipe gau midöp u ud arnab.

28 “Pen niñ aij gimim! Nibi bi gau nan si nan naj niñön niñön ginaböl u, God niñöm arö ginab. God nip hag junaböl u, nipe niñöm arö ginab.

29 Pen Ana Ut u nip hag junaböl u, God niñöm arö gagnab. Nan si nan naj ginab anibu pör nöp mideinab,” a ga.

30 Jisas nip, “Kijaki aiön pi nan gau nip aban alöp,” a geila u me, anig haga.

Jisas nime nimam bi gau

31 Pen Jisas nime nimam bi apöm, höy löyan midöm, bi ap nip, “Ne am Jisas nip hagö auan,” a gila. *

32 Anib u, nibi bi ram raul migan yan Jisas nip big gigabö gi asik mideila gau nip hagla, “Name nañin namam bi gau höy yan am midöm, ‘Ne aue,’ gaböl,” a gila.

33 Anig hageila, Jisas haga, “Ami yad, mam yad bi an?” ö ga.

34 Anig hagöm, Jisas nibi bi mideila gau niñ padiöl gi haga, “Kale me ami yad, mam yad midpim.

35 Nibi bi God hagöp rö gipal gau me, mam yad, añ yad, ami yad midpal,” a ga.

4

Jisas, bi nan yin yimöb u, manö hod riköm haga

(Mad 13:1-9; Luk 8:4-8)

1 Jisas Nig Wanö Galili got au amöm, nibi bi gau kalip kauyan manö hag ñi midö niñöl gi, nibi bi iru yabit nöp ap magum gila. Anig geila, Jisas ñig magib ap adö u asiköm, am ñig an söl au midöl gi, nibi bi ñig got gau urak mideila gau kalip manö hag ña. *

2 Manö anib gau manö hod riköm adö ke ke iru nöp hag ña. *

3 Manö adö ap manö hod riköm haga, “Manö hagnig gabin i niñim! Bi ap wög adin nipe u wid yin ranan, a göm, ud yuö arö niñöl gi,

* 3:16: Jon 1:42 * 3:17: Luk 9:54 * 3:22: Mad 9:34; 10:25 * 3:31: Mak 6:3; Jon 2:12; Ap 1:14

* 4:1: Mak 3:7-9; Luk 5:1-3 * 4:2: Mad 13:34; Mak 4:33-34

⁴ rɪmnap adan arep adö au lugö, yaur gau apöm ñiɲnaböl.

⁵ Rɪmnap kabö adö mɪnönɲ pro pro lɪnab au lugöm rannab u pen

⁶ kɪdɪɪ yuö aragnab rö, sɪdö nɪɲöm, mɪlep gɪnab.

⁷ Rɪmnap gɪɪkasi mɪdeinab aɲ au lugöm, rannab u pen gɪɪkasi gau pɪmamu gɪ pak ñiɲö, magö pɪlagnab.

⁸ Pen yɪɲ rɪmnap mɪnönɲ aij adö u lugöm, ran aij göm, magö pɪɪ aij gɪnab. Rɪmnap magö ñɪn juöl ado gɪ da sɪduɲ laɲ (30) rö pɪlnab, rɪmnap magö ñɪn juöl mɪhau nɪgaɲ (60) rö pɪlnab, rɪmnap ñɪn juöl unbö mamɪd u (100) rö pɪlnab,” a ga.

⁹ Jisas manö anɪbu hag pɪs göl gɪ haga, “Kale nɪbi bɪ gasɪ rɪmɪd mɪdainɪm gau, manö hagabin i rɪmɪd lɪ nɪɲ aij gɪmim,” a ga.

Jisas ai gɪnɪg göm manö hod rɪk hagmɪdöp

(Mad 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ Jisas manö hagö nɪɲöl gɪ, nɪbi bɪ nɪɲ mɪdeila anɪb gau ke ke arla nɪɲöm bɪ nɪpe unbö mɪgan laɲ gau abe, nɪbi bɪ nɪpe rɪmnap halö abe, Jisas nɪp hagla, “Manö hod rɪkmön hagpan ɪɪ u nɪhön?” ö gɪla.

¹¹ Hageila haga, “God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab manö u, God gö kale nɪɲbim u pen nɪbi bɪ gau kalɪp hod rɪkem nöp hag ñabin.

¹² Anɪg gɪnö, bɪ God manö hagep ap God Manö kalɪ kliñ rɪköm haga rö nöp gɪnab. Nɪpe haga,

‘Amgö nɪɲnaböl u pen nan rɪmnap nɪɲagnaböl.

Manö nɪɲnaböl u pen manö ɪɪ hagöp anɪg rö göm nɪɲagnaböl.

Nɪɲ aij gɪɪlap, God nɪp hag nɪɲaɪɪlap,

nan si nan naij gɪpal gau nɪɲöm arö gɪböp,’ a gɪla,” a ga. *

Jisas bɪ nan yɪɲ yɪmöb manö hod rɪköm haga u, manö ɪɪ u hag ña

(Mad 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Jisas anɪg hagöm kalɪp haga, “Manö hod rɪkem hagpin anɪbu nɪɲagpim u, hainö manö rɪmnap halö hod rɪk hageinabin u, aigöl gɪmim nɪɲnabim?” ö ga.

¹⁴ Wid yɪɲ u, God Manö nɪpe u, a gem, hagpin.

¹⁵ Yɪɲ rɪmnap adan arep adö au lugnab, a gɪpin u, nɪbi bɪ gau God Manö nɪɲnaböl u pen magö anɪbu nöp Seden apöm manö anɪbu ju ud arnab, a gem, hagpin.

¹⁶⁻¹⁷ Pen yɪɲ rɪmnap kabö adö mɪnönɲ pro pro lɪnab au lugöm, rannab u pen kɪdɪɪ yuö aramöm pɪdön gagö, sɪdö nɪɲöm mɪlep gɪnab, a gɪpin u, nɪbi bɪ gau God Manö u gɪsön magö u nɪɲlö aij gö nɪɲöl gɪ, udnaböl u pen yöp pro pro magö u mɪdlö nɪɲöl gɪ, mɪɲör rɪmnap aunab aka bɪ gau kalɪp gɪ naij gɪnaböl nɪɲöm manö anɪbu arö gɪnaböl, a gem, hagpin.

¹⁸ Yɪɲ rɪmnap gɪɪkasi aɲ au lugöm rannab, a gɪpin u, nɪbi bɪ God Manö nɪɲnaböl u pen

¹⁹ wög waryö, ram köp haneb, kaj nan gau gasɪ iru nɪɲöm, ru kɪɪɪap, uɪpö mani nan gau gasɪ iru nɪɲöm, nan gau gau nöp gasɪ nɪɲnaböl u me, God Manö u pɪmamu gɪ pak ñiɲö, magö pɪlagnab, a gem, hagpin. *

²⁰ Wid yɪɲ mɪnönɲ aij adö au lugnab a gɪpin u, nɪbi bɪ God Manö nɪɲöm, nɪɲ udeinaböl nɪɲöm magö ñɪn juöl ado gɪ da sɪduɲ laɲ (30), aka ñɪn juöl mɪhau nɪgaɲ (60), aka ñɪn juöl unbö mamɪd u (100) rö pɪlnab; gasɪ anɪbu nɪɲem hagpin me u,” a ga.

Hapö lauöm adö aulɪk lep

(Luk 8:16-18)

²¹ Jisas pen kauyaɲ manö ap hod rɪköm haga, “Nɪbi bɪ gau hapö lauöm rin cög mɪgan gau aka abañ adö hanbal mo gayɪk gau pi gagnaböl; adö aulɪk lɪlö mailö gɪnab. *

* 4:12: Ais 6:9-10; Ap 28:26-27 * 4:19: Mad 19:23-24 * 4:21: Mad 5:15; Luk 11:33 * 4:22: Mad 10:26; Luk 12:2

22 Anib u rö, nihön nihön mñi pi göl midöp u, hainö waiö lö niñnaböl.
*

23 Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, manö hagabin i rimid li niñ aij gimim,” a ga.

24 Kalip manö ap haga, “Manö niñabim u, rik dam niñ aij gimim. Kale nibi bi gau kalip manö kub hagemim, pen aige rö ñimim a ginabim u, God nipe niñöm kalöp ke u rö nöp manö kub hagöm, pen u rö nöp unbö rö ñimim a ginab. Pen nipe kalöp pen rimnap halö adö lanj abe ñimim a ginab.” *

25 Nibi bi nan rimnap midöp gau rimnap halö udnaböl; pen nibi bi nan rimnap midagöp gau, nan rimnap pro pro midöp u halö udarnaböl.*

Krais manö aij u hag ñilö arö, nibi bi iru nöp niñ udnaböl

26 Jisas manö ap manö hod riköm haga, “God nibi bi udöm abad mideinab u, aiud adö i rö midöp. Bi wög nap ap wid yij ranañ, a göm, dam wög naböñ nipe gau yunab.

27 Wid yij wög naböñ au yuöm, han ajö niñöl gi, marep göm, rannig gab. Aigegö göm ranöb, a göm, niñagnab.

28 Minöñ u ke gö, siñp hañauöm, ranöm, magö pilöm, po ginab.

29 Pen wög naböñ nap nibö u po gö niñöm, rik dam lep ñin u auöp, a göm, ru aɣlame u damöm, rik daunab,” a ga.*

Jisas mab masded u, manö hod riköm haga

(Mad 13:31-32; Luk 13:18-19)

30 Jisas anig hagöm haga, “God nibi bi udöm abad mideinab u, aiud nihön rö udem hagnö niñnabim?”

31-32 Me, mab masded yij rö u, a ginam. Nan yij rimnap kub yimbäl gau pro ranöb, pen masded yij u pro yabñ yimlö, ran kub göm, ramö alö, yaur gau apöm hai anib gau li midpal,” a ga.

Jisas manö hod riköm hagemidöp (Mad 13:34-35)

33 Jisas nibi bi gau kalip manö hod riköp anib gau rö iru nöp hag ñimidöp; anig göm, manö aij u kalip hag ñimidöp. Kale manö niñ aij ginaböl manö u nöp kalip hag ñimidöp; manö niñ aij gagnaböl manö u hag ñaga.

34 Nipe kalip manö hod riköm nöp hag ñimidöp. Hainö bi nipe gau aip ke midöl göm, manö il magöñhalö hag ñi aij gimidöp.

Jisas hagö, hadal ur ga

(Mad 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 Ñin anibu nöp ram dugöp magö u, Jisas bi nipe gau kalip haga, “Ñig wanö böñ lödan arun,” a ga.

36 Anig hagö, bi nipe gau nibi bi iru nöp ap mideila gau kalip arö göm, ñig magib Jisas mideia migan u ranöm, hadla. Ñig magib rimnap halö aip arla.

37 An arlö niñöl gi, adij pinöm asad apöm, ñig si ral ñig magib migan u amöm, am lugnig rö ga.

38 Jisas nipe pen ñig magib migan adij lajij adö, nabic ilöñ löm hanea niñöl gi, bi nipe gau nip am anja göm hagla, “Manö hag ñeb bi, hon magöñhalö umnig gabun gasi u niñagpan ar?” a gila.

39 Hageila, Jisas uraköm, pinöm asad udeia u abe, ñig si ral aueia u abe, agamij mid a gö, pinöm asad udeia u hir göm, ñig si ral aueia u böñ nöp ur göm ga.

40 Pen Jisas bi nipe gau kalip haga, “Kale nihön ginig piñij gabim? Kale niñ udep magö kale pro ap midöp niñöm piñij gabim aka?” ga.

41 Hagö, kale aiö göm, pen hag niñö pen hag niñö göm hagla, “Bi anibi an? Aige gö göm hagajip, pinöm asad udajip u abe, ñig si ral auajip u abe, manö nip u niñöm, hagöp rö göp?” ö gila.

* 4:24: Mad 7:2 * 4:25: Mad 13:12; 25:29; Luk 19:26 * 4:29: Joe 3:13; Rep 14:15

5

Kijaki bi ap nip aban al mideia u, Jisas hag hon yua

(Mad 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Jisas bi nipe gau aip ñig magib udöm, Ñig Wanö Galili juöm, ram minöñ Gerasa nibi bi mideila böñ lödan adö amjaköm,

² ñig magib u arö göm, ujanid lugö niñöl gi, magö anibu nöp, kijaki aban al mideia bi ap, wip rigöl migan gau nibo apöm, Jisas mideia au aua.

³⁻⁴ Bi anibu wip rigöl gila kabö migan gau han ajmidöp. Nip pör sen udöm, ñimagö ma nipe gau li ribikmidal u pen sen gau gö, pa gi dö gö, armidöp. Nipe klö yabit gimidöp u me, nip gilö gasi niñim rö laga.

⁵ Sidö an, sibön yan, wip rigöl gimidal kabö migan gau abe, nö ilö gau abe, gau göl göm, kabö udöm, hañ roman nipe ke ribmidöp.

⁶ Pen ñin anibu, nipe Jisas nip yijig niñöm, gi dö gi amöm, Jisas mideia au kugom yimö,

⁷⁻⁸ Jisas kijaki bi anibu nip aban al mideia u nip haga, "Ne kijaki aiön pi, bi i nip arö gimön hon aru!" a ga.

Hageia haga, "Jisas, God klö unbö ke yabit Ñi nipe. Yip niñön ginig auban? Manö niñö hagmön, 'God niñ midöp rö, yad nöp ilön mab rö ñagnabin,' a gimön!" a ga. *

⁹ Anig hagö, Jisas bi anibu nip haga, "Hib ne niñön?" ö ga.

Hageia haga, "Yip kijaki iru nöp aban alöp rö, hib yad 'Iru Nöp,' " a ga.

¹⁰ Nipe Jisas nip, kijaki aiön pi gau ram minöñ ke mlö gau hag yuagmön, a göm, hag niñöl gi nöp mideia.

¹¹ Pen magö anibu, kaj iru yabit amil niñeila sinañ ba anib gau.

¹² Anib u, kijaki gau Jisas nip neb neb göm hagla, "Hanip hagö, amun kaj gilañ kalip yuö hiikun," a gila.

¹³ Anig haglö, Jisas yau a gö, kijaki gau bi anibu nip arö göm,

amöm kaj gau kalip yuö hiiklö, magöñhalö du dausan rö pig ju rul yan amöm, gi dam ñig wanö yan paköm, magöñhalö ñig niñöm um hakla.

¹⁴ Pen bi kaj mukmidal gau, ga anibu niñöm, am daun anibu abe, ram minöñ gau abe, manö anibu hag ñilö niñöl gi, nibi bi gau am niñun, a göm, Jisas mideia au aula.

¹⁵ Apöm niñla, bi nöd kijaki iru nöp aban ala anibu, walij yimöm, mid aij göm, asik mideia. Niñlö, aninin gö piñin gila.

¹⁶ Nibi bi nöd mideila gau, nibi bi hain aula gau kalip, bi kijaki aban al mideia bi u nip Jisas niñön niñön ga u hag ñila. Pen kaj gau kalip niñön niñön ga u abe hag ñila.

¹⁷ Pen nibi bi anib gau, manö hagla anibu niñöm, Jisas nip manö neb neb göm hagla, "Ram minöñ hon i arö gimön aru!" a gila.

¹⁸ Hageia, Jisas ñig magib udöm arnig gö, bi gö kamñ la u nip neb neb göm haga, "Yad aip arul aka?" ga.

¹⁹ Hageia, Jisas bi u nip wihö göm, haga, "Ram ne arammön, nibi bi ne gau kalip, Bi Kub nöp mög yabit niñöm, niñön niñön göp manö u magöñhalö hag ñimön," a ga.

²⁰ Hagö, bi anibu ram minöñ Dekapolis an au, daun gau gi ajöl gi, Jisas nip niñön niñön ga u, nibi bi gau kalip hag nö, kale magöñhalö aiö yabit gila.

Jisas gö, nibi ap lamñ la, pai uma ap uraka

(Mad 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Jisas pen ñig magib udöm, kauyan ado gi am Ñig Wanö Galili böñ lödan goñ au midö niñöl gi, nibi bi iru nöp nip aula.

²²⁻²³ Bi ap hib nipe Jairas. Nipe Juda magum gep ram ap abad midmidöp. Jairas Jisas nip niñöm, ap mideia au kugom yimöm haga, "Pai pro midmagö yad u umnig gab.

* 5:7-8: Mak 1:24

Ne yad aip aumön nıp ud niñö, urak arañ,” a ga.

²⁴ Hagö, Jisas uraköm Jairas aip arlö niñöl gı, nıbi bı iru nöp amöm, Jisas nıp cıro cıro ñöm añ añ löm ud areila.

²⁵ Pen nıbi ap, nıpe nıbi adan ajmıdöp mı unbö mıgan lañ la.

²⁶ Nıbi anıbu wös wameb bı gau kalıp, yıp gılö kamıñ lañ, a göm, mani nıpe magöñhalö hadö raua u pen nıp gılö kamıñ lagöm, rapın kub yabıt ga.

²⁷⁻²⁸ Pen nıpe Jisas gımıdöp manö u haglö niña rö, am wañj bad nıp u ud niñö kamıñ lınab, a göm, nıbi bı iru mıdeila añ au jöl adö apöm, wañj nıp u ud niñö,

²⁹ magö anıbu nöp hagape lugmıdöp u mıtıp gö, añ nıpe au yañ niña, nıp nan ga u kamıñ la.

³⁰ Pen Jisas ke niña, klö nıpe rımnab ara niñöm, ado göm, nıbi bı iru mıdeila gau kalıp haga, “Wañj yad u ban ud niñöb?” ö ga. *

³¹ Hageia, bı nıpe gau hagla, “Nıbi bı iru nöp nöp cıro ñaböl u, niñön gınıg yıp bı an ud niñöb, a gımön, hagabön?” ö gıla.

³² Pen Jisas manö kale hagla u udagöm, yıp bı an ud niñöb, a göm, ulhai niñöl gı mıdeia.

³³ Pen nıbi anıbu, nıp niñön niñön ga u niñöm, piñiñ göm gıl gıl göl gı apöm Jisas mıdeia ma it nıpe au kugom yımöm, nıp kamıñ la manö u magöñhalö waiö hag ña.

³⁴ Jisas pen nıp haga, “Pai yad. Jisas yıp gö kamıñ lınab, a gımön, niñ udpan rö, nöp gınö kamıñ löp me u. Ne arammön mıd aij gımön,” a ga. *

³⁵ Jisas manö anıbu hagö niñöl gı, Jairas bı nıpe rımnab, ram nıpe au nıbö apöm hagla, “Pai ne u hadö umöb; hag ñeb bı i hagö, ma ilön auagnım, ado gı arnım,” a gıla.

³⁶ Anıg hagla u pen Jisas manö kalıp u udagöm, Jairas nıp haga,

“Piñiñ gagmön; gası klö gı niñmön,” a ga.

³⁷ Jisas anıg hagöm, nıbi bı gau aip aragnabun, a göm, kalıp anıb gau hag löm, Pida u, Jems u, Jems nımam Jon u, kalpe yam nöp ut gı ara.

³⁸ Kale Jairas ram u amjaköm Jisas niña, nıbi bı manö piğ hagöm, mıtöñ magö göl gı mıdeila.

³⁹ Ram raul mıgan yañ amöm haga, “Niñön gınıg manö hauł gımim, mıtöñ gabim? Pai u umagöp; yıharıñ hon hanab,” a ga.

⁴⁰ Anıg hagö, nıp mıhol gılö, kalıp hag höñ yuöm, pai nıme nap ber u udöm, bı nıpe kabö u udöm, ut gı pai u um mıdeia ram raul mıgan yañ ara.

⁴¹ Amöm, pai anıbu ñımagö kıd nıp u udöm, Arameik manö löm haga, “Dalida kom!” a ga. Manö haga anıbu it me, “Pai pro! Nöp hagabin, urak!” *

⁴² Jisas nıp manö hagö, magö anıbu nöp uraköm, ap ran ap lugö niñöl gı, nıbi bı gau aiö yabıt gıla. Pai anıbu mı nıpe unbö mıgan lañ ara.

⁴³ Nıbi bı mıdeila gau aiö gılö niñöl gı, Jisas manö klö hagöm haga, “Gıpin anıbu nıbi bı gau kalıp waiö hag ñagmim,” a ga. Anıg hagöl gı kalıp haga, “Pai u nıp nan magö rımnab ñıbe niñañ,” a ga.

6

Nasared nıbi bı Jisas nıp niñ udagla

(Mad 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ Jisas bı nıpe gau ut gı ram mınöñ anıbu arö göm, daun nıpe ke Nasared ara.

²⁻³ Am mıdöm, Juda God nıp sabe gep ñın u, magum gep ram u amöm, nıbi bı iru nöp ap mıdeila gau kalıp manö hag ñö niñöl gı, aiö göm hagla, “Bı anıbi kapeda ram mınöñ i nıbö bı, Maria ñı nıpe ap. Nımam nıpe u Jems, Josep, Judas, Saimon me. Niñın bı nıpe gau aip mıdpun i.

* 5:30: Luk 6:19 * 5:34: Mak 10:52; Luk 7:50; 17:19 * 5:41: Luk 7:14

Pen manö aij anibu gai nibö niñöm hagöp? Nan gagep rö aigöl göm göp?" ö gila. Anig hagöm, nip udagla. *

4 Pen Jisas kalip haga, "Bi God manö hagep gau, ram minöñ migan rimnap gi ajlö, bi kub hon, a göm, udnaböl u pen ram minöñ kale ke gau, manö kalpe u udagnaböl," a ga. *

5 Nip niñ udagla u me, nan gagep rö rimnap ginim rö laga; nibi bi nan ga gau mihöp nöp ud niñö, kamñ la.

6 Pen Nasared nibi bi nip niñ udagla u niñöm Jisas aiö yabñ ga.

Jisas bi nipe unbö migan lan, wög yip gimim, a göm, hag yua
(Mad 10:5-15; Luk 9:1-6)

Jisas pen ram ritig aglö ram minöñ anib gau gi ajöl gi, nibi bi gau kalip God Manö u hag ña.

7 Ñin ap bi nipe unbö migan lan gau wiñ alö aueila haga, "Bi mihöp ke, bi mihöp ke ram minöñ gau ke ke ammim, manö aij yad u hag ñimim. Yad kalöp hag yuabin rö, manö hag ñi ajöl gi, kijaki aiön pi nan gau hag yunig, hag höñ yunabim," a ga.

8 Manö ap pen haga, "Arnig gimim u, nan ñineb, wañib, mani ud aragmim; ilöñ naböñ u nöp ud armim. *

9 Ma rirup limim pen sior mlö añi nöp limim armim; sior rimnap halö ud aragmim.

10 Ram ap arbe kalöp hag udaiöl, ram anibu nöp midmim, wög gi pis gimim, daun anibu arik arnig gimim ñin u nöp armim.

11 Pen ram minöñ ap amjakpe kalöp hag udöm, manö kalöp u niñagaiöl, ram minöñ anibu arik arnig, niñlan, a gimim, ma hatpil pakpe lugö armim," a ga. *

12 Jisas anig hagö, bi nipe unbö migan lan gau, kale ram minöñ gau gau amöm, nibi bi gau kalip manö hag ñöl gi hagla, "Nan si nan naj

gipim u, niñön ginig anig gipun, a gimim, arö gimim," a gila.

13 Anig hagöm, kijaki aiön pi nibi bi abañ al midea gau hag höñ yuöm, nibi bi nan ga gau wel li ñilö, kamñ la. *

Herod hagö, Jon Bi Ñig Pak Ñeb nabic cög nipe u rib gi dö gila

(Mad 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9)

14 Pen Jisas ga rö manö u, ram minöñ rigon rigon gau arö, kiñ Herod u rö nöp niña. Nibi bi gau, manö anibu hag amil apil göl gi, rimnap hagla, "Jon bi ñig pak ñeb umö rigöl gila u, kauyañ uraköm me, apöm nan gagep rö anib gau gab," a gila. *

15 Rimnap hagla, "Bi anibu bi ne Ilaija," a gila. Pen bi rimnap hagla, "Bi God manö hagep hadame nöp midmidal rö bi ap apöm midöp," a gila.

16 Pen kiñ Herod nipe niñöm haga, "U Jon bi ñig pak ñeb nöd unam rib gi dö ginö u nöp uraköm, apöm anig gab," a ga.

17-19 Pen niñön: nöd Herod, nimam Pilip nibin Herodias nip uda. Udö, Jon "Gipan anibu, gi naj gipan. Bi nuwöt nipe udagnab," a ga. Pen Jon anig hagö, Herodias Jon nip niñö mulu lugö hagö, Herod bi nipe gau rimnap hag yuö, amöm Jon nip nagi lila. Nibi Herodias, Jon nip aigö göl gem al pak lnam, a göm, gasi u nöp niñmidöp u pen *

20 Jon nan naj ap gagmidöp. Nipe manö niñön niñön haga u, Herod niñöm manö aij yidun göl nöp hagöp, a göm, ñiñi löm, Jon nipe bi aij ap bi ut ap midöp, a göm, piññ göm, nip gi naj ginaböl, a göm, nip abad mid aij gimidöp.

21 Nibi Herodias, Jon nip al pak lñ, a gi niñ mid mid mañ ap, Herod nime nip yag daua piñan rikep ñin u nöp, nan kub ñiññig, gapman bi kub gau, ami bi kub gau, ram minöñ

* 6:2-3: Jon 7:15 * 6:4: Jon 4:44 * 6:8: Luk 10:4-11 * 6:11: Ap 13:51 * 6:13: Jem 5:14

* 6:14: Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 3:19-20 * 6:17-19: Lep 18:16

Galili bi kub gau wiñ alö, nan kub ñiñg aula.

²² Apöm nan ñiñlö niñöl gi, Herodias pai nipe u raul miñgan anibu apöm kugom ralö, Herod abe, bi kub ap mideila gau abe niñlö, kalip aij gö, kiñ Herod pai anibu nip haga, “Giñpan anibu, nan niñhön hag niñeinabön nöp ñinabin,” a ga.

²³ Pen manö klö manö niñö nöp hagöm haga, “Yad nöp manö niñö yabiñ hagabin. Ram miñöñ kub abad midpin i hag niñö, nöp naböñ u hagnö abad mideinabön,” a ga.

²⁴ Anig hagö, pai u amöm nime Herodias nip, nan niñhön u hag niñnam, a gi niñö, nime pen haga, “Jon bi ñig pak ñeb nabic cög magö nipe u hagnöm,” a ga.

²⁵ Nime anig hagö, adin pai nipe yinid kiñ Herod mideia au amöm haga, “Uri magö i nöp, Jon bi ñig pak ñeb nabic cög magö nipe u ud kinañ cög miñgan ap limön, yip dap ñi,” a ga.

²⁶ Anig hagö, kiñ Herod Jon nip gasi niñö, mög yabiñ ga. Pen nipe bi kub gau niñ midlö niñlö gi, manö klö manö niñö pai u nip haga u nöp gasi niñöm,

²⁷ magö anibu nöp ami bi nipe ap, “Am Jon nabic cög magö u daumön,” a göm hag yuö, am Jon nip nabic cög magö u rib gi dö göm,

²⁸ ud kinañ cög miñgan ap löm, dapöm pai anibu nip ñö, nipe pen damöm nime nip ña.

²⁹ Pen Jon bi nipe gau, Jon nip unam rib gi dö gila manö u niñöm, kale am wip damöm, kabö miñgan au rigöl gila.

Jisas niñi bi iru nöp nan magö ñö ñiñla

(Mad 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13)

³⁰ Jisas manö ud arep bi gau, kale gau gau wög gi ajöl göm, ado gi apöm, niñi bi gau kalip manö niñhön

niñhön hag ñöm, nan niñhön niñhön gila gau, magöñhalö Jisas nip hag ñila. *

³¹ Pen niñi bi iru yabiñ nöp amil apil geila u me, Jisas bi nipe gau aip nan niñöl rö lagö, nipe kalip haga, “Hon, niñi bi midagpal an au amun, yiharin midaiun, kale magö ap ake linabim,” a ga.

³² Anig hagöm, bi nipe gau aip ñig magib udöm, ram miñöñ niñi bi midagmidal au arla.

³³ Pen kale ñig magib ud arlö niñöl gi, niñi bi iru nöp, Jisas bi nipe gau aip gau araböl a göm, daun gau niñö gau niñö dip gi dö gi aramöm, ñig goñ adö adan mlö u nöd amöm, Jisas bi nipe gau aip arnig geila gau, nöd am mideila.

³⁴ Jisas bi nipe gau aip ñig goñ au amjak pidön göm, ñig magib arö göm, niñi bi iru mideila gau kalip niñöm gasi nipe ke gasi niñöm niña, kale kaj sipsip bi abad middep ap midagöp rö u mideila. Anibu niñö, mög gö, nipe it göm kalip manö rimnap rapin hag ñi mideia. *

³⁵ Sidö hadö wad ara niñöm bi nipe gau apöm nip hagla, “Sidö hadö wad aröp. Aui ram miñöñ nöp an aui. *

³⁶ Anib u, niñi bi gai i hag yuö, kale am ram riñig aglö ram miñöñ yöp söl gai i aramöm, nan magö kale rimnap rau niñlan,” a gila.

³⁷ Hageila, Jisas haga, “Kale ke kalip nan magö rimnap ñimim,” a ga. Hageia hagla, “Anig hagpan u, bi rakin unbö raleb jin wög göm mani udpal rö udun nan magö rau dapun, kalip ñun aka?” gila.

³⁸ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl gi rö midöp? Am niñim!” a ga. Hageia, am niñöm hagla, “Hon bred magö unbö mamid u, kabsal miñöp halö midöp,” a gila.

³⁹ Anig hageila, Jisas haga, “Niñi bi gai i hagpe, asik balu ke ke löm, nan uñan adö gai i asik midlö aran,” a ga.

⁴⁰ Hagö, niñi bi gau kalip haglö, rimnap ñin juöl miñhau ado gi da

* 6:30: Luk 10:17 * 6:34: Nab 27:17; Mad 9:36

* 6:35: Mak 8:1-9

sidunj laj (50) rö magum balu löm, rimnap ugan nibi bi ñin juöl unbö mamid u (100) rö balu lila.

⁴¹ Pen Jisas nipe bred magö unbö mamid u abe, kabsal mihau abe udöm, kumi kabö adö laj au niñöm, God nip, aij a göm, bred u ud jö göm, bi nipe gau kalip ñö, kale pen nibi bi gau kalip nime li ñila. Kabsal mihau u, u rö nöp bi nipe gau ñö, nibi bi gau kalip nime li ñila.

⁴² Ñeila, ñinlöl ñinlöl, kalip mudun ga.

⁴³ Nan adin adin arö gila gau, Jisas bi nipe gau wadi udöm yaglöl yaglöl, wadi unbö migan laj ajmanj raua.

⁴⁴ Nan ñinla ñin anibu, bi gau nöp me, paip dausan ara.

Jisas ñig uł adö u abö gi ara

⁴⁵ Pen magö anibu nöp Jisas bi nipe gau kalip hagö, ñig magib udöm Bedsaida daun nö lödan arlö niñöl gi, Jisas au midöm nibi bi gau kalip hag yuö arla.

⁴⁶ Hag yuöm, dum nö ilö ap gilañ gi amöm, God nip sabe gi mideia. *

⁴⁷⁻⁴⁸ Sibön ginig ga magö u, Jisas nöp midöm niña, bi nipe gau kale ñig magib udöm, ñig an au dan arlö niñöl gi, hadal u areila lau adö auö, ułham ñig uł adö laj pirik göl gi areila. Ram jin parika magö u, Jisas ñig uł ado laj au amöm, kalip abhak löm, arnig gö niñöl gi,

⁴⁹⁻⁵⁰ nip ñig uł adö laj au areia u niñöm, u wip ana ap a göm, aninñ gö piñin göm aiö gauł gila. Adin Jisas kalip haga, "Piniñ gagmim! Yad nöp auabin! Gasi iru niñagmim!" a ga. *

⁵¹ Hagöm, ñig magib migan arö, hadal udeia u ur ga. Anig gö, Jisas nipe aigöl göm anig göp, a göm, gasi iru yabit niñla. *

⁵² Nipe bred udöm nibi bi iru nöp nime li ña u niñla u pen ñin anibu Jisas nip niñ ud aij gagla.

⁵³ Pen ñig an u am am ram minönj Genesared amjaköm, ñig magib u nagi adik lila.

⁵⁴ Ñig magib au arik arlö niñöl gi, nibi bi anib gau Jisas auöp, a gilö niñöm,

⁵⁵ yinid ram minönj gau gau kid kid amöm, nibi bi nan ga gau kalip dam Jisas am mideia au areila.

⁵⁶ Ñin anib gau, Jisas ram rilig aglö gau aka daun gau aka ram minönj yiharin gau amjakö, nibi bi nan ga gau kalip dap maker an au löm, Jisas nip neb neb göm hagla, "Ne midö, nibi bi nan göp gau, waiñ adin nöp u ud niñöl, kalip kamini laj," a gila. Jisas yau a ga niñöm nibi bi nip ud niñla gau kalip magöñhalö kamini la.

7

Nan hibur midmagö an dan nibo höñ aunab u nöp me pri mideinab

¹ Bi Perisi rimnap, bi lo manö hag ñeb rimnap, Jerusalem nibo apöm, Jisas mideia au niñ midöm niñla,

² Jisas bi nipe rimnap, nipis nihi bi ası ması gi aij göm, nan niñmidal rö, gagla. *

³ Perisi bi gau abe, Juda nibi bi gau magöñhalö abe, nipis nihi bi hagnıdal rö niñöm, ñimagö ñig li yuöm nöp, nan niñbal.

⁴ Maker an au am midöm, ram ado gi apöm, u rö nöp ñig li yuöm nöp, nan niñbal. Pen kap, rin cög, kapa nan gau u rö nöp ñig li yuöm nöp, nan niñbal. Nan anibu rö magöñhalö kñin aij gıpal. *

⁵ Anib u, Jisas bi nipe gau nan yiharin niñla u niñöm, bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb gau abe Jisas nip hagla, "Bi ne gau niñön ginig, apis bac bi hagla rö, ñimagö kale u ñig li yuöm wasö, yiharin nöp nan niñaböl?" ö gila.

⁶ Hageila, Jisas haga, "Kale manö piral hagnim u, Aisaia manö niñö yabit hagnim, God Manö u kalı kñin riköm haga,

'Nibi bi gai i, God hib hagno adö arab a gıpal u

* 6:46: Luk 5:16 * 6:49-50: Luk 24:37 * 6:51: Mak 4:39 * 7:2: Luk 11:38 * 7:4: Mad 23:25

* 7:6: Ais 29:13

pen yiharin manö nöp hagal;
yip midmagö lagpal. *

⁷ God lo manö u hag ñabun, a gipal u
pen nibi bi manö kale ke hagpal
manö u nöp hag ñaböl.

Anib u, yip sabe göm hib yad haglö
adö aragab.

Yiharin manö nöp hagaböl,' a
ga.

⁸ Anib u rö, kale God manö hag
la u arö gimim, nibi bi manö kale
ke hagpal u udmim, nap nahai bi
hagmidal adö u hain gimim gabim,"
a ga.

⁹ Jisas kalip kauyan hagöm haga,
"Kale gasi kid hik ninmim, God
manö hag la u ud ke gau yumim, gasi
magö kalpe ke u nöp nin udmim hain
gabim.

¹⁰ Mosis God Manö adin ap kalip
kliñ riköm haga, 'Name nap hagnab
rö nin udmim, kalip ud aij gimim;
pen ñi pai rimnap nime nap kalip
manö mulu kal lugö hagaiöl, al pak
libe umöl,' a ga. *

¹¹ Pen kale manö adö anibu kabö
göl hag ñagpim. Bi ap, ami bapi arö
ginabin, a ginab u, kalip hagnab,
'Ami bapi, yad nan aij rimnap
kalpe mihön ñibnep pen mani kalpe
mihön ñeb mani u, uri yad God nip
ñinabin, a gipin u me, mani kalpe
mihön ñeb ap midagöp,' a ginab.

¹² Anig gilö, kale ninmim
hagnabim, 'Kale anig gipal u, manö
midagöp,' a ginabim. Anig hagpe,
kale God manö haga u arö göm, nan
aij rimnap nime nap kalip ñagnaböl.

¹³ Anib u, gasi magö kalpe ke u
nöp ninmim, hain gimim, bi hain
nibö rimnap halö hag ñibe, kale pen
u rö nöp bi hain nibö rimnap hag
ñilö, hag ñi dam dapil gilö ninöl gi,
God Manö nan yiharin rö ud ke gau
yubal. Pen nime nap manö hagajin
u nöp wasö; kale nan iru nöp anig
unbö rö nöp gabim," a ga.

¹⁴ Jisas anig hagöm, nibi bi iru nöp
mideila gau kalip hagö, nipe mideia
il au aueila haga, "Manö hagnig

gabin i kale magöñhalö ninmim,
manö il rik nin aij gimim.

¹⁵ Kale nan ñinbe an yan arnab u
pri midageinab; nan hibur midmagö
an kale dan nibö hön aunab u nöp
gö, kale gac halö mideinabim. *

¹⁶ Kale nibi bi gasi rimid
midainim gau, rimid li nin aij
gimim," a ga.

¹⁷ Jisas anig hagöm, nibi bi gau
kalip arö göm, ram raul migar arö,
bi nipe gau nip hag ninla, "Manö
hod rikmön hagpan anibu, il u
nihön?" ö gila.

¹⁸ Hageila, haga, "Nibi bi gau kale
ninagpal rö, kale u rö nöp ninagpim
ar? Nan asi masi gipal gau, hatöwatö
ñinlö, hibur an yan arö, God ninö pri
midageinab.

¹⁹ Pen nihön: nan ñinbal anib gau,
midmagö an yan aragnab; hibur an
yan nöp arö, hib halö kil yunaböl," a
ga. Jisas manö haga anibu, nan gau
magöñhalö ñineb nöp, asi masi gep
rimnap midagöp, a ga.

²⁰ Pen Jisas anig hagöm haga, "Gasi
naih an kale yan nibö aunab u me,
nibi bi gac halö midnaböl.

²¹ Nibi bi gau an kalip yan gasi naih
auö ninöl gi, kale gi naih göm, nan si
udöm, wip alöm, nibi si bi si göm,

²² nan gau hon rö lan, a göm, nibi
bi rimnap gasi naih ninöm, manö
piral hagöm, manö naih hagöm, nan
gau yad rö lagöp, a gö, mulu lugö,
nibi bi hag juöm, hib kale ke dap
ranöm, hatöwatö göm, naih gep gasi
añi ninöm gipal.

²³ Nan naih gipal anib gau gasi ke
gau nibö auagöp, gasi naih an kale
yan nibö aunab u me, nibi bi gac
halö midnaböl.

*Nibi ap, Jisas nipe gö, pai yad
kamih linab, a göm, nin uda
(Mad 15:21-28)*

²⁴ Jisas ram minöñ anibu arö göm,
am ram minöñ daun kub Daia sö
anib au ara. Amöm, nibi bi gau yip
mihni ninagöl, a göm, ram raul migar

* 7:10: Eks 20:12; 21:17; Dud 5:16 * 7:15: Ap 10:14-15

ap amöm pi göl m+deia u pen pi göl midainim rö laga.

²⁵ Nibi ap, pai nipe n+p k+jaki aban ala u me, Jisas auöp, a g+lö, nipe amöm Jisas m+deia au ma it n+p au kugom y+möm,

²⁶ Jisas n+p neb neb göl g+ haga, “Pai yad k+jaki aban alöp u, hag hön yu aran,” a ga. Nibi an+bu nipe Juda n+bi wasö. Nipe yag daula ram m+nöj Pönisia, b+ ram m+nöj Siria n+bö abad midmidal u.

²⁷ Pen an+g hageia, Jisas n+p haga, “Nöd ñ+ pai nan ñ+nlö, mudun g+nab, aij. Nan magö ñ+ pai ñeb u udun, kain yunabun u aij gagnab,” a ga.

²⁸ Hageia, n+bi u pen haga, “B+ Kub! U aij hagpan u pen ñ+ pai gau nan ñ+nlö, naböj naböj gau abañ mo gau lugö, kain gau halö ñ+ñaböl,” a ga.

²⁹ Hageia, Jisas manö an+bu n+ñöm haga, “Ne an+g hagpan u, pai ne k+jaki yuö hi+köm midaj+p u hadö hön aröp; ne aru,” a ga.

³⁰ Jisas an+g hagö, n+bi an+bu ado g+ amöm n+ña, k+jaki ar+k hön arö, pai nipe köp adö au agam+j han m+deia.

R+mid m+gan p+l ga b+ ap Jisas gö, r+mid waka

³¹ Jisas ram m+nöj daun kub Daia söl an+b au arö göm, am ram m+nöj daun kub Saidon söl an+b au paköm, ram m+nöj Dekapolis an gau amöm, Ñ+g Wanjö Galili ara.

³² Amjakö n+ñöl g+, n+bi b+ gau b+ r+mid p+l ga manö hag aij gagm+döp b+ ap dapöm, Jisas n+p neb neb göm hagla, “B+ i n+p ud n+ñö, kam+ñ lan,” a g+la.

³³ Hageila, Jisas b+ an+bu n+p u+l g+ ke ke au amöm, ñ+magö m+lö nipe u r+mid m+gan n+p u yuöm, ñ+magö k+ñu alöm, a+tab n+p u ud n+ñöm,

³⁴ kumi kabö lan n+ñöm, ake löl göm, “Epada!” a ga. Manö yöl hagöm, “Epada,” a ga u, manö it u “Hi+k,” a ga.

³⁵ An+g hagö n+ñöl g+, b+ an+bu r+mid m+gan u p+ral hi+köm, maj m+gan p+ta gö n+ñöl g+, manö kabö göl haga.

³⁶ Jisas pen n+bi b+ gau kal+p haga, “Manö an+bu n+bi b+ r+mnap kal+p hag ñagmim,” a ga. Manö an+bu manö klö göm haga u pen kale am klö göm n+bi b+ iru nöp hag ñ+la. *

³⁷ Manö an+bu hag ñeila n+bi b+ n+ñöm aiö göm hagla, “Jisas nan gau magöñhalö gaj+p aij yab+l göp. Nipe n+bi b+ r+mid p+l göp gau gö, p+ral hi+köm, n+bi b+ a+tab m+ñör göp gau gö manö hag aij g+pal,” a g+la. *

8

Jisas n+bi b+ iru yab+l nöp nan magö ñö ñ+ñla

(Mad 15:32-39)

¹ Ñ+n an an+b au nöp, n+bi b+ iru nöp ap m+dlö, nan magö m+dagö, Jisas b+ nipe gau w+ñ alö aueila haga,

² “Yad n+bi b+ gai i kal+p mög n+ñabin. Ñ+n m+hau n+gan yad aip m+dom, y+har+ñ m+dpal. *

³ Kal+p k+yö nöp hag yunö, r+mnap m+lö gau n+bö aubal rö, adan an gau amöm, amgö m+mainö udö, lug paknaböl,” a ga.

⁴ Hageia, b+ nipe gau hagla, “Ram m+nöj nöp an an+b gai i, nan magö gai n+bö udun ñun?” ö g+la.

⁵ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl g+ rö m+döp?” ö ga. Hageia hagla, “Unbö mudun j+ñ u,” a g+la.

⁶ An+g haglö, Jisas n+bi b+ gau kal+p hagö, as+klö n+ñöl g+, bred magö unbö mudun j+ñ an+bu udöm, God n+p aij, a göm, ud jö göm, b+ nipe gau kal+p ñö, kale pen udöl g+, n+bi b+ gau kal+p n+me l+ ñ+la.

⁷ Kabsal pro bad ap ud m+deila u, u rö nöp udöm, God n+p aij a göm, b+ nipe gau kal+p ñö, n+me l+ ñ+la.

⁸ Ñ+lö, ñ+ñlö ñ+ñlö kal+p mudun gö, naböj naböj pali pali g+la gau, Jisas b+ nipe gau wad+ unbö mudun j+ñ u yaglö ajman raua.

* 7:36: Mak 1:43-45 * 7:37: Ais 35:5 * 8:2: Mak 6:34-44

⁹ Bî nan ñiŋla anîb gau, po dausan rô. Jisas pen, nîbi bî anîb gau kalîp hag yuôm,

¹⁰ bî nîpe gau aip ñîg magîb udôm, ram mînönj Dalmanuda arla.

Perisi bî rîmnap, “Nan gagep rô ap gö nîjun,” a gîla

(Mad 16:1-4; Luk 12:54-56)

¹¹ Bî Perisi rîmnap Jisas nîp neb neb gîno, nîhön rô hagnîm, a göm, apôm nîp aip manö hag amîl apîl göm hagla, “Nan gagep rô ap kumi kabö adö lanj au gö, nîjun,” a gîla.

¹² Anîg haglö, Jisas ake löl göm haga, “Nîbi bî mîñi mîdpal ñîn i, nîhön gînîg hagpal, ‘Nan gagep rô ap gö nîjun,’ a gîpal? Yad kalöp nîjô yabîl hagabin, kalöp nan gagep rô ap gînö, nîjagnabim,” a ga. *

¹³ Anîg hagöm, kalîp arö göm, bî nîpe gau aip ñîg magîb udôm, ñîg wanjö böj lödanj arla.

Jisas, Perisi manö kalîp u udagöl, a göm, manö hod rîkôm haga

(Mad 16:5-12)

¹⁴ Pen bî nîpe gau hauŋ göm, bred iru wasö, magö añî ap nöp ud ñîg magîb löm, ud arla.

¹⁵ Anj gau amöl gî, Jisas kalîp haga, “Perisi yîs kale u abe, Herod yîs nîpe u abe, nîj aij gîmîm,” a ga. *

¹⁶ Anîg hagö, bî nîpe gau kale ke hag nîj hag nîj göm hagla, “Bred magö rîmnap halö dauagpun rô hagab,” a gîla.

¹⁷ Jisas pen kale hagla anîbu ke nîjöm haga, “Nîhön gînîg bred magö dauagpun, a gîmîm, hagabim? Kale manö nîjmîm, îl u nîjagpîm ar? *

¹⁸ Amgö la u nîjagpîm? Rîmîd la u nîjagpîm? Aka nîjmîm hauŋ gîpîm?

¹⁹ Bî paip dausan mîdeila ñîn u, bred magö unbö mamîd u ud jö gî ñînö, ñîjöm naböj naböj arö gîla gau, wadî aigöl gî rô yagpe?” ö ga. Hageia hagla, “Wadî unbö mîgan lanj yagno,” a gîla. *

* 8:12: Mad 12:39; Luk 11:29 * 8:15: Luk 12:1

Mak 6:15 * 8:29: Jon 6:68-69; Mak 9:9

²⁰ Anîg hageila haga, “Pen bî po dausan mîdeila ñîn u, bred magö unbö mudun jîj u ud jö gî ñînö, ñîjöm naböj naböj arö gîla gau, wadî aigöl gî rô yagpe?” ö ga. Hageia hagla, “Wadî unbö mudun jîj u yagno,” a gîla.

²¹ Hageila haga, “Pen kale nîjmîm, nîj aij gagpîm ar?” a ga.

Amgö we ga bî ap Jisas gö, amgö ñîl nîja

²² Pen kale Bedsaida daun amjaklö nîjöl gî, nîbi bî rîmnap bî amgö we ga ap dapöm, Jisas nîp neb neb göm hagla, “Nîp ud nöj,” a gîla.

²³ Hageila, Jisas bî amgö we anîbu nîp ñîmagö kîd u udôm, uŋ gî ram rîlîg aglö goŋ au amöm, amgö nîp u kîñu alöm, nîp ud nîjöm, haga, “Amgö ne nan rîmnap nîjábön aka?” ga.

²⁴ Hageia haga, “Yau. Nîbi bî gau nîjabin u, pen mab ur rô gau gî ajaböl,” a ga.

²⁵ Hagö, Jisas kauyanj amgö magö nîpe ud nîjô, adîj nan gau magöŋhalö nîj aij yabîl ga.

²⁶ Pen Jisas bî anîbu nîp haga, “Kauyanj ado gî ram rîlîg aglö nîbi bî mîdpal lödanj aragmön; ram ne yîdun göl aru,” a ga.

Pida Jisas nîp haga, “Ne nöp me Mesaia u,” a ga

(Mad 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Jisas bî nîpe gau aip ram rîlîg aglö daun kub Sisaria Pîlipai söl au arla. Adan anj au amöl gî kalîp haga, “Nîbi bî gau, yîp an a göm nîjbal?” ö ga.

²⁸ Hageia hagla, “Nîbi bî rîmnap nöp Jon bî ñîg pak ñeb u, a gîpal; rîmnap Ilaija, a gîpal; rîmnap bî God manö hagep ap, a gîpal,” a gîla. *

²⁹ Hageila, Jisas kalîp haga, “Kale ke pen yîp an, a gîmîm, nîjbîm?” ö ga. Hageia, Pida haga, “Ne nöp me Mesaia u,” a ga. *

* 8:17: Mak 6:52 * 8:19: Mak 6:41-44 * 8:28:

³⁰ Hageia, Jisas haga, “Nibi bi gau kalip manö anibu hagagmim,” a ga.

Jisas haga, “Yad umem kauyan uraknabin,” a ga

(Mad 16:21-28; Luk 9:22-27)

³¹ Jisas pen bi nipe gau kalip manö hag ñöl gi haga, “Bi Ñi nipe ilön kub yabıt udnab. Bi kub manö ud asıkep gau abe, bi God nıp nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb gau abe, nıp niñlö, mulu lugö, al pak lılo, nipe umöm, ñin mıhau niğan u kauyan uraknab,” a ga.

³² Jisas manö anibu waiö hagö, Pida niñö, aij gagö, Jisas nıp dam got au amöm, nıp hag göl gi haga, “Manö anibu rö hagagmön,” a ga.

³³ Pen Jisas ado göm, bi nipe gau kalip niñöm, Pida nıp haga, “Seden! Ke gau aru! God gası ñöb rö hagagabön; nıbi bi gau gası niñbal rö nöp niñmön hagabön,” a ga.

³⁴ Anig hagöm, bi nipe gau abe, nıbi bi iru nöp mideila gau abe, wiñ alö, il au aueila haga, “Nıbi bi an an yıp piğ midniğ göl gau, nan niñön miñöñ naböñ adö il i gası kub niñbal u arö göm, hañ roman kale ke gası kub niñbal u arö göm, mab kros ud kag göm yıp hain göl. *

³⁵ Nıbi bi, Jisas nıp niñ ud midno, aij gagnab a göm niñnaböl gau, böñ nöp ap lug paknaböl. Pen nıbi bi, Jisas nıp udun, manö aij nipe niñ ud midno, hanıp gi naij giñnaböl u, manö midagöp a göm giñlö arnab gau, God gö pör nöp pör nöp mideinaböl.

³⁶ “Pen nıbi bi, nan aij miñöñ naböñ adö il i iru nöp udun a göm giñlö arö, ram miñöñ il i midöp nan gau magöñhalö udnaböl u pen pör midep u udagnaböl.

³⁷ Nan aij gau magöñhalö dam sikim göm, pör midep u rauöl rö lagöp.

³⁸ “Anıb u, nıbi bi an, nıbi bi nan si nan naij giñpal an au midöl gi, nable giñim rö lö, ‘Jisas nıp niñagpun,’ a giñnaböl gau, hainö Bi Ñi nipe Nap

mailö aij unbö ke udöm, ejol uł gau halö aunab ñin u, nipe kalip u rö nöp nable gö, ‘Nıbi bi gau kalip niñagpun,’ a giñnab,” a ga. *

9

¹ Pen Jisas anig hagöm, manö ap haga, “Yad kalöp manö niñö hagabin, kale nıbi bi midpim gai i rımnap kamıñ midpe niñöl gi, God nıbi bi udöm abad mideinab ñin u, kłö kub halö auö niñnabim,” a ga. *

Jisas hañ roman nipe u ke yabıt la
(Mad 17:1-12; Luk 9:28-36)

² Pen hainö ñin unbö kagoł jıñ u midöm, Jisas nipe Pida Jems Jon kalip yam uł gi, ram miñöñ nıbi bi midageila dum ilö lan ap giñlan gi arla. Amöm, Jisas nıp niñlö niñöl gi, hañ roman nipe u ke yabıt la. *

³ Wałıj nipe u rud aij ke yabıt löm, miñmailö yabıt ga. Pen nıbi bi miñöñ naböñ adö il i ap wałıj rımnap ñıg löm uł maı giñlö, rud anıbu rö linim rö lagöp.

⁴ Pen magö anıbu niñla, Ilaija aip Mosıs aip apil Jisas aip manö hagailö.

⁵ Kale niñöm, Pida Jisas nıp haga, “Manö hag ñeb bi, hon aij yabıt ap auı midpun! Anıb u, hon ram bada bad mıhau niğan gun; nöp ap, Mosıs nıp ap, Ilaija nıp ap,” a ga.

⁶ Kale piñıñ geila rö me, Pida gası niñ aij göm wasö, hałöwałö anig haga.

⁷ Pen kumi bad ap apöm, kalip ud yuö yuö niñöl gi, manö ap kumi an anıb au haga, “U Ñi midmagö yad yabıt. Manö hagnab rö niñim,” a ga.

⁸ Anig hagö niñöl gi, kale niñ giñgabö göm niñla, bi anıb mıhau midagailö; Jisas nöp mideia.

⁹ Pen kale dum lan arö göm, ap lugöl gi, Jisas haga, “Dum i auajun nan gajıp niñbim u, miñi nıbi bi rımnap kalip hag ñagmim. Hainö Bi Ñi nipe umöm urakainim u, waiö hag ñimim,” a ga.

* 8:34: Mad 10:38-39; Luk 14:27 * 8:38: Mad 10:33 * 9:1: Mak 13:30 * 9:2: 2Pi 1:17-18; Ap 3:22

10 Hagö, bi nipe gau nibi bi rimnap kalip hag ñagla; kale ke nöp hag niñ hag niñ göm hagla, “Umem uraknabin, a göp u, manö it u niñhön?” ö gila.

11 Anig hagöm, Jisas nip hag niñöm hagla, “Bi lo manö hag ñeb bi gau niñhön ginig haggpal, ‘Ilaija nöd aunab,’ a gipal?” ö gila.

12 Hageila, Jisas haga, “Niñö haggpal. God Manö u kalı kliš rıköm hagla, ‘Bi Ilaija nöd apöm nan gau gi jin geinab,’ a gila. Pen God Manö u manö ap kalı kliš rıköm hagla, ‘Nibi bi gau Bi Niñ nipe nip udagöm, nip ilön kub niñaböl,’ a gila manö u, niñhön ginig anig hagla, a gimim, niñbim? *

13 Pen Ilaija hagla anıbu, hainö aunab, a gimim, gası u niñagmim. Nip nöd yag daulö, kub göm, manö hag ñö niñöl gi, gası kale ke niñöm nip abönamö gi naij yabıt gila. Anıb u, God Manö u kalı kliš rıköm, nip ginaböl, a gila rö nöp gila,” a ga. *

Kijaki niñ pro ap aban ala u, Jisas hag hön yua

(Mad 17:14-21; Luk 9:37-43)

14 Pen kale ban yan amöm niñla, bi lo manö hag ñeb bi rimnap, Jisas bi nipe unbö ajip gau aip pen pen hag midlö niñöl gi, nıbi bi iru nöp apöm, kalip ud yuö yuöm niñöl gi mideila.

15 Anig gi niñmidlö niñöl gi, Jisas apjakaiö, nıbi bi ap mideila gau, aiö göm, am nip hag wıhai udla.

16 Jisas bi nipe gau kalip hag niñöm haga, “Niñhön ginig pen hagö pen hagö gajim?” ö ga.

17 Anig hagö niñöl gi, bi ap nıbi bi mideila anıb au haga, “Manö hag ñeb bi. Niñ yad u, kijaki aban alö, manö gagöp.

18 Niñ rimnap nip rapın gö, ap lug paköm, kiñu habkob gaı goı apöm, meg hip yımöm, niñmagö ma hañ romanı iñ göm göp. Pör anig gö gö me, daubin u pen bi ne gau kalip

hagnö, kijaki u hag yu wasö niñöm arö gıpal,” a ga.

19 Anig hageia, Jisas kalip haga, “Kale nıbi bi miñi midpim i God nip niñ ud pidön gagpim. Niñ mai nip niñ udmim, nan anıb gau ke ginabim? Manö pör hagnö niñbim u, aige göl gem manö kliš halö hagnö niñnabim? Niñ anıbu ud midpin i dauim!” a ga.

20 Hagö, dam Jisas mideia it au daulö, kijaki niñ anıbu nip aban ala u, Jisas nip niñöm, niñ u nip gö, ap lug paköm, ado malo göl gi, kiñu habkob gaı goı apöm luga.

21 Anig gö, Jisas niñ anıbu nap nip hag niñöm haga, “Nan anıbu niñ mai rö ga?” ö ga. Hageia haga, “Hadame nöp niñ pro magö u nöp ga.

22 Kijaki anıbu, nip pör al pak lin, a göm, mab inab anı gau abe, niñ anı gau abe ud yuöp. Anıb u, halip apıl mög niñmön, nan anıbu hag yuep rö lainım u, hag yu,” a ga.

23 Hageia, Jisas haga, “Yip niñhön ginig, ‘Hag yuep rö lainım u, hag yu,’ a gimön hagabön? Hag niñnabin rö ginab, a gi gası niñnabön u, hag niñnabön u rö ginab,” a ga. *

24 Hageia, niñ nap u yıñid nöp haga, “Nöp niñ udpin; anig ginabön, a gem, gası u niñbin u pen gası miñöp niñnam rö löp u, yip gası aij niñmön niñem yad böñ nöp niñ udnam,” a ga.

25 Pen nıbi bi iru nöp, apıl miñau Jisas aip mideila au, gi dö gi aueila niñöm Jisas kijaki u nip haga, “Ne kijaki, nıbi bi gö rimid hauı alö manö hagagnaböl u, nöp hagabin, niñ u nip arö gimön, böñ nöp armön, hainö kauyanı ado gi auagmön!” a ga.

26 Hagö, kijaki anıbu gauı göm, niñ u nip gö, ap lug paköm, giı giı gi, gi pidön gö, nıbi bi iru nöp hagla, “Hadö umöb,” a gila. *

27 Anig hagla u pen Jisas niñmagö ur nıpe u udöm, nip ud urak ña.

* 9:12: Mal 4:5; Sam 22:1-18; Ais 53:3 * 9:13: Mad 11:14 * 9:23: Mad 21:21; Mak 11:23 * 9:26: Mak 1:26

28 Hainö Jisas ram raul miḡan amöm, bi nipe gau aip kale nöp midöl gi, nip hagla, “Niñhön giñig hon kijaki anibu nip hag yu wasö niñbun?” ö gila.

29 Hageila, Jisas haga, “Kijaki anibu rö yiñharin hag yuagnaböl; God nip sabe gilö me, höñ arnaböl. Wasö u höñ aragnaböl,” a ga.

Jisas kauyañ, “Umeme uraknabin,” a ga

(Mad 17:22-23; Luk 9:43-45)

30-31 Jisas bi nipe gau ut gi, ram miñnön anibu arö göm, ram miñnön Galili añ au amöl gi, bi yad gau kalip manö hag niñ aij giñam, a göm, agamij pi göl midöl gi, kalip hag niñmidöp. Kalip hag niñom haga, “Bi Niñ nipe nip mumug göm bi riñnap kalip niñ, nip al pak lilo, umöm, niñ miñhöp midöm, niñ miñhöp niñgan kauyañ uraknab,” a ga. *

32 Nipe anig hagö niñjöl gi, manö iñ anibu niñhön, a göm, nip hag niñjlap u pen piñriköm, hag niñagla. *

Yad nöp bi kub midpin, a göm, manö pen pen hagla

(Mad 18:1-5; Luk 9:46-48)

33-34 Pen adan añ au amöl gi, Jisas bi nipe gau, “Yad nöp bi kub, ne bi kub wasö,” a göl gi, pen pen haglö ara. Am Kapaneam amjaköm, ram raul u amöm, Jisas kalip hag niñjöm, haga, “Adan añ au apöl gi, manö niñhön hagpe auajip?” ö ga. Hagö, bi nipe gau manö anibu hag niñjöl göm aula u niñjöm, nable gö, pen hag niñagla.

35 Hag niñageila, Jisas am asiköm, bi nipe unbö miñgan lañ gau kalip hagö aueila haga, “Niñbi bi kub midniñg göl gau, niñbi bi yiñharin wög gi niñbal rö midöm, niñbi bi riñnap kalip magöñhalö wög gi niñöl,” a ga. *

36 Anig hagöm, niñ pai pro ap dapöm miñdeila añ au löm, wabi göl gi, haga,

37 “Niñbi bi yip niñ udöm, niñ pai pro i rö añ ap ud aij giñaböl u, niñ u nip nöp wasö, yad abe udnaböl. Pen yip udnaböl u, yip nöp wasö, Bapi yip hag yuö aunö u nip abe udnaböl,” a ga. *

Niñbi bi kotmal hon gagnaböl gau, kale niñbi bi niñjeb hon

(Luk 9:49-50)

38 Pen Jon Jisas nip haga, “Manö hag niñeb bi. Bi ap hib ne hagöm, kijaki aiñon pi hag höñ yuö niñjun nip hagno, ‘Ne bi hon aip jim niñöl ajagpun u, anig gagmön,’ a giñno,” a ga.

39 Hageia, Jisas nip pen haga, “Nip niñhön giñig wasö giñpe? Niñbi bi yip gasi niñjöm, hib yad hagöm, nan gagep rö riñnap giñaböl gau, hainö ado göm yip manö naj hagagnaböl.

40 Niñbi bi kotmal hon gagnaböl gau, kale niñbi bi niñjeb hon. *

41 Pen niñjim! Niñbi bi an, kalöp Jisas bi nipe, a göm, niñig miñ niñlö niñjñabim u, God kalip ud aij giñab,” a ga. *

Giñ naj gun rö löp, a giñmim, niñ naj giñmim

(Mad 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 “Pen niñbi bi riñnap apöm, niñ pai yip niñ udpal gau, kalip nan si nan naj adö u gi yamlö, kale gasi yip u hauñ göm, nan si nan naj giñaböl. Niñbi bi anig giñig geinaböl u, nöd kabö kub ap unam u nagi ud li riñriköm, dam niñig solwara añ au yublap u aij. Pen kaminiñ midöm, anig giñ naj giñaböl u, ilön kub yabiñ udnaböl,” a ga.

43 Jisas anig hagöm haga, “Niñmagö ap gö, kale nan si nan naj giñig gabim u, niñmagö böñ anib lau riñb gi dö gi yube, böñ lau u nöp miñdainim. Anig giñmim, nan si nan naj anibu gagnabim rö, kaminiñ arnabim. Pen niñmagö miñhöngöl midö,

* 9:30-31: Mak 8:31; 10:32-34; Jon 7:1 * 9:32: Luk 9:45 * 9:35: Luk 22:24; Mad 20:25-27; Mak 10:43-44 * 9:37: Mad 10:40 * 9:40: Mad 12:30; Luk 11:23 * 9:41: Mad 10:42 * 9:43: Mad 5:30

gɪ najj gɪmim, ram mɪnɔŋ Hel, mab pɔr nɔp inmɪdɔp au arnabim. *

44 Ram mɪnɔŋ anɪbu, 'kalɪp gɪse pɔr nɔp lɪ mɪdɔl gɪ, mab in nɔp mɪdeinab.'

45 "Ma kɪd u, u rɔ nɔp. Ma kɪd ap gɔ, kale nan si nan najj gɪnɪg gabim u, ma kɪd bɔŋ anɪb lau rɪb gɪ dɔ gɪ yube, bɔŋ lau u nɔp mɪdainɪm. Anɪg gɪmim, nan si nan najj anɪbu gagnabim rɔ, kamɪŋ arnabim. Pen ma mɪhɔŋgɔl mɪdɔ, gɪ najj gɪpe, kalɔp ram mɪnɔŋ Hel, mab ke inab u yuɔ, ilɔn kub udnabim.

46 Ram mɪnɔŋ anɪbu, 'kalɪp gɪse pɔr nɔp lɪ mɪdɔl gɪ, mab in nɔp mɪdeinab.'

47 Amgɔ magɔ u, u rɔ nɔp. Amgɔ magɔ ap gɔ, kale nan si nan najj gɪnɪg gabim u, amgɔ magɔ bɔŋ anɪb lau ud gulu gɪ yube, bɔŋ lau u nɔp mɪdainɪm. Anɪg gɪmim, nan si nan najj anɪbu gagnabim rɔ, God ram mɪnɔŋ nɪpe au arnabim. Pen amgɔ magɔ mɪhɔŋgɔl mɪdɔ, gɪ najj gɪpe, kalɔp ram mɪnɔŋ Hel, mab ke inab u yuɔ, ilɔn kub udnabim. *

48 Ram mɪnɔŋ anɪbu, 'kalɪp gɪse pɔr nɔp lɪ mɪdɔl gɪ, mab in nɔp mɪdeinab.' *

49 "Bɪ haɪ run laulɔ in dɔ aij lɪnab u rɔ, God nɪpe nɪbi bɪ magɔŋhalɔ kalɪp anɪg unbɔ rɔ nɔp gɪnab.

50 "Dɔ sol nan dɔ kal aij yabɪ u pen dɔ kal nɪpe u arɔ, aige gɔl gɪmim gɪpe, kauyaŋ dɔ kal gɪnab? Anɪb u, kale nɪbi bɪ dɔ kal rɔ mɪdmim, nɪbi bɪ rɪmnap mɪdmagɔ lɪmim, aip agamɪj mɪdaimim," a ga. *

10

*"Nɪbi hag yuep aka wasɔ?" gɪla
(Mad 19:1-12; Luk 16:18)*

1 Jisas Kapaneam arɔ gɔm, ram mɪnɔŋ Judia aŋ gau amɔm, am nɪg Jodan juɔm, bɔŋ lɔdaŋ ara. Nɪbi bɪ gau nɪŋɔm, ap magum geila nɪŋɔm

* 9:47: Mad 5:29 * 9:48: Ais 66:24 * 9:50: Mad 5:13; Luk 14:34 * 10:4: Dud 24:1-4; Mad 5:31

* 10:6: Jen 1:27; 5:2 * 10:8: Jen 2:24; Ep 5:31-33 * 10:11: Mad 5:32

nɪpe pɔr gɪmɪdɔp rɔ kalɪp manɔ hag nɪa.

2 Bɪ Perisi rɪmnap, Jisas nɪhɔn rɔ hagnab, a gɔm, apɔm, nɪp hag nɪŋɔm hagla, "Bɪ gau nɪbi udɔm, hag yunɪg, hag yunabɔl aka ne nɪhɔn gasɪ nɪŋban?" ɔ gɪla.

3 Hageila, Jisas haga, "Mosɪs God Manɔ kalɪ kɪɪŋ rɪkɔm, kalɔp manɔ nɪhɔn haga?" ɔ ga.

4 Hageia hagla, "Mosɪs haga, 'Nɪbi hag yunɪg, "Nɔp hag yuabin," a gɔm, kɔp bad ap kalɪ kɪɪŋ rɪkɔm nɪp nɪm, hag yunɪm,' a ga," a gɪla. *

5 Hageila, Jisas haga, "Kalɔp manɔ hag nɔ, nɪŋmim, yɪŋɪd udagpim u me, Mosɪs lo manɔ anɪbu kalɪ kɪɪŋ rɪka.

6 Pen God ram mɪnɔŋ hadame dagol gɪ la nɪn u, bɪ gɪ lɔm, nɪbi gɪ lɔm, ga. *

7 Adɔ anɪbu me, bɪ gau nɪme nap bɪ aip mɪdɔm, am nɪbi udɔl gɪ, kalɪp arɔ gɔm,

8 kale ber mɪhau jɪm nɔl hanlɔ haɪ roman aɪ lɪnab. Hainɔ ke ke wasɔ, jɪm nɔl nɔp mɪdeinabil. *

9 God hagɔ, bɪ nɪbi udɔm haɪ roman aɪ lɪnab anɪbu, bɪ rɪmnap am kalɪp hag pak asɪk ke ke lagɔl," a ga.

10 Anɪg hagɔm, bɪ nɪpe gau aip kauyaŋ ram raul mɪgan yaŋ amɔm, Jisas nɪp manɔ adɔ anɪbu kauyaŋ hag nɪŋeila.

11 Jisas haga, "Bɪ ap nɪbi udɔm, hag yuɔm, am nɪbi hain nɪbɔ udnab u, nɪpe nɪbi si udep bɪ. *

12 Nɪbi u, u rɔ nɔp, bɪ udɔm, arɔ gɔm, am bɪ hain nɪbɔ udnab u, nɪpe bɪ si udep nɪbi," a ga.

*Jisas nɪ pai pro gau kalɪp wabi gɔm, nɪmagɔ kalɪp nabɪc adɔ laŋ la
(Mad 19:13-15; Luk 18:15-17)*

13 Nɪbi bɪ rɪmnap, Jisas nɪ pai hon gau ud nɪŋaŋ, a gɔm, daueila, pen bɪ nɪpe gau kalɪp hag geila.

14 Anɪg hageila, Jisas nɪŋɔ, mulu lugɔ, haga, "Nɪ pai pro gau arɔ gɪpe,

yad aulan. God ram minöŋ u ñi pai pro anib gau rö midpal.

15 Yad kalöp niŋö yabił hagabin, niŋi bi gau, ñi pai pro gau God ram minöŋ adö laŋ manö u niŋ udpal rö niŋ udagnaböl u, God ram minöŋ niŋe au aragnaböl,” a ga. *

16 Anig hagöm, ñi pai pro gau kalip ud wabi göm, ñimagö niŋe nabic kalip adö laŋ löm haga, “God kalöp abad midainim,” a ga.

*Bi nan iru mideia ap
(Mad 19:16-22; Luk 18:18-23)*

17 Pen Jisas arö niŋöl gi, bi ap gi dö gi apöm, Jisas mideia il au kugom yimöm, haga, “Manö hag ñeb bi aij yabił! Yad niŋön gem pör midep u udnabin?” ö ga.

18 Hageia, Jisas haga, “Yip niŋön ginig, ‘Bi aij yabił,’ a gipan? Niŋi bi ap aij midagpal; God añi me aij midöp.

19 Pen ne God lo manö u niŋban: ‘Wip alagmim; niŋi si bi si gagmim; nan si udagmim; manö kub hagmim piral hagagmim; manö piral hagmim niŋi bi rimnap nan kale gau piłi gi udagmim; name nap hagmil adö u rö nöŋ niŋmim, hain gimim,’ ” a ga. *

20 Jisas anig hagö, bi anibu Jisas niŋp haga, “Manö hag ñeb bi. Yad ñi pro nöŋ midem, lo manö anib gau magöŋhalö niŋöl gi midpin,” a ga.

21 Hagö, Jisas niŋp niŋöm, midmagö löm, haga, “Ne nan añi ap nöŋ gagpan. Ne ammön, nan ne niŋön niŋön midöp gau sikim gi, mani udmön, niŋi bi nan midagöp gau kalip ñimön. Anig gimön me, nan aij ne u mideinab God ram minöŋ kumi kabö adö laŋ au. Hagpin rö gimön, aumön, yad aip ajaiul,” a ga.

22 Anig hagö, bi anibu nan niŋe iru mideia rö, mög gö, gasi milö yabił löł gi ara.

23 Jisas bi niŋe gau kalip niŋ ginigabö göm haga, “Niŋi bi nan iru mideinab gau uŋham yabił God niŋi

bi niŋe midlö, kalip udöm ram niŋe au abad mideinab,” a ga.

24 Anig hagö, bi niŋe gau manö anibu niŋöm, gasi iru nöŋ niŋlö niŋöl göm, Jisas kalip kauyaŋ haga, “Ñi pai yad gai i, manö hagabin i niŋim. God ram minöŋ u uŋham arep rö midöp!

25 Kaj kamel gau kali mauöt nagi yubal migam u arnig, uŋham arnaböl u pen niŋi bi utpö kilno mani nan gau iru midöp gau, God ram minöŋ niŋe au uŋham yabił arnaböl,” a ga.

26 Jisas anig hagö, bi niŋe gau aiö yabił göm, pen hag niŋöl hag niŋöl göm hagla, “Anib u, an rö pör midep u udnab?” ö gi la.

27 Hageia, Jisas kalip niŋöl gi haga, “Niŋi bi gau ke göl rö lagöp; God nöŋ me niŋön niŋön ginig, ginim rö nöŋ midöp,” a ga.

28 Pen Pida Jisas niŋp haga, “Nöŋ! Hon ne aip ajöl gi, nan hon gau magöŋhalö arö gipun,” a ga.

29 Hageia, Jisas haga, “Yad kalöp niŋö yabił hagabin, niŋi bi yip gasi niŋöm, manö aij yad wög u ginig, ram minöŋ kale arö göm aka, niŋin niŋmam kale gau arö göm aka, niŋe nap kale gau arö göm aka, wög adin kale gau arö göm, wög yip geinaböl u,

30 God kalip ud aij ginab. Kalip abad midö, minöŋ nabön adö il i mideinaböl ñin u, ram, niŋin niŋmam, niŋe nap, ñi pai, wög adin kale iru yabił mideinab. Pen ñin rimnap niŋi bi rimnap gau, kalip niŋi bi yad pig midpal u niŋöm, kalip gi naij ginaböl. Hainö pen God kalip dam ram minöŋ niŋe au ud arö, niŋe aip pör nöŋ mideinaböl.

31 Pen niŋi bi uri nöd araböl gau, hainö iru nöŋ jöl adö yabił gau mideinaböl. Pen niŋi bi uri jöl adö yabił gau midpal gau, hainö iru nöŋ nöd am mideinaböl,” a ga. *

Jisas kauyaŋ, “Umem uraknabin,”

* 10:15: Mad 18:3 * 10:19: Eks 20:12-17; Dud 5:16-20 * 10:31: Mad 20:16; Luk 13:30

a ga

(Mad 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Pen kale Jerusalem amöl gi, Jisas nöd ga; bi nipe gau hain göm, gasi milö milö niñöl gi areila niñöm niñi bi hain aueila gau niñöm piñiñ gila. Jisas pen bi nipe unbö migan lañ gau kalip nöp ut gi, goł au amöm, nan niñön niñ giñig ga u kalip hag ña. *

³³ Jisas haga, “Hon Jerusalem arno niñöl gi, bi ap Bi Ñi nipe niñ kain gi dam, bi God niñ nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe niñmagö kalip ñö, niñ manö kub hagöm, ‘Bi aniñi niñ al pak lep,’ a göm, ud bi Juda wasö gau kalip niñaböl.

³⁴ Niñlö, niñ hag juöm, kiñu alöm, nagı ud paköm, dam böñ nöp al pak liñö umnab. Pen niñ mihöp midöm, niñ mihau niñgan u kauyan uraknab,” a ga.

Jems aip Jon aip bi kub midaiul, a gi gasi u niñlö
(Mad 20:20-28)

³⁵ Sebedi niñ nipe mihau, Jems aip Jon aip apil Jisas niñ haglö, “Manö hag ñeb bi, hol mihön nöp manö ap hag niñlo, ne yau a giñmön giñabön u aij,” a giñlö.

³⁶ Anig hagailö, Jisas kalip haga, “Kale yip hag niñniñ gabil aniñbu, yad kalöp niñön giñnam?” ö ga.

³⁷ Hageia haglö, “Hainö ne mailö aij ke halö midmön, ram niñnön magöñhalö kiñ rö abad mideinabön niñ u, halip mihön, bi ap ud niñmagö yijig böñ lau adö limön, bi ap ud niñmagö sidagö böñ lau adö lö, asik midaiul,” a giñlö.

³⁸ Anig haglö, Jisas haga, “Kale mihön niñ aij giñmil hagagabil. Niñ asi yad niñnabin u kale mihön u rö nöp niñnabil? Yad niñ paknabin u, kale mihön u rö nöp paknabil?” ö ga. *

³⁹ Hageia, “Yau, anig giñnabul,” a giñlö. Hagailö, Jisas haga, “Niñö

hagabil. Niñ yad niñnabin u, kale mihön u rö nöp niñnabil; niñ paknabin u, kale mihön u rö nöp paknabil u pen *

⁴⁰ niñmagö yijig yad böñ lau an mideinab, niñmagö sidagö yad böñ lau an mideinab u yad hagagnabin; u bapi nan nipe; nipe ke niñöb rö giñnab,” a ga.

⁴¹ Pen Jisas bi nipe unbö sidun lañ manö aniñbu niñlö, kalip mulu lugö, Jems Jon bi mihau kalip hag gila.

⁴² Anig giñlö, Jisas kalip magöñhalö hagö aueila haga, “Kale niñbim, Juda niñi bi wasö gau, kiñ kale kłö göm abad midpal; bi kub kale manö niñön niñön hagnaböl u niñöm ana udöm hain giñnaböl me. *

⁴³ Pen kale giñpal rö gagmim. Bi an bi kub midainim u, bi pro rö midöm, niñi bi riñnap kalip wög gi ñeb bi rö midainim. *

⁴⁴ Bi an bi kub yabiñ midainim u, bi pro ramö gau rö midöm, niñi bi riñnap kalip magöñhalö nagı wög gep bi ap rö midainim.

⁴⁵ Bi Ñi nipe u, niñi bi gau kale wög yip giñlan, a göm, auaga; wög kalip gi niñ damem, hainö nan si nan naij giñpal adö u haji gi umnö, niñi bi iru nöp kamıñ aröl, a göm, aua,” a ga.

Jisas amgö we ga bi ap gö, amgö niñ niñja

(Mad 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Jisas bi nipe gau aip daun kub Jeriko amjakla. Kale Jeriko arıñk arniñ, niñi bi iru yabiñ nöp aip arla. Bi Dimeas niñ nipe Badimeas amgö we ga u, mani niñ, a göm, asıñ hagöl gi, adan goł au asıñ mideia.

⁴⁷ Asıñ midö niñöl gi, “Jisas bi Nasared niñbö u auab,” a giñlö niñöm, nipe wiñ alöm haga, “Jisas, Depid Niñ nipe, yip mög niñmön!” a ga.

⁴⁸ Hageia, niñi bi gau niñ hag göm hagla, “Manö hagagmön! Agamıñ mid!” a gila. Anig hagla u pen nipe agamıñ midöm wasö, meg magö dap

* 10:32: Mak 8:31; 9:31 * 10:38: Mak 14:36; Luk 12:50 * 10:39: Ap 12:2; Rep 1:9 * 10:42: Luk 22:25-26 * 10:43: Mad 23:11; Mak 9:35

ranöm w+ñ kub alöm haga, “Depid Ñi nipe, yip mög niñmön!” a ga.

⁴⁹ Hageia, Jisas söl anib au pidön göm haga, “Nip w+ñ albe, aui auañ,” a ga. Hagö, nibi bi gau bi amgö we u nip hagla, “Jisas nöp w+ñ alab. Urakmön gasi halö aumön,” a gila.

⁵⁰ Hageila, wañj m+lobö nipe u ud ju yuöm, y+ñ+d nöp uraköm, Jisas m+deia au ara.

⁵¹ Areia, Jisas nip haga, “Yip niñhön gan, a g+mön, auabön?” ö ga. Hageia haga, “Manö hag ñeb bi. Amgö u kauyañ niñnam, a gem, auabin,” a ga.

⁵² Hageia, Jisas haga, “Jisas yip gö kam+ñ linab, a g+mön, niñ udpan u rö, me ne kam+ñ löp, gö ne aru,” a ga. Anig hagö niñöl gi, magö anibu nöp amgö ñil niñöm Jisas aip ara. *

11

*Jisas ud an an löm Jerusalem arla
(Mad 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)*

¹ Jisas bi nipe gau aip am am Jerusalem söl söl göl gi, Olip Dum, ram riñg aglö Bedpagi Bedani a gal u amjaköm, Jisas bi nipe m+höp hagöm haga,

² “Ram m+ñöh niñgan lödañ ammil niñnabil, kaj donki marep nibi bi ud ajagpal ap ad+ik l+lö m+deinab. Niñmil, hub+ik daumil.

³ Nibi bi riñnap kalöp niñhön g+niñg anig gabil, a gaiöl, hagmil, ‘Bi Kub wög ap göm, kauyañ yuö, aunab,’ a g+mil,” a ga.

⁴ Anig hagö, ammil niñlö, kaj donki marep ap adan au ram ajöñ if gof au nag+ ad+ik l+lö m+deia. Hub+ik g+lö niñöl gi,

⁵ nibi bi yöp söl anib au m+deila gau hagla, “Niñhön g+niñg kaj donki marep anibu hub+ik gabil?” ö gila.

⁶ Hageila, Jisas haga rö nöp ha-gailö, yau a g+lö,

⁷ kaj donki marep anibu dam Jisas m+deia au apil, wañj m+lö kub kale

ud jumil, kaj donki adö lañ lailö, Jisas adö anibu as+ika.

⁸ Nibi bi gau iru nöp, wañj m+löbö kale gau ud juöm, adan majö adö au lila; riñnap mab u+añ gau ud hak dap lila.

⁹ Anig göm, nibi bi nip nöd g+la gau abe, nip hain g+la gau abe, w+ñ alöl gi hagla,

“God hib nipe hagno adö arañ!

Bi Kub bi nipe yuö auab i;

God nip abad aij g+niñm. *

¹⁰ Bac Depid kiñ m+dom nibi bi abad m+dm+döp rö, nipe han+ip g+inab!

God hib nipe hagno adö arañ!” a gila.

¹¹ Jisas anig göm, Jerusalem aramöm, God sabe gep ram raul u amöm, nan gau niñ ajö niñöl gi, s+dö wad arö niñöl gi, bi nipe unbö m+gan lañ gau aip ram riñg aglö Bedani arla.

*Mab ñ+ñeb ap magö p+laga
(Mad 21:18-19)*

¹² Ruö pen, Bedani niñbö ado gi adan an au apöl gi, Jisas nip k+yö la.

¹³ K+yö lö, m+lö y+ñg niñga mab u+em ap m+deia. Magö riñnap p+löm m+döp aka göm, amöm niñga, magö p+laga; mab u+añ nöp m+deia. Pen niñhön: magö p+lep ñ+n u auaga. *

¹⁴ Anig gö, Jisas mab anibu haga, “Hainö nibi bi riñnap mab magö ne u niñagnaböl,” a ga. Bi nipe gau manö haga anibu niñla.

*God sabe gep ram nan s+kim geila
gau, Jisas kal+ip hag höñ yua*

(Mad 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹⁵ Jisas bi nipe gau u+ gi, Jerusalem amöm, God sabe gep ram raul amöm niñga, nibi bi gau s+kim göl gi, mani y+ñj+köl gi m+deila. Anig geila, mani y+ñj+k geila abañ bad gau ud ado göm, yaur dap l+lö rauöl gi m+deila mab po gau ud ado göm, nibi bi s+kim göl gi, nan rauöl gi, ram raul

an+bu m+deila gau, kal+ip r+id+k gi hön yua.

16 R+id+k gi hön yuöm haga, “Nan r+imnap dap God sabe gep ram kabö waryö g+gabö göl m+idöp an i padiag-mim,” a ga.

17 An+ig hagöm haga, “God Manö u kal+ kliñ r+köm hagla, ‘God hagöp, ‘Ram yad u, n+ibi b+ ram m+inön gau gau magöñhalö apöm, y+ip sabe g+inaböl,” a göp,’ a g+la. Pen kale an+ig gajim, b+ nan si ud pi göl m+idpal ram ap rö löp,” a ga. *

18 An+ig hagö, b+ God n+ip nan sabe gep b+ kub gau abe, b+ lo manö hag ñeb b+ gau abe, manö an+bu n+inön, n+ip al pak lun, a g+la. Pen n+ibi b+ gau magöñhalö manö n+ip u n+inön aiö g+la rö me, Jisas n+ip p+ñ+ñ göm, aigöl gun n+ip al pak lun, a göm, gas+ u ulhai n+ñ m+deila. *

19 Ram duga magö u, Jisas b+ n+ipe gau aip Jerusalem arö göm arla.

*God n+ip gas+ añ+ n+inmim hag n+ñbe, hag n+inabim rö g+inab
(Mad 21:20-22)*

20 Ruö s+ib halö adan an au amöl gi n+ñla, mab u+em Jisas hag ga u it halö böñ nöp m+lep gi m+deia.

21 An+ig ga n+inön Pida haga, “Manö hag ñeb b+, nön! U+em mab rol hag gaina i m+lep gi lugöp!” a ga.

22 Hageia, Jisas haga, “God n+ip n+ñ udmim.

23 Yad kalöp n+ñö hagabin, hon hagno God u rö nöp g+in+m, a g+mim, gas+ m+ihöp wasö gas+ añ+ n+inmim, dum ilö an+ibi ‘Ñ+g solwara an au dan gi dam pak,’ a g+inabim u, hagnabim rö g+inab. *

24 An+ib u me, God n+ip hagnabun rö g+inab, a g+mim, gas+ añ+ n+inmim hag n+ñbe, hagnabim rö g+inab. *

25 Pen God n+ip sabe g+in+g g+mim, n+ibi b+ r+imnap kalöp gi naj g+ipal gau n+inmim arö g+mim n+inön Nap kale kumi kabö adö lan m+idöp u, nan

si nan naj kale g+ipim gau n+inön arö g+inab. *

26 Pen n+ibi b+ r+imnap kalöp gi naj g+ipal gau n+inmim arö gagnabim u, Nap kale kumi kabö adö lan m+idöp u, nan si nan naj kale g+ipim gau u rö nöp n+inön arö gagnab.

“Nöp an hagö an+ig gi ajabön?” ö g+la

(Mad 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Pen Jisas b+ n+ipe gau aip kauyan Jerusalem apjaköm, n+ipe God sabe gep ram raul gau gi ajö n+inöl gi, b+ God n+ip nan sabe gep b+ kub gau abe, b+ lo manö hag ñeb gau abe, b+ manö ud as+kep gau abe, Jisas m+deia au apöm hagla,

28 “Nöp an, an+ig g+mön, a gö, gi ajabön?” ö g+la.

29 Hageila, Jisas pen haga, “Yad kalöp manö ap hag n+inön, y+ip hag ñeinabim u, yad pen yad an hagö gi ajabin u, kalöp hag ñ+nabin.

30 Jon n+ibi b+ gau kal+ip ñ+g pak ña u, God hagö ñ+g pak ña aka gas+ n+ipe ke n+inön ñ+g pak ña? Y+ip hag ñ+be, n+in+ñ!” a ga.

31 An+ig hagö, kale ke hag n+ñ hag n+ñ göm hagla, “Hon hagnabun, ‘God hagö, Jon n+ibi b+ gau kal+ip ñ+g pak ña,’ a g+inabun u, han+ip hagnab, ‘An+ib u, n+ihön g+in+g Jon manö n+ipe u n+ñ udagpim?’ ö g+inab.

32 Pen hon hagnabun, ‘Jon gas+ n+ipe ke n+inön kal+ip ñ+g pak ña,’ a g+inabun u, han+ip n+ihön g+inab?” ö g+la. Pen n+ihön: n+ibi b+ gau magöñhalö, God hagö, Jon wög n+ipe g+m+idöp a göm n+in+m+dal u me, Juda b+ kub an+ib gau p+ñ+ñ göm manö ke ap hagagla.

33 Gas+ an+bu n+inön hagla, “Hon n+inagpun,” a g+la. An+ig hageila, Jisas kal+ip pen haga, “Kale y+ip pen hag ñagpim rö, y+ip an hagö gi ajabin u, kalöp u rö nöp pen hag ñagnabin,” a ga.

* 11:17: Ais 56:7; Jer 7:11 * 11:18: Mak 14:1 * 11:23: Mad 17:20 * 11:24: Mad 7:7 * 11:25: Mad 6:14-15

12

Juda n̄ibi b̄i gau kale God b̄i n̄ipe gau kal̄ip ḡi naij ḡila, a ga (Mad 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Jisas pen kal̄ip manö adö ap hod riköm haga, “B̄i ap waryö göm, naḡi wain wög u ḡi ȳimöm, wain magö pak hib jakep, a göm, m̄igan ap ḡi l̄i aij ḡinab. N̄ibi b̄i apöm naḡi magö si udnaböl u n̄iḡ m̄idaiun, a göm, ram ḡilaḡ ḡi m̄ilö kub ap göm, b̄i r̄imnap kal̄ip hagnab, ‘Kale naḡi wain wög ȳip u abad m̄idmim, hainö p̄ilöm po gö, ȳip r̄imnap, kale r̄imnap udmim,’ a göm, ram m̄inöḡ m̄ilö gau arnab. *

² Wain magö po ḡinab magö u, b̄i n̄ipe ap hag yuöm, hagnab, ‘Wain magö ȳip r̄imnap ñ̄ilö daumön!’ a ḡinab.

³ Hagö, amjakö, b̄i wög ḡinaböl gau, n̄ip ud pak pak löm, ȳihar̄iḡ nöp hag yunaböl.

⁴ An̄ig ḡilö, b̄i wain wög nap n̄ibö u b̄i ap pen hag yunab. Amjakö, n̄ip nab̄ic laḡ paköm, ḡi naij yab̄iḡ ḡinaböl.

⁵ An̄ig ḡilö, b̄i wain wög nap n̄ibö u, b̄i ap pen yuö arö, n̄ip böḡ nöp al pak l̄inaböl. B̄i r̄imnap iru nöp yuö, an̄ib unbö nöp göl ḡi, r̄imnap m̄iñu magö paknaböl, r̄imnap böḡ nöp al pak l̄inaböl.

⁶ An̄ig ḡilö ḡilö me, b̄i wain wög nap n̄ibö u b̄i n̄ipe ap m̄idageinab; ñ̄i m̄idmagö n̄ipe añ̄i m̄ideinab u, manö n̄ipe u udnaböl, a göm, yuö arnab.

⁷ Pen amjakö, n̄ibi b̄i wain wög ḡi m̄ideinaböl gau n̄iḡöm hagnaböl, ‘Ñ̄i auöp i, b̄i wain wög nap n̄ibö u ñ̄i n̄ipe auöp. An̄ib u, n̄ip al pak lun me, nan n̄ipe udn̄im rö gau hon udnabun,’ a ḡinaböl.

⁸ An̄ig hagöm, ñ̄i an̄ibu n̄ip böḡ nöp al pak löm, dam höḡ gau ud yunaböl. *

⁹ An̄ig geinaböl, b̄i wain wög nap n̄ibö u apöm, n̄ihön ḡinab? N̄ipe

apöm, n̄ibi b̄i wain wög geinaböl an̄ib gau kal̄ip al pak löm, n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip hagö, wain wög an̄ibu abad m̄ideinaböl,” a ga.

¹⁰ An̄ig hagöm kal̄ip haga, “God Manö kal̄i k̄iñ riköm hagla, ‘B̄i ram gep gau kabö m̄ilö arö ḡila u, kabö an̄ibu nöp m̄iñi ram padö aḡ yaḡ u b̄in̄ig ñ̄öl m̄idöp. *

¹¹ B̄i Kub an̄ig ga u, hon n̄iḡun aij a gabun,’ a ḡila,” a ga.

¹² Jisas an̄ig hagö, b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i kub gau abe, b̄i lo manö hag ñ̄eb gau abe, b̄i manö ud as̄ikep gau abe, han̄ip nöp hagab, a göm, n̄ip sis̄i udun, a ḡi n̄iḡla u pen n̄ibi b̄i gau kal̄ip p̄iñ̄iḡ göm, arö ḡila.

“Dak̄is ñ̄eb aka ñ̄agep?” ö ḡila (Mad 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Pen hainö Juda b̄i kub an̄ib gau, b̄i Perisi r̄imnap aip, Herod b̄i n̄ipe r̄imnap aip kal̄ip hagla, “Kale Jisas m̄idöp au ammim, n̄ip manö r̄imnap hag n̄iḡbe, n̄ipe n̄ihön dui manö hageinab, n̄ip dam naḡi l̄inabun,” a ḡila. *

¹⁴ An̄ig hageila, Jisas m̄ideia au amöm, hagla, “Manö hag ñ̄eb b̄i. Hon n̄iḡbun ne b̄i n̄iḡö yab̄iḡ nöp hagpan. B̄i kub gau abe, n̄ibi b̄i ȳihar̄iḡ gau abe, kal̄ip n̄iḡmön p̄iñ̄iḡ gagpan. God hagöp rö nöp n̄iḡmön, n̄ibi b̄i gau kal̄ip ȳijig göl nöp hag ñ̄iban. An̄ib u, han̄ip hag ñ̄i! Hon Juda n̄ibi b̄i lo gau aigöl ḡi m̄idöp? Gapman b̄i kub Sisa u n̄ip dak̄is ñ̄eb aka ñ̄agep?” ö ḡila.

¹⁵ An̄ig haglö, Jisas manö piral hageila u n̄iḡöm haga, “N̄ihön ḡin̄ig, manö dui hagaḡ a ḡimim, ȳip manö piral an̄ibu hagabim? Mani magö ap daube, yad n̄iḡin,” a ga.

¹⁶ Hagö, dap ñ̄ilö n̄iḡöm haga, “Mani ba u, b̄i an̄ mulu ad̄iḡ u m̄idöm, an̄ hib u m̄idöp?” ö ga. Hageia hagla, “B̄i kub Sisa u nöp,” a ḡila.

* 12:1: Ais 5:1-2 * 12:8: Hib 13:12 * 12:10: Sam 118:22-23 * 12:13: Mak 3:6

17 Hageila, Jisas haga, “Sisa nan nipe midainim u Sisa nip ñimim; God nan nipe midainim u God nip ñimim,” a ga. Anig hagöm, manö piral kale u dauba gi aij ga anibu niñöm, aiö yabiñ gila. *

*Nibi bi umöm uraknaböl
(Mad 22:23-33; Luk 20:27-40)*

18 Sadyusi nibi bi gau, nibi bi umöm, urakagnaböl, a göm, niñmidal rö, rimnap Jisas mideia au apöm hagla, *

19 “Manö hag ñeb bi. Bi God manö hagep Mosi, manö ap hanip kali kñiñ riköm haga, ‘Bi ap nibi udöm, ñi pai riköm wasö, yiharini umeinab u, nimam nipe ap pen nibi kanñ anibu udöm, mam uma u ñi pai nipe u, a göm, riknab,’ a ga. *

20 Anib u, bi il halö unbö midun jini u mideinaböl. Nimam nöd nibi udöm, ñi pai riköm wasö, yiharini umnab.

21 Umö, nimam yigwö an nibo u pen nibi anibu nip udöm, u rö nöp ñi pai riköm wasö, yiharini umnab. Anig gö, nimam yigwö niñan nibo u pen nibi anibu nip udöm, u rö nöp ñi pai riköm wasö, yiharini umnab.

22 Anig gi dam dam, nimam unbö mudun jini u ñi pai riköm wasö, magöñhalö yiharini umnaböl. Hainö nibi u u rö nöp umnab. Pen nibi bi umöm uraknaböl, a gipan u,

23 nibi ani ap bi nipe unbö mudun jini linab anibu, hainö nimam mai aip nibi nipe mideinab?” ö gila.

24 Hageila, Jisas haga, “Kale God Manö kali kñiñ rikla u abe, God kñi nipe u abe niñagpim rö, gasi niñö niñagpim.

25 Nibi bi umbal gau uraknaböl ñin u, God ejol nipe gau midpal rö midöm, bi gau nibi udagnaböl; nibi gau bi udagnaböl.

26 Pen nibi bi kauyan urakagnaböl, a gipim u, Mosi mab pro in nöp mideia aiud kali kñiñ rika u niñagpim

rö löp. God, mab ineia an au midöm, Mosi nip haga, ‘Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale me, yad midpin,’ a ga. Anib u, bac bi nöd umla gau kalip hagöm, ‘God kale midpin,’ a ga. Pen kale hagpim rö, nibi bi gau umöm, böñ nöp umblap u, God nipe, ‘Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale midpin,’ a gagböp. *

27 Nibi bi kamini midpal aka umbal u, God niñöb kale magöñhalö kamini midpal. Kale niñ aij gagpim me, böñ nöp umbal, a gimim, niñbim,” a ga.

*God lo manö kub yabiñ u
(Mad 22:34-40; Luk 10:25-28)*

28 Bi lo manö hag ñeb bi ap, Jisas Sadyusi nibi bi gau kalip hag aij ga u niñöm, apöm nip hag niñöm haga, “Lo adö mai kub yabiñ?” ö ga. *

29 Hageia, Jisas haga, “Lo kub yabiñ u, God Manö u kali kñiñ riköm hagla, ‘Isrel nibi bi niñim! Bi Kub hon God, nipe ani nöp Bi Kub midöp. *

30 Midmagö ne u magöñhalö, gasi rimid ne u magöñhalö, kñi ne u magöñhalö udmön, God Bi Kub ne u nip midmagö limön,’ a gila.

31 Manö kub yabiñ ap, God Manö u kali kñiñ riköm hagla, ‘Ne ke midmagö liban rö, nibi bi gau kalip u rö nöp midmagö limön,’ a gila. Lo manö gau magöñhalö, lo anib miñau me lo kub yabiñ midöp,” a ga. *

32 Hageia, bi lo manö hag ñeb bi u haga, “Manö hag ñeb bi. Ne niñö yabiñ hagpan, God ani me Bi Kub yabiñ midöp; nipe rö rimnap midagpal.

33 Hon God nip nan pak sabe gi ñinabun aka nan pak sabe gi ñi böñ nöp launabun u nan kub wasö. Nan kub yabiñ me, midmagö hon u magöñhalö, gasi rimid hon u magöñhalö, kñi hon u magöñhalö udun, God Bi Kub u nip midmagö lun; hon ke midmagö libun rö, nibi bi gau kalip u rö nöp midmagö lun,” a ga. *

* 12:17: Ro 13:7 * 12:18: Ap 23:8 * 12:19: Dud 25:5 * 12:26: Eks 3:2,6 * 12:28: Luk 10:25-28

* 12:29: Dud 6:4-5 * 12:31: Lep 19:18 * 12:33: Dud 4:35; 1Sa 15:22; Hos 6:6

³⁴ Anig hageia, Jisas bi u, nipe gasi niŋ aij yabiŋ göm hagöp, a göm, niŋ haga, “Ne God bi nipe ap midmön rö löp,” a ga. Jisas pen manö niŋö yabiŋ gau nöŋ hageia u niŋöm, niŋi bi niŋmideila gau piŋniŋ göm, hainö manö piral gau niŋbö niŋ neb neb göm hagdäl rö, rimnap halö niŋ hag niŋagla.

Krais nipe bi an?

(Mad 22:41-46; Luk 20:41-44)

³⁵ Jisas God sabe gep ram au niŋi bi gau kalip manö hag niŋ midöl gi, niŋi bi gau kalip haga, “Bi lo manö hag niŋ bi gau niŋhön giŋig hagdäl, ‘Krais u nipe Depid niŋ nipe nöŋ,’ a giŋpal?”

³⁶ Ana Uŋ u, Depid niŋ gasi nöŋ, Depid nipe ke kali kliŋ riköm haga, ‘Bi Kub nipe Bi Kub yad u niŋ haga, “Ne niŋmagö yijig yad lau adö midmön, yad niŋi bi kolmaŋ ne gau kalip ma mo ne gau linabin,” a ga,’ a ga. *

³⁷ Anib u, Depid nipe ke Krais niŋ ‘Bi Kub yad’ a ga. Pen Krais Depid niŋ nipe midböŋ, niŋ ‘Bi Kub yad’ a gagböŋ,” a ga. Jisas manö il anigöl niŋöm hag aij ga rö, niŋi bi iru yabiŋ mideila gau manö niŋ u niŋniŋ löŋ gi niŋla.

Bi lo manö hag niŋ bi gau giŋpal rö gagmim, a ga

(Mad 23:1-36; Luk 11:37-54; 20:4)

³⁸ Jisas niŋi bi gau kalip manö hag niŋ giŋ haga, “Bi lo manö hag niŋ bi gau kalip niŋ aij giŋmim. Kale giŋpal adö u, waŋij miŋlö kub gau löm, maker gau arno, niŋi bi gau, auabim e, giŋlö, hib hane i adö laŋ mideian, a göm, gasi u niŋbal.

³⁹ Pen Juda magum gep ram u arno, hanip ka adö aij aij bi kub asikpal adö u asikmön, a giŋnaböl, a göm, gasi u niŋbal. Niŋi bi nan kub niŋbal an u, u rö nöŋ, niŋi bi amgö ilö adö au asikno, hanip niŋöm, hon bi gep hib midöp, a giŋnaböl, a göm, gasi u niŋbal.

⁴⁰ Bi lo manö hag niŋ bi gau, niŋi palpal ram nan kale gau nan hon rö laŋ, a göm, piŋ giŋ udpal. God niŋ sabe giŋnabun u, niŋi bi niŋöl, a göm, manö miŋlö kub piral piral adö rimnap nöŋ gau hagdäl. Anig giŋpal u, hainö God kalpe ilön kub unbö ke yabiŋ niŋnab,” a ga.

Niŋi kaŋiŋ yim gep rö marap God niŋ nan kub niŋ

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Jisas God sabe gep ram mani dap niŋmidäl miŋgan söŋ au asik midöm niŋa, niŋi bi gep gau, mani iru nöŋ dap yula.

⁴² Pen niŋi kaŋiŋ mani midageia ap, mani aŋ magö pro miŋhöŋ dap yua.

⁴³ Anig ga niŋöm, Jisas nipe bi nipe gau hagö aueila haga, “Yad kalöp niŋö yabiŋ hagabin, niŋi bi gau kale mani pro niŋbal, pen niŋi kaŋiŋ i mani kub yabiŋ niŋb. *

⁴⁴ Niŋi bi mani iru midöp gau, mani kale rimnap halö iru nöŋ midö niŋöl giŋ, mani kale God niŋ rimnap nöŋ dap niŋbal; pen niŋi kaŋiŋ i, mani nipe magö miŋhöŋ midajip u magöŋhalö dap niŋb. Nipe nan rau niŋeb mani ap midagöp. Anig göŋ u, God niŋö, niŋi bi rimnap pro niŋbal u pen niŋi kaŋiŋ i kub yabiŋ niŋb,” a ga.

13

God sabe gep ram waŋ giŋnab, a ga
(Mad 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Jisas God sabe gep ram u arö göm höŋ arö niŋöl giŋ, bi nipe ap niŋ haga, “Manö hag niŋ bi. Kabö aij udöm, ram aij giŋla i nöŋ!” a ga.

² Hageia, Jisas haga, “Ne kabö ram kub anibu niŋö, aij gö hagabön ar? Hainö ram anib i pa jö ma jö giŋ yulö, kabö ap, kabö ap adö au midageinab; böŋ nöŋ piral yunab,” a ga. *

* 12:36: Sam 110:1 * 12:43: 2Ko 8:12 * 13:2: Luk 19:44

*Miñör ugalöm u tham m+deinaböl,
a ga*

(Mad 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Jisas anig hagöm, God sabe gep ram u arö göm, Olip Dum ara. God sabe gep ram u nö lau midöp, Olip Dum nö lai midöp. Jisas Olip Dum au asik midö niñöl göm, Pida, Jon, Jems, Edru kale yam apöm niñ hagla,

⁴ “Nan hagajan u, ñin mai rö ginab? Pen nan nihön rö gö niñun hagnabun, ‘Nan anib gau miñi ginig gab,’ a ginabun?” ö gila.

⁵ Hageila, Jisas kalip haga, “Niñ aij gimim, manö piral haglö udagmim!”

⁶ Niñi bi iru nöp apöm, pir alöm, hib yad u udöl gi, hagnaböl, ‘Yad Jisas nöp auabin,’ a ginaböl. Anig haglö, niñö hagaböl, a gimim, niñagmim.

⁷ ‘Ram minöñ gai i pen pen gaböl, ram minöñ gau pen pen gaböl,’ a gaiöl, gasi iru niñagmim. Nan anib gau ginab u pen uri ram minöñ i i nan gau magöñhalö pis ginab, a gimim, gasi u niñagmim.

⁸ Niñi bi migan rimnap uraköm, niñi bi migan rimnap aip pen pen ginaböl. Kiñ migan rimnap uraköm, kiñ migan rimnap aip pen pen ginaböl. Ram minöñ gau magöñhalö munmon udöm, kiñyö kub yabit apöm ginab. Nan ginab anib gau, niñi gau kalip nöd niñ pai niñaj+p, hainö niñ pai rikpal rö u ginab.

⁹ Pen kale niñ aij gimim midaimim. Niñ rimnap kalöp dam Juda kansol bi gau kalip ñilö, manö kub hagnaböl. Niñ rimnap, Juda magum gep ram raul gau, ur udöm, kalöp paknaböl. Niñ rimnap, Jisas bi niñe, a göm, kalöp dam gapman bi kub abe kiñ abe m+deinaböl au amöm, manö kub hagnaböl. Pen anig ud araiöl u, manö aij yad u gapman bi kub gau abe, kiñ gau abe kalip hag ñinabim. *

¹⁰ Pen nöd manö aij yad u, niñi

bi ram minöñ ke gau gau magöñhalö hag ñilö arnab niñöm ñin hain hagpin u aunab.

¹¹ “Pen kalöp manö kub hagnig ud araiöl u, manö pen aigöl gi hagnun, a gimim, gasi iru niñagmim. Hagnig giñe niñöl gi, Ana U† kalöp gasi aij nö, hagnabim. Manö anibu kale ke hagagnabim; Ana U† niñe ke hagnab. *

¹² Niñ anibu, mam bi gau uraköm, mam rimnap kalip al paklan, a göm, kain gi dam bi manö niñeb bi gau niñmagö adö kalip ñilö, al pak linaböl. Nap bi gau uraköm, niñ pai kale ke gau kalip al pak lilan, a göm, kain gi dam bi manö niñeb bi gau niñmagö adö kalip ñilö, al pak linaböl. Niñ pai gau uraköm, niñe nap bi kalip niñöl, mulu lugö, kalip al pak lilan, a göm, kain gi dam bi manö niñeb bi gau niñmagö adö kalip ñilö, al pak linaböl. *

¹³ Yad lau adö m+deinabim u niñöm kalip mulu kal niñnaböl u pen kale niñi bi an an, klö gimim yip arö gagmim, cig gimim nöp m+deinabim gau, ñin hain hagpin u aueinab, God kalöp ud kamini yunab,” a ga. *

Hainö nan naij yabit waiö linab, a ga

(Mad 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ “Pen nan hil asi masi gep u, ka niñe aragep au am uraköl m+deinab, niñnabim u, kale niñi bi ram minöñ Judia m+deinabim gau, yiniñd piñiniñ gi nö ilö gau armim. (Kale niñi bi manö i uri nöp amgö li niñnabim gau, manö i u rik niñ aij gimim.) *

¹⁵ Niñi bi ram adö lan m+deinabim gau, nan yad rimnap udnam, a gimim, ado gi ram raul aragmim. *

¹⁶ Niñi bi wög naböñ gau ajeinabim gau, waij milö yad ap udnam, a gimim, ado gi ram aragmim.

¹⁷ Pen niñ anibu, niñi niñ mudun halö m+deinaböl gau abe, niñi niñ

* 13:9: Mad 10:17-20 * 13:11: Luk 12:11-12 * 13:12: Mad 10:21 * 13:13: Mad 10:22; Jon 15:21

* 13:14: Dan 9:27; 11:31; 12:11 * 13:15: Luk 17:31 * 13:17: Luk 23:29

painᵇan ci ñeinaböl gau abe, uᵇham yabiᵇt piñᵇin ḡi arnaböl. *

18 Nan ḡinab anᵇbu, God nᵇp sabe ḡimim, ram yᵇgön göp ñᵇn u ḡagnᵇm, a ḡimim.

19 Nᵇhön ḡinᵇg: God hadame dagol gau ram mᵇnönḡ ḡi la ñᵇn u rᵇköm, mᵇd damöm mᵇñi mᵇdpun ñᵇn i, nan naij anᵇbu rö ap gaga; hainö gau u rö nöḡ nan naij anᵇbu rö ap ḡagnab. *

20 Nan naij anᵇbu pör ḡiḡöp, nᵇbi bᵇi magöḡhalö um hakblap. Pen Bᵇi Kub nᵇpe nᵇbi bᵇi nᵇpe udnab gau kalᵇp ḡasᵇi nᵇḡöm, wasö gö me, nan naij anᵇbu yöḡ magö ap ḡinab.

21 “Ñᵇn anᵇbu nᵇbi bᵇi rᵇmnap kalöp hagnaböl, ‘Nᵇḡim! Krais mᵇdöp i! Krais mᵇdöp daḡ!’ a ḡinaböl u pen nᵇḡö hagaböl, a ḡimim, nᵇḡagmim.

22 Nᵇbi bᵇi rᵇmnap, God nᵇbi bᵇi nᵇpe ke hag la gau kalᵇp udun, a göm, piral hagöm hagnaböl, ‘Yad me Krais; yad me bᵇi God manö hagep ap,’ a göm, nan gagep rö rᵇmnap ḡinaböl. Pen God nᵇbi bᵇi nᵇpe ke hag la gau udagnaböl, wasö. *

23 Anᵇb u, nᵇḡ aij ḡimim. Nan nᵇhön nᵇhön hainö ḡinab u, yad kalöp hagnö nᵇḡbim u me, nᵇḡ aij göl ḡi mᵇdaimim.

*Jisas hainö ado ḡi aunab
(Mad 24:29-31; Luk 21:25-28)*

24 “Pen mᵇḡör kub anᵇb gau ḡi hakö nᵇḡöl ḡi, siḡö u siḡ göm, rakᵇn u mailö ḡagnab.

25 Gapi gau kumi kabö adö laḡ nᵇbö piḡ ju lug auö nᵇḡöl ḡi, nan kumi kabö adö laḡ mᵇdöp gau, ḡiḡan nᵇbö gai nᵇbö ḡinab. *

26 Ñᵇn anᵇbu, Bᵇi Ñᵇi nᵇpe piḡöḡ ke yabiᵇt udöm, mailö aij unḡö ke halö kumi bad aḡ au auö nᵇḡöl ḡi, nᵇbi bᵇi nᵇp nᵇḡnaböl. *

27 Pen ejol nᵇpe gau hag yuö ram mᵇnönḡ ke gau gau magöḡhalö rᵇgonḡ rᵇgonḡ gau amöm, nᵇbi bᵇi nᵇpe ke hag la gau uᵇ ḡöm nᵇp daunaböl. *

Mab siᵇip linab

(Mad 24:32-35; Luk 21:29-33)

28 Jisas haga, “Kale mab rauan gau nᵇḡnabim u, manö hagabin i nᵇḡ aij ḡinabim. Mab rauan gau siᵇip löm, piḡöḡ gö nᵇḡöl ḡi, mᵇñi siḡö liḡḡ gab, a ḡimim nᵇḡbim.

29 Anᵇb u rö, hainö nan hagpin gau gö nᵇḡöl ḡi, ‘Mᵇñi sol mᵇdöp, Jisas haga rö ḡinḡ gab,’ a ḡimim nᵇḡnabim.

30 Yad hagabin u ḡasᵇi nᵇḡöl ḡi mᵇdaimim. Nᵇbi bᵇi mᵇñi mᵇdpal gau rᵇmnap mᵇdlö nᵇḡöl ḡi, nan anᵇb gau ḡi hakö, hainö umnaböl.

31 Kumi kabö adö laḡ abe, mᵇnönḡ naböḡ iᵇ i abe ur ḡinab; pen manö magö yad gau ur ḡagnab; pör pör nöḡ mᵇdeinab.

*Ñᵇn mai aunabin u bᵇi ap nᵇḡagöp,
a ga*

(Mad 24:36-44; Luk 17:26-30,34-36)

32 “Ñᵇn mai aka magö mai aunabin u, nᵇbi bᵇi rᵇmnap nᵇḡagpal, ejol gau nᵇḡagpal, yad u rö nöḡ nᵇḡagpin; Bapi nöḡ nᵇḡöḡ.

33 Anᵇb u me, ñᵇn mai aunabin u nᵇḡagpin rö, pör pör nᵇḡ aij yabiᵇt göl ḡi mᵇdaimim.

34 “Aunabin ñᵇn anᵇbu, aiud hagnḡ gabin i rö. Bᵇi kub ap ram nᵇpe u arö göm mᵇgan ap arnḡ göm, bᵇi wöḡ gep nᵇpe gau kalᵇp wöḡ adö ke ke hag löm, ‘Wöḡ anḡ anḡ ḡimim,’ a göm, bᵇi nᵇpe aḡöḡ iᵇ abad mᵇdeinab u nᵇp hagnab, ‘Nᵇḡ aij yabiᵇt ḡimön mᵇdaimön,’ a göm, arnab.

35 Kale u rö nöḡ, magö mai bᵇi ram nap nᵇbö u aunab u nᵇḡagpin rö, nᵇḡ aij ḡimim mᵇdaimim. Dugo magö u aunab aka, siḡön aḡ kub yaḡ aunab aka, kiᵇakᵇi wiñ alnab magö u aunab aka, hiᵇim halö aunab, a ḡimim, nᵇḡagpin. *

36 Kale hanbe nᵇḡöl ḡi, yᵇḡiḡd aunᵇm rö löḡ u me, nᵇḡ aij ḡimim mᵇdaimim.

* 13:19: Dan 12:1 Rep 7:14 * 13:22: Rep 13:13

* 13:26: Rep 1:7 * 13:27: Mad 13:41; Mak 13:32

* 13:25: Ais 13:10; Joe 2:10,31; 3:15; Rep 6:12-13

* 13:35: Luk 12:38

³⁷ Pen kalöp nöp hagagabin; nıbi bı gau magöñhalö u rö nöp hagabin, nıñ aij gımim mıdaimim!” a ga.

14

Jisas nıñ aigöl gun al pak lun, a göm, gası u nıñla

(Mad 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Pen Juda kai Pasopa ñın kub u abe, Bred Yıs Halö Ñıñagep ñın kub u abe yöp ñın mıñöp nöp mıdö nıñöl gı, bı God nıñ nan sabe gep bı kub gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe, Jisas nıñ aigöl gun, agamıj ud sısı lun, dam al pak lun, a göm, anıg gı gası nıñla.

² Pen gası ap nıñöm hagla, “Pasopa ñın i anıg gıno, nıbi bı iru nöp gai i uraköm, pen pen göm, hanıñ gı naij gıñaböl,” a göm, arö gıla.

³ Jisas ram rıñg aglö Bedani amöm, Saimon ram u am asıköm, nan ñıñeila. Bı Saimon anıbu, nöd wös hapeb la u, Jisas gö, kamıñ la. Pen nan ñıñlö nıñöl gı, nıbi ap wel hañıñ aij auiep mani kub raubal u, barol halö dapöm, anı au pa jö göm, Jisas nıñ nabıc adö lañ hoñ ga. *

⁴⁻⁵ Hoñ gö, bı mıdeila anıb gau, rımnap nıñlö, hibur kalıñ u naij gö, kale ke hagla, “Wel anıbu sıkim göm, mı añı ap bı ap wög göm mani udnab rö u udöm me, nıbi bı nan mıdagöp gau kalıñ ñeb u pen nıñön gıñıg anıg göl yıharıñ hoñ göp?” ö gıla. Anıg hagöm, nıbi anıbu nıñ hag jula.

⁶ Anıg hageila, Jisas kalıñ haga, “Nıñön gıñıg anıg hagabım? Nıñ arö gim! Yıñ göp anıbu, gı aij yabıñ göp.

⁷ Nıbi bı nan mıdagöp gau, kale aip pör nöp mıdeinabım rö, ñın rımnap kalıñ nan ñınıg, ñınabım. Pen yad aip pör mıdageinabun. *

⁸ Nıbi anıbi, nan nıñe gep rö u, göp. Umnö, wel hañıñ aij auiep u lı ñöm rıgöl gıñaböl rö, yıñ nöd lı ñab. *

⁹ Anıb u, yad kalöp nıñö hagabin, hainö manö aij yad u ram mıñöñ gau gau magöñhalö hag ñıñlö arö nıñöl gı, nıñe göp anıbu halö haglö, kale nıbi anıbi nıñ gası hauñ gıñaböl,” a ga.

Judas, Jisas nıñ al pak lılañ, a göm, mumug ga

(Mad 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Pen Jisas bı nıñe ap Judas Iskarıod, Jisas nıñ mumug gıñam a göm, bı God nıñ nan sabe gep bı kub gau ara.

¹¹ Bı God nıñ nan sabe gep bı kub anıb gau, mumug ga anıbu nıñöm, aij gö, hagla, “Nöp mani rımnap ñınabun,” a gıla. Hageila me, Judas, “Aigöl gem hagnö, kale apöm Jisas nıñ ud aröl,” a göm, gası u uñhai nıñ mıdeia.

Pasopa ñın u mıñi, a göm, nan nıñla

(Mad 17:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30)

¹² Bred Yıs Halö Ñıñagep ñın kub u auö, Pasopa kaj sıpsıp pi pak sabe gı ñıñeb ñın u, Jisas bı nıñe gau nıñ hag nıñöm hagla, “Nan hon ñıñabun u, mıgan mai gı jın gun?” ö gıla. *

¹³ Hageila, Jisas bı nıñe mıñöp hag yuöm haga, “Kale daun kub u ammil nıñnabil, bı ap ñıñ mıñ dap areinab; nıñ nable pakmil aip armil.

¹⁴ Bı anıbu amöm ram raul arainım, kale mıñöñ bı ram anıbu nap nıñbö u nıñ hag nıñmil hagmil, ‘Manö hag ñeb bı hagöp, “Bı yad gau aip Pasopa nan ñıñabun raul mıgan mai?” ö göp,’ a gıñil.

¹⁵ Kale hag nıñlö, nıñe kale dam ram adö lañ, nan gau magöñhalö mıdöp raul mıgan kub u yamnab. Yamö, nan ñıñabun u raul mıgan anıbu gı jın gaimil,” a ga.

¹⁶ Jisas kalıñ mıñöñ anıg hag yuö, daun kub u ammil nıñlö, Jisas haga rö nöp mıdeia. Nıñmil, Pasopa nan ñıñıñg gıla u, gı jın gıñlö.

¹⁷ Dugo magö u, Jisas bı nıñe rımnap aip amjaköm,

* 14:3: Luk 7:37-38 * 14:7: Dud 15:11 * 14:8: Jon 19:40 * 14:12: Eks 12:6

18 nan ñiñjöl gi haga, “Yad kalöp niñjöhagabin, bi yad aip nan jim ñöl ñiñjabun aui nöp, bi ap, yip al pak lilañ, a göm, yip mumug ginab,” a ga.
*

19 Anig hagö, bi nipe gau mög gö, gasi miñjör niñjöl göm, nip añañi añañi hag niñjöl gi hagla, “Ne yip hagabön aka?” gila.

20 Hageila, Jisas haga, “Kale bi yad unbö miñgan lañ midpim u, bi ap anig ginab. Bi anibu me, yad aip nan kinañ añañi jim ñöl ñiñjabul i.

21 Yad Bi Ñi nipe, God Manö kalikliñ riköm hagla rö nöp umnabin u pen bi yip al pak lilañ, a göm, mumug ginab u, nip mög niñjabin. Nipe ilön kub udnab u me, nip yag dauagblap u aij,” a ga.

Jisas bi nipe gau kalip bred wain ña
(Mad 26:26-30; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

22 Nan ñiñjöl gi, Jisas bred u udöm, God nip aij, a göm, ud jö göm, bi nipe gau kalip ñöl gi haga, “Ud ñiñjim! U hañ romañ yad,” a ga.

23 Pen ñig wain kap u, u rö nöp udöm, God nip aij, a göm, bi nipe gau kalip ñö, magöñhalö ñiñjöl niñjöl gi, haga,

24 “Ñig i, hagape yad. Hagape yad hoñ gi lugnab u me, God manö niñjöhag la rö, niñbi bi iru nöp nipe aip ud ñim ñinab,” a ga. *

25 Anig hagöm haga, “Yad kalöp niñjöhagabin, miñi ñin i riköm ñig wain ñiñjabin. Yihariniñ nöp midnö midnö, God niñbi bi udöm kumi kabö adö lañ au abad mideinab ñin u nöp, ñig wain kauyañ ñiñjabin,” a ga.

26 Anig hagöm, bi nipe gau aip God nip sabe gep kimap ap hagöm, Olip Dum arla.

Jisas Pida nip haga, “Yad Jisas nip niñjabin, a ginabön,” a ga
(Mad 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

27 Jisas bi nipe gau kalip haga, “God Manö u kalikliñ riköm hagla, ‘God nipe haga, “Yad bi kaj sipsip mukep u nip pak linö, kaj sipsip gau piñiñ gi ke ke arnaböl,” a ga,’ a gila. Anib u rö, midö midö kale magöñhalö yip arö gimim, piñiñ gi arnabim.

28 Pen yad umem, urakem ram minöñ Galili arnö, kale hain ninabim,” a ga. *

29 Anig hageia, Pida haga, “Bi rimnap nöp arö göl rö löp u pen yad nöp arö gagnabin, wasö,” a ga.

30 Hageia, Jisas haga, “Yad nöp niñjöhagabin, miñi ñin i nöp, sibön an yañ kilakil wiñ miñhöp alagnab magö u, ‘Yad Jisas nip niñjabin,’ a gimön, ij miñhau niñgan wai ñinabön,” a ga.

31 Hageia, Pida manö klö yabiklagöm haga, “Yip nöp aip al pak linig, al pak löp u pen yad Jisas nip niñjabin, a gem, hagagnabin,” a ga. Jisas bi nipe gau magöñhalö, Pida haga rö nöp hagla. *

Jisas God nip sabe gi mideia
(Mad 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Jisas bi nipe gau aip mab wög adiñ Gedsemani amöm kalip haga, “Kale aui asik midaimim; yad am sabe ginig arabin,” a ga. *

33 Anig hagöm, Pida, Jems, Jon kalip ut gi damöm, gasi mlö löp gi haga,

34 “Midmagö yad u ilön gi dam lugöp u, umnam rö löp. Kale if i midmim, niñ midaimim,” a ga. *

35 Anig hagöm, kalip au hag löm, nipe yöp söp anib au amöm, minöñ naböñ yañ lug paköm, ilön kub udnig geia anibu, Nap nipe wasö ginim aka wasö gagnim, a göm, sabe göl gi mideia.

* 14:18: Sam 41:9 * 14:24: Eks 24:8; Sek 9:11; Jer 31:31-34; 1Ko 10:16; Hib 9:20 * 14:28: Mad 28:16; Mak 16:7 * 14:31: Jon 11:16 * 14:32: Jon 18:1 * 14:34: Jon 12:27

36 Nap nɪp sabe gɔm haga, “Bapi, ne nan gau magɔrɧhalɔ gep u nɔp mɪdɔp. Nan yɪp gɪnɪg gab u, yad mɪɧɔr kub mɪdɔp. Ne yau a gɪmɔn, yɪp unbɔ gagnɪm. Pen nan yɪp nɪhɔn gɪnɪg gainɪm u, gasɪ yad nɪɧnam rɔ gɪmɔn, gasɪ ne ke nɪɧban adɔ u nɔp yɪp gɪmɔn,” a ga. *

37 Hagɔm, ado gɪ bɪ nɪpe mɪhau nɪganɪ mɪdeila au apɔm nɪɧa, kale bɔɧ nɔp hon han arla. Anɪb u, nɪpe Pida nɪp haga, “Saimon, ai gɪnɪg gɪmɔn hon hanabɔn? Yɔp magɔ ap nɪɧ mɪdaimɔn rɔ lagɔp ar?” a ga.

38 Anɪg hagɔm, bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Hon nan naij gun rɔ lɔp, a gɪmɪm, nɪɧ aij gɪmɪm, God nɪp sabe gɔl gɪ mɪdaimɪm. Gasɪ kale u gɪmɪm rɔ lɔp u pen haɳ romanɪ kale iru maru gɔp,” a ga.

39 Anɪg hagɔm, kauyanɪ ado gɪ amɔm, Nap nɪp nɔd sabe ga rɔ, kauyanɪ sabe ga.

40 Pen kauyanɪ ado gɪ apɔm nɪɧa, bɪ nɪpe gau bɔɧ nɔp hon kal auɔ han arla. Nɪɧɔm, kalɪp haga, “Kale hon hanabɪm ar?” a ga. Hagɔ, ana udɔm, pen hagɔl rɔ laga.

41 Pen Jisas gɪsɔn amɔm, ado gɪ apɔm kauyanɪ hon haneila u nɪɧɔm haga, “Kale yɪharɪɧ han mɪdpɪm ar? Me aij! Bɪ game, nɪɧɪm! Bɪ ap apɔm, Bɪ Nɪ nɪpe kain gɔm, bɪ nan si nan naij gɪpal gau kalɪp nɪnɪg gab.

42 Urakpe arun! Nɪɧɪm! Bɪ yɪp kain gɔp auab i,” a ga.

Jisas nɪp ud sɪsɪ lɪla
(Mad 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

43 Jisas kalɪp manɔ anɪbu hagɔ nɪɧɔl gɪ, magɔ anɪbu nɔp, bɪ nɪpe unbɔ mɪgan lanɪ ap, Judas, bɪ iru nɔp dapɔm apjaka. Bɪ anɪb gau, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ lo manɔ hag nɪeb gau abe, bɪ manɔ ud asɪkep gau abe, hag yulɔ aula. Kale ru mɪlɔ kɪd rɪmnap udɔm, ur pakep rɪmnap udɔm, aula.

44 Judas nɔd kalɪp hag lɔm haga, “Yad bɪ ap nɪp am hag wɪhai udem, ud bom haluem, mulu nɪɧeinam u, bɪ u me, a gɪmɪm, nɪp ud sɪsɪ lɪmɪm, ud arim,” a ga.

45 Judas anɪg hagɔm, Jisas mɪdeia au amjakɔm, “Manɔ hag nɪeb bɪ,” a gɔm, nɪp ud bom haluɔ nɪɧɔl gɪ,

46 bɪ rɪmnap apɔm, Jisas nɪp ud sɪsɪ lɪla.

47 Jisas ud sɪsɪ lɪlɔ nɪɧɔl gɪ, Jisas bɪ nɪpe ap urakɔm, ru mɪlɔ kɪd nɪpe u ud tɪp gɪ udɔm, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪt u wɔg nɪp gɪ nɪmɪdɔp bɪ u, nɪp rɪmɪd bɔɧ lap u bɔɧ nɔp rɪb ajanɪ al yua.

48 Pen Jisas bɪ nɪp ud sɪsɪ lɪla gau kalɪp haga, “Ru mɪlɔ kɪd udmɪm, ur pakep udmɪm, yɪp nan si udep bɪ ap a gɪmɪm auabɪm aka?

49 Yad pɔr pɔr God sabe gep ram u amem, kale aip mɪdem, nɪbi bɪ gau kalɪp manɔ hag nɪmɪdin u pen yɪp ud sɪsɪ lagpe. Pen uri kale God Manɔ u kalɪ kɪɳ rɪkɔm hagla rɔ nɔp gabɪm,” a ga. *

50 Pen magɔ anɪbu nɔp, Jisas bɪ nɪpe gau magɔrɧhalɔ nɪp arɔ gɔm pɪnɪɧ gɪ aram hakla.

51 Bɪ praj ap, waɳɪj mɪlɔbɔ ap nɔp yɪmɔm, Jisas nɪp ud areila u hain arɔ, nɪp abe ud sɪsɪ lun, a gɪlɔ,

52 pɪrɪk areia, waɳɪj bad nɪpe u ud ju udlɔ, nɪpe magɔ nɔp pɪrɪk ara.

Jisas nɪp manɔ kub hagla
(Mad 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

53 Jisas nɪp dam, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪt ram u arla. Ud areila, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau lɔm, bɪ lo manɔ hag nɪeb bɪ gau lɔm, ap ram anɪbu magum gɪla.

54 Pida pen hapi hapi nɪɧ damɔm, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪt ram nɪpe u amjakɔm, bɪ ram anɪbu wɔg gɪmɪdal gau aip asɪkɔm, mab mali mɪdeila.

55 Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, Juda Kansol kub bɪ

* 14:36: Mak 10:38; Jon 6:38 * 14:49: Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20

gau magöŋhalö abe, Jisas gi ajm+döp manö it ap udun, n+p al pak lun, a gi n+ŋ wasö n+ŋla.

⁵⁶ N+bi b+ iru nöp daulö, Jisas n+p manö piral adö r+mnap hagla u pen manö hagla u ad+p ad+p hagagla. Ke ke haglö, manö it r+mnap n+ŋagla.

⁵⁷ Pen r+mnap uraköm, piral hagöm, hagla,

⁵⁸ “Hon n+ŋ midno, n+pe haga, ‘God sabe gep ram, ñ+magö udöm g+la i, r+ib waŋ gi yuem, ñ+n m+hau n+gaŋ u, kauyaŋ g+nabin. Ñ+magö udöm g+pal rö u gagnabin; ram an+bu ke yab+ŋ ap g+nabin,’ a göp,” a g+la. *

⁵⁹ Manö hagla an+bu u rö nöp ad+p ad+p hagagla; ke ke hagla.

⁶⁰ B+ God n+p nan sabe gep b+ kub yab+ŋ u uraköm, Jisas n+p haga, “Manö nöp hagaböl u, ne manö pen ap hagagnabön ar?” a ga.

⁶¹ Hagö, Jisas manö ap pen hagagö, kauyaŋ hag n+ŋöm haga, “Ne me Mesaia u, B+ Kub aij u Ñ+ n+pe aka?” ga.

⁶² Hageia, Jisas haga, “Yau me. Me yad nöp. Yad, B+ Ñ+ n+pe, B+ Kub k+ö ke yab+ŋ ñ+magö y+ŋg k+id lau adö as+ik mid arö gem, kumi kabö adö laŋ au n+bö kumi bad aŋ aŋ lem aueinabin, n+ŋnabim,” a ga.

⁶³⁻⁶⁴ Jisas an+g hagö, b+ God n+p nan sabe gep b+ kub yab+ŋ u, waŋ+ŋ n+pe gau ke ud b+ŋ+ŋ göl gi haga, “N+pe God hib n+pe u r+ib juaj+p u n+ŋbim! An+ib u, n+bi b+ r+mnap hag n+ŋagun. N+pe gi naij göp u waiö hagöp me u. An+ib u, kale n+hön gas+ n+ŋabim?” ö ga. Hagö, b+ kub gau magöŋhalö uraköm, hagla, “B+ an+g göl hagöp an+bu, n+p al pak lep,” a g+la. *

⁶⁵ An+g hagöm, b+ r+mnap Jisas n+p k+ñu alöm, waŋ+ŋ bad ap ud amgö n+p u paŋu gi ñöm, n+p paköl gi hagla, “Ne ke n+ŋmön, han+p hagö, n+ŋun, nöp an pakab?” ö g+la. God sabe gep ram

b+ polisman gau, u rö nöp n+p m+ñu magö nöp pakla.

Pida haga, “Yad Jisas n+p n+ŋagpin,” a ga

(Mad 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Pida am as+ka au nöp midö n+ŋöl gi, n+bi praj ap, b+ God n+p nan sabe gep b+ kub yab+ŋ u n+p wög gi ñ+im+döp ap apjaköm,

⁶⁷ Pida mab run naböŋ m+deia au n+ŋöm, haga, “Ne u rö nöp Jisas b+ Nasared n+bö u aip ajm+dan,” a ga.

⁶⁸ Hageia, Pida haga, “Ne n+hön hagabön? Manö hagabön u yad n+ŋagpin,” a ga. An+g hagöm, höŋ yaŋ arö n+ŋöl gi, k+ŋak+ŋ wiñ ala.

⁶⁹ N+bi praj an+bu nöp, Pida n+p kauyaŋ n+ŋöm, n+bi b+ m+deila gau kal+p haga, “B+ i b+ n+pe ap,” a ga.

⁷⁰ Hageia, Pida kauyaŋ wasö ga.

Yöp magö ap midöm, n+bi b+ urak m+deila an+ib gau, Pida n+p kauyaŋ hagla, “Ne u rö nöp ram m+nöŋ Galili n+bö u me, hon n+ŋbun ne abe b+ n+pe ap,” a g+la.

⁷¹ Hageila, Pida haga, “B+ Kub n+ŋ midöp; piral hagnö, y+p al pak l+n+m. Pen n+ŋö yab+ŋ hagabin! B+ an+g hagabim u yad n+ŋagpin yab+ŋ!” a ga.

⁷² An+g hagö n+ŋöl gi, k+ŋak+ŋ u kauyaŋ wiñ ala. Wiñ alö, Pida Jisas nöd haga, “K+ŋak+ŋ wiñ m+höp alagnab magö u, ‘Yad Jisas n+p n+ŋagpin,’ a g+mön, ij m+hau n+gaŋ wai ñ+nabön,” a ga manö u n+ŋö, mög gö, m+ŋöŋ kub ga.

15

Jisas n+p dam Pailod m+deia ud arla

(Mad 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Hil+m halö, b+ God n+p nan sabe gep b+ kub gau löm, b+ lo manö hag ñeb b+ gau löm, b+ manö ud as+kep gau löm, Juda Kansol b+ kub gau magöŋhalö löm, magöŋhalö manö hag gum göm, Jisas n+p nag+ löm,

* 14:58: Jon 2:19-21 * 14:63-64: Lep 24:16; Jon 19:7 * 15:1: Luk 22:66

dam gapman bi kub Pailod mideia u ud arla. *

² Dam arlö, Pailod Jisas nıp haga, “Ne Juda nıbi bi kiñ kale u aka?” ga. Hageia, Jisas haga, “Me ne hagpan me u,” a ga.

³ Bi God nıp nan sabe gep bi kub gau Jisas manö kub hagöm manö ke ke iru nöp hagla.

⁴ Anıg gö, Pailod Jisas nıp haga, “Nöp manö iru hagaböl u, ne pen manö rımnap hagagnabön ar?” a ga.

⁵ Hagö, Jisas pen manö hagagö, Pailod gası iru yabıt nöp nıña. *

Juda nıbi bi gau hagla, “Jisas nıp mab ba lañ al pak limön!” a gıla

(Mad 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

⁶ Pen Juda kai Pasopa ñın kub u auö, pör am Rom gapman bi kub Pailod nıp hag nıñlö, kalıp bi nagıman kale hag nıñmıdal bi u nöp yıharıñ hag höñ yumıdöp.

⁷ Pen ñın anıbu, bi ap hib nıpe Barabas nıbi bi rımnap ugalöm, Rom gapman aip pen pen göm, wıp al pak lıla rö, kalıp nagı lılö mideila.

⁸ Nıbi bi gau ap magum göm, Pailod nıp bi nagıman pör hag nıñmıdal rö hag nıñlö,

⁹ Pailod kalıp haga, “Juda kiñ kub kale u, kalöp hubık yunam aka?” ga.

¹⁰ Nıhön gıñıg: Pailod nıpe ke nıña, bi God nıp nan sabe gep bi kub gau, Jisas nıp yıharıñ mulu kal nıñla rö, nıp dap ñıla.

¹¹ Pen bi God nıp nan sabe gep bi kub gau, nıbi bi gau kalıp hagla, “Pailod nıp hagpe, Jisas wasö, Barabas nıp hubık yunım,” a gıla. Anıg gılö, nıbi bi gau Pailod nıp hagla, “Barabas nıp hanıp hubık yumön,” a gıla. *

¹² Anıg hageila, Pailod haga, “Anıg hagpım u, pen bi anıbi kale Juda kiñ hon a gıpım u, nıp nıhön gınam?” ö ga.

¹³ Hagö, kale manö bıatö göm hagla, “Nıp mab ba lañ al pak limön!” a gıla.

¹⁴ Hageila, Pailod haga, “Nıpe nıhön gı naij gö, anıg gınam?” ö ga. Anıg hageia pen kale bıatö yabıt göm hagla, “Mab ba lañ al pak limön! Mab ba lañ al pak limön!” a gıla.

¹⁵ Pen Pailod, manö ktıö hagla anıbu udöm, nıbi bi gau kalıp aij gañ, a göm, Barabas nıp yıharıñ hag yuöm, bi nıpe rımnap kalıp hagö, Jisas nıp nagı löm, mıñu magö pakla. Jisas nıp pak pıs gılö nıñöl gı, Pailod haga, “Nıp dam mab ba lañ al pak limım,” a ga.

Ami bi gau Jisas nıp hag jula

(Mad 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Ami bi gau, Jisas nıp dam gapna Pailod ram kub nıpe u amöm, bi yam kale rımnap kalıp wıñ allö aueila,

¹⁷ wañıj atı mılöbö ap, gapman bi kub gau rol gı mıdmıdal rö Jisas nıp rım ñöm, nan kalı kalı halö rımnap rık dapöm, kiñ rol gıpal usajıl bad rö ap göm, nıp nabıc cög adö lañ rol gı ñıla.

¹⁸ Rol gı ñöm, Jisas nıp azeb azeb ñöl göm hagla, “Ne Juda kiñ kub pör nöp mıdmön!” a gıla.

¹⁹ Anıg hagöm, ur udöm, nabıc nıpe paköm, nıp kıñu al ñıla. Mıdeia söl au kugom yımöm, kale kiñ nıp gımdal rö, nıp ubör yıhöñ gıla.

²⁰ Nıp anıg göl hag juöm, wañıj atı mılöbö nıp rım ñıla u ud ju yuöm, wañıj nıpe ke u yım ñöm, mab ba lañ al pak lıñıg ud arla.

Jisas nıp mab ba lañ al pak lıla

(Mad 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

²¹ Kale añ au amöl gı, Aleksada Rupas madöl mıhau nap kale Saimon, Sairini daun nıbö bi u, gau gı ajöm, apöm Jerusalem arıg areia u, nıp nable paköm, ktıö göm, hagla, “Jisas mab kros u ud kag gımön ud aru!” a gılö, udöm kalıp aip ara. *

* 15:5: Ais 53:7; Mak 14:61 * 15:11: Ap 3:13-14 * 15:21: Ro 16:13

22 Anig göl amöm, Jisas nıp dam ram mınöñ au manö yöl hib Golgoda a gimıdal ka au amjakla. Golgoda manö ıt u “Wip Nabıc Cög Ij.”

23 Amjaköm, nıp ñıg wain ap udöm, marasın mö a gimıdal rımnap ud bıg ado malo göm, Jisas nıp ñıla pen ñıñaga.

24 Jisas nıp mab ba lañ al pak löm, wañij nıp gau udöm, nıme lı ke ke udnıg, sadu rö göl göm udla. *

25 Sıdö hilım halö lım gı yuöm yöp audık galık aua magö u, Jisas nıp mab ba lañ cıpıt pak lıla.

26 Cıpıt pak löm, nıñön gınıg al pak lıla manö u, mab kros ba adö lañ kalı kñıñ rıkla:

JUDA KAI KIÑ KALE ME I.

27 Mañ anıbu, bı nan si udep mıñöp u rö nöp al pak lıla, ap mab böñ lap, ap mab böñ lap.

28 Gıla anıbu, God Manö u kalı kñıñ rıköm, gınaböl a gıla rö nöp gıla. Manö anıbu kalı kñıñ rıköm hagla, “Nıp nıñlö, bı nan naij gep ap rö lınab,” a gıla. *

29 Nıbi bı gau ap ran ap lugöl gı, Jisas nıp nıñöm, nabıc gor mar göm, nıp hag juöm hagla, “Ne, ‘God sabe gep ram u rıb wañ gem, ñın mıñöp nıgan kauyañ gı lınabin,’ a gına u, *

30 mıñı ne ke gimön, kamıñ arö, hon nıñun,” a gıla.

31 Bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe, Jisas nıp u rö nöp hag juöm, kalıp ke nöp pen hagö pen hagö göm hagla, “Nıbi bı rımnap kalıp gajıp kamıñ arbal u pen uri nıp ke gö kamıñ arnım rö lagöp.

32 Nıpe pör hagöp, ‘Isrel nıbi bı Mesaia mıdpın, Isrel Kiñ mıdpın,’ a göp rö, mıñı nıp au lañ cıpıt pak lıbal u, nıpe ke u rö nöp urak aui auö nıñun nıñö hagöp, a gun, nıp nıñ udnabun,” a gıla. Pen bı Jisas aip al pak lıla mıñau Jisas nıp u rö nöp hag julö.

Jisas uma

(Mad 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

33 Sıdö an aulık aua magö u, sıbön göm, mıd damöm, sıdö gamıñ ga magö u kauyañ mailö ga.

34 Mailö gö nıñöl gı, Jisas meg mıgan dap ranöm, wıñ al hagöm haga, “Eloi, Eloi, lama sabakdani?” ö ga. Hibru manö haga anıbu manö ıt u, “God yad. God yad. Yıp ai gınıg arö gıpan?” *

35 Hagö, nıbi bı söl anıb au mıdeila gau nıñöm hagla, “Nıñim! İlaija nıp wıñ alab,” a gıla.

36 Pen bı ap nan hain auebö rö bad ap udöm, ñıg wain mani pro raubal mıgan yañ rauöm, Jisas nıp ñınö ñıñan, a göm, gamıt mılö ap ud abös alöm, mıdeia adö lañ ñöl gı, haga, “Hon nıñ mıdno, İlaija apöm, nıp ud asık dam mınöñ ıt yañ lınab aka?” ga. *

37 Anıg hagöm, nıñ mıdlö nıñöl gı, Jisas wıñ kub alöm, uma.

38 Magö anıbu nöp, wañij mılö kub God sabe gep ram magö raul mıgan yañ ajöñ pıt gıla u, an u pa bıñıtı göm, ke ke lap lap aram mıgan hiık mıdeia.

39 Bı ami gau abad mıdmıdöp bı kub u, mab kros ba an aui adö au gılañ mıdeia u, Jisas anıg hagöm uma u nıñöm, nan nıñön nıñön ga gau nıñöm, haga, “Nıñö hagpal! Bı anıbi God Ñı nıpe yabıt!” a ga.

40-41 Nıbi iru nöp Jisas aip Jerusalem aula gau, apöm goñ au mıdeila. An anıbu, nıbi mıñau nıgan Jisas nıp wög pro pro rımnap gı ñımıdal ram mınöñ Galili. Nıbi Maria mıñöp mıdailö; nıbi hib alog anıb mıñau, ap Magdala daun nıbö, ap Jems Josep madöl mıñau nıme kale u. Nıbi ap hib nıpe Salomi. Nıbi anıb gau magöñhalö nıñ mıdlö nıñöl gı, Jisas uma. *

* 15:24: Sam 22:18 * 15:28: Ais 53:12 * 15:29: Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58 * 15:34: Sam 22:1 * 15:36: Sam 69:21 * 15:40-41: Luk 8:2-3

Josep nipe Jisas hañ romanj kabö migan au rigöl ga

(Mad 27:57-61; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Josep bi Arimadia daun nibö, Juda Kansol kub bi gep ap, God nibi bi udöm abad mideinab ñin anibu abad midmidöp. Bi anibu, rol God nip sabe gep ñin u, a göm, nan gi jin geia. Jisas uma u niñöm, ram sol duginig gab, a göm, mñi wip he ud asik dam rigöl ginam, a göm, piñin gaga; Pailod mideia u amöm, hag niña.

⁴⁴ Hag niñö, Pailod, Jisas hadö uma manö u niñöm, pa giñ göm, bi ami bi abad midmidöp bi kub u nip wiñ alö, aueia, hag niña.

⁴⁵ Hag niñeia haga, “Midönöp umöb,” a ga. Anig hagö, Pailod Josep nip haga, “Yau. Wip dam rigöl gimön,” a ga.

⁴⁶ Hagö, Josep waij rud kub ap rauöm, am wip he ud asik dap lugöm, waij u ud magörhalö wam wam göm, dam kabö migan gisön nibö nöp lu lila kabö migan u rigöl ga. Rigöl göm, kabö hañai kub ap ud gau ga gi damöm, wip rigöl ajön u piñ ga.

⁴⁷ Maria Magdala aip, Maria Josep nime u aip, niñ midlö niñöl gi, wip rigöl gila.

16

Jisas uraka

(Mad 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Juda God nip sabe gep ñin kale u ap padiö, Maria Magdala u, Maria Jems nime u, nibi Salomi u, wip he u wel li ñun, a göm, am wel hañin aij auep rimnap rau dap lilö hana.

² Ruö Sade ñin u, sib halö uraköm, wip rigöl gila u areila.

³ Adan an au aramöl gi hagla, “Kabö kub wip rigöl ajön pak piñ gila u, an ud kiñi gi goñ gau yunab?” ö gila.

* **16:7:** Mad 26:32; Mak 14:28

⁴ Anig hagöm, amjaköm, niñla, kabö kub wip rigöl ajön pak piñ gila anibu, hadö kiñi gi am goñ au mideia.

⁵ Niñöm, migan anibu hiñid amöm niñla, bi praj waij rud milöbö yima ap, ñimagö yijig lau adö asik mideia. Nip niñöm piñin gila.

⁶ Piñin geila, kalip haga, “Piñin gagmim. Yad niñbin, kale Jisas bi Nasared nibö, mab ba lañ al pak lila u nip niñinig auabim. Pen niñim! Nipe aui midagöp. Nipe midö nöp uraköm aröp. Nip rigöl gila ka u nöp midöp aui ap niñim.

⁷ Pen yinid ammil, bi nipe gau Pida aip hagmil, ‘Jisas nipe nöd amöm Galili mideinab. Nipe ke kalöp nöd haga rö, kale am nipe niñnabim anib gau,’ a gimil,” a ga. *

⁸ Anig hagö, nibi gau anin gö, ñin ma giñ göm, wip rigöl höñ amöm arö göm, gi dö gi arla. Piñin gila niñöm nibi bi rimnap kalip manö anibu hag ñagla.

Maria Magdala Jisas nip niña

(Mad 28:9-10; Jon 20:11-18)

⁹ Jisas umöm, ñin wañgnibö u uraköm, nöd yabiñ amöm, Maria Magdala mideia au waiö lö, nip niña. Pen nibi anibu nip nöd kijaki aion pi unbö mudun jin u aban al mideia niñöm Jisas hag höñ yua.

¹⁰⁻¹¹ Nipe Jisas nip niñöm, am bi nipe gau miñön gi mideila an au amöm, Jisas kamini midöp nip niñbin, a gö, kale böñ nöp umöb, a göm, manö nip u udagla.

Jisas bi nipe mihau adan an au ammil nip niñlö

(Luk 24:13-15)

¹² Hainö pen, Jisas bi nipe mihöp ram minön migan ap gi ajailö, Jisas bi unbö ke rö löm apöm, adan an au waiö lö, nip niñmil,

¹³ am bi nipe rimnap kalip hag niñlö u pen, niñö hagabil, a göm, manö kale udagla.

*Manö aij yad u nibi bi gau kalip
hag ñimim, a ga*

*(Mad 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon
20:19-23; Ap 1:6-8)*

14 Hainö mañ ap me, Jisas bi nipe unbö agip lañ u nan ñiñeila añ au waiö löm, kalip hag göl gi haga, “Yad uraknö, nibi bi rimnap yip waiö niñöm, apöm kalöp hag ñilö, niñön ginig piral hagpal, urakagöp, a gimim, niñbim?” ö ga. *

15 Anig hagöm, kalip haga, “Kale manö aij yad u dam ram mñnöh gau gau magöñhalö ammim, nibi bi gau magöñhalö hag ñimim. *

16 Nibi bi an an, manö aij yad anibu niñ udöm, ñig paknaböl gau, kamñ arnaböl. Pen nibi bi an an niñ udagnaböl gau, God kalip manö kub hagö ilön udnaböl. *

17 “Nibi bi manö yip niñöm, ‘Niñö hagöp,’ a göm, niñ udnaböl gau, nan gagep rö ginaböl. Kijaki aiön pi nan gau nibi bi kalip abañ alnab gau, hib yad u hagöm, hag höñ yunaböl. Manö yabiñ kale u arö göm, manö gisön nibö adö ap ke hagnaböl. *

18 Re gadgoñ nibi bi hauöp gau ud niñlö, nan ap gö umagnaböl. Nan naij nibi bi niñöm umbal gau rimnap niñlö, nan ap gö umagnaböl. Pen nibi bi nan ginab gau, kalip niñmagö lilö, kamñ lñab,” a ga. *

*God Jisas nip udöm ram mñnöh
nipe kumi kabö adö lañ au ud ara*

(Luk 24:50-53; Ap 1:9-11)

19 Bi Kub Jisas manö anibu kalip hag pis gö niñöl gi, God nip udöm, ram mñnöh nipe kumi kabö adö lañ au ud ara. Ud arö, God niñmagö yijig nip lau adö asika. *

20 Pen bi nipe gau amöm, Krais manö aij u ram mñnöh gau gau magöñhalö hag ñilö arö niñöl gi, Bi Kub, manö aij yad niñö lñim, a göm, kalip aip midöm, klö ñö, nan gagep rö gau gila. *

* 16:14: 1Ko 15:5 * 16:15: Ap 1:8 * 16:16: Ap 2:38 * 16:17: Ap 2:4; 8:7 * 16:18: Luk 10:19;
Ap 28:3-6 * 16:19: Ap 1:9-11; 2:33-34 * 16:20: Ap 14:3; Hib 2:3-4

Luk Jisas Kraiss Manö Aij u Luk kalı kılın rıka

Manö nöd

¹⁻² Jisas Kraiss an hanıp i yag daulö kub göm ga ga rö, bı rımnap amgö magö kale ke nıñöm, manö aij anıbu hag nı ajöm, yıp abe, nıbi bı gau rımnap halö kalıp abe, hag nıla. Hag nıila bı iru rö manö anıbu nıñ aij göm kalı kılın rıkla. *

³ Pen bı majö Diopilas, yad u rö nöp manö yıp hag nıla anıbu it u magöñhalö ulhai nıñ aij gıpin u me, yad u rö nöp manö anıbu magöñhalö gası nıñ aij gem, nöp kalı kılın rıknıg gabin.

⁴ Anıg gınö me, manö nöp hagla nıñban u, nıñö hagla a gımön nıñnabön.

Ejol, ber mıhau Jon Bı Nıg Pak Nıeb yag daunabil, a ga

⁵ Nöd Kın Herod Judia Propins abad mıdmıdöp nın u, bı ne Sekaraia, God nıp nan sabe gep bı ap mıdmıdöp. Bı yam nıpe aip wög jım nıl gımıdal gau kalıp Abaija Yam a gımıdal. Sekaraia nıbin nıpe Ilisabed. Ilisabed u rö nöp God nıp nan sabe gep bı Eron it u rık dam dapıl göm rıkla.

⁶ Kalpe ber mıhau God lo manö adö u magöñhalö hain göl gı mıdlö, God nıñö, manö ap mıdageia.

⁷ Pen Sekaraia nıbin nıpe Ilisabed nı pai wem u me, nı pai ap yag dapöm wasö, böñ nöp nıbi mılep bı mılep lılö.

⁸ Nın ap Sekaraia bı nıpe aip wög jım nıl gımıdal gau apöm, God nıp sabe gep wög u geila.

⁹ Pen wög kale u göl gı, bı God nıp nan sabe gep bı gau pör gımıdal rö, bı hon an rö God sabe gep ram raul mıgan yan amöm nan haññ aij auep

u launab a göm, ilöñ cal ud gulu gı udla. Udlö, Sekaraia nıpe ilöñ cal ke ud gulu gı udöm, God sabe gep ram raul mıgan yan arnıg ga. *

¹⁰ Nıbi bı iru nöp God sabe gep ram höñ adö au God nıp sabe göl gı mıdailö nıñöl gı, Sekaraias nıpe raul mıgan yan aramöm nan haññ aij auep anıbu laua.

¹¹ Pen Bı Kub ejol nıpe ap apöm, nan haññ aij lep kabö kınan u nımagö yıjıg adö lau waiö mıdeia.

¹² Sekaraia ejol anıbu nıñöm pa gılı ga.

¹³ Pen ejol anıbu nıp haga, “Ne pıñññ gagmön. God nıp sabe gıpan u, nıpe nıñöb. Nabin ne Ilisabed nı ne ap yag daunab. Yag dauö, hib nıpe Jon a gımön.

¹⁴ Nıme nı u yag daunab u, ne mıñ mıñ gınabön; nıbi bı iru nöp gau u rö nöp mıñ mıñ gınaböl.

¹⁵ Bı Kub amgö ilö adö nıpe u, Jon bı kub rö mıdeinab. Nıpe nıg wain aka nıg klö rımnap nıñagnım. Nıme nı mıdun mıdeinab nın anıbu nöp, Ana Uı nıpe nı anıbu nıp an dan amöm ajman raunab. *

¹⁶ Hainö nıpe Isrel nıbi bı God nıp arö gıpal gau iru nöp manö aij hag nı, God nıp, Bı Kub hon, a göm, nıñ udnaböl.

¹⁷ Pen nı ne anıbu nıpe bı God manö hagep Ilaija hadame ram God pıdön udöm gımıdöp rö gınab. Nap bı kalıp udöm, nı pai kale gau udöm, kalıp ud jım nıl lınab. Nıbi bı God nıp ateb ateb nıbal gau, kalıp manö aij hag nı, nıbi bı kamıñ aij nıpe gası nıñbal rö nıñöm, gı aij göm, Bı Kub aunab, a göm, abad mıdeinaböl,” a ga. *

¹⁸ Ejol u anıg hagö, Sekaraia haga, “Hol ber mıhau mılep yabıl lıbul. Anıb u, yad aigöl gem, ne nıñö hagpan, a gı nıñnabin?” ö ga.

¹⁹ Hagö, ejol u Sekaraia nıp haga, “Yad Gabriel. Yad God amgö ilö adö

* 1:1-2: Ap 1:1 * 1:9: Eks 30:7 * 1:15: Nab 6:3 * 1:17: Mal 3:1; 4:5-6; Mad 17:11-13 * 1:19: Dan 8:16; 9:21

u midem, yip hag yuö apem manö aij anibi nöp hag ñinig aubin. *

20 Ne manö yad u, niñö hagöp a gïmön niñagpan rö, a tab nöp u marö gö, manö hagöl gi midageinabön. Yi harin nöp mid mid, ñi u yag daunabil mañu nöp kauyan manö hagnabön,” a ga.

21 Pen Sekaraia God sabe gep ram aη raul yan milö padö mideia niñöm, niñi bi höñ yan mideila gau gasi iru niñla.

22 Hainö niñe höñ apöm, manö rimnap hagnim rö laga. Anib u, yip anig anig göp, a göm, ñimagö nöp yamaia. Kale niñöm hagla, niñe ram raul migān yan am midöm, nan ap ke niñöm auöp, a göm, niñla.

23 Pen Sekaraia God sabe gep ram wög u gi midö, ñin niñe u pis gö, bi rimnap apöm ka niñe u udlö niñöl gi, niñe ado gi ram niñe ara.

24-25 Hainö mid damöm, niñin niñe Ilisabed ñi mudun midöm haga, “Nöd yad niñi ñi pai wem midmidin u me, yip nable ga, ji miñi Bi Kub yip mög niñöm yip abad midö, ñi mudun midpin u yip aij göp, nable gagnab, wasö,” ga. Anig hagöm, rakin unbö mamid agamij ram raul migān gau nöp pi göl midmidöp.

Ejol apöm Maria niñe haga, “Jisas yag daunabön,” a ga

26 Ilisabed rakin unbö kagoñ jññ ñi mudun midö niñöl gi, God ejol Gebriel niñe hag yuö ara Nasared daun, ram minöñ Galili au.

27 Nasared au niñi praj ap midmidöp, hib niñe Maria. Niñi praj anibu bi ap aip gi gö wasö. Niñi praj anibu, bi ne Josep udnab, a göm manö hagla. Bi Josep anibu, niñe kin Depid bi ridig anibu ap rik dam lila u me. *

28 God ejol Gebriel hag yuö, niñi praj Maria mideia au amjaköm haga, “Niñi praj, ne midpan? Bi Kub nöp ud aij göp. Niñe aip midpil,” a ga.

29 Anig hagö, Maria manö anibu niñöm, yip ai ginig anig hagab, a göm, gasi iru niñla.

30 Niñe gasi iru niñö niñöl gi, ejol niñe haga, “Maria, ne piñin gāgmön. God nöp ud aij yabiñ göp.

31 Hainö ne ñi mudun midmön, ñi ap yag daunabön. Yag daumön, hib niñe Jisas, a gïmön. *

32 Pen niñe bi kub yabiñ middeinab. Niñi bi niñe hagnaböl, Bi Kub yabiñ adö i gilañ midöp ñi niñe, a ginaböl. God Bi Kub geinab niñöm niñe niñi ilañ Depid, kin kub midmidöp rö mideinab.

33 Jekop rikö rik amil apil gilö mideinaböl gau kalip magöñhalö pör nöp pör nöp kin kale midöm abadöl mideinab,” a ga. *

34 Ejol anig hagö, Maria niñe haga, “Yad bi ap aip midagpul u, aigöl gem ñi anibu yag daunabin?” ö ga.

35 Hageia, ejol niñe haga, “Ana Uñ u nöp apöm, Bi Kub yabiñ adö i gilañ midöp pidöñ niñe nöp ralu ñinab. Anig gö, ñi uñ yag daunabön u, niñi bi niñöm hagnaböl, niñe God ñi niñe, a ginaböl.

36 Nöñ! Naubi ne Ilisabed niñe niñi miñep löp. Kale niñe niñi ñi pai wem a gimidil u pen miñi niñe ñi mudun midö, rakin unbö kagoñ jññ hadö ara.

37 God nan gāgnim rö ap midagöp; nan gau magöñhalö ginim rö nöp midöp,” a ga. *

38 Anig hagö, Maria haga, “Yad God niñe wög gi ñeb pai. Hagabön rö nöp yip ginim,” a ga. Anig hagö niñöl gi, ejol niñe arö göm ara.

Maria am nubi Ilisabed niñe niñla

39-40 Pen Maria yinid annam, a göm, ram minöñ anibu arö göm ram minöñ Judia no ilö gau adan milö u am am, Sekaraia Ilisabed ber miñhau midmidil daun u ara. Ram kale amjaköm, nubi Ilisabed niñe haga, “Ne midpan?” a ga.

41 “Ne midpan?” a gö, nubi Ilisabed manö anibu niñö, ñi mudun

* 1:27: Mad 1:16,18 * 1:31: Ais 7:14; Mad 1:21-23 * 1:33: 2Sa 7:12,13,16; Ais 9:7 * 1:37: Jen 18:14

mideia u piran̄id la. Pen magö an̄ibu nöp Ana Ut̄ u nipe Ilisabed an̄ dan aramöm n̄ip ajman̄ raua.

⁴² God Ana ajman̄ rauö, Ilisabed nipe meg mīgan dap ranöm Maria n̄ip haga, “God n̄ibi r̄imnap kal̄ip abad m̄idöp u pen nöp ud aij yabīt̄ göp. Ñi mudun ne m̄idpan yagol ñi u abe ud aij yabīt̄ göp.

⁴³ Yad n̄ibi aij wasö ji ne Bi Kub yad n̄ime nipe u ȳip n̄in̄g auban u yad aiö gem God n̄ip aij a gabin.

⁴⁴ Ne apön ȳip, ‘M̄idpan?’ a gajan magö u, ñi mudun m̄idpin i ñiñi yabīt̄ löm piran̄id löp.

⁴⁵ Ne, ‘Ȳip God hagöp rö gīnab,’ a gīmön n̄in̄ m̄idpan u me, ne miñ miñ gīmön,” a ga.

Maria God hib nipe hagö adö ara

⁴⁶ Ilisabed an̄ig hagö, Maria God n̄ip gasi n̄in̄öl gī, ñiñi yabīt̄ löl gī haga,

“Yad Bi Kub n̄ip gasi n̄in̄em, hib nipe hagnö, i adö lan̄ arnab.
*

⁴⁷⁻⁴⁸ Yad böñ nöp umeb rö m̄idainö, God ȳip mög n̄in̄öm ud kam̄in̄ yua u, n̄ip gasi n̄in̄em ñiñi yabīt̄ l̄ibin. Yad ȳihar̄in̄ pai n̄ip wög gī ñeb m̄idpin u pen ȳip haūt̄ gagöp.

An̄ig göp u, miñi riköm, hainö riköm, rik dam l̄inaböl gau, n̄ibi bī magöñhalö ȳip gasi n̄in̄öm hagnaböl, ‘God n̄ibi an̄ibu ud aij yabīt̄ ga,’ a gīnaböl.

⁴⁹ Nipe pīdön̄ magöñhalö m̄idöp u, nipe nan klö yabīt̄ ȳip göp.

Yad n̄in̄bin nipe añi nöp Bi Ut̄ m̄idöp.

⁵⁰ N̄ibi bī manö nipe n̄in̄öm, ana udöm, hain gīnaböl gau, kal̄ip mög n̄in̄öm ud aij gīnab. Kale ñi pai riköm, rik damöm, rik l̄inaböl gau,

kal̄ip u rö nöp mög n̄in̄öm ud aij gīnab. *

⁵¹ Nipe Bi ñīmagö m̄ilö kub yabīt̄; nipe nan klö klö iru nöp göp. N̄ibi bī, hon ke n̄ibi kub bī kub m̄idpun, a gīpal gau, God kal̄ip yu gī yuöp. *

⁵² An̄ib u, kiñ bī kub ram m̄in̄ön̄ kub abad m̄idlö hib kub m̄idm̄idöp gau, God gö ke ke arlö, n̄ibi bī hib m̄idagm̄idöp gau, God kal̄ip udöm ud adö adö göp.
*

⁵³ N̄ibi bī kīyö löp gau, God kal̄ip nan n̄ime lö ñin̄lö mudun göp.

Pen n̄ibi bī nan iru m̄idöp gau kal̄ip ȳihar̄in̄ hag yuö arbal. *

⁵⁴ God nipe ap̄is bac iñan̄ hon gau kal̄ip manö haga u haūt̄ gagöm, han̄ip Isrel n̄ibi bī pör mög n̄in̄öm abad m̄id aij göp.
*

⁵⁵ Bac Ebrahim abe, bac hon r̄imnap abe ñi pai kale riköm riklö arnab gau,

God kal̄ip abad m̄ideinabin, a göm, haga rö nöp han̄ip göp,” a ga. *

⁵⁶ Maria manö an̄ibu hagöm, nubi Ilisabed aip rak̄in̄ m̄ihaū n̄igan̄ m̄idöm, hainö ado gī ram nipe ara.

Ilisabed ñi nipe Jon Bi Ñin̄g Pak Ñeb u n̄ip yag daua

⁵⁷ M̄id damöm, Ilisabed ñi ap yag daua.

⁵⁸ God n̄ip mög n̄in̄öm abad m̄idö, nipe mīlep yabīt̄ löm ñi yag daua an̄ibu, n̄ibi bī n̄in̄in̄ nubi n̄imam nuö bī nipe gau n̄in̄öm, nipe aip miñ miñ yabīt̄ gīla.

⁵⁹ Ñi u yag dapöm, ñin̄ unbö mudun j̄in̄ m̄idöm, raleb j̄in̄ mañu wan̄ hañ nipe r̄ib gī dö gīn̄g göm magum gīla. Magum göm, kale ñi u hib ñin̄ig göm hagla, “Ñi an̄ibi, nap Sekaraia hib u la ij gep,” a gīla. *

* 1:46: 1Sa 2:1-10 * 1:50: Sam 103:13,17 * 1:51: 2Sa 22:28 * 1:52: Job 12:19; 5:11; Sam 147:6
* 1:53: Sam 34:10 * 1:54: Sam 98:3 * 1:55: Mai 7:20; Jen 17:7 * 1:59: Jen 17:12; Lep 12:3; Luk 2:21

⁶⁰ Hageila, nime haga, “Wasö, hib nipe Jon a ginabul,” a ga.

⁶¹ Anig hagö, nibi bi nipe gau hagla, “Hon unbö anig gagun. Bac baid buö ne gau hib ap Jon midagöp,” a gila.

⁶² Anig hagöm, nap Sekaraia nip ñimagö u nöp yamöm hag nija, “Ñi hib nihön ñinabön?” ö gila.

⁶³ Hag nija, nap ñimagö u nöp yamöm haga, “Yip köp kal+ klij rikep ap dauim,” a ga. Hagö daueila, adö anibu manö kal+ klij riköm, “Hib nipe Jon,” a ga. Anig göl hib kal+ klij rikö, kale nijöm magöjhalö aiö yabit gila.

⁶⁴ Pen magö anibu nöp Sekaraia atab marö ga u pita gö nijöl gi, nöd manö hagdöp rö hagöl gi, God hib nipe hagö adö ara.

⁶⁵ Nibi bi söl au han mideila gau, ga anibu nijöm pinij göm, manö anibu yag dam ram minöj Judia ilö gau magöjhalö yabit nibi bi gau kalip hag ñila.

⁶⁶ Hageila, nibi bi manö anibu nija gau, kale magöjhalö gasi iru nijöm hagla, “God gö, ñi anibu anig göl yag dauöp u me, hainö bi aigale bi rö mideinab?” ö gila. God pdön ñi anibu pig mideia u nija u me, anig hagla.

Sekaraia God hib nipe hagö adö ara

⁶⁷ Ana Ut nipe ñinjan nap Sekaraia an nipe dan apöm ajman raua nijöm God hib nipe u dap ranöl gi haga,

⁶⁸ “Hon Isrel nibi bi, God Bi Kub hon hib nipe dap ranun hagno adö arnim.

Nipe ke ram minöj it i apöm, nibi bi nipe rau adog udöp. *

⁶⁹ God Bi Kub nipe gö, Depid rikö, riklö, rik amil apil gilö, ñinjan ap yag dauö hanip ud kamij yunab. *

⁷⁰ Hadame nöp, manö yad nibi bi gau hagnig gabin, a göm,

God nipe bi rimnap wög anibu hag la.

God manö hagep bi ut nipe gau kale God manö haga u nijöm, nibi bi gau kalip hag ñila.

⁷¹ Bi al ñineb hon gau apöm, hanip al pak linig gaböl pen nipe apöm hanip ud kamij yunab;

bi hanip mulu lugö nijbal gau hanip gi naj ginig gaböl u pen nipe hanip abad midö kamij arnabun. *

⁷²⁻⁷³ God hadame nöp bac itan hon mög nijöm ud aij ginabin, a göm, manö klö nijö rimnap hag la.

God nipe manö bac hon Ebrahim nip hag la u hau gagöp; manö ut anibu haga rö nöp göp. *

⁷⁴⁻⁷⁵ Bi Kub hanip abad midö, kolmat gau hanip gi naj göl rö lagnab.

Anib u, hon bi al ñineb gau pinij gagun, kamij mideinabun rö, pör pör nöp Bi Kub nöp gasi nijun, nan si nan naj arö gun, Bi Kub nibi bi ut nipe midun, wög nip göl gi, gi mideinabun. *

⁷⁶ Pen ñi yad, ne God Bi Kub nip wög gö, nibi bi gau kale nijöm hagnaböl,

‘God Bi Kub yabit adö i gilan midöp u, bi manö nipe hagep me u,’ a ginaböl.

Nihön ginig: ne nöd ammön, nibi bi gau kalip hag aij gö, Bi Kub u nip abad midlö nijöl gi, nipe aunab. *

⁷⁷ Ne nibi bi nipe gau kalip manö aij nipe u hag ñi aij gö, Bi Kub kale u apöm, nan si nan naj gipal pri u tik gi yuöm kalip udnab, manö aij u nijnaböl. *

⁷⁸ God Bi hain agamij riköm,

* **1:68:** Sam 72:18 * **1:69:** Sam 18:2 * **1:71:** Sam 106:10 * **1:72-73:** Jen 17:7; 22:16-17; Sam 105:8-9 * **1:74-75:** Dai 2:12-14 * **1:76:** Ais 40:3 * **1:77:** Jer 31:34

nipe nibi bi mög niñöm,
mailö aij nipe sidö mailö rö
kumi kabö adö lañ nibö apöm,
hanip mailö pak ñinab. *

79 Hon nibi bi an an sibön gau midun
umnig ginabun gau,
nipe gö mailö magö anibu
hanip midmagö an dan mailö
pak ñinab niñun,
hon hibur hain hain middep adan aij
u ulhai niñun,
adö anibu nöp ajeinabun,” a ga.

80 Pen niñan anibu, Jon, majö
gö niñöl gi, ana nipe halö halö
pidöñ ga. Nipe ram minöñ nibi bi
midagmidal, ram minöñ kabö nöp
midmidöp an gau mid mid, böñ nöp
kub göm auö, Isrel nibi bi nip niñla.

2

Maria Jisas yag daua (Mad 1:18-25)

1 Pen ñin an anibu, gapman bi
kub Sisa Ogasdas nipe lo löm haga,
“Nibi bi yad abad midpin gau, kale
magöñhalö hib kale udöl,” a ga.

2 Nöd api it göm nibi bi hib udla
ñin u, gapman bi kub Kwairinias
Siria Propins* nibi bi kalip abad
midmidöp.

3 Anib u, nibi bi ram minöñ milö
kub gau ke nibö ke nibö ap yiharin
mideila gau, ado gi ram minöñ kale
ke hib udnig arla.

4 Josep nipe kin Depid kigin rik
damöm rikla rö, nipe Depid daun
nipe Bedlehem arnig ga. Nibi praj
Maria nip ut gi, Nasared daun, ram
minöñ Galili au arö gimil, aram
aram ram minöñ Judia amöm, kin
Depid nip riklö midmidöp daun
nipe Bedlehem arlö.

5 Pen nibi praj Maria, Josep udnab
a gila u me, ñi mudun halö midö
niñöl gi, Josep Maria nip ut gi hib
udnig arlö.

6 Kale Bedlehem arlö, Maria niñan
yag dauap ñin u söl ga.

7 Pen Bedlehem gau amjakmil
niñlö, mani rauöm hanmidal ram u
böñ nöp sisi ga. Anib u me, kaj
kau mukmidal ram ap am midöm,
Maria niñan nöd añi u yag daua. Yag
dapöm niñan laplap wam wam göm,
ud kaj sipsip nan hañi habadö piñ u
rik dap lilö niñmidal mab ij migan u
la.

God ejol ap kaj sipsip mukep bi gau kalip haga

8 Maria Jisas nip yag daua ñin
anibu, kaj sipsip mukep bi gau
rimnap sibön yan kaj sipsip abad
mideila ram minöñ söl anib au.

9 Bi Kub ejol nipe ap yuö, Bi Kub
mailö aij magö nipe apöm kalip pak
niñö, aninin gö piñin gila.

10 Kale piñin gilö niñöl gi, ejol
u kalip haga, “Kale piñin gagmim.
Yad kalöp abe nibi bi gau magöñhalö
kalip abe, manö aij ñin lep ap
dauabin.

11 Miñi nöp nibi ap ñi unbö ke ap
yag dauöp Depid daun nipe au. Ñi
anibu kalöp ud kamin yunab. Nipe
Krais† Bi Kub u me.

12 Nip am ulhai niñmim niñnabim,
nime nip waij wam wam göm, ud
kaj sipsip nan hañi habadö piñ u rik
dap lilö niñmidal mab ij migan u lö
mideinab. Kale am niñmim, hagpin
rö ginab u, niñö hagöp, a ginabim,”
a ga.

13 Ejol anibu anig hagö niñöl gi,
adin ejol kumi kabö adö lañ au nibö
iru yabit nöp ap ejol nöd nibö u aip
midöm, God hib nipe u dap ranöl gi
hagla,

14 “God hib nipe i adö lañol midöp;
nipe nibi bi an an mög niñöm ud
aij ginab gau,
hibur hain hain gasi midmagö añi
lep magö u
kale aip midnab,” a gila. *

* 1:78: Ais 60:1-2 * 2:2: Ñin anibu Rom kai kale ram minöñ Isrel abad mideila. Ram minöñ Isrel
Siria Propins an au mideia. Rom kai kin kale Sisa a gimidal. † 2:11: Grik manö “Krais u” abe,
Hebru manö “Mesaia u” abe il añi ap midöp: “God hag la Bi u.” * 2:14: Luk 19:38

Kaj sipsip mukep b+ gau am Jisas n+ip n+ijla

¹⁵ Ejol gau ado g+ kumi kabö adö laŋ arlö n+ijöl g+, b+ kaj sipsip mukep gau manö hag n+ij hag n+ij göm hagla, “B+ Kub han+ip manö hagaj+ip u, uri Bedlehem am n+ijun,” a g+la.

¹⁶ An+ig hagöm y+ij+d amöm n+ijla, Josep aip Maria aip n+ijnaŋ hagla an+ibu, wa+ij wam wam g+m+il, kaj sipsip nan ha+ti habadö p+ñ u dap l+lö n+ijm+idal mab ij m+igan u l+lö m+ideia.

¹⁷ Kale n+ijnaŋ an+ibu n+ijöm, amöm, ejol kal+ip n+hön n+hön hagla manö u, n+ibi b+ gau kal+ip hag n+ila.

¹⁸ B+ kaj sipsip mukep gau n+ibi b+ gau manö an+ibu hag n+ilö, kale n+ijöm magörhalö aiö yab+il g+la.

¹⁹ Pen Maria n+ip nan ke yab+il an+ibu ga rö, aij a gö, gas+ aij nöp n+ijm+idöp. *

²⁰ B+ kaj sipsip mukep gau, God ejol n+ipe gau hagla rö nöp gö amgö kale ke n+ijla u me, God hib n+ipe u dap ranöl göm, aula gau ado g+ arla.

Josep Maria ber m+ihau Jisas n+ip dam God sabe ram u ud arlö

²¹ Maria n+ijnaŋ u yag dapöm n+in unbö mudun j+ij m+idöm, ruö raleb n+in u waŋ hañ n+ipe r+ib g+ dö g+la. Nöd ejol u n+ime Maria n+ip, n+ij yag daumön hib n+ipe u an+ig göl l+imön a ga rö, hib n+ipe u Jisas, a g+la. *

B+ Simion aip n+ibi Ana aip Jisas n+ip n+ijmil m+in m+in yab+il g+ilö

²²⁻²³ Pen nöd Mos+is n+ipe lo manö kal+ kliñ r+köm, n+ij nöd yag daunaböl gau God n+ip n+inaböl a ga. An+ib u me, Maria n+ijnaŋ u yag dapöm, Juda n+ibi b+ g+m+idal rö, God sabe gep ram u as+ mas+ g+, ram n+ipe ke gau nöp m+idö, kam+ij lö n+ijöl g+, Josep aip, Jisas n+ip dam B+ Kub n+ip n+in+ig, God sabe gep ram Jerusalem au arlö. *

²⁴ Pen B+ Kub lo manö ap halö hagöp, “N+ibi n+ij pai yag daunaböl gau kam+ij lö, yaur ma+ig aka yaur dapo m+ihöp dam God sabe gep ram hön

yaŋ amöm, pak God n+ip sabe g+ n+öm me, böŋ nöp kam+ij löp, a göm, God sabe gep ram raul m+igan u arnaböl,” a g+la. Gas+ an+ibu u rö nöp n+ijmil me, yaur m+ihöp halö ud arlö. *

²⁵ Pen Jerusalem au b+ aij yöl ap m+idm+idöp, hib n+ipe Simion. B+ an+ibu n+ipe God Manö u n+ijöm, hagöp rö nöp g+m+idöp. Ana U+ n+ipe Simion aip m+idm+idöp; n+ipe Kraiss u Isrel n+ibi b+ ud kam+ij yunab, a göm, abad m+idm+idöp.

²⁶ Ana U+ n+ipe Simion n+ip nöd haga, “B+ Kub n+ipe Kraiss n+ip yuö aunab u, ne amgö n+ijmön hainö umnabön,” a ga n+ijöm n+ipe n+ijöl m+ideia.

²⁷ Pen n+in an+ibu, Ana n+ipe Simion n+ip gas+ n+ö, God sabe gep ram u amöm n+ijnaŋ, Josep ber m+ihau Jisas n+ip dammil, lo manö haga rö gul a g+m+il ap m+idailö.

²⁸ Simion kal+ip m+ihön n+ijöm, Jisas n+ip ud wabi göm, God hib n+ipe u dap ranöl g+ haga,

²⁹⁻³⁰ “Ne añ+ nöp B+ Kub.

N+ijnaŋ i kub göm, han+ip n+ibi b+ ud kam+ij yunab u, nöd y+ip hagna rö, uri amgö magö yad ke n+ijabin. An+ib u, uri y+ip paliö aij gö n+ijöl g+ umnam. *

³¹ N+ijnaŋ an+ibi, n+ibi b+ ram m+inönj gau gau magörhalö ud nöp aip j+m n+öl l+inab. *

³² N+ipe mailö aij rö apöm, Juda n+ibi b+ wasö gau kal+ip pak n+ö, God b+ aigale b+ rö m+idöp u n+ijnaböl.

N+ipe mailö aij unbö ke ne dapöm, Isrel n+ibi b+ ne gau kal+ip pak n+inab,” a ga.

³³ Simion Jisas n+ip manö an+ibu hageia u n+ijmil, Josep ber m+ihau aiö yab+il g+ilö.

³⁴ Pen Simion n+ipe Josep Maria Jisas aml+ b+ kal+ip, “God kalöp abad m+ideian,” a göm, Jisas n+ime Maria

* 2:19: Luk 2:51 * 2:21: Luk 1:31 * 2:22-23: Eks 13:2,12; Lep 12:1-8 * 2:24: Lep 12:8

* 2:29-30: Ais 52:10; Luk 3:6; Dai 2:11 * 2:31: Ais 42:6; 49:6; 52:10

nɪp haga, “Ñi anɪbi mɪdö nɪŋöl gɪ, Isrel nɪbi bɪ iru nöp aŋ u ud asɪk ke ke löm, adan naij udöm arnaböl gau, ap lug paknaböl; pen adan aij udöm arnaböl gau, God lau adö arnaböl. God Isrel nɪbi bɪ nɪŋlaŋ, a göm, ñi i yua pen nɪbi bɪ rɪmnap nɪp udagöm hag junaböl. *

³⁵ Anɪg göl me, nɪbi bɪ iru nöp nɪhön nɪhön gasɪ nɪŋöm nɪŋ mɪdpal rö, nɪbi bɪ gau waiö nɪŋnaböl. Pen ru mɪlö kɪd ap mɪdmagö aŋ ne ke daŋ bɪnɪŋ gɪnab,” a ga.

³⁶ Pen ñin anɪbu nöp, God manö hagep nɪbi ap ap mɪdeia. Hib nɪpe u Ana; nap hib u Panuel. Panuel u, Asa rɪkō rɪk dapöm rɪkla. Nɪpe nɪbi mɪtep yabɪt. Nöd nɪbi praj bɪ udöm, nugmul aip mɪdailö mɪ unbö mudun jɪŋ ina.

³⁷ Nugmul uma pen Ana mɪ nɪpe ñɪnjuöl mɪhau mɪhau unbö yɪgwö mɪlö laŋ (84) ina. Nɪpe God nɪp nöp gasɪ nɪŋöm ñin rɪmnap nan magö ñɪŋöm wasö, God sabe gep ram u am mɪdöm, sɪdö aŋ sɪbön yaŋ God nɪp sabe göl gɪ mɪdmɪdöp.

³⁸ Pen nɪbi Ana u, magö anɪbu nöp Jisas nɪp ud mɪdeila söl au apöm, God nɪp aij a göm, nɪbi bɪ kale, Bɪ Kub apöm Jerusalem nɪbi bɪ nagɪ mɪdeila u hubɪknɪm, a göm abad mɪdmɪdal nɪbi bɪ gau kalɪp hagöm, ñɪŋaŋ anɪbu nɪhön nɪhön rö gɪnab u, manö hag ña.

Ber mɪhau Jisas ud ado gɪ Nasared arlö

³⁹ Josep ber mɪhau Bɪ Kub lo manö haga rö magöŋhalö gɪ hakmil, kale ado gɪ ram mɪnön Galili ammil, daun kale Nasared arlö. *

⁴⁰ Am mɪdöm Jisas kub göm, God nɪp abad mɪd aij gö nɪŋöl gɪ, gasɪ aij yabɪt nɪŋöm, mɪd aij ga.

Jisas nɪpe God sabe gep ram u ara

⁴¹ Pasopa ñin kub u söl auö, Jisas nɪme nap mɪ u mɪ u, Pasopa ñin kub

u mɪñi a göm, am Jerusalem armɪdil. *

⁴² Anɪg göl me, Jisas mɪ nɪpe in mɪgan laŋ lö, Juda kai gɪmɪdal rö, nɪme nap nɪp uɪ gɪ Pasopa nan ñɪŋnɪg Jerusalem am mɪdeila.

⁴³ Ñin kub anɪbu ap padiö nɪŋöl gɪ, ram arabun a göm, ado gɪ am adan aŋ au ammil nɪŋlö, Jisas aip auageila. Nɪpe Jerusalem nöp mɪdeia pen kale nɪŋagmil,

⁴⁴ nɪpe nɪbi bɪ rɪmnap aip auab a gɪmil, gasɪ nɪŋlö. Pen adan aŋ au hannɪg gɪmil, am nɪmdaŋ nɪmam nɪbi bɪ rɪmnap aip mɪdöp, a gɪmil, nɪp uɪhai nɪŋailö.

⁴⁵ Uɪhai nɪŋ dam wasö nɪŋmil, ado gɪ Jerusalem nɪp uɪhai nɪŋnɪg arlö.

⁴⁶ Ammil ñin mɪhöp nɪgaŋ mañu nɪŋlö, nɪpe amöm God sabe gep ram u mɪdöm, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau aip asɪk mɪdöm, manö ha-gaila u nɪŋöm, manö rɪmnap hag nɪŋmɪdeia.

⁴⁷ Nɪbi bɪ nɪŋ mɪdeila gau, Jisas haga rö nɪŋöm, ñi anɪbu gasɪ nɪŋ kɪd hiɪköm manö aij hagab u, a göm, aiö waiö gɪla.

⁴⁸ Pen nɪme nap ber Jisas nɪp nɪŋmil kale u rö nöp aiö gɪlö. Nɪme pen Jisas nɪp haga, “Ne nap halɪp nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpan? Mɪdmagö hol ilön gö nɪŋöl gul nöp uɪhai nɪŋ ajaɪbul,” a ga.

⁴⁹ Nɪme anɪg hagö, Jisas haga, “Kale nɪhön gɪnɪg yɪp uɪhai nɪŋ aja-bilɪ Bapi ram am mɪdpin u kale nɪŋagɪl aka?” ga.

⁵⁰ Jisas anɪg haga u pen kale manö hagab u, a gɪmil, rɪk nɪŋaglö.

⁵¹ Jisas nɪp uɪ gɪ ram kale Nasared ado gɪ arla. Jisas anɪb gau nöp mɪdöm, nɪme nap hagmɪdil rö nöp nɪŋöm hain gɪmɪdöp. Pen nɪme Jisas nɪhön nɪhön ga u gasɪ nɪŋöl gɪ nöp mɪdmɪdöp. *

⁵² Jisas nɪme nap aip mɪdöm, majö göm gasɪ nɪŋ aij yabɪt gö nɪŋöl gɪ, God

* 2:34: Ais 8:14; Mad 21:42; 1Pi 2:8 * 2:39: Mad 2:23 * 2:41: Eks 12:24-27; 23:14-17; Dud 16:1-8

* 2:51: Luk 2:19 * 2:52: 1Sa 2:26; Pro 3:4

abe, nıbi bı gau abe nıp nınlö aij ga.
*

3

*Jon Bı Nıg Pak Nıeb manö hag nıa
(Mad 3:1-12; Mak 1:2-8; Jon 1:19-28)*

¹ Rom gapman bı kub yabıt Sisa Daibirias ram mınöŋ gau gau abad mıdmıdöp, mı in la unbö ajıp böŋ daŋ. Pen nıpe mılö gau mıdöm, bı abad mıdep aŋ yagol nıpe rımnap hag lö, am ram mınöŋ rımnap abad mıdmıdal. Bı nıpe Podias Pailod ram mınöŋ Judia nıbi bı gau kalıp abad mıdmıdöp. Bı nıpe Herod ram mınöŋ Galili nıbi bı gau kalıp abad mıdmıdöp. Herod nımam nıpe Pilip ram mınöŋ Iduria nıbi bı gau abe, ram mınöŋ Drakonaidis nıbi bı gau abe kalıp abad mıdmıdöp. Bı nıpe Laisenias ram mınöŋ Abilini nıbi bı gau kalıp abad mıdmıdöp.

² Pen magö anıbu, bı ne Anas aip, Kaiapas aip, God nıp nan sabe gep bı kub yabıt mıhau Jerusalem mıdailö.

Pen nın aŋ anıbu, Sekaraia nı nıpe Jon, nıbi bı iru mıdagmıdal, ram mınöŋ kabö nöŋ mıdmıdöp aŋ gau han mıdmıdöp. Aŋ gau han mıdö nınlöŋ gı, God nıpe Jon nıp gası nıö,

³ ram mınöŋ nıg Jodan goł gau gau ajmıdöp nınlöŋ nıbi bı gau aulö, kalıp manö hag nımıdöp, “Nan si nan naij gıpım gau, nınlöŋ gınlıg anıg gıpun a gımım arö gımım yıp aube yad kalöp nıg pak nınö, God nan si nan naij gıpım gau nınlöŋ arö gınlıg,” a gımıdöp. *

⁴ Jon kalıp manö hag nımıdöp anıbu, bı God manö hagep Aisaia hadame nöŋ gınlıg a göm, kalı kılın rıka rö nöŋ ga. Aisaia manö anıbu kalı kılın rıköm haga,

“Bı ap, ram mınöŋ nıbi bı iru mıdagpal, ram mınöŋ kabö nöŋ mıdöp aŋ au am mıdöm, wınl alöm hagnab,

‘Bı Kub u auab a gımım,
nıp abad mıdaimım!

Anıb u, adan sırlı gılanı gıyanı gınlıg gau,

dum goł pılu gınlıg gau, bınlıg ral aij gı mıdaimım.

⁵ Anıb u, mınöŋ ban göŋ gau bınlıg ral aij gımım,

dum gau bınlıg ral aij gımım,

adan dudu badu gınlıg gau, kabö göl gımım,

kabö gau ud yu aij gımım mıdaimım.

⁶ Anıg göl me, nıbi bı gau magöŋhalö nınlıgaböl,

God nıpe aıgöl göm kalıp ud kamınlı yunab, a gınlıg,” a ga.
*

⁷ Jon nıpe Aisaia manö kalı kılın rıka anıbu rö hag nıö nınlöŋ gı, nıbi bı iru nöŋ nıpe mıdeia au apöm hagla, “Hanıp nıg pak nınlöŋ,” a gıla. Jon kalıp sırlık hag göm haga, “Kale hainı nınlıg pai gai i! Gası nınlöŋ nınlıg mım pınlıg gı aubımı ‘Nıg pakno, God nıbi bı rımnap kalıp hag gınlıg nın u, hanıp hag gagnab,’ a gımım, pınlıg gı aubım ar? *

⁸ Kale nıg paknıg gınlıgım u, nan si nan naij gıpım gau nınlöŋ gınlıg anıg gıpun, a gımım, arö gımım, mıd aij gımım. Anıg gıpe me, nıbi bı nınlıgaböl, kale nan si nan naij gımıdım gau arö gıpım. Pen kale gası ap nınlıgım, ‘Hon bac ılanı Ebraham nınlıg pai nıpe mıdpun,’ a gımım, gası u nınlıgım. Hon Ebraham nınlıg pai nıpe a gıpım u nan yıharınlı! God kabö gai i udöm, Ebraham nınlıg pai nıpe gau gı lınlıg göm, gı lınlıg! *

⁹ Nınlıg aij gımım! God mab u ınlı halö rıb junıg, ru u mab ınlı yanı kıd gı mıdöp. Mab au, magö nınlıg aij rımnap pınlıgım u, rıb gı dö gı ud mab ınlı yanı yunab,” a ga. *

¹⁰ Jon manö anıbu rö hagö, kale nıp pen hag nınlöŋ hagla, “Hon nınlöŋ gun, a gınlıg, anıg hagpan?” ö gıla. Haglö, Jon kalıp haga,

* 3:3: Ap 13:24 * 3:6: Ais 40:3-5 * 3:7: Mad 12:34; 23:33 * 3:8: Jon 8:33,39 * 3:9: Mad 7:19

11 “Nibi bi sior mihöp midainim u, ap nibi bi sior midagainim gau kalip ñöl. Pen nibi bi nan magö midainim u, nibi bi nan magö midagainim gau kalip rimnap ñöl,” a ga.

12 Pen bi dakis udep gau, Jon hanip ñig pak ñañ a göm, apöm nip hag niñöm hagla, “Manö hag ñeb bi, hon nihön gun?” ö gila. *

13 Hageila, kalip haga, “Dakis u udnig gimim, gapman hagpal rö nöp udmim. Yiharinj rimnap udagmim,” a ga.

14 Pen ami bi rimnap Jon nip manö anibu rö nöp hag niñöm hagla, “Hon nihön gun?” ö gila.

Hageila, kalip haga, “Kale manö piral hagmim nibi bi gau mani kalip si udagmim. Manö piral hagmim nibi bi gau manö kub hagagmim. Wög pe udnabim u ap halö udun, a gimim, gasi u niñagmim,” a ga.

15 Pen anig göm mid damöm nibi bi gau gasi adö ap niñöm hagla, “Bi anibi Kraiss pör abad midpun u rö löp,” a gila.

16 Hageila, nipe manö anibu niñöm kalip pen haga, “Wasö! Yad kalöp yiharinj ñig nöp pak ñabin, pen yip hain aunab bi u, nipe yad rö wasö; nipe bi kub yabit, yad bi pro. Yad nip niñnö nable ginab. Ma rirup nipe u nagit ud hubknam rö lagöp,” a ga. Bi anibu nipe apöm, kalöp Ana Ut u nöp pak ñöm, mab mitañ pak ñöm ginab. *

17 “Nipe wid magö po gö, rik dap pakpal rö u ginig gab. Wid magö ñineb gau ke löm, wid cög nabön nabön gau ke löm ginab. Anig göm, wid magö ñineb gau dam ram raul migam nipe linab; pen nabön nabön gau dam mab pör inmädöp u launab,” a ga.

Herod Jon nip nagit la

18 Jon, nibi bi gau kalip God manö aij u rimnap halö hag ñinö niñ aij gilañ, a göm, kalip manö aij anibu rö pro hagagmidöp.

19 Pen gapman bi kub Herod, nan si nan naj gau git damöm, hainö nimam Pilip nibin nipe Herodias nip ud gö, Jon u aij gagöp, a ga. *

20 Jon manö anig hagö, Herod niñöm, naj ga adö ap halö göm, Jon nip dam nagit la.

Jon Jisas nip ñig pak ña (Mad 3:13-17; Mak 1:9-11)

21-22 Pen Herod Jon nip nagit laga magö u, nipe nibi bi gau kalip ñig pak ñimädöp. Jisas nip abe ñig pak ña. Jisas nip ñig pak ñö, nipe Nap God nip sabe git midö niñöl git, kumi kabö adö lañ au hit git gau gau arö, ajön hiikö, Ana Ut u yaur dapo rö halu löm, Jisas nip u git aua. Anig göl auö niñöl git, manö ap kumi kabö adö lañ au nibö apöm haga, “Ne Ñi midmagö yad yabit. Nöp niñnö, yip aij yabit göp,” a ga. *

Jisas nihi bi (Mad 1:1-17)

23 Pen Jisas mit nipe unbö ñinjuöl añi ap ado git da unbö sidun lañ (30) arö niñöl git, nipe it göm nibi bi gau kalip God Manö hag ña. Nibi bi gau Jisas nip, nap nipe u bi ne Josep, a git gasi niñla.

Josep nap nipe u Heli. *

24 Heli nap nipe u Madad.

Madad nap nipe u Lipai.

Lipai nap nipe u Melkai.

Melkai nap nipe u Janai.

Janai nap nipe u Josep.

25 Josep nap nipe u Madadaias.

Madadaias nap nipe u Emos.

Emos nap nipe u Neham.

Neham nap nipe u Esli.

Esli nap nipe u Nagai.

26 Nagai nap nipe u Mead.

Mead nap nipe u Madadaias.

Madadaias nap nipe u Semein.

Semein nap nipe u Josek.

Josek nap nipe u Joda.

27 Joda nap nipe u Joanan.

Joanan nap nipe u Resa.

Resa nap nipe u Serababel.

* 3:12: Luk 7:29 * 3:16: Ap 13:25 * 3:19: Mad 14:3-4; Mak 6:17-18 * 3:21-22: Jon 1:32 * 3:23: Luk 4:22; Jon 6:42

Serababel nap nipe u Sialdiel.
 Sialdiel nap nipe u Nerai.
 28 Nerai nap nipe u Melkai.
 Melkai nap nipe u Adai.
 Adai nap nipe u Kosam.
 Kosam nap nipe u Elmadam.
 Elmadam nap nipe u Er.
 29 Er nap nipe u Josua.
 Josua nap nipe u Eliesa.
 Eliesa nap nipe u Jorim.
 Jorim nap nipe u Madad.
 Madad nap nipe u Lipai.
 30 Lipai nap nipe u Simion.
 Simion nap nipe u Juda.
 Juda nap nipe u Josep.
 Josep nap nipe u Jonam.
 Jonam nap nipe u Eliakim.
 31 Eliakim nap nipe u Melea.
 Melea nap nipe u Mena.
 Mena nap nipe u Madada.
 Madada nap nipe u Nadam.
 Nadam nap nipe u Depid.
 32 Depid nap nipe u Jesi.
 Jesi nap nipe u Obed.
 Obed nap nipe u Boas.
 Boas nap nipe u Salmon.
 Salmon nap nipe u Nason.
 33 Nason nap nipe u Aminadap.
 Aminadap nap nipe u Admin.
 Admin nap nipe u Arni.
 Arni nap nipe u Hesron.
 Hesron nap nipe u Peres.
 Peres nap nipe u Juda.
 34 Juda nap nipe u Jekop.
 Jekop nap nipe u Aisak.
 Aisak nap nipe u Ebrahim.
 Ebrahim nap nipe u Dera.
 Dera nap nipe u Nahor.
 Nahor nap nipe u Seruk.
 35 Seruk nap nipe u Rehu.
 Rehu nap nipe u Pelek.
 Pelek nap nipe u Eber.
 Eber nap nipe u Sela.
 36 Sela nap nipe u Kenam.
 Kenam nap nipe u Apaksad.
 Apaksad nap nipe u Sem.
 Sem nap nipe u Noa.
 Noa nap nipe u Lemek. *
 37 Lemek nap nipe u Medusela.
 Medusela nap nipe u Inok.

Inok nap nipe u Jared.
 Jared nap nipe u Malelael.
 Malelael nap nipe u Kenan.
 38 Kenan nap nipe u Inos.
 Inos nap nipe u Sed.
 Sed nap nipe u Adam.
 Adam nap nipe u God. *

4

Seden Jisas nip manö piral haga

1-2 Ana U† u Jisas nip ajman rauöm, nip u† gi ñig Jodan gau nibo ud arö, Jisas ram minöñ nibi bi midagmidal, ram minöñ kabö nöp midmidöp an gau mideia. Seden nipe Jisas nan si nan naj rīmnap ginim aka wasö gi nñöl göm gi gi gö, ñin unbö ñin juöl mihöp (40) ara. Jisas nan magö ñinöñ wasö, nip kiyö majö la.

3 Nip kiyö majö lö, Seden haga, “Ne ‘God Ñi nipe midpin,’ a gipan u, kabö gai i hagö, bred rö lan,” a ga.

4 Hageia, Jisas pen haga, “God Manö u kalī kliñ rīkōm hagla, ‘Nibi bi gau, bred nöp ñinöñ kamñ midageinaböl,’ a gila,” a ga. *

5 Hagö, Seden Jisas nip dam dum kub lan ap amöm, ram minöñ aij aij kiñ ke ke abadpal gau magöñhalö, magö anbu nöp, Jisas nip yamöm haga,

6-7 “Ram minöñ aij aij gai i nöñ! Nibi bi ke ke abad midpal. Yad me ram minöñ anib gau magöñhalö abad midpin rö, bi ap nip hagnig gem hagnabin. Anib u, ne yip kugom yimmön sabe geinabön u, ram minöñ anib gai i magöñhalö nape hagnö, ne abad mideinabön,” a ga.

8 Hageia Jisas pen haga, “God Manö u kalī kliñ rīkōm hagla, ‘God Bi Kub kale u hagöp rö gimim hib nipe nöp hagpe adö aran,’ a gila,” a ga. *

9 Jisas anig hageia, Seden nipe Jisas nip u† gi Jerusalem amöm, dam God sabe gep ram i adö lan gi lila adö u amöm haga, “Ne, ‘God Ñi nipe midpin,’ a gipan u, pīranid minöñ i† yan lug.

* 3:36: Jen 11:10-26 * 3:38: Jen 4:25-26 * 4:4: Dud 8:3 * 4:8: Dud 6:13-14

10-11 God Manö u kalı kliš rıköm hagla,
 ‘God ejol nıpe gau hagö,
 nöp abad mıdeınaböl.
 Ap lug paknıg geınabön u,
 nöp ñımagö kale udnaböl nıñöm
 kabö ma ne u bıñıñ gagnab,’ a
 gıla,” a ga. *

12 Seden anıg hageia, Jisas pen
 haga, “God Manö u manö rımnab
 halö kalı kliš rıköm hagla, ‘God Bı
 Kub u, nıpe bı nıñö hagep aka bı pır
 alep, a gımım hagagmım,’ a gıla,” a
 ga. *

13 Kijaki Jisas nıp manö pıral
 hag wasö nıñöm, arık arın a göm,
 gası nıpe gau nöp nıñı, “Uri wasö
 pen hainö ñın rımnab apem manö
 rımnab halö pır alem hag nıñnam,”
 a göm arık ara. *

*Jisas ram mınöñ Galili it göm
 manö hag ña*

(Mad 4:1-11; Mak 1:12-13)

14 Pen God Ana Jisas nıp ktö ñö,
 Jisas nıpe ado gı apöm ram mınöñ
 Galili mıdö nıñöl gı, nıbi bı gau,
 manö nıpe u nıñöm, dam ram mınöñ
 Galili añ gau magöñhalö ud arla.

15 Nıpe Juda magum gep ram gau
 amöm, manö hag ñı aij gö, nıbi bı
 gau nıpe bı aij yabıl a göm, mıñ mıñ
 yabıl gıla.

*Nasared nıbi bı Jisas nıp nıñ
 udagla*

(Mad 13:53-58; Mak 6:1-6)

16 Pen Jisas nıpe ram mınöñ Galili
 añ gau gı aj pıs göm, Nasared am
 mıdeia. Daun anıbu nıpe nöd
 mıdöm majö ga. Juda God nıp sabe
 gep ñın kale u auö, nıpe pör gımıdöp
 rö, magum gep ram u amöm, uraköm
 God Manö u amgö lı nıñöm hagnıg
 ga.

17 Bı God manö hagep Aisaia kalı
 kliš rıka köp u nıp dap ñılö, ud
 pıñıöm, manö hagnıg ga adıñ u
 amgö lı nıñöm kalıp haga, *

18 “Bı Kub u yıp, wög yad gımön, a
 göm,
 Ana nıpe yuö yad aip mıdöp.
 Anıb u, nıbi bı mög gep rö mıdpal
 gau
 kalıp manö aij u hag ñınö, nıñ
 aij gınaböl.

Nıbi bı nagıman rö mıdpal gau
 kalıp hubık yunö, arıaböl.

Nıbi bı amgö we göp rö mıdpal gau
 kalıp gınö, amgö ñıl nıñnaböl.

Nıbi bı uñham mıdpal gau
 kalıp ud aij gınö, mıd aij
 gınaböl.

19 Pen, Bı Kub nıbi bı udnab ñın aij
 u mıñı auöp, a gem,
 nıbi bı gau kalıp hag ñınabin,” a
 ga.

20 Jisas manö kliš anıbu amgö lı
 nıñ hag pıs göm, köp bad u ud wam
 wam göm, bı köp abad mıdmıdöp
 u nıp adog ñöm asıkö nıñöl gı, nıbi
 bı magum gep ram raul mıdeila gau
 magöñhalö amgö juöm nıp nıñ ij halö
 lıla.

21 Anıg nıñeila, Jisas kalıp haga,
 “God Manö adıñ anıbu ud amgö lı
 nıñ kalöp hagnö nıñajım anıbu, uri
 anıg unbö rö nöp göp.

22 Anıg hagö, manö aij yabıl haga u
 nıñöm, nıbi bı nıp ñıñıl löm, aiö gıla.
 Pen gası ap nıñöm, “Bı anıbi Josep ñı
 nıpe nöp aka?” göm, aiö waiö gıla. *

23 Anıg haglö, Jisas kalıp haga,
 “Pen yad nıñbin, yıp hagnabım, ‘Ne
 wös wameb bı, ne ke gımön nan ne
 ke göp u kamıñ lınab. Ne daun pro
 Kapaneam am mıdmön, nan gagep
 rö gaina, yıd acmal ajajıp nıñbun u
 rö, mıñı ram mınöñ ne ke aui abe gö
 yıd acmal ajö nıñun,’ a gınabım.

24 Pen kalöp nıñö hagabin, bı God
 manö hagep gau, ram mınöñ ke
 gau amöm, manö aij u haglö, nıñö
 hagaböl a göm udnaböl. Pen ram
 mınöñ kale ke u apöm haglö, bı hon
 gau ke hagaböl a göm, manö kalıp
 udagnaböl. *

* 4:10-11: Sam 91:11-12 * 4:12: Dud 6:16; 1Ko 10:9 * 4:13: Hib 2:18; 4:15 * 4:17: Ais 61:1-2

* 4:22: Luk 3:23; Jon 6:42 * 4:24: Jon 4:44

25 Pen niŋim! Bi God manö hagep Ilaija mideia ñin u, niŋbi yadu iru nöp Isrel au midmidal. Mi miŋhau niŋgan rakin unbö kagoŋ jini u, möŋ alagö, nan magö ranagö, kiyo kub yabiti la. *

26 Isrel niŋbi yadu rimnap kiyo la gau iru yabiti nöp mideila au, pen God Ilaija niŋp yuö, am daun pro Sarepad ram minöŋ daun kub Saidon sol au amöm, nan gagep rö gö, niŋbi yadu ap nan magö niŋpe iru nöp mideia. *

27 Pen adö anibu rö, hainö bi God manö hagep Ilaisa mideia ñin u, Isrel niŋbi bi rimnap wös gisa la gau iru yabiti nöp mideila au, pen kalip rimnap gö kamini laga; Ilaisa bi Neman ram minöŋ milö kub Siria nibö u niŋp nöp gö, kamini la,” a ga. *

28 Jisas anig hagö, Juda niŋbi bi magum gep ram raul mideila gau niŋlö mulu kal yabiti lugö,

29-30 niŋp ridik gi yu gi dam rul gau yuno umaŋ a göm, ridik gi ud arla ji Jisas niŋpe ado göm an kale au amöm ara.

Jisas kijaki aiön pi hag höŋ yua

31 Jisas daun pro Kapaneam, ram minöŋ Galili au am midöm, Juda kai God niŋp sabe gep ñin u niŋbi bi kalip manö hag ña.

32 God Manö u, Jisas klö naij göm kabö göl nöp hagö, kale aiö yabiti gila. *

33 Pen Juda magum gep ram raul anib au, bi kijaki aban ala ap mideia. Niŋpe meg miŋgan dap ranöm wiŋ kub alöm haga,

34 “Bi Jisas Nasared nibö! Ne niŋhön giŋig auban? Hanip gi naij giŋig auban akan Yad nöp niŋbin. God Bi Uŋ niŋpe u nöp auban,” a ga.

35 Pen Jisas kijaki aban al mideia anibu niŋp hag göm haga, “Manö hagamön! Bi u arö gimön höŋ aru!” a ga. Jisas hagö, kijaki aiön pi höŋ aröl gi bi anibu niŋp, niŋbi bi mideila an

au ud yuöm ara. Pen niŋp miŋnu magö pakaga; kamini ara.

36 Anig gö, niŋbi bi niŋ mideila gau kale ke hag niŋ hag niŋ göm hagla, “Bi klö yabiti anibi, manö anibu gai nibö dapöm hagö, kijaki gau höŋ arbal?” ö gila.

37 Pen Jisas ga manö anibu ram minöŋ anib gau magöŋhalö ud arla.

Jisas niŋbi bi iru nöp gö kamini la (Mad 8:14-15; Mak 1:29-31)

38 Pen Jisas Juda magum gep ram u arö göm Saimon ram u ara. Saimon niŋbor niŋpe u nan gö, haŋ romaŋ niŋpe gau magöŋhalö mab rö inö me, niŋbi bi gau apöm Jisas niŋp hagla, “Aumön, ne Saimon niŋbor niŋp gö urak aran,” a gila.

39 Hageila, niŋpe niŋbi nan gö um mideia sol au apöm, nan geia anibu hag gö niŋöl gi, magö anibu nöp niŋp arö göm ara. Niŋp kamini lö, uraköm, niŋbi bi ap mideila gau kalip nan magö ña.

40 Niŋbi bi anib au mideila gau, manö anibu niŋöm, sidö wad ara magö u, niŋbi bi kale miŋna ga gau magöŋhalö dap Jisas mideia au daula. Daueila, Jisas kalip aŋi aŋi ud niŋö kamini la.

41 Pen niŋbi bi kijaki aiön pi nan gau aban al mideia gau hag yuö, höŋ amöl gi wiŋ kub alöm hagla, “Ne God Niŋ niŋpe!” a gila. Kale Jisas niŋpe Kraiss u niŋöm anig hageila niŋöm Jisas niŋpe kalip hag göm haga, “Manö ap hagamim,” a gö, haga rö niŋla. *

Jisas ram minöŋ miŋgan rimnap amöm kalip manö hag ña (Mak 1:35-39)

42 Ruö sib halö, Jisas ram minöŋ anibu arö göm, ke am midaiŋ, a göm, ram minöŋ nöp an gau ara. Ara pen niŋbi bi gau hain amöm, niŋp uŋhai niŋöm hagla, “Gau aragmön; hon aip midaiun,” a gila.

43 Anig hageila Jisas haga, “God yip hag yuö aunö u, amem niŋbi bi ke

* 4:25: 1Ki 17:1,7 * 4:26: 1Ki 17:8-16 * 4:27: 2Ki 5:1-14 * 4:32: Mad 7:28-29 * 4:41: Mad 8:29; Mak 3:11-12

migan rimnap halö kalip u rö nöp God nibi bi udöm abad m+deinab manö aij u hag ñ+nabin,” a ga.

⁴⁴ Anig hagöm, Jisas Juda nibi bi ram minöñ kale gau magöñhalö gi ajöl gi, am Juda magum gep ram gau amöm, manö aij anibu kalip hag ñ+m+döp. *

5

Jisas hagö kabsaŋ iru nöp udla (Mad 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ Jisas ñ+n ap am Ñig Wañö Gene-sared goŋ au m+döm, God Manö u hag ñö n+ñöl gi, nibi bi iru yabiŋ, manö aij anibu n+ñun a göm, ciro maŋo ñöl gi aula. *

² Anig göl aulö n+ñöl gi, Jisas n+ñu, bi kabsaŋ udep gau ñig magib m+höp dap ñig wañö goŋ anib au löm, kabsaŋ udep uben gau uŋ gi m+deila.

³ Jisas nipe Saimon ñig magib adö u ujan+d löm haga, “Yip ud neb neb gö, ñig wañö an söl au dan ar+n,” a ga. Hagö, Saimon ñig magib u ud neb neb gö, Jisas ñig wañö an söl au amöm ñig magib adö anibu asik midöl gi, nibi bi gau kalip manö hag ña.

⁴ Manö hag pis göm, Jisas Saimon nip haga, “Ñig magib i ñig uŋan pirik gi dam ñig wañö an kub au dan ammim, uben yumim kabsaŋ udim,” a ga.

⁵ Hageia, Saimon pen haga, “Bi Kub, miñi sibön yan nöp hon kabsaŋ n+ñ aj aj aj, ram halö ru dam löp pen hon kabsaŋ rimnap udagpun. Pe ne anig hagpan rö, uben u haŋowaŋo yu n+ñun,” a ga. *

⁶ Anig hagöl göm uben yulö n+ñöl gi, kabsaŋ iru nöp ap uben migan u arlö, uben gau ajman rauöm, pak gi dö ginig rö ga.

⁷ Anig ga n+ñöm, nimam bi ñig magib adö ap m+deila gau kalip ñ+n aian gilö, kale apöm kabsaŋ anib gau udöm, ñig magib anib m+hau l+lö,

böñ nöp ajman rauöm, ñig magib m+hau pig lugnig rö ga.

⁸⁻¹⁰ Anig ga n+ñöm, Saimon Pida bi nipe aip ñig magib adö m+deila gau, kabsaŋ iru yabiŋ udla gau n+ñöm, gasi iru nöp n+ñla. Pen Sebedi ñi nipe Jems aip Jon aip, ñig magib ap udmil Saimon aip wög jim ñöl gim+dil bi m+hau, u rö nöp gasi iru n+ñlö. Pen Saimon am Jisas m+deia söl au kugom y+möm haga, “Bi Kub, yad bi nan si nan naji gi pin u, ne ke gau aru,” a ga. Hageia Jisas haga, “Ne piñiñ gagmön. Miñi ñ+n i riköm, bi kabsaŋ udep u arö gimön, nibi bi ud God nip dau ep bi m+deinabön,” a ga.

¹¹ Jisas anig hagö, ñig magib m+hau dam ñig goŋ au löm, kabsaŋ nan gau arö göm, Jisas aip amöm ajm+dal. *

Jisas, bi wös hapeb la ap gö, kam+ñ la

¹² Pen hainö Jisas am daun ap midö, bi wös hapeb hañ roman gau magöñhalö la bi ap apöm, Jisas m+deia söl au kugom y+möm nab+c y+höñ göm, haga, “Ne yip gö kam+ñ linig, gö kam+ñ linim,” a ga.

¹³ Anig hagö, Jisas haga, “Yau, yad ginö, nöp kam+ñ linim,” a ga. Anig hagöm, Jisas ñimagö nipe m+löbö löm bi anibu ud n+ñö, magö anibu nöp wös hapeb gau böñ nöp hir ga.

¹⁴ Wös hapeb gau hir gö, Jisas bi anibu nip haga, “Yad nöp ud n+ñnö kam+ñ löp u nibi bi gau hagagmön. Pen bi Mosi hadame nöp kal+ kñiñ riköm haga rö, wös hapeb yip u kam+ñ löp a gimön, am bi God nip nan sabe gi pal gau kalip yamön, nan sabe gep u kalip ñ+mön hagmön, ‘Yip kam+ñ löp rö, nan i God nip sabe gim,’ a gimön. Ne anig gimön, nibi bi n+ñöm hagnaböl, ‘Nipe kam+ñ löp rö anig göp,’ a ginaböl,” a ga. *

¹⁵ Pen Jisas manö nipe u, ram minöñ gau magöñhalö r+gon r+gon arö, nibi bi iru nöp, nip n+ñun a göm, ciro maŋo ñöm aum+dal. Nibi

* 4:44: Mad 4:23 * 5:1: Mad 13:1-2; Mak 3:9-10
Lep 14:1-32

* 5:5: Jon 21:3-8 * 5:11: Mad 19:27 * 5:14:

bɪ anɪb gau, rɪmnap manö aij nɪpe u nɪŋnɪg aumɪdal; rɪmnap hanɪp gö kamɪŋ laŋ a göm aumɪdal.

16 Pen ñɪn rɪmnap Jisas am ke mɪgan ap mɪdöm, Nap nɪp sabe gɪmɪdöp.

Jisas, bɪ ñɪmagö ma kɪta ga ap gö, kamɪŋ la

17 Ñɪn ap Jisas nɪbi bɪ gau kalɪp manö hag ñɪ mɪdeia. Perisi bɪ rɪmnap abe, lo manö hag ñeb bɪ rɪmnap abe, ram mɪnön Galili aŋ au ram rɪɪg agtö magöŋhalö gau nɪbö abe, ram mɪnön Judia aŋ au ram rɪɪg agtö magöŋhalö gau nɪbö abe, Jerusalem nɪbö abe apöm, Jisas manö hag ñɪmɪdeia au asɪk mɪdeila. Pen Bɪ Kub kɪtö nɪpe aip mɪdeia u me, Jisas nɪbi bɪ nan ga gau kalɪp gö kamɪŋ la.

18 Pen bɪ rɪmnap, bɪ ñɪmagö ma kɪta ga ap ilön lɪ dapöm, Jisas nɪp gö kamɪŋ laŋ a göm, nɪp Jisas mɪdöp ram raul mɪgan u ud arun a gɪ gasɪ u nɪŋla.

19 Pen Jisas mɪdeia ram u nɪŋla, nɪbi bɪ gau ram raul mɪgan anɪbu böŋ nöp sɪsɪ ga. Anɪg gö, wɪp ilön lɪ daula anɪbu, dam ram adö laŋ amöm, ram u ud mɪgan hɪköm, nagɪ löm, Jisas mɪdeia aŋ au gɪyaŋ yula.

20 Kale gasɪ nɪŋla, Jisas gö kamɪŋ lɪnɪm rö löp, a göm nɪŋeila rö, Jisas gasɪ kale u nɪŋöm, bɪ ñɪmagö ma kɪta ga u nɪp haga, “Bɪ nɪŋeb yad, nan si nan naij gɪpan gau nɪŋem arö gabin,” a ga. *

21 Jisas anɪg hagö, bɪ Perisi gau abe, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau abe, gasɪ aŋ kale gau nöp ke nɪŋöm hagla, “Bɪ anɪbi ban? Nɪpe God nɪp hag juöl gɪ hagab. God nɪpe aɪn nöp me nan si nan naij gɪpal gau nɪŋöm arö gɪnɪm rö löp,” a göm, gasɪ kale u nöp nɪŋla.

22 Pen gasɪ nɪŋeila anɪbu, Jisas ke rɪk nɪŋöm haga, “Kale nɪhön gɪnɪg yɪp gasɪ naij nɪŋabim?”

23 Bɪ ap bɪ ap nɪp hagnab, ‘Nan si nan naij gɪpan gau nɪŋem arö gabin,’

a gɪnab u, kale aigöl gɪmim nɪŋnabim nɪpe manö nɪŋö hagab aka manö pir alabŋ Pen bɪ ñɪmagö ma kɪta göp ap mɪdeinab, bɪ ap nɪp hagnab, ‘Ne mɪñi nöp urak aru,’ a gɪnab u, kale aigöl gɪmim nɪŋnabim nɪpe manö nɪŋö hagab aka manö pir alabŋ?

24 Bɪ Ñɪ nɪpe nɪbi bɪ mɪnön nabön iɪ i nan si nan naij gɪpal gau nɪŋöm arö gɪnɪm rö löp u, kale manö anɪbu manö nɪŋö a gɪmim nɪŋ udmim a gem, manö anɪg göl hagnɪg gabin,” a ga. Anɪg hagöm, Jisas bɪ ñɪmagö ma kɪta ga u nɪp haga, “Ne mɪñi nöp urakmön, nöp ilön lɪ daubal abañ bad u udmön, ado gɪ ram ne aru,” a ga. *

25 Anɪg hagö, nɪbi bɪ gau nɪŋmɪdlö nɪŋöl gɪ, magö anɪbu nöp uraköm, nɪp ilön lɪ daula abañ bad anɪbu udöm, God nɪp aij a göl gɪ, ram nɪpe ara.

26 Anɪg gö, nɪbi bɪ nɪŋmɪdeila gau magöŋhalö pa gɪlɪ göm, God hib u dap ranöl gɪ hagla, “Mɪñi nan ke nɪbö yabɪl gajɪp nɪŋbun,” a göm, aiö waiö gɪla.

*Jisas bɪ nɪpe Lipai nɪp uda
(Mad 9:9-13; Mak 2:13-17)*

27 Pen hainö Jisas amöm nɪŋa, bɪ dakɪs udep ap dakɪs ñeb ram raul mɪgan u asɪk mɪdeia. Hib nɪpe u Lipai. Jisas nɪp nɪŋöm haga, “Ne aumön, yad aip arul,” a ga.

28 Hageia, Lipai uraköm, wög gɪmɪdöp u arö göm, nan nɪpe gau magöŋhalö arö göm, Jisas aip arlö.

29 Pen Lipai ñɪñɪ löm, Jisas nɪp nan magö kub ram nɪpe u lau löm, bɪ dakɪs udep rɪmnap, nɪbi bɪ rɪmnap iru nöp wɪñ alö apöm, Jisas aip asɪköm nan magö ñɪŋeila.

30 Pen Jisas kale aip nan magö ñɪŋaia u nɪŋöm, bɪ Perisi rɪmnap abe, bɪ lo manö hag ñeb kale rɪmnap abe apöm, Jisas bɪ nɪpe gau kalɪp hagla, “Kale nɪhön gɪnɪg nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau abe, bɪ

* 5:20: Luk 7:48; Ais 43:25 * 5:24: Jon 5:8 * 5:30: Luk 15:1-2

dakis udep gau abe aip asikmim nan ñiñabim?" ö gila. *

³¹ Anig haglö, Jisas manö anibu niñöm kalip pen hagöm haga, "Niñi bi kamij midpun a gipal gau, wös wameb bi wiñ alagpal; niñi bi nan göp gau nöp, hanip gö kamij lan a göm, wös wameb bi wiñ albal.

³² Anib unbö rö nöp, yad niñi bi, mid aij gipun a göm gasi niñbal gau, kalip hagnig auagpin; niñi bi, hon nan si nan naj gun, mid aij gagpun, a göm gasi niñbal gau, kalip hagnig aubin. Yad kalip manö aij hag ñinö, kale manö yad u niñ udöm, nan naj gipal gau, niñön ginig anig gipun a göm, arö göm, God hagöp rö nöp göl," a gem aubin.

God nip sabe gep gasi u nöp niñöm nan magö ñiñagla

(Mad 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Pen kale rimnap Jisas nip hagla, "Jon bi nipe gau abe, Perisi bi kale gau abe ñin rimnap, God nip nöp gasi añi niñun, a göm, nan magö ñiñagöm kiyö nöp midöm, God nip sabe gipal. Pen bi ne gau nan magö ñiñöl gi, ñig ñiñöl gi nöp midpal," a gila.

³⁴ Anig hageila, Jisas kalip pen haga, "Bi ap niñi udöm, niñi bi nipe gau aip nan kub ñiñaböl u, bi rimnap uraköm, niñön ginig anig gabim a göm hagagnaböl. *

³⁵ Pen hainö bi rimnap apöm bi anibu ud arlö, ñin anibu niñi bi nipe gau mög gö, nan magö ñiñagnaböl," a ga.

³⁶ Pen Jisas manö hod riköm kalip haga, "Walij nöd niñbö ap gi dö geinab u, walij gisön niñbö ap ud gi dö göm, dap al dör gilö, adip adip lagnab. Ke ke yabıl löm, miñögöl naj yabıl ginab.

³⁷ Pen ñig wain u, u rö nöp. Ñig wain kamij u udöm, kaj meme hañ miñep miñgan yan hon gagpal. Niñön ginig: hon göm mame ñilö, ran ap ranöm, biñ naj yabıl hagöm pak gi

dö göm hon gö, kaj meme hañ u abe naj ginab.

³⁸ Gasi anibu niñöm me, ñig wain kamij udöm, kaj meme hañ kamij miñgan u nöp hon lep.

³⁹ Pen niñi bi ñig wain nöd niñbö hadö ñiñbal gau, hainö ñig wain kamij gisön niñbö u niñlö kalip aij gagnab; 'Ñig wain nöd niñbö u aij,' a ginaböl," a ga.

6

"Yiharij middep ñin i niñön ginig anig gabim?" ö gila

(Mad 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Hainö Juda God nip sabe gep ñin ap, Jisas bi nipe gau aip wid wög adij an au amöl gi, bi nipe gau wid magö anib gau rimnap rik ñimagö adö kale au löm, hañ pak yuöm ñiñöl gi arla. *

² Anig geila, bi Perisi rimnap niñöm hagla, "Kale niñön ginig God nip sabe gep ñin wög gagep i, wid magö hañ pak yumim wög gabim?" ö gila. *

³⁻⁴ Hageila, Jisas bi nipe gau gila anibu naj gagla u niñöm, bi Perisi gau kalip haga, "Depid hadame nöp bi nipe gau aip kiyö lö, God sabe gep ram u amjaköm, bred God amgö ilö adö u löm, bi yiharij ñiñagpal, bi God nip nan sabe gipal gau nöp ñiñbal bred u, Depid hag niñö, nip ñilö, bi nipe gau aip niñla. Kalip kiyö lö gila aiud anibu God Manö kalı kılın rikla u, kale niñagpim ar?" a ga. *

⁵ Jisas manö ap halö hagöm haga, "Bi Niñ nipe Bi Kub midöm, ñin yiharij middep ñin u, niñön ginam a ginab u, ginab," a ga.

Jisas, bi ñimagö pino ga ap gö, kamij la

⁶⁻⁷ Pen Juda God nip sabe gep ñin hain ap, Jisas Juda magum gep ram u amöm, kalip God Manö u hag ñöl gi mideia. Ram raul miñgan anibu,

* 5:34: Jon 3:29 * 6:1: Dud 23:25 * 6:2: Jon 5:10 * 6:3-4: Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6

bɪ ñimago pino ga ap ap mideia. Bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, bi anibu nip niŋla rö, Jisas nipe God nip sabe gep ñin i nip gö kamij linab aka nihön gö, nip hag gun a göm, nip niŋ ij halö li mideila.

⁸ Pen gasi niŋla anibu, Jisas ke niŋöm, bi ñimago pino ga anibu nip haga, “Ne urakmön an aui au,” a ga.

⁹ Hageia, urak auö niŋöl gi, Jisas bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe kalip haga, “Yiharij midedp ñin i rö, nibi bi gau kalip ud aij ginabun aka, yiharij midedp ñin uri a gun, kalip arö ginabun? Kalip gino urak aröl aka kalip arö gino umöl?” ö ga.

¹⁰ Anig hagöm, kalip niŋ gus gus göm, bi ñimago pino ga u nip haga, “Ñimago ne u mlöbö li!” a ga. Hagö, ñimago nipe mlöbö lö niŋöl gi, adij kamij la.

¹¹ Jisas bi anibu nip gö kamij la u niŋöm, bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, mulu kal yabi niŋöm, Jisas nip nihön gun a göm, hag niŋ hag niŋ gi mideila.

*Jisas bi nipe unbö migang lan uda
(Mad 10:1-4; Mak 3:13-19)*

¹² Pen ñin an anib au, Jisas Nap nip hagnabin, a göm, dum ilö lan amöm, Nap nip sabe gi midö midö, ram rua.

¹³ Pen ruö sidö aua magö u, bi nipe gau magöŋhalö hagö aueila, bi nipe unbö migang lan kalip ud asik ke löm, kale bi manö yad ud arep gau mideinabim, a göm hag la.

¹⁴⁻¹⁵ Bi nipe hag la anib gau hib kale me: ap Saimon, hainö Jisas hib nipe ap löm Pida a ga; ap Edru, Saimon nimam nipe u; ap Jems; ap Jon; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias ñi nipe u; ap Saimon hib alog Saimon Selod a gimidal u;

¹⁶ ap Judas, Jems ñi nipe u; ap Judas Iskariod. Nipe nöp me hainö Jisas al pak lilaŋ a göm, nip mumug niŋa.

Nibi bi iru nöp Jisas mideia au aula

¹⁷ Pen Jisas bi nipe anib gau aip dum ilö lan arö göm, au gyan gi am ban aij yan midlö niŋöl gi, nibi bi iru nöp, nip niŋun a göm, ap magum gila. Nibi bi anib gau, rimnap Jerusalem nibö, rimnap ram minöh Judia gau nibö gau nibö, rimnap ram minöh nabis daun kub mithöp Daia Saidon nibö,

¹⁸ Jisas manö nipe niŋun, hanip nan göp gö kamij linim a göm aueila. Nibi bi kijaki aion pi nan gau aban alö mid aij gagla gau, Jisas gö kamij la.

¹⁹ Pidöŋ nip nibö apöm, kalip nan nihön nihön ga gau gö, magöŋhalö kamij lajip u niŋöm, nibi bi anib gau magöŋhalö apöm, hon abe Jisas nip ud niŋun a göm, nip ciro maö ñöm aula.

Nibi bi mög gep rö gau hainö miñ miñ ginaböl

(Mad 5:1-12)

²⁰ Jisas bi nipe gau kalip amgö niŋöl gi haga,

“Kale nibi bi mög gep rö midpim gau,

God kalip ud aij göm abad mideinab.

Gasi anibu niŋmim miñ miñ gimim.

²¹ Kale miñi kiyö kub löp gau, hainö kiyö lagnab.

Gasi anibu niŋmim miñ miñ gimim.

Kale mög gö, mitöŋ magö gabim gau, hainö aij gö niŋöl gi, mithol ginabim.

Gasi anibu niŋmim miñ miñ gimim. *

²² Bi ñi nipe nip cig midpe, nibi bi gau

kalöp mulu kal niŋöm, ji niŋöm, nibi bi naj anib gai i, bi an aip mideinaböl, a göm,

kalöp hib gasi naj niŋöm manö udöm hag jueinaböl u,

kale miñ miñ gimim. *

* 6:21: Rep 7:16-17; Sam 126:5-6; Ais 61:3 * 6:22: Jon 15:19; 16:2; 1Pi 4:14

23 G+ naböl an+bu, nihi i+an kale gau,
 b+ God manö hagep gau kal+p
 g+im+dal rö nöp kalöp g+naböl.
 An+ b u n+nmim, God han+p ud aij
 yab+ i g+nab
 ram m+nöj n+pe adö lan au, a
 g+mim,
 aij a gö n+ñöl g+, ñ+n ma ju adö adö g+
 uraköl g+,
 m+ñ m+ñ göl g+ m+daimim.

Kale n+ñ aij g+mim

24 “Pen kale n+bi b+ mani nan iru
 m+idöp gau
 n+ñ aij g+mim.
 Nan kale udep rö u,
 m+nöj naböj adö i+ i hadö ud-
 pim.
 25 Pen kale m+ñi nan magö rö ñ+n
 g+pe g+pe mudun göp gau,
 hainö k+yö l+nab u n+ñ aij g+mim.
 Pen kale m+ñi manö m+hol u+ b g+
 m+dpim gau,
 hainö mög gö m+ t+öj magö g+
 m+deinabim.
 26 Pen kalöp hib dap ranöl g+ nöp
 m+deinaböl u,
 kale n+ñ aij yab+ i g+mim.
 Nihi i+an kale gau, b+ God Manö piral
 hagd+dal gau,
 kal+p unbö rö g+im+dal.

*Kot+mat kale gau kal+p m+dmagö
 l+mim*

(Mad 5:38-48)

27 “Pen n+bi b+ manö yad n+ñabim
 gai i. Kot+mat kale gau kal+p m+dmagö
 l+mim. N+bi b+ kalöp mulu lugö
 n+ñbal gau kal+p ud aij g+mim.

28 N+bi b+ kalöp hag juaiöl, God
 kal+p abad m+deian a g+mim, n+p
 sabe g+mim. N+bi b+ kalöp g+ naj
 gaiöl, kal+p God n+p sabe g+mim.

29 Pen n+bi b+ r+mnap kalöp alaun
 böj lap pakaiöl, ado g+mim, böj lap
 u rö nöp paköl. Pen n+bi b+ r+mnap
 kolsior kale u udaiöl, sior u rö abe
 udim a g+mim, ha+öwalö ñ+mim.

30 N+bi b+ r+mnap nan m+dagain+m
 as+ b hagaiöl, kal+p ñ+mim. Pen nan
 kale ap n+ñöm udaiöl, han+p adog
 ñ+mim, a g+mim hagagmim.

31 Han+p g+lan a g+mim gas+ n+ñbim
 rö u, kale ke n+bi b+ r+mnap gau kal+p
 u rö nöp g+mim. *

32 “N+bi b+ kalöp m+dmagö l+bal
 gau nöp m+dmagö l+nabim u, God
 kalöp aigöl göm n+ñö, aij g+nabn N+bi
 b+ nan si nan naj g+p+al gau, n+bi
 b+ kale ke gau u rö nöp pen pen
 m+dmagö l+bal.

33 Pen n+bi b+ kalöp ud aij g+p+al gau
 nöp kal+p g+ aij g+nabim u, God kalöp
 aigöl göm n+ñö, aij g+nabn G+nabim
 an+bu, n+bi b+ nan si nan naj g+p+al
 gau g+p+al rö nöp g+nabim.

34 Nan ñ+no pen ñ+naböl a g+mim,
 gas+ u nöp n+nmim nan ñ+nabim u,
 God kalöp aigöl göm n+ñö, aij g+nabn
 G+nabim an+bu, n+bi b+ nan si nan
 naj g+p+al gau g+p+al rö nöp g+nabim.

35 An+ b u, kot+mat kale gau
 m+dmagö l+mim, kal+p g+ aij g+mim,
 nan ha+öwalö ñ+mim. Han+p pen
 ñ+naböl a g+mim, gas+ u n+ñagmim.
 An+g geinabim u, God k+ö yab+ i
 adö lanol m+idöp u, ñ+ pai n+pe
 m+deinabim. N+pe göp rö geinabim u
 me, kalöp hau+ gagöm, pen aij ñ+nab.
 God n+pe n+bi b+ nan si nan naj g+p+al
 gau abe, n+bi b+ n+p, aij a göp, a
 g+p+al gau abe, kal+p u rö nöp g+ aij
 gab.

36 Nap kale n+bi b+ mög n+ñöm ud
 aij göp rö, kale u rö nöp n+bi b+ mög
 n+nmim ud aij g+mim.

*N+bi b+ gau kal+p manö kub hagag-
 mim*

37 “Kale n+bi b+ r+mnap, ‘An+g an+g
 g+p+im rö, kale n+bi b+ naj m+dpim,’
 a gagnabim u, God kalöp pen u rö
 nöp, ‘An+g an+g g+p+im rö, kale n+bi
 b+ naj m+dpim,’ a gagnab. Kale
 n+bi b+ r+mnap manö kub hagmim,
 ‘Kale n+bi b+ naj, pen udnabim,’ a
 gagnabim u, God kalöp pen u rö nöp
 manö kub hagöm, ‘Kale n+bi b+ naj,
 pen udnabim,’ a gagnab. N+bi b+ gau
 kalöp g+ naj geinaböl u n+nmim arö
 geinabim u, God nan naj kale g+p+im
 u, u rö nöp n+ñöm arö g+nab. *

* 6:31: Mad 7:12 * 6:37: Mad 6:14

38 Nan kale gau n̄bi b̄i gau kalip hałowatō ñeinabim u, God kalöp pen u rö nöp hałowatō yab̄i ñ̄nab. Kale skel n̄hön rö udmim n̄bi b̄i gau kalip nan n̄ime li ñ̄nabim u rö, God skel an̄bu nöp ud kalöp u rö nöp nan n̄ime li ñ̄nab,” a ga. *

39 Pen Jisas manö ap hod riköm haga, “B̄i amgö we ḡinab ap, b̄i amgö we ap n̄ip, adan an̄ig an̄ig m̄idöp a göm yamagnab. N̄hön ḡin̄ig: n̄ipe an̄ig gö, m̄ihöngöl ułöm m̄igan yan ap lug paknabil. *

40 N̄bi b̄i skul haggpal gau, am skul haggpal magö u, hag ñeb b̄i kale gau kalip adö lan̄ m̄idagpal. Pen hainö skul u hag p̄is ḡi aij göm me, hag ñeb b̄i kale gau aip ad̄ip ad̄ip m̄ideinaböl. *

41 “Pen n̄hön ḡin̄ig mab po amgö kalöp ke pakpału ḡi m̄idöp u n̄iη haggmim wasö, namam nan ac̄ip amgö n̄ipe m̄idöp u nöp n̄iη haggpim?”

42 Mab po kub amgö kalöp pakpału ḡi m̄idöp u nöd ud yube, amgö kale amgö yab̄i lö, hainö namam nan ac̄ip pro amgö n̄ipe m̄idöp u, ud yuun a ḡimim haggmim,” a ga.

Mab aij p̄ilöp, mab naij p̄ilöp

43 “Pen mab aij ap magö naij ap p̄ilagnab; pen mab naij ap magö aij ap p̄ilagnab.

44 An̄b u, mab gau magö p̄ilnab u n̄iηöm, mab u aij, mab u naij a göm n̄iηnaböl. Naḡi m̄igañ̄b u kia magö p̄ilagnab. Naḡi gabłog u papo magö p̄ilagnab.

45 N̄bi b̄i aij gau, hibur gas̄i m̄idmagö an̄ kale dan̄ aij m̄idöp rö, ḡi aij ḡipal. N̄bi b̄i naij gau, hibur gas̄i m̄idmagö an̄ kale dan̄ naij m̄idöp rö, ḡi naij ḡipal. Pen n̄bi b̄i aigale n̄bi b̄i rö m̄idpal u, manö hagnaböl u nöp apdi n̄iηun, n̄bi b̄i gau aij, n̄bi b̄i gau naij a gun n̄iηnabun.

B̄i m̄ihöp ram m̄ihöp ḡilö (Mad 7:24-27)

46 “Ȳip B̄i Kub hon, B̄i Kub hon, a ḡipim u pen n̄hön ḡin̄ig manö haggpin u hain haggpim? *

47 N̄bi b̄i manö yad u n̄iηöm, haggpin rö ḡipal gau, manö hagn̄ig gabin i rö m̄idpal.

48 N̄bi b̄i manö yad u n̄iηöm, haggpin rö ḡinaböl gau, b̄i ram ḡi l̄in̄ig geinab, ułöm m̄ilö udöm, ram padö kabö adö au li aij göm, ram adö an̄bu nöp ḡi l̄inab rö m̄idnaböl. An̄ig gö, ñ̄ig uł apöm, ram halö pa jö ma jö ḡi ud arnam a ḡi wasö n̄iηöm, ram ḡi aij ḡinab an̄bu p̄idön nöp m̄ideinab.

49 Pen n̄bi b̄i manö yad u n̄iηöm, haggpin rö gagnaböl gau, b̄i ram ḡi l̄in̄ig geinab, ułöm m̄ilö udagöm, ram padö lagöm, ȳihar̄iη ram m̄inöη adö adö au ḡi l̄inab rö m̄idnaböl. An̄ig gö, ñ̄ig uł apöm, ram halö pa jö ma jö ḡi ud arnam a göm, magö an̄bu nöp ram halö böη nöp ud arö, m̄inöη cög nöp m̄ideinab.

7

Jisas b̄i wög ḡi ñeb ap gö kam̄iη la (Mad 8:5-13)

1 Jisas n̄bi b̄i an̄b gau kalip manö an̄bu hag ñ̄i p̄is göm daun pro Kapaneam ara.

2-3 Pen daun an̄bu, b̄i kub ami b̄i iru nöp abad m̄idm̄idöp b̄i ap m̄ideia. B̄i r̄imnap Jisas ap Kapaneam m̄idöp a ḡilö, manö an̄bu n̄iηöm, Rom ami b̄i kub Juda b̄i manö ud as̄ikep r̄imnap hag yuöm haga, “B̄i naḡi wög ḡi ñeb aij yab̄i yad ap nan göp umn̄ig gab n̄iηöm kale am Jisas n̄ip hag n̄iηmim uł ḡi daube, n̄ip gö kam̄iη lan̄,” a ga.

4-5 Hagö, kale Jisas m̄ideia au amöm, n̄ip manö k̄lō neb neb göm hagla, “Ami b̄i abad m̄idep b̄i kub ap, b̄i aij yab̄i. Han̄ip Juda n̄bi b̄i gau m̄idmagö löm pör abad m̄id aij göp. Magum gep ram han̄ip ap ḡi la. An̄b u, ne ammön b̄i naḡi wög ḡi ñeb n̄ipe u gö kam̄iη l̄in̄im,” a ḡila.

* 6:38: Mak 4:24 * 6:39: Mad 15:14 * 6:40: Mad 10:24-25 * 6:46: Mad 7:21

6 Kale hageila n+ñöm Jisas kalip aip am am ram au söl au amöl g+ilö n+ñöl gi, ami bi abad m+idep an+bu bi n+ñeb n+pe r+imnap hag yuö, am Jisas n+ip nable paköm hagla, "Bi ami abad m+idep bi hon u nöp hagöp, 'Bi Kub, yad bi aij wasö, ram yad u ma ilön auagmön.

7 Yad bi aij rö nöp n+nam, pen yad n+ñbin, God nöp aip m+idöp rö, "Kam+ñ lañ," manö u nöp hagaimön, bi yad nan göp an+bu kam+ñ l+n+m.

8 Bi kub yabiñ ap y+ip abad m+idöp; yad ke pen ami bi gau kalip abad m+idem, "Arim!" a g+nö arbal; "Auim!" a g+nö aubal; "Wög an+bu gim!" a g+nö g+pal, a göp," a g+la.

9 An+g haglö, Jisas, bi an+bu gasi n+pe ke n+ñöm an+g hagöp a göm, aiö göm, n+bi bi n+ip hain göm aueila gau kalip haga, "Ami bi Rom n+bö u, y+ip n+ñ ud p+idön göp. N+pe göp an+bu, Isrel bi ap unbö rö göp yad n+ñagpin yabiñ," a ga.

10 Pen ami bi abad m+idep bi u, bi n+pe gau ado gi amöm n+ñla, bi nan ga an+bu hadö kam+ñ la.

Jisas n+bi adu ñ+n+pe uma u n+ip gö, kam+ñ ara

11 Ñ+n an+bu nöp, Jisas aip bi n+pe gau aip Nen daun arla. N+bi bi gau iru yabiñ nöp aip arla.

12 Daun ajön iñ söl au amjaklö n+ñöl gi, n+bi adu ap ñ+n añ+n+pe yag daua uma u, wip ilön löm daueila. N+bi bi iru nöp daun an+bu n+bö apöm n+bi an+bu aip aueila.

13 Jisas n+bi adu an+bu n+ip n+ñö, mög gö haga, "M+ñön gagmön," a ga.

14 An+g hagöm, n+pe amöm wip ilön l+ daueila mab u ud n+ñö n+ñöl gi, bi ilön daueila gau p+idön g+la. Jisas bi praj uma u n+ip haga, "Ñ+n me, nöp hagabin, urak!" a ga.

15 An+g hagö, ñ+n urak as+köm manö hagö n+ñöl gi, Jisas n+me n+ip, ñ+n ne u, a göm ud ña. *

16 Pen n+bi bi n+ñ m+ideila gau magöñhalö pa g+ñ göm, God hib n+pe u dap ranöl gi hagla, "God manö hagep bi kub yabiñ han+ip auöp. God han+ip gi ñ+n+g auöp," a g+la. *

17 Jisas ga an+bu n+ñöm, aiud udlö, manö an+bu Juda n+bi bi ram m+ñön kale gau gau amöm, ram m+ñön ke gau gau magöñhalö ara.

Jon Bi Ñ+g Pak Ñeb bi n+pe m+ihöp Jisas n+ñn+g arlö

18 Jon bi n+pe gau, Jisas ga rö magöñhalö n+ñöm, am Jon n+ip hag ñ+ilö, bi n+pe m+ihöp hagö aueilö haga,

19 "Kale m+ihön ammil Bi Kub n+ip hag n+ñmil, 'Ne Mesaia pör abad m+dpun u nöp auban aka bi ke n+bö ap halö abad m+idaiun?' ö g+mil," a g+ä.

20 Hageia, bi m+ihau Jisas m+ideia au ammil haglö, "Jon bi ñ+g pak ñeb u hal+ip bi m+ihön hagöp, 'Kale m+ihön ammil Bi Kub hag n+ñmil, 'Ne Mesaia pör abad m+dpun u nöp auban aka bi ke n+bö ap halö abad m+idaiun," a g+mil, a göm, hol m+ihön hag yuö, nöp hag n+ñn+g aubul i," a g+ilö. *

21 Pen kale m+ihön an+g hagmil n+ñ m+dlö n+ñöl gi, Jisas n+bi bi iru nöp nan adö ke ke ga gau gö kam+ñ la; n+bi bi iru nöp m+ñna ga gau gö kam+ñ la; n+bi bi iru nöp k+ñjaki aiön pi abañ al m+ideia gau gö kam+ñ la; n+bi bi iru nöp amgö we ga gau gö amgö ñ+il n+ñla.

22 An+g göm, Jisas bi an+ñ m+ihau kalip haga, "Kale m+ihön ado gi ammil Jon n+ip hagmil, 'Hol am n+ñbul, bi an+bu n+bi bi amgö we ga gau gö amgö ñ+il n+ñbal; n+bi bi ma böñ nöp naij ga gau gö kauyañ ajaböl; n+bi bi hañ romañ wös hapeb la gau gö m+ñep göp; n+bi bi r+im+id m+ñgan p+ñ göp gau gö manö apdi n+ñaböl; n+bi bi umbal gau gö kam+ñ m+dpal; n+bi

* 7:15: 1Ki 17:23; 2Ki 4:36 * 7:16: Luk 1:68
35:5-6; 61:1; Luk 4:18

* 7:20: Sam 40:7; Mal 3:1; Rep 1:8 * 7:22: Ais

bɪ mög gep rö gau manö aij u hagab nɪŋaböl. *

²³ Nɪbi bɪ yɪp gasɪ nɪŋöm cɪg göl gɪ nöp mɪdeinaböl gau, mɪñ mɪñ yabɪɪ gɪnaböl, ' a gɪmil, ' a ga.

²⁴ Anɪg hagö, bɪ Jon manö daulö mɪhau ado gɪ arlö nɪŋöl gɪ, Jisas nɪpe, Jon nɪp manö adö u hagöm nɪbi bɪ mɪdeila gau kalɪp haga, "Kale nöd ram mɪnönj kabö nöp mɪdöp aŋ au arbe ñɪn u, nɪhön nɪŋnɪg arbenj Kale hod mɪlö añɪ ap yɪgön ud aŋa gɪ dan i göp ap nɪŋnɪg arbe?"

²⁵ Kale nɪhön nɪŋnɪg arbenj Bɪ waɪɪj aij yabɪɪ yɪmüb ap nɪŋnɪg arbenj Anɪbu wasö. Bɪ waɪɪj aij yabɪɪ udöm, nan aij aij udun a göm gasɪ nɪŋbal gau, bɪ kub ram gau nöp hanbal.

²⁶ Pen kale nɪhön nɪŋnɪg arbenj God manö hagep bɪ ap nɪp nɪŋnɪg arbe akaŋ Nɪŋö me, God manö hagep bɪ ap nɪp nɪŋnɪg arbe, pen bɪ Jon nɪŋbe u nɪpe wög adö ke nɪbö gɪnɪg aua. *

²⁷ Bɪ Jon u me, hadame ram God Manö u kalɪ kɪñ rɪköm hagla, 'Bɪ manö hagep yad u hag yunö, nöd amöm, nɪbi bɪ' gau kalɪp hag ñɪ aij gɪnab; hainö ne ke hag yunö nɪnabön, ' a göm kalɪ kɪñ rɪkla. *

²⁸ Kalöp hagabin, nɪbi bɪ nöd mɪdmɪdal gau abe, nɪbi bɪ mɪñi mɪdpal gau abe magöŋhalö nɪbi bɪ yɪharɪŋ, Jon bɪ kub. Pen God nɪbi bɪ yɪharɪŋ gau udöm ram mɪnönj nɪpe kumi kabö adö laŋ au abad mɪdeinab gau, kale Jon rö mɪdageinaböl; kale nɪbi bɪ kub mɪdeinaböl, ' a ga.

²⁹ Nɪbi bɪ gau, bɪ dakɪs udep gau halö, nöd Jon nɪp aula, kalɪp magöŋhalö ñɪg pak ña. Anɪg gö, Jisas manö haga u nɪŋöm hagla, "God adan nɪpe nöp kabö rö mɪdöp, ' a gɪla. *

³⁰ Pen bɪ Perisi abe, bɪ lo manö hag ñeb bɪ kub gau abe kale, God kalɪp

nɪhön nɪhön gɪlanj a ga u gasɪ kale ke nɪŋöm pa jö nɪŋöm, Jon hanɪp ñɪg pak ñanj a göm auagla. *

³¹⁻³² Pen Jisas nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp manö ap hagöm haga, "Nɪbi bɪ mɪñi ñɪn i mɪdpim gau yad nɪŋbin, kale ñɪ pai pro gau, nɪbi bɪ magum gep ka au asɪköm, ñɪ pai pro rɪmnap meg mɪgan dap ranöm hag amɪl apɪl göm hagpal, 'Hon aɪŋ pu gɪno, kale nɪhön gɪnɪg kugom ralagpimj Pen kɪmap mɪtönj gep rö ap hagno, kale nɪhön gɪnɪg mɪtönj gagpim?' ö gɪpal rö u, kale gɪpim.

³³ Nɪhön gɪnɪg: Jon bɪ ñɪg pak ñeb u apöm, nan magö ñɪŋagöm, ñɪg wain ñɪŋagöm gö, kale nɪp hag jumim hagpim, 'Bɪ kɪjaki aion pi aban alöp mɪdöp u, ' a gɪpim.

³⁴ Pen mɪñi yad Bɪ Ñɪ nɪpe apem, nan ñɪŋem, ñɪg wain ñɪŋem gɪnö, yɪp hag jumim hagpim, 'Nan iru ñɪŋöm, ñɪg wain ñɪŋöm göp u me, nɪpe nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal bɪ gau, bɪ dakɪs udep bɪ gau, bɪ kale ap mɪdöp u, ' a gɪpim. *

³⁵ Pen nɪbi bɪ God Manö aij u nɪŋ udöm, hain göm, gɪ aij göm, mɪd aij geinaböl u, nɪbi bɪ gau kalɪp nɪŋöm hagnaböl, God Manö u manö nɪŋö yabɪɪ, a gɪnaböl, ' a ga.

Bɪ si udmɪdöp nɪbi ap

³⁶ Bɪ Perisi ap hib nɪpe Saimon. Nɪpe Jisas nɪp haga, "Ne aumön ram yad u nan magö ñɪŋul, ' a ga. Hagö, Jisas ram nɪpe u amöm nan magö ñɪŋlö nɪŋöl gɪ,

³⁷ nɪbi daun anɪbu mɪdöm nan si nan naij gɪmɪdöp manö ap nɪŋa, Jisas bɪ Perisi ram amöm aip nan ñɪŋailö. Anɪb u nɪŋöm, ñɪg haɪŋ aij au ep kabö barol ud rɪm lɪla ap dapöm, *

³⁸ Jisas mɪdeia jöl adö gau apöm, ma ɪɪ au mɪtönj gɪ mɪdeia. Anɪg göl mɪtönj gö nɪŋöl gɪ, amgö ñɪg u gɪ dö gɪ Jisas ma adö yaŋ lugö, umagö nɪpe u ud ɪɪɪ gɪ yuöl gɪ, ma kɪd nɪpe u

* 7:26: Luk 1:76 * 7:27: Mal 3:1 * 7:29: Luk 3:12 * 7:30: Mad 21:32 * 7:34: Luk 15:2

* 7:37: Mad 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3

bom haluöm, mulu ñiñöm, ñig hañij aij auep anibu ma kid nipe adö au li ña.

³⁹ Anig geia, bi Perisi Saimon u, gasi magö nipe u nöp gasi niñöm nip ke haga, “Bi anibi bi God manö hagep kabö göl midai böp, nibi anibi nipe nan si nan naj gimädöp nibi naj ap apöm nip ud niñab u rik niñböp,” a ga.

⁴⁰ Jisas pen, bi Perisi gasi niñan anibu niñöm, nip haga, “Saimon, manö yad añi ap midöp nöp hag ñinig gabin,” a ga.

Hageia, Saimon haga, “Manö hag ñeb bi yad, manö anibu hag,” a ga.

⁴¹ Hageia, Jisas manö hod riköm haga, “Bi ap uraköm, bi mihöp kalip bi ap paip hadred (500) denariai ñöm, ap pipdi denariai (50) ñinab.

⁴² Pen hainö bi anib mihau pen ñeb rö lagö, bi mani ñinab anibu kalip mihön hagnab, ‘Arö gimil. Mani kalöp mihön ñibin u, pen ñul a gimil gasi u niñagmil,’ a ginab. Anig hagö, bi an bi anibu nip midmagö yabi linab, bi nan nabön kub mideinab u aka bi nan nabön pro mideinab u?” ö ga.

⁴³ Hageia, Saimon haga, “Gasi yad niñbin u, bi nan nabön kub mideinab u,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “Niñö yabi hagpan,” a ga.

⁴⁴ Anig hagöm, Jisas ado gi, nibi u nip niñöm, Saimon nip haga, “Nibi i nip nöñ. Yad ram raul migän nöp i auajin, ne ñig ap udmön ma yip hik gi yuep rimnap ñagpan, ji nibi anibi, amgö ñig nipe u gi dö gi lugöm ma yad ñig lö, umagö nipe udöm hii gi yuöp.

⁴⁵ Ne yip bom haluagpan, ji nibi i, yad ram raul migän nöp apjakajin magö u rikö, nipe ma kid yad bom haluöl gi nöp midöp.

⁴⁶ Yip wel nabic cög lañ li ñagpan, ji nibi i nipe ma kid yad ñig hañij aij auep u li ñöb.

⁴⁷ Anib u, nöp hagabin, nibi anibi nan si nan naj iru nöp göp u niñem arö gipin. Anib u, yip pen midmagö yabi löp. Pen nibi bi nan si nan naj pro gipal gau niñem arö ginö, yip pen midmagö pro pro libal,” a ga.

⁴⁸ Pen Jisas anig hagöm nibi anibu nip haga, “Nan si nan naj gipan gau niñem arö gabin,” a ga.

⁴⁹ Anig hagö, bi nipe aip nan niñeila gau, kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “Bi anibi niñhön ginig göm, ‘Nan si nan naj gipan gau niñem arö gabin,’ a gab?” ö gila.

⁵⁰ Anig hageila u pen Jisas nibi anibu nip haga, “Gasi ne ke u nöp niñ udmön, nan si nan naj gipin rö Jisas niñöm arö gan, a gimön auban rö, nan si nan naj gipan gau niñem arö gipin. Ne ammön, God ñimagö ara adö u midaimön,” a ga. *

8

Nibi rimnap Jisas aip arla

¹ Pen hainö ñin an anib au, Jisas bi nipe unbö migän lañ aip daun gau abe, ram ritig aglö gau abe amöm, God nibi bi nipe udöm abad mideinab manö aij u, nibi bi gau kalip hag ña.

² Pen ñin anibu, nibi rimnap kijaki aiön pi halö mideila gau Jisas gö kamij la, rimnap nan ga gau gö kamij la, niñöm nibi anib gau rimnap Jisas aip ajmidal. Nibi anib gau hib kale me, ap Maria Magdala a gimidal. Kijaki aiön pi unbö mudun jij nibi anibu an dan midöm höñ arla. *

³ Nibi ap Joana. Nugmul nipe hib u Kuja. Nipe kin Herod ram nan nipe gau abad midmidöp. Nibi ap Susana. Pen nibi rimnap halö iru rö aip ajmidal. Nibi anib gau kale magöñhalö mani kale ke udöm, nan magö rau dapöm, Jisas bi nipe gau aip nan magö jim ñöl niñ ajmidal.

* **7:50:** Luk 8:48; 18:42 * **8:2:** Mad 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

Gĩñbĩl magö rö u, manö hod rik haga

(Mad 13:1-9; Mak 4:1-9)

⁴ Nĩbi bĩ daun ke ke, yam ugan kub yöl gau nĩbö gau nĩbö Jisas nĩp nĩnĩg aulö nĩñöl gĩ, nĩbi bĩ nöd aula gau kalĩp manö ap hod riköm haga,

⁵ “Bĩ ap, gĩñbĩl magö ranañ a göm, gĩñbĩl magö u dam wög adiñ gau yunab. Rĩmnap wög adiñ arep adan gau lugö, nĩbi bĩ łala gĩ amĩl apĩl gĩlö, yaur gau pen ap nĩñöm nĩñnaböl.

⁶ Pen yĩñ rĩmnap kabö adö mĩnön pro pro mĩdeinab gau lugöm, marep gĩnab u pen kabö mĩnön au nĩg nĩg halö mĩdageinab u me, böñ nöp mĩtep gĩnab.

⁷ Pen yĩñ rĩmnap nagĩ gĩłikasĩ an gau lugö, nagĩ anĩbu hararo gĩ pału gö, ran aij gagnab.

⁸ Pen yĩñ rĩmnap mĩnön aij gau lugöm, ran aij göm, magö iru yabĩl nöp pĩlnab. Añĩ añĩ magö nĩn juöl unbö mamĩd pĩlnab,” a ga.

Jisas kalĩp anĩg hagöm haga, “Kale nĩbi bĩ gasĩ rĩmĩd mĩdainĩm gau, manö hagabin i rĩmĩd lĩ nĩñ aij gĩmim,” a ga.

Jisas, gĩñbĩl magö u manö hod rik haga u, manö il u haga

⁹ Jisas manö hod riköm aiud anĩbu hagö, bĩ nĩpe gau nĩp hag nĩñöm hagla, “Manö hod rikmön hagajan anĩbu, manö il u aigöl gö rö mĩdöp?” ö gĩla.

¹⁰ Hageila, Jisas kalĩp haga, “God nĩbi bĩ nĩpe udöm abad mĩdeinab manö pi göl mĩdmĩdöp u, God kalöp gasĩ ñö nĩñbim, pen nĩbi bĩ rĩmnap gau, yad kalĩp manö hod rikem nöp hagnö,

‘kale nĩñöm nĩñagöl,
manö magö apdi nĩñöm manö il
nĩñ udagöl.’ *

¹¹ Pen manö hod rikem nan yĩñ rö hagpin u, God Manö adö u hagpin.

¹² Yĩñ rĩmnap lugnab wög adiñ arep adan adö au a gĩpin u, nĩbi bĩ

gau God Manö u nĩñnaböl pen Seden gasĩ naj nĩñöm, kale God Manö u nĩñ udlö, God kalĩp ud kamĩñ yunab u naj göp a göm, apöm God Manö gasĩ kalĩp an dañ mĩdöp u ju udö, hauł gĩnaböl, a gem hagpin.

¹³ Pen yĩñ rĩmnap lugnab kabö adö mĩnön pro pro mĩdeinab gau a gĩpin u, nĩbi bĩ gau God Manö u nĩñöm, nĩñĩ löm, aij a gö nĩñöl gĩ, manö anĩbu nĩñ udnaböl u pen nĩñ ud pĩdön gagnaböl rö, mĩñör rĩmnap auö hauł göm arö gĩnaböl, a gem hagpin.

¹⁴ Pen yĩñ rĩmnap lugnab nagĩ gĩłikasĩ an gau a gĩpin u, nĩbi bĩ gau God Manö u nĩñnaböl u pen hainö manö marö aka mani kub nan gau aka mĩñ mĩñ gep adö u nöp gasĩ nĩñöm, God Manö nĩñ ud pĩdön gagnaböl, a gem hagpin.

¹⁵ Pen yĩñ rĩmnap mĩnön aij adö au lugöm, ran aij göm, magö iru yabĩl nöp pĩlnab a gĩpin u, nĩbi bĩ gau God Manö u nĩñöm, nĩñ ud pĩdön yabĩl göm, gĩ dam dam, nan magö aij pĩlnab, a gem hagpin,” a ga.

Hapö lau pi gagep

¹⁶ Jisas anĩg hagöm haga, “Nĩbi bĩ gau hapö lauöm rin cög mĩgan aka abañ adö hanbal u mo gayĩk gau pi gagnaböl. Adö au gĩlan rik lĩlö mailö gö, nĩbi bĩ gau ram raul mĩgan anĩbu apöm mailö anĩbu nĩñnaböl. *

¹⁷ “U rö nöp me, nan nĩñön nĩñön pi göl mĩdöp gau, magöñhalö waiö lĩnab; nan nĩñön nĩñön pału gĩ mĩdöp gau, magöñhalö ud mailö göp au lĩnab. *

¹⁸ “Anĩb u, manö hagabin u nĩñ aij gĩmim. Nĩbi bĩ manö nĩñöm, nĩñ udnaböl gau, manö aij rĩmnap halö nĩñnaböl; pen nĩbi bĩ manö nĩñöm nĩñ udagnaböl gau, pro pro nĩñun a göm nĩñbal u halö böñ nöp ur gĩnab. *

Jisas nĩme nĩmam bĩ gau

(Mad 12:46-50; Mak 3:31-35)

* **8:10:** Ais 6:9-10 * **8:16:** Mad 5:15; Luk 11:33
Luk 19:26

* **8:17:** Mad 10:26; Luk 12:2 * **8:18:** Mad 25:29;

19 Pen ñin anibu nöp, Jisas nime aip, nımam hain nıpe gau aip Jisas nıp nıñnıg aula. Apöm nıñla, ram raul mıgan anıb yañ Jisas nıbi bı sısı göl mıdeila nıñöm höñ yañ mıdeila.

20 Anıg gılö, nıbi bı ap ram raul mıdeila gau nıñöm, Jisas nıp hagla, “Name namam ne gau nöp nıñnıg ap mıdpal höñ yañ,” a gıla.

21 Haglö, Jisas kalıp haga, “Nıbi bı an an God Manö u nıñöm hain gıpal gau me, ami yad, mam yad mıdpal,” a ga.

Jisas hagö, yıgön kub udeia u ur ga (Mad 8:23-27; Mak 4:35-41)

22 Pen ñin ap, Jisas bı nıpe gau kalıp hagöm haga, “Ñıg Wañö Galili juun böñ lödañ arun,” a göm, ñıg magıb udöm arla.

23 Pen an gau arlö nıñöl gı, Jisas nıpe hon han ara. Hon haneia magö u, yıgön asad kub yabıt ap ñıg anıbu udöm, ñıg ral ñıg magıb mıgan u auö, umöl rö nöp la.

24 Anıg gö, bı nıpe gau apöm, Jisas nıp anı gılö uraka hagla, “Bı Kub! Hon magöñhalö umnıg gabun!” a gıla.

Hageila, Jisas yıgön udaia u abe, ñıg ral auia u abe hag gö, magö anıbu nöp yıgön u ur göm, ñıg u haluöm, nöd mıdeila rö mıdeila.

25 Pen Jisas bı nıpe gau kalıp haga, “Kale ai gımim yıp nıñ udagpım?” ö ga.

Hageia, kale pıñıñ göm aiö waiö göm, kale ke hag nıñ hag nıñ göm hagla, “Bı anıbi bı an? Nıpe hagö, yıgön abe, ñıg kub abe manö nıpe hagöp rö nöp göp,” a gıla.

Bı kıkaki aiön pi halö u, Jisas gö, kamıñ la

(Mad 8:28-34; Mak 5:1-20)

26 Ñıg magıb udöm, amöm Ñıg Wañö Galili an u am am, ram mınön Gerasa nıbi bı mıdmıdal böñ lödañ arla.

27 Pen Jisas ñıg magıb u arö gı, ñıg wañö goł au kabö kułup adö au ma abö gö nıñöl gı, magö anıbu nöp, kıkaki aiön pi aban al mıdeila

bı ap, daun anıbu nıbö apöm, Jisas nıp nable paka. Bı anıbu nıpe magö nöp mıdöm, ram yabıt raul mıgan u hanagmıdöp; wıp rıgöl gımıdal kabö mıgan gau nöp han ajmıdöp.

28-29 Bı nıpe abad mıdep gau, sen udöm ñımagö ma nıpe gau adık lı pıdön gımıdal u pen kıkaki nan gau apöm klö gılö, sen lımıdal anıb gau pak gı dö gö, ram mınön nöp an gau pör pör armıdöp. Pen bı anıbu, Jisas nıp nıñöm aiö göm, apöm ma it au lug paka. Jisas kıkaki aiön pi nıp aban alla anıb gau kalıp haga, “Bı anıbi nıp arö gımim höñ arım!” a ga. Jisas anıg hagö, kıkaki aiön pi nıp aban alla bı u, kakö göm, manö kub hagöm haga, “Ne Jisas, God Bı Kub adö i gılan mıdöp Ñı nıpe u, yıp nıñön gıñıg gabön? Yıp ilön kub ñıgmön!” a ga.

30 Hageia, Jisas haga, “Hıb ne u hag!” a ga. Jisas hageia, nıpe pen haga, “Hıb yad u Iru Nöp,” a ga. Kıkaki aiön pi nan gau iru yabıt nöp nıp yuö hııköm mıdeila rö u me, anıg haga.

31 Pen kıkaki aiön pi gau Jisas nıp neb neb göm hagla, “Hanıp hagmön, mab ke yañ ulöm mıgan mauñ juaga u yuagmön!” a gıla.

32 Anıg hagöm, kaj iru yabıt nöp amıt geila yöp ba anıb gau nıñöm, Jisas nıp neb neb göm hagla, “Ne hanıp hagö, am kaj mıdpal gıdan kalıp yuö hııkun,” a gılö, Jisas yau a ga.

33 Jisas yau a gö, kıkaki aiön pi nan gau, bı u nıp arö göm, am kaj anıb gau kalıp yuö hııklö, kaj gau pıg ju sır ba yañ amöm, gı dam ñıg wañö an yañ paköm, ñıg nıñöm magöñhalö um hakla.

34 Pen bı kaj mukmıdal gau, ga anıbu nıñöm, gı dö gı am nıbi bı daun mıdeila gau kalıp hag ñöm, am nıbi bı ram mınön daun söl au mıdeila gau kalıp hag ñöm, gıla.

35 Hag ñılö, nan anıbu nıñön gö hagaböl a göm, apöm nıñla, bı kıkaki yuö hııköm mıdmıdöp u, kamıñ lö, wañı yımöm, Jisas ma it söl au asık

mideia. Kale anibu niñöm aninın gö piñiñ gila.

³⁶ Pen niñi bi niñ midlö niñöl gi, Jisas kijaki hag höñ yua, niñi bi gau, niñi bi hain aula gau kalip, anig anig göp, a göm, hag ñila.

³⁷ Pen Gerasa niñi bi magöñhalö aninın gö piñiñ göm, Jisas niñ, ne ado gi aru a gilo, ñig magib udöm hada.

³⁸ Jisas arik arig geia niñöm, niñe gö kijaki aiön pi höñ arla bi anibu, niñ manö neb neb hagöm haga, “Yad ne aip arul,” a ga.

³⁹ Anig hageia, Jisas niñ pen haga, “Wasö. God nöñ nan aij yabiñ niñön niñön göp u, ne ram ne ammön niñi bi ne gau kalip hag ñimön,” a ga.

Anib u, niñe daun niñe ado gi amöm, niñi bi gau kalip magöñhalö, Jisas yip anig anig göp a göm, hag ña.

Pai ap uma Jisas gö uraka; niñi ap Jisas niñ ud niñö kamij la

(Mad 9:18-26; Mak 5:22-43)

⁴⁰ Pen niñi bi Jisas auab a göm, abad mideila gau, Jisas ñig magib udöm amjakö, aij yabiñ auabön e gila.

⁴¹⁻⁴² Pen bi kub Juda magum gep ram abad midmidöp bi ap hib niñe Jairas. Pai niñe añi yabiñ mi in la miñgan lañ u umniñ gö, Jairas niñe apöm, Jisas mideia söñ au kugom yimöm haga, “Ram yad arul. Pai yad añi u umniñ gab,” a ga. Hageia, Jisas niñniñ arö niñöl gi, niñi bi iru yabiñ nöñ apöm, niñ böñ böñ ciro ciro ñöl gi arla.

⁴³ Pen niñi ap pör pör niñe niñi adan armidöp mi unbö miñgan lañ la. Niñi anibu, wös wameb bi gau yip gilo, yip kamij lañ a göm, kalip mani ñimidöp u pen niñ gilo miñep ginim rö laga.

⁴⁴ Niñe Jisas araija jöl adö lau apöm, waiñ milö kub la u ud niñö niñöl gi, magö anibu nöñ niñ miñep ga.

⁴⁵ Pen Jisas kalip haga, “Yip bi an ud niñöb?” ö ga.

Hageia, niñi bi gau hagla, “Hon ud niñagun,” a gila. Pen Pida haga, “Bi

Kub, niñi bi iru nöñ gai i apöm, nöñ ciro ciro ñaböl,” a ga.

⁴⁶ Hageia, Jisas haga, “Niñi bi ap yip ud niñöb. Pidön yad u aröp niñem hagabin,” a ga.

⁴⁷ Pen niñi Jisas ud niña anibu, niñe pi ginim rö laga u niñöm, gil gil göñ gi, Jisas mideia söñ au ap kugom yima. Niñi bi anib gau niñ mideila an gau, Jisas niñ hagöm, niñe nan gö, Jisas ud niñö, magö anibu nöñ kamij löp aiud u magöñhalö waiö haga.

⁴⁸ Hageia, Jisas niñ haga, “Pai yad. Ne yip ud niñnö kamij lañ a gimön niñ udpan u, yip ud niñö kamij löp me u. Manö midagöp. Ne ammön, God ñimagö ara adö u midaimön,” a ga. *

⁴⁹ Jisas anig hagö niñöl gi, bi Jairas niñ wög gimidöp bi ap apöm, Jairas niñ haga, “Pai ne böñ nöñ umöb; hag ñeb bi niñ hagö ma ilön auagnim; ado gi arnim,” a ga.

⁵⁰ Hagö, Jisas manö anibu niñöm, Jairas niñ haga, “Pai yad u umöb a gimön, gasi u niñagmön. Niñ udeinabön u, niñ kamij linab,” a ga.

⁵¹ Anig hagöm, Jairas ram niñe u amjaköm, niñi bi gau kalip magöñhalö hag höñ au yañ löm, pai niñe nap miñhau, Pida u, Jon u, Jems u kalip ut göm, pai u niñ niñniñ ram raul miñgan yañ arla.

⁵² Pen niñi bi, pai anibu umöb a göm miñtöñ gi mideila gau, Jisas kalip haga, “Kale miñtöñ gagim. Pai u umagöp; yiharij hon hanab,” a ga.

⁵³ Jisas anig hageia, niñi bi gau, pai anibu böñ nöñ umöb u niñöm, niñ miñhol gila.

⁵⁴ Pen Jisas pai u ñimagö kid niñe u udöm haga, “Pai yad, urak!” a ga.

⁵⁵ Anig hagö, ana niñe u ap kuöyañ kuöbö gö uraka. Uraka, Jisas haga, “Nan rimnap ñibe niñan,” a ga.

⁵⁶ Pai niñe nap kale aiö waiö gilo. Pen Jisas kalip ber miñhau haga, “Niñi bi rimnap kalip manö anibu hag ñagmil, wasö!” ga.

* 8:48: Luk 7:50

9

Jisas b+ nipe unbö migan laŋ gau hag ke ke yua

(Mad 10:5-15; Mak 6:7-13)

¹⁻² Jisas b+ nipe unbö migan laŋ kalip hagö aueila haga, “Yad kalöp b+ yad, klö yad ke ñem, yunig gabin. An+bu u, kale gau ammim, kijaki aiön pi n+bi b+ yuö hi+köm m+dpal gau hagpe höŋ aröl; n+bi b+ nan göp gau g+pe kam+ŋ l+n+m; n+bi b+ m+ña göp gau g+pe hir g+n+m; God n+bi b+ udöm abad m+deinab manö aij u hag ñ+be n+ŋöl.

³ Pen arnig g+mim, wa+ab ad+ŋ, wad+, nan ñ+heb, mani, wa+ŋ, nan gau halö ud aragmim; y+har+ŋ armim.

⁴ Daun ap ammim ram ap amjak-mim, kalöp hag udaiöl, kalip aip han m+dmim, daun an+bu ar+ik arun a g+nabim u, magö u nöp ar+ik armim.

⁵ Pen ram m+nöŋ migan ap arbe, kalöp hag udagaiöl, daun an+bu ar+ik arun a g+nabim u, kalip haggim, ‘Manö aij u dauajun udagpim rö, m+nöŋ naböŋ kalöp i auajun, nan ac+ip ac+ip ma han+ip udöp u +ik g+ yuun arabun,’ a g+mim, +ik g+ yumim armim. An+g g+nabim, kale g+ naij g+pal u n+ŋnaböl,” a ga. *

⁶ An+g hagö, kale ram r+ŋ+g aglö magöŋhalö gau gau am am manö aij u hag ñöl g+, n+bi b+ m+ña ga gau g+lö kam+ŋ la.

Herod gas+ iru niŋa

(Mad 13:1-2; Mak 6:14-16)

⁷ Pen n+bi b+ gau, Jisas n+hön n+hön ga manö u hag am+l ap+l g+lö n+ŋöl g+, gapman b+ kub Herod n+ŋöm, gas+ iru yab+l niŋa. N+bi b+ r+mnap hagla, “Jon b+ ñ+g pak ñeb unam r+ŋ g+ dö g+la uma u, kauyaŋ uraköp,” a g+la. *

⁸ R+mnap hagla, “B+ nöd n+bö God manö hagep b+ u Ilaija nipe auöp,” a g+la. R+mnap hagla, “B+ hadame dagol gau God manö hag ñ+m+döp b+ ap kauyaŋ kam+ŋ löm auöp,” a g+la.

⁹ An+g haglö, b+ kub Herod haga, “Jon n+ip unam r+ŋ g+ dö g+nö hadö uma rö, b+ an+bu b+ an ap m+idö n+ŋöl g+ hagaböl u am n+ŋnam,” a göm, gas+ u n+ŋa. *

Jisas n+bi b+ iru nöp nan ñ+heb ñö niŋla

(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-12)

¹⁰ Pen Jisas b+ nipe unbö migan laŋ ado g+ apöm, ram m+nöŋ gau ajöm nan n+hön n+hön g+la manö u, Jisas n+ip hag ñ+la. Hag ñ+lö, am ram m+nöŋ migan ap ke am m+da+iun a göm, Jisas kalip u+ göm Bedsaida daun au arla.

¹¹ Pen adan aŋ gau arlö n+ŋöl g+, n+bi b+ r+mnap hagla, “Jisas b+ nipe gau aip apöm padiaböl,” a g+la. An+g haglö, n+bi b+ iru nöp n+ip n+ŋnig hain g+la. Aueila, nipe aij auabim e göm, God n+bi b+ udöm abad m+deinab manö u kalip hag ñöl g+, n+bi b+ nan ga gau gö kam+ŋ la.

¹² Pen dugo s+idö wad arnig geia magö u, b+ nipe unbö migan laŋ apöm, Jisas n+ip hagla, “Ram m+nöŋ gai i, n+bi b+ m+dagpal, ram m+nöŋ nöp aŋ aui m+dpun rö u, n+bi b+ gai i kalip hag yuö, ram n+bi b+ m+dpal gau ke ke amöm, nan ñ+heb kale gau ke u+hai n+ŋöm, haneb migan gau u+hai n+ŋlaŋ,” a g+la.

¹³ An+g hageila, Jisas pen haga, “Kale ke nan magö kalip ñ+mim,” a ga.

Hageia, kale hagla, “Hon nan ñ+heb iru m+dagöp. Y+har+ŋ bred magö unbö mam+id u m+idöm, kab-sa+ m+höp m+idöp. Ne n+hön gas+ n+ŋban? N+bi b+ gai i iru nöp m+dpal u, hon am nan ñ+heb kalip r+mnap rau dapun aka?” g+la.

¹⁴ Ñ+n an+bu, n+bi b+ apöm magum g+la gau, n+bi ñ+ pai gau wasö, b+ gau nöp me wö ralla paip dausan (5000) rö ara.

Pen Jisas b+ nipe gau kalip haga, “N+bi b+ iru nöp ap m+dpal gai i hagpe, n+bi b+ unbö ñ+njuöl m+höp

* 9:5: Luk 10:4-11 * 9:7: Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 * 9:9: Luk 23:8

ado gi da unbö sɔdun lan (50) ugan ke ke asɔklan,” a ga.

¹⁵ Hageia, bi nɔpe gau nɔpe haga rō nōp gɔlō, nɔbi bi gau magōnhalō au asɔkla.

¹⁶ Nɔpe bred magō unbö mamɔd u udōm, kabsaɔ mɔhau halō udōm, gɔlan gɔ kumi kabō adō lan au nɔnōm, God nɔp aij a gōm, nan nɔnɔeb anɔbu ud jō gōm, bi nɔpe gau kalɔp nō, kale pen udōm, nɔbi bi gau kalɔp nɔme li nɔla.

¹⁷ Nɔila, kale magōnhalō nɔnɔ damōm, nɔnɔ hakōl rō lagō, nabōn nabōn pali pali gɔla gau, bi nɔpe gau ud wadɔ unbö mɔgan lan yaglō ajmanɔ raua.

*Pida haga, “Ne Kraiss u,” a ga
(Mad 16:13-19; Mak 8:27-29)*

¹⁸ Pen nɔn ap, Jisas am ke halō God nɔp sabe gōl gɔ mɔdōm, bi nɔpe gau kalɔp hag nɔnōm haga, “Nɔbi bi gau yɔp bi an a gɔ gasɔ nɔnɔbal?” ō ga.

¹⁹ Hageia hagla, “Nɔbi bi rɔmnap nōp Jon bi nɔg pak nɔeb u a gɔ gasɔ nɔnɔbal; rɔmnap nōp bi nōd nɔbō God manō hagep bi u Ilaija a gɔ gasɔ nɔnɔbal; rɔmnap nōp bi hadame dagol gau God manō hag nɔmɔdōp bi ap kauyanɔ kamɔnɔ lōm auōp a gɔ gasɔ nɔnɔbal,” a gɔla. *

²⁰ Hageila, Jisas kalɔp pen hag nɔnɔ, “Pen kale ke yɔp bi an a gɔmim, gasɔ nɔnɔbim?” ō ga.

Hageia, Pida pen haga, “Ne God Kraiss nɔpe u,” a ga. *

²¹ Anɔg hageia, Jisas kalɔp haga, “Manō anɔbu nɔbi bi rɔmnap kalɔp hag nɔagmim, wasō yabɔ!” a ga.

Jisas haga, “Umem kauyanɔ uraknabin,” a ga

²² Jisas anɔg hagōm, manō ap hagōm haga, “Bi nɔ nɔpe nɔp ilōn kub yabɔ nɔnabōl. Bi manō ud asɔkep gau, bi God nɔp nan sabe gep bi kub gau, bi lo manō hag nɔeb bi gau, nɔp nɔnɔlō mulu lugō al pak lɔlō, umnab u pen nɔn mɔhōp mɔdōm ruō nɔn

mɔhau nɔgan u kauyanɔ uraknab,” a ga. *

²³ Pen Jisas bi nɔpe gau abe, nɔbi bi mɔdeila gau abe, kalɔp magōnhalō hagōm haga, “Nɔbi bi yɔp hain gun a gōm, gasɔ nɔnɔeinabōl gau, nan mɔnōn nabōn adō iɔ i gasɔ kub nɔnɔbal u arō gōm, haɔ romanɔ kale ke gasɔ kub nɔnɔbal u arō gōm, nɔn anɔ anɔ mab kros ud kag gōm yɔp hain gōl. *

²⁴ Nɔbi bi an, haɔ romanɔ, kamɔnɔ mɔdep magō hon ke gasɔ nɔnɔun mɔd aij gɔnabun a gōm, gasɔ nɔnɔnabōl gau, bōn nōp ap lug paknabōl. Pen nɔbi bi an, Jisas nɔp nɔnɔ udun, haɔ romanɔ, kamɔnɔ mɔdep magō hon nɔhōn nɔhōn gɔnab u manō mɔdagōp a gōm, gasɔ nɔnɔnabōl gau, kamɔnɔ mɔdep magō u udnabōl. *

²⁵ Nɔbi bi nan mɔnōn nabōn adō iɔ i udun a gōm, gɔlō arnab gau, nan aij aij gau udōm, mɔnōn nabōn adō iɔ i mɔd aij gɔnabōl, pen hainō umōm mɔnōn nabōn adō iɔ i arō gōm, God aip pōr pōr mɔdaiōl rō lagnab.

²⁶ Nɔbi bi an yɔp nable gō, yad Jisas nɔp nɔnɔagpin, a gōm, manō yad nɔnɔ udagnab u, hainō Bapi hol apɔl mailō aij ke u udem, ejol uɔ mailō aij halō gau aip aunabin nɔn u, bi anɔbu nɔp nable gō, nɔnɔagpin a gɔnabin. *

²⁷ Pen kalōp nɔnō yabɔ hagabin, nɔbi bi mɔnɔ mɔdpim gai i rɔmnap umagnabim; kamɔnɔ nōp mɔdmim, God nɔbi bi udōm abad mɔdeinab nɔn u nɔnɔnabim,” a ga.

Jisas haɔ romanɔ nɔpe u ke yabɔ la

²⁸ Jisas anɔg hagōm, nɔn unbō raleb jɔn rō mɔdōm, Jon, Jems, Pida kalɔp uɔ gōm, God nɔp sabe gɔnɔg gōm yōp dum anɔb au ara.

²⁹ Amōm, God sabe gɔ mɔdō nɔnɔl gɔ, mulu adɔn nɔpe ke yabɔ lōm, wadɔ nɔpe rud yabɔ lōm, mailō unbō ke yabɔ ga nɔnɔla.

³⁰⁻³¹ Anɔg gō nɔnɔl gɔ, bi hadame nōp umlō, Mosɔs aip, Ilaija aip, God mailō aij unbō ke magō u udmil

* 9:19: Luk 9:7-8 * 9:20: Jon 6:68-69 * 9:22: Luk 9:44; 18:32-33 * 9:23: Mad 10:38; Luk 14:27

* 9:24: Mad 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 * 9:26: Mad 10:33; Luk 12:9

apil, Jisas Jerusalem amöm umöm wög nipe gi haknig geia manö u hag mideila. *

³² Pen Pida, Jems, Jon kalip yam hon auö, amgö ju ju göl gi mideila, pen midö kale amgö ñil niñöm, Jisas mailö aij nipe u abe, bi anib mihau Jisas aip urak midailö gau abe, niñla. *

³³ Bi anib mihau arnig gilö niñöl gi, Pida gasi niñ aij göm wasö, Jisas nip haga, “Bi Kub, hon aui midpun u, aij yabıl midpun. Ne hanip yau a gö, ram bada yiharın mihau niñgan, nöp ap, Mosıs nip ap, Ilaija nip ap gun,” a ga.

³⁴ Anig hagö niñöl gi, magö anıbu nöp, kumi rud kub ap apöm kalip magöñhalö ralu ñö piñın gi la.

³⁵ Pen manö ap kumi anı au niñbö apöm haga, “Bi i Ni yad; yad nip hag linö. Kale manö nipe hagnim rö niñmim,” a ga. *

³⁶ Manö hag pis gö, magö anıbu nöp niñla, bi anib mihau midagailö; Jisas nöp mideia. Pen dum ilö lan midöm, nan ga u niñeila u, niñ anı au niñbi bi rimnap kalip hag ñagla.

Ni pro kijaki aban ala ap Jisas gö, kamın la

(Mad 17:14-21; Mak 9:14-29)

³⁷ Pen ruö, dum ilö lan anıbu arö göm, adan au giyanı ap luglö niñöl gi, niñbi bi iru nöp ap kalip nable pakla.

³⁸ Bi ap niñbi bi anı anıbu wiñ kub alöm haga, “Manö hag ñeb bi. Ni yad añı i, ne mög niñmön a gem dauabin.

³⁹ Kijaki aiön pi pör nip abanı al midöm nip gö, wiñ kub yabıl alöm gi dam paköm, kiñu habkob gaı goı apöm, um dam anı löl gi auöp. Nip anıg göm, pör pör nöp gö gö me, nipe ilön mab udöl gimıdöp.

⁴⁰ Bi ne gau kalip, kijaki midöp anıbu hag yuim, a gi pin u pen kale hag yu wasö niñöm arö gi pal,” a ga.

⁴¹ Anıg hageia, Jisas haga, “Niñbi bi niñi midpim niñnöh naböh it i, niñ mai manö niñ udnabimıñ Yad hadame nöp niñjör kale ud ajpin; pen hainö niñ aige gem niñjör kale ud arnam?” ö ga. Anıg hagöm, bi anıbu nip haga, “Ni ne anıbu söl aui dau,” a ga.

⁴² Jisas anıg hageia, niñ anıbu dap auö niñöl gi, kijaki aiön pi niñ u nip klö yabıl göm, pa jö gi yuö gi dam pi tab paka. Jisas pen kijaki aiön pi u nip hag gö, ke arö niñöl gi, niñ anıbu kamın lö, Jisas dam nap nip ña.

⁴³ Niñbi bi ap mideila gau, God klö nipe unbö ke anıbu niñöm, ñaul udla.

Jisas, “Yip mumug ginaböl,” a ga
(Mad 17:22-23; Mak 9:30-32)

Jisas nan niñhön niñhön ga u gasi niñöm, kale ñaul udöm niñmidlö niñöl gi, Jisas bi nipe gau kalip haga,

⁴⁴ “Manö hagnig gabin anıbi, kale rimıd li niñ aij yabıl gimim midaimim. Söl midöp, Bi Ni nipe nip mumug niñöm, bi rimnap kalip niñaböl,” a ga. *

⁴⁵ Pen manö haga anıbu, kale rik niñöl rö laga. Pen piñın göm Jisas nip hag niñagla. *

An niñbi bi kub mideinaböl?
(Mad 18:1-5; Mak 9:33-37)

⁴⁶ Jisas bi nipe anıb gau kale ke hag amıl apıl göm, bi ap haga, “Yad bi kub mideinam,” a ga. Pen bi ap pen haga, “Ne wasö, yad bi kub mideinam,” a ga. *

⁴⁷ Jisas bi nipe gau gasi niñla anıbu ke niñöm, niñ pro ap dap nipe mideia ba au löm haga,

⁴⁸ “Niñbi bi anı yip gasi niñöm, niñ pai pro inbö rö udnab u, yip abe udnab. Pen niñbi bi anı yip udnab u, Bi yip yuö aunö nip abe udnab. Pen bi anı kale au bi yiharın yabıl rö midöp, bi anıbu nöp nipe bi kub yabıl,” a ga. *

* 9:30-31: Luk 9:22 * 9:32: 2Pi 1:16-18 * 9:35: Luk 3:22 * 9:44: Luk 9:22 * 9:45: Luk 18:34

* 9:46: Luk 22:24 * 9:48: Mad 10:40

49 Jisas anig hageia, Jon haga, "Bi Kub, hon niηbun, bi ap hib ne hagöm, kijaki aiön pi nan gau hag yua. Pen bi anibu hon aip ajagpun rö, 'Ne anig gagmön,' a gino," a ga.

50 Hageia, Jisas haga, "Niηön ginig nip anig hag gipeη Niηi bi kalöp niηlö mulu lugagnab gau, bi niηeb hon a gimim niηmim," a ga. *

Sameria kai Jisas nip udagla

51 Pen Nap nipe Jisas nip dam ram minöη nipe kumi kabö adö lan ud arep niη u söl ga niηöm Jisas, Jerusalem arnam a göm, gasi klö gi niηöm me ara.

52 Nipe bi nipe rimnap nöd hag yua. Kale amöm nan nip gi jin ginig, ram minöη Sameria an au ram ritig aglö ap arla.

53 Pen Sameria niηi bi ram ritig aglö anibu hanmidal gau, Jisas Jerusalem anig geia manö u niηöm, nip hag wiηai udagla.

54 Anig gailö, Jisas bi nipe Jems aip Jon aip niηmil, Jisas nip haglö, "Bi Kub, kumi kabö adö lan niηbö mab miηan haglo, apöm niηi bi anig gipal gau kalip innim aka?" gilo. *

55 Anig hagailö, Jisas ado göm kalip miηön niηöm, anig gagnabun a göm, kalip miηön hag ga.

56 Niηi bi anib gau Jisas nip udagnaböl u niηöm, ram ritig aglö anibu arö göm, ram ritig aglö ke niηbö ap arla.

Bi ap Jisas nip haga, "Yad ne aip ajeinabul," a ga

(Mad 8:19-22)

57 Pen adan an gau arlö niηöl gi, bi ap apöm, Jisas nip haga, "Ram minöη gai gai arnabön gau, yad aip ajeinabul," a ga.

58 Anig hageia, Jisas nip haga, "Yad aip uηham ajeinabön. Kain hapeb gau ram haneb kale minöη migangau midöp; yaur gau rin kale u ke

midöp; pen Bi Niη nipe, ka haneb nipe ap midagöp," a ga.

59 Pen Jisas bi ap nip haga, "Ne yad aip ajaiul," a ga. Anig hageia, bi anibu pen pe haga, "Bi Kub, yip yau a gö, yad am bap yad rigöl gem aunam," a ga.

60 Hageia, Jisas nip pen haga, "Niηi bi yip niη udagpal rimnap umaiöl, niηi bi yip niηagpal rimnap dam rigöl göl. Ne pen ammön, God niηi bi udöm abad mideinab manö u hag niηö aran," a ga.

61 Pen bi ap haga, "Yad ne aip ajeinabul u pen yip yau a gö, am ami bapi, an mam yad gau kalip manö hag niη aij gem, niηmagö pakem, aunam," a ga. *

62 Hageia, Jisas pen haga, "Niηi bi an wög adin iη göm, gasi iru niηöm, nab au arö ginab gau, God niηi bi udöm abad mideinab manö aij u hag niηeb bi wög u ginim rö lagöp," a ga.

10

Jisas bi nipe iru nöp hag yuö am ram minöη ke ke arla

1 Hainö Jisas bi nipe niηnjuöl miηau niηan ado gi da migangau (72) udöm, kalip baluöm miηau ke, miηau ke, ram minöη gau ke ke yunig göm haga, "Kale nöd ammim, manö yad u hag niηbe, yad hainö ninabin," a ga. *

2 Pen kalip manö ap haga, "Nan wög kub yabit midöp u pen niηi bi nan magö ral dauep gau iru midagpal. Anib u, Bi Kub wög adin nap niηbö u nip hag niηbe, niηi bi nan magö ral dauep rimnap halö hagö, am ral dauöl. *

3 Kale arim! Pen kalöp kaj sipsip pi rö kain hapeb midpal an au hag yuabin. *

4 Kale mani rin, wadi, ma ririp gau halö ud aragmim. Niηi bi rimnap aip adan an au manö hag miηlö midagaimim. *

* 9:50: Mad 12:30; Luk 11:23 * 9:54: 2Ki 1:9-16 * 9:61: 1Ki 19:20 * 10:1: Mak 6:7 * 10:2: Mad 9:37-38; Jon 4:35 * 10:3: Mad 10:16 * 10:4: Mad 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5

⁵ Pen ram ap amjakmim, ram raul miġan amöl ġi, kalip manö aij hag ñimim hagmim, ‘God kalöp abad mideian,’ a ġimim.

⁶ Anig hageinabim, nibi bi God manö hain aij nipe udep rö ap mideinab u, manö hain kale anibu udnab. Wasö u, manö hain hagnabim u kalöp ke ado ġi aunab.

⁷ Pen ram anibu nöp midaimim, nan magö dap ñinaböl u ñinjöl ġi midaimim. Bi wög ġipal gau pen hajj udpal. Anibu rö, kalip manö aij u hag ñinabim rö, kale pen nan magö dap ñinaböl. Pen kale ram ram gagmim. *

⁸ Pen daun ap araimim, kalöp hag wihai udöm, nan magö ñinaböl u, halöwałö ñinjimim. *

⁹ Ram minöñ anibu, nibi bi nan ġinim gau kalip ġipe, kamij linim. Nibi bi gau magöñhalö kalip hag aij ġimim hagmim, ‘God nibi bi udöm abad mideinab u, ma ił kalöp u auöp,’ a ġimim.

¹⁰ Pen daun ap araimim, kalöp hag wihai udagaiöl, adan an au ammim hagmim,

¹¹ ‘Ram minöñ kalöp i auajun u, halpı acip acip ma hon udöp gau kale ke ħk ġi yu arabun. Pen nin aij gim! God nibi bi udöm abad mideinab u, ma ił kalöp u auöp,’ a ġimim. *

¹² Yad kalöp hagabin, hainö manö kub ninaböl ñin u, daun kub Sodom nibi bi nan si nan najj nöp ġilö ġilö in habik ñinj ara u, manö kub ninöm ilön pro rö udnaböl; pen nibi bi manö kale am hagpe udagnaböl gau, manö kub ninöm ilön kub yabı udnaböl. *

Pen ilön kub udnaböl

¹³ “Korasin nibi bi gau abe, Bedsaida nibi bi gau abe, nan gagep rö u ġinö, ninmim arö ġipim rö, ilön kub yabı udnabim. Pen daun kub mihöp Daia Saidon nibi bi gau kalip, nan

gagep anibu rö rimnap ġinö ninblap u, kale waıj ġi dö ġi lugöp rimnap yimöm asiköm, run he ud yuöl ġi ud yuöl ġi midöm, nan najj ġimidäl anibu arö ġıblap.

¹⁴ Manö kub ninaböl ñin u, Daia Saidon nibi bi gau ilön pro rö udnaböl; pen kale Korasin nibi bi gau abe, kale Bedsaida nibi bi gau abe ilön kub yabı udnabim.

¹⁵ Pen ñin anibu, kale Kapaneam nibi bi gau u rö nöp, kumi kabö adö lan au aragnabim; böñ nöp ulöm miġan kub yan arnabim,” a ga.

¹⁶ Jisas bi nipe gau kalip haga, “Nibi bi manö kale udnaböl gau, manö kalöp nöp wasö, manö yad u u rö nöp udnaböl. Pen kalöp udagnaböl gau, kalöp nöp wasö, yip u rö nöp udagnaböl. Pen yip udagnaböl gau, yip nöp wasö, Bi yip hag yuö aunö u nip u rö nöp udagnaböl,” a ga. *

Bi nipe hag yua gau ado ġi aula

¹⁷ Pen hainö bi nipe ninjuöl mihau niġan ado ġi da miġan lan (72) anib gau, ram minöñ gau aj arö göm apöm, aij a göl ġi Jisas nip hagla, “Bi Kub! Kijaki aiön pi nibi bi aban albal gau, hib ne hagn, ‘Jisas midöp rö arim!’ a ġino, hagn rö ninöm arbal,” a ġıla.

¹⁸ Hageila, Jisas kalip haga, “Yad nin midnö ninöl ġi, kijaki aiön pi nap kale Seden, añim añim rö udöm kumi kabö adö lan nibö ap lug paka. *

¹⁹ Kalöp hag libin u me, re haino sara, gaiwadö, hauı, nan hapeb anib gau abe, Bi Koımał klö nipe u abe, kalöp ġi najj göl rö lagöp. *

²⁰ Pen kijaki aiön pi nan gau hagn rö ninöm höñ arbal a ġimim, miñ miñ gagmim; God nipe hib hon kumi kabö adö lan au kalı kılñ riköp, a ġimim, miñ miñ ġimim,” a ga. *

* 10:7: 1Ko 9:6-14; 1Di 5:18 * 10:8: 1Ko 10:27

Mad 10:15; 11:24 * 10:16: Mad 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 * 10:11: Ap 13:51; 18:6 * 10:12: Jen 19:24-25;

Sam 91:13; Mak 16:18 * 10:18: Jon 12:31; Rep 12:8-9 * 10:19:

Plp 4:3; Rep 3:5

*Jisas Nap God nɪp aij a ga
(Mad 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Magö anɪbu, Ana U† u Jisas nɪp ajmanɾ rau mɪdö nɪnɔl gi, nɪpe mɪñ mɪñ göl gi, Nap nɪpe nɪp haga, “Bapi, ne Bɪ Kub kumi kabö adö lanɾ abe, mɪnɔn nabɔn i† i abe abad mɪdpan u, gasɪ ne ke nɪnɔ aij göp adö u nöp gɪpan. Hon nɪbi bɪ kub gasɪ nɪn kɪd hi†kun ke nɪnbun, a gɪpal gau, kalɪp manö aij i† u yamagpan pen ñ† pai pro gau, ne kalɪp gasɪ aij ñö, manö aij i† u nɪnbal u me, nöp aij a gabin,” a ga.

²² Jisas anɪg hageia, “Nɪbi bɪ rɪmnap yad bɪ aigale bɪ rö mɪdpin u nɪnagpal; Bapi nɪpe nöp yɪp nɪnɔb. Pen Bapi nɪpe bɪ aigale bɪ rö mɪdöp u, nɪbi bɪ rɪmnap nɪnagpal; yad ke nöp nɪnbin. Nɪpe yɪp pɪdɔn nan nɪpe gau magɔnhalö ñöb rö, nɪbi bɪ kalɪp yamnam a gɪnabin gau nöp, Bapi kalɪp yamnö nɪp nɪnaböl. Nɪbi bɪ rɪmnap halö Bapi nɪp nɪnagnaböl,” a ga. *

²³ Jisas anɪg hageia, ado göm, bɪ nɪpe gau nöp kalɪp hageia, “Nan anɪbi nɪnabim u, mɪñ mɪñ gɪmim. God kalöp nöp me ud aij yabɪ† gö nɪnabim.

²⁴ God manö hagep bɪ gau iru nöp abe, kiɾ gau iru nöp abe, nan amgö nɪnabim anɪbi nɪnɔn a göm, abad mɪdmɪdal u pen kale nɪnagla; manö apdi nɪnabim anɪbi nɪnɔn a göm, abad mɪdmɪdal u pen kale nɪnagla.

Jisas, bɪ aij Sameria nɪbö u, manö hod rɪköm haga

²⁵ Ñɪn ap anɾ au, bɪ lo manö hag ñeb bɪ ap, Jisas yɪp nɪhɔn manö hagnɪm a göm, apöm nɪp hag nɪnɔm haga, “Manö hag ñeb bɪ, yad nɪhɔn nɪhɔn gem, pör mɪdep magö u udnam?” ö ga. *

²⁶ Hageia, Jisas nɪp haga, “Lo manö u kalɪ kɪñ rɪköm, nɪhɔn hagla?” ö ga.

²⁷ Hageia, bɪ lo manö hag ñeb bɪ anɪbu haga, “Lo manö u nɪnbin, Mosɪs kalɪ kɪñ rɪköm haga,

‘God Bɪ Kub ne u nɪp mɪñ mɪñ gɪmɔn, gasɪ rɪmɪd ne u nɪp ñɪmɔn, klö ne u magɔnhalö nɪp ñɪmɔn, nɪp mɪdmagö yabɪ† lɪmɔn.

Ne ke mɪdmagö lɪban rö, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp u rö nöp mɪdmagö lɪmɔn,’ a ga,” a ga. *

²⁸ Anɪg hageia, Jisas bɪ anɪbu nɪp haga, “Ne kabö göl hagpan; adö anɪbu nöp hain gɪmɔn, pör mɪdep magö u udnabön,” a ga. *

²⁹ Jisas anɪg hageia, bɪ lo manö hag ñeb bɪ anɪbu, hib yad u pro gɪnab a göm, Jisas nɪp kauyanɾ hag nɪnɔm haga, “Lo manö kalɪ kɪñ rɪka u, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp mɪdmagö lɪmim a göm, kalɪ kɪñ rɪka. Anɪb u, nɪbi bɪ mai kalɪp mɪdmagö lɪmim a göm, kalɪ kɪñ rɪka?” ö ga.

³⁰ Hageia, Jisas bɪ lo manö hag ñeb bɪ anɪbu nɪp, manö pen hagöl gi, aiud udöm haga, “Bɪ ap Jerusalem arö göm, daun kub Jeriko amnam a göm, adan anɾ au arɪa nɪnɔm, bɪ nan si udep rɪmnap apöm, nɪp mɪñu magö paköm, walɪj nan nɪpe gau pɪ† gi ud arlö nɪnɔl gi, nɪpe adan anɾ au umnɪg göm gɪ mɪdeia.

³¹ Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ ap, adan adö anɪbu amöm bɪ anɪbu umnɪg göm gɪ mɪdeia au nɪnɔm, böɾ lau nöp adan löm ara.

³² Pen bɪ Lipai i† bɪ ap, adan adö anɪbu nöp amöm, bɪ anɪbu umnɪg göm gɪ mɪdeia au nɪnɔm, mɪdeia söl au amöm nɪn aij göm, böɾ lau nöp adan löm ara.

³³ Pen bɪ Juda wasö, ram mɪnɔn Sameria nɪbö bɪ ap, adan mɪlö añɪ anɪbu nöp amöm, bɪ anɪbu umnɪg göm gɪ mɪdeia au nɪnɔm, nɪp mög yabɪ† nɪnɔ.

³⁴ Nɪp mög yabɪ† nɪnɔm, mɪdeia söl au amöm, wös nɪp gau wel rɪmnap löm, ñɪg wain rɪmnap löm, wös nɪp gau wama. Wös wamöm, ud donki adö nɪpe u löm, ram mani rauöm hanmɪdal u dam löm, abad mɪd aij yabɪ† ga.

* 10:22: Jon 3:35; 10:15 * 10:25: Mad 22:35-40; Luk 18:18 * 10:27: Dud 6:5; Lep 19:18 * 10:28: Lep 18:5

35 Ruö arnig göm, bi ram abad midmidöp anibu nip silpa kid mihöp ñöm haga, 'Ne bi anibi nip abad mid aij gimön. Pen mani aigeg hagnabön u, ado gi apem nöp ñinabin,' a ga," a ga.

36 Jisas aiud anibu udöm, nipe bi lo manö hag ñeb bi anibu nip hag niŋa, "Bi adan aŋ pak lila u, bi mihau niŋaŋ padiöl göm arla gau, bi an nipe ke midmagö la rö, nip midmagö la?" ö ga.

37 Hageia, bi lo manö hag ñeb bi u haga, "Bi nip mög niŋöm gi aij ga u," a ga.

Hageia, Jisas nip haga, "Niŋö nöp hagpan. Me ne arammön, adö anibu nöp gimön," a ga.

Jisas nipe Mada Maria añil mihau ram kale ara

38 Pen Jisas bi nipe gau aip ram minörj ap amjakeila, nibi ram minörj anibu mideia ap apöm, kalip ut gi dam ram nipe u ara. Nibi anibu hib nipe Mada.

39 Ram nipe u niñin ap mideia. Hib nipe u Maria. Maria nipe Jisas mideia söl au ap asiköm, Jisas manö hageia u niŋmideia. *

40 Mada nipe ke nöp nan magö lauöm, gasi iru niŋöm, ap Jisas nip haga, "Bi Kub, Maria yip arö gö, yad ke nöp nan magö hon lauabin u aij gagöp. Nip hagö apöm yad aip nan magö lauul," a ga.

41 Hageia, Jisas haga, "Mada, Mada, ne nan iru nöp gasi iru niŋban u aij wasö.

42 Maria manö aij yad niŋnam a göm, gasi añi u nöp niŋöm, ap manö yad niŋmidöp. Nibi bi ap nan aij udöp anibu piŋi gi udnim rö lagöp," a ga. *

11

God nip sabe ginig, anig göl rö hagemim, a ga

(Mad 6:9-15; 7:7-11)

1 Niñ ap, Jisas ram minörj ke migam ap midöm, Nap God nip sabe göl gi mideia. Sabe gi pis gö niŋöl gi, bi nipe ap apöm nip haga, "Bi Kub, God nip aigöl gun sabe gun? Jon bi nipe gau kalip hag ñö niŋbal rö, ne hanip u rö nöp hag ñö niŋun," a ga.

2 Hageia, Jisas kalip haga, "God nip sabe ginig gimim, anigöl hagemim, 'Bapi, nibi bi gau hib ne haglö adö araŋ.

Ne nibi bi udmön abad mideinabön ñin u yinid aunim.

3 Nan magö hanip ñin añi añi pör pör ñiban rö u ñimön.

4 Nibi bi rimnap hanip gi naj gilö, kalip pen niŋno mulu lugö gi naj gagpun rö, hon nan si nan naj gipun gau niŋmön arö gimön.

Hanip abad midaimön, gasi ap wakainim, gi naj gagan, 'a gimim," a ga.

5-6 Jisas manö anibu hagöm, bi nipe gau kalip manö hod riköm haga, "Kale bi ap, sibön aŋ kub yaŋ, bi niŋeb nipe ram amöm hagnab, 'Midaimam, bi niŋeb yad ap milö gau nibö apöm ram yad u apjakajip. Pen nan nip ñinö niŋnim u midagöp u me, nöp auabin. Yip bred magö mihau niŋaŋ ñi,' a ginab. Hageinab, bi niŋeb nipe anibu manö pen hagnab,

7 'Sibön aŋ kub i yip ap unbö haggamön! Yad ñi pai yad gau aip ajöŋ giñun hanabun. Anib u, yad aigöl gem urakem, nöp nan hagabön anib gau ud ñinam?' ö ginab.

8 Pen kalöp hagabin, bi ram nap nibö u, bi niŋeb yad a göm yinid ud ñagnab, ji nip ñi a göm abad midöl gi, klö gi midö midö, hagnab rö ñinab.

9 Anib u, kalöp hagabin, nan niñön midagaimim, God nip hag niŋbe, kalöp ñinab. Nan niñön ulhai niŋnabim u, udnabim. Hanip ajöŋ u hiikaŋ a gimim, pak gu gu gipe, hiiknab.

* 10:39: Jon 11:1; 12:2-3 * 10:42: Mad 6:33

10 Nihön ginig: nibi bi God nip hag niñnaböl gau, udnaböl. Nibi bi nan ułhai niñnaböl gau, udnaböl. Nibi bi hanip ajön hiikanj a göm, pak gu gu gilo, kalip ajön hiiknab.

11 Kale ni pai nap gau, ni kale ap kabsal nan a geinab, re ap niñnabön aka?

12 Aka ji, yaur magö nan a geinab, hauat ap niñnabön akanj U rö nöp anig gagnabön.

13 Kale nibi bi aij wasö u pen ni pai kale gau nan aij gau nöp niñnabim. Bapi kumi kabö adö lanj au midöp u Bi aij yabıl. Nipe nan naj ap niñnab. Ana Uł u hanip niñmön a geinabim u, Bapi kalöp niñnab,” a ga.

Jisas Seden klö udöm nan gagep rö gab, a gila

(Mad 12:22-30; Mak 3:20-27)

14 Pen bi ap nip kijaki abanj alö, manö hagöm wasö, yıharıñ nöp mideia. Jisas kijaki anıbu hag yuö, bi abanj almıdeia u manö hagö niñöl gi, nibi bi niñmıdeila gau aiö waiö gila.

15 Pen nibi bi anıb gau rımnab hagla, “Nipe kijaki aiön pi nap kale Bielsebul klö nipe u udöm, kijaki aiön pi gau hag yuab,” a gila. *

16 Pen nibi bi anıb gau rımnab, Jisas nihön ginab a göm, hagla, “Nan niñagep ap ke kumi kabö adö aulik gö niñun me, God nöp hag yuö auna u, niñnabun,” a gila. *

17 Pen Jisas gası pıral kale ke niñla u ke niñöm haga, “Ram mıñöñ kub añı ap, ud asık ke ke löm, nibi bi kale ke aip pen pen geinaböl u, ram mıñöñ anıbu lug paknab. Nibi bi ıt añı ap, u rö nöp ud asık ke ke löm, nibi bi kale ke aip pen pen aleinaböl u, nibi bi ıt añı anıbu lug paknab.

18 Anıb unbö rö nöp, Seden ıt u ud asık ke ke leinab u, aigegö göm mid aij ginımnj Pen kale yıp hıgpim, ‘Bielsebul klö u udöm, kijaki aiön pi hag yuö höñ araböl,’ a gıpim.

* 11:15: Mad 9:34; 10:25 * 11:16: Mad 12:38
Luk 1:28,42,48

19 Anig hıgpim u, yam kale ke gau kijaki aiön pi gau aigegö göm hag höñ yubalj Yam kale ke hıgnaböl, nibi bi anig göl rö lagöp.

20 Pen yad God klö nipe udem, kijaki aiön pi nan gau hag höñ yubin rö, kale niñnabim, God nibi bi udöm abad mıdep niñ u hanip hadö auöp i, a gimim niñnabim.

21 “Pen bi klö ap, wım po nipe li aij göm, ram nipe u niñ mıdeinab, nibi bi rımnab nan nipe ap pıli gi udöl rö lıgnab.

22 Pen bi klö yabıl ap ke apöm, nip aip pen pen göm pakeinab u, wım po ram au li aij ga u halö pıli gi udöm, nan si udnab gau dam nıme li niñnab. *

23 “Nibi bi yıp pıg mıdagpal gau, wög yad gıpin u rıb wal gıpal. Nibi bi kale nibi bi rımnab yıp dauageinaböl gau, nibi bi yıp aunig gaböl gau kalip rıdik dam yubal. *

Kijaki aiön pi nan gau kauyanj ado gi aunım rö löp, a ga

24 “Kijaki aiön pi ap, nibi bi abanj li midö, hag höñ yuö arnab u, am ram mıñöñ nöp anj gau aramöm, ka ap ułhai niñem mıdeinam, a göm, am anj anıb gau aj aj wasö niñöm, ‘Ram raul mıgan nöd mıdem aubin u arnam,’ a gıgab.

25 Hagöm, amöm niñnab, ram anıbu ık gi aij gi, kuö aij nöp mıdeinab.

26 Nipe niñöm gau amöm, nipe rö wasö, kijaki aiön pi naj yabıl unbö mudun jıñ u halö uł gi dapöm, mıgan anıbu am mıdeinaböl. Anig gö, bi anıbu nöd aij pro rö midmidöp rö wasö; uri nipe böñ nöp naj yabıl mıdeinab,” a ga.

27 Jisas manö anıbu hagö, nibi bi iru mıdeila anj anıb au nibi ap uraköm, wıñ al hagöm haga, “Name nöp yag dap ci ña u, mıñ mıñ yabıl ginım,” a ga. *

28 Hageia, Jisas pen pe haga, “Anig hıgpim u pen nibi bi an an God

* 11:22: Kol 2:15 * 11:23: Luk 9:50 * 11:27:

Manö u niñöm hagöp rö gɨnaböl gau, kale mɨñ mɨñ gɨnaböl,” a ga.

*Nan ap ke gö niñun, a gɨla
(Mad 12:38-42; Mak 8:12)*

29 Pen niñbi bi iru yabiɨ nöp ap magum gɨlö niñöl gi, Jisas kalɨp haga, “Niñbi bi mɨñi mɨdpim aɨ aui, nan si nan naij göl gi mɨdmim hagpim, ‘Nan gagep rö ap kumi kabö adö laɨ gö niñun,’ a gɨpim. Pen yad kalöp hagabin, nan ap ke gɨnö niñagnabim. Bi God manö hagep Jona niñp ga adö u nöp yiñp gö, niñnabim. *

30 Daun kub Ninepa niñbi bi gau, God manö hagep bi Jona apöm ga rö niñöm God niñp niñ udla rö, niñbi bi uri mɨdpim gau, yad Bi Niñ niñpe gɨnabin rö niñmim, niñnabim.

31 Pen hadame nöp niñbi kwin ram mɨnörj mɨlö mɨdeia gau niñbö apöm, Kiñ Solomon manö aij hagab u niñɨn a göm aua. Pen kale niñbi bi mɨñi mɨdpim gau, bi kub Solomon rö wasö, yad Bi Kub yabiɨ apem aɨ kalöp aui mɨdem, kalöp manö aij yabiɨ hag niñnö udagpim. Anɨb u, manö kub hagep niñn u, kwin anɨbu uraköm kalöp niñbi bi mɨñi mɨdpim gau manö kub hagnab. *

32 Hadame nöp Jona am Ninepa niñbi bi gau kalɨp hagö, nan si nan naij gɨmɨdal gau, niñhön gɨniñg anɨg gɨpun a göm arö göm, God niñp niñ udla. Jona niñpe hagö niñ udla u pen mɨñi yad Bi Kub yabiɨ apem aɨ kalöp aui mɨdem, manö aij yabiɨ hag niñnö, nan si nan naij gɨpim gau arö gagpim. Anɨb u, manö kub hagep niñn u, Jona niñpe uraköm kalöp niñbi bi mɨñi mɨdpim gau manö kub hagnab. *

*Sɨb aɨ gau rö mɨdagaimim
(Mad 23:1-26; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)*

33 “Niñbi bi gau hapö lauöm rin cög mɨgan gau pi gagnaböl; adö au gɨlan rɨk lɨlö mailö gö, niñbi bi gau ram raul mɨgan anɨbu apöm waiö niñnaböl. *

34 Pen amgö magö u hapö mailö rö mɨdöp. Amgö magö u mɨd aij gɨnab u, hañ roman aɨ daɨ mailö göm mɨd aij gɨnab, pen amgö magö mɨd aij gagnab u, hañ roman aɨ daɨ sɨb göp u rö mɨdnab.

35 Kale niñ aij gɨmim, aɨ kalöp daɨ mailö mɨdöp aka sɨbön mɨdöpñ Kale gasɨ niñbim, aɨ hon daɨ mailö mɨdöp a gi gasɨ niñbim u pen sɨbön aunɨm rö löp rö, kale ke niñ aij gɨmim.

36 Hañ roman kale aɨ daɨ magöñhalö mailö gi mɨdöl gi, mɨgan pro marap sɨbön mɨdageinab u, hapö mailö gö kalöp mailö pak niñnab unbö rö linab,” a ga.

Kale Perisi pri halö mɨdpim, a ga

37 Pen Jisas manö hag juö niñöl gi, bi Perisi ap niñp haga, “Auö ram yad amul nan niñul,” a ga. Hageia, Jisas ram niñpe amöm, raul mɨgan yaɨ nan niñniñg asɨka.

38 Asiköm, nan niñö niñöl gi, bi Perisi anɨbu, gasɨ niñpe ke aɨ gau nöp niñöm, bi anɨbi niñhön gɨniñg hon Juda kai pör gɨpun rö, niñmagö niñpe u niñg liñ yuöm wasö, yiñharɨñ nöp nan niñnab a göm, gasɨ u niñɨa.

39 Jisas gasɨ niñɨa anɨbu ke niñöm niñp haga, “Kale Perisi kai, pler kap gau höñ adö gau niñg pak aij gɨpal rö u gɨpim u pen aɨ kale yaɨ nan si nan naij gɨpim pri u ajman rauöm mɨdöp. Kale niñbi bi nan aij kale gau udun a gɨmim, gi naij yabiɨ nöp gɨmɨdim.

40 Kale hauɨ halö yabiɨ. God kalöp hañ u nöp gi laga; aɨ yaɨ abe gi la.

41 Anɨb u, nan pler kap mɨgan yaɨ mɨdöp u, niñbi bi mög gep rö gau kalɨp niñmim. Anɨg gɨnabim u, nan kale magöñhalö uɨ gɨnab.

42 “Pen kale Perisi kai, niñ aij yabiɨ gɨmim: kale marö kub yabiɨ udnabim. Kamöñ, dil, nan yiñharɨñ haɨñ aij auɨp wög adɨñ ranab gau niñbe, nan kub rö lö, wö ral niñ dammim, sɨduñ laɨ arö, niñme lun God niñp añɨ ap niñun a gɨmim, pör

* 11:29: Mad 16:4 * 11:31: 1Ki 10:1-10 * 11:32: Jo 3:5-10 * 11:33: Mak 4:21; Luk 8:16

nɨɲbim. Nan pro pro gau pör anɨg gɨmim gɨpim u aij, pen nɨhön gɨnɨg manö it yabɨt u nɨɲmim hain gagpimɨ Nɨbi bɨ gau kalɨp kabö rö gɨnɨm adö u gagpim; kalɨp naj gɨnɨm adö u nöp gɨpim. God nɨp mɨdmagö lagpim. Anɨg gɨmim, gɨ naj gɨpim.

43 “Pen kale Perisi kai, nɨɲ aij yabɨt gɨmim: kale marö kub yabɨt udnabim. Kale Juda magum gep ram gau amnim, bɨ kub mab po asɨkpal adö u nöp asɨkpim. Gasɨ kale nɨɲbim u, nɨbi bɨ iru mɨdpal anɨ gau arno, ‘Manö hag ñeb bɨ auabön e!’ gɨlö, hanɨp aij gɨnab a gɨmim, nɨɲbim.

44 Pen kale Perisi kai, nɨɲ aij yabɨt gɨmim: kale marö kub yabɨt udnabim. Nɨbi bɨ rɨmnap nɨɲöm, kalöp bɨ aij yabɨt a gɨpal u pen wip rɨgöl gɨpal hij naj mɨdöp mɨgan gau nɨbi bɨ nɨɲagöm adö lanɨ ajpal rö mɨdpim,” a ga.

45 Jisas anɨg hagö, lo manö hag ñeb bɨ ap nɨp haga, “Manö hag ñeb bɨ, manö klö yabɨt lɨ hagpan anɨbu, hanɨp u rö nöp hag juban,” a ga.

46 Hageia, Jisas haga, “Pen kale lo manö hag ñeb bɨ gau, nɨɲ aij yabɨt gɨmim. Kale marö kub yabɨt udnabim. Manö kliñ aij hagpim u, wadɨ marö kub gau rö, nɨbi bɨ gau kalɨp gam ñɨbim u pen kalɨp mög nɨɲmim hag rau udagpim.

47 Pen kale lo manö hag ñeb bɨ gau, nɨɲ aij yabɨt gɨmim. Kale marö kub yabɨt udnabim. Nahai itanɨ kale gau hadame nöp bɨ God manö hagep bɨ gau kalɨp al pak lɨla. Pen kale God manö hagep bɨ gau wip rɨgöl kale gɨ lɨbim.

48 Gɨpim anɨbu, aij nöp pakla a gɨmim gɨpim. Nahai itanɨ God manö hagep bɨ gau al pak lɨla; kale pen wip rɨgöl kalɨp gɨ lɨbim.

49 Anɨb u, God gasɨ aij ke nɨɲöb u haga, ‘Bɨ manö yad hagep gau, bɨ manö aij yad ud arep gau kalɨp yunabin, pen kalɨp jɨ nɨɲöm, rɨmnap gɨ naj göm, rɨmnap böɲ nöp al pak lɨnaböl,’ a ga.

50 Pen hadame nöp, God mɨnön naböɲ it i gɨ lɨnɨg ga ñɨn u rɨköm, bɨ God manö hagep gau kalɨp pör paklö auöp rö, nɨbi bɨ mɨñi mɨdpim gai i, nan naböɲ anɨbu pen udnabim.

51 Marö anɨbu me, bɨ Ebol nɨp nöd it göm al paköm, al pak dapöm, al pak dapöm, hainö Sekaraia nɨp, ka nan sabe gɨ ñeb ram raul mɨgan u lödanɨ, kabö kalum ud gɨla bɨd adö au i, anɨ au al pak lɨla. Kalöp nɨɲö yabɨt hagabin, manö marö anɨbu magöɲhalö, nɨbi bɨ mɨñi mɨdpim gau udnabim.

52 Pen kale lo manö hag ñeb bɨ gau, nɨɲ aij yabɨt gɨmim. Kale marö kub yabɨt udnabim. Manö aij u, gasɨ aij nɨɲeb ram raul mɨgan ajöɲ ki u kale udmim, gau pi gɨpim. Gau pi gɨpim u, nɨbi bɨ ram raul mɨgan am nɨɲun a göm gasɨ nɨɲbal gau, kalɨp pör adan magrem hag rɨkpim,” a ga.

53-54 Jisas kalɨp anɨg hagöm höɲ arö nɨɲöl gɨ, lo manö hag ñeb bɨ gau abe, bɨ Perisi gau abe nɨp jɨ nɨɲöl hagla, “Manö nɨhön u hagno, pen hagö nɨɲun, nɨp dam manö kub hagun,” a göm, Jisas nɨp manö piral piral adö rɨmnap haglö ara.

12

Nan pi göm gɨpal gau waiö nɨɲnaböl

(Mad 10:26-27)

1 Pen ñɨn ap, nɨbi bɨ iru yabɨt nöp ap magum göm, pen pen cɨro cɨro ñöm nɨbi bɨ rɨmnap ma abö jö ma jö gɨlö nɨɲöl gɨ, Jisas bɨ nɨpe gau kalɨp haga, “Perisi kai pör gɨ naj gɨpal u pi göm, mɨd aij gɨpun, a gɨ gasɨ nɨɲbal. Kale anɨb unbö rö gɨmim rö löp u, kale yɨs kale u nɨɲ aij yabɨt gɨmim.

2 Nan pi gɨmim gɨpim gau, hainö waiö lö nɨɲnaböl. Manö agamɨj hag pi gɨpim gau, u rö nöp waiö lö nɨɲnaböl.*

3 Pen manö sɨbön yanɨ hagpim u, mailö halö haglö nɨɲnaböl. Manö agamɨj raul mɨgan yanɨ hagpim u, meg magö dap ranöm ram adö lanɨ

* 12:2: Luk 8:17

haglō, yag dam ram m̄nōḡ gau ud arnaböl,” a ga.

*God n̄p n̄p p̄ñ̄ḡ ḡmim
(Mad 10:31)*

⁴ “N̄bi b̄ yad gai i, kalöp hagabin, God n̄p c̄ḡ ḡino, han̄p al paknaböl a ḡmim, p̄ñ̄ḡ ḡmim. U ȳhar̄ḡ hañ roman̄ adö u n̄p ḡi naij ḡlō, hij ḡinab. Hainö kale nan ap kalöp göl rö lagnab.

⁵ An̄b u, yad kalöp hagabin, kale p̄ñ̄ḡ ḡin̄ḡ, B̄i kalöp hañ roman̄ al pak löm, hainö kalöp mab ke inab m̄ḡan yaḡ ud yun̄m rö löp, B̄i an̄bu n̄p p̄ñ̄ḡ ḡmim. N̄pe n̄p B̄i p̄ñ̄ḡ ḡep me; n̄p n̄p p̄ñ̄ḡ ḡmim.

⁶ “Kale n̄ḡbim, n̄bi b̄ yaur pro unbö mam̄d u s̄ikim ḡöm, mani aḡi pro m̄höp n̄p udpal. Yaur pro an̄b gau, God añ̄i ap n̄ḡḡn̄m rö lagöp; magöḡhalö n̄ḡöb u n̄p m̄döp.

⁷ Pen kale n̄bi b̄ gau nan yab̄i; yaur gau kale aip ad̄ip ad̄ip rö wasö. God nab̄c c̄ög umagö kale u magöḡhalö wö ralöp u me, kale p̄ñ̄ḡ ḡmim, ḡas̄i halö m̄daimim,” a ga.
*

*Jisas n̄bi b̄ n̄pe m̄dpim u, n̄bi b̄
gau waiö ḡmim*

(Mad 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Kalöp manö n̄ḡö hagabin, n̄bi b̄ Jisas lau adö m̄dpun a ḡöm, n̄bi b̄ m̄dpal an̄ au waiö ḡ hīkeinaböl gau, yad kal̄p pen abe n̄bi b̄ gai i ȳp lau adö m̄dpal a ḡem, God ejol n̄pe m̄dpal an̄ au waiö ḡ hīknabin.

⁹ Pen n̄bi b̄ Jisas lau adö m̄dagpun a ḡöm, n̄bi b̄ m̄dpal an̄ au waiö hageinaböl u, yad kal̄p pen abe n̄bi b̄ gai i ȳp lau adö m̄dagpal a ḡem, God ejol n̄pe m̄dpal an̄ au waiö hagnabin.

¹⁰ “B̄i N̄i n̄pe n̄p ḡag jueinaböl u, God n̄ḡöm arö ḡin̄ḡ arö ḡinab; pen Ana Uḡ u n̄p ḡag jueinaböl u, God n̄pe n̄ḡöm arö ḡagnab.

¹¹ “Pen kalöp manö kub ḡagn̄ḡ ḡöm, ud Juda magum ḡep ram au,

aka ḡapman b̄i kub m̄dpal an̄ au, aka kiḡ m̄dpal an̄ au, daueinaböl u, pen manö n̄ihön u udun ḡagun a ḡmim, ḡas̄i iru n̄ḡḡmim. *

¹² Urak ḡagpe n̄ḡöl ḡi, magö an̄bu n̄p Ana Uḡ n̄pe kalöp ḡas̄i ñö n̄ḡöl ḡi, n̄ḡmim ḡagnabim,” a ga.

*Nan iru udun, a ḡmim, ḡas̄i u
n̄ḡḡmim*

¹³ N̄bi b̄i iru m̄deila an̄ an̄b au, b̄i ap Jisas n̄p ḡaga, “Manö ḡag ñeb b̄i, ne mam yad u n̄p ḡagö, bapi nan n̄pe ud löm uma gau, n̄me lī ȳp böḡ lau ke ñan̄,” a ga.

¹⁴ Hageia, Jisas n̄p pen ḡaga, “Ȳp an̄ ḡagöp, ‘B̄i nan ud as̄ik ñeb u m̄daimön,’ a ga n̄ḡem nan kalöp gau ud n̄me lī ñ̄nam?” ö ga.

¹⁵ Jisas an̄ḡ ḡagöm, n̄bi b̄i m̄deila gau kal̄p ḡaga, “N̄ḡ aij yab̄i ḡmim. Nan iru n̄p udun a ḡmim, ḡas̄i u n̄ḡḡmim. Nan iru udun a ḡmim, ḡas̄i n̄ḡn̄abim u, m̄d aij ḡmim rö lagnab,” a ga. *

¹⁶ Pen Jisas manö ap kal̄p manö hod r̄iköm ḡaga, “B̄i mani iru m̄deinab ap, wög ad̄iḡ n̄pe u, wid magö nan gau iru yab̄i n̄p m̄deinab.

¹⁷ ḡas̄i n̄pe gau n̄p ke n̄ḡ damöm, ‘Nan ñ̄ḡeb yad iru n̄p m̄döp gau, ram raul m̄ḡan mai dap lem, ñ̄ḡ m̄deinam?’ ö ḡinab.

¹⁸ Pen ḡas̄i ap n̄ḡöm, ‘Ram pro gau r̄ib waḡ ḡi yuem, ram kub kub gau n̄p ḡi lem, wid magö yad abe, nan yad gau abe magöḡhalö ud ram raul m̄ḡan an̄b gau dam līnabin.

¹⁹ Yad an̄ḡ ḡem, ȳp ke ḡagnabin, “B̄i me. Ne nan aij iru yab̄i m̄döp u m̄i iru yab̄i n̄p m̄döm p̄s ḡagnab. An̄b u, wög ne u arö ḡmön, nan ne an̄b gau n̄p ñ̄ḡöl ḡi, ñ̄ḡ ñ̄ḡöl ḡi, m̄ñ̄ m̄ñ̄ göl ḡi, ḡi m̄daimön,” a ḡinabin,’ a ḡinab.

²⁰ An̄ḡ ḡagöm ḡas̄i n̄ḡnab, pen God n̄p ḡagnab, ‘Ne b̄i hauḡ halö yab̄i! M̄ñ̄i s̄ib an̄ yaḡ n̄p umnabön. Nan ne iru n̄p ḡi j̄n

* 12:7: Luk 12:24; Ap 27:34 * 12:11: Mak 13:11; Luk 21:12-15 * 12:15: 1Di 6:9-10

gi lö midöp anib gau, an rö ud ñiñ midleinab?' ö ginab.

21 "Anibu rö me, nibi bi nan aij gau iru nöp ud magum göm miñ miñ gipal u, pen God amgö ilö nipe au kale nibi bi mög gep rö midpal," a ga. *

God hanip abad midleinab, a gimim, gasi iru niñagmim

22 Jisas anig hagöm, bi nipe gau kalip haga, "Anib u, 'Nan magö gai nibö udun ñiñ midaiun, waij gai nibö udun yim midaiun,' a gimim, gasi kub u niñagmim.

23 Nan ñiñeb u nan kub wasö. Kamij middep magö u nan yabit. Waij nan gau nan kub wasö. Hañ roman u nan yabit.

24 Yaur midpal gau niñim. Yaur gau, nibi bi gipal rö, wid wög gi yimlö, po gö rik dauagpal. Wid magö rik dap magum gep ram kale ap midagöp. God nöp me nan ñiñeb kalip ñöb. Nipe nan pro gau gasi niñöm anig göp u, kale niñön ginig hanip nibi bi abad midageinab a gimim, gasi iru niñbimñ Yaur gau nan pro; kale nan pro wasö.

25 Pen kale gasi iru niñeinabim u, umnig ginabim ñin u arö gimim, magö ap halö midleinabim aka?

26 U nan pro, pen kale ke nan pro anibu gimim rö lagöp. Anib u, kale niñön ginig nan yiharij adö rimnap gasi iru niñbim?

27 Nan be gau ranöm, magö pilöm pipit yuöp u pen ke waij göm rib adik ginim rö lagöp. God nöp gö, rib adik aij yabit gimidöp. Pen Kin Solomon rib adik aij yabit gimidöp u, gausit gau rib adik aij gimidöp u rö gagmidöp.

28 Nan be gau ranöb anib gau nan yiharij; pör midageinab. Miñi rö midöm, rol ruö rib gi dö gi mab laulö innab. God nipe nan yiharij gau gasi niñöm anig göp u, kale niñön ginig hanip waij ñagnab a gimim,

gasi iru niñbimñ Niñ udep magö kale u milö midagöp.

29 Hon nan magö, ñig, nan gau gai nibö udun ñiñun a gimim, gasi marö u niñagmim.

30 Nibi bi God nip niñagpal gau, gasi anibu rö niñbal. Pen Nap kale u kalöp hau gagöp; nan kalöp midagöp gau niñöb.

31 Anib u pen, God nibi bi udöm abad midleinab u, hanip halö udnim a gimim, gasi añi niñmim gipe arö me, kalöp abad midöl gi, nan anib gau kalöp ñinab.

Ram minöñ kumi kabö adö lañ au nan aij aij ud magum gimim

32 "Kaj sipsip bad pro yad gai i, Nap kale u, kalöp udem abad midleinabin a göm niñöb u me, kale piñiñ gagmim.

33 Nan kale midöp rö gau, sikim gi mani udmim, nibi bi nan midagöp gau kalip ñimim. Anig ginabim u, mani rin kale papit gagöm pör pör nöp midleinab; nan aij aij kale kumi kabö adö lañ au midöm ur gagnab; bi si udep apöm si udagnab; sipsop nan gau niñagnab. *

34 Pen nan aij kale gau minöñ naböñ adö il i ud magum geinabim u, hibur gasi midmagö kale u u rö nöp minöñ naböñ adö il i midleinab. Pen nan aij kale kumi kabö adö lañ au ud magum geinabim u, hibur gasi midmagö kale u u rö nöp anib lañ midleinab.

Gijn gimim midaimim

35 "Anib u, waij kale u söl söl pa jö gimim, dip nagit pig li aij gimim, hapö lau limim niñöl gi midaimim. *

36 Bi wög gi ñeb gau hagnaböl, 'Bi kub hon u, bi niñeb nipe nibi udöm aip nan kub ñiñ midlö niñöl gi, söl ado gi aunab,' a göm, niñ nöp midleinaböl. Bi kub kale u ado gi apöm, ajöñ pak gu gu gö, yijid hiñknaböl. Anib unbö rö kale anig gimim.

* 12:21: Mad 6:19-20 * 12:33: Luk 18:22 * 12:35: Mad 25:1-13

37 Pen nipe ado gi apöm, kale niŋ mideinabol u niŋöm, kalip ud aij yabiŋ ginab. Bi kub anibu nipe ke, waiŋ nipe u söl söl pa jö göm, dip nag+ pig li aij göm, kalip hagö, ap nan niŋeb li niŋbal ka u asik gi gabö gilö, nipe ke nan niŋeb gau dam kalip niŋab.

38 Pen bi kub sibön aŋ kub yaŋ aka kɪtakɪ hagnab magö u apöm niŋnab, bi nipe gau uhön hanageinabol, kalip ud aij yabiŋ ginab.

39 Anib u, niŋim. Nibi bi ram nap nibö gau, bi nan si udep bi aunab niŋ u a göm, niŋ m+daiblap u, ram kalip pilaköm, nan kale gau si udagböp. *

40 Anib unbö rö, Bi Ni nipe aunab a gimim, abad m+daimim. Auagnab a gimim gasi niŋabim magö anibu nöp aunab,” a ga.

*God nip wög gi aij gimim
(Mad 24:45-51)*

41 Jisas anig hagö, Pida haga, “Bi Kub, manö hod rikmön hagabön anibu, hanip nöp hagabön aka nibi bi magöŋhalö hagabön?” ö ga.

42 Hageia, Bi Kub pen haga, “Bi an gasi aij m+dö, wög gi aij ginab u, bi kub nipe ram nipe u arnig göm nip hagnab, ‘Bi wög yip gipal rimnap kalip abad m+dmön, nan niŋeb kalip gau nime li nöl gi m+daimön,’ a göm, arnab.

43 Anib u, hainö ado gi apöm, hagnab rö nöp ginab u niŋöm, nip ud aij yabiŋ ginab.

44 Yad kalöp hagabin, bi kub anibu hagö, bi nipe gi aij ginab anibu nan nipe gau magöŋhalö abad m+deinab. *

45 Pen bi wög gi ñeb nipe u, bi kub yad u yinid auagöp a göm, nibi bi wög gi ñeb rimnap kalip miñu magö paköm, nan kub niŋöm, niŋ wain iru niŋöm, hauŋ alöm, gi mideinab.

46 Pen bi kub nipe auagnab a göm niŋnab niŋ u nöp apöm, nip rib gi

dö mi dö göm, nibi bi manö nip niŋagpal aŋ kalip au hag yunab.

47 “Bi wög gi ñeb bi ap, bi kub nipe manö hagnab u niŋ aij ginab, pen manö nip u rib juöm, hagnab rö gagnab u, bi kub hagö, kale nip rapin paknabol. *

48 Pen bi wög gi ñeb bi ap, bi kub nipe manö hagnab u niŋagöm, manö hagnab rö gagnab u, bi kub hagö, kale nip paköm ilön pro rö niŋabol. God nibi bi kalip nan iru niŋab gau, yip pen nan iru niŋmim, a ginab; pen nibi bi kalip nan iru yabiŋ niŋab gau, yip pen nan iru yabiŋ niŋmim, a ginab.

*Nibi bi rimnap Jisas nip udagöm
asik ke ke linabol
(Mad 10:34-36)*

49 “Yad aubin u, m+nöŋ naböŋ adö it i hapö pig yunig aubin. Ram m+nöŋ gau magöŋhalö hadö inböp u aij!

50 Yip ilön pak niŋig gaböl u, yip marö kub yabiŋ göp. Marö kub anibu mid dam dam, yip ilön pak pis ginabol niŋ u nöp piŋa ginab. *

51 Kale yip hagnabim, nibi bi ud jim niŋig auub a ginabim u, pen u wasö. Yad aubin rö, nibi bi gau gasi adö ke ke niŋöm asik ke ke linabol.

52 Miñi niŋ i riköm, amilap apilap unbö mamid rö mideinabol u, mi hau niŋaŋ yip udlö, mihöp yip udagmil, asik ke ke linabil. Pen wasö u, mihöp yip udlö, mi hau niŋaŋ yip udagöm, asik ke ke linabol.

53 Bi apil mi hau, ni nipe aka nap yip udagö me, asik ke ke linabil. Nibi amil mi hau, pai nipe aka nime yip udagö me, asik ke ke linabil. Nime aip ni nipe n+bin u aip, u rö nöp ginabil; nime aka ni nipe n+bin u yip udagö, asik ke ke linabil,” a ga. *

*Krais u auub a göm niŋagla
(Mad 16:2-3; Mak 8:11-13)*

54 Pen Jisas manö ap halö kalip haga, “Sidö wad arab lau adö kumi

* 12:39: Mad 24:43-44; 1De 5:2 * 12:44: Mad 25:21,23 * 12:47: Jem 4:17 * 12:50: Mak 10:38-39

* 12:53: Mai 7:6

wamöb niŋmim, miñi möŋ alniŋ gab a giŋmim niŋ midpe, midö midö hagpim rö nöŋ möŋ alnab.

⁵⁵ Yiŋgön kub gamiŋ niŋbö gai i gi auöp niŋmim, miñi siŋdö kub liŋiŋ gab a giŋmim niŋ midpe, midö midö hagpim rö nöŋ siŋdö kub liŋnab.

⁵⁶ Kale bi pir alep! Nan miŋnön naböŋ iŋ i niŋ aij giŋmim, nan kumi kabö adö laŋ niŋ aij giŋmim giŋpim u, pen niŋhön giŋniŋ niŋn kub pör abad midmidim u, miñi hadö auöp a giŋmim niŋagpim?" ö ga.

Bi nöŋ manö kub hagnab u aip manö ud asiŋkmim
(Mad 5:25-26)

⁵⁷ "Kale ai giŋniŋ, adan aniŋbu aij, adan aniŋbu naij, a giŋmim niŋagpim?"

⁵⁸ Pen bi ap nöŋ manö kub hagnig dam arabin a gainim, manö kub aniŋbu niŋhön giŋniŋ arabul a giŋmön, adan aŋ au amöl gi, niŋp aip manö hag ud asiŋk aij giŋmil. Wasö u, nöŋ dam bi kub manö niŋneb niŋmagö adö niŋpe u yuö, niŋpe pen nöŋ dam polisman niŋmagö adö kalip gau lö, nöŋ böŋ nöŋ dam nagit liŋnaböl.

⁵⁹ Aniŋb u, yad nöŋ hagabin, ne nagiman nöŋ midmön, nan naböŋ ne gau böŋ nöŋ naböŋ ral piŋs giŋmön me, höŋ arnabön," a ga.

13

Kale nan si nan naij giŋpim u arö gagnabim u, umnabim

¹ Magö aniŋbu, niŋbi bi riŋnnap apöm, Jisas niŋp hagöm hagla, "Galili niŋbi bi riŋnnap apöm, God sabe gep ram u nan sabe giŋniŋlö niŋjöl gi, magö aniŋbu nöŋ gapman bi kub Pailod kalip böŋ nöŋ al pak la," a giŋla.

² Hageila, Jisas kalip haga, "Galili niŋbi bi aniŋb gau nöŋ, nan si nan naij unbö ke giŋlö aniŋg göp, pen Galili niŋbi bi riŋnnap nan si nan naij pro pro giŋpal rö aniŋg gagöp, a giŋmim, niŋnbim ar?" *

³ U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naij giŋpim gau niŋhön giŋniŋ aniŋg giŋpun, a giŋmim, arö gagnabim

u, niŋbi bi aniŋb gau umla rö nöŋ, kale magöŋhalö u rö nöŋ umnabim.

⁴ Pen Siloam waŋö söŋ au, ram miŋlö kub pa jö göm niŋbi bi unbö kagoŋ böŋ daŋ (18) kalip pak la u, nan si nan naij unbö ke giŋlö aniŋg göp, pen niŋbi bi Jerusalem midmidal riŋnnap nan si nan naij pro pro giŋpal rö aniŋg gagöp, a giŋmim, niŋnbim ar?"

⁵ U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naij giŋpim gau niŋhön giŋniŋ aniŋg giŋpun, a giŋmim, arö gagnabim u, niŋbi bi aniŋb gau umla rö nöŋ, kale magöŋhalö u rö nöŋ umnabim.

Mab ap magö piŋlagöp

⁶ Pen Jisas manö hod riŋköm kalip haga, "Bi ap uŋthem magö ap piŋlaŋ, a göm, yiŋ u ju dapöm, nagit wain wög niŋpe au yiŋnab. Hainö ado giŋ apöm niŋnab magö ap piŋlagnab.

⁷ Bi wög gep niŋpe u niŋp hagnab, 'Miŋ miŋhau niŋgaŋ miŋ aŋiŋ aŋiŋ inö niŋjöl gi, pör apem niŋnbim uŋthem yiŋmnö u magö niŋneb ap piŋlagöp. Aniŋb u, wög adiŋ yad aŋ au midöp u aij gagöp. Riŋb yu!' a giŋnab. *

⁸ Hageinab, bi wög giŋ niŋeb niŋpe hagnab, 'Bi kub, uŋthem iŋ aniŋbu miŋniŋ riŋb yuagep. Yad uŋthem iŋ aniŋbu kiŋpiŋ giŋ aij gem, nan uŋtaŋ uŋtaŋ riŋnnap dap liŋnö, *

⁹ miŋ hainbö u magö piŋniŋm u arö giŋmön; pen magö piŋlagnim u riŋb yumön,' a giŋnab," a ga.

Jisas niŋbi jöl magö dudu ga u gö, yiŋdun ga

¹⁰ Pen Juda God niŋp sabe gep niŋn ap, Jisas Juda magum gep ram ap amöm, kalip manö hag niŋ middeia.

¹¹ Ram raul miŋgan aniŋbu niŋbi ap ap middeia. Niŋbi aniŋbu niŋp kiŋjaki aiön piŋ gö, jöl magö niŋpe u dudu badu göŋ nöŋ ajmidöp miŋ unbö kagoŋ böŋ daŋ (18) ina.

¹² Jisas niŋbi aniŋbu niŋp hagö auaiŋa haga, "Nan nöŋ göp u kamniŋ löp," a ga.

13 Anig hagöm, nip ud niñö niñöl gi, magö anibu nöp jöl magö u yijig gö, God hib nipe u hagö adö ara.

14 Pen Jisas God nip sabe gep ñin u gö kaminj la u niñöm, bi kub Juda magum gep ram anibu abad midmidöp u, Jisas nip niñö mulu lugö, nibi bi ap mideila gau kalip haga, "Kale nibi bi nan göp gau, wög gep ñin unbö kagoł jinj nöp aube kaminj linim. Miñi God nip sabe gep ñin i anig gagmim," a ga. *

15 Anig hagö, Bi Kub nip pen haga, "Kale bi pir alep! Kaj kau, kaj donki kale gau adik libe mideinab au, God nip sabe gep ñin u ñig nan gö, kalip nagı hubikmim, dam arbe ñig niñnaböl aka wasö? *

16 Pen bac itanj hon Ebrahim riköm, rik dap lila pai i, Seden nip hadame nöp adik lö, mi in kagoł böj dan midöp u, nip mög niñagpim arj Miñi God nip sabe gep ñin i, nagı nipe hubik yuajin, manö kub hagabim ar?

17 Jisas anig hagö, bi nip niñlö mulu luga gau nable yabıl ga. Pen nibi bi rimnap gau, Jisas nan gagep rö gimidöp gau niñöm, miñ miñ yabıl gıla.

Mab masded magö u, manö hod riköm haga

18 Jisas manö ap halö hagöm haga, "God nibi bi udöm abad mideinab manö u kalöp hag ñinig gabin u, aige gem hagnö, kale niñ aij ginabim?"

19 Me manö adö hagnig gabin inbö rö midöp. Bi ap mab masded magö u dam wög naböj nipe u yimö, ran kub göm ramö löm gau gau arnab, yaur gau apöm lö lö gau gau mideinaböl," a ga.

20 Manö ap pen kauyan haga, "God nibi bi udöm abad mideinab manö u, aige gem hagnö, kale niñ aij ginabim?"

21 Adö anibu rö, nibi ap yis bad pro pro ap udöm, plaua rin kub yan halö

ud ado malo gö midöl gi, kub yabıl rannab rö u ginab," a ga.

Ajöj pro u

(Mad 7:13-14,21-23)

22 Pen Jisas Jerusalem arnig göm, yijig göl araga. Nipe daun gau abe, nibi bi ram riñig aglö mideila gau abe, an an hanöl gi, manö hag ñöl gi ara.

23 Nibi bi mideila anib gau, bi ap Jisas nip haga, "Bi Kub, God yöp nibi bi miñöp nöp ud kaminj yunab aka?" ga.

Hageia, Jisas kalip haga,

24 "Anib u, kale kłö gimim nöp, ajöj it pro ramö anibu arnabim. Nibi bi iru yabıl nöp, adan ramö pro anibu arun, a göm, am rua rik wasö niñnaböl.

25 Niñön ginig, bi ram nap nibö u adan giñnab, kale höj gau nöp midmim, pak gu gu gimim hagnabim, 'Bi kub, adan hiik!' a gıpe, nipe pen pe hagnab, 'Kale gai niñböj Yad kalöp niñagpin!' a ginab. *

26 Hageinab, kale pen hagnabim, 'Ne nöd ram minöj hon u apön, nöp aip nan niñjun ñig niñjun gimidun; ne hanip manö hag ñimidan,' a ginabim.

27 Kalöp pen hagnab, 'Yad kale niñagmidin. Kale gai nibö yad niñagpin. Kale nibi bi nan si nan naj gıpim u me, kalöp ajöj hiikagnabin. Arim!' a ginab. *

28 Hainö kale niñnabim, Ebrahim, Aisak, Jekop, bi God manö hagep bi gau, God ram minöj pör middep u God aip mideinaböl, pen kalöp hag höj yuö, miñörj kub göl gi, meg magö hau ribiköl gi nöp mideinabim. *

29 Pen nibi bi milö gau nibö, sidö auab lau adö nibö, sidö wad arab lau adö nibö, gaminj gau nibö, gajinj gau nibö, God ram minöj pör middep nipe u apöm, asiköm jim ñöl nan kub niñnaböl. *

* 13:14: Eks 20:9-10; Dud 5:13-14 * 13:15: Luk 14:5 * 13:25: Mad 25:10-12 * 13:27: Sam 6:8

* 13:28: Mad 8:11-12 * 13:29: Sam 107:3

³⁰ Pen n̄ibi b̄i uri jöl adö yab̄i au midpal gau, hainö r̄imnap nöd am mideinaböl. Pen n̄ibi b̄i uri nöd araböl gau, hainö r̄imnap jöl adö yab̄i gau mideinaböl,” a ga. *

Jisas Jerusalem n̄iḡ mög ga

³¹ Magö an̄ibu nöp, b̄i Perisi r̄imnap apöm Jisas n̄ip hagla, “Gapman b̄i kub Herod nöp al pak l̄in̄ig gab. An̄ib u, ne ram m̄inöḡ i arö ḡimön, ram m̄inöḡ ke ap aru,” a ḡila.

³² Hageila, Jisas haga, “Kale am kain hapeb an̄ibu n̄ip hagpe, n̄iḡ midainim. Miñi abe, rol abe, n̄ibi b̄i kijaki aiön pi aban̄ alöp gau ḡinö kam̄iḡ löm, n̄ibi b̄i nan göp gau ḡinö kam̄iḡ löm, ḡinab. Ruö pen, ñin m̄ihau n̄igan̄ u me, wög yad u ḡi haknabin.

³³ Pen miñi, rol, ruö yad adan arin a gabin u arn̄ig gabin. B̄i God manö hagep gau kal̄ip Jerusalem nöp al pak l̄inaböl.

³⁴ “Jerusalem! Jerusalem! God n̄ipe manö hagep b̄i n̄ipe kalöp a göm yua gau, n̄ihön ḡin̄ig pör kabö ud pak l̄ibim̄i K̄iḡak̄i pi ud auan mo gau löp rö u, yad pör ñi pai ne gau ud aij ḡinam, a gem, n̄iḡbin u pen ȳip iru n̄iḡmim w̄ihö ḡipim.

³⁵ An̄ib u, n̄iḡim. Ram kale u kuö nöp midöp. Midö, kale ȳip n̄iḡagnabim; hainö gau, ‘B̄i an̄ibi B̄i Kub hag yuöp auab i, God gö, hib n̄ipe adö lan̄ aran̄,’ a ḡinabim ñin u me, ȳip kauyan̄ n̄iḡnabim,” a ga.

14

Jisas, b̄i ñimagö ma hu ga ap n̄ip gö, kam̄iḡ la

¹ Juda God n̄ip sabe gep ñin ap, Jisas am Perisi b̄i kub ap ram n̄ipe u nan ñiḡö n̄iḡöl ḡi, n̄ibi b̄i mideila gau, n̄ipe n̄ihön rö ḡinim, a göm, n̄iḡ ij halö l̄i mideila.

² N̄ihön ḡin̄ig: ñin an̄ibu, b̄i ñimagö ma hu ga ap ap mideia.

³ Jisas, b̄i Perisi gau abe, b̄i lo manö hag ñeb b̄i gau abe, kal̄ip haga, “God

n̄ip sabe gep ñin i, b̄i nan göp ap ḡino kam̄iḡ l̄inab u aij aka wasöḡ Lo manö n̄ihön hagöp?” ö ga. *

⁴ Hageia, manö ap pen hagagla. An̄ib u, Jisas b̄i ñimagö ma hu ga u n̄ip ud n̄iḡö kam̄iḡ la. Kam̄iḡ lö, Jisas b̄i an̄ibu n̄ip hag yuö ara.

⁵ Jisas b̄i an̄ibu hag yuöm, b̄i an̄ib gau kal̄ip haga, “Ñi pai kale ap aka kaj kau kale ap, God n̄ip sabe gep ñin u ñiḡ m̄ilbim ulöm m̄igan yan̄ lugeinab u, kale ȳiḡid am ud yunabim aka wasö?” ga. *

⁶ Hageia, kale pen manö ap hagöl rö laga.

Hon hib kub mideian̄, a ḡimim, gas̄i u n̄iḡagmim

⁷ Pen n̄ibi b̄i an̄ib gau nan magö ñiḡn̄ig apöm, ka as̄ikep aij aij gau nöp n̄iḡun as̄ikun, a göm as̄ikla u, Jisas n̄iḡöm, manö ap manö hod riköm haga,

⁸ “B̄i ap n̄ibi udn̄ig göm, nan kub ñiḡn̄ig kalöp w̄iñ alö ammim, ka as̄ikep aij l̄inim adö u as̄ikagmim. N̄ihön ḡin̄ig: n̄ibi b̄i kub r̄imnap auöl rö löp. *

⁹ An̄ib u, kale ka as̄ikep aij adö an̄ibu as̄ik geinabim, b̄i kalöp w̄iñ alnab u apöm hagnab, ‘Ne ke gau aru, b̄i kub i adö an̄ib au as̄ikan̄,’ a gö, nöp nable gö n̄iḡöl ḡi, am l̄iḡi ḡi am ba gau as̄iknabön.

¹⁰ Pen kalöp, nan ñiḡun, a göm, w̄iñ alaiöl, am goḡ gau as̄ik midpe me, b̄i kalöp w̄iñ alnab u apöm hagnab, ‘B̄i mideimam. Ne aumön ka adö aij i as̄ik ḡi,’ a gö, n̄ibi b̄i nan ñiḡn̄ig ap mideinaböl gau nöp n̄iḡöm, b̄i u an̄i i b̄i kub nöp midöp, a ḡinaböl.

¹¹ An̄ib unbö rö, n̄ibi b̄i hon hib kub midöp, a göm, n̄iḡbal gau, God hib kalpe gö ap lugnab. Pen n̄ibi b̄i ana udöm midpal gau, God hib kalpe gö ap rannab,” a ga. *

¹² Jisas manö an̄ibu hagöm, b̄i nan kub ñiḡn̄ig n̄ibi b̄i w̄iñ ala u n̄ip

* 13:30: Mad 19:30 * 14:3: Luk 6:9 * 14:5: Mad 12:11; Luk 13:15 * 14:8: Pro 25:6-7 * 14:11: Mad 23:12; Luk 18:14

haga, “Ne nan kub ñiñg, bi nipe ne gau, nañin namam yam ne gau, nibi bi ram minon alog ne mani iru midop gau, kalip wñ alagmon. Nibi bi anib gau, nabon nun, a gom, nop pen nan ñiñg wñ alol ro lop.

¹³ Ne nan kub ñiñg, nibi bi mog gep ro gau, nibi bi ñimagö ma kila göp gau, nibi bi ma naj göp gau, nibi bi amgö we göp gau, kalip wñ albe, aueinabol, nan ñimim.

¹⁴ Nibi bi mog gep ro anib gau, nop pen ñol ro lagnab u me, haino God nibi bi kamij aij nipe gau gö uraknabol ñin u, nipe ke nop pen ñinab,” a ga. *

Nan kub ñiñgaböl u, manö hod riköm haga

¹⁵ Pen manö anibu niñom, bi kale aip nan ñineila ap Jisas nip haga, “God nibi bi nipe udöm abad mideinab u, nipe aip jim ñol nan kub ñiñgaböl gau, mitñ mitñ yabñ ginabol,” a ga. *

¹⁶ Hageia, Jisas haga, “Bi ap nan kub ñiñg gom, nibi bi iru nop wñ alnab.

¹⁷ Pen nan kub ñineb ñin anibu aueinab, bi wög gi ñeb nipe u nip hagnab, ‘Mitñ am nibi bi nöd hag labin gau kalip am panid dau,’ a ginab. Bi wög gi ñeb nipe pen amöm hagnab, ‘Nan magonhalö dap gijin gipun; aube arun!’ a ginab.

¹⁸ Hageinab, nibi bi anib gau ap hagnab, ‘Yad arnam u pen minon nabon ap raubin u niñg arabin,’ a ginab.

¹⁹ Pen ap hagnab, ‘Yad arnam u pen kaj kau unbö sidun lan raubin u, wög gi aij göl aka gem, am niñabin,’ a ginab.

²⁰ Ap hagnab, ‘Yad arnam u pen nibi yad gison nop udpin u me, au-nam ro lagop,’ a ginab. *

²¹ Anig hageinabol, bi anibu ado gi amöm, nibi bi gau kale niñon niñon hagnabol u, bi kub nipe u nip hagnab. Hageinab, bi kub u

hibur nipe u naj gö, bi nipe u nip kauyan hag yuöm hagnab, ‘Ne yid am adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, nibi bi mög gep ro gau, nibi bi ñimagö ma kila göp gau, nibi bi amgö we göp gau, nibi bi ma naj göp gau, kalip panid dau,’ a ginab.

²² Hageinab, hagnab ro gom, haino bi wög gi ñeb anibu hagnab, ‘Bi kub, hagpan ro gipin u pen migan rimnap kau nop midop,’ a ginab.

²³ Hageinab, bi kub u bi wög gi ñeb nipe nip hagnab, ‘Ne adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, nibi bi manö klo gimön hagö, kale aulo, ram raul migan yad u bon nop rib udnim.

²⁴ Pen nibi bi nöd wñ alnö auag-pal gau, nibi bi ap nan yad pro rimnap ñiñagnab, wasö yabñ, a ginab,” a ga.

Gasñ niñ aij gimim, yip lau adö aumim, a ga

(Mad 10:37-38)

²⁵ Jisas adan araia u, nibi bi iru yabñ nip hain gila. Nipe ado gom kalip haga,

²⁶ “Nibi bi gau yip lau adö arun a ginabol u pen gasñ kub kale areinab nime nap, nibi ñi pai, niñin nimam kale, aka hañ roman kale ke u, yad niñno nibi bi yad mdaiöl ro lagop. *

²⁷ Nibi bi rimnap hagnabol, Jisas nibi bi nipe mdaiun u pen anig gino, nibi bi rimnap hanip gi naj göl ro lop, a gom, hañ roman kale ke nop gasñ niñol gi mideinabol u, nibi bi yad mdaiöl ro lagop.

²⁸ Pen bi kale ap, ram mlö kub i adö lan ap ginig, nöd mani aige gö ro udem ginam, a gom, gasñ niñ aij gom ginab.

²⁹ Pen, ginam ginam, a gom, kabö nöd nop ginab u pen haino mani ulep gö, ram ulep gö, nibi bi gau nip hag juöm hagnabol,

³⁰ ‘Ake! Bi mlö i ram ginig gom ro gi damöm, ram adin arö göp,’ a ginabol.

* 14:14: Jon 5:29 * 14:15: Luk 13:29 * 14:20: 1Ko 7:33 * 14:26: Luk 9:23

31 Pen anıbu rö, bı kiñ ap, bı kiñ ap aip pen pen giñig, nöđ gası niñ aij göm arnab. Pen niñe gası niñ damöm, ami bı yad u den dausan nöp mıdöp; pen kiñ anıbu ami bı niñe dwedi dausan mıdöp; pen pen gun, niñe ami bı yad al pak lınım rö löp, a giñab.

32 Gası anıbu niñöm, kiñ ap mılö gau hain auö niñöl gi, manö yuöm hagnab, ‘Hol aige gul, manö hag jim ñul?’ ö giñab.

33 Anıb u, niñ aij giñim. Nan kale gau magönhalö arö giñim, yıp aip auagnabim u, niñi bı yad mıdaimim rö lagöp.

34 “Dö nan aij yabıl u pen dö kal niñe arnab u, kale niñön giñlö kauyan dö giñab?”

35 Dö anıbu rö, ud wög adıñ aka kılakıl hib au yulö nan magö ran aij gagnab. Dö anıbu rö wög ap mıdagöp; ud yuep rö nöp löp. Kale niñi bı gası rımıd mıdainım gau, manö hagabin i rımıd li niñ aij giñim,” a ga.

15

Kaj sipsip ap ur ga (Mad 18:12-14)

1 Pen bı dakıs udep gau abe, niñi bı nan si nan naij giñla gau abe, Jisas manö hagab u niñun, a göm, ap niñ mıdeila.

2 Pen bı Perisi gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe, Jisas niñ hag juöm hagla, “Niñe niñön giñig bı nan si nan naij giñal gau udöm, aip nan magö jim ñöl niñab?” ö giñla. *

3 Anıg hageila, Jisas manö ap hod riköm kalıp haga,

4 “Bı kale ap, kaj sipsip niñjuöl unbö mamıd u (100) muk mıdeinab. Pen añı niñö ap ur geinab u, rımnab dam mınön hañn hañn mıdöp gau löm, am kaj sipsip niñe ur giñab u ulhai niñ aj aj aj, niñ ulhai niñ dam dam niñ udnab. *

5 Kaj sipsip niñe anıbu ulhai niñ udöm, aij a gö niñöl gi, ud sidun niñe u adö lañ lınab.

6 Sidun lañ dap ram amöm, niñi bı niñeb niñe gau, niñi bı ram mınön alog niñe gau, kalıp wiñ alöm, ap magum giñaböl hagnab, ‘Kaj sipsip yad ur göp u, ulhai niñ adog uđpin u, köl yad aip mıñ mıñ gun,’ a giñab.

7 Anıg unbö rö me, niñi bı iru nöp gau, hon gi aij gun nan si nan naij gagpun, a göm, gası niñbal gau, kumi kabö adö lañ au mıdpal gau niñöm mıñ mıñ gagnaböl; pen niñi bı añı ap, nan si nan naij giñin gau niñön giñig anıg giñin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö lañ au niñöm mıñ mıñ giñaböl.

Mani kabö magö ap ur ga

8 “Aka pen, niñi ap mani silpa magö niñe unbö sidun lañ mıdeinab. Pen magö ap, ram raul mıgan gau agamıj ap lugeinab u, niñe niñön giñabñ Niñe hapö lau adö aulik löm, ulhai niñ niñ ka acıp acıp kık kık, kabö magö niñe anıbu udnab.

9 Mani silpa magö niñe anıbu ulhai niñ udöm, aij a gö niñöl gi, niñi bı niñeb niñe gau, niñi bı ram mınön alog niñe gau, kalıp wiñ alöm, ap magum giñaböl hagnab, ‘Kabö magö yad lugöp magö añı anıbu, ulhai niñ adog uđpin u, köl yad aip mıñ mıñ gun,’ a giñab.

10 Anıbu rö me, niñi bı añı ap, nan si nan naij giñin gau niñön giñig anıg giñin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö lañ au God ejol niñe gau niñöm mıñ mıñ giñaböl,” a ga.

Ñı ap nap niñ arık ara u, manö hod riköm haga

11 Jisas manö anıbu hagöm haga, “Bı ap niñ niñe mıhöp mıdeinab u.

12 Niñ niñe hain u, ap nap niñ hagnab, ‘Bapi, nan halıp niñön hagpan gau, ud asık yıp gau ke niñ,’ a gö, nap nan kalpe niñön gau ud asık ke ke niñab.

* 15:2: Luk 5:30 * 15:4: Esi 34:11,16; Luk 19:10

13 Nō, ñi nipe hain u magö ulep magö ap midöm, nap nan níp ud asik ña gau magöñhalö sikim göm, mani udöm, dam ram minöñ mlö gau arnab. Am anib gau midöm, nibi si nan naj gau göl gi, mani nan nipe ud arnab gau, halöwalö nibi bi gau ñi pis ginab.

14 Anig gö, mani nipe pis gö, ram minöñ anibu kiyö kub yabit lınab. Pen nan magö rau ñinñam mani ap midageinab.

15 Anig gö, nipe amöm, bi ram minöñ anibu nibö nap kale ap hag nñö, níp kaj mukep wög u hag lınab.

16 Pen níp kiyö kub yabit u lö gi midö midö, kaj mukmidal womai hañ gau rimnap ñinñam a ginab u pen nibi bi rimnap níp nan magö ñagnaböl.

17 Pen gasi magö nipe nñ ud arö gasi aij magö u auö hagnab, 'Bapi yad bi níp wög gaböl gau, nan magö iru midöp. Yad aui midpin, yíp kiyö kub yabit löp.

18 Anib u, yad ram minöñ i arö gem, bapi midöp au kauyan ado gi amem, níp hagnabin, "God amgö ilö adö nipe u gi naj gem, amgö ilö adö ne u gi naj gem, gipin rö, *

19 ne yíp ñi yad a gi hagagmön. Yíp bi wög gi ñeb ne ap rö hag limön ginabin," a ginabin,' a ginab.

20 Gasi anibu nñöm, bapi ram ado gi arnabin, a göm, hadnab. Am am, nap nipe mlö gau nibö ñi nipe anibu níp yijig nñnab. Nap ñi nipe nñöm, níp mög yabit ginab. Nipe dip gi dö gi am níp ud wabi göm, ud bom haluöm mulu ñinñab.

21 Nap anig gö, ñi hagnab, 'Bapi, God amgö ilö adö nipe u gi naj gem, amgö ilö adö ne u gi naj gem, gipin rö, ne yíp ñi yad a gi hagagmön,' a ginab.

22 Nap pen, bi wög gi ñeb nipe gau kalip hagnab, 'Kale yinid nöp am walij mlö kub yad u dap níp yim ñimim, ñimagö nipe u rin li ñimim,

ma rirup li ñimim, gim.

23 Anig gimim, am kaj kau pi marep halin aij yabit u pak dam laube, miñ miñ göl gi nan kub ñinñun.

24 Nñi yad u böñ nöp uma rö la u, pen miñi nipe kauyan kamñ midöp. Nöd nipe böñ nöp hir ga u, pen miñi níp adog udpin,' a ginab. Nap hagö, kale am kaj kau pi pak dapöm, nan magö laulö, miñ miñ ginaböl. *

25 "Pen ñi nipe nöd u, wög adin gau gi aj arö göm, ado gi yöp ram söl au apöm nñnab, cacin, mab ij paköm, kugom ralöm, miñ miñ göl gi mideinaböl.

26 Anig geinaböl, nap bi wög gi ñeb nipe ap níp hag nñöm hagnab, 'Nñön gaböl?' ö ginab.

27 Hageinab, hagnab, 'Namam hain ne umöb a göm nñöb u pen miñi ado gi auö, nap kaj kau pi marep halin aij u pak lau nñöl gi miñ miñ gaböl,' a ginab.

28 Hageinab, níp mulu kal yabit lugö, ram raul migan aragnab; höñ au yan nöp mideinab. Nap pen höñ amöm, auö ram raul migan arul, a göm, níp manö hain hain hagöm hagnab.

29 Nap nipe manö hain hain hageinab pen ñi nöd nipe hagnab, 'Yad manö ne hagpan rö pör nöp hain gem, bi nagit wög gep ne rö midem, wög nöp pör pör ginö ginö mi iru yabit nöp lugöp. Pen yíp kaj meme pi ap ñö, mideimam yad gau aip pak lau ñinñun miñ miñ gagpun.

30 Pen ñi ne anibu, nan nime li ñina gau damöm, nibi si nan gau göm gi nñ yu haköm auub, níp mög nñmön, kaj kau pi marep halin aij yabit u pakpan!' a ginab.

31 Anig hageinab, nap ñi nipe nöd níp hagnab, 'Hol apil pör midpul rö, nan yad gau magöñhalö ne udnabön.

32 Namam hain ne u böñ nöp uma rö la u, pen miñi nipe kauyan kamñ midöp. Nipe böñ nöp hir ga u, pen miñi níp ulhai nñ adog udpin. Anib u me, hon miñ miñ gun,' a ginab," a

* 15:18: Sam 51:4 * 15:24: Ep 2:1,5

ga.

16

Bi wög abadep bi u, manö hod riköm haga

¹ Jisas bi nipe gau kalip haga, “Bi kub nan iru midnab ap, bi nan nipe abad middep bi ap hag lö, nan nipe gau abad middeinab. Pen bi kub u, manö ap niñab, bi nan nipe abad midnab anibu, nan nipe gau halöwaö gïnab.

² Bi kub manö anibu niñöm, nip wiñ alö aueinab hagnab, ‘Nan yad gau abad mid aij gagpan u, yip hag ñilö niñbin. Anib u, ne ammön, nan yad aigeg midöp gau magöñhalö wö ral niñ aij gïmön, niñbi bi gau kalip nan naböñ yad aigeg midöp gau magöñhalö wö ral niñ aij gïmön, ap yip hag ñimön, wög yip gïpan u hainö gagnabön,’ a gïnab.

³ Hageinab, bi nan nipe abad middep anibu, an nipe gau nöp gasi iru niñöm hagnab, ‘Bi kub u yip hag yunig gab u pen yad niñön gïnamñ Yad bi pidöñ midagpin rö, mïñöñ biñig jö gïnam rö lagöp. Niñbi bi rimnap nan kale u asib hag gï ñiñeinabin u, yip nable gïnab,’ a gïnab.

⁴ Pen hainö gasi niñ aij göm hagnab, ‘Yad niñön gïnam u uri niñbin. Adö anibu gïnö, hainö bi kub yad yip hag yunab ñin u, niñbi bi rimnap yip udlö, ram kale au han middeinabin,’ a gïnab.

⁵ Anig hagöm, niñbi bi rimnap kalip bi kub nipe nan naböñ middeinab gau wiñ alnab. Wiñ alö, bi nöd aunab u nip hagnab, ‘Ne bi kub yad nan naböñ aigeg midöp?’ ö gïnab.

⁶ Hageinab hagnab, ‘Wel ñiñeb dïtam ñiñjuöl añi ap,’ a gïnab. Hageinab hagnab, ‘Diker i ud, yinid asikmön dïtam unbö siduñ lañ kalikliñ rik,’ a gïnab. Hageinab, hagnab rö nöp gïnab.

⁷ Hainö bi ap aueinab, hagnab, ‘Ne bi kub yad nan naböñ aigeg midöp?’

ö gïnab. Hageinab hagnab, ‘Wid beg ñiñjuöl unbö mamid u,’ a gïnab. Hageinab hagnab, ‘Diker i ud, yinid asikmön beg ñiñjuöl mihau mihau kalikliñ rik,’ a gïnab. Hageinab, hagnab rö nöp gïnab.

⁸ Anig geinab, hainö bi kub nipe u niñöm hagnab, ‘Bi nan yad abad middep bi anibu, gasi niñ aij göm, niñön niñön gem mid aij gïnabin a göp u, nipe gï aij göp,’ a gïnab. Anib u niñim. Niñbi bi mïñöñ naböñ adö i i gasi niñbal gau hagpal, ‘Mïñi aigöl gun hainö asik middep hon u mid aij gïnim?’ ö göm, gasi u niñöl gï gïlö arab. Pen mailö aij niñbal niñbi bi gau, anig unbö rö nöp gïlö arböp u aij.

⁹ “Mani nan mïñöñ naböñ i i midöp gau, niñbi bi rimnap gau ñibe me, hainö nan anib gau böñ nöp pis gïnab ñin u, God ram mïñöñ pör middep nipe au kalöp hag wihai udnab.

¹⁰ Mani nan pro ap, niñbi bi ap ñimagö adö u lïlö, abad mid aij gïnab u, nan kub gau ñilö, u rö nöp gïnab. Pen mani nan pro ap, niñbi bi ap ñimagö adö u lïlö, abad mid aij gagnab u, nan kub gau ñilö, u rö nöp gïnab. *

¹¹ Pen kale mani nan mïñöñ naböñ adö i i midöp u udmim, pir almim, abad mid aij gagnabim u, bi an kalöp nan aij yabï adö lañ niñbö ñinab?

¹² Bi ap mani nan nipe ud ñimagö adö kalöp lïnab u, kale pir almim, abad mid aij gagnabim u, bi an mani nan kalöp ke ñinab?

¹³ Bi añi ap, bi kub mihöp kalip wög gïnim rö lagöp. Bi mihöngöl kalip wög gïnab u pen nipe bi kub ap nip midmagö löm, bi ap nip midmagö lagnab. Aka bi kub ap nip midmagö löm, bi ap nip midmagö lagnab. Unbö rö, kale mani nan gau nan aij yabï a gïmim niñeinabim u, God nip wög gïpim u arö gïmim rö löp,” a ga. *

¹⁴ Bi Perisi gau, gasi kub kale mani

* 16:10: Luk 19:17-26 * 16:13: Mad 6:24

adö u nöp niñmidal u me, Jisas manö haga u niñöm miñhol göm hag jula.

¹⁵ Hag jueila, kalip haga, “Kale niñbi bi amgö ilö adö u, hon niñbi bi aij midpun, a gipim u, pen God hibur gasi midmagö an kalöp dan niñöb. Nan niñbi bi niñlö aij göp gau, God niñö nan naj rö löp. *

¹⁶ “Jon bi niñg pak ñeb auaga niñ u, lo manö kalik kñiñ rikla u abe, bi God manö hagep manö kalik kñiñ rikla u abe haglö, niñbi bi niñöm, adö anibu gilö armidöp. Pen Jon aua niñ u rikö, God niñbi bi udöm abad mideinab manö aij u haglö, niñbi bi niñöm kale magöñhalö adö anibu nöp arun, a göm, klö göm gilö arab. *

¹⁷ Kumi kabö adö lañ abe miñnöñ naböñ il i abe ur ginim rö löp, pen lo manö u adin pro ap ur ginim rö lagöp. *

¹⁸ “Pen, bi ap niñbi udöm arö göm, am niñbi hain niñbö ap udnab u, niñbi si udnab. Pen bi ap uraköm, niñbi u, bi udöm arö ginab niñbi anibu, udnab u, niñpe u rö nöp niñbi si udnab.

B+ mani halö bi ap aip, Lasaras aip

¹⁹ “Bi ap mani nan niñpe iru yabiñ midmidöp. Niñpe waiñ aij aij nöp yimöm, nan niññeb aij aij nöp niñmidöp.

²⁰ Pen ram ajöñ il goñ niñpe au, bi use use halö nan midagmidöp bi ap dap lilö midmidöp. Hib niñpe Lasaras.

²¹ Gasi niñpe u nöp niñöm, ‘Bi nan iru midöp i nan niñö, nan naböñ naböñ abañ mo gai i lugnab u, yad niññabin kiyo lagnab,’ a göm, niñmidöp. Pen kain gau apöm, wös niñpe gau bañö gi niñmidal.

²² Hainö bi yigön anibu uma. Niñpe umö, ejol gau apöm, niñ dam ram miñnöñ adö lañ au amöm, Ebrahim böñ niñpe lau lö nan kub niñña. Pen bi gep anibu abe umö, rigöl gila.

²³ Bi gep anibu umöm, am mab ke inab yan au, niñ ilön kub yabiñ gö niñöl gi midmidöp. Pen midöm

gilañ gi niñña, Ebrahim Lasaras aip ke ke au lañ midailö.

²⁴ Niñöm, wiñ al hagöm haga, ‘Bapi Ebrahim, yip mög niñmön, Lasaras niñp hagö, niñmagö milö niñpe ap niñg ap rauöm, dap atab yip u ud niñö, yip hain gan. Mab u inöm, yip ilön kub yabiñ göp,’ a ga.

²⁵ Hageia, Ebrahim haga, ‘Niñ nöñ! Miñnöñ naböñ adö il yan midmidan niñ u, ne nan aij aij ne udmidan, pen Lasaras nan naj naj nöp udmidöp. Pen miñni ram miñnöñ i, niñpe hain aij midö niñöl gi, nöp ilön kub gab.

²⁶ God niñpe moñ kub yabiñ an i gi la u me, hon niñbi bi böñ lai rañ gun böñ lau nun rö lagöp; pen kale böñ lau rañ gimim böñ lai aumim rö lagöp,’ a ga.

²⁷ Hageia, bi anibu haga, ‘Anig hagpan rö, Lasaras niñp hagemön, niñpe bapi yad ram amöm,

²⁸ mam yad unbö mamid u kalip manö klö yabiñ hagö, ram miñnöñ ilön ke naj pör nöp göp aui auagöl,’ a ga.

²⁹ Hageia, Ebrahim haga, ‘Mosis abe, bi God manö hagep bi gau abe, manö kalik kñiñ rikla u niñöl,’ a ga.

³⁰ Hageia, haga, ‘Bapi, anig gagnaböl; pen niñbi bi ap umöm uraköm, am hageinab me, niñö hagöp, a göm, nan si nan naj gipal adö u, niñhön ginig anig gipun, a göm, arö ginaböl,’ a ga.

³¹ Hageia, Ebrahim haga, ‘Kale Mosi abe, bi God manö hagep bi gau abe, manö kalik kñiñ rikla manö anibu niñgopal rö, bi ap umöm uraknab u, kale u rö nöp niñgagnaböl,’ a ga,” a ga.

17

Nan si nan naj gep magö u (Mad 18:6-7; Mak 9:42)

¹ Jisas bi niñpe gau kalip haga, “Bi ap aka niñbi ap nagit naj adö u göm, niñbi bi rimnap kalip gasi ñö, kale abe nagit naj adö anibu göm ap lug paknaböl. Nagit adö anibu nöd gimidal, miñni gipal, hainö u rö nöp ginaböl. Pen niñbi bi kale gasit naj

* 16:15: Mad 23:28; Luk 18:9-14 * 16:16: Mad 11:12-13 * 16:17: Mad 5:18

ñinaböl gau, kale ilön unbö ke yabił udnaböl.

² Pen bi ap aka nibi ap, ñi pai gau ańi ap anig ginig ginab u, nıp kabö kub wid paib jakep kabö ap, unam u halö nagı lı rıbıköm, dam ñig solwara yublap u aij. Nihön ginig: nıpe kamıñ midöm, ñi pai ap nıp gö ap lug paknab u, ilön kub yabił udnab.

³ Anıb u, kale ke gası nıñ aij gimim gimim.

“Nañın namam ne ap nan si nan naij gainım, nıp sık hagpe, nihön ginig anig gıpin, a göm, gası nıñeinab u, gı naij ga anıbu nıñmim arö gimim.” *

⁴ Nan kalöp rö rımnab gı naij göm, hainö apöm, nihön ginig anig gıpin, a göm, hageinab u, nan naij ga anıbu nıñmim arö gimim. Pen ñın ańi ap, anig gö gö unbö mudun jıñ u ginım u, u rö nöp nıñmim arö gimim,” a ga.

Nıñ udep magö u

⁵ Jisas anig hageia, bi manö nıpe ud arep gau hagla, “Ne hanıp gö, nıñ udep magö hon kub ginım,” a gıla.

⁶ Hageila, Jisas kalıp haga, “Nıñ udep magö kub wasö, nıñ udep magö kale mab masded magö pro yabił u rö nöp mideinab u, kale mab anıbi, il halö ju ñig solwara anı au dañ ran midai, a gimim hagpe, hagnabim rö ginab.” *

Bi wög gı ñeb ap wög nıpe

⁷ “Kale gası nihön nıñbimıñ Bi wög gı ñeb bi ap mınöñ naböñ bıñig ral pıs göm, aka kaj sipsip muk pıs göm, ado gı ram auö, bi nap nıpe u nıp manö nihön hagnabıñ ‘Nöp kıyö löp u, ne aui asıkmön nan magö ñöñ,’ a ginab aka?”

⁸ Wasö. Anig hagnab. Nıpe hagnab, “Wañıj udö auö, dip nagı u pıg lımön, ñig nan yad gau dap ñö ñıñnam, hainö ñig nan ne gau ñöñ,” a ginab.

⁹ Kale gası nihön nıñbimıñ Bi wög gı ñeb anıbu, bi kub hagnab rö

geinab u, bi kub manö aij rımnab nıp hagnab akañ Wasö. Bi wög gı ñeb nıpe midöp u me, hagnab rö ginab.

¹⁰ Anig unbö rö me kale. God kalöp wög hag lınab rö, gı pıs gimim, hagnabim, ‘Hon nıbi bi wög gı ñeb aij wasö. Nan adö ap ke gagpun; wög hon ke gep u rö nöp gıpun,’ a ginabim,” a ga.

Bi unbö sıduñ lañ wös gısa la gau, Jisas gö, kamıñ la

¹¹ Jisas Jerusalem arnam a göm, ram mınöñ Sameria i, ram mınöñ Galili lödañ anı au gıdañ am am,

¹² ram rıñig aglı ap ajö nıñöl gı, bi wös gısa la unbö sıduñ lañ, nıp nable paköm, ke ke au dañ midöm,

¹³ meg magö dap ranöm hagla, “Jisas, Bi Kub, hanıp mög nıñmön,” a gıla. *

¹⁴ Hageila, kalıp haga, “Kale amım, bi God nıp nan sabe gep gau kalıp hañ kale gau yammim,” a ga. Anig hagö, kale amöm, adan anı au arlö nıñöl gı, kalıp kamıñ la. *

¹⁵ Pen kalıp anig göl kamıñ lö, bi Sameria nıbö ap, nıp kamıñ la u nıñöm, manö kub hagöl gı, God hib u hagö adö arö nıñöl göm,

¹⁶ ado gı apöm, Jisas mideia sö ma il au lug paköm, mulu adıñ nıpe gıyanı gı mınöñ yanı nıñöm, Jisas nıp aij a ga.

¹⁷ Nıpe anig gö, Jisas haga, “Yad gası nıñbin e, bi unbö sıduñ lañ kamıñ löp u, pen bi unbö ajıp lañ gau mai?”

¹⁸ Bi rımnab nihön ginig auagpalıñ Bi mlö gau nıbö, bi Juda wasö u nöp apöm God nıp aij a göp ar?” a ga.

¹⁹ Jisas anig hagöm bi anıbu nıp haga, “Jisas yıp gö kamıñ lınab, a gimön, nıñ udpan rö, nöp kamıñ löp aru,” a ga.

God nıbi bı udöm abad mideinab (Mad 24:23-28)

²⁰ Pen ñın ap bi Perisi gau Jisas nıp hag nıñöm, “God nıbi bı udöm

* 17:3: Mad 18:15 * 17:6: Mad 17:20; 21:21 3:3; 18:36

* 17:13: Lep 13:45-46 * 17:14: Lep 14:2-3; Jon

abad m+deinab ñ+n an+bu ñ+n mai aunab?" ö g+la. Hageila, Jisas haga, "God n+bi b+ udöm abad m+deinab, a g+pim an+bu, kiñ r+mnab gau, n+bi b+ abad m+id m+id, n+ñ aij g+lö g+lö, hainö kiñ kale auö, n+bi b+ n+ip amgö n+ñöm, uri auöp, a g+pal, unbö rö gagnab.

21 'M+idöp i,' aka 'M+idöp dan,' ha-gagnaböl. N+ihön g+in+ig: n+ipe agam+ij apöm, an kalöp aui hadö m+idöp," a ga.

22 An+ig hagöm, b+ n+ipe gau kal+p haga, "Hainö gau, B+ Ñ+ n+ipe auö n+ip n+ñun, a g+mim, m+dmagö kalöp b+g ñöl nöp m+dnab, pen n+ip n+ñagnabim.

23 N+ibi b+ r+mnab kalöp hagnaböl, 'M+idöp i,' aka 'M+idöp dan,' a g+naböl u pen manö an+bu n+ñö hagpal, a g+mim, g+ dö g+ ammim, kal+p aip aragmim. *

24 N+ihön g+in+ig: B+ Ñ+ n+ipe aunab ñ+n u, añ+m añ+m udöm, mailö m+löbö aröp n+ñbal u rö aunab.

25 Pen kale n+bi b+ m+ñi m+dpim gai i, B+ Ñ+ n+ipe n+ip iru n+ñmim, n+ip udagmim, n+ip marö kub yab+ñ ñ+nabim.

26 B+ Ñ+ n+ipe aunab ñ+n an+bu, hadame nöp Noa m+deia ñ+n u ga rö, g+nab.

27 Noa m+deia ñ+n u, n+bi b+ gau nan magö ñ+ñöl g+, ñ+g ñ+ñöl g+, n+bi pen pen ñöl g+, g+ m+dlö n+ñöl g+, Noa am+lap ap+lap ñ+g mag+ñ kub raul m+gan arlö n+ñöl g+, möñ asad kub yab+ñ alabin, a gö, ñ+g uñ apöm n+bi b+ gau kal+p magöñhalö ud yuö yuö umhakla.

28 Pen b+ Lod m+deia ñ+n u, Sodom n+bi b+ gau u rö nöp nan ñ+ñöl g+, ñ+g ñ+ñöl g+, nan gau s+kim göl g+, nan wög ad+ñ gau göl g+, ram göl g+, g+ m+dlö n+ñöl g+, *

29 Lod ram m+ñöñ an+bu arö göm, ram m+ñöñ m+gan ap ke arö n+ñöl g+, magö an+bu nöp, mab m+ñan kub kumi kabö adö lan n+bö apöm,

Sodom n+bi b+ kal+p magöñhalö in hab+k ñ+ñ ara.

30 B+ Ñ+ n+ipe aunab ñ+n u, an+ig unbö rö nöp g+nab.

31 "Ñ+n an+bu, n+bi b+ ram adö lan m+idaiöl u, nan kale ram raul m+gan yan m+idöp u udn+g ram raul yan aragnaböl. Pen n+bi b+ wög ad+ñ gau ajaiöl gau, nan r+mnab udn+g ado g+ ram aragnaböl. *

32 Lod n+bin n+ip ga adö u nöp gasi n+ñmim, n+ñ aij g+mim.

33 N+ibi b+ an, yad ke n+ñ aij gem kam+ñ m+deinabin a göm n+ñnab u, umnab; pen n+bi b+ an, Krais manö aij hagöp rö wög n+ip g+ damem umnabin a göm n+ñnab u, kam+ñ m+deinab. *

34 Kalöp hagabin, ñ+n an+bu s+böñ yan b+ m+höp abañ adö añ+ ap haneinabil u, ap udem, ap arö g+nabin.

35 Pen n+bi m+höp wid magö pa jö ma jö ñ+göñ geinabil u, ap udem, ap arö g+nabin.

36 B+ m+höp wög ad+ñ gau wög g+ m+deinabil u, ap udem, ap arö g+nabin," a ga.

37 Jisas an+ig hageia, kale hagla, "B+ Kub, manö hagabön an+bu, ram m+ñöñ mai an+g g+nab?" ö g+la.

Hageila, Jisas haga, "Wal wayöñ ap umöl m+deinab au, yaur g+lgalö n+ñöm ap s+baibai g+naböl," a ga.

18

B+ manö ud as+kep ap, n+bi adu ap

1 Jisas, b+ yad gau gasi iru n+ñagöl, God n+ip sabe göl g+ nöp m+idaiöl, a göm, kal+p manö ap manö hod r+köm haga, *

2 "Ram m+ñöñ ap, b+ kub manö ud as+kep b+ ap m+deinab. Pen b+ an+bu, God n+ip gasi u n+ñagöm, n+bi b+ gau kal+p mög n+ñagnab.

3 Pen n+bi adu ram m+ñöñ an+bu n+bö ap, pör nöp apöm n+ip hagnab,

* 17:23: Mak 13:21; Luk 21:8 * 17:28: Jen 18:20; 19:25 * 17:31: Mad 24:17-18 * 17:33: Luk 9:24 * 18:1: Kol 4:2; 1De 5:17

'Bî kołmał yad ap manö halıp u niŋmön,' a gınab.

⁴ Anıg hagnab u pen bî manö ud asıkep bî kub anıbu manö nıpe u udagnab. Pen nıbi adu anıbu, nıpe pör pör apöm hag niŋ gö gö, hainö bî kub anıbu hagnab, 'Yad God nıp piñiŋ gagpin; nıbi bî gau kalıp mög niŋagpin;

⁵ pen nıbi kaŋıı i yıp pör pör apöm hag niŋ gö gö yıp iru göp u me, yad am manö kub anıbu niŋnam,' a gınab," a ga.

⁶ Bî Kub anıg hagöm haga, "Bî manö ud asıkep anıbu nıbi bî mög gaga, pen nıpe manö niñhön haga u niŋ aij gımim.

⁷ Kale gası niñhön niŋbimŋ God nıpe nıbi bî nıpe ke hag löp gau, sıdö aŋ sıbön yaŋ nıp sabe geinaböl u, manö kalıp niŋöm mög niŋagnab, a gımim, niŋbimŋ Kale mılö padö abadnaböl, a gımim, niŋbim?

⁸ Yad kalöp hagabin, nıpe manö hagnaböl anıbu niŋöm, kalıp mög niŋöm, yıñıd nöp bî kołmał kale gı naij gınaböl gau adan pił gınab. Pen Bî Ñı nıpe mınönŋ nabönŋ ıı i ado gı aunab ñın u, nıbi bî rımnap nıp niŋ udöl gı mıdeinaböl aka wasö?" ga.

Bî Perisi ap, bî dakıs udep ap

⁹ Nıbi bî rımnap, hon nıbi bî aij, nıbi bî rımnap gau nıbi bî naij, a göm, niŋla rö, Jisas kalıp manö ap manö hod rıköm haga,

¹⁰ "Bî Perisi ap, bî dakıs udep ap, God nıp sabe gıniŋ, God sabe gep ram u arnabil.

¹¹ Bî Perisi anıbu, aŋ nıpe gau nöp God nıp sabe göm hagnab, 'Nöp aij yabıı a gabin. Yad bî rımnap gıpal rö, nan aij iru nöp udem, nan si udem, nıbi si udem, gagpin. Yad bî dakıs udep inbö i rö wasö.

¹² Wik pör pör, ñın mıhöp nan magö niŋagpin halö. Pör nan yad unbö sıduŋ laŋ udem, nöp aŋı nıbö ap ñıbin,' a gınab. *

¹³ Pen bî dakıs udep anıbu, nıp nable gö, kumi kabö adö laŋ niŋagöm, ke ke au daŋ ubör yıñhön göm, pabıı nıpe ke paköm, gası iru niŋöm hagnab, 'God, yad bî nan si nan naij gıpin u, yıp mög niŋmön,' a gınab. *

¹⁴ Kalöp hagabin, bî dakıs udep u anıg hagö, God nıp, nan si nan naij gıpan u niŋem arö gınabin, a gınab. Pen bî Perisi u nıp God anıg hagnab. Niñhön gıniŋ: nıbi bî hib kale ke dap rannaböl gau, God gö ap lug paknaböl. Pen nıbi bî ana udnaböl gau, God gö kale hib mıdeinab," a ga. *

Jisas ñı pai pro gau kalıp ud niŋa (Mad 19:13-15; Mak 10:13-16)

¹⁵ Nıbi bî gau, Jisas ñı pai pro hanıp gai i ud niŋaŋ a göm, daueila. Jisas kalıp ud niŋö niŋöl gı, bî nıpe gau anıg gajal u niŋöm, nıbi bî anıb gau kalıp sıık hagöm hagla, "Kale unbö gagmim," a gıla.

¹⁶ Jisas pen ñı pai anıb gau wıñ alö aueila, bî nıpe gau kalıp haga, "Niñhön gıniŋ kalıp anıg hag gabimŋ Ñı pai pro anıb gau arö gıpe yıp aulaŋ. God nıbi bî udöm kumi kabö adö laŋ abad mıdeinab u, ñı pai pro anıb gau rö mıdeinaböl," a ga.

¹⁷ God Manö hag ñöm anıg göl mıdöp a geinaböl u, ñı pai pro gau God Manö anıbu niŋöm, yıñıd niŋ udnaböl. Anıb u, yad kalöp niŋö hagabin, nıbi bî ñı pai pro yıp niŋ udpal rö, niŋ udeinaböl gau, God kalıp udöm abad mıdeinab. Pen nıbi bî ñı pai pro yıp niŋ udpal rö, niŋ udageinaböl gau, God ram mınönŋ nıpe au aragnaböl. *

Juda bî kub ap nan iru mıdeia (Mad 19:16-22; Mak 10:17-22)

¹⁸ Juda bî kub ap Jisas mıdeia au apöm haga, "Bî manö hag ñeb bî aij yad. Yad niñhön gem, pör mıdeip u udnam?" ö ga. *

* 18:12: Ais 58:2-3; Mad 23:23

* 18:13: Sam 51:1

* 18:14: Mad 23:12

* 18:17: Mad 18:3

* 18:18: Luk 10:25

19 Hageia, Jisas haga, “Yɪp nɪhön gɪnɪg, ‘Bɪ aij,’ a gɪpan? Nɪbi bɪ ap aij mɪdagöp; God aɪn me Bɪ aij mɪdöp.”

20 Pen ne God lo manö u nɪnban: ‘Nɪbi si bɪ si gagmim; wip alagmim; nan si udagmim; manö kub hagnaböl gau am manö piral hagagmim; name nap hagmil adö u nöp nɪnmim, hain gɪmim,’ a ga. *

21 Anɪg hageia, bɪ anɪbu haga, “Yad ñɪ pro nöp rɪkem, lo manö adö anɪb gau magöñhalö gɪ dap dap, mɪñi ñɪn i u rö nöp gɪ mɪdpin,” a ga.

22 Jisas manö anɪbu nɪñöm haga, “Nan aɪn ap nöp gagpan. Nan ne gau magöñhalö sɪkim gɪmön, mani udmön, nɪbi bɪ mög gep rö gau kalɪp ñɪmön me, mɪd aij gep ne u mɪdeinab God ram mɪnön kumi kabö adö laɲ au. Hagpin rö gɪmön, aumön, yad aip ajaiul,” a ga.

23 Juda bɪ kub anɪbu, mani nan nɪpe gau iru nöp mɪdeia rö, Jisas manö anɪbu hagö, nan nɪpe hib gö, gasɪ mɪlö la.

24 Gasɪ mɪlö leia u, Jisas nɪp nɪñöm haga, “Nɪbi bɪ nan iru mɪdeinab gau, uɰham yabɪɰ God nɪbi bɪ nɪpe mɪdlö, kalɪp udöm, ram nɪpe au abad mɪdnab.”

25 Kaj kamel gau kalɪ mauöt nagɪ yubal mɪgan u arnɪg, uɰham arnaböl u pen nɪbi bɪ uɰpö kɪno nan gau iru nöp mɪdöp gau, God ram mɪnön nɪpe u uɰham yabɪɰ arnaböl,” a ga.

26 Anɪg hageia, nɪbi bɪ mɪdeila gau hagla, “Manö hagabön anɪbu, God nɪpe nɪbi bɪ ap ud kamɪn yunɪm rö lagöp aka nɪhön?” ö gɪla.

27 Hageila, Jisas haga, “Adö rɪmnap nɪbi bɪ göl rö lagöp u pen God nɪpe gɪnɪg, gɪnɪm rö nöp löp,” a ga.

28 Anɪg hageia, Pida haga, “Nön! Ram nan hon gau magöñhalö arö gun, nöp aip nöp se gɪ ajmɪdun,” a ga.

29 Hageia, Jisas kalɪp haga, “Kalöp nɪñö hagabin, nɪbi bɪ, God manö aij nɪpe u ud ajaiun, a göm, ram, nɪbin, nɪmam, nɪme nap, ñɪ pai kale

gau arö gɪnaböl gau, God kalɪp hauɰ gagnab.

30 Mɪñi mɪdpun ñɪn an i, God nɪpe kalɪp abad mɪd aij gö, nan kale gau, nɪbi bɪ kale gau iru nöp mɪdeinab. Pen ñɪn hain u, nɪpe aip pör pör nöp mɪdeinaböl,” a ga.

Jisas kauyaɲ, “Yɪp al pak lɪlö, umem uraknabin,” a ga

(Mad 20:29-34; Mak 10:46-52)

31 Jisas bɪ nɪpe unbö mɪgan laɲ kalɪp dam goɰ gau amöm haga, “Nɪnim. Mɪñi Jerusalem arabun. Amjaknabun u, Bɪ Ñɪ nɪpe nɪp, God manö hagep bɪ gau hadame nöp God Manö u kalɪ kɪñ rɪköm hagla rö nöp gɪnaböl. *

32 Nɪp udöm, bɪ Juda wasö gau ñɪmagö adö kalɪp lɪlö, nɪp hag juöm, ñɪtoɲ löɰ göm, kɪñu alöm, nagɪ ud paköm, böñ nöp al pak lɪnaböl. *

33 Pen ñɪn mɪhöp mɪdöm, ruö ñɪn mɪhau nɪgan u kauyaɲ uraknab,” a ga.

34 Pen Jisas anɪg hageia, bɪ nɪpe gau gasɪ piral hiɰknɪm rö lagö, manö hagab adö u, a göm, nɪnagla. *

Jisas bɪ amgö we ga u gö, amgö ñɪl nɪña

(Mad 20:17-19; Mak 10:32-34)

35 Pen hain, Jisas am Jeriko amjakö nɪñöl gɪ, bɪ amgö we ap mɪdeia. Bɪ anɪbu nɪpe adan goɰ au asɪk mɪdöm, mani nan ñim, a göm, asɪb gɪ mɪdeia.

36 Nɪbi bɪ iru nöp manö hag padilö nɪñöl gɪ, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hag nɪñöm haga, “Nɪhön gaböl?” ö ga.

37 Hageia hagla, “Jisas bɪ Nasared nɪbö u apöm padiab,” a gɪla.

38 Anɪg hageila, nɪpe wɪñ kub alöm haga, “Jisas, Depid Ñɪ nɪpe, yɪp mög nɪnmön!” a ga.

39 Hageia, nɪbi bɪ padieila gau nɪp hag göm hagla, “Nɪhön gɪnɪg ap ranabön? Agamɪj mɪd!” a gɪla. Anɪg hagla u pen nɪpe agamɪj mɪdageia. Wɪñ kub yabɪɰ alöl gɪ haga, “Jisas,

* 18:20: Eks 20:12-16; Dud 5:17-20 * 18:31: Luk 24:44 * 18:32: Luk 9:22,44 * 18:34: Mak 9:32

Depid Ñi nipe, yip mög niñmön!” a ga.

⁴⁰ Hageia, Jisas niñöm pidön göm, niñi bi gau kalip haga, “Panid sol aui dauim,” a ga. Hagö, panid daueila haga,

⁴¹ “Nöp niñhön ginam?” ö ga.

Hageia haga, “Bi Kub, yip gö amgö magö u kauyan niñin,” a ga.

⁴² Hageia, Jisas nip haga, “Jisas yip gö, amgö magö ñil niñnabin, a ginmön, gasi niñ udpan rö, amgö magö ñil nöñ,” a ga.

⁴³ Hagö, magö anibu nöp amgö ñil niñöm, God hib nipe u hagö adö arö niñöl göm, Jisas areia au hain ga. Niñi bi magöñhalö Jisas ga anibu niñöm, God hib nipe u haglö adö ara.

19

Sakias, bi dakis udep ap

¹ Jisas Jeriko amöm, an anib au ap padia.

² Pen Jeriko au, bi mani nan gau iru midmidöp ap, bi dakis bi udmidal gau kalip magöñhalö abad midmidöp. Hib nipe Sakias.

³ Jisas daun an au padiö niñöl gi, niñi bi iru nöp ap niñnig geila. Sakias nipe bi ulep magö u me, Jisas bi aigale bi rö midöp u niñin, a göm, niña u pen niñaga.

⁴ Anig gö, nipe nöd gi dö gi am mab ur ap ran adö lan amöm, Jisas auai padö jñ niñöl gi mideia.

⁵ Jisas pen mab ran mideia il anib au apöm, gilan gi niñöm, Sakias nip haga, “Sakias, ne yñid il i lug! Miñi am ram ne u aip mideinabin,” a ga.

⁶ Hageia, Sakias il yan lugöm, miñ miñ göl gi, Jisas nip ul gi dam ram nipe ud ara.

⁷ Niñi bi gau ga anibu niñlö mulu lugö hagla, “Bi anibu am bi nan si nan naj göp ram u hannig arab,” a gila. *

⁸ Pen Sakias uraköm, Jisas nip haga, “Bi Kub, ne nöñ! Miñi nan yad gau nime li böñ u lem, böñ u

niñi bi mög gep rö gau kalip niñnabin. Pen yad nöd pir alem, niñi bi rimnap nan kale si udnö rö löp gau pen niñnabin, a gem, nan añi ap si udnö rö, pen mihau mihau niñnabin; pen nan mihöp si udnö rö, pen unbö raleb jñ u niñnabin. Anig gi dam dam magöñhalö naböñ ral pis gem, arö ginabin,” a ga. *

⁹ Hageia, Jisas haga, “Bi i Ebrahim niñ nipe ap. Uri God nipe yam ram aui hanbal nan si nan naj gipal gau niñöm arö göm ud kamñ yuöp. *

¹⁰ Bi Ñi nipe aua u, niñi bi hir gipal gau, kalip ulhai niñem ud kamñ yunam, a göm, aua,” a ga. *

Bi unbö sidun lan mani udla u, manö hod riköm haga
(Mad 25:14-30)

¹¹ Pen niñi bi anib gau, Jisas me, Bi Kub pör abad midpun u, Jerusalem arö, nip kiñ hag lino, hanip abad midö, mid aij yabul ginabun, a göm gasi u niñla. Jisas, gasi kalpe niñla anibu, ke niñöm, kalip manö ap halö hod riköm haga.

¹² Jisas manö hod riköm haga, “Bi kub ap, bi kub abad middep yad midöp au arnö, yip kiñ hag lö, ado gi apem, niñi bi ram minöñ yad gai i kalip kiñ abad mideinam, a göm, ram minöñ milö kub gau arnab.

¹³ Pen nöd bi wög gep nipe unbö sidun lan kalip wiñ alö aueinaböl, bi kub nipe kabö magö gol añi añi ke ke nime löm hagnab, ‘Mani ñabin i udmim, sikim gi ado malo ginim, iru ud limim; hainö yad kauyan aunabin,’ a ginab.

¹⁴ Anig hagöm arnab u, pen niñi bi ram minöñ nipe abad mideia gau, nip mulu lugö niñöl göm, bi rimnap hag yulö, hain amöm, bi kub yabul u nip hagnaböl, ‘Bi anibi nipe kiñ hon midagnab,’ a ginaböl.

¹⁵ “Pen bi kub yabul u manö kale u udagöm, bi kub anibu nip kiñ kale hag linab. Anig gö, nipe kauyan ado gi apöm, bi wög gi ñeb nipe gau

* 19:7: Luk 15:2
Jon 3:17; 1Di 1:15

* 19:8: Eks 22:1; Nab 5:6-7

* 19:9: Ap 16:31; Luk 13:16

* 19:10: Luk 15:4;

kalip wifñ alö aueinaböl, kiñ kale u hagnab, 'Kabö magö gol ñibin gau, kale ud sikim gi ado malo gimim, pen aigöl gi udpim?' ö ginab.

¹⁶ Hagö, bi nöd u apöm hagnab, 'Bi kub, kabö magö gol añi yip ñina u, sikim gi ado malo gem, pen unbö siduñ lañ kabö magö gol udpin,' a ginab.

¹⁷ Hageinab, bi kub nipe u hagnab, 'Ne gi aij gipan. Nan pro u ñinö wög gi aij gipan rö, miñi daun kub unbö siduñ lañ nöp hagnö, abad mideinabön,' a ginab. *

¹⁸ Pen bi ap apöm hagnab, 'Bi kub, kabö magö gol añi yip ñina u, sikim gi ado malo gem, pen unbö mamid u kabö magö gol udpin,' a ginab.

¹⁹ Hageinab, bi kub nipe u hagnab, 'Gipan anibu rö, miñi daun kub unbö mamid u nöp hagnö, abad mideinabön,' a ginab.

²⁰⁻²¹ Pen bi wög gep nipe ap apöm hagnab, 'Bi kub, yad nöp niñbin. Ne bi kal yabiñ. Niñbi bi rimnap nan kale gau, ne sikim gi aij gimön wasö, rau piñi gimön rö udpan. Nan wög uñham gi yimbäl gau, ne kñö gimön nöp niñban. Anib u, yad nöp piñiñ gem me, kabö magö gol añi yip ñina u, dam apo rin ugan gi lñö mideia. Magö gol añi ne u miñi daubin i,' a ginab.

²² Hageinab, bi kub nipe u hagnab, 'Manö ne hagpan u ud ado gem, manö kub ne aip hagnabin. "Ne bi kal yabiñ, niñbi bi rimnap nan kale gau, ne sikim gi aij gimön wasö, rau piñi gimön rö udpan; nan wög uñham gi yimbäl gau, ne kñö gimön nöp niñban," a gipan ar?

²³ Anib u, niñhön ginig kabö magö yad u dam beg pasbuk lö, ado gi apem sinin rimnap halö udagpin?' ö ginab.

²⁴ Anig hagöm, bi söl au mideinaböl gau kalip hagnab, 'Kabö magö gol yad u piñi gi udmim, bi au kabö magö gol siduñ lañ midöp u nip ñim,' a ginab.

²⁵ Hageinab hagnaböl, 'Bi kub. Nipe kabö magö gol siduñ lañ hadö midöp!' a ginaböl.

²⁶ Hageinaböl hagnab, 'Kalöp hagabin, pör niñbi bi nan kale iru mideinab gau rimnap halö udnaböl, pen niñbi bi nan kale pro pro mideinab gau gilö, nan pro anibu böñ nöp lug li arnab. *

²⁷ Pen niñbi bi yip niñlö mulu lugö, bi anibu nipe kiñ hon midageinab, a gila gau, kalip am dapim, amgö ilö adö yad aui al pak lim,' a ginab," a ga.

*Jisas Kiñ rö Jerusalem ara
(Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)*

²⁸ Jisas kalip manö anibu hagöm, bi nipe gau aip Jerusalem arun, a göm, nipe nöd ga.

²⁹ Am am Olip Dum au, ram riñig aglö Bedpigi Bedani goñ au söl amjaköm, bi nipe miñhöp kalip nöd hag yuöm haga,

³⁰ "Ram riñig aglö miñgan lödañ ammil niñnabil, kaj donki marep niñbi bi ud ajagpal ap, nagit adik lilö mideinab u, hubik daumil.

³¹ Pen niñbi bi rimnap apöm, 'Kaj donki u niñhön ginig hubik ud arabil,' a gaiöl u, hagmil, 'Bi Kub u wög midö halip hag yuajip, udnig aubul,' a gimil," a ga.

³² Anig hagö, ammil niñlö, haga rö nöp mideia.

³³ Am nagit hubik gilö niñöl gi, bi kaj donki nap niñbö gau apöm hagla, "Kaj donki marep u niñhön ginig gimil nagit hubikabil?" ö gila.

³⁴ Hageila haglö, "Bi Kub u wög midö halip hag yuajip, apul nagit hubikabil," a gilö.

³⁵ Anig hagmil, kaj donki marep anibu nagit hubikmil, uñ gi dam Jisas mideia au amjakmil, wañj kale bad rimnap ud jumil, ud kaj donki adö u lñmil, Jisas nip ud kaj donki adö anib lañ lila.

³⁶ Jisas donki adö lañ asiköm, adan adö u arö niñöl gi, niñbi bi gau wañj

* 19:17: Luk 16:10 * 19:26: Mad 13:12; Luk 8:18

nan kale rımnap dap adan adö anıbu lılo nıñöl gı, kaj donki Jisas asık mıdeia anıbu wañj nan kale adö anıbu abö göl gı abö göl gı ara.

³⁷ Am am Jerusalem sösöl gılo nıñöl gı, Olip Dum adan ramö gıyan gep ka au, nıbi bı nıpe gau iru yabıt nöp, magöñhalö nıp mıñ mıñ yabıt göl gı, nan nıñön nıñön ga gau gası u nıñöl gı, wıñ kub alöl gı, God hib nıpe dap ranöm hagla,

³⁸ “Bı Kub nıpe Kın hanıp hag yuö auöp i,

God nıp ud aij gınım!

God ram mınöñ kumi kabö adö lañ au,

hibur hain hain magö u nöp mıdöp.

God nıpe adö i gılañ mıdöm, nıpe mailö aij unbö ke halö mıdöp,” a gıla. *

³⁹ Anıg haglö nıñöl gı, bı Perisi rımnap anıbu au mıdeila gau, Jisas nıp hagla, “Manö hag ñeb bı. Nıbi bı ne gau kalıp hag gö, anıg unbö rö hagaglañ,” a gıla.

⁴⁰ Hageila, Jisas pen haga, “Kalöp hagabin, kale manö anıbu rö hageinaböl u, kabö gau ke wıñ alnaböl,” a ga.

Jisas Jerusalem nıñöm mıtöñ ga

⁴¹ Jisas Jerusalem sösöl göl gı, daun kub anıbu nıñöm, amgö ñıg lugö nıñöl gı haga,

⁴² “Ram mınöñ Jerusalem i, kalöp mög yabıt nıñabin. Yad kalöp ud God aip jım ñem, hibur hain hain magö u kalıp ñıñıg aunö u nıñbep u, aij yabıt gıböp. Pen mıñi kale nıñagmim, amgö we rö mıdpım.

⁴³ Hainö bı kołmał kale apöm, daun kub kale i, uñın lı gıgabö gı mıdöm,

⁴⁴ apöm gı naij yabıt gılo, wög waryö, ram gau magöñhalö, kabö ap kabö ap adö lañ waköm mıdageinab; nıbi bı, ñı pai, kabö waryö raul anı yan mıdeinaböl gau ram halö pa jö ma jö gı yunaböl. God kalöp udnıg

auöp ñın i nıñagpım u me, anıg gınab,” a ga. *

Jisas God sabe gep ram raul mıgan yan ara

(*Mad 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22*)

⁴⁵ Jisas anıg hagöm, God sabe gep ram u amöm, nıbi bı sıkım geila gau kalıp hag höñ yuöl gı haga,

⁴⁶ “God Manö u kalı kñıñ rıköm hagla, ‘Ram yad u, yıp sabe gep ram mıdeinab,’ a gıla u pen kale sıkım gı gıpe gıpe, nıbi bı nan si udöm, dap pi göl hanbal ram ap rö löp,” a ga.

⁴⁷ Pen Jisas nıpe pör pör, ñın añı añı am God sabe gep ram raul mıgan u, nıbi bı gau kalıp manö hag ñımıdöp. Bı God nıp nan sabe gep bı kub gau, bı lo manö hag ñeb bı gau, bı manö ud asıkep gau, nıp al pak lun, a göm, gası añı u nıñeila. *

⁴⁸ Anıg gası nıñla u pen nıbi bı magöñhalö, manö aij nıpe nıñun, a göm, nıp ñıñı lılo nıñöl gı, kale Jisas nıp al pak löl rö laga.

20

“Nöp an hagö anıg gı ajabön?” ö gıla

(*Mad 21:23-27; Mak 11:27-33*)

¹ Pen ñın anıbu au, Jisas nıpe God sabe gep ram raul mıgan u amöm, nıpe nıbi bı ud God aip jım ñöl lınab manö aij u hag ñı mıdeia nıñöm bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe, bı manö ud asıkep gau abe aula.

² Apöm nıp hagla, “An nöp hagö, ne apön anıg gı ajabön?” ö gıla.

³ Hageila haga, “Yad kalöp pen hag nıñeb ap hag nıñıg gabin.

⁴ Jon nıbi bı gau kalıp ñıg pak ñımıdöp u, God nıp hagö anıg ga aka gası nıpe ke nıñöm ga?” ö ga.

⁵ Hageia, kale ke hag nıñ hag nıñ göm hagla, “‘God hagö, Jon nıbi bı gau kalıp ñıg pak ña,’ a gınabun u,

* **19:38:** Sam 118:26; Luk 2:14 * **19:44:** Luk 21:6 * **19:47:** Luk 21:37

nipe hagnab, 'Anib u, manö nipe u nihön ginig udagpim?' ö ginab.

⁶ Pen, 'Jon gasi nipe ke nöp niñöm, nibi bi gau kalip ñig pak ña,' a geinabun u, nibi bi gai i, God nipe Jon manö hagep bi nipe rö hag lö apöm gaia a göm niñbal rö, kal juöm hanip kabö ju pak linaböl," a gila.

⁷ Pen kale gasi anibu niñöm, Jisas nip pen hagla, "Jon apöm nibi bi gau kalip manö hag ñöm, ñig pak ñöm ga u, hon niñagpun, God hagö ga aka gasi nipe ke ga u niñagpun," a gila.

⁸ Anig hageila, Jisas kalip haga, "Kale yip pen hag ñagpim rö, yad pen an hagö apem gabin u, kalöp u rö nöp hag ñagnabin," a ga.

Bi wain wög adin abad mideila gau, manö hod riköm haga

(Mad 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹ Jisas nibi bi gau kalip manö hod riköm haga, "Bi ap wain wög adin ap gi yimöm, nibi bi rimnap hag löm, am ram minöh mälö gau mideinab. *

¹⁰ Pen wain magö po ginab magö u, bi nipe ap hag yuöm hagnab, 'Am nibi bi wain wög gi midpal gau kalip hagö, wain magö yip rimnap ñilö daumön,' a ginab. Hagö amjakö, nibi bi wain wög gi mideinaböl gau nip pak pak löm, yiharin hag yulö ado gi aunab.

¹¹ Anig gilö, bi wain wög nap nibö u, bi ap pen hag yuö arnab. Areinab nip u rö nöp pak pak löm, yiharin hag yulö ado gi aunab.

¹² Anig gilö, bi hainbö ap hag yuö amjakö, nip minu magö paköm, tip gi dam höñ au yan yunaböl.

¹³ Anig gilö, bi wög adin nap nibö u hagnab, 'Yad ai ginamñ Ñi midmagö yad u yunabin u, manö nipe hageinab rö niñöl rö löp,' a göm yunab.

¹⁴ Yuö amjakö, nibi bi wain wög gi mideinaböl anib gau hagnaböl, 'Ñi auöp i, nap wain wög u nipe udnim

rö löp. Nip böñ nöp al pak lun, hon udun,' a ginaböl.

¹⁵ Anig hagöm, nip tip tip gi dam höñ gau amöm, böñ nöp al pak lälö umnab.

"Pen anig geinaböl u, bi wög adin nap nibö u kalip nihön ginab?"

¹⁶ Nipe apöm, nibi bi anib gau kalip al pak löm, wög adin anibu nibi bi rimnap kalip pen hagö abad mideinaböl," a ga.

Jisas anig hageia, nibi bi niñ mideila gau hagla, "Hagpan anibu rö gagnim!" a gila.

¹⁷ Hageila, Jisas kalip niñ gusgus göm haga, "Anig hagpim u pen anib u, God Manö kaliklin rikla adin ap rik niñmim il u yip hag ñimim. Adin hagabin anibu anig göl midöp,

'Bi ram gep gau, kabö ap aij gagnim a göm arö gila u pen minu ram padö an yan u binig nöl midöp,' a gila.

¹⁸ "Nibi bi an an ap lug kabö adö anibu paknaböl gau, kalip böñ nöp pa jö ma jö gi linab. Pen kabö anibu pig ju ap lug nibi bi pak ribiknab u, kalip böñ nöp paib waib jö gi linab," a ga. *

¹⁹ Jisas anig hageia, hanip nöp hagab a göm, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, uri nöp nip manö kub hagun a göm niñla u pen nibi bi iru nöp niñ mideila gau niñöm, piñin göm arö gila.

"Rom bi kub Sisa nip dakis ñun aka wasö?" gila

(Mad 22:15-22; Mak 12:13-17)

²⁰ Pen Jisas nip aige göl gun dam manö kub hagnig arun a göm, am nibi bi rimnap kalip mumug göm hagla, "Kale nibi bi aij rö halu limim, am manö pir pir almim, nip manö rimnap hagpe, pen nihön hagainim niñun, nip dam gapman bi manö kub ud asikep u ud arnabun," a gila. *

²¹ Anig haglö, amöm nip manö rimnap piral hagöm hagla, "Manö

hag ñeb bî, hon niñbun ne böñ lap nöp aragpan; kabö göl nöp hagpan. God Manö u niñbi bî gau kalip hag ñîban u, u rö nöp kabö göl nöp hagpan.

22 Anib u, hon niñhön gun? Rom gapman bî kub Sisa nip dakis ñun aka wasö?" gila.

23 Kale manö pir pir hagla anibu niñöm, Jisas kalip haga,

24 "Mani dakis ñîbal anibu ap yip ud yambe niñin," a ga. Hageia, ud yamla niñöm haga, "Mani ba u, ana an rö midöpñ Hib kalî kliñ rikla anibu, an hib rö midöp?" ö ga.

Hageia hagla, "Sisa ana nipe u midöm, hib nipe u midöm göp," a gila.

25 Hageila, kalip haga, "Anib u, Sisa nan nipe midainim, Sisa nip ñîmim. God nan nipe midainim, God nip ñîmim," a ga.

26 Jisas nipe niñbi bî mideila an anib au anig hageia, manö nipe rib juöl rö lagö, gasi iru niñöm manö ap hagagla.

Niñbi bî uraknaböl u, hag niñeb ap (Mad 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 Sadyusi gau, niñbi bî umöm uraknaböl a göm, gasi u niñmidal. Pen Sadyusi bî rimnap Jisas mideia au apöm, nip hag niñeb ap hag niñla.

28 Hag niñöm hagla, "Manö hag ñeb bî. Mosi manö ap hanip kalî kliñ riköm haga, 'Bî ap niñbi udöm, ñî pai yag dapöm wasö yiharñ umnab u, niñmam nipe ap pen niñbi anibu udöm, ñî pai nipe u, a göm, yag daunim,' a ga.

29 Anib u, bî il halö unbö mudun jñj u mideinaböl. Niñmam nöd u niñbi udöm, ñî pai yag dapöm wasö yiharñ umnab.

30 Umö, niñmam yigwö an niñbö u pen niñbi anibu udöm, u rö nöp ñî pai yag dapöm wasö, yiharñ umnab.

31 Anig gö, niñmam yigwö niñgan niñbö u pen niñbi anibu udöm, u rö nöp ñî pai yag dapöm wasö, yiharñ umnab. Anig gi dam dam, niñmam

unbö mudun jñj magöñhalö ñî pai yag dapöm wasö yiharñ umnaböl.

32 Hainö niñbi anibu u rö nöp umnab.

33 Pen umöm uraknaböl a gippan u, niñbi añî anibu bî nipe unbö ud mudun jñj linab u, hainö bî an niñbi mideinab?" ö gila.

34 Hageila, Jisas kalip haga, "Miñi midpun ñîñ i, niñbi gau bî udpal, bî gau niñbi udpal.

35 Pen niñbi bî God gö uraköm, ram nipe kumi kabö adö lan au arnaböl gau, niñbi gau bî udagnaböl, bî gau niñbi udagnaböl.

36 Pen kale kauyan umagnaböl; ejol gau rö pör pör nöp kamñj mideinaböl. Kale uraknaböl u me, God ñî pai nipe mideinaböl.

37 Niñbi bî umöm urakpal manö u, Mosi u rö nöp mab ineia aiud u hagöm kalî kliñ rikka. Mosi manö anibu kalî kliñ riköm haga, 'Bî Kub nipe Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale midöp,' a ga.

38 Niñbi bî nöd umla gau, 'God kale midöp,' a ga rö, hon niñbun, niñbi bî nöd umla gau uri kamñj midpal. God niñöb, niñbi bî nipe magöñhalö kamñj midpal," a ga.

39 Jisas anig hageia, bî lo manö hag ñeb bî rimnap hagla, "Manö hag ñeb bî, manö kabö göl nöp hagpan!" a gila.

40 Manö hag aij ga anibu niñöm, piññj göm, hainö manö rimnap nip hag niñagla.

"Niñhön ginig yip Mesaia a göm niñagpal?" ö ga

41 Pen Jisas kalip haga, "Niñbi bî gau niñhön ginig, Mesaia u Depid ñî nipe u nöp midöp, a gipal?

42 Depid nipe ke God Manö adñj Sam a gipal u kalî kliñ riköm haga, 'Bî Kub nipe Bî Kub yad nip haga,

"Ne ñîmagö yijig yad lau adö asik midmön; *

43 mid damöm yad kolmat ne gau kalip ginö,

* 20:42: Sam 110:1

ma mo ne gau kalip abö gî rîbiknabön," ' a ga.

⁴⁴ Pen Depid nîpe Mesaia u nîp, 'Bî Kub yad,' a ga rö, nîhön gînîg, Mesaia u Depid ñî nîpe u nöp mîdöp, a gîpal?" ö ga.

Lo manö hag ñeb bî gau gîpal rö gagmim, a ga

(Mad 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

⁴⁵ Nîbi bî gau nînmîdlö nîñöl gî, Jisas bî nîpe gau kalip haga,

⁴⁶ "Kale lo manö hag ñeb bî gau gîpal rö gîmim rö löp u, nîñ aij gîmim. Kale gîpal adö u, hon gau ajno hib hon u nöp ñîlan a göm, wañij mîlö rol göm, nîbi bî gau aip magum gîlö, nîbi bî gau kalip nîñöm, 'Bî kub auabim e!' gînaböl u, mîñ mîñ gînaböl; Juda magum gep ram gau amöm, bî kub asîkpal sea adö u asîkpal; pen nan kub ñîñnaböl ñîñ u, am bî kub asîkpal ka u nöp asîknaböl.

⁴⁷ Bî lo manö hag ñeb bî gau, nîbi pałpał ram nan kale gau si udöm, God nîp sabe gînabun u, nîbi bî nîñöl, a göm, manö mîlö kub pir pir adö rîmnap hagpal. Anîg gîpal u, hainö ilön kub ke yabîł udnaböl," a ga.

21

Nîbi adu ap God nîp nan kub ña
(Mak 12:41-44)

¹ Jisas God sabe gep ram raul mîgan am mîdöm nîña, nîbi bî mani halö gau mani rîmnap dap mab ij mîgan u yueila.

² Pen nîbi adu mög gep rö ap mani ałî pro magö mîhöp dap yua.

³ Anîg ga nîñöm Jisas haga, "Yad kalöp nîñö hagabin, nîbi bî rîmnap mani pro yubal; pen nîbi adu mög gep rö i mani nîpe kub yabîł yuöp."
*

⁴ Pen nîbi bî rîmnap mani kale iru nöp mîdö nîñöl gî mani yubal; jî nîbi adu mög gep rö i mani nîpe mîdöp rö

magöñhalö yuöp. Nan rau ñîñeb ap mîdagöp," a ga.

God sabe gep ram u gî naij gînaböl, a ga

(Mad 24:1-2; Mak 13:1-2)

⁵ Pen bî nîpe rîmnap hagla, "God sabe gep ram i kabö aij aij, nan aij aij dap God nîp ñöm rîb adîk ñîla u, aij yabîł mîdöp," a gîla. Anîg hageila, Jisas kalip haga,

⁶ "Anîg hagpim u pen hainö nan aij nîñabim anîb gau mîdageinab. Magöñhalö ud wał gî yulö, kabö ap kabö ap adö u mîdageinab," a ga. *

Hainö mîñör kub aunab, a ga

(Mad 24:3-14; Mak 13:3-13)

⁷ Hageia, nîp hag nîñöm hagla, "Manö hag ñeb bî. Nan anîbu ñîñ mai rö anîg gînabî Pen nan nîhön rö gö nîñun, mîñî gînîg gab a gînabun?" ö gîla.

⁸ Hageila, Jisas kalip haga, "Nîñ aij gîmim! Nîbi bî iru nöp apöm pir alöm, hib yad u udöm hagnaböl, 'Yad nöp auabin. Ñîñ kub u auöp,' a gînaböl. Anîg hageinaböl u, nîñö hagaböl a gîmim kalip hain gagmim.

⁹ Pen ram mîñöñ mîgan rîmnap uraköm, ram mîñöñ mîgan rîmnap aip pen pen gînaböl. Ram mîñöñ mîgan rîmnap kale ke nöp pen pen gînaböl. Anîg geinaböl u nîñmim, ñîñ kub hagpal u aunîg gab nîñöm anîg gaböl a gîmim, piñîñ gagmim. Ñîñ kub anîbu hainö aunab," a ga.

¹⁰ Anîg hagöm kalip haga, "Ram mîñöñ mîgan rîmnap uraköm, ram mîñöñ mîgan rîmnap aip pen pen gînaböl. Kîñ rîmnap yam kale uraköm, kîñ rîmnap yam kale aip pen pen gînaböl.

¹¹ Ram mîñöñ gau iru nöp munmon kub yabîł udöm, kîyö kub alöm, mîña kub yabîł göm gînab. Nan kumi kabö adö lan au ke hain nîbö löm, nan unbö ke piñîñ gep rö adö lan au lîñab.

¹² Nan anîb gau hainö anîg gînab jî nöd yîp piğ aip mîdpim rö, kalöp

gi najj ginaböl. Kalöp manö kub hagnig, dam Juda magum gep ram gau amöm, manö kub hagöm, kalöp nagı löm, dam kin gapman bi kub gau ud arnaböl.

13 Kalöp ginaböl anıbu, manö aij yad u kalıp waiö hag ñımim rö lınab.

14 Pen kalöp manö kub hagaiöl u, manö nıhön rö pen hagnun a gımim, nöd ulıhai nınagmim. *

15 Yad ke kalöp gası aij ñem manö magö ñınö, kale manö anıbu nöp hag ñıbe, kale pen hagöm ud yuep rö lagnab. *

16 Pen name nap, namam bi, bi rıdık nıneb, bi nıneb kale ke rımnab kalöp mumug göm, ud kolmat ñımagö adö lılo, kalöp rımnab böñ nöp al pak lınaböl. *

17 Yıp nın ud pim rö, nıbi bi gau magöñhalö kalöp mulu kal nınaböl.

18 Pen nabıc umagö kale añı ap ur gagnab.

19 Pen yıp cıg pıdön gi mıdeınabım u, kamın mıdep magö u udmim, pör pör nöp mıdeınabım.

*Jerusalem gi najj ginaböl, a ga
(Mad 24:15-21; Mak 13:14-19)*

20 “Pen ami bi gau apöm, Jerusalem bıñöm yu gıgabö ginaböl ñın u, mıñi söl mıdöp Jerusalem gi najj ginaböl, a gımim nınabım.

21 Nıbi bi ram mınön Judia mıdaiöl gau, pıñın gi no ilö gau aröl. Nıbi bi Jerusalem mıdaiöl gau, pıñın gi höñ adö aröl. Pen nıbi bi höñ adö mıdaiöl gau, Jerusalem waryö raul aragöl.

22 Nıhön gınıg: ñın anıbu me, kale God nıp arö gıpal rö, God manö hagep bi gau magöñhalö God Manö kalı kılın rıköm hagla rö nöp gınab nınöm kale pen ilön kub udnaböl. *

23 Pen ñın anıbu, nıbi ñı mudun mıdeınaböl gau abe, nıbi ñı painan ci ñeinaböl gau abe, kalıp mınör kub yöl gınab. God Juda nıbi bi kalıp mınör kub yabıl gınam a göm, nıbi

bi ram mınön anıbi mıdpal kalıp gi najj yabıl gınab.

24 Bi mılo gau nıbö apöm, nıbi bi rımnab kalıp ru mılo kıd udöm rıb lınaböl, nıbi bi rımnab kalıp nagı löm dam ram mınön ke gau gau magöñhalö ud arnaböl. Pen Juda nıbi bi wasö gau apöm, Jerusalem gi najj gılo gılo, God ñın nıpe haga u ap auö, arö ginaböl. *

*Bi Ñı nıpe mailö halö aunab, a ga
(Mad 24:29-31; Mak 13:24-27)*

25 “Pen hainö, sıdö rakın gapı nan ke ap waiö löm, ñıg si ral apöm gu kub geınab. Pen ram mınön ıt i nıbi bi ram mınön gau gau magöñhalö gası iru nınöm, nıhön gab a göm, gası mılo löm pıñın ginaböl. *

26 Nan kumi kabö adö lan mıdöp gau, dan nıbö i nıbö gö, mınön nabön i nıhön gınıg göm gab, a göm, pıñın göm, gası magö rık auö umeb rö lınab.

27 Anıg gınab ñın u, Bi Ñı nıpe kumi an au auö nınöl gi, nıbi bi kale pıdön nıpe u abe, mailö aij unbö ke yabıl nıpe u abe nınaböl. *

28 Nan hagabin i geınab u, Bi Kub hanıp ud kamın yunab ñın u söl mıdöp, a gımim, amgö gılan gımim nınöl gi mıdaimim,” a ga.

*Mab wasınad u, manö hod rıköm
haga*

(Mad 24:32-35; Mak 13:28-31)

29 Jisas anıg hagöm, kalıp manö hod rıköm haga, “Mab wasınad abe, mab rımnab abe,

30 sıtıp lö, mıñi sıdö lınıg göm gab a gımim, nınbım.

31 Anıb u rö, nan hagpin gau gö, God nıbi bi udöm abad mıdeınab ñın u söl auub a gımim, nınabım.

32 “Yad kalöp nınö hagabin, nıbi bi uri mıdpal gai i magöñhalö umagnaböl; rımnab kamın mıdlö nınöl gi, nan hagabin i magöñhalö ginab.

* 21:14: Luk 12:11-12 * 21:15: Ap 6:10 * 21:16: Mad 10:21-22 * 21:22: Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 * 21:24: Sam 79:1; Rep 11:2 * 21:25: Ais 13:10; Esi 32:7; Joe 2:31; Rep 6:12-13 * 21:27: Dan 7:13; Mad 26:64; Rep 1:7

33 Kumi kabö adö laŋ abe, m+nöŋ naböŋ it i abe ur g+nab, j+ manö magö yad gau ur gagnab.

N+ŋ aij g+mim m+idaimim, a ga

34 “Pen n+ŋ aij g+mim. Kale ñ+g wain ñ+g klö iru ñ+ŋmim hauŋ l+mim, nan m+nöŋ naböŋ adö it i nöŋ gas+ n+ŋ m+ideinabim ñ+n an+bu nöŋ, yaur kaj wal wayöŋ hel l+lö y+ŋ+id nöŋ udöp rö u g+nab.

35 Gai i nöŋ gagnab; n+bi b+ ram m+nöŋ it k+g+n y+ma magöŋhalö m+dpal rö g+nab.

36 An+bu u, kale pör pör n+ŋ aij g+mim, God n+ŋ sabe göl g+ nöŋ m+dmim hagmim, ‘Nan an+bu gau han+ŋ al pak lagn+m; ne han+ŋ abad m+idö kam+ŋ arun, am B+ Ñ+ n+ŋpe amgö ilö adö n+ŋpe u m+daiun,’ a g+mim,” a ga.

37 Ñ+n pro bad an+bu, Jisas pör am God sabe gep ram raul m+gan u am m+dom, n+bi b+ gau kal+ŋ manö hag ñ+m+idöp. Pen sibön gö n+ŋöl göm, Jisas n+ŋpe am ram m+nöŋ ap Olip Dum a gal u hanm+idöp.

38 N+bi b+ gau magöŋhalö, manö n+ŋpe u n+ŋun, a göm, hil+m halö yab+ŋ uraköm, God sabe gep ram u arm+idal.

22

Judas Jisas n+ŋpe mumug ga (Mad 26:1-5; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)

1 Juda kai Bred Y+is Halö Ñ+ŋagep ñ+n kub kale u, Pasopa a g+pal ñ+n kub kale u, sösöl ga.

2 B+ God n+ŋpe nan sabe gep b+ kub gau abe, b+ lö manö hag ñeb b+ gau abe, Jisas n+ŋpe alun a g+la u pen n+bi b+ gau kal+ŋ p+ñ+ŋ göm, aigöl gun alun a göm, hag n+ŋ m+deila.

3 Hag n+ŋ m+dlö n+ŋöl g+, Seden n+ŋpe apöm, Judas hib n+ŋpe ap Iskar+iod a g+m+idal u, n+ŋpe yuö hi+ka. B+ an+bu Jisas b+ n+ŋpe unbö m+gan laŋ gau b+ ap. *

* 22:3: Jon 13:2,27 * 22:7: Eks 12:1-27

4 Yuö hi+kö, n+ŋpe am God n+ŋpe nan sabe gep b+ kub gau abe, God sabe gep ram abad m+dm+idal polisman b+ kub kale gau abe m+deila gau amöm, Jisas n+ŋpe aigöl gem mumug g+ dam ñ+nö n+ŋpe al pak lö, a göm, manö an+bu kal+ŋ aip hag n+ŋa.

5 Hagö, kal+ŋ aij a gö n+ŋöl g+ hagla, “Nöp mani ñ+nabun,” a g+la.

6 Hageila, Judas n+ŋpe, magö mai rö Jisas n+bi b+ gau aip m+dageinab u, n+ŋpe mumug g+ dam b+ kub gau kal+ŋ ñ+nabin, a göm, abad n+ŋ m+deia.

Pasopa nan ñ+ŋn+g g+j+n g+la (Mad 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30)

7 Pen Bred Y+is Halö Ñ+ŋagep ñ+n an+bu auö, Pasopa kaj sipsip pi pak sabe gep ñ+n uri, a göm, *

8 Jisas n+ŋpe Pida aip Jon aip kal+ŋ m+höŋ hag yuöm haga, “Kale m+höŋ am Pasopa nan ñ+ŋnabun u g+ l+ aij g+mil,” a ga.

9 Hageia haglö, “Gai an+g gul?” ö g+lö.

10 Hageila, Jisas haga, “Kale m+höŋ daun kub u ammil n+ŋnabil, b+ ap ñ+g m+l daueinab. N+ŋpe nable pakmil, arn+m ram u ammil,

11 b+ ram nap n+bö an+bu n+ŋpe hagmil, ‘Manö Hag Ñeb B+ nöŋ hag n+ŋöb, “Ram raul m+gan mai b+ yad gau aip Pasopa nan ñ+ŋnabun?” ö göp,’ a g+mil.

12 An+g hageinabil, kalöp m+höŋ dam ram raul m+gan kub debil nan gau halö m+deinab adö laŋ u hageinab u, Pasopa nan ñ+ŋnabun gau raul m+gan an+bu g+ j+n g+mil,” a ga.

13 Hagö ammil n+ŋlö, haga haga rö nöŋ m+deia. An+bu u, Pasopa nan ñ+ŋn+g g+la gau g+ l+ aij g+lö.

Jisas b+ n+ŋpe gau kal+ŋ bred wain ñ+a (Mad 26:26-30; Mak 14:22-26; 1Ko 11:23-25)

14 Pen ram dugöp magö u nan ñ+ŋn+g göm, b+ manö n+ŋpe ud arep gau aip debil u as+k g+gabö göm,

¹⁵ kalip haga, “Gası yad pör niñbin u, kalöp aip Pasopa nan niñnig gabun i niñjun me, hainö ilön kub udnam, a gem, gası u niñbin.

¹⁶ Pen yad kalöp hagabin, Pasopa nan u hainö kauyañ niñagnabin; hainö Pasopa kaj sipsip pi pör pak niñbun it anıbu waiö linab niñöm God niñbi bı niñpe udöm abad mideinab niñ u nöp nan kub niñnabin,” a ga.

¹⁷ Jisas anig hagöm, niñg wain kap udöm, God niñ aij a göm, bı niñpe gau kalip niñöl gi haga, “Niñg niñabin i kale ke ud niñnim.

¹⁸ Pen kalöp hagabin, miñi niñ i rikö, niñg wain kauyañ niñagnabin; God niñbi bı niñpe udöm abad mideinab niñ u nöp niñg wain kauyañ niñnabin,” a ga.

¹⁹ Anig hagöm, bred ap udöm, God niñ aij a göm, ud jö göm kalip niñöl gi haga, “Hañ romañ yad i kalöp niñabin. Kale udmim gası yip nöp niñöl gimim niñnim,” a ga.

²⁰ Kale nan niñ haköm, Jisas niñg wain kap u udöm, kalip niñöl gi haga, “Hagape yad lugö umnö me, God kalöp niñbi bı yad, a göm, udnabin a ga manö adö u am pidöñ gınab u me, kalöp niñg wain i niñabin.

²¹ Pen bı yip kain gi dam arnab u aip asik midpun. *

²² Bı Niñ niñpe, God hadame ram haga adan adö u nöp hain göm umnab u pen bı niñ kain gi dam arnab u niñ mög niñnabin,” a ga.

²³ Jisas anig hageia, bı niñpe gau kale ke nöp, an rö anig gınab, a göm, pen pen hag niñöl gi mideila.

Bı niñpe gau, “Kale wasö, yad nöp bı kub midpin,” a gıla

²⁴ Jisas bı niñpe gau, kale wasö, yad nöp bı kub midpin, a göm, kale ke nöp pen pen hageila. *

²⁵ Anig hageila, Jisas kalip haga, “Kiñ gau Juda niñbi bı wasö gau klö

göm abad midöl gi hagpal, ‘Kalip ud aij yabıl gıpun,’ a gıpal. *

²⁶ Pen kale unbö rö gagmim. Bı kub kale gau, niñ praj rö midaiöl; bı kub yabıl gau, bı wög gi niñb rö midaiöl. *

²⁷ Miñnön nabön it i gıpal nagı adö u, bı kub am asıklö, bı wög gi niñb gau nan magö nan kalpe gau pıta pıta gıpal. Pen yad an kalöp bı wög gi niñb rö nöp midpin. *

²⁸ “Yip marö yabıl gımidöp u niñmim yip arö gagpim; yip abad midpin.

²⁹ Anig gıpin u, God yip hagöp, ‘Ne Kiñ midmön, niñbi bı gau kalip abad mideinabön,’ a göp rö, yad pen u rö nöp kalöp hagabin, kale kiñ rö midmim niñbi bı gau kalip abad mideinabim.

³⁰ Niñ anıbu kale ram miñnön yad u ammim, yad aip asıkmim nan magö niñmim niñg niñmim gınabim; kale kiñ asıkpıal sea adö u asıkmim, Isrel it ke ke unbö miñgan lan kalip manö kub niñnabim,” a ga. *

Pida, “Jisas niñ niñagpin,” a gınab (Mad 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)

³¹ Jisas niñpe Pida niñ haga, “Saimon, Saimon, nöñ. God niñpe Seden niñ yau a gö, kalöp bı, wid magö hoñ gılö hoñ gılö, magö yabıl u ke löm, adıñ adıñ u ke löm gıpal rö u göm, kale gi naj gınabim aka wasö gi niñnab,” a ga.

³² Pen yad God niñ sabe gıpin rö, yip böñ nöp arö gagnabön. Pen nan si nan naj gınabön u, niñhön gıniñ anig gıpin, a gımön, yip kauyañ ado gi aunabön. Pen anig gımön, hainö apön namdamam ne rımnab kalip manö hag niñ aij gö, kale klö göm yip hain göl,” a ga. *

³³ Jisas anig hageia Pida haga, “Bı Kub, yad nöp arö gagnabin. Miñhöngöl nöp ajeinabul, nöp nagı

* 22:21: Sam 41:9; Jon 13:21-22 * 22:24: Luk 9:46 * 22:25: Mad 20:25-27; Mak 10:42-45

* 22:26: Mad 23:11; Mak 9:35 * 22:27: Jon 13:12-15 * 22:30: Mad 19:28 * 22:32: Jon 17:15

löm, yip abe nagi löl. Pen nöp al pak löm, yip abe al pak löl,” a ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Pida, yad nöp hagabin, miñi sibön yan kɩtakɩ wiñ alagnab magö u, Jisas nɩp nɩɳagpin a gɩmön, ij miñhau nɩgan wai ñɩnabön,” a ga.

Mani rin, wadɩ, ru milö kɩd

³⁵ Jisas anɩg hagöm kalɩp haga, “Nöd kalöp hag yuem hagnö, ‘Mani rin, wadɩ, ma rɩrup gau udmim ud aragmim; yɩharɩɳ armim,’ a gɩnö. Hagnö arbe ñɩn anɩbu, nan kale rɩmnap mɩdeia aka mɩdageia?” ö ga.

Hageia hagla, “Wasö, nan hon utep laga; mɩdeia nöp,” a gɩla. *

³⁶ Hageila, Jisas haga, “Pen miñi kale mani rin, wadɩ mɩdainɩm u, halö ud armim. Bi an ru milö kɩd mɩdagainɩm u, kolsior nɩpe u bi rɩmnap kalɩp sikim göm mani udöm ru milö kɩd ap raunɩm.

³⁷ Pen nɩɳim! Nöd God manö hagep bi Aisaia God Manö adɩɳ ap kalɩ kliñ rɩköm haga, ‘ “Nɩpe bi nan si nan naj gep bi ap,” a gɩnaböl,’ a ga. Haga anɩbu yip nöp haga. Manö hagöm kalɩ kliñ rɩka anɩbu miñi gɩnɩg gab,” a ga. *

³⁸ Jisas anɩg hageia, kale hagla, “Bi Kub, ru milö kɩd hon miñhöp mɩdöp,” a gɩla.

Hageila haga, “U anɩg hagagmim,” a ga.

Jisas Olip Dum au Nap nɩp sabe ga (Mad 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹ Jisas anɩg hagöl göm Jerusalem höɳ amöm, pör Nap nɩp sabe gɩmɩdöp Olip Dum au ara; bi nɩpe gau hain gɩla.

⁴⁰ Ram miñöɳ anɩbu amjaköm kalɩp haga, “Gasɩ naj auö gɩ naj gɩmim rö löp u, God nɩp sabe göl gɩ mɩdaimim,” a ga.

⁴¹ Anɩg hagöm, kalɩp arö göm, nɩpe ke ke au amöm, kugom yimöm God nɩp sabe göm haga,

⁴² “Bapi, gasɩ yad nɩɳbin u ñɩg asi kap yip ñɩnɩg gabön u ñagmön. Pen

yad gasɩ nɩɳbin adö u gagmön; gasɩ ne ke nɩɳban adö u nöp gɩmön,” a ga.

⁴³ Jisas anɩg hagö, ejol ap kumi kabö adö lan au nɩbö apöm nɩp pɩdöɳ ña.

⁴⁴ Nɩp marö yabɩt gö, Jisas nɩpe Nap nɩp klö yabɩt göm sabe göl gɩ mɩdö nɩɳöl gɩ, hapɩt u hagape rö pa gɩ dö gɩ ɩt yan luga.

⁴⁵ Nap nɩp sabe gɩ mɩd juöm amöm nɩɳa, bi nɩpe gau mɩɳör lugö nɩɳöl gɩ, hon haneila.

⁴⁶ Anɩg geila u nɩɳöm kalɩp haga, “Nɩhön gɩnɩg hon hanabimɳ Seden nɩpe gasɩ ñö kale gɩ naj gɩmim rö löp u, urakmim, sabe göl gɩ mɩdaiim,” a ga.

Jisas nɩp ud sisi lɩla

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

⁴⁷ Jisas manö anɩbu hag mɩdö nɩɳöl gɩ, bi nɩpe Judas bi ugan kub ap ut gɩ dap apjaköm, Jisas nɩp ud bom halunam a geia.

⁴⁸ Anɩg geia, Jisas nɩp haga, “Judas, ‘Bi me i al pak lɩmim,’ a gɩmön, yip Bi Ñɩ nɩpe ud bom halunɩg gabön ar?” a ga.

⁴⁹ Anɩg hagö nɩɳöl gɩ, bi nɩpe gau nan nɩhön gɩnɩg geila anɩbu nɩɳöm hagla, “Bi Kub, hon kalɩp ru milö kɩd ud rɩbun aka?” gɩla.

⁵⁰ Anɩg hagöl göm, bi ap ru milö kɩd nɩpe u udöm, bi God nɩp nan sabe gep bi kub yabɩt bi wög gɩ ñeb nɩpe u, nɩp rɩmɩd yɩjɩg lau böɳ nöp rɩb gɩ dö gɩ yua.

⁵¹ Anɩg geia, Jisas nɩɳöm haga, “Anɩg gagmim! Me aij,” a ga. Anɩg hagöm, rɩmɩd u ud nɩɳö kamɩɳ la.

⁵² Pen God nɩp nan sabe gep bi kub gau abe, God sabe gep ram abad mɩdmɩdal polisman bi kub kale gau abe, bi manö ud asɩkep gau abe, ap nɩp udnɩg geila gau, kalɩp haga, “Kale ru milö kɩd udmim, ur pakep udmim daubim u, yip bi pen pen alep bi ap rö a gɩ gasɩ nɩɳmim, ud sisi lɩnɩg aubim ar?”

* 22:35: Luk 9:3; 10:4 * 22:37: Ais 53:12

⁵³ Yad kale aip pör pör God sabe gep ram u midainö yip udagpe. Pen miñi Seden, bi sibön lau adö midöp u, ñin nipe u me, anig gabim,” a ga.

Pida, Jisas nip ninjagpin, a ga
(*Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12*)

⁵⁴ Jisas anig hagö ninjöl gi, nip ud sisi löm, dam God nip nan sabe gep bi kub yabıl ram u ud arla. Pida pen hain hain ninj ara. *

⁵⁵ Ram anıbu apjaköm, ram goı au mab lauöm asık mideila. Pida hain apjaköm kalıp aip asıka.

⁵⁶ Pida aip asık midö ninjöl gi, pai ram anıbu wög gi ñimidöp ap nip ninj dap ran lugöl gi haga, “Bi i abe Jisas aip midmidöp,” a ga.

⁵⁷ Hageia, Pida haga, “Pai, bi anıbu yad ninjagpin!” a ga.

⁵⁸ Anig hagöm, yöp pro magö ap midö ninjöl gi, bi ap pen apöm Pida nip ninjöm haga, “Ne u rö nöp Jisas bi nipe ap,” a ga.

Hageia, Pida haga, “Bi me, yad wasö!” ga.

⁵⁹ Pen hainö pro pro magö ap midö, bi ap pen apöm, klö göm haga, “Bi i Jisas aip midmidöp me. Nıpe abe ram minöñ Galili nibö,” a ga.

⁶⁰ Hageia, Pida haga, “Bi me, manö hagabön u yad ninjagin me!” a ga.

Anig hagö ninjöl gi, adınj kılakıl wiñ ala.

⁶¹ Anig gö, Jisas ado göm, Pida nip ninj ij halö lö, Pida pen Jisas, “Miñi sibön yan kılakıl wiñ alagnab magö u, Jisas nip ninjagpin a gimön, ij mıhau nıgan wai ñinabön,” a ga manö u gası nıga.

⁶² Anig ninjöm, rugu mılep gö, maıul ral auö, höñ amöm mıtön ga.

Jisas nip hag juöl gi, pakla
(*Mad 26:67-68; Mak 14:65*)

⁶³ Bi Jisas nip ud mideila gau nip hag juöl gi, paköl gi gıla.

⁶⁴ Kale waıj bad ap ud amgö nip u paıu gi ñöm, nip paköm hagla, “Ne

bi ke ninjban u, nöp an pakab u hanıp hag ñi!” a gıla.

⁶⁵ Pen manö naj anıbu rö, nip rapın iru nöp hagla.

Juda bi kub manö ud asıkep gau
Jisas nip manö kub hagla
(*Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24*)

⁶⁶ Hilım halö, Juda bi manö ud asıkep gau löm, God nip nan sabe gep bi kub gau löm, bi lo manö hag ñeb gau löm, ap magum gılo, Jisas nip ut gi Kansol kub anıbu mideila anı au ud daula.

⁶⁷ Pen Kansol bi gau kale Jisas nip hagla, “Pen ne ke hagnöm, ne Mesaia u aka wasö,” gıla.

Hageila, Jisas kalıp haga, “Pen yad kalöp hageinabin u, ninjög hagöp a gimim, ninjagnabim. *

⁶⁸ Pen hag ninjeb yad midöp u kalöp hag ninjainabin u, yip pen hagnabim.

⁶⁹ Pen miñi riköl mid damöm hainö gau, Bi Ñi nıpe God Bi klö unbö ke halö midöp u, ñimagö yıjıg adö nıpe au asık mideinab,” a ga. *

⁷⁰ Anig hageia, bi kansol gau magöñhalö nip hagla, “Anıb u, ne ke God Ñi nıpe u aka?” gıla.

Hageila, Jisas haga, “Me kale ke hagnım me u,” a ga.

⁷¹ Hageia hagla, “Nıhön ginıg manö kub rapın hag midun, bi rımnap hag ninjno, Jisas anıg göp anıg göp a gaiölñ Maj mıgan nıpe ke hagöp ninjbun u,” a gıla.

23

Gapna Pailod Jisas nip manö ninj
(*Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38*)

¹ Anıg hagöm, magöñhalö uraköm, Jisas nip dam gapman bi kub Pailod mideia au arla.

² Damöm, nip manö kub hagnıg, manö gau nibö gau nibö dapöm hagla, “Hon uıhai ninjun ninjbun, bi anıbi nibi bi hon gau manö pıral

* 22:54: Sam 31:11 * 22:67: Jon 3:12 * 22:69: Ap 7:56

hagöm hagöp, 'Bî kub Sisa nîp dakîs ñagmim, gapman kai manö u u rö nöp nîñagmim,' a göp. Pen manö ap hagöp, 'Yad ke Mesaia u, yad ke kiñ anîbu,' a göp," a gîla.

³ Hageia, Pailod Jisas nîp hag nîñöm haga, "Ne Juda kai kiñ kale u aka?" ga.

Hageia haga, "Me ne ke hagpan me u," a ga.

⁴ Hageia, Pailod pen bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, nîbi bî yîharîñ ap mîdeila gau abe kalîp haga, "Yad nîñbin, bî i nîp manö kub hagep îl ap mîdagöp," a ga.

⁵ Anîg haga u pen kale manö klö hagöm hagla, "Gapman manö nîñagöl, a göm, manö hag ñî ajöm, Juda nîbi bî ram mîñnön hon gau magöñhalö hag ñî ajmîdöp. Ram mîñnön Galili rîkôm, hag ñî aj dam dam mîñî Jerusalem aui auöp," a gîla.

Jisas nîp dam kiñ Herod mîdeia au arla

⁶ Hageia, Pailod kalîp hag nîñöm haga, "Bî anîbi Galili nîbö aka?" ga.

⁷ Hageia, yau a gîla. Pen kiñ Herod ram mîñnön Galili abad mîdmîdöp u, ñîñ an u apöm Jerusalem mîdmîdöp. Anîb u, Jisas nîpe Galili nîbö bî ap a gîla u nîñöm, nîp Herod ñîmagö adö yunö manö kub i nîññim, a göm, Pailod kalîp hagö, Jisas nîp dam Herod mîdeia au ud arla. *

⁸ Herod, Jisas nan nîhön nîhön gîmîdöp u pör manö nöp nîñöm, ñîñ mai rö nan gagep rö ap gö nîñnabin, a göm, gasî u nöp nîñ mîdmîdöp rö, ñîñ anîbu Jisas nîp u† gî dapjaklö, nîpe mîñ mîñ yabîl ga.

⁹ Pen Herod nîpe Jisas nîp manö iru nöp hag yîgîñ wagîñ ga, pen Jisas manö ap pen hagaga.

¹⁰ Pen bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe, manö klö göm, bî iru nöp dagol dagol hagla.

¹¹ Herod abe, ami bî nîpe gau abe, Jisas nîp gî naij göl göm, ñîñîñon

löl göm, gapman bî kub rol gîpal walîj aij ap rol gî ñöm, kauyañ Pailod mîdeia au yula.

¹² Nöd Herod aip Pailod aip kolma† mîdmîdil pen ñîñ anîbu manö nîñ jîm ñîlö.

Juda nîbi bî gau, "Jisas nîp al pak limim," a gîla

(Mad 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)

¹³ Pen Pailod, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî manö ud asîkep bî kub gau abe, nîbi bî yîharîñ gau abe kalîp hagö ap magum gîla.

¹⁴ Kale ap magum geila, nîpe kalîp haga, " 'Bî i manö an ral hagöm, nîbi bî gau kalîp anîg anîg hagöp,' a gîpim u pen mîñî amgö ilö adö kalöp i manö nîñbin u, nîpe nan naij göp manö îl ap nîñagpin.

¹⁵ Herod u rö nöp manö îl ap ulhai nîñagöp u me, adog hanpe ke ñöb. Yad nîñbin, nan naij ap gagöp; anîb u nîp al pak lep rö lagöp.

¹⁶ Anîb u, ami bî yad gau hagnö, nîp yîharîñ paköm, hag yulö aran," a ga.

¹⁷ Pen Juda kai ñîñ kub kale Pa-sopa u auö, Pailod pör mî añî añî nagîman kale añî ap yîharîñ hag yumîdöp.

¹⁸ Pen ñîñ anîbu kale magöñhalö maj mîgan blätö gî wiñ klö alöm hagla, "Bî anîbu al pak limim! Barabas nîp hag yube hanîp auañ!" a gîla.

¹⁹ Bî Barabas anîbu nîpe daun kub anîbu nîbi bî rîmnap udöm, ram mîñnön anîbu abad mîdmîdöp bî kub anîbu aip pen pen göm, wip ap böñ nöp al pak la rö, nîp manö kub hagöm nagî lîla.

²⁰ Pen Pailod Jisas yîharîñ hag yunö aran a gî nîñöm, kalîp kauyañ hagöm anîg haga.

²¹ Hageia, kale kauyañ maj mîgan blätö gî wiñ alöm hagla, "Nîp mab ba lan al pak limim! Nîp mab ba lan al pak limim!" a gîla.

* 23:7: Luk 3:1

22 Hageila, Pailod kalip kauyan hagöm haga, “Bì anibi nan nihön gi naj göpñ Yad niñbin, nan naj ap gagöp rö, niþ al pak lun rö lagöp. Anib u, ami bi yad hagnö, niþ yiñharñ paköm, hag yulö aran,” a ga.

23 Hageia, kale klö yabiþ göm, Jisas niþ al pak lilö umañ, a göm, meg miñgan kale blätö gi dap ranöm, hag gi lö gi lö,

24 Pailod manö kalip u udöm,

25 bi ap, niþi bi riñnap udöm ram miñöñ abad midmidöp bi kub u aip pen pen göm, wip ap böñ nöþ al pak la bi anibu niþ hag yuö kamñ ara; pen ami bi niþe gau kalip haga, “Kale Jisas nihön giñig gun a göm hagaböl u nöþ giñim,” a ga.

Jisas niþ mab ba lañ ciþiþ pak lila (Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

26 Jisas niþ al pak liñig ud arla. An au amöl göm, Sairini daun niþbö bi ap Jerusalem aueia. Bi anibu hib niþe Saimon. Niþ nable paköm, ud siþi löm, mab kros ud ka gi ñöm hagla, “Jisas arab u hain aru,” a gi lö, ud hain ara.

27 Pen Jisas niþ ud arlö niñöl gi, niþi bi iru nöþ hain gi la. Niþi bi areila anibu niþi riñnap Jisas niþ mög niñöm ham geila.

28 Anig gi lö, Jisas ado gi niñöm kalip haga, “Kale Jerusalem niþi, yiþ giñig gab u ham gagmim. Kalöp gi naj göm, ñi pai kale gau gi naj göm geinab anibu ham giñim.

29 Hainö marö kub u auö, hagnaböl, ‘Niþi ñi pai yag dauagpal gau abe, niþi ñi pai ci ñagpal gau abe, kale nöþ miñ miñ göl,’ a giñaböl. *

30 Niñ anibu, nihön giñig midaiun, a göm, böñ nöþ umun, a göm, hagnaböl ‘Nö ilö gau pa jö gi apöm, hanip al pak liñim aka kiðip udöm hanip miñöñ niñim u aij,’ a giñaböl. *

31 Yad mab kamñ rö midpin pen yiþ anig göm gi naj gaböl. Pen

* 23:29: Luk 21:23 * 23:30: Hos 10:8; Rep 6:16
22:7-8 * 23:36: Sam 69:21

kale mab miþep rö midpim rö, kalöp nihön rö gi naj giñaböl?” ö ga.

32 Pen bi gapman lo manö riþ julö bi miñhau, mab ba lañ al pak liñig göm, udöm halö ud arla.

33 Dam ram miñöñ Wip Nabic Cög Ij a giþal u amjaköm, Jisas niþ dam mab ba lañ ciþiþ pakla, bi gapman lo riþ julö bi miñhau kalip miñhön dam mab lap lap ciþiþ pakla.

34 Anig gi lö, Jisas haga, “Bapi, yiþ gaböl u, ai giñig anig gabun, a göm, niñ aij göm gagaböl. Anib u, kale gi naj gaböl u niñmön arö giñmön,” a ga.

Pen ami bi gau, Jisas waliñ niþe ud ju lilö mideia gau, kale ke sadu giþal rö u göm udla. *

35 Niþi bi iru nöþ niñmidlö niñöl gi, Juda bi kub gau Jisas niþ paj hagöm hagla, “Niþe, ‘Yad Mesaia u; God yiþ udajip niþe aip midpul,’ a göm, niþi bi riñnap umbal gajip urakpal. Göp anibu rö, niþe ke u rö nöþ anig göm kamñ arö niñun,” a gi la. *

36 Pen ami bi gau u rö nöþ, Jisas mideia söl au apöm niþ paj hagöm, niñ wain asi ñöl göm hagla, *

37 “Ne, ‘Juda Kiñ kale midpin,’ a giþan u, ne ke giñmön kamñ aru!” a gi la.

38 Pen Jisas niþ ciþiþ pak lila mab ba au gi lañ, mab po bad ap adö u manö kali kliñ rikla:

JUDA KAI KIÑ KALE ME I.

39 Bi gapman lo manö riþ julö, mab ba lañ al pak lila miñhau, bi ap Jisas niþ hag juöm haga, “Ne Mesaia midpan u, ne ke giñmön kamñ ammön, hol miñhön u rö nöþ gö, kamñ arul!” a ga.

40 Hageia, bi ap pen niþ hag göm haga, “Bi anibi ilön kub udöm umniþ gab; hol miñhön u rö nöþ ilön kub udul umniþ gabul u, a giñmön, God niþ piññ gagpan ar?”

41 Hol miñhön naj giþul rö ilön udabul, pen bi anibi nan naj ap gagöp,” a ga.

* 23:34: Ais 53:12; Sam 22:18 * 23:35: Sam

42 Nipe anig hagöm, Jisas nip haga, “Ne ram minön ne au am kin midmön, yip gasi ninmön,” a ga.

43 Anig hageia, Jisas nip pen pe haga, “Yad nöp ninö yabit hagabin, miñi ñin i nöp ne yad aip am ram minön aij u mideinabul,” a ga.

Jisas uma

(*Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30*)

44 Magö anibu, sidö an aulik magö u sibön göm, mid damöm sidö auminj gai ga magö u kauyan mailö ga.

45-46 Pen Jisas umnig göm haga, “Bapi, ana magö yad u ñimagö adö ne u labin,” a ga. Anig hagöm uma. Jisas uma, magö anibu nöp, God sabe gep ram magö raul agamij migan yan, walij ud ajön pit gila u, an yan pa bu göm, hiti gi lap lap arö, ajön hiiköl mideia. *

47 Pen ami bi abad midep bi kub u, gaia anibu ninöm, God hib nipe u dap ranöl gi haga, “Ninö yabit! Bi anibi bi aij nöp!” a ga.

48 Nibi bi ap nin mideila gau, nan ga anibu ninöm, matul ral auö pabit paköl gi, ado göm ram kale arla.

49 Pen Jisas nibi bi ninneb nipe gau abe, nibi Galili nibö nip hain gila gau abe, kale ke ke au dan midöm, nan ga anibu nin mideila.

Josep nipe Jisas hañ roman dam rigöl ga

(*Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42*)

50-51 Pen Juda Kansol kub bi ap, hib nipe Josep. Nipe bi aij, manö ud asik gi aij gimidöp. Nipe Arimadia daun, ram minön Judia an au nibö. Nipe Juda Kansol bi rimnap, Jisas nip al pak lun, a göm, gasi ninla rö ninaga. Nipe, God nibi bi udöm abad mideinab ñin u aunab, a göm, abad midmidöp.

52 Nipe Jisas uma, wip he dam rigöl ginig göm, Pailod mideia u amöm, hag ninjö yau a ga.

* 23:45-46: Luk 8:2-3 * 23:54: Juda Sarere ñin kale u Praide dugo dugo it göm, gi damöm, Sarere dugo dugo pis gimidöp. * 23:56: Eks 20:10; Dud 5:14 * 24:6: Luk 9:22

53 Anib u, Josep nipe am wip he ud asik dap lugöm, walij rud aij ap ud wam wam göm, dam kabö migan gison nöp lu löm wip rigöl gagla migan u rigöl ga.

54 Pen Juda God nip sabe gep ñin u söl auub, a göm, Praide* dugo dugo magö u wip rigöl ga.

55 Pen nibi ugan, Jisas aip Galili nibö aula gau, Josep arö ninöl gi hain gi damöm wip rigöl amjaköm, wip he aigegö rigöl ga u nin aij göm, ado gi ram kale arla.

56 Ram kale amöm, agnoñ ñig hañ aij auap rimnap wip he li ñinig göm, gi li aij gila.

Ruö mañu nöp daublap u pen Sarere ñin kub kale yiharinj midep u ninöm me, yiharinj mid mid hanla. *

24

Jisas uraka

(*Mad 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10*)

1 Ruö Sade ñin u, ram gison rua magö u, nibi ugan anibu agnoñ ñig hañ aij auap u udöm, wip he hañ roman anöñ li ñun, a göm, dam wip rigöl gila u arla.

2 Amöm ninla, kabö hañai kub wip rigöl migan pit gila u, hiti gi am ba lau mideia.

3 Pen kale migan anibu amöm ninla, Bi Kub Jisas hañ roman nipe midageia.

4 Ai göp, a göm, hag midlö ninöl gi, adinj bi mihau got anib au uraköl midailö. Bi mihau walij kale rud mailö halö unbö ke mideia.

5 Nibi gau kale ninöm, anin gin gö piñinj göm, kugom yimöm yihön gilo ninöl gimil, bi anib mihau haglö, “Nihön ginig bi kaminj midöp u nip wip rigöl gipal an gai i ulhai nin ajabim?”

6 Nipe aui midagöp; midö nöp uraköp. Pen kalöp aip Galili midöm manö haga u gasi ninjim. *

7 Nipe kalöp haga, 'Bî Ñî nipe u nîp, ud nîbi bî nan si nan naij gîpal ñîmagö adö kale lîlö, nîp mab ba laŋ al pak lîlö, umöm ñîñ mîhöp mîdöm, ruö ñîñ mîhau nîgan u kauyaŋ uraknab,' a ga," a gîlö.

8 Anîg haglö nîñöl gî, gasî magö kale u pîral hiikö, Jisas nöd Galili mîdöm, manö haga anîbu gasî nîñ dam nîñla.

9 Nîbi gau kale wîp rîgöl u arö göm, kauyaŋ adö gî amöm, nan ga nîñla anîbu, Jisas bî nipe unbö agîp laŋ gau abe, nîbi bî nipe rîmnap gau abe hag ñîla.

10 Nîbi ugan manö hag ñîla anîbu, Maria Magdala u, Joana u, Jems nîme Maria u, nîbi rîmnap halö.

11 Pen kale manö hag ñîla anîbu apdi nîñöm, nîñö hagaböl, a göm, nîñagla. Ñîñîton löm rö hagaböl a göm gasî u nîñla.

12 Pen Pida manö anîbu nîñöm, gî dö gî amöm, rîgöl gîla kabö mîgan u sîpsîp nîña, wîp waŋj wam wam gîla bad u nöp mîdeia. Anîbu nîñöm, nîñön göp, a göm, gasî mîlö yabîl löl göm, wîp rîgöl u arö göm kauyaŋ ado gî ara.

Bî mîhöp ram rîñg aglö Emeas arlö
(Mak 16:12-13)

13 Ñîñ anîbu nöp, bî mîhöp ram rîñg aglö Emeas, yöp Jerusalem söl anîb au* arul, a gîmil, adan amöl gîmil,

14 nan nîñön nîñön geia nîñlö manö u agamîj hag nîñöl gî arailö.

15 Arailö nîñöl göm, Jisas jöl adö apöm, kalîp mîñöŋ uŋ göm ara.

16 Pen bî anîb mîhau Jisas nîp nîñblep u pen God gasî magö kalîp mîñöŋ u geia nîñöm gasî hauŋ alö, Jisas nîp nîñlö bî unbö ke rö la.

17 Nipe kalîp mîñöŋ hag nîñöm haga, "Manö u nîñön manö haglö arab?" ö ga.

Anîg hageia, kale yîm gep rö pîdön gî urak mîdöl gîmil,

18 bî Kliopas haga, "Ne nöp me, mîñî ñîñ pro bad i Jerusalem aui am mîdmön nan nîñön nîñön gab u nîñagpan ar?" a ga.

19 Hageia, Jisas haga, "Nan anîbu nîñön gö hagabil?" ö ga.

Hageia haglö, "Jisas Nasared nîbö ga u me. Bî God manö hagep u, manö hag ñî aij göm, nan gagep rö gau gîmîdöp u me, God nîp aij a göm, nîbi bî gau kalîp aij a göm ga.

20-21 Nipe anîg gîmîdöp u, gasî hon nîñun hagno, 'God nîp yuö hanîp Isrel nîbi bî udöm, abad mîd aij gînab,' a gun nîñno u pen God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî manö ud asîkep bî kub gau abe, nîp manö hag göm, dam Rom gapman bî kub u nîp ñîlö, nipe manö kub hagöm, nîp ami bî nipe gau kalîp ñö, dam mab ba laŋ al pak lîlö uma. Pen nan ga anîbu ñîñ mîhöp nöp ap ara me. *

22 Mîñî sîb halö magö u, nîbi ugan hon ap, am nîp rîgöl gîla uŋöm mîgan ka u nîñöm, ap hanîp nan nîñön nîñön göp u hag ñîlö nîñun pa gîñ gîpun.

23 Nîbi gau kale hagpal, 'Wîp he mîlö u mîdagajîp, pen ejöl mîhau apil hagpil, "Nipe uraköm kamîñ mîdöp," a gîpil,' a gîpal.

24 Anîg haglö, bî hon rîmnap nîp rîgöl gîla uŋöm mîgan ka u amöm nîñbal, nîbi gau hagajal rö nöp mîdajîp. Pen Jisas nîp nîñagpal," a gîlö. *

25 Anîg hagailö, Jisas haga, "Kale mîñöŋ gasî nîñ aij gagpil. Bî God manö hagep gau manö hagla u magöŋhalö, nîñön gîñîg manö nîñö hagpal a gîmil nîñagpil?"

26 God haga rö, Mesaia u nöd ilön kub yabîl udnab me, pen hainö mailö aij ke halö mîdeinab," a ga. *

27 Anîg hagöm, Mosîs abe, bî God manö hagep bî gau magöŋhalö abe, Kraîs nîp God Manö kalî kliñ rîkla

* 24:13: Grik 60 sîdadia (11 kilomida) * 24:20-21: Luk 19:11; Ap 1:6 * 24:24: Jon 20:3-10

* 24:26: Luk 9:22 * 24:27: Sam 22:1-21; Ais 53

midöp manö anibu magöñhalö kalip hag ñi aij gö ara. *

²⁸ Ram m+nöñ areila söi anib au amjaköm, Jisas kalip m+höñ abhak löm, arnig rö ga.

²⁹ Pen kalpe m+höñ nip manö klö gimil haglö, “Dugöp i aubun. Sibön ginig gab n+ñöm ne auö hol m+höñ aip hanun,” a gilo. Haglö, kalpe m+höñ aip ram arla.

³⁰ Ram am midöm, nan ñiñig, nipe bred udöm, God nip aij, a göm, ud jö göm kalip m+höñ ñö n+ñöl gi,

³¹ gasi magö kalpe m+höñ u gasi wakö, u Jisas nöp, a gimil n+ñlö n+ñöl göm, agamij ur ga.

³² Anig ga u n+ñmil haglö, “Adan an au apöl gun, manö r+mnap hag ñöl gi, God Manö kal+ kñiñ rikla manö it u r+mnap hag ñöl gajip u, midmagö halip u mab rö inöm p+tu gi ñöb,” a gilo.

³³ Anig hagnil, magö anibu nöp kauyan ado gi Jerusalem ammil n+ñlö, Jisas bi nipe unbö agip lan, nibi bi n+ñeb kale r+mnap halö aip ap magum göm mideila.

³⁴ Amjakmil kale n+ñlö, nibi bi gau kale ke Jisas nip manö hagnideila. “N+ñö nöp! Jisas uma u pen kauyan uraköm, ap Saimon midajip au waiö lajip n+ñöb,” a gila. *

³⁵ Manö hageila anibu n+ñmil, bi mihau haglö, “Hol m+höñ adan an au arajul, Jisas halip nable pakajip, dam ram hol m+höñ u amun, nan ñiñig gun, nipe bred udöm, God nip aij a gajip u, u Jisas nöp a gul n+ñbul,” a gilo.

*Jisas bi nipe gau nip waiö n+ñla
(Mad 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)*

³⁶ Pen manö anibu hag midailö n+ñöl göm, Jisas nipe ke mideila an au waiö li an au gilañ urak midöm haga, “God kalöp abad mideian,” a ga.

³⁷ Hageia, kale wip ana, a göm, an+n+n gö p+ñiñ gila. *

³⁸ P+ñiñ geila, Jisas kalip haga, “N+hön ginig p+ñiñ gabimñ Amgö kale ke n+ñbim u pen n+hön ginig gasi m+höp n+ñabim?”

³⁹ Ñimagö ma yad gau n+ñim. Yad nöp me! Yip ud po n+ñmim n+ñnabim. Wip ana hañ roman le halö midagöp. Pen yad yuö abe, le abe midpin u, amgö kale ke hadö n+ñabim,” a ga.

⁴⁰ Anig hagöl göm, ñimagö ma nipe gau kalip yama.

⁴¹ Anig gö, kale m+ñ m+ñ göl gi, gasi mlö löi gi, u Jisas nöp aka göm, gasi m+höp n+ñlö n+ñöl göm, Jisas kalip haga, “Nan n+ñeb kale r+mnap aui midöp aka?” ga.

⁴² Hageia, nip kabsat lau lila ap ñila.

⁴³ Kale n+ñmidlö n+ñöl gi, nipe kab-sat anibu ud n+ñja.

⁴⁴ Pen Jisas kalip haga, “Nöd yad kale aip midem, m+ñi yip göp unbö rö u ginab, a gem, kalöp hag ñim+din. Mosi yip manö kal+ kñiñ rika u, bi God manö hagep yip manö kal+ kñiñ rikla u, God Manö ad+ñ Sam a gipal u yip manö kal+ kñiñ rika u, yip kal+ kñiñ rikla rö nöp magöñhalö unbö rö nöp ginab, a gem, kalöp hag ñi aij ginö,” a ga. *

⁴⁵ Anig hagnil, God Manö kal+ kñiñ rikla u n+ñ aij gilañ, a göm, gasi aij yab+ u kalip ña.

⁴⁶ Nipe anig göm, kalip haga, “Nöd gau kal+ kñiñ r+köm hagla, ‘Mesaia u ilön kub udöm umö, r+göl gilo, ñ+n m+höp midöm, ñ+n m+höp n+ñgan u kauyan uraknab.

⁴⁷ Anib u, manö aij nipe u ram m+nöñ Jerusalem it gi hag ñöm, hag ñi damöm, nibi bi ram m+nöñ gau gau magöñhalö hag ñilö arö n+ñöl göm, nibi bi nan si nan naj gipal gau, n+hön ginig anig gipun, a göm, arö göm, Krai nip c+g gilo n+ñöl göm, nan naj pri kale u tik gi yunab,’ a gila.

⁴⁸ Pen yip ga anibu amgö magö kale ke n+ñbim. *

* 24:34: 1Ko 15:4-5 * 24:37: Mad 14:26 * 24:44: Luk 9:22 * 24:48: Jon 15:27; Ap 1:8

⁴⁹ Pen Bapi yad manö nöd hag la rö, yad kalöp ñinabin. Anib u, kale daun kub au nöp midmim, abad midaimim. Kumi kabö adö lañ au nibö pidöñ ke apöm kalöp goñ leinab u niñmim arnabim,” a ga. *

Jisas ap ran jak ram minöñ kumi kabö adö lañ au ara

(Mak 16:19-20; Rep 1:9-12)

⁵⁰ Anig hagöm, kalip pañid damöm, Jerusalem arö göm, ram riñg aglö Bedani söñ au amöm, God kalip abad mideian, a göm, ñimagö nipe dap ranöm, God nip sabe ga.

⁵¹ Jisas anig gö niñöl göm, God nip dam ap ran jak ram minöñ kumi kabö adö lañ au ud ara.

⁵² Anig gö, kalip aij a gö niñöl gi, hib nipe u haglö adö arö niñöl göm, ado gi Jerusalem arla.

⁵³ Amöm, pör pör nöp God nip sabe gep ram raul migam u amöm, God hib nipe haglö adö armidöp.

* **24:49:** Jon 14:16; 15:26; Ap 1:4

Jon Jisas Kraisa Manö Aij u Jon kalı kliš rıka

God Manö nıpe ram mınöñ it i aua

¹ Ram mınöñ hadame dagol gau gı laga ñın u, God Manö mıdeia. God Manö nıpe God aip mıdeia. God Manö nıpe u rö nöp God me. *

² Ram mınöñ hainö gı la; nöd yabıt God Manö nıpe God aip mıdeia.

³ God nıpe gö, God Manö nıpe nan gau magöñhalö gı la. Nan ap ke laga; nıpe ke gı la nan gau nöp mıdöp. *

⁴ God Manö nıpe kamıñ mıdep it u. Kamıñ mıdep magö anıbu nıbi bı kalıp mailö ña. *

⁵ Mailö anıbu amöm nıbi bı sıbön göp anı au mıdpal gau ñı lab nıñöm sıbön mailö anıbu pałog göl rö lagöp. *

⁶⁻⁷ Nıbi bı gau magöñhalö Mailö anıbu nıp nıñ udöl, a göm, God bı ap nıp hag lö, nıpe apöm Bı Mailö halö anıbu manö hag ñı mıdöp. Bı manö hag ñı mıdöp bı anıbu hib nıpe Jon. *

⁸ Jon nıpe Mailö anıbu wasö. Nıpe yıharıñ bı anı Mailö mıdöp manö u nıbi bı gau kalıp hag ñı nıg aua.

⁹ Mailö nıñö yabıt anıbu nıpe ram mınöñ it i apöm nıbi bı gau magöñhalö kalıp mailö ñöl gı mıdöp. *

¹⁰ God Manö nıpe ram mınöñ it i apöm mıdmıdöp. God nıpe gö, God Manö nıpe ke mınöñ naböñ it i gı löm, nıbi bı gau gı löm ga. Pen nıpe ke ram mınöñ it i ap mıdeia u, nıbi bı nıp amgö nıñöm Bı Kub u a göm nıñagla.

¹¹ Nıpe ram mınöñ nıpe ke aua u pen nıbi bı nıpe ke nıp udagla.

¹² Pen nıbi bı au, Kraisa manö aij nıpe u nıñ udöm, nıp Bı Kub hon, a

göm, udla gau, kalıp geia God ñı pai nıpe mıdpal.

¹³ God ñı pai nıpe mıdpal u, bı ber gau udöm, ñı pai yag daulö mıdpal rö mıdagpal. God nıpe ke gö ñı pai nıpe mıdpal. *

¹⁴ Pen Manö anıbu, nıpe apöm bı hañ romanı löm, hanıp aip han mıdmıdöp. Anıb u, hon mailö magö aij nıpe hadö nıñbun. Nıpe Bap Ñı nıpe añı yabıt u me, Bap nıpe ke mailö magö aij ke halö mıdöp rö, Ñı nıpe u rö nöp mıdöp. Pen nıpe hañ romanı löm bı rö apöm, hanıp magöñhalö mög nıñöm mıdmagö yabıt löm, God Manö nıñö u magöñhalö hag ñı aij gı mıdöp.

¹⁵ God Manö nıpe aua u, Jon nıpe nıñöm, wiñ alöm nıbi bı gau kalıp haga, “Bı mıñi auöp i nöp me, yad kalöp nöd hagnö, ‘Bı ap nıpe yad hain aunab u pen yıp yag dauagep adö u, nıpe hadame dagol gau mıdmıdöp. Anıb u, nıpe yad rö wasö; nıpe Bı Kub yabıt, a gıñö u, bı anıbu me u,” a ga.

¹⁶ Nıpe hanıp nıbi bı magöñhalö mög yabıt nıñöm, ud aij göm, nan aij aij iru nöp ñöb.

¹⁷ Apiabö u lo manö adö u, God Mosıs nıp ñö, Mosıs hanıp ña u pen God nıbi bı mög nıñöm ud aij gab manö nıñö anıbu, Jisas Kraisa aua u me, mıñi waiö nıñabun. *

¹⁸ Nıbi bı rımnap God nıp nıñagal. Ñı añı nıpe u nöp nıpe ke God. Nıpe Nap aip mıdpil. Nıpe Nap nıpe hag waiö la nıñöm mıñi hon Bap God hadö nıñbun. *

Jon Bı Ñıg Pak Ñeb u, “Yad Mesaia u, wasö,” ga

(Mad 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

¹⁹ Juda bı kub Jerusalem nıbö gau kale bı God nıp nan sabe gep bı rımnap abe, bı God sabe gep ram wög gı ñı mıdal bı rımnap abe hag

* **1:1:** Jon 17:5; 1Jn 1:1-2; Rep 19:13 * **1:3:** 1Ko 8:6; Kol 1:16-17; Hib 1:2 * **1:4:** Jon 5:26 * **1:5:** Jon 3:19 * **1:6-7:** Mad 3:1; Luk 1:13-17,76 * **1:9:** Jon 8:12 * **1:13:** Jon 3:3-6; Plp 2:7; Jon 2:11; 1Pi 1:23 * **1:17:** Eks 34:28; Ro 6:14 * **1:18:** Eks 33:20; Jon 6:46; 1Di 6:16

yuöm hagla, “Kale Jon midöp amim, ‘Ne an?’ ö gımim hag niñmim,” a gıla.

²⁰ Kale Jon mideia u amjaköm, niñp hag niñöm hagla, “Ne bi an?” ö gıla.

Hag niñeila, niñpe wai ñaga. Kalpe waiö hagöm haga, “Yad Krai u* wasö,” ga.

²¹ Anig hageia, kale pen hagla, “Anig hagpan u, ne an? Ne Ilaija aka?” gıla.

Anig hageila, Jon haga, “Yad Ilaija wasö,” ga.

Anig hageia, kale pen hagla, “Ne bi God manö hagep pör abad midpun u aka?” gıla.

Hageila, Jon wasö ga. *

²² Anig hageia, bi anib gau pen hagla, “Anib u, ne an? Pen yad bi an a gımön hagnabön, hon amun bi kub hanip hag yubal gau kalip hag ñinabun,” a gıla.

²³ Hageila, Jon kalip haga, “Yad miñi gabin i, bi God manö hagep Aisaia nöd haga rö nöp gabin. Niñpe haga,

‘Yad bi ap ram minön niñbi bi iru midagpal,

ram minön kabö nöp midöp an au midem, wiñ kub alem hagabin,

‘Pör Bi Kub auab a gımim, adan hik gi aij gımim,’ a gabin,’ a ga.

Yad Jon miñi gabin me u,” a ga. *

²⁴ Pen bi Jon niñp hag niñing aula anib gau, bi Perisi rimnap aip aula.

²⁵ Kale Jon niñp hag niñöm hagla, “Ne hagpan, yad Krai wasö, Ilaija wasö, bi God manö hagep abad midpun u wasö gıpan gö ji niñhön gıniñg niñbi bi gau kalip niñg pak ñabön?” ö gıla.

²⁶ Hageila, Jon haga, “Yad kalip yiñharin niñg pak ñabin. Pen bi ap an kalöp aui midöp, niñpe aigale bi rö midöp a gımim niñagpim.

²⁷ Bi anibu niñpe yad hain aunab pen niñpe yad rö wasö; niñpe bi kub yabiñ, yad bi pro. Yad ma rirup niñpe u nagı hubıknam rö lagöp,” a ga. *

²⁸ Jon niñbi bi gau kalip niñg pak niñmidöp ram riñg aglö Bedani, niñg Jodan goñ böñ nö lödan niñöm bi anib gau apöm niñp manö anibu hag niñla.

Jisas niñpe God Sipsip Pi niñpe

²⁹ Ruö Jisas auö niñöl göm, Jon Jisas niñöm niñbi bi gau kalip haga, “Niñjim! God Sipsip Pi niñpe hanip hag yuöp me u. Niñpe me niñbi bi minön nabön iñ i gau gau magönhalö nan si nan naiñ gıpal gac u hik gi yunab. *

³⁰ Bi anibu me, yad hagnö, ‘Bi ap niñpe yad hain aunab u pen yiñp yag dauagep adö u, niñpe hadame dagol gau midmidöp. Anib u, niñpe yad rö wasö; niñpe Bi Kub yabiñ,’ a gıñö. *

³¹ Bi kub anibu bi an a gem niñagmidin. Pen Isrel niñbi bi, bi kub anibu bi aigale bi rö midöp u niñöl a gem, kalip niñg pak niñing aunö,” a ga.

³²⁻³³ Pen Jon Jisas manö adö anibu nöp hagöm haga, “Bi anibi bi an, a gem, yad ke niñagbnep; pen bi yiñp hag yuö apem niñbi bi kalip niñg pak ñabin u haga, ‘Ne niñnabön, Ana niñpe bi an apöm, aip mideinab, bi anibu nöp niñbi bi gau kalip Ana Uñ pak ñinab,’ a ga. Haga anibu me, miñi Ana u kumi kabö adö lañ niñbö yaur dapo rö u gi niñp auajip. *

³⁴ niñnem yad niñ aij gem kalip manö niñö hagabin, bi anibi niñpe God Niñ niñpe u nöp,” a ga. *

Jisas bi niñpe miñöp nöd uda

³⁵ Ruö pen, Jon bi niñpe miñhau aip, kauyan ap niñg pak niñmidöp ka u midlö niñöl gi,

³⁶ Jisas ap padiö, Jon niñpe Jisas niñöm niñbi bi gau kalip haga, “Bi

* 1:20: manö “Krais u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe iñ añi ap nöp midöp: “God hag la Bi u.”

* 1:21: Dud 18:15,18; Mad 11:14 * 1:23: Ais 40:3 * 1:27: Jon 1:15 * 1:29: Ais 53:6-7; 1Pi 1:18-19 * 1:30: Jon 1:15 * 1:32-33: Mad 3:16 * 1:34: Mad 3:17 * 1:36: Jon 1:29

anibi God Sipsip Pi nipe me u,” a ga.
*

37 Anig hagö, Jon bi nipe mihau, manö anibu niñmil, Jisas areia miñgan u hain arlö.

38 Pen Jisas ado göm kalip mihöñ niñöm haga, “Niñön giñig auabil?” ö ga. Hageia haglö, “Rabai! Ne hanban gai?” ö giñlö. Hibru manö hagöm “Rabai” a giñlö manö anibu iñ u “Manö Hag Ñeb Bi.”

39 Pen kale anig giñmil hag niñlö, Jisas haga, “Anib u, yad aip ammil niñnabil,” a ga. Haga ñin anibu nöp dugo magö u ammil, nipe aip mideila.

40 Jon bi nipe anib mihau, bi ap hib nipe Edru. Edru niñmam nipe me Saimon Pida. *

41 Edru magö anibu nöp am niñmam Saimon niñp ulhai niñöm haga, “Mesaia u aunab a gun pör abad miñpun u miñni niñbul,” a ga. “Mesaia” a ga manö magö u, Grik manö hagöm “Krais” a giñpal.

42 Edru anig hagöm, niñmam Saimon niñp uñ göm Jisas mideia u arö, Jisas Saimon niñp niñöm haga, “Jon ñi nipe Saimon. Nöp Sipas a göl,” a ga. Arameik manö hagöm, hib Sipas a ga manö magö anibu, Grik manö hagöm Pida a giñpal. Sipas abe Pida abe iñ añi anibu “kabö.” *

Jisas Pilip aip Nadanyel aip kalip mihöñ uda

43 Ruö, Jisas ram miñnöñ Galili arniñg, am Pilip niñp niñöm haga, “Yad aip arul,” a ga.

44 Pilip, Edru, Pida, ram miñnöñ kale Bedsaida niñbö.

45 Pen Pilip am Nadanyel niñp niñöm haga, “Hon bi u, Mosiñ abe, bi God manö hagep riñnap abe kaliñ kñiñ riñköm hagla u, niñp miñni niñbun. Nipe me Jisas, Josep ñi nipe. Ram miñnöñ nipe Nasared niñbö,” a ga. *

* 1:40: Mad 4:18-20 * 1:42: Mad 16:18 * 1:45: Dud 18:18; Ais 7:14; 9:6; Jer 23:5; Esi 34:23

* 1:49: Mad 14:33; 16:16; Mak 3:11 * 1:51: Jon 28:12 * 2:4: Jon 7:30; 8:20

46 Pilip anig hageia, Nadanyel haga, “Bi aij ap ram miñnöñ naiñ anibu niñbö auagnab,” a ga.

Hageia, Pilip haga, “Anig hagpan u, auö am niñul!” a ga.

47 Anig hagöm, kale bi mihau ammil söñ söñ giñlö niñöl giñ, Jisas Nadanyel niñp niñöm haga, “Bi anibu bi Isrel yijig göñ u me, nipe piral adö u hagagnab; nipe niñö nöp waiö hagnab,” a ga.

48 Anig hagö, Nadanyel haga, “Ne aige giñmön yip niñban?” ö ga.

Hageia, Jisas haga, “Pilip nöp hainö uñ giñig nöb; yad nöp nöd niñbin, ne asiñk miñdajan rauan iñ au,” a ga.

49 Anig hagö, Nadanyel haga, “Manö hag ñeb bi. Nöp niñbin! Ne God Ñi nipe, Isrel niñbi bi Kiñ hon,” a ga. *

50 Anig hageia, Jisas haga, “Nöp yiñharñ rauan iñ au niñbin a giñpin u me, yip niñ udpan? Hainö nan ke niñbö riñnap niñnabön,” a ga.

51 Jisas anig hagöm haga, “Kalöp magöñhalö niñö hagabin, kumi kabö adö lañ au piral hiñkö, ejol gau apöm, yip Bi Ñi nipe niñ amñl apñl, niñ amñl apñl geinaböl niñnabim,” a ga. *

2

Jisas nipe niñg yabiñ u gö niñg wain la

1-2 Niñ mihöp miñdöm, bi ap niñbi udnig göm, niñbi bi wiññ alö amöm, nan niññla Kena daun, ram miñnöñ Galili añ au. Niñ anibu, Jisas abe, bi nipe gau abe, kalip u rö nöp wiññ alla arla. Pen Jisas niñme abe am ram anibu mideia.

3 Niñg wain u niññ hakeila, Jisas niñme apöm Jisas niñp haga, “Wain u niññ hakpal,” a ga.

4 Anig hageia, Jisas haga, “Yip anig giñ anig giñ, a giñmön, yip hagagmön. Niñ yad u auagöp,” a ga. *

⁵ Hageia, nime nipe am bi wög gi ñeb gau kalip haga, “Jisas manö ap hagainim, hagnim rö nöp gimim,” a ga.

⁶ Pen Juda nibi bi kabö udöm gipal rin kub yabıt unbö kagoł jıñ u ud lılo mideia. Rin kub añi añi ñig lida unbö ñınjuöl mamıd u mıd dap lep. Pen Juda nibi bi nagı adö kale gimıdal rö, God amgö ilö nibi bi ut aij midaiun, a göm, rin anıb gau ñig mıd dap hoñ göm, ñın ma li yumıdal.

⁷ Jisas pen, bi wög gi ñeb gau kalip haga, “Kabö rin gai i, ñig mıd dapım hoñ gıpe, ajmañ raunım,” a ga.

Hageia, haga rö geila haga,

⁸ “Mıñi ñig mıd dap libim u, mıd dammim, bi nan ñınjabun i abad midöp u nıp ñımim,” a ga.

⁹ Hageia, ñig yabıt anıbu mıd dam bi kub u nıp ñeila, nıpe udöm ñın nınja, ñig wain aij u mideia. Pen nıpe ñig wain anıbu gai nıbö göm nınjaga; bi wög gi ñeb gau kale nöp nınjala. Pen nıpe nınjaga rö me, bi nıbi udnıg ga anıbu nıp wiñ alö aueia haga,

¹⁰ “Pör nöp, ñig wain aij u nöd dap ñılö ñın haklö me, hainö ñig wain nıj u ñılö ñınbal. Pen ne ñig wain aij u dap lö midajıp, mıñi nöp dap ñınbön,” a ga.

¹¹ Jisas nan gagep nöd nıbö ga anıbu, nıpe Kena daun, ram mınön Galili anı au midöm ga. Nan gagep anıbu göm, nıpe aige bi rö mideia u yamö bi nıpe gau nınjöm, nıp nınj u dıa.

¹² Pen Kena daun arö göm, Jisas nıpe ke, nıme, nımam hain, bi nıpe gau aip daun pro Kapaneam amöm, yöp ñın bad ap anıb au mideila. *

God sabe gep ram u nan sikim geila, Jisas kalıp rıdık gi hoñ yanı yua (Mad 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ Juda kai Pasopa ñın kub kale u söl ga nınjöm Jisas Jerusalem ara. *

¹⁴ Jisas Jerusalem amöm, God sabe gep ram raul u nınja, bi rımnap kale

kaj kau, kaj sipsip, yaur dapö gau dap sikim göm, bi rımnap abañ bad gau löm, mab po adö asıköm, mani yımjıköm geila.

¹⁵ Jisas nınjöm, nagı ap udöm malıköm, kaj sipsip kaj kau gau rıdık gi hoñ yanı yuöm, mani dap pen pen yımjıköm geila abañ bad gau mani halö ud hoñ gi yua.

¹⁶ Anıg göm, nıbi bi yaur dapö dap sikim geila gau kalıp haga, “Nan anıb gau ud arım. Bapi yad ram nıpe u gıpe sikim ram rö lagnım,” a ga.

¹⁷ Jisas anıg geia, bi nıpe gau gası kale ara God Manö kalı kılın rıkla manö ap adö u. Manö anıbu kalı kılın rıköm hagla, “Sabe gep ram ne u midmagö yabıt lem umnabin,” a gıla. *

¹⁸ Pen Juda bi kub rımnap apöm, Jisas nıp hag nınjöm hagla, “Nöp anı hagajıp apön anıg gabön? God nöp hagö apem gabin a gimön, nan gagep rö ap gö nınjun, ‘Nınjög hagpan,’ a gun,” a gıla.

¹⁹ Anıg hageila, Jisas kalıp pen haga, “Kale God sabe gep ram anıbi rıb walı geınabım, ñın mıthau nıganı kauyanı gi lınabin,” a ga. *

²⁰ Anıg hageia hagla, “God sabe gep ram anıbi, mı ñınjuöl mıhöp adö gi da unbö kagoł jıñ (46) gi hakla u pen ne ñın mıthau nıganı kauyanı gi lınabin a gan ar?” a gıla.

²¹ Pen Jisas nıpe sabe gep ram manö haga anıbu, hañ romanı nıpe ke nöp haga. *

²² Anıb u me, hainö Jisas nıpe umöm uraka u, bi nıp hainı gimıdal gau God Manö u abe, Jisas nıpe ke manö haga anıbu abe gası nınjöm, “Nınjög hagöp,” a göm nınj u dıa. *

Jisas nıbi bi gau magönhalö nınjög

²³ Jisas, Juda kai Pasopa ñın kub kale u Jerusalem midöm, nan gagep rö rımnap geia u nınjöm, nıbi bi gau, “Nıpe nöp Mesaia u,” a göm nıp nınj u dıa. *

* 2:12: Mad 4:13 * 2:13: Eks 12:1-27 * 2:17: Sam 69:9 * 2:19: Mad 26:61; 27:40 * 2:21: 1Ko 6:19 * 2:22: Luk 24:6-8; Jon 12:16 * 2:23: Jon 7:31

24-25 Pen Jisas n̄ibi b̄i ḡipal adö u ke n̄iη aij göp rö, n̄ibi b̄i an̄ib gau gasi kale adö mai araia u n̄iη aij ga u me, n̄ipe kal̄ip n̄ibi b̄i n̄iηeb yad gau a göm udaga.

3

Jisas Nikodimas n̄ip hag ñ̄i aij ga

1 B̄i Juda Kansol kub u b̄i ap midmidöp, hib n̄ipe u Nikodimas. N̄ipe Perisi b̄i ap. *

2 N̄ipe sib yaη, Jisas n̄ip n̄iηn̄ig, mideia u apöm haga, “Manö hag ñ̄eb b̄i. Hon n̄iηbun, nan gagep rö ḡipan gau, ne ke gagbnap; God n̄ipe ke nöp nöp aip midöp u me, nan gagep rö an̄ib gau ḡipan. An̄ib u, hon n̄iηbun, God n̄ipe nöp nöp yuö apön han̄ip manö hag ñ̄imidan,” a ga.

3 Hageia, Jisas haga, “Yad nöp n̄iηö yabił hagabin, n̄ibi b̄i ke kam̄iη hain n̄ibö l̄inaböl gau nöp, God kal̄ip udöm, ‘N̄ibi b̄i yad’ a göm, abad mideinab,” a ga. *

4 An̄ig hageia, Nikodimas aiö göm gasi iru n̄iηöm haga, “N̄ibi b̄i rik l̄ilö kub ḡipal gau, kauyaη n̄ime mudun aη au arlö, kauyaη yag daulö, n̄ibi b̄i ke kam̄iη hain n̄ibö l̄ilaη a ḡimön hagabön aka n̄ihön?” ö ga.

5 Hageia, Jisas haga, “Nöp n̄iηö yabił hagabin, n̄ibi b̄i au, ñ̄ig u abe, God Ana u abe udöm ke kam̄iη hain n̄ibö l̄inaböl gau nöp, God kal̄ip udöm, ‘N̄ibi b̄i yad’ a göm, abad mideinab.

6 N̄ibi b̄i yag daubal rö yag daulö midpal, pen God Ana n̄ipe apöm ana magö kale aη dan gö kam̄iη mideinabim. *

7 An̄ib u, “Kale n̄ibi b̄i magöñhalö ke kam̄iη hain n̄ibö l̄imim,” manö hagajin an̄ibu, ne aiö ḡimön gasi iru n̄iηagmön.

8 Yigön u gasi n̄ipe ke apöm arab. Yigön udajip n̄iηbim u pen auöp lau halö, aröp lau halö, kale n̄iηagim.

An̄ib u rö me, n̄ibi b̄i God Ana ba lö, ke kam̄iη hain n̄ibö l̄ibal gau,” a ga.

9 An̄ig hageia, Nikodimas haga, “Ne hagabön adö an̄ibu, aigegö ḡinim?” ö ga.

10 Hageia, Jisas haga, “Ne Isrel n̄ibi b̄i manö hag ñ̄eb b̄i kub kale ap, pen ne n̄iηagpan ar?”

11 Nöp n̄iηö yabił hagabin, hon ke nan n̄ihön n̄iη aij gun, nan n̄ihön amgö ke n̄iηun, n̄iηbun an̄ibu nöp kalöp hag ñ̄ibun u pen manö hagpun an̄ibu n̄iη udagpim.

12 Yad kalöp m̄inöη naböη ił i göp rö hagnö, n̄iη udagpim rö, aige ḡimim God ram m̄inöη kumi kabö adö laη au göp rö hagnö, n̄iη udnabim?

13 Pen n̄ibi b̄i ap God ram m̄inöη kumi kabö adö laη au ajöm n̄iηaga; yad ke B̄i Ñ̄i n̄ipe nöp an̄ib laη midem aunö.

14 “Pen hadame nöp haiño naij gau Isrel n̄ibi b̄i kal̄ip haulö umla, n̄iηöm Mos̄is haiño naij an̄ib gau rö ap mab ba au laη lö, n̄ibi b̄i an an haiño an̄ib laη n̄iηla gau, kal̄ip kam̄iη la. An̄ib u rö me, B̄i Ñ̄i n̄ipe n̄ip mab ba laη al pak l̄ilö, *

15 n̄ibi b̄i an an n̄ip n̄iη udnaböl gau, kam̄iη pör middep u udnaböl. *

16 God n̄ibi b̄i ram m̄inöη ił i midpal gau kal̄ip midmagö yabił löm, Ñ̄i n̄ipe añ̄i yabił u kal̄ip nan a göm ñ̄a. An̄ib u, n̄ibi b̄i an an Ñ̄i n̄ipe an̄ibu n̄ip n̄iη udnaböl gau, kal̄ip kam̄iη pör middep u ñ̄ö, umöm ur gagnaböl. *

17 God Ñ̄i n̄ipe yua u, n̄ibi b̄i gau kal̄ip manö kub hagnim, a göm yuaga; n̄ibi b̄i gau ud kam̄iη yunim, a göm yua. *

18 “N̄ibi b̄i an an Ñ̄i n̄ipe n̄ip n̄iη udnaböl gau, God kal̄ip manö kub hagöm pen ilön ñ̄agnab. Pen n̄ibi b̄i n̄ip n̄iη udagnaböl gau, God Ñ̄i n̄ipe añ̄i yabił an̄ibu n̄ip n̄iη udagnaböl

* 3:1: Jon 7:50; 19:39 * 3:3: Mad 18:3; 1Pi 1:23 * 3:6: Jon 1:13 * 3:14: Nab 21:9; Jon 8:28; 12:32 * 3:15: Jon 20:31 * 3:16: Jon 3:36; 10:28; Ro 5:8; 8:32; 1Jn 4:9-10 * 3:17: Luk 19:10
* 3:18: Jon 5:24

rö, God kalip hadö manö kub hagöm, pen ilön udnaböl a ga. *

19 God nibi bi gau kalip manö kub hagöm pen ilön ñinab, il anibu anig göl midöp: Mailö minöñ naböñ adö il i auöp u pen nibi bi gau, mailö midöp au arun, a gi gasi u niñagal. Kale nan si nan naij gi midpal rö, sib göp gau nöp midaiun a gi gasi u niñbal. *

20 Mailö anibu niñlö mulu lugö, 'Naij gipun u, waiö niñagöl,' a göm, mailö midöp au auagnaböl.

21 Pen nibi bi kabö rö ginaböl gau hagnaböl, 'God hagöp rö nöp gabun u, waiö niñlan,' a göm, mailö midöp au aubal," a ga.

Jon Ñig Pak Ñeb Bi u, Jisas bi aigale bi rö midöp, a göm, manö hag ña

22 Hainö Jisas bi nipe gau aip am ram minöñ Judia an gau am midöl gi, nibi bi gau kalip ñig pak ñi mideia. *

23 Aion ram minöñ Salim söl anib au mideia. Pen ram minöñ Aion au ñig iru mideia. Anib u, ñin an anib au, Jon nipe Aion au midöm, nibi bi gau iru nöp aueila niñöm nipe kalip ñig pak ñi mideia.

24 Ñin anibu kale Jon bi ñig pak ñeb nip nagilagla.

25 Pen Juda bi ap apöm, Juda nagil adö kale, ñig li yuun God amgö ilö mid aij gun a gimidal manö adö u hagöm, Jon bi nipe rimnap aip pen pen hagla.

26 Pen pen hagöm, Jon bi nipe gau apöm nip hagla, "Manö hag ñeb bi. Bi au ñig Jodan got böñ lödañ midö, nip Bi Kub a gaina u, miñi ap nibi bi kalip ñig pak ñab niñöm nibi bi magöñhalö nip araböl," a gila.

27 Anig hageila, Jon haga, "God gasi nipe ke niñöb rö, hanip wög adö ke ke hag löp.

28 Kale ke niñbim yad kalöp hagnö, 'Yad Kraiss wasö; God hagö yad

yihariñ adan nipe u lik gabin,' a ginö. *

29 Bi ap nibi udnab ñin u, nipe nibi nipe udnab. Nibi anibu nibi nipe me u. Bi nibi udnab bi u, bi niñeb nipe ap apöm nip gi ñinab. Mañ mai nibi nipe udnig aunab a göm, nip abad mideinab. Pen nipe nibi udnig apöm 'Aubin' a ginab u, bi niñeb nipe miñ miñ ginab. Yad me anibu rö. Jisas nipe nibi bi gau kalip anig göm gab u, yip aij göp. Uri yad miñ miñ yabıl gabin.

30 Hib nipe ap ranö niñöl gi, hib yad ap lugnab u aij.

31 "Bi kumi kabö adö lan au nibö auöp u, nipe nibi bi gau magöñhalö adö lanol midöp. Bi minöñ naböñ il i nibö bi u, nipe minöñ naböñ il i nibö u me, minöñ naböñ il i gasi niñöm manö hagnal rö hagab. Pen bi kumi kabö adö lan au nibö auöp u, nipe nibi bi gau magöñhalö adö lanol midöp. *

32 Nipe kumi kabö adö lan au midöm nan niñön amgö niñöb u, manö niñön apdi niñöb u, nibi bi gau kalip hag ñab, pen manö nipe u udagaböl. *

33 Pen nibi bi manö nipe niñ udpal gau, God manö niñö u nöp hagöp a göm niñ udpal.

34 God nipe Jisas yua u, Ana nipe u nip ñö ajman rauö, God manö magö nipe nöp hag ñab.

35 Nap Ñi nipe nip midmagö löm, 'Nan gau magöñhalö abad midaimön,' a göm, ud ñimagö adö nipe u löp. *

36 Nibi bi an an Ñi nipe nip niñ udpal gau, pör midep magö u hadö udpal. Pen nibi bi an an Ñi nipe nip niñ udagnaböl gau, kale pör midep magö u udagnaböl; God nibi bi anib gau kalip hadö manö kub hagö, marö udöl gi nöp mideinaböl," a ga. *

* 3:19: Jon 1:5,9; 8:12 * 3:22: Jon 4:1-2 * 3:28: Jon 1:20; Mad 11:10 * 3:31: Jon 8:23 * 3:32: Jon 3:11 * 3:35: Mad 11:27; Jon 5:20 * 3:36: Jon 3:16-18; 1Jn 5:12

4

Jisas nıbi Sameria nıbö ap nıp manö hag ıa

¹ Pen bı Perisi gau manö rımnap apdı nııla, nıbi bı iru nöp, Jisas pıg mıdaiun, a göm, nıp aueila kalıp ııg pak ıa; pen nıbi bı iru nöp Jon nıp auagla. *

² Pen Jisas nıpe ke nıbi bı gau kalıp ııg pak ıaga; bı nıpe gau nöp kalıp ııg pak ııla.

³ Pen Perisi kai manö anıbu rö hageıla nııöm Jisas ram mınöı Judia arö göm, ado gı ram mınöı Galili ara.

⁴ Pen adan anı au aramöm nıpe ram mınöı Sameria amjaka.

⁵ Pen ram mınöı Sameria anı au aramöm, Sikar daun amjaka. Sikar söl anıb au me, hadame nöp Jekop ıı nıpe Josep nıp mınöı naböı ap haga. *

⁶ Pen Jekop ııg ulöm uda u mıdeia u me, Jisas auö auö, sıdö anı laı magö u iru ga rö, am ııg ulöm goı söl anıb au asıka.

⁷⁻⁸ Pen bı nıpe gau nan magö raunıg, Sikar daun anıbu arla. Jisas ııg ulöm söl au asık mıdeia nııöm nıbi Sameria nıbö ap ııg mılınıg aua. Aueia, Jisas nııöm haga, “Yıp ııg mıl ııö ıııın,” a ga.

⁹ Hageia, nıbi anıbu haga, “Kale Juda nıbi bı, hanıp Sameria nıbi bı nıımim, ası ması gı aıj gıpım rö, nıhön gıııg, ‘Yıp ııg mıl ııö ıııın,’ a gımön hagabön?” ö ga. *

¹⁰ Anıg hageia, Jisas pen haga, “God nan aıj nıbi bı ııınıg gab u nıımön, yad nöp ııg mıl dap lımön a gabin yad bı an rö mıdpın nııbnap u, ne yıp hagbnap, yad nöp ııg kamıı magö ııeb ıııbnep. *

¹¹ Hageia, nıbi anıbu haga, “Bı kub. ııg mılep rin ne ap mıdagöp; ııg ulöm u rö nöp i gıyanı mıdöp. Anıb u, ııg kamıı magö ııeb anıbu gai nıbö udnabön?”

¹² Bac ııanı hon Jekop ııg ulöm anıbi hanıp ııa. ııg anıbi nöp, nıpe ke abe, ııı nıpe bı abe ııııöm, kaj sipsip nan nıpe gau ııııöm gımıdal. Anıb u, yad bı kub, Jekop bı pro, a gı gası nııban ar?” a ga. *

¹³ Hageia, Jisas haga, “Nıbi bı ııg i ııııaböl gau, kalıp kauyanı ııg nan gıııg gab;

¹⁴ pen nıbi bı ııg yad ııııö ııııaböl gau, kalıp kauyanı ııg nan gagnab. Pen ııg yad ııııabin anıbu ıııılö, kalıp anı danı ııg ilam ajöı rö juöl gı, kalıp pör mıdep u ııııab,” a ga. *

¹⁵ Jisas anıg hageia, nıbi anıbu pen haga, “Bı kub. Yıp ııg anıbu ııö ıııııö, hainö yıp ııg nan gagnım; apem ııg i mılagıam,” a ga.

¹⁶ Anıg hageia, Jisas haga, “Am nagamul ne paııd dau,” a ga.

¹⁷ Hageia haga, “Yad bı halö wasö,” ga.

Hageia, Jisas haga, “Manö anıbu nııö hagabön.

¹⁸ Bı unbö mamıd u udna u pen bı mıııı aıp mıdpıl u, nagamul ne wasö. Anıb u, nııö hagabön,” a ga.

¹⁹ Anıg hageia, nıbi anıbu haga, “Bı kub. Yad nııbin, ne bı God manö hagep bı ap.

²⁰ Apıs bac hon hadame nöp gau dum i God nıp sabe gımıdal rö, hon u rö nöp sabe gı mıdpun u pen kale Juda kai hagpım, ‘Jerusalem nöp God nıp sabe göl,’ a gıpım,” a ga. *

²¹ Anıg hageia, Jisas haga, “Yad manö nııö hagabin anıbi nöı. Hainö dum anıbi abe Jerusalem abe Bapı nıp sabe gagnabım.

²² Kale Sameria nıbi bı sabe gıpım pen bı aıgale bı rö nıp sabe gıpım u nııagpım; pen hon Juda nıbi bı, Bı sabe gımıdun Bı u nııbun. Nıhön gıııg: God nıpe aıge göm nıbi bı ud kamıı yunab u, hanıp Juda nıbi bı haga. *

* 4:1: Jon 3:22

* 4:5: Jen 33:19; Jos 24:32

* 4:9: Esr 4:1-5

* 4:10: Jon 7:37-38; Rep 21:6

* 4:12: Jon 8:53

* 4:14: Jon 6:35

* 4:20: Dud 12:5-14; Sam 122:1-5

* 4:22: 2Ki 17:29-41; Ais

2:3; Ro 9:4-5

23 Ñin söl auub, pen miñi hadö auöp i, God Ana nipe nibi bi gasi ñö niñöl gi, kale Bapi nip kabö rö sabe ginaböl; anig ginaböl u, nip aij ginab.

24 God nipe Ana midöp u me, nibi bi God nip sabe göm, ana kalip an dan niñö nöp sabe göl. *

25 Jisas anig hageia, nibi anibu pen haga, “Yad niñbin, hainö Mesaia u apöm, hanip nan magönhalö hag ñi aij ginab,” a ga.

26 Hageia, Jisas haga, “Bi anibu me yad midpin. Ne aip manö hagabul i,” a ga. *

27 Jisas anig hageia niñöm magö anibu bi nipe gau apjaköm niñla, Jisas nibi ap aip manö gi midailö, niñöm kale pa giti gila. Pen bi kale ap uraköm, nibi u nip “Ne manö niñön midöp?” a göm hagagla. Jisas nip u rö nöp, “Niñön ginig nibi anibu aip manö adin adin gajil?” a göm hagagla.

28 Pen nibi anibu, ñig rin u arö göm, kauyan ado gi daun anibu amöm, nibi bi mideila anib gau kalip haga,

29 “Apim, nan gau magönhalö gipin rö hag ñöb bi u niñim! Nipe Mesaia u aka?” ga.

30 Anig hageia, nibi bi anib gau daun anibu arö göm, Jisas nip niñun a göm aueila.

31 Pen Jisas bi nipe gau Jisas nip neb neb göm hagla, “Manö hag ñeb bi. Nan ñön!” a gila.

32 Hageila, nipe pen haga, “Nan niñeb yad midöp u kale niñagpim,” a ga.

33 Anig hageia, bi nipe gau kale ke nöp hag niñ hag niñ göm hagla, “Nibi bi rimnap nip nan magö dap ñibal aka?” gila.

34 Pen Jisas kalip haga, “Kalöp nan magö anib gau nan göp; yip pen nan magö anib gau nan gagöp. Bapi manö haga u nöp gasi lajip me, gasi anibu niñem, wög hagöp u gi junam

a gi gasi niñbin. Nan niñeb yad me u. *

35 Pen kale manö ap hagpim, ‘Rakin mihau mihau midöl, wid magö po gö am rik daunabun,’ a gipim u pen miñi anig hagagmim. Amgö kale u niñ padimim niñim! Wid wög gau po göm rik dauep rö midöp. *

36 Pen uri nöp, nibi bi wid po rik dauaböl nibi bi gau, miñ miñ göl gi wid po göp anibu rik dam kamini pör midep migan u löm, pe kale udaböl me u. Anib u me, nibi bi wid magö ranañ a göm dam yubal gau abe, nibi bi wid po göp rik dauaböl gau abe jim ñöm, wid po u kamini pör midep migan u midnab u niñöm, miñ miñ ginaböl.

37 Hon manö ap hagpun, ‘Nibi bi rimnap wid magö yulö rannab, nibi bi rimnap am rik daunaböl,’ a gipun u, niñö yabil hagpun.

38 Yad kalöp hag yunö, am wid rik daubim. Wid wög anibu kale wög klö gimim gagpe; nibi bi rimnap klö kale u gilö ranöb. Kale yiharini am rik daumim nan aij udpim,” a ga.

39 Nibi Sameria nibö anibu am nibi bi nipe gau kalip haga, “Bi anibu nan gipin gipin gau magönhalö yip hag ñöb,” a ga u me, nibi bi Sameria nibö daun anibu mideila gau iru nöp Jisas nip niñ udla.

40 Pen Sameria nibi bi, kale Jisas mideia au apöm, Jisas manö neb neb göm hagla, hon aip am midaiun a gilö, Jisas ñin mihöp am kale aip midöm,

41 manö hag ñö, nibi bi rimnap halö iru nöp manö anibu niñöm nip niñ udla.

42 Pen kale anig göm niñ udöm, nibi anibu nip hagla, “Miñi manö ne u nöp hagö niñ udagpun; Jisas manö nipe u ke hagö niñun niñbun, nipe nöp nibi bi ram minön il i midpal gau gau magönhalö kalip ud kamini yunig aua. *

* 4:24: 2Ko 3:17; Ro 12:1; Plp 3:3 * 4:26: Mak 14:61-62 * 4:34: Jon 6:38 * 4:35: Luk 10:2

* 4:42: 1Jn 4:14

Jisas, bi kub ap ñi nipe u nip gö, kamij la

⁴³ Jisas ñin anib mihau ram minönj anibu midöm, ruö ram minönj Galili ara.

⁴⁴ Nipe nöd manö ap hagöm haga, “Bi God manö hagep bi gau, ram minönj kale ke au midöm manö hagnaböl u, manö kalip udagnaböl,” a ga. *

⁴⁵ Pen Pasopa ñin u, Galili nibi bi rimnap am Jerusalem mideila. Kale Jerusalem mideila niñöl gi, Jisas nan gagep rö gau gö niñla u me, Jisas uri ram minönj Galili amjakö, kale nan gagep rö Jerusalem ga u gasi niñöm, nip miñ miñ gila. *

⁴⁶ Pen Jisas am Galili midöm, kauyañ Kena daun ara. Kena daun anibu me, nöd ñig yabıl u gö ñig wain la.

Pen daun pro Kapaneam au, bi kub ap ñi nipe nan ga. *

⁴⁷ Bi kub anibu manö ap niña, Jisas ram minönj Judia arö göm, ap ram minönj Galili mideia. Anib u, Jisas mideia u apöm, nip neb neb göl gi haga, “Ñi yad u nan gö umniñ gab. Ne yiniñd am nip gö kamij la!” a ga. *

⁴⁸ Anig hageia, Jisas haga, “Kale yiharij yip niñ udagnabim; nan gagep rö rimnap ginö niñmim nöp, yip niñ udnabim,” a ga. *

⁴⁹ Pen bi kub anibu haga, “Bi Kub! Auö arul! Wasö u, ñi yad u umnab!” a ga.

⁵⁰ Hageia, Jisas haga, “Aru! Ñi ne u mideinab,” a ga.

Anig hageia, Jisas niñö hagöp, a göm, hada. *

⁵¹ Adan an au arö niñöl gi, bi wög gi ñeb nipe rimnap ap nip nable paköm hagla, “Ñi ne u umagöp; midöp,” a gila.

⁵² Anig hageila, ñi yad u magö mai rö kamij löp, a göm, kalip hag niñö hagla, “Rol sidö gamij ga magö u, hañ piñöñ ga u kamij la,” a gila.

⁵³ Anig hageila ñi nap nipe niña, Jisas, “Ñi ne u mideinab,” a ga magö u nöp kamij la. Anib u me, nibi bi nipe gau aip magöñhalö Jisas nip niñ udlä.

⁵⁴ Pen Jisas nipe nöd Kena apöm, nan gagep nöd niñö göm, ñig yabıl u gö ñig wain la; hainö pen nan gagep yigwö an niñö u göm bi kub u ñi nipe nip gö kamij la. *

5

Bi nan ga ap ñig wanö goł au mideia, Jisas gö kamij la

¹ Hainö pen Juda kai nan kub niñeb ñin u uri a göm, Jisas Jerusalem ara.

² Ram minönj Jerusalem anibu, kaj sipsip dap amıl apıl gimıdal adan ramö goł au ñig wanö kub ap mideia. Ñig wanö anibu Arameik manö löm, Bedesda a gimıdal. Pen ñig goł mihau mihau abe ñig ubiñ an au mideia adö u abe, ram badö mılö unbö mamıd mideia.

³ Pen nibi bi nan ga gau iru nöp ap ram bada anib gau han mideila. Nibi bi anib gau, rimnap amgö we ga, rimnap ma naij ga niñöm ajagıdal, rimnap hañ roman kale böñ nöp kał ga. Pen ñig wanö u anıa ginab aka göm apöm han mideila.

⁴ Ñin rimnap God ejol ap apöm, ñig wanö u anıa gö, nibi bi an nöd ujanıd ñig wanö anib yan lugnab u, nipe nan niñön ginab u kamij limıdöp.

⁵ Pen bi ap nan gö, pör nöp um midö, mi in ñin juöl ado gi da kagoł böñ dañ (38) la, ñig wanö goł au dam lıla mideia.

⁶ Jisas bi anibu niñöm, mılö padö anigöl midmidöp u niñöm, nip haga, “Nöp kamij linim, a gimön, niñban?” ö ga.

⁷ Hageia, bi nan ga anibu haga, “Bi kub. Ñig u anıa gö niñöl gi, yip ud ñig wanö an yan löl nibi bi ap midagpal. Yad ñig an yan nöd arnam a gıpin

* 4:44: Mad 13:57 * 4:45: Jon 2:23 * 4:46: Jon 2:1-11 * 4:47: Mad 8:5-6 * 4:48: Jon 2:18; 1Ko 1:22 * 4:50: Mad 8:13 * 4:54: Jon 2:11

u pen n̄ibi b̄i r̄imnap ȳiη̄id n̄öp n̄öd arbal,” a ga.

⁸ An̄ig hageia, Jisas pen n̄ip haga, “Urakm̄ön, köp ne u w̄in̄ig ud aru,” a ga. *

⁹ Hageia, magö an̄ibu n̄öp n̄ip kam̄iη̄ lö n̄iη̄öl ḡi, uraköm köp n̄ipe u w̄in̄ig udöm, ud ara.

Pen Jisas b̄i an̄ibu n̄ip gö kam̄iη̄ la ñ̄in̄ an̄ibu, Juda kai God n̄ip sabe gep ñ̄in̄ kale u me,

¹⁰ Juda b̄i kub gau, b̄i kam̄iη̄ la an̄ibu n̄ip hagla, “Ñ̄in̄ i God n̄ip sabe gep ñ̄in̄ hon. Pen ne köp bad ne u ud ajabön u, lo manö hon u w̄ihö göp,” a ḡila. *

¹¹ Hageila, haga, “B̄i ȳip gaj̄ip kam̄iη̄ löp u hagöp, ‘Urakm̄ön, köp bad ne u w̄in̄ig ud aru,’ a gaj̄ip u me, ud ajabin,” a ga.

¹² Hageia, hagla, “B̄i n̄öp hagö, köp bad w̄in̄ig ud ajabön b̄i an̄ibu b̄i an?” ö ḡila.

¹³ Pen Jisas n̄ipe n̄ibi b̄i iru m̄ideila aη̄ an̄ib au agam̄ij ara rö, b̄i kam̄iη̄ la an̄ibu, “B̄i ȳip gaj̄ip kam̄iη̄ löp me i,” a göm, hagn̄im rö laga.

¹⁴ Hainö pen, Jisas b̄i an̄ibu n̄ip God sabe gep ram raul u n̄iη̄öm haga, “Nöη̄! Nöp kam̄iη̄ löp. An̄ib u, nan si nan naij ḡim̄idan u arö ḡim̄ön. Wasö u, nöp nan kub yab̄iη̄ ḡin̄im rö löp,” a ga.

¹⁵ Pen b̄i an̄ibu n̄ipe ado ḡi amöm, Juda b̄i kub gau kal̄ip haga, “Jisas nöp ȳip gaj̄ip kam̄iη̄ löp,” a ga.

¹⁶ An̄ig hageia n̄iη̄öm, God n̄ip sabe gep ñ̄in̄ u gö kam̄iη̄ la, a göm, Juda b̄i gau Jisas n̄ip mulu kal̄ n̄iη̄la.

¹⁷ Jisas pen kal̄ip haga, “Bapi yad u pör nöp wög göl ḡi nöp m̄idöp rö, yad u rö nöp ḡinam,” a ga.

¹⁸ An̄ig hagö, Juda b̄i kub gau, nöd n̄ip alun, a göm gas̄i n̄iη̄la u, uri klö yab̄iη̄ göm n̄iη̄la. Kale hagla, “N̄ipe God n̄ip sabe gep ñ̄in̄ hon u r̄ib r̄iköm, ‘Yad God Ñ̄i n̄ipe,’ a göp. An̄ib

u, God n̄ipe m̄idöp rö, yad an̄ib unbö rö nöp m̄idpin, a göp,” a ḡila. *

Nap haga rö n̄iη̄öm, Ñ̄i n̄ipe wög adö ke ke gab

¹⁹ Jisas pen kal̄ip haga, “Kalöp n̄iη̄ö hagabin, Ñ̄i u n̄ipe ke nan ap ḡin̄im rö lagöp; Nap nan ḡinab gau nöp n̄iη̄öm ḡinab. An̄ib u, Nap ḡinab rö, Ñ̄i n̄ipe u rö nöp ḡinab. *

²⁰ Nap Ñ̄i n̄ipe n̄ip m̄idmagö löm, nan n̄ipe göp göp gau magöη̄halö yamöb. R̄imnap yamö me, nan ke yab̄iη̄ gau gö n̄iη̄mim, kale magöη̄halö aiö ḡinabim.

²¹ Pen Nap n̄ibi b̄i umbal gau gö urakpal rö, Ñ̄i n̄ipe u rö nöp, n̄ibi b̄i r̄imnap, kal̄ip ḡinö uraklan̄, a ḡinab u, gö uraknaböl.

²² N̄ibi b̄i n̄ihön n̄ihön ḡipal, gas̄i n̄ihön n̄ihön n̄iη̄bal u, Nap n̄iη̄öm kal̄ip manö kub hagagnab; Ñ̄i n̄ipe n̄ip hagö, n̄ipe kal̄ip magöη̄halö manö kub hagnab. *

²³ An̄ib u me, n̄ibi b̄i kale Nap hib n̄ipe haglö adö arnab u rö, Ñ̄i n̄ipe hib u abe u rö nöp haglö adö arnab. Pen n̄ibi b̄i God Ñ̄i n̄ipe u n̄ip n̄iη̄öm, hib n̄ipe haglö adö aragnab gau, Nap Ñ̄i n̄ipe hag yua u abe u rö nöp hib haglö adö aragnab. *

²⁴ “Kalöp n̄iη̄ö hagabin, n̄ibi b̄i an̄ manö yad u n̄iη̄öm, B̄i ȳip hag yuö aunö u n̄ip n̄iη̄ udpal gau, manö kub hag ilön udep adö u n̄iη̄agnaböl; kale pör m̄idep u hadö udpal. An̄ib u, kale umeb adö u arö göm, pör m̄idep adö u hadö m̄idpal. *

²⁵ Kalöp n̄iη̄ö yab̄iη̄ hagabin, ñ̄in̄ hain pör abad m̄idpim u söl auab — pen m̄iñi hadö auöp i — n̄ibi b̄i umöl rö m̄idpal gau, God Ñ̄i n̄ipe manö hagö, manö an̄ibu n̄iη̄öm n̄iη̄ udnaböl gau, kam̄iη̄ l̄inaböl.

²⁶ Bapi nan gau magöη̄halö kam̄iη̄ m̄idep iη̄ u m̄idöp rö, yad Ñ̄i n̄ipe u rö nöp kam̄iη̄ m̄idep iη̄ u m̄idpin.

* 5:8: Mad 9:6 * 5:10: Ne 13:19; Jer 17:21 * 5:18: Mad 26:4; Jon 7:1; 10:30 * 5:19: Jon 5:30

* 5:22: Jon 5:27; Ap 10:42 * 5:23: Plp 2:10-11; 1Jn 2:23 * 5:24: Jon 3:15-18

27 Yad Ñi nipe pen, Bi Ñi nipe midpin rö, yip hagö, nibi bi gau kalip manö kub hagem nime linabin.

28 Manö hagabin anibu niñmim aiö gagmim: hainö yad hagnö, nibi bi umlö riğöl gıla gau,

29 magöñhalö manö yad niñöm, uraköm, nibi bi gi aij gıla gau, am yad aip kamiñ mideinaböl; pen nibi bi gi naij gıla gau, uraköm manö kub niñöm pen ilön kub udnaböl. *

30 Pen yad nan niñön niñön ginabin gau, ke niñem gagnabin; Bapi yip hagnab rö nöp ginabin. Anib u, nibi bi manö kub hagem nime linabin u, Bapi hagnab rö niñem, kabö göl nöp nime linabin. Niñön ginig: yip aij ginab adö u manö kub hagagnabin. Bi yip hag yuö aunö Bi anibu nip aij ginab adö u nöp gasi niñem, manö kub hagem nime linabin. *

Yad bi aigale bi rö midpin u niñim, a ga

31 “Yad ke, ‘God yip yuö aunö,’ a gibnep u, manö anibu kabö rö gagöp a gibep.

32 Pen Bi ap halö* yad bi aigale bi rö midpin u hagöp. Yad niñbin, manö hagöp anibu niñö nöp hagöp.

33 Kale Juda kai bi kale rimnap hag yube, kale Jon nip amöm, yad bi aigale bi rö midpin, a göm hag niñla u, nipe manö niñö nöp kalip haga me u.

34 Jon aka bi ram mınönñ if i bi ap yad bi aigale bi rö midpin u hagnab u, yip nan kub wasö. Pen kale Jon manö haga u niñmim, manö niñö yabiñ a gimim niñ udmim, kamiñ arnabim a gem, Jon manö yip anig göl haga, a gipin.

35 Jon manö haga u, nipe hapö miñañ mailö ñab rö midö, kale manö haga anibu mailö rö niñmim, magö pro ulep magö ap nöp miñ miñ gıpe.

36 “Jon kalöp hag aij ga pen u yiharñ manö nöp haga. Yad mınönñ

nabönñ if i apem, Bapi yip gimön a ga rö, nan ke yabiñ gau gipin u me, kale Bapi nipe nöp yip hag yua u, a gimim, waiö yabiñ niñbep. *

37 Bapi yip hag yua u, nipe ke, yad bi aigale bi rö midpin u, kalöp manö niñö hagab. Pen kale meg magö nipe u apdi niñagpim. Nipe bi aigale bi rö midöp u, a gimim niñagpim. *

38 Kale yad bi nipe hag yua manö yad u niñ udagpim rö, God Manö midmagö kalöp añ dan midagöp.

39-40 “Kale, pör midep udun, a gimim, God Manö u amgö li niñ aij gipim u pen manö anibu, yip a göm kalı kliš rıka rö niñmim, pör midep udun, a gimim, yip auagpim. *

41 “Nibi bi gau hib yad haglö adö arañ a gem hagagabin.

42 Pen kale nibi bi aigale bi rö midpim u hadö niñbin. Kale God nip midmagö lagpim u niñem hagabin.

43 Bapi nipe ke yip hag yuö aunö u pen yip udagpim. Pen bi yiharñ ap gasi nipe ke niñöm aueinab u, nip udnabim.

44 Nibi bi rimnap gau hib kale haglö adö areinab u, kalöp aij ginab. Pen Bi God añi nöp midöp u hanip niñö, aij ginim, a gimim, gasi u niñagpim. Anib u, kale ai gimim yip niñ udnabim?

45 “Pen Bapi manö yad udöm, kalöp manö kub hagnab, a gimim, gasi u niñagmim, wasö. Mosıs hanip gi ñinab a gipim u pen Bapi nipe Mosıs manö nipe haga manö anibu udöm kalöp manö kub hagnab.

46 Mosıs nipe God Manö kalı kliš riköm manö rimnap yad bi aigale bi rö midpin manö u kalı kliš rıka. Pen Mosıs manö kalı kliš rıka manö anibu udagpe rö, manö yad hagabin u rö nöp udagnabim. *

47 Mosıs manö kalı kliš rıka udagpim rö, kale ai gimim manö yad hagabin u udnabim?” ö ga.

* 5:29: Dan 12:2; Mad 16:27; Ap 24:15 * 5:30: Jon 5:19; 6:38 * 5:32: “Bi ap halö” a ga u, God nipe ke * 5:36: Jon 3:2; 14:11 * 5:37: Mad 3:17; Jon 5:32; 8:18 * 5:39-40: Luk 24:27 * 5:46: Ap 3:22

6

Jisas b+ unbö paip dausan nan ñö ñiŋla

(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Pen Jisas anig gi midöm, hainö ñig magib udöm, Ñig Waŋö Galili juöm, böŋ lödaŋ ara. Ñig Waŋö Galili anibu nöp me, hib ap Ñig Waŋö Daibirias a gimidal.

² Pen Jisas nipe nibi bi nan ga gau gö kamih la u niŋmidal rö, nibi bi iru nöp nip hain gila.

³ Pen Jisas bi nipe gau aip am dum au gilaŋ amöm, asik mideila.

⁴ Ñin aŋ anib au Juda kai Pasopa ñin kub kale u söl söl ga.

⁵⁻⁶ Jisas bi nipe aip dum au asik midöm, amgö gilaŋ göm niŋa, nibi bi iru yabit nöp nip aueila. Jisas niŋöm, nipe nihön nihön ginab u ke niŋa u pen bi nipe Pilip nihön hagnab, a göm, nip haga, “Hon nan magö gai nibö udun, nibi bi iru nöp gai i kalip ñino niŋnaböl?” ö ga.

⁷ Hageia, Pilip haga, “Mani silpa magö unbö ñin juöl siduŋ laŋ (200) rö yuun, bred rau dapun, ud jö gi pro pro gun, nibi bi anib gai i ñeinabun, magöŋhalö nan pro pro niŋöl rö l+nab,” a ga.

⁸ Anig hagö, bi nipe Edru, Saimon Pida nimam u haga,

⁹ “Ñi pro ap bred bali plaua ud laubal bred magö unbö mamid, kabsaŋ mihöp halö ud midöp i, pen nan anibu nibi bi iru yabit gai i nan kub wasö,” ga.

¹⁰ Hageia, Jisas haga, “Nibi bi gau hagpe, asiklaŋ,” a ga. Hageia, bi nipe gau nibi bi gau kalip hageila, nan uŋaŋ iru nöp ran aij ga gau adö anib gau magöŋhalö asikla. Bi gau nöp me, paip dausan (5000) rö ara.

¹¹ Kale anig göm asikla niŋöm, Jisas bred magö anib gau udöm, God nip aij a göm, kalip nime la. Kabsaŋ u, u rö nöp ga. Kalip anig göm nime lö, nibi bi gau kale magöŋhalö bred

kabsaŋ aigeg rö udun a gi gasi niŋla rö nöp udla.

¹² Anig göl niŋlö niŋlö mudun ga arö gila. Jisas bi nipe gau kalip haga, “Nibi bi nan niŋöm arö gipal gau, ud daŋ i gagep,” a ga.

¹³ Hageia, bi nipe gau bred adih adih gau ihu wadi yaglö yaglö, wadi unbö migan laŋ u ajmaŋ raua.

¹⁴ Nibi bi gau Jisas nan gagep rö ga anibu niŋöm hagla, “Hon miñi niŋbun, bi i me, Bi God Manö Hagep minöh naböh il i aunab a gun pör hagabun bi me u,” a gila.

¹⁵ Pen Jisas niŋa, nibi bi gau, yip kin bi kub kale mideinam a göm apöm yip klö göm ud arnaböl, a gi niŋöm nipe kauyaŋ aramöm dum gau nipe ke halö mideia. *

Jisas ñig ut adö rauid ara

(Mad 14:22-23; Mak 6:45-52)

¹⁶ Pen dugo magö u, Jisas bi nipe gau am Ñig Waŋö Galili yaŋ amöm,

¹⁷ Jisas auaga rö, sibön gö, kale nöp ñig magib udöm kauyaŋ daun pro Kapaneam arnig hadla.

¹⁸ Areila niŋöl gi, yigön kub udöm, ñig u rala.

¹⁹ Pen kale rapin ñig magib ñig ut pirik aŋ au kilomida unbö mamid aka kagoŋ jih amöm niŋla, Jisas ñig adö u rauid aueia. Kale niŋöm midmagö kub ara niŋöm piñih gila.

²⁰ Pen Jisas haga, “Kale piñih gagmim. Yad nöp auabin,” a ga.

²¹ Anig hagö, kale piñih gagöm, nip ud ñig magib migan u lilo niŋöl gi, ñig magib u uri nöp ram minöh arnig gila migan u amjak ara.

Jisas nip uthai niŋla

²² Ruö nibi bi Ñig Waŋö Galili böŋ lödaŋ hanla gau gasi niŋöm niŋla, rol dugo ñig magib aŋi ap nöp mideia niŋöm Jisas bi nipe gau nöp ñig magib anibu arla; Jisas nipe ke ñig magib anibu araga.

²³ Midlö niŋöl gi, ñig magib rimnap nibi bi rimnap daun kub Daibirias nibö apöm, Bi Kub nipe

* 6:15: Jon 18:36

God nɪp aij a gòm nan ñö ñiŋla ka u ñig goɫ au pɪdõj gɪla.

²⁴ Pen nɪbi bɪ mɪdeila gau nɪŋla, Jisas abe bɪ nɪpe gau abe mɪdageila; anɪbu Jisas nɪp uɫhai nɪŋun a gòm, kale ñig magɪb anɪb gau amòm Kapaneam arla.

Yad bred rø, yɪp udmim kamɪŋ mɪdeinabim, a ga

²⁵ Ñig Waŋö Galili am am bõŋ lödaŋ amjaköm, Jisas nɪp nɪŋöm hagla, “Manö hag ñeb bɪ. Ne magö mai i auban?” ö gɪla.

²⁶ Hageila haga, “Kalöp manö nɪŋö hagabin, bred ñinö ñiŋbe mudun ga rø, yɪp uɫhai nɪŋ aɟabim; pen nan gagep rø gɪpin gau manö iɫ u nɪŋmim yɪp uɫhai nɪŋ aɟagabim.

²⁷ Nan magö hij gɪnɪg gab u udun, a gɪmim wög klö gagmim; God nɪpe Bɪ Ñɪ nɪpe nɪŋebir hagö aua rø, nan magö pör mɪdep nɪpe ñɪnab u udun, a gɪmim, wög klö gɪmim,” a ga. *

²⁸ Anɪg hageia hagla, “Hon wög nɪhön gɪno, God nɪp aij gɪnab?” ö gɪla.

²⁹ Hageila, Jisas haga, “God nɪpe Bɪ yuö aua u, Bɪ anɪbu nɪp nɪŋ udeinabim u, God nɪp aij gɪnab,” a ga. *

³⁰ Anɪg hageia hagla, “Hon nan gagep rø ap nɪŋeinabun u, hagnabun, ‘God nöp nöp yuöp,’ a gun, nöp nɪŋ udnabun. Anɪb u, hanɪp nan gagep nɪhön rø gɪnabön? *

³¹ Hadame nöp apɪs bac bɪ ram mɪnõŋ kabö nöp mɪdmɪdöp aŋ gau mɪdöm, nan mana a gɪmɪdal u ñiŋmɪdal. God Manö kalɪ kliñ riköm hagla, ‘Nɪpe bred kumi kabö adö laŋ au nɪbö rɪmnap kalɪp ñö ñiŋmɪdal,’ a gɪla,” a gɪla. *

³² Anɪg hagla u pen Jisas kalɪp pen haga, “Kalöp manö nɪŋö yabɪɫ hagabin, Mosɪs hadame gau bred kalɪp ñö ñiŋla bred anɪbu, bred kumi kabö adö laŋ au nɪbö wasö. Bred

kumi kabö adö laŋ au nɪbö bred nɪŋö anɪbu, Bapi yad kalöp ñab.

³³ God bred nɪpe u, God hag yuö, kumi kabö adö laŋ au nɪbö mɪnõŋ nabõŋ iɫ i apöm, nɪbi bɪ gau kalɪp kamɪŋ mɪdep magö u ñab,” a ga.

³⁴ Jisas anɪg hageia hagla, “Bɪ Kub. Uri bred anɪbu hanɪp pör nöp ñöl gɪ nöp mɪdaimön,” a gɪla.

³⁵ Hageila, Jisas haga, “Yad nöp me bred kamɪŋ mɪdep bred anɪbu. Nɪbi bɪ yɪp aunaböl gau, kalɪp kauyaŋ kɪyö lagnab. Nɪbi bɪ yɪp nɪŋ udnaböl gau, kalɪp kauyaŋ ñig nan gagnab. *

³⁶ Pen kalöp mɪdö nöp hagajɪn, yɪp amgö nɪŋbim u pen yɪp nɪŋ udagpim.

³⁷ Bapi yɪp hagöp nɪbi bɪ gau kale magõŋhalö yad aunaböl. Nɪbi bɪ yad aunaböl gau, hag yuagnabin, wasö yabɪɫ.

³⁸ Pen nɪhön: yad kumi kabö adö laŋ au nɪbö aubin u, gasɪ yad nɪŋbin adö u gɪnam a gem auagpin; Bapi yɪp yuöp u, gasɪ nɪpe nɪŋöm hagöp rø gɪnam a gem aubin.

³⁹ Bapi nɪbi bɪ yɪp hagöp gau kalɪp nɪŋ mɪdnö, ap ur gagnɪm; manö kub hagep ñɪn u, yad gɪnö, kale magõŋhalö uraköl. Anɪg gɪnab u, Bapi yɪp yua u, nɪp aij gɪnab. *

⁴⁰ Bapi yad nɪp aij gɪnab u, nɪbi bɪ an an yɪp nɪŋöm nɪŋ udnaböl gau, kale magõŋhalö pör pör nöp kamɪŋ mɪdeinaböl. Pen manö kub hagep ñɪn u, yad ke gɪnö kale magõŋhalö uraknaböl,” a ga.

⁴¹ Pen Jisas, “Yad me, bred kumi kabö adö laŋ au nɪbö aubin u,” a ga u me, Juda nɪbi bɪ gau manö aɫi gu gu geila.

⁴² Juda nɪbi bɪ gau aɫi gu gu göm hagla, “Bɪ i, nɪme nap nɪpe u hon ke nɪŋbun. Nɪpe Josep ñɪ nɪpe Jisas nöp. Anɪb u, nɪpe aigöl gɪ hagöp, ‘Yad kumi kabö adö laŋ au nɪbö aubin,’ a göp?” ö gɪla. *

⁴³ Anɪg hageila, Jisas pen haga, “Aɫi gu gu gagmim.

* 6:27: Jon 6:48-58 * 6:29: 1Jn 3:23 * 6:30: Mad 16:1; Jon 2:18 * 6:31: Eks 16:14-15; Nab 11:7-9; Sam 78:24 * 6:35: Jon 4:14 * 6:39: Jon 10:28-29; 17:12 * 6:42: Mad 13:55

44 Nibi bi ap nipe ke yip niŋ udagnab. God nip gasi aij ñö nöp me, yip auö, manö kub hagep ñin hain u yad ginö nipe kauyaŋ uraknab. *

45 Bi God manö hagep bi gau kale God Manö kali kliñ riköm hagla, 'God nipe nibi bi anib gau magöŋhalö kalip hag ñinab,' a gila. Nibi bi Bap kalip manö hag ñö niŋ udnaböl gau, kale magöŋhalö yip aunaböl. *

46 Nibi bi rimnap kale God nip amgö niŋagpal; yad Bi nipe yuö aunö u nöp Bapi nip amgö niŋbin. *

47 "Pen yad kalöp niŋö yabiŋ hagabin, nibi bi yip niŋ udnaböl gau, pör midep magö anibu hadö udöm, pör pör nöp mideinaböl. *

48 Bred niŋöm kamiŋ mideinaböl u, yad me bred anibu. *

49 Nahai ilaŋ bi hadame gau ram minöŋ kabö nöp midmidöp aŋ gau midöm, nan mana u niŋla u pen mid damöm umla.

50 Pen bred Bap hag yuö kumi kabö adö laŋ nibö auöp bred anibu, nibi bi niŋöm, kamiŋ pör pör nöp midöm umagnaböl.

51 "Yad ke bred kamiŋ kumi kabö adö laŋ au nibö aubin u. Nibi bi an an bred anibi niŋ aŋ yaŋ linaböl u, pör nöp pör nöp kamiŋ mideinaböl. Bred hagabin anibi hañ romaŋ yad u me. Nibi bi ram minöŋ il i pör nöp pör nöp kamiŋ midaiöl, a gem, hañ romaŋ yad u ñinabin," a ga.

52 Jisas anig hageia, Juda nibi bi anib gau kale ke nöp manö pen pen hagöm, rimnap hagla, "Bi i aigöl göm, hanip hañ romaŋ nipe u ñö niŋnabun?" ö gila.

53 Hageila, Jisas kalip haga, "Yad kalöp niŋö yabiŋ hagabin, kale Bi Ni nipe hañ romaŋ nipe, hagape nipe niŋagnabim u, kamiŋ midep magö u kalöp aŋ daŋ midagnab.

54 Nibi bi an hañ romaŋ yad, hagape yad niŋnab u, nipe kamiŋ pör midep magö u hadö udöp niŋöm

manö kub hagep ñin u yad ginö nipe kauyaŋ uraknab.

55 "Pen niŋhön: hañ romaŋ yad u nan niŋneb yabiŋ; hagape yad u niŋ niŋneb yabiŋ.

56 Nibi bi an an hañ romaŋ hagape yad niŋnaböl gau, yad aŋ daŋ mideinaböl; yad kalip aŋ daŋ mideinabin.

57 Bapi pör pör nöp kamiŋ midöp u, nipe yip yua u, yip gö kamiŋ midpin u me, nibi bi yip ud aŋ kalip daŋ linaböl gau, kalip u rö nöp gö, kamiŋ mideinaböl. *

58 Manö adö anibu me, bred kumi kabö adö laŋ au nibö auöp, a gipin. Bred anibu, apis bac bi nan mana a gipal u niŋöm mid damöm umla rö wasö; nibi bi bred yad hagajin u niŋ aŋ yaŋ linaböl u, kamiŋ pör nöp pör nöp mideinaböl," a ga.

Nibi bi iru nöp Jisas nip arö gila

59 Jisas Juda magum gep ram Kapaneam au midöm, manö anibu hagö,

60 nibi bi nipe gau iru nöp niŋöm hagla, "Jisas manö hagab anibu manö kto yabiŋ. Manö nipe niŋ udun rö lagöp," a gila.

61 Kale ali gu gu göm hageila, Jisas ke niŋöm haga, "Manö hagpin anibu niŋmim gasi iru niŋmim arö gun a gipim ar?"

62 Pen Bi Ni nipe kumi kabö adö laŋ au midöm aua u, nipe ka anib adö au laŋ kauyaŋ ado gi areinab u, kale gasi niŋhön niŋnabim?

63 God Ana kamiŋ midep magö u ñö, nibi bi kamiŋ linaböl; nibi bi kto kale ke kamiŋ lagnaböl, wasö yabiŋ. Yad manö kalöp hagpin u, manö anibu gö, God Ana kalöp apöm, kamiŋ midep magö u kalöp ñinab niŋöm kale kamiŋ linabim," a ga.

64 Pen Jisas nipe nöd nöp, nibi bi an nip niŋ udagnab, an nip mumug niŋnab u niŋa u me, nipe haga, "Kale rimnap yip niŋ udagpim," a ga. *

* 6:44: Jon 6:65 * 6:45: Ais 54:13 * 6:46: Jon 1:18 * 6:47: Jon 3:15-16 * 6:48: Jon 6:32,58

* 6:57: 1Jn 3:24 * 6:64: Jon 13:11

⁶⁵ Pen manö rımnap halö hagöm haga, “Adö anıbu nöp kalöp hagpin, nıbi bı ap gası nıpe ke nöp nıñöm yıp nıñ udagnab; Bapı nöp geınab u me, nıbi bı ap yıp apöm yıp nıñ udnab,” a ga. *

⁶⁶ Jisas manö anıbu hag juö nıñöl gı, nıbi bı apöm manö nıp nıñmıdal gau, iru nöp nıp arö göm, ke ke arla.

⁶⁷ Anıg göm arlö nıñöl gı, Jisas bı nıpe unbö mıgan lañ u kalıp hag nıñöm haga, “Kale u rö nöp yıp arık arnabım aka?” ga.

⁶⁸ Hageia, Saimon Pida haga, “Bı Kub. An nıp arun? Manö ne hagabön u nıñun me, pör pör nöp mıdeınabun.

⁶⁹ Hon nöp nıñ udpun rö, hon nıñbun, God nıpe Bı Uł hanıp yuöp u, ne Bı anıbu me u, a gı nıñbun,” a ga. *

⁷⁰⁻⁷¹ Saimon Pida anıg hageia, Jisas pen Saimon Iskariod ñı nıpe Judas u, hainö nıp mumug nıñnab u nıñöm, kalıp haga, “Yad kalöp bı unbö mıgan lañ udpın u pen bı kale añı ap kıkı bı nıpe,” a ga.

7

Jisas nımam hain nıp manö hagla

¹ Hainö pen Juda bı kub gau Jisas nıp alnıg geila nıñöm Jisas ram mıñnöh Judia gau ajagmıdöp; ram mıñnöh Galili gau nöp ajmıdöp. *

² Pen Juda ñın kub kale, ram bada pro göm ñın rımnap hanbal ñın u söl söl ga nıñöm, *

³ Jisas nımam hain gau mıdeia u apöm nıp hagla, “Ne mıgan anıbi arö gımön ram mıñnöh Judia ammön, nıbi bı manö nöp nıñbal gau kalıp nan gagep rö gıpan u gö nıñnaböl.

⁴ Bı kale bı kub mıdnıg gınaböl gau, nan kale gau pi göm gagnaböl; waiö yabıl gınaböl. Anıb u, ne nan ke yabıl gıpan rö, nıbi bı iru mıdpal anı au nan gagep rımnap gö, nıbi bı magöhhalö nıñnaböl,” a gıla.

⁵ Pen Jisas nımam nıpe ke gau nıp nıñ udagla. *

⁶ Anıg hageila, Jisas pen kalıp haga, “Kale ñın mai arun a gınabım u arnıg arnabım; pen ñın yad arep u auagöp nıñöm yade uri aragnabın.

⁷ Nıbi bı mıñnöh naböh it i gau, kalöp bı mulu kal nıñöl it ap mıdagöp. Pen yad nıbi bı mıñnöh naböh it i gau, nan si nan naij gıpal u hag waiö lınö yıp mulu kal nıñbal.

⁸ Anıb u, Ram Bada ñın kub söl auab rö, kale Jerusalem armım; pen yad ñın arep u auagöp rö, yad aıp aragnabın,” a ga.

⁹ Anıg hagöm, nıpe ram mıñnöh Galili mıdeia.

Ram Bada ñın kub aua nıñöm Jisas Jerusalem ara

¹⁰ Pen Jisas nımam bı gau Jerusalem arla nıñöm Jisas nıpe agamıj hain ara.

¹¹ Juda bı kub gau, “Jisas mai?” ö göm, nıbi bı iru nöp ap mıdeila gau kalıp hag nıñla.

¹² Pen nıbi bı yıharıñ gau, Jisas manö u kale ke hag nıñ hag nıñ göm, rımnap hagla, “Nıpe bı aıj ap,” a gıla; rımnap pen hagla, “Wasö, nıpe nıbi bı gau kalıp wai ñöb bı,” a gıla.

¹³ Pen nıbi bı yıharıñ gau, Juda bı kub anıb gau kalıp pıñıñ gıla rö, kale manö rımnap waiö hagagla.

¹⁴ Ram Bada ñın kub kale anıbu ñın rımnap padia. Yöp ñın bad ap nöp mıdö, Jisas apjaköm, God sabe gep ram u amöm, nıbi bı gau kalıp manö hag ña.

¹⁵ Jisas manö hag ñı mıdö nıñöl gı, Juda bı kub gau aiö göm hagla, “Bı i skul hagaga u pen aıgöl göm manö gau magöhhalö nıñöb?” ö gıla. *

¹⁶ Anıg hageila, Jisas haga, “Manö yad hag ñabin u, gası yad ke nıñem hag ñagabın; Bı yıp hag yuö aunö u nöp yıp gası ñö hag ñabin. *

¹⁷ Nıbi bı an, God hagöp rö gınam, a göm, gı ud arnab u, God nıpe manö

* 6:65: Jon 6:44 * 6:69: Mad 16:16 * 7:1: Jon 5:18 * 7:2: Lep 23:34 * 7:5: Ap 1:14 * 7:15: Mad 13:54; Luk 2:47 * 7:16: Jon 12:49; 14:10

yip ñab hagabin aka manö yad ke hagabin u, niñnab.

¹⁸ Kale niñbim, niñbi bi an manö niñpe ke hagnab u, hib yad ap rannim, a göm, manö gau niñbö gau niñbö udöm hagnab. Pen bi an niñpe bi niñpe hag yua hib niñpe nöp ap rannim, a gi gasi niñnab u, bi anibu bi kabö göl manö niñjö nöp hagab; niñpe manö piral rimmnap hagagnab. *

¹⁹ Mosi, God haga haga rö kalip lo manö hag ña u pen lo adö anib gau kale bi ap gagpim. Pen yad manö ap midöp wasö, yip yiharini alnig gabim,” a ga. *

²⁰ Jisas anig hagö, niñbi bi ap mideila gau hagla, “Nöp an alnig gab? Nöp kijaki abanaj lajip hagabön,” a gila. *

²¹ Hageila, Jisas haga, “Yad nan gagep ani ap ginö, kale magöñhalö pa giñi giñe. *

²²⁻²³ Kale Mosi God lo manö haga rö, niñ kale gau yag daumim, niñ unbö mudun jini u midmim, ruö raleb niñ u wan hañ rikpim. Gipim anibu, Mosi niñpe wasö, nahai itan bi nöd il göm gimidal nagi adö u me anig gipim. Pen hañ rikep niñ raleb anibu, niñ rimmnap God nip sabe gep niñ u nöp linab, pen miñi God nip sabe gep niñ u, a gimim, arö gagpim; halöwafö hañ rikpim. Gipim anibu rö, yad God nip sabe gep niñ u bi ap nip ginö, hañ romanaj magöñhalö kamini löp u, kale ai ginig yip niñbe mulu lugöp? *

²⁴ Anib u, hainö manö adö adö nöp niñmim hagagmim; kabö rö ginab adö u niñ aij gimim haggim,” a ga.

“Jisas me Krai u aka?” gila

²⁵ Jerusalem niñbi bi rimmnap hagla, “Juda bi kub gau bi alnig gaböl bi me i aka?

²⁶ Pen niñim! Niñpe niñbi bi an kub i manö hagö niñjö gi, pen manö ap

hagagaböl. Anib u, kale ke niñbal niñpe Krai u yijig göl rö löp!

²⁷ Pen niñpe Krai u auböp u, hon niñpe ram minöñ gai niñbö auöp u niñnagbnop; pen bi i niñpe ram minöñ gai niñbö auöp u hon magöñhalö niñbun. Anib u, niñpe Krai u wasö,” gila. *

²⁸⁻²⁹ Pen Jisas niñpe God sabe gep ram raul yan manö hag ñöl gi nöp midöm, meg magö dap ranöm haga, “Kale gasi niñbim, kale yip niñ aij yabih gimim, gai niñbö aunö u niñbim. Pen wasö. Gasi yad ke nöp auagnö. Bi yip hag yuö aunö u, niñpe Bi kabö göl, Bi manö niñjö nöp hagab. Yad niñpe aip midem, yip hag yuö aunö rö, nip niñbin; pen kale nip niñnagpim,” a ga. *

³⁰ Anig hagö, nip ud sisi lun a göm niñla u pen niñ niñpe auaga rö, bi ap nip ud sisi laga. *

³¹ Pen niñbi bi anib gau, niñbi bi iru nöp Jisas nan gagep gau ga niñöm hagla, “Krai u hain aunab a gipal u, pen nan gagep iru yabih göm, bi anibi gab rö ginim rö lagnab,” a gila. Gasi anibu niñöm kale hagla, “Jisas niñpe Krai u nöp,” a göm, nip niñ udla.

Juda bi kub gau, Jisas nip am dauim, a göm, bi rimmnap hag yula

³² Pen niñbi bi gau Krai manö anibu agamij hageila niñöm, Perisi bi kub gau abe, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, Jisas nip am ud sisi limim daumim, a göm, God sabe gep ram abad midmidal polisman rimmnap hag yula.

³³ Jisas pen haga, “Yad rapin magö ap midem, Bi yip yuö aunö u ado gi arnabin.

³⁴ Yip gai aröp a gimim ulhainabim u pen niñnagnabim. Yad arnabin adö u, kale hain gimim rö lagnab,” a ga. *

* **7:18:** Jon 8:50 * **7:19:** Ap 7:53; Ro 2:21-24 * **7:20:** Jon 8:48; 10:20 * **7:21:** God nip sabe gep niñ u nan gagep niñ wanö Bedesda u ga u niñöm pa giñi gila. * **7:22-23:** Lep 12:3; Jen 17:9-13; Jon 5:8-10,16 * **7:27:** Jon 7:41; 9:29 * **7:28-29:** Mad 11:27; Jon 8:55 * **7:30:** Jon 7:44 * **7:34:** Jon 8:21; 13:36

35 Anig hageia, Juda bi kub gau kale ke nöp hagla, "Nipe gai arnab, nip niñagnabun? Nipe am Juda nibi bi ju am Grik nibi bi aip midpal gau amöm, nibi bi anib gau kalip manö hag ñöl gi mideinab aka nihön?"

36 Pen nipe ai ginig hagöp, 'Yip gai aröp a gimim ulhainabim u pen niñagnabim. Yad arnabin adö u, kale hain gimim rö lagnab,' a göp?" ö gila.

God Ana ñig ilam ajöñ rö juöm aunab

37 Juda Ram Bada ñin kub kale anibu, ñin hain, ñin kub yabıl u, Jisas uraköm, meg magö dap ranöm haga, "Nibi bi an rugu mitep ginim u, yad apöm ñig niñöl. *

38 Nibi bi yip niñ udnaböl gau, God Manö hagöp rö, ñig kamiñ midep u añ kalip dan nibo ilam juöm aunab," a ga. *

39 Ñin anibu Jisas umöm uraköm Nap nip araga adö u me, Jisas nipe Ana u nibi bi gau kalip ñaga. Pen ñig ilam juöm aunab manö haga anibu il anigöl midöp: nibi bi Jisas nip niñ udnaböl gau, Jisas nipe Ana u kalip ñinab, a göm haga. *

Kale ke ud asik ke ke lila

40 Jisas anig hagö, nibi bi iru nöp mideila anib gau, rimnap manö haga anibu niñöm hagla, "Bi i, nipe bi God Manö hagep aunab a gun abad midmidun u," a gila. *

41 Rimnap hagla, "Wasö, nipe Kraiss u!" a gila.

Anig hageila, rimnap pen hagla, "Wasö, Jisas nipe Galili nibo; Kraiss u nipe Galili nibo auagnab! *

42 God Manö u hagöp rö, Kraiss u, Depid rikö riklö rik dam dapıl göm, Kraiss u Depid daun nipe Bedlehem au yag daunaböl," a gila. *

43 Jisas manö anibu hageia niñöm, nibi bi iru mideila anib gau asik ke ke lila.

44 Rimnap nip ud sisi lun dam manö kub hagnig ud arun a gila u pen bi añi ap nip udaga.

Juda bi kub gau Jisas manö haga u niñ udagla

45 Pen God sabe gep ram polisman gau ado gi arlö niñöl gi, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi Perisi gau abe kalip hagla, "Bi anibu nip nihön ginig dauagpim?" ö gila.

46 Hageila, God sabe gep ram polisman anib gau hagla, "Nibi bi rimnap gau bi anibu manö aij yabıl hagöp rö hagagpal," a gila. *

47 Anig hageila, pen bi Perisi gau pen hagla, "Bi pir alöp anibu, nibi bi rimnap nipe niñög hagöp a göm niñbal rö, kale u rö nöp niñbim ar?"

48 Hon bi kub bi ap aka bi Perisi bi ap Jisas nip niñ udagpun. *

49 Nibi bi gai i kale lo manö u niñagpal rö, God kalip mulu kal niñöm gi naij yabıl ginab," a gila.

50 Pen bi kale Nikodimas, bi au nöd sibön yan amöm, Jisas nip manö rimnap hag niña bi anibu me, kalip haga, *

51 "Hon Juda lo adö u, bi ap nip yiharin pen ilön ñun gi naij gagnabun; manö kub hagnun manö il ap niñun nöp me, anig ginabun," a ga.

52 Anig hageia hagla, "Ne u rö nöp Galili nibo rö? God Manö u amgö li niñ dammön niñnabön, bi God manö hagep ap Galili nibo auagnab," a gila. *

53 Anig hageila kale ke ram kale arla.

8

Nibi amöm bi ap aip udlö

1 Pen Jisas Olip Dum ara.

2 Ruö ram ru dam la niñöm, kauyan ado gi God sabe gep ram u auö, nibi bi iru nöp apöm nip binig

* 7:37: Lep 23:36; Ais 55:1; Jon 4:14 * 7:38: Ais 58:11 * 7:39: Jon 16:7; 20:22; Ap 2:4 * 7:40: Jon 6:14 * 7:41: Jon 1:46 * 7:42: Sam 89:3-4; Mai 5:2 * 7:46: Mak 1:22 * 7:48: Jon 12:42 * 7:50: Jon 3:1-2 * 7:52: Jon 7:41-42

gigabö geila niñöm niþe asiþ mïdöm, kalip manö hag ñi mïdeia.

³ Jisas aniþ göl manö hag ñi mïdö niñöl gi, bi lo manö hag ñeb bi gau riþnap abe, bi Perisi riþnap abe, kale niþi ap am bi ap aip udajip, niþi u niþ dap niþi bi mïdeila amgö ilö adö au urak ñöm,

⁴ Jisas niþ hagla, “Manö hag ñeb bi. Niþi i bi halö u pen bi ap aip udajil niñun daubun me i.

⁵ Mosi lo hanip ña u haga, ‘Niþi aniþ gau rö, kabö ju pak lïlö umöl,’ a ga. Pen ne niþön hagnabön?” ö giþla.

⁶ Kale manö piral hagla aniþu, aniþ hagno, Jisas niþön hagö, niþ manö kub hagun a göm hagla.

Pen Jisas niþe ubör yiþhöñ göm, hapþ adö u ñiþmagö manö magö riþnap kali kþiñ riköl gi mïdeia.

⁷ Pen kale Jisas niþ manö aniþu rö hag niñöl gi mïdeila, niþe jöl yiþig göm kalip haga, “Bi nan si nan naiþ gagöp ap mïdainim u, kabö ud niþi aniþi nöð paknim,” a ga. *

⁸ Aniþ hagöm kauyañ giþyañ göm, mïñöñ yañ manö magö riþnap kali kþiñ rik mïdö niñöl gi,

⁹ bi Jisas niþ manö kub hagun a giþla aniþ gau, Jisas manö haga aniþu niñöm, bi majö majö arik arla niñöm bi gau magöñhalö añi añi arö göm ke ke am hakla; Jisas aip niþi u aip nöð mïdailö.

¹⁰ Jisas niþe jöl yiþig göm, niþi aniþu niþ haga, “Bi gau mai? Bi nöð manö kub hagnim ap mïdagöp ar?” a ga.

¹¹ Hageia, niþi u haga, “Bi Kub. Bi yiþ manö kub hagnim ap mïdagöp,” a ga. Hageia, Jisas haga, “Yad u rö nöð nöð manö kub hagagnabin. Pen nan si nan naiþ giþmïdan u hainö gagmön; uri ne aru,” a ga. *

Niþi bi mïñöñ naböñ il i mïdpal gau mailö kale me Jisas

* 8:5: Lep 20:10; Dud 22:22-24 * 8:7: Dud 17:7
12:46 * 8:14: Jon 5:31-32; 7:28 * 8:15: Jon 12:47
* 8:18: 1Jn 5:9 * 8:20: Jon 7:30

¹² Jisas manö ap niþi bi gau kalip kauyañ hagöm haga, “Niþi bi mïñöñ naböñ il i mïdpal gau, yad mailö kale mïdpin. Niþi bi an yiþ hain göm aþeinab u, siþön an gau rö aþageinab; pör mïdep mailö aij u udöm aþeinab,” a ga. *

¹³ Jisas aniþ hageia, bi Perisi gau niþ pen hagla, “Manö ne ke hag ñiþan u, hon niþbun manö aniþu udun rö lagöp,” a giþla.

¹⁴ Aniþ hageila, Jisas haga, “Manö aniþu yad ke hagabin u pen manö niñö hagabin. Pen niþön: yad aubin gau niþem, arnabin gau abe niþem giþin. Pen kale, yad aubin gau niþagmim, arnabin gau abe niþagmim giþin. *

¹⁵ Kale manö ud asiþ göl gi, ‘Adö u gi aij giþin; adö u gi naiþ giþin,’ a gabim u, niþi bi mïñöñ naböñ il i gasi niñöm hagpal rö nöð hagabin. Pen yad bi ap niþ manö kub hagabin. *

¹⁶ Bapi yiþ yuö aunö u, niþe yad aip mïdpul rö, yad manö ud asiþ giþig, niñö nöð hagem manö ud asiþ giþabin. *

¹⁷ Lo manö kale adö u hagpin, ‘Niþi bi mïhöp manö adö añi nöð hagnabil u me, niþi bi niñöm hagnaböl, u niñö hagpil, a giþaböl,’ a giþin. *

¹⁸ Lo kale hagöp aniþu rö, yad aigale bi rö mïdpin u, yad ke manö hadö hagpin; pen Bapi yiþ yuöp u abe yad aigale bi rö mïdpin manö u hadö hagöp. Manö hol apil manö añi nöð hagpul u me, niñö hagpil a giþep,” a ga. *

¹⁹ Aniþ hageia, niþ hagla, “Nap ne mai?” ö giþla.

Hageila, Jisas pen haga, “Kale yiþ niþagpin rö, Bapi yad niþ u rö nöð niþagpin. Yiþ niþep, Bapi yad u rö nöð niþep,” a ga.

²⁰ Jisas God sabe gep ram raul, mani kale God niþ ñeb dap yubal

* 8:11: Jon 5:14 * 8:12: Ais 49:6; Jon 1:4-9; 9:5;
* 8:16: Jon 5:30; 8:29 * 8:17: Dud 19:15

migan u, manö anibu hag ñi mideia pen ñin nipe auaga rö, bi ap nip ud sisi laga. *

Yad arnabin gau kale aragnabim

21 Jisas kalip kauyan haga, “Yad arik areinabin; yip ulhai niynabim u pen kale nan si nan naj göl gi nöp midmim umnabim rö, yad arnabin gau kale aragnabim,” a ga. *

22 Anig hageia, Juda bi kub gau hagla, “Nipe hagöp, ‘Yad arnabin gau kale aragnabim,’ a göp u, nihön ginig anig hagöp? Nipe ke al pak linig göm anig hagöp aka?” gila.

23 Anig hagla u pen Jisas kalip haga, “Kale yan nibö; yad lan nibö. Kale minöy naböy it i nibö; yad minöy naböy it i nibö wasö. *

24 Anib u niñem me hagpin, ‘Kale nan si nan naj göl gi nöp midmim umnabim,’ a gipin. Pen yip, Yad Midpin Rö Midpin,* niñ udageinabim u, nan si nan naj gac halö midpim rö midmim, umnabim,” a ga.

25 Anig hageia, nip hag niñöm hagla, “Ne an?” ö gila.

Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp pör nöp hag ñabin rö nöp midpin.

26 Kalöp manö kub hag ginam adö u, manö iru nöp midöp. Bi yip hag yuö aunö u, magöñhalö niñ aij göp rö, yip gasi ñö niñöl gi, yad pen nibi bi gau kalip hag ñabin,” a ga.

27 Jisas nipe Nap manö hag ña anibu niñagla rö, kalip haga,

28 “Bi Ñi nipe nip ud gilan linabim ñin u, ginab ginab rö niñmim ñin añibu niñnabim, Yad Midpin Rö Midpin me. Yad nan ap ke nöp niñem gagpin; Bap manö yip hagöp rö nöp hag ñabin u, niñnabim. *

29 Bi yip yuö aunö u, yad aip midöp. Nip aij göp adö u nöp pör pör gipin rö, yip arö gagöp; yad aip nöp midöp,” a ga.

30 Jisas manö anibu hagö niñöl gi, nibi bi iru nöp nip Kraiss u a göm, niñ udla.

31 Pen Jisas nipe Juda nibi bi nip Kraiss u a göm niñla anib gau kalip haga, “Kale manö yad böy nöp niñ udmim, hagpin rö nöp geinabim u me, niñö nöp nibi bi yad mideinabim.

32 Anig geinabim u, God nipe aigale Bi rö midöp u niñmim, nagit wög rö gipim u arö gimim, mid aij ginabim,” a ga.

33 Anig hageia hagla, “Manö hapan anibu nihön? Hon bac Ebrahim ñi pai nipe midpun u, hon nibi bi rimnap kalip nagit wög rö gagpun. Anib u, hanip nihön ginig, ‘Nagit wög rö gipim u arö gimim, mid aij ginabim,’ a gipan?” ö gila. *

34 Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp niñö yabit hagabin, nibi bi nan si nan naj gipal gau, nan si nan naj gep magö u nöp nagit wög gep nibi bi rö midpal. *

35 Nagit wög gep bi ap, nap nipe ram u pör midagnab; hainö bi ke nibö mani yuöm nip rauö, nap nöd nibö ram nipe u arö göm, ram ke aramöm nap hain nibö u nip nagit wög ginab. Pen ñi ap nap ram au kuö nipe pör pör nöp midnab.

36 God Ñi nipe kalöp nibi bi rauöm nagit midpim u hubik yueinab u, kale nagit wög gimidim u böy nöp arö gimim, mid aij yabit ginabim.

37 Kalöp Ebrahim rikö riklö rik dam dapil göm auö midpim u niñbin u pen manö hagpin u udagmim, yip al pak linig gabim.

38 Yad Bapi aip midem niñbin rö kalöp hag ñabin; pen kale, nap kale u manö hagöp adö u nöp gabim,” a ga.

39 Hageia hagla, “Bapi hon me Ebrahim,” a gila.

* 8:21: Jon 7:34; 13:33 * 8:23: Jon 3:31 * 8:24: God Manö adin Eksodas u (Eks 3:14) God hib nipe ke hagöm, Yad Midpin Rö Midpin a ga. Pen aui Jisas abe hib nipe ke hagöm, Yad Midpin Rö Midpin a ga. Anib u, Juda nibi bi gau rimnap, manö haga u niñöm, Jisas nip mulu kal niñöm, al pak lun a gila. * 8:28: Jon 3:14 * 8:33: Mad 3:9 * 8:34: Ro 6:16,20 * 8:39: Mad 3:9

Hageila, Jisas haga, “Kale Ebrahim ñi pai nipe mɪdaibep rō, nipe gɪmɪdöp rō gɪbep. *

⁴⁰ Yad God manö hagöp rō niñem, manö niñö yabił u kalöp hag ñibin u pen yip alniğ gabim. Pen kale giniğ gabim anıbu rō, Ebrahim nıpe gaga.

⁴¹ Anıb u, nap kale ke u göp rō, kale ke anıb unbö rō nöp gabim,” a ga.

Anıg hageia hagla, “Hanıp bi si udöm rıkgapal; God añi me Bapi hon yabił,” a gıla. *

Seden ñi pai nıpe

⁴² Anıg hageila, Jisas pen haga, “‘God añi me Bapi hon yabił,’ a gıpin u pen God nıpe Bapi kale mıdböp, yad God nıbö apem, uri aui mıdpin u niñmim, yip mıdmagö libep. Yad gau mıdem, gası yad ke niñem auagnö; God aip mıdul, yip niñebir hag yua, aui aunö.

⁴³ Anıb u, manö yad u niñön giniğ niñ aij gagpimni Gıpin anıbu, hon niñagun a gımim gıpin.

⁴⁴ Kale nap kale kıkaki ñi pai nıpe mıdpim u me, nıp aij göp adö u nöp gun a gımim niñbim. Nıpe nöd if göm, niñi bi gau kalıp al pak limıdöp rō, nagı adö nıpe anıbu anıg göl nöp mıdöp. Gası aij rımnıap, gası niñö rımnıap niñagöp yabił; nıpe manö niñö rımnıap niñagöp. Manö pıral hagab u, manö yöl nıpe me u. Nıpe pör nöp manö pıral; pıral aiep if u kıkaki me u. *

⁴⁵ Pen yad kalöp manö niñö nöp hagabin u me, kale niñmim udagpim.

⁴⁶ Pen yad gıpin u niñmim, adö u nan si nan naij gıpan, a gımim hagmim rō lagöp. Anıb u, yad manö niñö nöp hagpin u niñmim, kale niñön giniğ manö yad niñ udagpim? *

⁴⁷ Niñi bi God pıg mıdpal gau, manö nıpe u uđpal. Pen kale nıp pıg mıdagpim rō, manö nıpe u udagpim,” a ga. *

Ebrahim hainö yag daula, yad nöd mıdpin, a ga

⁴⁸ Juda bi kub gau Jisas nıp hagla, “Ne bi Sameria niñbö, nöp kıkaki abanı alöp, a gıpun u, niñö hagpun aka?” gıla. *

⁴⁹ Hageila, Jisas haga, “Yip kıkaki abanı alagöp. Yad Bapi hib nıpe u hagnö adö arab pen kale hib yad u hagpe au gıyanı ap lugab.

⁵⁰ Hib yad u ke hagnö adö arniñm a gı gası u niñagpin; pen God nıpe niñi bi niñön niñön gıjal niñ aij göp u, niñi bi hib yad haglö adö aranı a gı gası u niñöb.

⁵¹ Kalöp niñö hagabin, niñi bi an manö yad u niñöm, hagpin rō gıgab u, nıpe umagnab; nıpe pör nöp pör nöp kamıñ mıdeinab,” a ga. *

⁵² Jisas anıg hageia, kale hagla, “Ne manö hagpan anıbu niñun niñun, nöp kıkaki abanı alöp hagabön. Ebrahim abe, bi God manö hagep gau magöñhalö abe umla, pen ne niñön gımön hagpan, ‘Niñi bi an manö yad u niñöm, hagpin rō gıgab u, umagnab; nıpe pör nöp pör nöp kamıñ mıdeinab,’ a gıpan?”

⁵³ Bac hon Ebrahim abe, bi God manö hagep gau magöñhalö abe umla rō, bi anıb gau bi pro, yad bi kub a gı gası u niñban aka?” gıla.

⁵⁴ Hageila, Jisas haga, “Hib yad ke hagnö adö arböp, nan yıharıñ rō liböp. Pen bi hib yad hagö adö arab bi anıbu Bapi yad. Kale bi añi anıbu nöp nıp, God hon, a gıpin.

⁵⁵ God hon, a gıpin u pen nıp niñagpin; pen yad nıp niñbin. ‘Nıp niñagpin,’ a gıbnep, kale manö pıral hagpim rō hagbnep. Anıb u, yad nıp niñbin u me, manö hagöp rō gıpin.

⁵⁶ God hadame nöp nap Ebrahim nıp hagöm, yad Jisas mıñi apem mıdpin ñin i nöp hagöm, ‘Ñin hain u aunab,’ a ga. Pen nap Ebrahim God manö haga u niñöm, manö anıbu God niñö hagöp, a göm, gası halö

* **8:41:** Ais 63:16 * **8:44:** 1Jn 3:8 * **8:46:** 2Ko 5:21; 1Pi 2:22 * **8:47:** 1Jn 4:6 * **8:48:** Mak 3:21-22 * **8:51:** Jon 5:24

midöm ññi löl gi mideia; ññi anibu niñöm miñ miñ ga,” a ga.

⁵⁷ Anig hageia, Juda bi gau hagla, “Mi ne ññi juöl mihöp ado gi da unbö sidun lañ rö midagpan u pen ne niñön gimön, Ebrahim hadame dagol gau ga u niñö, a gipan?” ö gila.

⁵⁸ Hageila, Jisas kalip haga, “Kalöp niñö yabiñ hagabin, Ebrahim nip yag dauagep adö u, Yad Midpin,” a ga.*

⁵⁹ Jisas anig hageia, nip kabö ju al pak linig geila, pen God sabe gep ram raul mideia u hil gi löm höñ amöm ara.

9

Bi ap yag daula ññi u nöp amgö we ga, Jisas gö amgö ññi niña

¹ Pen Jisas bi nipe gau aip amöl gi niñla, bi yag daula ññi u nöp amgö we ga ap mideia.

² Jisas bi nipe gau bi anibu niñöm Jisas nip hagla, “Manö hag ñeb bi. Bi an nan si nan naij gajip, bi anibi yag daula ññi u amgö nipe u we ga? Nipe ke aka nime nap gajil göp?” ö gila.*

³ Hageila, Jisas haga, “Amgö nipe we ga u, nipe ke aka nime nap nan si nan naij gajil gagöp. Pen amgö nipe we ga u, niñi bi gau God nipe Bi klö unbö ke a göm niñ aij gilañ a göm ga.*

⁴ Miñi sidö añ magö i, Bi yip yuö aunö u, wög nip u gun. Sib ginig gab niñöm hon wög gun rö lagnab.

⁵ Yad niñön naböñ il i midpin magö i, niñi bi niñön naböñ il i midpal gau mailö kale u yad midpin,” a ga.*

⁶ Jisas manö anibu hagöm, niñön yan kiñu alöm, gö kiñu lö, udöm bi amgö we ga u nip amgö nipe au löm,*

⁷ haga, “Siloam wanö ammön, amgö ne u ññi limön,” a ga. Anig göm hag yuö, am ññi löm, amgö u ññi

niñöm, ram nipe ara. Siloam manö il u “Yuö Ara” a gipal.

⁸ Pen niñi bi ram yam nipe aip jim ñöl gau abe, nöd nipe nan asib gimidöp niñmidal niñi bi gau abe hagla, “Bi i, bi au asik midöl gi, nan asib gimidöp u rö löp,” a gila.

⁹ Hageila, rimnap hagla, “Yau me, bi anibu nöp,” a gila. Rimnap pen hagla, “Wasö. Bi anibu rö löp u pen bi i bi ke niñö,” a gila. Anig hageila, bi anibu nipe ke haga, “Yad me bi anibu,” a ga.

¹⁰ Hageia, nip hagla, “Amgö nöp u aige göm kamij löp?” ö gila.

¹¹ Hageila haga, “Bi Jisas a gipal u, niñön yan kiñu alöm, gö kiñu lö, udöm amgö yad u löm hagöp, ‘Siloam wanö ammön, amgö ne u ññi limön,’ a gö, am amgö yad u ññi lem, adij amgö ññi niñbin,” a ga.

¹² Hageia hagla, “Bi anibu miñi gai?” ö gila. Hageila haga, “Yad niñagpin,” a ga.

Bi Perisi gau, “Bi amgö we ga u aige göm kamij löp?” ö gila

¹³⁻¹⁴ Pen Jisas gö amgö ññi niña bi anibu, Juda kai God nip sabe gep ññi kale u anig ga u me, niñi bi rimnap bi anibu nip dam bi Perisi mideila au aula.

¹⁵ Bi Perisi bi anibu nip hagla, “Ne aigöl gimön amgö ññi niñban?” ö gila. Hageila haga, “Jisas niñön kiñu ap udöm, amgö yad u lajip, yad am amgö yad u ññi lem, uri amgö ññi niñbin,” a ga.

¹⁶ Anig hageia, bi Perisi rimnap hagla, “God nip sabe gep ññi u anig ga rö, nipe God nip sabe gep ññi lo u rib jua. Anib u, hon niñbun, God nip yuö auagöp,” a gila. Anig hageila, bi kale rimnap pen hagla, “Bi nan si nan naij gep ap midaip, nipe aigöl göm nan gagep anibu giböp?” ö gila. Anig hagöm kale ke nöp asik ke ke lila.

¹⁷ Bi Perisi gau, bi anibu nip kauyan hag niñöm hagla, “ ‘Bi amgö

* 8:58: Jon 1:1 * 9:2: Esi 18:20; Luk 13:2,4 * Mak 8:23

9:3: Jon 11:4 * 9:5: Mad 5:14; Jon 8:12 * 9:6:

yad gö amgö ñil nîjbin, ' a gîpan u, ne bî anîbu bî nîhôn, a gî gasî nîjban?" ö gîla. Hageila haga, "Yad nîjbin nîpe bî God manö hagep bî ap," a ga. *

18 Pen Juda bî kub gau, bî amgö we ga kamîj la manö anîbu udagöm, nîme nap hanîp auil, a gîlô, ber mîhau aueilö,

19 hagla, "Ñî i ñî kale aka?" gîla. Hageila haglô, "Yau, ñî u ñî hol," a gîlô. Hageilô hagla, "Kale nîp amgö we halö yag daulö aka?" gîla. Hageila haglô, "Yau, nîp amgö we halö yag daulo," a gîlô. Anîg hageilô hagla, "Anîb u, uri aigöl göm amgö ñil nîjabin?" ö gîla.

20-23 Hageila, kale ber pen hadö nîjlä, Juda bî kub anîb gau nöd manö kîö adö ap hagöm hagla, "Nîbi bî an an Jisas nîpe Kraîs u a göm waiö hagnaböl gau, Juda magum gep ram anîbu kauyan auagnaböl," a gîla. Manö hagla anîbu hadö nîjmil me, pîrîkmil, haglô, "Ñî u, ñî hol mîdöp u, nîjbul; ñî hol anîbu amgö we halö yag daulo u abe nîjbul; pen mîñî aigöl göm amgö ñil nîjabin u nîjagpul; bî an nîpe gajîp amgö nîjabin u abe hol nîjagpul. Pen nîpe ñî pro wasö; nîpe ke hag nîjabin u, hagnab," a gîlô.

24 Anîg hagailö, bî kub gau bî anîbu nîp kauyan wîñ allö aueia hagla, "Nöp kamîj löp anîbu, God amgö ilö nîpe u manö nîjô nöp hag. Hon nîjabin, bî hagajun u, bî anîbu bî nan si nan naij gep bî ap," a gîla.

25 Anîg hageila, bî anîbu pen haga, "Nîpe bî nan si nan naij gep bî ap aka wasö, yad nîjagpin. Yad nan añî ap nöp nîjabin. Nöd amgö we gî mîdainö pen mîñî amgö ñil nîjabin," a ga.

26 Hageia hagla, "Nöp aigege göm gajîp, amgö nîjabin?" ö gîla.

27 Hageila haga, "Yad kalöp mîdö nöp hag ñîbin u pen kale manö yad u udagpin. Nîhôn gînîg manö mîdö nöp hagajîn manö u kauyan hag a gîmim hagabim? Kale ke u rö nöp bî

nîpe ap mîdun a gîmim hag nîjabin aka?" ga.

28 Anîg hageia, nîp mulu kal nîjöm, nîp manö naij hagöm hagla, "Hon Mosîs bî nîpe me, pen ne bî yîharîj u bî nîpe ap!

29 God Mosîs nîp manö hag ñö hagnîdöp u nîjabin, pen bî i gai nîbö auöp u nîjagpun!" a gîla.

30 Hageila haga, "Ake! Bî game! Nîpe amgö yîp u gö kamîj löp, pen nîpe gai nîbö u kale nîjagpin me!

31 Pen hon nîjabin, nan si nan naij göl gî, God nîp sabe gaiöl u, nîpe manö kale udagnab; nîbi bî God nîp nîj udöm, manö hagöp rö göl gî, nîp sabe gaiöl u, nîpe manö kale nîjabin. *

32 Mînönj nabönj gî la ñîn u rîköl, mîd dap mîñî mîdpun ñîn i, nîbi bî amgö we halö yag daula ap gö kamîj laga.

33 Bî anîbu God yuö auagböp, nîpe nan ap gînim rö lagböp," a ga.

34 Anîg hageia, kale pen hagla, "Name nöp yag daua ñîn u, bî nan si nan naij gep u yag daula pen ne hanîp manö hag ñînîg gabön ar? Anîg hagnön, Juda magum gep ram i kauyan auagnabön," a göm, nîp ud mamö gî dam höj yan yula. *

Nîbi bî Jisas nîp nîj udagpal gau, amgö we rö mîdpal

35 Pen bî anîbu nîp ud höj yula, Jisas manö anîbu nîjöm, am nîp ulhai nîjöm haga, "Ne Bî Ñî nîpe nîp nîj udpan?" ö ga.

36 Hageia haga, "Bî Ñî nîpe bî an? Bî anîbu me u, a gö, yad nîp nîj udnam," a ga.

37 Anîg hageia, Jisas haga, "Bî anîbu mîdö nöp nîjabin. Me ne aip manö hagabul i," a ga.

38 Anîg hageia, bî anîbu Jisas mîdeia îl au kugom yîmöm haga, "Bî Kub! Yad nöp nîj udabin," a ga.

39 Hageia, Jisas haga, "Yad mînönj nabönj îl i aubin u, nîbi bî mînönj nabönj îl i mîdpal gau kalîp nîme

lɪnɪg aubin. Nɪbi bɪ amgö we ga gau mailö apöm nɪɲnaböl; pen nɪbi bɪ hon hadö nɪɲ aij gɪpun a göm, mailö arö göm, sɪb yaɲ aramöm nɪɲagnaböl.

⁴⁰ Anɪg hageia, bɪ Perisi söl anɪb au mɪdeila rɪmnap, manö anɪbu nɪɲöm hagla, “Anɪg hagpan u, hon abe amgö we göp, a gɪmön hagabön ar?” a gɪla. *

⁴¹ Hageila, Jisas haga, “Kale amgö we mɪdaibep rö, nan si nan naj gɪpim u manö kub udagbep; pen nɪɲ aij gɪpun, a gɪpim u me, kale gac halö mɪdmim manö kub udnabim,” a ga.

10

Kaj Sipsip Mukep Bɪ Aij u

¹ Jisas manö ap hod rɪköm haga, “Yad kalöp nɪɲö yabɪt hagabin, kaj sipsip mɪdpal waryö raul u arnɪg, ajöɲ ɪt yɪjɪg göl mɪgan u mɪdö nɪɲöl gɪ, yɪharɪɲ ramö au raɫa göm arnaböl gau, kale nan si udep nɪbi bɪ.

² Bɪ sipsip mukep u, yɪharɪɲ ramö u raɫa göm aragnab; ajöɲ ɪt yɪjɪg göl mɪgan u nöp amöm, waryö raul mɪgan yaɲ arnab.

³ “Pen bɪ sipsip mukep u amjakö, bɪ ajöɲ ɪt abad mɪdöp u nɪp nɪɲ aij gɪnab rö, adan u hiɪknab. Pen sipsip gau u rö nöp, bɪ anɪbu maj mɪgan nɪp u nɪɲnaböl rö, sipsip nɪpe ke gau hib ñöl gɪ paɲɪd höɲ arnab.

⁴ Sipsip nɪpe paɲɪd höɲ aramöm, nɪpe nöd gö nɪɲöl gɪ, kale maj mɪgan nɪpe u nɪɲnaböl rö, nɪp hain gɪnaböl.

⁵ Pen bɪ ke nɪbö ap ap hagö, nɪp hain gagnaböl; maj mɪgan nɪpe nɪɲagnaböl rö, pɪrɪk arnaböl,” a ga.

⁶ Jisas anɪgöl manö hod rɪköm haga pen manö hagab adö u a göm rɪk nɪɲagla.

Jisas nɪpe Sipsip Mukep Bɪ Aij u

⁷ Jisas manö rɪk nɪɲagla rö, nɪpe kauyaɲ haga, “Yad kalöp nɪɲö yabɪt hagabin, yad ke sipsip gau ajöɲ arep mɪdpin.

⁸ Pen, ‘Hon kaj sipsip mukep bɪ,’ a göm, nöd aula bɪ gau, kale magöɲhalö nan si udep bɪ mɪdmɪdal. Sipsip gau manö kale u nɪɲagmɪdal. *

⁹ Pen yad ke sipsip gau ajöɲ arep rö mɪdpin. Nɪbi bɪ yɪp apöm waryö raul mɪgan arnaböl gau, kamɪɲ nöp mɪdeinaböl. Ajöɲ amɪl apɪl göl gɪ, nan uɫaɲ uɫaɲ ñɪɲnaböl.

¹⁰ Bɪ si udep gau, nan si udnɪg, wip alnɪg, gɪ naj gɪnɪg nöp aubal. Pen yad aunö u, kalöp gɪnö, kale kamɪɲ pör mɪdep magö anɪbu udmim, kamɪɲ mɪd aij gep adö u nöp mɪdpe araɲ a gem aunö.

¹¹ “Yad Sipsip Mukep Bɪ Aij. Sipsip Mukep Bɪ Aij u, kaj sipsip gau a göm umnab. *

¹² Bɪ au mani udnɪg kaj sipsip abad mɪdeinab u, bɪ kaj sipsip mukep yɪjɪg göl wasö; sipsip gau sipsip nɪpe wasö u me, kain hauɫ gau auaiöl u nɪɲöm pɪñɪɲ gɪ arnab. Anɪb u me, kain hauɫ anɪb gau sipsip gau kalɪp yu gɪ dam ke gau gau yunaböl. *

¹³ Bɪ anɪbu mani udnɪg kaj sipsip abad mɪdöm, sipsip gau kalɪp gasɪ nɪɲagnab u me, pɪñɪɲ gɪ arnab.

¹⁴⁻¹⁵ “Yad Sipsip Mukep Bɪ Aij. Bapi hol apɪl pen pen nɪɲ aij gɪpul rö, yad sipsip gau aip pen pen nɪɲ aij gɪpun. Anɪb u, yad kalɪp a gem umnabin. *

¹⁶ Sipsip waryö raul mɪgan i mɪdpal nöp wasö, sipsip rɪmnap halö mɪdpal. Sipsip anɪb gau u rö nöp udnabin. Kale u rö nöp manö yad u nɪɲnaböl. Sipsip raul mɪgan añɪ ap magum gɪ mɪdöm, bɪ mukep kale añɪ ap nöp mɪdöm gɪnab. *

¹⁷ “Yad kalɪp nan a gem umem uraknabin rö, Bapi yɪp mɪdmagö löp. *

¹⁸ Nɪbi bɪ rɪmnap gasɪ kale nɪɲöm gɪlö umagnabin; yad ke umnam a gem umnabin. Yad ke umnam a gem umnabin; yad ke uraknam a gem uraknabin. Anɪb u, Bapi yad, ne

* **9:40:** Mad 15:14 * **10:8:** Jer 23:1-2; Esi 34:2-3

* **10:14-15:** Mad 11:27; 1Jn 3:16

* **10:16:** Ais 56:8; Esi 34:23

* **10:11:** Sam 23:1; Rep 7:17

* **10:12:** Ap 20:29

* **10:17:** Plp 2:8-9

unbö g+mön a ga manö n+pe u udem, haga rö nöp g+nabin,” a ga.

19 Jisas manö an+bu hagö, Juda kai kauyaŋ as+ik böŋ u ke, böŋ u ke löm,

20 r+imnap hagla, “N+pe k+jaki aban alö, manö piral hagab u, n+hön g+nig manö n+pe u n+ŋabim?” ö g+la.

21 An+ig hageila, r+imnap pen hagla, “N+pe k+jaki aban alböp u, an+ig hag aij gagböp. Pen k+jaki aban alö, aigöl göm n+bi b+ amgö we ga gau gö kauyaŋ n+ŋblap?” ö g+la.

22 Pen hainö Juda n+bi b+, God sabe gep ram u+ aij m+idöp u m+ñ m+ñ gep ñ+n kub u m+ñi, a göm, Jerusalem am magum g+la. Pen ñ+n kub an+bu, ram y+gön ñ+n u me,

23 Jisas n+pe God sabe gep ram höŋ adö “Solomon Ram Bada” a g+m+idal u ajeia n+ŋöl g+,

24 Juda n+bi b+ gau Jisas m+deia au apöm hagla, “Han+p gö pör nöp abad m+dagaiun; ne Kraiss u m+daimön u, waiö hagö n+ŋun,” a g+la.

25 Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp hadö hagnö pen manö yad u manö n+ŋö a g+mim n+ŋ udagpe. Bapi yad klö n+pe udem nan gagep gau g+pin u n+ŋmim, manö yad u manö n+ŋö a g+mim n+ŋ udbep.

26 Pen sipsip yad m+dagpim rö, manö yad u manö n+ŋö a g+mim n+ŋ udagpe.

27 Sipsip yad gau manö yad hagabin n+ŋbal; yad kal+p n+ŋbin n+ŋöm kale y+p hain g+pal.

28 Y+p hain g+pal gau, kal+p kam+ŋ pör m+dep magö u ñabin u me, kale umagnaböl. Ñ+magö adö yad m+dpal rö, n+bi b+ r+imnap apöm kal+p +p g+ ud aröl rö lagöp. *

29 Bapi yad kal+p ud y+p ñöb u, n+pe B+ klö unbö ke yab+ m+idöp me. Ñ+magö adö n+pe m+dpal rö, n+bi b+ r+imnap apöm kal+p +p g+ ud aröl rö lagöp.

30 Bapi ke, yad ke, wasö; hol ap+il a+ŋ yab+ m+dpul,” a ga.

31 Jisas an+ig hageia, Juda kai n+p kauyaŋ kabö ju pak+nig geila.

32 An+ig geila, Jisas kal+p pen haga, “Bapi y+p hagö, kale m+daibe n+ŋöl g+, nan aij ke ke iru nöp g+nö. Pen nan aij g+nö an+b gau, adö mai g+ naij g+nö n+ŋmim, y+p al pak l+nig gabim?” ö ga.

33 Hageia hagla, “Nan aij adö an+b gau n+ŋun, nöp al pak l+nig gagabun; ne b+ yab+ pen, yad God rö m+dpin, a g+mön, God hib n+pe dap lug g+pan u me, nape al pak l+nig gabun,” a g+la. *

34 An+ig hageila, Jisas haga, “Lo kale ke ad+ŋ ap kal+ kl+ñ r+iköm hagla, ‘God n+pe haga, ‘Kale ke god rö m+dpim,’ a ga,’ a g+la. *

35 God Manö u manö ap piral ha-gagnab; pör nöp pör nöp n+ŋö nöp m+deinab. God n+pe n+bi b+ y+har+ŋ gau manö hagaj+n an+bi ñöm, ‘Kale god rö m+dpim,’ a ga.

36 Pen yad, yad m+nöŋ naböŋ i+ i aubin u, Bapi y+p wög n+pe hag löm hag yuö aubin. Pen yad God Ñ+ n+pe m+dpin a g+nö manö an+bu n+ŋmim, kale n+hön g+nig, God hib n+pe hag pro gab, a g+mim, y+p al pak l+nig gabim?

37 Yad God wög n+pe geinabin u, manö yad n+ŋ udmim. Wasö u, wasö.

38 Pen manö yad n+ŋ udagun, a g+nabim u, yad nan gagep rö g+pin gau n+ŋmim, n+ŋ udmim. Kale an+ig göl n+ŋ udmim me, yad Bapi aip m+dpin Bapi yad aip m+idöp u n+ŋnabim,” a ga. *

39 Jisas n+p kauyaŋ ud s+si lun a g+la u pen agam+ŋ hil g+ löm ara.

40 Jisas an+ig hil g+ amöm, kauyaŋ ñ+g Jodan juöm böŋ lödan amöm, Jon nöd m+idöm n+bi b+ ñ+g pak ñ+m+idöp ram m+nöŋ r+igon gau am m+deia. *

41 N+bi b+ iru nöp m+deia u apöm hagla, “Jon nan gagep rö r+imnap gagm+idöp, pen n+pe b+ i n+p a göm, manö n+hön n+hön

* 10:28: Jon 3:16; 6:39 * 10:33: Lep 24:16 * 10:34: Sam 82:6 * 10:38: Jon 14:10-11 * 10:40: Jon 1:28

hagm+idöp u, magöñhalö manö n+ñjöp nöp hagm+idöp,” a g+la.

⁴² An+ig hagöm, n+ibi b+ m+igan an+ibu m+ideila gau iru nöp Jisas n+ip n+ñj udla.

11

Lasaras uma

¹ Ram r+ñg aglö Bedani n+ibö b+ ap nan ga; hib n+ipe u Lasaras. B+ an+ibu, n+ñ+n n+ipe m+ihöp m+idm+idil; ap Maria, ap Mada. *

² Maria me, Jisas n+ip ma k+id n+ipe u wel hon g+ ñöm, umagö n+ipe ud ñ+k g+ yua n+ibi an+ibu. N+mam n+ipe Lasaras nan ga. *

³ Lasaras n+ñ+n m+ihau Jisas n+ip manö b+g yumil haglö, “B+ Kub! B+ m+idmagö ne u nan göp,” a g+ilö.

⁴ Pen Jisas manö hag yulö an+ibu n+ñjöm haga, “N+ipe nan göp pen böñ nöp umagnab. Pen God n+ipe ke n+ñjöp rö, n+ipe k+ö ke n+ipe gö, n+ibi b+ gau God hib n+ipe u abe, God Ñ+ hib n+ipe u abe haglö adö arnab, a göm ga,” a ga. *

⁵ Jisas n+ipe Mada, n+ñ+n n+ipe Maria, n+mam kale Lasaras kal+ip yam m+idmagö lim+idöp.

⁶ Pen Lasaras nan ga manö an+ibu n+ñjöm, Jisas n+ip n+ñg y+ñ+d araga; ram m+ñjöp m+ideia au ñ+n m+ihöp halö m+ideia.

⁷ Ñ+n m+ihöp lugö, b+ n+ipe gau kal+ip haga, “Ram m+ñjöp Judia ado g+ arun,” a ga.

⁸ An+ig hageia, b+ n+ipe gau hagla, “Manö hag ñeb b+. Rol magö u nöp, b+ Juda gau nöp kabö ju pakn+ig geila u pen ne kuöyañ ram m+ñjöp an+ibu ado g+ arn+ig gabön aka?” g+la.

⁹ Hageila, Jisas haga, “Kale n+ñbim, ñ+n añ+ ap, aua unbö m+igan lañ nöp m+idöp. N+ibi b+ mailö halö ajeinaböl gau, m+ñjöp naböñ mailö an+ibu mailö ñö, nan r+imnap kalpe li ludö arö ap lug pakagnaböl.

¹⁰ Pen n+ibi b+ s+ibön yañ ajeinaböl gau, mailö kale m+idagö, nan r+imnap

kalpe li ludö arö ap lug paknaböl,” a ga.

¹¹ Jisas an+ig hagöm, manö ap halö kal+ip hagöm haga, “B+ n+ñeb hon Lasaras hon hanab; pen yad amem n+ip hagnö urak aunab,” a ga.

¹² Hageia, b+ n+ipe gau pen hagla, “B+ Kub. N+ipe hanab a g+pan rö, kam+ñ linab,” a g+la.

¹³ Jisas n+ipe Lasaras hadö umöb u n+ñjöm, “Lasaras hon hanab,” a ga. Pen b+ n+ipe gau Jisas manö n+ipe n+ñjöm, Lasaras y+har+ñ hon hanab a g+ gas+ n+ñla.

¹⁴ B+ n+ipe gau n+ñgagap adö m+ideila n+ñjöm Jisas kal+ip waiö hagöm haga, “Lasaras hadö umöb.

¹⁵ Pen yad Lasaras aip m+idagainö umöb u, kalöp nan a gem m+ñ m+ñ g+pin. An+ig göp u me, kale manö yad n+ñj udmim rö löp. Pen Lasaras m+idöp au arun,” a ga.

¹⁶ Hageia, Domas Didimas n+ipe Jisas b+ n+ipe r+imnap gau kal+ip haga, “Hon magöñhalö manö hag ñeb b+ hon aip ram m+ñjöp Judia arno, n+ip al pak löm, han+ip abe al pak löl,” a ga. *

Jisas Mada Maria añ+il m+ihau kal+ip manö haga

¹⁷ Pen kale ram r+ñg aglö Bedani amjakeila, n+ibi b+ gau Jisas n+ip hagla, “Lasaras uma r+göl g+no, ñ+n m+ihau m+ihau padiöp,” a g+la.

¹⁸ Pen ram r+ñg aglö Bedani an+ibu, Jerusalem söl au, kilomida unbö m+ihau n+igan rö nöp m+idm+idöp rö me,

¹⁹ Lasaras umö, Juda n+ibi b+ iru nöp apöm, Mada Maria añ+il m+ihau mög n+ñjöm m+ñjöp magö g+ m+ideila.

²⁰ Pen Jisas auab, a g+ilö, Mada n+ñjöm, n+ñ+n Maria n+ip ram u arö göm, am Jisas n+ip n+ñg ara.

²¹ Mada n+ipe am Jisas n+ip n+ñjöm haga, “B+ Kub. Ne i m+idaibnap, mam yad Lasaras umagböp.

²² Pen yad n+ñbin, m+ñi God n+ip nan n+ñön hag n+ñeinabön, hagnabön rö g+inab,” a ga.

* 11:1: Luk 10:38-39 * 11:2: Jon 12:3 * 11:4: Jon 9:3 * 11:16: Mak 14:31

23 Hageia, Jisas haga, “Namam kuöyaŋ uraknab,” a ga.

24 Hageia, Mada haga, “Yad niŋbin manö kub hagep ñ+n u uraknab,” a ga. *

25 Hageia, Jisas haga, “Yad ke giñö niñi bi uraknaböl; yad ke giñö niñi bi kamij m+deinaböl. Niñi bi yip niñ udöm umnaböl gau, kamij m+deinaböl.

26 Niñi bi kamij m+dom yip niñ udnaböl gau, umagnaböl; pör nöp pör nöp kamij m+deinaböl. Manö hagabin an+bi niñ udpan aka?” ga.

27 Jisas an+g hageia, Mada haga, “Bi Kub. Yaue, yad niñbin, ne me Kraiss u, God Ñi niñe m+noñ naböñ i aunab, a gi+m+dal u nöp,” a ga. *

28 Mada manö an+bu hagöm, ram ado gi amöm, niñ+n niñe Maria niñ r+m+id il gau mumug r+köm haga, “Manö hag ñeb bi hadö auub; nöp mai a göm hag niñab,” a ga.

29 Maria manö an+bu niñöm y+iñ+d uraköm, Jisas niñ niñ+g ara.

30 Pen Jisas ram r+iñ+g aglö Bedani hadö auaga; Mada niñ niñ+g m+gan an+bu au nöp m+deia.

31 Maria niñe an+g y+iñ+d arö, Juda niñi bi niñ aip ram raul m+deila gau hag niñla e, wip r+göl dan m+iñ+g giñ+g arab, a göm, arö niñöl gi hain arla.

32 Maria am Jisas niñ niñöm, m+deia ma il au maben y+möm haga, “Bi Kub, ne aui m+daibnap, mam yad umagböp!” a ga.

33 Pen Maria abe, Juda niñi bi niñe aip aula gau abe m+iñ+g geila u niñöm, Jisas gasi hibur m+dmagö niñe mög kub yab+il ga.

34 An+g gö, Jisas haga, “Niñ r+göl gi+pim gai?” ö ga.

Hageia hagla, “Auö am niñun,” a ga.

35 Jisas amgö ñ+g luga.

36 Jisas amgö ñ+g lugeia u niñöm, Juda niñi bi gau niñöm hagla,

“Niñim! Lasaras niñ m+dmagö yab+il löp!” a gi+la.

37 Riñnap pen hagla, “Niñe bi amgö we ga u niñ gö amgö ñ+il niñ+g rö, niñöm giñ+g nan bi an+bi niñ ga u gö kamij laga?” ö gi+la. *

Jisas Lasaras niñ gö, uraka

38 Pen Jisas kuöyaŋ gasi hibur m+dmagö niñe mög kub yab+il niñöm, Lasaras niñ r+göl gi+la m+gan u amjaka. Wip r+göl gi+la an+bu, kabö m+gan ap r+göl gi+la; pen kabö kub ap ud ajöñ p+il gi+lo m+deia.

39 Pen Jisas bi gau haga, “Kabö u ud yuim,” a ga.

Jisas an+g hageia, bi Lasaras uma an+bu niñ+n niñe Mada haga, “Bi Kub, wip u umö r+göl gi+no, ñ+n m+hou m+hou padiöp u, hañ+g naij yab+il aunab,” a ga.

40 Hageia, Jisas pen haga, “Nöp niñöm hagaj+n? Nöp hagpin, ‘Yip niñ ud m+dmön me, God klö niñe ke niñ+gön,’ a gi+pin,” a ga.

41 An+g hageia, kabö u ud yulö, Jisas gi+lan gi niñöm haga, “Bapi, yad nöp hag niñ+g yip niñban u, nöp aij a gabin.

42 Yad nöp hag niñ+g yip pör niñban u hadö niñbin, pen manö hagabin an+bi, niñi bi aui urak m+dpal gai, ne nöp yip yuö aunö u niñ udöl, a gem hagabin,” a ga.

43 Jisas an+g hagöm, meg m+gan dap ranöm haga, “Lasaras, ne höñ aui au!” a ga.

44 Hageia, wañ+g niñ ma niñ wam wam haluöm, nab+c maj m+gan wañ+g wam wam göm, dam r+göl gi+la wañ+g gau, an+g göl m+do niñöl gi, wip he m+lo u urak wañ+g halö wam wam göm höñ aua. Auö, Jisas bi gau kalip haga, “Wañ+g niñ wam halubim gau hub+k yube arañ,” a ga. Hageia, haga rö gi+la.

Jisas niñ alun a göm gasi u niñla (Mad 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

* 11:24: Jon 6:40 * 11:27: Jon 6:69 * 11:37: Jon 9:6 * 11:45: Jon 7:31

45 Juda n̄ibi b̄i Maria n̄ip n̄iηn̄ig aula an̄ib gau, Jisas Lasaras n̄ip gō uraka u n̄iηōm, n̄ibi b̄i iru n̄ōp Jisas n̄ipe Krai u a gōm, n̄ip n̄iη udla. *

46 Pen r̄imnap adō ḡi b̄i Perisi m̄ideila au amōm, Jisas ga an̄ibu kal̄ip hag n̄ila. *

47 Hag n̄eila, b̄i Perisi gau abe, b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i kub gau abe, kale Juda Kansol manō ud as̄ik l̄im̄idal b̄i kub gau kal̄ip wiñ allō, am magum geila, kal̄ip hagla, “B̄i an̄ibu nan gagep iru n̄ōp gab u, hon n̄ihōn ḡinabun?”

48 Hon n̄iηun arō ḡino, n̄ipe an̄ibu n̄ōp gō arō, n̄ibi b̄i magōηhalō n̄ip n̄iη udōm, kiη kub hon a geinabōl u, Rom b̄i kub gau apōm, God sabe gep ram hon u ḡi naij gōm, han̄ip Juda n̄ibi b̄i ḡi naij gōm, ḡinabōl,” a ḡila.

49 Pen m̄i an̄ibu n̄ōp, b̄i ap n̄ip hag l̄ilō, n̄ipe b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i kub yab̄i u m̄ideia. B̄i an̄ibu hib n̄ipe Kaiapas. N̄ipe magum geila aη u manō hagōm haga, “Kalōp gas̄i lagōp.

50 Yad kalōp hagabin, b̄i añi ap umō hon magōηhalō kam̄iη arnabun u aij; hon magōηhalō umnabun u naij,” a ga.

51 Kaiapas n̄ipe manō haga an̄ibu, n̄ipe ke hagaga; n̄ipe b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i kub yab̄i m̄i an̄ibu m̄ideia rō, n̄ipe nan n̄ihōn n̄ihōn hainō ḡinab gau gas̄i n̄iηōm, Jisas n̄ipe Juda n̄ibi b̄i gau kal̄ip a gōm umnab, a ga.

52 Pen Juda kai kal̄ip n̄ōp wasō; n̄ibi b̄i God n̄i pai n̄ipe udn̄ig gab gau magōηhalō ud j̄im n̄ōm lō, iñ n̄ipe añi yab̄i m̄ideinabōl, a gōm umnab, a ga. *

53 An̄ib u, n̄in an̄ibu iñ gōm, Juda b̄i kub an̄ib gau Jisas n̄ip aige gun alun, a gōm, p̄ōr n̄ōp manō an̄ibu n̄ōp hag am̄il ap̄il ḡi m̄ideila. *

54 Juda b̄i kub gau Jisas n̄ip aln̄ig geila u n̄iηōm, Jisas n̄ipe ram m̄inōη kale ram m̄inōη Judia waiō

ajagm̄idōp; n̄ipe b̄i n̄ipe gau aip ram m̄inōη Judia au ju am Epraim daun amjakōm, m̄inōη nabōη kabō n̄ōp m̄idm̄idōp goł au m̄idm̄idal.

55 Pen Juda kai Pasopa n̄in kub kale u s̄ōl s̄ōl ga n̄iηōm, n̄ibi b̄i iru n̄ōp ram m̄inōη kale ke gau arō gōm, hon God amgō ilō n̄ibi b̄i uñ aij m̄idun, Pasopa nan n̄iηun, a gōm, wōg adō kale hadame gau ḡim̄idal rō ḡin̄ig Jerusalem arla.

56 Kale Jerusalem apjakōm, Jisas n̄ip uñhai n̄iη m̄ideila. Kale amōm God sabe gep ram raul m̄igan u m̄idōm, Jisas mai, a gōm, pen hag n̄iηō pen hag n̄iηō gōm hagla, “Kale n̄ihōn gas̄i n̄iηbim? N̄ipe Pasopa n̄in i aunab aka wasō?” ḡila.

57 Pen God n̄ip nan sabe gep b̄i kub gau abe, b̄i Perisi gau abe, manō ap hagla, “N̄ibi b̄i ap Jisas n̄ip n̄iηain̄im u, n̄ipe ap han̄ip hageinab, hon am n̄ip ud sis̄i lun,” a ḡila.

12

Maria Jisas n̄ip wel hañiη aij auēp li n̄a

(Mad 26:6-13; Mak 14:3-9)

1 Pasopa nan n̄iηn̄ig ḡila u, n̄in unbō kagoł j̄iη u n̄ōp m̄idō n̄iηōl ḡi, Jisas Lasaras uma n̄ip gō uraka ram n̄ipe u ara. Ram r̄it̄ig aglō an̄ibu hib Bedani. *

2 Bedani amōm, nan n̄iηun, a gōm, Jisas u, Lasaras u, n̄ibi b̄i r̄imnap abe, as̄ik m̄ideila n̄iηōm, Mada nan magō gau n̄ime la. *

3 Niñin Maria pen, wel hañiη aij mani kub yab̄i raubal barol ap dapōm, Jisas ma adō u hoη ḡi n̄ōm, umagō n̄ipe u udōm ma n̄ipe iñi ga. An̄ig geia, wel hañiη aij an̄ibu, ram raul an̄ibu magōηhalō hañiη ara. *

4 An̄ig geia, Judas Iskariod, Jisas b̄i n̄ipe au n̄ip hainō mumug n̄iηa b̄i an̄ibu, hañiη aij an̄ibu n̄iηōm haga,

5 “Mani kub yab̄i raubal wel an̄ibi rō yuōm, mani udōm, n̄ibi b̄i nan m̄idagōp gau kal̄ip n̄ibōp u aij. B̄i

* 11:46: Luk 16:31 * 11:52: Jon 10:16 * 11:53: Jon 5:18 * 12:1: Jon 11:1,43 * 12:2: Luk 10:40 * 12:3: Luk 7:37-38

wel anı̄b rö raunı̄g gab u, nı̄pe rakın unbö sı̄duñ lañ wög göm mani udöm amöm wel anı̄bi raunab,” a ga.

⁶ Nı̄pe anı̄g haga u, nı̄bi bı̄ nan mı̄dagöp gau mög nı̄ñöm hagaga; nı̄pe mani wadı u ud ajöm, rı̄mnap agamı̄j si udmı̄döp u me anı̄g haga.

⁷ Pen Jisas haga, “Nı̄p hag gagmön. Yı̄p rı̄göl gı̄naböl ñın u lı̄ ñını̄g dap löp u, uri dap lı̄ ñöb.

⁸ Nı̄bi bı̄ mani mı̄dagöp gau aip pör mı̄deinabim; pen yad aip pör mı̄dageinabim,” a ga. *

Lasaras nı̄p agamı̄j alun, a gı̄la

⁹ Jisas Bedani ap mı̄döp a gı̄la manö anı̄bu nı̄ñöm, Juda nı̄bi bı̄ iru nöp gau nı̄p nı̄ñı̄g arla. Pen Jisas nı̄p nöp nı̄ñı̄g aragla; Lasaras bı̄ uma Jisas gö uraka bı̄ anı̄bu nı̄p abe nı̄ñı̄g arla.

¹⁰⁻¹¹ Pen Lasaras uma Jisas nı̄p gö uraka rö, Juda nı̄bi bı̄ iru nöp nagı̄ adö kale gı̄ mı̄dmı̄dal u arö göm, Jisas nı̄p nı̄ñ udla. Anı̄g geila, bı̄ God nı̄p nan sabe gep bı̄ kub gau, Lasaras nı̄p abe alnabun, a göm gası̄ u nı̄ñla. *

Jisas kiñ rö Jerusalem ara

(Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹² Ruö, nı̄bi bı̄ iru yabıt Pasopa nan ñı̄ñı̄g aula gau, Jisas Jerusalem auab a gı̄la manö anı̄bu nı̄ñöm,

¹³ nı̄p am nı̄ñun, a göm, galon u tañ rı̄k dap lö l gı̄, wı̄ñ kub alöl gı̄ hagla, “Bı̄ Kub hib nı̄pe u hagno adö arañ!”

“Bı̄ Kub nı̄pe Bı̄ nı̄pe anı̄bi yuö auöp me i!”

“Nı̄pe Bı̄ aij. Hib nı̄pe hagno adö arañ!”

“Nı̄pe Isrel Kiñ auab me i! Hib nı̄pe hagno adö arañ!” *

¹⁴ Jisas kaj donki marep ap udöm, adö anı̄bu ası̄köm areia. Anı̄g ga u, God Manö u kalı̄ kılın rı̄köm hagla rö nöp ga. God Manö adı̄ñ anı̄bu kalı̄ kılın rı̄köm hagla, *

¹⁵ “Saion pai, ne pı̄ñı̄ñ gagmön.

Kiñ ne u kaj donki marep adö u ası̄köm auab,” a gı̄la.

¹⁶ Ga ñın anı̄bu, Jisas bı̄ nı̄pe gau, God nı̄pe anı̄g gı̄nab a ga rö nöp gab u a göm nı̄ñagla; pen hainö Jisas umöm uraköm, God ram mı̄nöh kumi kabö adö lañ au hadö ara ñın anı̄bu nöp, Jisas bı̄ nı̄pe gau gası̄ nı̄ñ aij göm nı̄ñla, Jisas Jerusalem arı̄a ñın anı̄bu nan nı̄ñöh nı̄ñöh nı̄p gı̄la gau, nöd God manö hagep bı̄ gau God Manö kalı̄ kılın rı̄köm hagla rö nöp gı̄la. *

¹⁷ Jisas Lasaras uma nı̄p gö uraka u, nı̄bi bı̄ nı̄ñöl mı̄deila gau manö anı̄bu hag amıl apıl gı̄ mı̄deila.

¹⁸ Anı̄b u, nı̄bi bı̄ iru nöp nan gagep ga anı̄bu nı̄ñöm, Jerusalem arö göm, nı̄p adan añ au nı̄ñı̄g arla.

¹⁹ Kale anı̄g gı̄la rö, bı̄ Perisi gau nı̄ñöm, kale ke nöp manö hagöm hagla, “Nı̄ñim! Hon nan ap gun rö lagöp. Nı̄bi bı̄ mı̄nöh naböh ı̄ i magöñhalö bı̄ anı̄bu nı̄p hain gaböl,” a gı̄la.

Grik nı̄bi bı̄ rı̄mnap Jisas nı̄p nı̄ñı̄g arla

²⁰ Pen Pasopa ñın u auab, a göm, God nı̄p sabe gı̄nı̄g Jerusalem arla ñın anı̄bu, Grik nı̄bi bı̄ rı̄mnap aip arla.

²¹ Grik nı̄bi bı̄ anı̄b gau apöm, Pilip ram mı̄nöh Galili au Bedsaida daun nı̄bö bı̄ u nı̄p hagla, “Bı̄ kub nı̄ñeb, hon Jisas nı̄p nı̄ñun,” a gı̄la.

²² Anı̄g hageila, Pilip am Edru nı̄p hag ñöm, Edru aip mı̄ñöhgöl amıl Jisas nı̄p hag ñılö.

²³ Hag ñailö, Jisas haga, “Mı̄ñi God gö, Bı̄ Ñı̄ nı̄pe Bı̄ mailö aij ke halö mı̄döp u nı̄ñnaböl ñın u hadö auöp. *

²⁴ Yad kalöp nı̄ñö yabıt hagabin, wid magö ap mı̄nöh yañ lugöm umagnab u, yı̄harı̄ñ wid magö añı̄ ap nöp mı̄deinab. Pen wid magö anı̄bu mı̄nöh yañ lugöm umeinab u, hainö ranöm magö iru nöp pılınab. *

* 12:8: Dud 15:11 * 12:10-11: Jon 11:45 * 12:13: Sam 118:25-26; Jon 1:49 * 12:14: Sek 9:9

* 12:16: Jon 2:22 * 12:23: Jon 13:31-32; 17:1 * 12:24: 1Ko 15:36

25 Nibi bi an, 'M+nön nabön i i kamij m+dep magö yad ke nöp gasi n+jem mid aij g+nam,' a göm gö arnab u, n+pe umöm böñ nöp umnab; pen n+bi bi an, 'M+nön nabön i i kamij m+dep magö yad ke gasi iru n+ñagnam; mid aij g+nabin aka mid aij g+nabin u nan kub wasö,' a göm gö arnab u kamij m+dep magö n+pe u pör nöp pör nöp m+deinab. *

26 Pen n+bi bi an y+ip wög g+nig g+nabin a g+nab u, n+pe y+ip hain g+nim; yad gai m+deinabin u, n+bi bi wög g+ñeb yad aip m+deinab. Nibi bi an wög yad g+ñinab, Bapi yad n+bi bi an+bu hib n+pe u dap rannab.

Jisas, "Umnabin," a ga

27 "M+ñi y+ip marö gab u n+hön hagnam? 'Bapi y+ip rarö rauö, y+ip nan n+hön g+nig gab u g+nim,' a gem hagnam aka? Wasö! Marö an+bu udnig aunö. *

28 Pen Bapi, ne gö n+bi bi gau n+ñnaböl, ne B+ mailö aij ke halö m+dpn," a ga.

Jisas an+g hagö n+ñöl g+, manö ap kumi kabö adö lañ n+bö apöm haga, "Yad g+nö, n+bi bi gau hadö n+ñbal yad B+ mailö aij ke halö m+dpin. Pen yad kauyan g+nö, n+bi bi gau kauyan n+ñnaböl," a ga.

29 Pen n+bi bi m+deila gau, God manö haga an+bu n+ñöm, r+mnab hagla, "R+mu hagaj+ip," a g+la; r+mnab pen hagla, "Ejol ap Jisas n+ip manö r+mnab hagaj+ip," a g+la.

30 An+g hagla u pen Jisas kal+ip haga, "Manö hagaj+ip an+bu y+ip nan a göm hagagöp; kalöp nan a göm hagaj+ip.

31 Pen n+hön: m+ñi n+bi bi m+nön nabön i i gau, kale n+hön n+hön g+pal u, God n+pe ke n+ñöm, pen ñöm, kale balu ke ke l+nab. Nibi bi m+nön nabön i i y+ip n+ñ udagpal gau kal+ip kiñ rö abad m+dpöp bi naij an+bu, God n+ip r+d+ik g+yunab.

32 Y+ip ud adö au lañ leinaböl u, yad n+bi bi ram m+nön ke gau n+bö magöñhalö t+ip g+ dam udnabin," a ga. *

33 Jisas manö haga an+bu, y+ip aige göl g+ilö umnabin, a göm, haga. *

34 Pen n+bi bi iru nöp ap m+deila an+bu gau Jisas n+ip pen hagla, "Lo manö hon u hagöp, 'Krais u pör pör nöp kamij m+deinab,' a göp u pen ne ai g+nig g+mön hagabön, 'B+ Ñ+ n+pe n+ip ud adö au lañ l+naböl,' a gabön? Pen B+ Ñ+ n+pe a g+ hagabön u, an n+ip hagabön?" ö g+la. *

35 Hageila, Jisas haga, "Mailö u pro marap halö kalöp aip m+deinab. An+bu u, mailö kalöp aip m+dpöp magö i, adan aj aij g+mim; wasö u, s+ib apöm kalöp pañu g+nab. Nibi bi an s+ib au ajeinab, gai arnabin a göm n+ñagnab. *

36 Mailö kalöp aip m+dpöp magö i, mailö u n+ñ udmim. Mailö u n+ñ udeinabim u, mailö ñ+ pai n+pe l+nabim," a ga. Jisas an+g hagöm, n+bi bi an+bu gau arö göm ke gau aramöm pi göl m+deia. *

Nibi bi gau iru nöp Jisas n+ip n+ñ udagla

37 Jisas n+pe nan gagep iru nöp n+bi bi gau amgö ilö adö kale ga n+ñla pen n+ip n+ñ udagla.

38 Nibi bi Jisas n+ip n+ñ udagla u, bi God manö hagep Aisaia hadame nöp God Manö ad+ñ ap kal+ kliñ r+köm haga rö nöp g+la. N+pe manö an+bu kal+ kliñ r+köm haga,

"B+ Kub, manö aij ne kal+ip hag ñ+bun pen kale manö an+bu manö aij a göm udagpal;

ne klö ke yabiñ ne ke g+mön gaina u n+ñbal u

pen nöp B+ Kub a göm n+ñ udagpal," a ga. *

39-40 An+bu u, kale Jisas n+ip n+ñ udagla. An+g g+la u, Aisaia God Manö ad+ñ ap kal+ kliñ r+köm haga rö nöp g+la.

* 12:25: Mad 16:25 * 12:27: Sam 6:3; 42:5; Mad 26:38 * 12:32: Jon 3:14 * 12:33: Jon 19:6

* 12:34: Sam 110:4; Ais 9:7; Dan 7:14 * 12:35: Jon 8:12 * 12:36: Ep 5:8 * 12:38: Ais 53:1

Niŕpe manö aniŕbu kalı kliñ riŕköm haga,

“God niŕpe niŕbi bi gau kalıŕ gö kale amgö we rö miŕdpal;

God niŕpe gö kale gası riŕmiŕd aij miŕdagöp.

God niŕpe kalıŕ ga aniŕbu, kale amgö magö niŕŕ aij göm, gası riŕmiŕd niŕŕ aij göm, yiŕ aublap,

yad giŕnö kalıŕ kamiŕŕ liŕböŕ, a göm ga,” a ga.

Adö aniŕbu nöŕ kale Jisas niŕ niŕŕ udöl rö laga.

⁴¹ Aisaia hadame nöŕ manö haga aniŕbu, niŕpe Jisas mailö aij niŕpe u niŕŕöm aniŕŕ haga. *

⁴² Pen Juda bi kub gau kale magöŕŕhalö Jisas niŕ arö gagla; bi kub iru niŕbanö niŕ niŕŕ udla. Pen, bi Perisi hanıŕ hag yulö hon Juda magum gep ram raul miŕgan u kuöyaŕ arep rö lagnab, a göm me, Jisas niŕŕ udla u waiö hagagla. *

⁴³ Jisas niŕŕ udla u waiö hagagla aniŕbu, niŕbi bi gau hib hon haglö adö araŕ, a giŕ gası niŕŕöm, aniŕŕ giŕla. Pen nan niŕhön giŕno God niŕŕö, niŕŕ aij giŕnab a göm, gası aniŕbu niŕŕagla. *

Jisas manö aij niŕpe u nöŕ niŕbi bi kalıŕ manö kub hagnab

⁴⁴ Pen Jisas meg magö dap ranöm haga, “Niŕbi bi an yiŕ niŕŕ udnab u, yiŕ nöŕ wasö, bi yiŕ hag yuö aunö niŕŕ abe niŕŕ udnab.

⁴⁵ Niŕbi bi an yiŕ amgö niŕŕnab u, yiŕ nöŕ wasö, bi yiŕ hag yuö aunö niŕŕ abe amgö niŕŕnab. *

⁴⁶ Yad miŕnöŕŕ naböŕŕ iŕ i apem niŕbi bi gau kalıŕ mailö niŕabin. Anıŕb u, niŕbi bi yiŕ niŕŕ udnaböl gau, siŕböŕ an gau miŕdageinaböl.

⁴⁷ “Niŕbi bi manö yad u niŕŕöm hagabin rö gagnaböl gau, kalıŕ manö kub hagnabin. Pen niŕhön: yad niŕbi bi miŕnöŕŕ naböŕŕ iŕ i miŕdpal kalıŕ manö kub hagnıŕŕ auagnö; kalıŕ ud kamiŕŕ yuniŕŕ aunö. *

⁴⁸ Pen niŕbi bi yiŕ udagöm, manö yad udagnaböl gau, manö kub hagep niŕn u, manö yad hagpin u nöŕ kalıŕ manö kub hagnab.

⁴⁹ Niŕhön giŕniŕŕ: manö yad hagpin u, ke niŕŕem hagagpin; Bapi yiŕŕ hag yua u, aniŕŕ aniŕŕ hagmön, a göŕ rö nöŕ hagpin.

⁵⁰ Yad niŕŕbin, manö niŕpe u niŕŕ udeinaböl u, kalıŕ pör miŕdep u niŕnab. Anıŕb u, manö yad hagabin u, Bapi manö aniŕŕ aniŕŕ rö hagmön, a göŕ rö nöŕ hagabin,” a ga.

13

Jisas bi niŕpe gau ma kalıŕ niŕŕŕ liŕ giŕ yua

¹ Niŕn kub Pasopa niŕŕeb niŕn u rol a göm, Jisas niŕŕa, Nap niŕŕ miŕnöŕŕ naböŕŕ iŕ i hag la niŕn u padi ara niŕŕöm niŕpe ado giŕ Nap arep niŕn u söŕ aua. Pen niŕbi bi niŕpe ke miŕnöŕŕ naböŕŕ iŕ i miŕdmagö liŕ miŕdöm, miŕd damöm, niŕŕ al pak liŕlö, umöm Nap ara.

² Kiŕjaki pen Saimon Iskariod niŕ niŕpe Judas niŕŕ gası niŕö, Jisas niŕŕ aige gem damem bi kub gau kalıŕ niŕnabin a göm, gası u nöŕ nöŕ niŕŕ pi giŕ löm, hainö hon Jisas bi niŕpe gau Jisas aip Pasopa nan niŕŕŕniŕŕ asıkno. *

³ Jisas niŕpe niŕŕöb, God niŕpe nan gau magöŕŕhalö ud niŕmagö adö niŕpe la. Jisas niŕŕöb, niŕpe Nap God aip miŕdöm miŕnöŕŕ naböŕŕ iŕ i apöm, miŕdöm, hainö umöm, ado giŕ Nap miŕdöp arniŕŕ ga. *

⁴ Anıŕb u, Jisas uraköm, waiŕŕj miŕlö kub niŕpe u ud juöm, raul ap an au giŕdan piŕalöm,

⁵ niŕŕŕ riŕmnap ud cög miŕgan ap hon göm, hanıŕŕ bi niŕpe gau ma hon u niŕŕŕ löŕ giŕ, raul piŕrala aniŕbu ud liŕŕ giŕ yuöl giŕ miŕdeia.

⁶ Jisas aniŕŕ giŕ dam dam, Saimon Pida ma niŕpe niŕŕŕ liŕnam, a gö, Pida niŕŕ haga, “Bi Kub. Ne ke ma yiŕŕ u niŕŕŕŕŕ giŕ yuniŕŕ gabön?” ö ga.

* 12:41: Ais 6:1 * 12:42: Jon 9:22 * 12:43: Jon 5:44 * 12:45: Jon 14:9 * 12:47: Jon 3:17

* 13:2: Luk 22:3; Jon 13:27 * 13:3: Jon 3:35; 16:28

⁷ Hageia, Jisas haga, “Mñi gabin i, ne uri niņagan, pen midmön hainö niņnabön,” a ga.

⁸ Jisas anig hageia, Pida haga, “Uri aka hainö gau, ma yip u ñig lik gi yuagnabön, wasö yabi!” a ga.

Hageia, Jisas pen haga, “Ma nöp ñig lik gi yuagnabin u; bi yad midageinabön,” a ga.

⁹ Jisas anig hageia, Saimon Pida haga, “Bi Kub! Anig hagpan u, ma yip u nöp ñig lik gi yuagmön; ñimagö kid, nabic yad abe ñig lik gi yumön!” a ga.

¹⁰ Anig haga pen Jisas haga, “Ni bi bi an ñig hadö paköp, bi anibu hañ roman nipe magörhalö ut aij midöp. Kuöyan ñig pakagnab; ma kid u nöp ñig lik gi yunab. Kale ut aij midpin; pen kale añi ap nöp ut aij midagöp,” a ga. *

¹¹ Jisas haga u, nip mumug niņnig geia bi anibu nip hadö niņa u me, nipe haga, “Kale añi ap nöp ut aij midagöp,” a ga.

¹² Pen Jisas ma hanip u ñig lik gi yu haköm, walij ud ju la u ud rol göm, am ka nipe au asiköm haga, “Kalöp ma ñig lik gi yubin manö it u, niņbim aka?” ga.

¹³ Anig hagöm Jisas haga, “Yip Manö Hag Ñeb Bi aka Bi Kub hagpim u, niņö hagpim. Yad Manö Hag Ñeb Bi kale abe Bi Kub kale abe midpin.

¹⁴ Anib u, yad Manö Hag Ñeb Bi kale, Bi Kub kale ma kalöp ñig lik gi yubin rö, kale u rö nöp pen pen ma ñig lik gi yumim, ma ñig lik gi yumim, gimim. *

¹⁵ Yad kalöp gipin rö u niņmim, kale pen am ni bi bi rimnap kalip anig unbö rö nöp gimim a gem, kalöp adan aij anibi yambin. *

¹⁶ Kalöp niņö yabi hagabin, bi wög gi ñeb bi u bi kub, bi nip abadöp bi u bi pro, midagöp; u rö nöp bi manö ud arep bi u bi kub, bi nip yua u bi pro, midagöp. *

¹⁷ Nagi aij hagajin niņbim adö anibu gipe arö, kale mñ mñ ginabim.

¹⁸ “‘Kale añi ap nöp ut aij midagöp,’ a gajin u, kalöp magörhalö a gem hagajin. Pen yad kalöp bi yad udpin gau niņ aij gipin. Bi ap yip mumug ginig ginab u, God Manö u kali kñiñ riköm hagla rö nöp ginab. Manö anibu kali kñiñ riköm hagla, ‘Bi yad aip nan jim ñöl niņailo u, bi kolmat rö löm yip gi naj ga,’ a gila. *

¹⁹ Kalöp nöd, anig göl anig göl ginab a gem hagabin rö, hainö anig unbö rö nöp geinab u, ‘Yad Midpin Rö Midpin’ hagpin manö anibu manö niņö, a gimim niņ udnabim, a gem hagabin. *

²⁰ “Yad kalöp niņö yabi hagabin, ni bi bi yad hag yunabin gau, ni bi bi an an kalip udnaböl gau, kalip nöp udagnaböl; yip abe udnaböl. Pen ni bi bi an yip udnaböl gau, yip nöp udagnaböl; Bi yip hag yuö aunö u abe udnaböl,” a ga. *

Jon Jisas nip hag niņa, “An nöp mumug ginab?” ö ga

²¹ Jisas manö anibu hagö, gasi hibur midmagö nipe marö yabi gö, haga, “Kalöp niņö yabi hagabin, kale bi ap yip mumug ginab,” a ga.

²² Anig hageia, hon bi nipe gau, an nip hagab, a gun, gasi mlö lun amgö pen pen niņno.

²³ Pen Jisas bi nipe midmagö yabi limidöp bi anibu, Jisas mideia söl au asik mideia u me,

²⁴ Saimon Pida bi anibu nip amgö juju göm haga, “An nip hagab u hag nöj,” a ga.

²⁵ Hageia, nipe Jisas mideia söl au liti gi amöm haga, “Bi Kub. Bi anibu bi an hagajan,” ö ga.

²⁶ Hageia, Jisas haga, “Yad bred kid i ud ñig kinañ yan rauem nip ñinabin bi me u,” a ga. Anig hagöm, bred kid udöl midajip u ñig acab yan

* 13:10: Jon 15:3; 6:64,70-71 * 13:14: Mad 20:28; Luk 22:27 * 13:15: Plp 2:5; Kol 3:13; 1Pi 2:21

* 13:16: Mad 10:24 * 13:18: Sam 41:9 * 13:19: Jon 14:29; 16:4 * 13:20: Mad 10:40

rauöm, ud Saimon Iskariod ñi nipe Judas níp ña.

27 Judas bred kíd u udöp magö aníbu nöp Seden nipe Judas yuö an nipe yañ hiika. Jisas Judas níp haga, “Ñihön gínig gabön u, yíñid gí!” a ga. *

28 Pen hon Jisas bí nipe, ñihön gínig Judas níp aníg hagab, a gun nínagno.

29 Judas nipe mani wadí u abad mídídöp rö, hon Jisas bí nipe rímnáp gasí nínno, “Ne ammön Pasopa nan ñínabun rímnáp raumön,” a góm hag yuab, a gí gasí nínno; hon rímnáp pen gasí nínno, “Ne ammön níbi bí mani mídagöp gau kalíp mani rímnáp ñímön,” a góm hag yuab, a gí gasí nínno.

30 Pen Judas bred kíd aníbu udöm höñ ara. Ram hadö síb ga.

Bí Kub lo gísön níbö ña

31 Judas höñ ara nínöm Jisas haga, “Söl mídöp God nipe gö níbi bí gau nínaböl, Bí Ñí nipe mailö aij ke halö mídöp. Pen Bí Ñí nipe mailö aij ke halö mídöp u nínöm, God mailö aij nipe abe nínaböl. *

32 Pen níbi bí kale Bí Ñí nipe nín udeinaböl u, God mailö aij unbö ke halö mídöp u nínaböl. Aníb u, adín God gö níbi bí gau Bí Ñí nipe mailö aij unbö ke halö mídöp u waiö nínaböl. *

33 “Ñí mídmagö yad gai í! Yad kalöp aip rapín mídageinabin. Yad areinabin, yíp aröp gai a gímim yíp ulhai wasö nínabim. Pen Juda bí kub gau kalíp hagpin rö, uri kalöp u rö nöp hagabin: yad arnabin u, kale armim rö lagöp. *

34 “Pen míñi kalöp lo hain níbö ap ñabin: pen pen mídmagö límim. Yad kalöp mídmagö líbin rö u, kale u rö nöp pen pen mídmagö límim. *

35 Pen pen mídmagö leinabim u, níbi bí gau magöñhalö waiö nínaböl, kale bí yad mídpmim,” a ga.

Jisas Pida níp haga, “Jisas níp nínagpin, a gínabön,” a ga

36 Aníg hageia, Saimon Pida haga, “Bí Kub. Gai arnig gabön?” ö ga.

Hageia, Jisas haga, “Yad arnabin gau ne míñi hain nímön rö lagöp; pen hainö me, yíp hain gínabön,” a ga.

37 Hageia, Pida haga, “Ñihön gínig míñi nöp hain gagnam? Nöp abadnabin; yíp al pak línaböl u, manö mídagöp,” a ga.

38 Hageia, Jisas pen haga, “Aip umnabin a gajan manö aníbu manö nínö hagan aka? Nöp nínö yabí hagabin, kíakí hainö wíñ alnab; nöd nöp ij mihau nígag hagnabön, ‘Yad Jisas níp nínagpin, a gínabön,’ a ga.

14

Jisas nipe adan

1 Pen Jisas haga, “Kale gasí mínör nínmim píñín gagmim. Bapi níp nín udpim rö, yíp u rö nöp nín udmim.

2 Bapi yad ram nipe u raul migan iru nöp mídöp. Yad amem kau kalöp gí jín gínabin. Wasö u, aníg hagagb-nep.

3 Yad am kau kalöp gí jín gem, apem kalöp ul gí dam, yad mideinabin au kale aip seg mideinabin. *

4 Yad arnig gabin adan u kale nínbim,” a ga.

5 Jisas aníg hageia, Domas haga, “Bí Kub! Ne gai arnabön u hon nínagpun. Aníb u, hon aige gun adan arep nínun?” ö ga.

6 Hageia, Jisas haga, “Yad nöp adan; yad nöp manö nínö; yad nöp kamín mídep íl u. Níbi bí yíp aunaböl gau nöp, Bapi aunaböl. Níbi bí yíp auagnaböl gau, Bapi auagnaböl. *

* 13:27: Jon 13:2 * 13:31: Jon 12:23 * 13:32: Jon 17:5 * 13:33: Jon 7:33-34 * 13:34: Jon 15:12,17; 1Jn 3:23; 2Jn 5 * 14:3: Jon 12:26 * 14:6: Jon 11:25; Ro 5:1-2 * 14:7: Jon 8:19

7 Yip nɪŋ aij gɪbep, Bapi yad u rō nöp nɪŋ aij gɪbep. Pen uri kale Bapi hadö nɪŋbim; amgö magö kale ke Bapi hadö nɪŋbim. *

8 Anɪg hageia, Pilip haga, “Bɪ Kub! Ne Bapi hanɪp yammön, nɪŋun, hainö nan ap nöp hag nɪŋagnabun,” a ga.

9 Hageia, Jisas haga, “Pilip. Yad kalöp aip mɪlö padö mɪdainö u, yip nɪŋagmön anɪg hagabön ar? Nɪbi bɪ yip amgö nɪŋbal gau, Bapi abe hadö amgö nɪŋbal. Anɪb u, ne nɪhön gɪnɪg hagabön, ‘Bapi hanɪp yamö nɪŋun,’ a gabön? *

10 Yad Bapi an nɪpe dan mɪdpin, Bapi an yad dan mɪdöp manö u nɪŋ udagpan ar? Manö kalöp hagabin u manö yad ke wasö. Pen Bapi nɪpe an yad dan mɪdöm gö hol apil mɪhau wög nɪpe nöp gabul me u. *

11 Anɪb u, yad Bapi an nɪpe dan mɪdpin, Bapi an yad dan mɪdöp manö u, manö nɪŋö a gɪmim nɪŋ udbe. Pen manö hagpin u nɪŋ udagnabim u, Bapi gö hol apil mɪhau nan gagep gau gabul u gasɪ nɪŋmim, ‘Ñɪ u Bapi an nɪpe dan mɪdöp, Bapi Ñɪ nɪpe an dan mɪdöp u me, anɪg gabil,’ a gɪmim nɪŋ udmim. *

12 “Yad kalöp nɪŋö yabɪl hagabin, nɪbi bɪ yip nɪŋ udnaböl gau, yad nan gagep gɪpin gau, kale abe u rō nöp gɪnaböl. Pen yad Bapi arnabin rō, kale unbö rō nöp gagnaböl; kale ke yabɪl gɪnaböl. *

13 Pen kale bɪ yad mɪdpim rō, hib yad u hagmim, nan nɪhön nɪhön hag nɪŋnabim u, Bapi mailö aij ke halö mɪdöp u nɪŋöl, a gem, hagnabim rō gɪnabin. *

14 Anɪb u me, nan nɪhön nɪhön hib yad u hagmim hag nɪŋnabim u, hagnabim rō gɪnabin,” a ga.

Jisas haga, “Yad kalöp Ana Uɪ u yunabin,” a ga

15 “Kale yip mɪdmagö leinabim u, kalöp hagpin rō nöp gɪnabim. *

16 Kale anɪg geinabim u, yad pen Bapi nɪp hagnö, nɪpe kalöp Bɪ Aɪ Ba Gep u yuö apöm, kalöp aip pör pör nöp mɪdöm, yad kalöp gɪ ñɪmɪdin rō, nɪpe kalöp u rō nöp gɪ ñɪnab. *

17 Bɪ Aɪ Ba Gep nɪpe Ana manö nɪŋö nöp hag ñab u. Nɪpe God nɪpe bɪ aigale bɪ rō mɪdöp manö nɪŋö anɪbu hag ñab. Nɪbi bɪ mɪnön nabön ɪɪ i gau Bɪ Aɪ Ba Gep nɪp amgö nɪŋagpal; nɪpe bɪ aigale bɪ rō mɪdöp u nɪŋagpal. Anɪb u, nɪp nɪŋ udöl rō lagöp. Pen mɪñi Bɪ Aɪ Ba Gep nɪpe kalöp aip mɪdöp; pen hainö an kale dan mɪdeinab. Anɪb u, kale nɪp hadö nɪŋbim. *

18 Yad umem, kalöp ñɪ nap mɪdagöp rō böŋ nöp arö gagnabin; yad kalöp ado gɪ aunabin.

19 Söl mɪdöp, nɪbi bɪ mɪnön nabön ɪɪ i mɪdpal gau yip nɪŋagnaböl pen kale yip nɪŋnabim. Yad kamɪŋ mɪdeinabin rō, kale u rō nöp kamɪŋ mɪdeinabim.

20 Ñɪn anɪbu yad Bapi yad an nɪpe dan mɪdpin manö hagnö ɪɪ u nɪŋ aij gɪnabim. Pen kale yip an dan mɪdpim, yad kalöp an dan mɪdpin ɪɪ u rō nöp nɪŋ aij gɪnabim. *

21 Nɪbi bɪ manö yad hagpin u nɪŋ udöm, hagpin rō nöp hain gɪpal gau, yip mɪdmagö löm me, anɪg gɪpal. Pen nɪbi bɪ yip mɪdmagö lɪbal gau, Bapi yad kalɪp u rō nöp mɪdmagö lɪnab; yad u rō nöp kalɪp mɪdmagö lem, yad bɪ aigale bɪ rō mɪdpin kalɪp yamnö, kale yip nɪŋ aij gɪnaböl,” a ga.

22 Jisas anɪg hageia, Judas (Judas nɪp mumug nɪŋa u wasö, Judas ke ap) nɪpe Jisas nɪp haga, “Bɪ Kub. Nɪhön gɪnɪg ne bɪ aigale bɪ rō mɪdpan u hanɪp bɪ nöp yamnabön, pen nɪbi bɪ mɪnön nabön ke ke gau nöp nɪŋ udagpal gau kalɪp yamnabön?” ö ga.

* 14:9: Jon 12:45; Kol 1:15; Hib 1:3 * 14:10: Jon 12:49 * 14:11: Jon 10:38 * 14:12: Mak 16:19-20 * 14:13: Mad 7:7; Jon 15:16 * 14:15: Jon 15:10; 1Jn 5:3 * 14:16: Jon 14:26; 15:26; Jon 16:7 * 14:17: Jon 16:13 * 14:20: Jon 17:21-23

²³ Hageia, Jisas haga, “Nibi bi an yip midmagö lınab u, manö hagpin u udöm hagpin rö nöp gınab. Bapi yad nip midmagö löm, hol apıl nip apul, nip aip mideinabun.

²⁴ Nibi bi an yip midmagö lagnab u, manö hagpin u udöm hagpin rö gagnab. Pen yad manö hagnö niñbim u manö yad ke wasö; Bapi yip hag yuö aunö u, manö nipe me. *

²⁵ “Yad kalöp aip midpin ñın i me, manö anibi hag ñajın.

²⁶ Yad arnabin pen Bapi nipe Bi At Ba Gep u, Ana Ut u, yuö apöm wög yad gıpin rö gınab. Ana Ut u nipe kalöp aip midöm manö aij u magöñhalö hag ñı aij göm, kalöp gası aij ñö, kale yad manö niñhön niñhön hagpin gau magöñhalö gası niñjöl gi mideinabim.

²⁷ Yad arnabin pen kale agamıj mid aij gımim midaimim. Manö anıbu nıbi bi mınöñ naböñ it i gau yıharıñ hagpal rö hagagabin. Yad ke apem gınö, nıbi bi agamıj mid aij göl rö löp. Anıb u niñem yad kalöp hagabin, agamıj mid aij gımim midaimim. Anıb u, hibur gası midmagö miñjör niñmim piñıñ gagmim.

²⁸ “Yad amem ado gi aunabin, a gajın u niñmim, kale ai gınıg hibur gası midmagö miñjör niñjöl gi midpim? Kale yip midmagö libep u, Jisas amöm Nap God aip midnıg gab, a gımim, miñ miñ göl gi midaiabep. Ai gınıg: nipe yad rö wasö; Bapi nipe Bi kub. *

²⁹ Anıb u, kalöp arık aragın magö i, kalöp nöd hagabin me u; hainö areinabin, gası gau uñhai niñagnabim; manö hagpin u niñ udnabim. *

³⁰ Nibi bi mınöñ naböñ it i yip niñ udagpal gau kalıp kiñ rö abad midöp bi naij anıbu auab u me, yad kalöp aip manö milö kub hag mideinam rö lagöp. Pen bi naij anıbu yip gi naij gınabin a gab u, klö nipe midagöp.

³¹ Yad Bapi yad midmagö libin u, nıbi bi gau niñjöl a gem, Bapi yip hagöp rö nöp magöñhalö gabin.

“Pen uri aube hadö arun,” a ga.

15

Jisas nıpe ke nagı wain rö, nıbi bi nıpe gau nagı lö lö gau rö

¹ Jisas manö hagöm haga, “Yad me nagı wain u; Bapi yad me bi wög naböñ nap niñbö u.

² Lö kid yad ap magö pilagnab u, Bapi nıpe lö kid anıbu rıb yunab. Pen lö kid pilnab u, hainö magö iru nöp pilnab a göm, nıpe rıb gi dö gi aij gınab. *

³ “Yad kalöp manö aij hag niñnö niñbim rö, kale hadö ut aij rö midpim.

⁴ Yip anı dan midaimim; yad kalöp anı dan mideinabin. Lö kid gau, it halö jim ñöl midöm nöp, magö pilnab; ke nöp midöm magö pilagnab. Anıb unbö rö nöp, kale yip jim ñöl midageinabim u, magö rimnap pilagnab.

⁵ “Yad me nagı wain u, kale me piñ lö gau. Nıbi bi an an yad aip jim ñöl mideinaböl gau, magö iru nöp pilnaböl; pen kale ke halö nöp mideinabim u, nan ap gagnabim.

⁶ Anıb u, nıbi bi an yip anı dan midageinab u, nagı lö rıb gi dö gılö it yanı lugöm mıtep gınab rö u mideinab; nagı lö anıb gau ud dam laulö innab. *

⁷ Pen kale yip anı dan midmim, manö magö yad anı kalöp dan niñ udöl gi mideinabim u, nan niñhön niñhön hag niñnabim u, Bapi hagnabim rö gınab.

⁸ Kale nan magö iru niñbanö pilnab u, nıbi bi yad niñö yabıt mideinabim. Anıb u, nıbi bi gau kale niñöm, Bapi yad Bi mailö aij ke halö midöp u niñnaböl. *

⁹ “Bapi yip midmagö yabıt löp rö, yad kalöp u rö nöp midmagö yabıt libin. Anıb u, kale yip cig göl

* 14:24: Jon 7:16 * 14:28: Jon 20:17 * 14:29: Jon 13:19 * 15:2: Mad 3:10 * 15:6: Mad 7:19; 13:42 * 15:8: Mad 5:16

gi nöp mîdaimim, niñem yad kalöp mîdmagö löl gi mîdeinabin.

10 Yad Bapi manö niñe u hain giñö, yiñp mîdmagö löl gi nöp mîdöp. Anîb unbö rö nöp, kale manö yad u hain geinabim u, yad kalöp mîdmagö löl gi nöp mîdeinabin. *

11 “Manö kalöp hagabin anîbi, yad ai giñg gem hagabin? Yad miñ miñ yabiñ giñpin rö, kale u rö nöp miñ miñ yabiñ giñmim, a gem, manö anîbi hagabin.

12 Yad pen kalöp manö ktö ap hagnabin: yad kalöp mîdmagö yabiñ liñbin rö u, kale abe u rö nöp pen pen mîdmagö yabiñ liñmim. *

13 Bi ap niñe bi niñeb niñe gau gasi niñöm kalîp a göm umnab u, bi anîbu bi niñeb niñe mîdmagö yabiñ löm me, anîg giñab. *

14 Yad hagnabin rö giñabim u, kale bi niñeb yad mîdeinabim. *

15 Pen uri yad kalöp bi wög gi ñeb yad hagagabin; kalöp bi niñeb yad hagabin. Bi wög gi ñeb gau, bi abad mîdep kale, nan kale adö u niñagpal. Pen yad Bapi manö niñhön niñhön yiñp hag ñöb u, kalöp waiö hag ñîbin rö, kalöp bi niñeb yad hagabin.

16 Kale yiñp udun a giñmim gagpe; yad me kalöp udnam a gem kalöp udnö. Kale arammim, nan magö iru nöp, nan magö pör pör nöp mîdeinab u piñniñm a gem, kalöp wög anîbu hag liñbin. Kale anîg geinabim u, Bapi niñp hib yad hagnimim, nan niñhön niñhön hag niñnabim u, hagnabim rö kalöp ñîbab.

17 “Yad kalöp manö ktö hagem hagabin, pen pen mîdmagö liñmim,” a ga. *

Nîbi bi mîñöñ naböñ it i gau, kale Jisas nîbi bi kalîp mulu kal niñbal

18 Jisas bi niñe gau kalîp manö riñnap halö hagöm haga, “Nîbi bi mîñöñ naböñ it i kalöp mulu kal niñnaböl u, gasi kub anîbu

niñagmim; Jisas niñp nöd mulu kal niñla rö, hanîp gaböl, a giñmim gasi u niñmim.

19 Kale nîbi bi mîñöñ naböñ it i yiñp niñ udagpal gau rö mîdaibep u, kalöp, nîbi bi hon a göm, ud mîdmagö liñblap. Kalöp udagnö ñîñ u, mîñöñ naböñ it i gasi niñbal rö gasi niñmîdim u pen kalöp udnabin a gem udnö bi yad mîdpim. Anîb u me, nîbi bi mîñöñ naböñ it i kalöp mulu kal niñbal. *

20 Pen nöd kalöp manö hagnö u haul gagmim: ‘Bi wög gi ñeb bi u bi kub, bi niñp abad mîdöp bi u bi pro, mîdagöp.’ Anîb u, nîbi bi gau riñnap yiñp gi naij giñpal rö, nîbi bi gau riñnap kalöp u rö nöp gi naij giñnaböl; pen nîbi bi gau riñnap manö yad niñ udöm hain giñpal gau rö, nîbi bi gau riñnap manö kale hag ñîbabim u u rö nöp udöm hain giñnaböl. *

21 Kale bi yiñp yuö aunö u niñp niñagpal rö, kale bi yad mîdpim u niñöm, kalöp gi naij giñnaböl.

22 “Yad apem kalîp manö aij hagbnep u, nan si nan naij göm manö kub yabiñ udagblap. Pen yad apem kalîp hag ñî aij giñö rö, adan kale arep ap mîdagöp; kale nan si nan naij giñpal u hadö niñbal, pen uri kale u rö nöp nan si nan naij niñebir gaböl.

23 Pen yiñp mulu kal niñbal rö, yiñp nöp wasö, Bapi niñp abe mulu kal niñbal. *

24 Yad kalîp aip mîdem, nan gagep gau gagbnep u, nan si nan naij göm manö kub yabiñ udagblap. Pen yad apem nan gagep gau giñö yiñp mulu kal niñbal rö, Bapi yad abe niñp mulu kal niñbal u me, manö kub anîbu udnaböl.

25 “Giñpal anîbu, Depid niñe God Manö au Juda kai lo hon a giñpal manö riñnap kalî kîñ riñköm haga rö nöp giñpal. Niñe manö anîbu kalî kîñ

* 15:10: Jon 14:15 1Jn 2:5 * 15:12: Jon 13:34 * 15:13: Jon 10:11 1Jn 3:16 * 15:14: Mad 12:50
* 15:17: Jon 13:34 * 15:19: Jon 17:14 * 15:20: Jon 13:16 * 15:23: Luk 10:16 * 15:25: Sam 35:19; 69:4

riköm haga, 'Manö it midö wasö, yip yiharinj nöp mulu kal niñbal,' a ga. *

²⁶ "Pen yad am Bapi n+p hagnö, n+pe pen B+ A+ Ba Gep u n+p yuö, apöm kalöp abad m+deinab. Ana manö niñö nöp hag ñab u, yad b+ aigale b+ rö m+dpin u, kalöp gasi ñö, niñnabim. *

²⁷ Pen kale yad aip pör ajm+dim u rö, kale abe arammim niñi b+ gau kal+p, yad aigale b+ rö m+dpin manö u hag ñibe aran," a ga.

16

¹ Jisas manö hagöm haga, "Yad kalöp manö hagpin an+bi, niñ aij g+mim me, hainö niñhön gö, yip arö g+mim ap lug pakagnabim, a gem hagpin.

² Pen kalöp Juda magum gep ram gau hag höñ yuöm, 'Kuöyan auagmim,' a g+inaböl. Pen an+bu nöp wasö; hainö kalöp al pak linig g+inaböl u, an+g g+inabun God n+p aij g+inab a gi gasi niñnaböl. *

³ An+g g+inaböl u, Bapi hol apil niñagpal rö, an+g g+inaböl. *

⁴ Yad kalöp nöd, an+g göl an+g göl g+inab a gem manö hagaj+n an+bu, hainö an+g unbö rö nöp geinab u, Jisas han+p an+g g+inab a ga rö nöp gab a g+mim niñnabim a gem, kalöp manö an+bi hagabin.

Jisas, "Ana U+ aunab," a ga

"Pen nöd yad kale aip m+dm+din rö, kalöp manö an+bu nöd hagagnö.

⁵ Miñi B+ yip yuö aunö u ado gi arabin pen kale b+ ap yip, 'Gai arabön?' ö göm, hag niñagab.

⁶ Manö yad an+bi niñmim, m+dmagö kalöp u b+g ñö, gasi m+lö niñnabim.

⁷ Pen kalöp niñö hagabin, yad areinabin u, kalöp aij g+inab. Pen niñhön: yad aragnabin u, B+ A+ Ba Gep u kalöp auagnab; pen yad areinabin u, yad n+p hag yunö, kalöp aunab. *

⁸ N+pe apöm, niñi b+ m+ñöñ nabön it i m+dpal gau kal+p gasi klö ñö, kale nan si nan naij göm gac halö m+dpal it u niñöm, kale aige göm kam+ñ aij m+deinaböl it u niñöm, God kal+p manö kub hagnab it u niñöm, niñnaböl.

⁹ An+ib u, yip niñ udagpal rö, B+ A+ Ba Gep u kal+p nan si nan naij gep it u y+j+g göl hag ñöm, 'Gac halö m+dpim,' a g+inab.

¹⁰ Yad am Bapi aip m+deinabin niñöm kale yip niñagnaböl rö, B+ A+ Ba Gep u niñi b+ gau kal+p kam+ñ aij m+dep it u y+j+g göl hag ñöm, 'Gac halö m+dpim,' a g+inab.

¹¹ Pen niñi b+ m+ñöñ nabön it i yip niñ udagpal gau kal+p kiñ rö abad m+dpöp b+ naij an+bu, God n+pe n+p manö kub hadö haga rö, B+ A+ Ba Gep u, Seden niñi b+ n+pe gau u rö nöp manö kub niñnaböl, a g+inab. *

¹² "Manö yad iru nöp m+dpöp pen manö an+ib gau m+ñi udmim rö lagöp. *

¹³ Pen Ana n+pe aueinab u, God n+pe b+ aigale b+ rö m+dpöp manö niñö an+bu magöñhalö kalöp hag ñi aij g+inab. Manö n+pe adö r+imnap ke udöm hagagnab; manö apdi niñnab manö an+bu nöp hag ñöl gi, hainö g+inab manö adö u kalöp hag ñ+nab.

¹⁴ Manö yad u udöm, kalöp hag ñ+nab. N+pe an+g gö, niñi b+ gau mailö aij ke yad u niñnaböl.

¹⁵ Pen Bapi nan n+pe niñhön niñhön m+dpöp gau, magöñhalö nan yad m+dpöp. An+ib u me hagpin, 'Ana n+pe manö yad u udöm, kalöp hag ñ+nab,' a g+in.

¹⁶ "Yöp magö ap m+dpöp, yip niñagnabim; pen hainö yöp magö ap m+dmim, yip kauyan niñnabim," a ga. *

¹⁷ Jisas an+g hageia, b+ n+pe gau kale ke nöp hagla, "Manö au hagöp, 'Yöp magö ap m+dpöp, yip niñagnabim; pen hainö yöp magö

* 15:26: Jon 14:26 * 16:2: Mad 24:9; Luk 6:22; Jon 9:22 * 16:3: Jon 15:21 * 16:7: Jon 14:16

* 16:11: Jon 12:31 * 16:12: 1Ko 3:1-2 * 16:16: Jon 14:19

ap midmim, yip kauyan niɲnabim, a göp u, manö anibu it niɲnabim midöp? Pen manö ap hagöp, ‘Yad Bapi arnabin,’ a göp u, niɲnabim manö hagöp?” ö gıla.

18 Anig hagöm, kale pen hag niɲnabim pen hag niɲnabim göm hagla, “Manö au hagöp, ‘Yöp magö ap’ a göp u, niɲnabim ginig göm hagöp? Hagöp u hon it ap niɲnabim,” a gıla.

19 Anig hagöm, Jisas niɲnabim hag niɲnabim geila, niɲnabim ke niɲnabim haga, “Yöp magö ap midöp, yip niɲnabim; pen hainö yöp magö ap midmim, yip kauyan niɲnabim,’ a gipin manö u niɲnabim me, pen pen hag niɲnabim ar?”

20 Yad kalöp niɲnabim yabıl hagabin, niɲnabim bi mınöñ naböñ it i yip niɲnabim udagpal gau, nan kale ke gau nöp gası niɲnabim miñ miñ ginaböl; pen kale mög gö mıtöñ göl gi mideinabim. Miñ miñ gi mideinabim pen hainö kale kauyan miñ miñ yabıl gi mideinabim.

21 Niɲnabim ap niñ pai niñö niñöl gi, ilön kub udöp, pen hainö niñ pai rik dap löm, magö u nöp niɲnabim niñnabim gısön ram mınöñ aui auub u niñnabim, ilön mab u hauı göm, miñ miñ göl gi nöp mideinabim.

22 Kale unbö rö, miñ miñ midmagö ilön kale abe big ñöl midöp pen yip kauyan niɲnabim, miñ miñ yabıl ginabim. Niɲnabim bi rimnap apöm miñ miñ gep kale u udagnaböl.

23 “Niñnabim hain anibu, kale nan ap yip hag niɲnabim. Kalöp niñnabim yabıl hagabin, Bapi niɲnabim hib yad hagmim hag niɲnabim u, hagnabim rö ginab.” *

24 Kale nöd Bapi niɲnabim hagmim, hib yad hagmim, nan ap hag niɲnabim. Pen miñ miñ, hib yad hagmim hag niɲnabim, hag niɲnabim rö nöp ginab niñnabim kale miñ miñ yabıl ginabim.

25 “Bapi manö niɲnabim adö u hagem, pör manö ba gau lem hagpin u pen miñ miñ söl midöp, manö anibu rö hagnabim; waiö nöp hagnabim.

26 Niñnabim anibu auö, Bapi niɲnabim hag niɲnabim u, hib yad hagmim hag niɲnabim. Pen hib yad hag niɲnabim u, yad ke Bapi hag niɲnabim adö u hagnabim, wasö; kale ke hib yad hagmim Bapi hag niɲnabim u, niɲnabim.

27 Pen niñnabim: Bapi nöp yip yuö aunö u niñnabim udmim, yip midmagö libim u me, niɲnabim ke kalöp midmagö löp. *

28 Bapi aip midul arö gem mınöñ naböñ it i aunö; miñ miñ mınöñ naböñ it i arö gem kauyan Bapi midöp u amem aip mideinabim,” a ga.

29 Jisas anig hageia, bi niɲnabim gau hagla, “Miñ miñ manö ba gau limön hagnabim; waiö yabıl hagnabim.

30 Uri hon niñnabim, ne manö gau magöñhalö hadö niñnabim. Niɲnabim bi rimnap manö hag niñnabim kale mideinabim u, nöp hag niɲnabim magö u, ne ke niñnabim kalıp hag niñnabim. Gipin anibu hon niñnabim, ne God aip midmön auna,” a gıla.

31 Anig hageia, Jisas haga, “Anibu u, ‘Hon uri niñnabim udmim,’ a gi gası niñnabim ar?”

32 Söl auab — pen miñ miñ hadö auöp I — yip arö gimim kale ram ke ke arbe, yad ke halö mideinabim. Pen yad ke halö midageinabim; Bapi midöp rö, aip mideinabim. *

33 “Pen kalöp manö hag niñnabim anibu, yad anı dan nöp midmim, agamij mid aij gimim a gem hag niñnabim. Mınöñ naböñ it i midpim rö, kalöp mınöñ niñnabim. Pen gası halö midaimim, nan niñnabim niñnabim mınöñ naböñ it i kalöp ginabim u, yad kılö anibu magöñhalö ud raıa migan yad u hadö libim,” a ga. *

17

Jisas Nap niɲnabim sabe ga

1 Jisas manö anibu hag pıs göm, kumi kabö lañ niñnabim haga,

“Bapi. Niñnabim yip hagna u miñ miñ auöp. Anibu u, ne gimön, niɲnabim bi

* 16:23: Mad 7:7 * 16:27: Jon 14:21,23 * 16:32: Mad 26:31,56 * 16:33: Jon 14:27; Ro 5:1; 1Jn 5:4

gau niḡnaböl, yad Ñi ne mailö aij unbö ke halö midpin; pen yad Ñi ne ginö, kale niḡnaböl, ne Bapi mailö aij unbö ke halö midpan.

² Niḡnön giḡig: yip ke hagna rö, niḡni bi gau gau magöḡhalö abad midem, niḡni bi yip hag lina gau kalip udem, kamḡḡ pör middep magö u kalöp niḡnabin.

³ Niḡni bi kale, ne God niḡḡö añi nöp midpan u niḡḡöm, yip Jisas Kraisyuna u niḡnaböl niḡni bi gau, pör pör nöp kamḡḡ midleinaböl. *

⁴ Wög yip ram minöḡ iḡ i hagna u, giḡ damem giḡ hakpin u me, niḡni bi minöḡ naböḡ iḡ i midpal gau kale niḡbal, ne Bi mailö aij unbö ke midpan. *

⁵ Pen Bapi. Miḡni ne gimön, nöd ram minöḡ giḡ laglo niḡn u, hol apil mailö aij unbö ke halö midailo u rö, uri kuöyaḡ anib unbö rö nöp midleinabul. *

Jisas bi niḡe gau a göm Nap niḡsabe ga

⁶ “Niḡni bi minöḡ naböḡ iḡ i gau rimnap yip niḡna. Niḡni bi anib gau, kale niḡni bi ne mideila u pen yip niḡna. Ne aigale bi rö midpan u kalip hag niḡnö. Yad manö aij ne kalip hag niḡnö, kale niḡḡ udöm, hagöp rö nöp giḡpal.

⁷ Uri kale hadö niḡbal, yad nan niḡnön giḡpin gau, yad ke gagpin. Kale niḡbal nan niḡnön ne yip niḡban u nöp udem kalip niḡbin.

⁸ Manö niḡnön niḡnön yip hagna u, kalip hag niḡnö niḡḡ udpal. Anib u, yad nöd ne aip midmidul, ne yip hag yuö minöḡ naböḡ iḡ i aunö manö u, niḡḡ udpal.

⁹ “Kalip nöp sabe gabin. Niḡni bi minöḡ naböḡ iḡ i nöp niḡḡlö mulu lugöp gau sabe gagabin. Niḡni bi yip hagna gau nöp, niḡni bi ne midpal rö, nöp sabe gabin.

¹⁰ Niḡni bi yad gau ke, niḡni bi ne gau ke wasö, niḡni bi hol apil aipen

midpal me. Kale giḡpal anibu niḡḡöm, niḡni bi rimnap gau niḡbal, yad bi mailö aij ke halö midpin.

¹¹ Pen uri yad midpan u niḡnabin rö, kale ke halö midleinaböl. Bapi Uḡ! Ne kḡö ke halö midpan rö, yip haina yad u rö nöp midpin. Hib kḡö ke yabḡḡ ne u udmön, kalip rarö raumön, hol apil jim niḡlö midpul rö, kale anib unbö rö nöp jim niḡlö midaiöl.

¹² Yad kalip aip midem, hib ne kḡö anibu yip niḡna u udem, kalip rarö rauem abad mid aij giḡpin. Bi ap ur gagöp. God Manö kalḡ kḡiḡ riköm, bi ap böḡ nöp ap lug paköm ilön kub udnab a gila rö, bi anibu nöp ur ga. Ga anibu, God Manö nöd kalḡ kḡiḡ rikla rö nöp ga. *

¹³ “Pen ne midpan au niḡḡ gabin rö, miḡni uḡep magö ap minöḡ naböḡ iḡ i midnabin u, kale niḡḡ midlö niḡḡöl giḡ, nöp manö anibi hagabin. Anib u, yad miḡḡ miḡḡ yabḡḡ gabin rö, kale u rö nöp miḡḡ miḡḡ yabḡḡ göl.

¹⁴ Manö aij ne u kalip hag niḡnö niḡḡ udpal rö, niḡni bi minöḡ naböḡ iḡ i gau kalip mulu kal niḡbal. Yad niḡni bi minöḡ naböḡ iḡ i gasi niḡbal rö gasi niḡḡpin rö, kale u rö nöp niḡni bi minöḡ naböḡ iḡ i gasi niḡbal rö gasi niḡḡpal. Anib u me, niḡni bi minöḡ naböḡ iḡ i kalip mulu kal niḡbal.

¹⁵ Pen kalip minöḡ naböḡ iḡ i niḡbö dam ne midpan au ud aru, a gem hagagabin; kalip minöḡ naböḡ iḡ i abad midaimön, Seden kalip giḡ naiḡ gagaḡ, a gem hagabin. *

¹⁶ Yad niḡni bi minöḡ naböḡ iḡ i gasi niḡbal rö gasi niḡḡpin; kale u rö nöp niḡni bi minöḡ naböḡ iḡ i gasi niḡbal rö gasi niḡḡpal.

¹⁷ Manö ne u, manö niḡḡ nöp anibu, kalip hag niḡmön, kale uḡ midnaböl.

¹⁸ Ne yip niḡni bi minöḡ naböḡ iḡ i midpal aḡ gau yuna rö, yad kalip

* 17:3: 1Jn 5:20 * 17:4: Jon 4:34 * 17:5: Jon 1:1 * 17:12: Jon 6:39; 13:18 * 17:15: Mad 6:13; 2De 3:3 * 17:18: Jon 20:21

u rö nöp nıbi bı mınöŋ naböŋ it i midpal an gau yubin. *

¹⁹ Wög nıhön nıhön yıp nıban u, yad gı haknabin. Yad anıg gabin u, bı yad gau kale yıp nıŋöm, wög kale nıhön nıhön mıdeinab u, kale u rö nöp gı haklan a gem, gabin.

Jisas nıbi bı nıpe gau magöŋhalö a göm, nap nıp sabe ga

²⁰ “Yad nöp sabe gabin i, bı uri hagajın kalıp nöp sabe gagabin; kale manö hag nılö, nıbi bı gau manö kale nıŋ udöm, yıp nıŋ udnaböl gau, kalıp abe sabe gabin.

²¹ Bapi, ne yad an dan midpan, yad nöp an dan midpin. Hol apıl jım nıl midpul rö, kale magöŋhalö anıb unbö rö nöp hol apıl aıp jım nıl midaiöl. Anıg gınab u, ne nöp yıp hag yuö aunö u, nıbi bı mınöŋ naböŋ it i midpal gau nıŋ udöl.

²² Hol apıl jım nıl midpul rö, kale u rö nöp jım nıl midaiöl, a gem, ne mailö aij unbö ke yıp nına u, yad pen kalıp abe u rö nöp nıbin. *

²³ Anıb u, ne yad an dan midpan rö, yad kalıp an dan midnö me, kale jım nıl yabıt midaiöl. Anıg gö me, nıbi bı mınöŋ naböŋ it i gau nıŋnaböl, ne nöp yıp yuö aunö nıŋöm ne yıp midmagö lıban rö, kalıp u rö nöp midmagö lıban.

²⁴ “Bapi! Yıp aij göp u, nıbi bı yıp nıban gau, am yad mıdeinabin au aıp mıdöm, mınöŋ naböŋ gı laglo nın u, yıp midmagö lımön mailö aij unbö ke yıp nına u nıŋöl.

²⁵ “Bapi! Ne me bı asıŋ midagöp! Nıbi bı mınöŋ naböŋ it i gau kale nöp nıŋagpal. Pen yad nöp nıŋbin. Nıbi bı yad gai i ne nöp yıp yuö aunö u, nıŋbal.

²⁶ Ne aigale bı rö midpan u, yad kalıp hag nınö. Pen hainö u rö nöp, ne aigale bı rö midpan u yad kalıp hag nı aij gınabin. Anıg gem, yad ke kalıp an dan midnö, ne yıp midmagö lıban rö nıŋ aij göm, kale u rö nöp pen pen midmagö löl,” a ga.

18

Jisas nıp ud sısı lıla
(*Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53*)

¹ Jisas Nap nıp sabe gı pıs göm, bı nıpe gau aıp nıŋ pro Kidron juöm, böŋ lödan amöm, mab olip wög adıŋ u arla.

² Mab olip wög adıŋ anıbu Jisas bı nıpe gau aıp pör am magum gımidal rö, Judas bı Jisas nıp mumug nıŋnıg geia u, mıgan anıbu nıŋ aij ga.

³ Perisi bı gau abe, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, Judas nıp hageila, nıpe am ami bı rımnab uł göm, God sabe gep ram polisman rımnab uł göm, dam Jisas mıdeia au amjaka. Kale pen pen alep nan rımnab udöm, hapö rımnab lam rımnab lau udöm, aueila.

⁴ Jisas nıp nan nıhön gınıg ga u nıŋa u me, aueila u amöm haga, “An nıp ulhai nıŋ aıabım?” ö ga.

⁵ Hageia hagla, “Jisas, bı Nasared nıbö u,” a gıla.

Hageila, Jisas haga, “Bı anıbu me yad i,” a ga. Pen magö anıbu, bı nıp mumug nıŋa u, Judas, kale aıp anıb au mıdeia.

⁶ Pen Jisas, “Bı anıbu me yad i,” a gö, kale jöl adö kık gı amöm gı dam pak la.

⁷ Jisas pen kalıp kauyan haga, “An nıp ulhai nıŋ aıabım?” ö ga.

Hageia hagla, “Jisas, bı Nasared nıbö u,” a gıla.

⁸ Hageila, Jisas haga, “Kalöp mıdö nöp hagpin, ‘Bı anıbu me yad i.’ Yıp ulhai nıŋ ajpım rö, bı gai i kalıp arö gıpe aröl,” a ga.

⁹ Ga anıbu, Jisas nöd Nap nıp haga rö nöp ga. Nıpe Nap nıp haga, “Bapi. Bı yıp nına gau, añı ap ur gagöp,” a ga. *

¹⁰ Pen magö anıbu nöp, Saimon Pida ru mılö kıd daua u fıp gı udöm, bı ap nıp rımid yıjıg lau böŋ nöp rıb gı dö gı yua. Bı anıbu hib nıpe Malkas. Nıpe God nıp nan sabe gep

* 17:22: Ap 4:32 * 18:9: Jon 17:12

bî kub yabił u nîp bî wög gi ñeb nîpe u mîdmîdöp.

¹¹ Pida anîg geia, Jisas haga, “Ru mîlö kîd udpan kuöyan lö aran! Ne Bapi ñîg asî yîp ñöb u ñîñagnabin a gîmön nîñban ar?” a ga. *

Jisas ud Anas mîdeia au arla

¹² Jisas anîg hagö nîñöl gi, ami bî gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, Jisas nîp ud sîsî löm, nagî li pîdöñ göm,

¹³ kale nöd Jisas dam Anas mîdeia au arla. Bî Anas anîbu, Kaiapas nîma nîpe. Kaiapas me, mî añî anîbu, God nîp nan sabe gep bî kub yabił wög u hag lîlö, wög gi mîdeia.

¹⁴ Kaiapas nîpe me nöd Juda bî manö ud asîkep kalîp haga, “Bî añî ap umö hon magöñhalö kamîñ arnabun u aij,” a ga. *

*Pida, “Jisas nîp nîñagpin,” a ga
(Mad 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)*

¹⁵ Pen Jisas nîp anîg göm, dam Anas ram u areila nîñöm, Saimon Pida aip, yad Jon aip, holmîñ hain hain arlo. Bî God nîp nan sabe gep bî kub yabił u yîp nîñ aij ga rö, yad amem böñ nöp ram nîpe manö kub hagnîdal waryö raul yan arnö;

¹⁶ pen Pida nîpe höñ löyan adö mîdeia. Yad pen ado gi apem, nîbi ajöñ îl abad mîdeia u nîp hagem, Pida nîp uł gi waryö raul yan arlo.

¹⁷ Pen nîbi ajöñ îl abad mîdeia u, Pida nîp haga, “Ne u rö nöp Jisas bî nîpe ap ar?” a ga.

Hageia, Pida haga, “Yad wasö,” ga.

¹⁸ Pen Kaiapas nîp wög gi ñeila bî gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, kalîp yîgön gö, mab bîc run magö an anîb au pîböñ mîdeia, uraköl mali mîdeila. Pida nîp u rö nöp yîgön gö, ap an anîb au se göl, kalîp aip mab mali mîdeia.

*Anas Jisas nîp manö hag nîña
(Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)*

¹⁹ Pen Anas, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabił nöd mîdmîdöp u, Jisas nîp hag nîña, “Nîbi bî ne nîbi bî an? Ne manö nîñön nîñön nîbi bî ne hag ñîban?” a gi nîña.

²⁰ Hageia, Jisas pen haga, “Yad manö rîmnap pi gem hag ñagnö; bî kale gau nîñ mîdlö nîñöl gi, Juda magum gep ram gau abe, God sabe gep ram u abe, pör waiö hag ñîbin.

²¹ Anîb u, nîñön gîñîg yîp manö hag nîñabön? Nîbi bî manö hagnö nîñ mîdeila rîmnap daumim hag nîñmim. Manö nîñön nîñön hagnö u nîñbal me,” a ga.

²² Jisas anîg hageia, God sabe gep ram abad mîdmîdöp polisman ap, nîp alaun u paköm haga, “Nîñön gîñîg bî God nîp nan sabe gep bî kub yabił u nîp manö anîbu rö hagabön?” ö ga.

²³ Hageia, Jisas haga, “Yad manö pîral ap hagpin a gîmön, manö pîral hagpin anîbu nîbi bî gai i kalîp waiö hag ñîmön. Pen manö nîñö hagpin u, ne nîñön gîñîg yîp pakajan?” ö ga.

²⁴ Jisas nîp nagî li rîbîk gîla rö mîdö nîñöl gi, Anas hagö kale Jisas nîp dam, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabił hain nîbö u, Kaiapas, ud arla.

Pida kuöyan, “Jisas nîp nîñagpin,” a ga

²⁵ Pen Pida nîpe anîg uraköl gi mîdöm mab mali mîdö nîñöl gi, bî rîmnap nîp hagla, “Bî anîbu bî ap me ne i ar?” a gîla.

Hageila, Pida hag haluöm haga, “Yad wasö,” ga.

²⁶ Pen bî au Pida rîmîd rîb gi dö ga u, bî rîdîk lö lö nîpe ap God nîp nan sabe gep bî kub u nîp wög gi mîdeia. Nîpe apöm, Pida nîp haga, “Yad nöp nîñbin, ne bî anîbu aip mab olip wög adîñ au mîdajan ar?” a ga.

²⁷ Hageia Pida kauyan hag haluöm haga, “Yad wasö,” ga. Anîg hagö nîñöl gi, adîñ kîlakîł wiñ ala. *

* 18:11: Mad 26:39 * 18:14: Jon 11:49-51 * 18:27: Jon 13:38

Jisas n̄p dam Pailod m̄deia au arla

(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Ram r̄k dam lö n̄ñöl ḡi, Juda kai kale Jisas n̄p Kaiapas ram an̄bu n̄bö dam Rom gapman b̄i kub Pailod ram kub u arla. Juda kai hagla, “Hon Rom b̄i ram raul i arno, han̄p as̄iñ u† ḡinab n̄ñöm hon Pasopa nan ñ̄ñun rö lagnab,” a ḡöm, h̄öñ ḡiyan m̄deila.

²⁹ An̄b u, Pailod h̄öñ amöm haga, “B̄i i n̄p n̄ñön manö n̄ñmim daubim?” ö ga.

³⁰ Hageia, kale hagla, “N̄ipe nan naij ap gagböp, nöp an̄g dauagbnop,” a ḡila.

³¹ Hageila, Pailod haga, “Kale dam lo kale adö u ke hagöp rö n̄ñmim, manö kub hagim,” a ga.

Hageia, Juda kai pen hagla, “Hon n̄bi b̄i gau kal̄p manö kub hagin, al pak l̄no umöl, lo adö u m̄dagöp. Rom gapman gau han̄p wasö ḡipal,” a ḡila. *

³² Juda kai an̄g ḡila u, Jisas ȳp aigöl ḡilö umnabin, a ḡöm, haga rö nöp ḡila. *

³³ Pen Juda kai an̄g hageila, Pailod kauyan̄ ado ḡi ram raul yan̄ amöm, Jisas auan̄ a gö, aueia n̄p haga, “Ne Juda kai kiñ kale u aka?” ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Manö ȳp hag n̄ñabön u, maj m̄igan ne u ke hagabön aka n̄bi b̄i r̄mnap maj m̄igan kale u udmön hagabön?” ö ga.

³⁵ Hageia, Pailod haga, “Yad Juda b̄i wasö. Juda kai ne gau nöp, b̄i God n̄p nan sabe gep b̄i kub ne gau nöp me, nöp dapöm ñ̄magö yad ñ̄bal. Ne nan n̄ñön gaina an̄g ḡipal?” ö ga. *

³⁶ Hageia, Jisas haga, “Yad n̄bi b̄i udem abad m̄deinabin u, kiñ m̄ñön naböñ i† i m̄dpal rö, m̄dageinabin. Yad m̄ñön naböñ i† i kiñ m̄dn̄g gaibnep, Juda n̄bi b̄i gau ȳp naḡi lun, a ḡilö, n̄bi b̄i yad gau uraköm kale aip pen pen alblap. Pen yad n̄bi

b̄i udem abad m̄deinabin naḡi u ke m̄döp; m̄ñön naböñ i† i rö wasö,” ga.

³⁷ An̄g hageia, Pailod haga, “An̄b u, ne kiñ ap aka?” ga.

Hageia, Jisas haga, “Me ne hagpan me u. Adö an̄bu nöp me, Bapi God gö, ȳp m̄ñön naböñ i† i yag daulö, majö gem, manö n̄ñö yuö yab̄i† u hag ñ̄bin. N̄bi b̄i manö n̄ñö yab̄i† udun, a ḡi gas̄i n̄ñbal gau, manö yad u udpal,” a ga.

³⁸ An̄g hageia, Pailod haga, “Pen manö gau n̄bö gau n̄bö ke ke iru nöp m̄döp u, hon aigöl gun manö n̄ñö yab̄i† me u, a gun n̄ñun?” ö ga.

Juda n̄bi b̄i Pailod n̄p hagla, “Jisas n̄p al pak l̄mim,” a ḡila

(Mad 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Pailod manö an̄bu hagöm, kauyan̄ h̄öñ amöm, Juda kai kal̄p haga, “Yad n̄ipe nan naij ap gaj̄p n̄ñagpin.

³⁹ Pen hon Rom gapman, m̄i u m̄i u, Pasopa ñ̄n kub u auaj̄p, b̄i naḡiman kale ap ȳhar̄iñ hub̄ik yubun. An̄b u, Juda kai kiñ kale u, ȳhar̄iñ hub̄ik yunö arn̄m aka?” ga.

⁴⁰ Hageia, meg m̄igan dap ranöm hagla, “N̄p wasö! Hon Barabas n̄p hub̄ik yumön!” a ḡila. B̄i Barabas an̄bu, n̄bi b̄i gau wañ wañ gö gapman kai kal̄p aip pen pen alla.

19

Pailod Jisas manö kub haga

¹ An̄g hageila, Pailod ami b̄i n̄ipe gau hagö, Jisas n̄p naḡi udöm pak ado malo ḡila.

² An̄g göl paköm, nan kal̄i kal̄i halö r̄mnap udöm, kiñ l̄bal rö usaj̄l bad ap göm, Jisas n̄p rol ḡi ñ̄öm, wa†j mu m̄lö bö ap l̄ ñ̄öm, *

³ n̄p kuöyan̄ amöm kuöyan̄ amöm hagla, “Ne Juda kai kiñ kale, ne pör nöp m̄daimön!” a ḡila. An̄g hagöl ḡi, n̄p mulu maj m̄igan pakla.

⁴ Pen Pailod kuöyan̄ h̄öñ amöm, Juda n̄bi b̄i kal̄p haga, “N̄ñim! Yad

Jisas n̄p h̄oŋ i daunabin n̄ŋöm kale n̄ŋnabim, yad n̄pe nan naij göp iŋ ap uŋhai n̄ŋagpin,” a ga.

⁵ Pen Jisas n̄p usajil kalı kalı halö bad u rol gı ñöm, waŋij mu m̄lö bö adö lı ñıla u halö auö n̄ŋöl gı, Pailod kalıp haga, “N̄p n̄ŋim!” a ga.

⁶ Anıg hageia, bı God n̄p nan sabe gep bı kub gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, Jisas n̄p n̄ŋöm manö b̄lätö göm hagla, “N̄p mab ba laŋ al pak l̄mim! N̄p mab ba laŋ al pak l̄mim!” a gıla. Anıg hageila, Pailod haga, “Kale ke n̄p dammim, mab ba laŋ al pak l̄mim. Yad nan naij göp iŋ ap uŋhai n̄ŋagpin!” a ga.

⁷ Hageia, Juda kai hagla, “N̄pe, ‘Yad God N̄ı n̄pe,’ a ga u, lo hon ap hagöp, ‘Umnim,’ a göp,” a gıla.

⁸ Anıg hageila, Pailod n̄ŋöm, rapın pıñıŋ göm,

⁹ kuöyaŋ ram raul yaŋ amöm, Jisas n̄p hag n̄ŋöm haga, “Ne ram m̄nöh gai n̄bö?” ö ga. Hageia, Jisas manö ap pen hagaga. *

¹⁰ Pailod haga, “Ne yıp manö ha-gagnabön ar? Ne n̄ŋban. Yad nöp abad m̄dpin. Anıb u, nöp hubık yunıg hubık yunabin; pen nöp mab ba laŋ al pak löl, a gınö, al pak lınaböl,” a ga.

¹¹ Hageia, Jisas haga, “Pen ne yıp abad m̄dpan u, ne ke wasö, God nöp hagö abad m̄dpan. Anıb u, yıp gı naij gabön marö u, ne nöp udagnabön; bı yıp udöm nöp ñöb u, marö kub yabıl u udnab,” a ga. *

¹² Jisas anıg hageia, Pailod n̄p yıharıŋ hag yuın, a göm, gası n̄ŋa u pen Juda kai n̄p b̄lätö gı hagöm hagla, “Ne Jisas n̄p hubık yunabön u, Rom bı kub Sisa bı n̄ŋeb n̄pe m̄dageinabön. Bı, yad kiŋ m̄dpin, a gıpal gau, Sisa aip pen pen al lun, a göm me, manö anıbu rö hagpal,” a gıla. *

¹³ Anıg hageila, Pailod manö anıbu n̄ŋöm, am Jisas n̄p uŋ gı h̄oŋ amöm,

n̄pe am bı manö ud asıkep sea adö au laŋ gıla adö u asıka. Ka asıka anıbu, “Kabö Adan” a gımıdal. Pen Arameik manö löm, “Gabada” a gımıdal.

¹⁴ Pen ñın anıbu, Juda n̄bi bı Pa-sopa nan kale magum gep ñın. Sıdö anı kub laŋ magö u, Pailod kalıp haga, “Kiŋ kale me i!” a ga.

¹⁵ Hageia, meg magö dap ranöm hagla, “N̄p al pak lı! N̄p mab ba laŋ al pak lı!” a gıla.

Hageila, Pailod haga, “Kiŋ kale anıbi mab ba laŋ al pak lınam?” ö ga.

Hageia, bı God n̄p nan sabe gep bı kub gau hagla, “Kiŋ hon ap m̄dagöp; Rom bı kub Sisa nöp m̄döp,” a gıla.

¹⁶ Pen anıg gı hag damöm, Pailod manö kalıp u udöm, ami bı gau kalıp haga, “Jisas n̄p dam mab ba laŋ al pak l̄mim,” a ga.

*Jisas n̄p mab ba laŋ al pak lıla
(Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)*

¹⁷ Pen n̄p al pak lınıg gıla mab u, Jisas n̄p ñılö, n̄pe dam “Wip Nabıc Cög Ij” a gıpal dum u apjaka. Dum anıbu, Arameik manö löm “Golgoda” a gımıdal.

¹⁸ Jisas n̄p mab kros cıpıŋ pak löm, bı m̄höp, ap böŋ lap, ap böŋ lap, al pak lıla. Jisas anı au m̄deia.

¹⁹ Pen Pailod hagö, bı n̄pe gau mab po ap udöm kalı k̄liñ rıköm, Jisas n̄p al pak lıla mab ba nabıc au gıdanı dıtam gıla. Kalı k̄liñ rıkla manö u:

JISAS NASARED NIBÖ JUDA KAI KIN
KALE ME I.

²⁰ Manö añı adö anıbu nöp, Arameik manö kalı k̄liñ rıköm, Ladin manö kalı k̄liñ rıköm, Grik manö kalı k̄liñ rıköm gıla me, Jerusalem söl anıb au m̄deia rö, Juda n̄bi bı iru nöp amgö lı n̄ŋla.

²¹ Pen God n̄p nan sabe gep bı kub gau am Pailod n̄p hagla, “Manö kalı k̄liñ rıkpan u kabö rö gagöp. ‘Juda kai kiŋ kale’ manö u m̄dagainım;

* 19:9: Mad 27:12 * 19:11: Jon 10:18; Ap 2:23; Ro 13:1 * 19:12: Luk 23:2; Ap 17:7

yiharinj hagmön, 'Nipe hagöp, "Yad Juda kai kin kale midpin," a göp,' a gimön, manö anibu nöp kalı kılın rıkmön," a gıla.

²² Anig hageila pen Pailod pen haga, "Yad manö nihön kalı kılın rıkpın u, anig göl nöp midnab," a ga.

²³ Pen Jisas nip mab ba lanj al pak löm, ami bi mihau mihau Jisas waij nipe gau balu ke ke udöm, waij mlö bö göm al dör gagla u, u rö nöp balu udnig hagla,

²⁴ "Pabu gagun! Yiharinj sadu rö gun, bi an udnim u, nipe udnab," a gıla. Gıla anibu, God hadame nöp nıbi bi gau kalıp gası ñö, God Manö u kalı kılın rıköm, hainö anig ginaböl, a gıla u me, hainö anig unbö rö nöp gıla. Manö anibu kalı kılın rıköm hagla,

"Waij yad u balu ke ke udöm, waij mlö bö yad u, sadu rö gun udun, a gıla," a gıla. *

²⁵ Pen ñın anibu, Jisas nıme u, nımañ u, Klopas nıbin Maria u, Maria Magdala u, ap Jisas nip al pak lıla got sol anıb au mideila. *

²⁶ Yad Jon, Jisas yıp midmagö lımidöp bi u, u rö nöp ap sol anıb au midainö u me, Jisas yıp niñöm, nıme Maria nip haga, "Nıbi me, ñı ne me u," a ga. *

²⁷ Anig hagöm, nipe pen nıme Maria niñöm yıp haga, "Name ne me u," a ga. Anig hagö niñöl gi, ñın anıbu, Jisas nıme nip ul gi ram yad u damem, aip midmidul.

Jisas uma

(Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Jisas niña, wög adö nipe u magöñhalö gi haka u me, God Manö haga u niñö lınim a göm haga, "Yıp rugu mılep göp," a ga. *

²⁹ Pen ñig wain ası barol ap dap anıb au lılo mideia u me, ami bi ap, nan hain bad ap udöm, wain ası anıbu löm, ud mab hisop lö adinj u

abös alöm, dap ranöm Jisas maj hañ adö nip u la. *

³⁰ Jisas ñig wain ası anıbu niñöm haga, "Naböñ juöp," a göm, ubör yihöñ göm, ana nipe ña.

Jisas rıglöm nipe u bininj gıla

³¹ Pen Juda bi kub gau, kagoñ ñın u dugo magö u hadö auajıp niñöm hagla, "Rol God nip sabe gep ñın hon u, wip gau mab ba lanj midagaiöl," a göm, am Pailod nip hagla, "Bi mab ba lanj al pak lıbal gau, ami bi gau ma kalıp gau pa jö gilö, yinjıd umlö, ud minöñ yanj löl," a gıla. *

³² Hageila, Pailod ami bi gau kalıp hagö, am bi Jisas aip al pak lıla mihau, ma kalıp gau pa jö gıla.

³³ Pen Jisas ma nip u pa jö gun a göm niñla, nipe hadö uma. Anig ga u me, ma nipe u pa jö gagla.

³⁴ Pen ami bi ap, watab ap udöm, Jisas nip rıglöm adinj au bininj gö, adinj hagape halö, ñig halö luga.

³⁵ Anıb u, kale nıbi bi manö kalı kılın rıkabin anıbi niñnabim gau abe Jisas nip niñ udmim, a gem, yad Jon, Jisas nip ga u amgö yad ke niñbin rö, kalöp manö niñö yabıl anıbi hagem kalı kılın rıkabin. *

³⁶ Pen ga anıbu, God hadame nöp nıbi bi gau kalıp gası ñö, God Manö u kalı kılın rıköm, hainö anig ginaböl, a gıla u me, hainö anig unbö rö nöp gıla. God Manö u kalı kılın rıköm hagla, "Le nipe u, ap pa jö gagnaböl," a gıla. *

³⁷ Pen manö ap hagla, "Bi nip bininj gajal u nip niñnaböl," a gıla. *

Josep nipe Jisas hañ romanj dam rıgöl ga

(Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Bi Arimadia daun nıbö ap, Jisas manö nipe niñ uda u pen, Juda bi kub kalıp piñinj göm, Jisas nip niñ udnin, a göm, waiö hagagmidöp. Bi anıbu hib nipe Josep. Nipe Jisas nip

* 19:24: Sam 22:18 * 19:25: Mad 27:55-56 * 19:26: Jon 13:23 * 19:28: Sam 22:15 * 19:29: Sam 69:21 * 19:31: Dud 21:22-23 * 19:35: Jon 21:24 * 19:36: Eks 12:46; Nab 9:12; Sam 34:20 * 19:37: Sek 12:10; Rep 1:7

dam riḡöl giḡnam, a göm, am Pailod niḡp hag niḡḡö, yau a gö, ud ara.

³⁹ Nikodimas niḡpe Josep aip arlö. Nikodimas, bi au nöd am Jisas niḡp siḡbön yaḡ niḡḡa bi u. Nikodimas nan haḡiḡ aiḡ auep iru nöḡ, kilo unbö ḡniḡjuöl ado giḡ da unbö aiḡḡ böḡ daḡ (35) rö, udöm ara. Nan haḡiḡ aiḡ auep anḡbu, mab mö ciḡl u abe, mab alos ciḡl u abe udöm giḡla. *

⁴⁰ Pen kale miḡhöp am wip he u ud asiḡk dap lugmil, Juda niḡbi bi giḡmiḡdal rö, mab ciḡl ud ara u, wip he gau anöḡ li ḡniḡmil, linḡn ud waḡiḡ rud giḡla pro miḡlö u udmil, wam wam giḡlö.

⁴¹ Jisas mab ba laḡ al pak liḡla ka anḡb söḡl au wög adḡḡ ap miḡdeia. Wög adḡḡ anḡbu anḡ au kabö miḡgan giḡsön nöḡ luöm, wip riḡöl gagla ap miḡdeia.

⁴² Juda kai God niḡp sabe gep ḡniḡn kale u söḡl söḡl ga rö, yiḡḡid riḡöl gul a giḡmil, kabö miḡgan yöḡ söḡl anḡb au riḡöl giḡlö.

20

Wip riḡöl giḡla u kuö nöḡp miḡdeia
(*Mad 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-*

12)

¹ Sade ḡniḡn u, ram riḡkniḡ gö niḡḡöl giḡ, Maria Magdala wip riḡöl giḡla miḡgan amöm niḡḡa, kabö kub wip riḡöl piḡ giḡla u, liḡi giḡ am goḡ au miḡdeia.

² Niḡpe niḡḡöm, kauyaḡ giḡ dö giḡ ap Saimon Pida hol miḡhöḡ miḡdailo u apöm haga, “Bi Kub u niḡp agamḡḡ ud arbal; pen dap liḡbal au niḡḡagpun,” a ga.

³⁻⁴ Anḡḡ hageia, Pida hol miḡhöḡ niḡḡniḡ giḡ dö yabiḡ gul hadlo. Yad nöḡd amjakem,

⁵ höḡ adö löyaḡ nöḡp miḡdem, kabö miḡgan jḡḡ siḡpsḡp niḡḡnö waḡiḡ bad gau nöḡp miḡdeia.

⁶⁻⁷ Pen Saimon Pida niḡpe hain apöm, kabö miḡgan u hiḡkiḡd amöm niḡḡa, Jisas niḡp waḡiḡ wam halö yula gau hubḡk gaga; riḡöl giḡla rö nöḡp miḡdeia. Pen waḡiḡ nabḡc jḡḡ piḡral wam giḡgabö giḡla u, u rö nöḡp

* **19:39:** Jon 3:1-2 * **20:9:** Ap 2:24-32; 1Ko 15:4 Hib 2:11-12

hubḡkaga; piḡral giḡgabö giḡla rö nöḡp asiḡk giḡ ke au miḡdeia.

⁸ Yad nöḡd wip riḡöl giḡla au apjaknö pen uri yad u rö nöḡp kabö miḡgan hiḡkiḡd amem niḡḡnö, waḡiḡ gau wam halula rö miḡdeia u me, anḡbu Jisas uraköp, a gem niḡḡ udnö.

⁹ Pen ḡniḡn anḡbu, God Manö kaliḡ kliḡ riḡköm, Jisas umöm urakniḡm, a giḡla manö u, hol niḡḡ aiḡ gaglo. *

¹⁰ Anḡḡ niḡḡul ado giḡ ram arlo.

Maria Magdala Jisas waiö lö niḡḡa
(*Mad 28:9-10; Mak 16:9-11*)

¹¹⁻¹² Pen Maria wip riḡöl giḡla riḡöl miḡgan anḡbu höḡ adö au uraköl miḡdöm miḡtöḡ göḡ giḡ miḡdeia. Miḡtöḡ göḡ giḡ miḡdöl giḡ, jöl magö dudu giḡ kabö miḡgan jḡḡ siḡpsḡp niḡḡa, ejol waḡiḡ rud liḡlö miḡhau, Jisas wip he nöḡd miḡdeia ka anḡbu asiḡk miḡdöl giḡ, ap nabḡc adḡḡ jḡḡ, ap ma adḡḡ miḡḡ, miḡdailö.

¹³ Ejol anḡb miḡhau Maria niḡp haglö, “Niḡhön giḡniḡ miḡtöḡ gabön?” ö giḡlö.

Hagailö haga, “Bi Kub yad u niḡp damöm gai dam liḡbal u niḡḡagpin!” a ga.

¹⁴ Anḡḡ hagöm, ado göm niḡḡa, Jisas urak miḡdeia. Pen niḡp niḡḡö, bi unbö ke rö la. Jisas niḡḡa u pen u Jisas nöḡp a göm niḡḡaga. *

¹⁵ Jisas pen Maria niḡp haga, “Niḡbi me. Niḡhön giḡniḡ miḡtöḡ gabön? An niḡp ulḡhai niḡḡabön?” ö ga.

Hageia, Maria haga e, bi wög adḡḡ nap niḡbö u nöḡp yiḡḡ hagab, a göm haga, “Bi kub niḡḡeb. Wip u ud arbin, a giḡmön, gai dam liḡban u yiḡḡ hagaimön, yad ud arnam,” a ga.

¹⁶ Hageia, Jisas haga, “Maria!” a ga.

Hageia, Maria, Arameik manö löm, “Rabonai!” a ga. Manö haga anḡbu, “Manö Hag ḡḡeb Bi.”

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Yad ram miḡnöḡ iḡi arö gem, Bapi ado giḡ au laḡ aragiḡn rö, yiḡḡ ud miḡdagaimön. Pen ne arammön, mam bi kalḡḡ hagmön, ‘Jisas hagöp, “Yad Bapi yad, Bapi

* **20:14:** Luk 24:16; Jon 21:4 * **20:17:** Ro 8:29;

kale, God yad, God kale mɨdöp u ado gɨ arabin,” a göp, ’ a gɨmön,” a ga. *

18 Jisas anɨg hageia, Maria Magdala am Jisas bɨ nɨpe gau kalɨp haga, “Yad Bɨ Kub u nɨp nɨnem auabin,” a ga. Anɨg hagöm, Jisas manö nɨhön nɨhön nɨp haga u, Maria nɨpe Jisas bɨ nɨpe kalɨp manö anɨbu haga.

*Jisas waiö lö bɨ nɨpe gau nɨŋla
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)*

19 Pen Sade ñɨn u, sɨdö wad ara nɨŋöm, bɨ nɨpe gau Juda bɨ kub gau kalɨp pɨñɨŋ göm, ram raul amöm ajöŋ u gɨñ pɨdöŋ göm, agamɨj mɨdeila nɨŋöm, Jisas ap anɨ anɨb au waiö löm haga, “God kalöp abad mɨdeian,” a ga.

20 Anɨg hagöm, ñɨmagö ur nɨpe gau kalɨp yamöm, rɨglöm böŋ lau yamöm ga. Bɨ nɨpe gau nɨŋöm, u Bɨ Kub nöp, a göm, mɨñ mɨñ yabɨl gɨla. *

21 Jisas pen kalɨp kuöyan haga, “God kalöp abad mɨdeian. Bapi yɨp hag yuö apem wög nɨpe gɨpin rö, kalöp pen abe hag yuabin,” a ga.

22 Anɨg hagöm, kalɨp pu göl gɨ haga, “Ana Uɨ u udmim.

23 Nɨbi bɨ rɨmnap nan si nan naij gɨpal gau nɨŋmim arö gɨnabim u, God u rö nöp nɨŋöm arö gɨnab. Pen nɨŋmim arö gagnabim u, God u rö nöp nɨŋöm arö gagnab,” a ga. *

Jisas waiö lö bɨ nɨpe Domas nɨp nɨŋa

24 Pen Jisas ap waiö löm kalɨp manö haga ñɨn anɨbu, bɨ nɨpe Domas, hib ap Ñɨ Ramö a gɨmɨdal u, kalɨp aip mɨdageia.

25 Anɨb u, hainö Jisas bɨ nɨpe Domas nɨp hagla, “Bɨ Kub u nɨŋbun,” a gɨla.

Hageila, nɨpe pen haga, “Anɨg hagabim u pen ñɨmagö nɨpe cɨpɨl pakla u abe, rɨglöm bɨnɨŋ gɨla u abe, amgö yad ke nɨnem ñɨmagö yad ud nɨŋnabin u me, manö anɨbu nɨŋ udem, uraköp, a gem nɨŋ udnabin; wasö u wasö,” ga.

* 20:20: Jon 16:22; 1Jn 1:1 * 20:23: Mad 16:19
5:13 * 21:3: Luk 5:4-7

26 Anɨg hagöm, pen wik añɨ ap mɨdöm, Jisas bɨ nɨpe gau Domas aip kuöyan ram raul u mɨdeila. Ajöŋ gɨñ pɨdöŋ gɨla u pen Jisas nɨpe ap anɨ anɨb au waiö löm haga, “God kalöp abad mɨdeian,” a ga.

27 Jisas anɨg hagöm, Domas nɨp haga, “Ñɨmagö ne u, yɨp cɨpɨl pakla u ud nöŋ. Ñɨmagö yad nöŋ. Rɨglöm böŋ yad bɨnɨŋ gɨla aui abe ud nöŋ. Gasɨ mɨlö lagmön, yɨp nɨŋ udmön,” a ga.

28 Hageia, Domas haga, “Bɨ Kub yad, God yad!” a ga.

29 Pen Jisas Domas nɨp haga, “Yɨp waiö nɨŋmön me, yɨp nɨŋ udpan. Pen nɨbi bɨ yɨp waiö nɨŋagöm, yɨp nɨŋ udnaböl gau, mɨñ mɨñ yabɨl gɨnaböl,” a ga. *

Jon manö anɨbi nɨhön gɨnɨg kalɨ kliñ rɨka

30 Pen manö kalɨ kliñ rɨkabin anɨbi, hon Jisas bɨ nɨpe gau nɨŋ mɨdno nɨŋöl gɨ, Jisas nan gagep ke ke iru nöp gɨmɨdöp rö, magöŋhalö kalɨ kliñ rɨkagpin.

31 Pen kale, Jisas nöp me, Krai s u, God Ñɨ nɨpe yabɨl u nöp, a gɨmim, nɨp nɨŋ udpe, kalöp udö, nɨp aip kamɨŋ mɨdeinabim, a gem, manö anɨbi kalɨ kliñ rɨkpin. *

21

Jisas waiö lö bɨ nɨpe unbö mudun jɨŋ u nɨp nɨŋla

1 Pen hainö hon Jisas bɨ nɨpe gau Ñɨg Wanö Daibirias au mɨdaino nɨŋöm Jisas nɨpe waiö lö nɨŋno. Nɨhön ga u hagnɨg gabin.

2 Saimon Pida u, Domas u (hib ap Ñɨ Ramö a gal u), Nadanyel Kena daun, ram mɨnöŋ Galili au nɨbö u, Sebedi ñɨ Jems hol mamil mɨhau, Jisas bɨ nɨpe mɨhöp halö aip, jɨm ñöl am Ñɨg Wanö Daibirias au mɨdaino.

3 Saimon Pida hanɨp haga, “Yad kabsal nan arabin,” a ga. Hageia, “Hon aip arnabun,” a gun, am nɨp

* 20:29: 1Pi 1:8 * 20:31: Jon 3:15; Ro 1:17; 1Jn

aip ñig magib udun, gi ajno ajno ram rua pen kabsal rimnap udagno. *

⁴ Pen sidö lim gö niñöl gi, Jisas ap ñig wañö goł au mideia. Nip niñno pen u Jisas nöp a gun niñagno.

⁵ Nipe hanip haga, “Ñi game. Kale kabsal nan gi aj wasö niñbim ar?” a ga. Hageia, hon yau a gino.

⁶ Anig hagaino, hanip haga, “Uben u ud ñig magib ñimagö yijig kid lau adö yumim me, kabsal rimnap udnabim!” a ga. Hageia, uben u ud ñig an yan yuun, kabsal iru yabıl nöp udun, tip gino aunim rö laga.

⁷ Anig geia, yad Jon, Pida nip hagnö, “Bi anıbu Bi Kub u nöp,” a ginö. Anig hagainö, Pida niñöm, wałij nipe au la u ud hib nab an au gidan pıralöm, ujanıd ñig an yan la. *

⁸ Hon bi rimnap ñig magib adö u midun, uben kabsal halö ap ran jaköm mideia u, tip gi dap, mlö gau wasö, mida unbö niñjuöl mamıd (100) rö nöp, ñig goł au auno.

⁹ Goł anıb au apun niñno, mab in bic ara adö u, kabsal rimnap in mideia. Bred rimnap u rö nöp mideia.

¹⁰ Pen Jisas hanip haga, “Kabsal miñi udpim gau, rimnap dauim,” a ga.

¹¹ Hageia, Saimon Pida ñig magib adö u amöm, nipe aip uben kabsal iru nöp (153) mideia anıbu kabö kulup adö au tip gi dauno. Uben u marö ga pen pa gi dö gaga. *

¹² Jisas pen hanip haga, “Apim, nan niñim,” a ga. Hon pen nable gö, ne bi an ammön midpan a gun nip hag niñagno; u Bi Kub u nöp a gun, niñun arö gino.

¹³ Jisas nipe am bred u udöm, hanip nıme löm, kabsal abe ud hanip nıme löm gö, niñno.

¹⁴ Pen Jisas umöm uraköm, hanip bi nipe gau ij mıhau niğan waiö lö nip niñno. *

Jisas Pida nip manö haga

¹⁵ Pen hon nan niñ pis gun, Jisas Saimon Pida nip hag niñga, “Saimon Jon ni nıpe. Bi gai i rö wasö; ne yip niñö nöp midmagö liban aka?” ga.

Hageia, Pida haga, “Bi Kub. Yad nöp midmagö libin u, ne niñban me,” a ga.

Anig hageia, Jisas haga, “Sipsip pi yad gau, abad midaimön,” a ga.

¹⁶ Jisas anig hagöm, kauyan hag niñga, “Saimon Jon ni nıpe. Ne yip niñö nöp midmagö liban aka?” ga.

Hageia, Pida haga, “Bi Kub. Yad nöp midmagö libin u, ne niñban me,” a ga.

Anig hageia, Jisas haga, “Sipsip yad gau abad midaimön,” a ga. *

¹⁷ Jisas kauyan pen hag niñga, “Saimon Jon ni nıpe. Ne yip midmagö liban aka?” ga.

Pen Jisas anig göm, manö adö añi anıbu nöp, “Ne yip midmagö liban aka?” hag niñöm hag niñöm gö me, Pida gasi iru niñöl gi haga, “Bi Kub. Ne nan gau magöñhalö niñban. Anıb u, yad nöp midmagö libin u, ne hadö niñban me,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “Anıb u, sipsip yad gau abad midaimön.

¹⁸ Yad nöp niñö yabıl hagabin, ne bi praj rö midaina niñ u, wałij gasi ne ke niñga rö ud limön ajmıdan. Pen ne hainö bi mılep lınabön niñ u, ne niñmagö ne gılan gi midö niñöl gi, bi ke niñbö ap nöp nagı adıköm, aragnabön mol u uł gi ud arnab,” a ga.

¹⁹ Jisas manö haga anıbu, niñbi bi rimnap hainö Pida al pak lınaböl u, Jisas nöd niñga me u. Niñbi bi hain niñbö gau, Pida nip nan niñhön gınaböl umnab u niñöm, God nıpe mailö aij unbö ke halö midöp u niñnaböl. Pen Jisas Pida nip haga, “Yip hain gimön,” a ga. *

²⁰ Jisas manö anıbu haga niñöm Pida ado göm niñga, yad bi Jisas midmagö limıdöp u midainö. Yad bi anıbu me, nöd Jisas Pasopa nan niñ

* 21:7: Jon 13:23; Mad 14:29 * 21:11: Luk 5:6 * 21:14: Jon 20:19,26 * 21:16: Ap 20:28

* 21:19: Mad 16:24-25; 2Pi 1:14

mideia it au asik midem hag niñnō,
 “Bi Kub. An nöp mumug ginab?” ö
 ginō. *

²¹ Pida yip niñöm Jisas nip haga,
 “Bi Kub. Bi i nip niñhön ginab?” ö
 ga.

²² Hageia, Jisas haga, “U gasi yad.
 Yad hagnö nipe middep nöp midö
 niñöl gi, ado gi aunabin u, manö ne
 wasö. Pen ne yip hain gimön,” a ga.

²³ Jisas manö haga anibu, nibi bi
 nip niñ udla rimnap hagla, “Jisas bi
 nipe anibu umagnab,” a gila. Pen
 Jisas bi nipe anibu umagnab a göm
 manö anibu hagaga; nipe yiharini
 haga, “Yad hagnö, nipe middep nöp
 midö niñöl gi, ado gi aunabin u,
 manö ne wasö,” ga.

²⁴ Jisas bi nipe anibu me, nipe
 ke manö anibi kali kliš riköm,
 magöñhalö manö niñö yabit nöp
 midöp u niñöm, kali kliš riköp me u.
 *

²⁵ Jisas nan adö ke ke iru nöp ga u
 pen manö anibu yöp rimnap nöp an
 aui kali kliš riköp. Yad niñnō, manö
 anib gau magöñhalö kali kliš rik buk
 iru nöp yan liblap, minöñ naböñ i
 pro gö, dam lep ka u midagaiböp. *

* **21:20:** Jon 13:23-25 * **21:24:** Jon 19:35 * **21:25:** Jon 20:30

Aposil Bɪ Jisas manö ud arep gau kale nan nihön nihön gila

Luk Diopilas nɪp kauyaŋ kalɪ kliñ rɪka

¹ Mam Diopilas. Yad nöp manö nöd kalɪ kliñ rɪknö u, Jisas nɪp yag daulö majö göm, wög il göm mɪd damöm, nan nihön nihön göm, manö nihön nihön hag ñöm ga u, nöp köp nöd u kalɪ kliñ rɪknö. *

² Hainö, God Jisas nɪp dam ap ran jak kumi kabö laŋ au ud ara. Pen nɪpe kumi kabö adö laŋ au arnɪg ga magö u, nɪpe gö Ana Uɫ nɪpe manö nɪpe ud arep hag la bɪ gau kalɪp hag ñɪ aij ga. Manö anɪbu magöŋhalö nöd kalɪ kliñ rɪkem nöp ñɪnö u. *

³ Jisas uma pen kauyaŋ uraköm, ñɪn unbö ñɪnjuöl mɪhöp (40) aŋ u ñɪn iru nöp waiö löm, manö nɪpe ud arep bɪ nɪpe gau aip mɪdöm, God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab manö u kalɪp hag ñɪmɪdöp. Anɪg gö, kale amgö magö kale ke nɪŋla nɪpe kamɪŋ mɪdeia. *

⁴ Pen umöm uraköm, mɪnönj naböŋ adö il i mɪdmɪdöp ñɪn aŋ anɪb au, ñɪn ap bɪ nɪpe anɪb gau aip nan magö ñɪŋöm haga, “Yad kalöp nöd hagnö rö, Bapi yad nan nihön kalöp ñɪnabin a ga u, Jerusalem au nöp mɪdmim, abad mɪdaimim. *

⁵ Jon ñɪg pak ñeb bɪ u nɪbi bɪ kalɪp ñɪg u nöp pak ña, pen ñɪn mɪhöp nöp ap arö, Ana Uɫ u apöm kalöp pak ñɪnab,” a ga. *

Jisas nɪpe ram mɪnönj kumi kabö adö laŋ au ap ran jak ara

⁶ Pen ñɪn ap Jisas nɪpe bɪ nɪpe anɪb gau mɪdeila aŋ au waiö lö, nɪp hagla, “Bɪ Kub, ne mɪñi kiŋ hon mɪdö, hon

Isrel nɪbi bɪ ram mɪnönj hon i kauyaŋ ke abad mɪdun, ram mɪnönj rɪmnap abad mɪdun gɪnabun aka?” gɪla. *

⁷ Hageila, kalɪp haga, “Ñɪn mai gɪnab u, Bapi gasɪ nɪpe ke nɪŋöm hag la; nan kale wasö. *

⁸ Pen Ana Uɫ nɪpe kalöp auö, kale pɪdönj udmim ammim, Jerusalem nɪbi bɪ, Judia nɪbi bɪ, Sameria nɪbi bɪ, nɪbi bɪ ram mɪnönj gau gau magöŋhalö gau, yad nihön nihön gɪpin u kalɪp hag ñɪnabim,” a ga. *

⁹ Anɪg hagöm, bɪ nɪpe gau nɪŋmɪdlö nɪŋöl gɪ, God nɪp dam ap ran jak kumi kabö adö laŋ au ud arö nɪŋöl gɪ, kumi bad ap apöm nɪp harɪka.

¹⁰ Pen nɪpe areia, kale kumi kabö laŋ nɪŋ mɪdlö nɪŋöl gɪ, magö anɪbu nöp bɪ watɪj rud yɪmlö mɪhau ap kalɪp pɪg urak mɪdailö.

¹¹ Bɪ anɪb mɪhau haglö, “Bɪ Galili nɪbö gai i, kale nihön gɪnɪg kumi kabö laŋ nɪŋ mɪdpim? Kale nɪŋöl gɪ mɪdpe nɪŋöl gɪ, God nɪpe gö, Jisas ap ran jak kumi kabö adö laŋ au ud aröp u, hainö nɪpe ke unbö rö nöp ado gɪ aunab,” a gɪlö. *

Judas uma u Madaias kuö nɪpe uda

¹² Olip Dum laŋ mɪdeila u arö göm, Jerusalem ado gɪ arla. Adan mɪlö wasö, Olip Dum Jerusalem nɪbö söl; Juda God nɪp sabe gep ñɪn u kale ajmɪdal rö nöp. * *

¹³ Jerusalem amöm, ram haneb kale amjaköm, ram raul adö laŋ mɪgan u arla. Bɪ mɪdeila gau: Pida, Jon, Jems, Edru, Pilip, Domas, Badolomyu, Madyu, Alpias ñɪ nɪpe Jems u, Saimon Selod u, Jems ñɪ nɪpe Judas u. *

¹⁴ Kale pör pör magum göm, God nɪp sabe gɪmɪdal. Jisas nɪme Maria u, Jisas nɪmam bɪ gau, nɪbi rɪmnap halö pör anɪg gɪmɪdal.

* 1:1: Luk 1:3 * 1:2: Mak 16:19; Luk 24:49-51 * 1:3: Luk 24:36-49; Ap 10:41 * 1:4: Luk 24:49; Jon 14:16-17; Ap 2:33 * 1:5: Mad 3:11 * 1:6: Luk 24:21 * 1:7: Mak 13:32 * 1:8: Mad 28:19; Luk 24:48 * 1:11: Mad 26:64; Luk 21:27 * 1:12: kilomida aŋ ap nöp rö * 1:12: Luk 24:50-53 * 1:13: Mad 10:2-4

15 Pen ñin an anib au, nibi bi ñinjuöl unbö kagoi jing (120) rö ap magum gilo niñöl gi, Pida uraköm kalip haga,

16 “Añ mam bi niñim. Ana Ut nipe hadame nöp Depid nip gasi ñö, Judas Jisas nip mumug niña bi u ginab rö niñöm kali klian rikö, haga haga rö nöp ga. *

17 Jisas bi Judas anibu udö, hon aip midöm, wög nipe u jim ñöl gimidun,” a ga.

18 Pen hainö nipe Jisas nip mumug niñöm, mani uda u damöm, minöñ naböñ ap rauöm, mid damöm, ñin añi ap ap lug paköm, mudun nipe u pabu göm, hibur magöñhalö lim gi höñ hañauö uma. *

19 Anig göl umö, Jerusalem nibi bi magöñhalö niñöm, minöñ naböñ rauöm uma anibu, hib Akeldama a gila. Akeldama hagla manö it u, “Hagape Luga Minöñ Nabö?,” a göm hagla.

20 Pida haga, “Depid hadame nöp God Manö adiñ Sam a gipal u kali klian riköm haga,

‘Ram nipe cög nöp midainim;

Nibi bi rimnap ram nipe am midagaiöl,’ a ga.

Depid manö ap pen haga,

‘Wög nipe u bi ap udnim,’ a ga. *

21 Haga anibu, bi hon ke ap niñun udnabun. Hon Bi Kub Jisas aip ajmidun u, bi hon aip pör ajmidöp bi ap niñun udnabun.

22 Bi hon aip pör ajöm, Jon Jisas nip ñig pak ña u niñöm, mid damöm, Jisas umöm uraköm kumi kabö adö lañ ara niña bi ap niñun udnabun. Bi anibu rö udno me, Bi Kub Jisas umöm uraka manö u hag ñi aij ginab,” a ga. *

23 Pida anig hagö, bi ne Madaias aip Josep aip kalip mihöñ hag lila. Pen Josep ñin rimnap hib nipe ap Basabas, ap Jasdab, a gimidal.

24-25 Bi anib mihau kalip anig göl hag löm, God nip sabe göm hagla, “Bi Kub, Judas nöd gi naij göm umöm, ram nipe midainim au ara u, kuö nipe u an udnim, a gun, bi mihöp i hag libun. Anib u, ne nibi bi magöñhalö gasi niñöm gipal rö niñban u me, nöp hag niñabun, ne ke bi u a gö, hon niñun udnabun,” a gila.

26 Anig hagöm, bi anib mihau ilöñ cal ud gulu gi udlö, Madaias hib apranö, Jisas manö ud arep unbö agip lañ aip jim ñöm, kauyañ bi unbö migan lañ la.

2

Ana Ut nipe aua

1 Nibi bi Jisas nip niñ udla gau, Pedikos ñin kub u mñi, a göm, ap ram raul migan añi ap mideila. *

2 Anig göl midlö niñöl gi, adiñ gu kub kumi kabö adö lañ nibö hagöm, yigön rö udöm, ram raul migan asik mideila au yañ aua.

3 Pen magö anibu nöp niñla, mab mitalañ ugan rö u apöm, pilajik ke ke pa gi dö gi amöm, nibi bi nabic cög adö lañ añi añi am mideia. *

4 Am midö niñöl gi, Ana Ut apöm, ana kalip an dañ ajmañ raua niñöm kale manö yabıl adö ke ke hagla. *

5 Pen ñin anibu, Juda nibi bi gau, kale migan ke ke, ram minöñ gau nibö gau nibö apöm, Jerusalem magum gi mideila. Nibi bi anib gau kale God Manö haga rö niñöm gimidal.

6 Gu kub anibu hageia niñöm, nihön gab a göm, nibi bi iru nöp yinid ram anibu apöm niñla, manö yabıl adö ke ke kabö göl nöp hageila.

7 Kale niñöm, aiö waiö göm hagla, “Nibi bi gai i magöñhalö Galili nibö.

8 Pen aige göm manö yabıl hon ke ke hagpun rö kabö göl hagaböl niñabun?

* 1:16: Sam 41:9 * 1:18: Mad 27:3-8 * 1:20: Sam 69:25; 109:8 * 1:22: Mad 16:19; Mak 1:9; Jon 15:27 * 2:1: Lep 23:15-21; Dud 16:9-11 * 2:3: Mad 3:11 * 2:4: Ap 4:31; 10:44-46; 19:6; Mak 16:17

⁹ Hon rɨmnap Padia nɨbō, rɨmnap Midia nɨbō, rɨmnap Ilam nɨbō, rɨmnap Mesopodemia nɨbō, rɨmnap Judia nɨbō, rɨmnap Kapasodia nɨbō, rɨmnap Podas nɨbō, rɨmnap Esia nɨbō,

¹⁰ rɨmnap Prijia nɨbō, rɨmnap Pampilia nɨbō, rɨmnap Ijip nɨbō, rɨmnap ram mɨnōŋ Libia, Sairini daun goł gau nɨbō, rɨmnap Rom nɨbō auno.

¹¹ Nɨbi bɨ Rom nɨbō aula u, rɨmnap Juda nɨbi bɨ yɨjɨg göl, rɨmnap Juda nɨbi bɨ wasō pen uri Juda nɨbi bɨ gɨpal rö adō u gɨpal. Rɨmnap Krir nɨbō, rɨmnap Arebia nɨbō auno. Pen hon nɨŋ mɨdno nɨŋöl gɨ, manō yabɨł hon ke ke hagpun rö kabō göl hagōm, God nɨpe nan unbō ke yabɨł göp, a göm, hib nɨpe haglö adō arab, nɨŋabun,” a gɨla.

¹² Anɨg hagōm, gasɨ iru nɨŋöl gɨ, pen hag nɨŋō, pen hag nɨŋō göm hagla, “Ke yabɨł gab anɨbu nɨhōn gɨnɨg gab,” a göm, gasɨ iru yabɨł nɨŋla.

¹³ Nɨbi bɨ rɨmnap pen kale ñɨñɨłon lɨ hagla, “U ñɨg wain iru nöp ñɨŋōm, hauł alöp hagaböl,” a gɨla.

Pida manō hag ña

¹⁴ Pen Pida bɨ Jisas manō ud arep bɨ unbō agɨp laŋ aip urakōm, meg mɨgan dap ranōm, nɨbi bɨ iru nöp mɨdeila gau kalɨp haga, “Kale Juda nɨbi bɨ hon abe, kale nɨbi bɨ Jerusalem aui hanmɨdim abe, aui nɨhōn gajɨp u yad kalöp manō hagnɨg gabin i nɨŋ aij gɨmim.

¹⁵ Kale rɨmnap hagpim, ‘Bɨ gai i ñɨg wain iru nöp ñɨŋōm, hauł alöp hagaböl,’ a gɨpim u, pen kale ñɨg wain ñɨŋlö hauł alagöp. Mɨñi sɨdō gɨsōn nöp auöp magō u nöp me.

¹⁶ Pen manō yabɨł ke ke hagaböl nɨŋabim anɨbi, bɨ God manō hagep Joel hadame nöp hagōm kalɨ kliñ rɨka rö nöp gab me u. Nɨpe manō anɨbu kalɨ kliñ rɨkōm haga,

¹⁷ ‘God hagöp, “Ñɨn hain u,

nɨbi bɨ magōŋhalō gau kalɨp Ana yad yunabin.

Ñɨ pai kale gau God Manō nɨbi bɨ kalɨp hag ñɨnaböl.

Bɨ praj kale gau nabōŋ nɨŋnaböl. Bɨ majō kale gau hon nɨŋnaböl.

*

¹⁸ Ñɨn anɨbu, nɨbi bɨ yɨp wög gɨ ñɨbal gau, nɨbi gau abe bɨ gau abe, kalɨp Ana yad yunō, manō aij yad u nɨbi bɨ gau kalɨp hag ñɨnaböl.

¹⁹ Pen kumi kabō adō laŋ nan ke gagep rö rɨmnap gem, mɨnōŋ nabōŋ adō ił i nan nɨŋeb nɨŋagep ke nɨbō rɨmnap gɨnabin.

Hagape göm, mab inōm, hadu adpɨł kub göm gɨnab.

²⁰ Sɨdō mailō gagnab; rakɨn hagape bö lɨnab.

Anɨg geinab, hainō ñɨn unbō ke nɨbō waiō lɨnab.

Bɨ Kub mailō aij unbō ke halō aunab.

²¹ Pen nɨbi bɨ an an, Bɨ Kub yɨp ud kamɨŋ yuan, a göm, hag nɨŋnaböl gau, kalɨp ud kamɨŋ yunab,” a ga.

²² Pida nɨpe Joel kalɨ kliñ rɨka manō anɨbu hag pɨs göm haga, “Kale Isrel nɨbi bɨ, manō hagnɨg gabin i nɨŋ aij gɨmim. Jisas bɨ Nasared nɨbō u bɨ yɨharɨŋ wasō; God nɨpe ke nɨp yuō aua. Ñɨ yad u yunō, nan gagep rö iru nöp göm, nan nɨŋeb nɨŋagep iru nöp göm gɨnab aŋ kalɨp au nɨŋōm, bɨ anɨbu God nɨpe ke hag yuō aua u nɨŋlaŋ, a göm, nɨp yuō aua. Jisas nɨpe nan gagep rö aŋ kale ga u, kale ke hadō nɨŋbim.

²³ God kale gɨnabim rö nöd nɨŋōm, Jisas nɨp ud ñɨmagō adō kalöp u lö, kale dam nɨbi bɨ nan si nan naij gɨpal gau kalɨp ñɨbe, nɨp mab ba laŋ al pak lɨlö uma.

²⁴ Nɨpe ilōn kub yabɨł udōm uma u pen böŋ nöp wip rɨgöl au mɨdōm, hij gɨ lug lɨ arnɨm rö laga. God gö kauyaŋ uraka.

* **2:17:** Joe 2:28-32

25 Depid pen hadame nöp Jisas nïp manö kali kliš rïkôm haga,

‘Yad niñbin, Bï Kub yad aip pör pör midöp.

Nïpe ñïmagö yijg yad lau adö midöp u me, yad piñiñ gagnabin.*

26 Anig göp u, hibur midmagö yad pïlaiöp; yad ñïñï lem hagabin.

Hañ roman yad umnig gab pen gasi halö midem piñiñ gagnabin.

27 Ai ginig? Ne yip wip rigöl migan arö gagnabön.

Ne Bï U† ne arö gö, hañ roman nïpe hij gi lug li aragnab.

28 Ne yip kamiñ middep adan u yamna.

Yad ne aip midem, miñ miñ yabiñ ginabin,’ a ga,” a ga.

29 Pida Depid haga manö anïbu hag pis göm haga, “Añ mam bi, yad kalöp manö kabö göl hagnö, niñ aij ginabim. Bac ilañ Depid umö rigöl gila ulöm migan u midöp; ulöm migan anïbu miñi hon u rö nöp niñbun.*

30 Pen Depid nïpe God manö hag ñeb bi midmidöp u me, nïpe niña, God hadame nöp manö hag löm haga, ‘Ne ñi riknabön rik damöm rik linaböl ñi ap nïpe ka ne udöm, kiñ mideinab,’ a ga.*

31 Depid nan hainö ginab u niñöm, Mesaia u* nïpe umöm uraknab, a göm, haga, ‘Nïp wip rigöl migan arö gaga. Hañ roman nïpe hij gi lug li araga,’ a ga.*

32 “Miñi God gö, Jisas nïpe uraköm kamiñ midöp. Nïpe kamiñ midöp u hon magöñhalö amgö magö hon ke niñbun.

33 God Jisas nïp dam ñïmagö yijg adö nïpe lau la. Löm nïpe Ana U† ñïnabin a göm haga u, Jisas nïp ñö, nïpe pen hanip ñö, apöm gu kub

hagö, hon manö ke ke hagabun i niñabim.*

34 Pen Depid manö haga anïbu, nïpe ke hagaga. Depid nïpe minön nabön il i midöm, kumi kabö adö lan araga. Pen nïpe haga,

‘Bï Kub nïpe Bï Kub yad u nïp haga, “Ñïmagö yijg yad lau adö asik midaimön me;

35 yad ginö kaua maua ne gau, rañ migan ne gau mideinaböl,” a ga,’ a ga.

*

36 “Anib u, kale Isrel nïbi bi magöñhalö niñ aij gimim: Jisas bi mab ba lan al pak libe uma bi anïbu nöp, God gö Bï Kub yabiñ midöp. Nïpe nöp Mesaia pör abad midmidun me u,” a ga.*

37 Pida manö anïbu hagö, nïbi bi mideila gau niñöm ñaul ara. Anig gö, kale Pida abe, Jisas manö ud arep bi gau abe, hag niñöm hagla, “Anib u, mam bi, hon miñi niñhön gun?” ö gila.

38 Hageila, Pida haga, “Kale añi añi magöñhalö midpim rö, nan si nan naij gipim adö u, niñhön ginig anig gipun, a gimim, arö gimim, Jisas Krai nïp niñ udmim, ñig pakmim. Anig geinabim, God nan si nan naij gipim u niñöm arö göm, Ana U† nïpe u kalöp ñïnab.

39 God hadame nöp haga, ‘Ana yad kalöp Isrel nïbi bi ñem, ñi pai kale yag daunabim gau kalip ñem, nïbi bi mlö gau kalip abe ñem ginabin,’ a ga. Anib u, hon niñbun, God nïbi bi an an aulan a ginab gau, kalip magöñhalö Ana U† u ñïnab,” a ga.*

40 Pida kalip mög niñöm, manö iru nöp hagöm hagöm haga, “Nïbi bi uri midpal rimnap hañowañ gi naij gipal rö arö gimim, mid aij gimim. Wasö u, ilön kub udnabim,” a ga.

41 Nïbi bi iru nöp Pida manö haga u niñöm, Jisas Krai nïp niñ udöm,

* 2:25: Sam 16:8-11 * 2:29: 1Ki 2:10 * 2:30: 2Sa 7:12; Sam 89:3-4; 132:11 * 2:31: Grik manö “Krais u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe il añi ap nöp midöp: “God hag la Bï u.” * 2:31: Sam 16:10 * 2:33: Ap 5:32; 7:55-56 * 2:35: Sam 110:1 * 2:36: Ap 5:30-31 * 2:39: Ais 57:19

ñig pakla. Ñin anibu nöp, nibi bi dri dausan (3000) rö Jisas Krai nüp nün udöm, Jisas nibi bi nipe aip jim ñöl mideila. *

⁴² Anib u, kale pör pör apöm, bi Jisas manö ud arep bi gau aip se göl midöm, God Manö hag ñeila u nün aij gun, a göm, hag amil apil göl gi, bred ud jö göm se göl ñinöl gi, God nüp sabe göl gi midmidal. *

Jisas nibi bi nipe gau gimidal rö

⁴³ God bi Jisas manö ud arep bi gau kalip pidöñ ñö, nan gagep rö iru nöp göm, nan nün eb nünagep iru nöp göm gilö, nibi bi gau nünöm, aiö waiö gila.

⁴⁴ Nibi bi Jisas nüp nün udla gau, se gi midöm, nibi bi nan midageia gau, nibi bi rimnap kalip nan hałowatö ñila. *

⁴⁵ Minöñ nabö?, nan gau u rö nöp sikim göm, mani udöm, nibi bi nan midageia gau kalip nime li ñila.

⁴⁶ Kale pör pör, ñin añi añi, God sabe gep ram u am magum gimidal. Pen ram kale gau u rö nöp am magum göm, bred ud jö göm, midmagö apen löl gi, ñinñi löl gi, nan se göl ñinmidal.

⁴⁷ Pen nibi bi mideila gau magönhalö, Jisas nün udla nibi bi kalip nünöl, aij a ga. Pör pör, ñin añi añi, Bi Kub nipe nibi bi rimnap halö ud kamün yuö, kale Jisas nüp nün udöm, ap Jisas nibi bi nipe nöd nibö gau aip midmidal. *

3

Bi ma naij ga u, Pida gö, kamün la

¹⁻³ Bi nime yag daua ñin u nöp ma naij ga ap, nüp ñin añi añi pör pör dapöm, God sabe gep ram ajön it, Ajö? Kliñ Aij, a gimidal u, goł au lölö asik midmidöp. Midöl gi, nibi bi God sabe gep ram raul migan ap armidal gau, kale mani nan yip ap ñim, a gi asib gimidöp.

Pen mañ ap, Pida aip, Jon aip sidö gamün ga dugo magö u, God nüp sabe

gep magö u, God nüp sabe ginig, ap padilö nünöl gi, bi ma naij ga anibu kalip mihön nünöm haga, “Yip mani rimnap ñil,” a ga.

⁴ Hageia, kalpe mihön nüp nün ij halö li midmil, Pida haga, “Halip mihön nön!” a ga. *

⁵ Haga, yip nan ap ñinig gabil, a göm, kalip mihön nün midö nünöl gi,

⁶ Pida haga, “Mani silpa, mani gol, yad midagöp u pen nan yad añi ap midöp u nöp ñinabin. Jisas Krai Nasared nibö u, hib nipe hagem nöp hagabin, ‘Urak aru!’ ” a ga. *

⁷ Pida anig hagöm, ñimagö yijig lau nüp udöm, ud urak ñö nünöl gi, magö anibu nöp ma abe, ma goł abe aij la.

⁸ Aij gö, yünid urak amöl gi, rata rata göl gi, God nüp aij a göl gi, kalip mihön aip God sabe gep ram raul migan u ara.

⁹ God nüp aij, a göm, abö göl göm ajeia u, nibi bi mideila gau nünöm,

¹⁰ bi ma naij pör apöm, God sabe gep ram ajön it, Ajö? Kliñ Aij, a gimidal u, goł au asik midöm, mani nan gau asib gimidöp bi anibu, aigöl göm ma yabit abö gi auab, a göm, gasi iru nünöm aiö waiö gila.

Pida manö hag ña

¹¹ Bi anibu nipe, God sabe gep ram hön adö, Solomon Ram Bada, a gimidal, migan u midöm, Pida aip, Jon aip kalip mihön an an li ud midö nünöl gi, nibi bi magönhalö aiö waiö göl gi, gi dö gi aula.

¹² Nibi bi aueila, Pida nipe nünöm haga, “Isrel nibi bi gai i, kale nihön ginig gasi iru nünmim halip bi mihön nün ij halö gabim? ‘Kale mihön bi klö, bi kamün aij midmil gajil, bi anibi adan aj aij gab,’ a gimim, gasi u nünabim ar? U wasö.

¹³ Ebrahim, Aisak, Jekop, bac itan hon bi gau sabe gimidal God anibu nöp nipe ke gö, bi wög gi ñeb nipe Jisas urakö, nibi bi gau nünöm, nipe mailö aij unbö ke halö midöp a göm,

* 2:41: Ap 2:47; 4:4 * 2:42: Ap 20:7 * 2:44: Ap 4:32-35 * 2:47: Ap 6:7; 11:21 * 3:4: Ap 14:9

* 3:6: Ap 4:10; 16:18

nɨŋbal. Kale pen Jisas nɨp udagpe. Pailod, Jisas nɨp hubɨk yuɨn a ga u pen kale ke, nɨp dam mab ba laŋ al pak lɨlaŋ, a gɨpe. *

14 Jisas nɨpe Bɨ Uɨ; nɨpe Bɨ Kamɨŋ Aij pör nöp God hagöp rö nöp göp. Pen kale hagpe, Jisas nɨpe bɨ nɨŋeb hon wasö; bɨ wip almɨdöp u hanɨp hubɨk yu, a gɨpe.

15 Anɨg gɨmim, Bɨ kamɨŋ mɨdep magö ñöb u nɨp al pak lɨbe. Pen God gö, nɨpe uraka u, hon amgö magö hon ke nɨŋul hagabul.

16 Bɨ ma naj pör nɨŋbim i, miñi kamɨŋ lajɨp nɨŋbim. Jisas klö nɨpe gö me, kamɨŋ löp. Jisas nɨŋ udul, hib nɨpe haglo, nɨpe gö böŋ nöp kamɨŋ löp.

17 “Pen mɨdeimam yad gai. Kale ke abe, bɨ kub kale gau abe, hauɨ halö mɨdmim, Jisas nɨp anɨg gɨpe. *

18 Pen God nɨpe bɨ manö nɨpe hagep gau kalɨp hadame nöp gasɨ ñö hagla, ‘Hainö God Mesaia nɨpe ilön kub yabɨɨ udöm umnab,’ a gɨla u me, hagla rö nöp gɨpe.

19 Anɨb u, nan si nan naj gɨpim u, nɨhön gɨnɨg anɨg gɨpun, a gɨmim, arö gɨmim, God nɨp ado gɨ aube, nɨpe nan si nan naj gɨpim prɨ u lɨk gɨ yunab. *

20 Anɨg gɨpe, Bɨ Kub nɨpe ana kalöp aŋ daŋ klö nɨpe ñöm, Kraiss u kalöp hadame nöp hag la u hag yunab. Kraiss u Jisas me.

21 God nɨpe hadame nöp hagö, bɨ manö hagep uɨ nɨpe gau hagla rö, Jisas nɨpe ram mɨnön kumi kabö adö laŋ au mɨdöp rö mɨdö nɨŋöl gɨ, God nan magöŋhalö kauyaŋ gɨ lɨ aij gɨnab ñɨn u aunab.

22 Mosɨs haga, ‘Hainö Bɨ Kub God kale, nɨpe bɨ manö hagep yad rö, bɨ iɨ kale ke ap, hag yunab. Nɨpe apöm, manö hagnab u magöŋhalö nɨŋ aij gɨmim. *

23 Nɨbi bɨ manö nɨpe udagnaböl gau, nɨbi bɨ nɨpe mɨdageinaböl;

kale böŋ nöp höŋ adö yaŋ amöm, umnaböl,’ a ga.

24 “Bɨ God manö hagep Samyuel abe, bɨ God manö hagep hain aula gau abe magöŋhalö nan uri waiö lab nɨŋabun u hadö hag ñɨla.

25 God hadame nöp nahai iɨtaŋ kale manö hag la u, kale ke nan ame udabim me u. God bac Ebrahim nɨp gɨnabin, a göm, manö hag la. Manö hag löm haga, ‘Ñɨ pai ne rɨkö, kale rɨk dam dapɨɨ göm rɨknaböl gau, bɨ ap mɨdöm me, nɨpe gö nɨbi bɨ gau magöŋhalö mɨñ mɨñ gɨnaböl,’ a ga. *

26 Pen God Bɨ Wög Gɨ Ñeb nɨpe Jisas ram mɨnön iɨ i yua u, kalöp nöp a göm, nöd yuö aua. Isrel nɨbi bɨ nan si naj naj gɨpal u, nɨhön gɨnɨg anɨg gɨpun, a göm, adö anɨbu arö göm, mɨd aij gɨlaŋ, a göm, kalöp Isrel nɨbi bɨ gai i nöd yuö aua,” a ga. *

4

Pida aip Jon aip kalɨp manö kub hagla

1 Pida aip, Jon aip nɨbi bɨ kalɨp manö hag ñɨlö nɨŋöl gɨ, bɨ God nɨp nan sabe gep bɨ gau abe, God sabe gep ram polisman bɨ nabɨc kale u abe, bɨ Sadyusi gau abe, amöm manö hagailö anɨbu apdi nɨŋla.

2 Jisas umöm uraka rö, nɨbi bɨ Jisas nɨp nɨŋ udnaböl gau u rö nöp umöm uraknaböl manö u, nɨhön gɨnɨg hag ñabil, a gɨlö, mulu luga.

3 Anɨb u, kale Pida aip Jon aip ud sisɨ göm, uri dugöp magö i wasö, rol manö kub hagnabun, a göm, kalɨp bɨ mɨhön dam nagɨ lɨla.

4 Pen Pida Jon bɨ mɨhau manö aij anɨbu hag ñailö, nɨbi bɨ nɨŋöm, iru yabɨɨ nɨŋ udla. Anɨb u, nɨbi bɨ Jisas nɨŋ udla gau unbö paip dausan (5000) rö ara. *

5 Pen ruö, Juda bɨ kub ram mɨnön anɨbu abad mɨdmɨdal abe, bɨ manö ud asɨkep gau abe, bɨ lo manö hag

* 3:13: Eks 3:6,15; Luk 23:13-25; Ap 2:23 * 3:17: Luk 23:34; 1Di 1:13 * 3:19: Ap 2:38 * 3:22: Dud 18:15,18-19 * 3:25: Jen 22:18 * 3:26: Ap 13:46 * 4:4: Ap 2:41

ñeb bi gau abe, Jerusalem gau ap magum gila.

⁶ God nıp nan sabe gep bi kub yabił Anas aip, Kaiapas aip, yam kale bi Jon u, Aleksada u, bi yam kale rımnap halö apöm, an anıb au mideila.

⁷ Kale magum göm haglö, Pida Jon kalıp mihöy ut gi dap an au lılo, kalıp mihöy hag nıñöm hagla, “Bi ma naij ga u aigöl gi gajıl kamıñ löp? Pıdöy gai nıbö udmil, hib nıñön hagnıl, anıg gıpil?” ö gila.

⁸ Hageila, Ana Ut nıpe am Pida an dan ajman rauö nıñöl gi, Pida haga, “Kale Juda bi kub abe, bi manö ud asıkep abe, manö hagabin i nıñim.

⁹ Bi mög gep ma naij ga u gailo kamıñ la u nıñmim, ‘Kale aigöl gi gajıl kamıñ löp?’ ö gımim, halıp manö kub hagabim ar?

¹⁰ Anıb u, kale manö hagnıg gabin i nıñ aij gımim. Isrel nıbi bi gau magöñhalö u rö nöp nıñ aij göl. Jisas Kraıs bi Nasared nıbö hib nıpe u nöp nıñ udul, hib nıpe haglo, nıpe gö, bi anıbi nıp böñ nöp kamıñ lö, aj aij gab nıñabim. Kale Jisas Kraıs nıp mab ba lan al pak lıbe u pen God gö kauyan uraka.*

¹¹ Bi Jisas anıbu nıp me, God Manö kalı kılın rıköm hagla, ‘Kale bi ram gep gau, kabö mılö ap, u kabö naij, a gımim, arö gıpe u,

uri ram padö an yan bıñıg ñöl mıdöp,’ a gila.*

¹² God nıpe Jisas hib nıpe nöp hanıp haga nıñöm Jisas nıpe nöp hanıp ud kamıñ yunım rö löp. Mıñöy naböñ ıt i bi ke nıbö ap hanıp ud kamıñ yunım rö lagöp wasö yabił,” a ga.*

¹³ Pida Jon kale bi mıhau urakmil, pıñıñ gagmil, hałöwałö kabö göl nöp haglö u, bi kub anıb gau nıñöm, aiö waiö göm hagla, “Bi mıhai i kale skul hagaglö u pen kale Jisas aip mıdmil anıg gımil gıpil,” a gila.

¹⁴ Bi ma naij ga kamıñ la u an kale au mıdö nıñöl gi, kalıp mihöy manö

hag göl rö laga.

¹⁵ Anıb u me, kale hagla, “Kansol ram i höy yan am mıdaił,” a gila. Höy yan am mıdlö nıñöl gi, kale ke hag nıñ hag nıñ göm hagla,

¹⁶ “Bi mıhai i hon nıñön gun? Kale nan gagep rö u gılo, Jerusalem nıbi bi magöñhalö hadö nıñbal. Anıb u, kale mihöy nan gagep rö ap gagpil a gun rö lagöp.

¹⁷ Pen kale ammil, manö anıbu nıbi bi rıgoñ rımnap haglö, kale u rö nöp nıñöl rö löp. Anıg göp u, hon kalıp mihöy manö kłö hagun hagun, ‘Jisas hib nıpe u hainö nıbi bi rımnap hagagmil, wasö yabił,’ a gun,” a gila.

¹⁸ Anıg hagöm, kalıp mihöy haglö auailö hagla, “Jisas hib u hainö hagagmil; nıbi bi rımnap Jisas manö u hag ñagmil, wasö yabił,” a gila.*

¹⁹ Anıg hageila, Pida Jon kale pen pe haglö, “Hol God manö nıp u arö gul, manö kalöp u udlo, God nıp aij gıñab aka wasö? Kale ke nıñim.*

²⁰ Pen Jisas nıñön nıñön ga, manö nıñön nıñön haga u, hol nıbi bi gau kalıp hag ñı arö gul rö lagöp,” a gılo.

²¹⁻²² Anıg hagailö, Kansol bi kub gau gası kale ke nıñöm, ‘Bi i mı ñıñjuöl mıñöp (40) mıdöm, uri kamıñ löp i, nıbi bi gau nıñöm magöñhalö God nıp aij a gaböl. Hon bi anıb mıhai i kalıp nan ap geinabun u, nıbi bi gai i kal aunaböl,’ a göm, kalıp mihöy yıharıñ manö kłö hagöm, hag höy yula.

Nıbi bi Jisas nıp nıñ udla gau God nıp sabe gila

²³ Pida Jon kalıp mihöy anıg göl hag höy yulö, kale am Jisas nıbi bi nıpe gau kalıp nıñmil, bi God nıp nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asıkep gau abe, manö nıñön nıñön hagla u kalıp hag ñılo.

²⁴ Hag ñeilö, kale nıñöm magöñhalö God nıp sabe göm hagla, “Ne Bi Kub añı nıbö mıdpan. Ne kumi kabö adö lan gi lımön, mıñöy

* 4:10: Ap 3:6,13-16 * 4:11: Sam 118:22 * 4:12: Mad 1:21 * 4:18: Ap 5:28 * 4:19: Ap 5:29

naböŋ iŋ i gi limön, ñiŋ solwara gi limön, nan niñön niñön midöp gau magöŋhalö gi limön, gi lina. *

²⁵ Hadame nöŋ ne gö, Ana Uŋ niŋe bac hon Depid niŋ gasi ñö, manö nöŋ u hagöm haga,

‘Juda niŋi bi wasö gau kale niñön giñiŋ kal jubal?

Niŋi bi gau niñön giñiŋ gasi niŋ aij göm wasö,

manö adö aŋi hag löm mumug manö hagpal? *

²⁶ Kiŋ ram miñöŋ ke ke abad midpal gau abe,

gapman bi kub ram miñöŋ ke ke abad midpal gau abe,

manö adö aŋi hag löm hagla,

“God Bi Kub aip, Mesaia niŋe aip, kalip aip pen pen gun,” a giŋa, a ga.

²⁷ Kiŋ Herod abe, gapman bi kub Podias Pailod abe, Juda niŋi bi wasö gau riŋnap abe, Isrel niŋi bi gai i niñö riŋnap abe, Jerusalem i apöm, Bi Wög Gi Ñeb uŋ ne u Jisas, Mesaia hag lina u nöŋ, manö hag adö aŋi lila. *

²⁸ Pen ne Bi klö nöd gasi ne ke niŋmön hagna, Kraiŋ niŋ anig anig giñaböl a giŋa u me, kalip göl rö la; yiŋharŋ u klö kale midagaiböp. *

²⁹ Bi Kub, miñi hanip manö klö naiŋ yabiŋ hagaböl u ne gasi niŋmön. Hanip niŋi bi wög gi ñeb ne abad midmön, piñöŋ ne hanip ñö, hon piŋrikagun, klö yabiŋ gun manö ne niŋi bi gau kalip waiö hag ñun. *

³⁰ Niŋi bi nan göŋ gau, ne gö, hon Bi Wög Gi Ñeb uŋ ne Jisas hib niŋe hagno, kalip kamŋ lŋniŋ. Ne gö, hon Jisas hib niŋe hagno, nan gagep rö riŋnap, nan niŋeb niŋagep rö riŋnap gun,” a giŋa.

³¹ Pen kale God niŋ anig gi sabe göl gi midlö niŋöl gi, ram mideila u munmon rö udöm, Ana Uŋ niŋe ap aŋ kalip daŋ ajmaŋ rauö, piñiŋ

gagöm, God Manö u klö yabiŋ göm hag ñila.

Jisas niŋi bi niŋe nan niŋe li ñiŋ aij giŋa

³² Pen niŋi bi Jisas niŋ niŋ udla aniŋ gau, manö adö aŋi hagöm, gasi adö aŋi niŋöm, nan kale nan niñön mideia gau, nan kale jŋm ñöl nöŋ midö, nan hon halö a göm niŋagla. *

³³ Bi Jisas manö ud arep gau, niŋi bi gau kalip manö klö gi hagöm hagdidal, “Jisas niŋ al pak lilo, umöm uraka, niŋ amgö niŋno,” a giñidal niŋöm God kalip magöŋhalö mög yabiŋ niŋöm ud aij yabiŋ giñidöp.

³⁴ Kale bi nan lugap midageia; magöŋhalö nan mideia. Niŋi bi miñöŋ naböŋ aka ram riŋnap mideia gau, siŋim gi mani udöm, *

³⁵ Bi Jisas manö ud arep gau kalip ñiŋmidal. Kale pen udöm, niŋi bi nan midageia gau kalip niŋe li ñiŋmidal.

³⁶ Pen bi Lipai iŋ rik damöm rikla bi ap hib niŋe Josep. Ram miñöŋ niŋe Saipras niñö. Bi aniŋbu niŋe niŋi bi riŋnap kalip manö hain hagöm hag ñiŋ aij gö, kale niŋöm gasi halö midmidal rö, bi Jisas manö ud arep gau niŋ Banabas a giŋa.

³⁷ Josep miñöŋ naböŋ niŋe ap hagö, niŋi bi riŋnap raula niŋöm mani aniŋbu dap bi Jisas manö ud arep gau kalip ña.

5

Ananias ber pir allö

¹ Pen bi ber ap midailö. Nugmul hib u Ananias, niŋbin niŋe hib u Sapaira. Ber miŋhau kale miñöŋ naböŋ kale ap haglö raula.

² Raulö, Ananias niŋe mani aniŋbu böŋ lau kale ke niŋe löm, böŋ lau dam Jisas manö ud arep bi gau kalip ña. Niŋbin abe niŋa. *

³ Pen Ananias mani aniŋbu anig göl dap ñö, Pida haga, “Ananias,

* 4:24: Eks 20:11; Ne 9:6; Sam 146:6 * 4:25: Sam 2:1-2 * 4:27: Mad 27:1-2; Luk 23:7-11; Ap 3:13

* 4:28: Ap 2:23 * 4:29: Ep 6:19 * 4:32: Ap 2:44 * 4:34: Ap 2:45 * 5:2: Ap 4:34-35

Seden nöp gasi ñö, ne pir almön hagpan, 'M+nöj raubal mani magöñhalö daubin i,' a gipan. Manö pir alban an+bu, Ana U† n+p u rö nöp pir alban. Mani m+nöj naböj raubal an+bu böj lap pi g+mön auban. *

⁴ M+nöj naböj an+bu, m+nöj naböj ne. S+kim g+n+g, s+kim g+bnap; arö g+n+g, arö g+bnap. Pen m+nöj s+kim gö, mani raula an+bu, magöñhalö daun+g, magöñhalö daubnap; r+mnap nöp daun+g, r+mnap nöp daubnap; magöñhalö ram ne au ar+ik aun+g, ar+ik aubnap. Manö m+dagböj. Pen ne manö pir alban u, han+p b+ nöp manö pir alagpan; God n+p u rö nöp manö pir alban. Ne ai g+n+g an+g g+pan?" ö ga.

⁵ Pida an+g hagö, Ananias n+ñöm, magö an+bu nöp ap lug m+nöj yan paköm böj nöp uma. An+g gö n+ñöl g+g, n+bi b+ gau ga an+bu n+ñöm, an+n+n gö p+ñ+ñ g+la.

⁶ Pen b+ praj gau apöm, wip he m+ilö u wal+j wam wam göm, dam r+göl g+la.

⁷⁻⁸ Pen n+bin, nugmul n+pe umö dam r+göl g+la u n+ñaga. N+pe yöp söl magö ap m+dom apjakö, Pida n+p haga, "M+nöj naböj kale ber u s+kim g+lö, mani an+g unbö rö nöp raubal aka?" ga.

Hageia, n+bin haga, "Raubal u dauub me u," a ga.

⁹ Hageia, Pida n+p haga, "Kale ber n+hön g+n+g hag n+ñmil an+g g+pil? B+ Kub Ana n+pe manö pir an+bu n+ñagnab a g+mil an+g g+pil? Nö?! Nagamul umaj+p, dam r+göl g+pil b+ gau m+dpal ajöj i† aui. Nöp u rö nöp ud ar+n+g gaböl," a ga.

¹⁰ An+g hagö n+ñöl g+g, magö an+bu nöp, Pida ma i† au ap lug m+nöj yan paköm uma. B+ praj ugan nugmul n+p dam r+göl g+la an+bu apöm, n+bin u rö nöp hadö böj nöp uma u n+ñöm, n+p dam nugmul n+p r+göl g+la böj lau r+göl g+la.

¹¹ Kraiss n+p n+ñ udla n+bi b+ gau abe, n+bi b+ r+mnap gau abe, nan ga

an+bu n+ñöm, magöñhalö an+n+n gö p+ñ+ñ g+la.

Nan gagep rö r+mnap ke ke g+la

¹² B+ Jisas manö ud arep unbö m+gan lan nan gagep rö iru nöp n+bi b+ m+deila an au g+ m+deila. Pen n+bi b+ God Manö n+ñöm Kraiss n+p n+ñ udla gau, magöñhalö ap magum g+m+dal God sabe gep ram höj adö "Solomon Ram Bada" a g+m+dal u. *

¹³ N+bi b+ r+mnap gau, Kraiss n+p n+ñ udla n+bi b+ gau kal+p n+ñlö aij a ga u pen, Kraiss n+bi b+ n+pe m+dpal an+bu, hon aige gun am kal+p aip magum gun, a göm, p+ñ+ñ g+la.

¹⁴ Pen pör pör n+bi b+ hain n+bö iru yab+† nöp, B+ Kub n+p n+ñ udöm, n+bi b+ nöd n+bö gau aip ap magum g+m+dal.

¹⁵ Jerusalem n+bi b+, b+ Jisas manö ud arep gau g+la rö n+ñöm, n+bi b+ m+ña ga gau dap adan majö got au löm, köp yad m+gan m+gan löm hagla, "Pida padiö, s+do m+m+tañ n+pe u kal+p pak ñö, kam+ñ linab," a g+la.

¹⁶ N+bi b+ yöp ram m+nöj Jerusalem söl au m+deila gau, u rö nöp n+bi b+ nan ga gau udöm, n+bi b+ k+jaki aiön pi halö m+deila gau udöm, daula. Daueila, kal+p g+lö, magöñhalö kam+ñ la.

Jisas manö ud arep b+ gau kal+p g+ naij göm nag+ l+la

¹⁷ An+g geila, b+ God n+p nan sabe gep b+ kub yab+† u abe, b+ n+ñeb n+pe b+ Sadyusi gau abe, kale nan gagep rö an+g g+lö hib hon lugnab, a göm, b+ Jisas manö ud arep gau kal+p n+ñlö mulu luga.

¹⁸ Kal+p mulu lugö, b+ Jisas manö ud arep gau kal+p ud s+† löm, dam gapman kai kal+p ñ+lö, nag+ l+la.

¹⁹ Nag+ l+la u, pen ñ+n an+bu nöp s+böj yan, B+ Kub hagö, ejol ap apöm, ajöj u hi+köm, kal+p u† g+ dam höj arla. *

²⁰ Höj arlö, ejol haga, "Kale God sabe gep ram u ammim, n+bi b+ gau kal+p, God gö pör pör m+deinaböl

* 5:3: Jon 13:2 * 5:12: Ap 2:43; 14:3 * 5:19: Ap 12:7-10

manö aij u magöŋhalö hag ñi aij gïmim,” a ga.

21 Hagö, ram rua niŋöl gi, God sabe gep ram u amöm, ejol u haga rö, niŋi bi gau kalip il göm manö hag ñila. Anig göl hag ñilö niŋöl gi, God nip nan sabe gep bi kub yabiŋ u abe, bi niŋeb nipe gau abe apjaköm, bi manö ud asikep gau kalip magöŋhalö wiñ allö, ap Kansol kub u magum giölö, bi God sabe gep ram abad midep bi gau hag yuöm hagla, “Bi Jisas manö ud arep gau nagil libun u miñi am ut gi dauim,” a gila.

22 Hageila, bi God sabe gep ram abad mideila bi gau nagil lep ram u amöm niŋla, bi Jisas manö ud arep gau midageila. Kale ado gi apöm hagla,

23 “Hon am niŋbun, ajöŋ u giñibal rö midajip, bi abad midep bi gau u rö nöp ajöŋ il u niŋ midajal u pen hon ajöŋ hiikun, ram raul miganyan amun niŋbun, bi ap midagajip yabiŋ,” a gila.

24 Anig hageila, bi God sabe gep ram abad mideila bi kub kale u abe, God nip nan sabe gep bi kub gau abe, manö anibu niŋöm, anig göp niñön ginab, a göm, gasi iru nöp niŋla.

25 Anig göl gasi iru niŋ midlö niŋöl gi, bi ap apöm kalip haga, “Bi nagil libe gau, kale am God sabe gep ram u midöl göm, niŋi bi gau kalip manö hag ñaböl,” a ga.

26 Anig hageia, bi God sabe gep ram abad mideila bi kub kale u, bi nipe rimnap kalip ut göm, bi Jisas manö ud arep anib gau kalip udnig arla. Amöm, Jerusalem niŋi bi gai i hanip kabö ju paknaböl, a göm, kalip hag gagla; agamij ut gi daula.

27 Jisas manö ud arep bi gau kalip agamij ut gi Kansol ap magum gi mideila an au daulö, God nip nan sabe gep bi kub yabiŋ u kalip haga,

28 “Kalöp, Jisas manö u hagagmim, a gun, manö klö gi hagun hagnun u pen hag wasö niŋun arö gipun.

Kale pen am Jerusalem niŋi bi kalip magöŋhalö Jisas manö u hag ñöl gi, hanip hagnun, ‘Kale nöp Jisas nip al pak libal,’ a gipim,” a ga. *

29 Anig hageia, Pida bi Jisas manö ud arep rimnap aip hagla, “Niŋi bi manö hagnun u udagnabun; God manö nipe u nöp udnabun! *

30 Jisas nip mab ba lan al pak libe uma u pen, apis bac bi sabe gimidal God u nöp gö, kauyan uraka.

31 Uraköm, God nipe gö, am ram niñön kumi kabö adö lan au amöm, God ñimagö yijig lau adö midöp. Anib u hon niŋbun, nipe nöp Kin midöm, hanip ud kamij yunab. Nipe hanip Isrel niŋi bi mög niŋöm, nan si nan naj gipun u, niñön ginig anig gipun, a gun, arö gino, nipe niŋöm nan naj gipun u arö göm, hanip ud kamij yunab. *

32 God göp anibu, hon amgö magö rimid miganyan hon ke niŋun, niŋi bi gau kalip hag ñabun. Niŋi bi manö nipe niŋ udöm hagöp rö nöp ginaböl gau, God nipe Ana Ut u kalip ñö, nipe kalip u rö nöp manö aij anibu hag ñi aij gö niŋnaböl,” a gila.

33 Bi Jisas manö ud arep gau anig hageila, bi manö ud asikep ap magum gi mideila anib gau kal juöm hagla, “Kalip böŋ nöp al pak lun,” a gila.

34 Anig hagla u pen, an anib au bi ap mideila, hib nipe u Gameliel. Nipe bi Perisi, lo manö hag ñeb bi kale ap. Juda niŋi bi magöŋhalö nip niŋlö aij a gimidöp. Bi Gameliel anibu uraköm haga, “Bi ugan anibi kalip hagpe höŋ aröl. Yad kalöp manö ap hag ñin,” a ga. Anig hagö, bi anib gau hag höŋ yula.

35 Bi anib gau hag höŋ yulö niŋöl gi, Gameliel nipe bi Kansol gau kalip haga, “Isrel bi gai i, kale bi gai i kalip niñön ginig gabim u, gasi niŋ aij gimim gimim.

36 Kale niŋbim, nöd bi Dudas, yad bi kub a göm hagö, manö nipe

* 5:28: Mad 27:25 * 5:29: Ap 4:19 * 5:31: Ap 2:33-34; Ep 1:20; Hib 2:10; 12:2

hagmidöp u nibi bi iru nöp, po hadred rö, niñ udmidal. Pen hainö bi rimnap nip al pak lälö, nibi bi manö nip niñ udmidal gau ke ke arla pis ga. *

³⁷ Pen hainö, hib hon udla ñin u, u rö nöp bi Judas Galili nibö u haga, 'Hon gapman gau aip pen pen gun, kalip ridik gi yunabun,' a ga. Anig hagö, nibi bi iru nöp manö nip udöm, urak gapman aip pen pen gila. Pen mid damöm, bi anibu nip u rö nöp al pak lälö, nibi bi manö nip niñ udmidal gau ke ke arla pis ga.

³⁸ Anib u me, yad kalöp hagabin, bi manö kub hagabun gai i kalip gi naj gagmim. Kalip yiharini hag yube aröl. Manö kale ke nöp hagnaböl u, kub ginim a gi wasö niñöm ap lagnab.

³⁹ Pen God nipe ke hagö ginaböl u, kale ke nöp nan ap gimim rö lagnab. Kalip gi naj gun, a ginabim u, kalip aip pen pen gagnabim; God aip pen pen ginabim," a ga.

⁴⁰ Gameliel anig hagö, bi gau haga rö niñöm, bi Jisas manö ud arep gau kalip haglö aueila, kalip nagit ud rapin pakus paköm, "Jisas manö u hainö hagagmim, wasö yabit," a göm, kalip hag yulö arla. *

⁴¹ Pen bi Jisas manö ud arep gau, hanip nihön ginig anig gipal, a göm, niñagla. God hanip Jisas bi nipe kabö göl a göm gö, hanip anig gaböl, a göm, aij a gö niñöl gi, Kansol kub anibu arö göm arla. *

⁴² Amöm, pör pör God sabe gep ram höñ adö au amöm, ram ram gau amöm, Jisas nipe Krai u manö aij u hag ñimidäl.

6

Nan balu ñeb bi unbö mudun jini hag lila

¹ Pen mid damöm, nibi bi Jisas nip niñ udla gau iru yabit mideila. Pen Juda nibi bi Grik manö nöp niñla gau, Juda nibi bi Aremeik manö

yidun göl niñla gau, kalip hag göm hagla, "Nibi adu kale gau kalip mani nan magö nan gau nime li ñi aij gipal pen nibi adu hon gau kalip nime li aij gagpal," a gila. *

² Anig hageila, bi Jisas manö ud arep unbö migan lan gau niñöm, nibi bi Jisas niñ udla gau magöñhalö wñ allö aueila hagla, "Añ mam bi. Hon God Manö hag ñibun u arö gun, nibi bi gau kalip nan nime li ñinabun u, kabö rö gagnab.

³ Anib u, kale bi unbö mudun jini niñmim hag libe, kalip wög anibu hag lino, wög anibu ginaböl. Pen God Ana kalip ajman rauöm gasi aij ñöb bi gau nöp niñmim hag limim.

⁴ Hon pen God nip sabe göl gi, nibi bi gau kalip God Manö u hag ñöl gi, gi mideinabun," a gila.

⁵ Manö hageila anibu niñlö, kalip magöñhalö aij a gö, bi unbö mudun jini hag lila. Bi anib gau me: ap Sidipen u. Sidipen nipe God nip niñ ud pidön yabit gimidöp. Ana Ut nip ajman rau midmidöp. Ap Pilip u, ap Prokoras u, ap Naikena u, ap Dimon u, ap Pamenas u, ap Nikolas u. Nikolas nipe daun kub Adiok nibö. Nipe nöd bi Juda wasö u pen hainö Juda nibi bi gasi niñla rö niñ uda. Pen hainö nipe Jisas nip niñ uda.

⁶ Bi unbö mudun jini anib gau hag löm, kalip dam bi Jisas manö ud arep bi gau mideila au daulö, kale God nip sabe göm, ñimagö nabic kalip adö lan lila.

⁷ Pen kale God Manö hag ñilö, arö niñöl gi, Jerusalem nibi bi iru yabit nöp Jisas nip niñ udla. Pen bi God nip nan sabe gep bi gau iru yabit nöp Jisas manö aij u niñöm niñ udla. *

Sidipen nip manö kub hagla

⁸ God nipe Sidipen nip ud aij yabit göm, pidön nipe nip ñö, Sidipen nipe nan gagep rö gau, nan niñeb niñagep gau, iru nöp nibi bi mideila an gau gimidöp.

* 5:36: Ap 21:38 * 5:40: Ap 4:18 * 5:41: Mad 5:10-12; 1Pi 4:13 * 6:1: Ap 4:35 * 6:7: Ap 2:41; 16:5

9 Pen Juda nîbi bî ram mînön ke ke gau nîbö rîmnap apöm Juda magum gep ram ap apöm God nîp sabe gîmîdal; Juda magum gep ram anîbu, “Mîñi Nagî Mîdagpun Ram” a gîmîdal. Bî Juda anîb gau, rîmnap Sairini daun nîbö, rîmnap daun kub Aleksadria nîbö, rîmnap Silisia Propins nîbö, rîmnap Esia Propins nîbö. Kale Sîdipen ga rö nîñöm, klö yabîl göm nîp manö pen pen hagla u pen,

10 God Ana nîpe Sîdipen nîp gasî aij yabîl ñö nîñöl gî, bî Juda gau nîp manö nîhön hagla u, gasî nîñ aij göm pen u rö nöp manö aij yabîl hagö, nîp pen hagöl rö laga. *

11 Pen kale Sîdipen nîp hag wasö nîñöm, am bî manö pir alep rîmnap kalîp agamîj hag aij gîlö, kale apöm hagla, “Hon nîñbun, bî i nîpe Mosîs manö kalî kliñ rîka u hag juöm, God nîp hag juöm göp,” a gîla.

12 Kale manö piral anîbu hageila, nîbi bî yîharîñ gau löm, bî manö ud asîkep gau löm, bî lo manö hag ñeb bî gau löm, hibur kalîp u naij gö, Sîdipen nîp manö kub hagnîg dam Juda Kansol kub mîdeila gau ud arla.

13 Damöm, bî manö pir alep rîmnap halö daulö, kale hagla, “Hon nîñbun, bî anîbi pör nöp God sabe gep ram uî i hag juöm, Mosîs lo manö kalî kliñ rîka u hag juöm göp.

14 Pen nîpe manö ap pen haga nîñno u, haga, ‘Jîsas bî Nasared nîbö u, hainö God sabe gep ram i gî naij göm, geinab, Mosîs manö hanîp hag ña gîpun u arö gun, manö hain nîbö udun hain gînabun,’ a ga,” a gîla.

15 Pen Juda Kansol kub mîdeila bî gau, Sîdipen nîp nîñ ij halö löm nîñla, mulu adîñ nîpe u ejol mulu adîñ rö la.

7

Sîdipen Juda Kansol Kub bî gau kalîp Kraîs manö aij u manö haga

* 6:10: Luk 21:15 * 7:2: Jen 11:31; 12:1 * 7:4: Jen 11:31–12:5 * 7:5: Jen 12:7; 15:18; 17:8
* 7:6: Jen 15:13–14; Eks 12:40 * 7:7: Eks 3:12

1 Kale manö piral anîg haglö, God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u Sîdipen nîp haga, “Manö nöp hagpal anîbu nîñö hagpal aka pir albal?” ö ga.

2 Hageia, Sîdipen haga, “Bapi mam bî, nîñim! Bac îtañ hon Ebrahim hadame nöp daun kub Haran araga adö u, ram mînön Mesopodemia mîdeia magö u, God mailö aij ke halö mîdöp u nîp haga, *

3 ‘Ram mînön ne i arö gîmön, nîbi bî ne gau arö gîmön, ram mînön ke yad nöp yamnabin u armön,’ a ga.

4 “Hageia, Ebrahim ram mînön kub Kaldia mîdmîdöp u arö göm, daun kub Haran am mîdmîdöp. Hainö Ebrahim nap umö, God hagö, ap ram mînön kale mîdpim aui mîdmîdöp. *

5 Ñîñ anîbu God Ebrahim nîp mînön nabön mîgan ap hagaga. Apöm yîharîñ nöp mîdmîdöp. Ñîñ anîbu Ebrahim ñî pai ap rîkaga; yîharîñ nöp mîdmîdöp. Pen God Ebrahim nîp haga, ‘Hainö mînön nabön anîbi, ne udnabön. Ñî pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, mînön nabön anîbi u rö nöp udöm mîdeinaböl,’ a ga. *

6 Pen God manö ap hagöm haga, ‘Ñî pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, am nîbi bî rîmnap ram mînön gau mîdlö, kalîp magöñhalö nagî löm, gî naij yabîl göm, nagî wög rö hag lîlö, gîlö nîñöl gî, mî unbö po hadred (400) innab. *

7 Pen nîbi bî kalîp anîg geinaböl gau, yad pen pe kalîp gî naij gînabin. Nîbi bî ne gau, ram mînön anîbu arö göm, ap yîp sabe göl gî mîdeinaböl ram mînön i,’ a ga. *

8 Pen God Ebrahim nîp manö ap hag löm haga, ‘Ñî pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, kalöp abad mîdeinabin u me, ñîñtañ haggape bî wañ hañ rîb gî dö gîmim,’ a ga. Hagö, hainö Ebrahim ñî

nipe Aisak nıp yag dapöm, ñın unbö mudun jıη mıdöm, ñın raleb u ñı u nıp waη hañ rıb gı dö ga. Aisak pen Jekop nıp yag daua. Jekop nıpe pen ñı unbö mıgan laη gau kalıp yag dauö me, hon Isrel nıbi bı it ke ke mıdpun. *

9 “Bac itaη hon anıbu gau, nımam nañı bı gau nımam hain Josep nıp gası naij nıηlö, mulu lugö, bı rımnap ñılö, nıp rau dam ram mınöη Ijip ud arla. Ud arlö, mıd aij gaga u pen God nıp hauı gaga. *

10 Nan mınör Josep nıp auaiia u, God nıpe nıηöm Josep nıp abad mıd aij gımıdöp. God nıpe Josep nıp gası aij ñöm gö, Ijip Kiη Pero, bı Josep i gası nıη aij yabıt göp, a göm, nıp hagö, mınöη naböη Ijip abe, ram nan nıpe gau magöηhalö abe abad mıdmıdöp. *

11 “Hainö ñın ap kıyö kub yabıt u, ram mınöη Ijip abe, ram mınöη hon Kenan i abe auö, bac hon ram mınöη Kenan i mıdeila gau nan magö ulhai nıηöm, nan ñıηeb ap mıdageia, gası mılö yabıt lıla. *

12 Pen nap kale Jekop manö ap nıηa, nan magö iru nöp ram mınöη Ijip mıdeia. Anıbu u nıηöm ñı nıpe gau kalıp hagö, nan magö raunıg Ijip arla.

13 Am rau dapöm, ñıη pıs göm, kauyaη pen raunıg arla. Arlö, nımam Josep kalıp haga, ‘Mam bı, kale yıp ban a gımim nıηbim? Yad namam kale Josep nöp,’ a ga. Hageia, Ijip Kiη Pero manö anıbu nıηöm haga, ‘U Josep nımam bı nıpe gau e!’ ga. *

14 Josep pen, bap yad Jekop, nıbi bı nıpe gau aıp yıηıd auöl, a göm, manö hag yuö, nap Jekop nıbi bı ñınjuöl mıhau nıgaη ado gı da ajıp böη daη (75) rö udöm, aıp arla. *

15 Nap Jekop anıg göm, ram mınöη Ijip am mıdöm, uma. Mıd damöm,

bac bı anıbu gau magöηhalö um hakla. *

16 Pen hainö ñı kale gau nap le damöm, daun kub Sekem rıgöl gıla. Wıp rıgöl anıbu, bac itaη Ebrahim, Hemor ñı nıpe gau kalıp mani ap ñöm raua. *

17 “Pen God Ebrahim nıp nöd gınabin, a göm, manö hag la rö gınıg göm ga u me, nıbi bı hon Isrel ram mınöη Ijip mıdeila gau, ñı pai rık damöm rık dam dapıl göm, iru yabıt nöp mıdeila. *

18 Nıbi bı hon Isrel iru nöp mıdeila ñın anıbu, ram mınöη Ijip u kiη hain nıbö waiö la. Kiη hain nıbö anıbu bac Josep nıp nıηaga u me,

19 nıbi bı hon gau gı naij yabıt göm, manö kłö hagö, ñı pai kale gau yag dapöm, höη adö gau yulö, ke mıdöm ummıdal. *

20 Anıg gıla u pen, ñın anıbu au, ber mıhöp ñı hañ aij ke nıbö ap yag dapıl, hib nıpe Mosıs a gılö. Ñı anıbu nıp rakın mıhau nıgaη ram raul mıgan gau nöp pi gılö mıdmıdöp. *

21 Hainö ñıηaη anıbu nıp dam höη au yaη lılö, Pero pai nıpe u apöm, nıp nıηöm, dam ñı yad, a göm, kabö laumıdöp. *

22 Nıpe anıg göm kabö lauö, kub gö, Ijip nıbi bı kale nıhön nıhön gımıdal u, nıp hag ñı aij gıla. Nıpe bı manö kłö gı hagöm, wög kłö göm gımıdöp.

23 “Pen Mosıs mı nıpe unbö ñınjuöl mıhöp (40) inö, nıbi bı yad Isrel kalıp am nıηem auın a ga.

24 Pen amöm nıηa, Ijip bı ap Isrel bı ap nıp mıñu magö pakaia. Mosıs nıηöm, bı Isrel nıp ud kamıη yuöm, Ijip bı u nıp böη nöp al pak lö uma. *

25 Pen Mosıs gası nıpe nıηa u, ‘Nıbi bı yad Isrel hagnaböl, “God Mosıs nıp gası ñö, apöm hanıp ud asık yuö, mıd aij gınabun,” a gınaböl,’ a gı nıηa u pen kale gası anıbu nıηagla.

* 7:8: Jen 17:9-14; 21:4 * 7:9: Jen 28:1-3; 37:11; 39:1-3,21-23 * 7:10: Jen 41:37-44 * 7:11: Jen 41:54; 42:1-2 * 7:13: Jen 45:1-4,16 * 7:14: Jen 45:9-11; 46:27 * 7:15: Jen 46:1-7; 49:33 * 7:16: Jen 23:2-20; 33:19; Jos 24:32 * 7:17: Eks 1:7 * 7:19: Eks 1:11-22 * 7:20: Eks 2:2 * 7:21: Eks 2:3-10 * 7:24: Eks 2:11-15

26 Pen ruö Mosís amöm niŋa, Isrel bi mihöp pen pen gailö. Anig gilo niŋöm haga, 'Bi me, kale mamil mihau midpil; pen pen gabil u arö gil!' a ga.

27 "Hageia, bi ap bi ap nip pakaia u, Mosís nip ud gidan yuöm haga, 'Ne an hagö, bi kub midmön, halip bi manö ud asikep rö abad midpan?'

28 Ne rol Ijip bi u al pak lina u, miñi yip pen al pak linig hagabön aka?'

29 Anig hagö, Mosís bi al pak labin anibu niŋbal, a göm, piñin gi am ram minöŋ Midian amöm, bi yiharin ap rö midmidöp. Ñin an anib au, nipe nibi udöm, ñi mihöp yag daua. *

30 Anig göm yiharin nöp midö miñnjuöl mihöp (40) ina. Hainö ñin ap ram minöŋ kabö nöp midöp Sainai Dum söl au midöm niŋa, ejol ap apöm, mab ur añi ap mitan geia an au waiö lö niŋa. *

31 Anig geia Mosís niŋöm, nan anibu nihön göp, a göm, am söl au apöm niŋö niŋöl gi, Bi Kub haga,

32 'Nahai itan Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale yad midpin,' a ga. Anig hageia, Mosís, u Bi Kub nöp hagab, a göm, piñin göm gil gil göm, he göm amgö niŋaga.

33 "Pen Bi Kub Mosís nip haga, 'Minöŋ naböŋ ut i am midpan rö, ma rirup ne u ud asik.

34 Ijip nibi bi gau nibi bi yad Isrel kalip gi naj yabit gipal, yad niŋbin. Kale mitöŋ gaböl u apdi niŋem, apem kalip ud asik yunig aubin. Anib u, ne ado gi Ijip armön,' a ga.

35 "Isrel nibi bi nöd Mosís nip hagla, 'Ne an hagö, bi kub midmön, halip bi manö ud asikep rö abad midpan?' ö gila. Pen hainö, God ejol nipe hag yuö apöm, mab bid mitan geia an au Mosís nip waiö lö, God nipe ke Mosís nip nibi bi kub kale

midöm kalip ud asik yuan a göm, hag yua.

36 Pen Mosís Ijip aramöm, nan gagep rö rimnap gau göm, nibi bi nipe Isrel kalip udöm ñig solwara 'Ati' a gipal u amöm, nan gagep rö rimnap gau göm, hainö Isrel nibi bi ut gi dam ram minöŋ aipit nöp an gau aramöm, nan gagep rö rimnap gau göl gi midmidöp. Anig gi midö midö, miñnjuöl mihöp (40) ina. *

37 "Mosís nipe nöp me nibi bi Isrel kalip haga, 'God nipe bi manö nipe hagep ap, ñi kale ke bi yad rö ap, hag yuö, kalöp aunab,' a ga.

38 Mosís nipe ram minöŋ aipit nöp an gau mideia; nipe apis bac hon aip mideia; Sainai Dum gau ejol ap apöm Mosís nip manö hag ña. Mosís manö anibu udöm hon Isrel nibi bi hag ñinab, a göm, God nipe manö kamit anibu Mosís nip ña. *

39 "Mosís manö kamit anibu hag ña u pen bac hon gau manö anibu udagla. Kale Mosís nip hag juöm, ado gi Ijip arun, a göm, gasi u niŋla.

40 Mosís nimam Eron nip hagla, 'Bi ne Mosís hanip Ijip nibö dauub u, nip nihön göp u niŋagpun. Anib u, ne hanip nan god rö rimnap gö, bi hon rimnap god ginabön anib gau ud nöd arlö, hon hain arun,' a gila. *

41 Ñin anibu nöp, god piral kaj kau pi rö ap gi löm, yaur nan gau pak dap sabe gi ñila. Kale ñimagö kale gila u niŋöm, u god hon a göm, miñ miñ göl gi nan kub lau niŋla. *

42 Anig geila, God kalip arö göm haga, 'Anig gipal u, sidö, rakin, gapit gau hatöwatö sabe gilaŋ,' a ga. Ñin anibu kale nan anib gau nöp sabe gila u me, bi God manö hagep ap God Manö u kali kitiñ riköm haga,

'Isrel nibi bi.

Kale nöd miñnjuöl mihöp ram minöŋ aipit nöp an gau ajmidim ñin u,

* 7:29: Eks 2:21-22; 18:3-4 * 7:30: Eks 3:1-4 * 7:36: Eks 7:3; 14:21; Nab 14:33 * 7:38: Eks 19:3

* 7:40: Eks 32:1 * 7:41: Eks 32:2-6 * 7:42: Emo 5:25-27

kaj kau kaj sipsip nan gau pak
yip sabe gi ñagmidim. *

43 Kale nan yihar+ñ piral mihöp kale
ke gipe u
nıp nan pak sabe gi ñi midöl gi,
gi midmidim.
Nan anıbu, ap Molok a gimidim,
ap gapı rö gi limim, Repan a
gimidim.
Nan god piral anıb mihau nöp,
sel ram gi ud ajöl gi, sabe göl gi
midmidim.
Gi midmidim anıbu, yad kalöp hag
yunö,
am nagi mideinabim daun kub
Babilon ba lau, a ga.

44 “Bac bi hon gau ram minön
aipıl gau mideila ñin u sel ram ud
ajmidal. Sel ram anıbu mideia u
niñöm, God hon aip midöp a göm
niñmidal. Sel ram anıbu, God manö
haga rö nöp gi lilö mideia.

45 Hainö Josua bac bi hon aip sel
ram anıbu nap bi kale nibö udra.
Hainö, kale sel ram anıbu daueilö
niñöl gi, God nıpe nıbi bi ram minön
aui mideila gau yu gi yua. Sel ram
anıbu midöm, mid damöm, hainö
Depid yag daula. *

46 Bac Depid, bi God niñö aij ga bi
u, nıpe God nıp hag niñöm haga, ‘Ne
yau a gö, yad ram nöp aij ap gi linö,
ne God Jekop nöd sabe gimidöp u,
ram anıbu mideinabön,’ a ga. *

47 Hageia pen God nıpe yau a gaga.
Hainö Solomon nıpe God sabe gep
ram anıbu gi la. *

48 “Pen God adö i gılan midöp u,
nıbi bi ñimagö udöm gi linaböl ram
gau midageinab. Bi God manö hagep
ap manö anıbu hagöm haga,

49 ‘Bi Kub u haga,
“Ram minön kumi kabö adö lan au
sea kiñ yad rö adö au asik
midem,
minön nabön il i ma yad abö gi
löl gi midpin.
Yip niñön ram gi libe, yad han
mideinam?

* 7:45: Jos 3:14-17

* 7:46: 2Sa 7:1-16

* 7:47: 1Ki 6:1-38

* 7:51: Ais 63:10

* 7:52: Mad 23:31

* 7:55: Sam 110:1

* 7:56: Kol 3:1

Yad ram auai ake linam?
50 Nan gau magöñhalö ñimagö yad ke
gi lagpin aka?” ga, a ga.

51 “Hon ke niñ aij gıpun a gimim,
nan si nan naij nöp gimim, God
Manö niñagpim. Nahai bi gimidal rö
nöp gıpin. Ana Ut nıpe kalöp gası aij
ñö niñbep, pen pör wasö gıpin. *

52 Nahai bi gau, bi God manö
hagep gau kalıp magöñhalö gi naij
gıla. Bi God manö hagep hadame
gau, ‘God Bi Wög Gi Ñeb aij yöl u
aunab,’ a gıla. Pen nahai bi gau kale
bi anıb gau u rö nöp al pak lıla. Pen
mıñi God Bi Wög Gi Ñeb aij yöl anıbu
auö me, kale nıp mumug niñmim al
pak libe. *

53 Pen God lo manö nıpe u, ejol
nıpe gau kalıp hag yuö daulö udpe,
pen hagöp rö niñmim gagpim,” a ga.

Sıdipen nıp kabö ju pak lıla

54 Sıdipen manö anıbu hagö niñöl
gi, kalıp mulu kal yabıl lugö, meg
magö hau rıbıköm kal jula.

55 Pen Ana Ut nıpe Sıdipen ajman
rau midö niñöl gi, nıpe gılan gi
niñöm kumi kabö adö lan au niña,
God mailö aij unbö ke yabıl nıpe
mideia niñöm Jisas nıpe God ñimagö
yijig kid lau adö urak mideia. *

56 Sıdipen niñöm haga, “Niñim!
Yad niñabin, kumi kabö adö lan au
ajön hiik midöp. Bi Ñı nıpe u
God ñimagö yijig kid lau adö urak
midöp!” a ga. *

57 Sıdipen anıg hagö, rımid kale u
ñimagö ud pıl göm, adıñ magöñhalö
uraköm, manö bıatö göm manö kub
yabıl hagöm, gi dö gi am nıpe mideia
arla.

58 Nıp ud sısi löm, dam dam daun
kub anıbu höñ adö yan ud arla. Bi
nıp manö pir alla gau kal juöm, wañj
mılö kale gau ud juöm, bi praj Sol
mideia sö l au yulö, nıpe abad midö
niñöl gi, kale Sıdipen nıp kabö ju
pakla.

59 Nip anig göl paklö n+ñöl gi, Sidipen Bi Kub nip wiñ al hagöm haga, “Bi Kub Jisas, ana magö yad ud,” a ga.

60 Anig hagöm, kugom y+möm, wiñ kub al hagöm haga, “Bi Kub! Yip al pak laböl i, nan si nan naj gaböl u n+ñmön arö g+mön,” a ga. Anig hagöl göm uma. *

8

1 Sidipen nip kabö ju pak l+la ñin u, Sol söl au m+dom, paj hagöm obi ofete ga.

Jisas n+bi bi nipe kalip ridik gi yulö, ke ke arla

Ñin an+bu nöp, Jerusalem kai it göm, n+bi bi Jisas n+ñ udla gau kalip gi naj yab+ñ g+la. Anig g+ilö, n+bi bi Jisas nip n+ñ udla gau kale magöñhalö p+ñ+ñ gi, ram m+ñöñ Judia gau abe, ram m+ñöñ Sameria gau abe, ke ke arla. Pen bi Jisas manö ud arep unbö m+gan lañ gau kale nöp Jerusalem m+deila.

2 Pen God Manö hagöp rö nöp g+m+dal bi r+mnap, Sidipen nip mög yab+ñ gö, m+ñöñ kub yab+ñ göl gi, wip dam r+göl g+la.

3 Sol pen, n+bi bi Jisas n+ñ udpal gau gi naj yab+ñ g+nabin, a göm, ram ram göl gi, n+bi bi an+ñ gau kalip halöwaölö t+ip gi dam nag+ñ l+m+dom. *

Pilip ram m+ñöñ Sameria amöm manö hag ña

4 N+bi bi Jisas nip n+ñ ud m+deila gau p+ñ+ñ gi am ram m+ñöñ ke gau gau m+deila. Pen an+ñ gau am m+dom, Jisas manö aij u dam n+bi bi an+ñ gau kalip hag ñ+m+dal.

5-6 Bi ne Pilip u rö nöp am daun kub ap ram m+ñöñ Sameria au m+dom, n+bi bi gau kalip, Mesaia aua manö aij u hag ña. Pilip manö haga u abe, nan gagep rö ga u abe n+ñöñ, manö n+ñe n+ñön n+ñön haga u, r+m+d li n+ñ aij yab+ñ g+la.

7 N+ñe n+bi bi k+ñaki aiön pi halö m+deila gau iru nöp gö, nan an+ñ

gau aiö göm höñ arla. N+ñe n+bi bi ñ+magö ma p+no gö k+la ga gau iru nöp abe, n+bi bi ma gi ga be wa be ga gau iru nöp abe kalip gö, kam+ñ la.

8 Anig gö n+ñöl gi, n+bi bi daun an+bu hanm+deila gau magöñhalö m+ñ m+ñ yab+ñ g+la.

9 Pen daun kub an+bu bi ap hanm+dom, hib n+ñe u Saimon. N+ñe kuj göm, nan gagep rö r+mnap gö, Sameria n+bi bi gau magöñhalö gas+ñ iru yab+ñ n+ñm+dal. Yad bi kub yab+ñ m+dpin, a ga.

10 Saimon n+ñe anig geia, n+bi bi hib m+deila gau abe, n+bi bi hib m+dageia gau abe, Saimon manö haga rö nöp n+ñöñ hagla, “Bi an+bi n+ñe god ‘Klö Kub’ a g+pun u nöp,” a g+la.

11 Nan gagep rö gau pör g+m+dom n+ñöñ n+bi bi gau gas+ñ iru n+ñöñ, manö haga rö nöp n+ñm+dal.

12 Pen hainö Pilip apöm, God n+bi bi udöm ram n+ñe kumi kabö lañ au abad m+deinab manö aij u abe, Jisas Krai manö aij n+ñe u abe, hag ñö, n+bi bi gau kale manö n+ñe n+ñ udöm, ñ+g pakla.

13 Saimon n+ñe ke u rö nöp, Jisas nip n+ñ udöm ñ+g paka. Pilip arö, Saimon nip hain gö n+ñöl gi, Pilip nan gagep unbö ke rö gaia u n+ñöñ, Saimon n+ñe aiö waiö ga.

14 Bi Jisas manö ud arep gau Jerusalem m+dlö n+ñöl gi, kalip manö ap hagla, “Sameria n+bi bi God Manö n+ñ udpal,” a g+la. Kale manö an+bu n+ñöñ, Pida Jon kalip m+ñöñ hag yulö, ram m+ñöñ Sameria arlö.

15-17 Ammil n+ñlö, n+bi bi gau Jisas nip n+ñ udlö, Bi Kub Jisas hib hagöm kalip ñ+g pak ñ+la u pen Ana U+ñ n+ñe kalip auaga. An+ñ u, Pida Jon bi m+ñöñ, Ana U+ñ n+ñe kalip auañ, a g+mil, sabe g+mil, ñ+magö nab+c cög kalip adö lañ l+lö, Ana U+ñ n+ñe kalip a+ñ a+ñ aua. *

18 Kalpe m+ñöñ ñ+magö nab+c cög adö lañ l+lö, God n+ñe Ana U+ñ n+bi bi gau kalip ña u, Saimon n+ñöñ, yad

* 7:60: Luk 23:34 * 8:3: Ap 9:1,13; 22:4; 26:9-11 * 8:15-17: Ap 19:6

u rö nöp gɨnam, a göm, kalɨp mɨhön mani yamöm haga,

19 “Mani i udmil, yɨp pɨdönj anɨbu ñɨlö, yad nɨbi bɨ an an ñɨmagö yad nabɨc cög adö laɨ lɨnö, kale u rö nöp Ana Uɨ udnaböl,” a ga.

20 Anɨg hageia, Pida haga, “God nan aij nɨpe yɨharɨɨ ñöb anɨbu, nɨhön gɨnɨg mani raunɨg gabön? Mani anɨbu ne ke pɨg hij gɨ lugnab!

21 Wög hol gɨpul u ne aip wasö. Hibur gasɨ mɨdmagö ne nɨɨ ud mɨdpan u, God nɨɨö aij gagöp.

22 Nan si nan najj gɨnam, a gɨmön, gasɨ nɨɨban u arö gɨmön, God nɨp sabe geinabön u, gasɨ najj yabɨɨ nɨɨban anɨbu nɨɨöm arö gɨnɨm rö löp,” a ga.

23 Yad nɨɨbin, nan aij kale au nan yad rö mɨdböp a gɨmön, nɨɨmön, gasɨ najj nɨɨmön, nan si nan najj gɨ mɨdpan. Anɨb u, ne nan si nan najj gep magö u, nagɨ wög gep bɨ rö mɨdpan.

24 Hageia, Saimon haga, “Köl mɨhön Bɨ Kub u nɨp sabe gɨlö, nan yɨp gɨnɨm rö löp, a gɨmil hagabil anɨbu gagnɨm,” a ga.

25 Pen Pida aip Jon aip, Jisas kalɨp mɨhön nɨhön nɨhön ga manö u abe, Bɨ Kub manö aij u abe, nɨbi bɨ gau kalɨp hag ñɨ pɨs göm, ado gɨ Jerusalem arnɨg, adan nab gau amöl gɨ, ram mɨnönj Sameria aɨ au ram rɨɨg aglö iru nöp nɨbi bɨ gau kalɨp Jisas manö aij u hag ñöl gɨ arlö.

Pilip nɨpe bɨ Idiopia nɨbö ap nɨp Jisas manö aij u hag ña

26 Pen Bɨ Kub ejol ap apöm Pilip nɨp haga, “Jerusalem nɨbö daun kub Gasa arbal adan mɨlö u arammön,” a ga.

27 Hagö, Pilip adan haga mɨlö anɨbu amöm nɨɨa, bɨ kub ap, kaj hos ɨɨp gɨ dam ajöp nan bad adö laɨ asɨköm, adan mɨlö anɨbu areia. Bɨ anɨbu nɨpe nɨbi kwɨn Kadaki, ram mɨnönj kub Idiopia abad mɨdeia nɨbi u nɨp wög göl gɨ, mani nɨpe u abad mɨdmɨdöp. Pen nɨpe Jerusalem God

sabe gep ram u amöm sabe göl gɨ mɨd pɨs göm,

28 ado gɨ ram mɨnönj Idiopia aramöm, God Manö adɨɨ Aisaia kalɨ kɨɨñ rɨka u udöm, amgö lɨ nɨɨöl gɨ areia.

29 Pen God Ana Pilip nɨp haga, “Hos nan bad ɨɨp gɨ dam arab daɨ am söl ba au ammön, bɨ anɨbu aip armil,” a ga.

30 God Ana haga rö nöp, Pilip gɨ dö gɨ söl ba au amöm nɨɨa, bɨ Idiopia nɨbö anɨbu, bɨ God manö hagep Aisaia God Manö adɨɨ kalɨ kɨɨñ rɨka u, amgö lɨ nɨɨöl gɨ areia. Pilip nɨɨöm haga, “Ne köp amgö lɨ nɨɨöl gɨ arabön yagol u, manö ɨɨ u anɨg hagöp a gɨmön nɨɨabön aka wasö?” ga.

31 Hageia, nɨpe haga, “Nɨbi bɨ rɨmnap rö yɨp hag ñɨlö nɨɨem rö hagnam,” a ga. Anɨg hagöm Pilip nɨp haga, “Ap adö aui asɨkö hol aip arul,” a ga. Hagaiö, Pilip am adö anɨbu asɨka.

32 Bɨ anɨbu God Manö adɨɨ Aisaia kalɨ kɨɨñ rɨka anɨbu amgö lɨ nɨɨeia. Manö anɨbu anɨgöl mɨdöp:

“Nɨpe kaj sipsip uɨ gɨ dam al pak lɨbal rö nöp mɨdeia.

Kaj sipsip pi uɨ rɨklö, aiö gɨ gagöp rö,

nɨpe u rö nöp manö ap hagaga.

33 Nan najj ap gaga u pen nɨp manö pir alöm, gɨ najj gɨla.

Nɨp böɨ nöp al pak lɨlö uma u me, hainö bɨ an rö mɨdöm,

‘Anɨg anɨg gɨmɨdöp,’ a gɨnab?” ö ga. *

34 Bɨ kub Idiopia nɨbö u manö anɨbu nɨɨöm, Pilip nɨp haga, “Manö hagab anɨbi, God manö hagep bɨ u nɨpe ke hagab aka bɨ ke nɨbö ap nɨp hagab?” ö ga.

35 Hagö, Pilip God Manö adɨɨ amgö lɨ nɨɨajɨl u nöp ɨɨ gɨ hag dam dam, Jisas manö aij u hag ñɨ aij ga.

36 Pen anɨg göl manö gɨ damöl gɨmil nɨɨlö ñɨg ap mɨdeia. Bɨ anɨbu Pilip nɨp haga, “Ñɨg mɨdöp i yɨp ñɨg pak ñɨnabön aka?” ga. *

³⁷ Hageia, Pilip haga, “Ne Kraiss n̄p hibur gasi midmagö yad niñö nöp niñ udpin a geinabön u, yad nöp ñig pak ñ+nabin,” a ga. Hageia, bi anibu pen haga, “Jisas Kraiss n̄pe God Ñi n̄pe midöp u, yad niñ udpin,” a ga.

³⁸ Hagö, kaj hos nan tip gi dam ajep adö asik aueilö u, hos u halö anib au l̄mil, ñig yan ammil, Pilip bi anibu n̄p ñig pak ña.

³⁹ Anig göl ñig pak ñöm, go! au aulö niñöl gi, adiñ Bi Kub Ana n̄pe Pilip n̄p udöm, ke migan ap ud arö niñöl gi, bi kub anibu n̄p niñaga. N̄pe pen miñ miñ yabi! göl gi adan ara.

⁴⁰ Pen Bi Kub Ana n̄pe Pilip n̄p dam ram minöñ Asodas lö, niñi bi ram minöñ anib gau daun ke ke mideila gau kalip magöñhalö Jisas manö aij u hag ñi dam daun kub Sisaria amjaka. *

9

Sol Jisas n̄p niñ uda

¹ Pen Sol n̄pe Bi Kub manö aij niñ udöm hain gimidal niñi bi gau kalip al pak lin, a göm, pör klö yabi! gimidöp. Mañ ap n̄pe am God n̄p nan sabe gep bi kub yabi! u n̄p haga, *

² “Yip köp rimnap kali kliñ rik ñaimön, yad dam Juda magum gep ram ke ke midöp daun kub Damaskas amem, kalip ñ+nabin. Köp anibu kali kliñ rikmön haggmön, ‘Daun kub Damaskas au, kale niñi bi Jisas n̄p niñ udpal rimnap Juda magum gep ram gau midaiöl u, Sol n̄p hagpe, kalip nag! löm, Jerusalem daunim,’ a gimön, kali kliñ rikmön,” a ga.

³ Sol köp anibu udöm, Damaskas söl söl gö niñöl gi, adiñ mailö kumi kabö adö lan niñbö ap lugöm n̄p niñaga.

⁴ Sol kaj hos adö lan niñbö ap lug minöñ yan pakö niñöl gi, manö ap n̄p haga, “Sol, Sol, yip niñön ginig gimön pör gi naij gabön?” ö ga.

⁵ Hageia, Sol haga, “Bi Kub, ne an?” ö ga.

Hageia, haga, “Yad Jisas, yip pör gi naij gabön u nöp hagabin.

⁶ Pen ne urakmön, Damaskas ammön, bi ap apöm nöp manö hagnim rö niñmön gimön,” a ga.

⁷ Pen bi Sol aip aula gau manö magö u nöp niñöm, bi nime u niñagöm, gasi mlö löm, manö rimnap hagagla.

⁸ Sol pen uraköm amgö hiiköm niñaga, amgö n̄pe u böñ nöp we ga. Anig gö, bi n̄pe aip aula gau ñimagö kid n̄pe u udöm, ut gi Damaskas arla.

⁹ N̄p anig göl amgö we gö, ñig, nan magö nan gau niñagöm, ñin miñhau niñan yihariniñ nöp mideia.

¹⁰ Pen Jisas n̄p niñ uda bi ap Damaskas mideia, hib n̄pe u Ananias. Bi anibu n̄pe naböñ niñaga, Jisas n̄p haga, “Ananias!” a ga.

Hageia haga, “Bi Kub, yad midpin,” a ga.

¹¹⁻¹² Hageia, Jisas haga, “Sol bi daun kub Dasas niñbö u, God n̄p sabe göl gi, naböñ niñöb, bi Ananias a gipal u n̄p am ud niñajip, amgö n̄pe we ga u ñil niñöb. N̄pe miñi yip sabe göl gi midöp Judas ram u. Anib u, ne adan ‘Yijig’ a gipal u ammön, Judas ram u amjakmön kalip haggmön, ‘Sol n̄p niñnig auabin,’ a gimön,” a ga.

¹³ Jisas n̄pe anig hageia, Ananias haga, “Bi Kub. Yad niñbin niñi bi iru yabi! nöp hagpal, ‘Bi Sol anibu niñi bi nöp lau adö midpal Jerusalem gau kalip pör gi naij yabi! göp,’ a gipal.

¹⁴ N̄pe miñi Damaskas i auöp u, bi God nan sabe gep bi kub gau köp rimnap n̄p ñilö, niñi bi an an hib ne haglö adö arnab gau, kalip nag! lin, a göm, auöp,” a ga.

¹⁵ Ananias anig hageia, Bi Kub n̄p haga, “Aru! Bi anibu wög rimnap yad ke n̄p hag l̄bin. N̄pe manö aij yad u Isrel niñi bi kalip hag ñöm, Isrel niñi bi wasö gau kalip hag ñöm, kiñ gau kalip hag ñöm ginab. *

* 8:40: Ap 21:8 * 9:1: Ap 8:3 * 9:15: Ap 25:13; 27:24; Ro 1:5

16 Pen nipe ake ranö, iru marö gö niñöl gi, wög anibu ginab. Anig ginab u yad ke nip hag ñi aij ginabin,” a ga. *

17 Bi Kub anig hageia, Ananias aramöm, Sol mideia ram u apjaköm, raul yan amöm, Sol nip nabıc cög adö lan ñimagö löm haga, “Mam Sol. Bi Kub Jisas nöp adan an au ap lugöm waiö la niñna u, yip hag yuöp auabin i. Ne amgö ne kauyan ñil niñmön, Ana Uł nipe nöp am ajman raunim, a göm, yip hag yuö aubin i,” a ga.

18 Ananias anig hagö niñöl gi, nan hag gat bad rö Sol amgö nip hariköl mideia u, wał gi lugö niñöl gi, adin amgö ñil niña. Amgö niñöm, urak aramöm, ñig paka.

19 Sol nan niñöm klö uda.

Sol Damaskas nibi bi gau kalip Jisas manö aij u hag ña

Pen Sol nipe ñin rimnap nibi bi Jisas nip niñ udla gau aip Damaskas midöl gi,

20 Juda magum gep ram gau ajöm, Jisas nipe God Ñi nipe midöp manö aij u nibi bi gau kalip hag ña.

21 Nipe anig göl hag ñi midö niñöl gi, kale niñöm pa gıl gıl göm hagla, “Bi i me, Jerusalem nibi bi Jisas nip niñ udla gau kalip gi naij gimidöp me! Miñi rimnap halö nagı lı dam, bi God sabe gep bi kub gau kalip ñinam a göm auöp,” a gıla. *

22 Pen Sol Jisas manö aij u hag ñi damöm, Jisas nipe nöp Mesaia u manö kabö göl yabitı hagö, bi Juda Damaskas han mideila gau manö ap pen hagöl rö laga. *

23 Pen hainö mid damöm, Juda kai ap magum göm, manö hag adö añi löm hagla, “Sol nip al pak lun,” a gıla.

24 Pen manö hagla anibu, bi ap niñöm Sol hag ña. Daun kub anibu, hadame nöp kabö waryö gi gıgabö gıla u me, adan ramö ajmidal gau, Sol nip alun, a göm, sidö an sibön yan uliñin lı mideila.

25 Anig geila niñöm Sol bi nipe gau sibön an yan nip wadı migan kub ap yagöm, nagı adıköm, tip gi waryö anibu migan ap höñ adö adö lan nibö minön yan yulö, piñin gi ara. *

Sol Jerusalem am mideia

26 Sol Jerusalem amöm, nibi bi Jisas lau adö mideila gau aip mideinam, a geia pen kale niñöm, bi i Jisas bi nipe ap wasö, hanip al pak linig auöp, a göm, piñin gıla. *

27 Anig geila, Banabas nipe Sol nip dam bi Jisas manö ud arep gau mideila au amöm, kalip haga, “Bi anibi nip niñmim piñin gagmim. Mañ ap daun kub Damaskas amöl gi, adan an au amöm, Bi Kub nip niñö, nip manö rimnap haga. Hainö am Damaskas nibi bi kalip piñin gagöm, Jisas manö aij u hatöwałö nöp hag ña,” a ga. *

28 Banabas anig hagö, Sol nip udlö, kalip aip Jerusalem midöm, daun kub anibu migan migan gau amöm, Jisas manö aij u hatöwałö yabitı nöp hag ña.

29 Pen bi Juda Grik manö niñla gau nip aip manö pen pen hag amıl apıl göm, nip al pak lun, a göm, gası u niñla.

30 Pen bi Jisas nip niñ udla rimnap manö anibu niñöm, nip ul gi dam daun kub Sisaria amöm yulö, daun kub Dasas ara.

31 Ñin an anıb au, ram minön Judia, Galili, Sameria gau, nibi bi Jisas nip niñ udla gau mid aij gıla. Ana Uł nipe kalip abad mid aij göm, pidön ñö niñöl gi, kale klö göm, Bi Kub nip gası niñöl gi midöm, nibi bi rimnap halö Jisas manö aij u hag ñilö, kale u rö nöp Jisas nip niñ udla.

Pida Inias nip gö urak ara

32 Pida ram minön ke ke gau gi ajöl gi, nibi bi Jisas nip niñ udla gau kalip niñ ajmidöp. Anig göl niñ ajöm, mañ ap, nibi bi Jisas nip niñ

* 9:16: 2Ko 11:23-28 * 9:21: Ap 8:3 * 9:22: Ap 18:28 * 9:25: 2Ko 11:32-33 * 9:26: Gal 1:17-19 * 9:27: 1Ko 9:1

udla gau kalip niŋin, a göm, ram riŋig aglö Lida ara.

³³ Ram minöŋ anibu bi ap mideia, hib nipe u Inias. Pen ñimagö ma nipe gau kiŋa gö, kuö adö nipe u nöp han midmidöp mi unbö raleb jŋ ina.

³⁴ Pida bi anibu nip haga, "Inias. Nan nöp göp u Jisas gö kamŋ lŋab. Urakmön, kuö ne u yad aij gi," a ga. Anig hagö niŋöl gi, magö anibu nöp Inias nip kamŋ lö uraka.

³⁵ Inias uraköm gi ajö niŋöl gi, ram riŋig aglö Lida nibi bi gau abe, ram minöŋ Seron nibi bi gau abe nip niŋöm, Bi Kub nip niŋ udla.

Dabida uma, Pida gö, uraka

³⁶ Pen Pida ram riŋig aglö Lida anibu midö niŋöl gi, nibi Jisas nip niŋ uda ap uma yöp daun kub Jopa au. Nibi anibu hib nipe Dabida. Pen Grik manö hagöm nip Dokas a gimidal. Nipe nibi bi gau kalip abad mid aij göm, nibi bi mög gep rö gau kalip wög gi ñimidöp.

³⁷ Nibi anibu nip nan gö hadö umö, nip ñig pak ñöm wip he dam ram raul miŋan adö laŋ lila.

³⁸ Jisas nibi bi nipe Jopa mideila gau manö ap niŋla, Pida ap mideia ram riŋig aglö Lida au. Lida daun kub Jopa söŋ au midöp, niŋöm kale bi mihöp kalip hag yulö, Pida mideia au ammil manö klö hagmil haglö, "Ne hol aip yiŋid auö arun," a giö.

³⁹ Hagailö, Pida kalip mihöŋ aip Jopa amöm amjaklö niŋöl gi, nip uŋ gi dam Dabida uma dam lila ram raul adö laŋ arla. Uŋ gi ud areilö niŋöl gi, nibi paŋpaŋ ap mideila gau, nibi uma anibu nöd kamŋ midmidöp u, waŋj milö waŋj rimnap kalip yiŋariŋ ñimidöp gau, Pida nip yamöl gi, miŋöŋ gi mideila.

⁴⁰ Pida pen nibi bi ap mideila anib gau kalip hag höŋ yaŋ yuöm, kugom yimöm, God nip sabe göl gi, ado göm, wip he niŋöl gi haga, "Dabida, urak!" a ga. Hagö, Dabida amgö ñil Pida nip niŋöm, urak asika.

⁴¹ Pida pen ñimagö kid nipe u udöm, ud urak ñöm, nibi paŋpaŋ gau

abe, nibi bi Jisas nip niŋ udla gau abe, kalip magöŋhalö wiñ alö aueila haga, "Dabida i," a ga.

⁴² Pen Pida anig geia, manö anibu Jopa nibi bi magöŋhalö niŋöm, nibi bi iru nöp Bi Kub nip niŋ udla.

⁴³ Pen Pida nipe daun kub Jopa anibu, bi kaj kau hañ wög gimidöp bi ap aip ñin rimnap rapin midmidil. Bi anibu hib nipe Saimon.

10

Ejol ap apöm Konilias nip manö haga

¹ Pen ami bi gau kalip abad midmidöp bi kub ap daun kub Sisaria midmidöp. Hib nipe u Konilias. Ami bi nipe abad midmidöp anib gau kalip "Idali Ami Bi" a gimidal.

² Bi kub Konilias anibu aip, nibi bi ram nipe gau aip, God nip niŋ udla. Juda nibi bi nan kale rimnap middagmidöp u, Konilias nipe mani nan gau haŋwaŋlö ñimidöp. Pen nipe God nip pör sabe gimidöp.

³ Mañ ap sidö gamŋ ga magö u, Konilias nipe naböŋ niŋa, God ejol ap apöm haga, "Konilias!" a ga.

⁴ Hageia, Konilias piñiŋ göm nip niŋ ij halö löm haga, "Bi kub, yip nihöŋ hagabön?" ö ga.

Hageia, ejol u nip haga, "Ne God nip sabe gimön, nibi bi mög gep gau kalip nan haŋwaŋlö ñimön giŋan u, God nöp aij göm nöp hauŋ gagöp.

⁵ Ne bi rimnap hagö, kale am daun kub Jopa amöm, bi Saimon Pida a giŋal u nip haglö aunim.

⁶ Nipe Saimon, bi kaj kau hañ wög göp u aip midpil ñig solwara goŋ au," a ga.

⁷ Pen ejol manö anibu hagöm arö niŋöl gi, Konilias bi wög nip gi ñimidil miŋau abe, ami bi God nip niŋ uda ap abe hagö aueila,

⁸ kalip ejol u manö nihöŋ nihöŋ haga u hag ñi aij göm hag yuö, Jopa arniŋ hadla.

⁹ Kale am am adan aŋ au hanla. Ruö am am, sidö aŋ aulik magö u, Jopa söŋ söŋ giŋa. Magö anibu Pida

God nɪp sabe gɪnɪg ara ram adö lan mɪgan u.

¹⁰ Nɪpe amöm, God nɪp sabe gɪ midö nɪnöl gɪ, nɪp kɪyö kub yabɪl la. Pen nɪbi bɪ nɪpe gau nan magö lau gɪlö nɪnöl gɪ, nɪpe naböŋ ap nɪŋa.

¹¹ Pida nɪpe naböŋ nɪnöm nɪŋa, kumi kabö adö lan mɪgan hiiköm, wadɪ kub ap ñon mɪlö mɪhau mɪhau goɪ lap lap adɪköl mɪdeia aŋ au lug lug mɪnönɪ it yaŋ luga.

¹² Wadɪ mɪgan anɪb yaŋ kaj, wal wayöŋ, re, yaur ke ke gau magöŋhalö nöp mɪdeia.

¹³ Manö ap pen nɪp haga, “Pida, urakmön nan ñɪŋeb anɪb yagol gau pak ñö?,” a ga.

¹⁴ Hageia, Pida pen haga, “Bɪ Kub. Wasö yabɪl! Nɪhön gɪnɪg ñö? a gɪmön hagpan? Hon Juda nɪbi bɪ nan hil gep anɪb gau nan rɪmnap ñɪŋagpin yabɪl,” a ga. *

¹⁵ Hageia, manö anɪbu kauyaŋ haga, “Nan nɪhön nɪhön God nan ñɪŋeb a ga gau, hil gep a gɪmön hagagmön,” a ga. *

¹⁶ Ga anɪbu, ij mɪhau nɪgaŋ ga. Hainö me, nan wadɪ kub anɪbu ado gɪ kumi kabö adö lan ara.

¹⁷ Anɪg gö, Pida naböŋ nɪŋbin anɪbu nɪhön gɪnab, a göm, gasɪ iru nɪŋ midö nɪnöl gɪ, Konilias bɪ hag yuö nɪp hagnɪg aula bɪ kabö u adan it au apjakla.

¹⁸ Apjaköm hagla, “Bɪ Saimon Pida au midöp aka?” gɪla.

¹⁹ Pida naböŋ nɪŋajɪp anɪbu gasɪ nɪnöl gɪ midö nɪnöl gɪ, God Ana nɪp haga, “Ne nö?! Bɪ mɪhau nɪgaŋ nöp ulhai nɪŋ auaböl.

²⁰ Anɪb u, urakmön ram au gɪyaŋ arammön. Yad ke kalɪp hag yunö auaböl. Anɪb u, auö aip arun a gaiöl u, gasɪ iru nɪŋagmön aip armön,” a ga.

²¹ God Ana anɪg hagö, Pida au yaŋ amöm bɪ anɪb gau kalɪp haga, “Bɪ ulhai nɪŋabim bɪ u, yad me i. Yɪp manö ap hagnɪg aubim aka?” ga.

²² Hageia, hagla, “Bɪ kub Konilias, ami bɪ gau kalɪp abad midöp bɪ kub u hanɪp hag yuö auabun. Nɪpe God nɪp nɪŋ udöm, God Manö hagöp rö göp; Juda kai nɪp nɪŋlö kalɪp magöŋhalö aij göp. Pen nɪpe naböŋ nɪŋa, God ejol ap apöm nɪp haga, ‘Ne bɪ rɪmnap yuö, am Saimon Pida nɪp uɪ gɪ daulö, manö hagainɪm u nɪŋmön,’ a ga,” a gɪla.

Pida Konilias ram ara

²³ Anɪg hagailö, Pida kalɪp hagö ram raul mɪgan amöm hanla.

Ruö Pida, bɪ Jopa nɪbö Jisas nɪp nɪŋ udla rɪmnap udöm, Konilias yua bɪ ugan anɪbu aip am am adan aŋ au hanla.

²⁴ Ruö u, Sisaria amjaköm, Konilias ram u amjakla. Pen Konilias nɪpe Pida auab, a göm, nɪbi bɪ nɪpe gau abe, mɪdeimam nɪpe gau abe, kalɪp wiñ alö ap magum gɪ mɪdeila.

²⁵ Pida nɪpe amöm ram raul arnɪg gö nɪnöl gɪ, Konilias nɪp nable paköm, nɪp bɪ kub a göm, am ma it nɪpe au kugom yɪma.

²⁶ Anɪg gö nɪnöl göm, Pida pen nɪp ud urak ñöm haga, “Ne urak! Yad u rö nöp bɪ ap me,” a ga. *

²⁷ Hagö, urakö nɪnöl gɪ, manö hagöl gɪ, ram raul mɪgan yaŋ arlö. Ammil Pida nɪŋa, nɪbi bɪ iru nöp ap magum gɪ mɪdeila.

²⁸ Pida kalɪp haga, “Kale ke nɪŋbim, hon Juda nɪbi bɪ asi masɪ gɪ aij gɪpun. Juda nɪbi bɪ wasö gau aip ajagpun; ram kale aragpun. Pen yad naböŋ nɪŋnö, God yɪp manö ap haga. Nɪpe manö haga anɪbu, yad nɪbi bɪ rɪmnap asi masɪ mɪdpal, a gem, kalɪp asi masɪ gɪnam rö lagöp.

²⁹ Anɪb u nɪŋem me, Konilias manö hagöp u nɪŋem arö gagpin; hagöp rö nɪŋem aubin. Anɪb u, yɪp nɪhön gɪnɪg hagpe aubin?” ö ga.

³⁰ Pida anɪg hageia, Konilias haga, “Yad ruö nöp me, mɪñi sɪdö gamɪŋ göp magö u rö, ram raul mɪgan yaŋ God nɪp sabe gɪ midöl gɪ nɪŋnö,

* **10:14:** Lep 11:1-47; Esi 4:14 * **10:15:** Mak 7:15,19 * **10:26:** Ap 14:13-15; Rep 19:10

b+ walij rud yabił y+ma ap apöm, midainö ba au uraköl mideia.

³¹ Nipe y+p haga, 'Konilias, ne God n+p sabe g+mön, mani nan gau n+bi b+ nan midagöp gau kal+p halöwałö ñ+mön g+pan u, God n+ñöb.

³² An+ib u me, b+ r+mnap hag yuö, daun kub Jopa amöm, Saimon hib n+pe ap Pida a g+pal u, n+p ut g+ dauöl. Nipe Saimon b+ kaj kau hañ wög göp u aip midpil ñ+g solwara goł au,' a ga.

³³ Ejol u y+p an+g hagö, yad y+ñ+d nöp b+ yad r+mnap hagnö, nöp am ut g+ dauajal, y+p aij göp. Hon n+bi b+ aui God p+g midpun rö, B+ Kub manö kal+p hag ñ+mön, a göm, nöp hag yuö auban u, m+ñi han+p hag ñö n+ñun," a ga.

Pida Konilias n+bi b+ n+pe gau kal+p manö hag ña

³⁴ Konilias an+g hageia, Pida haga, "Yad m+ñi n+ñbin, God n+pe, b+ söl aui n+bö nöp b+ aij, b+ mlö gau n+bö b+ naij, a göm, n+ñagöp. *

³⁵ Ram m+nöñ ke ke gau n+bö, ił ke ke gau n+bö, n+bi b+ an an God n+p n+ñöm ana udöm, manö n+pe n+ñöm hagöp rö g+ naböl gau, kal+p magöñhalö udnab.

³⁶ Pen God n+pe han+p Isrel n+bi b+ manö aij yua u n+ñbim. Yad ke aip j+m ñöl midlan, a göm, God n+pe Jisas Kraiss n+p hag yua. Jisas Kraiss n+pe nöp me, n+bi b+ gau magöñhalö B+ Kub kale midöp.

³⁷ Kale ke n+ñbim, Jon b+ ñ+g pak ñeb u, ñ+g pak ñöl g+, manö aij an+bu ił göm, ram m+nöñ Galili hag ña. An+g göl hagö, hag damöm, hag damöm, n+bi b+ ram m+nöñ Isrel midpal gau magöñhalö n+ñla. *

³⁸ Pen kale n+ñbim, Jisas Nasared n+bö u God aip midöm, Ana Uł u n+p ñö, abad midö n+ñöl g+, kłö n+pe nöp udöm, ram m+nöñ ke ke gau magöñhalö ajöl göm, n+bi b+ gau g+ aij göl g+, n+bi b+ Seden kal+p gö

ułham mideila gau kal+p gö, kam+ñ limidöp. *

³⁹ "Pen Jisas Juda n+bi b+ ram m+nöñ kale gau g+ ajöl göm, Jerusalem g+ ajöl göm, ga ga rö hon amgö hon ke n+ñno u hagabin. Pen hainö n+p mab ba lan al pak l+lö uma.

⁴⁰ Uma u pen ñ+n m+ñöp midöm, God gö, ñ+n m+ñau n+gan u kauyan uraköm, am waiö lö amgö n+ñno.

⁴¹ N+bi b+ magöñhalö n+p amgö n+ñagla. God han+p n+bi b+ hag la gau nöp Jisas n+p amgö n+ñno. N+pe umöm urakö n+ñöl g+, aip midun j+m ñöl nan n+ñun ñ+g n+ñno. *

⁴² Jisas han+p haga, 'Manö aij yad u n+bi b+ gau kal+p hag ñ+mim hagnim, "God haga rö me, hainö Jisas n+bi b+ kam+ñ mideinaböl gau abe, n+bi b+ umnaböl gau abe, kal+p magöñhalö manö kub hagnab," a g+mim,' a ga. *

⁴³ Pen adö an+bu, b+ God manö hagep gau magöñhalö Jisas Kraiss n+p hagöm hagla, 'N+bi b+ an an Kraiss hib kłö yabił n+pe u udnaböl gau, nan si nan naij g+pal u, God n+ñöm arö g+ nab,' a g+la," a ga. *

Juda n+bi b+ wasö gau Ana Uł udla

⁴⁴ Pen Pida an+g göl manö hag midö n+ñöl g+, Ana Uł n+pe n+bi b+ n+ñ mideila gau kal+p magöñhalö aua. *

⁴⁵⁻⁴⁶ Ana Uł kal+p auö, kale manö ke nöp, han ke nöp hagöl g+, God hib n+pe haglö adö arö, Juda n+bi b+ Jisas n+p n+ñ udla Pida aip Jopa n+bö aula gau, God Juda n+bi b+ wasö gau kal+p Ana Uł ña me u, a göm, aiö waiö g+la.

Pida pen haga, *

⁴⁷ "God n+pe Ana Uł han+p ña rö u, m+ñi n+bi b+ gai i kal+p u rö nöp ñöb. An+ib u, kale ñ+g paknabun, a g+lö, n+bi b+ r+mnap kal+p wasö göl rö lagöp," a ga.

⁴⁸ Pida an+g hagöm b+ n+pe r+mnap kal+p haga, "N+bi b+ gai i kal+p

* 10:34: Dud 10:17; Ro 2:11 * 10:37: Mad 4:12-17 * 10:38: Mad 3:16; Luk 4:17-20 * 10:41: Ap 1:8; Luk 24:42-43 * 10:42: Ap 17:31; 1Pi 4:5 * 10:43: Ais 53:5-6; Jer 31:34 * 10:44: Ap 11:15; 15:8 * 10:45-46: Ap 2:4; 19:6

Jisas Kraiss hib nipe hagmim ñig pak ñimim,” a ga. Ñig pak ñilö niñöl gi, kale hagla, “Pida, ne hon aip ñin pro magö ap aui midaimön,” a gila. Haglö, ñin pro magö ap kalip pig mideia. *

11

Pida Jerusalem arö nip manö hag gila

¹ Pen Jisas manö ud arep bi gau abe, ram minön Judia nibi bi Jisas nip niñ udla gau abe niñla, Juda nibi bi wasö gau rimnap God Manö niñ udla.

² Anib u, hainö Pida Jerusalem arö, Juda bi wasö gau u rö nöp hañ rib gi dö göl, a gimidal bi gau, Pida nip kal göm hagla,

³ “Ne niñön ginig bi hañ rib gi dö gagpal gau ram kale ammön, kalip aip nan jim ñöl niñabön?” ö gila. *

⁴ Anig hagaila, Pida daun kub Jopa midöm naböñ niña aiud u kalip hag ñöl gi haga,

⁵ “Yad daun kub Jopa midem, God nip sabe gi midem, naböñ niñnö, kumi kabö adö lan nibö, wadi kub ap rö ñon mlö mihau mihau gof lap lap adiköl mideia lug lug it yad midainö au ap luga. *

⁶ Auö, yad wadi anibu mideia söl au amem niñnö, kaj, wal wayön, re, yaur gau gau magöñhalö mideia.

⁷ Pen manö ap yip haga, ‘Pida, ne urakmön nan anib yagol gau pak ñön,’ a ga.

⁸ “Hageia, yad pen hagnö, ‘Bi Kub. Wasö yabit! Niñön ginig ñön a gimön hagpan? Hon Juda nibi bi nan hil gep anib gau nan rimnap niñagpin yabit,’ a ginö.

⁹ “Anig haginö, manö anibu kauyan haga, ‘Nan niñön God nan niñeb a ga gau, hil gep a gimön hagmön,’ a ga.

¹⁰ Ga anibu, ij mihau nigan ga. Pen hainö nan wadi kub anibu ado gi kumi kabö adö lan ara.

¹¹ “Pen magö anibu nöp, bi mihau nigan ram han midainö u apjakla. Bi anib gau bi kub Konilias, Sisaria nibö hag yuö, yip ut ginig aula.

¹² God Ana yip haga, ‘Gasi iru niñagmön, kalip aip halöwalö armön,’ a ga. Anig hageia, yad mam Jisas manö niñ udpal unbö kagof jñj udem, kalip aip Konilias ram u arno.

¹³ Amjakno, Konilias haga, ‘Ejol ap apöm yip haga, “Bi rimnap hagamön, daun kub Jopa amöm, bi ap Saimon Pida a gipal u nip ut gi dauöl.

¹⁴ Ut gi dauöl, nipe nöp manö rimnap hag ñö, nibi bi ram ne aip midpim gau, God kalöp magöñhalö ud kamñ yuö, nibi bi nipe mideinabim,” a ga,’ a ga. *

¹⁵ “Konilias yip anig hagö, yad it gem manö hag ñinö niñöl gi, Ana Ut nipe hanip nöd aua rö, nibi bi anib gau kalip u rö nöp aua. *

¹⁶ Anig gö, Bi Kub hanip nöd haga manö u gasi niñnö. Nipe haga, ‘Jon kalip ñig pak ña u pen söl midöp God nipe kalöp Ana Ut u pak ñinab,’ a ga. *

¹⁷ Pen hon Bi Kub Jisas Kraiss nip niñ udno ñin u, God nan aij yabit hanip ña rö, kalip u rö nöp ña. Anib u, yad aigöl gem God nip, ‘Anig gagmön,’ a gibnep?” ö ga.

¹⁸ Pida anig hageia, bi nip manö kal hag gila gau manö haga u niñöm, manö kal rimnap halö hag gagla. God hib haglö adö arö niñöl gi hagla, “Hanip nöp wasö; Juda nibi bi wasö gau u rö nöp, nan si nan naj gipal u, niñön ginig anig gipun, a göm, nip sabe geinaböl u, nipe niñöm, nan si nan naj gipal gau arö göm, kamñ pör middep magö u kalip ñinab,” a gila. *

Adiok nibi bi Jisas manö aij u niñ udla

¹⁹ Pen Sidipen nip kabö ju pak lila ñin an au, bi Juda Jerusalem mideia

* 10:48: Ap 2:38 * 11:3: Ap 10:28; Gal 2:12 * 11:5: Ap 10:9-48 * 11:14: Ap 16:31 * 11:15: Ap 2:4 * 11:16: Ap 1:5 * 11:18: Ap 13:48; 14:27

gau, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη uɗla gau kal̄ip ḡi naij yab̄it̄ ḡilō, kale p̄iñ̄iη ḡi ke ke arla. R̄imnap p̄iñ̄iη ḡi ram m̄inōη Pōnisia arla, r̄imnap p̄iñ̄iη ḡi ram m̄inōη ñ̄ig r̄ib gus ga airan Saipras arla, r̄imnap p̄iñ̄iη ḡi daun kub Adiok arla. Amōm, Jisas manō aij u Juda n̄ibi b̄i wasō gau kal̄ip hag ñ̄agla, n̄ibi b̄i kale ke Juda kai ju am an̄b̄ gau m̄idm̄idal gau kal̄ip n̄op hag ñ̄ila. *

20 Pen n̄ibi b̄i Jisas manō aij u n̄iη uɗla r̄imnap Saipras n̄ibō, r̄imnap Sairini daun n̄ibō, p̄iñ̄iη ḡi Adiok amōm, B̄i Kub Jisas manō aij u Juda n̄ibi b̄i wasō gau kal̄ip hag ñ̄ila.

21 B̄i Kub klō n̄ipe u kal̄ip aip m̄ideia u me, n̄ibi b̄i gau kal̄ip Jisas manō aij u hag ñ̄ilō, n̄ibi b̄i iru n̄op B̄i Kub n̄ip n̄iη uɗla.

22 Pen Jerusalem n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη uɗla gau, manō an̄bu n̄iηōm, b̄i kale Banabas n̄ip haglō, Adiok ara. *

23 Banabas n̄ipe Adiok amjakōm n̄iηa, God n̄ipe n̄ibi b̄i an̄b̄ gau mōg n̄iηōm gō, Jisas manō aij u n̄iη uɗla. An̄b̄ u me, n̄ipe ñ̄iñ̄i lōm, kal̄ip manō r̄imnap halō hag ñ̄ol ḡi haga, “B̄i Kub n̄ip n̄iη uɗpim u arō gagmim; n̄ip añ̄i n̄op hibur gas̄i m̄idmagō kale aη daη n̄iη ud p̄idōη ḡimim, c̄ig gōl ḡi m̄idaimim,” a ga.

24 Banabas n̄ipe b̄i aij yōl. Ana U† n̄ipe Banabas apōm ajmaη raum̄idōp. N̄ipe Jisas manō aij u bōη n̄op n̄iη uda. N̄ipe Jisas manō aij u n̄ibi b̄i gau hag ñ̄ō, n̄ibi b̄i iru n̄op B̄i Kub n̄ip n̄iη uɗla.

25 Banabas pen b̄i Sol n̄ip am dau-nam, a gōm, daun kub Dasas ara. *

26 Banabas Dasas amjakōm, Sol n̄ip u†hai n̄iηōm, u† ḡi ado ḡi am Adiok amōm, m̄i añ̄i an̄bu n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη uɗla gau kal̄ip Jisas manō aij u hag ñ̄ol ḡi m̄idailō. Adiok n̄ibi b̄i Jisas Krai n̄ip n̄iη uɗla gau, nōd hib ñ̄ōm Krai N̄ibi B̄i a ḡila.

27 Ñ̄in aη an̄b̄ au, b̄i God manō hagep r̄imnap Jerusalem n̄ibō Adiok

arla.

28 Amōm, God Ana n̄ipe b̄i kale ap Agabas n̄ip gas̄i ñ̄ō haga, “K̄iyō kub yab̄it̄ ram m̄inōη magōηhalō l̄in̄ig gab,” a ga. Hagō, haga rō k̄iyō kub yab̄it̄ u, gapman b̄i kub Klodias abad m̄idm̄idōp ñ̄in u aua. *

29 An̄ig gōl k̄iyō kub la n̄iηōm Adiok n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη uɗla gau hagla, “N̄ibi b̄i Jisas manō aij u n̄iη uɗpal r̄imnap ram m̄inōη Judia gau m̄idlō n̄iηōl ḡi, kal̄ip k̄iyō kub yab̄it̄ lōp u, hon añ̄i añ̄i kal̄ip mani r̄imnap magum gun ñ̄un,” a ḡila.

30 An̄ig hagōm, mani l̄i magum gōm, Banabas aip Sol aip kal̄ip ñ̄ōm hagla, “Kale b̄i m̄ihōη mani i dammil, Krai n̄ibi b̄i n̄ipe abad m̄idpal b̄i kub gau kal̄ip ñ̄il,” a ḡila. *

12

Herod Jems n̄ip al pak lōm, Pida n̄ip naḡi la

1 Ñ̄in aη an̄b̄ au, gapman b̄i kub Herod, n̄ibi b̄i Jisas n̄iη uɗla gau r̄imnap kal̄ip ḡi naij gōl ḡi, dam naḡi lōl ḡi ga.

2 Ami b̄i n̄ipe gau r̄imnap hagō, Jon n̄imam Jems n̄ip ru m̄ilō k̄id udōm bōη n̄op al pak l̄ilō uma.

3 Herod hagō an̄ig geila, Juda n̄ibi b̄i gau n̄iηōm ñ̄iñ̄i l̄ila. Ñ̄iñ̄i l̄ila u, Herod n̄iηōm, Pida n̄ip u rō n̄op hagō, dam naḡi l̄ila. Ḡila an̄bu, Juda n̄ibi b̄i Bred Ȳis Halō Ñ̄iηagep ñ̄in aη au ḡila.

4 Herod Pida n̄ip an̄ig gōl dam naḡi lōm, ami b̄i unbō raleb bōη daη (16) kal̄ip n̄ime l̄i ȳigwo m̄ilō ȳigwo m̄ilō lōm haga, “S̄idō aη s̄ibōn yaη b̄i m̄ihau m̄ihau abad n̄op m̄idaimim,” a ga. Herod gas̄i n̄ipe u ke n̄iηōm haga, “Pasopa ñ̄in u ap arain̄im me, hainō Pida n̄ip dam n̄ibi b̄i m̄ideinabōl aη au amun manō kub hagnabun,” a gōm n̄iηa.

5 Pida n̄ipe an̄ig gōl naḡi m̄idō n̄iηōl ḡi, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη uɗla

* 11:19: Ap 8:1-4 * 11:22: Ap 4:36 * 11:25: Ap 9:30 * 11:28: Ap 21:10 * 11:30: Ap 12:25

gau Pida n#p gas# n#n#m, kl# g#m God n#p sabe g#l g# n#p m#deila.

6 Pen gapman b# kub Herod Pida n#p man# kub hagnam, a g#m, n#n# n#n# an#bu n#p s#b#n au yan, Pida n#p sen m#h#p ad#k#m, ami b# m#hau b#n lap lap n#n# m#dl# n#n#l g#, Pida an# yan haneia. Ami b# r#mnap u r# n#p adan #l u n#n# m#deila.

7 Pen ad#n# B# Kub ejol n#pe ap urak m#d# n#n#l g#, mab m#t#n# r# am nag# lep ram raul m#gan u ara. Ejol an#bu am Pida n#p r#gl#m pak n#n#m haga, “Y#n#d urak!” a ga. Hag#, Pida urak# n#n#l g#, sen n#p ad#kla u hub#ka.

8 Ejol Pida n#p haga, “Dip nag# ne u pig l#m#n, ma r#rup ne u g#m#n g#,” a ga. Hag#, Pida ejol haga r# n#p g#, ejol u pen haga, “Wa#j# m#l# kub ne u y#m#, yad aip arul,” a ga.

9 Hag#, wa#j# m#l# kub n#pe u y#m#m, ram raul m#gan m#deia u ar# g#m, ejol u aip hadl#. Ejol ga an#bu, Pida n#pe hag n#n# e, u nab#n n#n#abin a g#m n#n#.

10 Pen ami b# n#n# m#deila aj#n# #l m#hau hil g#mil, aj#n# kl# yab#l ain ud#m g#la aj#n# h#n# yan u ke hi#k# n#n#l g#, h#n# arl#. Ammil, adan an# gau am#l g# Pida n#n#, ejol u m#dageia. *

11 An#g ga n#n#m Pida haga, “M#n# n#n# aij g#pin. U B# Kub n#p, ejol n#pe u hag yu#, ap gapman b# kub Herod y#p nag# p#d#n# l#p u hub#k yu#p. Gapman b# kub Herod abe, Juda n#bi b# gau abe, nan naj# y#p g#n#g g#pal u, g#l r# lag#p,” a ga.

12 An#g hag#m, gas# n#n# aij g#m, b# ne Jon Mak n#me Maria ram u ara. Ram an#bu n#bi b# iru n#p ap#m, God n#p sabe g# m#deila.

13 Pida ap#m, aj#n# u pa gu gu g#, pai Roda, ram an#bu w#g g#m#d#p u aj#n# u hi#kn#g aua.

14 Pai an#bu aj#n# ap#m n#n#, Pida maj m#gan u n#p hageia. N#pe an#g n#n#m, n#n# yab#l l#m, hau# pad# aj#n# hi#kaga; am n#bi b# gau kal#p haga, “Pida ap m#d#p h#n# yan,” a ga.

15 Hageia, kale hagla, “Ne hau# alaj#p hagab#n,” a g#la. An#g hageila, n#pe kl# yab#l g#m haga, “Piral hagagin; n#n# yab#l hagabin. Pida m#d#p h#n# yan,” a ga. Hageia hagla, “U ana n#pe u r# l#p ap m#d#p,” a g#la.

16 Pen Pida n#pe aj#n# u kauyan# pak gu gu g# g# g#, am aj#n# u hi#k#m n#n#la, Pida n#p m#deia n#n#m ai# yab#l g#la.

17 Ai# g#l# n#n#l g#, Pida kal#p n#n# m#ic g# n#m haga, “Man# hagagmim!” a ga. An#g hag#m, nag# lep ram m#d# n#n#l g#, God ejol ap yu# ap#m, n#p n#h#n n#h#n g#m daua man# u kal#p hag n#m haga, “Man# an#bi Jems abe, n#bi b# Jisas n#p n#n# udpal gau abe, kal#p hag n#mim,” a g#m, ke m#gan ap ara.

18 Ru# ram ru# n#n#l g#, ami b# gau Pida m#dageia u n#n#m, n#h#n g#p, a g#m, hag ap ran ap lug#l g# m#deila. P#n#n# g#m, “Mai,” a g#m, u#haila u pen n#n#agla. *

19 Herod ami b# an#b gau kal#p, Pida n#p y#n#d u#hai n#n#mim dauim, a g#, u#hai was# n#n#l#, kal#p man# kub hag#m, man# hag# ami b# n#pe r#mnap ami b# an#b gau b#n# n#p al pak l#la.

Herod uma

Hain# Herod ram m#n#n# Judia ar# g#m, am daun kub Sisaria m#dm#d#p.

20 Herod am Sisaria m#d#m, daun kub m#h#p Daia Saidon n#bi b# gau kal#p n#n# mulu luga. Pen Daia Saidon n#bi b# ap#m, b# Herod ram n#pe abada b# Blasdas n#p m#t#n# g# n#m hagla, “Han#p p#r k#y# l#, apun Herod ram m#n#n# n#pe i nan mag# rau ud arbun hal#. An#b u, han#p kal kal juagmim; agam#j j#m n#l m#daiun,” a g#la. Hageila, Blasdas n#pe pen haga, “U n#n# hagpim,” a ga.

21 Pen Herod man# an#bu n#n#m, n#n# ap man# hagnabin, a g#m, hag la. Hain# hag la n#n# an#bu au#, n#pe

* 12:10: Ap 5:19 * 12:18: Ap 5:22-24

kiŋ kai yimb̄al rō wałij aij aij yabił gau yimōm, sea kiŋ kub nipe adō u asikōm, nibi bi gau kalip manō hag ña.

²² Herod manō anibu hag ñō niŋjōl gi hagla, “U bi ap rō hagagab; god ap rō hagab,” a gila.

²³ Pen Herod manō anibu niŋjōm, “Yip manō anibu rō hagagmim; God hib nipe nōp hagpe adō aran,” a gaga. Anib u, Bi Kub ejol nipe ap hag yuō, apōm Herod nip gö, mña kub göm, gise lö böŋ nōp uma. *

²⁴ Pen God Manō u hag ñilō arō niŋjōl gi, ram minōŋ gau kid kid ara. *

²⁵ Pen Banabas aip Sol aip Jerusalem midmil, ginig aulo u hadō gipul, a gimil, Jon Mak nip ut gi ado gi Adiok arla. *

13

Banabas aip Sol aip manō hag ñōl gi arlō

¹ Daun kub Adiok anib au bi God manō hagep bi rimnap, bi God manō hag ñeb bi rimnap mideila. Bi anib gau me, ap Banabas; ap Simion. Bi Simion anibu nip Bi Pir a gimidal. Bi ap Lusias, nipe Sairini daun nibō. Bi ap Maneyen, nipe Kiŋ Herod bi niŋeb nipe ap. Pen bi ap Sol.

² Pen ñin ap kale nan magō ñinagōm, Bi Kub nip nōp sabe gi midlō niŋjōl gi, Ana Ut nipe kalip haga, “Kale Banabas aip Sol aip hagaimim, wög kalip hag linō u gilō arnim,” a ga. *

³ Anig hagō, kale nan magō ñinagōm, God nip sabe göm, Banabas aip Sol aip kalip ñinmagō adō lanj lōm, God kalip mihōŋ abad mideian, a göm, kalip hag yula. *

⁴⁻⁵ Ana Ut nipe kalip abad midō niŋjōl gi, bi ni Jon Mak, wög halip pro pro rimnap gi ñan, a gimil, nip ut gi Selusia daun ñig goł yan amōm, ñig magib udōm, ram minōŋ ñig rib gus ga airan Saipras arla. Amōm, daun

kub Salamis amōm, Sol aip Banabas aip Juda magum gep ram gau amōm, nibi bi gau kalip God Manō hag ñilō. *

⁶ Pen nibi bi Saipras mideila anib gau kalip God Manō hag ñi dam dam, daun kub Pepos amjakōm, Juda bi ap kuj cage aimō gep bi ap nable paklō. Bi anibu hib nipe Ba-Jisas. Nipe manō piral hagōm haga, “Yad God manō hagep bi ap,” a ga.

⁷ Daun kub Pepos au, Saipras gapman bi kub yabił hanmidöp, hib nipe Segias Polas. Bi anibu nipe bi gasi niŋ kid yabił hiikōm niŋmidöp. Nipe Banabas aip Sol aip, God Manō yip haglō niŋin, a göm, kalip hagō apil, nip God Manō hag ñilō. Pen bi kuj cage aimō gep bi u nipe bi kub anibu bi niŋeb nipe ap.

⁸ Bi Ba-Jisas anibu, Grik manō hagōm nip Elimas a gimidal. Banabas aip Pol aip kale Segias Polas nip God Manō aij u hag ñilō, nipe rimid li apdi niŋ aij ga u pen, bi kuj aimō gep bi u niŋjōm, Banabas Pol manō naj kek hagōm, Segias Polas Jisas manō u niŋ udagnim, a göm, nip haga, “Bi anib mihau manō pir alabil u niŋagmōn,” a ga.

⁹ Sol hib nipe ap me Pol a gimidal. Ana Ut nipe Pol nip ajman rauōm gasi aij ñō niŋjōl gi, bi kuj aimō gep bi u nip niŋ ij halō li midōm haga,

¹⁰ “Ne kijaki pi yag daua; naj nōp gipan. Nan niŋhōn niŋhōn aij midöp u arō gimōn, nibi bi gau kalip piral nōp gabōn. Ne pör pör Bi Kub manō niŋjō nipe u udmōn manō piral rō labōn. Ne ñin mai gi naj gabōn u arō ginabōn?”

¹¹ Anig gabōn u, God gö, ñin bad ap amgō ne we gö sidō mailō niŋagnabōn,” a ga.

Pol manō anibu hagō, adiŋ Ba-Jisas niŋa, kumi pir rō bad ap amgō nipe harikō böŋ nōp sib ga. Anig gö, bi ap yip ñinmagō ud adan yaman, a göm, ud ririkol göl gi mideia. *

* 12:23: Dan 5:20 * 12:24: Ais 55:11 * 12:25: Ap 11:29-30; 15:37 * 13:2: Ap 9:15 * 13:3: Ap 6:6 * 13:4-5: Ap 12:12; 15:39 * 13:11: Ap 9:8

12 Banabas Pol kale bi mihöŋ Bi Kub manö u nıp hag ñailö u niŋöm, Segias Polas nıpe aiö ga. Anıb u, Bajisas ga u niŋöm, nıpe Jisas nıp niŋ uda.

Banabas Pol kale daun kub Adiok, ram mınöŋ Pisidia au arlö

13 Pen Pol bi nıpe gau aip ñig magıb udöm, Pepos arö göm, Pega daun, ram mınöŋ Pampilia au arla. Am mıdöm, Jon Mak nıpe kalıp mihöŋ au arö göm, ado gi Jerusalem ara. *

14 Kale pen Pega daun arö gimil, daun kub Adiok, ram mınöŋ Pisidia au arlö. Am mıdöm, Juda God nıp sabe gep ñin u, Juda magum gep ram u ammil, asik mıdailö.

15 Juda magum ram abad mıdmıdal bi gau uraköm, Mosıs lo manö kalı kılın rıka adıŋ rımnab abe, bi God manö hagep gau kalı kılın rıkla adıŋ rımnab abe, amgö li niŋ nıbi bi mıdeila gau kalıp hagla. Kale manö hag pıs göm, bi ap hag yulö Banabas Pol asik mıdailö au amöm haga, "Mamil mihöŋ. Nıbi bi gai i niŋ udep manö rımnab mıdainım u, hanıp hag ñılö niŋun," a gıla.

16 Hagailö, Pol uraköm manö hagnig ñımagö dap ranöm haga, "Kale Juda nıbi bi gau abe, Juda nıbi bi wasö God nıp sabe gimıdim gau abe, manö hagnig gabin i rımid li niŋim.

17 God nıpe hadame nöp apıs bac bi hon gau uda. God anıbu nıpe Isrel nıbi bi God hon me. Hainö kale ram mınöŋ Ijip am mıdeila, God kalıp abad mıd aij gö, ñı pai yag dapöm, iru yabıl nöp mıdeila. Bi kub Pero kalıp, aragnabim, a ga u pen God klö ke yabıl nıpe u göm, kalıp ul gi dam Ijip höŋ adö aula. *

18 Kale mi ñınjuöl mıhöp (40) ram mınöŋ kabö nöp mıdmıdöp anı au mıdöm, God nıp manö iru nıbanö

sasım li gimıdal u pen God kalıp abad mıd aij ga. *

19 Pen nöd ram mınöŋ Kenan nıbi bi rıgoŋ ke ke unbö mudun jıŋ mıdeila, pen God nıbi bi nıpe kalıp abad mıd aij göm pıdöŋ nıpe ñö, nıbi bi rıgoŋ ke ke unbö mudun jıŋ nöd mıdeila gau kalıp aip pen pen göm, rıdik gi yu al pak löm, ram mınöŋ anıbu ram mınöŋ kale ke rö udla. *

20 Kale Ijip mıdlö mi ina u wö ralöm, ram mınöŋ aipıl nöp anı gau mıdlö mi ina u wö ralöm, nıbi bi rıdik gi yuöm, ram mınöŋ kale udla mi ina u abe wö ralöm gılö me, mi unbö po hadred pipdi (450) ina.

"Pen God kalıp dam ram mınöŋ Kenan au löm, bi manö ud asıkep rımnab hag lö, kalıp abad mıdmıdal. Hainö bi God manö hagep Samyuel mıdeila ñın u, *

21 nıbi bi Isrel gau kale Samyuel nıp hagla, 'Ne kiŋ ap hag lö, hanıp nıbi bi magöŋhalö abad mıdeinab,' a gıla. Hageila, God bi ne Kis ñı nıpe Sol nıp hag lö, kiŋ kale mıdmıdöp. Bi anıbu Benjamin kıgın rık damöm rık damöm rık lıla. Sol kiŋ kale mıdö, mi ñınjuöl mıhöp (40) ina. *

22 Pen hainö God nıpe gö Sol kiŋ mıdageia. God nıpe Depid kiŋ kale hag la. God nıpe Depid manö hagöm haga, 'Hibur gası mıdmagö yad ke gası göp rö u, Jesi ñı nıpe Depid hibur gası mıdmagö nıpe abe unbö rö nöp gası göp; nan niŋön niŋön gaŋ a gi niŋnabin u, nıpe anıg unbö rö nöp gınab,' a ga. *

23 "Pen God nıpe gö, Depid ñı pai rıkö, rık dam dapıl göm, Jisas nıp yag daula. Anıb u, God nöd manö klö hag la rö, nıpe Isrel nıbi bi kalıp Ud Kamıŋ Yuep Bi ap yua. *

24 Pen Jisas il göm wög gaga magö u, Jon nıpe apöm, Isrel nıbi bi kalıp haga, 'Nan si nan naij gıpım u, niŋön gınıg anıg gıpun, a gimim, arö gıpe,

* 13:13: Ap 15:38 * 13:17: Eks 1:7; 6:6; 12:51 * 13:18: Nab 14:34; Dud 1:31 * 13:19: Dud 7:1; Jos 14:1 * 13:20: Jaj 2:16; 1Sa 3:20 * 13:21: 1Sa 8:5,19; 10:20-24 * 13:22: 1Sa 13:14; 16:12; Sam 89:20 * 13:23: 2Sa 7:12-16 * 13:24: Mad 3:1-2

kalöp ñig pak ñinabin,' a ga. *

25 Jon wög nipe gi pis ginig geia ñin an u, nibi bi gau kalip haga, 'Kale yip bi an, a gimim, gasi niñbim? Bi Kub por abad midpim bi u, yad wasö. Bi anibu hainö aunab. Ma rirup nipe u ud hubiknam rö lagöp,' a ga. *

26 "Añ mam yad, kale rimnap Ebrahim ñi pai nipe midpim; kale rimnap Juda nibi bi wasö pen God nip sabe gimidim. Krais nibi bi ud kamij yuep manö Jon hag ñi midmidöp anibu, God nipe hanip nan a göm haga.

27 Jerusalem nibi bi gau abe, bi kub kale gau abe, Jisas nipe Krais u auub a göm niñagla. Jisas nip al pak lilö umañ a gila u, God manö hagep manö kalik klijñ rikla rö nöp gila. Pen God nip sabe ginig Juda magum gep ram por aumidal u, kale manö kalik klijñ rikla anibu por nöp niñmidal.

28 Nipe nan naj ap göp aka göm ulhai wasö niñöm gapman bi kub Pailod nip hagla, 'Ne hagö nip al pak lilañ,' a gila. *

29 Pen God Manö haga rö, magöñhalö nöp Jisas nip gila. Hainö nibi bi nipe gau apöm, wip he ud asik dam kabö migang rigöl gila. *

30 Rigöl gila u pen God gö kauyan uraka.

31 Nipe uraköm, kamij midö niñöl gi, nibi bi nipe aip Galili nibo Jerusalem aula gau, nip ñin iru nöp niñla rö, uri Isrel nibi bi kalip Jisas manö aij u hag ñaböl. *

32 "Pen hol bi mihöñ aubul i, kalöp Krais manö aij u hagnig aubul. God hadame nöp apis bac bi hon kalip manö kto hag löm ginabin a ga manö anibu nöp

33 gasi niñ midöm, God nipe Jisas nip ud urak ña. Ga anibu apis bac bi gau niñagla u pen ñi pai rik lep kale gau mñi hon niñbun. Depid

nipe God Manö adij Sam a gipal au Kimap yigwö an nibo kalik klijñ riköm haga,

'Ne Ni yad.

Yad mñi Nap ne midpin,' a ga. *
34 God nipe gö, Jisas uraka u me, hainö umöm hañ roman hij gi lug li arnim rö lagöp. Manö anibu God Manö adij ap anigöl midöp:

'Yad Depid nip manö ul kto niñö hag linö u

kalöp nöp ñinabin,' a ga. *

35 Pen God Manö adij ap anigöl midöp:

" 'Ne Bi Ul ne arö gö,

hañ roman nipe hij gi lug li aragnim,' a ga. *

36 "Pen Depid nipe God wög nip hag la u, nibi bi nipe midmidal ñin anibu gi damöm uma. Pen Depid nipe umö, nap nihi bi kalip rigöl gimidal gau dam rigöl gilö, hañ roman nipe hij gi lug li ara.

37 Pen God nipe gö uraka Bi anibu, hañ roman nipe hij gi lug li araga.

38 "Anib u, mideimam niñim. Jisas nipe umöm uraka u me, God nan si nan naj gipim u niñöm arö ginab manö aij u kalöp hagabul.

39 Hon Juda lo manö adö u nöp niñun geinabun u, God nan si nan naj gipun u niñ nöp mideinab. Pen Jisas mab ba lañ al pak lilö uma u me, hon Jisas nip niñ udeinabun u, God nan si nan naj gipun u niñöm, arö göm, hanip nibi bi aij yad, a ginab. *

40 Pen bi God manö hagep gau hadame nöp hagla rö hanip gagnim, a gimim gasi u niñ aij gimim. Kale hagla,

41 'Kale nibi bi yip atab atab niñbim gau niñim!

Kale midpim magö i, nan ke nibo ap ginabin.

Nan ginabin anibu kalöp nöp hageinaböl u,

ñiñon li hagaböl, a gi niñnabim.

Anib u, kale pa gil gil gimim

* 13:25: Jon 1:20,27 * 13:28: Mad 27:22-23 * 13:29: Mad 27:59-60 * 13:31: Ap 1:3,8 * 13:33: Sam 2:7 * 13:34: Ais 55:3 * 13:35: Sam 16:10 * 13:39: Ro 10:4 * 13:41: Hab 1:5

böŋ nöŋ um hir g+mim!' a g+la,"
a ga. *

⁴² Pol aip Banabas aip manö an+bu hagmil, Juda magum gep ram an+bu höŋ arlö n+ŋöl g+, n+bi b+ gau hagla, "God n+p sabe gep ñ+n hain u kauyaŋ apil, han+p manö an+bu r+mnap halö hag ñ+mil," a g+la.

⁴³ N+bi b+ gau magum g+ m+deila gau ram u arö göm, ke ke arlö n+ŋöl g+, Juda n+bi b+ kabö göl r+mnap abe, n+bi b+ gau n+bö Juda kai n+ŋm+dal rö n+ŋ udla r+mnap abe, Pol aip Banabas aip kal+p hain göm arla. Adan aŋ au amöl g+, b+ m+hau kal+p haglö, " 'God han+p mög n+ŋöm ud aij göp,' a g+mim, gas+ u n+ŋöl g+ nöŋ m+daimim," a g+lö.

⁴⁴ Pen Juda God n+p sabe gep ñ+n hain u, n+bi b+ daun kub an+bu m+deila gau magöŋhalö rö, B+ Kub manö n+ŋn+g ap magum g+la.

⁴⁵ Pen Juda b+ kub gau n+bi b+ iru n+banö aula u n+ŋlö, mulu lugö, Pol Banabas kal+p b+ m+hau kal+p n+ŋöm gas+ naij n+ŋla. Pol manö n+hön n+hön n+bi b+ gau kal+p haga u hag juöm, hib n+pe u hag pro g+la.

⁴⁶ Juda b+ gau an+g gailö, Pol aip Banabas aip p+ñ+ŋ gagmil, manö pen k+ö hagmil haglö, "God Manö aij u kalöp Juda n+bi b+ nöŋ hagul a g+pul u pen kale manö aij an+bu udagmim, hon pör m+dep magö u n+ŋ udun rö lagöp, a g+pim u me, m+ñi Juda n+bi b+ wasö gau kal+p hag ñ+nabul. *

⁴⁷ N+hön g+n+g: B+ Kub han+p hagöm manö an+g göl haga,
'Yad hagnö, kale Juda n+bi b+ wasö
gau kal+p mailö kale m+dmim,
ram m+nöŋ ke ke gau amdim,
n+bi b+ gau magöŋhalö mailö an+bu
n+ŋlö n+ŋöl g+,
yad kal+p ud kam+ŋ yunabin,' a
ga," a ga. *

⁴⁸ Juda n+bi b+ wasö gau manö an+bu n+ŋöm, m+ñ m+ñ göm, B+ Kub manö u, manö aij unbö ke yab+ŋ, a g+la. An+bu u, n+bi b+ God, pör

pör m+daioŋ, a göm, hag la gau magöŋhalö manö aij an+bu n+ŋ udla.

⁴⁹ Pen B+ Kub manö u, ram m+nöŋ an+bu gau magöŋhalö haglö ara.

⁵⁰ An+g ga u, Juda n+bi b+ gau n+ŋlö mulu lugö, am Adiok n+bi kub God n+p n+ŋ udla r+mnap abe, b+ kub ram m+nöŋ an+bu abad m+dm+dal gau r+mnap abe, kal+p haglö, kale am n+bi b+ iru nöŋ dapöm, Pol aip Banabas aip kal+p g+ naij göm, ram m+nöŋ kale gau hag höŋ yula.

⁵¹ An+g g+ hag höŋ yulö, b+ m+hau kale Adiok ar+k amöl g+, manö aij dam hag ñ+ajul udagpim, a g+mil, ma kale ac+p ac+p gau k+k g+ yumil ammil, daun kub Aikoniam arlö. *

⁵² Pen Ana U+ n+pe n+bi b+ Jisas n+p n+ŋ udla gau ajmaŋ rauö, kale m+ñ m+ñ yab+ŋ göl g+ m+deila.

14

Pol aip Banabas aip daun kub Aikoniam ajailö

¹ Pol aip Banabas aip am daun kub Aikoniam m+dmil, Juda magum gep ram u ammil, manö hag ñ+ aij g+lö n+ŋöl g+, Juda n+bi b+ gau löm, Juda n+bi b+ wasö gau löm, iru nöŋ Jisas n+p n+ŋ udla.

² Pen Juda n+bi b+ r+mnap, Jisas manö hagabil u n+ŋ udagnabun, a göm, amöm Juda n+bi b+ wasö gau kal+p manö n+ŋeb n+ŋagep piral hageila n+ŋöm kale n+bi b+ Jisas n+ŋ udla gau kal+p n+ŋlö mulu kal luga.

³ Pen Pol aip Banabas aip, manö an+bu n+ŋmil, ram m+nöŋ an+bu ar+k araglö. Kale au nöŋ m+dmil, B+ Kub manö u k+ö göm waiö nöŋ hag ñ+m+dil. B+ Kub kal+p m+höŋ aip abad m+dö n+ŋöl g+, nan gagep rö r+mnap, nan n+ŋeb n+ŋagep rö r+mnap gailö, n+bi b+ r+mnap n+ŋöm hagla, "An+bu u, manö hagabil an+bi n+ŋö nöŋ hagabil," a göm, n+ŋla. *

⁴ Pen Aikoniam n+bi b+ an+bu gau as+k ke ke löm, böŋ u Juda n+bi b+ gau manö hagla rö n+ŋla, böŋ u b+

* 13:46: Ap 3:26; 18:6 * 13:47: Ais 49:6 * 13:51: Mad 10:14; Ap 18:6 * 14:3: Mak 16:20; Hib 2:4

Jisas manö ud arep bi gau hagla u nöp niŋla.

⁵ Pen Juda niŋbi bi riŋnap gau löm, Juda niŋbi bi wasö riŋnap gau löm, bi kub kale gau abe, Pol aip Banabas aip kalip gi naij gun, kabö ju pak lun, a göm, gasi u niŋla. *

⁶ Kalpe miŋhön pen manö anibu niŋmil, piŋniŋ gi am daun kub miŋhau Lisdra Debi, ram miŋnön Likonia au arlö.

⁷ Ammil, anib gau gi ajöl gi, Kraiŋ manö aij u hag niŋmidil.

Bi ma naij ga u, Pol gö, kamij la

⁸ Pen daun kub Lisdra anibu, bi ap niŋme niŋp yag daua niŋn u nöp ma naij gö, adan ajagmidöp bi ap midmidöp.

⁹ Bi anibu niŋpe ap asik midöm, Pol manö hageia u niŋ mideia. Pol bi anibu niŋp niŋ ij halö löm gasi niŋa, bi anibi, God yip gö kamij linim rö löp, a gi gasi niŋmidöp.

¹⁰ Anib u, Pol niŋp niŋnöm, meg miŋgan dap ranöm haga, “Urak!” a ga. Hagö, bi anibu yinid uraköm, ma abö göm ara.

¹¹ Pol anig gö, niŋbi bi niŋ mideila gau manö yabiŋ kale Likonia manö u hagöm hagla, “Bi kumi kabö adö laŋ niŋbö gau, god miŋhöp niŋbi bi rö limil ap hagabil i,” a giŋla. *

¹² Anig hagöm, Banabas niŋp, god Sus, a giŋla. Pen Pol niŋpe manö iru nöp hagmidöp rö, niŋp, god Hemis, a giŋla.

¹³ God piral Sus sabe gimidal anibu, sabe gep ram u yöp gi liŋla daun goŋ anib au me, god piral Sus sabe gep bi kub u abe, niŋbi bi au mideila gau abe, god Sus pör sabe gipun u miŋni auöp i, a göm, kaj kau niŋbar riŋnap udöm, mab piŋpiŋ aij aij riŋnap ud dauö, niŋbi bi iru yabiŋ aula.

¹⁴ Pen Pol aip Banabas aip, geila anibu niŋmil, waŋij kale gau ud biŋiŋiŋ gimil, niŋbi bi iru nöp mideila an anib au ammil haglö,

¹⁵ “Kale niŋhön ginig anig gabim? Hol miŋhön god wasö! Kale niŋbi bi yabiŋ midpim rö, hol u rö nöp unbö rö midpun. Hol Jisas Kraiŋ manö aij niŋpe u kalöp hag niŋnig aubul. God niŋpe kumi kabö laŋ gi löm, miŋnön nabön iŋ i gi löm, niŋg solwara u gi löm, nan niŋhön niŋhön midöp gau magönhalö gi löm, ga. Hol kalöp Kraiŋ manö aij u haglö, nan yiharij piral sabe gabim gau arö gimim, God kamij midöp u nöp sabe gi midaimim, a gul, kalöp hagabul. *

¹⁶ Pen nöd niŋbi bi ram miŋnön ke ke gau midöm, gasi kale ke niŋnöm nan yiharij sabe giŋla u, God niŋnöm kalip gi naij gaga. *

¹⁷ Pen kale yiharij midagpim; niŋp niŋnig, niŋnabim. Niŋpe pör pör kalöp ud aij göp. Niŋpe nöp gö, möŋ alöm, nan magö iru nöp midö niŋöl gi, miŋni miŋni göl gi nan niŋnibim. Anib u, niŋpe anig gab u niŋnim, niŋjö nöp God hon midöp u hadö niŋnep,” a giŋlö. *

¹⁸ Anig haglö u pen, niŋbi bi anib gau, bi anib miŋhai i kumi kabö adö laŋ niŋbö aubil, a göm, kaj kau niŋbar riŋnap pak sabe gi niŋnig geila, uŋham yabiŋ hag hag wasö giŋlö.

Pol niŋp kabö ju pakla

¹⁹ Pen kalpe miŋhön daun kub Lisdra anibu nöp midlö niŋöl gi, Juda kai daun kub Adiok, ram miŋnön Pisdia au midmidal niŋbi bi riŋnap abe, daun kub Aikoniam midmidal niŋbi bi riŋnap abe apöm, niŋbi bi anib gau kalip piral hagöm hagla, “Bi miŋhau manö aij hagagabil; piral hagabil,” a giŋla. Anig hageila, niŋbi bi anib gau niŋnöm, Pol niŋp kabö ju pak löm, böŋ nöp umöb, a göm, tip gi dam kabö waryö gigaŋbö giŋla u höŋ adö löyan yula. *

²⁰ Anig giŋla niŋnöm niŋbi bi Jisas niŋp niŋ udla gau ap biŋnig gigaŋbö giŋlö niŋöl gi, Pol uraköm daun kub an anibu ado gi ara. Pen ruö Pol aip

* 14:5: Ap 14:19 * 14:11: Ap 28:6 * 14:15: Ap 10:26; Sam 146:6 * 14:16: Ap 17:30 * 14:17: Jer 5:24 * 14:19: Ap 17:13; 2Ko 11:25

Banabas aip Lisdra arö g+mil Debi arlö.

²¹⁻²² Pol aip Banabas aip Debi ammil, Jisas manö aij u n+bi b+ gau kalip hag ñailö, n+bi b+ iru nöp Jisas n+p n+u udla. Pen kalpe m+hön nöd aubul adö u nöp arul, a g+mil, ado g+ Lisdra, Aikoniam, Adiok ram m+nön Pisidia au amöl g+, n+bi b+ Jisas manö aij u haglö n+u udla gau kalip kauyan hag ñ+ aij göl g+ arlö. Kalip hag ñ+ aij göl g+ haglö, “Jisas manö aij u arö gagmim; n+u udpim rö nöp n+u ud m+daimim. Anig g+pe, kalöp m+ñör iru ñ+naböl pen gasi u n+uagmim; God hanip udöm abad m+deinab, a g+mim, klö g+mim u nöp n+u be arn+m,” a g+lö. *

²³ Anig hagamil, cöc ke ke anib gau, n+bi b+ Jisas n+u udla gau b+ nab+c m+daiöl, a g+mil, b+ r+mnap wög an+bu hag l+lö. Anig g+mil, kalpe m+hön nan magö ñ+uagmil, God n+p sabe göl g+ haglö, “B+ Kub, b+ gai i nöp n+u udpal rö, kalip abad m+daimön,” a g+lö.

Pol aip Banabas aip daun kub Adiok, Siria Propins au arlö

²⁴ Anig göl ram m+nön Pisidia gau ajmil, ram m+nön Pampilia arlö.

²⁵ Pampilia ammil, Jisas manö aij u n+bi b+ Pega daun gau kalip hag ñ+mil, daun kub Adalia arlö.

²⁶ Adalia ammil, ñ+g mag+udmil, daun kub Adiok, Siria Propins au, nöd m+dmil aulö u ado g+ arlö. Kale nöd arn+g gailö, Adiok n+bi b+ Jisas n+p n+u udla gau, God n+p sabe göm hagla, “Manö aij ne u n+bi b+ gau kalip hag ñ+n+g arabil rö, kalip m+hön abad m+d aij g+mön,” a göm, kalip m+hön hag yulö, ammil, manö an+bu hag ñ+ ajm+dil. *

²⁷ Anib u, ado g+ Adiok apil, n+bi b+ Jisas n+p n+u udla gau kalip w+ñ allö aueila, God n+pe gö kale n+hön n+hön g+la gau magöñhalö hag ñ+ aij g+la. Juda n+bi b+ wasö gau iru nöp

Jisas manö aij u n+u udla aiud u abe hag ñ+la. *

²⁸ Kalip an+g göl hag ñ+mil, kalip aip ñ+n bad ap rap+n m+dailö.

15

B+ kub Jerusalem ap magum göm manö hagla

¹ Pen b+ r+mnap ram m+nön Judia n+bö Adiok apöm, b+ Juda wasö Jisas n+p n+u udla gau kalip hag ñ+la, “Mos+s hadame nöp han+p Juda n+bi b+ haga, ‘Ñ+uag g+sön yag dapim, wan hañ kale r+ b+ g+ dö g+mim,’ a ga. Anib u, kale u rö nöp hañ r+ b+ g+ dö gagnabim u, God kalöp ud kam+u yuagnab,” a g+la. *

² Anig hageila, Pol aip Banabas aip manö u kabö rö hagagaböl, a g+mil, kalip aip manö pen pen haglö ara. Anig geila, Adiok n+bi b+ Jisas n+p n+u udla gau, n+bi b+ kale ke r+mnap abe, Pol Banabas b+ m+hau abe hag löm hagla, “Kale Jerusalem ammim, manö an+bi dam, b+ Jisas manö ud arep b+ gau abe, Jisas n+bi b+ n+pe gau kalip abad m+dpal b+ gau abe kalip hag ñ+mim, kale pen hag am+l ap+l göm gasi n+hön n+u naböl u n+u mim, ap hagpe n+uun,” a g+la. *

³ Anig hagam, kalip hag yulö, kale am ram m+nön Pönisia an au amöl g+, Juda n+bi b+ wasö gau Jisas n+p n+u udla manö an+bu hag ñ+lö n+uöl g+, añ mam n+uöm magöñhalö ñ+ñ+ l+la. Ram m+nön Pönisia an+bu arö göm, kale amöm ram m+nön Sameria an au amöl g+, manö u rö nöp hag ñ+lö n+uöl g+, añ+ mam gau u rö nöp n+uöm ñ+ñ+ l+la.

⁴ Pen kale ram m+nön Sameria arö göm, amöm Jerusalem amjakeilö, n+bi b+ Jisas n+p n+u udla gau abe, b+ Jisas manö ud arep gau abe, Jisas n+bi b+ n+pe gau kalip abad m+deila b+ gau abe, kalip hag w+hai udöm aij auabim a g+la. Hageila, Pol aip Banabas aip, God n+pe gö nan n+hön

* 14:21-22: Ap 15:32; 1De 3:3 * 14:26: Ap 13:1-2 * 14:27: Ap 15:4,12 * 15:1: Gal 5:2 * 15:2: Gal 2:1 * 15:4: Ap 14:27

nihön gila u magöñhalö kalip hag ñi aij gila. *

⁵ Anig hagailö, Perisi bi Jisas nip niny udla gau rimnap uraköm hagla, "Juda nibi bi wasö gau Jisas nip niny udnaböl u, hañ rib gi dö göm, Mosi lo u hagab hagab rö nöp gilañ," a gila.

⁶ Anig hageila, bi Jisas manö ud arep gau abe, Jisas nibi bi nipe abad mideila bi gau abe, manö anibu hag aij gun, a göm, ap magum gila.

⁷ Ap magum göm, manö anibu hag amil apil gi midlö ninyöl gi, Pida uraköm haga, "Mam bi. Kale ninybim, nöd God hanip nime löm, Juda nibi bi wasö gau Jisas manö aij u niny udöl, a göm, yip hag lö, yad am kalip Krai manö aij u hag ñi ajm+din. *

⁸ God gasi rim+d midmagö hon magöñhalö ninyöb u, Ana U† hanip ña rö, Juda nibi bi wasö gau kalip u rö nöp ña. Anig ga u hon ninybun, nipe kalip abe ud aij göp. *

⁹ Hanip Juda kai manö ap ke hagöm, Juda nibi bi wasö gau kalip manö ap ke hagöm gagöp. Krai manö aij u niny udla u me, God nipe nan si nan naij gila gac midmagö kalip an dan mideia u lik gi yua.

¹⁰ God Juda nibi bi wasö gau böñ nöp uda rö, kale nihön ginig, neb neb göl gi hagpim, 'Mosi lo manö kali klijn riköm haga haga rö nöp lo pro ap gagnabim u, God kalöp ud kaminy yuagnab,' a gipim? Asi masi gi aij gimim, a gipim u, apis bac bi gi wasö ninyla. Hon u rö nöp gi wasö ninybun u, pen uri Juda nibi bi wasö Jisas nip niny udla gau kalip, minyör anibu udöl, a gimim, hagabim ar? *

¹¹ U aij wasö. Bi Kub Jisas hanip Juda kai mög ninyöb u, il aini anibu nöp me, Bi Kub Jisas nipe ke gö, hon nip niny udno, hanip ud kaminy yunab. Anib unbö rö nöp, Bi Kub Jisas Juda nibi bi wasö gau kalip mög ninyöb u, il aini anibu nöp me, Bi Kub

Jisas nipe ke gö, kale nip niny udlö, kalip u rö nöp ud kaminy yunab," a ga. *

¹² Pen nibi bi ap mideila gau magöñhalö, manö ap hagöm wasö, agamij midailö ninyöl gi, Banabas aip Pol aip kalip aiud udöm, kalpe mihöñ ram minöñ ke gau gau amöl gi, Juda nibi bi wasö gau Jisas manö aij u hag ñi ajailö ninyöl gi, God nipe nan gagep rö gau, nan ninyeb ninyagep gau ga u, aiud u magöñhalö kalip hag ñi aij gilo.

¹³ Pen bi mihau manö hag pis gilo ninyöl gi, Jems uraköm haga, "Mam bi. Manö hagnig gabin i ninyim! *

¹⁴ God Juda nibi bi wasö gau kalip mög ninyöm ud aij göm, nibi bi yad ke mideinaböl, a göm, hadö uda u, Saimon uri nöp manö hagöp u ninybun.

¹⁵ God ga anibu, God manö hagep gau hadame nöp hagöm kali klijn rikla rö nöp ga. Manö anibu kali klijn riköm hagla,

¹⁶ 'Bi Kub nipe hagöp,
"Hainö yad ado gi apem,
Depid ram pa lulö gi pa jö gi luga u,
yad ke kauyan gi aij ginö, pidöñ yab† midnab.

¹⁷ Anib u, Juda nibi bi wasö ram minöñ ke gau nibö gau nibö, rimnap nibi bi yad mideinaböl a gipin gau, yip ulhai ninyaböl.

¹⁸ Nan nihön nihön hainö ginab u, yad Bi Kub hadame dagol gau hag linö u me, anig hagabin," a ga,' a gila," a ga. *

¹⁹ Jems manö anibu hagöm haga, "Gasi yad ninybin u, Juda nibi bi wasö Jisas nip niny udnaböl gau, kalip minyör rimnap ñagun.

²⁰ Pen kalip köp kali klijn rik yuun hagun, 'Nibi bi rimnap god piral gau nip nan sabe gi ñinig, wal kaj nan gau dam pakaiöl, kale ñinagmim. Nibi si bi si gagmim. Wal kaj nan gau, hagape u ñinagmim. Wal kaj nan gau rugu ud bu gilo umnim

* 15:7: Ap 10:1-43 * 15:8: Ap 10:44; 11:15 * 15:10: Mad 11:30; Gal 3:10 * 15:11: Gal 2:16; Ep 2:5-8 * 15:13: Gal 2:9 * 15:18: Emo 9:11-12

* 15:10: Mad 11:30; Gal 3:10 * 15:11: Gal 2:16; Ep * 15:20: Eks 34:15-17; Lep 17:10-16

u ñiᅇagmim, ' a gun. Manö gau rö hagagun. *

²¹ Pen ai giᅇig: bac bi hadame nöp giᅇa rö, miᅇi u rö nöp daun gau gau magöᅇhalö, God niᅇp sabe gep ñiᅇn u Juda magum gep ram u am magum göm, pör pör manö Mosiᅇs hagöᅇm kaliᅇ kliᅇñ riᅇka u amgö li niᅇmᅇdal," a ga.

Juda niᅇbi bi wasö gau kalᅇp köp kalᅇ kliᅇñ riᅇk yula

²² Jems aniᅇg hagö, bi Jisas manö ud arep gau löm, bi Jisas niᅇbi bi niᅇpe gau kalᅇp abad miᅇdeila bi gau löm, niᅇbi bi Jisas niᅇp niᅇᅇ udla gau magöᅇhalö löm, hagla, "Hon bi hon riᅇmnap hag lino, Pol Banabas bi miᅇhau aip Adiok arlaᅇ," a giᅇa. Aniᅇg hagöᅇm, bi Jisas niᅇbi bi niᅇpe gau abad miᅇdeila bi miᅇhöᅇ Judas Basabas aip, Sailas aip, kalᅇp hag lila.

²³ Köp ap kalᅇ kliᅇñ riᅇköm, Pol Banabas bi gau ñila. Köp aniᅇg göl kaliᅇ kliᅇñ riᅇkla:

Mam bi, kale miᅇdpim?

Hon namam kale, Jisas manö ud arep bi gau abe, Jisas niᅇbi bi niᅇpe gau kalᅇp abad miᅇdpil bi miᅇhau abe, kalöp Juda niᅇbi bi wasö daun kub Adiok abe, Siria Propins abe, Silisia Propins abe miᅇdmim Jisas niᅇp niᅇᅇ uᅇpim gau, köp kalᅇ kliᅇñ riᅇk yuabun.

²⁴ Ai giᅇig: manö ap auub niᅇᅇbun, niᅇbi bi hon gai i riᅇmnap, hanᅇp hag niᅇᅇm wasö, gasi kale ke u nöp niᅇᅇm, am manö kub kalöp gasi miᅇlö liᅇmim rö manö riᅇmnap kalöp hag ñeila.

²⁵ Aniᅇb u, hon bi riᅇmnap hon ke hag lino, bi miᅇdmagö hon aij yabiᅇ Pol Banabas bi miᅇhau seg niᅇnaböl.

²⁶ Pol Banabas bi miᅇhau gau ajmil, halᅇp al pak liᅇnaböl, a giᅇmil, gasi u niᅇᅇagpil. Bi Kub Jisas Kraiᅇs manö aij niᅇpe u niᅇbi bi gau kalᅇp hag ñul, a giᅇmil, gasi añi aniᅇbu nöp niᅇᅇmil, halöwaᅇö hag ñiᅇ aij göl giᅇ ajmiᅇdil.

²⁷ Judas Sailas bi miᅇhau yuniᅇgabun. Kale ammil köp kalᅇ kliᅇñ

riᅇkabun i manö adö u nöp kalöp hag ñiᅇ aij giᅇnabil.

²⁸ Hon magum gun, manö aniᅇbu hag amᅇl apᅇl giᅇno niᅇᅇöl giᅇ, Ana Uᅇ niᅇpe hanᅇp gasi aij ñö, köp kaliᅇ kliᅇñ riᅇkun miᅇᅇör riᅇmnap kalöp ñagnabun, a giᅇno. Yiᅇhariᅇ? manö miᅇhöᅇp nöp hagnabun a gun hagno. *

²⁹ Niᅇbi bi riᅇmnap god piral gau sabe giᅇig, wal kaj nan gau dam pakaiöl, kale niᅇᅇagmim. Wal kaj nan gau, hagape u niᅇᅇagmim. Wal kaj nan gau rugu ud bu giᅇlö umniᅇm u niᅇᅇagmim. Niᅇbi si bi si gagmim. Nan hagabun i arö giᅇnabim u, giᅇ aij giᅇnabim.

Manö hagpun me u. Kale miᅇd aij giᅇmim.

Köp kaliᅇ kliᅇñ riᅇkla u me u.

³⁰ Köp aniᅇbu kaliᅇ kliᅇñ riᅇköm bi gau ñilö, kale Jerusalem arö göm, daun kub Adiok, Siria Propins gau ado giᅇ arla. Amjaköm, niᅇbi bi Jisas niᅇp niᅇᅇ udla gau haglö, magöᅇhalö ap magum giᅇa niᅇᅇm köp daula u ñila.

³¹ Köp ñilö, niᅇbi bi kale manö aniᅇbu amgö liᅇ niᅇᅇlö, kalᅇp aij yabiᅇ gö, gasi halö miᅇdöm hibur kalᅇp ñiᅇñiᅇ yabiᅇ la.

³² Judas Sailas bi God manö hagep bi miᅇhau miᅇdmᅇdil me, ñiᅇn bad ap Adiok miᅇdmil, Jisas niᅇbi bi niᅇpe gau kalᅇp manö iru nöp hag ñiᅇ aij giᅇlö niᅇᅇöl giᅇ, kale Jisas manö aij niᅇpe niᅇᅇ ud piᅇdöᅇ göm gasi halö miᅇdeila.

³³⁻³⁴ Aniᅇg giᅇmil hag ñiᅇ piᅇs giᅇmil, arniᅇg giᅇlö niᅇᅇöl giᅇ, niᅇbi bi Jisas niᅇp niᅇᅇ udla aniᅇb gau ap magum göm, sabe göm, Bi Kub kalpe miᅇhöᅇp abad miᅇd aij gö, kale agamiᅇj miᅇd aij giᅇl, a göm, kalᅇp miᅇhöᅇp hag yula.

³⁵ Pen Pol aip Banabas aip Adiok au miᅇdmil, bi aniᅇb gau niᅇbö riᅇmnap aip, Bi Kub manö aij u niᅇbi bi gau kalᅇp hag ñöl giᅇ miᅇdeila.

Pol Banabas ke ke arlö

³⁶ Pen miᅇd damöm, Pol niᅇpe Banabas niᅇp haga, "Hol miᅇhöᅇp nöd ajul Bi Kub manö haglo ara ram miᅇnöᅇ

* 15:28: Mad 23:4

gau, niŋ ud piđöŋ göl gi nöp miđpal aka gul, am niŋul auul,” a ga.

³⁷ Hageia, Banabas haga, “An#b u, Jon Mak ni#p abe u# gi ud arul,” a ga.
*

³⁸ Hageia, Pol haga, “Ñi an#bu nöd u# gi ud arlo, wög gi haköm auaga; ni#pe Pampilia nöp amöm ar#k ara. An#b u, mi#ni ni#p u# gi ud aragnabul,” a ga.
*

³⁹ Pol anig hageia, kalpe mi#höŋ ke nöp pen pen hagmil, Banabas ni#pe Jon Mak aip ni#g mag#b udmil, ram mi#nöŋ ni#g ri#b gus ga airan Saipras arlö.

⁴⁰ Pol ni#pe pen Sailas ni#p uda. Ni#bi bi Jisas ni#p ni#ŋ udla gau, sabe göm, Bi Kub ni#pe Pol Sailas kalip mi#höŋ abad mi#deiaŋ, a göm, bi mi#hau hag yula.

⁴¹ Pol ni#pe Siria Propins gau abe, Silisia Propins gau abe gi ajöl gi, ni#bi bi Jisas ni#p ni#ŋ udla gau kalip God Manö ri#mnap halö hag ni# aij gö, kale ni#ŋöm ni#ŋ ud piđöŋ gi mi#deila.

16

Pol ram mi#nöŋ ajmi#döp gau kauyaŋ ado gi ara

¹ Pol Sailas kalpe mi#höŋ aj aj li#mil, Debi ammil, Lisdra amjaklö. Ram mi#nöŋ an#b gau Jisas ni#p ni#ŋ uda bi ap mi#deia; hib ni#pe u Dimodi. Bi an#bu ni#me ni#pe u Juda ni#bö ni#bi ap pen Jisas ni#p ni#ŋ uda. Nap ni#pe u Grik ni#bö bi ap.
*

² Lisdra ni#bi bi Jisas ni#p ni#ŋ udla gau abe, Aikoniam ni#bi bi Jisas ni#p ni#ŋ udla gau abe, Dimodi bi aij a gila.
*

³ Pol pen, Dimodi yad aip Jisas manö u hag ni# ajaiul, a göm ni#ŋa u pen, Juda ni#bi bi gau hagnaböl, “Dimodi nap ni#pe u Grik bi ap rö, ni# ni#pe hañ ri#b gi dö gaga rö, manö ni#pe u udagun,” a gi#naböl, a gi gasi ni#ŋöm, Dimodi ni#p dam arö hañ ri#b gi dö gila.

* 15:37: Ap 12:12,25

* 15:38: Ap 13:13; Kol 4:10

* 16:1: Ap 14:6; 2Di 1:5

* 16:2: Plp 2:19-22

* 16:4: Ap 15:23-29

* 16:6: Ap 18:23

⁴ Pol Sailas Dimodi kalpe daun daun gau gi ajöl gi, bi Jisas manö ud arep gau abe, bi Jisas ni#bi bi ni#pe gau kalip abad mi#deila bi gau abe, Jerusalem gau magum göm manö ni#höŋ ni#höŋ hagla u, ni#bi bi Jisas ni#p ni#ŋ udla gau kalip hag ni#öm, anig anig gi#mim, a gila.
*

⁵ Anig göl gau gau gi ajöl gi, ni#bi bi Jisas ni#p ni#ŋ udla gau, kalip Jisas manö aij u hag ni# aij gi#lö, kale manö an#bu ni#ŋ udöm, klö göm, ni#pe haga rö nöp gi mi#deila. Ni#n añi añi pör pör ni#bi bi ri#mnap halö Jisas manö aij u ni#ŋöm, Jisas ni#p ni#ŋ udla.

Pol naböŋ ni#ŋa

⁶ Pol bi ni#pe gau aip Esia Propins mi#dpal ni#bi bi gau kalip Kraiss manö aij hag ni#un a göm, ar#ig geila u pen Ana U# ni#pe, aragmim, a ga. An#b u, ram mi#nöŋ Pri#ia aŋ gau ajöm, Galesia Propins aŋ gau ajöm geila.
*

⁷ Kale am am, ram mi#nöŋ Misia sösöl apöl gi, Bidinia Propins arun a geila u pen Jisas Ana ni#pe kalip, aragmim, a ga.

⁸ Jisas Ana ni#pe anig hagö, kale Bidinia Propins aragla; ram mi#nöŋ Misia aŋ au aramöm daun kub Droas arla.

⁹ Droas amöm, si#bön aŋ yaŋ Pol naböŋ ni#ŋa, bi Masedonia Propins ni#bö ap uraköl mi#döm, ni#p manö neb neb gi hagöm haga, “Ne ni#g ju böŋ i Masedonia aumön, han#p gi ni#mön,” a ga.

¹⁰ Pol anig gi naböŋ ni#ŋaia, hon hagno, “U God nöp, Masedonia ni#bi bi kalip Jisas manö aij u am hag ni#im, a göp,” a gun, magö an#bu nöp Masedonia ar#ig gun nan gi#ŋi#n gi#no.

Ni#bi Lidia Jisas ni#p ni#ŋ uda

¹¹ Am ni#g mag#b udun, Droas arö gun, ram mi#nöŋ ni#g ri#b gus ga airan Samodres arno. Ruö pen Samodres arö gun, Niapolis daun amjakno.

¹² Ni#g mag#b udun, Pilipai, Masedonia Propins aŋ au amjakno. Rom

gapman n#bi b# iru n#p aram Pilipai m#d#m abad m#dm#dal. An#b u, ram m#n#n#j an# au Pilipai daun kub yab#l m#deia. Hon #n#n bad ap Pilipai gau m#daino.

¹³ Juda God n#p sabe gep #n#n u, God n#p sabe gep ka ap m#deinab, a gun, daun aj#n ar# gun, #n#g go#l gam#n arno. Amun n#n#no, n#bi r#mn#p ap m#deila. An#b au as#kun, kal#p man# hag #n#no.

¹⁴ N#bi n#n# m#deila an#b gau, n#bi ap daun kub Daiadaira n#b#b, hib n#pe u Lidia. N#pe wa#j mu gau g# l#o, raum#dal. N#pe God n#p sabe g#m#d#p. B# Kub n#pe n#bi an#bu n#p gas# aij #n#o, Pol man# aij haga u, n#n#j hagab, a g#m, n#n#j uda.

¹⁵ Pen Lidia abe, n#bi b# ram n#pe aip hanla gau abe, kal#p #n#g pak #n#no, Lidia haga, “Yad B# Kub kab#b g#l n#n#j udpin, a g#mim n#n#bim u, kale ap ram yad han m#daimim,” a ga. Han#p an#g hag#b, man# n#pe udun, am ram n#pe u hano.

Pol Sailas kal#p m#h#n#j nag# l#la

¹⁶ Hon ma#n ap God n#p sabe gep ka u amun, pai nag# w#g gep ap n#p nable pakno. Pai an#bu n#p k#jaki aban# al#o, nan n#h#n n#h#n hain#b g#nab u, n#bi b# gau kal#p hag #n#o, n#p mani #n#m#dal. N#pe an#g g#o, b# n#p rau daul#o, nag# w#g kal#p g#m#d#p gau, mani kub udm#dal.

¹⁷ Hon araino n#n#j#l g#, pai an#bu han#p hain g#l g# haga, “B# gai i, God ad# i g#lan# m#d#p u n#p w#g g#pal. Kale nan n#h#n n#h#n geinabim, God kal#p ud kam#n#j yunab, man# u n#p hagab#l,” a ga. *

¹⁸ Pen pai u man# an#bu r#b#r#p hag hag hag, #n#n ap Pol iru yab#l g#o, ado g#m k#jaki pai aban# ala u n#p haga, “Jisas Kraiss hib n#pe u n#n#m#n, pai an#bi n#p ar#b g#m#n aru!” a ga. Ad#? k#jaki n#p aban# ala u h#n#j ara.

¹⁹ Pen pai an#bu n#p mani raul#o, kal#p nag# w#g g#m#d#p b# gau, Pol k#jaki hag yua man# u n#n#j#m, mani

kub udpun u hain#b udagnabun, a g#m, Pol Sailas kal#p m#h#n#j ud s#s# ud#m Rom b# kub m#deila gau man# kub hagn#g, #n#p g# dam man# hagep ku#b u arla.

²⁰ Rom b# man# ud as#kep b# kub gau man# kub hag#m hagla, “B# m#h#n#j i b# Juda n#b#b. Daun kub hon i apil g#l#o, hon n#bi b# ram m#n#n#j hon nu#b n#b#b i g#l#o yu#b kal lug#p. *

²¹ Hon Rom n#bi b# man# n#d#b n#b#b ad# u ke m#d#p#p pen kale man# g#s#n n#b#b man# hon n#n#j#p#p u, n#n#j#mim g#mim, a g#mil, hag ajabil,” a g#la.

²² N#bi b# n#n# m#deila gau u r#b#n#p, man# ad# an#bu n#p hag#m, Pol Sailas kal#p m#h#n#j man# kub hagl#o, b# man# ud as#kep b# kub gau hagla, “Wa#j kal#p m#h#n#j gau ud jumim, ur ud pakim,” a g#la. *

²³ Hagl#o, ur ud pak ado malo g#m, dam nag# lep ram raul m#gan u yu#m, b# nag# lep ram abad m#deia u n#p hagla, “Kal#p m#h#n#j n#n#j aij g# m#daim#n,” a g#la.

²⁴ Hagl#o, b# nag# lep ram abad m#dm#d#p u, kal#p m#h#n#j u#l g# dam ram raul m#gan yab#l au yan#l#m, ma k#d kal#p m#hau ud mab kub m#gan u yul#o ar#b, pa r#b#k p#d#n#j ga.

²⁵ Pen s#b#n an# kub yan#, Pol Sailas kalpe m#h#n#j God n#p sabe g#l g#, k#map r#mn#p hag m#dl#o n#n#j#l g#, b# nag#man r#mn#p kale apdi n#n#j m#deila.

²⁶ An#g gail#o n#n#j#l g#, nab#n#j munmon kub yab#l u ud#m, nag# lep ram u hal#o ud dan# i g#m, aj#n#j gau ke hi#k#m, b# nag#man gau kal#p sen ad#kla gau mag#n#hal#o hub#ka.

²⁷ An#g g#o, b# nag#man gau kal#p abad m#deia b# u urak#m n#n#j#a, aj#n#j gau mag#n#hal#o hi#k#l m#deia. N#pe n#n#j#m, “B# nag#man gau, aj#n#j hi#k#o, p#n#n#j g# amhakpal r#b, b# kub yad u y#p al pak l#nab,” a g#m, ru m#l#o k#d n#pe ke u ud #n#p g# ud#m, n#pe ke b#g lin#g geia. *

²⁸ Pol pen n#p wi#n#n# kub al hag#m haga, “N#h#n#j g#n#g ne ke b#g lin#g

* 16:17: Mak 1:24 * 16:20: Mak 13:9 * 16:22: 2Ko 11:25; 1De 2:2 * 16:27: Ap 12:18-19

gabön? Hon piñiñ gi aragpun. Magöñhalö midpun i,” a ga.

²⁹ Pol anig hagö, nagiman abad mideia bi u wiñ alöm haga, “Hapö yinid dauim,” a ga. Hagö, hapö daulö, nipe dam gi dö gi ram raul migan yan amöm, aninñ gö, gil gil göl gi, am Pol Sailas midailö it au kugom yima.

³⁰ Pen anig göl kugom yimöm, uraköm, kalip mihöñ ut gi höñ yan amöm haga, “Bi kub aij yad mihai, yad nihön geinam, God yip ud kamij yunab?” ö ga. *

³¹ Hageia, nip haglö, “Bi Kub Jisas nip niñ udeinabön u, ne ke abe, niñi bi ne aip hanban gau abe, kalöp ud kamij yunab,” a gila.

³² Anig hagmil, bi anibu nip abe, niñi bi nipe aip hana gau magöñhalö abe, kalip Bi Kub manö aij u hag ñilö.

³³ Anig hag ñilö, kalip mihöñ sibön añ kub yan nöp damöm, hañ roman pakla gau ñig li yua. Anig gö, magö anibu nöp nip abe, niñi bi nipe gau abe, kalip magöñhalö ñig pak ñilö.

³⁴ Kalip magöñhalö ñig pak ñilö, bi nagiman gau kalip abad mideia bi u, kalip mihöñ ut gi dam ram nipe damöm, nan magö ñö, ñinlö. Bi anibu nipe ke abe, niñin ñi pai nipe gau abe, miñi hon God nip niñ udpun, a göm, miñ miñ yabiñ göl gi mideia.

³⁵ Ruö pen, Rom bi kub gau polisman gau kalip hagla, “Bi nagid midpil mihau kalip hubik yube, aril,” a gila.

³⁶ Haglö, bi nagiman gau kalip abad mideia bi anibu, manö anibu dam Pol Sailas midailö u amöm haga, “Manö ud asikep bi kub gau kalöp hagpal, ‘Hubik yube aril,’ a gipal. Anib u, kale mihöñ aril. Bi Kub kalpe abad mid aij gö, agamij mid aij gi midaimim!” a ga.

³⁷ Hageia, Pol haga, “Hol mihöñ u rö nöp bi Rom niñö mihau pen manö kub niñöm wasö, niñi bi añ au halip mihöñ ur ud pak ado malo göm, dam nagid libal u, aij gagöp. Anib u, halip

mihöñ agamij pi göl hag yuun, a göm, hagaböl ar? Bi kub gau kale ke nagid lep ram i apöm, halip bi mihöñ ut gi damöm, seg höñ yan arun,” a ga.

³⁸ Pol anig hagö, polisman gau manö anibu niñöm, ado gi am manö ud asikep bi kub gau kalip hag ñilö, Pol Sailas kale Rom niñö bi mihau manö u niñöm, piñiñ gila.

³⁹ Piñiñ göm, kale am Pol Sailas kalip bi mihöñ ut gi damöm, seg höñ yan amöm, manö hain hain göm hagla, “Kalip mihöñ aij geinab u, daun kub anibi arö gimil armil,” a gila.

⁴⁰ Pol Sailas nagid lep ram u arö gimil, niñi Lidia ram u am midmil, niñi bi Jisas nip niñ udla gau aip magum göm, Bi Kub manö aij kalip hag ñilö kale niñöm, manö aij anibu udöm gasid halö midöm miñ miñ gila.

17

Desalonaika niñi bi Pol Sailas kalip mihöñ al pak linig gila

¹ Pen Pol Sailas kalpe mihöñ daun kub Pilipai arö gimil, ammil daun kub Ampipolis amjaklö. Ampipolis arö gimil, am daun kub Apolonia amjaklö. Pen Apolonia arö gimil, am daun kub Desalonaika amjakmil niñlö, Juda magum gep ram ap mideia.

² Niñmil, Pol pör gimidöp rö, Juda God nip sabe gep ñin mihau niñan, niñi bi gau aip Juda magum gep ram raul migan u amöm, kalip aip manö hag amil apil ga.

³ God Manö it u kalip hag ñi aij göm, God manö hagep bi gau hadame gau, Mesaia u ilön kub udöm umöm kauyan uraknab a gila manö anibu hag ñi aij göm, “Mesaia u Jisas, bi kalöp hagabin i,” a ga.

⁴ Pol anig hagö, niñi bi rimnap niñö hagöp, a göm, manö haga rö nöp niñ udöm, Pol Sailas kid u arla. Niñi hib halö iru nöp abe, Grik niñi bi God nip niñ udla iru nöp abe, Pol haga manö anibu niñ udla.

* 16:30: Ap 2:37

5 Pol Sailas manö haglö n̄bi b̄i iru nöp n̄n̄ udeila u, Juda b̄i gau r̄imnap n̄n̄lō, mulu lugō, b̄i naij ȳhar̄n̄ daun adan ān̄ au m̄deila gau r̄imnap udlō, kale pen am n̄bi b̄i iru nöp dap lōm, manö pi pug kub yab̄t̄ ḡila. “Pol Sailas kal̄p m̄hōn̄ ūthai n̄n̄un, n̄bi b̄i gai i kal̄p n̄ino, b̄i m̄ihau al pak l̄lan̄,” a gōm, am Jeson ram u urōn̄ ḡigabō gōm ūthai wasō n̄n̄la.

6 Ūthai wasō n̄n̄ōm, Jeson n̄p udōm, n̄bi b̄i Jisas n̄p n̄n̄ udla r̄imnap halō udōm, dam gapman b̄i kub m̄deila au amōm, manö kub hagla. Manö kub hagōm hagla, “Pol Sailas b̄i m̄ihau ram m̄inōn̄ ke gau gau magōn̄halō ajmil haglö, n̄bi b̄i gau magōn̄halō manö pen pen manö haūt̄ ḡipal. Pen m̄n̄i ap m̄dpil ram m̄inōn̄ hon i.

7 Kale gapman b̄i kub hon Sisa manö n̄pe r̄ib̄ juōm, kin̄ hon ke ap m̄idöp, a gōm, b̄i Kin̄ an̄bu Jisas a ḡipal. Pen b̄i Jeson i, b̄i an̄b̄ m̄ihau kal̄p dam ram n̄pe u lō han m̄idaj̄l,” a ḡila. *

8 An̄g hageila, n̄bi b̄i iru nöp ap m̄deila gau abe, daun gapman b̄i kub gau abe n̄n̄ōm, manö haūt̄ kub yab̄t̄ ḡila.

9 Manö haūt̄ kub yab̄t̄ gōm, Jeson n̄p mani r̄imnap udōm, n̄bi b̄i n̄p aip daula gau mani r̄imnap udōm, hagla, “Hainō manö an̄bu kuōyan̄ ḡinabim u, mani kale an̄bi bōn̄ nöp udnabun,” a ḡila. An̄g hagōm, kal̄p hag hōn̄ yula.

Daun kub Beria n̄bi b̄i iru nöp Jisas manö aij u n̄n̄ udla

10 S̄ibōn̄ ga magō u nöp, n̄bi b̄i Krais n̄p n̄n̄ udla gau Pol Sailas kal̄p m̄hōn̄ dam yulō, daun kub Beria arlō. Beria amjakmil, Juda magum gep ram u arlō.

11 Ammil, Jisas manö aij u hag n̄lō, Juda n̄bi b̄i Beria m̄deila gau, n̄bi b̄i Desalonaika m̄deila gau rō wasō; manö kal̄p m̄hōn̄ u n̄n̄lō, aij gō n̄n̄ōl ḡi, “Pol n̄n̄ō hagab aka?” gōm,

God Manö u n̄in̄ añ̄ añ̄ pör pör amgō l̄i n̄n̄ aij ḡim̄dal.

12 Pen Juda magum gep ram an̄bu n̄bi b̄i aula gau iru nöp Jisas n̄p n̄n̄ udla. Grik n̄bi hib m̄deia gau u rō nöp, iru nöp Jisas n̄p n̄n̄ udla. Grik b̄i u rō nöp, iru nöp Jisas n̄p n̄n̄ udla.

13 Pen Pol am Beria n̄bi b̄i kal̄p God Manö hag n̄ab, a ḡilō, Juda n̄bi b̄i Desalonaika m̄dm̄dal gau manö an̄bu n̄n̄lō, mulu lugō, apōm, Beria n̄bi b̄i kal̄p manö neb neb ḡilō, kal̄p jun̄g geila.

14 An̄g gō n̄n̄ōl ḡi, n̄bi b̄i Jisas n̄p n̄n̄ udla gau, Pol n̄p dam yulō, n̄g solwara gōt̄ gau ara. Pen Sailas Dimodi b̄i m̄ihau Beria au m̄idailō.

15 Pen b̄i r̄imnap Pol n̄p dam daun kub Adens yuōm, ado ḡi arn̄g geila n̄n̄ōm Pol kal̄p haga, “Sailas Dimodi kal̄p m̄hōn̄ hagpe, ȳn̄id aūl,” a ga.

Pol daun kub Adens m̄deia

16 Pol n̄pe Sailas Dimodi kal̄p m̄hōn̄ daun kub Adens au abad m̄döl ḡi n̄n̄a, n̄bi b̄i an̄b̄ gau god piral kale sabe ḡim̄dal nan gau, iru yab̄t̄ nöp m̄deia. N̄pe n̄n̄ō, hibur n̄p u naij yab̄t̄ ga.

17 An̄g gō, Juda magum gep ram u amōm, Juda n̄bi b̄i gau r̄imnap abe, Grik n̄bi b̄i God n̄p n̄n̄ udla r̄imnap abe, kal̄p aip manö hag am̄l ap̄l ḡim̄döp. Pen n̄in̄ añ̄ añ̄ pör pör manö hagep kuō au amōm, n̄bi b̄i ap m̄deila gau, kal̄p aip u rō nöp manö hag am̄l ap̄l ḡim̄döp. *

18 Daun kub Adens an̄bu, n̄bi b̄i gas̄i adō ke ke n̄n̄la gau, hib ke ke hagōm, r̄imnap Epikorian n̄bi b̄i a ḡila, r̄imnap S̄idow̄k n̄bi b̄i a ḡila. N̄in̄ ap, Pol n̄bi b̄i an̄b̄ gau kal̄p Jisas umōm uraka manö aij u hagō, Epikorian b̄i gas̄i aij n̄n̄eb r̄imnap, S̄idow̄k b̄i gas̄i aij n̄n̄eb r̄imnap, Pol manö haga u n̄n̄ōm, n̄p aip hag am̄l ap̄l gōm, r̄imnap hagla, “B̄i manö hib n̄g lōp manö u n̄hōn̄ manö hagn̄g gab?” ö ḡila. Pen r̄imnap hagla, “N̄bi b̄i m̄lō gau sabe

* 17:7: Luk 23:2; Jon 19:12 * 17:17: Ap 18:19

gipal god kale gau rö nöp hagab,” a gila.

19-20 Pen Pol n+p dam kansol kai m+deila u amöm hagla, “Ne manö g+sön ke n+bö n+bi b+ gau kal+p hagabön u, m+ñi han+p u rö nöp hag ñ+ aij gö, hon abe manö it an+bu n+ñ aij gun,” a gila.

21 Pen n+bi b+ Adens n+bö gau abe, n+bi b+ ke gau n+bö apöm Adens m+deila gau abe, manö g+sön n+bö r+mnap n+ñun hag m+daiun, a göm, gasi u nöp n+ñm+dal.

22 Pol pen n+pe kansol kai m+deila añ au uraköm haga, “Kale Adens n+bi b+. Yad n+ñbin kale klö yab+ g+mim, nan r+mnap sabe gun, a g+mim, gasi u n+ñbim.

23 Yad gai i ajem n+ñbin, kale kabö ana ke ke g+ l+mim, nan ke ke sabe g+pim rö, hib u adö an+bu kal+ kliñ r+kpe. Pen kabö b+d nan sabe g+ ñeb ap g+ l+be u, hib u kal+ kliñ r+kpe, ‘B+ sabe g+p+al n+ñagpun u, kabö ana n+pe me i,’ a g+pe. Manö n+ñagpun, a g+mim, kal+ kliñ r+kpe an+bu, m+ñi kalöp manö it u hagn+g gabin.

24 “God m+nöñ naböñ it i g+ löm, nan m+nöñ naböñ it i m+döp gau magöñhalö g+ löm ga u, n+pe B+ Kub yab+. Kumi kabö adö lañ abe, m+nöñ naböñ it i abe, B+ Kub m+döm abad m+döp. N+bi b+ gau God sabe gep ram ñ+magö kale g+ l+lö, n+pe ap ram añ an+b gau m+dagnab, wasö. *

25 N+pe han+p g+ löm, ake bad u yuö, ake löl g+ m+dpun. Nan hon gau magöñhalö n+pe nöp ñöb. N+pe B+ klö naj an+bu, hon ñ+magö hon nan aij ap gun n+p ñun rö lagöp. *

26 N+pe b+ añ+ ap nöp, Adam n+p g+ lö, Adam n+pe pen r+k damöm, r+k dam dap+l g+lö, m+ñi n+bi b+ ke ke gau m+nöñ naböñ it i r+gon r+gon magöñhalö gau m+dpun. Pen God n+pe nöp nöd gasi n+ñöm gaia me, n+bi b+ r+mnap ram m+nöñ ap ap m+döm, m+d damöm, hainö n+pe ke

haga ñ+n u, n+bi b+ gau n+bö r+mnap ap ka kale an+bu udpal.

27 God n+pe ke gasi n+ñöm gab u, ñ+n r+mnap u+ham m+döm, y+p ulhai n+ñöm, ud r+r+ko+l göl g+ g+, y+p ulhai n+ñ udöl, a göm, gab. Pen n+p n+ñ udn+g geinaböl u, n+pe hon magöñhalö m+lö gau m+dagöp. Hon aip m+döp i. *

28 Ñ+magö adö n+pe u me, hon m+dpun. Pen b+ manö kal+ kliñ r+kpe kale ke r+mnap, ‘Hon abe ñ+ pai n+pe m+dpun,’ a gipal u, n+ñö hagpal.

29 “Pen hon God ñ+ pai n+pe m+dpun rö, gol, silpa, kabö gau udun, gasi hon ke n+ñun, ñ+magö hon ke nan r+mnap ana g+ lun, sabe gagun. *

30 Nöd God manö aij n+pe n+ñagm+dal rö, kal+p manö kub hagaga. Pen uri n+bi b+ ram m+nöñ ke gau gau magöñhalö kal+p hagab, ‘Nan si nan naj g+pim u, n+hön g+n+g an+g g+pun, a g+mim, arö gim,’ a gab.

31 Hainö n+pe ke nöp n+ñöb ñ+n u, B+ n+pe hag la u n+p yuö apöm, n+bi b+ m+nöñ naböñ it i m+dpal magöñhalö manö kub hagöm, n+me l+nab. Hon n+ñbun, B+ manö kub hagnab an+bu, n+p al pak l+lö umö, God gö kauyañ uraka. An+g ga u, n+bi b+ gau magöñhalö n+ñöm, manö kub hagnab haga u, waiö nöp haga u n+ñlañ a göm ga,” a ga. *

32 Pol, b+ ap umöm uraköp manö hagaj+p u n+ñöm, n+bi b+ m+deila gau r+mnap hag m+hol g+la; pen r+mnap hagla, “Ñ+n r+mnap halö manö an+bu kauyañ hagaimön n+ñun,” a gila.

33 An+g haglö n+ñöl g+, Pol kansol kai m+deila gau kal+p ar+k ara.

34 Pen daun kub Adens an+bu, n+bi b+ r+mnap Pol manö n+p u udöm, Jisas n+p n+ñ udla. N+bi b+ an+b gau me, b+ ap hib n+pe u Dionisias. N+pe b+ kub kansol kub kale ram m+nöñ an+bu n+bö b+ ap. N+bi ap hib n+pe

* 17:24: 1Ki 8:27; Ap 7:48
40:18-20; 44:10-17; Ap 19:26

* 17:25: Sam 50:12

* 17:31: Sam 96:13

* 17:27: Sam 145:18; Jer 23:23

* 17:29: Ais

u Damaris. Pen n#bi b# r#mnap halö abe Jisas n#p n#n udla.

18

Pol am daun kub Korid gau m#deia

¹ Pol daun kub Adens arö göm, daun kub Korid gau ara.

² Pol Korid amöm n#n, b# Juda ber m#hau m#dailö. Nugmul hib u Akwila; n#p ram m#nör Podas yag daulö, kub göm n#pe ju dam ram m#nör Idali, daun kub Rom söl au, m#dm#döp. Pen hainö gapman b# kub Klodias, Juda n#bi b# r#mnap Rom m#dagaiöl, a gö, Akwila aip n#bin n#pe Prisila aip, Idali arö g#mil, am Korid au m#dailö. Pen Pol, ber an#b m#hau am n#n#g göm, ram kalpe ara. *

³ B# ber an#bu, kale sel ram g#m#dil. Pen Pol u rö nöp wög an#bu rö g#m#döp u me, am kal#p aip han m#döm, sel gau g#m#dal. *

⁴ Pol n#pe pen, Juda n#bi b# gau abe, Grik n#bi b# gau abe, kale magö#halö Jisas manö aij u n#n udla, a göm, Juda God n#p sabe gep #n u, n#pe pör pör Juda magum gep ram u amöm, klö göm kal#p aip manö hag am#l ap#l g#m#döp.

⁵ Pen hainö Sailas aip Dimodi aip Masedonia Propins arö g#mil, Pol Korid m#deia au aulö, Pol n#pe pör pör Jisas manö aij u hag #n dam dam, Juda n#bi b# gau kal#p manö hag #öm, Mesaia pör abad m#dm#dun u me Jisas nöp, a g#m#döp. *

⁶ Pol an#g hageia, Juda n#bi b# gau manö n#pe u n#n#göm, n#p hag juöm, manö naj haglö n#nöl g#, Pol n#pe, Jisas manö aij u n#hön g#n#g arö g#pal, a göm, wal#j n#pe u p#pal paköl g# haga, “Yad kalöp Jisas manö aij u hag #n#nö n#n#g pim rö, God kalöp ud kam#n yuagnab u, nan kale ke. M#n# kalöp Juda n#bi b# arö gem, Juda n#bi b# wasö gau kal#p am hag #n#nabin,” a ga. *

⁷ Pol an#g hagöm, kal#p arö göm, b# Juda wasö ap ram u ara. B# an#bu hib n#pe Didias Jasdias. N#pe God n#p sabe g#m#döp. Ram n#pe u Juda magum gep ram go# söl au.

⁸ Pen Krispas, b# Juda magum gep ram abad m#dm#döp b# u, n#bi b# n#pe aip han m#deila gau aip Jisas n#p n#n udla. Daun kub Korid gau, n#bi b# r#mnap iru nöp, Pol Jisas manö aij haga u n#n#göm, n#n#gögöp, a göm, manö an#bu n#n udöm, #n#g pakla.

⁹ #n#n ap s#bön yan Pol nabö# n#n, B# Kub n#p haga, “Ne p#n#n#g g#g#mön. Ne gas# halö m#dmön, klö g#mön, manö aij yad u n#bi b# gau kal#p ha#öwatö hag #ö aran.

¹⁰ Yad nöp aip m#dpin. Daun kub i n#bi b# yad iru yab#l nöp m#dpal; n#bi b# r#mnap nöp g# naj göl rö lagöp,” a ga. *

¹¹ B# Kub an#g hagö, Pol Korid nöp m#döm, m# añ# ap rak#n unbö kagöl j#n u, n#bi b# gau kal#p God Manö u hag #n m#dm#döp.

¹² Pen Rom b# kub gau Galio n#p hag l#lö, n#pe amöm Akaia Propins abad m#deia #n#n u, Juda n#bi b# gau, Pol n#p n#n#gö mulu lugö, manö hag adö añ# löm, n#p ud s#s# l# dam manö kub hagn#g arla.

¹³ Pol n#p manö kub hagöm hagla, “B# i n#bi b# gai i kal#p hagöm, ‘Kale God n#p sabe g#n#g g#mim, an#g an#g g#pe,’ a göp. Pen manö hagab u udöm geinaböl u, kale lo hon r#b junaböl,” a g#la.

¹⁴ An#g hageila, Pol pen hagn#g gabin a g# n#n u pen, Galio pen uraköm, Juda n#bi b# gau kal#p haga, “Kale Juda n#bi b#. B# i nan naj ap gaiböp, manö kub hagn#g gabim u n#n#nep.

¹⁵ Pen kale y#har#n manö magö gau n#bö gau n#bö udmim pen pen hagn#g, b# hib kale #n#la gau u rö nöp udmim, manö pen pen hagn#g, u manö kub wasö; manö y#har#n

* 18:2: Ro 16:3 * 18:3: Ap 20:34 * 18:5: Ap 17:14-15 * 18:6: Ap 13:46,51; 20:26 * 18:10: Jos 1:9; Ais 41:10

anibu yad niḡagnabin. U manö yad wasö. Manö anibu kale ke hagnimim!” a ga.

¹⁶ Anig hagöm, bi polisman nipe gau hagö, manö kub hagep migan u kalip ju dam höḡ yan yula.

¹⁷ Kale höḡ amöl gi, bi Juda magum gep ram abad midmidöp u, Sosdenes, polisman gau nip ur udöm pak gus gila. Gapman bi kub Galio niḡöm, manö ap hagaga.

Pol kauyan daun kub Adiok, Siria Propins au ara

¹⁸ Pen Pol Korid rapin midöm, nibi bi Jisas manö niḡ udla gau kalip, “Kölarö au midaiim,” a göm, Akwila Prisila ber mihau aip ram minöh Siria arun, a göm, Senkria daun, nig solwara goḡ au arla. Senkria gau am midöm, Pol manö klö niḡö niḡö nöp God nip hagabin a göm, umagö nipe rika.*

¹⁹⁻²¹ Nig magib udöm, Senkria arö göm, am am daun kub Epesas amjakla. Pol nipe Juda magum gep ram raul migan u amöm, Juda nibi bi gau aip manö hag amil apil geia. Anig gö, nibi bi gau nip hagla, “Nin rimnap halö hon aip au midaimön,” a gila. Pen manö kalip u udagöm haga, “Kale au midaiim. God yip, yau, a geinab u, hainö ado gi kalöp aunabin,” a ga. Anig hagöm, Akwila Prisila ber mihau kalip nibi bi anib gau aip Epesas gau hag löm, nipe nig magib udöm hada.

²² Nig magib anibu am am Sisaria amjakö, Pol nig magib anibu arö göm, il aramöm Jerusalem ara. Jerusalem amjaköm, nibi bi Jisas nip niḡ udla gau, “Kale midpim?” a göm, kalip aip manö rimnap haga. Pol anig göm, Jerusalem arö göm, nig magib kauyan udöm, daun kub Adiok, Siria Propins au ara.

²³ Pol Adiok amöm, yöp rapin nin bad ap mid arö göm, am Galesia Propins gau abe, ram minöh Prijia gau abe gi ajöl göm, nibi bi Jisas nip nöd niḡ udla gau, kale Jisas manö

aip u niḡ ud pidöh göl, a göm, kalip magörhalö hag ni aiḡ ga.

Bi ne Apolos manö u

²⁴ Pen bi Juda daun kub Aleksadria nibö ap, apöm Epesas mideia. Hib nipe u Apolos. Nipe bi gasi aiḡ niḡöm manö hag aiḡ gep bi. Nipe God Manö adin nöd kalip klin rikla u niḡ aiḡ ga.

²⁵ Bi rimnap nip Bi Kub Adan Arep manö rimnap nöp hag nila. Anib u me, nipe klö yabit göm, Jisas nipe gai nibö apöm bi aigale bi rö mideia u nibi bi gau kalip kabö göl nöp hag nimidöp. Pen manö hag nimidöp anibu, Jon bi nig pak neb hag nimidöp rö nöp niḡöm hag nimidöp. Manö rimnap halö niḡaga.

²⁶ Pen Apolos pinin gagöm, Juda magum gep ram u amöm, manö anibu halöwatö yabit hag nimidöp. Pen nin ap manö hag ni mideia niḡöm Prisila Akwila ber mihau niḡmil, nip ut gi dam ram kale u amöm, God Adan Arep manö niḡaga magö rimnap hag ni aiḡ yabit gilö.

²⁷⁻²⁸ Hainö Apolos nipe Akaia Propins arnig gö, Epesas nibi bi Jisas nip niḡ udla gau, Apolos nipe am kalip manö aiḡ u hag ninab u aiḡ, a göm, Akaia nibi bi Jisas nip niḡ udla gau kalip köp ap kalip klin riköm hagla, “Bi God wög gep Apolos amjakö, nip udmim,” a gila. Anig gilö me, Apolos Akaia Propins amjaköm, köp anibu yamö, Akaia nibi bi God kalip mög niḡöm gasi aiḡ nö, Jisas nip niḡ udla gau Apolos nip udla. Nip udlö, nipe pen ka kalip udöm, manö hagep kuö au Juda nibi bi gau aip manö hag amil apil göm, God Manö adö u hag ni aiḡ göl gi, “Mesaia, a gimim, abad midpim u Jisas nöp,” a ga. Anig göm, hag ni aiḡ gö, nip manö ap pen hagöl rö laga. Anig gö, nibi bi Jisas nip niḡ udla gau kalip gi ni aiḡ gö, mid aiḡ gila.*

* 18:18: Nab 6:18; Ap 21:24 * 18:27-28: Ap 9:22

19

Pol Epesas am midöm Krajs manö aij u hag ña

¹ Apolos Korid mideia ñin an anib au, Pol nipe am Galesia Propins gau abe, ram minonj Prijia gau abe, an au gi ajöl göm, daun kub Epesas amjaka. Amjaköm niña, nibi bi Jisas nip niñ udla rimnap mideila. *

² Pol kalip hag niña, “Kale Jisas nip niñ udpe ñin u, Ana U† halö udpe aka wasö?” ga.

Hageia, hagla, “Wasö. Ana U† ap midöp, a gun, hon niñagpun,” a gila. *

³ Anig hageila, Pol kalip haga, “Pen kale ñig pakpe u, il u niñon, a gi gasi niñbim?” ö ga.

Hageia, hagla, “Hon Jon hagmidöp manö u udun me, ñig pakno,” a gila.

⁴ Anig hageila, Pol haga, “Jon Isrel nibi bi gau hagö, ñig pakmidal u, nan si nan naij gipun u, niñon ginig anig gipun, a göm, niñlö me, kalip ñig pak ñimidöp. Pen Jon kalip hagmidöp, ‘Bi Kub hainö aunab u auö, nip niñ udmim,’ a gimidöp. Bi hainö aunab a ga anibu, Jisas nöp,” a ga. *

⁵ Pol anig hageia, Bi Kub Jisas nip niñ udun, nibi bi nipe yabit midaiun, a göm, ñig pakla.

⁶ Kale ñig paklö niñöl gi, Pol ñimagö nipe kalip adö au lö, Ana U† kalip auö, adin manö yabit unbö ke ke hagöm, God manö aij u hag ñila. *

⁷ Bi unbö migal lañ rö anig gila.

⁸ Pol rakin mihau nigan, Juda nibi bi magum gep ram aula gau aip, God nibi bi udöm abad mideinab manö u niñ udöl, a göm, klö göm, waiö nöp manö hag amil apil gi midmidöp.

⁹ Pen nibi bi rimnap gasi midmagö kale u gasi midmagö kale an gau nöp mideia niñöm Pol manö haga u udagnabun, a göm, nibi bi magonhalö mideila an au amöm, Bi Kub Adan Arep u manö naij hagla. Anig haglö, Pol nibi bi Jisas nip

niñ udla gau kalip nöp u† gi dam, Diranas skul ram kub u amöm, kalip manö hag ñi midmidöp.

¹⁰ Pol anig göl hag ñi midö, mi mihöp inö me, Juda nibi bi gau löm, Grik nibi bi gau löm, Esia Propins mideila gau magonhalö Jisas manö aij u niñla.

Sipa ñi nipe gau

¹¹ God nipe Pol aip mideia niñöm nipe nan gagep rö ke yabit rimnap gimidöp. *

¹² Nibi bi rimnap kale Pol agsi watij bad nipe gau dam, nibi bi miña ga gau hañ roman kalip lilö, urak armidal; kijaki aiön pi nibi bi aban almidöp gau kale u rö nöp höñ armidal. *

¹³ Juda nibi bi rimnap kuj nan gau göm, kijaki aiön pi nan gau hag höñ yu ajmidal. Pen hainö, Pol gaia rö niñöm, hon u rö nöp Bi Kub Jisas hib hagno, kijaki aiön pi höñ arlan, a göm, kijaki aiön pi nibi bi aban alla gau kalip hagla, “Jisas, Pol manö nipe hagmidöp bi u, hib nipe hagabun u niñmön, höñ aru!” a gila.

¹⁴ Pen bi God nip nan sabe gep bi kub yabit ap Sipa, ñi nipe unbö mudun jin anig gi mideila.

¹⁵ Pen mañ ap kale, kijaki aiön pi hag yuun, a göm, anig haglö niñöl gi, kijaki bi aban ala u manö kale u niñöm kalip pen haga, “Yad Jisas niñbin, Pol nip niñbin u pen kale bi an?” ö ga.

¹⁶ Anig hagöm, bi kijaki aban ala u klö ke yabit kalip rala göm, miñu magö pak ado malo göm, watij kalip gau ud bilit gi yuö, kale magö nöp me ram anibu arö göm, hagape halö piñin gi arla.

¹⁷ Pen manö anibu, Juda nibi bi abe, Grik nibi bi abe, Epesas mideila gau magonhalö niñöm, anin gö piñin göm, Bi Kub Jisas hib nipe u nöp haglö adö ara. *

* 19:1: 1Ko 3:6 * 19:2: Ap 8:16 * 19:4: Mad 3:11 * 19:6: Ap 8:17; 10:44,46 * 19:11: Ap 14:3

* 19:12: Ap 5:15 * 19:17: Ap 5:11

18 An̄ig gö, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη udla gau iru n̄öp ap magum göm, nan n̄ihön n̄ihön ḡi naij ḡila gau hag waiö l̄ila.

19 Kuj nan gau göm, buk kal̄i kliñ r̄ik l̄im̄idal gau, n̄ibi b̄i r̄imnap daulö, n̄ibi b̄i r̄imnap gau n̄iη m̄idlö n̄iηöl ḡi, kale mab pak laulö ina. Buk nan an̄ib gau, mani kabö magö silpa rau ep wö ralö, pipdi dausan (50,000) rö ara.

20 Pen daun kub Epesas an̄ibu an̄ig geila me, B̄i Kub manö aij u gau gau aramöm p̄idöη yab̄i ga.

Epesas n̄ibi b̄i manö hau ḡila

21 Pen hainö, God Ana n̄ipe Pol n̄ip gasi ñö, Pol haga, “Yad Masedonia amem, Akaia amem, Jerusalem arnabin. Pen hainö Rom u rö n̄öp arnam,” a ga. *

22 An̄ig hagöm, b̄i m̄ihau n̄ipe aip wög ḡim̄idil, Dimodi aip Erasdas aip kal̄ip hag yuö, Masedonia Propins arlö. N̄ipe pen Esia Propins rap̄in ñ̄in bad ap m̄ideia.

23 Pol Epesas m̄ideia ñ̄in an̄ib au, Epesas n̄ibi b̄i r̄imnap uraköm, B̄i Kub Adan Arep manö aij an̄ibu n̄iη udla n̄ibi b̄i gau kal̄ip n̄iηlö, mulu lugö, pen pen ḡin̄ig rö geila. *

24 Pen b̄i ap, hib n̄ipe Demidrias u, b̄i n̄ipe r̄imnap aip kabö silpa udöm, god p̄iral sabe ḡim̄idal, hib Adem̄is, a ḡim̄idal u, ram pro kliñ aij r̄imnap ḡi l̄ilö, n̄ibi b̄i r̄imnap apöm, rau dam löm, n̄ibi kub hon Adem̄is n̄ip sabe gep ram u, a göm, sabe ḡim̄idal. B̄i an̄ib gau wög an̄ibu göm, mani kub yab̄i udm̄idal.

25 Demidrias n̄ipe, b̄i n̄ip wög ḡim̄idal gau abe, b̄i wög kale ḡim̄idal an̄ibu rö ḡim̄idal b̄i gau abe hagö, ap magum geila, haga, “Kale n̄iηbim, hon wög añ̄i an̄ibu gun me, mani kub yab̄i udpun.

26 Pen uri b̄i an̄ib Pol apöm, n̄ibi b̄i gau kal̄ip manö p̄iral hagöm hagöp, ‘Ñ̄imagö udöm nan ḡipal gau nan sabe gep wasö,’ göp. An̄ig hagaj̄ip,

Epesas aui abe, Esia Propins gau abe, n̄ibi b̄i iru yab̄i n̄öp manö n̄ipe udpal.

27 Pol manö p̄iral u hagö, n̄iη udöm, nan ḡi l̄ino raum̄idal u, hainö rauagnaböl. Pen adö an̄ibu n̄öp hagabin. Hon ke abe, n̄ibi b̄i Esia Propins gau magöηhalö abe, n̄ibi b̄i ram m̄inöη ke gau gau magöηhalö abe, god kub Adem̄is u n̄ip sabe ḡipun. Pen n̄ip arö göm, ram kub n̄ip sabe ḡipal u u rö n̄öp arö göl rö löp, a gem, hagabin,” a ga.

28 Demidrias an̄ig hagö, b̄i an̄ib gau n̄iηlö, mulu kal̄i yab̄i lugö, meg m̄igan dap ranöm hagla, “Adem̄is Epesas n̄ibö n̄ipe kub yab̄i! Adem̄is Epesas n̄ibö n̄ipe kub yab̄i!” a ḡila.

29 An̄ig göl manö kub haglö arö n̄iηöl ḡi, n̄ibi b̄i daun kub an̄ibu magöηhalö apöm, Pol b̄i n̄ipe m̄ihau ud s̄is̄i l̄i t̄ip ḡi dam manö hagep ka u ud arla. Pol b̄i n̄ipe an̄ib m̄ihau n̄ipe aip Masedonia Propins n̄ibö ap m̄idailö. Hib kalpe m̄ihöη u, Gaias aip Arisdakas aip. *

30 Pol pen, n̄ibi b̄i ap magum göm, manö hageila an̄ au arnam, a ga u pen n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη udla gau n̄ip wasö ḡila.

31 Pen Esia Propins gapman b̄i kub r̄imnap, Pol n̄ip b̄i n̄iηeb n̄ipe u me, n̄ip manö yuöm hagla, “N̄ibi b̄i manö hagep ka au ap magum göm, manö hagaböl au aragmön wasö,” ḡila.

32 Pen n̄ibi b̄i iru n̄öp ap magum göm, manö kub hagöm, manö ke ke yab̄i n̄öp hagla. N̄ibi b̄i iru n̄öp kale manö it̄ m̄idöp n̄iηun hagabun u, a göm, n̄iηagla; haṭowaṭö n̄öp hagla.

33 Pen b̄i Juda r̄imnap, b̄i hon Aleksada kal̄ip hag aij ḡinab, a göm, n̄ip n̄ibi b̄i amgö ilö au yuöm, n̄ibi b̄i r̄imnap manö adö r̄imnap an̄ig an̄ig hagn̄im, a göm, wiñ al hagaila pen n̄ipe manö hagn̄ig göm, kale manö hagagmim a göm, ñ̄imagö ud m̄īic ḡi ña.

34 Aleksada ñ̄imagö ud m̄īic ḡi ñö

* 19:21: Ap 23:11; Ro 1:13 * 19:23: 2Ko 1:8 * 19:29: Ap 20:4; 27:2; Kol 4:10; Plm 24

n+ñöl g+ n+bi b+ gau n+ñla, n+pe Juda n+bö b+ ap, n+ñöm maj m+gan dap ranöm, manö adö añ+ nöp w+ñ kub al hagöm hagla, “Ademis Epesas n+bö n+pe kub yab+! Ademis Epesas n+bö n+pe kub yab+!” a göm, manö adö añ+ an+bu nöp seg w+ñ m+lö padö yab+ al hag m+deila.

³⁵ Kale du aua nöp an+g w+ñ al hag m+dö m+dö, hainö b+ daun gapman wög göm, kal+ kliñ r+kep b+ kub kale u uraköm, kal+p haga, “Agam+j m+daiim!” a ga. An+g hagö hagö, agam+j m+dlö n+ñöl g+, n+pe haga, “Epesas n+bi b+. Ram m+nöñ hon i, god kub Ademis kabö ana n+pe kumi kabö lañ n+bö ju aua u udun, ram g+ l+ aij gun, sabe g+pun u, b+ an n+ñagöp, a g+mim, manö hau gabim?”

³⁶ Manö an+bu, n+bi b+ gau magöñhalö hadö n+ñbal. An+bu u, kale agam+j m+dmim dui gagmim.

³⁷ Pen b+ daubim m+hai i, god hon Ademis n+p hag jumil, ram sabe g+pun gau nan r+mnap si udagpil u pen kal+p aui daubim.

³⁸ An+bu u, Demidrias aka b+ n+pe r+mnap b+ ap n+p manö kub hagn+g g+inaböl u, b+ kub manö ud as+kep b+ gau m+dpal gau amöm manö haglö, kale manö kub an+bu n+ñaböl.

³⁹ Pen manö m+ñör r+mnap m+dain+m u, gapman b+ manö ud as+kep n+ñ m+deinaböl amgö ilö kale au hagpe n+ñöl.

⁴⁰ Hon m+ñi aui ap magum gun, manö p+g gabun u, manö iñ ap m+dö hagagabun. Gapman b+ kub yab+ ap, ‘N+hön g+n+g ap magum g+mim an+g gabim,’ a gö, pen manö ap hagn rö lagöp,” a ga.

⁴¹ N+pe an+g hagöm, n+bi b+ gau kal+p hag yuö, ke ke arla.

20

Pol Masedonia Propins amöm, Akaia Propins ara

¹ Pen n+bi b+ gau manö pi p+g hag m+d arö göm, am ram kale ke ke gau arla. Pol n+bi b+ Jisas n+p n+ñ

udla gau kal+p w+ñ alö, aueila, kale gas+ halö m+döm Jisas n+p n+ñ ud p+döñ göl g+ m+deilañ a göm, n+pe manö r+mnap hag ñ+ aij göm, “Kale au m+daiim,” a göm, kal+p arö göm Masedonia Propins ara.

² Amöm, an+bu gau g+ ajöl göm, n+bi b+ Jisas n+p n+ñ udla an+bu gau, kale gas+ halö m+döm Jisas n+p n+ñ ud p+döñ göl g+ m+deilañ a göm, n+pe manö r+mnap hag ñ+ aij g+ damöm, Akaia Propins amjaka.

³ Akaia amjaköm, rak+n m+hou n+gan an+bu gau m+döm, ñ+g mag+bu uдем Siria Propins arnam a ga u pen n+pe manö ap n+ña, Juda kai n+p al pak l+n+g geila. Manö an+bu n+ñöm me haga, “Iñ adö nöp ado g+ Masedonia ar+n,” a ga.

⁴ Pen Pol n+pe aip ajeila b+ gau me: Piras ñ+ n+pe Sopada daun kub Beria n+bö u; Arisdakas aip Sekadas aip daun kub Desalonaika n+bö m+hou u; Gaias daun kub Debi n+bö u; Di-jikas aip D+ropimas aip Esia Propins n+bö m+hou u; Dimodi u.

⁵ B+ an+bu gau kale nöd amöm, daun kub Droas amöm, han+p abad m+deila.

⁶ Pen ñ+n kub Bred Y+ Halö Ñ+ñagep ñ+n u m+dno, ap arö n+ñöl g+, ñ+g mag+bu udun, ñ+n unbö mam+d u an hanun, Droas amun, b+ nöd arla gau aip am seg m+dun ñ+n unbö mudun j+ñ an+bu gau m+daino.

Pol ñ+ uma ap n+p gö, kauyan uraka

⁷⁻⁸ Wik añ+ ap Droas m+daino an+bu, wañ+gn+bö yan ñ+n u, bred ud jö g+ ñ+ñn+g gun, ram raul m+gan adö lañ am magum gun, Pol, rol arnabin a göm manö hagö n+ñöl gun, n+ñ m+daino. An+g göl n+ñ m+dno m+dno, s+bon gö, hapö m+tañ iru nöp lau ado au lañ lun, Pol manö hageia u n+ñ m+daino.

⁹ Pen b+ praj ap wido adö u as+köm, Pol manö hagaia u n+ñ m+deia. Hib n+pe u Yudikas. N+pe an+g g+ n+ñ m+d m+dö, hon kal yab+ auö me, amgö juju g+ g+ böñ nöp ram adö yab+ lañ n+bö g+ dam m+nöñ au yan paka.

Anig gö, kale am au yan ud n+ηla, böη nöp hadö umöl m+deia.

¹⁰ Pol n+pe pen au yan amöm, ñi an+bu n+p nab nab li udöm, haga, “Gasi iru n+ηagmim; n+pe kam+η midöp,” a ga.

¹¹ Anig hagöm, kauyan ram raul adö laη amöm, bred r+mnap ud jö göm, j+im ñöl ñ+ηöm, Pol kauyan manö hag m+idö m+idö, ram ru mailö la u ara.

¹² Pen b+ praj ap lug paköm uma u n+p kam+η ram damöm m+ñ m+ñ yab+η g+la.

Pol Droas arö göm, Midilini ara

¹³ Pol han+p haga, “Kale ñig mag+η udmim, daun kub Asos am m+idaimim; pen yad il adö apem, daun kub an+bu ñig mag+η seg udun ram m+inöη Midilini arun,” a ga. Anig hagö, hon ñig mag+η udun, Asos arno.

¹⁴ Asos amun, Pol n+p udun, ram m+inöη Midilini arno.

¹⁵⁻¹⁶ Ruö Midilini arö gun, ram m+inöη ñig r+η gus ga airan Kaios söl au amjakno. Ruö u, ram m+inöη ñig r+η gus ga airan Semos amjakun, Pol n+pe gasi ap n+ηa, Epesas amun, hain nöp gi ajöl gun, Pedikos ñ+n u Jerusalem n+ηagun rö löp, a gi gasi n+ηa. An+η u me, hon Epesas lau hil gun, böη nöp daun kub Mailidas arno.

Pol Epesas n+bi b+ kal+η haga, “Yad böη nöp arabin,” a ga

¹⁷ Daun kub Mailidas amjakun, Pol manö yuö, Epesas arö, n+bi b+ Jisas n+η udla gau kal+η abad m+idm+idal b+ gau kal+η haga, “Yad m+dpin i auim,” a ga. *

¹⁸ Anig hagö, b+ an+η gau aueila, kal+η haga, “Nöd Esia Propins kale au apem, kale aip m+dem, m+id damem, n+ηön n+ηön g+m+idin u n+ηbim.

¹⁹ Hib yad udnö adö araga. B+ Kub n+p wög u g+nö n+ηöl gi, Juda n+bi b+

y+η gi naj gun a g+lö n+ηöl gi, m+ηön göl gi manö hag ñ+nö ara.

²⁰ Kale n+ηbim, yad Jisas manö aij n+pe ap arö gagnö, pen magum g+ηim ka gau abe, ram kale gau abe amem, n+ηön manö kalöp gi ñ+nab u magöηhalö haöwalaö hag ñ+nö ara.

²¹ Kale Juda n+bi b+ gau löm, Grik n+bi b+ gau löm, manö klö hagem, hag ñ+ aij gem, hagnö, ‘Nan si nan naj g+ηim u, n+ηön g+n+g anig g+ηpun, a g+mim, arö g+mim, God hagöp manö u udmim, B+ Kub hon Jisas n+η n+η udmim,’ a g+nö.

²² “Pen m+ñi n+ηim! God Ana y+η nag+η rö löm, dam Jerusalem ud arab u, y+η n+ηön rö g+nab u n+ηagpin.

²³ Pen yad n+ηbin, daun kub gau gau amjaknö, Ana U+ n+pe y+η pör hagöp, ‘Ne Jerusalem arnabön, nöp nag+η l+lö, u+ham m+deinabön,’ a göp. *

²⁴ Pen u manö m+idagöp. Yad ke nöp m+id aij g+nam, a gem, gasi u n+ηagpin. Y+η paknaböl, a gem, p+ñ+η gagpin, wasö. B+ Kub Jisas, wög y+η haga u nöp gasi n+ηem, God han+η mög n+ηöm udöp manö aij u, hag ñöl gi nöp m+ideinabin. Yad gasi a+ñ an+bu nöp n+ηem, amem, adan an+bu böη nöp arnabin. *

²⁵ “Pen yad n+ηbin, kale n+bi b+ gau gai magöηhalö, God n+bi b+ udöm abad m+ideinab manö an+bu hagnö n+ηbim gau, y+η kauyan n+ηagnabim, wasö.

²⁶ M+ñi arn+g gem me, kalöp waiö hagabin, n+bi b+ an an God manö aij u n+η udagöm, ilön kub udnaböl u, u nan kale ke; yad wasö.

²⁷ Yad God nan n+ηön n+ηön g+n+g gab manö u ap arö gagpin, wasö; magöηhalö yab+η kalöp hag ñ+bin.

²⁸ Kale ke n+η aij g+mim, n+bi b+ Ana U+ n+pe hagö abad m+dpim gau abe n+η aij g+mim m+idaimim. B+ kaj sipsip mukep gau kaj sipsip kale gau abad m+id aij g+pal rö, kale u rö nöp, God n+bi b+ n+pe, hagape n+pe ke rau

* 20:17: Ap 18:21 * 20:23: Ap 9:16; 21:11 * 20:24: Ap 21:13; 2Di 4:7 * 20:28: 1Di 4:16; 1Pi 5:2-4

adog uda n̄bi b̄i an̄b gau me, kalip abad m̄id aij ḡimim midaimim. *

²⁹ Yad n̄n̄bin, yad arn̄ö, kain hauŋ gau apöm, kaj sipsip kale mukpim gau r̄imnap hau ñ̄n̄naböl. *

³⁰ Pen n̄bi b̄i an̄ kale au m̄idpal r̄imnap u rö nöp, n̄bi b̄i Jisas n̄p n̄n̄ udpal gau kalip t̄ip ḡi ud arno, kale hon aip arun, a göm, kalip manö piral hagnaböl.

³¹ Pen yad m̄i m̄ihau n̄gan̄, ram m̄inöŋ kale Epesas m̄idem, s̄idö an̄, s̄ibön yan̄, kalöp mög gö, m̄itöŋ göl gem, kalöp magöŋhalö añ̄i añ̄i hag ñ̄i aij ḡinö. Manö hag ñ̄inö an̄bu hauŋ gagmim; n̄n̄ aij ḡi m̄idaimim. *

³² “Yad kalöp God ñ̄imagö adö u lem, manö aij n̄ipe u, n̄ipe n̄bi b̄i mög n̄n̄öb manö aij an̄bu adö u lem, arabin. God kalöp aip m̄ideinab. God manö aij n̄ipe u n̄n̄ udeinabim u, n̄ipe gö, kale Jisas n̄p n̄n̄ ud p̄idöŋ ḡimim n̄bi b̄i n̄ipe ke m̄idmim, nan aij aij n̄bi b̄i n̄ipe ñ̄in̄ig gab u udnabim.

³³ Yad kale aip m̄idainö ñ̄in̄ u, n̄bi b̄i r̄imnap mani gol, mani silpa, waŋj nan kale gau as̄ib hagagnö. *

³⁴ Kale n̄n̄bim, ñ̄imagö yad u ke nöp wög gem, b̄i yad aip ajm̄idun gau aip nan magö ñ̄in̄un waŋj rau ȳimun m̄idm̄idun. *

³⁵ Pen yad ḡipin an̄bu rö, kale u rö nöp ḡimim, n̄bi b̄i mög gep rö gau kalip ud aij ḡimim ḡi ñ̄imim. B̄i Kub hon Jisas n̄ipe ke manö haga u n̄n̄ m̄idaimim. N̄ipe haga, ‘B̄i r̄imnap kalöp nan ñ̄inaböl u, kalöp aij ḡinab; pen kale n̄bi b̄i r̄imnap kalip nan ñ̄inabim u, kalöp aij yab̄t̄ ḡinab,’ a ga,” a ga.

³⁶ Pol manö an̄bu hag p̄is göm, Epesas n̄bi b̄i Jisas n̄n̄ udla gau kalip abad m̄idm̄idal b̄i gau aip kugom ȳimöm, God n̄p sabe ga.

³⁷ Pol sabe gö n̄n̄öl ḡi, kale m̄itöŋ göm, n̄p am ud wabi göm, mulu rö ñ̄in̄öm bom halula.

³⁸ Hainö mulu adin̄ yad u n̄n̄agnabim, a ga, manö u nöp n̄n̄öm, kale mög yab̄t̄ n̄n̄öm, m̄itöŋ ḡila. An̄ig göl göm, Pol n̄p an̄ an̄ l̄i dam ñ̄ig maḡib m̄igan u yula.

21

Pol ñ̄ig maḡib udöm Jerusalem arn̄ig ara

¹ Pen hon Epesas n̄bi b̄i gau kalip, au m̄idaiim, a gun, ñ̄ig maḡib udun, hadno. Ȳigön u ap aij gö, ȳijig göl nöp am am, ram m̄inöŋ ñ̄ig r̄ib gus ga airan Kos arno. Pen ruö u, Kos arö gun, ram m̄inöŋ ñ̄ig r̄ib gus ga airan Rodos arno. Pen ruö u, Rodos arö gun, daun kub Padara arno.

² Daun kub Padara amun n̄n̄no, ñ̄ig maḡib ap ram m̄inöŋ Pönisia arn̄ig geia. An̄b u, hon ñ̄ig maḡib an̄bu udun hadno.

³ Am am, ram m̄inöŋ ñ̄ig r̄ib gus ga airan Saipras ñ̄imagö s̄idagö lau adö m̄idö n̄n̄öl ḡi, am am, ram m̄inöŋ Siria söl apun me, nan kago gau ud yun̄ig am daun kub Daia p̄idöŋ ḡino.

⁴ Daia am p̄idöŋ gun, am n̄bi b̄i Jisas n̄p n̄n̄ udla gau kalip uŋhai n̄n̄un, kalip aip wik añ̄i ap m̄idaino. Pen God Ana n̄ipe kalip gas̄i ñ̄ö, kale Pol n̄p hagla, “Jerusalem arn̄ig gabön u, aragmön,” a ḡila. *

⁵ Pen arn̄ig ḡino magö u, n̄bi b̄i Jisas n̄p n̄n̄ udla an̄b gau, n̄bi b̄i, ñ̄i pai kale gau magöŋhalö han̄p dam daun kub an̄b höŋ adö ñ̄ig goŋ au amun, kalip aip kugom ȳimun, God n̄p sabe ḡino.

⁶ Pen hon, “Kale au m̄idaiim,” a ḡino, kale pen, “Kale gau arim,” a ḡilö, hon am ñ̄ig maḡib u raul m̄igan u arno n̄n̄öl ḡi, kale ado ḡi ram kale arla.

Agabas, Pol n̄p an̄ig an̄ig ḡinaböl, a ga

⁷ Pen hon ñ̄ig maḡib udun, daun kub Daia arö gun, am daun kub Dolemais p̄idöŋ ḡino. P̄idöŋ gun, n̄bi b̄i Jisas n̄p n̄n̄ udla gau kalip, “Kale

* **20:29:** Mad 7:15; Jon 10:12 * **20:31:** 1De 2:11 * **20:33:** 1Ko 9:11-12 * **20:34:** Ap 18:3; 1De 2:9 * **21:4:** Ap 20:23

mıdpm?” a gun, ñın bad ap kalıp aip an anıbu au mıdaino.

⁸ Ruö u kalıp arö gun, am Sisaria amjakun, Pilip ram u am hanno. Nıpe Jisas manö aij hag ñı ajep bı ap. Nıpe me, nöd Jerusalem mıdöm, bı unbö kagoł jın u aip nan magö nıme lımıdöp. *

⁹ Pen bı Pilip anıbu, pai nıpe mıhau mıhau, Jisas manö aij u hag ñı mıdal. Pai anıbu gau kale bı udagla.

¹⁰ Hon Pilip aip mıdaino ñın an anıbu au, bı God manö hagep Agabas ram mınöñ Judia nıbö aua. *

¹¹ Agabas apöm, Pol dip nagı nıpe u udöm, ñı magö ma nıpe ke nagı löm haga, “Ana Uł hagöp, ‘Bı dip nagı nap nıbö anıbu, Juda kai Jerusalem au nıp nagı löm, dam Juda nıbi bı wasö gau kalıp ñınaböl,’ a göp,” a ga. *

¹² Hon magöñhalö manö anıbu nıñun, Pol nıp neb neb gun hagno, “Jerusalem aragmön,” a gıno.

¹³ Hagaino, Pol pen pe haga, “Yıp nıñön gıñıg mög gö mıñön gıpe, mıdmagö yad ilön göp. Yad Jerusalem amem, ‘Bı Kub yad Jisas,’ a gınabin. Kale manö u nıñlö, mulu lugö, yıp nagı lınıg geinaböl aka böñ nöp al pak lınıg geinaböl u, pıñın gagnabin. Halöwałö am hagnabin,” a ga. *

¹⁴ Pen hon Pol nıp anıg gı hag wasö nıñun, arö gun, hagno, “Bı Kub nıpe ke nıñöb rö gınab,” a gıno.

Jerusalem nıbi bı Pol nıp hag jula

¹⁵ Pen hon anıg göl Sisaria mıdun, Jerusalem arnabun, a gun, nan hon gau gı jın gı lun, hadno.

¹⁶ Nıbi bı Jisas nıp nıñ udla Sisaria nıbö rımnab aip Jerusalem arno. Kale hanıp dam Neson ram u lılo, aip hanno. Bı Neson anıbu Saıpras nıbö. Nıpe Jisas nıp nöd nöp nıñ uda.

¹⁷ Jerusalem amjakno, nıbi bı Jisas nıp nıñ udla gau magöñhalö hanıp nıñlö aij ga.

¹⁸ Rol Pol hon aip Jems nıp manö hagnıg arno. Jerusalem nıbi bı Jisas nıp nıñ udla gau kalıp abad mıdmıdal bı gau magöñhalö ap magum göm mıdeıla.

¹⁹ Pen hon amjakun, Pol kalıp, “Kale mıdpm?” a göm, God nıp abad mıdö nıñöl gı, ram mınöñ gau gau ajöm, Juda nıbi bı wasö gau nan nıñön nıñön ga u magöñhalö, bı anıbu gau kalıp aıud anıbu haga. *

²⁰ Pol anıg göl aıud anıbu hageia nıñöm, God nıp aij a göm, Pol nıp hagla, “Mam. Ne nıñban, Juda nıbi bı iru nıñbanö Jisas nıp nıñ uđpal u pen kłö yabıł göm hagpal, ‘Hon Juda nıbi bı mıdpun. Anıbu u, Juda lo adö u nöp gun,’ a gıpal. *

²¹ Pen Juda nıbi bı gau rımnab Jerusalem i apöm hagpal, ‘Pol nıpe, Mosıs hadame nöp lo manö kalı kłıñ rıka u arö göm, hon Juda kai gıpun adö u arö göm, Juda nıbi bı ju am Juda nıbi bı wasö ram mınöñ anı gau mıdpal kalıp hagöp, “Ñı kale gau hañ rıb gı dö gagmım, Juda kai gıpal rö gagmım,” a göp,’ a gıpal.

²² Ne uri Jerusalem i auban, manö anıbu gau gau arö nıñnaböl. Anıbu u, hon aıge gun a gun, manö anıbu hag amıl apıl gıno.

²³ Manö hag amıl apıl gun, manö adö añı hag lıno u uri nöp hageınabun, ne nıñmön, hain gımön. Bı hon i bı mıhau mıhau, manö kłö nıñö nıñö God nıp hagabun, a gıpal.

²⁴ Anıg gıpal rö, God nıp nan pak sabe gı ñınıg gaböl. Anıbu u, ne am ñın rımnab kalıp aip mıdmön, nan nıñön nıñön göm God amgö ilö uł mıdeınaböl u, gı aij gımön, nan God nıp sabe gı ñınaböl gau ne rau ñımön, kalıp gı ñımön me, hainö nabıc umagö kale u rıknaböl. Anıg geınabön u me, nıbi bı gau magöñhalö nıñnaböl, nöp manö hagla anıbu pıral nöp hagla. Kale nıñnaböl, ne Juda nıbö

* 21:8: Ap 6:5; 8:40 * 21:10: Ap 11:28 * 21:11: Ap 20:23; 21:33 * 21:13: Ap 20:24 * 21:19: Ap 15:12 * 21:20: Ap 15:1,5 * 21:24: Nab 6:1-20; Ap 18:18

u me, hon Juda kai gimidun rö nöp gimidan. *

25 Pen Juda nibi bi wasö Jisas nip niñ udla gau kalip köp kali kliñ rik ñun hagno, 'Nibi bi rimnap nan yiharñ piral gau sabe göm, wal kaj pakaiöl, kale ñinagmim. Wal kaj nan gau hagape ñinagmim. Wal kaj nan gau rugu bu gilö umain+m u, ñinagmim. Nibi si bi si gagmim,' a gun, köp kali kliñ rikpun," a gila. *

26 Anig hageila, Pol manö kalip u udöm, ruö bi mihau mihau nan sabe gi ñinig gila bi anib gau aip, kale nan nihön nihön göm God amgö ilö u+ mideinaböl u, gi aij göm, God sabe gep ram u arla. Amöm, Pol bi abad mideila gau kalip haga, "Hon ñin unbö kagoñ jñ u midun, ñin mudun jñ u God nip nan rimnap ke ke dapun, nip sabe gi ñinabun," a ga. *

Juda nibi bi Pol nip ud sisi lila

27 Pol anig hagöm, kale nan nihön nihön göm, God amgö ilö u+ mideinaböl u, gi damöm, mudun jñ ñin u sölgö niñöl gi, Juda nibi bi Esia Propins midöm aula rimnap niñla, Pol God sabe gep ram raul u mideia. Nipe mideia au niñöm, nibi bi mideila gau manö haglö, kale kal juöm Pol nip ud sisi lila.

28 Pol nip ud sisi löm, wiñ kub alöm hagla, "Nibi bi Isrel gai. Bi anibi nipe ram minöñ ke gau gau magöñhalö ajöm, nibi bi gau kalip manö piral hagöm, hon Isrel nibi bi abe, lo hon abe, God sabe gep ram i abe manö naj hagab. Pen adö anibu nöp, uri nipe Juda nibi bi wasö gau God sabe gep ram raul migan au aragep gau, kalip hañowañ u+ gi dauub. Anib u, nipe ram u+ anibi gi naj göp," a gila.

29 Kale manö hagla anibu, gasi kale ke nöp niñöm piral hagla. Pol yiharñ Dìropimas aip God sabe gep ram sölgö gau ajailö niñöl göm, gasi kale ke niñöm hagla, "Pol bi ne Dìropimas Epesas nibö u aip God

sabe gep ram raul migan u arbil," a gila. *

30 Pen kale anig haglö, manö anibu nibi bi gau magöñhalö niñöm, ke nibö ke nibö apöm Pol nip ud tip gi dam God sabe gep ram höñ yan yulö niñöl gi, adñ ajöñ gi ñila.

31-32 Nibi bi iru yabit manö hau kub hagöl göm, kal ju Pol nip böñ nöp al pak linig geila. Pen geila manö anibu Rom ami bi kub yabit mideia au arö, nipe ami bi abad midmidal bi kub nipe rimnap udöm, ami bi rimnap udöm, lel am nibi bi magum gi mideila au amjakla niñöm Pol nip pak ado malo geila u arö gila.

33 Ami bi kub anibu apöm, Pol nip ud sisi löm, bi nipe gau kalip haga, "Kale nip sen mihöp limim," a ga. Hagö, haga rö gila. Pen nipe bi nöd mideila gau kalip hag niña, "Nipe nan nihön gajip nip anig gabim?" ö ga.

34 Hageia, kale manö ke ke hagöm, manö pig kub yabit gila. Anig gilö, ami bi kub u manö it ap niñagöm, bi nipe gau kalip haga, "Nip dam ram kub pidöñ kale ud arim," a ga.

35 Hagö, ami bi kale Pol nip dam ajöñ it goñ au amjaklö niñöl göm, nibi bi iru yabit nöp se göl amöl göm Pol nip sitköm, ud pakun, a göm, pen pen gi yueila niñöm bi ami bi rimnap Pol nip ud ka göm, ram raul kale ud arla.

36 Pen nibi bi gau kale kal hagöm hagöm, hagla, "Nip böñ nöp al pak lim!" a gila. *

37 Pen ami bi gau Pol nip dam ram raul migan yan arnig gilö niñöl gi, Pol ami bi kub yabit u nip haga, "Manö yad nöp ap hagnam aka?" ga.

Hageia, ami bi kub yabit u haga, "Yad niñbin ne Grik manö niñban.

38 Yad gasi niñbin e, ne me, bi au Ijip nibö bi pen pen gipal po dausan (4,000) nöp udöm, dam ram minöñ kabö nöp midöp an gau pi göl mideila, bi u nöp, a gi niñbin. Pen ne

* 21:25: Ap 15:29 * 21:26: 1Ko 9:20 * 21:29: Ap 20:4 * 21:36: Luk 23:18 * 21:38: Ap 5:36-37

Grik manö ni#ban u me, ne bi an#bu wasö," ga. *

³⁹ Hageia, Pol haga, "Wasö, yad bi Juda ap. Y#p yag daula daun kub Dasas, Silisia Propins gau. Daun kub yad u hib midöp. Pen y#p yau, a gimön, yad ni#bi bi gai i kal#p manö ap hag #nam," a ga.

⁴⁰ Hageia, ami bi kub u yau, a gö, Pol kabö ubi# ran arep adö u abö gi midöm, #in mi#ic gö, ni#bi bi gau manö arö gilö ni#öl gi, Juda ni#bi bi hagi#dal manö u löm, kal#p manö haga.

22

¹ Pol ni#pe Juda ni#bi bi hagi#dal manö u löm, haga, "Bapi mam bi. Manö kalöp hagi# gabin u ni# midaiim," a ga.

² Ani# hageia, ni#pe Juda ni#bi bi hagi#dal manö yöl haga rö ni#öm, manö manö gagöm, agami# yabi# nöp mideila.

³ Kale agami# midlö ni#öl gi, Pol kal#p haga, "Yad Juda ni#bö u pen y#p yag daula daun kub Dasas, Silisia Propins gau. Pen yad ap Jerusalem i, manö hag #eb bi Gameliel aip midem, kub ginö u me, apis bac bi lo manö ni#hön ni#hön hagla u magö#halö y#p hag #ö, ni#bin. An#b u, kale God ni#p ud aij gun, a gimim, kli# ai# nöp gi#pim rö, yad u rö nöp gi#midin. *

⁴ Ni#bi bi Jisas Adan an#bu arla gau kal#p gi nai# yabi# gi#midin. Kal#p al pak lin, a gem, ni#bi abe bi abe kal#p ha#öwalö nagi# lem, dam nagi# lim#din. Pen ri#mnap gi nai# gi# dam pak linö, bö# nöp ummidal. *

⁵ Gi#midin an#bu, God ni#p nan sabe gep bi kub yabi# u abe, bi manö ud asi#kep Kansol midpal bi kub gau abe, kal#p hag ni#be, piral hagöp, a göm, hagagnaböl; ni#ö hagöp, a ginaböl. #in ap yad Damaskas arni# gainö, bi kub an#b gau y#p köp ri#mnap ni#mam bi kale Damaskas mideila gau kal# kli# rik #ila. Köp

an#bu kal# kli# riköm hagla, 'Pol ni#p abad midaimim. Damaskas ni#bi bi Jisas ni#p ni# udpal gau kal#p nagi# löm, dam Jerusalem i daunim,' a gila. Yad köp an#bu udem, kal#p nagi# li Jerusalem daunö, ilön udnaböl, a gem, Damaskas arnö.

Pol nöd Jisas ni#p ni# uda, aiud u haga

⁶ "Pen yad köp an#b gau udem, bi ri#mnap aip am am si#dö an aulik magö u, Damaskas sösol gi#no ni#öl gi, adi# mailö kub unbö ke kumi kabö adö lan ni#bö ap lugöm y#p ni#a.

⁷ Ani# gö, yad ap lug mi#nö# yan paknö ni#öl göm, manö ap y#p haga, 'Sol, Sol, y#p ni#hön gi#ni# gimön pör gi nai# gabön?' ö ga.

⁸ "Hageia, yad hagnö, 'Bi Kub! Ne ban?' ö ginö.

"Hagainö, haga, 'Yad bi Jisas Nasared ni#bö; y#p pör gi nai# gabön u nöp hagabin,' a ga.

⁹ Bi yad aip araino gau, mailö kub u ni#la u pen manö magö y#p haga u apdi ni#a#la.

¹⁰ "Yad pen hagnö, 'Bi Kub. Ni#hön gi#nam?' ö ginö.

"Hagainö, y#p haga, 'Ne urakmön, Damaskas ammön, bi ap apöm, ni#hön ni#hön gi#nabön u nöp hagnab,' a ga.

¹¹ Mailö an#bu mailö kub yabi# göm, amgö y#p u bö# nöp we ga. Ani# gö, bi yad aip araino gau, y#p ni#magö kid u udöm, u# gi Damaskas arno.

¹² "Pen daun kub an#bu bi ap mideia. Hib ni#pe u Ananias. Ni#pe lo hon u ni# ai# göm, hagöp hagöp rö nöp gi#midöp. Bi an#bu nöp, Juda ni#bi bi Damaskas mideila gau magö#halö hagla, 'U bi ai# yabi#,' a gila.

¹³ Pen ni#pe yad midainö sö# au apöm y#p haga, 'Mam Sol. Amgö magö ne kauyan #il nö#,' a ga. Ani# gö ni#öl gi, adi# amgö yad we ga u bö# nöp kami# lö, #il ni#nem ni#p ni#nö.

* 22:3: Ap 5:34 * 22:4: Ap 8:3

14 “Anig gö, Ananias yip haga, ‘God apis bac bi hon sabe gimidal God u nöp, nöp uda. Udöm, nipe nan nihön nihön ginig gabin a ginab u nöp yamö niñabön. Nipe gasi niñöb, ne Bi Kamij Aij nipe u waiö niñmön, manö maj migang nipe ke hagainim manö u ne ke waiö niñabön.

15 God wög gi ñeb bi midmön, nöp nihön nihön gajip amgö niñban u, manö nihön nihön hagajip apdi niñban u, niñbi bi gau magöñhalö kalip hag ñinabön.

16 Anib u, abad midagaimön. Urakmön, God nip sabe gimön, ñig pakeinabön, nipe nan si nan naji gipan gac u lik gi ke yunab,’ a ga.

“Juda niñbi bi wasö gau kalip manö aij yad u hag ñimön,” a ga

17 “Anig hagö, haga rö nöp ginö. Hainö Jerusalem i apem, God sabe gep ram u amem, God nip sabe gidem, naböñ niñnö.

18 Naböñ niñem, yad Bi Kub niñnö niñöl göm, nipe yip haga, ‘Yiñid Jerusalem arö gimön, ram minöñ ke gau armön. Niñbi bi gai i manö aij yad hageinabön u niñagnaböl,’ a ga. *

19 “Anig hageia, yad hagnö, ‘Bi Kub. Kale ke yip niñbal, yad nöd Juda magum gep ram gau ajem, niñbi bi nöp niñ udra gau kalip nagid lem, miñu magö nöp pakmidin. *

20 Pen ñin ap bi manö aij ne hagep Sidipen nip kabö ju pak lilö niñöl gem, yad bi nip pak leila gau waij kale ud ju lila gau abad midem, paj hagnö,’ a ginö. *

21 “Anig hagainö, Bi Kub yip haga, ‘Yad nöp hag yunö ammön Juda niñbi bi wasö milö gau midpal gau arnabön,’ a ga. *

Ami bi kub u Pol nip abad mideia

22 Juda niñbi bi Pol manö hageia u niñ mid damöm, Juda niñbi bi wasö manö u nöp hagajip u niñöm, kale meg magö dap ranöm manö kub

yabiñ hagöm hagla, “Nip ud al pak lim! Bi unbö rö kamij midagnim,” a gila.

23 Manö kub anig hagöl gi, waij kale rimnap ud ju löm, haipit gau lihu udlö, lihu udlö, haipit ap rana.

24 Anig geila, ami bi kub yabiñ u, bi nipe rimnap kalip haga, “Nip dam ram raul migang dammim, pakaimim, niñbi bi gai i nihön ginig nip manö kub hagaböl it u kalöp hag ñinim,” a ga.

25 Anig hagö, nip paknig damöm, nagid adik lila. Pen Pol nipe ami bi kub söñ anib au urak mideia u nip haga, “Hon Rom niñbi bi lo ap anig göñ midagöp. Bi Rom niñbö kabö göñ gau yiñharij pakagnaböl. Kale nöd manö kub hagöm, manö ud asiköm, ginaböl,” a ga. *

26 Pol anig hagö, ami bi kub anibu am bi kub yabiñ u nip haga, “Ne nihön ginig gabön? Bi anibu nipe bi Rom niñbö rö,” a ga.

27 Anig hageia, ami bi kub yabiñ u apöm, Pol nip haga, “Ne niñö bi Rom niñbö rö aka? Yip hagö, niñin,” a ga.

Hageia, Pol haga, “Yau. Niñö, yad bi Rom niñbö rö,” a ga.

28 Hageia, ami bi kub yabiñ u haga, “Yad mani kub yabiñ u yuem me, Rom bi midpin,” a ga.

Hageia, Pol pen haga, “Yip Rom niñbö rö yag daula u me, yad bi Rom niñbö rö midpin,” a ga.

29 Pol anig hageia, bi nip nagid lila gau piñij gila. Ami bi kub yabiñ u, “Bi i Rom niñbö rö u pen nip nagid libin,” a göm, u rö nöp piñij ga. *

30 Ruö pen ami bi kub yabiñ u, Juda kai Pol nip manö nihön hagaböl u niñ aij gin, a göm, God nan sabe gep bi kub gau abe, Juda kansol bi gau magöñhalö abe, auim a gö, ap magum gilö niñöl gi, Pol nip am hubik gi dapöm, mideila an au la.

* 22:18: Ap 9:29-30 * 22:19: Ap 8:3; 26:9-11 * 22:20: Ap 8:1 * 22:21: Ap 9:15 * 22:25: Ap 16:37 * 22:29: Ap 16:38

23

Pol Juda Kansol kub b+ gau kalip manö haga

¹ Pol nipe Juda Kansol kub b+ anib gau kalip n+ij ij halö löm haga, "Mam b+. Yad God hagöp rö pör gipin u me, gasi mlö n+ijöl gem midagpin," a ga.

² Pol anig hageia, Ananias, b+ God nip nan sabe gep b+ kub yab+ u, b+ söl au mideila gau kalip haga, "Maj hañ nip pakmim," a ga. *

³ Anig hageia, Pol Ananias nip haga, "Ne mulu sigi lauöl midpan. Nibi b+ gau nöp n+ijlö, b+ aij rö midpan u pen gasi magö ne n+ijban u naj yab+ göp. Anig hagpan anibu, God nöp pen pe paknab. Hon Juda gipun rö n+ijmön, yip manö kub hagpan u pen Juda gipun adö u arö gimön, 'Nip halöwafo pakim,' a gipan," a ga. *

⁴ Pol anig hageia, b+ söl au mideila anib gau hagla, "God nip nan sabe gep b+ kub yab+ u nip hag juabön aka?" gila.

⁵ Hageila, Pol pen pe haga, "Mam b+. Nipe God nip nan sabe gep b+ kub yab+ hagöp a gem n+ijagpin. God Manö u kal+ kfiñ riköm hagla, 'B+ kub kale gau kalip hag juagmim, wasö,' gila," a ga. *

⁶⁻⁸ Pen Pol nipe n+ija, b+ Kansol kub mideila anib gau rimnap Sadyusi n+ibi b+ n+ijla rö n+ijla, rimnap Perisi n+ibi b+ n+ijla rö n+ijla. B+ Sadyusi gau gasi kale u n+ijöm hagdäl, "Ejol gau midagpal. Ana midagöp. Nibi b+ gau umöm, böj nöp umöm, urakagnaböl," a gimidal. Pen b+ Perisi gau unbö gasi n+ijagdäl. Gasi kale u n+ijöm hagdäl, "Ejol gau midpal. Ana midöp. Nibi b+ gau umöm, böj nöp umöm wasö, uraknaböl," a gimidal. Pol nipe yam ke ke mideila anibu n+ijöm, manö kub hagöm, haga, "Mam b+. Bac b+ yad gau magöñhalö Perisi n+ibö; yad u rö nöp Perisi n+ibö

nöp. Yad n+ibi b+ umöm uraknaböl manö hagnö u me, yip pen manö kub hagaböl," a ga. Anig hageia, b+ Sadyusi Kansol kub gau asik ke ke löm, b+ Perisi Kansol kub gau asik ke ke löm, manö pen pen hagla. *

⁹ Manö pen pen hagöm, manö blätö göm, manö hauß gila. Hageila, Perisi kai b+ lo hag ñeb b+ kale rimnap uraköm, manö pen pen hagöm, hagla, "B+ i nan naj ap göp, a gun, hagagabun. Nipe Damaskas areia ñ+n u, ana ap aka ejol ap nip hagö n+ija rö löp; hon n+ijagpun," a gila.

¹⁰ Anig hagöm, pen pen hag ud areila n+ijöm, ami b+ kub yab+ u n+ijöm, midö midö anig hag damöm Pol nip ud gi dö gi ad+ij ad+ij löl rö löp, a göm, ami b+ nipe gau kalip hagö, Pol nip u+ gi dam ram kub raul kale dap lila.

¹¹ Pen ñ+n anibu sib an yaj B+ Kub apöm Pol mideia söl au urak midöm haga, "Gasi halö midaimön. Manö aij yad u Jerusalem i hagpan rö, daun kub Rom ammön, u rö nöp hagnabön," a ga. *

Pol nip al pak linabun, a gila

¹²⁻¹³ Ruö pen Juda b+ ñ+njuöl m+höp rö ap magum göm, manö hag adö añi löm hagla, "Hon Pol nip böj nöp al pak linabun. Nip al pak lagpun magö i, nan ñ+nagun, ñ+g ñ+nagnabun!" a gila.

¹⁴ Anig hagöm, am God nip nan sabe gep b+ kub gau abe, b+ manö ud asikep gau abe, kalip hagla, "Hon manö klö manö n+ijö n+ijö God nip hagpun. Nan magö ñ+nagnabun; Pol nip böj nöp al pak lun me, hainö nan ñ+nabun.

¹⁵ Anib u, kale abe Juda Kansol kub b+ gau abe, Rom ami b+ kub yab+ u nip manö yumim, piral hagdäl, 'Pol nip u+ gi i daube, nip manö rimnap halö hag n+ij aij gun!' a gimim. Kale piral anig hageinabim, hon u+ij+n li

* 23:2: Jon 18:22-23 * 23:3: Mad 23:27 *

* 23:11: Ap 27:24; 28:16,23 * 23:15: Ap 25:3

* 23:5: Eks 22:28 * 23:6-8: Mad 22:23; Ap 26:5

midun, i auö niñöl gun, n+p böñ nöp al pak linabun,” a g+la. *

16 Pen Pol pi y+ñ n+pe u, Pol n+p paknig g+la manö an+bu niñöm, n+üp Pol n+p dam l+la ram u amöm, n+p hag ña.

17 Hag ñö, Pol niñöm, ami b+ kal+p abad m+deia b+ ap w+ñ alö, aueia, n+p haga, “B+ praj i manö n+pe ap m+idöp. N+p ut g+ ami b+ kub yab+ m+idöp u arö, manö an+bu hagan,” a ga.

18 Pol hagö, ami b+ an+bu pi y+ñ n+pe an+bu n+p ut g+ ami b+ kub yab+ m+deia u ammil, haga, “B+ nag+man Pol u hagöp, ‘B+ praj i manö ap m+idöp niñöm n+p ut g+ dam ami b+ kub yab+ m+idöp u arö, manö an+bu hagan,’ a gaj+p, n+p ut g+ dauabin i,” a ga.

19 An+g hagö, ami b+ kub yab+ u, n+bi b+ r+mnap niñnaböl, a göm, ñ+ an+bu n+p ñ+magö k+id u udöm, ut g+ ke ke go+gau amöm, haga, “Y+p manö hagnig gabön u hag,” a ga.

20 Hageia, ñ+ praj an+bu haga, “Juda b+ gau rol nöp manö yuöm, piral hagnaböl, ‘Pol n+p dam Juda Kansol kub m+dpal u auaimön, manö r+mnap halö hag n+ñ aij gun,’ a g+naböl.

21 An+ü u, manö kale hagaiöl u niñagmön, wasö. B+ kale ñ+ñjuöl m+ihöp rö Pol n+p al pak lun nöp me, kauyan nan magö ñ+ñun ñ+g ñ+ñun g+nabun, a göm, manö hag l+bal. Kale manö nöp u niñun, an+g gun, a göm, abad m+dpal,” a ga.

22 Ñ+ praj an+g hageia, ami b+ kub yab+ u niñöm, n+p hag yuöl g+ haga, “N+bi b+ r+mnap kal+p niñmön, ‘Ami b+ kub yab+ u n+p an+g an+g g+ hagem auabin,’ a g+mön, hagagmön, wasö yab+,” a göm kabö la.

Pol gapman b+ kub Piliks m+deia ara

23 Ami b+ kub yab+ u an+g hagöm, ami b+ abad m+dep n+pe m+ihau kal+p w+ñ alö, aulö, haga, “Ami b+ gau ñ+ñjuöl unbö sidun lañ (200) udmil,

ami b+ kaj hos adö as+k göl pen pen g+pal gau ñ+ñjuöl m+ihau n+gan adö g+ da unbö sidun lañ (70) udmil, ami b+ wim gasal pen pen g+pal gau ñ+ñjuöl unbö sidun lañ (200) udmil, m+ñi s+ü an yan nöp Sisaria armil.

24 Pol n+p kaj hos r+mnap halö ñ+mön, n+p ut g+ dam aij g+mil, gapman b+ kub Piliks m+idöp u yumil, aumil,” a ga.

25 An+g hagöm, n+pe b+ kub Piliks n+p köp ap kal+ k+ñ r+ka:

26 Yad Klodias Lisias. Nöp gapman b+ kub Piliks köp i kal+ k+ñ r+kabin.

Ne m+dpn?

27 B+ nöp yuabin i, Juda n+bi b+ n+p ud s+si löm, pak l+ñig geila, pen yad niñnö n+pe b+ Rom n+bö rö u niñem me, ami b+ yad r+mnap aip am n+p ut g+ daunö. *

28 Dapem, n+p al pak l+ñig g+la manö it an+bu niñnam, a gem, n+p dam Juda Kansol kub manö hagep kale au amem niñnö, *

29 Juda n+bi b+ kale g+pal rö lo manö adö r+mnap nöp m+deia. Pen n+pe nan r+mnap gö, n+p böñ nöp al pak lep aka nag+ lep manö it ap m+degeia.

30 Pen manö ap hagla, ‘B+ an+bu n+p ut+ñ+n lun, alnabun,’ a g+la niñem, ne m+dpn u yuabin. B+ n+p manö hagal an+ü gau r+mnap hag yunö, amöm, nöp manö it an+bu hagnaböl.

Manö hagin me u. *

31 Ami b+ kub yab+ u an+g hagöm, köp an+bu g+ ñö, ami b+ gau Pol n+p s+üön yan nöp ut g+ damöm, daun kub Adipadris amjakla.

32 Ruö ami b+ it ajm+dal gau magöñhalö ado g+ Jerusalem arla. Ami b+ kaj hos adö as+k göm pen pen g+m+dal gau nöp Pol n+p dam daun kub Sisaria arla.

33 Sisaria amjaköm, am köp dauajal u, gapna ram m+nöñ an+bu abad m+dm+idöp u n+p köp an+bu ñöm, Pol ñ+magö adö n+pe u l+la.

* 23:27: Ap 21:30-33; 22:25-27 * 23:28: Ap 22:30 * 23:30: Ap 24:5-8

³⁴ Gapna nipe köp anibu amgö li niñöm, Pol nüp haga, “Ram minöñ ne gai nibö?” ö ga. Hageia, Pol haga, “Yad Silisia Propins nibö,” a ga.

³⁵ Pol Silisia Propins nibö bi mideia manö u niñöm, bi kub nüp haga, “Bi nöp manö hagnaböl gau aueinaböl, manö kub ne hagnabun,” a ga. Anig hagöm, bi nipe rimnap kalip haga, “Nüp dam Herod ram kub gi la u limim, abad mid aij gimim,” a ga.

24

Juda bi kub gau Pol nüp manö kub hagla

¹ Pol nüp dam Herod ram gi la u lilö, ñin unbö yigwo milö u mideia. Ruö mamid ñin u, God nüp nan sabe gep bi kub yabit Ananias, daun kub Sisaria u arnig, bi manö ud asikep rimnap ut gi, bi manö hagep kale Dedalas aip Sisaria arla. Manö kub hagep ram u amöm, kale gapman bi kub Gapna Piliks u nüp, Pol anig göl anig göl ga u manö kub hagnig gabun, a gila.

² Pol ram raul u daulö niñöl gi, bi manö hagep Dedalas Gapna Piliks nüp haga, “Ne me milö padö hanip abad midajan, pen pen gun gi gagun, mid aij gipun. Ne gasi niñ aij gimön gajan u me, ram minöñ hon i nan aij nan hain nibö waiö löp u, hon mid aij gipun.

³ Ram minöñ hon i rigon rigon gau magöñhalö pör nöp gi aij gabön anibu niñun hon nöp aij yabit a gabun.

⁴ Pen nöp manö milö kub hagnabin. Manö utep magö ap hagnig gabin u, rimid pak niñmön.

⁵ “Bi aui midöp i, hon niñbun nipe pör nöp gi naj göp. Nibi bi gau kalip manö piral hagö, kale manö piral anibu niñ udöm, nipe gi naj göp rö anig unbö rö nöp gi naj gipal. Ram minöñ ke gau gau magöñhalö ajom manö piral hagöm, Juda kai kalip ud asik ke ke lö niñöl göm, kale gapman

manö hag juöm, pen pen gipal. Nibi bi Jisas bi Nasared nibö u nüp niñ udpal gau, bi kub kale ap me anibu.
*

⁶⁻⁷ Nipe God sabe gep ram gi naj ginig geia, hon niñun nüp ud sisi lun nan hanip gi naj ga anibu lo hon ke manö kub hagnig gaino, ami bi kub yabit Lisias kal ju apöm,
*

⁸ nüp damöm haga, ‘Bi u nüp manö kub hagnig gipal gau, bi kub Piliks midöp au amöm, manö kub hagöl,’ a ga. Anig hagö me, hon miñi aubun. Manö anibu Pol nüp hag niñaimön, nipe ke, nüp manö kub hagnig manö il u hagö, niñnabön,” a ga.

⁹ Dedalas anig hagaiö, bi Juda ap mideila gau, manö nipe haga adö u nöp hagöm, hagla, “Niñö yabit hagöp,” a gila.

Pol gapna Piliks nüp manö haga

¹⁰ Gapna Piliks nipe ñimagö dap ranöl göm, Pol nüp, manö hag, a gö, Pol haga, “Ne mi iru nöp ram minöñ i abad midmön, niñ aij gimön, manö ud asik aij gipan rö, yijig göl nöp hagnabön. Anib u niñem yip aij gö niñöl gem nöp manö hagabin.

¹¹ Ne bi gau kalip hag niñaimön, hagnaböl ñin unbö midgan lan araga nöp, yad Jerusalem aramem, God sabe gep ram u sabe ginabin, a gem, arnö.

¹² Yad nibi bi rimnap udem, God sabe gep ram u aka Juda magum gep ram gau aka Jerusalem an u, hibur naj gep rö manö rimnap hagnö, wasö.

¹³ Yip miñi manö kub hagaböl u, ne niñnabön manö il ap midageinab, wasö.

¹⁴ Pen nöp manö ap waiö hagnig gabin. Yip hagla, ‘Pol hon Juda gipun u rö rimnap gagöp; nipe pir alöm, Adan gisön nibö u arab,’ a gipal. Yip Adan gisön nibö ajab, a gipal u, niñö hagpal. Yad Adan gisön nibö ajem, bac bi sabe gimidal God añi anibu nöp sabe gimidin. Mosi Lo manö kal kliñ rika u abe, bi God manö

* 24:5: Ap 17:6 * 24:6-7: Ap 21:28-30

hagep gau manö kali kliš rīkla u abe, magōhhalō nīh udōl gī mīdpin.

15 Bī Juda aui mīdpal, nībi bī aij gau abe, nībi bī naij gau abe, magōhhalō umōm uraknabōl, a gōm nīhbal rō u, yad u rō nōp nīhbin. *

16 God aip am mīdeinabin, a gem, yad haḥōwaḥō gagīn, wasō. God nīhōm aka nībi bī gau nīhōm, Pol kabō rō gagōp, a gīnabōl u nīhem, pōr nīh aij gem, mīd aij gīpin.

17 “Pen yad mī rīmnap Jerusalem aragnō. Pen nībi bī yad nan mīdagōp gau kalīp mani rīmnap nīem, God nīp nan sabe gī nīn, a gem, Jerusalem arnō.

18 Jerusalem amem, hon Juda bī God amgō ilō mīd aij gun, a gun, nīhōn nīhōn gīmīdun u, gīnō. Anīg gī pīs gem, God nīp nan sabe gī nīn, a gem, God sabe gep ram u am mīdainō. Anīg gōl gī mīdainō u, bī aui kale apōm yīp nīhla. Pen nībi bī iru nōp yad aip ap mīdageila. Pen pen hagep manō rīmnap hagagnō. *

19 Pen Juda nībi bī Esia Propins nībō gau Jerusalem apōm, God sabe gep ram au mīdeila. Manō kale mīdaibōp u, kale aui apōm, manō anību hagblap.

20 Auagpal u, bī Juda Kansol kub gai i yīp Jerusalem manō kub hagōm, yad nan naij gīnō manō it nīhla u haglō, ne nōh!

21 Pen yīp manō kub hagla nīn u, yad manō añī ap nōp hagnō. Meg mīgan dap ranem hagnō, ‘Yad nībi bī umōm uraknabōl, a gem, gasī u nōp nīhbin u me, yīp manō kub hagabim i,’ a gīnō,” a ga. *

22 Pol anīg hagō nīhōl gōm, Gapna Piliks, Adan u a gīmīdal manō u nīh aij ga u me, Juda bī gau manō hageila u udagōm, haga, “Hainō ami bī kub yabīl u Lisias auō, manō nīpe u nīhem, manō anību hagnabin,” a ga. *

23 Anīg hagōm, bī nagīman kai kalīp abad mīdeia u nīp haga, “Pol

nīp abad mīd aij gīmōn; nīp bōh nōp nagi pīdōh lagmōn. Nīpe nan rīmnap mīdagainīm, nībi bī nīpe gau kalīp hag nīhō, nīp nīl,” a ga.

Pol mī mīhōp nagi mīdeia

24 Nīn pro bad ap arō, nīn ap Piliks nībin nīpe Drusila aip aulō. Nībi Drusila anību nīpe Juda nībō nībi. Pen kale ber apīl, nugmul nīpe Pol nīp wīñ alō, apōm, Krais Jisas nīp aigōl gōm nīh udpal manō u hagō, Piliks nīh mīdeia.

25 Pol nīpe manō hag damōl gī, hon aigōl gun gī aij gīnabun manō u abe, hon aigōl gun hibur gasī mīdmagō hon gasī gōp rō nōp gagnabun manō u abe, God hainō hanīp manō kub hagnab manō u abe Piliks nīp haga. Pen Pol anīg hagō, Gapna Piliks manō anību nīhōm, pīñīh gōm, Pol nīp haga, “Ne mīñi am mīdaimōn. Hainō yad nīn ap nōp wīñ alnō, aumōn,” a ga.

26 Pen gapman bī kub anību, gasī nīpe ke gau nōp nīha, “Yad Pol nīp pōr pōr wīñ alnabin u, nīpe pen gasī nīh nab, ‘Yad bī i nīp agamīj mani rīmnap nīnō, hagō, arnam,’ a gōm, yīp mani rīmnap nīnab,” a gī gasī u nīha. Pen gasī anību nōp nīh mīdōm, Pol nīp dugo ruō wīñ alō, apōm, manō hagnīdil.

27 Mī mīhōp pīs ga nīhōm bī ne Posias Pesdas, Piliks kuō nīp udōm, ram mīnōh anību gapna mīdeia. Pen Piliks, Juda kai yīp bī aij a gīnabōl u aij a gōm, Pol nagi mīdeia u hubīkaga.

25

Pesdas Pol nīp manō kub nīha

1 Pen Pesdas daun kub Sisaria u am gapna wōg anību udōm, nīn mīhau nīgan nōp mīdōm, Jerusalem ara.

2-3 Pesdas Jerusalem arō nīhōl gōm, God nīp nan sabe gep bī kub gau abe, Juda bī kub rīmnap abe nīp am nīhōm, Pol anīg gōl anīg gōl gī naij ga manō anību nīp hagla. Juda bī gau

* 24:15: Jon 5:28-29 * 24:18: Ap 21:12-28 * 24:21: Ap 23:6 * 24:22: Ap 23:26

kale ke agamij manö adö añi hagöm, Pol nîp adan an au ulîjîn lun, al pak lî nabun, a göm, hagla, “Hanîp mög nîjmön, bî ne rîmnap hagaimön, Pol nîp yîjîd u† gî Jerusalem dauöl,” a gîla. *

⁴ Anîg hageila, Pesdas haga, “Pol nagî mîdöp Sisaria. Anîb u, yad Sisaria arnîg gabin rö,

⁵ nîp manö rîmnap mîdainîm, bî kub kale rîmnap hagpe, yad aip Sisaria amöm, nîp manö kub hagöl,” a ga.

⁶ Pesdas anîg hagöm, ñîn raleb jîjî aka sîduj laj halö Jerusalem mîdöm, ado gî Sisaria ara. Ruö, Pesdas nîpe manö kub hagep ram raul mîgan u amöm, Pol nîp dauim, a ga.

⁷ Pol nîp daueila, Juda bî Jerusalem nîbö aula gau apöm nîp bînîg gîgabö göm, manö adö ke ke iru nöp hagla. Pen manö hagla adö anîb gau manö î† mîdö, hagagla. *

⁸ Kale manö hageila, Pol uraköm pen haga, “Yad Juda nîbi bî lo manö kale u rîb rîkagîn; yad God sabe gep ram u nan naij ap gagîn; yad Rom Empra Sisa nîp manö naij ap hagagîn,” a ga.

⁹ Hageia, bî kub Pesdas, Juda nîbi bî gau yîp bî aij a gî naböl u aij, a göm, Pol nîp hag nîjöm, haga, “Manö kub hagabun anîbi, Jerusalem amun hagun aka?” ga.

¹⁰ Hageia, Pol haga, “Mîñî Sisa manö kub adö nîpe u hadö mîdpin. Yad Juda nîbi bî kalîp nan naij ap gagpin u, ne u rö nöp hadö nîjban.

¹¹ Pen nan naij ap gînö, yîp manö kub hagöm, al pak lun, a gîblap u, pîñîj gagbnep; anîb u yîp al pakblap. Pen manö kub hagöm, manö î† ap mîdagöp u, bî ap yîp Juda nîbi bî kalîp ñînîm rö lagöp. Anîb u, ne yîp Sisa mîdöp u yuö, nîpe ke manö anîbi nîjnab,” a ga.

¹² Pol anîg hagö, bî kub Pesdas am bî nîpe gau aip manö anîbu hag amîl apîl göm, ado gî apöm, haga, “Sisa

manö kub yad u nîjnab,’ a gan u me, nöp Sisa mîdöp u hag yunabin,” a ga.

Kîj Agripa aip nîñîn nîpe Benis aip

¹³ Pen yöp ñîn mîhöp lugö nîjöl gî, Kîj Agripa aip nîñîn nîpe Benis aip, Pesdas gîsön nöp gapna aua rö nîp am nîjul a gîmil, Sisaria ammil, Pesdas aip ñîn bad rapîn ap mîdailö.

¹⁴ Kale ñîn iru rö au mîdnîg gîlö nîjöl gî, Pesdas nîpe Kîj Agripa nîp haga, “Nöd Piliks gapna mîdeia ñîn u, nîpe bî ap nagî la. Pen gapna wög nîpe u arö göm, bî anîbu nagî lep ka u arîk ara. *

¹⁵ Yad Jerusalem arainö, bî Juda God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, Juda nîbi bî manö ud asîkep bî kub gau abe, bî anîbu nîp yîp manö kub hagöm, hagla, ‘Ne hagmön, Pol nîp al pak lîlanj,’ a gîla.

¹⁶ Pen manö î† ap hagageila nîjöm yad kalîp hagnö, ‘Hon Rom nîbi bî lo ap anîg göl mîdagöp. Nîbi bî yîharîj al pakagun. Manö kub hagun nîjöm bî manö mîdainîm gau amöm, bî kalîp gî naij ga amgö ilö nîpe au manö waiö hageinaböl; nîpe manö pen hageinab; manö î† ap mîdeinab u, nîp al pak löl a gî nabun,’ a gînö.

¹⁷ Anîg hagem, Juda bî gau yad aip Sisaria i apem, ruö me, am manö kub hagep ram raul mîgan u asîkem, Pol nîp am dauim a gînö, daula.

¹⁸ Yad gasî nîjnö e, manö kub yabî† mîdöp, a gînö u pen manö kub hagla gau manö haglö nîjöl gem nîjnö manö kub mîdageia, wasö.

¹⁹ Kale yîharîj hagla, ‘God manö u, hon hag aij gîpun rö hagagöp. Pen bî Jisas u hadö uma u pen Pol hagöp nîpe kamîj mîdöp a göp,’ a gîla.

²⁰ Manö hageila u yad nîj aij gagpin rö, Pol nîp hag nîjnö, ‘Ne Jerusalem areinabön, nöp manö kub hagnaböl aka?’ gînö.

²¹ Hagainö, nîpe wasö ga. Nîpe haga, ‘Yad nagî mîdeinabin. Hainö Empra Sisa nîpe ke manö anîbu hagnab,’ a ga. Anîg hagö, yad nîp

* 25:2-3: Ap 23:15; 24:1 * 25:7: Ap 24:5-6 * 25:14: Ap 24:27

Sisa midöp gau yunabin, a gem, nagl labin rö midöp,” a ga.

²² Pesdas anig hageia, Kin Agripa haga, “Pesda. Bi anibu manö nipe ke hagö, yad niñabin,” a ga. Hageia haga, “Anib u, rol niñabön,” a ga.

²³ Anig hagö, ruö, Agripa niñin Benis aip, walij aij aij nöp yimmil, ami bi kub rimnap abe, bi kub yabit rimnap abe ut göm, niñi bi kub auabun, a göm, niñi löl gi manö kub niñeb ram raul migan u arla. Ap midlö niñöl göm, Pesdas bi nipe rimnap kalip haga, “Pol nip am dauim,” a ga.

²⁴ Hagö, daueila, Pesdas haga, “Kin Agripa abe, niñi bi ap midpim gai i abe, bi i nip niñim. Juda niñi bi nip manö kub hagöm, bi anibi böñ nöp al pak lep, a gipal. Yad Jerusalem midainö, yip anig unbö nöp hagla. Aui auajin, unbö nöp hagla.

²⁵ Yad niñbin, niñi bi gau nan naij yabit gilö, niñi rimnap al pak libal u pen bi i nip manö kub hagem niñnö, nan anibu rö ap gaga, wasö. Pen nipe ke haga, ‘Empra nipe ke manö yad hagnab,’ a ga. Anib u me, yad nip Sisa nip yunig gabin.

²⁶ Bi anibi Empra nip hag yunabin u pen nipe nan niñön niñön göp manö il u, köp halö kalikliñ rik niñnam rö lagöp. Anib u, ne Kin Agripa abe, niñi bi rimnap gai i abe, bi anibi nan niñön niñön göp manö il u niñabim. Kale manö nipe u niñmim, manö il magö u yip hagnabim yad kalikliñ rikem, Sisa midöp au yunam.

²⁷ Pen gasi yad niñbin u, bi nagiman Sisa midöp au yiharin yuem, lo niñön niñön rib rika u hagagnabin u, aij gagöp, wasö,” ga.

26

Pol Kin Agripa nip manö haga

¹ Pen Kin Agripa Pol nip haga, “Yad nöp apdi niñöl midpin, manö hag!” a ga.

Anig hagö, Pol niñmagö dap ranöl göm haga,

² “Kin Agripa. Ne nöp apön yip manö hag, a gajan, Juda niñi bi manö yip hagaböl u, nöp hagnig gabin u, yip aij göp.

³ Hon Juda niñi bi gipun gipun adö u abe, manö pen pen hagpun hagpun adö u abe, ne magöñhalö hadö niñban u me, nöp hagnig gabin i, yip aij göp. Anib u, yad manö hagnö, yip iru niñagmön.

⁴ “Yad niñ pro ram niñön yad ke gau midainö niñ u abe, hainö am Jerusalem midainö niñ u abe, yad bi aigale bi rö midpin u, Juda niñi bi gau magöñhalö hadö niñbal.

⁵ Kale yip milö padö niñmidal. Yad bi Perisi, Juda lo manö niñem, klö gem, asi masi gi aij yabit gipin. Kale nöp manö anibu waiö hageinaböl u, yad manö niñö hagabin u a gümön niñabön. *

⁶ Pen God hadame nöp apis bac bi kalip manö aij hagö, gasi halö abad midmidal manö anibu nöp niñ udpin u me, kale yip manö kub hagaböl.

⁷ Hon Juda il ke ke unbö migan lan magöñhalö, God apis bac bi kalip haga manö aij u abad midpun. God nipe nan aij niñabin a ga nan aij anibu udun a gun, sidö an sibön yan nip sabe göl gi midpun. Pen Kin Agripa, ne nö?! Manö haga anibu manö niñö nöp hagöp a gem niñ udöl gi midpin u me, yip manö kub hagaböl. *

⁸ Pen kale niñön ginig niñi bi umbal gau, God gö urakagnaböl, a gümim, niñbim?

⁹ “Pen nöd yad ke, Jisas Nasared niñö manö hageila gau kalip gi naij ginam, a gem, gi niñmidin. *

¹⁰ Pen Jerusalem midem, yad u rö nöp gainö. God nip nan sabe gep bi kub gau yip haglö, niñi bi Jisas nip niñ udla gau iru nöp am daunö, nagl limidal. Yad ke bi manö ud asikep

* 26:5: Plp 3:5-6 * 26:7: Ap 23:6; 28:20 * 26:9: Ap 8:3

gau aip yau a g+nö, r+mnap böñ nöp al pak l+lö umla, kal+p paj hagn+din.

11 Juda magum gep ram gau ajem, n+bi b+ Jisas n+p n+ñ udla gau kal+p mulu kal n+ñem, kale Jisas manö n+pe u arö g+lan, a gem, kal+p g+ naj g+m+din. Yad gas+ adö añ+ ap nöp n+ñem, ñ+n r+mnap n+bi b+ an+ñ gau kal+p ulhai n+ñ+in, a gem, ram m+nön milö kub gau ajm+din.

Jisas Kraiss Pol n+p uda u, Pol aiud an+bu haga

12 “Pen ñ+n ap Damaskas n+bi b+ Jisas n+p n+ñ udla gau kal+p nag+ l+ daunam, a g+nö, God n+p nan sabe gep b+ kub gau, yau, a göm, köp kal+ k+ñ r+k ñ+lö, udem hadnö.

13 Pen b+ kub aij nöñ! Yad s+dö an aul+k aua magö u, adan an au amöl g+ n+ñnö, mailö kub unbö ke kumi kabö adö lan n+bö yad b+ r+mnap aip araino gau pak ña. Mailö pak ña an+bu, s+dö mailö rö wasö; mailö an+bu ke yab+ ga.

14 An+g gö, hon magöñhalö m+nön yan ap lug pakun, yad n+ñnö, manö ap, manö yab+ hon Arameik manö hagöm, y+p haga, ‘Sol! Sol! Y+p n+hön g+n+g pör g+ naj gabön? Nöp pör adan aij yamnam, a g+pin u pen ne yad aip pen pen gabön u, nöp ke ilön gab,’ a ga.

15 “Hageia, yad hagnö, ‘B+ Kub, ne ban?’ ö g+nö.

“Hagainö, B+ Kub haga, ‘Yad Jisas, y+p pör g+ naj gabön u nöp hagabin,’ a ga.

16 An+g hagöm y+p haga, ‘Pen uri ne urak! Yad nöp manö hagn+g aubin. Ne wög g+ ñeb b+ yad m+dmön, y+p m+ñi amgö n+ñban u abe, yad nöp hainö yamnabin u abe, n+bi b+ r+mnap gau kal+p hag ñ+nabön.

17 Yad nöp hag yunö, ne ammön Juda n+bi b+ gau abe, Juda n+bi b+ wasö gau abe hag ñö, nöp g+ naj g+lö n+ñöl gem, nöp abad m+dem ud as+k yunabin.

18 Ne manö aij yad kal+p hag ñö, amgö we m+dpal u amgö ñ+l

n+ñnaböl. Ne manö aij yad kal+p hag ñö, s+ñ gau m+dpal u arö göm mailö aunaböl. Ne manö aij yad kal+p hag ñö, Seden p+dön magö n+pe mo gau m+dpal u arö göm God n+p aunaböl. An+g geinaböl, nan si nan naj g+pal gau, Bapi n+ñöm arö gö, n+bi b+ nöd y+p n+ñ udpal gau aip seg kam+ñ m+deinaböl,’ a ga. *

Pol God n+p wög g+m+döp manö u haga

19 “Pen Kiñ Agripa. Yad nabön ram m+nön kumi kabö adö lan au n+bö apöm manö haga n+ñnö an+bu arö gagnö.

20 Damaskas amem, n+bi b+ an+ñ gau kal+p manö aij an+bu hag ñ+nö. Hainö am Jerusalem n+bi b+ kal+p hag ñem, ram m+nön Juda n+bi b+ m+dpal gau magöñhalö kal+p hag ñem, Juda n+bi b+ wasö gau hag ñem, g+nö. Kal+p hag ñem hagnö, ‘Nan si nan naj g+pim u, n+hön g+n+g an+g g+pun, a g+mim, arö g+mim, God n+p añ+ n+ñ udmim, nan naj gau hadö arö g+pun u n+ñöl a g+mim, hagöp rö nöp g+mim,’ a g+nö.

21 Yad an+g g+nö u me, ñ+n ap God sabe gep ram au arainö, Juda b+ aui kale y+p ud s+s+ löm, al pak l+n+g g+la.

22 Pen God y+p pör nöp abad m+dpöp rö, yad uri magö i nöp aui urak m+dem, manö aij n+pe u, n+bi b+ hib m+dpöp gau abe, n+bi b+ hib m+dagöp gau abe hag ñöl g+ m+dpin. Manö hag ñabin an+bu, adö ap ke wasö; b+ God manö hagep b+ gau abe, b+ ne Mos+s abe, hainö g+nab a göm kal+ k+ñ r+kla manö u nöp hag ñabin.

23 God manö hagep b+ Aisaia God Manö kal+ k+ñ r+köm haga, ‘Kraiss apöm, ilön udöm umnab, pen n+pe b+ nöd nöp kauyan uraknab u me, Juda n+bi b+ gau abe, Juda n+bi b+ wasö gau abe n+ñnaböl, God kal+p u rö nöp ud kam+ñ yun+m rö löp. An+g g+nab u n+pe kal+p mailö rö pak ñ+nab,’ a ga,” a ga. *

* 26:18: Ais 42:16; Ep 2:2; Kol 1:13 * 26:23: Luk 24:44-47; 1Ko 15:20

24 Pol manö anibu hagö niñöl gi, Gapna Pesdas manö kub hagöm haga, “Pol, ne bi manö adö ke ke niñban rö, nabıc jin mo ne mitep göp hauť almön hagabön,” a ga.

25 Hageia, Pol pen haga, “Bi kub aij yad Pesdas. Yad hauť alö hagagabin. Gası niñöl niñ aij gem, manö niñö yabıt u hagabin.

26 Yad niñön manö hagabin i, Kiñ Agripa niñpe ke hadö niñöb. Jisas niñ niñön niñön göm manö niñön niñön göm gıla u pi göm gagla. Waiö nöp gıla u me, yad niñbin, Kiñ Agripa niñpe magöñhalö hadö niñöb. Anig gö niñem yad niñp piñniñ gem hagagabin, wasö,” ga.

27 Pol anig hagöm Kiñ Agripa niñ niñöm haga, “Kiñ Agripa. Ne bi God manö hagep gau manö hagla u, niñö hagla, a gimön, gası niñban aka? Yad niñbin, manö anibu niñö hagla, a gimön, niñban,” a ga.

28 Pol anig hagö, Kiñ Agripa pen haga, “Pol. Ne yip, manö pro ap hagnö, Jisas bi niñpe ap mideian, a gimön, yip manö anibu hagabön aka?” ga.

29 Hageia, Pol haga, “Manö ulep hagnam aka manö mlö hagnam, yad gası añı ap nöp niñem, God niñp sabe gem hagabin, ne abe, niñbi bi manö hagabin niñaböl gai i magöñhalö abe, yad midpin rö midaiim, a gem, sabe gabin. Pen yip sen adıkpıl rö kalöp lol, a gem, sabe gagabin,” a ga.

30-31 Pol anig hagö, Kiñ Agripa u, Gapna Pesdas u, Agripa niñin Benis u, niñbi bi mideila gau magöñhalö uraköm, höñ amöm, hagla, “Niñbi bi rımnap gi naij gılö me, manö kub hagöm, rımnap nagı löm, rımnap böñ nöp al pak lınaböl. Pen bi i nan naij ap gagöp, wasö,” gıla.

32 Anig hagöm, Kiñ Agripa niñpe Pesdas niñp haga, “Miñni nagı lep ram arö göm höñ arböp u pen niñpe, ‘Sisa manö kub yad niñnab,’ a göp u me,

nagı midöm, bi kub Sisa midöp u arnab,” a ga.

27

Pol Rom arnig göm niñ magıb uda

1 Gapna Pesdas Pol Rom uri arnim a göm hagö, ami bi gau abad midep bi kub Julias u, Pol abe nagıman bi rımnap halö abe udöm abad mideia. Ami bi anıb gau kalıp “Empra Ami Bi Niñpe” a gimıdal.

2 Pen niñ anıbu, niñ magıb ram mınöñ Adramidiam niñbö u, Esia Propins arnig göm, Sisaria am pidöñ ga. Anıb u, niñ magıb anıbu udun niñ anı yan arno. Bi daun kub Desalonaika, Masedonia Propins au niñbö bi ap aip arno. Hib niñpe u Arisdakas. *

3 Ruö daun kub Saidon amjak am pidöñ gıno. Julias Pol niñp ud aij göm haga, “Am mideimam bi kalıp niñmön, nöp nan niñön midagainim gau nöp niñöl,” a ga.

4 Pen hon Saidon arık arnig gun niñno, yigön kub yabıt u apöm, niñ solwara u abe ral auaia. Anig gö, ram mınöñ niñ rıb gus ga airan Saıpras böñ lau arno.

5 Anig gun, am am Silisia Propins hil gun, am ram mınöñ Pampilia hil gun, am Lisia Propins amun, daun kub Maira amjak pidöñ gıno.

6 Amjak pidöñ gun, ami bi kub bi nagıman gau kalıp abad mideia u niñga, niñ magıb Aleksadria niñbö ap ram mınöñ Idali arnig geia. Anıb u, niñpe hanıp hagö, niñ magıb anıbu arno.

7 Niñ magıb anıbu amun, niñ anı kub yan amun, hain hain nöp uñham am am daun kub Kınidos amjakno. Pen yigön kub auageia niñöm yijig göl arep rö laga. Anıb u me, böñ lau nöp am am ram mınöñ Salmoni hil gun, ram mınöñ niñ rıb gus ga airan Krir ba lau nöp amun,

8 uñham am am ram mınöñ pro niñ goł au ap, “Niñ Magıb Mid Aij Gep

* 27:2: Ap 19:29

Kuö,” a gîmidal, amjak pîdöŋ gîno. Ram mînöŋ anîbu Lasia daun söl au.

⁹ Hon anîg gun, hain hain nöp gî ajno nîŋöl göm me, Juda nîbi bî nan ñîŋagla ñîŋ u ap arö, ñîg solwara kub ral auep ñîŋ u hadö aua.

¹⁰ Pen Pol nîpe kalîp haga, “Bî gai i. Arep rö lagöp rö, areinabun u, nan wim wañîb nan gau magöŋhalö naj göm, ñîg magîb abe naj gö, hon magöŋhalö ñîg ñîŋun rö löp,” a ga.

¹¹ Pol anîg haga u pen, ñîg magîb bî wög gîmidal abad mîdmîdöp bî kub u abe, bî ñîg magîb nap nîbö u abe, manö ke hagailö nîŋöm, ami bî kub Julias, Pol manö arö göm, manö kalîp u uda.

¹² Bî iru nöp hagla, “Ram mînöŋ i ram mînöŋ naj. Yîgön kub udöp ñîŋ i, ram mînöŋ naj anîbi mîdagaiun; Piniks söl mîdöp au am mîdaiun. Yîgön kub auab ñîŋ u, ñîg magîb dam ram mînöŋ anîbu lîno, naj gagnîm,” a gîla. Piniks daun anîbu, ram mînöŋ ñîg rîb gus ga airan Krir mîdöp. Ñîg magîb Piniks aumîdöp u, yîgön kub sîdö auab lau adö aueinab u, ñîg magîb agamîj sîdö wad arab lau adö arnab; pen yîgön kub sîdö wad arab lau adö aueinab u, ñîg magîb agamîj sîdö auab lau adö arnab.

Yîgön kub apöm, ñîg solwara rala

¹³ Pen kale anîg haglö, au mîdains nîŋöl gî, yîgön pro pro auaia u nîŋöm, “Mîñî amun arnabun,” a göm, bî ñîg magîb wög gîmidal gau, aga yula u tîp gî udöm, ram mînöŋ ñîg rîb gus ga airan Krir ñîg goî adö u arno.

¹⁴ Anîg gun arno nîŋöl gî, adîŋ hadal majö yabîl, airan Krir böŋ lap nîbö, ñîg magîb arnîg gîno lau adö apöm, ñîg magîb ud jînomno ga.

¹⁵ Anîg gö, bî ñîg magîb wög gîmidal gau nîŋöm, dam yîjîg göl arun, a göm, gî wasö nîŋöm, arö gîlö, hanîp halö dam ñîg solwara aŋ kub gau ud ara.

¹⁶ Hadal anîg göm ud arö, am am ram mînöŋ ñîg rîb gus ga airan pro Kauda a gîmidal u, böŋ lap araino nîŋöm hadal kub auaia u hain ga. Anîg gö nîŋöl gun, hagno, “Yîgön pro auab rö, ñîg magîb pro bad u udun, ñîg magîb kub mîgan u ud lun,” a gun, uŋham yabîl ud lîno.

¹⁷ Ñîg magîb pro bad u ud lî aij göm, ñîg magîb kub u pa jö gî nab rö löp, a göm, ñîg magîb gau nîbö gau nîbö nagî adîkôm, tîp gî lî pîdöŋ gîla. Pen, “Yîgön kub auab i, ñîg magîb hon u dam kabö kuŋup Södîs a gîmidal gau amöm, kabö kuŋup naj u bîŋîŋ gö, naj gî nab,” a göm, sel adîkla u hubîk yulö, anîŋîŋ gö pîŋîŋ göl gî arno.

¹⁸ Yîgön kub u apöl gî mîdeia u me, ruö ñîg magîb u pîta gaŋ, a göm, wim wañîb nan gau ud ñîg yula.

¹⁹ Ruö u, u rö nöp, yîgön ud nöp mîdeia u me, nan nîhön nîhön ñîg magîb mîd aij gaŋ a göm raul mîgan lîlö mîdeia u, magöŋhalö nîŋebir ud ñîg yaŋ yula.

²⁰ Pen hon pör pör sîdö gapî gau nîŋmîdagun, wasö. Yîgön u anîg göl udöl nöp mîdeia u me, gasî ap nîŋun, hagno, “Ram mînöŋ ap aragnabun; um haknabun,” a gun, gasî nîŋno.

²¹ Pen mîlö padö kale nan magö ñîŋmîdagal. Hainö Pol mîdeila aŋ au urakôm haga, “Bî gai i, manö yad hagnö u nîŋbep rö, hon airan Krir nöp mîdun, wim wañîb nan gau ud ñîg yaŋ yuagbnop.

²² Pen yad kalöp hagabin, uri gasî iru nîŋagmîm; gasî halö mîdaimîm. Hon ap umagnabun. Ñîg magîb u nöp böŋ nöp naj gî nab.

²³ Yad God nîp wög gî ñeb bî nîpe mîdpin u me, mîñî sîb yaŋ God ejol nîpe ap yuö, apöm yad mîdajîŋ söl au apöm yîp hagöp,

²⁴ ‘Pol, ne pîŋîŋ gagmön! Mîdmön, bî kub Sisa mîdöp au ammön, manö kub nîŋnabön. Pen nîbi bî ñîg magîb raul mîgan mîdpal gau, God kalîp u rö nöp abad mîdö umagnaböl. God

* 27:24: Ap 23:11

nipe nöp mög niñöm, kamiñ m+dep magö kale u nape ñöb,' a göp. *

25 An+u, b+ gai i, kale p+ñ+ñ gagmim; gasi halö m+daimim. Yad niñbin, God niñ n+ñ udpin u, nipe hagöp rö nöp g+inab.

26 Pen hon am am, ram m+inöñ ñ+g r+ib gus ga airan ap arno, ñ+g mag+ib kabö ku+up b+in+ñ g+ p+idöñ g+inab," a ga. *

Ñ+g mag+ib böñ nöp naij ga

27 Pen y+gön u han+ip an+g göl ud dam dam ñ+n unbö s+idun böñ dan ara niñöm s+ibön yan me, ñ+g solwara Edriadik, a gal u, an au amöl gun, b+ ñ+g mag+ib wög g+m+idal gau, gasi ap niñöm, söl ram m+inöñ ap apjaknabun rö löp, a g+la.

28 Kale gasi an+bu niñöm, kabö ku+up söl söl m+idöp aka göm, nan ñ+g li niñbal ap löm niñla m+ilö kub kub 40 mida m+deia. Yöp pro pro magö ap amöm, nan an+bu kuöyan löm niñla 30 mida m+deia.

29 An+g gö, hon kabö kub halai adö au arun rö löp, a göm, p+ñ+ñ göm, aga m+ihau m+ihau yula niñöm, ñ+g mag+ib p+idöñ ga. P+idöñ gö niñöl g+, God niñ sabe göm hagla, "Ram y+ñ+id ruöm s+idö lan," a g+la.

30 Pen b+ ñ+g mag+ib wög g+m+idal gau, ram m+inöñ ñ+g r+ib gus ga airan an+bu yöp söl an+u au arn+g, niñbi b+ gau niñ m+deila rö, piral wai ñöm, hagla, "Ñ+g mag+ib pro u dam ñ+g mag+ib nab+c lau adö yuun, aga r+imnap halö yuun," a g+la.

31 Kale piral an+g g+ilö niñöl g+, Pol niñöm, Julias ami b+ nipe gau aip kal+ip haga, "B+ ñ+g mag+ib wög gaböl i, kale ñ+g mag+ib pro u udöm p+in+ñ g+ areinaböl u, kale magöñhalö um haknabim," a ga.

32 Pol an+g hagö, ami b+ gau, ñ+g mag+ib ñ+g yan yun+g geila nag+ u, böñ nöp r+ib g+ dö g+ yulö, ñ+g an yan luga.

33 Pen ram run+g ga magö u, Pol kal+ip haga, "Ñ+n unbö s+idun böñ

dan u gasi iru niñmim, nan magö ñ+ñagmim, y+har+ñ nöp m+idpim.

34 An+u, uri nan r+imnap ñ+ñmim. Wasö u, aige göl g+mim m+deinabim. Niñbi b+ añ+ ap nab+c un añ+ ap lugagnab," a ga.

35 Pol an+g hagöm, bred r+imnap udöm, kale m+deila an au God niñ aij a göm, ud jö göm, nan r+imnap ñ+ñ.

36 Pol nipe ñ+ñö niñöl göm, kale u rö nöp hibur aij gö, nan r+imnap ud ñ+ñla.

37 Hon söl ñ+n juöl unbö s+idun böñ dan (276) niñbi b+ ñ+g mag+ib m+igan an+bu m+idaino.

38 Pen nan ñ+ñ p+s gun, ñ+g mag+ib p+ta gan, a gun, wid m+deia gau ud ñ+g yan yuno.

39 Ram ruö niñöl gun, ram m+inöñ an+bu niñno. Pen b+ ñ+g mag+ib wög g+m+idal gau ram m+inöñ an+bu niñhön, a göm, niñagla. Pen kale niñla, ñ+g solwara laj+ñ waj hak ara u, kabö ku+up aij nöp m+deia lau u me, hagla, "Ñ+g mag+ib adö an+bu kabö rö arnabun," a g+la.

40 An+u, ñ+g mag+ib aga yula nag+ gau böñ nöp r+ib g+ dö göm, ñ+g mag+ib böñ böñ li+la s+idia m+ihau hub+k paliöm, sel kub u hub+k li+la u, kauyan dap ran ad+köm, hadla.

41 Am am me, ñ+g mag+ib mulu ad+ñ u, kabö ku+up adö u b+in+ñ göm, paköl g+ p+idöñ ga. An+g göl paköl g+ p+idöñ gö, ñ+g solwara u ral apöm, ñ+g mag+ib himgan ad+ñ böñ nöp pa jö ma jö g+ ud ara.

42 An+g gö, ami b+ r+imnap apöm, b+ kub kale Julias niñ hagla, "Ñ+g mag+ib i naij gab. B+ nag+man gau p+ñ+ñ g+ arlö, han+ip hag g+inaböl. An+u, kal+ip al pak lun," a g+la.

43 An+g hagla u pen Julias, Pol niñ gasi niñöm, kal+ip wasö göm, haga, "B+ ñ+g u+an p+rik niñbal gau nöd ñ+g u+an p+rik aröl.

44 Hainö b+ ñ+g u+an p+rik niñagpal gau, mab po naböñ naböñ gau udöm, ud s+is+ löm aröl," a ga. Hagö, haga

* 27:26: Ap 28:1

rö nöp gino. Bi ap ñig ñinagno; magöjhalö kamij arno.

28

Pol ram minöj Molda am mideia

¹ Pen hon ram minöj ñig rib gus ga anibu arno, nibi bi anib gau mideila gau hanip hagla, "Ram minöj i Molda," a gila.

² Anig hagöm, hanip udöm gi aij gila. Hanip möj al kila ga rö, hanip ud aij göm, mab dap laulö, mali aij gino. *

³ Pol pen am mab lö lö rimnap ihu dapöm lauö ninöl gi, hauat ap mab lö lö daueia anib au mideia u me, piböj gö, ap ranöm Pol nip ñimagö kid u hau ij halö la.

⁴ Anig gö, nibi bi ram minöj anibu mideila gau ninöm, kale ke hagla, "Bi nagiman i gi naj göp rö kamij arnim rö lagöp. Ñig solwara an au midöm, ñig magib u naj gö umagöp u pen miñi umnab," a gila.

⁵ Anig hagla u pen Pol ñimagö nipe u pipal pakö, hauat anibu lugöm, ñöl ina. Pen Pol nip nan ap gaga. *

⁶ Anig gö, nibi bi anib gau kale ke hagla, "Bi i nip hauat hauöp u hu ginim aka hu gagö yinid umnim," a göm, rapin nöp nin mideila. Pen anig gi nin midlö, nip nan ap gaga, wasö. Kale ninöm, hagla, "Bi anibu bi yabit ap wasö; nipe god ap," a gila. *

⁷ Pen bi kub ram minöj anibu abad mideia u hib nipe u Pablias. Ram minöj nipe u söl anib au mideia u me, hanip dam ram nipe u amun, ñin mihau niganj abad mid aij yabit ga.

⁸ Bi kub anibu nap nipe u han romanj nipe u mab rö inöm, hib yuö göm, um mideia. Pen Pol nipe Pablias nap nip ninöm, God nip sabe göm, nip ñimagö lö ninöl gi, nan ga anibu böj nöp kamij la.

⁹ Anig gö me, nibi bi ram minöj anibu nan ga gau aulö ninöl gi, Pol

nipe God nip sabe gö, kalip kamij la.

¹⁰ Pol anig gö me, hanip abad mid aij yabit göm, ñig magib udun arnig gaino ñin u, nan ninön ninön midageia gau hanip halöwato ñila.

Pol daun kub Rom amjaka

¹¹ Pen ram minöj anibu, ñig magib Aleksadria nibö ap, u rö nöp ap mideia. Ñig magib anibu hib nipe u "Ñi Ramö" a gila. Ñin anibu yigön kub udep ñin u aua u me, arep rö lagö, anib au mideia. Hon abe ram minöj anibu midno, rakin mihau niganj luga.

¹² Pen yigön kub auagep ñin u, ñig magib Ñi Ramö anibu amun, daun kub Sairakius amjak pidöj gino. Amjak pidöj gun, ñin mihau niganj anib au midaino.

¹³ Ñig magib anibu nöp udun, Sairakius arö gun, daun kub Regium arno. Ruö yigön kub ap jöl adö apöm, ñig magib u udöm, yinid arö me, ñin mihöp nöp ñig an au midun, Pudiolai daun amjak pidöj gino.

¹⁴ Ram minöj anibu nibi bi Jisas nip nin udla rimnap mideila u me, hanip hagla, "Hon aip midmim, armim," a gila. Hageila, kalip aip ñin unbö mudun jin midun, "Rom arun," a gun, hadno.

¹⁵ Pen Rom nibi bi Jisas nip nin udla gau, "Pol bi gau aunabol," a gilö, ninöm, rimnap ap hanip Apias Maker an u nable pakla rö, rimnap ap hanip Ram Haneb Mihau Niganj mideia ram minöj u nable pakla. Pol kalip ninö, hibur nipe aij gö, God nip aij a ga.

¹⁶ Pen hon am Rom midaino, gapman bi kub u Pol nip haga, "Ram ne ap ke hanmön," a ga. Anig hagö, Pol nipe ram ap ulhai ninöm han midö ninöl gi, ami bi ap nip abad mideia.

Pol Jisas manö aij u daun kub Rom au hagña

¹⁷ Pol ñin mihau niganj midöm, Juda bi kub ram minöj anibu

* 28:2: 2Ko 11:27 * 28:5: Mak 16:18 * 28:6: Ap 14:11

mideila gau kalip wiñ alö, ap magum geila, haga, “Mam bi. Yad nibi bi hon gau nan naij ap gagem, apis bac bi manö hagla u rib juagin u pen Juda bi kub Jerusalem nibö gau yip ud sisi löm, dam Rom gapman bi kub anib gau kalip ñila.

18-19 Rom gapman bi gau yip manö kub hagöm niñla manö it ap midageia. Yip al pak löl rö laga. Anib u, yip, hubik yuun, a göm, niñla u pen Juda kai mideila gau klö yabit göm, yip kauyan manö kub hagla. Anig gailö me, yad hagnö, ‘Sisa nipe ke manö yad u niñnab,’ a ginö. Pen yad nibi bi yad Juda gau kalip manö ap hagnig auagin. *

20 Pen hon Juda kai Bi Kub nip gasi halö abad midpun manö aij nipe u nöp hag ñinö, yip nag libal i. Manö anibu hagnig me kalöp wiñ alnö aubim,” a ga. *

21 Pol anig hageia, nip pen hagla, “Bi ram minöñ Judia nibö anib gau, i apöm aka köp ñilö auö, manö naij rimnap nöp haglö, niñagpun.

22 Pen hon niñbun, Juda nibi bi gau gau magöñhalö hagpal, ‘Nibi bi gasi ne niñban rö niñbal gau, nibi bi aij wasö,’ a gipal. Anib u, ne manö ne ke hagö, hon ke niñun,” a gila. *

23 Pen kale anig hagöm, ñin ap manö hagnabun, a göm, hag la. Ñin hag la anibu nöp, nibi bi nöd aula rö wasö, nibi bi iru yabit nöp Pol mideia ram u sib halö nöp ap magum gila. Anig göm, ap magum gilo niñöl gi, Pol nipe, God nibi bi udnig göm, Ni nipe hag yuö, Kiñ rö aua manö u hag ñinig, Mosi abe, bi God manö hagep bi gau abe, hadame nöp Jisas anig anig göm ginab, a göm, kalikliñ rikla manö u kalip hag ña. Jisas manö u hagnö niñlan, a göm, Pol manö anibu hag midö niñöl göm, sidö wad ara.

24 Pen manö haga anibu, rimnap haga rö niñ udla pen rimnap niñ udagla.

25 Pol nibi bi niñ udagla gau kalip haga, “Hadame nöp Ana Ut nipe Aisaia nip go? lö, apis bac kale gau kalip manö niñö yabit haga.

26 Manö anibu Aisaia nipe God Manö adiñ ap kalikliñ riköm haga, ‘Juda nibi bi gau kalip ammön hagmön, “Manö hagnaböl niñnabim u pen manö hagöp u, a gimim, niñagnabim.

Amgö niñnabim u pen nan ap niñagnabim.

27 Nibi bi gai i manö yad hagpin u kalip iru gö niñagpal.

God Manö niñno, hanip gö, nibi bi nipe midaiun rö löp a göm, rimid pit göm, amgö ju göm nöp midpal,” a gimön,’ a ga.

28 “Anib u, Juda nibi bi gai i niñim! Kale Juda kai, God manö aij u arö gipim rö, nipe hagö, manö aij anibu Juda nibi bi wasö migam rimnap arnab niñöm kale manö anibu udnaböl,” a ga.

29 Pol kalip manö anibu hag pis gö niñöl göm, Juda nibi bi gau kale ke amöl gi, pen hagö pen hagö göl gi arla.

30 Pen Pol daun kub Rom han midmidöp ram u rauöl gi han mideia, mi mihöp ina. Nibi bi nip niñnig aueila gau kalip magöñhalö hag wihai udöm, ud aij ga.

31 Nibi bi nip aula gau, God nibi bi udnig göm, Ni nipe hag yuö, Kiñ rö aua manö u kalip hag ñöm, Bi Kub Jisas Krais manö aij u hag ñöm, gimidöp. Nipe anig geia, Rom gapman bi kub gau nip hag gagla u me, nibi bi gau kalip manö klö gi hagöm, kabö göl nöp hag ñimidöp.

* 28:18-19: Ap 25:11; 26:31

* 28:20: Ap 26:6-7

* 28:22: Ap 24:14

Rom Pol Rom n̄bi b̄i kal̄p k̄öp kal̄i k̄liñ r̄ika

Pol Rom n̄bi b̄i kal̄p k̄öp kal̄i k̄liñ r̄ika

¹ Yad Pol. Krais Jisas wög gi ñeb b̄i n̄ipe m̄idpin. God ȳip hag lö, Krais Jisas manö aij ud arep b̄i ap m̄idpin. God n̄ipe ȳip udö, God manö aij u ud ajm̄idin. *

² Pen manö aij an̄bu, God hadame nöp b̄i manö hagep n̄ipe gau kal̄p hagö, kale God Manö u Manö U† u kal̄i k̄liñ r̄iköm hagla rö nöp ga. *

³ Manö U† kal̄i k̄liñ r̄iköm hagla an̄bu, kale God Ñ̄i n̄ipe manö u nöp hagla. Ram m̄inöñ if i lau u, b̄i ne Depid r̄ikö, r̄ik dam dap̄il göm, n̄ip yag daula.

⁴ Pen n̄ipe ke God, n̄ipe ke u† yab̄i† u, n̄ipe umöm uraka u me, k̄tö ke yab̄i† an̄bu n̄inun n̄inbun, n̄ipe God Ñ̄i n̄ipe yab̄i†, B̄i Kub hon Jisas Krais.

⁵ Jisas Krais ȳip mög n̄inöm ud aij ga. Jisas Krais hib n̄ipe adö arañ, a göm, God b̄i gau abe ȳip abe hag löm haga, kale m̄inöñ naböñ gau r̄igon r̄igon n̄ibi b̄i magöñhalö yab̄i† kal̄p Jisas manö aij hag ñ̄ibe, kale manö aij an̄bu n̄in udöm, hagöp rö nöp göl, a ga. *

⁶ Pen kale Rom n̄ibi b̄i m̄idpim au, God kalöp u rö nöp Jisas Krais n̄ibi b̄i n̄ipe ke hag la.

⁷ An̄b u, kalöp Rom kai, God, n̄ibi b̄i yad m̄ideilan, a göm ud m̄idmagö yab̄i† löp gau, kalöp k̄öp i kal̄i k̄liñ r̄ikabin. Bapi God, B̄i Kub Jisas Krais, kalöp ud aij ḡimil, abad m̄id aij ḡilö me, kale agam̄ij m̄id aij ḡimim. *

Pol daun kub Rom arnam, a göm, gasi u n̄ija

⁸ Manö nöd hagn̄ig gabin u, kale Jisas Krais n̄in udpim u, n̄ibi b̄i ram

m̄inöñ go† adsagö gau magöñhalö aiud an̄bu n̄inöm haglö arab. An̄b u, yad Jisas Krais n̄ip sabe gem, God n̄ip aij a gabin.

⁹⁻¹⁰ Yad God Ñ̄i n̄ipe manö aij u, gasi añ† u nöp n̄inem k̄tö gem, hag ñ̄i ajem, God n̄ip wög ḡim̄idin. God n̄ipe n̄inöb, yad n̄ip sabe gem, pör nöp hib kale hagabin. God n̄ipe adan hiikö, kale m̄idpim au am n̄inabin, a gem, n̄ip sabe gabin. *

¹¹ Jisas manö aij n̄ipe r̄imnap kalöp hag ñ̄inö, God Ana n̄ipe ana kalöp nan aij ap ñö, ana kalöp an̄ dan p̄idöñ m̄idaimim, a gem, kale m̄idpim au am n̄inam a gem gasi u pör n̄inabin.

¹² Pen adö an̄bu nöp wasö. Yad aunabin u, yad Jisas Krais n̄in udpin rö n̄inmim, kale ana kalöp an̄ dan p̄idöñ udmim, Jisas Krais n̄ip n̄in ud p̄idöñ yab̄i† ḡinabim. Pen an̄ig unbö rö, kale Jisas Krais n̄in udpim rö n̄inem, yad u rö nöp ana yad an̄ dan p̄idöñ udem, Jisas Krais n̄ip n̄in ud p̄idöñ yab̄i† ḡinabin.

¹³ Añ mam b̄i. Yad kalöp am n̄inam, a gem, gasi u pör n̄inm̄idin u pen adan m̄idageia. Amem, Jisas Krais manö aij u hag ñ̄inö, kale manö aij u n̄inmim, hagöp rö nöp n̄in udmim, Jisas Krais n̄ip n̄in udpe, n̄ipe kalöp ud asik yun̄im, a gi gasi n̄inbin. M̄inöñ naböñ ke ke gau, n̄ibi b̄i r̄imnap an̄ kal̄p gau ḡinö rö, am an̄ kalöp au u rö nöp ḡibnep. *

¹⁴ Pen Jisas Krais ȳip ud kam̄in yua u me, yad gasi n̄inbin yad nan naböñ m̄idöp. Yad n̄ibi b̄i gau manö aij n̄ipe u hag ñ̄inam. Grik n̄ibi b̄i gau abe, Grik n̄ibi b̄i wasö gau abe, n̄ibi b̄i kal̄i k̄liñ n̄inbal gau abe, n̄ibi b̄i kal̄i k̄liñ n̄inagpal gau abe, kal̄p magöñhalö manö aij n̄ipe u hag ñ̄inam, a gem, gasi u n̄inbin.

¹⁵ An̄b u me, yad kale daun kub Rom m̄idpim gau u rö nöp, am Jisas manö aij u kalöp hag ñ̄inam, a gem, gasi añ† u nöp n̄inabin.

* 1:1: Ap 9:15 * 1:2: Ro 16:25-26 * 1:5: Ap 26:16-18; Gal 2:7-9 * 1:7: Nab 6:25-26 * 1:9-10: Ap 19:21; Ro 15:23 * 1:13: Ap 19:21

16 Jisas Krajs manö aij nipe u God pidön halö hagab u me, nibi bi manö anibu niñ udeinaböl u, manö aij anibu kalip ud asik yunab; Juda nibi bi gau abe, Juda nibi bi wasö gau abe, kalip magörhalö ud asik yunab. Anib u, yad Jisas manö aij nipe u gasi niñem, gasi halö nöp midpin. *

17 Jisas manö aij u niñun niñbun, God nipe aigöl göm nibi bi nan si nan naj gipal gau kalip nibi bi aij, a ginab. Nibi bi gau kale gi aij gipal u niñöm, God kale nibi bi kamij aij, a gagnab; kale Jisas manö aij u niñ udpal u niñöm, kale nibi bi kamij aij, a ginab. Adö anibu nöp, God Manö kalikliñ riköm hagla, "Nibi bi God Manö hagöp rö niñ udnaböl gau, God kalip nibi bi aij, a gö, kale kamij yöl mideinaböl," a ga. *

Nibi bi Jisas Krajs nip niñ udagnaböl gau manö kub niñnaböl

18 Nibi bi God Manö niñö niñblap u pen nibi bi rimnap God nip gasi niñagöm, gi naj göm, God Manö niñö u pañu gipal. Anib u me, God nipe kal göm, kalip manö kub hagnig gab.

19 God nipe aigale Bi rö midöp, nipe ke waiö lö niñbal. *

20 Nipe hadame dagol gau minön nabön gi la ñin u rikö, nipe God klö halö yabit pör pör midöp u waiö midö niñbal. God nipe nan nihön nihön gi la gau nöp niñöm, nipe aigale Bi rö midöp u niñblap. Niñageinaböl u, nan kale. *

21 Anib u, God nip niñbal u pen nip aij, a göm, hib nipe u haglö adö aragöp. Gasi hatöwalö niñöm, hauñ alöm, sibön göp gau rö midpal. *

22 Hon nibi bi gasi aij niñmidun, a gipal u pen kale nibi bi hauñ rö midpal. *

23 God pör midöp u nip hauñ göm, nan yiharij rimnap udöm, nibi bi rö gi löm, wal yaur rö gi löm, haino sara

rö gi löm, nan anib gau, god hon, a göm, sabe gipal. *

24 Anig gälö, God kalip arö gö, kale gasi naj yabit niñöm, nibi si bi si göm, nag naj adö anibu amöm, hañ roman kale ke gi naj gipal.

25 God Manö niñö u arö göm, manö piral niñ udpal. God nan gi la gau nöp sabe göm, nipe nan gi la gau nöp hib haglö adö aröp. Pen God nan magörhalö gi la u, hib nipe haglö adö arböp. Hib nipe nöp pör pör nöp hagno adö aran. Anib unbö rö aij.

26 Kale anig göl gi naj yabit geila u me, God kalip arö gö, nan nable yabit göp adö u nöp gimidal. Nibi gau, bi kabö göl ud midöl rö arö göm, nibi rimnap aip nag naj adö rimnap gipal.

27 Bi gau u rö nöp, nibi kabö göl ud midöl rö arö göm, bi ap bi ap nip niñö mab rö inö, bi gau kale ke nöp gi naj yabit gipal. Anig göm pen ilön udpal. *

28 Hainö God manö niñagnabun, a göm, gasi niñla u me, God kalip arö gö, nan naj nan gagep kalip midmagö pitu göp gau nöp gipal.

29 Pen kalip nan naj gep adö u gasi añi u nöp lö, kale naj yabit nöp göl göm, nan gau hon nöp midan, a göm, gasi u niñöl göm, hatöwalö gi naj göl göm, gipal. Nibi bi nan aij kale gau yad rö lagöp a göm, gasi naj niñöm, wip alöm, pen pen göm, piral hagöm, gasi naj nöp niñbal. Pen, nöp hagöp yip hagöp, a göm,

30 nibi bi hag juöm, God nip mulu kal niñöm, nibi bi hag pro göm, hanip nöp nibi bi kub, a gi niñlan, a göm, hib kale u ke dap ranbal. Gasi hain nibö adö rimnap niñun gi naj gun, a göm, gasi kale anibu nöp niñbal. Nime nap manö hagpal u rib jubal.

31 Kale gasi rimid lagöp. Manö ke hag libal adö u hain gagpal. Ni pai amilip apilip kale ke gau midmagö

* 1:16: Mak 8:38; 1Ko 1:18-24; Ap 13:46 * 1:17: Ro 3:21-22; Hab 2:4 * 1:19: Ap 14:15-17; 17:24-28

* 1:20: Job 12:7-9; Sam 19:1 * 1:21: Ep 4:17-18 * 1:22: Jer 10:14 1Ko 1:20 * 1:23: Dud 4:15-19;

Sam 106:20 * 1:27: Lep 18:22; 20:13; 1Ko 6:9

lagpal. Nibi bi rimnap niŋlö, mög gagöp.

³² Giŋpal anibu, God wasö gö ilön kub udep u niŋbal u pen kale ke göm aka nibi bi rimnap aip göm, u gi aij gabun, a giŋpal.

2

God manö kub hagöm, manö kabö göl nöŋ ud asiŋknab

¹ Pen kale nibi bi rimnap kalip hag jumim hagnabim, “Nibi bi gau niŋhön giŋg nan si nan naj giŋpal,” a giŋnabim u pen kale ke u rö nöŋ giŋpim u me, God niŋjöm kalöp manö kub hageinab u, kale abe manö pen hagnabim rö lagnab. *

² Hon niŋbun, God niŋpe manö niŋjöm nöŋ hagöp. Anib u, nibi bi anig unbö rö giŋnaböl gau, kalip manö kub hagnab u, manö kabö göl nöŋ hagnab.

³ Nibi bi nan si nan naj giŋpal gau, a giŋmim, hag junabim u pen kale ke u rö nöŋ giŋpim. Anib u, kale gasi niŋhön niŋbim? God hanip manö kub hagnab a giŋmim niŋbim aka?

⁴ God bi aij, kalöp nibi bi pör mög yabiŋ niŋjöm, agamij hain rik damöm, yiŋid kal gagöp u niŋbe, niŋpe bi yiŋharin ap rö löp ar? Pen niŋjim! Niŋpe agamij hain rik midöp u, yad yiŋid kal juageinabin, kale nan si nan naj giŋpal gau, niŋhön giŋg anig giŋpun a göm, arö göl, a göm, agamij hain rik midöp. *

⁵ Pen God agamij hain rik midöm yiŋid kal gagöp u, kale nan si nan naj giŋpim u, niŋhön giŋg anig giŋpun, a giŋmim, arö gagpim. Kale manö niŋpe ji niŋmim, nan si nan naj giŋpim gau nöŋ göl gi midpim. Anib u, God nibi bi giŋnaböl giŋnaböl rö niŋjöm, manö kub hagnab niŋn u, kale manö kub yabiŋ niŋnabim. Niŋn anibu, niŋpe manö kub hagöm, kabö rö nöŋ hagnab u, waiö niŋnaböl. Nan si nan naj giŋpim u, niŋpe niŋjöm kal göm kalöp ilön pen niŋnab.

* **2:1:** Mad 7:1-2; Jon 8:7 * **2:4:** Ep 1:7; 2Pi 3:15

* **2:8:** 2De 1:8 * **2:14:** Ap 10:35

⁶ “Nibi bi aniŋ aniŋ giŋnaböl giŋnaböl rö niŋjöm, God kalip u rö nöŋ aniŋ aniŋ pen niŋnab.” *

⁷ Niŋn anibu nibi bi an, God hanip mailö aij niŋpe niŋjöm, manö aij hagöm, kamij pör middep magö u niŋnab, a göm, nibi bi rimnap kalip pör pör gi aij giŋpal gau, God kalip kamij pör middep magö u niŋnab.

⁸ Pen nibi bi an an, nan haŋ roman kale ke nöŋ gasi niŋjöm, nagij aij adö anibu ji niŋjöm, nagij naj adö u arnaböl gau, God kalip niŋjöm mulu yabiŋ lugö, kal juöm, ilön kub yabiŋ niŋnab. *

⁹ Pen Juda nibi bi gau abe, Juda nibi bi wasö gau abe, nagij naj adö u geinaböl u, God kalip hagö, kale magöŋhalö uŋham midöl göm, gasi midöl yabiŋ löl göm, gi midenaböl.

¹⁰ Pen Juda nibi bi gau abe, Juda nibi bi wasö gau abe, gi aij geinaböl u, God kalip magöŋhalö mailö aij niŋpe niŋjöm, manö aij hagöm, ud aij gö, mid aij giŋnaböl.

¹¹ Niŋhön giŋg: God niŋpe böŋ lap aka böŋ lap aragnab. Kabö göl nöŋ niŋjöm, nibi bi gau kalip ud asiŋ ke ke linab.

¹² Juda nibi bi wasö gau, lo Mosiŋ haga niŋagal gau, nan si nan naj geinaböl u, lo manö niŋagal u pen kale ram minöŋ naj arnaböl. Pen nibi bi lo Mosiŋ haga niŋbal gau, nan si nan naj geinaböl u, God lo manö anibu udöm, kalip manö kub hagnab.

¹³ Nibi bi lo manö niŋmidal gau, God kalip, nibi bi aij yad, a göm hagnab. Nibi bi lo manö hagöp rö nöŋ giŋnaböl gau nöŋ, God kalip, nibi bi aij yad, a giŋnab.

¹⁴ Juda nibi bi wasö gau lo Mosiŋ haga niŋagal. Pen kale gasi kale ke niŋjöm, lo manö hagöp rö geinaböl u, gasi magö kale ke lo rö midöp. *

¹⁵ Kale anig göl gasi niŋjöm giŋpal u me, hon niŋjun niŋbun, lo manö u an kale dan midöp. Niŋn rimnap

* **2:6:** Sam 62:12; Pro 24:12; Mad 16:27; 2Ko 5:10

gɪ damöm, aŋ kale yaŋ, “Gɪ najj gabun,” a göm nɪŋbal. Pen ñɪn rɪmnap gɪ damöm, aŋ kale yaŋ, “Gɪ aij gabun,” a göm nɪŋbal.

16 Jisas Kraiss manö aij hag ñɪ aɟmɪdin u hagab, manö kub hagep ñɪn u, God Jisas Kraiss nɪp hagö, nɪbi bɪ nan si nan najj pi göl gɪpal gau hag hiɪk waiö lö, nɪpe gasɪ magö kale ke mɪdmagö aŋ kale daŋ nɪhön nɪhön hagöp u nɪŋöm, kalɪp manö kub hagnab.

God nɪpe lo manö hanɪp ña u me, hon Juda kai nɪbi bɪ nɪpe ke yabɪ mɪdpun, a gɪla

17 Pen kale Juda nɪbi bɪ gau, hib kale ke dap ranöl gɪ hagepim, “God nɪpe lo manö hanɪp ña u me, nɪbi bɪ nɪpe ke yabɪ mɪdpun.

18 Hon lo manö nɪŋbun u me, nagɪ adö anɪbu aij, nagɪ adö anɪbu najj, a gɪ gasɪ nɪŋun, God nɪp aij göp adö u nöp gɪpun,” a gɪpim.

19 Pen manö adö ap hagepim, “Nɪbi bɪ nɪŋaɟpal gau kalɪp hag ñɪ aij gun, nɪbi bɪ amgö we gö sɪbön göp rö mɪdpal gau kalɪp hag ñɪ aij gun,

20 nɪbi bɪ lo manö nɪŋaɟpal gau kalɪp hag ñɪ aij gun, ñɪ pai pro gau kalɪp hag ñɪ aij gun gɪpun,” a gɪpim. Hagepim anɪbu hagepim, “God nɪpe lo manö hanɪp ña u me, gasɪ aij magöŋhalö abe, gasɪ nɪŋö magöŋhalö abe hadö nɪŋbun,” a gɪpim. *

21 Kale lo manö u nɪŋmim, nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪbim u pen manö nɪbi bɪ gau hag ñɪbim rö kale ke gagepim. Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hagepim, “Nan si udagmim,” a gɪpim u pen kale ke nan si udpim aka? *

22 Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hagepim, “Nɪbi si bɪ si gagmim,” a gɪpim u pen kale ke anɪg gɪpim aka? Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hagepim, “Nan halöwatö gau God rö sabe gagmim,” a gɪpim u pen ram sabe gɪpal mɪgan anɪb gau ammim, nan dap libal gau rɪmnap si udpim aka?

23 Hib kale u ke dap ran lɪmim hagepim, “God lo u hanɪp Juda nɪbi bɪ ña,” a gɪpim u pen manö nɪpe u rɪb jubim rö, hib nɪpe u rö nöp hag jubim aka?

24 Gɪ najj gɪpim anɪbu, bɪ ap nöd God Manö kalɪ kɪñ rɪköm haga rö nöp gɪpim. Nɪpe haga,

“Kale Juda nɪbi bɪ, God lo manö nɪŋbun a gɪpim u

pen kale ke mɪd aij gagepim rö, Juda nɪbi bɪ wasö gau,

God nɪp hag jubal,” a ga. *

25 Kale Juda kai, God nɪbi bɪ nɪpe mɪdaiun, a gɪmim, ñɪ gau yag dapim, pör pör waŋ hañ rɪb gɪ dö gɪpim. Pen lo manö nɪpe u rɪb jumim, ke nɪŋnabim rö gɪnabim u, nɪbi bɪ yɪharɪŋ ñɪ waŋ hañ rɪb gɪ dö gagal rö u mɪdnabim.

26 Anɪb unbö rö, nɪbi bɪ au Juda wasö, ñɪ hañ rɪb gɪ dö gagal gau, lo manö hagöp rö geinaböl u, God kalɪp nɪbi bɪ ñɪ hañ rɪb gɪ dö gɪpal u rö nɪŋnab. *

27 Juda nɪbi bɪ wasö, ñɪ hañ rɪb gɪ dö gagal gau, lo manö hagöp rö gɪpal. Pen kale Juda kai, Mosɪs lo kalɪ kɪñ rɪka u udmim, ñɪ hañ rɪb gɪ dö gɪpim u pen lo manö rɪb jubim u me, kalöp manö kub mɪdeinab.

28 Hon nɪbi bɪ rɪmnap hagepun, nɪbi bɪ ñɪ hañ rɪb gɪ dö gɪpal gau nöp Juda nɪbi bɪ kabö göl, a gɪpun u pen u manö nɪŋö hagepun. Nɪbi bɪ an an kale Juda nɪbi bɪ kabö göl mɪdpal? Hañ roman nöp nɪŋun, Juda nɪbi bɪ aka Juda nɪbi bɪ wasö, gun, hagepim.

29 Juda nɪbi bɪ kabö göl gau, aŋ kale daŋ nɪŋun hagnabun, bɪ anɪbi nɪpe Juda nɪbö kabö göl, a gɪnabun. Mɪdmagö nɪpe u hañ rɪb gɪ dö gɪ mɪdöp nɪŋnabun u, bɪ u bɪ Juda kabö göl, nɪbi u nɪbi Juda kabö göl, a gɪnabun. Lo Mosɪs kalɪ kɪñ rɪka u gö, mɪdmagö kale au hañ rɪb gɪ dö gagep; God Ana nɪpe nöp mɪdmagö kale au hañ rɪb gɪ dö gɪnab. Nɪbi bɪ mɪdmagö kale unbö rö mɪdöp gau,

* 2:20: 2Di 3:5 * 2:21: Mad 23:3-4 * 2:24: Ais 52:5 * 2:26: Gal 5:6 * 2:29: Dud 30:6; Kol 2:11

nibi bi gau kalip niñlö hib midagöp,
pen God niñö hib midöp. *

3

God hagab rö nöp gab

¹ Anig hagabin u, bi ap hagnab,
“Juda nibi bi wasö, hañ rib gi dö ga-
gal rö midaibnop aij giböp,” a ginab
u pen adö anibu hagagin.

² Juda nibi bi midpun u aij yabit
midpun. Manö yad ke nibi bi
rimnap kalip hag ñöl, a göm, God
hanip Juda nibi bi nöp manö aij nipe
ña.

³ Pen Juda nibi bi rimnap nihi bi
manö klö hagla rö gagla. Anig gila u,
God manö klö kalip haga u arö ginab
aka?

⁴ Wasö yabit, arö gagnab. Nibi
bi gau magöñhalö ñin rimnap pi-
ral hagnaböl, pen God nipe bi niñö
yabit hagöm, hagab rö nöp ginab.
Manö anibu rö God Manö u kali kliñ
riköm hagla,

“God, ne manö kabö göl nöp hagpan
u,
nöp manö rimnap pen hagöl rö
lagöp.

Nöp manö kub hageinaböl u,
manö it ap midageinab,” a ga. *

⁵ “Hon pör pör gi naj ginabun u,
nibi bi rimnap niñöm, God pör pör gi
aij göp u waiö niñaböl. Anib u, God
hanip kal göm manö kub hagnig gab
u aij gagöp,” a ginabun aka? (Pen
manö anibu, nibi bi niñöm hagpal rö
nöp hagabin.)

⁶ Wasö yabit! God nibi bi
magöñhalö manö kub hagnab u, böñ
lap aka böñ lap aragnab; kabö göl
adö u nöp hagnab.

⁷ Pen kale rimnap hagnabim, “Hon
pör pör piral adö rimnap ginabun u,
nibi bi rimnap niñöm, God pör pör
niñö nöp hagöp u waiö niñöm, Bi
mailö halö yabit midöp, a göm, hib
nipe haglö adö arnab. Anib u, niñön
ginig God hanip nibi bi nan si nan
naj gep, a göm, manö kub hagöm,
ilön kub ñinab?” ö ginabim.

⁸ Manö piral anibu rö hagnabim,
hagnabim, “Nan si nan naj u nöp
gino gino, God hanip mög yabit
niñöm, nan si nan naj ke ke iru yabit
ginabun anibu niñöm arö ginab u,
nibi bi gau niñöm, nipe bi aij unbö
ke a göm hib nipe haglö adö arnab,”
a ginabim. Pen nibi bi rimnap yip
ke hag juöl gi, Pol manö anibu rö
hagöp, a gipal. Manö anibu rö yad
hagagin! Piral hagpal rö, God niñö,
kalip manö kub hagöm, pen ilön kub
ñinab.

Nibi bi aij ap midagpun

⁹ Anib u, niñön hagun? God niñö,
hon Juda nibi bi gau mid aij gipun;
Juda nibi bi wasö gau mid aij gagpal,
a gun aka? Wasö! Midö nöp me
hagpin rö, hon nibi bi magöñhalö,
Juda nibi bi gau abe, Juda nibi bi
wasö gau abe, nan si nan naj nagit
adö anibu hanip klö gi tip gi ud
arnig gab. *

¹⁰ Manö anibu rö, God Manö u kali
kliñ riköm hagla,
“Nibi bi pör gi aij ginaböl rö rimnap
midagpal. *

¹¹ Nibi bi, nagit adö anibu aij,
nagit adö anibu naj, a göm
niñbal gau rimnap midagpal.
Nibi bi, ‘God lau adö arun,
nip aip midaiun,’ a gi niñbal gau
rimnap midagpal.

¹² Nibi bi gau magöñhalö God nip arö
göm,
nibi bi naj rö midöm,
nan si nan naj nöp gipal.
Kale magöñhalö unbö rö nöp
gipal.

¹³⁻¹⁴ Añab kale u ado malo göm,
pör piral yabit nöp hagpal.
Rugu migän kale u, wip umö pañu gi
aij gaglö,
haññ naj auöp u rö midöp.
Nibi bi rimnap kalip niñlö mulu
lugö, hag juöm,
manö naj hagpal u, re naj
hauñ rö midpal. *

¹⁵ Kal naj yabit juöm,

* 3:4: Sam 51:4 * 3:9: Ro 1:18-2:24; 3:23 * 3:10: Sam 14:1-3; 53:1-3 * 3:13-14: Sam 5:9; 10:7; 140:3

nibi bi gau kalip ilön ñun,
al pak lun, a göm,

gası u nöp niñöm, *

16 nibi bi gau kalip pör gi naj gılö,
gası iru yabıl nöp niñbal.

17 Nibi bi gau aip midöm,
agamıj mid aij göl rö lagöp.

18 God bi kub niñ midöp, a göm,
piñıñ gagpal,” a gıla. *

19 God lo manö anıbu hanıp Juda
nibi bi nöp ña u me, manö anıbu
magöñhalö hanıp Juda nibi bi hagab.
Anıb u, God manö kub hagnab
ñın u, nibi bi ram minöñ gau
gau magöñhalö manö pen ap hagöl
rö lagnab; kale magöñhalö manö
midėinab.

20 Anıb u, bi ap lo manö hagöp rö
geinab u, God bi anıbu nıp, bi aij
yad, a gagnab. Pen God lo hagöp rö
niñun, hon nan si nan naj gıpun, a
gun niñnabun. *

*Nibi bi Kraıs nıp niñ udpal gau
nöp, kalip nibi bi asıñ midagöp aij
yad, a gınab*

21-22 Anıbu, pen miñi, Mosıs abe,
bi God manö hagep bi gau abe, gınab
a göm, kalı kılñ riköm hagla rö, Jisas
Kraıs hanıp a göm uma u me, nıp niñ
udno, God hanıp hagnab, “Kale nibi
bi aij yad,” a gınab. Pen hon Juda
nibi bi gau abe, Juda nibi bi wasö
gau abe, lo adö u nöp niñun gıno,
anıg hagagnab. *

23 Hon nibi bi magöñhalö nan si
nan naj gıpun rö, God mailö magö
aij nıpe ñöb udun rö lagöp u pen

24 God hanıp mög niñöm, Kraıs
Jisas yuö apöm hanıp rau adog uda
u me, God hanıp nibi bi aij yad a
gınab. *

25 Yad aigöl gem, nibi bi nan si
nan naj gıpal gau kalip nibi bi aij
yad, a gınabin u niñöl, a göm, God
nıpe Kraıs Jisas nıp nan sabe gep rö
minöñ naböñ it i hag yua. God nıpe
nibi bi nan si nan naj nöd gıla gau,
manö kub hagöm, kal juöm, ilön pen

ñöm, böñ nöp al pak liböp u pen nıpe
agamıj hain rik midöm, anıg gaga.
Pen uri Kraıs Jisas nıpe apöm, nibi bi
nan si nan naj gıpal gau magöñhalö
hañ romañ nıpe ke udöm ilön kub
udöm uma. Anıb u me, nibi bi an an,
hagape nıpe nan si nan naj yad kık
gi yuöp, a göm, Jisas niñ udeinaböl
gau, God kalip niñöm kal juöm ilön
pen ap ñagnab.

26 Yad aigöl gem, nibi bi nan si nan
naj gıpal gau kalip nibi bi aij yad,
a gınabin u niñöl, a göm, God nıpe
anıg ga. Manö kub hagem, nan si
nan naj gıpal rö pen ilön u rö nöp
ñınabin, a ga u me, nıpe haga rö nöp
göm, Kraıs Jisas nıp nan sabe gep rö
hag yuö, nibi bi nıp niñ udnaböl gau
kalip nibi bi aij yad a gınab.

27 Anıb u, lo adö u gıno, God hanıp
nibi bi aij yad a göm udö, nibi bi nıpe
midpun, a gun, hib hon ke hagno adö
arnım rö lagöp. Jisas hanıp a göm
uma manö aij u niñ udun me, God
nibi bi nıpe midpun.

28 Anıb u, nibi bi gau lo manö
hagöp rö gıpal, a göm, God kalip nibi
bi aij yad a gagnab. Nibi bi Kraıs
Jisas ga manö aij u niñ udpal, a göm
me, God kalip nibi bi aij yad a gınab.

29 God nıpe hon Juda nibi bi, God
hon nöp wasö; nıpe Juda nibi bi
wasö gau God kale abe midöp. *

30 Nihön gıñig: God nıpe añı u me,
nibi bi ñı hañ rıb gi dö gıpal gau
abe, nibi bi rıb gi dö gagpal gau abe,
kale adan añı u nöp arlö, God kalip
nibi bi aij yad a gınab. Anıb u, kale
magöñhalö Kraıs Jisas ga manö aij
anıbu nöp niñ udöl. *

31 Pen hon Jisas manö aij u niñ
udno, God hanıp nibi bi aij yad a
gınab, a gıpin u, lo manö gau arö
gınabun a gem hagabin, wasö.
Nibi bi Jisas manö aij u niñ udnaböl
gau, kale manö aij anıbu hagöp rö
nöp gılö, lo manö u am pidöñ gınab.
*

* 3:15: Ais 59:7-8 * 3:18: Sam 36:1 * 3:20: Sam 143:2; Ro 7:7; Gal 2:16 * 3:21-22: Gal 2:16

* 3:24: Ro 5:1 * 3:29: Ro 10:12 * 3:30: Dud 6:4; Gal 3:20 * 3:31: Mad 5:17

4

God Ebrahim nɪp bɪ aij yad a ga

¹ Hon Juda nɪbi bɪ, bac itaŋ hon it gɔm rɪkɔ, rɪk amɪl apɪl gɔm, rɪklɔ mɪdpun gau me, bɪ ne Ebrahim. Pen God Ebrahim nɪp uda u, aige gɔm Ebrahim udaŋ

² Ebrahim nɪpe ke nan aij ap gɔ, God ne bɪ aij yad, a gɪbɔp, Ebrahim bɪ gau hagɔm “Yad bɪ aij,” a gɪbɔp. Pen God nɪŋɔb Ebrahim hib nɪpe ke dap raneb it ap mɪdageia.

³ Pen ai gɪnɪg Ebrahim hib nɪpe ke dap ranagbɔp? God Manɔ hagab, “Ebrahim nɪpe God manɔ haga u nɪŋ uda u me, God nɪp ‘Ne bɪ aij yad,’ a ga.” *

⁴ Bɪ ap wɔg gɔm pe udɔm, mani anɪbi yɪharɪŋ uɔpin a gagnab; wɔg gainɔ pen u mani i uɔpin a gɪnab.

⁵ Pen nɪbi bɪ, hon God nɪp klɔ hon ke wɔg geinabun, nɪpe hanɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab, a gɪ gasɪ nɪŋnabɔl gau, God kalɪp nɪbi bɪ aij yad a gagnab. Pen nɪbi bɪ, nan si nan naj gɪpun u pen God nan si nan naj gɪpun anɪbu yɪharɪŋ arɔ gɔm, hanɪp nɪbi bɪ kamɪŋ aij yad a gɪnab nɪŋbal gau, kalɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab.

⁶ Manɔ hagabin i rɔ, Depid u rɔ nɔp hadame nɔp God Manɔ u kalɪ kliŋ rɪkɔm, nɪbi bɪ nan aij ap gagnabɔl pen God kalɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab gau ñiñi lɪnabɔl, a ga. Nɪpe haga,

⁷ “Nɪbi bɪ nan si nan naj gɪpal gau,
God nan si nan naj kale nɪŋɔm
arɔ gɪnab rɔ,
aij gɔ nɪŋɔl gɪ mɪdeinabɔl.
Nɪbi bɪ nan si nan naj gɪpal gau,
God nan si nan naj kale manɔ
kub hagagnab rɔ,
mɪñ mɪñ gɔl gɪ mɪdeinabɔl.

⁸ Nɪbi bɪ nan si nan naj gɪpal gau,
Bɪ Kub nan si nan naj kale lɪk gɪ
yunab rɔ,
ñiñi lɔl gɪ mɪdeinabɔl,” a ga. *

⁹ Depid ñiñi lep magɔ haga u, nɪbi bɪ ñi haŋ rɪb gɪ dɔ gɪpal gau nɔp

manɔ u uɔnabɔl? Wasɔ yabi! Nɪbi bɪ ñi haŋ rɪb gɪ dɔ gagpal gau abe uɔnabɔl. God Manɔ kalɪ kliŋ rɪkɔm hagla adɪŋ anɪbu uri nɔp hagajɪn: “Ebrahim nɪpe God manɔ haga u nɪŋ uda u me, God nɪp, ‘Ne bɪ aij yad,’ a ga.”

¹⁰ Bac itaŋ hon Ebrahim, haŋ rɪb gɪ dɔ gaga ñiŋ u, God manɔ haga u nɪŋ udɔ, God nɪp, “Ne bɪ aij yad,” a ga.

¹¹ “Ebrahim manɔ yad nɪŋ uda u me, yad, ‘Ne bɪ aij yad,’ a gɪpin u, nɪbi bɪ gau nɪŋlaŋ,” a gɔm, hainɔ God hagɔ, Ebrahim haŋ rɪb gɪ dɔ ga. God anɪg ga u nɪŋbun. Anɪb u, nɪbi bɪ ñi haŋ rɪb gɪ dɔ gagɔm, God Manɔ nɪŋ uɔlɔ, kalɪp, “Nɪbi bɪ aij yad,” a gɪnab nɪbi bɪ gau, Ebrahim bac itaŋ kale mɪdɔp. *

¹² Pen nɪbi bɪ ñi haŋ rɪb gɪ dɔ gɪpal pen, Ebrahim haŋ rɪb gɪ dɔ gaga ñiŋ u, God manɔ nɪpe nɪŋ uɔmɪdɔp rɔ, u rɔ nɔp nɪŋ uɔnabɔl nɪbi bɪ gau abe, Ebrahim bac itaŋ kale u rɔ nɔp mɪdɔp.

¹³ Pen Ebrahim lo adɔ gau nɪŋɔm gɔ, God nɪp, “Ne bɪ aij yad,” a gɔm udaga. Ebrahim nɪpe God manɔ haga u nɪŋ uda u me, God nɪp, “Ne bɪ aij yad,” a gɔm, manɔ klɔ nɪŋɔ hagɔm Ebrahim abe ñi pai nɪpe anɪb gau abe kalɪp haga, “Kale ram mɪnɔŋ it i gau gau magɔŋhalɔ uɔnabim,” a ga. *

¹⁴⁻¹⁵ God manɔ klɔ nɪŋɔ haga u, nɪbi bɪ lo adɔ u nɪŋɔm gɪnabɔl gau hagbɔp, God manɔ klɔ nɪŋɔ haga anɪbu nan yɪharɪŋ rɔ lɪbɔp. Nɪhɔn gɪnɪg: nɪbi bɪ lo adɔ u hain gɔm, God nɪbi bɪ nɪpe mɪdeinabun a gɔm nɪŋbal gau, kale magɔŋhalɔ lo manɔ u rɪb junabɔl nɪŋɔm God kal juɔm, manɔ kub hagɔm, pen ilɔn ñiŋnab. God manɔ klɔ nɪŋɔ haga u, nɪbi bɪ lo adɔ u nɪŋɔm gɪnabɔl gau hagbɔp, God manɔ haga nɪŋ uɔpal u nan yɪharɪŋ rɔ lɪbɔp. Ai gɪnɪg: nɪbi bɪ God manɔ haga nɪŋ uɔnabɔl gau

* 4:3: Jen 15:6; Gal 3:6

* 4:8: Sam 32:1-2

* 4:11: Jen 17:10-11

* 4:13: Jen 17:4-6; 22:17-18;

Gal 3:29

nɪŋ aij gagöm, dui gɪnaböl. God manö klö nɪŋö Ebrahim nɪp haga u udagnaböl. *

¹⁶ Anɪb u, hon nɪŋbun, God gɪnabin a göm, manö klö nɪŋö hag la anɪbu, nɪbi bɪ God manö haga nɪŋ udnaböl gau nöp kalɪp haga. Anɪb u, God gasɪ nɪpe ke nɪbi bɪ mög nɪŋöm, yɪharɪŋ ud aij gɪnab u me, Ebrahim ñɪ pai nɪpe gau magöŋhalö God manö klö nɪŋö haga u rö udnaböl. Nɪbi bɪ kalɪp lo manö ña gau abe, nɪbi bɪ Ebrahim rö hañ rɪb gɪ dö gagöm God manö nɪŋ uda rö, nɪŋ udpal gau abe, kale magöŋhalö manö klö nɪŋö haga u nöp udnaböl. Ebrahim nɪpe bac ɪtaŋ hon magöŋhalö mɪdöp me u. *

¹⁷ God Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla, “God Ebrahim nɪp haga, ‘Yad gɪnö, nɪbi bɪ ɪl ke ke iru nöp mɪdpal gau, nöp bac ɪtaŋ hon, a gɪnaböl,’ a ga,” a gɪla. Anɪb u, God amgö ɪlö adö nɪpe u, hon nɪbi bɪ ɪl ke ke gau nɪbö nɪp nɪŋ udpun gau magöŋhalö bac ɪtaŋ Ebrahim ñɪ pai nɪpe yabɪɪ mɪdpun. God nɪpe nɪbi bɪ umbal gau gö, kale urakpal. God nɪpe nöp gö, nan nöd mɪdagmɪdöp u mɪñɪ waielöp. *

Ebrahim God nɪp nɪŋ uda rö nöp gun

¹⁸ Pen Ebrahim mɪtep yabɪɪ löm, ñɪ pai rɪknɪm rö lagö, God nɪp haga, “Ne, ɪl gɪmön, nɪbi bɪ ñɪ pai ne hainö mɪdeinaböl gau, ɪl ke ke iru yabɪɪ mɪdeinabim,” a ga. Anɪg hagö Ebrahim, God manö nɪŋö hagöp, a göm, gasɪ halö mɪdöm me, haga rö nöp me, nɪbi bɪ ñɪ pai nɪpe ɪl ke ke iru yabɪɪ nöp mɪdpal. *

¹⁹ Pen Ebrahim nɪŋa, hañ roman kalpe ber mɪhau bir bir gɪ mɪhau luga. Ebrahim mɪ nɪpe söl ñɪn juöl unbö mamɪd laŋ (100) ara u me, ñɪ pai rɪkep rö laga. Nɪbin nɪpe Sera u rö nöp mɪtep yabɪɪ la, ñɪ pai rɪkep rö laga. Pen nɪpe God manö nɪp haga

u nɪŋ ud pɪdöŋ gɪ damöm, gasɪ halö mɪdeia. *

²⁰⁻²¹ God nɪpe Ebrahim nɪp manö klö nɪŋö haga u, Ebrahim gasɪ mɪhöp nɪŋaga; nɪpe böŋ nöp nɪŋ uda. God Bɪ pɪdöŋ halö, manö klö nɪŋö haga rö nöp gɪnab, a göm, God manö haga u nɪŋ udöl gɪ mɪdeia rö, gasɪ magö nɪpe u pɪdöŋ rɪmnap halö udöm, nɪpe God manö haga u ud pɪdöŋ yabɪɪ göm, God hib nɪpe u hagö adö ara.

²² Ebrahim ga anɪbu, God Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla, “Ebrahim nɪpe God manö haga u nɪŋ uda u me, God nɪp, ‘Ne bɪ aij yad,’ a ga,” a gɪla. *

²³ “God nɪp, ‘Ne bɪ aij yad,’ a ga,” manö kalɪ kliñ rɪkla anɪbu, Ebrahim nɪp nöp kalɪ kliñ rɪkagla.

²⁴ Hanɪp abe, nɪŋöl a göm, kalɪ kliñ rɪkla. God nɪpe gö, Bɪ Kub hon Jisas uraka anɪbu nɪŋ udpun u me, nɪpe hanɪp abe nɪbi bɪ aij yad a gɪnab.

²⁵ Pen nan si nan naj gun asɪŋ mɪdaino rö, God hanɪp mög nɪŋöm, Ñɪ nɪpe Jisas Krais nɪp yuö apöm, “Kale nan si nan naj gɪpal anɪbu God nɪŋöm arö gɪnɪm,” a göm, uma. Pen Jisas umö, God gö, kauyaŋ uraka rö, asɪŋ kub gac hanɪp uɪ ga anɪbu kamɪŋ lɪnɪm rö löp. *

5

God nɪp nɪŋ udeinabun u, hanɪp nɪbi bɪ asɪ masɪ mɪdagöp a gɪnab

¹⁻² Pen God hanɪp mög nɪŋöm ga anɪbu nɪŋ udno u me, hanɪp nɪbi bɪ asɪ masɪ mɪdagöp a göm, uda. Anɪb u, Bɪ Kub hon Jisas Krais nɪpe gö, hon God aip jɪm ñöl mɪdun, agamɪj mɪd aij gɪpun. Pen ram mɪnöŋ hon hag löp u amun, God mailö aij nɪpe u nɪŋun, nɪp aip mɪdeinabun a gun, aij gö nɪŋöl gɪ mɪdpun.

³ Mɪŋör auö, uɪham mɪdpun u, mɪñ mɪñ göl gɪ mɪdpun. Nɪhön gɪnɪg: mɪŋör auö, uɪham mɪdeinabun u,

* **4:14-15:** Ro 3:20; 5:13; Gal 3:18 * **4:16:** Gal 3:7 * **4:17:** Jen 17:5 * **4:18:** Jen 15:5 * **4:19:** Jen 17:17 * **4:22:** Jen 15:6 * **4:25:** Ais 53:4-5 * **5:3:** Jem 1:2-3; 1Pi 1:5-7

hon klö gun, Jisas Kraiss cîg aij gun, arö gagnabun. *

⁴ Hon klö gun, Jisas Kraiss cîg aij gun, gî dam dam, hon nîbi bî gasî magö pîdöŋ halö mîdeinabun. Pen gasî magö pîdöŋ halö mîdeinabun u, hon gasî halö mîdeinabun.

⁵ Pen anîg göl gasî halö mîdeinabun u, yîharîŋ mîdageinabun. Nîhön gînîg: God nîpe Ana U† u hanîp ñöm hanîp mîdmagö yabî† lîbil.

⁶ Pen hon nîbi bî mînönŋ nabönŋ adö î† i mîdpun gau, nan si nan naij gî damun gac halö mîdaino, God aip jîm ñöl mîdep rö laga. Hon adan arun ap mîdageia. Pen God nîpe hag la ñî†n u nöp, Kraiss hanîp nîbi bî naij nan a göm uma.

⁷ Pör nîbi bî rîmnap, bî aij ap nîp nîŋöm, “Yad nîp nan a gem umnö, nîpe kamîŋ araŋ,” a göm umagnaböl. Pen ñî†n añî añî rîmnap bî ap bî aij yabî† ap rö nîŋöm, “Yad nîp nan a gem umnö, nîpe kamîŋ araŋ,” a göm umnab aka nîŋagpun.

⁸ Pen hon nan si nan naij gî mîdaiun ñî†n anîbu nöp, Kraiss hanîp nan a göm uma. Anîb u, hon nîŋbun, God hanîp mîdmagö yabî† löp. *

⁹ Kraiss nîpe hanîp a gî umöm, hagape nîpe lugö, God hanîp nîbi bî aij yad a ga. Anîb u me, hon nîŋbun, God kal ju manö kub hagnab ñî†n u, Kraiss nîpe hanîp ud kamîŋ yunab. *

¹⁰ God kolma† nîpe mîdaino ñî†n u me, Ñî† nîpe umöm, hanîp Nap aip jîm ña. Uri Nap aip jîm ñöl mîdpun u me, Ñî† nîpe uraköm kamîŋ mîdöp u, hanîp nîŋö nöp ud kamîŋ yunab!

¹¹ Pen anîbu nöp wasö. Hon God aip jîm ñöl mîdpun rö, Bî Kub hon Jisas Kraiss nîpe nöp gö, God aip jîm ñöl mîdpun, a gun, hib kale apil mîhau dap ranöl gun, aij a gö nîŋöl gî mîdpun.

Adam yam nîpe umbal pen Jisas yam nîpe kamîŋ pör mîdep udpal

¹² Pen nan si nan naij göl umeb î† u, Adam nöp î† göm gö me, asîŋ nîpe anîbu nîbi bî rîk lep nîpe gau magöŋhalö umbal. Nîhön gînîg: God nîŋö, Adam ga anîbu, hon nîbi bî rîk lep nîpe gau magöŋhalö anîg gîno. Ñî†n anîbu hanîp yag dauagla u pen hon aip gîno. *

¹³ God Mosîs nîp lo manö ña adö u, nan si nan naij gep gasî u mînönŋ nabönŋ adö î† i nöd mîdeia. Pen lo mîdageia ñî†n u, God nan si nan naij gî†la u nîŋöm, hainö pen ñî†naböl, a göm, gasî nîŋ mîdageia. *

¹⁴ Pen Adam î† göm gî naij gö, asîŋ nîpe anîbu nîbi bî gau kalîp u† gö, magöŋhalö um dap dap, Mosîs lo manö hag ña ñî†n u aua. Adam God manö nîp haga u rîb jua rö, rîmnap rîb juagla u pen Adam ga rö magöŋhalö umla. Adam nîpe Bî hainö aunab Bî u rö.

¹⁵ Adam gî naij ga u ke; Jisas Kraiss nan aij ña u ke. Adam nan si nan naij gö, nîbi bî magöŋhalö umbal. Pen Jisas Kraiss nîbi bî mög nîŋöm uma rö, God nîbi bî gau magöŋhalö mög yabî† nîŋöm, ud aij göm, nan aij yabî† ña.

¹⁶ Bî añî anîbu nan si nan naij ga u ke; God nan aij ña u ke. Adam nan si nan naij añî anîbu ga u, God nîŋöm manö kub hagöm, ne umnabön a ga. Pen Adam ñî† pai nîpe nan si nan naij gî dam dam, Jisas Kraiss nan aij yîharîŋ ñö, God, “Nîbi bî gau magöŋhalö pör pör kamîŋ mîdaiöl rö löp,” a ga.

¹⁷ Nöd bî añî ap nan si nan naij gö, asîŋ klö naij yabî† anîbu hanîp magöŋhalö u† ga. Pen hainö, anîg adö anîb unbö rö wasö, God nîbi bî mög yabî† nîŋöm ud aij yabî† gö, nîbi bî asîŋ mîdagöp a gînab gau, bî añî Jisas Kraiss gö, kale kamîŋ mîdöm nîpe aip aij gö nîŋöl gî mîdeinaböl.

¹⁸ Adam nan si nan naij magö añî ap nöp gö, asîŋ anîbu nîbi bî magöŋhalö u† gö, God manö kub hagöm, “Nîbi bî magöŋhalö

* 5:8: Jon 3:16; 1Jn 4:10 * 5:9: Ro 1:18; 2:5 * 5:12: Jen 3:6; Ro 6:23 * 5:13: Ro 4:15

umnaböl,” a ga. Pen Jisas Krajs ñin añi ap nöp nan aij yabił gö, God nıbi bi magöñhalö kalıp nıbi bi aij yad a göm, kamıñ mıdep magö u ñinım rö löp. *

19 Bi añi ap God manö haga u rıb jua rö, God nıñö, hon nıbi bi magöñhalö nan si nan naij gıno. Ñin anıbu hanıp yag dauagla u pen hon aip gıno. Anıb unbö rö nöp, bi añi ap God manö haga rö nıñöm umö, God nıbi bi magöñhalö kalıp nıbi bi yad a gınım rö löp. *

20 Nıbi bi nöd nan si nan naij gı mıdmıdal; God nıpe lo manö hainö ña. God lo manö ña u, nıbi bi, lo manö rıb juun nan si nan naij gıpun u nıñöl, a göm, lo manö ña. Anıb u, nan si nan naij gıla gau iru yabił nöp gılö ara. Pen God nıbi bi nan si nan naij gıla gau kalıp mög yabił nıñöm, ud aij yabił ga.

21 Anıb u, nan si nan naij asıñ anıbu kłö yabił göm, nıbi bi magöñhalö uł gö, wıp umbal rö mıdeila. Pen God anıg göl nıbi bi gau kalıp mög yabił nıñöm, ud aij yabił göm, nıbi bi aij yad a göm, kamıñ pör mıdep anıbu ñınab. Bi Kub hon Jisas Krajs nıpe gı aij ga u me, God anıg gınab. *

6

Jisas aip umun um hauł gıno a gun, nan si nan naij gep gası adö u nıñagun

1 God hanıp mög nıñöb anıbu, nıbi bi rımnap hagnaböl, “Nan si nan naij hałöwałö göl gı mıdno mıdno, God hanıp nöd nıñöm ud aij göp rö wasö, hainö hanıp mög yabił nıñöm ud aij yabił gınab,” a gınaböl.

2 Pen manö pıral anıg rö hagagun! Hon nan si nan naij gep nagı adö u, hon hadö umno. Anıb u, mıdmagö hon pılu gö, nan si nan naij gun rö lagöp.

3 Kale nıñbım, hon nıbi bi Krajs Jisas aip jım ñöl mıdaiun a gun ñıg

pakno gau, “Nıpe uma rö jım ñöl umbun,” a gun, ñıg pakno. *

4 Hon ñıg pakno u, Krajs Jisas aip wıp rıgöl mıgan lugun umno rö la. Nıñön gınıg: Krajs nıpe umö, kabö mıgan u rıgöl gıla pen Nap kłö ke yabił nıpe u gö, uraköm kamıñ mıdöp rö, hon unbö rö wıp rıgöl mıgan rö mıdpun u urakun, kamıñ hain nıbö adö u mıdeinabun. *

5 Krajs aip jım ñöl umno u me, nıpe kauyan uraköm kamıñ mıdöp rö, hainö hon u rö nöp urakun kamıñ mıdeinabun.

6 God nıpe gası nıñı, nan si nan naij gep nagı u böñ nöp rıb gı dö gö, hainö nıbi bi gau kalıp nagı wög gep bi rö, adan naij u ud fıp gı dam aragnım, a gı gası nıñı. Anıb u me, nagı adö naij gımıdun u, Krajs aip mab ba lañ al pak lılö uma. *

7 Pen nıñön, nıbi bi um hauł gıpal gau, nan si nan naij gep magö u mıdmagö kale pılu gö göl rö lagöp.

8 Hon nıñbun, Krajs aip umno u me, nıpe aip kamıñ mıdeinabun.

9 Hon nıñbun, Nap nıpe gö Krajs uraka rö, nıpe kauyan umagnab. Uri umeb magö u Krajs nıp nan ap gınım rö lagöp.

10 Krajs nıpe ñin añi ap nöp uma u pen nan si nan naij gep pıdön u böñ nöp hir göp. Krajs kauyan uraköm, am God aip mıdpil.

11 Anıb u me, Krajs Jisas aip uł gun, nan si nan naij gep adö u um hauł gun, urak God aip kamıñ mıdpun, a gımım nıñmım. *

12 Nan si nan naij gep magö u, kalöp adık fıp gı dam, bi nagı wög gep rö mo gau mıdmım, nan si nan naij gınabım, a gınab. Pen kale wıhö gımım. *

13 Pen gası naij kale u, hañ romanı ñin ma kalöp adıñ ap, nan si nan naij gınım, a göm, fıp gı gainım rö, kale hañ romanı kale adıñ adıñ gau magöñhalö böñ nöp wıhö gımım. Jisas aip umun urakpun u me, gası

* 5:18: 1Ko 15:22 * 5:19: Ais 53:11 * 5:21: Ro 6:23 * 6:3: Gal 3:27 * 6:4: Kol 2:12 * 6:6: Gal 5:24 * 6:11: 2Ko 5:15; Gal 2:19 * 6:12: Jen 4:7

mıdmagö rımid hon God nıþ ñun, hañ romanı adıı gau God nıþ ñun, nıpe hagöp rö nöp gun, a gımım nıııım.*

¹⁴ Nöd lo manö adö u nııun gun, a gı gası u nııbe, nan si nan naij gep gası u nöp lö, anıg gımıdim. Pen mıñı adö anıbu rö mıdagpım. God kalöp mög nııöm udö, Krais nıbi bı nıpe mıdpım u, nıþ cıg gımım, nan si nan naij gau arö gınabım.*

Nagı asıı mıdagöp aij adö u nöp arun

¹⁵ Pen God lo manö adö u gıno, God nııöm hanıþ udagnab; nıpe ke hanıþ mög nııöm, Krais nıþ yuö apöm, hanıþ a göm uma rö, udnab. Anıb u, nan si nan naij nöp gı mıdaiun aka? Wasö yabıı! Anıg gagun.

¹⁶ Kale nııbım, kale bı kub ap nıþ, hon bı nagı wög gep ne mıdun, wög nııhön hagnabön gınabun, a geınabım u, kale bı kub anıbu mo nıpe gau mıdpım. Kale nan si nan naij gep nıþ nagı wög gep bı rö mıdeınabım u, nan si nan naij gep mo gau mıdmım umnabım. Pen kale God manö hagöp nagı wög gep bı rö mıdeınabım u, God manö hagöp mo gau mıdpe, nıpe kalöp nıbi bı aij yad a gınab.*

¹⁷ Nöd kalöp nan si nan naij gep gası u nöp lö, bı nagı wög gep rö mıdmım, adö anıbu nöp gımıdim. Pen hainö, Jisas manö aij u nııımım, böı nöp udpım. Anıg gıpım u, yad God nıþ aij a gabin.

¹⁸ God nıpe gö, kale nan si nan naij mo gau mıdmım, yöñ udmım, God nagı wög gep nıbi bı rö mıdmım, nıpe hagöp rö gı aij gıpım.

¹⁹ Pen kale ke klö mıdagpım rö, manö hagnıg gabin i, yad waiö nöp hagnö nıı aij göl, a gem, waiö nöp hagnabın.

Nöd kale gası naij yabıı nııımım, nagı wög gep nıbi bı rö mıdmım, hañ romanı ñın ma kale gau nan si nan naij yabıı gı dammım, gı

naij yabıı nöp gımıdim. Pen mıñı gası aij yabıı nııımım, nagı wög gep bı rö mıdmım, hañ romanı ñın ma kale gau God manö hagöp rö nöp gı dammım, kamıı aij nöp mıdeınabım.

²⁰ Nöd nan si nan naij gep nagı wög gep nıbi bı rö mıdmıdim u, God manö hagöp adö u kalöp abadö, mo nıpe gau mıdagmıdim.

²¹ Pen nöd gı naij gımıdim anıbu, mıñı nııımım hagnabım, “Pör anıg gı naij gımıdun u, nable göp. Anıg gun nan aij ap udagpun,” a gınabım. Nıbi bı anıg gıpal gau umnıg gınaböl.

²² Pen mıñı God nıpe gö, kale nan si nan naij mo gau mıdmım, yöñ udmım, God nagı wög gep nıbi bı rö mıdmım, God nııö aij gınab adö u nöp gımım, kamıı pör pör mıdeı u udnabım.

²³ Nan si nan naij gep adö u gı damun, pe udun umnabun; pen Bı Kub hon Jisas Krais aip jım ñöl mıdeınabun u, God hanıþ kamıı pör pör mıdeı magö u yııharıı ñınab.*

7

Krais hañ romanı nıpe mıdpım rö, nıpe aip umbe

¹ Kale añ mam lo manö nııbım gau. Kale nııbım, nıbi bı kamıı mıdpal gau nöp lo manö hain gınaböl; umeınaböl, marö kalıþ rıınap mıdagnab.

² Manö ap ba gau rö ap mıdöp. Lo manö ap haga, bı nıpe mıdeınab, nıbin nıpe nugmul aip mıdainım; pen nugmul umnab u, lo anıbu pıþ gınab.

³ Nıbi u nugmul mıdö nııöl gı, am bı hain nıbö ap nııöm udeınab u, nıþ hagnaböl, “Lo manö rıb jumön, ne bı si udep nıbi,” a gınaböl. Pen nugmul umö, am bı hain nıbö nııöm udeınab u, manö mıdagöp; “Lo manö rıb jumön, ne bı si udep nıbi,” a göm, hagnaböl.

* 6:13: Ro 12:1 * 6:14: 1Jn 3:6 * 6:16: Jon 8:34; 2Pi 2:19 * 6:23: Ro 5:12,15

4 Pen añ mam bi. Anib unbö rö nöp, kale Kraiss hañ roman nipe midpim gau, nipe aip umbe rö, lo manö ud sisi limidim u arö gipe niñöm Bi ap kalöp udnab. Bi au umöm uraka Bi u kalöp udö, kale God nip aij ginim adö u nöp ginabim.
*

5 Nöd pen Kraiss hon udaga ñin u, nan si nan naij gep magö u hanip ud sisi limidöp. Lo manö adö u nöp hain gun a gi midmidun u pen gasi naij an hon dan piral hiikö, mab asi ñin umeb magö u waiö lö, mid aij gimidagun. God aip middep rö laga.

6 Pen miñi Kraiss aip umbun rö, lo manö hanip nagit rö löm ud sisi limidöp u pak gulu gi lun me, Juda lo manö kalit kliñ rikla adö u niñun gapun; God Ana gasi ñöb adö u nöp niñun gapun.
*

Lo midöp rö, nan si nan naij gapun u waiö niñun

7 Anib u, hon niñon hagn? God lo manö hagö hagla u, manö naij hagöp, a gun aka? Wasö yabit! U anig hagn.

Lo midagböp, yad nan si nan naij aigeg rö midöp u niñagnep. Lo manö adö ap kalit kliñ riköm hagla, "Niñi bit rimnap nan kale gau nan yad rö midagböp, a gimim, gasi u niñagmim," a gila. Anib u me, yad niñbin, niñi bit rimnap nan kale gau nan yad rö midagböp a gi gasi niñeinabin u, nan si nan naij ginabin.
*

8 Anib u, yad gasi niñbin, hainö yad nan si nan naij gem, niñi bit rimnap nan kale gau nan yad rö midagböp, a gi gasi u niñagnabin. Yad anigöl gasi niñmidin u pen adin nan si nan naij gep magö u am gasi rimid yad tip gi dam arö, niñi bit rimnap nan kale gau iru yabit nöp nan yad rö midagböp a gi gasi u nöp niñö. Pen lo manö midagböp, nan si nan naij gep magö klö midagböp, bit hadö umöb rö midböp.

9 Lo manö, u gimön, u gagmön, a gab u, yad nöd niñagmidin. Yad anig gem kamit midainö. Pen lo manö u auö, nan si nan naij gep magö u, bit kamit midöp rö löm, klö udöm yip tip gi ud arö, umnö.

10 God lo manö ña u, hanip adan pör middep u yamböp, pen yip umeb magö nöp ña.

11 Anib u, yad gasi niñbin, hainö yad nan si nan naij gem, niñi bit rimnap nan kale gau nan yad rö midagböp a gi gasi u niñagnabin. Yad anigöl gasi niñmidin u pen, adin nan si nan naij gep magö u am gasi rimid yad tip gi dam arö, niñi bit rimnap nan kale gau nan yad rö midagböp a gi gasi niñö. Nan si nan naij gep magö u, God lo manö haga u nöp udöm, yip al pak la.
*

12 Anib u, hon niñun, God lo manö u ut midöp. Hon niñun, "Niñi bit rimnap nan kale gau nan yad rö midagböp a gi gasi u niñagmim," lo manö anibu, God nipe ke manö klö haga u, ut nöp, kabö rö nöp, aij nöp midöp.
*

13 God lo aij anibu yip al pak la umnö aka niñon? U wasö! God lo manö aij u hagö niñun rö, marö kub anibu udagnabun. Nan si nan naij gapun rö, marö kub anibu udnabun. Pen nipe hanip lo manö haga anibu, gasi ap ke niñöm hagaga; nan si nan naij gep magö u gac kub yabit midöp u niñöl, a göm, lo manö haga. Anib u, God lo manö u haglö niñbin rö, umagnö; nan si nan naij gep magö u, lo manö aij anibu udöm, yip al pak lö umnö.

Nan gagn a gun gasi niñun gau nöp gabun

14 Hon niñun, lo manö u, God gasi ñö kalit kliñ rikla. Anibu pen yad bit nöp midpin; yad nagit wög gep bit rö midem, hibur gasi rimid yad u pör arab nan si nan naij gep adö u.

15 Anib u me, nan aij ginam, a gi gasi niñbin adö u gagn; yad nan si

* 7:4: Ro 6:2,11 * 7:6: Ro 8:2; 6:4 * 7:7: Eks 20:17; Dud 5:21 * 7:11: Jen 3:13 * 7:12: 1Di 1:8

nan naj gep adö u, yad magö an+bu mulu kal n+ñbin u, yad an+g gagnam, a g+pin adö u nöp g+pin. Pen n+hön g+n+g an+g g+pin u n+ñagpin. *

16 Yad g+ naj gagnam, a g+ gasi n+ñbin adö u nöp g+pin rö, yad n+ñbin, gasi magö yad abe God lo manö u abe ad+ip ad+ip rö m+idöp.

17 Uri yad ke nan naj gagpin me. Yad ke naj g+nam, a gem, gagpin; nan si nan naj gep magö u gasi hibur m+idmagö yad an dan m+idöp u nöp göp.

18 Yad n+ñbin, yad b+ nöp m+idpin rö, m+idmagö pr+ an yad dan m+id aij gagöp. Gasi hibur m+idmagö yad gasi aij ñö, nan aij ap gagnabin. Gasi magö yad u, g+ aij g+nam a gem n+ñbin u pen yad g+nam rö lagöp.

19 An+g gö me, g+ aij g+nam, a g+ n+ñbin adö u gagabin; g+ naj gagnam, a g+ n+ñbin adö u nöp pör g+nö arab.

20 An+ib u, yad g+ naj gagnam, a g+ n+ñbin adö u nöp gabin rö, yad ke nan naj gagabin. Nan si nan naj gep magö u gasi hibur m+idmagö yad an dan m+idöp u nöp gö gö gab n+ñem gabin.

21 An+ib u, yad n+ñbin, yad g+ aij g+nam a g+ n+ñbin u pen pör g+ naj g+nam rö löp.

22-23 Gasi yad u God lo ña u ñi+ñi yab+ l+bin u pen gasi hibur m+idmagö yad an dan unbö ke göm, gasi magö yad u aip pen pen gö, nan si nan naj gep magö u hañ roman yad an gau m+idöm, y+ip ud s+s+ lö, yad b+ nag+man rö m+idpin. *

24 Yad ñi+ñi lagpin; b+ mög gep rö m+idpin. Gasi hibur m+idmagö yad u y+ip al pak l+n+g gab; b+ an y+ip ud kam+ñ yunab?

25 B+ Kub hon Jisas Krajs nöp! God n+ip aij a gabin!

Pen manö hagpin i, an+g göl m+idöp: gasi yad u God n+ip nag+ wög gep b+ rö m+idpin u pen m+idmagö pr+

an yad dan au, nan si nan naj gep magö u nag+ wög gep b+ rö m+idpin. *

8

God Ana hon aip m+ideinab u, hon aigale n+bi b+ rö m+ideinabun

1-2 Pen hon Krajs Jisas aip j+im ñöl m+idpun u, Krajs Jisas n+pe umö, God Ana kam+ñ magö ñeb u n+pe han+ip ud kam+ñ yuö, hon uri nan si nan naj gep magö u abe, umeb magö u abe, kal+ip nag+ wög gep n+bi b+ rö m+idagpun. An+ib u, God han+ip manö kub hagagnab.

3 Pen n+bi b+ aij m+idagpun rö, God lo adö u g+ damun, m+id aij gun rö lagö, God Ñ+ n+pe ke u yuö, b+ yab+ l+ hañ roman hibur m+idmagö hon unbö rö löm, aua. N+pe umöm nan si nan naj gep magö u böñ nöp g+ ke yuan, a göm, God n+pe Ñ+ n+pe ke nan sabe gep rö yuöm, nan si nan naj gep magö u n+bi b+ m+idmagö pr+ an kale dan m+idöp u, manö kub hagöm, p+s göp a ga.

4 God an+g ga u, kale gasi naj m+idmagö pr+ an hon yan n+bö auöp adö u arö göm, God Ana gasi ñab adö u g+ damöm, lo manö yad hagab rö g+ aij g+naböl, a göm ga. *

5 N+bi b+ gasi naj m+idmagö pr+ an kale yan n+bö auö, adö an+bu nöp g+lö aröp gau, hibur m+idmagö kale n+hön gasi göp adö u nöp gasi n+ñbal. Pen n+bi b+ God Ana kal+ip gasi ñö g+lö aröp gau, God Ana n+hön gasi göp adö u nöp gasi n+ñbal.

6 N+bi b+ hibur m+idmagö kale n+hön gasi göp adö u nöp gasi n+ñbal gau, adö an+bu nöp nan si nan naj göm umnaböl. Pen n+bi b+ God Ana n+ip aij g+nab u nöp gasi n+ñbal gau, adö an+bu nöp g+ aij göm, God aip j+im ñöl kam+ñ m+idöm, m+id aij g+naböl.

7 N+bi b+ hibur m+idmagö kale n+hön gasi göp adö u nöp gasi n+ñbal gau, gasi magö kale God n+ip kau+ mau+ rö m+idöp. Gasi magö kale God

* 7:15: Gal 5:17 * 7:22-23: Gal 5:17; 1Pi 2:11 * 7:25: 1Ko 15:57 * 8:4: Gal 5:16,25

lo nipe niḡagöp; God lo nipe niḡnim rö lagöp.

⁸ Nibi bi gasi naj midmagö pri aḡ kalip yaḡ niḡbö auö, adö anibu giḡlö aröp gau, God nip aij giḡnim adö u göl rö lagöp.

⁹ Pen kale nibi bi God Ana kalöp aḡ daḡ midöp gau, gasi naj midmagö pri aḡ kale yaḡ niḡbö auö, adö anibu gagabim; God Ana kalöp gasi ḡab adö u nöḡ gabim. Nibi bi Krai Ana nipe kalip aḡ daḡ midagöp gau, Krai nibi bi nipe midagpal. *

¹⁰ Krai nipe aḡ kalöp daḡ mideinab u, nan si nan naj gep magö u gö, haḡ roman kale umniḡ gab; pen Jisas umö God kalöp niḡö, nibi bi aij rö midpim u rö, Ana nipe gö, ana kale kamiḡ mideinab. *

¹¹ God gö Jisas uraka u, Ana nipe aḡ kalöp daḡ midöp u me, God aḡni anibu nöḡ kalöp u rö nöḡ gö, Ana nipe kalöp aḡ daḡ midöp u nipe haḡ roman kale kamiḡ middep magö ḡinab.

¹² Anib u, aḡ mam bi, hon naböḡ midöp. Gasi naj midmagö pri aḡ hon daḡ piḡu gi ḡö adö anibu gun, naböḡ anibu ḡagnabun.

¹³ Adö anibu giḡpe arö, umniḡ gabim. Pen God Ana u kalöp gi ḡö niḡöl gi, kale nan si nan naj giḡpim anibu böḡ nöḡ arö giḡnabim u, God aip kamiḡ mideinabim. *

¹⁴ God Ana gasi ḡö niḡöl gi aḡaböl nibi bi gau, God ḡi pai nipe midpal.

¹⁵⁻¹⁶ Ana kale udpim u, kalöp tiḡ gi dam arö, kale nöḡ piḡniḡ giḡmidim rö kauyaḡ piḡniḡ giḡmim, nagḡ wög gep nibi bi rö midagnabim. Ana kale udpim u, nipe gö, God ḡi pai nipe midpim. Aniḡ niḡöm hon nip “Aba! Bapi!” a gabun. *

¹⁷ ḡi pai nipe midpun u me, nan aij niḡön niḡön ḡi pai nipe ḡinab u, hon udnabun. Pen Krai nip hag juöm gi naj giḡla rö, hanip u rö nöḡ gi naj giḡlö, piḡniḡ gagnabun u, God Krai

nip ud aij ga rö, hanip u rö nöḡ ud aij giḡnab. *

Hainö mid aij giḡnabun

¹⁸ Gasi yad niḡbin, Krai nip ciḡ midun, marö riḡmnap gö, uḡham mideinabun u, u nan pro. Hainö God nipe nan aij yabḡ hanip ḡö, nipe aip mid aij giḡnabun u, u nan kub.

¹⁹ God nan niḡön niḡön gi la gau magöḡhalö miḡni mid aij giḡnim rö lagöp. Nan gau magöḡhalö abad midö, God nipe ḡi pai nipe waiö udnab ḡin u nöḡ, nipe gö, nan anib gau kauyaḡ mid aij giḡnab.

²⁰⁻²¹ Göḡ anibu, God hadame nöḡ niḡebir giḡnab a ga rö nöḡ göḡ. Pen God hadame gau niḡa, ḡi pai yad waiö udnabin ḡin u, yad giḡnö, ḡi pai yad ḡiḡniḡ löm mid aij yabḡ giḡnaböl rö, nan magöḡhalö giḡlinö gau u rö nöḡ, hij giḡlugagöm, ḡiḡniḡ löm mid aij yabḡ giḡnab.

Pen nan gi la anib gau, nöḡ mid aij gagnab. Pen hanip gö, ḡi pai nipe ke yabḡ midun nipe aip mid aij giḡnabun ḡin u nöḡ me, kauyaḡ gö nan anib gau mid aij giḡnab. *

²² Hon niḡbun, nan God gi la anib gau magöḡhalö mid aij giḡniḡ gab u pen hadame nöḡ marö gö, nibi ḡi pai riḡkiḡ giḡlö ilön göḡ rö u giḡmidöp.

²³ Pen hon abe marö anibu midöp. Hainö kalip böḡ nöḡ udnig gabin, a göm, God nipe Ana u nöḡ nöḡ yuö apöm hanip aḡ daḡ midöp u, pen ḡin mai rö hanip ḡi pai nipe ke kabö rö yabḡ waiö udö, haḡ roman giḡsön niḡbö halu lun, a gun, midmagö hon aḡ daḡ marö anibu gö niḡöl gi, miḡnöḡ naböḡ adö iḡ i abad midpun. *

²⁴ God nan hainö waiö linab a ga manö u niḡ udno, hanip uda. Pen nan niḡön niḡön hainö waiö linab u magöḡhalö hadö niḡbnop, miḡni gasi halö midun ḡin hain u abad midagaibnop. Nan hadö niḡbal u abadagnaböl.

* **8:9:** 1Ko 3:16; 12:3 * **8:10:** Gal 2:20 * **8:13:** Gal 6:8; Kol 3:5 * **8:15-16:** 2Di 1:7; Mak 14:36; 2Ko 1:22 * **8:17:** Gal 4:5-7; Rep 21:7 * **8:20-21:** Jen 3:17-19 * **8:23:** 2Ko 5:2-4

25 Pen, nan hainö waiö lɪnab, a gɪ gasi u nɪɲun me, iru gö nɪɲöl gɪ abad midagpun; gasi halö abad midpun.

26 Nɪbi bɪ pɪdönj midagpun rö, Ana hanɪp gɪ ñöl gɪ midöp. Hon God nɪp sabe gun a gɪpun u pen aige gun God nɪp sabe gɪnabun u nɪɲagun. Pen Ana hanɪp ab hak löm, God nɪp sabe gɪnɪg gab. Manö nɪbi bɪ nɪɲeb rö wasö; kadjad manö löm hagnɪg gab.

27 God pen gasi hon magönhalö nɪɲöb; nɪpe Ana gasi nɪpe u abe nɪɲöb. Ana nɪpe hon Krai Jisas nɪbi bɪ nɪpe marö udöm, God nɪp hagö, hagab rö gɪnab. Ana nɪpe God nɪp hagab u, God gɪnam a göm nɪɲöb adö u nöp hagab. *

28 Hon nɪɲbun, God nɪp midmagö lɪbun nɪbi bɪ gau, God nɪpe hanɪp abad midö nɪɲöl gɪ, nan rɪmnap ke gagnab; mid aij gɪnabun adö u nöp hanɪp gɪnab. God nɪpe hadame gau gasi nɪɲöm haga rö, hanɪp yɪp aumim a ga. *

29 Pen adö anɪbu nöp, God nɪbi bɪ nöd nɪɲa gau, “Yad gɪnö, kale Ñɪ yad midöp rö löm, nɪñɪn nɪmam hain nɪpe iru yabɪl middeinaböl,” a ga. *

30 Anɪb u, nɪbi bɪ Ñɪ yad rö middeinaböl a ga nɪbi bɪ gau, kalɪp yɪp aumim a ga. Nɪbi bɪ yɪp aumim a ga nɪbi bɪ gau, kalɪp nɪbi bɪ asɪɲ midagöp a ga. Nɪbi bɪ kalɪp asɪɲ midagöp a ga gau, Ñɪ yad mailö aij halö midöp rö, kale u rö nöp middeinaböl a ga.

Hanɪp midmagö löm abad mid aij göp

31 Pen hanɪp anɪg göm ud aij göp u, an hanɪp gɪ najj gɪnab? Bɪ ap hanɪp gɪ najj gɪnɪm rö lagöp, wasö yabɪl! *

32 God nɪpe pɪñɪɲ gagöm, Ñɪ nɪpe ke u hanɪp nan a göm yuö apöm uma u nan kub yabɪl. Pen God hanɪp anɪg ga u me, nɪpe hanɪp ud aij göm, nan aij aij nöp hanɪp u rö nöp ñɪnab.

33 Pen God nɪpe hanɪp hag löp rö, an hanɪp manö kub hagnab? God

nɪpe ke gö asɪɲ midagöp rö midpun u, manö midagöp, a ga. *

34 Anɪb u, bɪ an hanɪp manö kub hagnab? Bɪ ap anɪg hagnɪm rö lagöp. Krai Jisas hanɪp nan a göm umöm, uraköm, am God ñɪmagö yɪɪg kɪd nɪpe lau adö midöm, hanɪp a göm, Nap nɪp sabe göl gɪ midöp.

35 Krai hanɪp midmagö yabɪl löp u me, an nɪp wasö göm hanɪp ud asɪk ke lɪnab? Nan ap ke waiö löm, hanɪp ud asɪk ke lɪnɪm rö lagöp.

Hanɪp marö rɪmnap gɪnab aka,
uɪham middeinabun aka,
kɪyö kub leinab aka,
walɪj midageinab aka,

gasi mɪlö nɪɲnabun aka
bɪ rɪmnap hanɪp, Krai pɪg
midpal, a göm,

hanɪp gɪ najj gɪnaböl aka,
al pak lɪnaböl aka,
nan nɪhön gɪnab,

Krai aip jɪm ñöl nöp middeinabun.

36 Manö anɪbu rö God Manö kalɪ kɪñ rɪköm hagla,

“Nöp pɪg midpun rö, pör hanɪp
nɪɲöm,
kaj sipsip rö al pak lun a göm
nɪɲbal,” a gɪla. *

37 Anɪb u, umeb rö an u midpun u pen Krai, bɪ hanɪp midmagö löm uma u aip midun, aij gö nɪɲöl gɪ nöp midun, nan anɪb gau pɪñɪɲ gagnabun.

38 Adö anɪbu yad nɪɲbin, umnabun aka middeinabun, God hanɪp midmagö lɪ nöp middeinab nɪɲöm nan ap hanɪp ud asɪk ke lɪnɪm rö lagöp. God ejol nɪpe gau, nan pɪdönj halö kumi kabö adö laɲ midöp gau, nan kal najj gau, nan mɪñi midöp gau, nan hainö middeinab gau,

39 nan adö galɪk midöp gau, nan mo gayɪk midöp gau, nan nɪhön nɪhön midöp gau magönhalö, nan ap hanɪp ud asɪk ke lɪnɪm rö lagöp. Bɪ Kub hon Krai Jisas midöp rö, God hanɪp midmagö lɪ nöp middeinab.

* 8:27: Sam 139:1 * 8:28: Ep 1:11 * 8:29: Kol 1:18; Hib 1:6 * 8:31: Sam 118:6 * 8:33: Ais 50:8-9 * 8:36: Sam 44:22

9

God gasi nipe ke niñöm Isrel kai kalip udnig ga

¹ Manö hagabin anibi, yad Krai bî nipe midpin rö, piral hagagabin. Ana Ut u gasi magö yad hagab, manö hagabön anibu manö niñö hagabön, a gab.

²⁻³ Pen añi mam bî. Isrel nîbi bî rimnap Krai nîp udagpal gau hainö manö kub niñöm, ilön kub udnaböl u, yip mög yabî göp. Anib u, yad gasi iru yabî niñbin. Midmagö yad pör ilön kub göp. Yad niñö nöp hagabin, adan midböp, yad añi mam yad gau kalip nan a gem ilön udnö, kale pen kamî arblap. *

⁴ Pen niñön: God Isrel kai nöp kale ñi pai yad mideilan a göm, mailö aij nipe kalip nöp yamöm, yad kalöp unbö ginabin a göm manö klö niñö kalip nöp hag ñöm, lo manö nipe u kalip nöp hag ñöm, kale aigöl göm God sabe gep ram u kabö rö sabe göl manö u kalip nöp hag ñöm, yad aigöl gem nîbi bî kalip ud aij ginam manö aij u kalip nöp hag ña. *

⁵ Isrel nîbi bî niñi ilan kale Ebraham, Aisak, Jekop bî gau me. Ebraham, Aisak, Jekop ñi pai riklö, rik dam dapil gi damöm, Isrel nîbi bî kalip rik daula. Kigin añi u nöp rik dam dapil gi damöm, Krai nîp bî yabî rik daula. Krai nipe ke God midöm, nîbi bî magörhalö abadab. Kale magörhalö hib nipe u pör haglö adö aran.

⁶ God Manö haga u, haga rö nöp ga. Isrel ñi pai riklö, rik dam dapil gi damöm, rik daula gau rimnap Isrel nîbi bî kabö rö midagpal.

⁷ Ebraham ñi pai riklö, rik dam dapil gi damöm rik daula gau rimnap Ebraham ñi pai nipe kabö rö midagpal. God Ebraham nîp haga, "Aisak ñi pai riknab gau nöp ñi pai adö nape rö mideinaböl," a ga. *

⁸ Anib u, Ebraham ñi pai riklö, rik dam dapil gi damöm, rik daula gau rimnap God ñi pai nipe midagpal. God manö klö niñö hagö, Ebraham ñi pai yad daunaböl ñi pai gau nöp, kale God ñi pai nipe midnaböl. *

⁹ God Ebraham nîp manö klö niñö anibu hagöm haga, "Ñin yad hag linö ñin u nöp yad ado gi aunö, nabin ne Sera ñi ap yad daunab," a ga. *

¹⁰ Pen apis hon Rebeka ñi nipe mihau bî añi nöp rika. Bî anibu bac hon u Aisak.

¹¹⁻¹² Pen God gasi nipe ke niñöb rö ginab. Nîbi bî an hag linabin a ginig gab u, hag linab. Kale nan aij rimnap ginaböl u niñöm hag lagnab. God gasi nipe ke niñöb rö ginab. Anib unbö rö nöp me, apis bac hon Aisak Rebeka ber mihau ñi ramö rikaglö magö u, God nipe Rebeka nîp haga, "Ñi ne nañi riknabön u, bî kub rö midageinab; nipe ñi ne hain u nîp wög gi ñinab," a ga. Ñi mudun aij gau nöp midailö nîme yag dauaga adö u nöp, nan aij nan naij ap glö niñöm wasö, God gasi nipe ke niñöm anig haga. *

¹³ God Manö adin ap kalî klîñ rikla u, God manö hagöm haga, "Yad Jekop nîp midmagö lîbin pen Iso nîp midmagö lagpin," a ga. *

God nipe gab u, kabö rö nöp gab

¹⁴ Anib u, God kabö rö gagab, a gun? Wasö! Nipe kabö rö nöp gab.

¹⁵ God nipe Mosîs nîp haga, "Nîbi bî mög niñnabin gau kalip mög niñnabin.

Nîbi bî midmagö lem ud aij ginabin gau

kalip midmagö lem ud aij ginabin," a ga. *

¹⁶ Anib u niñbun, hane ke klö gun gipun u niñöm hanîp udagnab; hane ke klö gun gasi halö midpun u niñöm hanîp udagnab. Nipe ke mög niñnab nîbi bî gau nöp udnab. *

* 9:2-3: Eks 32:32 * 9:4: Eks 9:4 * 9:7: Jen 21:12 * 9:8: Gal 4:23 * 9:9: Jen 18:14 * 9:11-12: Jen 25:23 * 9:13: Mal 1:2-3 * 9:15: Eks 33:19 * 9:16: Ep 2:8

17 God Manö adiņ ap kalı kliš rıkla u, God manö hagöm Pero nıp haga, “Yad gası nıñnö, nıbi bı ram mınönj gau gau mıdpal gau magöñhalö nıñnaböl, ne kiñ Ijip nıbö u bı kub bı kłö yabıt pen yad God gınö ne bı yıharıñ rö mıdnabön. Anıg gınab, kale nıñöm, manö anıbu hag amıl apıl göm hib yad u haglö ram mınönj gau gau magöñhalö arnab. Adö anıbu nöp yad ke gainö, ne Ijip kiñ mıdpan,” a ga. *

18 Anıb u nıñbun, God gası nıpe ke nıñöb rö, nıbi bı rımnab mög nıñnab pen nıbi bı rımnab kalıp nıñebir gö, gası naij kale nıñbal u kıdıř arnab.

19 Kale rımnab God göp anıbu rö nıñmim hagnabım, “God nıpe nöp gö, gası kale u kıdıř aröp u, nıñhön gınıg pen, mıd aij gagpım, a göm, hanıp manö kub hagnab? God nıpe ke, ‘Nan anıb gau gınab,’ a gınab u, bı an nıpe pe, ‘Nan gau gagnab,’ a gınab?” ö gınabım.

20 Anıg hagnabım u pen kale bı kub an rö mıdmım, manö nıpe u nabönj udnabım?

Adö anıbu rö, God Manö u bı ne Aisaia kalı kliš rıköm haga, “Bı ap mınönj udöm, rin cög ap gö, ‘Yıp nıñhön gınıg anıg göl gıpan,’ a göm pen ado göm hagagnab. Wasö yabıt!” a ga. *

21 Bı rin cög gınıg gab bı u, nıpe gası nıpe ke nıñöb rö gınab. Mınönj bad añı ap ud gı dö gı dapöm, rin aij aij ñın añı añı lauep ap löm, rin yıharıñ pör pör lauep ap löm, gınab. U manö mıdagöp; gası nıpe. *

22-23 Anıb unbö rö me, God göp. Nıpe nıbi bı gı naij gı mıdpal gau nıñö, iru yabıt gö, kalıp al pak lınım rö löp u pen, nıpe mulu halö mıdöp u nıñöm kłö nıpe mıdöp u nıñlañ, a göm, kalıp yıñıd anıg gagöp. God hadame dagol gau gası nıpe ke nıñöm haga, nıbi bı mög nıñem ud aij gınabin nıbi bı gau

mailö aij yad u nıñöl, a ga. Anıb u, nıbi bı anıb gau mailö aij yad u nıñöl a göm, nıpe nıbi bı gı naij gı mıdpal gau gö, gası hibur naij kale u kıdıř aröp.

24 Nıbi bı mög nıñem ud aij gınabin a ga u, hanıp Juda nıbi bı abe, Juda nıbi bı wasö gau abe, haga.

25 Manö adö anıbu rö, God manö haga rımnab bı ne Hosea God Manö adiņ ap kalı kliš rıköm haga,

“Nıbi bı yad mıdagmıdal gau, kalıp ‘nıbi bı yad’ a gınabin. Pen nıbi bı mıdmagö lagmıdin gau, kalıp ‘nıbi bı mıdmagö yad’ a gınabin.

Pen Hosea God Manö adiņ ap halö kalı kliš rıköm haga, *

26 Nöd ‘Nıbi bı yad mıdagpım,’ a gınö u,

ram mınönj añı anıbu nöp kalıp, ‘God pör kamıñ mıdöp ñı pai nıpe,’ a gınabin,” a ga. *

27 Pen God Manö adiņ ap, bı God manö hagep Aisaia manö bıdı göm hagab,

“Isrel kai kabö kulup ñıg goř gau mıdöp rö

iru nöp mıdeınaböl u pen Bı Kub nıpe yöp pro bad ap nöp ud kamıñ yunab. *

28 Nıñhön gınıg: Bı Kub nıpe dip nöp nıbi bı mınönj nabön it i mıdpal gau

magöñhalö manö kub hagöm böñ nöp pen ñınab,” a ga.

29 Gınab anıbu, Aisaia nıpe nöd God Manö adiņ ap kalı kliš rıköm haga,

“Bı Kub ke pıdönj halö mıdöp u, hanıp ñı pai yöp bad ap nöp arö gagböp,

Sodom Gomora nıbi bı kalıp ga rö u, hanıp gıböp,” a ga. *

Isrel kai abe Jisas manö aij u nıñ udlaj

30 Anıb u, nıñım! Juda nıbi bı wasö gau, nöd, mıd aij gun God aip jım ñöl mıdaiun a göm gası u nıñagla u, pen mıñı Jisas manö aij u nıñ udlö, God

* 9:17: Eks 9:16 * 9:20: Ais 29:16; 45:9 * 9:21: Jer 18:6 * 9:25: Hos 2:23 * 9:26: Hos 1:10

* 9:27: Ais 10:22-23 * 9:29: Ais 1:9

kalip asiŋ midagöp a gö, nipe aip jim ñöl midpal.

³¹ Pen Isrel nibi bi nöd God lo manö u udöm, hagöp hagöp rö gun a gila u pen miñi nipe aip jim ñöl midagpal.

³² Pen nihön, God nip niŋ udöm wasö, hon ke adö rimnap gun, nipe aip jim ñöl mideinabun, a göm, God nipe kabö aij la adö u arun a gilo niŋöl gi, ma kale u li yuö ap lug pakpal. *

³³ Manö anibu rö, Aisaia nipe God manö haga rö kalik klijn riköm haga, “Niŋim! Yad daun kub Saion kabö ap lino, nibi bi ma adö anibu li yuö ap lug paknaböl; pen nibi bi nip niŋ udnaböl gau, God nip niŋöm ana udagnaböl,” a ga. *

10

God nipe ke gö, kale nibi bi nipe asiŋ midagöp rö mideinaböl u, Isrel nibi bi kale niŋagal

¹ Mideimam yad gau. Gasiklötö yip auöp u, God nibi bi yad Isrel kai kalip ud kamini yunim, a gem, nip pör nöp sabe göl gi midpin.

² Yad kale gipal rö niŋem hagabin, hon God nibi bi nipe midaiun, a göm, klötö yabik gipal u pen gasik niŋ aij göm gagpal.

³ “Krais uma rö, God hanip, ‘Nibi bi asiŋ midagöp yad,’ a ginab,” a göm gasik u niŋblap u pen adö anibu niŋ aij gagöm, gasik kale ke adö u nöp niŋöm hagla, “Lo adö u ginö areinab u, nibi bi aij nipe mideinabun,” a gila. Anib u, lo manö adö anibu hain gun a göm gi damöm, hainö ap lug pakla.

⁴ Krais ga anibu, uri lo u pis göp. Anib u me, nibi bi an an Jisas manö aij u niŋ udnaböl gau, God kalip magöŋhalö nibi bi asiŋ midagöp yad a ginab.

Nibi bi ram minöŋ gau gau magöŋhalö kamini aröl rö löp

⁵ God Manö u, Mosik manö rimnap kalik klijn riköm, lo manö udöm asiŋ midagöp rö mideinaböl manö adö u hagöm, Isrel kai kalip haga, “Lo manö u udmim, hagöp rö nöp gimim me, kamini arnabim,” a ga. *

⁶ God Manö u, Mosik manö rimnap kalik klijn riköm, Krais nip niŋ udöm asiŋ midagöp rö mideinaböl manö adö u hagöm, Isrel kai kalip haga, “Kale, ‘Bi an adö laŋ arnab?’ ö gagmim,” a ga. (Manö haga u if u me, kale am kumi kabö adö laŋ au nibö Krais nip u gi dauagnaböl.) *

⁷ Anib unbö rö nöp, “Kale, ‘Bi an wip ana ram midöp mo gayik arnab?’ ö gagmim,” a ga. (Manö haga u if u me, kale am wip ana ram midöp mo gayik nibö Krais nip u gi dauagnaböl.)

⁸ Pen God Manö adini anibu, Mosik manö adö rimnap nihön nihön kalik klijn riköm Isrel kai kalip haga. Nipe haga, “Manö magö anibu milö gau midagöp. Manö magö anibu midmagö aŋ kale dan midöp pör hagpim adö u nöp,” a ga. Mosik nipe Jisas manö aij, manö niŋ udep anibu nöp haga. Manö aij niŋ udep anibu nöp hon pör nöp hag nabun u me.

⁹ Anib u, God gö Jisas uraköp a gimim, gasik u niŋ midmim, “Jisas nipe Bi kub yad,” waiö hagnabim u, God kalöp nibi bi asiŋ midagöp yad a göm, kalöp ud kamini yunab.

¹⁰ Pen nihön, kale gasik midmagö aŋ kale dan manö nipe niŋ udnabim u, God kalöp nibi bi asiŋ midagöp yad a ginab. Meg migang kale manö hagmim, nibi bi gau waiö hag ninabim u, God kalöp ud kamini yunab.

¹¹ Adö anibu rö, Aisaia nipe God Manö adini ap kalik klijn riköm haga, “Nibi bi nip niŋ udnaböl gau, God nip niŋöm ana udagnaböl,” a ga. *

* 9:32: Ais 8:14

* 9:33: Ais 28:16; 1Pi 2:6

* 10:5: Lep 18:5

* 10:6: Dud 30:12-14

* 10:11:

Ais 28:16

12 Juda n̄ibi b̄i gau, Juda n̄ibi b̄i wasö gau, ke ke m̄idagpal. B̄i Kub n̄ipe n̄ibi b̄i gau n̄ibö gau n̄ibö magöñhalö B̄i Kub añi n̄öp m̄idöp. N̄ibi b̄i gau n̄ibö gau n̄ibö an an n̄ip sabe ḡinaböl gau, kal̄ip ud aij yab̄i! ḡinab. *

13 Adö an̄ibu n̄öp, b̄i ne Joel, God Manö ad̄iñ ap kal̄i k̄iñ r̄iköm haga, “N̄ibi b̄i an an B̄i Kub n̄ip, ȳip ud kam̄iñ yu, a göm hag n̄iñlö, kal̄ip ud kam̄iñ yunab,” a ga. *

14 Pen kale B̄i Kub n̄ip n̄iñ udagnaböl u, kale n̄ip aigöl göm sabe ḡinaböl? Pen kale Jisas manö aij u apdi n̄iñagnaböl u, kale aigöl göm manö aij an̄ibu n̄iñ udnaböl? Pen n̄ibi b̄i r̄imnap apöm Jisas manö aij adö u hag ñagnaböl u, kale aigöl göm manö an̄ibu apdi n̄iñaböl?

15 Pen n̄ibi b̄i Krais Jisas n̄iñ ud-pal gau kal̄ip hag yuagnaböl u, kale aigöl göm arnaböl? Adö an̄ibu n̄öp, Aisaia n̄ipe God Manö ad̄iñ ap kal̄i k̄iñ r̄iköm haga, “N̄ibi b̄i manö aij daunaböl gau, ḡi aij yab̄i! ḡinaböl,” a ga. *

16 Pen Isrel n̄ibi b̄i Krais Jisas manö aij u n̄iñla gau r̄imnap n̄iñ udagla. Manö adö an̄ibu n̄öp, Aisaia n̄ipe God Manö ad̄iñ ap kal̄i k̄iñ r̄iköm haga, “Yad manö aij ne u hagnö j̄i b̄i an n̄iñ udöp?” ö ga. *

17 An̄ib u, n̄ibi b̄i r̄imnap God manö hag ñlö, n̄ibi b̄i n̄iñöm manö an̄ibu n̄iñ udnaböl. Pen God manö hag ñlö, n̄iñ udnaböl u, Krais manö aij u me.

18 Pen Isrel kai manö an̄ibu n̄iñagla aka n̄ihön? Wasö yab̄i! N̄iñla. Kale nöd n̄iñla u me, Depid n̄ipe God Manö ad̄iñ ap kal̄i k̄iñ r̄iköm haga,

“Kale ram m̄inöñ gau gau magöñhalö amöm,
manö an̄ibu hag ñibal;
kale manö hag ñilö,

m̄inöñ naböñ gau r̄igon r̄igon magöñhalö yab̄i! aröp,” a ga. *

19 Pen yad hag n̄iñeb ap halö m̄idöp: Isrel kai manö an̄ibu n̄iñöm iñ u n̄iñagla aka n̄ihön? Wasö yab̄i! Iñ u n̄iñla. Mosis n̄ipe God manö haga u udöm, God Manö ad̄iñ ap kal̄i k̄iñ r̄iköm haga,

“Yad n̄ibi b̄i hauñ halö m̄igan r̄imnap kal̄ip udem, ud aij ḡinö,
kale Isrel n̄ibi b̄i kal̄ip mulu kal n̄iñmim,
God han̄ip rö an̄ig gagöp, a ḡimim n̄iñnabim,” a ga. *

20 Aisaia n̄ipe God manö haga u udöm God Manö ad̄iñ ap kal̄i k̄iñ r̄iköm waiö yab̄i! hagöm haga,

“N̄ibi b̄i ȳip n̄iñun a göm uñhai n̄iñagal gau
ȳip uñhai n̄iñbal;
kale ȳip n̄iñun a göm hag n̄iñagal
pen yad ke kal̄ip waiö laj̄in ȳip n̄iñbal,” a ga. *

21 Pen Isrel ḡipal rö, Aisaia n̄ipe God manö haga u udöm, God Manö ad̄iñ ap kal̄i k̄iñ r̄iköm haga,

“Yad pör b̄i n̄iñeb kale rö m̄idem,
‘Yad auim!’ a ḡipin pen ȳip auagal.
Kale āleb āleb ñöm,
gasi kale ke n̄iñbal rö nöp ḡipal,”
a ga. *

11

God Isrel kal̄ip böñ nöp arö gagöp

1 An̄ib u, yad hag n̄iñeb ap m̄idöp: God Isrel n̄ibi b̄i gau kal̄ip böñ nöp arö göp aka? Wasö yab̄i! Kal̄ip böñ nöp arö gagöp. Yad Pol u rö nöp Isrel n̄ibö b̄i. Ebrahim r̄ikö, r̄ik damöm, Benjamin n̄ip r̄iklö; Benjamin pen r̄ik dam dap̄il ga iñ u, yad m̄idpin. *

2 Pen God n̄ibi b̄i hadame nöp n̄iñöm, n̄ibi b̄i yad m̄idaiöl, a ḡi gasi n̄iñga gau kal̄ip arö gagöp. Kale b̄i Ilaija n̄ip aiud udöm God Manö kal̄i k̄iñ r̄ikla u hadö n̄iñbim. Ilaija God n̄ip sabe göm haga,

* 10:12: Ap 15:9 * 10:13: Joe 2:32 * 10:15: Ais 52:7 * 10:16: Ais 53:1 * 10:18: Sam 19:4
* 10:19: Dud 32:21 * 10:20: Ais 65:1 * 10:21: Ais 65:2 * 11:1: 1Sa 12:22; Sam 94:14; Plp 3:5

3 “Isrel nɪbi bɪ gau magõŋhalõ nõp arõ gõm, bɪ manõ ne hagep gau kalɪp al pak lõm, kabõ kɪnanɟ gõm nan pak nõp sabe gep kabõ gau, pa jõ ma jõ gɪ yubal. Yad aɲɪ nõp mɪdpin u pen yɪp u rõ nõp, al pak lun, a gõm, rɪdɪk gɪ ud ajabõl,” a ga. *

4 Hagõ, God nɪp pen haga, “Bɪ yad iru yabɪɪ nõp sepen dausan rõ (7,000) mɪdpal gau, Bal god piral u nɪp, ‘Bɪ kub hon,’ a gõm, nɪp sabe gagpal,” a ga. *

5 Anɪb u rõ, God nɪbi bɪ mög yabɪɪ göp u me, nɪpe hanɪp nɪbi bɪ Isrel yõp bad ap mög nɪŋõm hag lõ mɪdpun.

6 Hanɪp mög nɪŋõm udõp anɪbu, lo adõ u gaino aka nan rɪmnap ke gaino nɪŋõm udagõp. Hanɪp yɪharɪŋ mög nɪŋõm udõp a gɪ gasɪ nɪŋbun u, pen hon nan ap ke gaino hanɪp udaibõp, hon anɪg gasɪ nɪŋagbnop. *

7 Nɪbi bɪ Isrel klõ yabɪɪ gõm, uɲhai nɪŋ damõm, udagla. Nɪbi bɪ God udnabin a gõm hag la gau nõp udla. God nɪpe ke gö, nɪbi bɪ rɪmnap manõ nɪpe u nɪŋõm nɪŋagla.

8 Adõ anɪbu nõp, Mosɪs God Manõ adɪŋ ap kalɪ klɪɲ rɪkõm haga,
 “God nɪpe gö, kale hon hanõm,
 amgõ ju ju gɪ mɪdeila;
 nɪpe gö, kalɪp amgõ we gö,
 amgõ nɪŋageila;
 nɪpe gö, kalɪp hauɪ alõ,
 manõ apdi nɪŋageila;
 anɪbu nõp mɪd damõm,
 uri unbõ rõ nõp mɪdpal,” a ga. *

9 Pen Depid God Manõ adɪŋ ap kalɪ klɪɲ rɪkõm haga,
 “Kale pör nan kub ñɪŋbal u,
 kalɪp wanaŋ hel rõ ud sɪsɪ lɪnɪm.
 Arun a gɪ gasɪ nɪŋnabõl adan anɪbu
 pɪɪ gɪnab.
 Anɪb u, kale gɪ najɪ gɪpal u, kale
 pen udnabõl. *

10 Amgõ kale we gö amgõ nɪŋagõl.
 Mɪŋör kub auõ pör uɲham wabi
 gɪ ud ajaiõl,” a ga.

God Juda nɪbi bɪ wasõ gau udab

11 Pen Isrel kai ap lug pakpal u, bõŋ nõp ap lug pakagpal. Kale nan si nan najɪ gɪla rõ, God kalɪp arõ gõm, Juda nɪbi bɪ wasõ gau kalɪp udõp. Udõp anɪbu, “Isrel kai, ‘Hanɪp rõ anɪg gõm udagõp,’ a gõm nɪŋlaŋ,” a gõm göp. *

12 Pen Isrel kai nan si nan najɪ geila rõ, nɪbi bɪ ram mɪnõŋ gau gau nan aij yabɪɪ udpal. God Isrel kai arõ ga rõ, Juda nɪbi bɪ wasõ gau nan aij yabɪɪ udpal. Anɪb u, God nɪbi bɪ Isrel ud kamɪŋ yunab ñɪn u, nɪbi bɪ nɪpe gau magõŋhalõ nan aij aij yabɪɪ udnabõl.

13 Yad uri kalõp Juda nɪbi bɪ wasõ gau hagabin. Kraɪs Jisas yɪp, “Juda nɪbi bɪ wasõ gau kalɪp manõ aij yad hag ñɪmõn,” a ga u me, kalõp Juda nɪbi bɪ wasõ gau Jisas manõ aij u hag ñɪ mɪdnõ yɪp aij göp.

14 Pen yad kalõp Jisas manõ aij u hag ñɪnõ nɪŋbe, nɪbi bɪ yad ke Isrel rɪmnap nɪŋõm, “God kalɪp udõp rõ hanɪp udagõp,” a gõm nɪp auaiõl u, yɪp aij yabɪɪ gɪnab.

15 God Isrel kai kalɪp arõ ga rõ, Juda nɪbi bɪ wasõ gau kalɪp, nɪbi bɪ yad, a gõm udõp. Anɪb u, hainõ Isrel kai kalɪp udõ, wip umõm kauyaŋ uraknabõl u rõ gɪnab.

16 Kale bred adɪŋ ap God nɪp sabe gɪ ñɪnabõl u, bred magõ magõŋhalõ God nan nɪpe. Kale hagnabõl, “Mab olip ɪɪ u God mab ɪɪ nɪpe,” a gɪnabõl u, ramõ lõm lõ pa gau gau arnab u abe God nan nɪpe.

17 Pen God nɪpe mab olip lõ kɪd nõd nɪbõ gau hak yuõm, kalõp olip lõ be gau nɪbõ rõ dapõm dɪm ñõ, dɪm ñõl mɪdpim. Anɪb u me, mab olip nõd nɪbõ u kamɪŋ mɪdõm mɪnõŋ yaŋ nɪbõ ñɪg u udõ, lõ hain nɪbõ u mɪd aij göp. *

18 Kale mab lõ nõd nɪbõ u, lõ yɪharɪŋ, a gɪmim gasɪ u nɪŋagmim. Kale nɪŋmim, kale mab lõ hain nɪbõ u ñɪg udmim mab ɪɪ u ñagpim; mab ɪɪ yaŋ ñɪg udõm kalõp mab lõ aŋa ñõb.

* 11:3: 2Ki 19:10,14 * 11:4: 1Ki 19:18 * 11:6: Gal 3:18 * 11:8: Dud 29:4; Ais 29:10 * 11:9: Sam 69:22-23 * 11:11: Ap 13:46 * 11:17: Ep 2:11-19

19 Kale hagnabim, "God nipe, 'Olip lö be gau nïbö dapem ud dïm ñïnam,' a göm, olip lö nöd nïbö gau hak yuö, ka anïbu udun mïdpun," a gïnabim.

20 Manö anïbu niñö hagnabim u pen niñ aij gïmim. Isrel kai Krai nïp niñ udaglö, kalïp arö ga; kale pen Krai nïp niñ udpe, kalöp uda. Pen kale ana udmim, hib kale ke hagpe adö aragnïm.

21 Niñön gïniñg: God mab olip lö nöd nïbö gau hak yua rö, kale u rö nöp gïniñm rö löp.

22 God nipe bi hain aij yabiñ u pen nipe bi klö yabiñ rö mïdöp. Niñi bi nïp arö gïla gau kalïp bi klö rö löm arö ga. Pen kalöp agamïj hain rïköm, mïdmagö löm, uda. Kale anïg göl Krai nïp niñ udöl gi mïdeinabim u, kalöp agamïj hain rïköm, mïdmagö löl gi mïdeinab. Pen Isrel kai kalïp ga rö, hanïp u rö nöp gïniñm rö löp, a gïmim, niñ aij gïmim. *

23 Isrel niñi bi anïb gau hainö Krai nïp niñ udnaböl u, God kalïp ud pa dïm ñïnab. God kalïp ud pa dïm ñïniñm rö löp.

24 Pen niñön, kalöp mab olip lö be gau nïbö dapöm, mab olip yabiñ pa dïm ñö mïdpim u, olip lö kabö göl gau kauyan pa dïm ñïniñg, pa dïm ñïnab.

Hainö Isrel niñi bi magöñhalö kalïp udnab

25 Pen añ mam bi. Hib kale ke hagpe adö arniñm rö löp. Anïb u, manö nöd niñagmïdun ap kalöp hagnïg gabin. Isrel niñi bi iru nöp mïñi amgö we rö mïdpal u pen pör anïg gagnab. God Juda niñi bi wasö gau kalïp udnabin a göm gasi niñga gau magöñhalö udnab.

26 Niñi bi anïb gau ud piñ göm, hainö Isrel niñi bi kalïp magöñhalö ud kamïñ yunab. Manö adö anïbu rö, God manö haga u udöm God Manö adïñ ap kaliñ kïñ rïköm hagla, "God haga,

'Jekop kïgin yip arö gïla gau kalïp ud kamïñ yunab bi u,

daun kub Saion niñö aunab. *

27 Yad kalïp aip manö klö niñö hagnö rö,

nan si nan naij gïpal gac u hik gi yunabin,' a ga," a gïla. *

28 Isrel kai Krai niñ udagla rö, kale God kauat mauat nipe mïdpal. Pen kale Krai niñ udmim, mïñ mïñ göl gi mïdpim. Pen God hadame nöp Isrel kai niñi ilañ kale Ebrahim Aisak Jekop bi gau kalïp manö klö niñö haga u niñöm, God Isrel kai mïdmagö löl gi nöp mïdöp.

29 God nipe nan aij ap ñöm, hainö gasi hain niñö niñöm, nan aij anïbu adog udagnab. Anïb unbö rö nöp, God nipe, gïnabin a göm, manö klö niñö hageinab, hainö gasi hain niñö niñöm, ke gagnab. Manö hagnab u arö gagnab. Hagnab rö nöp gïnab.

30 Kale nöd God manö haga u ud yumïdim pen hainö Isrel niñi bi God manö nipe arö gïlö, kalöp pen mög niñöm ud aij gö, nipe aip mïd aij gïpim.

31 God kalöp mög niñöm uda u, Isrel niñi bi niñlö, mulu lugö, Krai manö aij u ud yula, pen hainö God kalïp u rö nöp mög niñöm udnab.

32 Anïb u niñbun, Isrel niñi bi gau abe, Juda niñi bi wasö gau abe, God manö haga u ud yula rö, God kalïp magöñhalö niñebir arö gö, kale bi nagïman rö mïdöm, nan si nan naij gi dam dam ud arlö, hainö kalïp mög niñöm udnab.

God hib nipe pör hagno adö aran

33 Anïb u, yad niñbin, God nan magöñhalö niñöb;

gasi nipe gasi aij yabiñ.

God nipe gasi niñ kïd yabiñ niñ hiiköm,

adö anïbu ke yabiñ göp.

God nipe gasi niñöm,

nan anïg anïg gïnabin a göm,

gasi aij niñöb rö,

bi ap gasi aij unbö rö mïdagöp.

Hon God gasi rïmïd nipe niñun,

* 11:22: Jon 15:2,4 * 11:26: Ais 59:20-21 * 11:27: Jer 31:33-34 * 11:33: Ais 55:8-9

nipe ke göp rö gun a gun,
gagnabun! *

³⁴ God Manö u kalı kliñ rıköm hagla,
“Nıbi bı an, Bı Kub gası aij niñöb rö
u niñöb?

Nıbi bı an, Bı Kub niþ, ‘Ne anıg
gi, anıg gi,’ a gınab? *

³⁵ Pen niþi bı an, nan aij ap God niþ
ñö, pen niñim?

Wasö yabı! Nıbi bı ap niþ anıg
göl rö lagöp,” a gıla. *

³⁶ Niñön gınıg: God nipe nan gau
magöñhalö gi la;

klö nipe nöþ nan anıb gau
magöñhalö midöp;

nan anıb gau magöñhalö God niþ
ñıñı löl gi midöl.

Anıb u, hib nipe u pör pör nöþ
hagno adö arnim!

Anıb unbö rö aij. *

12

*God lau adö midpun, a gımim, niþ
aij gınım adö u gıpe arnim*

¹ Anıb u, añ mam bı. Kalöp mög
niñöm udöp rö, kale pe nan God niþ
sabe gi niþbal rö, hañ romanı gası
rımid kale u, nan kamıñ halö rö,
nan uþ rö, God niþ niñim. Nan
damöm, God niþ sabe gi niþbal gau,
nan naij naij gau ñagpal. Nan aij
aij nan ap gagöp gau nöþ niñlö me,
nipe niñıñ löm udöp. Anıg unbö rö
me, God hanıþ nan niþ sabe gi niþbal
rö udnım, a gımim, niþ niñ udöl gi
midmim, hagöp hagöp rö nöþ gımim.
*

² Pen niþi bı miñöñ adö it i gası
niñöm gıpal nagı adö u rö gagmim.
Pen God niþ hag niñbe, nipe kalöp
gası aij ñö, gası rımid midmagö kale
añ dañ hain niþbö lımim, niþi bı ke
hain niþbö rö lımim. Anıb u, kale
niñnabim, hon aigöl gıno, God niþ
aij gınım. Kale niñnabim adan niñön
adan aij yabı; kabö göl nöþ gınab
adö u niñnabim. Pen kale anıg göl

niñ aij gımim, anıg unbö rö nöþ
gınabim.

³ God yıþ mög niñöm udö, wög
nipe gıpin. Anıb u, kalöp magöñhalö
hagabin, hon niþi bı kub a gi gası
niñagmim. God nipe niñ udep magö
u kalöp ke añı añı ñöb. Anıb u me,
kale ana udmim, hon aigale niþi bı
rö midpun a gımim niñmim. *

⁴ Hon niñbun, hon magöñhalö hañ
romanı añı midöp u pen adıñ adıñ ke
ke iru nöþ midöp. Adıñ gau wög ke
ke midöp; ma u wög nipe u ke göp,
niñmagö u wög nipe u ke göp, amgö u
wög nipe u ke göp. Anıb u, it ke ke
midöp rö, it ke ke nöþ gıpal. *

⁵ Anıb u rö, hon Kraıs lau adö
midpun gau u rö nöþ wög ke ke
gıpun u pen niþi bı kıgın nipe jım
ñöl añı u nöþ midpun.

⁶ God hanıþ añı añı mög niñöm ud
aij göm, nan aij hanıþ ke ke ñöb rö,
adö anıbu nöþ niñun gınabun. God
niþi bı rımnab nan aij ñöm, manö
yad niþi bı gau hag niñmön, a geinab
u, nipe God niñ udep magö ñöb rö
hag niñnab. *

⁷ God niþi bı rımnab nan aij ñöm
hagnab, niþi bı gau wög rımnab
gi niñmön a gınab u, niþi bı gau
wög rımnab gi niñim. God niþi bı
rımnab nan aij ñöm hagnab, niþi bı
niþi bı gau manö aij rımnab hag
niñmön, a gınab u, niþi bı niþi bı
hag niñim.

⁸ God niþi bı rımnab nan aij ñöm
hagnab, añ mam ne ap iru gainım
u, niþ manö hag niþ aij gımön, nipe
gası aij niñöm niñıñ lımim, a gınab
u, nipe unbö rö gınım. God niþi bı
rımnab nan aij ñöm hagnab, niþi bı
gau mani nan gau uþep göp u, kalıþ
mani nan rımnab niñmön a gınab u,
mani nan rımnab abönamö niñim.
Niþi bı rımnab nan aij ñöm hagnab,
niþi bı rımnab kalıþ abad midmön a
gınab u, nipe gası niñ aij göm kalıþ
abad midım. Niþi bı rımnab nan
aij ñöm hagnab, niþi bı rımnab kalıþ

* 11:34: Ais 40:13; 1Ko 2:16 * 11:35: Job 41:11

* 12:3: 1Ko 12:11; Ep 4:7 * 12:4: 1Ko 12:12,27

* 11:36: 1Ko 8:6 * 12:1: Ro 6:11,13; 1Pi 2:5

* 12:6: 1Ko 12:4-11; 1Pi 4:10-11

mög n+ñmön ud aij g+mön a g+nab u, n+pe ñ+ñi löl g+ mög n+ñöm ud aij g+nim.

N+bi b+ gau kal+p m+dmagö l+mim

9 “N+bi b+ gau kal+p m+dmagö labun,” a g+mim, piral hagagmim; kal+p m+dmagö yab+ñ l+mim, ud aij yab+ñ g+mim. Nan si nan naj gep magö u n+p koñmañ kale rö mulu kal n+ñmim. Pen k+ö g+mim nag+ aij adö u nöp udmim.

10 N+bi b+ añ mam b+ pen pen m+dmagö l+bal rö, kale Kraiñ lau adö m+dpim u rö nöp añ mam b+ pen pen m+dmagö l+mim. Añ mam b+ kale gau hib kale hagpe adö arn+m; pen hib kale ke g+pe adö aragn+m. *

11 Wög iru maru gagmim; k+ö g+mim g+mim. B+ Kub hon u n+p wög gabun a g+mim, aij gö n+ñöl g+ g+mim.

12 B+ Kub han+p udnab, a g+mim, aij a gö n+ñöl g+, n+p abad m+daimim. Kalöp marö r+mnap auain+m, agam+ñ m+daimim. God n+p sabe gep u arö gagmim, pör nöp sabe göl g+ m+daimim. *

13 N+bi b+ God lau adö m+döm, mani nan kale uñep göp gau, kal+p mani nan r+mnap n+me l+ ñ+mim. N+bi b+ m+lö gau n+bö auaiöl, uñ g+ dam ram kale ud armim. *

14 N+bi b+ r+mnap kalöp g+ naj gaiöl u, pen pe, “God n+p sabe g+no kal+p g+ naj gañ,” a g+mim sabe gagmim; “God n+p sabe g+no kal+p g+ aij gañ,” a g+mim sabe g+mim. *

15 N+bi b+ r+mnap kale ñ+ñi löl g+ m+daiöl, kale kal+p aip ñ+ñi löl g+ m+daimim; pen r+mnap mög gep rö m+daiöl, kale kal+p aip mög gö n+ñöl g+ m+daimim.

16 N+bi b+ hib m+döp gau kal+p ud aij gun, n+bi b+ hib m+dagöp gau kal+p ud aij gagun a g+mim, gas+ u n+ñagmim. Kal+p magöñhalö ad+p ad+p rö ud aij g+mim. Hon n+bi b+ hib m+döp, a g+mim, gas+ u n+ñagmim.

N+bi b+ hib m+dagöp gau aip añ hakmim m+daimim. Hon nöp n+ñ aij g+pun, a g+mim gas+ u n+ñagmim. *

17 Pen n+bi b+ r+mnap kalöp n+ñlö mulu lugö, g+ naj gaiöl u, kal+p pen u rö nöp g+ naj gagmim. N+bi b+ gau n+ñlö, aij g+nim adö u nöp g+mim. *

18 N+bi b+ r+mnap aip pen pen gun, a g+mim gas+ u n+ñagmim. N+bi b+ gau magöñhalö agam+ñ j+m ñöl m+daiun, a g+mim gas+ u nöp n+ñmim.

19 Pen n+bi b+ aij yad gau. N+bi b+ r+mnap kalöp g+ naj gaiöl u, kal+p pen g+ naj gun, a g+mim, gas+ u n+ñagmim. U God nan n+pe, a g+mim n+ñmim. Yad kal+p pen abe g+ naj g+n, a göm, ke gas+ n+ñöb rö g+nab. Mos+ n+pe God manö haga u udöm, God Manö ad+ñ ap kal+ k+ñ r+köm haga, “God hagöp, ‘Kalöp g+ naj gaiöl u, yad kalöp pen abe g+ naj g+nabin; u gas+ yad,’ a göp,” a ga. *

20 An+ñ u, b+ ne Solomon God Manö ad+ñ ap kal+ k+ñ r+köm haga, “N+bi b+ kalöp nöd g+ naj g+la gau kale k+yö l+nim u, nan magö ñ+mim; kale ñ+g nan g+nim u, ñ+g ñ+mim.

An+g g+nabim u, b+ kalöp nöd g+ naj g+la gau nab+c kale adö lañ mab ineb ineb rö yunabim innab n+ñnaböl,” a ga. *

21 An+ñ u me, kalöp g+ naj gaiöl, kal+p pen g+ naj gagmim; kalöp g+ aij g+pe, ke hain gö arn+m.

13

Gapman kai hagöl rö g+mim

1 Pen hon magöñhalö gapman hagöl rö n+ñun. Ke gas+ n+ñöm, gapman m+dagöp; God hagö, gapman m+döp. *

2 An+ñ u, n+bi b+ an gapman manö r+b jueinab, God haga gapman

* 12:10: 1Pi 1:22 * 12:12: 1De 5:16-18 * 12:13: Hib 13:2 * 12:14: Mad 5:44; 1Ko 4:12 * 12:16: Pro 3:7 * 12:17: 1De 5:15 * 12:19: Dud 32:35; Mad 5:39 * 12:20: Pro 25:21-22; Mad 5:44 * 13:1: Dai 3:1; Pro 8:15

midöp manö nipe u abe r+ b junab. Bi an+bu God n+p manö kub hagnab.

³ N+bi b+ g+ aij g+ naböl gau, b+ gapman b+ kub gau an+n+n gö p+ñ+ñ gagnaböl; n+bi b+ g+ naj g+ naböl gau nöp, b+ gapman b+ kub gau an+n+n gö p+ñ+ñ g+ naböl. An+ b u, b+ gapman b+ kub gau p+ñ+ñ gagun, a g+ n+ñ nabim u, m+ d aij g+ m+ m n+ñöm b+ gapman gau, “Kale g+ aij g+ pim,” a g+ naböl. *

⁴ Pen n+hön: God hagö, gapman b+ gau, wög gep b+ nipe rö m+ döm, kalöp abad m+ dlö me, kale m+ d aij g+ nabim. Pen kale n+ñ aij g+ m+ m, g+ naj gagmim; gapman b+ ru m+ lö k+ d ud ajaböl u, y+har+ñ ud ajagaböl. God hagö, gapman b+ gau, wög gep b+ nipe rö m+ döm, n+bi b+ gau g+ naj geinaböl u, kal+p dam manö kub hagöm, pen ilön ñ+ naböl.

⁵ An+ b u, pen ilön udun rö löp a gun, gapman manö u hain gagun; God gapman n+ñebir hag lö, han+p abad m+ dpal u me, n+hön g+ n+ g gapman manö r+ b juun a gun, manö kale hain gun agam+ j m+ d aij gun.

⁶ Adö an+bu nöp me, dak+ s u rö nöp ñun. God gapman b+ gau kal+p n+ñebir hagö, gapman wög kale an+bu göm, pe u dpal. *

⁷ Nan naböñ kale nan n+hön n+hön rö m+ dain+ m u, naböñ magöñhalö ral p+ s g+ m+ m. Gapman dak+ s ñeb u, kal+p dak+ s ñ+ m+ m. N+bi b+ r+ m+ nap dak+ s adö ke r+ m+ nap ñeb u, kal+p u rö nöp dak+ s ñ+ m+ m. N+bi b+ manö kale n+ñ udep gau, manö kale n+ñ udmim. N+bi b+ hib dap raneb gau, hib kale dap ranmim.

Pen pen m+ d magö l+ m+ m

⁸ Nan naböñ kale r+ m+ nap m+ dain+ m, böñ nöp naböñ ral p+ s g+ m+ m. Pen hon nan naböñ añ+ ap m+ döp hon naböñ ral p+ s g+ pun, a gun hagagnabun; n+bi b+ pen pen m+ d magö lep naböñ an+bu hagabin. N+bi b+ gau kal+p m+ d magö l+ nabun

u, God lo manö haga haga rö nöp g+ nabun. *

⁹ God nipe ke manö klö haga u, Mos+ s nipe God Manö ad+ ñ r+ m+ nap kal+ kliñ r+ köm haga, “N+bi si b+ si gagmim; wip al pakagmim; nan si udagmim; n+bi b+ r+ m+ nap nan kale gau nan yad rö m+ daiböp, a g+ m+ m gas+ u n+ñ agmim,” a ga. God manö klö r+ m+ nap halö haga. Pen God manö klö n+hön n+hön haga u manö iñ añ+ u nöp m+ döp: “Kale ke m+ d magö l+ bim rö, n+bi b+ gau kal+p u rö nöp m+ d magö l+ m+ m.” *

¹⁰ Kale n+bi b+ r+ m+ nap m+ d magö l+ nabim u, kal+p g+ naj gagnabim. Adö an+bu nöp, kale n+bi b+ m+ d magö l+ nabim u, God lo manö haga haga u magöñhalö hain g+ nabim. *

¹¹ Ñ+ n m+ dpun an+ an+bi n+ñ aij g+ m+ m. Jisas n+p hadame nöp n+ñ udun, hainö God nipe n+bi b+ yad ke, a göm, han+p böñ nöp dam ram nipe adö lañ au ud arnab, a g+ gas+ n+ñ m+ dun. Pen m+ r+ m+ nap ap ara, ñ+ n an+bu uri söl m+ döp. An+ b u me, n+hön g+ n+ g hon han hauñ g+ m+ dpim? Urakmim, gas+ n+ñöl g+ m+ daimim. *

¹² Rap+ n sibön an+ m+ dpun rö, ram run+ g gab. An+ b u me, kale nan n+hön n+hön sib an+ yañ rö ajöm g+ naj g+ m+ dal adö u arö gun, Seden aip pen pen gep sior klö usaj+ l bad klö nan mailö halö God ñöb gau ud y+ mun. *

¹³ An+ b u, hon Jisas mailö aij nipe adö u m+ dpun, a gun, g+ aij göl g+ m+ de inabun. Pen nan iru yab+ l ñ+ñöm, ñ+ g klö ñ+ñ hauñ löm, n+bi si b+ si göm, hañöwañö göm, pen pen göm, nan kale nan yad rö m+ daiböp a göm g+ pal gau gagun. *

¹⁴ Pen kale B+ Kub Jisas Krais ud wañ+ j rö y+ m+ m, m+ d magö pr+ an+ hon dan gas+ göp adö u aigöl gun g+ nabun

* 13:3: 1Pi 2:13-14 * 13:6: Mad 22:21 * 13:8: Mad 22:39-40; Jem 2:8 * 13:9: Eks 20:13-15,17; Dud 5:17-19,21 * 13:10: 1Ko 13:4-7 * 13:11: Ep 5:14; 1De 5:6-7 * 13:12: 1Jn 2:8 * 13:13: Luk 21:34; Ep 5:18 * 13:14: Ep 5:11

a gımim gası u niηagmim. *

14

Ası ması gıpal gau kalıp hag gagmim

¹ Nıbi bı rımnap Kraıs Jısas niη udpal u pen niη ud pıdöη gagöm, gası mıhögöl niηbal gau, “Kalıp udun hag amıl apıl gıno, gası niη aij göl,” a gımim, hag gagmim; kale Jısas Kraıs niη udpal u, niıi bı hon, a gımim, ud aij gımim. *

² Hon niηbun, niıi bı rımnap Kraıs Jısas niη ud mıdöm, nan gau abönamö niηbal; pen niıi bı rımnap, Kraıs Jısas niη gası adö adö nöη niη udöm, niη aij gıgnab, a göm, kaj wal wayöη nan gau hil göm, yıharıη nan magö hatı nöη niηbal. *

³ Pen niıi bı nan hatöwatö niηbal gau, niıi bı nan hil gıpal gau kalıp hag juagöl. Niıi bı nan hil gıpal gau, niıi bı nan abönamö niηbal gau, God niηö nan si nan naij gaböl, a göm, kalıp hag gagöl. Nıhön gıniη: God niıi bı anıb gau kalıp udö, niıi bı niηe mıdpal. *

⁴ Bı wög gep ap bı kub niηe niη wög rımnap geınab, ne niηmön, gı aij gıpan aka gı aij gagpan, a gımön hagıgnabön. Bı kub niηe ke niηöm, gı aij gıpan aka gı aij gagpan, a gıgnab. Pen niηe gı aij gıgnab me; Bı Kub niηe ke niη gı nö, niηe aij gıniηm rö löp. *

⁵ Pen niıi bı rımnap niηlö, niın ap God niın kub niηe rö löp, niın ap niın yıharıη rö löp. Pen niıi bı rımnap niηlö, niın ap God niın kub niηe rö lagöp, niın magöηhalö niın ke ke rö mıdagöp. Anıb u, kale ke ke mıdpim rö, gası kale aij niηbim adö anıbu niηmim gıpe arniηm. *

⁶ Niın ap God niın kub niηe rö löp, a göm niηbal gau, Bı Kub niη gası niηöm me anıη göl gası niηbal. Pen niıi bı kaj wal wayöη nan gau niηbal gau, God niη aij a göp a göm niηbal.

* 14:1: Ro 15:7 * 14:2: Jen 9:3-4 * 14:3: Kol 2:16 * 14:4: Mad 7:1; Jem 4:11-12 * 14:5: Gal 4:10-11 * 14:8: Gal 2:20 * 14:10: 2Ko 5:10 * 14:11: Aıs 45:23; Plp 2:10-11

Nıbi bı ası ması gı aij göm, nan rımnap nöη niηbal gau u rö nöη, God niη aij a göp a göm niηbal.

⁷ Hon kamıη mıdun, hon ke halö mıdpun, a gun gası u niηagun. Umnıη gıgnabun u, hon ke halö mudun umnabun, a gun gası u niηagun.

⁸ Nıhön gıniη: hon kamıη mıdun, niıi bı Bı Kub hib haglö adö araη a gun, gası u nöη niηun mıdnabun. Umnıη gıgnabun u, niıi bı Bı Kub hib haglö adö araη a gun, gası u nöη niηun umnabun. Anıb u, mıdeınabun aka umnabun, hon Bı Kub niıi bı wög gep niηe mıdpun. *

⁹ Adö anıbu nöη, Kraıs niηe umöm uraka. Anıb u me, hon kamıη mıdpun gau abe, hadö umla gau abe, hon magöηhalö Bı Kub niıi bı niηe mıdpun.

¹⁰ Anıb u, kale niηön gıniη añ mam Kraıs lau adö mıdpal rımnap kalıp, anıη gıpim, anıη gıpim, a gımim manö hag gabim? Pen kale niηön gıniη añ mam Kraıs lau adö mıdpal rımnap kalıp niηbe, kale niıi bı yıharıη rö löp. Niη aij gımim: hon magöηhalö God amgö ilö adö niηe u mıdno, hanıη manö kub hagıgnab. *

¹¹ Aısaia God Manö adıη ap kalı kliñ rıköm haga,

“Bı Kub hagöp, ‘Yad niηö yabıl hagabin,

hainö niıi bı gau magöηhalö yıη niηöm,

nable udöm, kugom yımöm,

“God niηe añı Bı Kub mıdöp,” a gıgnaböl,’ a göp,” a ga. *

¹² Anıb u, niηim. Hon añı añı mıdpun rö, God hon magöηhalö hag niηö, hon kamıη mıdun nan niηön niηön gıpun gau hag niın, ai gıniη anıη gıpun a gun hagıgnabun.

Añ mam Kraıs lau adö mıdpal rımnap kalıp gası niηmim

¹³ Anıb u, añ mam Kraıs lau adö mıdpal rımnap kalıp, anıη gıpim,

anig gipim, a gimim manö hag gabim u arö gimim. Kale gasi niñmim, yad ginö añ mam Krai lau adö midöp ap dui göm, adan uþham ajep rö u aramöm, lug paköm gi naji ginab, a gimim, agamij midmim, adö anþbu nöp giþe arnim.

14 Bi Kub Jisas bi niþe midpin rö, gasi yad u niñ aij gipin, nan hil gep rimnap midagöp. Niþi bi rimnap gasi kale ke niñöm, nan hil gipal. Pen nan anþbu niñno, God niñö aij gagnab a göm hil ginaböl u, nan anþbu niñagöl. *

15 Pen kale, añ mam Jisas kalip a göm uma anþb gau kalip midmagö lagmim, nan kale asi masi gipal gau haþowaþö niñbe, kale gasi iru niñöm ap lug paköl rö löp. Adö anþbu gi naji ginabim. *

16 Kale ke niñmim, adö rimnap gimim rö linab u pen niþi bi rimnap anig ginabim u niñöm hagnaböl, "Krais lau adö midpun a gipal u pen kale niñebir nan si nan naji gaböl u me, hon niñbun, Jisas manö aij niþe manö niñ udep a gipal u piral hagal," a ginaböl.

17 Niñhön ginig: God niþe kin hon midöp manö adö anþbu hageinabun u, nan niñeb niñ niñeb manö anþbu hagagnabun; gi aij gep manö adö u nöp hagnabun; agamij hain rik middep manö adö u nöp hagnabun; miñ miñ göl gi middep manö adö u nöp hagnabun. Nan aij anþb gau Ana Uþ niþe ñö udnabun me.

18 Hon Krai niþ niñ udun anig göl geinabun u, God niñö aij ginab; niþi bi gau niñöm, gi aij gipal, a ginaböl.

19 Hon aigöl gun añ mam aip agamij jim ñöl midun, hon magöñhalö Krai manö aij niþe u niñ ud pädöñ gun, a gimim, adan anþbu nöp klö gimim hain gimim. *

20 Nan magö rimnap hil gagep. Pen bi ap gasi gasi löm, nan gau haþowaþö niñaiö, Krai niþ niñ udöp niþi bi ap niñöm, dui göm, Krai niñ udöp u

arö göm ap lug paknab u, bi haþowaþö niñnab bi anþbu niþe gi naji ginab. Nan magö niñöm, God wög niþe gi naji ginab. Kale anig unbö rö gagmim. *

21 Anþb u, hon niñno añ mam ap lug paknim rö löp, a gi niñnabim u, kaj yuö gau arö gimim, niñ wain gau arö gimim, nan gau arö gimim ginabim u aij. Niñhön ginö añ mam ap lug paknim rö löp, a gi niñnabim u, añ mam a gimim, anig gagmim.

22 Yad nan niñeb niñagep manö hagpin u, kale niñhön gasi niñbim u, kale ke God aip. God hanþp gasi aij ñöb rö niñun gun, añ mam rimnap rau ñagnabun u, niñiñ löl gi middeinabun.

23 Pen nan rimnap gasi milö lun niñnabun u, manö middeinab. Niñhön ginig: anig geinabun, God niþ aij ginim a gi gasi u niñun niñagnabun; niþ aij ginim aka aij gagnim a gi gasi u niñun niñnabun. Hon anig göl rö haþowaþö geinabun u, nan si nan naji ginabun.

15

Niþi bi rimnap mid aij göl rö adö u nöp niñun a gimim

1 Hon niþi bi Krai niþ niñ ud pädöñ gi midpun gau, hanþp ke aij ginab adö u niñun gagun.

2 Niþi bi niþ niñ ud pädöñ gagpal gau, niþ niñ ud pädöñ göl a gun, gasi u niñun gun. Hon ke aij ginab u nan kub wasö; pen niþi bi rimnap, Krai niþ niñ ud pädöñ ginaböl aka niþ niñ ud pädöñ gagnaböl u nan kub. *

3 Krai u rö nöp, ke aij ga adö u gaga. Krai niþe Nap niþ manö haga rimnap, Depid niþe God Manö adin ap kal iñ riköm haga, "Nöp hag jubal u uri yip u rö nöp hag juaböl," a ga. *

4 Kale niñ aij göl a göm, God niþe geia niñöm bi nöd niþö gau God Manö u kal iñ rikla. God Manö anþbu amgö li niñun, manö aij anþbu

* 14:14: Ap 10:15; Dai 1:15 * 14:15: 1Ko 8:11-13 * 14:19: Ro 12:18; 15:2 * 14:20: 1Ko 8:13

* 15:2: 1Ko 10:24,33 * 15:3: Sam 69:9

nɪŋ udun, Jisas Krajs nɪŋ ud pɪdɔŋ gun, klɔ gun gɪ aij gun, agamɪj ñɪñɪ lɔl gɪ gasɪ halɔ mɪdeinabun. Adɔ anɪbu nɔp God nɪpe geia, God Manɔ anɪbu kalɪ klɪñ rɪkla. *

⁵ God nɪpe gɔ, kale Jisas Krajs nɪŋ ud pɪdɔŋ gɪmim, klɔ gɪmim gɪ aij gɪmim, agamɪj ñɪñɪ lɔl gɪ gasɪ halɔ mɪdeinabim. Pen Krajs Jisas ga rɔ nɪŋun anɪg rɔ gun a gɪmim, nɪp anɪg gɔl hain gɪmim, God nɪpe gɔ, kale gasɪ adɔ aɪn nɪŋmim, jɪm ñɔl mɪdmim, gɪmim.

⁶ Kale anɪg gɪmim, gasɪ aɪn nɔp, maj mɪgan aɪn adɪp adɪp u nɔp, Bɪ Kub hon Jisas Krajs Nap hib nɪpe u hagpe adɔ arɪm.

God Isrel nɪbi bɪ wasɔ gau kalɪp u rɔ nɔp mɔg nɪŋɔb

⁷ Gasɪ nɪŋ aij gagpe ñɪn u, Krajs kalɔp mɔg nɪŋɔm ud aij gɔ, nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim u, kale ke agamɪj pen pen mɔg nɪŋmim, ud aij gɪmim, mɪdmagɔ lɪ mɪdpe, nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋɔm God hib nɪpe haglɔ adɔ arɪnab. *

⁸ God hadame nɔp Juda kai nɪhi iɪaŋ kale gau kalɪp manɔ klɔ nɪŋɔ haga u, haga rɔ nɔp gɪnab u, nɪŋɔl a gɔm, Krajs nɪpe Juda kai kalɪp nan a gɔm aua. *

⁹ Anɪb u, Juda nɪbi bɪ wasɔ gau, God nɪpe hanɪp mɔg yabɪɪ nɪŋɔb, a gɔm hib nɪpe haglɔ adɔ arɪm, a gɔm aua. Krajs nɔd Nap God nɪp manɔ haga rɔ, Depid God Manɔ adɪŋ rɪmnap kalɪ klɪñ rɪkɔm haga,

“Anɪb u, yad Juda nɪbi bɪ wasɔ aŋ gau mɪdem, kɪmap hagem, hib ne u hagnɔ adɔ arɪnab,’ a gɔp,” a ga. *

¹⁰ Manɔ ap Mosɪs God Manɔ adɪŋ ap kalɪ klɪñ rɪkɔm haga,

“Kale Juda nɪbi bɪ wasɔ gau, God nɪbi bɪ nɪpe aip pa jɪm ñɪmim, mɪñ mɪñ gɪmim,” a ga. *

¹¹ Pen manɔ ap Depid God Manɔ adɪŋ ap kalɪ klɪñ rɪkɔm haga,

“Kale Juda nɪbi bɪ wasɔ gau magɔŋhalɔ

Bɪ Kub hib nɪpe hagpe adɔ araŋ. Kale nɪbi bɪ ram mɪnɔŋ ke gau gau magɔŋhalɔ

kɪmap hagɔl gɪ, hib nɪpe hagpe adɔ i gɪlaŋ araŋ,” a ga. *

¹² Pen Aisaia u rɔ nɔp God Manɔ adɪŋ ap kalɪ klɪñ rɪkɔm haga,

“Bɪ Jesi rɪkɔ rɪk damɔm rɪk daunabɔl ap apɔm,

nɪbi bɪ ram mɪnɔŋ ke ke mɪdpal gau magɔŋhalɔ abad mɪdeinab.

Juda nɪbi bɪ wasɔ gau, Bɪ anɪbu nɔp gasɪ nɪŋɔm,

gasɪ halɔ mɪdeinabɔl,” a ga. *

¹³ God nɪpe ga u nɪŋun, gasɪ halɔ mɪdpun. God gɔ, kale nɪp nɪŋ ud pɪdɔŋ gɪmim, mɪñ mɪñ gɔl gɪ, agamɪj hibur hain hain gɔl gɪ mɪdmim. Anɪg gɔl gɪ mɪdaibe, Ana Uɪ nɪpe pɪdɔŋ halɔ gasɪ rɪmɪd mɪdmagɔ aŋ kalɔp daŋ apɔm gɔ, kale gasɪ halɔ nɔp mɪdeinabim.

Pol nɪhɔn gɪnɪg manɔ klɔ hagɔm kɔp kalɪ klɪñ rɪkaŋ

¹⁴ Pen aɪn mam bɪ. Gasɪ yad nɪŋbin kale nɪbi bɪ aij yɔl; nagɪ adɔ nɪhɔn gɪmim God nɪp aij gɪnab u nɪŋ aij gɪpim; kale aɪn mam kale gau God Manɔ aij u pen pen hag ñɪ aij gɪmim rɔ lɔp.

¹⁵ Pen kalɔp kɔp kalɪ klɪñ rɪkabin anɪbi, manɔ klɔ rɔ rɪmnap hagpin. God yɪp mɔg nɪŋɔm, ud aij gɔm, wɔg gep bɪ nɪpe hag la u me, yad kalɔp manɔ klɔ anɪbu, kauyaŋ hagnɔ nɪŋ aij gim a gem hagpin.

¹⁶ God yɪp hag lɔ, yad Krajs Jisas wɔg gep bɪ nɪpe mɪdem, Juda nɪbi bɪ wasɔ gau gɪ ñem, God manɔ aij u kalɔp hag ñabin. Yad God manɔ aij hag ñabin u, yad God nɪp nan sabe gep bɪ rɔ mɪdem, manɔ aij nɪpe hag ñabin. Anɪg gɪnɔ, Juda nɪbi bɪ wasɔ gau, God nɪp nan sabe gɪ ñɪbal nan

* 15:4: 2Di 3:16 * 15:7: Ro 14:1 * 15:8: Mad 15:24 * 15:9: Ap 3:25; Sam 18:49 * 15:10: Dud 32:43 * 15:11: Sam 117:1 * 15:12: Ais 11:10 Rep 5:5

aij yabıt nan gagöp rö lılo, God nıp aij gınab. Ana Uıt nıpe gö, kale nıbi bı ke kamıñ aij rö lılo, God kalıp nıñı löm udnab. *

¹⁷ Krais Jisas aip jım nıl mıdpin u me, yıp aij gö nıñöl gı, God nıp wög gı mıdpin.

¹⁸⁻¹⁹ Krais geia yad nıp wög gem, yad wög nıñön nıñön gıpin u nöp hagnabin. Yad Juda nıbi bı wasö gau kalıp Krais manö aij u hag nı ajainö nıñöl gı, Ana nan gagep rö rımnap gö nıñöl gı, Juda nıbi bı wasö gau nıñöm, God manö u udpal. Yad ram mınön Jerusalem urakem, Krais manö aij u magöñhalö kabö göl nöp adan mlö yabıt hag nı aij gı dam dam ram mınön İlirikam amem, ado gı aunö.

²⁰ Gası yad pör nıñbin u, nıbi bı Krais manö nıpe nöd nıñagla ram mınön gau nöp amem, hag nıñam a gem nıñbin. Bı Krais manö hag nıeb rımnap nöd amöm padö bıñıñ gıla adö u ram gınam a gem nıñagpin. *

²¹ Aisaia nıpe God Manö adıñ ap kalı kılın rıköm haga,

“Kalıp manö aij nıpe hag nıagal;
pen kale nıñaböl.

Nıbi bı manö aij nıpe apdi nıñagal
gau,

kale nıñöm nıñ aij gıñaböl,” a ga.
*

Pol daun kub Rom arnam, a ga

²²⁻²³ Anıb u, mı iru yabıt nöp, ram mınön gai i hag nı aj aj, daun kub kale Rom arnam a gımıdin u pen nıñam rö laga. Pen mıñı ram mınön rıñon gai i wög gınam rö lagöp nıñem yad kalöp nıñıñg nıñabin. *

²⁴ Yöp söl mıdöp, ram mınön Spen arnıg gabin. Gası yad nıñbin u, am kale aip pro magö ap mıdnö aij gö nıñöl gı, hainö yıp dam Spen adan ramö u yumim, a gı gası nıñbin.

²⁵⁻²⁶ Pen Masedonia Propins nıbi bı abe, Akaiia Propins nıbi bı abe, Jerusalem nıbi bı Krais lau adö

mıdöm mani nan kale mıdagöp gau, kalıp mani nan kale gau abönamö nıla u, mıñı kalıp nıñam a gem nıñabin. *

²⁷ Gası kale ke nıñöm gıpal anıbu, gı aij gıpal. Juda nıbi bı Krais manö aij u dam, Juda nıbi bı wasö gau kalıp hag nıbal rö, God mani nan kalıp nıñb gau rımnap Juda nıbi bı kalıp pen nıñaböl u aij. *

²⁸ Pen mani yıp nıbal anıbu magöñhalö dam Jerusalem bı gau nıem, Spen adan u amem, kale mıdpim u nıñabin.

²⁹ Nıñ anıbu apem kalöp nıñnö, Krais gası aij nıpe nıñ, kale nıp nıñ ud sısı lımim nıñıñ yabıt lıñabin. *

³⁰ Añ mam yad gau. Bı Kub Jisas Krais lau adö mıdpim u, God Ana an kalöp dan mıdöm kalöp mıdmagö lep magö u nıab rö, yad a gımim, God nıp sabe göl gı nöp mıdaimim. *

³¹ God nıp sabe gı mıdaimim, yad Jerusalem arnıg gem, ram mınön Judia areinam, Judia nıbi bı Krais nıp nıñ udagpal gau yıp gı naij gaiöl, yıp ud kamıñ yunım. Pen God nıp sabe gı mıdaimim, yad Jerusalem amjakem, Krais nıbi bı nıpe gau kalıp nan nıñön nıñön gı nıñıñg gabin u gıñö, kalıp aij gö nıñöl gı, aip jım nıl mıdaiun.

³² Anıb u, God yıp yau a gainım, kale mıdpim u amem, magö ap mıdnö aij gö nıñöl gı, kalöp aip mıdeinabun.

³³ God kalöp magöñhalö abad mıdö nıñöl gı, agamıñ jım nıl mıdmim mıd aij gımim. Anıb unbö rö aij.

16

Pol, “Kale mıdpim?” a ga

¹ Pen añ hon Pibi, Senkria daun au cöc wög gab nıbi u, nab. Nıpe nıbi aij yabıt. Kale mıdpim u amjakö, nıp ud aij gımim.

² Yıp aij gıñab u, kale mıdpim u amjakö, kale Bı Kub nıñ udpim rö, Bı

* 15:16: Ro 1:5; 11:13

* 15:20: 2Ko 10:15-16

* 15:21: Ais 52:15

* 15:22-23: Ro 1:13

* 15:25-26: 1Ko 16:1-4; 2Ko 8:1; 9:2,12; Ap 24:17

* 15:27: 1Ko 9:11

* 15:29: Ro 1:11

* 15:30:

2Ko 1:11; Kol 4:3; 2De 3:1

Kub n̄bi b̄i n̄pe pen pen ud aij ḡipal u r̄ö, n̄p ud aij ḡimim. Nan r̄imnap m̄idagain̄im, haLöwaLö n̄imim. N̄pe n̄bi b̄i gau iru n̄öp kal̄ip ud aij göm, ȳip abe ud aij göm göp.

³ Pen n̄bi Prisila abe, nugmul Akwila abe, Kraiss n̄p wög j̄im n̄un ḡim̄idun ber m̄ihau kal̄ip hagmim, “Pol kalöp ber m̄ihöŋ, ‘M̄idpil?’ a göp,” a ḡimim. *

⁴ Nöd ȳip al pak l̄in̄g geila, ber aij yad m̄ihau m̄idmil, ȳip amdam ḡilö. Pen halpe ke al pak löl a ḡimil gas̄i u n̄iŋagmil an̄ig ḡilö, ȳip aij göm, Juda n̄bi b̄i wasö ram m̄inöŋ ke m̄ilö gau hag n̄inö Kraiss Jisas n̄iŋ udpal gau kal̄ip abe aij göm göp.

⁵ Pen n̄bi b̄i Kraiss Jisas n̄iŋ udpal ram kal̄ip ber u magum ḡipal gau kal̄ip u r̄ö n̄öp hagmim, “Pol kalöp, ‘M̄idpim?’ a göp,” a ḡimim.

Mam m̄idmagö yad Epinidas n̄p hagmim, “Pol n̄öp, ‘M̄idpan?’ a göp,” a ḡimim. Esia Propins au, Kraiss n̄p nöd uda b̄i me an̄ibu.

⁶ N̄bi Maria kalöp klö yab̄i wög ḡi n̄im̄idöp u n̄p hagmim, “Pol n̄öp, ‘M̄idpan?’ a göp,” a ḡimim.

⁷ Pen b̄i r̄id̄ik yad n̄iŋeb r̄ö, Adronaikas abe, Junias abe, kal̄ip m̄ihöŋ hagmim, “Pol kalöp m̄ihöŋ, ‘M̄idpil?’ a göp,” a ḡimim. Kalpe m̄ihöŋ Kraiss n̄p nöd n̄iŋ udlö, yad hainö n̄iŋ udnö. Ȳip naḡi l̄ila r̄ö, kal̄ip m̄ihöŋ u r̄ö n̄öp naḡi l̄ilö, j̄im n̄un m̄idm̄idun. Pen b̄i Jisas manö ud arep gau, b̄i an̄ib m̄ihau kal̄ip n̄iŋ aij yab̄i ḡipal.

⁸ Mam m̄idmagö yad Ampliedas, Kraiss n̄p c̄ig aij göp u, n̄p hagmim, “Pol n̄öp, ‘M̄idpan?’ a göp,” a ḡimim.

⁹ Mam Urban̄is n̄p hagmim, “Pol n̄öp, ‘M̄idpan?’ a göp,” a

ḡimim. Mam an̄ibu yad aip Kraiss n̄p wög j̄im n̄öl ḡim̄idul. Mam aij S̄idakis n̄p u r̄ö n̄öp hagmim, “Pol n̄öp, ‘M̄idpan?’ a göp,” a ḡimim.

¹⁰ Apeles, marö auö, Kraiss n̄p n̄iŋ ud p̄döŋ göm m̄id aij göp b̄i u, n̄p hagmim, “Pol n̄öp, ‘M̄idpan?’ a göp,” a ḡimim.

N̄bi b̄i Arisdobiulas ram m̄idpal gau kal̄ip hagmim, “Pol kalöp, ‘M̄idpim?’ a göp,” a ḡimim.

¹¹ B̄i r̄id̄ik yad n̄iŋeb Herodion n̄p hagmim, “Pol n̄öp, ‘M̄idpan?’ a göp,” a ḡimim.

N̄bi b̄i Nasisas ram u m̄idöm, B̄i Kub n̄iŋ udpal gau kal̄ip hagmim, “Pol kalöp, ‘M̄idpim?’ a göp,” a ḡimim.

¹² N̄bi Draipina abe Draiposa abe, B̄i Kub n̄p n̄iŋ udöl ḡi, n̄p wög ḡipil n̄bi an̄ib m̄ihau kal̄ip hagmim, “Pol kalöp m̄ihöŋ, ‘M̄idpil?’ a göp,” a ḡimim.

Añ aij yad Persis, B̄i Kub n̄p n̄iŋ udöl ḡi, n̄p wög klö göp n̄bi an̄ibu n̄p u r̄ö n̄öp, “Pol n̄öp, ‘M̄idpan?’ a göp,” a ḡimim.

¹³ B̄i Rupas, Kraiss n̄p wög klö göm göp u, n̄p hagmim, “Pol n̄öp, ‘M̄idpan?’ a göp,” a ḡimim. N̄ime n̄pe u, ami yad r̄ö löp u, n̄p u r̄ö n̄öp hagmim, “Pol n̄öp, ‘M̄idpan?’ a göp,” a ḡimim. *

¹⁴ Asinkridas, Pligon, Hermes, Padrobas, Hermas, n̄imam kale aip m̄idpal gau abe magör̄halö kal̄ip, “Pol kalöp, ‘M̄idpim?’ a göp,” a ḡimim.

¹⁵ Pilologas, Julia, Nereus, Nereus n̄in̄in̄ n̄pe Olimp̄as, Kraiss n̄bi b̄i n̄pe kale aip m̄idpal

* 16:3: Ap 18:2 * 16:13: Mak 15:21

gau magöñhalö, “Pol kalöp, ‘Mïdpim?’ a göp,” a gïmim.

16 Kale Bï Kub nïp nïñ udpim rö, pen pen hag wïhai udöl gi, alaun bom halumim.

Krais nïbi bï nïpe gai i God nïp sabe gïnig cöc ke ke magum gïpal gau, “Kale mïdpim?” a gïpal. *

Manö pïral hagpal gau udagmim

17 Añ mam aij yad gau, nïñ aij gïmim. Nïbi bï rïmnap manö gau nïbö gau nïbö dapöm, nïbi bï Krais lau adö mïdpal gau kalïp hag ñïlö ñïlö, gasi aij nöd nïñla adö u arö göm, manö pïral hagpal anïbu udöm, asik ke ke lïbal. Kalöp anïb unbö rö nöp gïnim rö löp u, manö pïral hagaiöl u udagmim. *

18 Nïbi bï anig gïpal gau, Bï Kub hon Krais nïp wög u gun, a göm gasi u nïñöm gagpal; kalïp ke aij göp adö u nöp gasi nïñöm gïpal. Kale manö hain hain rö, nïbi bï hib dap raneb manö u nöp hag hag gi mïdlö nïñöl gi, nïbi bï nïñ aij gagpal gau manö pïral kale nïñ udöm dui gïpal. *

19 Kale pen God manö aij u ud aij gïmim, hagöp rö gïmïdim, nïbi bï gau magöñhalö nïñbal u, yïp aij yabï göp. Nan nïhön God amgö ilö nïpe aij gïnim u, kale nïbi bï gasi nïñeb rö mïdmim, nan nïhön God amgö ilö nïpe nan si nan naij rö mïdnïm u, kale nïbi bï gasi hauï rö mïdmim u, yïp aij gïnab. *

20 Söl mïdöp, God nïbi bï abad mïd aij göp u, nïpe Seden nïp ud raïa mo kale gau lö, klö nïpe mïdageinab.

Yad God nïp sabe gabin, Bï Kub hon Jisas kalöp mög nïñöm ud aij gö nïñöl gi, kale mïd aij gïmim. *

21 Bï yad aip wög jïm ñöl gïpul, Dimodi, kalöp hagab, “Mïdpim?” a gab. Bï rïdik nïñeb yad gau Lusias, Jeson, Sosipada u rö nöp kalöp, “Mïdpim?” a gaböl. *

22 Pen yad bï Dedias, Pol hagö köp kali klïñ rïkabin i, u rö nöp kale Rom kai Krais lau adö mïdpim gau kalöp, “Mïdpim?” a gabin.

23 Bï Gaias, yïp Pol dam ram nïpe u löm, abad mïd aij göp u, kalöp, “Mïdpim?” a gab. Bï anïbu nöp Krais lau adö mïdpal nïbi bï gau hagö, ram nïpe u amöm magum gïpal, kalïp ud aij gi mïdöp.

Pen bï kuskus pe ñeb Erasdas abe, mam hon Kwodas abe, u rö nöp kalöp, “Mïdpim?” a gabil. *

24 Yad God nïp sabe gabin, Bï Kub hon Jisas Krais kalöp magöñhalö mög nïñöm ud aij gö nïñöl gi, kale mïd aij gïmim. Anïb unbö rö aij!

25-26 Pen God hib nïpe hagno adö arnim. Nïpe nöp me kalöp abad mïdö nïñöl gi, nïp cïg aij gïmim mïdmim rö löp. Jisas manö aij anïbu nöd pi göl mïdmïdöp u pen mïñi, bï God manö hagep gau, manö nïpe God Manö kali klïñ rïkla u waiö lö, manö aij anïbu nïbi bï gau kalïp pör hag ñïbin. God nöp hagö me, nïbi bï ram mïnön ke gau gau magöñhalö hag ñïno, nïp nïñ udöm hagöp rö göl. *

27 God añi gasi aij gasi klö göm nïñöb u, Jisas Krais nïp hanïp nan a göm yuö aua rö, hib nïpe pör nöp pör nöp hagno adö aran. Anïb unbö rö aij me.

* 16:16: 1Ko 16:20; 1Pi 5:14 * 16:17: Mad 7:15; Dai 3:10 * 16:18: Plp 3:19; 2Pi 2:3 * 16:19: Ro 1:8; 1Ko 14:20 * 16:20: Jen 3:15 * 16:21: Ap 16:1-2; 19:22; 20:4 * 16:23: Ap 19:9; 1Ko 1:14 * 16:25-26: Ep 1:9; 3:5,9; Kol 1:26; Ro 1:5

1 Korid Pol köp nöd u Korid nibi bi kalip kali kliñ rika

1-2 Yad Pol. God nipe ke yip hag la rö, Krai Jisas manö ud arep bi nipe ap midpin. Mam hon Sosdenes aip aui midul, köp anibi, kalöp daun kub Korid au God nibi bi nipe midpim gau kali kliñ i rikabin. Kale Krai Jisas nip niñ udpe u, God hagö, kale nibi bi ke kamij aij nipe midpim. Bi Kub hon Jisas Krai nip sabe gipal nibi bi ram minöñ gau gau magöñhalö, God kalip nibi bi ut nipe midaiöl a göm hag la. Krai Jisas nipe Bi Kub hon midöp; nipe u rö nöp Bi Kub kale midöp.

3 God Bapi hon abe, Bi Kub Jisas Krai abe, kalöp mög niñmil ud aij gilo, kale mid aij gimim.

Pol God nip aij a ga

4 Krai Jisas nip cig midpe, God nipe kalöp ud aij göm nan aij ña u niñem, yad pör God nip aij a gabin.

5 Niñhön ginig: kale Krai nip cig midpe, Krai kalöp ud aij yabıt gö, kale gasi niñ aij gimim, manö hag ñi aij gipim.

6 God nipe gö, Krai manö aij u an kale dan auö, kale niñ udmim, hagöp rö gabim.

7 Anib u, Bi Kub hon Jisas Krai aunab a gimim abad midpim ñin i, God Ana nan aij ñab gau hadö magöñhalö udpim.

8 Bi Kub hon Jisas Krai kalöp abad midöm gi ñi aij gö, kale ram minöñ i i midmim, manö aij nipe u niñ udöl gi midmim, nip arö gagnabim. Bi Kub hon Jisas Krai aunab ñin u, kale manö rimnap niñagnabim. *

9 God hagab rö nöp gab. Nipe kalöp hag lö, kale Niñ nipe Bi Kub hon Jisas Krai aip jim ñöl midpim. *

Krai nibi bi gau gasi ud adö aini niñöm, jim ñöl midaiöl

10 Añ mam bi. Bi Kub hon Jisas Krai lau adö midpun u me, manö ke ke adö rimnap lagmim. Gasi adö aini niñmim, manö adö aini hagmim, jim ñöl yabıt midaimim. *

11 Pen nibi Klowi nibi bi nipe rimnap apöm yip hagö niñbin, kale añ mam yad rimnap kale ke pen pen hagabim.

12 Anib u, rimnap hagpim, “Hon Pol nibi bi nipe,” a gipim. Rimnap hagpim, “Hon Apolos nibi bi nipe,” a gipim. Rimnap hagpim, “Hon Sipas nibi bi nipe,” a gipim. Rimnap hagpim, “Hon Krai nibi bi nipe,” a gipim. *

13 Hagpim anibu Krai nip ud asik ke ke libim rö löp. Yad mab ba lan al pak lilo kalöp nan a gem umnö rö, hib yad hagmim Pol nibi bi nipe midpun a gipim akan Pol hib hagmim niñg pakpe akan Anib u, “Hon Pol nibi bi nipe,” “Hon Apolos nibi bi nipe,” a gipim u pir albim.

14 Pen am kale aip midainö ñin u, nibi bi iru niñg pak ñagnö. Bi miñhöp nöp Krispas Gaias nöp niñg pak ñinö. Anib u, God nip aij a gabin. *

15 Wasö u, yiharinj piral hagbep, “Pol hib nipe hagun niñg pakno,” a gibep.

16 Pen hauł gipin. Yad Sidepanas nibi bi nipe gau kalip abe niñg pak ñinö. Pen nibi bi rimnap halö niñg pak ñinö aka niñagpin. *

17 Krai yip, “Nibi bi gau kalip niñg pak ñimön,” a göm hagaga. “Kalip manö aij yad u hag ñimön,” a ga. Anib u, manö aij nipe u hag ñimidin. Pen nibi bi rimnap gasi kid hiik niñöm hagpal rö hag ñagmidin. Manö anig göl hagnö, Krai mab ba lan al pak lila manö u manö yiharinj ap rö lö, nibi bi gau niñ udagöl, a gem, manö aij nipe u kabö göl nöp hag ñimidin.

* 1:8: 1De 3:13; 5:23 * 1:9: 1Jn 1:3; 1De 5:24

* 1:14: Ap 18:8; Ro 16:23 * 1:16: 1Ko 16:15

* 1:10: Plp 2:2 * 1:12: 1Ko 3:4; Ap 18:24-28

18 Nibi bi mab ke inab adan anibu araböl gau, Kraiss mab ba lañ hanip nan a göm uma manö u niñlö, manö hauñ rö linab. Pen God hanip ud kamiñ yuab nibi bi gau, Kraiss mab ba lañ hanip nan a göm uma manö anibu niñun, God pidöñ halö, nipe ke hanip ud kamiñ yuöp, a gun niñbun. *

19 Adö anibu God Manö u, Aisaia nipe God manö haga u kalñ kññ riköm haga,
 “Nibi bi gasi kid hiik niñbun a gipal gau,
 gasi kale u ke niñöm, gasi aij niñbal.
 Pen yad ginö, gasi niñöm hagpal rö lagnab,
 manö hañwañö hagpal rö linab,”
 a ga. *

20 Anib u, nibi bi gasi niñeb gau, nibi bi koles kub arbal gau, nibi bi manö niñön niñön hag amil apil gipal gau, manö kub aij aij kale niñbal u, God niñö, manö hauñ rö lö, böñ nöp ap lug pakniñ gaböl. *

21 God nipe ke niñ aij göp rö, nibi bi gasi hon u ke niñun a göm, ke uñhai niñnaböl gau, nipe aigale bi rö midöp u niñagnaböl. Nibi bi anib gau Kraiss manö aij hag ñabun u niñlö, kalip manö hauñ rö linab. Pen God nipe ke ginabin a göm hag la rö, nibi bi manö hauñ hag ñabun anibu niñ udeinaböl gau, God kalip ud asik yunab. *

22 Juda nibi bi gau hagpal, “Nan gagep rö rimnap gipe niñun, niñö hagabim a gun niñnabun,” a gipal. Pen Grik nibi bi gau gasi aij aij hain niñbö adö rimnap niñun, a göm pör nöp uñhai niñbal.

23 Anib u me, Kraiss hanip nan a göm uma manö u hagaino, Juda nibi bi gau niñöm hagnaböl, “Manö iru göp u niñön ginig hagabim,” a ginaböl. Pen Juda nibi bi wasö gau hagnaböl, “Manö hain niñbö uñhai

niñabun u hagagabim. U manö ñiññon limim hagabim,” a ginaböl. *

24 Pen God hanip Juda nibi bi rimnap abe, Grik nibi bi rimnap abe, udnabin a göm hag la niñöm hon Kraiss nip niñun niñbun, God pidöñ halö midöp rö, Kraiss abe unbö rö nöp pidöñ halö midöp; God gasi kid hiik niñöb rö, Kraiss abe unbö rö nöp gasi kid hiik niñöb. *

25 Nibi bi gau Kraiss apöm uma u niñöm, God nipe klö midagöp a ginaböl; pen God nipe klö nipe ke ga gasi u niñagnaböl. Nibi bi gau Kraiss apöm uma u niñöm, God nipe gasi aij midagöp a ginaböl; pen God nipe gasi aij nipe ke gasi niñga il u rik niñagnaböl. *

26 Añ mam bi. Kale ke niñim! God kalöp wiñ ala ñin u, kale aigale nibi bi rö midabe kalöp wiñ alañ Nibi bi gasi niñeb a gipal gau, nibi bi kub gau, nibi bi hib midöp gau, kalöp iru wiñ alaga. *

27 Nibi bi gasi kid hiik niñbun a gipal gau nable gan, a göm, God nibi bi gasi aij niñagpal gau uda. Nibi bi klö midpun a gipal gau nable gan, a göm, God nibi bi klö midagöp gau uda.

28 Nibi bi hib halö midpun a gipal gau nibi bi yñharñ rö mideilan a göm, God kalip arö göm, nibi bi ramö gau hib midagöp a gipal gau kalip uda.

29 God nipe anig ga u, nibi bi rimnap God amgö ilö adö u, hib kale ke haglö adö arnim rö lagnab, a göm ga. *

30 God gö, Kraiss Jisas aip jim ñöl midpim. Anib u, God gö, Kraiss Jisas nip niñ udun, nip aip jim ñöl midpun, nip gasi niñöl gi midpun u me, hon gasi kid hiik niñeb nibi bi rö midpun. Kraiss aip jim ñöl midpun u me, God hanip niñöm nibi bi kamiñ aij yad a gab. Kraiss aip jim ñöl

* 1:18: Ro 1:16 * 1:19: Ais 29:14 * 1:20: Ais 19:12; 33:18; 44:25; Job 12:17 * 1:21: Mad 11:25

* 1:23: Ro 9:32; 1Ko 2:14 * 1:24: Kol 2:3 * 1:25: 2Ko 13:4 * 1:26: Mad 11:25; Jem 2:5 * 1:29:

Ep 2:9

midpun u me, God hanip n+ñöm n+bi bi asiñ midagöp yad ke a gab. Krais aip jim ñöl midpun u me, God hanip n+ñöm nan si nan naij g+pal gac u Ñi yad hadö hik gi yua a gab. *

³¹ Manö adö an+bu God Manö u kali kliñ riköm hagla, “N+bi bi miñ miñ gun a göl u, kale Bi Kub hanip nan n+hön n+hön ñöb u gasi n+ñöm, miñ miñ göl,” a g+la. *

2

Pol Krais hanip mab kros ba lanj uma manö u hag n+ñmidöp

¹ Pen añ mam bi. Am kale aip midainö ñ+n u, God Manö n+ñö yabiñ u hag ñ+nam a gem, manö kliñ aij auub gau rö aka gasi kid hik n+ñeb manö gau rö hag ñagnö.

² Am kalip aip midem, gasi r+mnap ke n+ñem kalip manö hag ñagnabin; Jisas Krais n+ñ mab ba lanj al pak l+lö hanip nan a göm uma gasi adö añi an+bu nöp n+ñem, kalip hag ñ+nabin, a gem, gasi u nöp n+ñnö.

³ An+ñ u, kalöp aip midainö u, hañ romanj yad klö midageia; yad an+n+n gö piñ+n gem, g+il g+il göl gi midainö. *

⁴ N+bi bi r+mnap manö ke ulhai n+ñöm, manö dö kal ad+ip ad+ip adö an+bu nöp rö hagun a göm g+pal rö gagnö. God Ana u y+ip p+dön n+ñe u ñö n+ñöl gi, Jisas manö aij u p+dön halö hag ñ+nö u waiö n+ñbe. *

⁵ God an+g ga u, bi r+mnap manö kliñ aij u haglö, y+ip n+ñ udagöl; pen yad klö yad ke g+nö, kale y+ip n+ñ udöl, a göm, God an+g ga.

God Ana gasi aij ñab

⁶ Pen yad am n+bi bi Krais n+ñ kabö rö n+ñ ud p+dön g+pal gau aip am midem, kalip gasi kid hik n+ñeb manö r+mnap hag ñ+nmidin. Pen ram m+nöñ adö il i gasi kid hik n+ñbal rö hag ñagnmidin. Kinj gau bi kub gau, kale gasi kid hik n+ñbal rö hag

ñagnmidin. Kinj gau bi kub gau kale hir g+naböl.

⁷ Pen yad kalip manö hag ñ+nmidin an+bu, God gasi kid hik n+ñeb manö pi göl midmidöp u hag ñ+nmidin. Gasi kid hik n+ñeb manö an+bu hadame dagol gau ram m+nöñ gi laga ñ+n u nöp pi göl midmidöp. God n+ñe hadame dagol gau ram m+nöñ gi laga ñ+n u nöp, Krais Jisas aip mailö halö mideinaböl a göm, gasi kid hik n+ñeb manö aij an+bu hag lö, m+lö padö yabiñ pi göl midmidöp. Yad gasi kid hik n+ñeb manö an+bu nöp kalip hag ñ+nmidin.

⁸ M+nöñ naböñ adö il i kinj gau abe, bi kub gau abe, gasi kid hik n+ñeb manö an+bu rik n+ñagla. N+ñblap rö hagep, Bi Kub mailö halö kumi kabö adö lanj n+ñbö aua u n+ñ al pak lagblap.

⁹ Pen God Manö u kali kliñ riköm hagla,

“N+bi bi God n+ñ midmagö l+bal gau, God kalip ud aij yabiñ göm, nan aij aij ñ+nab.

Amgö n+ñagla; hag ñ+lö apdi n+ñagla; gasi ke nöp n+ñöm, an+g g+nab, a göm n+ñagla;

God kalip nan aij aij ke nöp ñ+n+g gab,” a g+la. *

¹⁰ Pen manö n+ñagnmidal an+bu, God n+ñe Ana n+ñe hanip ñö n+ñbun.

God Ana nan gau magöñhalö ulhai n+ñab. God n+ñe nan pi ga gau abe ulhai n+ñab.

¹¹ Hon gasi n+hön n+hön n+ñbun u, n+bi bi r+mnap n+ñagpal, pen ana hon ke anj danj midöp u nöp n+ñöb. An+ñ unbö rö nöp, God n+ñe gasi n+hön n+hön n+ñöb u, God Ana n+ñe nöp n+ñöb.

¹² Pen hon n+bi bi m+nöñ naböñ adö il i gasi n+ñbal rö gasi n+ñagpun. God n+ñe Ana n+ñe ke hanip yuö aua n+ñöm God nan aij hanip abönamö ñöb u rik n+ñbun.

¹³ God hanip nan aij abönamö ñöb manö adö an+bu nöp hag ñabun. Bi

* 1:30: Jer 23:5-6 * 1:31: Jer 9:24 * 2:3: Ap 18:9; 2Ko 10:1 * 2:4: 1De 1:5 * 2:9: Ais 64:4

gası kíd hiik niñbal rımnap hanıp manö anıbu haglö niñagun; God Ana gası ñöb rö manö anıbu niñun me, niñbi bı gau kalıp hag ñabun. God Ana hanıp manö hagö niñun, niñbi bı God Ana añ kale dañ midöp niñbi bı gau kalıp hag ñabun.

¹⁴ Pen niñbi bı God Ana añ kale dañ midagöp niñbi bı gau, God Ana nan aij abönamö ñöb nan gau udagnaböl. Manö aij anıbu niñlö, manö hauı rö lö, rik niñagnaböl. God Ana niñbi bı añ kale dañ mideinab u, God Ana nan aij ñöb gau rik niñnaböl.

¹⁵ Pen niñbi bı God Ana añ kale dañ midöp gau, kale nan gau magöñhalö niñöm rik niñ aij gıñaböl. Pen niñbi bı God Ana añ kale dañ midagöp gau, kale niñbi bı God Ana aip midöp niñbi bı gau kalıp rik niñagnaböl.

¹⁶ God Manö u, Aisaia adıñ ap kalı kılñ riköm haga,

“Niñbi bı an, Bı Kub niñhön gası niñöb u rik niñöm,
niñp, ‘Anıg gımön, anıg gımön,’ a gıñab?” ö ga.

Pen Kraıs niñbi bı niñpe midpun gau, hanıp gası niñpe niñöb rö ñö niñöl gı, hon niñ aij gıpun. *

3

Jım ñöl midmim, asık ke ke lagmim

¹ Añ mam bı. Nöd kale aip midainö niñ u, niñbi bı God Ana añ kale dañ midöp gau kalıp hag niñmidin rö, kalöp u rö nöp hag niñbnep, pen kale Kraıs niñ niñ udmim, niñ painañ rö nöp midmidim. Anıb u, kalöp niñbi bı ram niñnöh il i rö hag niñmidin.

² Niñ painañ ci niñeb rö u midmidim u me, yad kalöp ci nöp niñmidin; kale nan magö yabıl ud niñ yumim rö lagmidöp u me, yad nan magö yabıl kalöp ñagmidin. Midpim niñ i u rö nöp, kale nan magö yabıl ud niñ yumim rö lagöp; kale niñ painañ rö nöp midpim. *

* **2:16:** Ais 40:13 * **3:2:** Hib 5:12-13; 1Pi 2:2
18:4,11 * **3:9:** Mad 13:3-9; Ep 2:20-22

³ Midpim niñ i u rö nöp, kale niñbi bı ram niñnöh il i gası niñbal rö nöp gası niñbim. Niñbi bı rımnap nan kale gau nan yad rö midalböp a gımim niñbim. Mulu lugö, pen pen hag midpim. Anıg gımim, niñbi bı yıharıñ niñnöh naböh il i gıpal rö nöp gı midpim. *

⁴ Rımnap hagpim, “Hon Apolos niñbi bı niñpe midpun,” a gıpim. Rımnap hagpim, “Hon Pol niñbi bı niñpe midpun,” a gıpim. Anıb u, kale yıharıñ niñbi bı niñnöh naböh il i gası niñöm hagpal rö gıpim. *

⁵ Apolos hol niñhön bı kub niñhön rö midpul niñmim manö anıbu hagpim? Hol yıharıñ bı wög gep niñhau nöp midpul. Bı Kub wög niñhön ke ke hag la u gı midul, Jisas Kraıs manö aij u hag niñailo kale niñmim niñ udpe.

Pen Bı Kub halıp niñhön wög ke ke haga rö nöp gıpul. *

⁶ God yıp hagajıp, ram niñnöh kale u nöd amem nan yıñ u yımnö. God Apolos niñ hagajıp, hainö amöm, niñg am niñ dapöm, nan yımnö anıbu hoñ ga. Pen God niñpe nöp geia rana.

⁷ Anıg gö, hol bı yıharıñ nan yıñ yımul, niñg hoñ gul gıpul u, hib hol u hagpe adö aragnım. God geia rana rö, hib niñpe u nöp hagpe adö arnım.

⁸ Niñbi bı nan yıñ yımbal gau, niñbi bı niñg dap hoñ gıpal gau, wög adö añı yabıl gıpal u me, God wög gıpal gıpal rö niñöm, kalıp pen niñnab.

⁹ Hol niñhön God wög u jım ñöl gajul, wög naböh niñpe u kale midpim. *

Kale God ram niñpe midpim

Pen manö ap: kale God ram niñpe midpim.

¹⁰ God yıp mög niñöm ud aij göm nan aij ña u udem, bı ram gep niñpe yabıl u midem, ram padö kub añ yañ u bıniñ gı aij gıñö; pen hainö bı ap apöm ram adıñ adıñ mideinab gau gab. Pen niñbi bı rımnap apöm, ram anıbu gun a gaiöl u, niñ aij göm göl.

* **3:3:** 1Ko 1:10-11 * **3:4:** 1Ko 1:12 * **3:5:** Ap

11 God ram nipe u Jisas Kraiſ nip padö kub an yan hadö böſ nöp binin göp u, nibi bi rimnap padö ke hain nibö ap binin göl rö lagöp. *

12 Jisas Kraiſ padö kub binin göl midöp u, nibi bi rimnap, ram adin adin gun a göm, gol, silpa, kabö aij aij dapöm ginaböl; pen nibi bi rimnap mab lö, wid lö adin adin, nan uſan uſan gau dapöm ginaböl.

13 Pen Kraiſ apöm nibi bi manö kub hagnab ñin u, wög gi aij gila adö u ke waiö midö ninaböl, halöwaſö gila adö u ke waiö midö ninaböl. Mab miſan apöm wög aij ginaböl u mideinab; pen wög adö adö ginaböl u böſ nöp in habik arnab me. *

14 Padö kub binin göl midöp adö u, nibi bi wög gi aij göm ram adin ap gilö, mab miſon apöm ram adin anibu in habik aragnab u, kale pen udnaböl.

15 Pen nibi bi rimnap wög adö adö nöp göm ram adin ap gilö, mab miſon apöm ram adin anibu in habik arnab u, God kalip ke ud kaminyunab pen nibi bi mög gep rö, ram inö, ſip gi höſ yulö, nan midagöp rö u mideinaböl ram nipe adö lan au.

16 God sabe gep ram nipe u kale midpim; God Ana an kale dan midöp. *

17 Nibi bi rimnap apöm God sabe gep ram u gi naj geinaböl u, kalip pen abe gi naj ginab. God sabe gep ram anibu ram nipe ke nöp. Pen sabe gep ram nipe u kale nibi bi midpim.

18 Nin aij gimim. Kale rimnap gasi kub nibi bi minjon nabon iſ i gasi ninom hagpal rö ninmim, yihariny gau ulhai ninbal rö nöp ninun, nibi bi gasi kid hiik ninneb midpun a ginabim u pen hauſ alö anig hagnabim. Hon nibi bi hauſ halö midpun a gimim me, gasi aij yöl u ulhai ninabim.

* 3:11: Ais 28:16; 1Pi 2:4-6 * 3:13: 1Ko 4:5 * 3:16: 1Ko 6:19; 2Ko 6:16 * 3:19: Job 5:13 * 3:20: Sam 94:11 * 4:2: Luk 12:42

19 Ninon ginig: minon nabon iſ i manö kub kub rö hagom hagpal adö u, God ninö, manö hauſ ninagep rö löp. God Manö u kalik kin rikom hagla,

“Nibi bi gasi kid hiik ninun,
nin aij gipun a gipal gau,
nipe gö, gasi kid hiik ninneb magö
anibu,
hel ap rö löm,
gasi rimid midmagö kalip ud sisi lö,
bi nagiman rö mideinaböl,” a
gila. *

20 God Manö adin ap halö, Depid kalik kin rikom haga,

“Nibi bi gasi kid hiik ninun a gipal
gau,
manö rimnap haglö,
Bi Kub nipe ninö,
manö iſ ap midagöp,” a ga. *

21 Anib u, nibi bi rimnap, nibi bi kub midpal a gimim, hib hagpe adö aragnim. Pen nibi bi aka nan ninon ninon midöp gau, God kalöp ninom gi la midöp.

22 Yad Pol, Apolos, Sipas, hon wög gep bi kale nöp midpun. Minon nabon iſ i ninon ninon midöp gau, God kalöp gi ñilan, a göm, kalöp ñöb. Kaminy middep magö u abe, umeb magö u abe, God kalöp ñöb. Mini midpim rö, hainö mideinabim rö, God kalöp gi ñan a göm magonhalö kalöp ñöb.

23 Pen Bi Kub kale Kraiſ; Kraiſ nipe God Ni nipe.

4

Jisas manö ud arep bi gau

1 Anib u, God manö aij pi göl midmidöp u, Kraiſ nipe Apolos Pol kalip bi minon hag lö, kale wög gep bi nipe midpil, a gimim gasi u ninmim.

2 Bi kub ap, bi wög gi ñeb rimnap aip manö hag löm, wög ap kalip hageinab u, bi wög gep bi gau nap kale hagnab rö nöp göl. *

³ Pen kale yip manö kub hagein-abim u, yad gasi iru niñagnabin. Niñbi bi rimnap gau yip manö kub hageinabol u, yad u rö nöp gasi iru niñagnabin. U yip nan yiharin ap rö löp. Yad u rö nöp yad ke manö kub hagagabin.

⁴ Yad ke niñbi bi rimnap gi naij gagpin a gem niñbin u pen yad anig hagnö, Bi Kub yip bi asin midagöp a göm hagagnab. Bi Kub niñpe ke nöp yip manö kub hagnab.

⁵ Anib u, miñi ñin i manö kub hagagmim. Bi Kub niñpe ke apöm manö kub hagnab. Bi Kub niñpe gö, nan niñhön niñhön pi göl gipal gau magöñhalö waiö linab; gasi midmagö rimid an kale dan gasi niñhön niñhön niñbal u, u rö nöp waiö linab. Niñ anibu, God niñpe niñbi bi magöñhalö ke ke añi añi gi aij gipal gipal rö kalip manö aij hagnab. *

⁶ Pen añ mam yad gau. Apolos hol niñhön manö kalöp hagpin anibi, kale manö magö ap it u niñ aij gimim, a gem, kalöp hagpin. Manö magö anibu hagab: "Gasi kale ke wasö; nan niñhön kali kliñ rikla u nöp niñmim hain gimim." Hagab rö geinabim u, bi ap hib dap ranmim, bi ap hib dap lugmim, gagnabim. *

⁷ Hon niñbi bi kub, niñbi bi gau niñbi bi pro, a gimim niñbim u aij wasö. Kalöp niñhön aij midöp u, God niñpe nöp kalöp ñöb. Anib u, kale ai ginig, hon ke gi aij gipun a gimim, hib kale ke hagpe adö arab? *

⁸ Gasi kale ke niñbim u, hon ke nan magöñhalö hadö udpun; nan pro ap ulep gagöp, a gimim gasi niñbim. Gasi kale ke niñbim u, hon ke niñbi bi gep rö hadö midpun; bi ap hanip gasi rimnap hag ñagnab, a gimim gasi niñbim. Gasi kale ke niñbim u, hon ke kin rö hadö midpun, a gimim niñbim. Pen gasi kale niñbim u, Jisas manö aij ud arep bi gau kin rö midagal, a gimim gasi niñbim. Pen kale niñjö yabit kin midaibep,

hon miñ miñ gun, kalöp aip kin midbnop.

⁹ Gasi yad niñbin u, God niñpe hanip Jisas manö aij ud arep bi gau dam, niñbi bi gau midpal an au, bi naij al pak lep rö dam löp. Bi rimnap gi naij geinabol u, bi kub manö kub hagöm, niñbi bi niñ midlö niñjö gi, kalip al pak löl, a ginabol. Gasi yad niñbin u, God niñpe gö, hon anib unbö rö nöp midpun. Niñbi bi minönj nabön it i abe, ejöl kumi kabö adö lanj abe, niñ midlö niñjö gi, hanip bi naij rö al pak linig gaböl.

¹⁰ Krais nip niñ udun wög nip gino, hanip bi hau a göm niñbal u, pen kalöp niñöm, Krais niñbi bi niñpe gasi ktö niñeb gau, a göm niñbal. Hon bi yiharin hain u, pen kale niñbi bi kal yabit. Hon bi hib midöp bi u rö wasö, pen kale niñbi bi hib midöp u rö midpim.

¹¹ Hadame nöp dagol gau riköl, mid damöm, miñi midpun ñin i kiyo lö, rugu mitep gö, walj midagö, ram midagö, umeb rö lö, hon pör pak gilö gilö uñham yabit midpun. *

¹² Ke nöp ilön mab udun, nan niñbin. Hanip hag juöm gilö, kalip pen God kalip abad mideian a gun, nip sabe gipun. Hanip gi naij gilö, aliagipun. *

¹³ Hanip manö naij hagpal, pen manö hain hagpun. Anib u, hon nan yiharin nan halpit adin adin ap rö midno midno ñin i auöp.

¹⁴ Manö kali kliñ rikabin i, kale nable udmim a gem hagagabin; kale niñ pai midmagö yad gau a gem rimid ukem hagabin.

¹⁵ Bi Krais lau adö midpal gau, iru yabit apöm kalöp ud aij göm manö hag niñabol. Pen bi Krais lau adö midpal gau, kalöp nap añi nöp midöp. Yad nöd Krais Jisas manö aij niñpe u kalöp hag niñö, kale Krais Jisas niñ udpe u me, yad nap kale midpin. *

¹⁶ Anib u, kalöp hagabin, yad gipin

* 4:5: 1Ko 3:8 * 4:6: Ro 12:3 * 4:7: Ro 12:6
Mad 5:44 * 4:15: Gal 4:19 * 4:16: Plp 3:17

* 4:11: 2Ko 11:23-27 * 4:12: Ap 18:3; 2De 3:8;

gipin rö niñmim, adö an+bu nöp gimim. *

17 Adö an+bu nöp, ñi midmagö yad Dimodi, Krais Jisas manö hag ñ+nö niñ aij göm, Bi Kub wög gi aij göp u yunö ninab. Amjaköm, yad Krais Jisas nip niñ uдем, Krais Jisas aip jim ñöl midem, aige gö rö gem gipin u kalöp yiswem kauyan hagö niñnabim. Yad Krais niñi bi niñe gau kalip magöñhalö pör hag ñ+bin manö u u rö nöp hain gem Krais Jisas aip jim ñöl midpin. *

18 Pen kale rimnap, Pol auagnab, a gimim, aleb aleb ñöl gi midpin.

19-20 Pen Bi Kub u yip yau a gö, yinid ninabin. Yiharin manö nöp hagöm, God niñi bi niñe midagal; klö niñe u udöm me, niñi bi niñe yabih midpal. Anib u, amjakem niñi bi aleb aleb ñibal gau manö nöp hagaböl aka God klö niñe udöm midpal a gem niñnabin. *

21 Anib u, yad apem kalöp niñhön ginam? Ur ap daunam aka kalöp midmagö lem, manö hain hain hag-nam? Yad niñhön ginö, kalöp aij ginab?

5

Bi ap nap niñin niñe u nip si uda

1 Manö ap halö haglö auö yip hag-pal, “Kale God pig midpin gau bi kale ap uraköm nap niñin niñe u nip si udöp,” a gipal. Pen niñi bi God nip niñagpal gau nan si nan naj an+bu rö gagpal me. *

2 Pen gasi kale niñbim u, hon niñi bi aij, a gipim. Pen namam kale ap unbö göp u, kale mög giböp; bi an+bu hag höñ yubep; niñi bi Bi Kub lau adö midpin gau ap magum ginabim ñ+n u, bi an+bu kale aip magum gagböp. Pen namam kale u anig gö kalöp nable göm mög gagöp ar?

3 Yad mlö ke gai i midpin u pen kalöp gasi niñöl gi nöp midpin. Bi nan si nan naj göp an+bu, nip niñhön

niñhön ginabun u yad hadö niñ l+bin. *

4 Kale niñi bi Bi Kub hon Jisas lau adö midpin gau ap magum ginabim ñ+n u, Pol hanip gasi niñab a gimim, Bi Kub hon Jisas klö niñe kalöp ñö udmim,

5 bi an+bu nip hag gipe, kale aip magum ganim. Seden aip nöp ajöm me, hañ roman niñe naj gö, gasi hain niñö niñöm, Bi Kub manö kub hagnab ñ+n u, ana niñe kam+ñ midainim rö löp. *

6 Pen kale bi nan naj göp u aip jim ñöl midmim, mid aij gipun a gimim gasi u niñbim u aij gagöp. Bred gun a gaiöl, nan yis pro marap nöp ud plaua rin yan halö l+lö, yis pro u geinab plaua an+bu magöñhalö kub yabih rannab. *

7 Kale miñi bred yis halö midagöp rö midpin u, nan yis nöd niñö u magöñhalö ud ke gau yumim, bred yis midagöp rö, niñi bi asin midagöp nöp midaimim. Kale niñi bi asin midagöp hadö midpin me. Niñhön ginig: Pasopa ñ+n u Juda kai sipsip pi pak God nip sabe gi ñöm, God niñe kalip ud asik yua u aij gö niñöl gi midaila. Pen Krais nip Pasopa sipsip pi hon rö hadö pak sabe gila u me, God amgö ilö niñe u hon niñi bi asin midagöp hadö midpun. *

8 Anib u, Krais nip nan sabe gep rö al pak l+lö, God hanip ud kam+ñ yua u, gasi niñun, Pasopa hon u aij göp a gun niñun. Pen Pasopa hon niñeinabun u, yis halö, nan si nan naj gau halö, niñagnabun; gasi aij magö u nöp niñun, manö niñö u nöp niñun, bred yis midagöp gau nöp udun niñnabun. *

9 Kalöp köp ap kali kliñ rikem hagnö, “Niñi si udep bi gau, bi si udep niñi gau, kalip aip jim ñöl midagaimim,” a ginö.

10 Pen kale hagnabim, “Pol hagöp, ‘Niñi bi Krais nip niñ udpal gau kale

* 4:17: Ap 19:22 * 4:19-20: 1Ko 2:4 * 5:1: Lep 18:7-8; Dud 22:30 * 5:3: Kol 2:5 * 5:5: 1Di 1:20 * 5:6: Gal 5:9 * 5:7: Ais 53:7; 1Pi 1:19 * 5:8: Dud 16:3

nibi bi Krai nip niη udagpal gau kalip magonhalo arö gilaη, a göm hagab," a ginabim. Pen u wasö. Nibi bi Krai nip niη udagpal gau, nibi si bi si göm, pör nöp nan aij rimnap halö udun a göm, nibi bi rimnap nan kale pit gi udöm, nan yiharη gau god hon a göm sabe göm gimidal nibi bi gau, minöη naböη it i pro midagpal. Ram minöη gau magonhalo midpal u, kalip arö gun rö lagöp.

11 Pen köp nöd nibö kali kliñ rik yunö manö anibu miñi hag aij ginabin. Bi Kub Jisas niη udpun a gipim nibi bi gau bi ap aka nibi ap urak, nibi si bi si göm, pör nöp nan aij rimnap halö udun a göm, nan yiharη gau god hon a göm sabe göm, nibi bi gau manö naj hagöm, nibi bi rimnap nan kale rimnap pit gi udöm, ñig wain ñig klö iru niηlö hau alö, gimidal nibi bi gau kalip aip ajagmim, jim ñöl nan ñiηagmim. *

12-13 Nibi bi Krai nip niη udagpal gau, nan si nan naj gaiöl u, niñön ginig anig gipim, a gem, kalip manö kub hagagnam. God nipe nöp manö anibu kalip hagnab. Pen Bi Kub Jisas niη udpun a gipim nibi bi gau, nan si nan naj gaiöl u, niñön ginig anig gipim, a gimim, kalip manö kub hagnam. God Manö u Mosi adin ap kali kliñ riköm haga, "Nibi bi nan si nan naj gimidal gau hag höη yube aröl," a ga. *

6

Krai nibi bi rimnap manö mideinab u, kale ke ud asikmim

1 Pen namam kale Krai nip niη udöp ap manö midö, bi Krai nip niη udpal gau nöp manö kub anibu niηnaböl. Pen ai ginig bi Krai nip niη udagpal gau manö kub anibu niηöl?

2 Hon Krai nibi bi nipe, hainö nibi bi ram minöη it i gau gau magonhalo kalip manö kub hagnab.

ud asiknabun. Pen kale nibi bi ram minöη it i magonhalo manö kub hagnam ud asiknabim u, kale nibi bi kale ke rimnap manö midnig gab u niηmim hag ud asiknabim. *

3 Hon hainö ejol gau kalip abe manö kub hagnab ud asiknabun. Anib u, minöη naböη it i manö midnab u, ke hagnab.

4 Krai nibi bi nipe gau, kale manö kub ud asikep bi kub rimnap niηöm, Krai manö niη udagal a göm, kalip gasi niηör niηbal. Anib u, manö kub rimnap midainim, kale ai ginig bi kub anib gau arbim?

5 Manö hagabin anibi, kalöp nable ginim a gem hagabin. Kale ke bi gasi aij niηöb bi ap, Krai nibi bi an hon aui manö kub hagnö niηnim bi ap midagöp a gipim akan

6 Anib unbö rö nöp gibep u aij. Pen kale unbö rö gagpim. Krai niη udöp nimam ap urak, Krai niη udöp nimam nipe ke dam Krai niη udagpal nibi bi gau midpal an au manö kub hagnab.

7 Pen kale Bi Kub Jisas niη udpim rimnap urakmim, nañin namam kale ke rimnap dam manö kub hagnam u niηem niηbin, kale Bi Kub Jisas niη udpal nibi bi gipal rö gagabim. Bi Kub Jisas niη udpim nañin namam rimnap kalöp gi naj gaiöl u, arö ginabim u aij; urakmim kalip dam manö kub hagnabim u aij wasö. Bi Kub Jisas niη udpim nañin namam rimnap nan kalöp tip gi udaiöl u, arö ginabim u aij; urakmim kalip dam manö kub hagnabim u aij wasö.

8 Pen kale ado gimim, urakmim, Bi Kub Jisas niη udpim nañin namam kale ke rimnap nan kalöp tip gi udpim. Kale urakmim Bi Kub Jisas niη udpal nañin namam kale ke rimnap kalip gi naj gipim.

9 Pen kale niη aij gimim. Nibi bi gi naj gimidal gau, God kalip dam ram aij nipe lan ud aragnab. Niη aij gimim, dui gagnam. Nan yiharη

* 5:11: 2De 3:6; Dai 3:10 * 5:12-13: Dud 13:5; 17:7 * 6:2: Rep 3:21

gau god hon a göm sabe göm g+midal n+bi b+ gau; n+bi si b+ si göm g+midal n+bi b+ gau; b+ n+bi aip wasö b+ ap nöp aip g+ ajöm g+midal b+ gau; God kal+p dam ram aij n+pe laj au ud aragnab. *

10 N+ij aij g+mim. Nan si udm+dal n+bi b+ gau; pör nöp nan aij r+mnap halö udun a g+ gas+ n+ijm+dal n+bi b+ gau; n+bi b+ n+ig wain n+ig klö iru n+ijöm hau+ alö g+midal n+bi b+ gau; n+bi b+ r+mnap kal+p manö naj manö piral hagm+dal n+bi b+ gau; n+bi b+ r+mnap nan kale p+it+ g+ udm+dal n+bi b+ gau; God kal+p magöjhalö dam ram aij n+pe laj ud aragnab. U n+ij aij g+mim, dui gag-mim.

11 Kale r+mnap nöd an+ig rö g+ midm+dim. Pen B+ Kub Jisas Kraiss han+p a göm uma u me, God hon Ana n+pe u apöm, nan si nan naj gac kale u lik g+ yuöm, kalöp God n+p wög gep n+bi b+ ke löm, n+bi b+ as+ij m+dagöp midpim a ga. *

12 Kale r+mnap hagpim, “Yad nan n+hön g+nam a g+nabin u g+nabin; u manö m+dagöp,” a g+pim. An+ig hag-pim u pen adö r+mnap geinabin y+p nan aij ap g+ nagnab. Kale hagpim, “Yad nan n+hön g+nam a g+nabin u g+nabin; u manö m+dagöp,” a g+pim. An+ig hagpim u pen yad adö r+mnap gem, g+ dam dam midö midö yad b+ nag+man rö midem, adö an+bu nöp gas+ n+ijem g+nabin; y+har+ij m+deinam rö lagnab. An+ib u n+ijem, yad an+ig göl gagnabin. *

13 Kale r+mnap pen hagpim, “Han+p mudun m+idöp u me, nan n+ijöl g+ nöp m+deinabun,” a g+pim. An+ig hagpim u pen God gö mudun u abe, nan an+ib gau abe p+is g+nab. God n+bi b+ hañ romanj kale g+ la u, n+bi si b+ si göl a göm g+ laga. Hañ romanj klö kale u, B+ Kub n+p wög göl g+ m+dmim a göm ga. B+ Kub n+pe nöp hañ romanj kalöp nan n+im+idöp.

* 6:9: Gal 5:19-21; Ep 5:5; Rep 22:15

* 6:14: Ro 8:11; 1Ko 15:20; 2Ko 4:14

Ro 8:9-11 * 6:20: 1Ko 7:23; 1Pi 1:18-19

* 6:11: Dai 3:3-7

14 God klö n+pe u nöp gö me, B+ Kub uraka. Klö n+pe u nöp gö me, hon u rö nöp uraknabun. *

15 N+ij aij g+mim. Kale Kraiss aip j+m nöl m+dpim u, n+in k+id ma k+id n+pe ke u m+dpim. Kraiss hañ romanj n+pe u, b+ si udep n+bi aip j+m nagn+m, wasö yab+it! *

16 God Manö u, Mos+is ad+ij ap kal+i kliñ r+iköm haga, “B+ n+bi udöm aip j+m nöl m+deinabil u, kale m+ihöj hañ romanj añ+ ap nöp m+deinabil,” a ga. An+ib u rö, b+ an n+pe b+ si udep n+bi ap ud aip j+m nöl m+deinab u, kale m+hau hañ romanj añ+ ap nöp m+deinabil. *

17 Pen n+bi b+ an B+ Kub aip j+m nöl m+deinab u, ana n+pe B+ Kub Ana n+pe aip j+m nöl m+deinabil. *

18 N+bi si b+ si gagmim. N+bi b+ nan si nan naj r+mnap g+naböl gau, hañ romanj höj adö g+naböl, pen n+bi si b+ si g+naböl gau hañ romanj kale ke g+ naj g+naböl.

19 N+ij aij g+mim. God n+pe Ana U+ u yuö apöm, aij kalöp dañ m+idöp. Hañ romanj kale u Ana U+ ram raul n+pe m+dep u. An+ib u, ke gas+ n+ijbun rö gun a gun gas+ u n+ijagun. Hañ romanj gas+ r+m+id m+dmagö kale nan kale wasö. God n+pe kalöp rau adog uda.

20 Kraiss n+pe nan aij yab+it yuöm kalöp rau adog uda. An+ib u me, hañ romanj kale gau g+ aij göl g+ m+idpe n+ijöl g+, God n+ijö, n+p aij g+n+m; n+bi b+ gau n+ijöm God n+p aij a göl. *

7

Ber m+ihau hañ romanj kale añ+ ap m+idöp

1 Y+p köp kal+i kliñ r+ikmim manö hagpe u, kalöp pen hagn+ig gabin. B+ gau n+bi udagnaböl u aij.

2 Pen n+bi si b+ si g+p+al u naj göp rö, b+ gau n+bi kale ke udöm

* 6:12: 1Ko 10:23

* 6:16: Mad 19:5

* 6:17: Jon 17:21-23;

mideinaböl u aij; n̄bi gau b̄i kale ke udöm mideinaböl u aij.

³ Pen an̄ig ḡi m̄idöl ḡi, n̄bi ḡin̄ig a gain̄im u, nugmul yau a ḡin̄im. Nugmul n̄ipe ḡin̄ig a gain̄im u, n̄bi n̄ipe u rö nöp yau a ḡin̄im.

⁴ N̄bin hañ roman̄ u nan n̄ipe ke wasö; nugmul aip nan kale j̄im ñöl. Nugmul hañ roman̄ u u rö nöp nan n̄ipe ke wasö; n̄bin aip nan kale j̄im ñöl.

⁵ An̄b u, nugmul hagö, n̄bin wasö gagnab. N̄bin hagö, nugmul wasö gagnab. Yau nöp ḡimil ḡimil. Pen God n̄ip gas̄i añ̄i n̄iᅇul, sabe göl ḡi nöp m̄idaiul a ḡimil, manö hag adö añ̄i ap l̄imil, ñ̄n r̄imnap ȳihar̄iᅇ m̄idmil, God n̄ip sabe göl ḡi mideinabil. Hainö kauyaᅇ ḡinabil. Wasö u, ȳihar̄iᅇ mideinabil rö, gas̄i r̄imnap n̄iᅇmil ḡilö arö, Seden kalöp ap udö, ap lug pakmil rö löp.

⁶ Pen kale ber ñ̄n r̄imnap ȳihar̄iᅇ m̄idmil, God n̄ip sabe ḡi m̄idmil, u hagagabin. Pen kale ke ber m̄ihau manö hag adö añ̄i ap l̄imil, ñ̄n r̄imnap ȳihar̄iᅇ m̄idul, God n̄ip sabe ḡi m̄idaiul, a geinabil u, u manö m̄idagöp, a gem hagabin.

⁷ Gas̄i yad n̄iᅇbin u, n̄bi b̄i magöᅇhalö yad ȳihar̄iᅇ m̄idpin rö m̄idaimim u aij. An̄ig göl gas̄i n̄iᅇbin u pen God gas̄i n̄ipe ke n̄iᅇb rö, han̄ip nan aij ke ke ñöb. N̄bi b̄i r̄imnap nan aij ap ñö, adö r̄imnap ke ḡipal; pen n̄bi b̄i r̄imnap nan aij ap ke ñö, adö r̄imnap ke ḡipal. An̄ig rö, kale magöᅇhalö yad ȳihar̄iᅇ m̄idpin rö m̄idaimim a gem hagagabin.

⁸ Pen n̄bi praj b̄i praj m̄idpim gau abe, n̄bi palpal gau abe, yad ȳihar̄iᅇ m̄idpin rö m̄ideinabim u aij.

⁹ Pen n̄bi b̄i r̄imnap ȳihar̄iᅇ m̄idöm, si gun a göm gas̄i u nöp auö, m̄id aij gagnaböl. An̄ig gain̄im u, b̄i gau n̄bi kale ke ke udöl, n̄bi gau b̄i kale ke ke udöl. Wasö u, aᅇ kale yaᅇ mab rö inö, m̄id aij gagnaböl. *

¹⁰ B̄i ber b̄i gau, kal̄ip manö ap hagn̄ig gabin. Pen yad nöp wasö; B̄i

Kub u manö n̄ipe. N̄bi gau nugmul b̄i kale ar̄ik aragmim. *

¹¹ Pen r̄imnap ar̄ik araiöl u, b̄i hain n̄bö udagöl; ȳihar̄iᅇ nöp m̄idaiöl. B̄i udn̄ig, am nugmul kale nöd n̄bö u n̄ip kauyaᅇ udöl. Kale b̄i gau u rö nöp, nabin b̄i kale u rö nöp hag yuagmim.

¹² Pen kalöp n̄bi b̄i r̄imnap gau manö ap hagn̄ig gabin. Pen B̄i Kub manö n̄ipe u udem, kalöp hagagabin; gas̄i yad ke n̄iᅇbin rö u kalöp hagabin. Pen b̄i ap, n̄ipe n̄bi Krai n̄ip n̄iᅇ udagöp n̄bi ap udöl ḡi mideinabil u, n̄bi an̄bu, nugmul aip m̄idaiul, a geinab u, nugmul n̄ipe, n̄bi Krai n̄ip n̄iᅇ udagöp a göm, as̄i mas̄i göm hag yuagnab.

¹³ Pen n̄bi ap, n̄ipe b̄i Krai n̄ip n̄iᅇ udagöp b̄i ap udöl ḡi mideinabil u, b̄i an̄bu, n̄bin aip m̄idaiul, a geinab u, n̄bin n̄ipe, nugmul Krai n̄ip n̄iᅇ udagöp a göm, as̄i mas̄i göm ar̄ik aragnab.

¹⁴ N̄bi Krai n̄ip n̄iᅇ udöp u me, b̄i Krai n̄iᅇ udagöp b̄i n̄ipe u n̄bin aip j̄im ñöl m̄idlö, God n̄iᅇ, n̄bin u abe nugmul u abe n̄bi b̄i n̄ipe ke m̄ihöᅇ m̄idpil. Pen b̄i Krai n̄ip n̄iᅇ udöp u me, n̄bin Krai n̄iᅇ udagöp n̄bin n̄ipe u nugmul aip j̄im ñöl m̄idlö, God n̄iᅇ, nugmul u abe n̄bin n̄ipe u abe n̄bi b̄i n̄ipe ke m̄ihöᅇ m̄idpil. Wasö u, ñ̄i pai kale gau n̄bi b̄i Krai n̄iᅇ udagpal ñ̄i pai rö l̄iblap. Pen nap kale aka n̄ime kale Krai n̄ip n̄iᅇ udpal rö, God u rö nöp n̄iᅇ, ñ̄i ñ̄i pai n̄ipe ke rö m̄idpal.

¹⁵ B̄i ber b̄i udöl m̄idpal gau, nugmul nöp Krai n̄ip n̄iᅇ udöm m̄idö, n̄bin n̄ipe Krai n̄ip n̄iᅇ udöm m̄idageinab u n̄ipe klö göm nugmul n̄ipe n̄ip ar̄ik ar̄n̄ig gain̄im u, nugmul n̄ipe, n̄bi yad a göm, ud r̄ib̄ikagn̄im; yau a gö, ar̄n̄im. Wasö u, pen pen ḡimil m̄id aij gagnabil. Pen n̄bi u Krai n̄ip n̄iᅇ udöm m̄idö, nugmul n̄ipe Krai n̄ip n̄iᅇ udöm m̄idageinab u n̄ipe klö göm n̄bin n̄ipe n̄ip ar̄ik ar̄n̄ig gain̄im u, n̄bin

* 7:9: 1Di 5:14 * 7:10: Mad 5:32; 19:9

nipe, bi yad a göm, ud ribikagnim; yau a gö, arnim. U manö midagöp. Wasö u, pen pen gimil mid aij gagnabil me. God agamij mid aij gilan a göm hanip udöp. *

16 Pen kale nibi gau, Krais nip niñ udpim u, nagamul Krais niñagöp u aip midmil, nipe Krais niñ udnim rö löp. Pen kale nugmul bi gau, Krais nip niñ udpim u, nabin Krais niñagöp u aip midmil, nipe Krais niñ udnim rö löp. *

17 Nibi bi Krais lau adö midpal ram gau magöñhalö kalip pör hagnidin, "Kale ke nihön nihön gimim rö midaipe, God kalöp wiñ alöm uda u, adö anibu nöp midaimim," a gimidin.

18 Bi hañ hadö rib gi dö gila ap, hainö God nip wiñ alöm udnab u, nipe anig göl midpin a göm gasi iru niñagnim. Pen bi hañ rib gi dö gagla ap, hainö God nip wiñ alöm udnab u, yip hañ rib gi dö gagal a göm gasi u niñagnab; nip hañ rib gi dö gagöl.

19 God nipe niñö, bi hañ rib gi dö gipal aka rib gi dö gagal u, u nan yiharinj yabıl; God hagö niñun ginabun u, u nan kub yabıl. *

20 Kale ke nihön nihön gimim rö midaipe, God kalöp wiñ alöm uda u, adö anibu nöp midaimim.

21 Kalöp rimnap bi rimnap rauöm dam wög kale u hag lilö, pe u udagmim, hagpal hagpal rö nöp nagı wög rö gipim. Pen God kalöp wiñ alöm udö nibi bi nipe midpim u, nagı wög rö gipim u arık arun a gimim gasi u niñagmim. Pen hainö arö gimim yiharinj midmim rö lainim u, arö gimim yiharinj midaimim.

22 Nibi bi an an, bi rimnap rauöm dam wög kale u hag lilö, pe udagmim, hagpal hagpal rö nöp nagı wög rö gimim gi midpe, hainö Bi Kub kalöp wiñ alöm, nan aij yabıl yuöm, kalöp rau adog udö, nibi bi nipe ke midpim. Pen nibi bi an an, bi

rimnap hagpal hagpal rö nöp nagı wög rö gimim gi midagpe, hainö Bi Kub kalöp wiñ alöm, nan aij yabıl yuöm, kalöp rau adog udö, nibi bi nagı wög gep nipe ke midpim. *

23 Krais nipe nan aij yabıl yuöm kalöp rau adog udö, nibi bi nipe midpim. Anib u, nibi bi rimnap nagı wög gep nibi bi kale midaiun a gimim gasi u niñagmim.

24 Anib u, añ mam bi. Kale ke nan nihön nihön gimim rö midaipe, God kalöp wiñ alöm uda u, adö anibu nöp midaimim.

25 Pen nibi udmim aka nibi udagmim, manö hag niñbe u hagnig gabin. Manö anibi Bi Kub u hagö niñem kalöp hagagabin. Pen nipe yip mög niñöm udöm wög ke hag la rö, gasi niñ aij gem kalöp manö hagnig gabin anibi, manö niñö a gimim niñmim.

26 Nibi bi Krais nip niñ udpun uri miñör udun uñham midnabun u, midpim rö nöp midaimim u aij.

27 Kale bi nibi halö midpim gau, nibi hon gau arö gun yiharinj midaiun a gimim gasi u niñagmim. Pen kale bi nibi halö midagpim gau, nibi udun a gimim gasi u niñagmim.

28 Pen kale bi gau, nibi udnabim u, nan si nan naij gagnabim. Kale nibi praj gau, bi udnabim u, nan si nan naij gagnabim. Udmim uñham midaimim a gem gasi u niñem kalöp hagabin.

29 Añ mam bi. Midpun ñin i mlö padö midagnab. Kale nibi halö midpim bi gau, nibi halö bi midagpim rö midaimim.

30 Mitöñ gipim nibi bi gau, mitöñ gagep nibi bi rö midaimim. Miñ miñ gipim nibi bi gau, miñ miñ gagep nibi bi rö midaimim. Nan raubim nibi bi gau, nan midagöp nibi bi rö midaimim.

31 Minöñ naböñ il i nan gau udmim gipim nibi bi gau, gasi adö añ anibu nöp niñmim gagmim. Minöñ naböñ il

* 7:15: Ro 14:19 * 7:16: 1Pi 3:1 * 7:19: Ro 2:25; Gal 5:6; 6:15 * 7:22: Plm 16; 1Pi 2:16 * 7:31: 1Jn 2:17

i ke hain n̄bō l̄nab n̄n u söl m̄döp.
*

³² Ȳp aij göp u, kalöp marö kub gagn̄m. B̄i n̄bi udagpal gau, B̄i Kub n̄p gas̄i n̄ñöm, nan n̄hön ḡnō, B̄i Kub n̄p aij ḡnab a göm, gas̄i u n̄ñnaböl.

³³ Pen b̄i n̄bi udpal gau, n̄hön ḡnō, n̄bi yad u n̄p aij ḡn̄m a göm, nan m̄nōñ nabōñ ī i gas̄i kub n̄ñöm gö arnab.

³⁴ An̄g gö, n̄pe gas̄i m̄höp n̄ñnab. Pen n̄bi b̄i udagöp u, B̄i Kub n̄p nöp gas̄i añ̄i nöp n̄ñnab. Hañ roman̄ gas̄i r̄m̄d m̄dmagö yad magōñhalö B̄i Kub n̄p nöp ñem, n̄p m̄dmagö lem, wög ḡnam a göm, gas̄i u nöp n̄ñnab. Pen n̄bi b̄i udpal gau, n̄hön ḡnō, b̄i yad u n̄p aij ḡn̄m a göm, nan m̄nōñ nabōñ ī i gas̄i kub n̄ñöm gö arnab.

³⁵ Manö hagabin an̄bi, kalöp w̄hō gem hagabin; kalöp gas̄i n̄ñem, B̄i Kub n̄p añ̄i nöp gas̄i n̄ñöl ḡi, m̄dmagö lö l̄ ḡi m̄daimim a gem hagabin.

³⁶ Pen b̄i ap ȳhar̄ñ m̄dö, n̄p n̄bi dap ñ̄lō, yad b̄i wasöke m̄deinabin a göm, m̄d damöm, hainö n̄bi an̄bu n̄p n̄ñöm, n̄pe m̄d aij gagöp, a göm, n̄p mög n̄ñöm udnabin a ḡnab u, udn̄m. Manö m̄dagöp. N̄pe nan si nan naij ap gagnab. N̄bi udnab u aij.

³⁷ Pen b̄i ap ȳhar̄ñ m̄dö, n̄p n̄bi dap ñ̄lō, yad b̄i wasöke m̄dem m̄d aij ḡnabin a göm, gas̄i adö an̄bu nöp k̄lō ḡi n̄ñ damöm, n̄bi udagnabin a ḡnab u, udagn̄m. Manö m̄dagöp. N̄pe u rö nöp ḡi aij ḡnab. N̄bi udagnab u aij.

³⁸ An̄b u, n̄bi dap ñ̄lō, udn̄m u, ḡi aij ḡnab. Pen n̄bi dap ñ̄lō, udagn̄m u, ḡi aij yab̄i ḡnab.

³⁹ N̄bi gau, nugmul kam̄ñ m̄deinab u, aip m̄deinabil. Umnab u me, am b̄i hainö udnabin a ḡnab u, udnab; gas̄i n̄pe. Pen udn̄g ḡnab

u, B̄i Kub lau adö m̄döp b̄i ap nöp udnab. *

⁴⁰ Pen gas̄i yad n̄ñbin u, nugmul umö, n̄bi ȳhar̄ñ adu m̄dpal rö m̄dain̄m u aij. N̄pe ñ̄ñ̄i lö l̄ ḡi m̄döm, m̄d aij ḡnab. Yad gas̄i n̄ñbin, God Ana n̄pe ȳp gas̄i ñö n̄ñöl ḡi kalöp manö an̄bi hagabin.

8

“Nan pak god piral wip haj nan gau sabe ḡpal u ñ̄ñun aka wasö?” ḡila

¹ Pen n̄bi b̄i nan piral wip haj nan gau sabe ḡpal gau, nan ap dap pak nan piral an̄b gau kal̄p sabe ḡi ñ̄einaböl u, ñ̄ñun aka ñ̄ñagun a ḡmim ȳp hag n̄ñbim u, kalöp pen hagn̄g gabin. “Hon n̄bi b̄i magōñhalö gas̄i ke ke m̄döp,” a ḡpim u, n̄ñö nöp hagpim. Pen gas̄i r̄m̄d hon ke n̄ñun, n̄ñ aij ḡpun a ḡnabun u, hib hon ke hagno adö arn̄m rö löp. Pen n̄bi b̄i gau kal̄p m̄dmagö l̄nabun u, k̄lō r̄m̄nap halö udun, Krais haga rö nöp ḡi aij ḡino arnab. *

² Pen hon gas̄i n̄ñeb m̄dpun a ḡpal n̄bi b̄i gau, ȳhar̄ñ adö adö nöp n̄ñöm an̄g hagpal. *

³ N̄bi b̄i God n̄p m̄dmagö l̄bal gau, God n̄pe kal̄p n̄ñöb.

⁴ Pen n̄bi b̄i nan ap dap pak nan piral an̄b gau n̄p sabe ḡi ñ̄einaböl u, ñ̄ñun aka ñ̄ñagun? Pen hon n̄ñbun, nan piral sabe ḡpal an̄b gau nan n̄ñö w̄hō, u nan ȳhar̄ñ. Hon n̄ñbun, God añ̄i nöp m̄döp. *

⁵ N̄bi b̄i r̄m̄nap, god iru nöp, b̄i kub iru nöp kumi kabö adö lañ abe m̄nōñ nabōñ ī i abe m̄dpal, a göm gas̄i u n̄ñbal.

⁶ Pen God hon u añ̄i yab̄i m̄döp. N̄pe Bapi hon nan gau magōñhalö ḡi lö m̄döp. N̄pe m̄dö n̄ñöl ḡi me, hon m̄dpun. B̄i Kub Jisas Krais u, u rö nöp añ̄i nöp m̄döp. N̄pe m̄dö me, God nan gau magōñhalö ḡi lö

* 7:39: Ro 7:2-3 * 8:1: Ap 15:29 * 8:2: Gal 6:3 * 8:4: Gal 4:8; Dud 4:39; 6:4 * 8:6: Ep 4:5,6

midöp. Nipe midö nñjöl gi me, hon midpun. *

⁷ Pen nibi bi rimnap manö anibu nñjagpal. Nagi adö u aij, nagi adö u naj, a göm nñj aij gagal. Anib u, god piral gau nip nan pak sabe gi ñibal nan u nñjöm, nihön ginig god piral ñibal nan nñjbun a göm gasi iru nñjnaböl.

⁸ Pen nan asi masi ginabun aka halöwaö ññjnabun u, God nñjö, manö midagöp.

⁹ Pen kale nibi bi nñj aij gipim gau, nan ap nñjno, añ mam hon nñj aij gagal gau nñjöm ap lug paköl rö löp a gimim gasi u nñjöl gimim nan nñjmim. *

¹⁰ Nihön ginig: kale nibi bi nñj aij gipim gau, am god piral sabe gipal ram raul migang u ammim, nan nñjbe, nañin namam nñj aij gagal gau, ap kalöp nñjöm, kale u rö nöp nñjöl rö löp.

¹¹ Anib u, kale nñj aij gipun a gimim gipe, nañin namam Kraiss udnabin a göm uma ap gasi mlö löl göm u rö nöp nan anibu nñjöm, ap lug paknab. *

¹² Kale anig geinabim u, adö anibu nöp nañin namam kale gau nñjöm, adan aij mai, adan naj mai, nñj aij gagnaböl. Anib u, kale nañin namam gau kalip nan si nan naj gimim, Kraiss nip nan si nan naj ginabim.

¹³ Anib u, nan nñjeb rimnap nñjnö, añ mam ap nñjöm ap lug pakeinab u, yad nan yuö rimnap nñjnagnabin; yiharñ hañ maj nan nñjem umnabin. *

9

Pol pe udagmidöp u nip aij ga

¹ Yad Jisas manö ud arep bi ap midpin. Yad Bi Kub hon Jisas nip amgö yad ke nñjnö. Kale Bi Kub nibi bi nipe midpim u, yad Bi Kub nip wög gem, manö aij nipe u hag ñainö,

nñj udmim me, nibi bi nipe midpim. Anib u, nan ap yip adan wamagöp. *

² Yad Jisas manö ud arep bi ap midpin u, pen nibi bi rimnap yip nñjöm, Pol Jisas manö ud arep bi ap midöp, a göm nñjnagnaböl. Pen gasi yad nñjbin, kale nibi bi gau, nñjö nöp Pol Jisas manö ud arep bi ap midöp a gimim nñjbim. Nibi bi gau pen, kale Bi Kub nibi bi nipe midpim u nñjneinaböl u, nñjö nöp Bi Kub nipe ke Pol manö nipe ud arep bi ap hag lö midöp, a ginaböl. *

³ Nibi bi rimnap yip manö kub hagpal gau kalip, pen anig hagabin.

⁴ Kalöp wög gi ñibin u rö, pen nan magö udnam rö lagöp akan *

⁵ Wög kalöp gipin rö, yad pen nibi Jisas nip nñj udöp ap udem, dam Jisas manö aij hag ñi ajöl gi, nan nñjnul rö lagöp akan Bi Jisas manö ud arep bi rimnap abe, Bi Kub nñmam hain nipe gau abe, Pida abe, pör nibi kale gau halö dam, Jisas manö aij hag ñi ajmidal.

⁶ Aka Banabas hol mñhöñ nöp mani wög gul nan nñjnabul?

⁷ Bi ami gau wög gipal rö, nan kale ke ulhai nñjagpal. Kalip nan ñilö nñjbal. Bi wain wög gi yimbäl gau, yimbäl rö, wain magö rimnap ral dapöm nñjbal. Bi kaj sipsip mukpal gau, mukpal rö, ci rimnap udöm nñjbal.

⁸ Manö hagabin anibu nñjbe, nibi bi gau gasi nñjbal rö nöp hagab a ginabim rö löp. Pen lo manö adö anibu nöp hagab me.

⁹ God Manö u, Mosi adin ap kali kliñ riköm haga,

“Kale kaj kau gau panid dapim,
wid hon abhib jaklö,
magö u ke löm, cög u ke löm gan a
gimim

dap li be wög gilö nñjöl gi,
maj migang kale u nagi li ribik gag-
mim.

Wög ginaböl rö rimnap
ññjnaböl,” a ga.

* 8:9: Ro 14:13-15; Gal 5:13 * 8:11: Ro 14:15,20 * 8:13: Ro 14:21 * 9:1: Ap 22:17-18; 26:16; 1Ko 15:8-9 * 9:2: 2Ko 3:2-3 * 9:4: Luk 10:8 * 9:9: Dud 25:4; 1Di 5:18

Pen God nipe kaj kau gau gasi niñöm manö anibu hagaga. *

10 Hanip nibi bi gasi niñöm haga. Nibi bi wög klö yabıl göm wög yımbal gau, nibi bi wög klö göm nan ral daubal gau, wög gıpal rö kalıp rımnap nılö niñöl gi, aij a gö niñöl gi wög göl a ga. *

11 God manö hagöp nan aij u midmagö an kalöp dan yımbun u rö, kale pen nan mınöñ naböñ il i midöp rımnap hanip ral dap nınabim u aij. *

12 Pen bi rımnap kalöp manö aij u hag nılö, mani nan gau nıbim rö, Banabas hol bi mıhau kalöp pör hag nımıdul u, halıp bi nagnabim akan

Pen kalöp hag niñblop, mani nan gau udblop, pen nibi bi rımnap niñöm hagblap, "Mani nan a gi asıb göl gi ajabil u, pen pıral lımil, 'Krais manö aij u hag ni ajabal,' a gıpil," a gıblap. Anıg rö anıbu niñul, Krais manö aij u niñagnaböl rö löp, a gul, mani nan kale gau udagul. Mani hol ke wög gul, nan rau niñöl gul, Krais manö aij u hag ni ajpul. *

13 Pen kale niñbim: bi God sabe gep ram raul mıgan wög gıpal gau, nan God nıp dap nıbal gau rımnap udöm niñbal. Bi God wög göl gi, yaur wal bıd adö pak sabe gıpal gau rımnap udöm niñbal. *

14 Anıb unbö rö nöp, Bi Kub hagö, manö aij nipe hag nınaböl nibi bi gau, kalıp pen nan kale Bi Kub nıp nıeb rımnap nıeinaböl, dam nan niñeb nan kale gau rauöm, mid aij göl gi wög anıbu geinaböl. *

15 Pen kalöp Krais manö aij u hag ni ajnö udpim rö, mani nan niñeb kale rımnap udagpin u yıp aij yabıl göp. Mıni köp kalı kılın rıkabin i, nan kale rımnap udnam a gem hagabin. Wasö yabıl! Mani yad ke wög gem, nan rau niñnabin; wasö umnabin. Yad nan kale rımnap udagnabin.

16 Pen manö hag ni ajmıdin anıbu, gasi yad ke hag ni ajagmıdin. Wög Bi Kub nıp gımıdin anıbu, nipe ke gımön a ga rö nöp gımıdin; gasi yad ke niñem gagmıdin. Anıb u, yad Jisas manö aij u arö gınam rö lagöp; hag nıl gi nöp mıdeinabin. *

17 Gası yad ke niñem Jisas manö aij u hag nıbnep, yad nan aij rımnap udbnep. Pen gası yad ke wasö, Bi Kub hagö, manö aij nipe hag nıabin u rö, yad yıharıñ wög yıp hag la u gabin.

18 Anıb u, yad nan aij udagem, kalöp yıharıñ hag nımıdin u, yad nan niñön niñön pen udnam? Pen udmıdin u, mani nan rımnap udagem, Jisas manö aij u hag nınö, nibi bi gau kale nan rımnap nıagöm, yıharıñ manö aij anıbu niñöm, Jisas nıp niñ udnaböl, a gi gası u nöp niñmıdin; pen yad udmıdin me u.

19 Yad, bi rau dap lılö, nagı wög gıpal rö bi ap mıdagpin u pen nıbi bı iru nöp God lau adö mıdeilan a gem, nıbi bı ram mınöñ ke ke gau mıdpal magöñhalö kalıp nagı wög gep bı ap rö mıdpin.

20 Juda kai mıdpal an u amem, Krais manö aij u hag nınö niñ udlan a gem, kale gımıdal adö u nöp gımıdin. Yad lo Mosıs kalı kılın rıköm haga anıbu niñem hain gagabin u pen Mosıs kalı kılın rıka lo anıbu hain gıpal nıbi bı gau mıdpal an u amem, Krais manö aij u hag nınö niñ udlan a gem, yad lo manö anıbu u rö nöp hain gımıdin. *

21 Pen nıbi bı lo manö u niñagpal an u amem, Krais manö aij u hag nınö niñ udlan a gem, nıbi bı lo manö niñagpal gau gıpal rö gımıdin. Pen anıg gem, halöwalö göl gi God lo manö u arö gagpin; Krais lo manö u hain gımıdin.

22 Nıbi bı Krais niñ ud pıdön gagal an u amem, Krais manö u hag nınö niñ udlan a gem, manö kal manö klö wasö, manö hain nöp hag nımıdin.

* 9:10: 2Di 2:6 * 9:11: Ro 15:27 * 9:12: Ap 20:34; 2Ko 11:9 * 9:13: Dud 18:1-3 * 9:14: Mad 10:10; Luk 10:7; Gal 6:6 * 9:16: Jer 20:9 * 9:20: Ap 21:20-26

Anib u, nibi bi ke ke midpal rö, rimnap Krai nip niñ udlö, kalip ud kamij yunim a gem, kalip aip midem, kale gimidal rö nöp gimidin. *

²³ Gimidin anibu, Krai manö aij u hag niñ aij ginö, nibi bi nip niñ udlö, nipe kale aip yad aip ud kamij yunab, a gem, anig gimidin.

Klö yabıl gino areinab me, mid aij yabıl ginabun

²⁴ Kale niñbim: nibi bi resis gıpal gau iru nöp resis gıpal, pen bi añi ap nöd amjaknab u nöp nan aij udnab. Anib unbö rö, kale u rö nöp klö gimim, adan dip am aij gimim, nan aij udnabim.

²⁵ Nibi bi resis göm, nöd amjakun a göm gasi u niñbal gau, asi masi gi aij göm, pör klö göm eksais gi dam dam, hainö resis ginaböl. Usajıl bad pör middep wasö u, nan pro nöp udun a göm, anig gıpal. Pen hon usajıl bad pör middep udun a gun, anig gıpun. *

²⁶ Anib u me, yad resis gimidin u, ke gau niñagpin; adan arnig gıpin miñgan u nöp niñem, dip nöp gem armidin. Pen bi yiñharıñ haipi niñem pen pen pakpal gau, hañowañ pakapal, niñ aij göm pakpal rö u gıpin.

²⁷ Pen yad hañ roman gasi rimid yad ke klö kal gem eksais gi aij gimidin. Anig gem, nibi bi gau kalip Jisas manö aij u hag niñö, Jisas niñ udlö, yad u rö nöp abe nan aij udnam, a gem, anig ginö armidöp. *

10

Apis bac bi gau gila u hauł gagun

¹ Pen añ mam bi. Apis bac itañ hon gau aiud u hauł gagmim. God kumi bad rö löm, kalip rarö rauöm abad midö, magöñhalö kamij arla. Kale niñ solwara Añi a gal aula u, God nipe gö, niñ anibu hıñ gi lap lap arö, magöñhalö böñ lai kamij aula. *

² Kale magöñhalö Mosıs aip jim niñ midöm, kumi bad au abe, niñ solwara au abe, niñ pakla.

³ Nibi bi anib gau magöñhalö, God niñmidöp nan u niñmidal. *

⁴ Nibi bi anib gau magöñhalö, God niñ niñmidöp u niñmidal. God kabö ap ña, kalöp aip areia niñöm niñ anibu kabö añ au niñbö auö niñmidal. Kabö anibu me Krai nöp. *

⁵ Pen God nipe nibi bi anib gau niñniñ laga. Nipe kal juöm kalip al pak lö, wip miñlö iru nöp ram miñnöñ kabö nöp añ gau hij gi lug ara. *

⁶ Pen apis bac itañ bi gau anig ga u, God hanip nibi bi hainö yag daula gau, bi nöd niñbö pör midmagö gasi rimid kale nan si nan naij gau niñeila rö gagöl a göm ga. *

⁷ Apis bac itañ bi gau rimnap nan piral gau sabe gi midmidal; kale u rö anig gagmim. God Manö u, Mosıs adiñ ap kalı kñiñ rıka manö anibu hadö niñbim: “Asiköm nan niñjöl gi, niñ niñjöl gi, urak kugom ral haipi niñem giñlö aröp,” a gıla. *

⁸ Pen rimnap nibi si bi si göl gi midmidal; u rö hon anig gagun. Nibi bi anib gau anig göl gö giñlö arö niñjöl gi, niñ añi ap dwedi dri dausan (23,000) nibi bi um hakla. *

⁹ Kale rimnap Bi Kub nip ałeb ałeb niñmidal; hon unbö rö gagun. Nibi bi anib gau anig geila u, God nipe gö re hauał gau kalip haua hadö umla. *

¹⁰ Kale rimnap God nip hag jumıdal; kale u rö anig gagmim. Nibi bi anib gau anig geila u, God ejol nibi bi al pak lep u yuö apöm kalip al pak la umla. *

¹¹ Pen God nipe apis bac itañ bi gau anig ga u, nibi bi rimnap gau niñöm, gasi niñ aij göm, anig unbö rö gagöl a göm ga. Pen ga anibu, God Manö u kalı kñiñ rıköm hagla u, God hanip nibi bi hainö yag daula gau, Krai kauyan ado gi aunab a

* 9:22: 2Ko 11:29 * 9:25: Plp 3:14; 2Di 4:7-8; 2:4-5 * 9:27: Ro 8:13; 13:14 * 10:1: Eks 13:21-22; 14:22-29 * 10:3: Eks 16:35 * 10:4: Eks 17:6; Nab 20:11 * 10:5: Nab 14:29-30 * 10:6: 1Ko 10:11; Nab 11:4,34 * 10:7: Eks 32:6 * 10:8: Nab 25:1-9 * 10:9: Nab 21:5-6 * 10:10: Nab 16:41-49

gun abad midpun ñin i, gasi niñ aij göm, apis bac ilañ bi gau gi naij gila rö gagöl a göm, bi manö hagep nipe gau kalip gasi nö, God Manö adin ap kali kliñ rikla. Hon God Manö adin anibu amgö li niñun hadö niñbun.

12 Pen niñbi bi ke niñ aij gipun a gipim gau, ap lug pakun rö löp, a gimim, niñ aij gimim.

13 Nan si nan naij gun a gun gasi adö ke ke auöp u kalöp nöp gagöp; niñbi bi gau iru nöp kalip u rö nöp anig göp. Pen God nipe nan niñhön niñhön hagnab u, hagnab rö nöp ginab. Anib u, kalöp abad mid aij gö, Seden apöm, nan si nan naij göl a göm, kalöp gasi naij rimnap ñeinab u, God nipe gö, rapin ginim rö lagnab. Seden kalöp gasi naij rimnap ñinab u, God nipe adan ap yameinab, adan anibu arnabim ap lug pakagnabim.

Bred magö adin añi niñmidun u me, hañ roman añi nöp midpun

14 Anib u, niñbi bi niñeb aij yad gau. Nan piral gau, nan yiharin gau, sabe gagmim.

15 Kale niñbi bi gasi rimid halö midpim u me, manö hagnig gabin i, manö niñjö aka gimim, kale ke niñmim.

16 Hon magum gun, niñg kap u udun, God nip aij a gun niñmidun u, Krais hagape nipe niñmidun. Pen bred magö ud jö gi niñmidun u, Krais hañ roman nipe niñmidun. *

17 Hon niñbi bi iru nöp midpun u pen jim ñöl midun bred magö adin añi niñmidun u me, hañ roman añi nöp midpun. *

18 Pen Juda kai gipal u niñbim. Meme sipsip nan gau damöm, pak God nip sabe gi niñmidal. Pen kale nöd gasi adö añi ap gasi niñöm, aip jim ñöl meme sipsip nan anibu pak sabe gi niñmidal; hainö niñbi bi anib gau aip jim ñöl adin rimnap niñmidal. *

19 Pen yaur wal nan gau god piral nip sabe gi niñbal u, god piral anibu nan yabit hagagabin; u nan yiharin. Minön ap, mab ap, kabö gol ap udöm, kaj kau kaj kau pi ana ap gi löm, sabe gimidal nan piral anib gau, nan yabit a gem hagagabin; nan piral anib gau yiharin minön, mab adin, kabö gol adin nöp. *

20 Pen kalöp hagabin: niñbi bi God nip niñagpal gau, nan piral anib gau sabe gun, yaur wal nan dap pak kabö bid adö u lun, a geinabol u, kale kijaki wip haj wip ana kabö adin mab adin yuaiu nan gau sabe göm pakmidal; God nip sabe gi pakagmidal. Anib u niñem, kale yaur wal nan kijaki nip sabe gi pak niñbal yaur wal nan gau niñbi bi gau aip jim ñöl niñmim, kijaki kai aip jim ñöl mideinabim a gem, kalöp manö anibi hagabin. *

21 Krais niñbi bi nipe aip magum gimim, Bi Kub niñg nipe aip niñmim, ammim kijaki niñg nipe aip niñmim rö lagnab; Bi Kub nan nipe aip niñmim, ammim kijaki nan nipe aip niñmim rö lagnab. *

22 Anig geinabim, Bi Kub nip aleb aleb niñmim ginabim. Kale niñbi bi klö midagöp, Bi Kub bi klö yabit nip anig geinabim u, hanip pen ilön ñagnim, a gipim akan *

23 Kale rimnap haggim, “Hon niñhön niñhön gun a ginabun u, ginabun; u manö midagöp,” a gipim. Me pen adö rimnap geinabun u, pen hanip gi naij ginab. Kale haggim, “Hon niñhön niñhön gun a ginabun u, ginabun; u manö midagöp,” a gipim. Pen adö rimnap geinabun u, niñbi bi Krais lau adö midpal gau kalip nan aij ap gi ñagnab. *

24 Hon ke mid aij ginabun a gun adö u nöp niñun gagun; niñbi bi rimnap kalip gasi niñun, kale mid aij göl a gun adö u nöp niñun gun. *

25 Kale yaur wal nan pak dam

* 10:16: Mad 26:26-28 * 10:17: Ro 12:5 * 10:18: Lep 7:6 * 10:19: 1Ko 8:4 * 10:20: Dud 32:17; Rep 9:20 * 10:21: 2Ko 6:15-16 * 10:22: Dud 32:21 * 10:23: 1Ko 6:12 * 10:24: Ro 15:1-2

maker laiöl u, kijaki wip haj nan gau pak sabe gi dap maker libal aka gimim, gasi iru niymim, kalip hag niyagmim. Halöwaö rau niymim.

26 Nihön ginig: God Manö u Depid nipe adin ap kalik kün riköm haga, "Ram minöy it i abe, nan minöy naböy it i midöp nan gau abe, magöjhalö B+ Kub nan nipe midöp," a ga. *

27 Pen nibi bi Kraiss lau adö midagpal rimnap kalöp, "Aube nan niyun," a gaiöl, ram kalip arun a gaibe u, gasi iru niymim aragmim. Am kalip aip asikmim, kale yaur wal nan gau dam adin kalöp ninaböl gau, kijaki wip haj nan gau pak sabe gi dap naböl aka gimim, gasi iru niymim, kalip hag niyagmim. Nan niyeb kalöp ninaböl rö halöwaö ud niymim.

28 Pen nibi bi rimnap apöm kalöp hagaiöl, "Nan anibu kijaki wip haj nan gau pak sabe gi dap libal," a gaiöl u, rik niymim, hon niyno, nibi bi hanip hag najal gau gasi iru niynaböl, a gimim, arö gimim. Wasö u, gasi magö kale an dan, u aij u naj hagab gasi magö anibu, dui ginab. *

29 Pen gasi magö kalpe hagagabin; nibi bi rimnap kalöp hag ninaböl gau, gasi magö kale an dan midöp anibu naj ginab a gem, hagabin.

Pen gasi magö yad ke niymem, nan nihön nihön ginam a ginabin u, ginabin; nibi bi ke gasi magö kale niymem, anig gagnet, a gagnet.

30 Nan niyeb anib gau, God nip aij a gem niynabin u, nihön ginig nibi bi rimnap yip manö hag ginaböl? *

31 Anib u, nan niynig ginabim aka nig niynig ginabim aka nan nihön nihön ginig ginabim, God hib nipe adö arnim a gimim gasi u nöp niymim gimim. *

32 Pen Juda nibi bi gau aka Grik nibi bi gau aka Kraiss lau adö midpal

nibi bi gau niylö, aij gagnet adö u gagnet. *

33 Yad gimidin adö u, yip ke aij ginim adö u gagnet; nibi bi gau iru yabit nöp Jisas manö aij u niyn udlö, kalip ud kaminy yunim, a gem, adö u nöp gimidin. *

11

1 Anib u, yad Kraiss göp adö u niymem ginim rö, kale u rö nöp yad ginim adö u nöp niymim gimim. *

Nibi bi God nip sabe ginig magum geinaböl u, kale nihön rö midöl

2 Yad nan nihön nihön gimidin u niyn dammim, Jisas manö aij u dapem kalöp hag ninö u, niyn dammim, niynöl gi nöp midmim ginim u, kalöp nibi bi aij yabit a gabin.

3 Pen mihi hagnet gabin i, niymim. Bi gau nabik kale Kraiss; nibi gau nabik kale nugmul bi; Kraiss nabik nipe God. *

4 Pen bi gau nabik kale palu göm, God nip sabe göl gi, aka nibi bi gau kalip God Manö hag nöl gi geinaböl u, nabik kale dap lugnaböl.

5 Pen nibi gau nabik kale u waiö midö niynöl gi, God nip sabe göl gi, aka nibi bi gau kalip God Manö hag nöl gi geinaböl u, nabik kale dap lugnaböl. Nibi ap anig geinab u, nibi nan naj ginab nable gan a göm umagö böy nöp riklö nable ginab u, u rö nöp linab.

6 Pen nibi ap umagö palu gagnet u, umagö nipe u rik sösöl lep; wasö u rik yuö lep. Pen anig göl nable göp a gagnet u, umagö nipe palu ginim.

7 Bi gau, God kalip nipe ke rö gi lö midpal u rö, nabik kale u palu gagöl. Pen nibi gau, God kalip bi rö gi lö midpal. *

8 God nibi rignöm kid u udöm, bi gi laga; bi rignöm kid u udöm, nibi gi la. *

* 10:26: Sam 24:1 * 10:28: 1Ko 8:7 * 10:30: 1Di 4:4 * 10:31: Kol 3:17 * 10:32: Ro 14:13
* 10:33: 1Ko 9:20-22 * 11:1: 1Ko 4:16 * 11:3: Jen 3:16; Ep 5:23 * 11:7: Jen 1:26-27 * 11:8: Jen 2:18-23

9 Pen nɪbi ke halö mɪdöp u najj göp a göm, nugmul nɪp gɪ laga; bɪ ke halö mɪdöp u najj göp a göm, nɪbin nɪp gɪ la.

10 Adö anɪbu, nɪbi nabɪc paɭu göl gɪ mɪdeinab. Anɪg gɪnab u, nɪbi bɪ nɪŋöm, nɪbi anɪbu manö nɪŋab, a gɪnaböl. Anɪg gɪnab u, ejol gau nɪŋlö nable gagnab.

11 Pen nɪŋ aij gɪmim. Bɪ Kub amgö ilö u, nɪbi ke halö mɪdagöp; bɪ ke halö mɪdagöp. God nɪpe nɪbi abe bɪ abe mɪhönngöl gɪ la.

12 God bɪ rɪglöm kɪd u udöm, nɪbi gɪ la u pen mɪñi nɪbi gau ñɪ yag daulö nɪŋöl gɪ, majö gɪ kub göm, bɪ lɪnaböl. Pen magönhalö God nɪpe ɪ añɪ anɪbu nöp mɪdöp.

13 Pen nɪbi gau nabɪc kale waiö mɪdö nɪŋöl gɪ, God nɪp sabe gɪnaböl u, aij gɪnab aka, kale ke nɪŋim.

14 God nɪpe aige göm bɪ gɪ löm, nɪbi gɪ löm, gɪ la u nɪŋmim rɪk nɪŋnabim u, bɪ gau umagö mɪlö mɪdeinab u najj gɪnab,

15 pen nɪbi gau umagö mɪlö mɪdeinab u aij gɪnab u, a gɪmim nɪŋnabim. Umagö mɪlö nabɪc paɭu gaŋ a göm, God umagö mɪlö nɪbi gau ña.

16 Pen nɪbi bɪ rɪmnap manö hagabin adö anɪbi nɪŋöm, manö mɪdainɪm u, yad manö anɪbi nöp hagnɪg gabin. Yad pör anɪg unbö rö nöp gɪpin. Nɪbi bɪ Krai la u adö mɪdpal ram mɪnönŋ gau magönhalö anɪg unbö rö nöp gɪpal. Adö ap ke gagpal.

17 Pen manö kub kalöp hagnɪg gabin i, kalöp manö aij rɪmnap hagnam rö lagöp. Nɪhön gɪnɪg: kale Krai la u adö mɪdpim nɪbi bɪ gau aip magum gɪmɪdim u, añ mam kale gau gasɪ nɪŋmim, gɪ aij gagmɪdim.

18 Pen nɪbi bɪ rɪmnap yɪp hagla nɪŋnö, kale Krai la u adö mɪdpim nɪbi bɪ ammim magum gɪmɪdim ñɪn u, kale asɪk ke ke lɪmɪdim. Anɪg hagpal u, kale rɪmnap anɪg gɪmɪdim a gem nɪŋbin. *

19 Pen gasɪ adö ke ke nɪŋmim gɪpe arab anɪbu, nɪbi bɪ gau Krai la u nɪŋ ud pɪdönŋ gɪpal, pen nɪbi bɪ gau Krai la u nɪŋ ud pɪdönŋ gagpal, a gun, waiö nɪŋnabun.

20 Krai la u nɪbi bɪ nɪpe aip magum gɪmim nan ñɪŋmɪdim anɪbu, Bɪ Kub ñɪg nan jɪm ñöl ñɪŋmim a ga rö ñɪŋagmɪdim; piral adö u gɪmɪdim.

21 Kale nan ñɪŋnɪg aumɪdim u, kale nöd apim añ mam auagnaböl gau gasɪ nɪŋmim abadagmɪdim. Nöd auaiöl u, ñɪg wain nan gau iru nöp abönamö ñɪŋöm ñɪŋ hakmɪdal. Anɪg göl, nɪbi bɪ rɪmnap hainö aulö kɪyö lɪmɪdöp; nɪbi bɪ rɪmnap nöd apöm ñɪg wain iru ñɪŋlö hauɭ almɪdöp.

22 Pen ram kale mɪdagö, magum gep ram u ammim, nan ñɪŋöl gɪ, ñɪg ñɪŋöl gɪ gɪpim akaŋ Aka, kale God nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim u, nan yɪharɪŋ rö löp akaŋ Kale anɪg gɪmim, nɪbi bɪ nan mɪdagöp gau hag jumɪdim. Anɪg gɪmɪdim u, kalöp nɪhön hagnam? Kalöp nɪbi bɪ aij a gɪnam? Wasö yabɪ! Kalöp anɪg hagagnabin.

23 Bɪ Kub yɪp manö hag ña u, yad kalöp hag ñɪnö: Bɪ Kub Jisas, bɪ nɪp kain ga ñɪn u, ram duga magö u, bred magö ap uda.

24 Bred magö ap udöm, God nɪp aij a göm, adɪŋ adɪŋ ud jö göm adɪŋ bɪ nɪpe gau kalɪp ñöl gɪ haga, “Hañ roman yad kalöp ñabin i. Anɪg gɪmim, yɪp gasɪ nɪŋöl gɪ mɪdaimim,” a ga.

25 Pen nan ñɪŋ hakeila, ñɪg wain kap u u rö nöp ud God nɪp aij a göm, kalɪp ñöl gɪ haga, “Ñɪg wain kap anɪbi, yad umem hagape yad lugö, nɪbi bɪ gau God aip jɪm ñöl rö lɪnab, a gem, kalöp ñabin me u. Ñɪg wain kap anɪbi hainö ñɪŋmim, anɪg unbö rö nöp gɪmim, yɪp gasɪ nɪŋöl gɪ mɪdaimim,” a ga. *

26 Anɪb u, Jisas ado gɪ auagöp ñɪn i, bred magö u abe ñɪg wain kap u abe ñɪŋöl gɪ nöp mɪdeinabim u, Jisas hanɪp a göm uma manö aij anɪb u, nɪbi bɪ gau kalɪp waiö hagnabim.

* 11:18: 1Ko 1:10-12 * 11:25: Eks 24:6-8; Hib 8:8-13

Anig g+mim, pör ñ+ñ midpe midpe, n+pe ado gi aunab arö ginabim.

27 Pen n+bi bi r+mnap gasi aij n+ñöm wasö, Bi Kub bred ad+ñ ñ+g wain kap hałowalö ud ñ+ñeinaböl u, Bi kub han+p a göm umöb hañ roman hagape n+pe u, nan y+har+ñ rö lö, an+g ginaböl. God n+ñö, kale Kraiss hañ roman hagape n+pe u nan si nan naj g+naböl; manö kub n+ñnaböl. *

28 An+b u, aigeg rö midpim u, nöd hibur gasi midmagö an kale dan ke n+ñmim as+k aij g+mim, hainö bred wain u ud ñ+ñmim.

29 Nihön g+n+g: n+bi bi an bred ñ+g wain u Jisas hañ roman n+pe u a gi gasi n+ñöm wasö, hałowalö bred wain a göm ud ñ+ñeinaböl gau, nan si nan naj göm manö kub n+ñnaböl.

30 Adö an+bu nöp, n+bi bi kale r+mnap masös göm, nan göm göp; r+mnap böñ nöp umbal.

31 An+b u, aigeg rö midpun u, nöd hibur gasi midmagö an hon dan ke n+ñun as+k aij gun, hainö bred ñ+g wain ud ñ+ñeinabun u, nan si nan naj gun manö kub n+ñagnabun.

32 Pen hon nan si nan naj geinabun u, n+bi bi n+pe midpun rö, Bi Kub han+p r+mid uknab. R+mid ukö me, gasi n+ñun, n+bi bi m+nöñ naböñ i i hałowalö nan si nan naj g+pal gau aip mab ke inab ka m+gan yan aragnabun. *

33 An+b u, añ mam bi yad, kale nan ñ+ñn+g aunabim u, kale nöd apim añ mam auagnaböl gau gasi n+ñmim abadmim, j+m ñöl ñ+ñmim.

34 Pen kalöp r+mnap k+yö l+nab u, ram kale gau nan ñ+ñmim aumim. Wasö u, hałowalö ginabim u, manö kub udnabim.

Manö ad+ñ r+mnap, hainö midpim u amem, hag ñ+ aij g+nabin.

12

God Ana nan aij ñab

1 Pen añ mam bi. God Ana n+pe nan aij han+p añ+ añ+ ke ke ñöb u,

m+ñi manö an+bu kalöp hag ñ+ aij g+n+g gabin.

2 Kale n+ñbim: nöd Kraiss n+p n+ñ udagmim midm+dim ñ+n u, m+nöñ, mab ad+ñ, kabö gol, nan gau ud gi libal nan gasi midagöp an+b gau, gasi kalöp t+p gö, nan piral an+b gau sabe göl gi midm+dim. *

3 An+b u, yad kalöp hagabin, God Ana n+bi bi kal+p aip an dan middeinab u, Jisas n+p manö naj hagöm hag juep rö lagnab. Pen n+bi bi an, Jisas Bi Kub yad a ginab u, Ana U t n+p aip an dan midö n+ñöl gi an+g hagnab. *

4 God Ana n+pe nan aij aij añ+ añ+ ke ke ñab u pen Ana nan aij ñab an+bu n+pe Ana añ+ yab+ midöp. *

5 Wög adö añ+ añ+ ke ke g+pun u pen Bi Kub n+p wög g+pun u n+pe Bi Kub añ+ yab+ midöp.

6 Nan aij ke ke udun wög adö añ+ añ+ ke ke g+pun u pen God añ+ yab+ u n+pe ke gö, hon añ+ añ+ wög adö ke ke g+no arab.

7 God Ana han+p nan aij ke ke ñö, wög adö ke ke g+pun an+bu, Kraiss lau adö midpal n+bi bi gau ud aij gun gi aij g+no, n+bi bi n+pe magöñhalö mid aij g+lan a göm göp.

8 God Ana n+pe han+p n+bi bi r+mnap gasi aij ñö, gasi n+ñ aij gun Kraiss manö aij u n+bi bi gau hag ñ+bun. Pen Ana añ+ an+bu n+pe han+p n+bi bi r+mnap gasi aij ñö, Kraiss manö aij u i u gasi n+ñ k+d hi+kun n+bi bi gau hag ñ+ aij g+pun.

9 Ana añ+ an+bu han+p r+mnap gasi aij ñö, Kraiss n+p n+ñ ud p+döñ yab+ g+pun; Ana añ+ an+bu han+p r+mnap gasi aij ñö, n+bi bi r+mnap nan göp gau g+no kam+ñ löp.

10 Ana han+p r+mnap nan gagep rö g+lan a göm p+döñ u ñöb. Ana han+p r+mnap gasi aij ñö, God manö n+pe ke hagab manö an+bu n+ñun n+bi bi gau waiö hag ñ+bun. Ana han+p r+mnap gasi aij ñö, God Ana aka ana ke n+bö ap kal+p aban alö hagaböl u

* 11:27: Hib 10:29 * 11:32: Hib 12:5-6 * 12:2: Hab 2:18-19 * 12:3: 1Jn 4:2-3 * 12:4: Ro 12:6

nɪŋbun. Ana hanɪp rɪmnap gasɪ aij ñö, manö yabɪl ke ke gau nɪbö nöd nɪŋagmidun yɪŋɪd magö anɪbu nöp nɪŋun hagpun. Ana hanɪp rɪmnap gasɪ aij ñö, manö yabɪl ke ke haglö nɪŋun, ado gun nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪbun.

11 Pen God Ana aɪnɪ yabɪl mɪdöp u, gasɪ nɪpe ke nɪŋöb rö, hanɪp nɪbi bɪ aɪnɪ aɪnɪ nan aij ke ke ñö nɪŋöl gɪ, wög adö ke ke gɪno arab. *

Krais hañ romanɪ nɪpe aɪnɪ nöp mɪdpun

12 Hañ romanɪ hon aɪnɪ yabɪl mɪdöp u pen adɪŋ adɪŋ ke ke iru nöp mɪdöp. Adɪŋ adɪŋ ke ke anɪb gau magöŋhalö aip jɪm ñöl hañ romanɪ aɪnɪ nöp mɪdöp. Krais abe anɪg unbö rö mɪdöp. *

13 Anɪg unbö rö nöp, hon Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, nɪbi bɪ nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp nagɪ wög gɪpal gau abe, nɪbi bɪ gasɪ kale ke nɪŋöm gɪpal gau abe, God Ana aɪnɪ anɪbu nöp hanɪp magöŋhalö pak ñö, Krais hañ romanɪ nɪpe aɪnɪ nöp mɪdpun. God nɪpe Ana aɪnɪ anɪbu nöp hanɪp ñöb mɪdmagö aŋ hon danɪ mɪdöp. *

14 Hañ romanɪ hon aɪnɪ yabɪl mɪdöp u pen adɪŋ adɪŋ ke ke iru nöp mɪdöp.

15 Ma kɪd u, ñɪn kɪd u nɪŋöm, yad ñɪn kɪd mɪdbnep u aij, pen ma kɪd mɪdpin u rö, hañ romanɪ adɪŋ ap mɪdagpin, a geinab u, hon ma kɪd anɪbu hañ romanɪ adɪŋ ap mɪdagöp, a gun hagagnabun.

16 Rɪmɪd u, u rö nöp, amgö u nɪŋöm, yad amgö mɪdbnep u aij, pen rɪmɪd mɪdpin u rö, hañ romanɪ adɪŋ ap mɪdagpin, a geinab u, hon rɪmɪd anɪbu hañ romanɪ adɪŋ ap mɪdagöp, a gun hagagnabun.

17 Pen hanɪp gɪ la ñɪn u, amgö gau magöŋhalö gaiböp u, aige gun manö haglö rɪmɪd pak nɪŋbnop? Pen rɪmɪd magöŋhalö nöp gaiböp u, aige gun haɪŋ nɪŋbnop?

18 Pen God gasɪ nɪpe ke nɪŋöm, hañ romanɪ adɪŋ adɪŋ ke ke magöŋhalö gɪ lɪ aij ga.

19 Adɪŋ adɪŋ ke ke mɪdagböp u, hañ romanɪ u rö nöp mɪdagböp.

20 Anɪb u me, adɪŋ adɪŋ ke ke iru nöp mɪdöp pen magöŋhalö aip jɪm ñöl hañ romanɪ aɪnɪ nöp mɪdöp.

21 Pen amgö u, ñɪn kɪd u nɪp, “Nɪhön gɪnɪg yad aip mɪdpan? Wög ne ap mɪdagöp,” a göm, asɪk am ke nöp mɪdöm, mɪd aij gagnab. Nabɪc cög magö u, u rö nöp, ma kɪd u nɪp, “Nɪhön gɪnɪg yad aip mɪdpan? Wög ne ap mɪdagöp,” a göm, asɪk am ke nöp mɪdöm, mɪd aij gagnab.

22 Pen hañ romanɪ adɪŋ rɪmnap klö mɪdagöp, a gun gau, wög kale abe mɪdöp. Asɪk ke ke lö, hañ romanɪ mɪd aij gɪnɪm rö lagöp.

23 Pen adɪŋ anɪbu adɪŋ yɪharɪŋ a gɪpun adɪŋ gau, gasɪ nɪŋ aij gun, waɪj rɪb adɪk gɪ aij gɪpun. Pen adɪŋ anɪbu adɪŋ nɪŋagep a gɪpun adɪŋ gau, gasɪ nɪŋ aij gun, waɪj rɪb adɪk gɪ aij gun.

24 Pen adɪŋ anɪbu adɪŋ aij a gɪpun adɪŋ gau, gasɪ nɪŋ aij gun, ke gagpun. Pen God nɪpe ke hañ romanɪ adɪŋ adɪŋ gau udöm, adɪŋ anɪbu adɪŋ yɪharɪŋ a gɪpun adɪŋ gau, ud aij yabɪl göm, adɪŋ magöŋhalö gɪ jɪm ñö, hañ romanɪ aɪnɪ nöp mɪdöp.

25 Anɪb u, hañ romanɪ aɪnɪ nöp mɪdöm, asɪk ke ke lagöm, nɪbi bɪ nɪpe rɪmnap aip adɪp adɪp rö mɪdöm, pen pen mɪdmagö löl.

26 Pen adɪŋ ap marö gainɪm, adɪŋ rɪmnap magöŋhalö abe marö gɪnab; pen adɪŋ ap nɪp hib haglö adö arainɪm u, adɪŋ rɪmnap magöŋhalö abe mɪñ mɪñ gɪnaböl.

27 Pen kale magöŋhalö Krais hañ romanɪ nɪpe mɪdpim. Hañ romanɪ nɪpe u gö kale aɪnɪ aɪnɪ adɪŋ adɪŋ mɪdpim. *

28 Nɪbi bɪ ɪf nɪpe mɪdpun aŋ u, nɪpe hanɪp hag löp rö wög ke ke gɪpun. Nöd u, rɪmnap Jisas manö ud arep bɪ gau mɪdpun; yɪgwö aŋ

* 12:11: 1Ko 7:7 * 12:12: 1Ko 10:17 * 12:13: Gal 3:28 * 12:27: Ro 12:5

n+ibö u, Jisas manö aij u hag ñeb b+ gau m+dpun; y+gwö n+igañ n+ibö u, Jisas manö aij u n+ibi b+ ñ+ pai kal+p hag ñeb n+ibi b+ gau m+dpun; pen hon r+imnap nan gagep rö gau g+ipun; r+imnap n+ibi b+ nan göp gau kal+p g+ino kam+ñ löp; r+imnap n+ibi b+ mög n+ñun ud aij g+ipun; r+imnap n+ibi b+ gau kal+p abad m+idno n+ñöl g+, m+id aij g+pal; r+imnap manö yab+ñ ke ke gau hagpun. *

²⁹ Pen hon magöñhalö Jisas manö ud arep b+ m+idagpun. Hon magöñhalö Jisas manö aij u hag ñeb b+ m+idagpun. Hon magöñhalö Jisas manö aij u n+ibi b+ ñ+ pai kal+p hag ñeb n+ibi b+ gau m+idagpun. Hon magöñhalö nan gagep rö gau gagpun.

³⁰ Hon magöñhalö n+ibi b+ nan göp gau kal+p g+ino kam+ñ lagöp. Hon magöñhalö manö yab+ñ r+imnap ke ke hagagpun. Hon magöñhalö manö yab+ñ ke ke haglö n+ñun, ado gun n+ibi b+ gau kal+p hag ñagpun.

³¹ God Ana nan aij ñab an+ib gau, gas+ r+m+id m+idmagö añ kale dañ gas+ n+ñmim, nan aij aij ñab an+ib gau udnabun a g+mim gas+ u n+ñmim.

Pen uri yad kalöp adan aij yab+ñ u hagn+g gabin. *

13

N+ibi b+ ke n+ibö gau kal+p m+idmagö l+inabun u, u nan kub yab+ñ

¹ Manö yab+ñ ke ke hagnabun aka ejol manö hagpal rö hagnabun u pen n+ibi b+ r+imnap kal+p m+idmagö lagnabun u, manö hon n+ñlö belo paklö paklö hagab u rö l+inab.

² God manö n+ipe ke hagab manö an+bu n+ñun, n+ibi b+ gau waiö hag ñ+inabun u pen n+ibi b+ r+imnap kal+p m+idmagö lagnabun u, hon n+ibi b+ y+har+ñ rö l+inabun. Gas+ n+ñ k+id hi+kun, Krais manö aij u n+ñ aij g+inabun u pen n+ibi b+ r+imnap kal+p m+idmagö lagnabun u, hon n+ibi b+ y+har+ñ rö l+inabun. Krais manö aij u manö iñ u gas+ n+ñ k+id hi+kunabun u

pen n+ibi b+ r+imnap kal+p m+idmagö lagnabun u, hon n+ibi b+ y+har+ñ rö l+inabun. Hon n+ibi b+ r+imnap kal+p m+idmagö lagun, Krais n+ip n+ñ ud p+idöñ yab+ñ gun, ilö magö r+imnap hagno ke gau arnab u pen hon n+ibi b+ r+imnap kal+p m+idmagö lagnabun u, hon n+ibi b+ y+har+ñ rö l+inabun. *

³ Pen nan hon magöñhalö m+idöp rö, n+ime lun n+ibi b+ nan m+idagöp gau kal+p ñ+inabun aka God wög u g+ino n+ñöl g+, n+ibi b+ r+imnap han+ip n+ñlö, mulu lugö, han+ip mab inab añ u ud yulö umnabun u, God n+ip aij g+inab a g+inabun u pen m+idmagö lagnabun u, nan y+har+ñ rö l+inab.

⁴ Hon m+idmagö leinabun u, kal+p manö hain hain hagun, ud aij gun, g+ aij g+inabun. Hon m+idmagö leinabun u, nan aij kale gau hon rö lagöp, a gun gas+ u n+ñagnabun. Hon m+idmagö leinabun u, hib hon ke hagno adö aragnab. Hon m+idmagö leinabun u, hon nöp n+ibi b+ kub n+ibi b+ gau n+ibi b+ pro, a gun gas+ u n+ñagnabun.

⁵ Hon m+idmagö leinabun u, n+ibi b+ kal+p manö naij hagun, hañöwalö gagnabun. Hon m+idmagö leinabun u, pör nan n+ñön n+ñön hane ke aij g+n+m adö u gas+ n+ñun gagnabun. Hon m+idmagö leinabun u, y+ñ+d kal juun manö pen pen hagagnabun. Hon m+idmagö leinabun u, n+ibi b+ r+imnap han+ip g+ naij g+inaböl u, manö an+bu gas+ n+ñöl g+ m+idagnabun.

⁶ Hon m+idmagö leinabun u, nag+ naij adö an+bu n+ñun ñ+ñ+ lagnabun; nan n+ñön n+ñö nöp m+idöp u nöp n+ñun m+ñ m+ñ g+inabun. *

⁷ Hon m+idmagö leinabun u, marö n+ñön n+ñön r+imnap han+ip aun+m, gas+ halö m+ideinabun. Hon m+idmagö leinabun u, pör B+ Kub n+ip n+ñ ud p+idöñ göl g+ nöp m+ideinabun. Hon m+idmagö leinabun u, pör B+ Kub n+ip n+ñ udöl gun gas+ halö m+ideinabun. Hon m+idmagö

* 12:28: Ep 4:11-12 * 12:31: 1Ko 14:1 * 13:2: Mad 17:20 * 13:6: Ro 12:9 * 13:7: 1Pi 4:8

leinabun u, pör klö gun Bî Kub hagöp rö göl gi mîdeinabun. *

8 Hon mîdmagö leinabun u, rol ruö pör pör nöp anig gi damun, am Bî Kub aip kumi kabö adö laŋ au mîdeinabun ñin u, mîdmagö löl gi nöp mîdeinabun. God Ana hanip nan aij ñö, God manö nipe ke hagab manö anibu niŋun, nîbi bî gau waiö hag ñibun u, hainö anig gagnabun. God Ana hanip nan aij ñö, manö yabił ke ke aka ejol manö hagpal rö haggpun u, hainö anig gagnabun. God Ana hanip nan aij ñö, Krai manö aij u manö ił u niŋ kîd hiikpun u, hainö anig gagnabun.

9 Nihön ginig: God Ana hanip nan aij ñö, Krai manö aij u manö ił u niŋ kîd hiikpun a gi gasi niŋbun u pen uri rîmnap nöp niŋbun. God Ana hanip nan aij ñö, God manö nipe ke hagab manö anibu niŋun nîbi bî gau waiö hag ñibun a gi gasi niŋbun u pen God Manö nipe rîmnap nöp niŋun, nîbi bî gau hag ñibun.

10 Pen Krai Bî aij unbö ke aunab u, hon nan gau rîmnap nöp niŋagnabun; hon nîbi bî magöŋhalö nan gau magöŋhalö waiö niŋ haknabun.

11 Ñî painaŋ mîdmîdun ñin u, ñî painaŋ gasi niŋbal rö gasi niŋun, ñî painaŋ hagpal rö haggun mîdmîdun. Pen hainö majö gun, nîbi bî kub lun, ñî painaŋ gasi niŋöm gi pal rö u bö nöp arö gi pun.

12 Uri ñin anîbi, ñig ana rö ral niŋbal rö u niŋun, nan gau magöŋhalö niŋ aij gaggpun. Rîmnap niŋbun; rîmnap niŋaggpun. Pen ñin hain anîbu, nan gau rîmnap nöp niŋagnabun; hon nîbi bî magöŋhalö nan gau magöŋhalö amgö magö hon ke waiö niŋun, niŋ haknabun. Uri ñin anîbi, God nipe aigale Bî rö mîdöp u rîmnap niŋbun, rîmnap niŋaggpun. Pen ñin hain anîbu, God hanip niŋ aij yabił göp rö u, nîp u rö nöp niŋ aij yabił gi nabun.

13 Anîb u, manö kub mîhau niŋan pör mîdöp: Krai nîp niŋ udep u; Krai nîp gasi halö abad mîdep u; mîdmagö lep u. Pen manö kub yabił u me, mîdmagö lep u. *

14

God Ana nîbi bî nipe kalip nan aij ñab

1 Nîbi bî gau kalip mîdmagö lî nabun u, u nan kub yabił; kale gasi anigöl niŋmim gimim. God Ana nan aij ñab anîb gau, gasi rîmîd mîdmagö aŋ kale daŋ gasi niŋmim, nan aij ñab anîb gau udnabun a gimim gasi u niŋmim. Pen nan aij aij yabił u, Krai manö aij u nîbi bî kalip hag ñinabun, a gimim gasi u niŋmim. *

2 Pen nîbi bî manö ke nîbö manö niŋagep rö hageinaböl u, kale nîbi bî rîmnap kalip hagagaböl; kale God nîp nöp hagaböl. Nîbi bî rîmnap manö anibu niŋöm niŋagnaböl. God Ana pîdöŋ ñö manö niŋö pi göl mîdöp gau hagaböl.

3 Pen nîbi bî Krai manö aij u waiö hag ñeinaböl u, nîbi bî rîmnap manö kale u rö nöp niŋöm niŋ aij ginaböl. Manö anibu niŋöm Krai manö aij u niŋ aij göm pîdöŋ rîmnap halö udöm, gasi halö mîdöl gi, nan nihön ginab u gasi iru niŋagnaböl.

4 Nîbi bî manö ke nîbö manö niŋagep rö hageinaböl u, kale ke nöp manö anibu rîk niŋöm, kale ke nöp pîdöŋ rîmnap halö udnaböl. Pen nîbi bî Krai manö aij u waiö hag ñeinaböl u, nîbi bî Krai lau adö mîdpal gau magöŋhalö u rö nöp niŋöm, pîdöŋ rîmnap halö udnaböl.

5 Kale magöŋhalö manö ke nîbö manö niŋagep rö hageinabim u, yîp aij ginab u pen yîp aij yabił gi nab u, Krai manö aij u waiö hag ñinabim. Bî ap manö ke nîbö manö niŋagep rö haggöm, hainö nipe ke ił haggin u anig anig göl mîdöp a ginab u, nîbi bî apdi niŋbal gau pîdöŋ rîmnap halö udnaböl. Anig ginab u aij.

* 13:13: 1De 1:3 * 14:1: 1Ko 12:31; 14:39

Wasö, manö ke nîbö manö nîŋagep rō hagep u nan pro; Kraiŋ manö aij u waiö hagep u nan kub.

⁶ Pen mîdpim u amem, manö ke nîbö manö nîŋagep rō hagem God Manö hageinabin u, kale aigöl gîmim nîŋmim, Kraiŋ nîp nîŋ ud pîdöŋ gînabim? Pen God Ana yîp manö rîmnap hagö, kalöp hag nînabin u aij gînab. Aka God Ana gö, gasî rîmîd yîp auöp rō kalöp hag nînabin u aij gînab. Aka God Ana yîp gasî nîö, Kraiŋ manö aij rîmnap kalöp hag nînabin u aij gînab. Yad kalöp hag nînö, kale Kraiŋ Jisas manö aij nîŋ aij gîmim, hagöp rō gînabim u, aij. Kraiŋ manö iŋ u rîmnap hag nîeinabin u, Kraiŋ nîp nîŋ ud pîdöŋ gîmim rō lînab.

⁷ Nan gau rîmnap gasî mîdagöp pen manö hagab. Gabu gida nan gau manö hagab. Pen gabu gida manö hag aij gageinab u, nîbi bî gau nîŋöm manö nîhön nîhön hagöp a göm dui göm kîmap hagagnaböl.

⁸ Pen aîŋ magö u, u rō nöp, hag aij gageinab u, bî an uraköm pen pen gînîg gabun a göm, abad mîdeinab?

⁹ Anîb u rō me, kale nîbi bî gau kalîp manö ke nîbö manö nîŋagep rō hagem, God Manö hageinabim u, kale aigöl göm manö hagaböl me u a göm, nîŋöl? Kale ke nöp hag hag ju lînabim.

¹⁰ Mînöŋ naböŋ iŋ i manö yabî ke ke iru nöp mîdöp rō, manö iŋ u mîdö nîŋöl gî hagpal; yîharîŋ hagagpal.

¹¹ Nîbi bî rîmnap manö haglö nîŋagnabun u, hanîp nîŋlö, nîbi bî mîlö gau rō lînab. Hon pen kalîp nîŋno, unbö rō gînab.

¹² Kalöp anîb unbö rō nöp gînab u, nîŋ aij gîmim. Gasî rîmîd mîdmagö aŋ kale daŋ gasî nîŋmim, God Ana nan aij nîab anîb gau udnabun a gîmim gasî u nîŋbim u aij. Pen nîbi bî Kraiŋ lau adö mîdpal gau magöŋhalö Kraiŋ nîp nîŋ ud pîdöŋ göl a gîmim, nan aij God Ana nîab gau udmim, klö gîmim gî mîdeinabim u aij yabî.

¹³ Anîb u rō me, kale nîbi bî gau kalîp manö ke nîbö manö nîŋagep rō hagem, God Manö hageinabim u, God nîp hag nîŋbe, kalöp gasî nîö nîŋöl gî, manö hagnabim anîbu ud ado gîmim, anîg anîg hagajun a gîmim, kalîp u rō nöp hag nîmim.

¹⁴ Nîhön gînîg: manö ke nîbö manö nîŋagep rō hagem, God nîp sabe gînabin u, ana yad sabe gînab pen manö iŋ anîg göl hagabin u a gem nîŋagnabin.

¹⁵ Anîb u, yad ana yad u God nîp sabe gînabin; pen yad u rō nöp gasî rîmîd yad u nîŋöl gî nöp mîdem God nîp sabe gînabin. Yad ana yad u God nîp kîmap hagnabin; pen yad u rō nöp gasî rîmîd yad u nîŋöl gî nöp mîdem God nîp kîmap hagnabin.

¹⁶ Kale ana kale u nöp God nîp aij a gîmim sabe geinabim u, nîbi bî gau manö hagnabim u nîŋöm rîk nîŋagnaböl. Anîb u, kale God nîp sabe gîmim aij a gînabim manö anîbu iŋ u rîk nîŋöm, aij a göp a göm “Nîŋö” a göl rō lagnab.

¹⁷ God nîp aij a göl gî mîdeinabim u pen nîbi bî anîb gau manö hagnabim u nîŋöm, gasî rîmnap halö udöm pîdöŋ rîmnap halö udagnaböl.

¹⁸ Pen God Ana nan aij nîö, manö ke nîbö manö nîŋagep rō hagnabun u, kalöp nöp nîagöp. Yîp u rō nöp nîajîp, manö ke nîbö manö nîŋagep rō iru nöp pör hagnîdin u, God nîp aij a gîpin.

¹⁹ Pen Kraiŋ lau adö mîdpun nîbi bî gau aip magum gun, manö ke nîbö manö nîŋagep rō hagnö nîbi bî rîmnap nîŋöm rîk nîŋagnaböl u, u yîp aij gagnab. Manö nîŋeb mîhöp nöp hagnö, nîbi bî rîmnap nîŋöm gasî rîmnap halö udnaböl u, u yîp aij gînab.

²⁰ Pen añ mam bî. Nî painaŋ gasî nîŋbal rō gasî u rō nîŋagnîm; nîbi bî kub gasî nîŋbal rō gasî u rō nîŋmim. Nan si nan naij gagep adö u nöp nî painaŋ rō mîdmim. *

* 14:20: Ep 4:14

21 God manö haga rımnap hagöm, Aisaia God Manö adıñ ap kalı kliñ rıköm haga,
 “Bı Kub hagöp,
 ‘Yad nıbi bı gai i rımıd uknö,
 nıbi bı mılö gau nıbö hagnö apöm,
 manö yabıl kale ke hagnaböl,
 pen nıbi bı gai i manö yad hagnabin anıbu nıñagnaböl,’
 a göp,” a ga. *

22 Anıb u nıñbun, God Ana nan aij ñö, manö ke nıbö manö nıñagep rö hagpal u, nıbi bı Kraıs nıp nıñ udpal gau nıñöl a göm ñagöp; nıbi bı Kraıs nıp nıñ udagpal gau nıñöl a göm ñöb. Pen God Ana nan aij ñö, nıbi bı Kraıs manö aij u waiö hag ñıbal u, nıbi bı Kraıs nıp nıñ udpal gau, nıp nıñ ud aij göl a göm ñöb; nıbi bı Kraıs nıp nıñ udagpal gau, nıp nıñ udöl a göm ñagöp.

23 Pen kale nıbi bı Kraıs lau adö mıdpım gau ap magum gımım, magöñhalö manö ke nıbö manö nıñagep rö hagpe nıñöl gı, nıbi bı manö anıbu nıñagpal gau rımnap aka nıbi bı Kraıs nıp nıñ udagpal gau rımnap raul mıgan anıbu aueınaböl u, manö kale anıbu nıñöm, nıbi bı gau hauı alö hagaböl, a gınaböl. *

24 Pen Kraıs manö aij u waiö hag ñöl gı mıdpe nıñöl gı, nıbi bı Kraıs nıp nıñ udagpal gau rımnap aka nıbi bı manö anıbu nıñagpal gau rımnap raul mıgan anıbu aueınaböl u, manö kale anıbu nıñöm, kale nan sı naij naij gıpal u nıñöm, gası kub nıñnaböl. *

25 Gası kub nıñlö nıñöl gı, nan nıñön nıñön gası rımıd mıdmagö kale pi göl mıdöp gau waiö lö nıñnaböl. Kale anıg göl gası nıñöm, God nıp nıñlö anıñn gö, kugom yımöm, God hib nıpe haglö adö arö nıñöl gı hagnaböl, “Nıñö! God kalöp aıp mıdöp,” a gınaböl.

God nıp sabe gıñıg am magum gımım u, kabö rö nöp gımım

* 14:21: Ais 28:11-12 * 14:23: Ap 2:13 * 14:24: Jon 16:8 * 14:26: 1Ko 12:8-10 * 14:29: 1De 5:21

26 Anıb u, añ mam bı, manö hagnıg gabin i nıñmım. Kale ap magum gınabım ñın u, bı ap kımıap ap hagnab; bı ap Kraıs manö aij u adıñ ap manö hag ñınab; bı ap God Ana gası ñınab rö manö u hag ñınab; bı ap manö ke nıbö manö nıñagep rö hagnab; bı ap manö hagnab anıbu, ado göm anıg anıg hagajıp a gınab. Anıb u me, nıbi bı Kraıs lau adö mıdpal gau Kraıs nıp nıñ ud pıdöñ göl a gımım gası u nöp nıñmım gımım. *

27 Pen bı rımnap manö ke nıbö manö nıñagep rö hageınaböl u, bı mıñöp aka mıñau nıgan nöp manö hagöl. Iru nöp hagagöl. Pen bı añı ap nöp uraköm manö hagnab; bı seg hagagöl. Bı añı ap anıg göl uraköm manö hageınab, bı ke nıbö ap pen uraköm, manö haga u ud ado göm, anıg anıg hagajıp, a gınab.

28 Pen manö ado göm, anıg anıg hagajıp a göm hag ñeb bı ap mıdagainım u, manö ke nıbö manö nıñagep rö hagnıg gaböl bı gau manö anıbu hagagöl; kale ke agamıj kalıp ke abe God nıp abe hagöl.

29 Bı mıñöp aka mıñau nıgan Kraıs manö aij u hag ñılö nıñöl gı, bı rımnap kabö rö hagaböl aka göm, nıñ mıdaiöl. *

30-31 Pen bı asık nıñ mıdeınaböl anıb gau, bı ap God Ana gö, gası aij pıral hııkö, bı nöd uraköm haginım u gası anıbu nıñöm asıkö, bı hain uraköm hagnım. Pen pen ab ralöm hagagöl. Añı añı uraköm hagöl. Anıb u, kale magöñhalö Jıas Kraıs manö aij u hag dapım apım gımım me, Jıas Kraıs gası rımnap halö udmım, gası halö mıdeınabım.

32 Nıbi bı God kalöp nan aij ñö, Kraıs manö aij u hag ñımıdim gau, gası kale ke nıñ aij gımım, manö hag ñımım. Pen kale u rö nöp gası nıñ aij gımım, manö hagpın me u a gımım arö gımım.

33 Nıñön gınıg: God gö nıbi bı

Krais lau adö mǝdpal gau haṭöwaṭö gagpal; gasi nǝṅöl gi gǝlö arö, agamǝj mǝd aij giǝpal.

Pen kale ap magum giǝmim, Krais lau adö mǝdpal nǝbi bi ram mǝnön gau gau magöṅhalö giǝmidal rö giǝmim.

³⁴ Kale ap magum giǝmim, God nǝp sabe giǝmidim ñǝn u, nǝbi gau manö hagagöl. Bi gau nöṗ haglö, nǝbi gau yiḥarǝṅ apdi nǝṅöl. Juda lo manö anǝb unbö rö nöṗ hagöp. *

³⁵ Nǝbi gau manö riǝmnap halö nǝṅun a geinaböl u, kale ram kale ke gau amöm, nugmul bi kalǝp hag nǝṅlö, hag ñöl. Pen nǝbi bi Krais lau adö God Manö nǝṅun a göm magum geinaböl aṅ au, nǝbi ap uraköm manö hag ñǝnab u, gi naij yabiṭ giǝnab.

³⁶ Kale nǝbi bi Korid nöḍ api Jisas manö aij u udmim nǝbi bi gau dammim hag ñagpe. Pen hon Jisas manö aij ud areṗ bi gau, manö aij anǝbu damun, kalöp nǝbi bi Korid nöṗ hag ñagno.

³⁷ Kale bi an an, God Ana hanǝp nan aij ñö, Jisas manö aij u nǝbi bi gau hag ñǝmidun a giǝmim gasi nǝṅbim gau, yad Bi Kub hagöp rö hagabin me u a giǝmim nǝṅmim. *

³⁸ Pen bi an manö hagabin anǝbi nǝṅagnab u, manö nǝpe u rö nöṗ nǝṅagmim.

³⁹ Anǝb u, añ mam bi. Gasi kub kale u Jisas manö aij u hag ñun a giǝmim gasi u nǝṅmim. Pen nǝbi bi manö ke nǝbö manö nǝṅageṗ rö ha-gaiöl u, arö gim a giǝmim hagagmim.

⁴⁰ Pen kale nǝbi bi Krais lau adö mǝdpim gau apim God Manö nǝṅnabim ñǝn u, nan nǝḥön nǝḥön geinabim, magöṅhalö gasi nǝṅ aij göl gi giṗe arnǝm.

15

Krais umöm kauyaṅ uraka

¹ Añ mam bi. Krais manö aij u nöḍ hag ñainö udmim, manö nǝṅö yabiṭ a

giǝmim nǝṅ ud ṗidön giṗim u, kauyaṅ hag ñǝ aij giǝnǝg gabin.

² Manö aij anǝbu kalöp hagnö nǝṅmim udpe u, nǝṅ ud ṗidön göl gi mǝdeinabim u, God kalöp ud kamǝṅ yunab. Pen nǝṅ ud ṗidön göl gi mǝdageinabim u, kale manö nǝṅö anǝbu yiḥarǝṅ nǝṅ udṗim rö lǝnab.

³ Manö yad nöḍ nǝṅnö anǝbu, manö kub manö aij yabiṭ a gem kalöp hag ñǝnö. Hon nan si nan naij giṗun rö, Krais hanǝp a göm uma u, God Manö kalǝ kǝiñ riǝköm, giǝnab a giṭa rö nöṗ ga. *

⁴ Krais umö riǝgöl gǝlö, ñǝn mǝḥöp mǝdöm, ñǝn mǝḥau nǝgan u kauyaṅ uraka u, u rö nöṗ God Manö kalǝ kǝiñ riǝköm, giǝnab a giṭa rö nöṗ ga. *

⁵ Pen Jisas kauyaṅ uraköm, Pida mǝdeia au waiö lö, nǝp nöḍ nǝṅa. Hainö waiö lö, bi manö nǝpe ud areṗ unbö mǝgan laṅ u nǝṅla. *

⁶ Hainö ñǝn ap, Krais kauyaṅ waiö lö, ñǝn añǝ anǝbu nöṗ añ mam paip hadred (500) rö nǝṅla. Añ mam anǝb gau riǝmnap umla pen magöṅhalö rö mǝdpal.

⁷ Hainö ñǝn ap, Krais kauyaṅ waiö lö, Jems nǝṅa. Ñǝn ap pen, bi manö nǝpe ud areṗ gau magöṅhalö nǝṅla. *

⁸ Pen nǝbi bi riǝmnap nǝp nǝṅla ñǝn u ap arö, hainö Jisas yad ke waiö la nǝṅnö. Anǝb u, yad ñǝ le ṗi yag daubal rö ap mǝdainö yiṗ uda. *

⁹ Yad nǝbi bi Krais lau adö mǝdeila gau kalǝp gi naij yabiṭ gi mǝdmǝdin u, Jisas manö aij ud areṗ bi mǝdnam rö laga. *

¹⁰ Pen God yiṗ mög nǝṅöm ud aij gö, bi nǝpe mǝdem, ke yabiṭ giṗin. Jisas manö aij ud areṗ bi riǝmnap wög giǝpal rö gagṗin; yiṗ mög nǝṅöm ud aij yabiṭ gö, wög kub yabiṭ u giṗin. *

¹¹ Yad nöṗ God nǝp wög giṗin a gem hagagabin; kale nöṗ giǝpal a gem hagagabin. Hon magöṅhalö Krais

* 14:34: 1Ko 11:3; 1Di 2:12 * 14:37: 1Jn 4:6 * 15:3: Ais 53:5-12 * 15:4: Mad 12:40; Ap 2:24-32
* 15:5: Luk 24:34; Mad 28:16-17 * 15:7: Luk 24:50 * 15:8: Ap 9:3-6 * 15:9: Ep 3:8; 1Di 1:15
* 15:10: 2Ko 11:23

manö aij u, adö añi hag ñino arö, kale niñmim udpim.

Nibi bi umla gau kauyañ urakn-aböl

12 Pen Krajs umöm uraka a gun manö pör hagpun u, kale riñnap niñhön giñig niñagmim, wip gau umöm kauyañ urakagnaböl a giñmim niñbim?

13 Pen wip gau umöm kauyañ urakagnaböl a giñabim u, Krajs niñpe ke kauyañ urakagöp a giñabim.

14 Pen Krajs kauyañ urakagböp u, Krajs manö aij hag ñimidun manö u, manö yiñharin rö liböp. Krajs kauyañ urakagböp rö hagep, Krajs manö aij niñ udpim u manö yiñharin rö liböp.

15 Wip umöm uraköl rö lagaiböp u, God Krajs niñp gö urakagböp. Anib u, God gö Krajs uraka manö aij pör hag ñimidun u, manö piral rö liböp.

16 Niñhön giñig: wip gau umöm kauyañ urakagnaböl a giñabim u, Krajs niñpe ke u rö nöp kauyañ urakagöp a giñabim.

17 Pen Krajs kauyañ urakagböp, Krajs manö aij niñ udpim u manö yiñharin rö liböp. Krajs kauyañ urakagböp, nan si nan naij giñpim gac u lik giñ yuagböp.

18 Pen Krajs kauyañ urakagböp, nibi bi Krajs niñp niñ udöm umla gau, hadö böñ nöp um lug li arblap.

19 Hon Krajs niñp udun me, gasi halö midpun. Pen miñnöh naböh iñ i midun, böñ nöp umaibnop, nibi bi mög gep rö yabul midaibnop.

20 Pen Krajs uraköm kamiñ midöp u me, nibi bi Krajs niñp niñ udöm umbal gau, u rö nöp uraköm kamiñ miduinaböl.

21 Bi ap gö, nibi bi umnaböl; bi ap gö, nibi bi uraknaböl. *

22 Manö hagabin anibu, Adam nibi bi yam niñpe midpun u magöñhalö umnabun, pen Krajs nibi bi yam niñpe midpun u magöñhalö uraknabun.

23 Pen God Krajs niñp nöd gö uraköm, am niñpe aip midöp u me, hainö apöm nibi bi niñp lau adö midpun gau gö, magöñhalö uraknabun. *

24 Seden kijaki ana naij niñpe gau nibi bi gau giñ naij giñaböl u pen Krajs niñpe kalip pa jö giñ yuöm, nibi bi niñpe abad miduinab gau Bapi God niñp ñinab; anibu ñin hain anibu aunab.

25 Niñhön giñig: Krajs nibi bi nan gau abad mid damöm, Nap gö, kolmat niñpe magöñhalö gau Krajs ma mo gau miduinaböl. *

26 Kolmat añi ap nöp miduinab: umeb magö u nöp. Pen ñin hain anibu, u abe giñ pis giñab. *

27 Pen niñpe gö, nibi bi nan gau magöñhalö ma mo niñpe gau midöp a göm kalik kiiñ rikla u, God Krajs mo niñpe gau midöp hagagla. God niñpe nöp gö, magöñhalö Krajs mo niñpe gau midöp. *

28 Nibi bi nan gau magöñhalö, Niñ niñpe Krajs mo niñpe gau midlö niñöl giñ, niñpe hagnab, "Bapi miñi ne nibi bi nan gau magöñhalö abad midpan. Miñi yad mo nöp gau miduinabin," a giñab. Anib u me, God añi nöp nan niñhön niñhön midöp gau magöñhalö yabul abad miduinab.

29 Nibi bi umbal gau, uraknaböl a giñpin u niñbim. Urakagnaböl u, nibi bi ai giñig niñmdamam umbal gau kalip nan a göm ñig pakpal? Kale uraknaböl a göm nöp anig giñpal.

30 Pen hon u rö nöp, hon niñhön giñig manö aij anibu hagun, bi hanip giñ naij giñig gaböl gau gasi iru niñagpun? *

31 Yad pör niñagpin, ñin i bi ap yip al pak linab aka wasö u niñagpin. Yad kalöp nibi bi gasi niñem, Bi Kub hon Krajs Jisas niñp ñiñi lem aij a göp a gabin.

32 Pen yad daun kub Epesas i apem, kain hapeb gau rö aip pen pen giñpin. Ummön böñ nöp umnabön a

* 15:21: Ro 5:12 * 15:23: 1De 4:16; Rep 20:5 * 15:25: Mad 22:44 * 15:26: Rep 20:14 * 15:27: Sam 8:6 * 15:30: Ro 8:36

gipim u, yad n+hön g+nig anig gipin?
 “Miñi midpun ñ+n i, nan aij aij ñ+ñöl
 gi, ñ+g aij aij ñ+ñöl gi, gi midaiun;
 umun böñ nöp umnabun,” a g+bnep.
 Manö aij hag ñ+ ajpin u ar+k arbnep.
 *

33 Pen n+bi b+ gasi an+bu rö niñbal
 gau, aip midagaimim. N+bi b+ mid
 aij g+pal gau, n+bi b+ gi naij g+pal
 gau aip magum gaiöl, adö an+bu nöp
 g+inaböl.

34 Pen gasi adö ke niñmim nan si
 nan naij gipim u arö g+mim, mid aij
 g+mim. Kale r+mnep God n+p gasi
 niñagpim u, kale nable g+böp.

*Kauyañ uraköm hañ roman kale u
 aige rö mideinab?*

35 Pen kale r+mnep hagnabim,
 “N+bi b+ umbal gau aigöl göm urakn-
 aböl? Uraköm, hañ roman kale u
 aige rö mideinab?” ö g+inabim.

36 Pen manö hagpal u manö hauñ
 rö. Nan y+ñ magö gau yube, halö
 midöm kam+ñ lagnab; umöm nöp
 kam+ñ l+nab. *

37 Wid magö aka nan n+hön
 magö yubim u, ran kub göp rö ju
 y+magpim; magö pro gau nöp yubim.

38 Pen magö ke ke yubim an+b gau,
 God rann+m a göm n+ñ la rö ranöb.

39 Hañ roman gau u rö nöp ke ke
 midöp. N+bi b+ gau ke la; kaj wal gau
 ke la; yaur gau ke la; kabsañ gau ke
 la.

40 Hañ roman kumi kabö adö lañ
 gau ke midöp; hañ roman m+nöñ
 naböñ adö iñ i gau ke midöp. Hañ
 roman kumi kabö adö lañ aij u ke
 midöp; hañ roman m+nöñ naböñ adö
 iñ i aij u ke midöp.

41 Pen s+dö mailö u aij u ke la; rak+n
 mailö u aij u ke la; gap+ mailö u aij u
 ke la. Pen gap+ gau u rö nöp ke ke
 midöp rö mailö u aij ke ke la.

42 N+bi b+ umöm uraknaböl u an+bu
 rö. Wip r+göl g+inaböl hañ roman u
 hij g+ lugnab; uraknaböl hañ roman
 u hij g+ lugnab.

43 Nan mög gep rö ulöm l+bal;
 uraköm mailö halö midnab. Nan klö
 midagöp ulöm l+bal; uraköm p+döñ
 halö midnab. *

44 Hañ roman ulöm l+bal u hañ
 roman m+nöñ naböñ adö iñ i ajpal rö
 midöp; uraköm ana kumi kabö adö
 lañ ajpal rö midnab.

45 Adö an+bu nöp, God Manö
 ad+ñ ap Mosis kal+ kññ r+köm haga,
 “Adam nöd n+bö u n+pe ke b+ kam+ñ
 halö la,” a ga. Adam hain n+bö u pen
 Ana midöp; n+pe n+bi b+ gau kam+ñ
 midöp magö u ñab. *

46 An+b u me, nöd hañ roman
 m+nöñ naböñ adö iñ i ajep; hainö hañ
 roman ana ajep.

47 B+ nöd n+bö u m+nöñ nöp aua;
 B+ hain n+bö u kumi kabö adö lañ au
 n+bö aua.

48 N+bi b+ m+nöñ naböñ adö iñ i
 midpal gau, b+ nöd n+bö midmidöp
 u rö nöp midpal. N+bi b+ kumi kabö
 adö lañ midpal gau, B+ kumi kabö
 adö lañ midöp rö midpal.

49 Miñi hon b+ m+nöñ aua rö
 midpun; hainö B+ kumi kabö adö lañ
 au n+bö aua rö mideinabun.

50 Añ mam b+, yad kalöp hagabin,
 hañ roman y+har+ñ u God ram
 m+nöñ aij u arep rö lagöp. Nan um
 hij g+ lugnab u pör pör midain+m rö
 lagöp.

51 Pen manö nöd niñagmidal ap
 kalöp hagnig gabin. Hon Krai
 n+bi b+ n+pe midpun gau magöñhalö
 umagnabun. Pen hon magöñhalö ke
 hain n+bö rö l+nabun. *

52 Añ magö hagö, añ+m añ+m
 y+ñ+d nöp mailö göp rö, n+bi b+
 umbal gau urak hañ roman hij
 g+ lugagep mideinaböl; pen hon
 magöñhalö ke hain n+bö rö l+nabun.
 *

53 Hañ roman hij g+ lugnab u, hij g+
 lugagep l+n+m; hañ roman umeb u,
 pör pör midöp l+n+m. *

54 Hañ roman hij g+ lugnab u, hij
 g+ lugagep l+nab; hañ roman umeb
 u, pör pör midöp l+nab ñ+n an+bu,

* 15:32: Ais 22:13 * 15:36: Jon 12:24 * 15:43: Plp 3:20-21 * 15:45: Jen 2:7 * 15:51: 1De
 4:15-17 * 15:52: Mad 24:31 * 15:53: 2Ko 5:4

manö kalî kliñ rîkôm hagla rô gî nab. Bî God manö hagep Aisaia God Manö kalî kliñ hagöm haga, “Bî Kub umeb magö u al pak lö hadö böñ nöp pîs göp,” a ga. *

⁵⁵ Pen bî God manö hagep Hosea God Manö kalî kliñ rîkôm haga, “Umeh magö, uri klö ne mîdöp gai? Umeh magö, uri ilön ne mîdöp gai?” ö ga *

⁵⁶ Umeh magö ilön u nan si nan naj gep nîbö; nan si nan naj gep klö u lo manö nîbö. *

⁵⁷ Pen God nîpe Bî Kub hon Jisas Krais nîp yuö apöm hanîp ud asîk yuö kamîñ arabun. Anîbu nîñun, God nîp aij a gun.

⁵⁸ Anîb u, añ mam aij yad gau, kale pîdöñ gîmim, ke gau aragmim. Bî Kub nîp wög gîpun u yîharîñ gagun a gîmim, pör nöp klö gîmim, Bî Kub nîp wög göl gî mîdaimim.

16

Nan God nîp ñeb

¹ Mani ud magum gîmim, God nîbi bî kalîp ñî nabim manö u hagnîg gabin. Krais Jisas nîbi bî Galesia Propins mîdpal gau kalîp hagnö rô, kale u rô nöp gîmim. *

² Kale nîbi bî ke ke magöñhalö wik añî añî ñîñ nöd u mani udpim rô u nîñmim rîmnap ud ke gau lîmim ud magum gîmim. Anîg gî nabim u, yad apjakem mani nan a gem hag ajageinam.

³ Pen yad nî nabim u, bî kale nîñmim bî aij mîdpal gau rîmnap hagpe, yad kalîp köp kalî kliñ rîk ñîñö, kale pen köp u abe mani ñî nabim u abe dam Jerusalem ud aröl.

⁴ Pen yîp arep rô leinab yad ke kalîp u† gî ud arnabin.

⁵ Pen yad Masedonia Propins u amem, mîdpim u nî nabim. *

⁶ Amjakem, kale aip pro magö ap mîdeinam rô löp. Yîbaud i kalöp aip

mîdem, ram mîñöñ rîmnap arnîg gîñö, yîp dam adan añ u yube arnabin. *

⁷ Kalöp yîharîñ mailö sîdö añ nîñöl arep u yîp aij gagöp. Bî kub yau a geinab, am kale aip rapîñ mîdem hainö arnabin.

⁸ Yad daun kub Epesas i mîdem, Pedikos ñîñ kub u ap padiö nîñem hainö nî nabim.

⁹ Daun kub Epesas i, Bî Kub wög kub gabin, pen nîbi bî iru nöp yîp jî nîñbal. *

¹⁰ Pen Dimodi mîdpim u auainîm, nîp ud aij gîmim, nîpe pîñîñ gagnab. Nîpe yad Bî kub u nîp wög gîpin rô nöp göp u nîñmim, *

¹¹ nîp arö gagmim. Kale magöñhalö nîp ud aij gîmim. Hainö arnîg gainîm u, nîp dam adan añ u yuaimim, yad mîdpin i ado gî aunîm. Mam rîmnap halö aip aunaböl a gem abad mîdpin. *

¹² Pen mam hon Apolos nîp manö klö hagem hagpin, mam rîmnap arajal rô, aip armön a gîpin u, pen nîpe mîñî nagnab. Hainö neb rô lainîm nî nab. *

Manö naböñ rîmnap abe haga

¹³ Kale nîbi bî nîñöl gî mîdaimim. God nîp nîñ ud pîdöñ gîmim gî mîdaimim. Nan ap pîñîñ gagmim. Klö yabîñ gîmim gî mîdaimim.

¹⁴ Pen nan nîñön nîñön gî nabim, nîbi bî gau kalîp mîdmagö lîmim gîmim.

¹⁵ Añ mam bî. Kale nîñbim, Grik kai Krais nîp nîñ udla gau, Sîdepanas nîbi bî yam nîpe gau nöd nîñ udla. Nîñ udöm me, nîbi bî Krais lau adö mîdpal gau kalîp mîdmagö löm wög gî ñöl gî nöp mîdpal. Anîb u, añ mam yad kalöp hagabin, *

¹⁶ nîbi bî aij anîb gau rô abe, añ mam kale aip wög gîpal gau abe nîñmim, hagöl rô nöp gîmim.

* 15:54: Ais 25:8 * 15:55: Hos 13:14 * 15:56: Ro 7:13 * 16:1: Ro 15:25-26; 2Ko 8:1-9 * 16:5: Ap 19:21 * 16:6: Ro 15:24 * 16:9: Ap 19:8-10; 2Ko 2:12 * 16:10: 1Ko 4:17 * 16:11: 1Di 4:12 * 16:12: 1Ko 3:6 * 16:15: 1Ko 1:16

17 Pen kale ap yip niŋmim rö lagö, Sidepanas, Podyunedas, Akaikas apöm yip niŋbal u yip aij yabił göp.

18 Anig giƣpal aniƣbu yip aij göm kalöp aij göm göp. Bi aij aniƣ gau manö hagnaböl u niŋ aij giƣmim.

19 Pen niƣbi bi God lau adö miƣpal Esia Propins i, kalöp Korid niƣbi bi gau, "Añ mam bi, kale miƣpim?" a giƣpal. Akwila niƣbi niƣpe Prisila aip kalöp Korid niƣbi bi, "Bi Kub kalöp abad miƣdeiaŋ," a giƣpal. Niƣbi bi apöm ram kale ber miƣhau magum göm God niƣp sabe giƣpal gau u rö nöƣ hagpal. *

20 Pen añ mam Kraiƣ lau adö miƣpal gai i magöŋhalö, "Kale miƣpim?" a giƣpal. Kale Bi Kub niƣp niŋ udpim rö, pen pen hag wiƣhai udöl gi, alaun bom halumim.

21 Yad Pol, manö naböŋ magö i niƣmagö yad u ke kalı kłiñ riƣkem "Kale miƣpim?" a gabin.

22 Niƣbi bi an, Bi Kub niƣp miƣdmagö lagnab u, pen ilön udnıƣm. Aniƣ u, Bi Kub hon, ne aumön! *

23 Bi Kub hon Jisas kalöp mög niŋöm ud aij giƣniƣm.

24 Añ mam yad Kraiƣ Jisas lau adö miƣpim gau, yad kalöp magöŋhalö miƣdmagö liƣbin. Aniƣ unbö rö aij.

* 16:19: Ap 18:2,18,26 * 16:22: Gal 1:8-9

2 Korid

Pol köp hain u Korid n̄bi b̄i kal̄ip kal̄i kliñ r̄ika

¹ Yad Pol. God ȳip hag lö, Kraiſ Jisas manö ud arep b̄i ap m̄idem, mam hon Dimodi aip aui m̄idul, kalöp God n̄bi b̄i n̄ipe daun kub Korid m̄idpim gau abe, Akaia Propins aŋ aŋ gau gau magöŋhalö m̄idpim gau abe, köp an̄bi kal̄i kliñ r̄ikabin.

² Kalöp hagabin, ȳip aij göp u, Bapi God abe B̄i Kub Jisas Kraiſ abe kalöp mög n̄iŋmil ud aij ḡilö, agam̄ij m̄id aij ḡimim.

Pol God n̄ip aij a ga

³ B̄i Kub hon Jisas Kraiſ Nap n̄ipe God n̄ip aij a gun. Bapi God ñ̄i pai n̄ipe mög mög n̄iŋöm, ud aij göm, pör pör abad m̄id aij yab̄i göp. *

⁴ Marö r̄imnap han̄ip auaj̄ip, n̄ipe han̄ip abad m̄id aij göp u me, hon pen ado gun, n̄ibi b̄i r̄imnap marö auaj̄ip, kal̄ip u rö nöp ud aij gun abad m̄id aij ḡinabun.

⁵ Kraiſ p̄ig m̄idpun u me, n̄ipe ilön uda rö hon u rö nöp ilön r̄imnap udpun. Pen Kraiſ p̄ig m̄idpun u me, n̄ipe han̄ip pör pör abad m̄id aij göp n̄iŋöm hon gas̄i halö m̄idpun. *

⁶ Kale m̄id aij ḡimim gas̄i halö m̄idmim, am n̄ipe aip pör pör m̄ideinabim a göm, Kraiſ Jisas n̄ipe marö r̄imnap han̄ip ñ̄im̄idöp. Pen Kraiſ n̄ipe han̄ip abad m̄id aij göp rö, hon gas̄i halö m̄idpun u n̄iŋnabim u me, marö r̄imnap kalöp aueinab u, Kraiſ han̄ip u rö nöp abad m̄id aij ḡinab n̄iŋöm m̄id aij gun a ḡimim, gas̄i halö m̄ideinabim.

⁷ Gas̄i hon n̄iŋbun u, kale Kraiſ n̄ip arö gagnabim. Hol b̄i m̄ihau ilön udpul rö, kale u rö nöp ilön udnabim; pen God hal̄ip m̄ihöŋ ud aij göp rö, kalöp u rö nöp ud aij göm abad m̄id aij gö, gas̄i halö m̄ideinabim.

⁸ Pen añ mam b̄i n̄iŋmim. Hol b̄i m̄ihau Esia Propins m̄idul, marö kub udul uŋham yab̄i m̄idailo. Kam̄iŋ m̄idaiul rö lagöp, hadö umnabul a ḡilo. *

⁹ Hadö umn̄ig gabul a ḡilo. Pen ga adö an̄bu, hol gas̄i kub yab̄i n̄iŋm̄idul u me, hol ke klö m̄idpul a gul hagagpul; God n̄bi b̄i umbal gau gö urakpal u nöp hal̄ip abad m̄idö n̄iŋöl ḡi m̄idpul, a ḡipul.

¹⁰⁻¹¹ Hal̄ip böŋ nöp al pak löl rö la u pen n̄ipe hal̄ip ud kam̄iŋ yua u me, uri n̄ipe hal̄ip kauyaŋ ud kam̄iŋ yun̄ig gab. Kale God n̄ip sabe göl ḡi m̄idpe, hainö gau abe n̄ipe u rö nöp hal̄ip ud kam̄iŋ yunab a gul gas̄i halö m̄idpul. An̄b u, n̄ibi b̄i iru nöp God n̄ip sabe göl ḡi m̄idlö, God n̄ipe n̄iŋöm hal̄ip b̄i m̄ihau ud kam̄iŋ yuö me, n̄ibi b̄i iru nöp hal̄ip ḡinab u n̄iŋöm hib n̄ipe haglö adö arnab. *

Pol kal̄ip am n̄iŋaga, manö u haga

¹² M̄idmagö hol aŋ daŋ n̄iŋbul, n̄ibi b̄i gau aip m̄idul nan n̄ihön n̄ihön ḡipul gau, God hal̄ip aip m̄idö n̄iŋöl ḡi, n̄ip gas̄i n̄iŋöl ḡi ḡipul. Hol manö n̄iŋö nöp hagul ḡi aij nöp ḡipul. Yad waiö hagabin, kalöp pör pör an̄b unbö rö nöp ḡipul. Pen n̄ibi b̄i gau gas̄i n̄iŋbal rö gas̄i n̄iŋul an̄ig gagul. God hal̄ip mög n̄iŋöm ud aij göm gas̄i ñ̄ö an̄ig ḡipul.

¹³⁻¹⁴ Köp kalöp kal̄i kliñ r̄ikm̄idin gau, manö ba gau rö hagem r̄ikagm̄idin; amgö l̄i n̄iŋmim, iŋ u ȳiŋid n̄iŋmim a gem, waiö nöp r̄ikpin. M̄iñi ke ke rö m̄idpun u me, kale ȳip n̄iŋbim pen ȳip n̄iŋ aij gagpim; pen ȳip aij göp u, ȳip n̄iŋ aij ḡipe me, hainö B̄i Kub hon Jisas ado ḡi aunab ñ̄in u, ap magum gun, yad kalöp n̄iŋem m̄iñ m̄iñ ḡinabin; kale pen u rö nöp ȳip n̄iŋmim m̄iñ m̄iñ ḡinabim. *

¹⁵⁻¹⁶ Adö an̄bu nöp me, nöd Masedonia Propins aragnö ñ̄in u, yad gas̄i ap n̄iŋem köl am n̄iŋn̄ig n̄inabin a ḡinö. Yad Masedonia n̄ibi b̄i kal̄ip

* **1:3:** Ro 15:5 * **1:5:** Sam 34:19 * **1:8:** Ap 19:23; 1Ko 15:32 * **1:10-11:** 2Di 4:18 * **1:13-14:** 2Ko 5:12; Plp 2:16

n+ɲn+g arnabin, pen nöd am kalöp n+ɲem arnam, a g+nö. Pen ado g+ apem, Judia arn+g, adan m+lö añ+ an+bu nöp apem, kalöp kauyaɲ n+ɲöl g+ ap padinam, a g+nö. An+g g+nö me, kale m+ñ m+ñ g+mim y+ɲ pen g+ ñ+mim nan magö r+ɲnap ñ+be ñ+ɲöl g+, Judia arnam, a g+nö. *

17 Gas+ an+bu rö n+ɲem me, kalöp nöd manö b+g yunö u pen hainö nagnö. An+g g+nö u, y+ɲ pen hagnabim, “B+ m+lö u n+ɲ ke aij göp adö u hain göm, ‘G+nabin g+nabin,’ a göm, manö nöp hagöm, hainö gagöp. N+pe y+har+ɲ b+ manö ñ+g pak ajöp m+lö u,” a g+nabim rö löp u pen,

18 God b+ n+ɲö yab+ɲ nöp hagöp u p+g m+ɲpin rö u, yad gas+ m+höp n+ɲem kalöp hagagpin.

19 Yad, Sailas, Dimodi, hon kalöp God Ñ+ n+pe Jisas Kraiss manö hag ñ+no. Jisas Kraiss gas+ m+höp m+ɲdagöp. N+pe yau a göm, hainö wasö gagnab. Manö n+hön n+hön hagöp u, hagöp rö nöp g+nab. *

20 God manö adö n+hön n+hön haga u, Jisas Kraiss apöm, an+ɲ unbö rö nöp magöɲhalö göp. Hon n+pe an+g göp an+bu n+ɲbun u me, God n+ɲ sabe gun u, Jisas Kraiss hib n+pe hagun, “N+ɲö” a g+ɲpun. An+g g+ɲpun u, God hib n+pe u adö laɲ araɲ a gun an+g g+ɲpun. *

21 God n+pe nöp gö me, hon abe, kale abe Kraiss n+ɲ c+g aij gun m+ɲɲpun. N+pe nöp me han+ɲ “N+ɲi b+ yad ke,” a göm, hag löm,

22 Ana n+pe u han+ɲ ñö, apöm m+ɲmagö aɲ hon daɲ goɲ l+ m+ɲöp. An+ɲ u hon n+ɲbun, hon God n+ɲi b+ n+pe ke m+ɲɲpun n+ɲö m+pe haga haga rö nöp magöɲhalö han+ɲ ñ+nab. *

23 Pen yad kale Korid kai m+ɲɲpim gau n+ɲn+g gainö u pen amem manö kub hagnö, kale ilön udmim rö löp n+ɲem me, kalöp mög n+ɲem me nagnö. God n+pe m+ɲmagö yad aɲ daɲ n+ɲöb yad piral hagagabin.

24 Pen manö yad u nöp hain göl a gem gas+ u n+ɲagpin. Kale ke Kraiss n+ɲ gas+ n+ɲbim u me, yad am kalöp hagnö, kale klö g+mim Kraiss n+ɲ n+ɲ aij g+mim c+g p+ɲöɲ g+mim m+ñ m+ñ göl g+ m+ɲeinabim, a gem hagabin. *

2

1 Pen yad gas+ ap n+ɲem hagnö, “Kal+ɲ kauyaɲ am n+ɲem manö klö hagnö, kal+ɲ kauyaɲ ilön udöl rö löp u, am n+ɲagnam,” a g+nö. *

2 Pen yad g+nö kale ilön udeinabim u, an pen m+ɲdöm y+ɲ geinab m+ñ m+ñ g+nabin? N+ɲi b+ an+bu rö r+ɲnap m+ɲdageinaböl.

3 An+bu n+ɲem me, kalöp köp kali kliñ r+ɲknö. Yad gas+ n+ɲnö, “Am-jakem n+ɲi b+ gau n+ɲem m+ñ m+ñ yab+ɲ g+ɲnep pen wasö, amjakem kal+ɲ n+ɲnö, y+ɲ m+ɲör yab+ɲ g+n+ɲm rö löp u me, yad aragnabin,” a g+nö. Yad gas+ n+ɲnö, “Yad ke m+ñ m+ñ g+nabin u, kale abe m+ñ m+ñ g+nabim,” a g+nö.

4 Köp kal+ kliñ r+ɲknö an+bu, m+ɲmagö yad u ilön gö, gas+ m+lö löl g+, amgö ñ+g ud g+ dö g+ yuöl g+ kali kliñ r+ɲknö. Kalöp marö kub g+n+ɲm a gem r+ɲkagnö; kalöp m+ɲmagö yab+ɲ l+ɲin rö n+ɲmim, a gem r+ɲknö. *

B+ nan naij ga u, uri nan naij ga an+bu arö g+mim n+ɲ m+ɲmagö l+mim udmim

5 Pen yad gas+ n+ɲbim b+ ap gö marö ga u, y+ɲ gaga, kalöp n+ɲi b+ gau m+ɲɲpim kalöp magöɲhalö ga.

6 Pen kale magöɲhalö rö n+ɲ arö g+pe u, n+pe ilön udöm, g+ naij ga u hadö n+ɲöb. An+ɲ u, m+ñi an+g gagmim; arö g+mim.

7 M+ñi g+ naij ga an+bu arö g+mim, n+ɲ manö hain hain hagmim. N+hön g+n+g: n+ɲ an+g gagpe, mög kub yab+ɲ gö, böɲ nöp ap lug pakn+ɲm rö löp.

8 An+ɲ u, yad kalöp hagabin, n+ɲ mam hon a g+mim m+ɲmagö l+ɲim u, n+ɲ hagpe n+ɲ aij g+n+ɲm.

* 1:15-16: 1Ko 16:5-6 * 1:19: Ap 18:5 * 1:20: Rep 3:14 * 1:22: Ep 1:13-14; 2Ko 5:5 * 1:24: 1Pi 5:3 * 2:1: 1Ko 4:21 * 2:4: Ap 20:31

9 Yad kalöp köp kalı kliš rıknö u, manö yad u udmim, manö nıhön nıhön hagnabin magöñhalö hain gımim gınabim aka gem köp kalı kliš rıknö.

10 Pen nıbi bı kale gau rımnap gı naj gınaböl kale arö gınabim u, yad u rö nöp gı naj gınaböl anıbu arö gınabin. Pen yad gı naj gınaböl arö gınabin u, Krais yıp nıñ mıdöp, a gem, kalöp nan a gem arö gınabin.

11 Pen wasö u, Seden hanıp Krais nıbi bı nıpe rımnap gö, ap lug pakun rö löp. Seden pör, gınö ap lug paköl a göm nıñöb u, nıñbun. *

12 Pen Krais manö aij u Droas nıbi bı kalıp hag nınam a gem, Droas arainö, Bı Kub yıp adan hiıkö, wög nıpe u ram mınöñ anıbu gınam rö la u pen, *

13 mam yad Daidas Droas au ulhai nıñagnö u me, yad gası kub nıñem, Droas nıbi bı kalıp, “Aui mıdaiim” a gem, Daidas nıñ nıñnıg Masedonia Propins aui aunö. *

14 Anıb u, God göp rö nıñem, nıñ aij yabıtı a gıpin. Nıñ nıpe Krais nıñ yuö, apöm Seden nıñ ud rała mıgan nıpe gau löm, hanıp uda. Nıpe hanıp udöm, ami bı kub rö hanıp ul gı arö nıñöl gı, nıbi bı ke ke gau hanıp nıñöm Krais manö aij nıpe haññ aij yabıtı rö nıñbal.

15-16 Krais mab haññ aij au ep ud God nıñ lau sabe gı nıñöb u rö, hon mıdpun. Nıbi bı Krais kalıp ud kamıñ yuab gau haññ anıbu nıñöm haññ aij unbö ke nıñöl, kalıp kamıñ mıdep magö u nıñöb. Pen nıbi bı Krais nıñ arö gıpal gau, haññ añı anıbu nöp nıñöm wıp haññ naj u a gılö, kalıp umeb magö u nıñöb. Pen nıbi bı an wög anıbu gınım rö löp? *

17 Nıbi bı iru nöp mani nan gau iru nöp udun a göm, God Manö aij nıpe u hag ajpal. Pen hon unbö rö gagpun. God nıpe hanıp hag lı yuöm nıñ mıdö nıñöl gı, hon Krais nıbi

bı nıpe mıdun manö nıñö yabıtı nöp hagun a gun, God Manö aij nıpe u kabö göl nöp hag nıñbun.

3

1 Pen manö kalı kliš rıkabin anıbi, “Yad köp kalı kliš rıknö, hanıp ud aij göl,” a gem, rıkagabin. Hon nıbi bı yıharıñ rö mıdun, hanıp udmim, a gun, nıbi bı kale nıñbım rımnap kalıp hagno, köp rımnap kalı kliš rık nıñöl, hon dap kalöp nıñno nıñmım, hanıp udagnabım. Pen kale, “Bı gai i kalıp udmim,” a gımim, köp rımnap kalı kliš rık nıñbe, hon dam nıbi bı rımnap kalıp nıñagnabun. *

2 Pen köp mıdmagö anı hon dap kalı kliš rık mıdöp rö me, kale nıbi bı mıdpım. Gası hon nıñbun u, kalöp manö hag nıñno nıñmım udpım u me, nıbi bı gau kalöp nıñöm, hon bı aigale bı rö mıdpun u nıñnaböl. *

3 Pen hon Krais nıñ wög gıno, Krais nıpe ke köp anıbi kalı kliš rıköm hanıp nıñ. Yıg nan kalı kliš rıkep udöm rıkpal rö wasö; kabö adö u kalı kliš rıkpal rö wasö. God pör kamıñ mıdöp Ana nıpe u Krais manö aij nıpe u nıbi bı mıdmagö anı kale dap rıköp. *

4 Yad manö hagabin anıbi, God nıñön nıñön hagöp u Krais magöñhalö anıb unbö rö nöp gınab, a gem hagabin.

5 Hon nıñbun, hon kłö hon ke gıno wög aij arnım rö lagöp; God nöp me hanıp gı nıñöl gı, gıno wög aij arnab.

6 God nıpe nöp gö, hon wög gı nıñ bı nıpe mıdun, God Manö hain nıñbö hag löp u, damun nıbi bı gau kalıp hag nıñbun. God Manö hain nıñbö hag löp anıbu, lo manö u rö wasö; manö hain nıñbö hag löp u, God Ana nıñöb. Lo manö gö, nıbi bı umnaböl; pen God Ana gö, nıbi bı kamıñ mıdeınaböl. *

7 Lo manö anıbu, God kabö haññ bad adö u kalı kliš rıkö, Mosıs dauö nıñöl gı, mailö kub yabıtı ga. Mailö

* 2:11: Luk 22:31 * 2:12: Ap 14:27; 1Ko 16:9

* 3:1: 2Ko 5:12; Ap 18:27 * 3:2: 1Ko 9:2 * 3:3: Eks 24:12; Jer 31:33; Esi 36:26-27 * 3:6: Jer 31:31; 1Ko 11:25; Jon 6:63

* 2:13: Ap 20:1 * 2:15-16: Luk 2:34; 2Ko 3:5-6

* 3:3: Eks 24:12; Jer 31:33; Esi 36:26-27 * 3:6: Jer

kub an+bu Mos+is mulu maj m+gan n+pe mailö g+midöp. Midö midö mailö kub an+bu hadö ur gaia pen Isrel n+bi b+ Mos+is mulu maj m+gan n+pe n+ñöl rö laga. Lo manö umeb magö daua u pen mailö kub yab+ halö aua. *

⁸ Pen God Ana wög n+pe gab u mailö aij unbö ke halö midöp.

⁹ Manö kub hagep lo manö u mailö halö aua rö, hon God amgö ilö adö n+pe u n+bi b+ kam+ñ aij rö lep manö aij an+bu mailö halö unbö ke yab+ aua. *

¹⁰ Mailö aij unbö ke uri hadö auub u me, lo manö nöd mailö halö aua u uri mailö gagöp.

¹¹ Lo manö u pör midagöm ur g+ñ+g gaia pen mailö halö aua; an+bu u me, manö aij u pör pör midöm ur gagnab u mailö aij unbö ke halö midöp.

¹² An+bu u, hon gas+ halö midun, ana udagun, k+to gun Kraiss manö aij u waiö hag ñ+ibun.

¹³ Mos+is ga rö gagun. N+pe lo manö u damöm, mulu majman n+pe u mailö kub yab+ ga, pen midö midö mailö kub ga an+bu pro gö auö n+ñöl g+, Mos+is n+pe n+bi b+ gau pro gaj+p an+bu n+ñagöl a göm, usaj+l bad ap udöm, mulu majman n+pe u pa+u ga. *

¹⁴⁻¹⁵ Pen gas+ kale n+ñ aij gagla. N+hön g+ñ+g: usaj+l bad rö gas+ kale wam wam göm mideia u me, God nöd hadame nöp manö n+ñö hag lep haga manö u amgö l+ n+ñla u pen manö il u n+ñagla. M+ñi u rö nöp kale lo manö an+bu amgö l+ n+ñbal pen nan usaj+l bad rö gas+ kale wam wam gö, manö il n+ñagpal. Nan usaj+l bad rö gas+ kale wam wam göp u, Kraiss n+pe nöp ud ke gau yun+m rö löp.

¹⁶ Pen n+bi b+ B+ Kub u n+p aunaböl u, n+pe usaj+l bad gas+ kale pa+u göm midöp u, ud wa+l g+ yuöm, gas+ kale p+ral hi+kö, n+ñnaböl. *

¹⁷ B+ Kub hagabin u, Ana u me. Ana n+pe hon aip mideinab u, nan

n+hön n+hön göm han+p b+ nag+man rö lin+m u, n+pe pa jö g+ ke gau yuöm han+p ud as+ik yunab. *

¹⁸ Pen mulu majman hon u pa+u g+ pi gun midagpun rö, hon magöñhalö B+ Kub mailö aij n+pe u waiö n+ñbun. N+pe gö, hon magöñhalö n+pe ke mailö aij halö midöp rö linabun. Magö añ+ nöp n+pe midöp rö lagnabun; pen ñ+n añ+ añ+ n+pe pör nöp han+p g+ g+ gö, hon mailö aij n+pe midöp rö linabun. B+ Kub an+g gab u Ana u me.

4

M+ñöñ ud rin cög g+pal rö u, hon n+bi b+ midpun

¹ God han+p mög n+ñöm udöm, wög an+bi hag lö g+pun u me, hon gas+ iru n+ñagpun.

² Pi göm g+pal adö u abe, nable gö n+ñöl g+ g+pal adö u abe hon gagpun. N+bi b+ gau kal+p manö p+ral hagagpun. Hon God Manö hag ñ+n+g gabun u, manö hon r+mnab halö hagun hag ñagpun. Nan n+hön n+hön g+pun gau p+ral adö u gagpun. God Manö aij n+pe u kabö göl nöp waiö hag ñ+ibun. An+g g+no, n+bi b+ gau han+p n+ñöm, midmagö an kale dan n+ñnaböl, hon God amgö ilö adö n+pe u b+ aigale b+ rö midpun. *

³ N+bi b+ umaböl gau nöp, manö aij waiö hag ñ+ibun u n+ñöm, usaj+l bad rö manö aij adö midöp n+ñöm n+ñagun a g+pal.

⁴ Kale n+ñagpal u, Seden ram m+ñöñ il i god rö midöp u, gas+ kale wam wam gö, Kraiss manö aij mailö halö midöp manö u n+ñagpal. God n+pe midöp rö, Kraiss u rö nöp midöp u n+ñagpal. *

⁵ Pen manö hag ñ+ibun u, hon b+ aigale b+ rö midpun manö u hag ñagpun; Jisas Kraiss n+pe nöp B+ Kub midöp n+ñöm Jisas wög n+p gun, wög g+ ñeb b+ kale midpun a gun, manö aij kalöp hag ñ+ibun.

* **3:7:** Eks 34:29 * **3:9:** Dud 27:26; Ro 1:17 * **3:13:** Eks 34:33 * **3:16:** Eks 34:34 * **3:17:** Jon 8:36; Ro 8:2 * **4:2:** 2Ko 2:17; 1De 2:5 * **4:4:** Ep 2:2; Kol 1:15; Hib 1:3

⁶ God nöd “Sibön aņ yaņ mailö gaņ,” a ga. God añi anıbu nöp mailö nıpe midmagö aņ hon daņ ñı lab. Anıb u, God mailö aij nıpe u Kraıs mulu majmaņ mailö gab u hadö niņbun. *

⁷ Minöņ ud rin cög gi lıbal rö u, hon niıbi bı midpun. Pen God nıpe nan aij unbö ke anıbi hanıp aņ daņ löp. Anıb u niņbun, kłö hon ke wasö; God kłö nıpe ke ñö udun anıg göl midpun u niņbun. *

⁸ Hanıp böņ böņ ridık gıpal u pen hon pak gulu gi arbun. Gası iru niņbun u pen gası halö midpun. *

⁹ Hanıp yu gi yubal u pen mam hon pör aip midöp. Hanıp yiıharıņ gabi pakpal umagpun.

¹⁰ Jısas niıp paköm al pak la rö, hanıp u rö nöp paköm al pakniıg gi lö bıslam midpun. Pen anıg gö, niıbi bı gau haı romanı hon niıjöm, Jısas kamıņ midöp u waiö niıñaböl. *

¹¹ Hon kamıņ midpun u, Jısas niıp niıņ uđpal, a göm, hanıp pör pör nöp al pak lıniıg gaböl. Pen gaböl anıbu, niıbi bı gau haı romanı hon niıjöm Jısas kamıņ middep magö nıpe u niıjöl a göm, God kalıp arö gö anıg gaböl. *

¹² Hon pör pör umun rö löp u pen hon anıg gi no, kale kamıņ midmim rö löp.

¹³ God Manö u bı ap kalı kłiıñ riköm haga, “God niıp niıņ uđpin u me, anıg hagpin,” a ga. Anıb u rö, hon u rö nöp God niıp niıņ uđpun u me, manö hagpun. *

¹⁴ Hon niıņbun, God gö Bı Kub Jısas kauyaņ uraka rö, hanıp u rö nöp gö urakno, hanıp abe kalöp abe dam Jısas midöp au lı nab. *

¹⁵ Nan hagabin anıb i magöñhalö kalöp nan a gem hagabin. Anıg gi no, ñıñ añı añı God nıpe niıbi bı gau gau iru nöp ud aij göm abad midö, kale

God niıp aij a göl gi gi lö niıjöl gi, hib nıpe u i adö laņ ap rannab.

God niıp niıņ udun gası halö midpun

¹⁶ Anıb u, hon gası halö midpun. Haı romanı ñıñ ma hon hainö gi lugniım rö löp u pen God hanıp pör pör ana aņ hon daņ kłö ñö niıjöl gi kamıņ midpun. *

¹⁷ Marö pro uđpun anıb gau nan kub wasö; yiıharıņ magö ułep ap nöp uđpun. Pen marö anıb gau udun, am Kraıs aip midun pör nöp pör nöp mailö aij kub yabıı gau mid aij gi nabun. *

¹⁸ Minöņ naböņ adö iı i midun, nan amgö magö niıñeb gau gası iru niıñagpun; nan adö laņ au amgö magö niıñagep gası niıñbun. Nan amgö magö niıñeb gau magö ułep nöp middeinab; nan amgö magö niıñagep gau pör nöp pör nöp middeinab. *

5

¹ Haı romanı hon miıñi midöp ñıñ aņ i, ram bada bad rö midöp. Pen ram bada anıbu ud waı gi lö aka asöl gö, God nıpe hanıp ram hain niıbö ap ram minöņ nıpe kumi kabö adö laņ au gi lö middeinabun. Ram anıbu bı ram gi pal rö wasö; God nıpe ke gi lö, pör nöp pör nöp middeinab. *

² Ram hain niıbö anıbu yiıñid udun waıj rö rol gun, a gi gası niıjöl gun abad midpun. *

³ Niıhön gi niıg: God nıpe hanıp waıj rö rol gi ñeinab u, magö nöp midageinabun.

⁴ Miıñi ram bada anıbi midun, marö gö niıjöl gi ake gabun. Pen arö gun, magö nöp midaiun a gi gası u niıñagpun; kumi kabö adö laņ middep haı romanı u udun a gi gası u niıñbun. Haı romanı kamıņ middep u apöm, haı romanı umeb nöd niıbö u böņ nöp niıñ haknab, a gi gası u niıñbun.

* 4:6: Jen 1:3; Aıs 9:2; 2Ko 3:18 * 4:7: 2Ko 5:1
Ro 8:36 * 4:13: Sam 116:10 * 4:14: 1Ko 6:14
Kol 1:16 * 5:1: 2Ko 4:7 * 5:2: Ro 8:23

* 4:8: 2Ko 1:8; 7:5 * 4:10: 1Ko 15:31 * 4:11:
* 4:16: Ep 3:16 * 4:17: Ro 8:17-18 * 4:18:

5 God gasi nipe ke niñöm, hañ roman hain nibö ñinam a göm, Ana nipe u nöp yuö apöm hanip aip midöp u me, God nipe haga rö nöp ginab u niñ aij gipun.

6 Anib u me, hon pör pör gasi halö midpun. Pen hañ roman anib i halö midpun ñin an i, Bi Kub ram nipe kumi kabö adö lan au midagpun. *

7 Bi Kub nip gasi niñöl gi ajpun u pen amgö niñagpun.

8 Hon gasi halö midpun. Hañ roman hon i arö gun, am Bi Kub aip ram minöñ nipe kumi kabö adö lan au midaiun, a gi gasi u niñbun. *

9 Anib u, ram minöñ hon aui hañ roman mideinabun aka arö gun Bi Kub ram nipe am mideinabun u, nip aij ginab adö u nöp gun, a gi gasi u niñbun. *

10 Niñön ginig: hon magöñhalö am Krai amgö ilö adö nipe au midno, miñi hañ roman halö midun niñön niñön gipun, aij gipun aka aigöl gi rö gipun u niñöm, pen anibu rö ñinab. *

11 Bi Kub nipe Bi piñin gep midöp u niñun, klö gun, niñi bi gau nip niñ udöl a gun, kalip manö aij nipe hag ñinbun. Hon bi aigale bi rö midpun u, God niñ aij göp; kale u rö nöp, hon bi aigale bi rö midpun u abe niñmim rö löp.

12 Manö kali kñiñ rikabin anibi, hon bi aij hanip udmim manö u rö, kalöp hagagabin. Manö kali kñiñ rikabin anibi niñmim, hanip nan a gimim gasi niñmim miñ miñ gimim, a gem kali kñiñ rikabin. Anig ginö, niñi bi midmagö an dan wasö, hañ roman höñ adö u nöp niñön rö midöp u gasi niñbal gau, kalip manö pen hgmim a gem manö anibu kali kñiñ rikabin.

13 Pen manö hagabun i, kale rimnap hagnabim, hauñ alö manö anibu hagab, a ginabim. Pen kale anig rö hageinabim u, Pol bi gau God hib nipe haglö adö aran a göm anig

hagaböl, a gimim gasi u niñmim. Pen bi hauñ wasö, bi gasi midöp rö hagaböl u, a geinabim u, Pol bi gau manö hagaböl u hanip nan a göm hagaböl a gimim, manö hon niñ udmim.

14 Krai nipe bi añi yabiñ u niñi bi magöñhalö nan a göm uma rö, hon niñi bi magöñhalö aip umno, a gun niñbun. Krai hanip niñi bi magöñhalö midmagö löp u niñun, gasi hon adö u ke niñun gagpun.

15 Krai niñi bi magöñhalö nan a göm uma. Anib u, miñi riköl hainö, hanip ke aij ginab adö u niñun gagun; Bi Kub hanip nan a göm umöm kauyan uraka u nip aij ginab adö u nöp gun. *

16 Niñi bi minöñ naböñ if i nibö gau niñbal rö nöp niñun, "Niñi bi gau aij, niñi bi gau naij," a gun niñagpun. Krai nip nöd gasi piral adö anibu rö nöp niñno u pen uri nip adö anibu rö niñagpun.

17 Niñi bi Krai nip cig gipal gau, God gö kamñ gisön nibö adö u midpal. Nan nöd nibö u pis gö, nöd midmidal rö midagpal; nan gisön nibö hadö auub. *

18 Hon kamñ gisön nibö midpun anibu, God nipe nöp gö midpun. Nöd niñi bi al niñeb nipe midaino u pen hainö Krai nip yuö apöm, hanip ud God aip jim ñöl löm, niñi bi rimnap halö God aip jim ñöl midaiöl, a göm, hanip wög anibu hag la. *

19 Krai kalip nan a göm uma u me, God niñi bi gau magöñhalö nan si nan naij gipal gau niñem arö ginö, yad aip jim ñöl midaiöl, a göm ga. Pen God nipe hanip manö aij anibu ñöm, niñi bi gau magöñhalö hag ñimim a göm, hanip niñi bi wög gep nipe hag löp. *

20 Hon me, Krai bi an nibö nipe midun, God manö aij hagöp u udun niñi bi gau kalip hag ñimidun. Krai bi nipe midpun u me, kalöp hagabun, Krai manö aij u niñ ud-

* 5:6: Hib 11:13-16 * 5:8: Plp 1:23 * 5:9: Kol 1:10; 1De 4:1 * 5:10: Ekl 12:14 * 5:15: Ro 14:7-8 * 5:17: Ro 8:1; Gal 6:15 * 5:18: Ro 5:10 * 5:19: Ro 3:23-25

mim, yau a gipe, God kalöp ud aij göm n+p aip ud j+m ñ+nab.

²¹ Krais nan si nan naij ap gaga pen God nan si nan naij hon magöñhalö Krais n+p ña. God ga an+bu, hon Krais aip m+du, God kam+ñ aij m+dep magö n+p u halö udnabun a göm ga. *

6

¹ Hon God aip j+m ñöl wög g+pun rö, kalöp manö klö g+ hagun hagabun, God kalöp mög n+ñöm ud aij göp u, arö gagmim.

² God n+p hagöp, “Manö ne n+ñam a gem m+dainö ñ+n u, y+p hag n+ñaina n+ñnö.

Nöp ud kam+ñ yunam a gainö ñ+n u, nöp g+ ñ+nö,” a ga.

Pen n+ñim! M+ñi ñ+n i nöp God n+bi b+ gau manö n+ñam a göm m+dp. M+ñi ñ+n i nöp God n+bi b+ gau kal+p ud as+ik yuö, kam+ñ arnaböl. *

³ God n+p wög g+pun u ar aij g+n+m, a gun, n+ñ aij gun g+pun. N+bi b+ r+mnap han+p n+ñöm, gas+ r+mnap auö, ap lug paknaböl adö u gagpun.

⁴ Pen n+hön n+hön g+pun u, God n+p wög gabun u n+ñöl, a gun, nag+ aij adö u nöp g+pun. An+b u, God n+p wög gun b+stam m+du arö gagpun. M+ñör n+hön n+hön gö, u+ham m+dpun a gun gas+ an+bu n+ñagpun.

⁵ Han+p ñ+n r+mnap m+ñu magö pakpal; ñ+n r+mnap nag+ l+bal; ñ+n r+mnap ram m+nöñ ap b+ uraköm polisman aip aka ami b+ aip pen pen göm söl han+p an au abe al pak l+bal; ñ+n r+mnap wög g+ dam dam ake lagpun; ñ+n r+mnap han aij gagpun; ñ+n r+mnap k+yö hanbun. *

⁶ Pen gas+ aij nöp n+ñun, n+ñ aij gun, n+bi b+ kal+p n+ñno, hon mulu lugö wasö, kal+p ud aij g+pun. Hon aige göl gun an+g g+pun? Ana U+ han+p an dan m+dp u me, n+bi b+ m+dmagö yab+ l+bal; *

⁷ God han+p klö n+p ñö, Krais manö aij u kabö göl nöp hagpun; g+ aij gep u haloun gas+ hon rö ñ+magö y+ñig abe ñ+magö s+dagö abe m+dp.

⁸ N+bi b+ r+mnap hib hon haglö adö aröp; n+bi b+ r+mnap hib hon udlö yagol lugöp. R+mnap han+p manö aij hagpal; r+mnap han+p manö naij hagpal. Hon b+ p+ral hagep a g+ gas+ n+ñbal u pen hon manö n+ñö nöp hagpun;

⁹ hon n+bi b+ hib m+dagöp yab+ a g+ gas+ n+ñbal u pen hib hon n+ñbal; hadö umbun rö löp u pen kam+ñ m+dpun. Han+p m+ñu magö pakpal u pen umagpun; *

¹⁰ m+ñör kub göp u pen m+ñ m+ñ göl g+ m+dpun; b+ mög gep rö m+dpun u pen wög hon g+pun adö u n+bi b+ iru nöp n+bi b+ gep rö m+dpal; nan m+dagöp rö m+dpun u pen magöñhalö udpun.

¹¹ Korid n+bi b+ gau, kalöp manö pi gun hagagabun, waiö yab+ hagabun; kalöp m+dmagö l+bal.

¹² Hon kalöp m+dmagö l+m+du, uri u rö nöp an+g göl nöp g+pun pen kale han+p m+dmagö l+m+dim nag+ adö u pen dam gai yubim.

¹³ Kalöp ñ+ pai yad rö lö me hagabin: hon kalöp m+dmagö l+bal rö, kale u rö nöp hon m+dmagö l+mim. *

N+bi b+ Krais n+p n+ñ udagpal gau aip j+m ñagmim

¹⁴ Kale n+bi b+ Krais n+p n+ñ udagpal gau aip j+m ñagmim. N+bi b+ g+ aij g+pal gau, aige göl göm n+bi b+ g+ aij gagpal gau aip j+m ñöl g+lö arö aij g+nab? N+bi b+ mailö m+dpal gau, aige göl göm n+bi b+ s+bön yan m+dpal gau aip j+m ñöl g+lö arö aij g+nab? *

¹⁵ Krais aip k+jaki aip manö hag adö an+ lagnabil. N+bi b+ Krais n+p n+ñ udagpal gau, n+bi b+ Krais n+p n+ñ udagpal gau aip u rö nöp gas+ adö an+ n+ñagnaböl.

* 5:21: Hib 4:15 * 6:2: Ais 49:8 * 6:5: 2Ko 11:23-27 * 6:6: 1Di 4:12 * 6:9: 2Ko 4:10 * 6:13: 1Ko 4:14 * 6:14: Ep 5:11; 2Sa 7:14; Jer 31:9

16 God kamɨŋ u, hon sabe gep ram nɨpe mɨdpun. God nɨpe haga, “Yad aŋ kalɨp gau mɨdem, God kale u mɨdnö, kale pen nɨbi bɨ yad mɨdeinaböl,” a ga. Pen God sabe gep ram aip, nan yɨharɨŋ sabe gɨpal nan piral gau aip, manö ap hag adö añɨ löm gɨlö arnɨm rö lagöp. *

17 Anɨb u, Bɨ Kub nɨpe haga, “Kalɨp arö gɨmim, kale ke mɨdaimim. Nan yɨp asɨŋ la gau uɨ maɨɨ gageinabim u, kalöp udnabin. *

18 Nap kale mɨdnö, kale ñɨ pai yad mɨdeinabim. Yad Bɨ Kub unbö ke, bɨ gep yabɨɨ u, anɨg hagabin,” a ga.

7

1 Mɨdaimam aij yad gau. God hanɨp manö aij manö nɨŋö anɨbu hagöp rö, nan si nan naij gɨpun gau hañ romanŋ hon abe gasɨ rɨmɨd hon abe gɨ naij göp u, nan asɨŋ böŋ nöp arö gun, God nɨp pɨñɨŋ gun, pör pör nöp gɨ aij nöp gɨ mɨdaiun.

Pol mɨñ mɨñ ga

2 Kale hanɨp ud mɨdmagö lɨmim. Hon nɨbi bɨ kalöp ap manö piral hagun, gɨ naij gun, haɨwawäö gun gagno.

3 Yad kalöp hag pro gɨnɨg hagabin. Nöd kalöp hagnö rö, hon kalöp mɨdmagö yabɨɨ lɨbun; kalöp aip kamɨŋ mɨdeinabun aka umnabun u, kalöp mɨdmagö lun jɨm ñöl nöp mɨdeinabun.

4 Kalöp gasɨ ke nɨbö rɨmnap nɨŋagpin, aij göp nöp nɨŋöl gɨ mɨdpin. Yad kalöp gasɨ nɨŋem, ñɨñɨ lem gasɨ halö mɨdpin. Hanɨp marö yabɨɨ gab u pen yad mɨñ mɨñ göl gɨ mɨdpin.

5 Pen hon Masedonia Propins apjakno ñɨn u, magö ap ake lun yɨharɨŋ mɨdagaino. Mɨŋör ke ke iru yabɨɨ

mɨdö, hanɨp pen pen gɨlö, gasɨ iru yabɨɨ nɨŋno. *

6 Pen God nɨbi bɨ mög nɨŋbal gau ud aij göp u, Daidas nɨp yuö auö, hanɨp ud aij ga.

7 Daidas nɨpe aui apöm, kale nɨhön nɨhön gɨmim nɨp ud aij gɨpe manö adö u hagöm; yɨp gasɨ nɨŋ aij gaibe manö adö u hagöm; kale yad aip gasɨ adö añɨ nöp nɨŋagaino u kale mög gaia manö adö u hagöm; kale yad aip kauyanŋ jɨm ñöl mɨdaiun, a gasɨ nɨŋaibe manö adö u hagöm; yɨp manö anɨbu haga nɨŋem yad aij yabɨɨ ga.

8 Köp kalɨ kɨñ rɨknö u nɨŋbe, kalöp mög yabɨɨ ga u yad magö ap gasɨ kub nɨŋnö; pen uri yad gasɨ kub nɨŋagpin. Manö kɨö hagem köp kalɨ kɨñ rɨk yunö anɨbu, kale nɨŋbe, mög ga u pen u yɨharɨŋ magö uɨep magö ap nöp ga. *

9 Hainö me, aŋ hon i nagɨ naij adö u gagun, a gɨmim mög nɨŋmim arö gɨpe u, yad mɨñ mɨñ gɨpin. Kalöp mög ga anɨbu, God gɨnam a göm nɨŋa rö nöp kalöp gɨ aij ga u me, köp kalɨ kɨñ rɨknö anɨbu, aij nöp rɨknö.

10 Nɨbi bɨ God nɨp gasɨ nɨŋöm, nan si nan naij gɨpal u nɨhön gɨnɨg anɨg gɨpun a göm, nagɨ naij gɨpal adö u arö gɨlö, God kalɨp ud kamɨŋ yunab u aij göp. Pen nɨbi bɨ God nɨp gasɨ nɨŋagöm, yɨharɨŋ nöp nan dui gɨpin u nɨhön gɨnɨg anɨg gɨpin a gɨnaböl u, umöm God nɨp aragnaböl. *

11 Pen kale nan si nan naij gɨpim u nɨhön gɨnɨg anɨg gɨpun a gɨpe anɨbu, God gaia, gasɨ nɨŋ aij gɨmim gɨpe. Kale kɨö gɨmim, aŋ hon i gɨ naij gagpun nɨŋlaŋ a gɨpe. Kale pɨñɨŋ gɨmim, kal gɨmim, bɨ aŋ kale au gɨ naij ga bɨ anɨbu nɨp gasɨ ñun a gɨpe. Kɨö gɨmim, mɨdmagö yabɨɨ lɨbe u, hon nɨŋbun kale nan anɨbu gɨ naij gagpin.

12 Kalöp köp nöd kalɨ kɨñ rɨk yunö u, bɨ nan si nan naij ga u aka bɨ nɨp gɨ naij ga u gasɨ nɨŋem kalɨ kɨñ

* 6:16: 1Ko 3:16; Lep 26:12 * 6:17: Ais 52:11; Rep 18:4 * 7:5: 2Ko 2:13 * 7:8: 2Ko 2:4 * 7:10: Mad 27:3-5; Hib 12:16-17

ríkagnö. Kalöp nîbi bî nöp gasî nîjem, God nîj midö nîjöl gî, kale hanîp midmagö libim u kale ke nîj aij gî nabim, a gem, köp kalî kliñ rîknö.

¹³ Pen kale köp anîbu nîjmim, hanîp ud aij yabîl gîpim u me, hon miñ miñ gun gasî halö midpun.

Pen Daidas kalöp am nîjöm apöm aiud udöm miñ miñ gaia u nîjun, hon u rö nöp miñ miñ gîpun. Daidas nîp ud aij gîpe u, miñi nîpe ñîñî löm mid aij göp.

¹⁴ Daidas nîp nöd, añ mam Korid gau nöp ud aij gî naböl a gîno rö nöp gîpe u me, yad nable gagöp. Manö kalöp hagpin gau pör nîjö nöp hagpin rö, manö Daidas nîp hagnö u, rapîn hagnö u pen u rö nöp nîjö yabîl nöp hagnö.

¹⁵ Pen Daidas apjaköm kalöp manö hagö, kale pa gîl gîl göl gî, manö nîpe u udmim, nîp ud aij gîpe u gasî nîjöm, nîpe kalöp midmagö yabîl löp.

¹⁶ Pen yad miñi nîj aij gîpin, kale adö ap ke gagnabim; gî aij nöp gî nabim u me, yad miñ miñ yabîl gîpin.

8

Masedonia nîbi bî mani kub ñîla

¹ Pen añ mam bî. Nîbi bî Kraiss pîg midpal Masedonia Propins rîgon gau, God nîpe kalîp mög nîjöm ud aij yabîl göp. *

² Mani kale midagö, uñham mideila u pen kale miñ miñ göl gî mani kale God nîp ñeb hañwatö ñîla.

³ Yad ke nîjbin, mani kale iru midageia u pen mani kale ñeb an u nöp ñagla; kale kub yabîl rö ñîla. Gasî kale ke nîjöm,

⁴ hanîp manö klö hagöm hagla, nîbi bî Kraiss lau adö midpal gau kîyö kub lö yîharîj midpal gau kalîp mani ñun a gîla.

⁵ Pen göl a gîno rö gagla. Kale gasî nîjla, “Bî Kub nîbi bî nîpe midpun u me, hanîp wög nîhön ñî nab u

gî nabun,” a gîla. Anîg hagöm, Bî Kub nîp wög göl gî, God nîp aij ga u rö hanîp wög rîmnap gî ñîmim a gîno u, kale anîb unbö rö nöp gîla.

⁶ Pen Daidas nîpe nöd am kalöp hagö, wög aij anîbu îl gîmim gînîg gaibe rö, nîp hagpin, “Am Korid nîbi bî gau aip midaimön, kale nîbi bî gau midmagö lep wög aij gînîg gîpal anîbu, ne gî ñîmön böj nöp gîlan,” a gîpin.

⁷ Kale me, Kraiss nîp nîj ud pîdön gîpim; manö aij nîpe u nîj aij gîpim; manö îl u nîj aij gîpim; klö yabîl gîpim; hanîp midmagö libim. Anîb u me, miñi mani nîbi bî gau ñînîg gabim u, wög anîbu u rö nöp gî aij yabîl gîmim. *

⁸ Pen yad manö klö hagem anîg gîmim hagagabin. Yad yîharîj manö hain hain hagabin. Anîb u, nîbi bî rîmnap hanîp midmagö libal u, kale u rö nöp hanîp midmagö libal aka wasö u nîj aij gî nabim.

⁹ Bî Kub hon Jisas Kraiss hanîp mög nîjöm ud aij ga rö nîjbim; nîpe ram nîpe au midöm, nan ap ulep gaga me. Mid aij yabîl gaia u pen kalöp nan a göm, magöñhalö mideia au arö göm, îl î apöm, bî mög gep rö yabîl u mideia. Nîpe anîg ga u, kale nîbi bî gep rö, nîbi bî nan ap ulep gagöp rö midaimim a göm, anîg ga. *

¹⁰ Mî nöd nîbö u, kale nöd nöp gasî nîj aij gîmim, anîg gî nabun a gîpe. Pen anîg göl gasî nîjmim, kale u rö nöp nöd nöp mani ñîbe. Anîb u, gasî yad nîjbin u kalöp hagabin.

¹¹ Mî nöd nîbö u kale gasî klö nîjmim gî nabun a gîpe u gasî nîjöl gî midaimim, pen uri u rö nöp gasî klö anîbu nöp nîjmim, nîhön gî nabun a gîpe u hadö gî gî pîs gîmim. Mani kale uri midainîm gau nîme limim, kalîp ñeb rö u miñi böj nöp ñîmim.

¹² God nîp aij göp u, mani God nîp ñeb u hañwatö ñîun. Pen hañwatö ñîun, a gîno, pro nöp ñeb rö lö, u abe God nîp aij göp. God mani nan hon

* 8:1: Ro 15:26; 2Ko 9:1-2 * 8:7: 1Ko 16:1-2 * 8:9: Mad 8:20; Plp 2:6-7

mīdöp gau nöp wö ralöb; mani nan hon mīdagöp gau halö wö ralagöp. *

¹³ Nibi bi mani ñinabim gau kale mīd aij gīlō, kale pen uþham mīdaiim, a gem hagagabin.

¹⁴ Pen mani nan kale uri iru mīdöp rō, kalip rīmnap nīme li ñibe me, hainō kalöp mīdagainim ñin u, kale pen kalöp rīmnap nīme li ñöl. Anig gīmim, kalip aip adip adip rō mīdeinabim.

¹⁵ God Manō u kalī kliñ rīkōm hagla, “Nibi bi nan mana a gīpal u iru nöp þhu udla gau niþla kub rō gaga; kale ñiþeb rō u nöp mīdeia. Pen nibi bi pro þhu udla gau kalip u rō nöp rīk daga; kale u rō nöp ñiþeb rō u nöp mīdeia,” a gīla. *

Pol nipe Daidas nip Korid yua

¹⁶ God Daidas nip gasi ñö, yad ke klö gem kalöp ud aij gīnam, a gem niþbin rō nöp Daidas gasi niþöb u, God nip aij a gabin.

¹⁷ Daidas am kalip niþmön au a gīnō, nip ke aij göp rō, ñiñi löm kalöp au niþab.

¹⁸ Pen bi aij hon ap halö Daidas aip yunabun. Bi anþbu nipe Krai nibi bi ram mīnōþ pro ke ke gau kalip manō aij u hag ñi aþö niþöl gi, nip aij yabiþ a gīpal.

¹⁹ Hon nibi bi gau gi ñino, kale Bi Kub hib nipe haglö adö araþ a gi gasi niþbun u me, hon mani anþbu ud arnabun. Pen Krai nibi bi ke ke gau mīdpal Daidas nip hag löm, nipe hanþ aip aramöm wög aij anþbu gīnim, a gīla.

²⁰ Pen Krai nibi bi nipe mani kub ñibal u udun abad aij gun, dam bi gau kalip ñino, kale pen udöm nīme li nibi bi nan mīdagöp gau nīme li ñinaböl. Magörþhalö gasi niþ aij gun, gi aij nöp gīnabun u, hanþ manō ap hagöl rō lagnab.

²¹ Bi Kub abe nibi bi gau abe hon gi aij nöp gīpun u niþöl a gi gasi u niþbun.

²² Pen mam hon ap halö yunabun. Mam anþbu nipe pör klö göm mīñ

mīñ göm wög göp. Pen uri nipe kale nibi bi aigale bi rō mīdpim u niþöm, nipe mīñ mīñ göl gi au niþab.

²³ Mīdamam Daidas nip yuabun u, nipe me yad aip wög jīm ñöl gul, kalöp manō aij hag ñiþul. Pen bi nipe aip nabil miþau, Krai nibi bi nipe gau kalip miþhöþ wög anþbu hag liþlō, Krai hib nipe haglo adö arnim a gi gasi niþmil nabil.

²⁴ Pen kale yagol u amjaklö, kalip mīdmagö yabiþ liþmim, ud aij gīmim. Anig giþe me, manō anþbu kub arö, Krai nibi bi nipe mīdpal ram mīnōþ ke ke gau niþöm hagnaböl, “Pol nipe Krai nibi bi Korid au mīdpal gau hib kale hagö adö ara u, niþö nöp hagöp,” a gīnaböl. *

9

Pol, “Nibi bi Krai lau adö mīdpal gau ud aij gīmim,” a ga

¹ Pen Krai nibi bi nipe Jerusalem mīdpal gau mani ñimim, a gabin manō u, yiþarþþ hagpin; kale ke niþ aij gīpim. *

² Kale Akaia Propins mīdpim gau, mi nöd u, mani kale ñinig gaibe u, yad nibi bi Masedonia Propins mīdpal gau kalip rapþin hagem hagmīdin. Kale Akaia nibi bi ñinig gaibe u, Masedonia kai kalip manō hagnö, uri nibi bi iru nöp gasi niþ aij göm mani kale ñaböl.

³ Pen mam hon uri hagajþn gau kalöp hag yuabin u, kale mani kale God nip ñeb u ud li aij gīmim gi jþn gi mīdþe, Masedonia nibi bi gau, Pol manō nöp hagöp a göm hagagöl, a gem kalip yuabin.

⁴ Kale mani li magum gi aij gagnabim u, Masedonia nibi bi rīmnap uþ gi Korid amjakno, hanþ nable gīnab. Pen kalöp nable yabiþ gīnim rō löp.

⁵ Anþb u, mam hon gau kalip nöd hag yuabin. Kale am kalöp aip mīdlö, mani ñinabun a giþe u, li magum giþe mīdainim. Hainö yad

* 8:12: Mak 12:43-44 * 8:15: Eks 16:18 * 8:24: 2Ko 7:13-14 * 9:1: 2Ko 8:1-7

amjaknabin u, kale ñiñi löl gi mani ñinabim anibu gi jin gi mideinab.

⁶ Kale niñbim, niñbi bi nan yin iru yimagnaböl gau, nan iru udagnaböl; niñbi bi nan yin iru yimnaböl gau nöp, nan iru nöp udnaböl. *

⁷ Anib u, kale niñbi bi añi añi midpim rö, gasi kale ke niñmim mani ñimim. Iru gö niñöl gi ñagmim. Niñbi bi rimnap kalöp neb neb gilö niñmim, ñagmim. Bi miñ miñ göm mani ñinab u, God bi anibu niñ midmagö löp.

⁸ God niñpe nan aij kalöp niñig gab u, nan pro ñagnab; rapin nöp ñinab rö löp. Anib u, pör nöp kale ke nan iru mideinab niñöm niñbi bi mani ulep löp gau nan iru ñimim rö linab.

⁹ Adö anibu rö, God Manö u kali kün riköm hagla,

“Niñpe niñbi bi mög gep gau kalip nan aij abönamö ñinab.

Niñpe pör nöp kalip ud aij göm gi aij ginab,” a gila. *

¹⁰ God hanip pör nan yin ñöm, nan magö ñöm göp u, kalöp nan yin iru yabul ñinab. Pen niñpe gö ran aij geinab niñöm kale udmim rimnap niñbi bi nan ulep löp gau niñme li ñibe me, aij yabul ginim rö löp. Mani nan kale ñinabim u, God niñpe gö nan magö iru yabul nöp pilnab. *

¹¹ Kalöp pör gö, nan kale iru nöp midö, halöwalö ñeb rö linab u me, nan ñöl gi midpe, hon damun Krai niñbi bi Jerusalem midpal gau dam ñino, niñbi bi iru nöp God hib niñpe haglö adö arnab. *

¹² Anig gimim, Krai niñbi bi nan ulep göp gau kalip gi aij ginabim u, kale nan ulep göp anibu udöm mid aij göm God hib niñpe haglö adö arnab.

¹³ Anig gipe, niñbi bi gau kale God niñpe gasi niñöm hagnaböl, “Krai niñbi bi niñpe Korid midpal gau, kale Krai manö aij u udöm, hagöp rö nöp göm, hanip mani abönamö ñöm, niñbi bi

gau kalip abönamö ñöm gipal u, nöp aij yabul a gabun,” a ginaböl.

¹⁴ God kalöp mög niñöm ud aij yabul göp rö niñöm, gasi kale am kalöp wam wam gö aij gö niñöl gi, kalöp nan a göm God niñpe sabe ginaböl.

¹⁵ God niñpe nan aij unbö ke hanip nöb u rö, niñpe aij göp a gun me!

10

Pol, “Kale yip manö piral hagaböl,” a ga

¹⁻² Niñbi bi rimnap yip hagpal, “Pol niñpe hon aip midöm, bi hain manö hagagep bi u midöp u pen am milö gau midöm, köp kalip kün riköm, manö klö göm hagöp,” a gipal. Pen kale manö adö ap hagöm hagpal, “Pol niñpe niñbi bi münön nabön it i niñbö gau niñbal rö nöp niñöm hagöp,” a gipal. Krai niñpe Bi hain aij agamij midöp rö, hib niñpe hagem yad ke Pol kalöp manö klö gem hagabin, kale gasi niñpe aij gimim gi aij gimim. Yad amem niñbi bi yip manö naj hagaböl gau kalip manö kub hagnabin. Pen kale gi aij gipe, kalöp anig unbö rö gagnabin u yip aij ginab. *

³ Hon münön nabön it i midpun u pen niñbi bi münön nabön it i pen pen gipal rö gapun.

⁴ Wim po hon udun pen pen gipun u, münön nabön it i ud pen pen gipal rö wasö. Wim po hon udun pen pen gipun u, God klö halö midöp u me, hon wim po anibu damun, kijiaki aban klö gi löp gau am gi naj gino, niñbi bi pen hagöl rö lagöp. *

⁵ Niñbi bi gau kale God gasi niñpe u arö göm, gasi kale ke u niñöm, hib kale ke haglö adö aröp u pen hon God klö niñpe udun manö aij niñpe hagno, niñbi bi anib gau manö aij anibu pen hagöl rö lagöp; hon gasi kale ud nagilino, kale Krai manö aij niñpe udöm hagöp rö nöp gilö arab.

* 9:6: Pro 11:24-25 * 9:9: Sam 112:9 * 9:10: Ais 55:10 * 9:11: 2Ko 1:11; 4:15 * 10:1-2: 1Ko 2:3; 4:21 * 10:4: Ep 6:13-17

6 Pen kale Krajs hagöp rö göl gi midaipe niñun me, hainö niñi bi Krajs niñ aleb aleb niñbal gau gasi niñno niñöl.

7 Kale riñnap amgö nöp niñbe. Niñ aij gimim. Bi ap Krajs bi niñpe midpin a gi gasi niñöb u, Pol u rö nöp Krajs bi niñpe midöp u niñnim.

8 Bi Kub u nöp yiñ wög hag lö, kalöp niñi bi abad midpin a gipin u, rapin hagpin u pen, yiñ nable gagöp. Pen Krajs niñpe yiñ wög hag la anibu, kalöp hagnö ap lug pakmim a göm hag laga; kalöp hagnö Krajs manö aij u niñ ud aij gimim niñ ciñ aij gimim a göm yiñ hag la. *

9 Pen kalöp köp kal iñ r i k yubin u, niñmim piñniñ gimim a gem yuagpin.

10 Niñi bi riñnap yiñ hagpal, “Niñpe miñö gau midöm, köp nöp kal iñ r i k yuöm, manö klö yabiñ hagöp u pen aui auub niñbun u bi kub manö hagpal rö hagagöp,” a gipal.

11 Pen niñi bi anig hagpal anib gau niñ midaiöl. Yad amjakem, adö ap ke gagnabin; miñö gai i midem, köp kal iñ r i kem hagpin rö nöp ginabin.

12 Pen niñi bi hib kale ke haglö adö arab gau, kale kub aka yad kub aka gem, gasi u ulhai niñagin. Kale gasi laga rö hagpal, “Hon nöp me aij. Niñi bi hon gipun rö gipal gau, gi aij gipal; niñi bi hon gipun rö gagpal gau, gi aij gagpal,” a gipal.

13 Pen yad God wög u gi aij gipin aka manö anibu rö hagnig gabin u, God niñi bi ke niñö gau kalip wög ke hag la u, yad manö hagagnabin; God niñpe yiñ ke wög hag la u nöp hagnabin. Pen Krajs manö aij kalöp hag niñ wög anibu, God niñpe yiñ niñö. *

14 Yad kale midpim au amjakagbnepe, manö anibi hagagbnepe. Pen kale midpim gau yad ke nöd nöp amem, kalöp Krajs manö aij u nöd hag niñö.

15 God niñpe wög yiñ hag la. Ram niñnö ke niñö gau niñpe niñi bi riñnap kalip hag la. Kale ram niñnö anib gau amöm wög gipal u, yad aiud ap udagnabin. Pen yiñ aij ginab u, kale Krajs manö aij u niñ ud klö yabiñ gi midaipe, yad kalöp an gau wög klö ginö, wög adniñ kub rö lö, nan magö pil aij ginab.

16 Hainö me kalöp dauba gi apem, am ram niñnö nöd hag niñagla dagol gau amem, Krajs manö aij u niñi bi anib gau kalip hag niñnabin. Ram niñnö ke niñö gau niñpe wög anibu niñi bi riñnap kalip hag la. Kale ram niñnö anib gau amöm wög gipal u, yad aiud ap udagnabin.

17 “Niñi bi hib haglö adö arnig ginab gau, Bi Kub u hib niñpe haglö adö arnim.” *

18 Hib hon ke hagnö adö arnab u, God niñö udep rö lagnab; pen Bi Kub u hib hon hagö adö arnab u me, God niñö udep rö l i nab. *

11

Jisas manö hagabun, a göm, piral hagpal gau

1 Yad manö hauñ rö hagnabin u pen manö iñ midö niñöl gi hagnig gabin.

2 God kalöp midmagö löp rö, yad kalöp u rö nöp midmagö l i bin. Kalöp me niñi praj mid aij göp u dam bi añi ap niñ niñö. Bi anibu me Krajs. *

3 Pen yad piñniñ gipin u, hadame nöp hainö u pir alö, Ip niñ uda rö, niñi bi riñnap kalöp u rö nöp manö piral gau hag ud arlö, gasi kale niñbal rö niñmim, Krajs niñ gasi añi niñmim ud aij gipim u, arö gimim rö löp. *

4 Manö hagabin u, yad niñbin, kale niñi bi gau niñö riñnap kalip ka niñbe, Jisas yad manö hag niñbin u rö hag niñagpal; Jisas ap ke rö manö u hag niñlö, abönamö udabim. Pen kale Ana u abe, manö aij u abe u rö nöp nöd udpe u wasö; ke hain niñö ap rö u udabim. *

* 10:8: 2Ko 13:10 * 10:13: Ro 12:3 * 10:17: 1Ko 1:31 * 10:18: 1Ko 4:4 * 11:2: Ep 5:26-27

* 11:3: Jen 3:4,13 * 11:4: Gal 1:8-9

5 Pen gasi yad niŋbin, Kraiŋ manö aij ud arep bi aij aij kale anibi gau bi kub, yad bi ramö gau rö ap midagpin. *

6 Manö kale u, dö kal yabiŋ hagpal u pen, yad hagpin rö manö iŋ niŋ aij göm hagagpal. Kale niŋbim, yad pör nöp manö iŋ niŋ aij gem kalöp manö hag niŋbin. *

7 Pen kalöp God manö aij hag niŋnö u pen mani nan rimmnap niŋmim a gem hagagnö. Yad kalöp aŋ au midem anig giŋnö u, yad bi pro rö midnö kale niŋbi bi kub rö li midaimim a gem, anig giŋnö. Giŋnö anibu, yip bi ramö gau rö ap a giŋmim niŋbim aka niŋhön? *

8 Yad kalöp aip midem Kraiŋ manö aij u hag niŋmidin u, Kraiŋ niŋbi bi ram niŋnör ke niŋbö rimmnap yip mani nan niŋla. Mani kale si udem, Kraiŋ manö aij kalöp hag niŋnö. *

9 Kale aip midainö niŋn u, nan kale ap udagnö. Añ mam Masedonia niŋbö aula gau nöp, nan yip niŋhön ulep ga gau yip dap niŋla. Pen hainö u rö nöp, nan kale rimmnap hag niŋagnabin.

10 Manö hagabin anibi, hagöl gi nöp mideinabin. Yad Akaia Propins rigoŋ rigoŋ gau amil apil gi ajeinabin u, mani nan kale rimmnap udagnabin. Kraiŋ bi niŋpe midpin rö, niŋö yabiŋ hagabin.

11 Pen manö hagabin anibi, kalöp midmagö lagpin aka niŋhön? Wasö yabiŋ. God niŋöb yad kalöp midmagö liŋbin.

12 Pen mani nan kale gau udagmidin u hainö u rö nöp giŋnö, niŋbi bi manö piral hag ajpal gau, hon Pol niŋp rö adip adip midpun a göm hagöl rö lagnab.

13 Kale höŋ adö u Kraiŋ manö ud arep bi rö löm, Kraiŋ wög gabun a giŋpal u pen Kraiŋ manö ud arep bi midagpal. Manö piral ud arep bi midpal.

14 Pen niŋn rimmnap Seden niŋpe ke, God ejol mailö aij niŋpe ap rö halu löm auöp.

15 Seden anig göp u, bi niŋp wög giŋpal gau, bi wög aij göm gi aij giŋpal rö halu löm auaiöl, hon gasi kub niŋagun. Pen hainö gau niŋhön niŋhön giŋnaböl gau pen udnaböl.

Pol God wög göl gi marö uda

16 Yad kauyaŋ hagabin, kale rimmnap yip bi hauŋ a giŋmim gasi u niŋagmim. Pen yip bi hauŋ a giŋmim niŋeinabim u, yip arö giŋpe, bi hauŋ gau hib kale ke haglö adö aröp rö yad u rö nöp manö rimmnap hagnabin.

17 Hib yad ke hagnig gabin u, Bi Kub gö anig gagnabin; bi hauŋ alö hib kale ke haglö adö aröp rö giŋig gabin.

18 Pen niŋbi bi iru nöp rimmnap gasi ke niŋöm, hib kale ke haglö adö aröp rö u, yad u rö nöp giŋnabin.

19 Kale gasi niŋ aij yabiŋ giŋpim rö, bi hauŋ gau manö am haglö, kalöp iru gagöp.

20 Niŋbi bi gau kalöp wög gi niŋeb bi kale rö mo kale gau löm, kalöp tip gi damöm, haŋöwaŋö göl gi, mulu maj miŋgan kalöp paklö, kale manö midagöp.

21 Pen yad bi hain bi yiŋharin rö midem, anig gagpin u, yad nable göp.

Pen yad manö hauŋ rö hagabin u, hib kale ke haglö adö aröp rö, unbö rö hagabin. *

22 Kale Hibru niŋbi bi? Yad u rö nöp Hibru bi ap. Kale Isrel niŋbi bi? Yad u rö nöp Isrel bi ap. Kale Ebrahim iŋ ap? Yad u rö nöp Ebrahim iŋ u midpin.

23 Kale Kraiŋ niŋp wög giŋpal? Yad bi hauŋ yabiŋ rö, hib yad ke hagnö adö arab u pen yad wög klö gi gi, marö adö ke ke udpin rö, niŋbi bi piral giŋpal gau gagpal. Yip niŋn iru nöp nag+liŋla. Yip niŋn iru nöp miŋnu magö pakla. Yad niŋn iru nöp um dam

* 11:5: 1Ko 15:10; 2Ko 12:11 * 11:6: 1Ko 2:1,13 * 11:7: 1Ko 9:18 * 11:8: Plp 4:15-16; 2Ko 12:13 * 11:21: Plp 3:5 * 11:23: Ap 16:23

aŋ lem aunö. Nibi bi gau anig unbö rö gagpal. *

²⁴ Juda kai ñin ke ke unbö mamid u, nagi udöm, yip ij iru yabit nöp pak gus göm ñin juöl ado gi da mamid böŋ daŋ pakla (39). *

²⁵ Rom kai u rö nöp ñin ke ke ñin mihau niŋaŋ yip ur udöm pakla. Ñin ap nibi bi iru nöp yip kabö ju pakla. Ñig magib kub ajainö, ñin ke ke mihau niŋaŋ ñig magib u böŋ nöp piral paka. Ñig magib naij ga ñin anib gau, mañ ap nan adin bad ap ud sis lem, ñig solwara u adö laŋ ap ran ap lug sisib göl gi midnö midnö, sidö wad amöm, sibön göm gi damöm, ram rua. *

²⁶ Yad pör nöp amil apil gi ajmidin. Pör ajpin gau, uŋham yabit ajpin. Ñig aŋ au jubin; nan si udep bi midpal aŋ au ajpin; nibi bi yad ke aka Juda nibi bi wasö aŋ gau gi ajem, uŋham yabit ajpin; daun kub gau aka be gau aka ñig solwara aŋ gau gi aramem, uŋham yabit arbin; nibi bi añ mam a gipal u pen Kraiss nibi bi nipe midagpal aŋ gau gi ajem, uŋham yabit ajpin. *

²⁷ Yad wög goslam gem, uhön hanem wasö, ñin iru nöp nan magö midagö, kiyö lö, ñig nan gö, waŋij midagö, yigön göm göp.

²⁸ Pen marö adö ap me, nibi bi Kraiss lau adö midpal ram minöŋ ke ke gau, mid aij gipal aka gem, gasi iru niŋabin.

²⁹ Kraiss nibi bi rimnap lug pakniŋ gilo, klö yad ke u rö nöp lugnab rö u niŋbin. Pen nibi bi rimnap kalip tip gilo nan si nan naij gilo, midmagö yad aŋ daŋ ilön göp.

³⁰ Hib yad ke adö rimnap hagnam u, yad bi klö midagöp u niŋmim a gem manö anibu hagnabin.

³¹ Bi Kub Jisas Nap God, pör nöp hib dap raneb God u, yad piral hagabin u niŋöb.

³² Yad Damaskas midainö, ki? Aredas bi nipe Damaskas abad

midmidöp u, yip nagi lin a göm, polisman gau hagö, Damaskas adan ramö gau magöŋhalö binöm rik hakla.

³³ Anig gila u pen mam hon rimnap yip ud wadi kub miŋan u löm, nagi adiköm, dam kabö waryö gigabö gila ajöŋ pro miŋan u tip gi yulö, am am minöŋ yaŋ amem, pirikem ke gau arnö. *

12

Pol naböŋ niŋa manö u hag ña

¹ Hib yad ke hagnö adö arnab u aij gagnab u pen Bi Kub u bi ap nip gö naböŋ niŋa manö u hagnig gabin.

² Mi unbö siduŋ böŋ daŋ luga u, Kraiss bi nipe ap niŋbin u, God nip dam ram minöŋ aij kumi kabö adö laŋ au ud ara. Pen bi anibu hañ romaŋ halö anig adö laŋ ara aka, hañ romaŋ arö göm ana nöp ara aka, niŋagpin; God nöp niŋöb.

³ Pen yad niŋbin, bi anibu — hañ romaŋ halö aka ana nöp aka, niŋagpin; God nöp niŋöb —

⁴ God nip dam ram minöŋ aij kumi kabö adö laŋ au ud ara. Pen anib laŋ amöm, manö ke yabit niŋa. Manö niŋa anibu, manö hagagep, nibi bi hag ñeb rö wasö; manö ke yabit u niŋa.

⁵ Bi ga anibu yad klö gem hib nipe nöp hagnö adö arnab u pen hib yad ke ginö adö aragnab. Hib yad ke manö rimnap hagnig gabin u, yad bi klö midagöp rö nöp midpin manö anibu nöp hagnabin.

⁶ Pen hib yad ke dap raneb manö rimnap hagbnep yad bi hauŋ rö hagbnep; niŋö nöp hagbnep. Pen anig hagnö, nibi bi rimnap yip niŋöm, “Bi u bi aij ke midöp,” a giblap u yip aij gagböp. Yip aij göp u, gipin gipin rö niŋöm aka manö hagpin hagpin rö niŋöm me, yad bi aigale bi rö midpin u ke niŋöl.

⁷ God yip ud arö, nibi bi rimnap niŋagla rö niŋnö anibu, hib yad ke

* 11:24: Dud 25:3 * 11:25: Ap 16:22; 14:19 * 11:26: Ap 9:23; 14:5 * 11:33: Ap 9:23-25

hagnö adö arnim rö löp a göm, God yip nan ilön ñeb ap ñöb. Nan an+bu Seden bi nipe rö ap apöm, yip kali rö bin+ig ij bö midöp. *

8 Bi Kub u nip ñin mihau nigan hagnö, yip anig gab rö gagnim a ginö u pen

9 yip haga, “Ne ke nöp mid aij gimön rö lagöp u pen yad nibi bi klö midagöp gau kalip mög nitem klö yad ñinö nijnöl gi kale aij nöp mideinabol,” a ga. Anig haga u me, hib yad ke hagnö adö arnab u aij gagöp; yip aij göp u, yad klö midagöp bi ap rö midpin u hag midnö nijnöl gi, Krai yip ud aij göl gi midainim. *

10 Yad klö midagöp; yip hag jubal; yad nan rik döp; yip gi naij gipal; yad u+ham midpin. Pen Krai lau adö midpin rö, yip aigöl aigöl ginabol u, miñ miñ nöp ginabin. Pen yad ke klö midagöp u nij mideinabin u, God nipe gö, klö nipe udem klö göl gi mideinabin.

Pol Korid nibi bi gau kalip midmagö la

11 Yad bi hau rö hagajin. Pen kale nöp gajim yad anig gipin. Yip ud aij gimim, manö aij rimnap hagbep u pen yip arö gimim, bi rimnap kalip udpim. Yad bi migan nibö bi ap rö midpin u pen Krai manö aij ud arep bi aij aij kale an+b gau bi kub yad bi pro gasi u nijagpin. *

12 Yad kale aip midem, hon Krai manö aij ud arep bi gau gipin rö nöp gi midainö. Kale nan gagep nan nijagep gainö u nijmim, yad Krai manö aij ud arep bi nipe midpin u hadö nijbim. *

13 An+b u, Krai nibi bi nipe midpal migan rimnap kalip ginö ginö rö nöp kalöp u rö nöp ginö u pen adö añi ap nöp ke ginö. Adö an+bu me, nan yip ram bi da gau, yip ñim a gem hagagnö. Pen kalöp gi naij rö ginö u nijmim arö gimim. *

14 Kalöp nöd ñin mihöp am nijnö; miñi kauyan u ninig gabin. Nan kalöp ap udnam a gem nagnabin; kalöp nijnam a gem ninabin. Nime nap bi nan ud li aij göm, ñi pai bi kale gau kalip ñim+dal. Pen ñi pai bi gau, nime nap bi kalip anig gagmidal.

15 An+b u, gasi yad nijbin u, kalöp nan a gem, mani nan yad gau magöñhalö yu haknabin aka wög gi dam dam Krai manö aij u hag ñi dam dam umnabin u, manö midagöp. Pen yad kalöp midmagö yab+li bin u nijnabim u, yip pen midmagö lagnabin akan

16 Pen kale hagnabim, “Mani nan hon udagpan pen ne manö piral hagö hon dui gipun,” a ginabim.

17 Yad kalöp mam rimnap yunö u, mani nan kalöp gau amgö amgö li udnabol a gem yunö akan

18 Yad kalöp nan a gem Daidas nip yuin a gem, nip hag nijnö yau a ga nijem mam hon ap halö nipe aip yunö. Pen yad nijbin Daidas nan kalöp rimnap +ip gaga. Daidas yad gipin adö u nöp göp; nipe adö ap ke gagöp. *

19 Pen yad nihön ginig manö anibi kali klijñ rikajin? Kale gasi nihön nijbim? Pol manö hagab u, hib nipe ap lugagnim a göm hagab a gipim ar? Pen adö an+bu hagagajin wasö. God nipe nij midö nijnöl gi, hon Krai nibi bi nipe midun manö hagajun. Añ mam aij yad kale klö gimim Krai nip cig aij gimim, a gun gasi nijun hagajun.

20 Yad piñin gipin u, yad am kalöp nijnabin ñin u, kale gipim rö nijnö, yip aij gagnab. An+bu rö, kale yip nijnabim u, yad gipin rö nijbe, kalöp aij gagnab. Kale pen pen hagemim asik ke ke limim, nan kale gau hon nöp udun a gimim, añ mam rimnap nijbe mulu lugö, kalöp ke nöp aij ginim adö u nöp gasi nijmim, nibi bi rimnap kalip manö naij hag-

* 12:7: Job 2:6 * 12:9: Plp 4:11-13 * 12:11: 2Ko 11:5 * 12:12: Ro 15:19 * 12:13: 2Ko 11:9

* 12:18: 2Ko 8:6,16-18

mim, kalip manö udmim, hib kale ke dap ranmim, hałowalö gımim, gımim rö lınım u yad pınıñ gıpın.

²¹ Pen yad pıñıñ gıpın u, yagol au kauyañ amem nıñnabin, kale rımnap gası naj adö u nıñmim, nıbi si bı si gıpım u, nıhön gınıg anıg gıpın a gımim arö gagmim, nıbi si bı si gı dammim, gası naj nıñmim gı dammim, hałowalö göl gı nöp mıdeinabım. Gınabım anıbu God nıñöb a gem, yad bı mıgan nıbö gau ap rö mıdem, nable gö nıñöl gı, kalöp nan a gem mıtöñ göl gı mıdeinabın.
*

13

¹ Yad nöd kalöp nın mıtöp am nıñnö. Mıñi pen kauyañ nıñnıg gabin. God Manö u kalı kılın rıköm hagla, “Nıbi bı rımnap kalıp manö kub hagnıg gaböl u, nıbi bı mıtöp aka mıtıau nıgan rö amgö kale ke nıñ mıdlö nıñöl gı, gı naj gıla u apöm waiö hagaiöl, nıñö rö lınab,” a gıla.
*

² Ruö nın yıgwö an nıbö u kalöp am nıñem, nıbi bı nan si nan naj gı mıdeila gau hainö apem kalıp hag gınabin a gem kalıp hag aunö. Mıñi kalöp aıp mıdagpın pen kauyañ manö nöd hagnö rö u nöp hagabin, yad am jakem, nıbi bı nöd nan si nan naj gı mıdeila gau abe, nıbi bı mıñi nan si nan naj gabım gau abe, kalöp mög nıñagnabın.

³ Pen kale Pol Kraıs aıp mıdöp aka wasö gı gası nıñbım u, nıñ aij gımim. Kraıs nan rımnap ram mınöñ an kale gau gö nıñnabım, nıpe bı yıharıñ wasö; nıpe Bı klö ke nıbö.

⁴ Nıpe bı yıharıñ rö lö, nıp mab ba lañ al pak lılö uma u pen God klö nıpe u gö, kauyañ uraköm kamıñ mıdöp. Anıb u rö, hon Kraıs aıp mıdun bı yıharıñ rö mıdpun, pen Kraıs kamıñ u hanıp God klö nıpe u ñö, kalöp nan a gun wög gınabun. *

⁵ Pen kale Kraıs nıp nıñ udun nıp cıg gıpın aka wasö gımim gası amıl

apıl gımim, Kraıs kalöp aıp mıdöp u ke nıñnabım. Aka pen gası nıñ dammım Kraıs kalöp aıp mıdagöp a gımim u ke nıñnabım. *

⁶ Pen yad gası nıñbin, hanıp bı gası nıñ dammım me, Kraıs hon aıp mıdöp u ke nıñnabım.

⁷ Hon kalöp nan a gun, God nıp sabe gun hagabun, “Kalıp abad mıdaimön, naj adö u gagöl,” a gabun. Pen God nıp sabe gabun anıbu, kale mıd aij gıpe hib hon ap rannım a gun, sabe gagabun. Hib hon lugnab u nan yıharıñ; kale gı aij nöp gınabım u nan kub.

⁸ Pen Kraıs manö aij u kub gınım adö u nöp gun; Kraıs manö aij u pro gınım adö u gagun.

⁹ Hanıp aij göp u, hon nıbi bı klö mıdagöp rö lun, kale pen nıbi bı klö lımim. Anıb u, God nıp sabe gıpın, “Kalıp abad mıdaimön, nagı adö aij nöp göl,” a gıpın.

¹⁰ Bı Kub nıpe yıp wög hag la anıbu, kalöp hagnö ap lug pakmım a göm hag laga; kalöp hagnö Kraıs manö aij u nıñ ud aij gımim nıp cıg aij gımim a göm yıp hag la. Adö anıbu nöp yad mılö kub gai i mıdem, kalöp nöd nöp köp anıbi kalı kılın rık yuabın. Kale manö yad anıbi nıñmım, hagabin rö gı mıdeinabım me, yad amjakem manö klö hagnıg gası nıñbin u arö gınabın. *

¹¹ Añ mam bı. Mıñi manö hag junıg gem, “Kale mıdaım” a gabin. Köp kalı kılın rıkabin anıbi aunab u nıñmım, hon nan aij adö u nöp gun a gımim klö nöp anıg göl gı mıdaimım, manö kalı kılın rıkabin i udmim, manö hag adö añ lımim, agamıj mıd aij gımim. Anıg gıpe me, God nıbi bı mıdmagö löm ud aij göp u, kale aıp nöp mıdeinab.

¹² Kale Bı Kub nıp nıñ udpım rö, pen pen hag wıhai udöl gı, alaun bom halumım.

¹³ Kraıs nıbi bı aui mıdpal magöñhalö, kalöp añ mam gau

* 12:21: 2Ko 13:2 * 13:1: Mad 18:16; 1Di 5:19
2Ko 10:8

* 13:4: Plp 2:7-8 * 13:5: 1Ko 11:28 * 13:10:

“Mıdpım?” a gıpal.

¹⁴ Bı Kub Jısas Krais kalöp magöŋhalö mög nıŋöm ud aıj göl gı mıdainım; God nıpe kalöp magöŋhalö mıdmagö löl gı mıdainım; Ana U† nıpe kalöp magöŋhalö a† ba göl gı mıdainım.

Galesia Pol Galesia n̄bi b̄i kal̄p k̄öp kal̄i k̄liñ r̄ika

1 Yad Pol, b̄i Jisas manö ud arep ap m̄idpin. Pen wög ḡipin an̄ibu, n̄bi b̄i r̄imnap hagl̄ö aka gas̄i yad ke n̄iñem gagpin; Jisas Kraiſ abe, Nap n̄ip ḡö uraka u abe, kale apil m̄ihau n̄öp hagl̄ö ḡipin.

2 Hon añ mam Kraiſ p̄ig m̄idpun gai i, kal̄öp añ mam Kraiſ lau adö Galesia Propins m̄idpim gau, “Kale m̄idpim?” a gabun.

3 Bap God abe, B̄i Kub hon Jisas Kraiſ abe, kal̄öp mög n̄iñmil abad m̄idlö m̄id aij ḡimim.

4 Hon nan si nan naij göl ḡi m̄idaino pen B̄i Kub hon Jisas Kraiſ, Bap hon God haga manö u udöm, nan si nan naij ḡipun gau pr̄i u ĩk ḡi yunam, a göm, han̄ip nan a göm ilön udöm uma. Uma u, n̄bi b̄i nan si nan naij ḡim̄idal an̄ gau m̄idaino, han̄ip ud kam̄iñ yun̄ig uma. *

5 An̄ib u, God Bap hon hib n̄ipe u pör pör n̄öp hagno adö arn̄im. An̄ib unbö rö aij.

Jisas han̄ip nan a göm uma manö aij an̄ibu n̄öp n̄iñ udun

6 Yad gas̄i iru yab̄iñ n̄iñbin. God kal̄öp mög n̄iñöm, Jisas n̄ip hagö, kal̄öp a göm uma u pen ȳiñid n̄öp God n̄ip arö ḡimim, manö aij n̄ipe u arö ḡimim, manö hain n̄ibö ke daubal r̄imnap, manö i manö aij, a ḡimim, n̄iñ udn̄ig gabim.

7 Manö an̄ibu, Kraiſ manö aij u wasö; ȳihar̄iñ n̄bi b̄i r̄imnap apöm, manö piral ke n̄ibö r̄imnap kal̄öp hagl̄ö, kale dui ḡimim, “Manö an̄ibu n̄iñun aka?” ḡimim gas̄i u n̄iñabim. *

8 Kraiſ manö aij kal̄öp nöd hag ñ̄ino u, manö n̄iñö yab̄iñ u hag ñ̄ino. Pen hon ke aka ejol kumi kabö adö

lan̄ n̄ibö ap apöm, manö ke n̄ibö manö piral r̄imnap kal̄öp hag ñ̄inab u, God b̄i an̄ibu hagö mab ke pör inab u aram pör pör n̄öp au m̄idnab u aij. *

9 Manö an̄ibu kal̄öp kauyan̄ hagabin. B̄i ap apöm, manö aij nöd n̄iñ udpe u ba gau löm, manö ke n̄ibö manö piral r̄imnap kal̄öp hag ñ̄inab u, God b̄i an̄ibu hagö mab ke pör inab u aram pör pör n̄öp au m̄idnab u aij.

10 Manö hagabin an̄ibi, n̄bi b̄i gau hib yad u hagl̄ö adö aran̄, a gem, hagabin. God ȳip n̄iñöm ñ̄iñ̄i l̄in̄im a gem hagabin. Yad n̄bi b̄i gau kal̄p wañ wañ göl ḡi hagabin. Ai ḡin̄ig: yad an̄ig gem wañ wañ göl ḡi hagbnep u, Kraiſ wög ḡi ñ̄eb b̄i n̄ipe ap m̄idagbnep. *

God n̄öp hagö Pol wög n̄ipe ḡim̄idöp

11 Añ mam b̄i. Yad kal̄öp n̄iñö hagabin. Manö aij kal̄öp nöd hag ñ̄inö u, n̄bi b̄i manö hagpal rö wasö. *

12 Manö an̄ibu, b̄i ap hagö n̄iñagnö; manö an̄ibu b̄i ap ȳip hag ñ̄ö udagnö. Jisas Kraiſ n̄ipe ke n̄öp ȳip waiö hag ñ̄ö n̄iñö.

13 Pen nöd yad Juda n̄bi b̄i gas̄i n̄iñm̄idal rö gas̄i n̄iñm̄idin u, kale n̄iñbim. God n̄bi b̄i n̄ipe gau böñ n̄öp umlan̄, a gem, kal̄p ḡi naij yab̄iñ ḡim̄idin. *

14 Bac b̄i manö u n̄iñ udem, klö yab̄iñ ḡim̄idin; b̄i Juda yad aip ad̄ip ad̄ip kub ḡino gau, kale ḡim̄idal rö wasö, yad añ̄i Juda lo manö n̄iñ aij yab̄iñ gem, bac b̄i hagn̄idal rö klö gem ḡim̄idin. *

15 Pen ami ȳip yag dauaga ñ̄in u, God ȳip mög n̄iñöm ud wög ḡi ñ̄eb b̄i n̄ipe ap hag la. Hainö kub ḡinö, God n̄ipe ke aij ga ñ̄in u n̄öp, *

16 Ñ̄i yad Jisas Pol n̄ip yamnö, n̄iñ aij göm, Juda n̄bi b̄i wasö gau kal̄p manö aij yad u hag ñ̄i aij ḡinab,

* 1:4: Gal 2:20 * 1:7: Ap 15:1,24 * 1:8: 1Ko 16:22 * 1:10: 1De 2:4 * 1:11: Mad 16:17

* 1:13: Ap 8:3 * 1:14: Ap 22:3 * 1:15: Ais 49:1; Gal 2:7

a göm, Ñi nipe yip yamö, niñ aij ginö. Anig gö, Jisas manö u aigege rö midöp, a gem, niñi bi rimnap hag niñagnö.

¹⁷ Pen Jisas nöd hag lö manö aij ud arep bi nipe mideila gau kalip niñnam, a gem, Jerusalem aragnö. Yiharini ram minöñ milö kub Arebia am midem, ado gi apem, daun kub Damaskas midmidin.

¹⁸ Mi mihau niñan inö, Pida Jerusalem mideia u niñniñ amem, nipe aip niñ iru midagainö; yiharini niñ unbö aip böñ dañ midainö. *

¹⁹ Pen yad bi Jisas manö ud arep rimnap halö niñagnö; Pida aip Jisas niñmam Jems aip kalip nöp niñnö.

²⁰ Manö kalif kñiñ rikabin anibi, God niñ midöp u, kalöp niñö yabiñ hagabin.

²¹ Pen yad hainö Siria Propins amem, Silisia Propins amem, ginö. *

²² Nöd niñ anibu, niñi bi Kraiss lau adö Judia ram minöñ pro ke ke mideila gau amgö magö kale u yip niñagla u

²³ pen niñi bi rimnap manö yad u yag damöm hagla, “Bi Jisas manö aij nipe u hag juöm, hanip gi naij göm gimidöp bi u, miñi Jisas manö aij u niñi bi gau kalip hag niñ ajab,” a gilö

²⁴ niñöm God hib nipe u haglö adö armidöp.

2

Pol Kraiss manö aij ud arep bi rimnap aip magum göm, manö hag jim niñla

¹ Pen mid damem, mi in unbö sidun böñ dañ lugö, mam Banabas hol bi mihau, Daidas nip ut gi Jerusalem arno. *

² God yip waiö hagö Jerusalem arno. Amun, niñi bi Jisas nip niñ udla bi kub rö midmidal gau aip am niñgan ap bis gun, kale niñhön rö hagöl, a gem, Juda niñi bi wasö gau kalip manö aij niñhön rö hagnidin manö anibu kalip hag yamnö. Wög

nöd ginö u abe wög hainö ginam u abe lug pakagnim a gem, manö anibu kalip hag aij ginö.

³ Bi yad Daidas nipe Grik niñbö u pen nip hañ rib gi dö ginab a göm hagagla.

⁴ Pen bi rimnap pir alöm, Kraiss Jisas bi nipe rö löm, agamij apöm hon aip ut gi mideila. Pen hon Kraiss Jisas nip cig midun, Juda lo manö ke ke adö u gagun, mid aij gimidun rö, kale niñlö, hibur kale naij ga. Juda lo manö ke ke adö u gilañ, a göm, apöm manö piral anibu hagla. *

⁵ Pen Kraiss manö aij u manö niñö nöp midnim, niñöm kale manö niñö anibu nöp niñ udmim, a gun, manö piral hagla anibu udagno.

⁶ Pen niñi bi Jisas nip niñ udla bi kub rö midmidal gau kale yip manö rimnap hagagla. Bi kub rö hagabin pen kale bi kub aka bi pro u yip nan yiharini rö löp. God nipe bi kub ud aij ginam bi pro ud aij gagnam a göm gasi anibu rö niñagöp.

⁷ Pen kale niñla, God nipe Pida abe yip abe manö aij nipe hag niñ ajep wög anibu hag la. God Pida nip hag lö, hañ rib gi dö gipal niñi bi gau kalip hag niñ ajmidöp rö u, yip u rö nöp hag lö, hañ rib gi dö gagpal niñi bi gau kalip hag niñ ajmidin. *

⁸ Anib u niñöm me hagla, “God Pida nip klö nipe niñöm abad midö niñöl gi, nipe am hañ rib gi dö gipal niñi bi gau kalip Kraiss manö aij ud arep bi midöp rö, Pol nip u rö nöp klö nipe niñöm abad midö niñöl gi, nipe am hañ rib gi dö gagpal niñi bi gau kalip Kraiss manö aij ud arep bi midöp,” a gila.

⁹ Jems, Pida, Jon kalip bi kub a gipal bi gau, God yip wög anibu niñ niñla u me, wög hon adö aniñ gipun, a göm, Banabas halip bi mihau niñmagö pakla. Anig göl hon manö hag adö aniñ lino niñöm kale hagla, “Banabas Pol bi mihau ammil Juda niñi bi wasö gau kalip Kraiss manö

* 1:18: Ap 9:26 * 1:21: Ap 9:30 * 2:1: Ap 15:2 * 2:4: Gal 1:7; 5:1,13 * 2:7: Ap 22:21

aij u hag ñimil, hon am hañ r+ib gi dö g+ipal n+bi b+ gau kal+ip Kraiss manö aij u hag ñun,” a g+ila.

10 Pen kale manö añ+ ap hagöm hagla, “Ammil ram m+nöñ an+ib gau ajmil, n+bi b+ Jisas n+ip n+ñ udpal gau kal+ip hagaimil, n+bi b+ mög gep rö Jerusalem i m+dpal gau kal+ip hau+ gagöl; kal+ip mani r+imnap yuöl,” a g+ila. Manö hagla an+bu, y+ip aij ga adö u nöp hagla. *

Pol Pida n+ip hag ga

11 Pen hainö Pida daun kub Adiok apöm, adö unbö ke gö, gi aij gagöp, a gem, n+ip waiö hag g+inö.

12 N+ihön g+in+ig: n+ipe nöd Juda n+bi b+ wasö an gau m+idöm, n+bi b+ Jisas n+ip n+ñ udla gau aip nan jim ñöl ñ+ñm+idöp. Pen hainö Jems b+ n+ipe r+imnap Jerusalem n+ibö aula. Jems b+ gau y+ip hagnaböl, “B+ hañ r+ib gi dö gagpal gau aip n+ihön g+in+ig nan ñ+ñabön,” a g+inaböl, a göm, p+ñ+ñ göm, hainö Juda n+bi b+ wasö gau aip nan ñ+ñaga. *

13 An+ig gö, Juda n+bi b+ nöd ju am ram m+nöñ an+ib gau m+deila gau, piral ga an+bu n+ñöm, u rö nöp g+ila. Pen mam Banabas u rö nöp n+ñöm, kale g+ila adö an+bu hain ga.

14 Pen Jisas manö aij u an+ig arö geila u n+ñem, n+bi b+ gau magöñhalö n+ñm+idlö n+ñöl gi, yad Pida n+ip hagnö, “Ne b+ Juda n+ibö u pen Juda n+bi b+ wasö gau rö m+dm+idan. Pen m+ñi n+ihön g+in+ig ke asik limön, Juda n+bi b+ wasö gau kal+ip, hon Juda n+bi b+ g+ipun g+ipun rö g+mim, a g+mön, hagnabön?” ö g+inö.

15 Ami bapi han+ip yag daula u, Juda n+bi b+ yag daula. Han+ip Juda n+bi b+ wasö gau rö yag dauagla.

16 Pen hon Juda n+bi b+ n+ñbun, n+bi b+ lo manö adö u g+ilö arö, God n+ñöm, n+bi b+ kam+ñ aij yad a göm hagnab. N+bi b+ gau Jisas Kraiss han+ip a göm uma, a göm, n+ip n+ñ udpal n+bi b+ gau nöp me, God n+ñöm, n+bi b+ kam+ñ aij yad, a g+inab. Hon

u rö nöp lo manö adö u g+ino arö, God n+ñö n+bi b+ kam+ñ aij n+ipe m+idagpun. Kraiss Jisas han+ip a göm uma, a gun, n+ip n+ñ udno n+ñöl gi, God n+ñö n+bi b+ kam+ñ aij n+ipe gau m+idpun. *

17 Gas+ hon n+ñbun u, Kraiss manö aij u n+ñ udno, Kraiss han+ip ud n+ipe ke aip ud jim ñ+ l+inab u me, God n+ipe han+ip n+bi b+ kam+ñ aij yad a g+inab. Pen Kraiss manö aij u n+ñun, hon n+bi b+ magöñhalö nan si nan naj g+ipun u waiö n+ñbun. Hon Juda n+bi b+ n+ñbun, Juda n+bi b+ wasö gau n+bi b+ nan si nan naj gep m+dpal rö, hon ke u rö nöp m+idpun. An+ig göp u, n+bi b+ r+imnap hagnaböl, Kraiss nan si nan naj gep nag+ u gi p+idön l+inab a g+inaböl. Pen wasö yab+.

18 Hon uri n+ñbun, Juda lo manö ke ke hagöp rö g+ino, God wö ralöm han+ip n+bi b+ kam+ñ aij n+ipe m+idpim a gagnab. Hon uri n+ñbun manö an+bu manö pir alep. Pen yad manö piral manö nöd n+ibö an+bu kauyan n+bi b+ gau manö n+ñö rö hag ñ+ñabin u, yad nan si nan naj g+inabin.

19 Lo manö y+ip al pak la n+ñöm uri yad wip he rö m+dem lo manö u n+ñagpin. Pen uri yad God n+ip aij g+in+im adö u nöp g+inam. Kraiss mab ba lan al pak l+ila u, y+ip Kraiss aip al pak l+ilö umnö.

20 God Ñ+ n+ipe y+ip mög n+ñöm uma u, yad n+ip c+ig gem me, n+ipe uma u, yad aip umlo. An+ib u, n+ip c+ig gem, nöd m+idm+idin rö m+idagpin. Kraiss yad an dan kam+ñ m+idöp. M+ñi kam+ñ yab+ m+dem, n+ip gas+ n+ñöl gi, y+ip gas+ ñöb adö u nöp g+ipin. *

21 God n+ipe n+bi b+ gau kal+ip mög n+ñöm rau adog uda manö aij u hag juagnabin. N+bi b+ gau lo manö ke ke adö u g+ilö arö, God n+ñöm, n+bi b+ kam+ñ aij yad, a g+iböp u, Kraiss han+ip uma u y+ihar+ñ umböp.

* 2:10: Ap 11:29-30 * 2:12: Ap 11:3 * 2:16: Ap 15:10-11; Ro 3:20-28; Gal 3:11 * 2:20: Gal 1:4

3

Nan kliñ aij gimidal rö wasö; Jisas nîp cîg gun me, God aip jîm ñöl mîdeinabun

¹ Galesia nîbi bî, kale gasî aij mîdagöp. Bî an gö kalöp hauî halö löp. Hon Jisas Krais nîp mab ba lañ al rîbîk lîla manö aij u hag ñî aij gîno nîjbe.

² Pen yad kalöp manö añî ap hag nîjabin. Kale nöd nîhön nîhön gaibe, God nîpe Ana nîpe u kalöp ñañ Kale lo manö hagöp rö gîpe, God nîpe Ana nîpe u kalöp yua aka kale manö aij hag ñîno u nîj udpe, God nîpe Ana nîpe u kalöp yuañ

³ God Ana u nîp udmim me, nîbi bî kamîj aij nîpe mîdpim u pen mîñî hauî alö, klö hon ke gun, mîd aij gînabun, a gîmim, nîjbim aka?

⁴ Nöd Krais nîp nîj udpe, kalöp gî naij yabîl gîla ñîn u, nîp arö gagpe. Pen mîñî nîhön gînîg, lo manö ap haglö, manö kale anîbu udmim, Krais nîp arö gînîg gabim?

⁵ Yîp hagpe nîjî. Kale lo manö hagöp rö gîpe, God nîpe Ana nîpe u kalöp yuöm nan gagep rö añ kale gau göp aka kale Krais manö aij nîjmim nîj udpe, God nîpe Ana nîpe u kalöp ñöm nan gagep rö añ kale gau göp?

⁶ Pen Ebrahim nîp gasî nîjmim. God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, “Ebrahim God manö haga u nîj uda nîjöm God nîp, bî kamîj aij yad, a ga,” a gîla. *

⁷ Anîb u, nîjim. Nîbi bî God Manö hagöp u nîjöm, “Nîjögögöp,” a göm nîj udpal gau, Ebrahim rîdîk nîpe mîdpal.

⁸ God Manö hadame gau haga, Juda nîbi bî wasö gau, God manö hagöp u nîj udlö, God kalîp nîbi bî kamîj aij yad a gînab, a ga. Adö anîbu nöp, God Manö hadame nöp Krais manö aij u Ebrahim nîp haga, “Ne mîdpan u me, God nîpe nîbi bî gau magöñhalö nan aij ñînab,” a ga.

⁹ Ebrahim God manö haga u nîj udö, God nîp ud aij ga rö, nîbi bî God Manö hagöp u nîjöm, nîjögögöp a göm nîj udpal gau, kalîp u rö nöp ud aij gînab.

¹⁰ Pen nîbi bî lo manö adö u nöp nîjun gîno, God hanîp udnab, a gîpal nîbi bî gau, ilön kub yabîl udnaböl. Nîhön gînîg: God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla, “Nîbi bî an, God lo manö kalî kliñ rîkla rîkla rö magöñhalö hain gagnab u, ilön kub udnab,” a gîla. *

¹¹ Pen manö ap God Manö kalî kliñ rîkôm hagla, “Nîbi bî yîp nîj udpal gau nöp me, nîbi bî kamîj aij yad mîdöm, kamîj mîdeinaböl,” a gîla. Anîb u nîjbun, nîbi bî lo manö adö u nöp nîjöm gîlö arnab gau, God nîbi bî kamîj aij yad, a göm, kalîp udagnab. *

¹² Pen lo manö hagöp rö gep u ke, Krais manö aij u nîj udep u ke. Nîbi bî lo manö hagöp rö klö hon ke gînabun a gînaböl u, dui gînaböl. God Manö kalî kliñ rîkôm hagla, “Bî lo manö ke ke magöñhalö hain gînab bî anîbu me kamîj arnab,” a gîla.

¹³ Hon God lo manö adö u gî wasö nîjun, ilön kub udnîg gîno u pen Krais ilön kub anîbu udöm hanîp rau adog uda. God Manö kalî kliñ rîkôm hagla, “Mab ba lañ al pak lîlö umnaböl bî gau, God nîpe ke pen ñö, ilön udnaböl,” a gîla. *

¹⁴ Pen Krais hanîp rau adog uda u, God Ebrahim nîp manö aij haga u, Krais Jisas gö Juda nîbi bî wasö gau nan aij anîbu udöl a göm, anîg ga. Juda nîbi bî wasö gau manö aij anîbu nîj udlö, God nîpe Ana nîpe hanîp Krais nîbi bî nîpe ñînîg ga.

Lo manö u ke; God gînabin a göm hag la manö u ke

¹⁵ Añ mam bî. Yad kalöp manö ap hagnam. Bî rîmnap manö hag adö añî löm, hagnaböl rö nöp gînaböl. Bî ap apöm manö rîb rîkôm haîowaîo gagnab.

* **3:6:** Jen 12:3; Ro 4:3,16 * **3:10:** Dud 27:26 * **3:11:** Gal 2:16 * **3:13:** Ro 8:3; Dud 21:23

16 God nipe Ebrahim aip ñi nipe aip manö niñö hag lep hagöm haga u, God Manö anibu kali kliš rüköm, “Ñi gau aip,” kali kliš rükagla; “Ñi ne u aip,” kali kliš rükla. Ñi añi hagla anibu, Krais nip nöp hagla. *

17 Pen yad hagabin u, God Ebrahim nip ginabin a göm hag la manö u, mi iru nöp (430) mid damöm, hainö God lo manö u ña. Lo manö hainö ña anibu, aige göl göm manö niñö hag lep nöd haga u nan yiharini rö hik gi yu ke gau yunab? Anig gagnab. *

18 Pen nibi bi lo manö hain gilö God nan aij ñiböp u, God nöd anig ginabin a ga manö u gasi niñöl gi midöm nan aij ñagböp. Pen God nipe Ebrahim nip nöd haga manö anibu nöp gasi niñöl gi midöm, nipe ke Ebrahim nip haga rö nöp ga. *

19 Pen kale hagnabim, “God Ebrahim nip nan aij haga u yiharini ñöb u rö, God nipe niñön ginig lo manö ña?” ö ginabim. Pen God nöd yabıt Ebrahim nip manö haga; hainö yabıt ñi haga u aua. Pen ñin an au nibi bi nan si nan naij ke ke gimidal rö, kale naij gimidal u niñöl a göm, God kalip lo manö ña. Pen lo manö u, God ejol gau nöp dap bi ap nip ñeila, nipe pen dam nibi bi gau kalip hag ña. *

20 Pen Ebrahim ñi nipe ginab manö haga anibu manö kub yabıt u me, God nipe ke apöm Ebrahim nip haga.

Lo manö u hanip gasi rimid ukab

21 Kale gasi ap niñmim hagnabim, “God hanip manö miñöp haga. Pen lo manö haga anibu, yad ginabin a göm manö niñö hag la manö anibu aip adip adip midagöp,” a ginabim. “Manö anib miñau ke ke midöp,” a ginabim. Pen manö ke ke wasö. God nibi bi kamini middep lo manö ap hagaiböp, hon lo adö anibu nöp

niñun gino, God nipe niñöm hanip nibi bi kamini aij nipe a giböp. Pen lo anibu rö ap hagaga. *

22 God Manö kali kliš rükla rö nöp midöp. Nibi bi ram miñon gau magöñhalö nan si nan naij adö u gilö gilö, gac anibu kalip wam wam gö, ke kamini aröl rö lagöp. Pen nibi bi Jisas Krais nip niñ udnaböl gau, God ginabin a göm hag la rö, nan aij haga anibu kalip ñinab.

23 Pen Krais auaga ñin u, nip niñ udagno u me, lo manö hanip bi nagiman waryö raul an yan midpal rö u, gi gigabö ga. *

24 Hanip gigabö göm, gasi rimid uk damöm, gasi ñö niñöl gi midno, Krais auö, manö aij nipe u niñ udno, God hanip nibi bi kamini aij nipe a göp. *

25 Krais manö aij u niñ udpun u me, uri lo manö hanip gasi rimid uk dam gagöp.

26 Kale Krais Jisas nip niñ udpim u me, kale magöñhalö God ñi pai nipe midpim. *

27 Kale ñig pakmim Krais nip cipim u me, ke hain niñö Krais nipe ke rö halu libim. *

28 Anib u, Juda it u ke, Grik it u ke midagpim; nibi bi nagı wög cipim gau ke, nibi bi gasi kale ke niñmim cipim gau ke midagpim; nibi it u ke, bi it u ke midagpim; kale Krais Jisas nibi bi nipe midpim rö, it añi yabıt midpim. *

29 Kale nibi bi Krais lau adö midpim u, kale Ebrahim nibi bi it nipe midpim niñöm God Ebrahim nip ginabin a göm haga u, kalöp u rö nöp ginab. *

4

Krais nöp gö God ñi pai nipe midpun

1 Manö yad hagabin u anig göl midöp: nibi bi gau umlö, nan kale gau ñi pai kale gau kalip hag libal.

* 3:16: Jen 12:9 * 3:17: Eks 12:40 * 3:18: Ro 4:14 * 3:19: Ro 5:20; Ap 7:38 * 3:21: Ro 8:2-4
* 3:23: Gal 4:3 * 3:24: Ro 10:4 * 3:26: Jon 1:12 * 3:27: Ro 6:3 * 3:28: Ro 10:12 * 3:29: Ro 4:13

An+ib u, ñ+ pai an+ib gau nan iru midöp u pen kale ñ+ pai pro midpal rö, kale n+bi b+ nag+ wög g+pal rö nöp midpal.

² Pen n+bi b+ ñ+ pai an+ib gau kal+p abad midpal gau, an+g an+g g+mim, a göm, hag damöm, mani nan kale gau abad midlö midlö, nap hag la ñ+n u nöp, nan kale an+ib gau udpal.

³ Pen an+ib unbö rö nöp, hon ñ+ pai pro rö midun gas+ n+g aij gagun, k+jaki, wip haj+, nan n+hön n+hön gau manö n+hön hagla u udun, kal+p n+bi b+ nag+ wög gep rö midmidun. *

⁴ Pen God hag la ñ+n u hadö aua u me, God Ñ+ n+pe u n+p yuö, Juda n+bi ap Ñ+ an+bu n+p yag daua. Yag dauö, n+pe Juda lo manö adö u n+göm, mid damöm, *

⁵ Juda n+bi b+ lo manö n+gbal gau rau adog uda. Kal+p rau adog uda u, hon God ñ+ pai n+pe yab+ rö mideinabun a göm ga.

⁶ Kale ñ+ pai n+pe yab+ midpim rö, God n+pe Ñ+ n+pe Ana n+pe u yuö, Ana u apöm han+p a+ ba göp u me, God n+p “Aba,* Bapi,” a g+pun. *

⁷ An+ib u, kale n+bi b+, Seden n+p n+bi b+ nag+ wög gep rö midmidim gau, m+ñi God ñ+ pai n+pe midpim u me, God ñ+ pai n+pe kal+p manö n+gög hag lep hagöm, “Kalöp nan aij gau ñ+nabin,” a ga manö u, manö kale yab+.

Pol Galesia n+bi b+, “Kalöp gas+ iru n+gabin,” a ga

⁸ Pen nöd God n+p n+g udagmidim ñ+n u, kale n+bi b+ nag+ wög gep rö midmim, nan piral gau sabe göl g+, p+ñ+g göl g+, g+ mid dammim, mid aij gagmidim.

⁹ Pen m+ñi God n+p n+g udpim. Pen kale n+p n+gmim udagpe; n+pe nöp kalöp n+göm uda. Pen n+hön g+n+g kale ado g+ ammim, nöd g+ naj g+m+dim rö kauyan g+n+g gabim? Gabim an+bu, kauyan n+bi b+ nag+

wög gep gau rö u+ham midun, a g+mim, gabim aka?

¹⁰ Pör ñ+n kub a g+pal u nöp n+gmim, rak+n kub a g+pal u nöp n+gmim, sidö kub a g+pal u nöp n+gmim, m+ kub a g+pal u nöp n+gmim g+pim. An+g g+mim, g+ naj g+pim. *

¹¹ An+ib u, yad manö aij kalöp hag ñ+nö n+gbe u, m+ñi arö g+n+g gabim rö löp a gem, kalöp gas+ iru n+gabin.

¹² Añ mam b+. Yad kalöp mög n+gem hagabin! Yad nöd Juda lo manö n+gm+din rö arö gem, kale y+har+g midmidim rö midpin u, kale u rö nöp lo manö an+bu arö g+mim, yad midpin rö midmim. Nöd kale y+p g+ naj gagpe.

¹³ Kale n+gbim, nöd y+p nan ga u me, am ram m+nög kale u midem, kalöp manö aij u hag ñ+nö.

¹⁴ Yad nan gaia u, kale u+ham midaipe pen y+p iru n+gmim, arö gagpe; God ejol ap aka Krai Jisas n+p ke ud aij g+bepe rö u, y+p unbö rö nöp ud aij g+pe me.

¹⁵ Kale nöd m+ñ m+ñ yab+ g+mim y+p ud aij g+mim, mög n+gmim, amgö magö kale gau ud ju y+p ñeb rö l+böp, hałowatö ud ju ñ+bepe.

¹⁶ Pen m+ñi y+p n+hön g+n+g arö g+pim? Manö n+gög hagnö adö u n+gmim mulu lugö y+p iru n+gbim aka?

¹⁷ N+bi b+ kalöp r+m+id ukpal gau, kale gas+ naj n+göm an+g g+pal. Pol b+ gau arö g+mim, manö hon hagpun u nöp hain g+mim a göm an+g g+pal.

¹⁸ N+bi b+ klö göm kalöp g+ aij g+naböl u aij. Pen kale pör nöp an+g göl. Yad kale aip mideinabin ñ+n u abe, m+lö gau mideinabin ñ+n u abe kalöp gas+ n+göm g+ aij g+naböl u aij. Pen yad m+lö gau mideinabin ñ+n u kalöp piral g+pal u, aij gagöp.

¹⁹ Pen ñ+ pai midmagö yad gau. Nöd, “Krais manö aij u hag ñ+nö, n+g udlö, Krai kal+p an dan mideian,” a gem, kalöp hag ñ+ aij g+m+din u, n+bi gau ñ+ pai yag daun+g g+lö, ilön kub

* 4:3: Kol 2:20 * 4:4: Jon 1:14; Ro 1:3 * 4:6: Jisas Arameik manö hagn+öp. “Aba” a ga manö magö an+bu i+ u “Bapi.” * 4:6: Ro 8:15-17 * 4:10: Ro 14:5; Kol 2:16

göp rö u, yip ga. Pen miñi kauyañ Kraiss kalöp an dan mideian a gem, kalöp hag ñi aij gabin u, nibi ñi pai yag daunig gilo, ilön göp rö u, yip kauyañ gab.

²⁰ Yad kale aip midaibnep u, manö mai udem hagnam, a gem, niñbnep u pen mlö gai i midpin u me, yad kalöp gasi iru niñnö, gasi yad rikö auub.

²¹ Pen kale lo manö nöp niñjun, a gipim gau, lo manö rimnap niñagmim rö löp.

²² Manö anibu kali kñiñ riköm hagla, "Ebrahim ñi mihöp yag daua. Ñi nipe ap, nibi praj ap Ebrahim nibin u nip nagt wög gimidöp nibi u nip udöm yag daua; ñi nipe ap, nibin nipe yabñ u aip yag daua," a gila. *

²³ Nibin nagt wög gimidöp ñi yag daua u, ñi pai yag daubal rö nöp yag daua; pen nibin nöd u, ñi pai wem midöm, God Ebrahim nip ñi ap yag daunabön a göm manö hag la rö, ñi ap yag daua. *

²⁴ Aiud adö anibu rö, manö rimnap ba gau midöp. Nibi mihöp, manö niñö hag lep mihöp. Manö niñö hag lep ap Sainai Dum nibö apöm, ñi pai yag dauö kale nagt wög göl gi nöp mideinaböl; Hega me u.

²⁵ Nibi Hega nipe Sainai Dum ram minöñ Arebia au rö me. Nipe daun kub Jerusalem miñi midöp u rö midöp. Niñön ginig: Jerusalem abe ñi pai nipe abe nagt wög gipal.

²⁶ Pen Jerusalem kumi kabö adö lan midöp au, nibi bi wög göm aragnaböl. Ram minöñ anibu ami hon. *

²⁷ Hadame nöp kimap ap God Manö kali kñiñ riköm hagla, "Nibi ñi pai wem ñi pai yag dauagöp u,

miñ miñ yabñ ginab.

Nibi ñi pai daunig göm niñagöp u,

aij gö niñöl gi, ñiñi linab.

Nibi ñi pai wem u,

if nipe kub midnig gaböl;

pen nibi nugmul aip ajmidil u,

if nipe kub midagnaböl," a gila.

*

²⁸ Añ mam bi. God nipe manö klö niñö hag lö, Sera Aisak yag daua. Pen anib unbö rö nöp, God manö klö niñö hag lö, kale ñi pai nipe midpin. Anib u, kale Aisak rö midpin. *

²⁹ Ñin anibu, Ebrahim ñi nipe nibi bi ñi pai yag daubal rö nöp yag daua ñi u, uraköm, nimam ado God Ana gö yag daua u nip niñö, mulu lugö, gi naij ga. Anib u rö, miñi Juda nibi bi lo manö niñbal gau, hanip nibi bi Jisas nip niñ udpun gau u rö nöp gipal. *

³⁰ God Manö u kali kñiñ riköm hagla, "Nibi wög gi ñeb amil mihau kalip hag yumön. Nibi nagt wög gi ñeb ñi nipe u, nibi kabö göl udmön ñi yag daua u, nan nipe rimnap udagnab," a gila.

³¹ Anib u, añ mam bi niñim! Hon nibi nagt wög gimidöp ñi pai nipe rö midagpun; hon nibi kabö göl nagt wög gagmidöp ñi pai nipe rö midpun.

5

Nagt midaino, Kraiss hanip rau adog uda u me, Juda lo manö gau lo hon wasö

¹ Kraiss hanip böñ nöp rau adog uda u, hainö Juda lo manö ap hanip manö kub hagagnim, a göm, hanip rau adog uda. Kraiss anig ga u gasi niñöl gi nöp midaimim; nöd Juda lo manö u bi kub kale rö lö, nip nibi bi nagt wög gep rö midmidim u, kauyañ ado gi aragmim.

² Yad Pol kalöp manö hagabin i niñ aij gimim! Juda kai manö hon udmim a gipal gau kalip yau a gipe, hañ kalöp rib gi dö geinaböl u, hainö Kraiss kalöp gi ñinim rö lagnab.

³ Yad kalöp kauyañ hag aij ginig gabin! Bi gau manö hon udmim a gipal gau kalip yau a gipe, hañ kalöp rib gi dö geinaböl u, hainö kale Juda

* 4:22: Jen 16:15; 21:2 * 4:23: Ro 9:7-9 * 4:26: Hib 12:22; Rep 21:2,10 * 4:27: Ais 54:1 * 4:28: Ro 9:7 * 4:29: Jen 21:9-10; Jon 8:35

lo manö u magöñhalö udmim hain gïmim.

⁴ Kale, “Juda lo manö hain gïno arö, God hanïp nïñöm, ‘Nïbi bï kamïñ aij yad,’ a gïnab,” a gï gasï nïñbim nïbi bï gau, Krais nïp arö gïpim; nïbi bï nïpe mïdagpim. Kale anïg gïmim nïñbim rö, Krais kalöp mög nïñöm udnïm rö lagöp.

⁵ Pen God Ana hanïp anï danï mïdöp nïbi bï gau, God hanïp nïñöm, “Nïbi bï kamïñ aij yad,” a gïnab ñïñ u abad mïdun aij gö nïñöl gï, gasï halö mïdpun.

⁶ Nïbi bï Krais Jisas nïp cïg mïdpal gau, hañ rïb gï dö göp aka rïb gï dö gagöp u nan yïharïñ. Nan kub añï nöp mïdöp: Krais nïp nïñ udun, nïbi bï gau kalöp mïdmagö lun. *

⁷ Kale nöd aj aij gïmïdim u pen mïñi bï an kalöp adan bïñöm rïkajïp nïñöm manö nïñö u arö gïpim?

⁸ God kalöp adan bïñöm rïkajïp nïñöm manö nïñö u arö gagpim. Nïpe nöp me kalöp wïñ alab.

⁹ Nïbi bï gau nan yïa a gal u manö ap hagöm hagpal, “Yïa pro marap plaua rin kub yan halö lïlö, yïa anïbu ke aram aram aram plaua anïbu kub yabïñ rannab,” a gïpal. *

¹⁰ Krais aip jïm ñöl mïdpun u me, yad nïñbin manö yad hagajïñ anïbi kale ke anïb unbö rö nöp nïñabim. Pen bï an nïpe apöm manö pïral hagö, kale gasï ap ap nïñabim u, bï anïbu manö kub nïñöm pen ilön udnab. *

¹¹ Pen añ mam bï nïñim! Krais nïbi bï nïñ udpal gau kalöp hañ rïb gï dö gïmim a gïbnep, bï gau yïp gï najï gagblap. Yad hañ rïb gï dö gïmim a gïbnep, Krais nïpe nïbi bï gau a göm, mab ba lanï uma manö aij anïbu nïñlö mulu lugagböp.

¹² Pen gasï yad, bï manö pïral haglö dui gïpim bï anïb gau kalöp ke böñ nöp rïb gï dö gïnaböl u aij!

¹³ Pen añ mam bï. Krais hanïp böñ nöp rau adog uda u, hainö Juda lo

manö ap hanïp manö kub hagagnïm, a göm, hanïp rau adog uda. Pen gasï anïbu nïñmim, gasï kale ke nïñmim, hañöwalö gagmim; nïbi bï gau kalöp mög nïñmim, ud aij gïmim. *

¹⁴ God lo manö u magöñhalö ud jïm ñöl, manö magö añï ap nöp mïdöp: “Kale ke mïdmagö lïbim rö, nïbi bï rïmnap kalöp u rö nöp mïdmagö lïmim.” *

¹⁵ Anïb u, kale ke nïñ aij gïmim. Kaj kain gau gïpal rö mulu lugö, pen pen gïnabim u, magöñhalö ap lug paknabim.

Gasï ke nïñbim adö u arö gïmim, God Ana u gasï ñïñïm rö gïmim

¹⁶ Anïb u, kalöp hagabin, God Ana gasï ñöb adö u nöp gïmim. Anïg geinabim me, gasï kale ke nïñmim, nan si nan najï gïmïdim adö u arö gïnabim.

¹⁷ Gasï anïb mïhau, ap böñ lap ðïp gï ud arnab, ap böñ lap ðïp gï ud arnab u me, gun a gïnabim adö u gïmim rö lagnab. *

¹⁸ Pen God Ana kalöp gasï ñö nïñöl gï gïpe arö, Juda lo manö gau lo kale wasö.

¹⁹ Pen nïbi bï gasï kale ke nïñöm gïmïdal adö u, nïbi si bï si göm, hañöwalö gï ajöm, gï najï yabïñ göm; *

²⁰ nan yïharïñ gau sabe göm, kuj göm, aiön paköm; nïbi bï gau kalöp mulu kal nïñöm, pen pen göm, nan kale gau yad rö mïdagöp a göm, hibur najï gö, yad ke bï kub mïdnam a göm, pen pen hagöm, am ke ke asïk mïdöm,

²¹ nan kale gau yad rö mïdaiböp, a göm; ñïg klö ñïñöm hauñ alöm, nan magö iru nöp ñïñöm, nan nïñeb nïñagep göm, gï najï yabïñ gïpal. Yad kalöp nöd hagnö manö u mïñi kauyan kalöp hagabin: nïbi bï anïbu rö gï mïdpal gau, God kalöp udöm abad mïdageinab.

²² Pen nïbi bï God Ana kalöp gasï ñö nïñöl gï gïlö arab gau, nïbi bï gau

* 5:6: 1Ko 7:19; Gal 6:15 * 5:9: 1Ko 5:6 * 5:10: Gal 1:7; 2Ko 11:15 * 5:13: 1Pi 2:16 * 5:14: Ro 13:9 * 5:17: Ro 7:15-23 * 5:19: 1Ko 6:9-10

midmagö löm, m+ñ m+ñ göm, hibur hain hain midöm, n+bi b+ r+mnap gau mög n+ñöm, g+ aij göm, manö kale ke hagnaböl u an+ib unbö rö nöp göm,

²³ n+bi b+ r+mnap aip manö hain hagöm ud aij göm, n+bi b+ r+mnap kal+p g+ naj g+lö, pen kal juagnaböl. An+g g+inaböl u, lo manö ap kal+p manö kub hagnab.

²⁴ Krais Jisas n+bi b+ n+pe gau, gas+ ke n+ñöm hałowatö g+midal nag+ adö an+bu arö g+pal. Nag+ adö g+midun an+bu, mab kros ba lañ Krais Jisas aip umöb. *

²⁵ An+ib u, God Ana u nöp han+p kam+ñ hain n+bö ñö, kam+ñ midpun u me, God Ana nan n+hön han+p hagn+m u, an+ib unbö rö nöp gun.

²⁶ Pen hon ke hib kub m+dan, a gun, pen pen hagun, nan kale gau nan yad rö m+daiböp, a gun, gas+ n+ñagun. *

6

N+bi b+ gau midmagö limim, g+ aij g+mim

¹ Añ mam b+. N+bi b+ hon r+mnap nan si nan naj adö r+mnap gaiöl u, kale n+bi b+ God Ana kalöp an dan midöp n+bi b+ gau, kal+p manö hain hain hagnim, hag aij g+pe, kauyan mid aij göl. “Ñ+n r+mnap hon u rö nöp g+inabun rö löp,” a g+mim, n+ñ aij g+mim. *

² N+bi b+ hon r+mnap m+ñör gain+m, kal+p mög n+ñmim abad midpe, mid aij göl. An+g g+inabim u, Krais lo n+pe haga rö g+inabim. *

³ Hon ke nan aij ap m+dagöp. N+bi b+ r+mnap, hon ke n+bi b+ aij a g+inaböl u, pir alnaböl.

⁴ B+ an+bu b+ aij aka yad b+ aij, a g+mim, gas+ u n+ñagmim; yad ke g+ aij g+pin aka g+ aij gagpin a g+mim, gas+ u nöp n+ñmim.

⁵ N+hön g+n+g: hon añ+ añ+ marö ke ke midöp rö n+ñun, n+hön n+hön gun mid aij g+inabun u, ke n+ñ aij gun. *

⁶ Pen n+bi b+ Krais manö aij hag ñ+bal gau, n+bi b+ manö an+bu n+ñbal gau, manö hag ñeb n+bi b+ an+ib gau kal+p hauł gagöl; nan aij kale midöp gau kal+p r+mnap n+me l+ ñöl. *

⁷ Pen, God b+ hauł, yad nan si nan naj g+inabin n+pe n+ñagnab, a g+mim, n+ñagmim. G+inabun rö, han+p pen u rö nöp g+inab. Hon n+ñbun, nan y+mnabun rö nöp halnabun; nan ke r+mnap hal dauagnabun. *

⁸ An+ib u, gas+ hon ke n+ñbun rö nan y+mun a g+inabun u, adan naj amöl g+, böñ nöp lug pakun, mab pör inab u halnabun. Pen God Ana gas+ ñöb rö nan y+mun a g+inabun u, God Ana u han+p gö, kam+ñ pör m+dep magö u nöp halnabun.

⁹ An+ib u, iru n+ñun, g+ aij g+pun u arö gagun, kłö g+ nan y+mun, ñ+n hain u nan magö aij halnabun.

¹⁰ Pen nan ñ+ñeb an+bu p+idöp gagöp ñ+n i, n+bi b+ Krais lau adö m+dpal gau kal+p ud aij gun rö leinab u, ud aij gun. Pen n+bi b+ y+har+ñ gau kal+p magöñhalö u rö nöp gun.

Krais han+p a göm mab kros ba lañ uma u nöp nan kub yab+ł

¹¹ Yad hagnö, mam ap köp an+bi kal+ kłiñ r+köp. Pen m+ñi ñ+magö yad ke kal+ kłiñ r+kabin u me, manö magö kub kub rö kal+ kłiñ r+kabin.

¹² B+ hañ roman nöp n+ñöm, u aij, u naj, a g+midal b+ gau, kale kłö göm hañ r+ib g+ dö g+mim a g+pal. Krais uma manö u nöp hagno, b+ Juda r+mnap kal juöm, han+p g+ naj g+inaböl, a göm me, an+g hagaböl.

¹³ Hañ kale ke r+ib g+ dö g+pal u pen Juda lo manö gau magöñhalö hain gagpal. Kalöp hañ r+ib g+ dö g+mim a g+pal u, hainö kale ñ+ñ+ löm, Juda b+ gau r+mnap kal+p hagnaböl, “Hon

* 5:24: Ro 6:6; Kol 3:5 * 5:26: Plp 2:3 * 6:1: Mad 18:15 * 6:2: Ro 15:1 * 6:5: Ro 14:12

* 6:6: 1Ko 9:11,14 * 6:7: Ro 8:13

hagno manö hon udöm hañ roman kale anig anig gipal," a ginaböl.

¹⁴ Pen yad nan añi ap nöp gasi niñem miñ miñ gabin: Jisas yip, a göm, mab kros ba lañ umö, yad aip umnö rö löp u niñem me, miñ miñ gabin. Niipe aip umnö anibu, bi böñ nöp umöb rö u midnö, niibi bi minöñ naböñ i nibö nan kale miñ miñ gipal gau, yad aij gagöp. Pen niibi bi anib gau u rö nöp yip niñlö, yad nan yiharñ ap rö lö, bi böñ nöp umöb bi ap rö midpin.

¹⁵ Hañ rib gi dö göp aka rib gi dö gagöp u nan yiharñ. Pen God gö, niibi bi hain nibö lun, niibi bi niipe midpun u nan yabił. *

¹⁶ Manö hagajin hain gipim niibi bi gau abe, God niibi bi niipe gau magöñhalö abe, God kalöp mög niñöm ud aij gö niñöl gi kale agamij mid aij gi midmim.

¹⁷ Yad manö magö añi ap midöp u, kalöp hagnig gabin. Jisas manö aij u hagnö, yip pakpal adlai gau midöp u me, bi rimnap apöm yip niñör rimnap ñagöl. *

¹⁸ Añ mam yad gau. Bi Kub hon Jisas Krais kalöp mög niñöm, abad midainim. Anib unbö rö aij.

* **6:15:** Gal 5:6; 2Ko 5:17 * **6:17:** 2Ko 4:10

Epesas

Pol Epesas n̄bi b̄i kal̄ip k̄öp kal̄i k̄l̄iñ r̄ika

¹ Yad Pol. God ȳip hag lö, Kraiſ Jisas manö ud arep b̄i ap midem, kalöp God n̄bi b̄i n̄ipe daun kub Epesas midpim gau, k̄öp an̄bi kal̄i k̄l̄iñ r̄ikabin. *

² God Bapi hon abe, B̄i Kub Jisas Kraiſ abe, kalöp mög n̄iñmil ud aij ḡilö, kale mid aij ḡimim.

Kraiſ piḡ midpun u, n̄ipe ana hon nan aij ñab

³ B̄i Kub hon Jisas Kraiſ Nap n̄ipe God n̄ip aij a gun. Ñ̄i n̄ipe n̄ip yuö apöm han̄ip udö me, n̄ip c̄iḡ ḡino, kumi kabö adö lañ nan aij aij midöp gau magöñhalö ana han̄ip ñöb. *

⁴ Ram minöñ hadame dagol gau ḡi laga ñ̄in u God haga, “Kraiſ n̄bi b̄i n̄ipe mideinabol gau, kale n̄bi b̄i uñ, n̄bi b̄i as̄iñ midagöp yad gau mideinabol,” a ga.

An̄b u, hadame dagol gau God n̄bi b̄i midmagö löm, *

⁵ ñ̄in an̄bu nöp, gas̄i n̄ipe nöp n̄iñöm haga, “Ñ̄i yad Jisas Kraiſ n̄bi b̄i kal̄ip udnab gau, ñ̄i pai yad ke rö l̄ilö, yad ke kal̄ip udem kabö launabin,” a ga. *

⁶ An̄iḡ hagöm, Ñ̄i midmagö n̄ipe u halöwatö yuö apöm, han̄ip ud Nap ñ̄i magö adö n̄ipe la u me, aij gö n̄iñöl ḡi hib n̄ipe u hagno adö arab.

⁷ Jisas Kraiſ hagape n̄ipe lugö umöm han̄ip rau adog udö, God, B̄i aij yab̄i u, han̄ip mög yab̄i göm, nan si nan naij ḡipun gau n̄iñöm arö göp. An̄b u, hon n̄iñbun God n̄ipe n̄bi b̄i gau mög yab̄i göp. *

⁸ God n̄ipe gas̄i n̄iñ k̄id hiiköm nan magöñhalö gau n̄iñöb u, han̄ip nan aij aij an̄b gau halöwatö ñöb.

⁹ Pen God n̄ipe Kraiſ aip n̄ihön ḡin̄iḡ ga u, nan pi göl midmidöp an̄bu han̄ip waiö hagö n̄iñbun. *

¹⁰ God ñ̄in hain hag la ñ̄in u, nan kumi kabö adö lañ au abe, nan minöñ naböñ iñ i abe, Kraiſ n̄ipe añ̄i nöp magöñhalö abad mideinab. *

¹¹ God n̄ipe ke gas̄i n̄iñöm hag la u, magöñhalö ḡin̄iḡ gab. God n̄ipe ke gas̄i n̄iñöm hag la, hon Kraiſ c̄iḡ ḡipun n̄bi b̄i gau, n̄bi b̄i n̄ipe ke l̄inabun. God n̄ipe hadame dagol gau an̄iḡ gas̄i n̄iñ. *

¹² N̄ipe ga an̄bu, hon n̄bi b̄i Kraiſ n̄ip nöd n̄iñ udno gau, God hib n̄ipe hagno adö ar̄in̄im, a göm ga.

¹³ Pen kale u rö nöp, Kraiſ manö aij n̄bi b̄i ud kam̄iñ yuep manö n̄iñö an̄bu n̄iñ udpe, God kalöp udöm, Ana Uñ kalöp an̄ dañ löm, Kraiſ n̄bi b̄i n̄ipe yab̄i hag löp.

¹⁴ God Ana han̄ip an̄ dañ midöp u me, hon n̄iñbun, God nan aij aij n̄bi b̄i yad hainö ñ̄inabin a ga nan gau, hainö udun mid aij yab̄i ḡinabun. An̄b u, God hib n̄ipe hagno adö aran̄. *

Pol God n̄ip sabe ga

¹⁵ An̄b u, yad nöd n̄iñnö, kale B̄i Kub Jisas n̄ip n̄iñ udmim, n̄bi b̄i n̄ipe gau kal̄ip midmagö l̄ibim u,

¹⁶ yad hauñ gagem, pör nöp kalöp a gem God n̄ip aij a göp a gem, sabe göl ḡi midpin.

¹⁷ B̄i Kub hon Jisas Kraiſ God n̄ipe u, Bap aij unbö ke u, n̄ip pör hag n̄iñem hagabin, n̄ipe Ana kalöp ñ̄inab n̄iñöm n̄ipe kalöp gas̄i aij ñöm, God n̄ipe aigale b̄i rö midöp u kalöp yamö, kale God n̄ip n̄iñ aij ḡinabim. *

¹⁸ God n̄ip sabe gem hagabin, n̄ipe midmagö kale an̄ dañ mailö n̄ipe ñ̄i lö, Kraiſ n̄bi b̄i n̄ipe nan aij unbö ke ñ̄in̄iḡ gab u n̄iñnabim. Nan aij an̄bu ñ̄inabin a göm, God kalöp wiñ ala me.

* 1:1: Ap 18:19-21; 19:1 * 1:3: Ep 2:6 * 1:4: Jon 15:16 * 1:5: Jon 1:12 * 1:7: Ep 2:7; Kol 1:14
* 1:9: Ro 16:25 * 1:10: Kol 1:16,20 * 1:11: Ro 8:28-29 * 1:14: 2Ko 1:22 * 1:17: Kol 1:9

19 God nɪp sabe gem hagabin, nɪpe mɪdmagö kale aŋ daŋ mailö nɪpe ñi lö, nɪpe Bɪ klö unbö ke yabiɪ mɪdö, hon nɪbi bɪ Kraiŋ manö aij nɪŋ udpun gau klö anɪbu udpun u nɪŋnabim. Klö anɪbu God ñimago nɪpe nöp mɪdöp. *

20 Kraiŋ böŋ nöp umö, God klö anɪbu nöp Kraiŋ urak ñöm, kumi kabö adö laŋ au dam ñimago yijg böŋ nɪpe lau la. *

21 Kraiŋ God aip am bɪs göp u, ana kumi kabö laŋ nöd abad mɪdmɪdal gau abe, ana kumi kabö laŋ hainö abad mɪdeinaböl gau abe, hib kale magöŋhalö yagol mɪdö, Kraiŋ hib nɪpe u i adö laŋ mɪdö nɪŋöl gɪ, magöŋhalö mo nɪpe gau mɪdöp.

22 God nɪpe nɪbi bɪ nan gau magöŋhalö Kraiŋ mo nɪpe gau la. Pen hon Kraiŋ nɪbi bɪ nɪpe gau magöŋhalö, God Kraiŋ nɪp bɪ nabɪc u hag la. *

23 Kraiŋ nɪbi bɪ nɪpe gau, hon hañ romanɪ nɪpe mɪdpun. Kraiŋ nabɪc abe hañ romanɪ abe mɪdöp me u. *

2

Kraiŋ nöp gö, hon kamɪŋ mɪdpun

1 Kale nan si nan naij gɪmɪdim u, kale nɪbi bɪ böŋ nöp umla nɪbö rö mɪdmɪdim. *

2 Nɪbi bɪ ram mɪnönɪ i i nan si nan naij gɪpal rö, kale ke nöd u rö nöp gɪmɪdim. Ñin anɪbu ana kumi au laŋ mɪdpal bɪ kub kale göp rö, kale nöd u rö nöp gɪmɪdim. Ana anɪbu nɪpe nɪbi bɪ God Manö udagpal gau kalɪp aŋ daŋ mɪdöp. *

3 Pen nöd hon magöŋhalö anɪbu rö nöp gɪmɪdun. Gasɪ hon ke nɪŋmɪdun rö göl gɪ, gasɪ rɪmnap ke nɪŋeb rö lagö, nan si nan naij nöp gɪmɪdun. Anɪb u, nɪbi bɪ gau gɪ naij gɪlö God kalɪp pen ilön kub ñinɪg gab rö u, hon u rö nöp gɪmɪdun. *

4-5 Anɪb u, hon nɪbi bɪ böŋ nöp umla nɪbö rö mɪdaino, God aip mɪdep rö lagö, God nɪbi bɪ pör nöp mög nɪŋöb u, hanɪp mɪdmagö yabiɪ löm, Kraiŋ aip ud kamɪŋ löp. God nɪpe kalöp mög nɪŋöb u me, kalöp ud kamɪŋ yuöp. *

6 God hanɪp Kraiŋ aip urak ñöm, kumi kabö adö laŋ au dam Kraiŋ Jisas aip asɪk ña. *

7 Pen God ga anɪbu, nɪbi bɪ hainö yag daunaböl gau, kale God nɪpe hanɪp a göm, Kraiŋ Jisas nɪp yuöm hanɪp gɪ aij yabiɪ ga u nɪŋöm, God nɪpe bɪ aij ke yabiɪ, nɪbi bɪ mög yabiɪ nɪŋöb u nɪŋöl a göm ga.

8 God kalöp mög nɪŋöm ud kamɪŋ yuöp. Kraiŋ manö aij u nɪŋ udpe u me, nɪpe anɪg ga. Pen kale Kraiŋ nɪŋ udpe kalöp udöp u, klö hon ke gɪno hanɪp udöp a gɪmim hagagmim. God nɪpe nöp kalöp nan aij u yɪharɪŋ ñöb.

9 Kale Kraiŋ nɪŋ udpe kalöp udöp u, kale nan aij ap gagpe. Anɪb u, hib kale ke hagpe adö arnɪm rö lagöp. *

10 Pen God hanɪp udöm Kraiŋ Jisas nɪbi bɪ nɪpe gɪ la u, God hadame gau nɪbi bɪ gau kalɪp gɪ aij göl a göm, hanɪp anɪg ga. *

Kraiŋ Juda nɪbi bɪ gau aip, Juda nɪbi bɪ wasö gau aip ud jɪm ña

11 Kale nɪŋbim, name nap kale Juda nɪbi bɪ wasö nɪŋöm kalöp yag daula u, kale u rö nöp Juda nɪbi bɪ wasö. Juda nɪbi bɪ gau hib kale ke hagöm, “hañ rɪköp” a gɪmɪdal. Bɪ gau kale hañ romanɪ anɪg gɪpal. Pen kalöp Juda nɪbi bɪ wasö gau hib hagöm, “hañ rɪkagöp” a gɪmɪdal.

12 Pen hauɪ gagmim. Kale nöd Kraiŋ lau adö mɪdagaibe; kale Isrel iɪ u hö? adö mɪdaibe; God manö nɪŋö hag la u nɪŋagpe; kale ram mɪnönɪ i i mɪdmɪdim pen God nɪp nɪŋagmɪdim. *

13 Kale nöd God mɪdöp mɪlö au mɪdmɪdim pen mɪñi Kraiŋ hagape

* 1:19: Kol 1:11 * 1:20: Sam 110:1; 2Ko 13:4; Kol 2:12; 1:16; 2:10 * 1:22: Sam 8:6 * 1:23: Ep 4:10,15; Ro 12:5; Kol 1:18 * 2:1: Kol 1:21; 2:13 * 2:2: Kol 3:7; Dai 3:3 * 2:3: Kol 3:6 * 2:4-5: Ro 6:13 * 2:6: Kol 2:12 * 2:9: 1Ko 1:29-31; 2Di 1:9 * 2:10: Dai 2:14 * 2:12: Kol 1:21; Ro 9:4 * 2:13: Kol 1:20

nipe luga u me, Krajs Jisas aip God midöp au söl aubim. *

14 Anib u, Krajs nipe uma rö, hon Juda nibi bi gau, Juda nibi bi wasö gau mulu kal niñun pen pen gimidun waryö an u rib ju yuöm, it mihöp ud jim ñöl lö, hon it añi ap nöp midpun. *

15 Jisas hañ roman löm uma rö, Juda lo manö ke ke gau magöñhalö böñ nöp pis ga. Jisas uma u, hainö Juda nibi bi gau it u ke, Juda nibi bi wasö gau it u ke midöm pen pen gagnaböl; nibi bi magöñhalö gau it añi ap nöp midöm agamij mideinaböl a göm uma. *

16 Jisas hañ roman nipe mab kros ba lañ uma u, it mihöp anib gau ud God aip jim ña; pen pen gep nagı u abe al pak la. *

17 Nöd ke ke yabit midmidun u pen Krajs manö aij God aip jim ñöl middep u damöm, kalöp nibi bi milö kub gau rö midmidim gau hag ñöm, hon Juda nibi bi söl gau midmidun gau hag ñöm ga. *

18 Krajs ajöñ hanip adö añi hiika anibu, God Ana nipe añi midöp u nöp gö, hon it mihöñgöl Bapi midöp arun rö löp.

Hon Krajs lau adö midpun gau, God ram nipe rö midpun

19 Anib u, mñi nibi bi ram minöñ ke gau nibö ju apöm midpal rö u midagpim. Nibi bi adö gau ajpal rö midagpim. God nibi bi nipe nöd nibö gau aip magum gimim, nibi bi nipe yijig göl midpim. *

20 Anib u, hon God sabe gep ram u rö midpun. Krajs Jisas ram padö ud middep kub an yan midöp. Bi Jisas manö ud arep gau abe, bi God manö hagep gau abe, ram padö pro pro auan gau binñ gıpal rö u midpal; ram bagö big gıgabö gıpal rö u kale midpim. *

21 Krajs Jisas ram padö kub an yan midö, ram anibu magöñhalö jim ñöl kub göm, Bi Kub sabe gep ram ut nipe linab. *

22 Anib u, kale Epesas nibi bi Krajs lau adö midpim gau, God nipe kalöp u rö nöp ud ram anibu aip ud jim ñöl lö, ram raul migan aij nipe u God Ana amöm midnab. *

3

Pol Krajs manö aij u Juda nibi bi wasö gau kalip hag ñimidöp

1 Yad Pol, Krajs nip wög gi ñöl gi, kalöp Juda nibi bi wasö gau hag ñi ajnö, nibi bi rimnap yip niñlö mulu lugö nagı lölö midpin. *

2 Pen kale hadö niñbim, God yip mög niñöm manö aij nipe yip hag ñö, yad manö aij anibu kalöp hag ñi ajpin. *

3 God yip mög niñöm, manö nipe nöd pi göl midmidöp rimnap yip yamö niñnö u, kalöp nöd köp kalı kliñ rikpin. *

4 Kale manö kalı kliñ rikabin i niñ aij gimim me, God hadame dagöl gau Krajs hainö gınab hag la manö u niñmim, yad manö nöd pi göl midmidöp anibu niñ aij gıpin u, niñnabim.

5 God Ana nipe hanip bi Jisas manö aij ud arep bi nipe ke gau abe, bi God manö hagep bi nipe ke gau abe waiö hagöm gası ñö, manö nibi bi nöd niñagmidal u niñbun.

6 Manö pi göl midmidöp anibu anig göl midöp: Juda nibi bi gau abe, Juda nibi bi wasö gau abe, God nan aij nibi bi ñinabin a ga u udnaböl. Kale mihöñgöl hañ roman añi nöp midö, God nipe Krajs Jisas hag yuöm nibi bi kalıp gi aij gınabin a ga manö aij anibu manö kale magöñhalö. Krajs Jisas manö aij u me u. *

* 2:14: 1Ko 12:13 * 2:15: Kol 2:14 * 2:16: Sek 9:10; Kol 1:20,22 * 2:17: Ais 57:19 * 2:19: Ep 3:6 * 2:20: 1Ko 3:11 * 2:21: 1Ko 3:16 * 2:22: 1Pi 2:5 * 3:1: Plp 1:7,13 * 3:2: Kol 1:25 * 3:3: Ep 1:9-10; Kol 1:26 * 3:6: Ep 2:13,16-19 * 3:7: Kol 1:25

7 God Bi klö yabıt u yıp mög niñöm ud aij göm, nan aij ke ñöm, yıp Kraiss manö aij u wög gi ñeb bi ap hag lö midpin. *

8 God niibi bi niipe rimnap niibi bi kub, rimnap niibi bi pro. Yad bi pro yabıt u pen God yıp mög niñöm gi aij gö, Juda niibi bi wasö gau kalıp Kraiss hanıp gi aij yabıt göm ud aij yabıt göp manö aij u hag ñibin. Pen manö anıbu adıñ juagöp. *

9 Pen God niipe ram minöñ i i midöp nan gau, nan kumi kabö adö lañ midöp nan gau magöñhalö gi la u, niipe ke nöp gö manö anıbu pi göl midmidöp. Pen uri God yıp hag lö, yad manö pi göl midmidöp anıbu niibi bi magöñhalö gau kalıp waiö hag ñabin.

10 God ga anıbu, uri Kraiss niibi bi niipe ram minöñ i i midpal gau gilö niñöl gi, ejol kumi kabö adö lañ abad midpal gau, God bi gası niñ kid hiiköm niñöb u niñöl, a göm ga.

11 God ga anıbu, niipe hadame dagol gau gası niña rö nöp, Bi Kub hon Kraiss Jisas niip hag yuöm, nan anıbu ga.

12 Kraiss Jisas niip niñ udun cig gıpun u me, God niip piñıñ gagun, gası halö nöp niipe midöp söla arun. *

13 Anıb u, kalöp hag ñı ajnö, yıp gi naij gilö, uıham midpin u, gası iru niñagmim; yad uıham midpin pen God kalöp nan aij ñınab.

Kraiss niibi bi midmagö yabıt löp

14 Adö anıbu nöp yad Bapi niip kugom yımem sabe gıpin.

15 Bapi niipe ke gi lö, yam minöñ naböñ i i midpal gau abe, yam kumi kabö adö lañ au midpal gau abe, hon magöñhalö yam niipe midpun.

16 Bapi God niip sabe gabin, niipe Bi mailö aij ke halö, ñımagö niipe nan aij yabıt midöp niñöm niipe Ana niipe kalöp ñö, hibur gası midmagö anı kale dañ pidöñ middeinabim.

17 Bapi God niip sabe gabin, kale Kraiss niip niñ udpe, Kraiss midmagö anı kale dañ middeinab. Yad sabe gabin, kale nan niñön ginig gabim u, God abe niibi bi gau abe midmagö limim ginabim. *

18 Yad sabe gabin, kale abe Kraiss niibi bi magöñhalö gau abe, Kraiss niipe pör nöp niibi bi midmagö yabıt löp u niñnabim.

19 Kraiss niibi bi gau midmagö yabıt löp u niñnabim. Pen anıbu nöp wasö. Yad God niip sabe gabin u, niipe kalöp midmagö yabıt löp u, hibur gası midmagö anı kale ke dañ niñnabim. Anıb u, God niipe ke anı kale dañ ajmanı raunab.

20 Hon God niip hag niñabun, pen niipe hag niñabun rö nöp gagnab; hon gası niñbun rö nöp gagnab. Klö niipe ke u hanıp anı dañ wög göm, niipe gi mapıt ginab.

21 Anıb u, hon Kraiss Jisas niibi bi niipe midun niip cig midpun gau, hibur niipe pör nöp pör nöp ud arno adö aranı! Anıb unbö rö aij.

4

Kraiss hañ romanı niipe jim ñöl midmim

1 Yad Bi Kub wög ginö yıp nagı lilö midpin u, manö hagabin i niñmim. God kalöp niibi bi aij yad midaimim a göm uda u, kale anıb unbö rö nöp gi midaimim. *

2 Niibi bi kub midpun a gimim kal juagmim; niibi bi hain aij gau midaimim. Kale pen pen manö hain hain hagmim midmagö limim. *

3 God Ana kalöp ud jim ñöl lö, jim ñöl midpim rö, anıg gun nöp agamıj midaiun a gimim gıpe arıñim. *

4 Hon Kraiss niibi bi niipe hañ romanı aıñı ap nöp midöp. Ana u aıñı ap nöp midöp. Kale magöñhalö nan aij aıñı ap nöp hainö udnabun a gimim gası halö midpim. God nan aij anıbu niñnabin a göm kalöp wıñ ala.

* 3:8: 1Ko 15:9-10

* 3:12: Jon 14:6; Ro 5:2

* 3:17: Jon 14:23; Kol 1:23; 2:7

* 4:1: Kol 1:10

* 4:2: Kol 3:12-13

* 4:3: Kol 3:14-15

5 Bî Kub hon u añî ap nöp midöp. Kraîs nîp nîŋ udep adan u añî ap nöp midöp. Nîg pakep u añî ap nöp midöp.

6 Nîbi bî magöŋhalö midpal gau kale God añî ap nöp, Bapi añî ap nöp midöp. Nîpe nîbi bî magöŋhalö gau Bî Kub midöp. Nîpe nîbi bî hag lö, kale magöŋhalö wög nîpe gîpal. Nîpe nîbi bî magöŋhalö gau aŋ kale daŋ midöp. *

7 Pen Kraîs hanîp añî añî ke ke nan aij ke ap nîme lö udpun. *

8 Anîb u, God Manö u kalî kliñ rîkôm hagle,

“Ram mînönŋ adö laŋ ara ñîn u, kauaŋ mauaŋ nîpe gau nagî löm, kalîp dam tîp gî ud aramöm, nîbi bî gau kalîp nan aij aij ña,” a gîla. *

9 Nîpe ram mînönŋ adö laŋ ara a gîla îŋ u, aige göl göm rö midöp? Me nîpe nöd mînönŋ nabönŋ aŋ yaŋ aramöm, hainö ram mînönŋ adö laŋ ara. *

10 Anîb u hon nîŋbun, bî mînönŋ nabönŋ aŋ yaŋ ara u, bî anîbu nöp adö laŋ aramöm kumi kabö adö laŋ au ara. Anîg ga u, ram mînönŋ au gîyaŋ abe, ram mînönŋ adö laŋ au abe, ram mînönŋ magöŋhalö yabîŋ arnabin a göm, anîg ga.

11 Bî anîbu nöp nîbi bî nîpe nan aij aij ñöm, rîmnap hag lö, Jîsas manö aij ud arep wög u gîpal; rîmnap God manö hagep wög u gîpal; rîmnap nîbi bî Kraîs nîp nîŋagpal gau kalîp Kraîs manö aij u hag ñîbal; rîmnap nîbi bî Kraîs nîp nîŋ udpal gau kalîp abad midöm hag ñî aij gîpal; rîmnap nîbi bî ñî pai gau kalîp Kraîs manö aij u hag ñîbal. *

12 God nîbi bî nîpe nîp wög gîlö, Kraîs hañ romanŋ nîpe kub göm pîdönŋ lînim a göm, nîbi bî nîpe gau kalîp nan aij aij anîb gau ña.

13 Kraîs hañ romanŋ pîdönŋ lö, hon magöŋhalö haŋ romanŋ añî ap rö manö aij nîpe nîŋ udun, God Nî nîpe

aigale Bî rö midöp u nîŋ aij gun, hon ñî pai pro rö wasö, nîbi bî majö Kraîs nîpe ke midöp rö lînabun. *

14 Anîg geinab u, hainö hon ñî pai pro rö midageinabun. Nîn hain anîbu, Bî God Manö hagabun a göm, manö ke ke gau nîbö gau nîbö ud ud pîral pîral hagpal gau, hanîp yîgön udöm ñîg solwara ud ado malo göp rö u gagnaböl.

15 Nîn hain anîbu, hon nîbi bî gau kalîp midmagö lun manö nîŋö nöp hagun, nan nîhön nîhön gînabun u, Nabîc nîhön gîböp u nîŋun, anîb unbö rö nöp gun. Nabîc u Kraîs me. *

16 Kraîs nabîc midö, hañ romanŋ kîd ke rîmnap kîd ke ke rîmnap pen pen midmagö löm, wög ke ke gîlö, kîdîŋ aram hañ romanŋ kîd ke ke ud jîm ñö, hañ romanŋ magöŋhalö kub göm, pîdönŋ lînab.

Kraîs nîbi bî nîpe midpun rö, nagî gîsön nîbö adö u gun

17 Anîb u, Bî Kub manö nîpe u udem kalöp manö klö hagem hagabin: nîbi bî God nîŋ udagpal gau gîmidal rö nagî adö u rö gagmim. Nîbi bî anîb gau gasî kale midagöp. *

18 Kale sîböŋ böŋ au midpal. Kale gasî ap midagöp yabîŋ. Gasî rîmid midmagö kale ke pri göm manö nîŋagal. Anîb u, God kamîŋ nîpe kalîp aŋ daŋ midagöp.

19 Nan si nan naij nîhön nîhön gîpal gau kale nable gagöp. Anîb u, kale nan si nan naij abönamö gî dam dam, uri nan si nan naij hain nîbö rîmnap gun a göm rapîŋ haŋöwaŋö gîlö arab.

20 Pen nöd Kraîs manö aij u hag ñîno nîŋ udpe u, Kraîs kale nagî adö anîbu gîmim a göp kalöp hag ñîno nîŋagpim.

21 Kalöp Jîsas manö nîŋö u nöp hag ñîno nîŋbim me.

* 4:6: 1Ko 12:6 * 4:7: Ro 12:3,6 * 4:8: Sam 68:18 * 4:9: Jon 3:13 * 4:11: 1Ko 12:28 * 4:13: Kol 1:28 * 4:15: Kol 1:18; 2:19 * 4:17: 1Pi 1:14; Ro 1:21

22 Nan si nan naj nöd gîmidim u, gasi rîmid midmagö kale gac gî nab. Anîb u, nan si nan naj gîmidim u böñ nöp arö gîmim. *

23 Gasî aij gîsön nîbö adö u nöp nîñmim. *

24 Pen God gö nîbi bî gîsön nîbö midaimim rö löp. Anîb u, nagî gîsön nîbö adö u ud halu lîmim, God kamîñ aij midöp rö u, God nîpe u† ke midöp rö u midaimim. *

25 Anîb u, hon magöñhalö Kraîs hañ roman nîpe añî nöp midpun u me, kale magöñhalö nîbi bî gau kalîp pîral hagmidim u arö gîmim, manö nîñö nöp hagmim. *

26 Ñîñ rîmnap nîbi bî kalöp gî naj gîlö kale mulu lug nab. Pen mulu lugö, nan si nan naj gagmim. Anîg göl mulu nîñöl gî midpe nîñöl gî, sîdö wad aragnîm. *

27 Wasö u, Seden kalöp gasî naj ñö, nan si nan naj gîmim rö löp.

28 Nîbi bî nan si udmîdal gau hainö nan si udagöl; kîö ke wög göm nan midö nîñöl gî, rîmnap nîbi bî mög gep rö gau kalîp ñöl.

29 Manö hagnîg gabim u, manö naj rîmnap hagagmim. Manö aij nîbi bî nîñöm, God nîp çîg aij göl rö lîñîm gau nöp hagmim. *

30 God ñîñ hain u hanîp böñ nöp udnabin a göm nîñ löm, Ana U† nîpe u nöd yuö apöm kalöp an dan midöp u me, naj gîmim God Ana U† nîp marö ñagmim. *

31 Hibur naj gö, nîbi bî rîmnap nîñbe mulu lugö, kal jumim, manö pen pen hagmim, nîbi bî hag jumim, gî naj gîmim gîpîm u magöñhalö arö gîmim. *

32 Pen pen mög nîñmim, midmagö lîmim. Kale Kraîs lau adö midpe, God kalöp nan si nan naj gîpîm u nîñöm arö göp rö u, kale u rö nöp pen

nîñmim arö gîmim pen nîñmim arö gîmim gîmim. *

5

Mailö adö u ajaiun

1 Kale God ñî pai midmagö aij nîpe midpîm u, nîpe göp rö gîmim. *

2 Kraîs hanîp nîbi bî midmagö löm, God nîp nan dap sabe gîlö hañ? aij auöp rö u, hanîp nan a göm mab ba lan uma. Kraîs ga anîbu nîñmim, kale ke anîb unbö rö nöp nîbi bî gau kalîp midmagö löl gî midaimim. *

3 Pen God nîbi bî nîpe ke yabî† midpîm u, nîbi si bî si gîmim, gau ajmim hañöwätö gîmim, nan aij kale gau yad udnam a gîmim, nagî adö anîbu rö magöñhalö böñ nöp arö gîmim.

4 Urañañ hagmim, ñîñon lîmim, manö naj hagmim gagmim. Manö anîbu rö hagagep yabî†. Kale pen God nîp aij a göp a gîmim.

5 Nî? aij gîmim: nîbi si bî si gîpal nîbi bî gau abe, gau ajöm hañöwätö gîpal nîbi bî gau abe, nan aij kale gau yad udnam a gîpal nîbi bî gau abe kale God Kraîs apîl mîhau ram mîñöñ kumi kabö adö lan abad midpîl au aragnaböl yabî†. Kale nan si nan naj anîb gau gasî nîñbal u, nan anîb gau god kale rö löp. *

6 Nagî naj hagajîñ anîb gau, nîbi bî rîmnap kalöp pîral hagöm hagnaböl, “Nan anîb gau nan si nan naj wasö,” a gî naböl. Kalöp pîral haglö nîñmim rö löp u, nîñ aij gîmim manö kale udagmim. Nan si nan naj hagajîñ anîb gau gîpe, God kal juöm kalöp gî naj yabî† gî nab. *

7 Manö kalîp nîñmim kalîp aip ajagmim.

8 Nöd sîböñ an gau midmidim u pen mîñî Bî Kub nîbi bî nîpe lîmim mailö nîpe adö u midpîm. Mîñî mailö nîpe adö u midpîm rö, nîbi bî

* 4:22: Ro 8:13; Kol 3:9 * 4:23: Ro 12:2 * 4:24: Jen 1:26; Kol 3:10 * 4:25: Kol 3:8-9; Sek 8:16

* 4:26: Sam 4:4; Jem 1:19-20 * 4:29: Kol 4:6 * 4:30: Ais 63:10; 1De 5:19; Ep 1:13-14 * 4:31:

Kol 3:8 * 4:32: Mad 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 * 5:1: Mad 5:48 * 5:2: Hib 10:10; Eks 29:18

* 5:5: 1Ko 6:9-10; Kol 3:5 * 5:6: Kol 2:4,8; Ro 1:18 * 5:8: Ep 2:13; Kol 1:13; 1Pi 2:9; Jon 12:36

mailö adö u ajpal rö ajmim. Mailö ñi pai rö midaimim. *

⁹ Mailö magö u nan aij aij iru nöp pɪlnab: gɪ aij gep magö ke ke iru yabɪ pɪlnab; nan nɪhön nɪhön God nɪŋö aij gɪnab nan gau magöŋhalö pɪlnab; nan nɪhön nɪhön nɪŋö nöp midöp pör nöp pɪlnab.

¹⁰ God nɪp aij gɪnɪm adö u nöp nɪŋ aij gɪmim gɪpe arnɪm.

¹¹ Sɪbön yaŋ ajöm nan si nan naij gɪpal u kale aɪp gagmim. Nan si nan naij gɪpal u mailö adö u hagpe nɪŋöl.

¹² Kale nan si nan naij pi göl gɪpal u, hon nan anɪb gau manö nöp hagnabun u, nable gɪnab.

¹³ Ram ruö magöŋhalö waiö nɪŋbun. Anɪb u rö, God mailö nɪpe auö, nan nɪhön pi göm gɪpal u waiö nɪŋnaböl. *

¹⁴ Mailö auö, magöŋhalö nɪŋbun. Adö anɪbu nöp, nɪbi bɪ rɪmnap hagpal,

“Ne umöl midpan u, miñi urakö,
Krais mailö nɪpe u nöp mailö pak ñɪnab,” a gɪpal. *

¹⁵ Anɪb u, nɪbi bɪ rɪmnap manö nɪŋagöm halöwatö gɪpal rö gagmim. Nɪ? aij gɪmim gɪ midaimim. *

¹⁶ Nɪbi bɪ nan si nan naij nöp gɪpal ñɪn anɪbi, kale pör nöp nɪŋ aij gɪmim gɪ aij gɪmim.

¹⁷ Anɪb u, bɪ hauɪ rö gagmim; Bɪ Kub nɪp aij gɪnab adö u nöp nɪŋmim gɪmim.

¹⁸ Ñɪg wain ñɪŋbe, hauɪ alagnɪm; adan anɪbu arnabim lug paknabim. Pen, God Ana apöm hanɪp aŋ daŋ ajmaŋ raunɪm, a gɪmim God nɪp sabe geinabim u aij. *

¹⁹ God Manö adɪŋ Sam a gɪpal gau rɪmnap pen pen hagöl gɪ, Krais manö aij u kɪmap ap pen pen hagöl gɪ, Bɪ Kub hib nɪpe dap raneb kɪmap ap pen pen hagöl gɪ gɪmim. Aij a gö nɪŋöl gɪ, midmagö kale aŋ daŋ

kɪmap rɪmnap Bɪ Kub nɪp hagmim. *

²⁰ Bɪ Kub hon Jisas Krais nɪbi bɪ nɪpe midpun u me, nan nɪhön nɪhön gɪnɪm, kale pör nöp nan magöŋhalö gau Bapi God nɪp aij a göl gɪ midaimim. *

²¹ Krais Bɪ Kub hon midöp a gɪpim u me, aŋ mam Krais nɪbi bɪ nɪpe midpim gau pen pen ud aij gɪmim. Aŋ mam ap manö rɪmnap hagainɪm u, manö nɪpe udmim. *

Ber bɪ gau

²² Kale nɪbi gau, Bɪ Kub manö nɪŋmim hain gɪpim rö, nagamul bɪ hagöl rö nɪŋmim hain gɪmim. *

²³ Adö anɪbu anɪg göl midöp: Krais nɪbi bɪ nɪpe gau hañ romaŋ nɪpe ke midöp; nɪpe ke nabɪc midöp. Krais nɪbi bɪ nɪpe ud kamɪŋ yuöp. Krais nɪbi bɪ udöm nabɪc midöp rö, bɪ gau nɪbi kale udöm nabɪc midpal. *

²⁴ Krais nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp hagö manö nɪpe hain gɪpal rö, nɪbi gau, bɪ kale gau hagöl rö magöŋhalö hain göl.

²⁵ Pen kale bɪ gau, Krais nɪbi bɪ nɪpe gau midmagö löm uma rö nɪŋmim, nɪbi kale gau u rö nöp midmagö yabɪɪ lɪmim. *

²⁶⁻²⁷ Krais nɪbi bɪ nɪpe gau midmagö löm uma u, cöc nɪpe u nɪp manö nɪpe hagöm, ñɪg löm, uɪ maɪɪ gɪ aij göm, cöc mailö halö, gac pro ap, nan naij pro ap, manö pro ap wasö yabɪɪ, uɪ nöp midö, nɪpe udöm nɪp ke ñɪnab. *

²⁸ Anɪb unbö rö nöp, kale bɪ gau nɪbi kale gau kalɪp midmagö lɪmim. Hañ romaŋ kale ke gɪ aij gɪpim rö, nɪbi kale gau u rö nöp gɪmim. Bɪ nɪbi nɪpe midmagö löp u, nɪpe ke midmagö löp.

²⁹ Hañ romaŋ hon u mulu kal nɪŋagpun; ke nɪŋno aij gö, nan magö ñöl gɪ ñöl gɪ abad mid aij nöp gɪpun.

* 5:13: Jon 3:20-21 * 5:14: Ais 26:19; Ro 13:11 * 5:15: Kol 4:5 * 5:18: Luk 21:34 * 5:19: Kol 3:16 * 5:20: Kol 3:17 * 5:21: 1Pi 5:5 * 5:22: Kol 3:18; 1Pi 3:1 * 5:23: 1Ko 11:3; Ep 1:22 * 5:25: Kol 3:19; 1Pi 3:7 * 5:26-27: 2Ko 11:2; Kol 1:22; Dai 3:5

An+bu unbö rö nöp, Krai n+bi b+ n+pe abad m+dpun.

³⁰ N+ñön g+nig: hon Krai hañ roman+ñ n+ñ k+id ma k+id n+pe gau rö m+dpun.

³¹ Pen God Manö u kal+ k+ññ r+iköm hagla, "B+ ap n+bi udn+g, n+me nap kal+p arö göm, n+bi udöm j+m ñöl m+dmil, hañ roman+ñ añ+ rö lö m+dpil," a g+la. *

³² Manö an+bu it ap m+dpun pen kale nöd n+ñagm+dal. Yad gas+ n+ñbin manö an+bu Krai abe n+bi b+ n+pe gau abe hagab. *

³³ Pen kale b+ gau magöñhalö, hañ roman+ñ kale u ke m+dmagö l+im rö, n+bi kale gau u rö nöp m+dmagö l+mim. Kale n+bi gau magöñhalö, nagamul b+ manö kale udmim.

6

N+ñ pai gau; n+me nap gau

¹ Kale ñ+ pai gau, B+ Kub hain g+pim rö, name nap manö hagöl rö udmim. Nag+ aij me adö an+bu. *

² God manö unbö s+du? lañ haga u hagöm haga, "Name nap b+ kal+p ud aij g+mim, hagmil rö g+mim," a ga. Pen God manö an+bu nöp hagöm manö ap halö hagöm haga, "Kale unbö geinabim, yad kalöp nan aij ap ñ+nabin," a ga. *

³ God haga, "An+g g+nabim u, y+ñ+id umagnabim; m+ñöñ naböñ adö it i m+lö padö m+dmim, m+id aij g+nabim," a ga.

⁴ Pen nap b+, ñ+ pai kale gau m+id aij g+lan+ a g+mim, kal+p pa j+ n+ñeb rö manö u rö hagagmim. An+g g+pe, ñ+ pai kale gau pa j+ n+ñöm, manö hagnabim rö n+ñagnaböl. Pen ñ+ pai kale gau kub g+lö n+ñöl g+, kale nap b+ God Manö hag ñ+ aij g+mim, nag+ aij adö an+bu hag ñöl g+ m+dmim. *

B+ nag+ wög g+pil gau; b+ kub kal+p abad m+dpal gau

⁵ Pen kale n+bi b+, b+ kub kalöp mani rau dap l+lö kal+p nag+ wög g+ ñ+m+dim gau, Krai manö hagö, p+ñ+ñ g+mim ud aij g+pim rö, b+ kub kale m+ñöñ naböñ adö it i gau manö haglö, kale u rö nöp p+ñ+ñ g+mim ud aij g+mim. *

⁶ B+ kub gau n+ñm+dlö n+ñöl g+, wög g+ aij g+no, kal+p aij gan+ a g+mim gas+ an+bu nöp n+ñagmim; Krai n+ñ nag+ wög g+ibep rö, God n+ñ aij gan+ a g+mim, pör wög g+ aij g+mim.

⁷ N+bi b+ m+ñöñ naböñ it i kal+p nöp wög gabun a g+mim n+ñagmim; B+ Kub u n+ñ wög gabun a g+mim, aij gö n+ñöl g+ wög g+mim.

⁸ Kale n+ñbin, n+bi b+ nag+ wög g+pil gau abe n+bi b+ gas+ kale ke n+ñöm wög g+pil gau abe, B+ Kub wög kale n+ñöm, wög g+ aij geinaböl u kal+p u rö nöp pen ñ+nab. *

⁹ Pen kale b+ kub n+bi b+ han+p nag+ wög g+lan+ a g+mim mani rau dap l+im gau kal+p g+ aij g+mim. Manö klö hagpe p+ñ+ñ göl g+ wög gagöl. B+ Kub kumi kabö adö lañ m+dpun u, n+pe n+bi b+ nag+ wög g+pil B+ Kub kale abe, n+bi b+ kal+p abad m+dpal B+ Kub kale abe m+dpun. B+ Kub n+pe n+bi b+ gau kub, n+bi b+ gau pro, a göm n+ñagöp; amgö ilö n+pe u ad+p ad+p m+dpal n+ñöm n+pe goñ ap aka goñ ap aragnab. *

Wim po God ñöb u t+hu magum g+ aij gun m+daun

¹⁰ Manö hag naböñ jun+g gabin i n+ñ aij g+mim. B+ Kub n+ñ c+g g+pe, n+pe klö n+pe kalöp ñ+n+im.

¹¹ Seden han+p pör g+ naij g+nig göp u, wim po nan God han+p ñöb gau magöñhalö ud rol g+mim, adan ramö au uñ+ñ+n l+ m+id aij gaimim. *

¹² N+bi b+ hañ roman+ñ hagape m+dpun gau aip pen pen gagabun. K+ñaki aion pi nan naij gau b+ kub kale it ke ke kumi kabö lañ abad

* **5:31:** Mad 19:5 * **5:32:** Rep 19:7 * **6:1:** Kol 3:20 * **6:2:** Eks 20:12 * **6:4:** Kol 3:21; Sam 78:4; Pro 22:6 * **6:5:** Kol 3:22-23; Dai 2:9-10; 1Pi 2:18 * **6:8:** 2Ko 5:10; Kol 3:24-25 * **6:9:** Kol 4:1; Ro 2:11 * **6:11:** Ro 13:12; 2Ko 10:4 * **6:12:** 1Pi 5:8-9

midöm, sibön yan ajpal gau aip pen pen gabun. *

13 Anib u, wim po nan God hanip ñöb gau magöñhalö ud rol li aij gimim midpe me, ñin bislam middep u auö, klö gimim nöp midpe, nan rirnap kalöp göl rö lagnab.

14 Anib u, God Manö niñö u, dip nagi rö pig li aij gimim. Abad alnaböl a gimim, pör nöp kabö rö gep magö u, sior pidöñ libal rö, ud pabif ba kale u limim. *

15 Ma rirup libal rö, God aip jim ñöl middep manö aij u ud armim. Nibi bi rirnap kalip manö aij anibu hagnig pör gi jin gi midmim, gasi anibu nöp niñmim ma rirup rö limim. *

16 Hañun riñ albal rö, God hanip abad mideinab a gimim nip gasi niñ udöl gi midpe me, nipe gö Bi Naij Gep po nipe mab rö inö niñöl gi alnab gau böñ nöp hoñ ginab. Gasi anibu nöp niñmim, hañun rö riñ gimim.

17 Usajil pidöñ bad libal rö, God kalöp mög niñöm ud kaminiñ yuöp gasi u, ud nabic adö lañ usajil bad rö limim. Ru milö kid ud arbal rö, God Ana ru milö kid kalöp ñöb u ru milö kid rö ud armim. God Ana ru milö kid u God Manö nipe me. *

18 Ana nipe gasi ñö niñöl gi, God nip manö adö ke ke hag niñöl gi midaimim. Gasi halö midmim, nibi bi Krai lau adö midpal gau magöñhalö God nip pör nöp sabe göl gi midaimim. *

19 Yip u rö nöp God nip sabe gipe, yip abad midöm manö magö nipe ke yip ñö niñöl gi, piñiñ gagem, Krai manö aij nöd niñagmidal u, nibi bi gau kalip hañwalö hag ñinam. *

20 Yad Krai bi nipe midem, manö aij nipe u nöp hag ajainö yip nagi lilö midpin u, pen God nip sabe gipe yad piñiñ gagem hañwalö hag ñinam. Yad u rö nöp ginam aij. *

Manö naböñ magö rirnap

21 Pen yad aigöl rö gem midpin u, wög niñön niñön gipin u, mam aij hon Dijikas, bi God nip pör nöp wög gi aij göp u, am jaköm kalöp magöñhalö hag ñinab. *

22 Hon aige rö midpun u, Dijikas amöm hagö niñmim, gasi halö midaimim, a gem, nip midpim au yuabin.

23 Bapi God Bi Kub Jisas Krai apil miñau kalöp abad midlö niñöl gi, God Manö niñ ud pidöñ göl gi midmim, añ mam gau aip agamij midmim, pen pen midmagö li midaimim.

24 Bi Kub hon Jisas Krai nip midmagö löl gi nöp midpim gau, God kalöp magöñhalö mög niñöm ud aij yabif ginim.

* 6:14: Ais 11:5; 59:17; 1De 5:8 * 6:15: Ro 10:15 * 6:17: Hib 4:12 * 6:18: Luk 18:1; Kol 4:2; 1De 5:17 * 6:19: Kol 4:3-4; 2De 3:1 * 6:20: 2Ko 5:20; Plm 9 * 6:21: Ap 20:4; Kol 4:7-8; 2Di 4:12

Pilipai

Pol Pilipai n̄bi b̄i kal̄p k̄öp kal̄i k̄liñ r̄ika

¹ Yad Pol. Dimodi hol m̄ihōj Kraiſ Jis̄as n̄p w̄ög ḡipul r̄ö, n̄pe ap̄öm m̄idö n̄ñöl ḡi, kal̄öp k̄öp i kal̄i k̄liñ r̄ikabin. Kraiſ Jis̄as n̄p c̄ig ḡimim n̄bi b̄i n̄pe daun kub Pilipai gau m̄idpim kal̄öp magōñhalö k̄öp i kal̄i k̄liñ r̄ikabin. Kal̄öp magōñhalö, Kraiſ n̄bi b̄i n̄pe m̄idpim gau; Kraiſ n̄bi b̄i n̄pe abad m̄idpim b̄i kub gau; b̄i abad m̄iddep gau kal̄öp w̄ög ḡi ñ̄bim n̄bi b̄i gau; kal̄öp magōñhalö manö an̄bi hagabin. *

² God Bapi hon abe, B̄i Kub Jis̄as Kraiſ abe, kal̄öp mög n̄ñmil ud aij ḡilö, m̄id aij ḡimim.

*Pol Kraiſ n̄bi b̄i Pilipai gau sabe
ḡöm, God n̄p aij a ga*

³ Yad kal̄öp gas̄i n̄ñem God yad n̄p aij a gabin.

⁴⁻⁵ God n̄p n̄ñ udpe ñ̄in u r̄ikö, yad Kraiſ manö aij u n̄bi b̄i gau kal̄öp hag ñ̄im̄idin u, kale p̄ör ȳip ḡi ñ̄im̄idim. An̄b u, kal̄öp magōñhalö God n̄p sabe gem, yad p̄ör n̄öp m̄iñ m̄iñ gem sabe ḡipin.

⁶ Yad n̄ñbin, God kal̄öp n̄öd n̄bi b̄i n̄pe uda u, kal̄öp arö gagnab me; n̄pe w̄ög aij an̄bu ḡi dam dam kal̄öp abad m̄id dam dam, Kraiſ Jis̄as ado ḡi aunab. *

⁷ Yad n̄öd gau gau aramem, Kraiſ manö aij u hag ñ̄ainö, n̄bi b̄i r̄imnap manö pen pen haglö n̄ñöl ḡi, yad kal̄öp aip manö hag am̄il ap̄il gem, Kraiſ manö aij u manö n̄ñö yab̄i m̄idöp u hag ñ̄i ajm̄idin abe, m̄iñi aui naḡi m̄idpin u abe, God ȳip hag lö w̄ög n̄p ḡim̄idin u, kale magōñhalö p̄ör n̄öp ȳip ḡi ñ̄im̄idim. An̄b u, yad kal̄öp m̄idmagö lem, gas̄i n̄ñöl ḡi n̄öp m̄idpin se.

⁸ God n̄ñöb Kraiſ Jis̄as kal̄öp m̄idmagö löp r̄ö u, yad kal̄öp an̄b unbö r̄ö n̄öp m̄idmagö libin.

⁹ Yad God n̄p sabe gem hagpin, kale pen pen m̄idmagö li m̄idpe, m̄idmagö lep magö u kub gö n̄ñöl ḡi, kale manö n̄ñö u gas̄i n̄ñ aij ḡimim, manö ud as̄ik ḡi aij yab̄i ḡinabim.

¹⁰ An̄b u, adan mai adan aij yab̄i u n̄ñ aij ḡimim, adan aij yab̄i adö an̄bu n̄öp arammim, aij yab̄i göp adö u n̄öp ḡi m̄idpe me, kal̄öp manö ap m̄idageinab n̄ñöl ḡi Kraiſ ado ḡi aunab. *

¹¹ An̄b u, Jis̄as Kraiſ n̄bi b̄i n̄pe kal̄öp ḡi ñ̄ö, kale ḡi aij ḡipal r̄ö u, n̄pe kal̄öp u r̄ö n̄öp gö, kale ḡi aij göl ḡi n̄öp m̄idpe, n̄bi b̄i gau n̄ñöm God hib n̄pe haglö adö arn̄m.

*Pol naḡi l̄ila au m̄ideia pen Jis̄as
manö aij u kub ara*

¹² Pen añ mam b̄i n̄ñim! Kraiſ manö aij u n̄ñaglan̄ a ḡöm, ȳip naḡi l̄ila u pen naḡi m̄idpin r̄ö, Kraiſ manö aij u amöm kub aröp.

¹³ N̄bi b̄i gapman b̄i kub Sisa n̄p w̄ög ḡi ñ̄ibal gau magōñhalö abe, n̄bi b̄i ȳihar̄iñ gau iru n̄öp abe, yad Kraiſ manö u n̄öp hag ñ̄inö, ȳip naḡi libal u n̄ñbal. *

¹⁴ Pen yad naḡi m̄idpin u me, añ mam iru yab̄i n̄öp B̄i Kub n̄ñ ud p̄idōñ ḡöm, p̄iñ̄iñ gagöm, k̄tö ḡöm God Manö u waiö hag ñ̄ibal.

¹⁵ N̄ñö n̄öp, r̄imnap ȳip mulu lugö, hon u r̄ö n̄öp ḡino, hon hib kub m̄ideian̄ a ḡöm, Kraiſ manö hag ñ̄ibal. Pen r̄imnap, ȳip gas̄i n̄ñ aij ḡöm, Kraiſ manö hag ñ̄ibal.

¹⁶ God ȳip hag lö, Kraiſ manö aij u manö n̄ñö yab̄i m̄idöp u hag ñ̄ibin u n̄ñöm, ȳip m̄idmagö löm, kale u r̄ö n̄öp Kraiſ manö aij u hag ñ̄ibal.

¹⁷ Pen n̄bi b̄i ȳip mulu lugö Kraiſ manö hag ñ̄ibal gau, gas̄i m̄ihöp m̄idö, ȳip ḡilö uñham m̄ideinabin, kale pen hib kub udnaböl a ḡöm, an̄ig ḡipal.

* 1:1: Ap 16:12-40 * 1:6: 1Ko 1:8 * 1:10: 1De 5:23 * 1:13: Ap 28:30

18 Pen u manö m+dagöp! Kale y+ip gasi aij n+ñöm Kraiss manö aij u hag ñ+bal aka y+ip gasi naj n+ñöm Kraiss manö aij u hag ñ+bal u, nan kub u kale Kraiss manö aij u hag ñ+bal. An+ib u, yad m+ñ m+ñ g+pin.

Pol, Kraiss y+ip abad m+ideinab, a ga

Yad m+ñ m+ñ g+pin u, hainö u rö nöp m+ñ m+ñ g+nabin.

19 Yad n+ñbin, kale God n+ip sabe göl g+ m+idpe, Jisas Kraiss Ana n+ipe y+ip abad m+idö, yad nag+ m+idpin i höñ arnabin. *

20 Pen y+ip aij g+nab u, yad nan n+hön n+hön g+nabin, kam+ñ m+ideinabin aka umnabin, yad gasi halö m+idem hañ roman yad klö gem Kraiss manö aij n+ipe u hag ñem, hib n+ipe u hagnö adö arö n+ñöl g+ yad nable gagn+m. Nöd an+g ga u, hainö an+ib unbö rö nöp g+n+m u aij.

21 Kam+ñ yad u Kraiss me; umnabin u, m+ñi m+idpin rö wasö, m+id aij yab+ yab+ g+nabin. *

22 Hañ roman an+ibi kam+ñ m+ideinabin u, wög g+nö nan magö r+imnap p+lnab. An+ib u, yad umnabin aka m+ideinabin u n+ñagpin.

23 An+ib u, yad gasi m+höp m+idöp, pen umem am Kraiss aip m+ideinam a g+ gasi n+ñbin. An+g g+iböp, y+ip aij yab+ g+iböp. *

24 Pen gasi yad ap m+idöp u, hañ roman an+ibi m+idem, kalöp g+ ñö, m+id aij g+mim u nan kub.

25 An+ib u, yad ke gasi klö n+ñbin u, umagnabin; kalöp g+ ñ+nö, Kraiss manö aij n+ipe u n+ñ ud aij göl g+, n+ip c+g p+idöñ göl g+, g+ dammim, m+ñ m+ñ göl g+ m+ideinabim.

26 An+ib u, kale m+idpin u kauyan amjakem seg m+ideinabun u, kalöp aij gö, Jisas Kraiss m+ñ m+ñ yab+ göl g+ m+ideinabim.

Kale p+ñ+ñ gagmim

27 Pen nan kub u, Kraiss manö aij u hagöp rö nöp n+ñmim g+ aij g+mim.

An+g geinabim u, yad m+idpin u n+nabin aka gai i m+idnö manö auö, kale gasi añ+ nöp n+ñmim, klö yab+ wög j+m ñöl g+mim, Kraiss manö aij u n+ñ ud p+idöñ g+mim, n+ibi b+ gau hag ñ+nabim. *

28 Pen n+ibi b+ kalöp g+ naj g+pal gau n+ñmim, p+ñ+ñ gagmim. J+m ñöl m+idmim p+ñ+ñ gagpe, kale n+ñnaböl, God kal+ip al pak löm, kalöp pen ud kam+ñ yunab.

29 God nan aij ap kalöp ñöb u, kale Kraiss n+ip n+ñ udpim. Pen God nan aij ap kalöp ñöb u, kale Kraiss n+ibi b+ n+ipe m+idmim, n+ibi b+ r+imnap kalöp mulu lugaj+ip kale ilön udpim. *

30 Yad b+ n+ipe m+idnö y+ip g+ naj g+pal rö, m+ñi kalöp u rö nöp g+pal. Kale aip m+idnö y+ip g+ naj geila u+ham m+idm+idin u amgö kale ke n+ñbim. M+ñi u rö nöp, y+ip g+ naj g+pal u, n+ibi b+ r+imnap kalöp manö hag ñ+lö, n+ñbim.

2

Añ mam gau kal+ip m+idmagö lun

1 Kraiss kalöp mög n+ñöm udöp u me, kale p+idöñ l+imim gasi iru n+ñagpin. Kraiss kalöp m+idmagö löp u me, kale gasi halö m+idpin. Ana n+ipe kalöp an dan m+idöp u me, kale n+ip j+m ñöl m+idmim, añ mam gau pen pen mög n+ñmim ud aij g+pin.

2 An+ib u, gasi adö añ+ n+ñmim, pen pen m+idmagö l+imim, gasi kale j+m ñöl m+idaimim. An+g geinabim me, y+ip aij yab+ g+nab.

3 Hon n+ibi b+ kub m+idno, n+ibi b+ r+imnap han+ip n+ñöm hib hon haglö adö aran, a g+mim gasi u n+ñagmim. Hon nöp n+ibi b+ kub, n+ibi b+ r+imnap gau n+ibi b+ pro a g+mim gasi u n+ñagmim. N+ibi b+ gau magöñhalö ud aij gep n+ibi b+ m+idpal a g+ gasi u n+ñmim. *

4 Hon nöp m+id aij gun a g+mim gasi u n+ñagmim; n+ibi b+ r+imnap u rö nöp m+id aij g+lan a g+mim gasi u n+ñmim. *

* 1:19: 2Ko 1:11 * 1:21: Gal 2:20 * 1:23: 2Ko 5:8 * 1:27: Ep 4:1; 1De 2:12 * 1:29: Ap 16:19-40 * 2:3: Gal 5:26 * 2:4: 1Ko 10:24

Krais Jisas gasi niŋöm ga rö u gïmim

⁵ Krais Jisas gasi niŋöm ga rö u gïmim:

⁶ Krais Jisas hadame dagol gau
pör nöp God midöp rö nöp
midöp u pen
God klö midöp rö u,
adip adip midaiul a gi gasi u
niŋaga. *

⁷ Gasi niŋe ke niŋöm,
nan niŋe magöŋhalö gau arö
gem,

bi nagï wög gep rö mideinam a gö,
niŋe niŋ yag dauö niŋaŋ ap nöp
löm,
niŋi bi midpal rö nöp mideia. *

⁸ Pen gasi yad ke niŋem giŋam a göm
gaga;

God haga rö nöp gi dam arö
niŋöl gi,
bi naji yabiŋ kalip pen ilön niŋbal rö
u,
niŋ mab kros ba laŋ al pak lïlö
uma. *

⁹ Krais ga aniŋbu, God niŋ dam
ram miŋnönj kumi kabö adö laŋ
au löm,

niŋ hib ke yabiŋ hib adö laŋ midöp
ap niŋ,
hib magöŋhalö hib niŋe mo gau
midpal. *

¹⁰ Aniŋ ga u, Jisas hib niŋe dap
ranniŋ,

kale magöŋhalö,
kumi kabö adö laŋ au midpal gau
abe,
miŋnönj nabönj adö iŋ midpal gau
abe;

miŋnönj nabönj mo gau midpal gau
abe;
kugom yiŋmöm, *

¹¹ kale magöŋhalö waiö hagöm,
Jisas Krais niŋe Bi Kub midöp a
giŋaböl.

Manö aniŋbu hageinaböl u,
Bapi God mailö aij niŋe u
niŋnaböl. *

* **2:6:** Jon 1:1-2; 17:5 * **2:7:** 2Ko 8:9; Jon 1:14
Hib 1:3-4 * **2:10:** Ro 14:11 * **2:11:** Ro 10:9
Plp 3:1; 4:4

*Hapö mailö paköp u rö, mailö göl
gi midaiun*

¹² Aniŋ u, niŋi bi midmagö yad
gau. Kale aip midainö niŋ u, manö
hagnö niŋmim giŋmidim. Pen miŋni
gai i midpin u, manö kalöp hagabin
aniŋi, aniŋ unbö rö nöp niŋmim
giŋmim. God niŋi bi niŋe ram miŋnönj
kumi kabö adö laŋ au ud arnab a ga
manö aij u manö hon a giŋmim, pör
nöp God niŋ gasi aij niŋmim, niŋe
hagöp rö nöp niŋmim, klö yabiŋ gi
midaimim.

¹³ God niŋe nöp klö göm midmagö
kale aŋ daŋ gasi niŋ, niŋ aij giŋnab adö
u gun a giŋmim aniŋ giŋpim.

¹⁴ Mulu lugö, pen pen haggmim.

¹⁵⁻¹⁶ Kale aniŋ giŋmim, ram miŋnönj
iŋ i midmim, niŋi bi naji yabiŋ nan
si nan naji giŋmidal gau aip midpim
u pen kale God niŋ pai niŋe aij yabiŋ
asiŋ midagöp mideinabim. Kaminiŋ
niŋeb manö u ud niŋi bi nan si nan naji
giŋmidal gau kalip niŋmim, gapi magö
kumi kabö laŋ niŋ lab rö u, kale mailö
niŋ limim. Aniŋ u, Krais ado gi aunab
niŋ u, Krais manö aij kalöp pör hag
niŋbin u, hagnö pak li aragöp, niŋöm
adö aniŋbu nöp giŋpal a gem, miŋniŋ
yabiŋ giŋnabin. *

¹⁷ Kale God niŋ niŋ udiŋ u, niŋ
nan pak sabe gi niŋlö niŋ aij göp rö
u göp. Pen Krais manö aij u pör
hag niŋnö yip al pak lïlö hagape yad
lugnab u, manö midagöp. U yiŋhariniŋ
niŋig wain ud nan pak sabe giŋpal adö
u hoŋ giŋpal rö u midöp. Kale God
niŋ niŋ udiŋ u nan pak sabe gep;
hagape yad lugnab u niŋig wain adö
u hoŋ gep. Aniŋ gö, hon se göl God
niŋ nan sabe gi niŋno, niŋ aij giŋnab u
niŋem, niŋniŋ lem kalöp aip miŋniŋ
giŋnabin.

¹⁸ Aniŋ u, kale u rö nöp miŋniŋ
giŋmim aij gö niŋöl gi midaimim. *

Dimodi niŋnab

¹⁹ Kale mid aij giŋpim aka aigöl gi
rö midpim u niŋagpin. Bi Kub Jisas

* **2:8:** Hib 5:8; 12:2 * **2:9:** Ap 2:33; Ep 1:20-21;
* **2:15-16:** Dan 12:3; Plp 1:10; 1De 2:19 * **2:18:**

yau a gö, söl mîdöp Dimodi nîp yunö am kalöp nîñöm apöm manö anîbu hagö, yîp aij gînim.

²⁰ Dimodi bî aij, yad kalöp mög nîñem mîdmagö lîbin rö nîpe kalöp u rö nöp mög nîñöm mîdmagö löp. Bî ap unbö gagöp.

²¹ Bî rîmnap anîg gagpal; kalîp ke aij gînim rö gasî nîñöm gîpal; Jîsas Kraîs nîp aij gînim rö gasî nîñöm gagpal. *

²² Dimodi nîpe bî aij yabîl mîdöp u amgö kale ke hadö nîñbim. Nîpe ñî yad rö mîdö, bî apîl mîhau rö Jîsas manö aij u hag ñî ajpul.

²³ Yad gasî nîñbin u, söl mîdöp nagî mîdpin u manö haglö nîñem, yîp nan nîhön gî naböl manö u Dimodi nîp hagnö, nîpe amöm kalöp hag ñî nab.

²⁴ Gasî yad u, Bî Kub yau a gö, söl mîdöp yad ke u rö nöp mîdpim u nî nabin.

Epaprodaldas nî nab

²⁵ Pen kale mam hon Epaprodaldas nîp hag yube apöm, yîp abad mîdö nîñöl gî, hol ami bî gîpal rö ktö gul God wög nîpe u jîm ñöl gîpul. Pen mîñî nîp hag yunö kauyan au ado gî nî nab. *

²⁶ Nîpe kalöp mîdmagö löm am nîñnam a göp. Nîpe nan göp a gîla u nîñmim mög nîñabe u nîpe nîñöm gasî iru nîñab.

²⁷ Epaprodaldas nîp nan kub gö, mel uma u, God nîp mög nîñöm gö, urak ara. Pen nîp nöp wasö; God yîp u rö nöp mög nîñ. Mam anîbu umböp, yîp mög yabîl gîböp.

²⁸ Anîb u, Epaprodaldas nîp yîñîd yunö amjakö, kalöp aij gö nîñöl gî, yad gasî iru nîñbin rö nîñagnam.

²⁹⁻³⁰ Kale nöd mîlö kub gau mîdaibe, bî yîp abadep ap mîdagö, bî kale anîbu hagpe, Kraîs wög u gînam a göm, apöm yîp abad mîdöm, mel uma. Bî rîmnap unbö rö gîpal gau ud aij gîmim. Anîb u, nîpe amjakö, Bî Kub nîp wög göp mam

hon u auab a gîmim, nîp hag wîhai udmim mîñ mîñ yabîl gîmim.

3

Kraîs nîp nîñ udpin u me, God yîp nîñöm bî kamîñ aij yad hagöp

¹ Añ mam bî. Yad manö söl hag junîg gem, kalöp manö ap halö hagnîg gabin. Bî Kub nîbi bî nîpe mîdpim rö, mîñ mîñ gîmim. Manö kalöp nöd hagnö u, kauyan hagnam a gînö, yîp marö gagöp. Kauyan hagnö mîd aij geinabim u aij.

² Kain hauî gau nîñ aij göl gî mîdaimim. Kale nan naij yabîl gîpal. Kale hañ romanî rîb gî dö gîpal.

³ Hon me God nîbi bî nîpe yîjîg göl mîdpun. Nîhön gîñîg: God Ana nîpe u hanîp aip mîdö, God nîp sabe gun. Kraîs Jîsas nîp cîg gun aij a gö nîñöl gî mîdpun u me, God nîbi bî nîpe yîjîg göl mîdpun. Hon hañ romanî nan gau gîpal gasî nîñun God nîbi bî nîpe mîdageinabun, a gî gasî nîñbun u me, God nîbi bî nîpe kabö göl mîdpun. *

⁴ Pen hañ romanî nan gau gîpal manö u hagöm, hon bî kub mîdpun a gî naböl u, yad hagnabin, kale hañ romanî nan anîb gau bî kub wasö, yad ke nöp bî kub mîdpin. *

⁵ Yîp yag dapöm ñîñ unbö raleb u mîdöm, wan hañ u rîb gî dö gîla. Bac îñ hon Isrel, ñî nîpe hain Benjamin îl u me, yad bî Hibru yîjîg göl mîdpin. Pen Juda lo manö hagpal u, yad bî Perisi mîdainö rö, manö anîbu hagöp rö magönhalö nîñ aij gem gî mîdmîdin. *

⁶ Juda manö anîbu nîñ damem ktö yabîl juem, Kraîs nîbi bî kalîp nîñem, gî naij yabîl gîmîdin. Hon Juda nîbi bî lo manö pro pro ke ke gau gîmîdin rö, bî kub gau yîp manö ap hagöl rö laga. *

⁷ Pen hainö gasî nîñ aij gem, nöd gîmîdin adö anîbu nîñ aij gem gagmîdin u nîñem, Kraîs yîp göp u nöp nan aij a gî gasî añî u nöp

* 2:21: 2Di 4:10 * 2:25: Plp 4:18 * 3:3: Ro 2:29 * 3:4: 2Ko 11:18 * 3:5: Luk 1:59; 2Ko 11:22; Ap 23:6 * 3:6: Ap 8:3

ninjol gem, nod gimidin nan gau magonhalo nan yiharin ro bon nop aro ginö. *

8 Pen nod gimidin nan gau nop wasö. Gası yad ninbin u, Krais Jisas Bi Kub yad ninbin u nan kub yabitl. Nan rimnap gau magonhalo nan yiharin yabitl. Krais Jisas nip wög ginam a gem, nan gau magonhalo aro ginö. Krais bi nipe midem, nip nin aij ginam a gem, nan gau magonhalo acip acip ro ninbin.

9 Yad Krais aip jim nol nop mideinam. Yad Juda lo manö adö u geinabin u, God yip ninöm bi kamın aij yad hagagnab. Pen Krais nip nin udpin u me, God yip ninöm bi kamın aij yad hagöp. *

10 Anıb u, Krais nip nin aij gem, nipe uraka u klo anıbu ninem, nipe marö kub uda u rö marö udem, nipe uma u rö umem, *

11 nipe uraka u rö God gö yad u rö nop uraknabin.

Pol klo göm ga

12 Yad nan hagajın anıbi magonhalo udem bi asin midagöp midpin u hagagabin. Pen Krais Jisas yip udö bi aigeg bi rö mideinabin a göm ga u rö udnam a gem, klo gem dip arabin. *

13 Añ mam bi. Nan aij anıbu hadö udpin a gem hagagabin. Pen yad gası añ ap midöp. Nöd gimidin u haut gem, le löm nan aij adan au ninem dip arabin.

14 God nan aij yip ninab u udnam a gi gası añ u nop ninjol gem, adan au kabö rö nop gi dö gi amem, res pis ginab nagı anıbu dip arabin. God yip wiñ alöm nan aij ninab u, Krais Jisas yip gö ram minöy kumi kabö adö lan au pör mideinabin. *

15 Hon nıbi bi God nip cig aij gi midpun gau magonhalo, gası anıbu rö nop ninun. Pen manö adö rimnap

gası ke ninabin u, God kalöp gası yijig göl ninıeb u yamnab. *

16 Pen Krais manö aij nin udpun u arö gagun; manö anıbu nin aij göl gi ginö arnim.

17 Añ mam bi. Yad gıpin rö gi dammim, nıbi bi anıb rö glö aröp gau ninmim, kalıp udmim. *

18 Nihön ginig: kalöp pör hagmidin rö mitön gem kauyan hagabin, nıbi bi iru nop gau nan si nan naj göm, Krais mab kros ba lan uma u kauat mauat rö midpal.

19 Kale ram minöy naj yan u arnaböl. Hañ roman kale gası göp adö u nop gası ninbal. Nan si nan naj glö nable giböp pen kale bi gau kalıp waiö hagpal. Nan minöy naböy adö il i midöp nop gası ninbal. *

20 Pen ram minöy hon u ram minöy kumi kabö adö lan au midöp. Kumi kabö adö lan au nıbö, Bi nıbi bi kalıp kamın yunab u, Bi Kub Jisas Krais, abad midpun. *

21 Nıpe Bi klo yabitl hagö, nan gau magonhalo manö nıpe ninöm hain ginab. Bi Kub Jisas Krais klo anıbu gö, hañ roman ña hon hij gi lugöp gau gö, hañ roman aij yabitl, hañ roman nıpe ke rö lö mideinabun. *

4

Mid aij gimim

1 Anıb u, nıbi bi aij yad gau. Milö kub gai i midem, kalöp midmagö lem, am ninnam a gem, gası u ninjol gi midpin. Kalöp ninem, ñıñı lem gası halö midpin. Manö kalı kılın rikpin anıbi ninmim, anıg gimim, Bi Kub nin ud pidön göl gi midaimim. *

2 Yuodia aip Sidiki aip, yad kalöp nıbi mıhau hagabin, kale Bi Kub u nip gası ninbil rö, pen pen hagagmil, jim nol midaimil.

3 Pen bi yad aip jim nol wög gıpul, nop hagabin, nıbi anıb mıhau kalıp gi ñımön, mid aij gımil. Nöd nıbi

* 3:7: Mad 13:44,46 * 3:9: Ro 3:21-22 * 3:10: Ro 6:3-5; 8:17 * 3:12: 1Di 6:12,19 * 3:14: 1Ko 9:24 * 3:15: 1Ko 2:6 * 3:17: 1Ko 4:16 * 3:19: Ro 16:18 * 3:20: Ep 2:6,19 * 3:21: 1Ko 15:28,43-53 * 4:1: 1De 2:19-20

anib mihau, yad u, Klemen u, nibi bi rimnap gau aip jim nun, Kraiss manö aij nipe u nibi bi gau hag nimmidun. God hib kale buk pör midep yan rikö midöp. *

4 Bi Kub nip cig gimim, miñ miñ göl gi midaimim. Kauyan u kalöp hagabin, miñ miñ göl gi midaimim!

5 Nibi bi hain aij yabıl midaimim, nibi bi gau magöñhalö niñöl. Bi Kub söl aunab. *

6 Gası kub niñagmim. God nip hag niñöl gi, aij a göl gi, nan magöñhalö nip sabe göl gi gimim. *

7 Anig gıpe, Kraiss Jisas nip cig aij gi midpim u me, God hibur hain hain gası midmagö kale anı dañ lö, kale piñniñ gimim gası iru niñagnabim. Nibi bi nöp midpun rö, God aigeğö göm anig göp u niñagpun. *

8 Añ mam bi. Yad manö söl hag junıg gem, kalöp manö ap halö hagnıg gabin.

Nan niñön u niñö;

nan niñön u yijıg göl;

nan niñön u kabö rö;

nan niñön u asıñ midagöp;

nan niñön u midmagö lep;

nan niñön u nibi bi niñöm niñiñ lıbal;

nan niñön u aij yöl;

nan niñön u nibi bi niñöm aij a gıpal;

nan anib gau nöp gası niñöl gi midaimim.

9 Kalöp aip midem, nan niñön giñö niñbe u, manö niñön hagnö niñbe u, niñbe rö nöp gimim. Anıg geinabim, God kalöp aip midöm, gası midmagö kale abad midö, gası iru niñagnabim. *

Pilipai nibi bi Pol nip nan neila, miñ miñ ga

10 Yad hagnö e, yip hauı gıpal a gi gası niñnö u pen wasö; yip gası niñöl gi midaiıbe pen adan midageia niñöm kale yip nan ap yuagpe. Pen miñi yubim rö, yip gası niñöl gi

midpim u niñem, Bi Kub hon u nip miñ miñ yabıl gabin.

11 Niñ rimnap yıharıñ midpin gası u niñem hagagabin; Bi Kub yip gası niñö uri niñbin, yip niñön niñön giñab u, manö midagöp.

12 Niñ rimnap nan iru midöp; niñ rimnap midagöp. Midöp niñ gau niñbin; midagöp niñ gau yıharıñ midpin. Göp anıbu, nan iru midö aka midagö, gası kub niñagpin.

13 Bi Kub yip abad midöm klö niñö u me, yip niñön niñön gö a giñab u giñabin. *

14 Pen yip miñör gaia, kale yip gası niñmim nan niñbim u, aij yabıl gıpim.

15 Kale Pilipai nibi bi niñbim, kale Jisas manö aij nipe u nöd api niñbe niñ u, yad Masedonia Propins arö gem, God Manö hag niñ ajmidin, God nibi bi nipe midela gau rimnap yip nan niñagla. Kale Pilipai nibi bi nöp yip mani nan gau niñmidim. *

16 Pen amem daun kub Desalon- aika midainö niñ u, yad nan ap midageia pen kale yip mani nan gau pör niñmidim.

17 Pen mani nan gau a gem hagagabin; gası kale ke niñmim, nan haıöwalö niñbe, God kalpe miñ miñ yabıl göm, kale gıpe u hauı gıgnab, a gem hagabin.

18 Nan yube magöñhalö udpin. Bi kale Epaprodaidas nip mani nan gau niñbe, dapöm yip niñö, miñi nan iru yabıl midö mid aij gıpin. Yip yube anıbu, God nip nan lauöm niñlö, haııñ aij auö nip aij gi midöp rö u gıpim.

19 Kale Kraiss Jisas nibi bi nipe midmim, yip nan yubim u, God yad bi gep yabıl u kalöp abad midöm, nan niñön midagainim gau kalöp niñim.

20 Anıb u, God Bapi hon hib nipe pör nöp pör nöp hagnö adö arnim. Anıb unbö rö aij.

Manö naböñ magö rimnap

* 4:3: Luk 10:20 * 4:5: Hib 10:25; Jem 5:8-9 * 4:6: Mad 6:25-34; Kol 4:2 * 4:7: Ais 26:3; Jon 14:27; Kol 3:15 * 4:9: Ro 16:20 * 4:13: 2Ko 12:10 * 4:15: 2Ko 11:9

21-22 Kraiſ Jisaſ niſi bi niſe bi kub Sisa aip miſpal gau, kalöp Kraiſ Jisaſ niſi bi niſe miſpim gau, “Kale miſpim?” a giſpal. Aniſ u me, God niſi bi niſe auſi miſpun magöſhalö, kalöp Kraiſ Jisaſ niſi bi niſe miſpim gau magöſhalö, “Kale miſpim?” a gabun.

23 Bi Kub Jisaſ Kraiſ kalöp magöſhalö mög niſjöm abad miſdainim.

Kolosi Pol Kolosi n̄ibi b̄i kal̄ip k̄öp kal̄i k̄liñ r̄ika

1-2 Yad Pol. God n̄ipe ke ȳip hag lö, Kraiſ Jis̄as manö ud arep b̄i ap m̄idpin. Pen m̄iñi mam hon Dimodi yad aip m̄idö n̄iñöl ḡi, kalöp Kraiſ Jis̄as n̄ip n̄iñ udmim c̄ig aij ḡimim añ mam daun kub Kolosi m̄idpim gau, k̄öp an̄ibi kal̄i k̄liñ r̄ikabin.

God Bapi hon kalöp mög n̄iñöm ud aij gö, m̄id aij ḡimim.

Pol Kraiſ n̄ibi b̄i Kolosi gau sabe göm, God n̄ip aij a ga

3-4 Haglö n̄iñbun, kale Kraiſ Jis̄as n̄iñ udmim c̄ig aij ḡimim, n̄ibi b̄i n̄ip n̄iñ udpal gau kal̄ip magöñhalö m̄idmagö l̄ibim. An̄ib u, sabe gun, kalöp gas̄i n̄iñun, pör nöp God B̄i Kub hon Jis̄as Kraiſ Nap n̄ipe u n̄ip aij a ḡipun. *

5 Ram m̄inöñ kumi kabö adö lañ au aramun nan aij udnabun a ḡi gas̄i n̄iñbim u me, kale Kraiſ Jis̄as n̄ip c̄ig aij ḡimim, n̄ibi b̄i n̄ipe gau m̄idmagö l̄ibim. Manö n̄iñö, Kraiſ manö aij u, nöd auö, nan aij kalöp kumi kabö adö lañ au m̄idöp u hadö n̄iñbe. *

6 Nöd api Kraiſ manö aij u n̄iñmim, God n̄ibi b̄i gau mög n̄iñöm ud aij göp manö yuö yab̄i u n̄iñmim, kale ke halö n̄iñ udpim ñin u r̄ikö, Kraiſ manö aij u kalöp an̄iñ dan magö p̄ilöm kub ranöm arab rö u, an̄ib unbö rö nöp me, ram m̄inöñ gau gau k̄id k̄id magöñhalö gau, Kraiſ manö aij u aramöm n̄ibi b̄i an̄iñ kale dan magö p̄ilöm kub ranöm arab.

7 Epapras, hon aip naḡi wög göm, Kraiſ n̄ip wög pör ḡi aij göp u, kalöp nöd api Kraiſ manö aij u hag ña. An̄ig ga u, han̄ip ḡi ña.

8 Epapras aui apöm, Ana kalöp an̄iñ dan m̄idö n̄iñöl ḡi, n̄ibi b̄i gau m̄idmagö l̄ibim u, han̄ip hag ña. *

9 An̄ib u, Epapras n̄ipe nöd api han̄ip manö hag ñö n̄iñno ñin u r̄ikö, kalöp nan a gun God n̄ip pör nöp sabe ḡipun. God n̄ip sabe gun hagabun, n̄ip aij ḡin̄im adö u nöp, Ana n̄ipe kalöp gas̄i ñö kale gas̄i n̄iñ k̄id hīkmim nan n̄ihön God n̄ip aij ḡinab u n̄iñ aij ḡimim, a gabun. *

10 An̄ib u, B̄i Kub n̄ibi b̄i n̄ipe yab̄i rö ḡi m̄idmim, n̄ip aij ḡinab adö u nöp ḡipe arn̄im. An̄ig ḡimim, nan aij ke ke iru nöp ḡi dammim, God n̄ipe aigale b̄i rö m̄idöp u n̄iñ aij yab̄i ḡinabim. An̄ig ḡipe, nan magö iru nöp p̄inab.

11 God n̄ipe B̄i klö unbö ke yab̄i mailö halö m̄idöp u, n̄ipe klö n̄ipe magöñhalö kalöp ñö, kale p̄idöñ n̄ipe udmim, marö r̄imnap auö gas̄i an̄ibu n̄iñagmim, gas̄i halö m̄idmim, m̄iñ m̄iñ göl ḡi, *

12 Bapi n̄ip aij a göl ḡi m̄idaimim. Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe ram m̄inöñ pör mailö ḡim̄idöp au nan aij udnaböl u, Bapi n̄ipe kalöp gö, kale u rö nöp nan aij an̄ibu udnabim. *

13 Seden, b̄i s̄ibön böñ gau abad m̄idöp u, han̄ip naḡi ad̄ik p̄idöñ l̄im̄idöp u pen God n̄ipe han̄ip hub̄ik yuö, m̄iñi Ñ̄i m̄idmagö n̄ipe han̄ip ud aij göm abad m̄idöp. *

14 Ñ̄i n̄ipe nöp han̄ip nan a göm umöm, naḡi m̄idaino u hub̄ik yua; n̄ipe nan si nan naij ḡipun gau n̄iñöm arö ga. *

Kraiſ nan gau magöñhalö abad m̄idöp

15 Nap God n̄ip waiö n̄iñun rö lagöp u pen Ñ̄i n̄ipe me Nap rö m̄idöp. N̄ibi b̄i nan gau ḡi laga ñin u, Ñ̄i Nap aip m̄ideia. N̄ibi b̄i nan gau magöñhalö yagol rö m̄idöp; Kraiſ n̄ipe adö lañol m̄idöp. *

* 1:3-4: Ep 1:15,16 * 1:5: Ep 1:13; 1Pi 1:4 * 1:8: Kol 4:12; Plm 23 * 1:9: Ep 1:16,17 * 1:11: Ep 1:19; 3:16 * 1:12: Ep 1:11,18 * 1:13: Luk 22:53; Ep 2:2 * 1:14: Ep 1:7 * 1:15: 2Ko 4:4; Jon 1:18

16 Nan kumi kabö adö laŋ gau abe, nan m+nöŋ naböŋ iŋ i abe, nan amgö n+nun gau abe, nan amgö n+nagpun gau abe, ana nan gau abad m+dpal gau abe, magöŋhalö n+pe nöp g+ la. G+ la u, Kraiŋ hib n+pe haglö adö ar+n+ a göm g+ la.

17 Ram m+nöŋ hadame dagol gau g+ laga n+n u, Kraiŋ m+deia. N+pe m+dpö u me, nan gau magöŋhalö ka ke u m+dpöŋ j+m nöl m+dpö. *

18 Kraiŋ n+pe nab+c magö rö m+dpö; n+bi b+ n+pe gau, cöc u, hañ roman n+pe m+dpö. N+pe gö cöc hañ roman kam+n m+dpö. N+pe iŋ göm umöŋ kauyaŋ uraka u me, nan n+hön n+hön m+dpö gau yagol rö m+dpö; n+pe nöp adö laŋol m+dpö. *

19 God gas+ n+pe ke n+nöŋ gö, God n+pe m+dpö rö nöp, Kraiŋ an+b unbö rö nöp m+dpö. *

20 An+b u, nan n+hön n+hön m+nöŋ naböŋ iŋ i m+dpö abe, ram m+nöŋ kumi kabö adö laŋ au m+dpö abe, nan gau magöŋhalö God aip j+m n+n+ m rö löp. Nöd nan gau God n+p kauaŋ mauaŋ rö m+dpö. Pen N+ n+pe, Nap n+pe ke m+dpö rö nöp m+dpöŋ, maŋ kros ba laŋ hagape lugö umö, uri nan gau magöŋhalö God aip j+m n+n+ m rö löp. *

21 Kale nöd nan si nan naij gas+ n+nöl g+, an+b unbö rö nöp göl g+ m+dpöŋ, God n+bi b+ al n+n+ n+pe m+dpöŋ, m+lö gau rö m+dpöŋ. *

22 M+n+ pen N+ n+pe hañ roman löm uma rö, kalöp ud n+pe ke aip j+m nöl lö, ram m+nöŋ n+pe kumi kabö adö laŋ au arammim, God amgö ilö n+pe au n+bi b+ uŋ, n+bi b+ as+n m+dpöŋ, n+bi b+ manö ap m+dpöŋ, m+deinabim. *

23 Pen kale Kraiŋ manö aij n+n ud+pim u, ram padö rö n+n udöl g+ m+dpöŋ, God nan aij kalöp n+nab u gas+ m+dpöŋ kale aŋ daŋ p+dpöŋ l+mim gas+ n+nöl g+ m+dpöŋ.

Manö aij kalöp haglö n+n+ an+bu, kalöp nöp wasö, n+bi b+ ram m+nöŋ gau k+d k+d magöŋhalö hag n+lö ara. Yad Pol u rö nöp wög adö an+bu nöp g+pim.

Pol Kraiŋ n+p wög geia

24 Kalöp nan a gem Kraiŋ manö aij hag n+nöŋ y+p g+ naij g+lö marö udnö u, m+n+ yad m+n+ m+n+ g+pim. Kraiŋ n+pe ke marö kub yab+ŋ uda u rö, Kraiŋ n+bi b+ marö kub yab+ŋ udöl a gem, Kraiŋ hañ roman n+pe u, cöc n+pe u, g+ n+n+ a gem, hañ roman yad marö r+mnap ud+pim.

25 God y+p hag lö, kalöp God Manö u magöŋhalö hag n+ aij g+m+dpim u me, cöc n+pe u n+p wög g+ n+eb b+ ap m+dpim. *

26 Manö aij an+bu hadame gau m+ iru yab+ŋ pi göl m+dpöŋ pen m+n+ God n+pe Kraiŋ n+bi b+ n+pe kal+p manö an+bu waiö la. *

27 God gas+ n+nöŋ manö hag la u, manö aij yab+ŋ, manö mailö halö pi göl m+dpöŋ u, n+bi b+ gau magöŋhalö n+nöl a göm, n+bi b+ n+pe kal+p waiö yamnab. Manö aij an+bu iŋ u an+g göl m+dpöŋ: Kraiŋ m+dpöŋ kale aŋ daŋ m+dpöŋ; an+b u kale ram m+nöŋ kumi kabö adö laŋ au arammim, God mailö ke halö au m+dpöŋ aip pör m+deinabim.

28 An+b u, hon Kraiŋ nöp hag n+nun. Kale magöŋhalö Kraiŋ n+p c+g aij göl g+, manö n+pe n+n aij göm, hagöp rö nöp göl g+ m+deinaböl a gun, gas+ n+n aij gun n+bi b+ gau kal+p magöŋhalö r+m+d ukun, Kraiŋ manö aij u hag n+m+dun.

29 Adö an+bu nöp, Kraiŋ k+lö naij n+pe ke magöŋhalö y+p nöb u udem, k+lö gem wög n+pe göl g+ m+dpim. *

2

Kalöp manö piral hagöl u, udag-mim

* 1:17: Jon 1:1; 8:58 * 1:18: Ep 1:22-23; Ap 26:23; Rep 1:5 * 1:19: Kol 2:9 * 1:20: Ep 1:10; 2:16
 * 1:21: Ro 5:10; Ep 2:12 * 1:22: Ep 2:14-16; 5:27 * 1:25: Ep 3:2,7-8 * 1:26: Ro 16:25-26; Ep 3:5,9 * 1:29: Ep 3:7,20; Plp 4:13

1 Pen niŋim! Kale Kolosi niŋi bi gau abe, Leodisia niŋi bi gau abe, niŋi bi riŋnap halö mulu adin yad niŋagpal gau abe, mid aij gimim a gem, wög klö yabiŋ gabin.

2 Kale gasi halö midöm, gasi añi ap nöp niŋöm, pen pen midmagö löm, gasi niŋ kid hiŋköm, God Manö pi göl midmidöp u magöŋhalö niŋ aij göl, a gi gasi niŋbin. God Manö pi göl midmidöp u Kraiŋ.

3 Kraiŋ niŋ aŋ daŋ nöp God gasi aij aij magöŋhalö pi göl midöp u me, niŋpe ke nöp God gasi aij anibu waiö lniŋm rö löp. *

4 Niŋi bi riŋnap pir alöm, manö kliŋ aij riŋnap haglö niŋöl gi, manö piral kale anibu niŋ udmim rö löp a gem, kalöp manö anibi hag niŋ aij gabin. *

5 Yad ram niŋnöh miŋlö aui midpin u pen gasi yad u kalöp lau adö midö niŋöl gi, kalöp gasi niŋöl gi midpin. Pen kale Kraiŋ niŋ niŋ ud piŋdöh gimim, agamiŋ midmim, jim niŋöl midpin u, yip aij yabiŋ göp. *

Kraiŋ aip midun niŋpe hagöpro nöp gun

6 Kale Jisas Kraiŋ niŋ niŋ udmim, Bi Kub hon a gimim udpim u me, adö anibu nöp niŋmim giŋpe arniŋm.

7 Kraiŋ niŋ ciŋ aij gimim, manö niŋö niŋpe hag niŋlö niŋbe u niŋ ud piŋdöh gimim, hagöpro rö nöp gimim, God niŋ aij a göl gi nöp midaimim. *

8 Pen niŋ aij gimim. Niŋi bi riŋnap kalöp manö yiŋariŋ manö piral haglö, kale manö piral anibu udmim kid kale gau ammim rö löp. Manö yiŋariŋ manö piral hagpal u, bac bi aiud kale abe, ana naiŋ nan gau niŋnöh naböŋ iŋ i abad midpal gau aiud abe udöm hagpal. Kraiŋ manö aij u udöm hagagpal.

9 Niŋhön giŋiŋ: Kraiŋ haŋ roman halö midöp u pen God midöp rö u,

Kraiŋ niŋpe anib unbö rö nöp midöp. *

10 God niŋpe gö, kale Kraiŋ niŋ ciŋ gimim, niŋ aip jim niŋöl midmim, kamiŋ yabiŋ midpin. Niŋpe nöp me, ana naiŋ nan gau niŋnöh naböŋ iŋ i abad midpal gau magöŋhalö adö lagod midöp. *

11 Kale Kraiŋ aip jim niŋöl midpin u me, kale hadö Juda niŋi bi haŋ riŋ gi dö giŋpal rö u midpin. Juda niŋi bi gau ru pi niŋmagö udöm haŋ riŋ gi dö giŋpal, pen Kraiŋ aip jim niŋöl midpin u me, niŋpe nan si nan naiŋ giŋmidim nagi u riŋ gi dö göp. *

12 Kalöp niŋg pakla u, kalöp Kraiŋ aip riŋgöl giŋla; kale God klö niŋpe Jisas ud urak niŋ u niŋ udpe u me, God kalöp Kraiŋ aip ud urak niŋö, niŋi bi kamiŋ giŋsön niŋbö niŋpe midpin. *

13 Kale nöd nan si nan naiŋ adö u nöp giŋmidim, Kraiŋ niŋpe nan si nan naiŋ giŋmidim nagi u riŋ gi dö gaga niŋ u, kale niŋi bi hadö umbal rö midaiŋbe. Pen God niŋpe ke gö, uri kale Kraiŋ aip kamiŋ midpin. God nan si nan naiŋ giŋno u magöŋhalö niŋnöh arö ga. *

14 Nan si nan naiŋ giŋno u, köp aŋ yaŋ kali kliŋ riŋköm, lo manö ke ke pen niŋeb manö u halö kali kliŋ riŋkla u, God köp anibu ud mab kros ba laŋ ciŋpiŋ pak lö, böŋ nöp piŋs ga. *

15 Mab kros ba laŋ Kraiŋ niŋpe ana naiŋ nan gau niŋnöh naböŋ iŋ i abad midpal gau mo niŋpe gau löm, niŋi bi gau niŋ midlö niŋöl gi, kalip nagi adiköm ud tip gi ud ara.

16 Anig ga rö, kale nan magö riŋnap gau niŋg riŋnap gau niŋbe, niŋi bi riŋnap kalöp hag pro gaiöl, gasi iru niŋagmim. Miŋni God niŋp sabe gep niŋnöh kub a göm asi masi giŋnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasi iru niŋagmim. Miŋni rakniŋ giŋsön auöp niŋnöh kub a göm asi masi giŋnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasi iru niŋagmim. Miŋni Juda

* 2:3: 1Ko 1:24,30 * 2:4: Ro 16:18 * 2:5: 1Ko 5:3 * 2:7: Ep 3:17 * 2:9: Jon 1:14,16 * 2:10: Ep 1:21-22 * 2:11: Ro 2:29 * 2:12: Ro 6:4 * 2:13: Ep 2:1,4-5 * 2:14: Ep 2:14-16; 1Pi 2:24 * 2:16: Ro 14:1-12

God nɪp sabe gep ñɪn kub a gòm asɪ masɪ gɪnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasɪ iru nɪɳagmim. *

¹⁷ Kraiſ auaga ñɪn u, nan anɪb gau ana rö nɪɳöm gɪmɪdal; pen nan yabɪɪ u Kraiſ. *

¹⁸ Anɪb u, nɪbi bɪ rɪmnap apöm, manö mɪlö hagöm, naböŋ nɪɳbun rö, kale anɪg anɪg gɪmim, aka nɪbi bɪ ramö rö mɪdmim, aka ejol gau sabe gɪmim, a gaiöl u, manö kale udmim, God nan aij kalöp ñɪnab nan u arö gagmim. Nɪbi bɪ anɪb gau, Kraiſ manö aij u nɪɳagpal; gasɪ kale ke nöp nɪɳöm, gasɪ pɪral gau nɪbö gau nɪbö udöm, hon nɪbi bɪ kub a gòm, aiud yɪharɪɳ mɪlö yabɪɪ udaböl.

¹⁹ Nɪbi bɪ anɪb gau, Kraiſ nɪp arö gòm adö anɪbu arbal. Pen Kraiſ nɪpe nabɪc magö mɪdöm, hañ romanɳ nɪpe u, magöŋhalö kɪdɪɪ goɪ rö jɪm ñöl löm, nan aij ñöm, abad mɪd aij gö nɪɳöl gɪ, God nɪp aij gɪnɪm rö u, hañ romanɳ kub gö gö arab. *

²⁰ Kraiſ cɪg gɪpim u me, nɪp aip umbe, ana naij nan gau mɪnönɳ naböŋ ɪɪ i abad mɪdpal gau mo kale gau mɪdagpim; kalöp nan ap gɪnɪg klö ap mɪdagöp. Anɪb u, nɪhön gɪnɪg nɪbi bɪ gau gasɪ nɪɳbal rö gasɪ nɪɳbim?

²¹ “Nan u ñɪmagö udagmim! Nan u ñɪɳagmim! Nan u ud nɪɳagmim,” a gɪpal, *

²² pen nan magö ñɪg nan hagpal nan gau magöŋhalö ñɪɳlö pɪs gɪnab. Manö klɪɳ aij hag ñɪbal gau magöŋhalö nɪbi bɪ gasɪ ke nɪɳöm hagpal adö u nöp nɪɳöm hag ñɪbal. *

²³ Nɪbi bɪ anɪb gau, ejol abe sabe gun a gòm, nɪbi bɪ mög gep rö mɪdno aij gɪnab a gòm, nan asɪ masɪ gòm, bɪsɪam mɪdpal. Anɪg gɪlö, nɪbi bɪ rɪmnap nɪɳlö, manö nɪɳö rö lɪnab u pen nan si nan naij gep gasɪ u auö, nan pɪral gau nöp gasɪ nɪɳöm, Kraiſ nɪp cɪg mɪdagpal rö, nan ap klö ñö,

hañ romanɳ ke gasɪ göp u arö göl rö lagöp.

3

God hanɪp gö, Kraiſ aip urakno

¹⁻² Pen kale Kraiſ aip urakmim kamɪɳ gɪsön nɪbö mɪdpim u, mɪnönɳ naböŋ adö ɪɪ i nan gau gasɪ u nɪɳagmim. Gasɪ kub kale u arnɪm nan ram mɪnönɳ kumi kabö adö laɳ mɪdöp gau. Kraiſ nɪpe uraköm adö laɳ au aramöm, God ñɪmagö yɪɳg böŋ lau asɪk mɪdöp. *

³ Kale Kraiſ aip umbe u me, kamɪɳ mɪdep magö kale u God Kraiſ kalɪp apɪl mɪhau aip pɪ göl mɪdöp.

⁴ Kamɪɳ mɪdep magö kale ɪɪ u Kraiſ. Hainö nɪpe aunab ñɪn u, amun nɪpe aip mailö unbö ke halö mɪd aij gɪnabun.

Nöd mɪdmɪdim u ke, uri mɪdpim u ke

⁵ Anɪb u, nan nɪhön hañ romanɳ gasɪ göp u al pak lɪmim. Nɪbi si bɪ si gɪmim, gasɪ naij nɪɳmim, haɪöwaɪö gɪmim, nan si nan naij nöp gun a gɪmim, uɪpö kɪɳno kɪbap gol mani nan gau iru nöp udun a gɪmim gɪpe aragnɪm. Uɪpö kɪɳno kɪbap gol mani nan gau iru nöp udun a gɪ gasɪ nɪɳbal nɪbi bɪ gau, kale nɪbi bɪ nan pɪral sabe gɪpal rö nöp mɪdpal. *

⁶ Adö anɪb gau nöp gɪlö, God kalɪp kal juö, ilön kub yabɪɪ udnaböl.

⁷ Kale ke nöd nagɪ naij adö anɪbu nöp gasɪ nɪɳmim, anɪb unbö rö nöp gɪmɪdim.

⁸ Pen mɪɳni nagɪ naij adö u böŋ nöp arö gɪmim. Nöd mulu kal nɪɳmim, kal yabɪɪ jumim, gasɪ naij nɪɳmim, nɪbi bɪ gau kalɪp hag pro gɪmim, uraɳaɳ hagmim gɪmɪdim rö, mɪɳni gagmim. *

⁹ Manö pɪral hagmim, pen hagö pen hagö gɪmɪdim u, u rö nöp hagagmim. Kraiſ aip umbe u me, gɪ naij gɪmɪdim nagɪ u kalöp waɪɳ rö wam

* **2:17:** Hib 8:5 * **2:19:** Ep 2:21; 4:16 * **2:21:** Gal 4:3,9; 1Di 4:3 * **2:22:** Mad 15:9 * **3:1-2:** Mad 6:33; Mak 12:36; 16:19; Ep 1:20 * **3:5:** Ro 6:6,11; Ep 4:19; 5:3-6 * **3:8:** Ep 4:25-29; 5:4 * **3:9:** Ep 4:22,25

wam ga u, hibur gasi midmagö nöd n+bö kale u, ud asik ke gau yubim. *

10 Hibur gasi midmagö nöd n+bö kale u ud asik yumim, hibur gasi midmagö hain n+bö kale u, waij rö rol libim. Nibi bi g+sön n+bö midmim, God kalöp gi la u pör nöp gö, kale nipe ke midöp rö nöp limim, n+p niñ aij yabiñ ginabim. *

11 God anig ga u me, Grik n+bi bi gau ke, Juda n+bi bi gau ke midagpal. Nibi bi hañ r+ib gi dö gipal gau ke, n+bi bi hañ r+ib gi dö gagpal gau ke midagpal. Nibi bi köp kal+ kññ amgö li niñbal gau ke, n+bi bi köp kal+ kññ amgö li niñagpal gau ke midagpal. Nibi bi wiyap gau ke, n+bi bi uböl gau ke midagpal. Nibi bi rau dam lilö nag+ wög gipal gau ke, n+bi bi gasi kale ke niñöm wög gipal gau ke midagpal. Nibi bi g+sön n+bö midpun u me, Krai nipe ke nöp hanip magöñhalö midmagö raul an dan midö, nan rimnap magöñhalö nan y+har+ñ rö löp. *

12 God n+bi bi nipe midpim. Nipe kalöp midmagö löm, n+bi bi nipe ke hag la. An+u, waij rol libal rö, gi aij gep nag+ u rol limim. Nibi bi gau kal+p mög niñmim, ud aij g+mim; hib kale ke hagpe adö aragnim; n+bi bi hain aij midmim; n+bi bi gau manö hain hagnim kal juagmim. *

13 Krai n+bi bi nipe rimnap kalöp gi naj gaiöl, kal+p pen gi naj gagemim. Manö rimnap midainim, Bi Kub kale nan si nan naj gipe niñöm arö göp rö u, n+bi bi gau kalöp gi naj gaiöl u, u rö nöp niñmim arö g+mim. *

14 Pen kale nag+ aij an+bu rol g+mim, höñ adö lagod au midmagö lep magö u rol g+mim. Nibi bi midmagö lep magö u, nan aij gau magöñhalö wam wam ud j+m ñöm lö, nan aij ap ulep gagnim. *

15 God kalöp udöm hañ roman

añ+ nöp j+m ñöl la u, kale agam+j midmim pen pen ud aij g+mim a göm ga. An+u, Krai hibur hain hain ñöb u n+p hag niñmim, midmagö kalöp an dan hibur hain hain magö an+bu lö, agam+j midmim, nan niñhön n+p aij g+nab u niñnabim. An+u, n+p aij a göl gi nöp midaimim. *

16 Krai manö aij u an kalöp dan ajman rauöm rö midainim niñöl gi, manö nipe u niñ aij yabiñ g+mim me, pen pen hag ñ+ aij göl gi, God Manö ad+ñ Sam a gipal rimnap, God hib nipe dap raneb k+map rimnap hagöl gi, God n+p aij a göl gi midaimim. *

17 Pen manö hagnig aka niñhön niñhön g+nig, Bi Kub Jisas n+bi bi nipe midpun a g+mim, God Jisas kal+p apil m+hau aij a göl gi nöp gipe arnim. *

Krai n+bi bi nipe gau mid aij göl

18 Kale n+bi gau, kale Krai niñ udpim rö, nagamul bi manö hagöl u hain g+mim. *

19 Pen kale bi gau, n+bi kale gau kal+p manö klö g+mim hagagmim; kal+p midmagö limim. *

20 Kale ñ+ pai gau, kale Krai niñ udpim rö, name nap hagöl rö magöñhalö hain g+mim. Anig geinabim God n+p aij g+nab. *

21 Pen kale nap bi, ñ+ pai kale gau kal+p manö klö g+mim hagpe hagpe, gasi naj niñöm, mid aij gagöl rö löp u, niñ aij g+mim. *

Nibi bi nag+ wög gipal gau; bi kub kale gau

22 Kalöp n+bi bi, bi rimnap nag+ ad+ik li daulö, kal+p nag+ wög gi ñ+m+dim gau, manö rimnap hagnig gabin. Bi kub niñm+dal magö u nöp niñm+dlö niñöl gi wög g+no, kal+p aij gan a g+mim gagemim. Gas+ m+höp niñagmim, Bi Kub hon kumi kabö adö lan u niñ midöp rö, gi aij gun a g+mim, aij gö niñöl gi g+mim. *

* 3:10: Ep 4:24 * 3:11: Gal 3:28 * 3:12: 1Pi 2:9 * 3:13: Ep 4:2,32 * 3:14: Ro 13:8-10 * 3:15: Plp 4:7; 1Ko 12:27; Ep 4:4 * 3:16: Ep 5:19 * 3:17: 1Ko 10:31; Ep 5:20 * 3:18: Ep 5:22 * 3:19: Ep 5:25 * 3:20: Ep 6:1 * 3:21: Ep 6:4 * 3:22: Ep 6:5-8

²³ Kale nan n+ñhön n+ñhön geinabim, n+ibi b+ m+nöñ naböñ it i r+mnap kal+p wög gabun a g+mim gagmim; B+ Kub kumi kabö adö lan u n+p wög gabun a g+mim, klö g+mim gas+ aij n+ñöl g+ g+mim.

²⁴ Wög g+ ñ+bim u, B+ Kub Krais n+p wög g+ ñ+bim. Kale n+ñbim B+ Kub n+pe pen ñöm kalöp nan aij ñ+nab.

²⁵ Pen God n+pe n+ibi b+ g+ naij g+ñaböl gau manö kub hagn+g, n+ibi b+ kub gau, n+ibi b+ pro gau a göm, manö kub gagnab; adö añ+ u nöp hagöm, ilön ñ+nab. *

4

¹ An+ib u, kale b+ kub rö m+dpim gau, B+ Kub kale kumi kabö adö lan m+dpim u gas+ n+ñöl g+mim, n+ibi b+ kalöp nag+ wög g+ ñ+bal gau kal+p abad m+d aij g+mim, nan kal+p ñeb rö u hañwawö ñ+mim. *

God n+p sabe göl g+ m+daimim

² Kale gas+ n+ñ aij göl g+, aij a göl g+, God n+p sabe göl g+ m+daimim. *

³ Han+p u rö nöp God n+p sabe göl g+ m+dpim, God n+pe adan hi+kö, Krais manö aij pi göl m+dm+dpim u n+ibi b+ gau kal+p waiö hag ñ+nabun. Krais manö aij u nöp hagnö, y+p nag+ leila m+dpim. *

⁴ Pen God n+p sabe g+pe, y+p abad m+dö n+ñöl g+, manö an+ibu hag ñ+ aij g+ñö, n+ibi b+ n+ñ aij göl. Yad unbö rö nöp g+nam u aij.

⁵ Kale pör nöp gas+ n+ñöl g+ m+dpim, adan hi+kñ+m, n+ibi b+ Krais n+p n+ñ udagpal gau, gas+ n+ñ aij göl g+, kal+p ud aij g+mim, Krais manö aij u hag ñ+mim. *

⁶ Maj m+gan kale u dö sol dö kal rö lain+m. An+g gö, n+ibi b+ manö kale n+ñlö, dö gö, n+ñ aij g+ñaböl. Kalöp manö n+ñhön rö hag n+ñnaböl, kal+p pen hag ñ+ aij g+mim. *

Pol Dijikas Onesimas b+ m+ñhau kal+p yua

⁷⁻⁸ Mam m+dmagö hon Dijikas, yad B+ Kub n+p wög klö g+pin rö göp u, n+p yunö n+nab. N+pe m+dpim u amöm, yad aigegö rö m+dpim u kalöp hag ñö n+ñmim m+ñ m+ñ g+mim a gem yunabin. *

⁹ Pen mam m+dmagö hon Onesimas, b+ kalpe ke u, Dijikas aip n+nabil. Onesimas n+pe u rö nöp, yad B+ Kub n+p wög klö g+pin rö, u rö nöp göp. Ammil, nan n+ñhön n+ñhön gai i gab u magöñhalö kalöp hag ñ+ aij g+ñabil. *

Pol manö hag naböñ jua

¹⁰ B+ Arisdakas, yad aip nag+ m+dpim u abe, b+ hon Mak abe kalöp, “M+dpim?” a g+pil. Mak me, b+ hon Banabas n+m+dañ n+pe u. B+ an+ibu nöp nöd manö yuem hagnö, “N+p yagol u amjakö ud aij gim,” a g+ñö. *

¹¹ B+ hon Jisas, hib n+pe ap Jasdas a g+pal u, u rö nöp kalöp, “M+dpim?” a göp. B+ Juda m+ñhau n+gan an+ib gau me yad aip wög g+pun. Juda r+mnap y+p gas+ ap ap n+ñöm j+m ñöl wög gagpun; kale yam nöp yad aip God n+ibi b+ udöm abad m+deinab manö aij u hag ñ+bun.

¹² B+ kale Epapras, Krais Jisas n+p wög göp u, kalöp, “M+dpim?” a göp. N+pe pör pör klö göm kalöp God n+p sabe göm hagöp, “Kale gas+ r+mnap n+ñagöm, Krais manö aij u n+ñ ud p+döñ göm, n+p c+g aij göm, hagnabön rö nöp g+lö arn+m,” a göp. *

¹³ Amgö yad ke n+ñem kalöp hagabin, n+pe klö göm kalöp wög göm, Leodisia n+ibi b+ kal+p wög göm, Hirapolis n+ibi b+ kal+p wög göm göp.

¹⁴ Pen b+ aij hon, wös wameb b+ Luk abe, Demas abe kalöp, “M+dpim?” a g+pil.

¹⁵ Añ mam daun kub Leodisia gau, n+ibi b+ apöm n+ibi Nimpa ram God n+p sabe g+pal gau magöñhalö, “Pol kalöp, ‘M+dpim?’ a göp,” a g+mim.

* 3:25: Ro 2:11 * 4:1: Ep 6:9 * 4:2: Ep 6:18; Plp 4:6 * 4:3: Ro 15:30; Ep 6:19 * 4:5: Ep 5:15-16
 * 4:6: Ep 4:29; 1Pi 3:15 * 4:7-8: Ep 6:21-22 * 4:9: Plm 10-12 * 4:10: Ap 12:12; 15:37-39; 13:13
 * 4:12: Kol 1:7; 2Di 4:10-11; Plm 23-24

¹⁶ Kalöp köp yuabin i n+ηmim, ñ+be arö, Krai n+bi b+ Leodisia m+dpal gau u rö nöp n+ηöl. Pen Leodisia n+bi b+ kal+p köp yubin u, kale u rö nöp udmim n+ηmim.

¹⁷ Pen Akipas n+p hagmim, “B+ Kub wög nöp hag la u g+ udmön,” a g+mim. *

¹⁸ Yad Pol, m+ñi ñ+magö yad u ke, manö ad+η magö i kal+ k+ñ r+kabin. Y+p sen udöm nag+ p+döη l+bal u, y+p hau+ gagmim. God kalöp mög n+ηöm ud aij gö, m+d aij g+mim. *

* 4:17: Plm 2 * 4:18: 1Ko 16:21

1 Desalonaika Pol köp nöd u Desalonaika nibi bi kalip kali kliñ rika

¹ Hon Pol, Sailas, Dimodi, kalöp Bapi God Bi Kub Jisas Krai apil miñau nibi bi kale daun kub Desalonaika midpim gau, köp anibi kali kliñ rikabun.

God kalöp mög niñöm ud aij gö, mid aij gimim. *

Desalonaika nibi bi Krai nip niñ udöm cig aij gila

² Sabe gun, kalöp magöñhalö pör nöp God nip aij a gipun.

³ Bapi God nip sabe gun, pör nöp kalöp gasi niñun, kale aige göl rö gipim u gasi niñun, God nip aij a gipun. Kale Bi Kub hon Jisas Krai nip niñ udmim cig aij gimim, nip wög gi aij gipim; kale Bi Kub hon Jisas Krai nip midmagö limim, klö gimim nip wög göl gi midpim; kale Bi Kub hon Jisas Krai aip ram minöñ kumi kabö adö lañ au arammim nan aij udnabim a gimim, marö auö gasi iru niñagpim. *

⁴ Añ mam aij. Hon niñbun kale me, God midmagö löm nibi bi nipe ke uda nibi bi gau midpim.

⁵ Krai manö aij nipe u dam ram kale gau amun, kalöp manö magö nöp hag ñagno. Ana U† nipe hanip añ dañ midöm, klö nipe hanip ñö niñöl gi, Krai manö aij u manö niñö yabi† midöp a gun, kalöp manö yijig göl yabi† u hag ñino niñ udpe. Kalöp aip hanmidun u, kalöp nan a gun anig göl gi midmidun u, kale ke hadö niñbim. *

⁶ Bi Kub gimidöp u niñmim, hon ke gimidun u niñmim, anib unbö rö nöp gi midaipe. Kale bi†lam yabi† midmidim pen Ana U† nipe gö, kale

Krai manö aij u niñmim, miñ miñ göl gi niñ ud midaipe. *

⁷ Anig göl gi aij gipe anibu, Krai nibi bi nipe Masedonia Propins midela gau abe, Akaia Propins midela gau abe niñöm, anib unbö rö nöp gi aij gi midela.

⁸ Kale God nip niñ udpe u, manö anibu aram aram, Masedonia Propins, Akaia Propins gau nöp wasö, ram minöñ gau gau magöñhalö ara niñöm nibi bi gau magöñhalö hadö niñbal.

⁹ Anib u, hon ram minöñ rimnap amjakno, nibi bi anib gau ke aiud udöm hagpal, “Desalonaika nibi bi kalip manö aij u hag ñaipe, kalöp ud aij göm, nan piral sabe gimidal gau arö göm, God niñö pör kamniñ midöp u nip niñ udöm, nipe hagöp rö nöp göm,

¹⁰ Ñi nipe Jisas umö, God gö uraka u, kumi kabö adö lañ au nibö ado gi aunim a göm, abad midpal,” a gipal. Jisas hanip nan a göm uma u me, God kal juöm pen ilön kub ñinab u udagnabun.

2

Pol Desalonaika midöm Bi Kub nip wög ga

¹ Añ mam bi, kale ke niñbim, nöd ram kale auno u, yiñharniñ auagno.

² Daun kub Pilipai nöd amun hag ñino, nibi bi rimnap hanip manö naij hagöm gi naij gila u pen God hanip abad midöm gi nö, gila anibu gasi iru niñagun, Desalonaika amun Krai manö aij u hag ñino, hanip u rö nöp gi naij gila u pen hañwalö hag ñi midaino. *

³ Manö kalöp hagpun u dui gun, gasi naij niñun, piral hagun, hag ñagpun.

⁴ Krai manö aij ud aröl a göm, God nipe ke hanip hag lö, manö aij anibu hag ñibun. Krai manö hag ñino, nibi bi gau niñlö, kalip aij gañ a gun gagun; God nipe niñö, nip

* 1:1: Ap 17:1-9

16:19-24; 17:1-9

* 1:3: 1Ko 13:13; Kol 1:4-6

* 2:4: Gal 1:10

* 1:5: 1Ko 2:4-5

* 1:6: Ap 17:5-9

* 2:2: Ap

aij gaŋ a gun gabun. God nipe nöp gasi midmagö hon aŋ daŋ aigöl rö gi midpun u niŋöb. *

⁵ Kale ke niŋbim, kalöp aij giŋim a gun manö kliŋ aij riŋnap kalöp hag ñagno; mani nan gau udun a gun manö hag ñagno. God nipe u rö nöp niŋöb.

⁶ Kale Desalonaika niŋi bi hib hon hagpe adö arŋim a gun manö hag ñagno. Niŋi bi riŋnap gau hib hon haglö adö arŋim a gun manö hag ñagno.

⁷ Bi Jisas manö ud arep midpun rö, kalöp manö yiŋid hag ñeb rö, pen hane hagagno. Niŋi gau ñi paiŋaŋ kale ud aij giŋpal rö u, kalöp hain aij gun ud aij giŋo.

⁸ Kalöp midmagö yabiŋ li midmidun. God Manö aij nipe u kalöp hag ñaino, hanip al pak liŋig giŋblap arö gagbno. Kale añ mam midmagö hon me.

⁹ Añ mam bi, kale niŋbim, kalöp aip midun wög klö gun uŋham midmidun. Kalöp aip midun, God manö aij nipe u kalöp hag ñi aŋun, uŋham nan magö hanip ral dapöm ñinaböl a gun, sidö aŋ sibön yaŋ mani wög rö gun nan niŋmidun. *

¹⁰ Kale niŋbim, hon kalöp niŋi bi Kraiŋ nip niŋ uŋpim gau aip midöl gun, kalöp gi aij nöp gun, bi asiŋ midagöp, bi manö ap midagöp rö nöp midaino. God nipe ke u rö nöp niŋöb.

¹¹ Kale niŋbim, nap bi ñi pai kale ke hag ñi aij giŋpal rö kalöp giŋo. *

¹² God kalöp udö, niŋi bi nipe nöp mailö halö mideinabim. Anib u, kale God göp anibu niŋmim, gasi niŋ aij giŋmim, nagŋ aij adö u nöp gi midaimim a gun, kalöp manö hain hag ñino. Kale gasi halö midmim, kalöp gi naij giŋla u gasi iru niŋagmim, klö giŋmim, nagŋ aij adö u arö gagmim, a gun, manö anibu rö kalöp hag ñimidun.

¹³ Kalöp God manö aij nipe hag ñino niŋmim, manö kale ke nöp hagaböl, God manö nipe ke hagaböl, a giŋmim niŋ udpe. Niŋö me, manö hag ñibun u, God manö kamŋ gasi midmagö kale aŋ daŋ wög gö, magö piŋöp. Anib u, hon pör nöp God nip aij a göl gi midpun. *

¹⁴ Pen añ mam bi. Kraiŋ niŋi bi nipe ram minöŋ Judia gau cöc ke ke gau ap magum göm God nip sabe giŋlö, Juda niŋi bi gau kalip gi naij giŋla rö nöp, niŋi bi kale ke Desalonaika gau midpal kalöp u rö nöp giŋla. *

¹⁵ Juda niŋi bi gau kale God manö hagep bi gau kalip al pak löm, Bi Kub Jisas nip al pak löm, hanip yu gi yula. God kalip niŋöm ñiŋi lagöp. Kale niŋi bi gau magöŋhalö niŋlö mulu lugöp. *

¹⁶ Kraiŋ nip niŋ udlö kalip kamŋ giŋsön ñinab a gun, Kraiŋ manö aij nipe u Juda niŋi bi wasö gau kalip hag ñino, Juda niŋi bi gau kal juöm, hanip adan urön giŋpal. Giŋpal anibu, kale pör nöp nan si nan naij giŋmidal rö nöp gi dam dam dam arö, nan si nan naij kale asmen kub yabiŋ rö midöp. Pen miŋi God kalip kal juöm gö marö kub yabiŋ kalip auöp.

Pol kalöp kauyaŋ am niŋnam, a ga

¹⁷ Añ mam bi. Kale aip midno, Juda niŋi bi hanip yu gi yula u, mög gö niŋöl gi midpun. Hañ roman hon aui midpun pen gasi hon kalöp aip midöp. Anib u, kalöp kauyaŋ am niŋun a gun, gasi u nöp niŋ midpun.

¹⁸ Kalöp am niŋun a gi gasi niŋun, yad Pol, ñin miŋöp aka miŋhau niŋaŋ amnabin a giŋnö, pen Seden hanip adan wamöb.

¹⁹ Kraiŋ niŋi bi riŋnap halö giŋpal rö, kale abe giŋpe me, hon gasi halö midpun; kale giŋpe, miŋ miŋ göl gi midpun; kale giŋpe, Bi Kub hon Jisas aunab ñin u, manö aij ne hag ñino magö piŋöp i, a giŋnabun. *

* 2:9: Ap 20:34 * 2:11: Ap 20:31 * 2:13: 2De 2:13 * 2:14: Ap 17:5 * 2:15: Ap 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19 * 2:19: Plp 2:15-16; 4:1; 2De 1:4

20 Kale nöp gasi niņun, miñ miñ göl gi, aij a göl gi nöp midpun.

3

1 Pen kalöp mög niņun am niņun a gun, yiņid am niņeb rö lagö, yad Pol, Sailas, hol miñhön daun kub Adens midul, *

2-3 mam hon Dimodi, hol aip God niņ wög göm, Kraiss manö aij niņe u hag niñ ajöp u, niņ hag yulo na. Kalöp gi naij giłö, niñbi bi r+mnap Kraiss niņ arö giñaböl rö löp, Dimodi amöm, kalöp aip midöm Kraiss manö aij u hag niñ aij gö, kale Kraiss niņ niņ ud piđöñ giñim, gasi halö mideinabim a gul, niņ hag yulo na. Pen kale niñbim, Kraiss niñbi bi niņe midpun rö, hanip gi naij giłö marö udnabun. *

4 Kale aip midun, hanip gi naij giñaböl a giño u, kale anib unbö rö nöp giła u hadö niñbim.

5 Anig geila, kalöp mög yabiñ niñem, gasi iru niñem, aige göl giñim midpim u niñniñ a gem, Dimodi niņ hag yunö. Gasi yad niñnö u, Seden niņe kalöp tip gö manö ułham hag niñno niñbe u arö giñim rö löp, a gi gasi niñnö.

Dimodi ado gi apöm, mid aij giñim, a ga

6 Pen Dimodi kalöp am niñöm apöm hagöp, Kraiss niņ niņ udmim ciğ aij giñim, niñbi bi gau kalip midmagö limim, halip miñhön gasi niñöl gi niñniñ libim. Hol miñhön miłö gai i midul, kalöp mög niñbul rö, kale pen u rö nöp ram miñnön kale gau midmim, halip miñhön mög niñbim, a göp. *

7 Pen hanip gi naij giłö mid aij gagno niñ u, Dimodi apöm, kale Kraiss niņ niņ ud piđöñ giñim manö u hagö, hanip midmagö pitu göp. *

8 Kale Bi Kub ciğ aij giñim niņ aip jim niñöl midpim u niņun, hon kamip yabiñ midpun.

* 3:1: Ap 17:15

* 3:2-3: Ap 16:1-3; 2Di 3:12

* 3:6: Ap 18:5

* 3:7: 2De 1:4

* 3:11: 2De 2:16

* 4:3: 1De 5:23; 1Pi 1:16

* 4:4: 1Ko 6:13

9 Mid aij giñim u niņun, God niņ aij a gun. God niņe gö, kalöp gasi niņun, miñ miñ yabiñ giñun. Anib u, niņ aij a göl gi midpun.

10 Kauyan am kalöp niņun, Kraiss manö aij u hag niñno, Kraiss niņ niņ ud piđöñ giñim a gun, kłö gun God niņ siđö an siñön yan sabe göl gi midpun.

11 Anib u, Bapi God niņe ke abe, Bi Kub hon Jisas abe hanip adan hiñklö, midpim u niñabun. *

12 Hon kalöp midmagö yabiñ libun rö, Bi Kub kalöp gi niñ, kale ke u rö nöp pen pen midmagö limim, niñbi bi gau kalip magöñhalö midmagö limim giñim.

13 Bi Kub Jisas kalöp kłö niņe niñm abad mid damöm, niñbi bi ut niņe gau magöñhalö udöm ado gi aunab niñ u, niņe apöm kalöp udö, God Bapi hon amgö ilö adö niņe u, kalöp manö ap midagö niñbi bi ut niņe mideinabim.

4

God niņ aij giñim adö u nöp giñim

1 Añ mam bi. Kale aip midaino niñ u, kale aige göl giñim God niņ aij giñab adö u nöp giñabim u kalöp hag niñno. Manö hag niñno u kale udmim anib unbö rö nöp göl gi midpim. Pen uri hon Bi Kub Jisas niñbi bi niņe midpun rö, yad kalöp hagabin kale gi aij giñim u, uri adö anibu nöp kłö giñim rapin nöp giñe arnim.

2 Bi Kub Jisas hanip hagö kalöp manö niñhön niñhön hag niñno u kale hadö niñbim.

3 God niņ aij giñab u, kale niñbi bi ke kamip aij midmim, niñbi si bi si gagnabim. *

4 Kale magöñhalö, God niņ aij giñab adö u nöp hañ roman kale abad mid aij giñe, niñbi bi gau niñlö kalöp manö ap midagnab. *

5 Niñbi bi God niņ niñagpal gau, gasi naij niñöm niñbi si bi si udun a göm, gi ajpal rö gaimim.

6 Pen kale Krajs n̄ibi b̄i añ mam gau nan s̄ikim ḡimim nan kale p̄it̄i ḡi udagmim. N̄ibi b̄i r̄imnap an̄ig geinaböl u, God kal̄ip magöñhalö pen ilön ñ̄inab. Manö an̄ibu kalöp nöð hag ñ̄i aij ḡino.

7 Nan si nan naij ḡimim a göm, God han̄ip manö aij n̄ipe hagöm udaga; ḡi aij göl ḡi nöð m̄idmim, n̄ibi b̄i ut̄ m̄idaimim a göm han̄ip uda. *

8 An̄ib u, n̄ibi b̄i manö hagabun an̄ib i j̄i n̄iñaböl gau, han̄ip j̄i n̄iñagnaböl; God n̄ip j̄i n̄iñaböl. Pen God n̄ipe Ana Ut̄ n̄ipe kalöp ñ̄ab. *

9 Krajs n̄ibi b̄i añ mam gau kal̄ip m̄idmagö l̄imim a gun manö u kal̄i k̄liñ r̄ikagun. God kalöp gas̄i aij ñ̄ö, kale ke n̄iñmim hadö pen pen m̄idmagö l̄ibim. *

10 Krajs n̄ibi b̄i n̄ipe Masedonia Propins m̄idpal gau magöñhalö u rö nöð hadö m̄idmagö l̄ibim. Pen kalöp manö k̄lö hagun hagabun, k̄lö ḡimim p̄ör nöð adö an̄ibu nöð ḡipe kub arn̄im.

11-12 Pen kalöp nöð hagno rö, n̄ibi b̄i gau aip agam̄ij m̄id aij gun a ḡimim ḡipe arn̄im. Wög waryö kale gau ke ḡimim nan ñ̄iñmim. An̄ib u, nan magö, mani nan kale gau ke m̄idö n̄iñöl ḡi, nan as̄ib hag n̄iñagnabim me, n̄ibi b̄i Krajs n̄ip n̄iñagpal gau, kalöp n̄iñlö aij ḡinab. *

B̄i Kub ado ḡi aunab

13 Pen añ mam b̄i. Kalöp manö ap hag ñ̄i aij ḡinabun. N̄ibi b̄i kale r̄imnap umaiöl, böñ nöð umbal a ḡimim, n̄ibi b̄i r̄imnap mög gö m̄it̄öñ ḡipal rö gagmim.

14 Jisas uma u, God gö uraköm kam̄iñ m̄idöp a gun n̄iñbun rö, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iñ udöm umla gau, Jisas ado ḡi aunab ñ̄in u, God gö, Jisas n̄ibi b̄i n̄ipe umla an̄ib gau dap halö aunab a gun, n̄iñbun. *

15 Pen B̄i Kub n̄ipe ke manö hag ñ̄im̄idöp rö n̄iñbun, hon n̄ibi b̄i

kam̄iñ m̄idno n̄iñöl ḡi B̄i Kub ado ḡi aunab gau, n̄ibi b̄i nöð umla gau kal̄ip ar̄ik aragnabun. *

16 Manö kub ap kumi kabö adö lañ n̄ibö hagöm, ejol magöñhalö gau abad m̄idöp ejol kub u wiñ gauñ gö n̄iñöl ḡi, God āiñ magö u hagö n̄iñöl ḡi, B̄i Kub n̄ipe ke kumi kabö adö lañ au n̄ibö aunab. B̄i Kub auö, n̄ibi b̄i Krajs n̄ip n̄iñ udöm umla gau, nöð uraknaböl.

17 Kale uraknaböl n̄iñöm God n̄ipe han̄ip n̄ibi b̄i n̄ipe kam̄iñ m̄ideinabun gau kal̄ip aip ut̄ gö, kumi kabö lañ ap ran jak am B̄i Kub aip magum ḡinabun. An̄ib u, hon B̄i Kub aip p̄ör nöð p̄ör nöð m̄ideinabun.

18 An̄ib u, manö hagabun an̄ib i pen pen hag am̄il ap̄il ḡimim, gas̄i halö m̄idaimim.

5

B̄i Kub hon ado ḡi aunab u n̄iñun m̄id aij gun abad m̄idaiun

1 Pen añ mam b̄i. B̄i Kub n̄ipe ñ̄in mai aunab, n̄ibi b̄i nan n̄ihön ḡilö n̄iñöl ḡi aunab u, kalöp hagagun.

2 Kale ke n̄iñbim, B̄i Kub aunab u, n̄ip abad m̄ideinaböl ñ̄in u auagnab. B̄i nan si udep gau n̄ibi b̄i han arbal magö u aubal rö u aunab. *

3 M̄iñi agam̄ij m̄id aij ḡipun, han̄ip m̄iñi nan ap gagnab a ḡinaböl ñ̄in u nöð ȳiñid auö, gas̄i kub yab̄it̄ n̄iñaböl. N̄ibi ñ̄i pain̄aṅ yag daun̄ig ḡilö ilön göp rö u ḡinab; ȳiñid nöð ilön naij udlö p̄iñiñ ḡi aröl rö lagnab. *

4 Pen añ mam b̄i. B̄i nan si udep gau apöm ram nap b̄i udlö, m̄idmagö kale p̄it̄u ḡinab. Pen kale s̄ibön böñ au m̄idagpim rö, ñ̄in kub an̄ibu auö, m̄idmagö kale p̄it̄u gagn̄im.

5 Kale magöñhalö mailö ñ̄i pai m̄idpim; kale magöñhalö s̄idö aṅ ñ̄i pai m̄idpim. Hon s̄ibön ñ̄i pai wasö. *

* 4:7: 1Pi 1:15-16

* 4:8: Luk 10:16; 2Ko 1:22

Ro 14:9; 1Ko 15:3-4,12

* 4:15: 1Ko 15:51-52

24:39; Luk 21:34-35

* 5:5: Ro 13:12

* 4:9: Jon 13:34

* 4:11-12: Ep 4:28

* 4:14:

5:2: Mad 24:42-43; 2Pi 3:10; Rep 3:3

* 5:3: Mad

6 Nibi bi rimnap uhön hanbal rö midagaiun; gasi niñ aij gun midaiun.

7 Nibi bi uhön hanbal gau, sibön yañ nöp hanbal. Nibi bi ñig klö ñiñöm hauñ libal gau, sibön yañ nöp gipal.

8 Pen hon nibi bi sidö añ aipun gau, gasi niñöl gi midaiun. God Manö niñ udun, God niñ midmagö li midaiun; anig gino, sior pidöñ ami bi rol libal rö, pabñ migan hon u mideinab. Bi Kub hon Jisas Krais aip ram mññöñ kumi kabö adö lañ au aramun nan aij udnabun a gipun u, gasi niñöl gi midaiun; anig gino, usajil pidöñ bad libal rö, nabic cög hon u mideinab. *

9 Nihön ginig: God hanip ga u, ilön kub udlañ a göm gaga; Bi Kub hon Jisas Krais gö, niñ aip ram mññöñ kumi kabö adö lañ au aramun nan aij udnabun a göm ga.

10 Krais hanip a göm uma u, kamñ midno aunab aka umöl midno aunab u manö midagöp; amun pör pör nöp niñpe aip kamñ mideinabun. *

11 Anib u, Krais nibi bi niñpe pen pen Krais manö aij u hag ñimim, niñ ud pidöñ gimim, gasi halö midmim. Pen hagajñ i kale anib unbö rö nöp hadö gipim.

Manö hag naböñ juöm, kale midpim, a ga

12 Añ mam bi. Bi kub kalöp uñham wög gi ñöl gi, manö ud asiköl gi, manö hag ñöl gi midpal gau, kalip ud aij gimim.

13 God ke hagö wög anig gipal u, kalip midmagö limim ud aij gimim. Pen kale magöñhalö agamij jñm ñöl midaimim.

14 Añ mam bi niñim. Nibi bi wög gagöm mid aij gagpal gau kalip manö klö hagnim. Nibi bi mög gö gasi milö li midpal gau kalip manö hain hagnim hag ñiñ aij gimim. Nibi bi hain gau kalip gi ñimim. Nibi bi gau

magöñhalö kalip pör nöp manö hain hagnim agamij midaimim. *

15 Nibi bi rimnap kalöp gi naij gaiöl, pen naij hagnim. Pen pen ud aij gimim, pen pen gi aij gimim. Pen nibi bi ke nibö gau abe, anib unbö rö nöp gimim. *

16 Pör nöp miñ miñ göl gi midmim; *

17 pör nöp God niñ sabe göl gi midmim;

18 pör nöp God niñ aij a göl gi midmim. Krais Jisas nibi bi niñpe midmim anig göl gi midaiñ me, God niñ aij ginab. *

19 God Ana hanip gasi ñiñim a gimim niñöl gi midaimim. *

20 Nibi bi God manö hagep gau manö hagaiöl arö hagnim.

21-22 Pen nibi bi rimnap piral hagöl rö löp u, niñ aij yabñ gimim. God Manö yijig göl u hagaiöl niñmim udmim; piral hagaiöl niñmim udagmim. Naij adö rimnap hagnim. *

23 God hanip nibi bi ud aij göp agamij mid aij gipun u, niñpe ke kalöp abad midöm gö, kale nibi bi ke kamñ aij niñpe mideinabim. God niñpe ke gö, Bi Kub hon Jisas Krais aunab ñiñ u, ana kale gau, gasi rimid midmagö kale gau, hañ roman kale gau magöñhalö, asñ ap midagnim. *

24 God kalöp manö aij niñpe haga u, manö niñpe hagöp rö, anib unbö rö nöp göp. Anib u niñbun, aui hagajñ rö kalöp ginab.

25 Añ mam bi. Hanip gasi niñmim, God niñ sabe gimim.

26 Kale Bi Kub niñ udnabun rö, Krais nibi bi añ mam magöñhalö pen pen hag wñhai udöl gi, alaun bom halumim.

27 Bi Kub hon u niñ midöp rö kalöp hagabin, manö kalñ klññ rikabin anibi, añ mam gau kalip magöñhalö amgö li hagpe niñöl.

* 5:8: Ais 59:17; Ep 6:14,17 * 5:10: Ro 14:8-9; 1De 4:14 * 5:14: 2De 3:6,11 * 5:15: Ro 12:17; 1Pi 3:9 * 5:16: Plp 4:4 * 5:18: Ep 5:20 * 5:19: Ep 4:30 * 5:21-22: 1Jn 4:1 * 5:23: 2De 3:3

²⁸ Bɪ Kub hon Jisas Krai kalöp mög
niŋöm, ud aij göl gɪ mɪdainɪm.

2 Desalonaika Pol köp hain n̄bō u Desalonaika n̄bi b̄i kal̄ip kal̄i k̄iñ r̄ika

¹ Hon Pol, Sailas, Dimodi, kalöp Bapi hon God B̄i Kub Jisas Kraiſ apil m̄ihau n̄bi b̄i kale daun kub Desalonaika m̄idpim gau, köp an̄bi kal̄i k̄iñ r̄ikabun.

² God Bapi hon abe, B̄i Kub Jisas Kraiſ abe, kalöp mög n̄iḡmil ud aij ḡilō, kale m̄idmagō aḡ kale dan agam̄ij m̄id aij ḡimim. *

Kraiſ auō, God n̄ipe n̄bi b̄i gau kal̄ip manō kub hagnab

³ Pen añ mam b̄i. Nöd Kraiſ n̄iḡ udm̄idim rō wasō; nöd kale pen pen m̄idmagō l̄im̄idim rō wasō; uri kale k̄lō ḡimim Kraiſ n̄ip n̄iḡ ud p̄idōḡ ḡimim, kale magōḡhalō Kraiſ n̄bi b̄i añ mam gau pen pen m̄idmagō l̄ibim u n̄iḡun, p̄ör n̄öp God n̄ip aij a gun.

⁴ Kraiſ n̄bi b̄i n̄ipe m̄idpe, n̄bi b̄i r̄imnap kalöp ḡi naij ḡilō, m̄iḡör auō uḡham m̄idpim u pen gas̄i iru n̄iḡagmim, Kraiſ n̄ip n̄iḡ ud p̄idōḡ ḡimim c̄ig aij yab̄iḡ ḡipim. An̄b̄i u, God c̄oc̄ n̄ipe ram m̄inōḡ ke ke gau aramun, Kraiſ manō aij haḡ ñ̄i aḡun, p̄ör n̄öp kale an̄ig ḡipim u kal̄ip hagnun. *

⁵ An̄b̄i u hon n̄iḡbun, God n̄ipe manō ud as̄ik aij göp n̄iḡöm n̄ipe hagō kale God ram m̄inōḡ kumi kabō adō laḡ au am m̄ideinabim. Uri pen manō aij an̄bu hagpe kalöp ḡi naij ḡilō marō udöl ḡi m̄idpim.

⁶ God n̄ipe manō ud as̄ik aij göp rō, n̄bi b̄i kalöp marō ñ̄ibal gau kal̄ip pen u rō n̄öp marō ñ̄inab. *

⁷ Pen kale n̄bi b̄i marō udöl ḡi m̄idpim gau, God kalöp abe han̄ip abe ud aij ḡinab. B̄i Kub Jisas kumi kabō adō laḡ n̄bō ejol k̄lō n̄ipe gau uḡ ḡi, mab m̄iḡaḡ rō inō n̄iḡöl ḡi waiō

aunab ñ̄in an̄bu n̄öp God n̄ipe an̄ig ḡinab. *

⁸ N̄bi b̄i God n̄ip gas̄i n̄iḡagöm, B̄i Kub hon Jisas manō aij n̄ipe u n̄iḡ udöm, hagöp rō gagpal n̄bi b̄i gau kal̄ip pen ilön ñ̄inab. *

⁹ N̄bi b̄i an̄b̄i gau, B̄i Kub ram m̄inōḡ aij n̄ipe k̄lō halō mailō halō m̄ideinab kumi kabō adō laḡ au aröl rō lagnab; p̄ör hōḡ adō m̄idöm ilön kub udöl ḡi m̄ideinaböl. *

¹⁰ B̄i Kub auō, n̄bi b̄i uḡ n̄ipe hib n̄ipe haglō adō arnab; n̄bi b̄i n̄ip n̄iḡ udpal gau, n̄ip n̄iḡöm aiō waiō ḡinaböl. Pen Kraiſ manō aij kalöp haḡ ñ̄ino n̄iḡ udpe rō, kale ke abe an̄b̄i unbō rō n̄öp ḡinabim. *

¹¹ Adō an̄bu n̄öp, kalöp gas̄i n̄iḡun God n̄ip p̄ör sabe ḡipun hagnun, “Desalonaika n̄bi b̄i gau n̄bi b̄i ne ke udna rō, k̄lō ne ḡimön kale n̄bi b̄i ne ke ḡipal rō göl; k̄lō ne ḡimön kale ḡi aij gun a ḡi gas̄i n̄iḡbal u, an̄b̄i unbō rō n̄öp göl; Kraiſ n̄bi b̄i n̄ipe m̄idun n̄ipe hagöp rō n̄öp gun a ḡipal u, k̄lō ne ḡimön an̄ig unbō rō n̄öp göl,” a ḡipun. *

¹² God B̄i Kub Jisas Kraiſ kale apil m̄ihau kalöp mög n̄iḡmil ud aij ḡipil rō, kale ḡi aij n̄öp göl ḡi m̄idpe n̄iḡöl ḡi, n̄bi b̄i gau n̄iḡöm B̄i Kub hon Jisas Kraiſ b̄i mailō aij ke halō m̄idöp u n̄iḡnaböl. Pen kale Jisas Kraiſ n̄bi b̄i n̄ipe m̄idpim rō, mailō aij ke n̄ipe an̄bu kalöp abe pak ñ̄inab. An̄ig ḡin̄im a gun, God n̄ip sabe ḡipun.

2

B̄i naij u

¹ Añ mam b̄i. B̄i Kub hon Jisas Kraiſ ado ḡi apöm han̄ip l̄ihu udō n̄ipe aip m̄ideinabun manō u hagnabin.

² Pen n̄bi b̄i r̄imnap hagnal, B̄i Kub ado ḡi aunab ñ̄in u b̄öḡ n̄öp auöp a ḡipal. Pen Pol b̄i gau God Ana gas̄i ñ̄ö manō hagla u n̄iḡun kalöp hagabun a gaiöl, aka Pol b̄i gau an̄ig

* 1:2: Ro 1:7 * 1:4: 2Ko 7:4; 1De 2:19 * 1:6: Ro 12:19 * 1:7: 1De 3:13 * 1:8: Ais 66:15

* 1:9: Ais 2:10 * 1:10: Kol 3:4 * 1:11: Kol 1:9; 1De 1:2-3

haglō bī rīmnap nīṅōm manō daubal u nīṅun kalōp hagabun a gaiōl, aka Pol bī gau kōp kalī kīñ rīkōm yulō auōp i a gaiōl u, mīdmagō kale pītu gō, Pol bī gau kale ke manō anībi hag yula a gīmim gasī iru nīṅagmim.

³ Pen nīṅ aij gīmim. Nībi bī rīmnap kalōp manō pīral hagaiōl, manō kale u udagmim. Bī Kub ado gī aunab nīn u hainō aunab. Pen nōd u, nībi bī iru nōp God nīp arō gōm, gasī kale ke hain gōm halōwaō gīnabōl. Anīg gīlō nīṅōl gī, God nīp kauaḷ mauaḷ mīdōp bī u waiō lō nībi bī nīp nīṅnabōl. Pen hainō Bī Naij yabī anību mab ke yaṅ arnab me. *

⁴ Bī Naij anību nan nīhōn nīhōn hib god a gīpal gau abe, nan nīhōn nīhōn sabe gīpal gau abe hag pro gōm, hib nīpe ke nōp hagō adō arnab. Nīpe am God sabe gep ram u am asīkōm, yad me God a gīnab. *

⁵ Kale aip mīdem, anīg gīnab a gem hagnō u pen hauḷ gīpim rō lōp.

⁶ Kale nīṅbim, nan ap Bī Naij adan wamōb u me, mīñi anīg gīnīm rō lagōp. God nīpe ke hag la nīn u nōp anīg gīnab.

⁷ Pen mīñi nīn i, God nīp kauaḷ mauaḷ mīdōp bī u auō, gīnabōl adō u hadō gabōl u pen pro nōp gabōl; kub gīblap pen bī adan wamōb bī anību mīdō nīṅōl gī, God nīp kauaḷ mauaḷ mīdōp bī u, nībi bī gau rapīn tīp gī kīd nīpe gau dam arnīm rō lagōp. Anīb u, nan si nan naij pro rō gī dam dapīl gīlō nīṅōl gī, God gō bī adan wamōb u ke gau arnab.

⁸ God gō bī adan wamōb u ke gau arnab u, God nīp kauaḷ mauaḷ mīdōp bī u waiō līnab. Pen Bī Kub Jisas aunab nīn anību, nīpe rīb adīk gōm apōm manō nōp hagō, Bī Naij u bōṅ nōp ap lug paknab. *

⁹ God nīp kauaḷ mauaḷ mīdōp bī aunab u, nīpe Seden klō nīpe magōṅhalō udōm, pīr alōm, nan gagep ke ke iru yabī nōp, nan nīṅeb nīṅagep ke ke iru yabī nōp gī dam

mīdō nīṅōl gī, nībi bī aiō waiō gīnabōl. *

¹⁰ God nīp kauaḷ mauaḷ mīdōp bī u, nībi bī gau kalīp pīr alōm, neb neb hagōm, tīp tīp gōm gī dam mīdō nīṅōl gī, mab ke yaṅ arnīg gīnabōl nībi bī gau manō nīpe u udnabōl. Kale Kraīs manō aij u nīṅōm manō nīṅō a gōm nīṅ udōm mīdmagō aṅ kale daṅ līblap u, God kalīp nībi bī nīpe ke rō udbōp. Pen kale anīg gagla; kale manō aij u jī nīṅla.

¹¹⁻¹² Nīhōn gīnīg: Kraīs manō nīṅō u udagōm, nan si nan naij gōm nīñī lībal. Anīb u, God gō kale magōṅhalō manō pīral anību rapīn nīṅ udnabōl nīṅōm nīpe kalīp manō kub hagōm mab ke yaṅ hag yunab.

¹³ Pen kalōp aṅ mam Bī Kub mīdmagō lōp gau gasī nīṅun, pōr nōp God nīp aij gun. Nīhōn gīnīg: hadame dagol gau God gasī nīpe ke nīṅōm haga, nībi bī gau manō aij yad u nīṅ udlō, Ana yad ana kale aṅ daṅ mīdōm gasī aij nō kale nībi bī uḷ mīdlō nīṅōl gī, yad kalīp nībi bī yad ke udnabīn a ga. God nīpe anīg haga u, kalōp nōp nīṅōm hag la. *

¹⁴ Hon Kraīs manō aij kalōp hag nīaino nīṅōl gī, nan aij hagabīn anībi God nīpe ke kalōp nīnabīn a ga. God ga anību, Bī Kub hon Jisas Kraīs mailō aij unbō ke halō mīdōp u, kale nīpe aip mīdmīm mailō aij nīpe anību rīmnap udmīm mīñ mīñ gōl gī mīdeinabīm, a gōm ga.

¹⁵ Anīb u me, aṅ mam bī, Bī Kub Jisas Kraīs aip mīd aij gīnabun a gīmīm, klō gīmīm, manō kalōp hag nīno nīṅbe u abe, manō kalī kīñ rīkun hagno nīṅbe u abe nīṅ ud pīdōṅ gīmīm mīdaimīm.

¹⁶ Bapī God hanīp mīdmagō lōm ud aij yabī gō nan aij udnabun a gun gasī halō mīdpun. Bapī God abe, Bī Kub hon Jisas Kraīs nīpe ke abe,

¹⁷ apīl mīhau kalōp abad mīdlō, gasī halō mīdmīm, wōg kale apīl mīhau u arō gagmīm, manō aij kale

* 2:3: 1Di 4:1; 1Jn 2:18; 4:3

* 2:4: Dan 11:36; Esi 28:2

* 2:8: Ais 11:4; Rep 19:15

* 2:9: Rep

13:11-13 * 2:13: 2De 1:3; Ep 1:4

u hag ñimim, gı aij göl gı nöp mıdaimim.

3

Hanıp gası nıñmim, God nıp sabe gımim

¹ Pen añ mam bı, manö añı ap mıdöp. Hanıp God nıp sabe göl gı mıdaimim. Kalöp Bı Kub manö aij hag ñino nıñ udpe, nıbi bı kale rımnap kalöp nıñöm Bı Kub manö aij u rö nöp nıñ udlö, nıbi bı rımnap iru nöp kıd kıd gau manö aij u nıñöm, Bı Kub manö aij nıpe ke nöp mıdöp u a göm nıñ udla. Anıb u, God nıp hag nıñmim, Bı Kub manö aij u nıbi bı ram mınöñ añ aui mıdpal kalıp hag ñino, nöd kalöp añ au ga rö, anıb unbö rö nöp gınım.

² Pen God nıp sabe gımim nan ap nıp hag nıñbe: God nıpe gö bı naj nan sı nan naj nöp gımıdal gau, hanıp nan ap göl rö lagnım. Nıñön gınıg: nıbi bı rımnap Krais manö aij u nıñ udagpal.

³ Pen Bı Kub hagöp rö, pör nöp anıb unbö rö nöp göp. Nıpe kalöp gö kale manö nıpe nıñ ud pıdön gımim nıp cıg pıdön gımim gı mıdpe Seden kalöp fıp göm naj gınım rö lagnab.

⁴ Pen Bı Kub hanıp gası ñö gası halö mıdun nıñbun, manö kalöp hag ñino u, kale udmim anıb unbö rö nöp göl gı mıdeinabim. *

⁵ Bı Kub nıp sabe gıpun hagpun, nıpe kalöp gası aij ñö, God nıbi bı mıdmagö löp rö nıñmim, Krais ilön kub uda pen klö göm nan nıñön gınıg ga u arö gaga u nıñmim, anıg unbö rö nöp gınabim.

Wög gımim nöp nan ñıñnabim

⁶ Añ mam bı. Bı Kub Jisas Krais manö yad nıbi bı gau hag ñimim a ga rö kalöp hagabun. Mam rımnap wög gagöm yıharıñ nöp gı ajöm, hagpun rö gagaiöl, kalıp aip manö manö hagagmim. *

⁷ Kale ke nıñbim, hon kale aip mıdun gımıdun adö u geinabim, Bı Kub nıp aij gınab. Hon yıharıñ mıdagmıdun. *

⁸ Nıbi bı rımnap nan magö kale yıharıñ ñıñagun a gun, sıdö añ sıbön yañ klö ilön gun nöp nan ñıñmıdun. *

⁹ God wög gıpun rö, kalöp hag nıñun nan halöwałö udun nıñbnop u pen kalöp nagı aij adö u yamno nıñmim anıg unbö rö nöp gımim a gun, ke klö ilön gun nan ñıñmıdun. *

¹⁰ Pen kale aip mıdun hagmıdun, “Nıbi bı wög gagöl nan ñıñagöl,” a gımıdun u nıñbim.

¹¹ Manö ap nıñbun u, nıbi bı kale rımnap wög gagöm, yıharıñ nöp mıdöm, gau gau ajöm, manö pi pıg hagöm, nıbi bı gau anıg gıpal anıg gıpal a gıpal. *

¹² Bı Kub Jisas Krais nıp wög gıpun rö, nıbi bı anıb gau kalıp manö klö gun hagabun, agamıj mıd aij gımim, wög ke gımim nan ñıñmim. *

¹³ Pen añ mam bı. Kale nagı aij adö u nöp gı dammim, iru maru gainım, nan aij nıñön u nöp nıñmim göl gı mıdaimim. *

¹⁴ Manö köp kalı kılñ rıkun hagabun i, nıbi bı rımnap nıñagaiöl, nıbi bı an an anıg gıpal u nıñ aij gımim, kalıp manö manö hagagmim; yıharıñ mıdpe kalıp nable gınım.

¹⁵ Pen kalıp kauat mauat rö nıñagmim; mam hon a gımim hag ñı aij gımim. *

Pol, “Kale mıdpım?” a göp

¹⁶ Bı Kub hanıp gö gası iru nıñagun u, nıpe ke kalöp magönhalö aip mıdö, kale pör nöp nan nıñön nıñön gınabim u, mıd aij gımim gası iru nıñagnabim.

¹⁷ Yad Pol. Manö nabön i ñımagö yad ke kalı kılñ rıkem, “Kale mıdpım?” a gabin. Nımagö yad ke

* 3:4: 2Ko 7:16; Gal 5:10 * 3:6: Ro 16:17 * 3:7: Plp 3:17 * 3:8: 1De 2:9 * 3:9: 1Ko 9:4; 1De 1:6 * 3:11: 1Di 5:13 * 3:12: 1De 4:11 * 3:13: Gal 6:9 * 3:15: 1De 5:14

manö kalı kılın rıkpın u, pör anıb i rö
nöp kalı kılın rıkpın u me, niñnabim.

¹⁸ Bı Kub hon Jisas Krais kalöp
magöñhalö mög niñöm, ud aij göl gı
mıdainım.

1 Dimodi Pol köp nöd u Dimodi nïp kali ktiñ rika

¹ Dimodi. Yad Pol. God Ud Kamïñ Yuep Bï Kub hon u abe, Krajs Jisas hon nïñ udun gasi halö midpun Bï Kub u abe, apil mïhau yïp hag lïlö, Krajs Jisas manö aij ud arep bï nïpe ap midpin.

² Dimodi. Krajs manö aij u nöp hag ñainö, Krajs Jisas nïñ udpan u me, nöp ñi aij yad, a gabin. Bapi God, Bï Kub hon Krajs Jisas, nöp mög nïñmil, ud aij gïmil, abad mid aij gïlö me, ne agamïj mid aij gïmön. *

Manö piral nïñ udöl rö löp u, kalïp hag ñi aij gïmön, a ga

³ Yad nöd Masedonia Propins arnig gem, nöp daun kub Epesas ud lem manö hag ñinö u, mïñi u rö nöp kauyañ hagnig gabin. Ne Epesas au midmön, nïbi bï God Manö hagabun, a göm, manö piral piral hagpal gau kalïp wasö gïmön, hag aij gïmön.

⁴ Manö aiud piral udöm hagpal u, “Apis bac hon anig göl anig göl riklö auöp,” a gïpal u, hagmön arö göl. Manö adö anïbu hagöm, pen pen nöp hagpal. Manö piral adö anïbu nïbi bï gau kalïp haglö, God nïpe nïbi bï ud kamïñ yunig gab manö aij u nïñagnaböl. Anïb u, kale Krajs manö aij u nïñ udöl rö lagnab. *

⁵ Nïbi bï Jisas nïñ udpal gau kale pen pen midmagö löl, a gem, nöp manö anïbi hagabin. Midmagö kale añ dan, nagï ubïñ adö u aij, nagï ubïñ adö u naij, nïñ aij göm, nagï ubïñ aij adö anïbu areinaböl u, kale nïñö nöp añ mam gau midmagö lïnaböl. Kale anïgöl añ mam gau pen pen midmagö leinaböl u, kale nïñö nöp Krajs manö aij u nïñ udöm, hagöp rö nöp gïpal, a gïnabun.

⁶ Pen nïbi bï rïmnap Krajs manö aij u hagöp rö arö göm, bï hau

rö manö yïharïñ gau hag amïl apïl gïpal.

⁷ Hon God lo hag ñeb bï midno, a göm, ana udagöm nïbi bï gau kalïp hag ñibal u pen kale klö göm manö hagabun it anïbu midöp me u, a göm, it anïbu nïñagal.

⁸ Hon nïñbun, God lo manö nïpe haga u, manö kabö göl, manö aij yöl midöp. Pen hon God lo manö aij anïbu udun, gasi hon ke nïñun hainö gun, abönamö geinabun u, aij wasö. Nïpe haga rö nöp hag ñeinabun u, aij gïnab; wasö wasö. *

⁹ Pen hon nïñbun, God lo manö nïbi bï gï aij gïpal gau kalïp hagagab; nïbi bï lo manö rïb jubal gau kalïp hagab. Nïbi bï God nïp nïñagal gau abe, nïbi bï nan si nan naij gïpal gau abe, kalïp hagab. Nïbi bï God nïp sabe gagal gau abe, nïbi bï God nïp manö naij hagpal gau abe, kalïp hagab. Nïbi bï nïme nap kale ke al pak lïbal gau abe, nïbi bï wip albal gau abe, kalïp hagab.

¹⁰ Nïbi si bï si gïpal gau abe, bï kale nïbi ap aip wasö bï ap aip göm gïpal gau abe, kalïp hagab. Nïbi bï kale nïbi bï ñi pai rïmnap si ud daulö, wög kalïp gïpal, bï gau abe, nïbi bï manö piral hagpal gau abe, nïbi bï “God amgö ilö nïñö hagpin,” a göm, piral hagpal gau abe, kalïp hagab. Nïbi bï Krajs manö aij nïpe u rïb jubal gau kalïp hagab.

¹¹ Manö aij anïbu Krajs manö aij nïpe u nöp. Manö aij anïbu God mailö halö u yïp manö hag ñi ajep bï nïpe hag la.

Bï Kub Pol nïp mög nïña

¹² Yad Krajs Jisas Bï Kub hon u nïp aij a gabin. Yïp, bï aij yad, a göm, udöm, klö nïpe u yïp ñö, bï wög gep nïpe midpin. *

¹³ Pen nöd yad mid aij gagmidin. Yad God nïp hag juem, Krajs Jisas nïbi bï nïpe gau kalïp gï naij gem, bï naij, bï kal yabïl midmidin. Pen God nïp nïñagem, manö haga it u

* 1:2: Ap 16:1-3; Dai 1:4 * 1:4: 1Di 4:7; Dai 1:14
1Ko 15:9-10

* 1:8: Ro 7:12,16 * 1:12: Ap 9:15; Gal 1:15-16;

n+ɲagem g+ɲö u me, y+ɲ mög n+ɲöm uda. *

¹⁴ B+ Kub y+ɲ mög yab+ɲ n+ɲöm, ud aij göm, Krais Jisas n+ɲ udep magö u abe, n+ɲi b+ gau m+ɲmagö lep magö u abe, m+ɲmagö yad aɲ daɲ y+ɲm la.

¹⁵ Manö böɲ nöp n+ɲ udep ap hagn+g gabin: Krais Jisas ram m+ɲnöh i+ɲ aua u, n+ɲi b+ nan si nan naj g+ɲpal gau kal+ɲ ud kam+ɲ yun+g aua. B+ nan si nan naj kub yab+ɲ g+ɲm+ɲdöp u yad nöp. *

¹⁶ Pen Krais Jisas y+ɲ mög n+ɲöm, ud kam+ɲ yunam, a göm, haga, “B+ nan si nan naj yab+ɲ g+ɲm+ɲdöp an+ɲbu n+ɲ ud kam+ɲ yunö, n+ɲi b+ gau magöɲhalö n+ɲöm hagnaböl, ‘Krais Jisas n+ɲe b+ naj an+ɲbu n+ɲ ud kam+ɲ yua rö, y+ɲ u rö nöp ud kam+ɲ yunab,’ a g+ɲnaböl,” a ga. An+ɲ u, kale Jisas n+ɲ n+ɲ udlö, n+ɲe kal+ɲ pör m+ɲdep magö u ñ+ɲnab. Adö an+ɲbu nöp, y+ɲ mög n+ɲöm ud kam+ɲ yua.

¹⁷ Kiɲ kub n+ɲe hadame dagol m+ɲm+ɲdöp, uri m+ɲdöp, hainö pör pör nöp m+ɲdeinab. N+ɲe kam+ɲ m+ɲdep magö u nöp m+ɲdöp; umeb magö u m+ɲdagöp. N+ɲi b+ n+ɲ amgö n+ɲagpal. N+ɲe nöp God a+ɲ nöp m+ɲdöp. B+ Kub mailö unbö ke halö an+ɲbu, hib n+ɲe pör pör nöp hagno adö araɲ. An+ɲ unbö rö aij.

Pol Dimodi n+ɲ manö ap haga

¹⁸⁻¹⁹ Ñ+ yad Dimodi. Nöp manö ap hagn+g gabin. Manö hagnabin an+ɲbu, God nöɲ n+ɲi b+ r+ɲmnap gas+ ñö, ne hainö n+ɲhön g+ɲnabön u hagla rö nöp hagnabin. Manö an+ɲbu udmön, Krais Jisas manö aij u k+ɲö g+ɲ n+ɲ udmön, nan n+ɲhön aij, nan n+ɲhön naj, a g+ɲ n+ɲ aij g+ɲmön, nag+ ub+ɲ aij adö u nöp ammön, k+ɲjaki yam n+ɲe gau aip k+ɲö g+ɲmön pen pen g+ɲmön. N+ɲi b+ r+ɲmnap an+g gagöm, God kal+ɲ gas+ aij ñöb u arö göm, ap lug pakpal.

²⁰ B+ ne Haimenias aip Aleksada aip an+g g+ɲlö hagnö, “An+g g+ɲpil u, hon aip j+ɲm ñöl God n+ɲ sabe gagan.

Kal+ɲ b+ m+ɲhön arö g+ɲno, Seden böɲ u m+ɲdmil, marö yab+ɲ gö, God n+ɲ hag jubil u arö g+ɲmil rö löp,” a g+ɲnö. *

2

God n+ɲ sabe gep

¹ Manö hagn+g gabin u an+g göl m+ɲdöp: hon n+ɲi b+ gau magöɲhalö gas+ n+ɲun, kal+ɲ God n+ɲ sabe gun; n+ɲi b+ gau kal+ɲ nan n+ɲhön m+ɲdagain+ɲm, God n+ɲ hag n+ɲun; n+ɲi b+ gau God kal+ɲ g+ɲ ñöm abad m+ɲd aij g+ɲn+ɲm, a gun, sabe gun; n+ɲi b+ gau magöɲhalö God n+ɲe g+ɲ aij göp u gas+ n+ɲun, God n+ɲ aij a gun.

² God n+ɲ hag n+ɲno, kiɲ gau abe, gapman b+ kub gau abe, kal+ɲ magöɲhalö abad m+ɲd aij g+ɲn+ɲm. An+g gö me, hon agam+ɲ m+ɲd aij gun, God n+ɲ gas+ n+ɲöl g+ɲ, g+ɲ aij göl g+ɲ m+ɲdeinabun.

³ An+ɲ unbö rö g+ɲnabun aij. God, Ud Kam+ɲ Yuep B+ hon u, n+ɲ u rö nöp aij g+ɲnab.

⁴ “Yad n+ɲi b+ gau magöɲhalö ud kam+ɲ yun+g gabin u, kale magöɲhalö manö aij yad u n+ɲ udöm, manö aij manö i+ɲ u n+ɲ aij göl,” a g+ɲ gas+ u n+ɲöb.

⁵ N+ɲhön g+ɲn+g:
God a+ɲ ap nöp m+ɲdöp.

Pen B+ aɲ n+ɲbö u, u rö nöp a+ɲ ap nöp m+ɲdöp.

God böɲ lap m+ɲdöp;
hon n+ɲi b+ böɲ lap m+ɲdpun.

Pen B+ a+ɲ ap nöp n+ɲi b+ ud God aip j+ɲm ñ+ɲn+ɲm rö löp.

B+ an+ɲbu Krais Jisas, n+ɲe ke b+ yab+ɲ ap.

⁶ Nan si nan naj n+ɲi b+ gau magöɲhalö g+ɲpal gau,
Krais Jisas n+ɲe mab ba laɲ hañ roman+ɲ n+ɲe ke udöm,
ilön kub udöm, umöm, pen kub hon an+ɲbu böɲ nöp raua.

An+ɲ u, God hag la ñ+ɲn u,

Krais Jisas ga an+ɲbu n+ɲi b+ n+ɲöm n+ɲ udnaböl gau,

* **1:13:** Ap 8:3; 9:1-5 * **1:15:** Luk 19:10 * **1:20:** 2Di 4:14-15; 1Ko 5:5 * **2:6:** Ro 3:29-30; Gal 1:4

nipe kalip magönhalö ud kamın yunab. *

⁷ Adö anıbu nöp, Krajs Jisas yıp hag lö, yad Jisas manö aij ud arep bı ap midem, manö aij anıbu nıbi bı gau magönhalö hag nı aij gem, Juda nıbi bı wasö gau kalip Krajs Jisas manö nıñö u hag nı aipin. Yıp wög hag la anıbu, nıñö yabıt hagabin. *

⁸ Bı gau, ram mınönj magönhalö gau, bı rımnap kalip mulu lugagö, pen pen hagagöm, agamıj jım nıl nöp midöm, pör nöp God hagöp rö nöp göm, nıp nımagö gılan göl gı sabe gaiöl u, yıp aij gınab.

⁹ Pen nıbi gau u rö nöp agamıj mid aij göl. Umagö kale malıkagnaböl. Nan gol udöm kılın aij gıpal gau, aka bis kıbap rö mani kub rauep gau, aka waıtıj mani kub rauep gau yımagnaböl. Nıbi nan aij aij hañ romanı yımbal gau, nıbi bı rımnap hanıp nıñlö aij gañ, a göm, gıpal u, God nıp aij gagöp. *

¹⁰ Pen nıbi God nıp nıñ udun sabe gıpun, a gıpal gau, kale nıbi bı rımnap gau kalip ud aij göm, wög rımnap gı nım, kalip gı aij göm, göl. Anıg gınaböl u, God nıp aij gınab. *

¹¹ Bı gau God Manö hag nıaiöl u, nıbi gau agamıj midöm, nıñ aij göl.

¹² Yad nıbi gau kalip hagın, kale God Manö bı gau kalip hag nıagnaböl; kale bı gau kalip abad midageınaböl. Bı gau God Manö hag nıaiöl u, nıbi gau kale manö rımnap hagagöl. *

¹³ God Adam nıp nöd gı löm, hainö nıbi nıpe Ip nıp gı la. *

¹⁴ God mab magö wasö ga u, kıkaki manö pıral hageia Adam nıñaga. Nıbin Ip kıkaki manö pıral u nıñöm gı nıaj ga. *

¹⁵ Pen nıbi gau nı pai yag dapöm, ana udöm, Krajs Jisas nıp nıñ udöl gı, nıbi bı gau kalip midmagö löl gı, Krajs Jisas manö aij nıpe hagöp rö

nöp göl gı, gı midėınaböl u, God kalip ud kamın yunab.

3

Nıbi bı Krajs Jisas nıñ udpal gau kalip abad midėp bı gau

¹ Manö nıñö yabıt hagnıg gabin. Bı rımnap, Krajs Jisas nıp wög gun, nıbi bı nıp nıñ udpal gau kalip abad midaiun, a göm, gası u nıñbal gau, gası aij yabıt nıñbal. *

² Pen kale nıbi bı Jisas nıñ udpal gau kalip abad midėp bı rımnap udun, a gınabım u, bı gı aij gıpal gau nöp nıñmım udmım. Nıbi kale anı ap nöp udöm, bı hain aij, gası nıñ aij göm, nan nıaj gagöm, nıbi bı mlö gau nıbö hag wıhai dam ram kale aip anı danı udöm, nıbi bı Krajs Jisas nıñ udpal gau kalip hag nı aij göm, gıpal bı gau nöp nıñmım udmım. *

³ Pen bı nıg wain iru nıñbal gau, bı kalı yabıt jubal gau, bı manö pen pen hagpal gau, bı uıtıpö kılno kıbap mani midmagö lıbal gau, kalip nıñmım udagmım. Bı agamıj hain rıköm, mid aij göl u nöp nıñmım udmım.

⁴ Bı nıbi nı pai amılap kale gau kalip abad mid aij gılö, nı pai kale gau pen, bapı nıñö hagöp, a göm, nıñbal bı gau nıñmım udmım.

⁵ Pen bı nıbi nı pai nıpe ke gau abad mid aij gagnab u, nıpe aigöl göm God nıbi bı nıpe gau kalip abad mid aij gınım?

⁶ Bı Krajs Jisas nıp gısön nöp nıñ udpal gau nıñmım udagmım. Bı Krajs Jisas nıp gısön nöp nıñ udöp u, bı kub midpin, a göm, lug pakö, God nıp manö kub hagöm, hag ke gau yunım rö löp. Kıkaki hadame nöp, yad bı kub midpin, a göm, God nıp arö gö, God pen nıp hag yua rö u, nıp u rö nöp gınab.

⁷ Bı udnabım anıb u, nıbi bı Krajs manö aij u nıñ udagpal gau nıñöm, bı u bı aij, a göm gası nıñbal, bı anıb rö nöp nıñmım udmım. Wasö u, nıbi

* 2:7: Ap 9:15; Gal 2:7-8; 2Di 1:11 * 2:9: 1Pi 3:3-5 * 2:10: 1Di 5:10 * 2:12: 1Ko 14:34 * 2:13: Jen 2:7,21-22; 1Ko 11:8-9 * 2:14: 2Ko 11:3; Gal 3:1-6 * 3:1: Ap 20:28 * 3:2: Dai 1:6-9 * 3:7: 2Ko 8:21

bî Krajs Jisas nîp nîŋ udagpal gau bî anîbu nîp hag julö, kijaki hel nîp udnîm rö löp. *

8 Pen kale bî abad mîdep kalîp wög gî ñeb bî rîmnap udun, a gî nabim u, nîŋ aij gîmim udmim. Nîbi bî gau, bî u bî aij, a göm gasî nîŋbal, bî gau nöp nîŋmim udmim. Kale manö nîŋö nöp hagöm, manö pîral hagagöm, ñîg wain iru ñîŋagöm, uŧpö kîŋno mani nan ŧîp gî udagöm, gîpal bî gau nöp nîŋmim udmim.

9 God Manö u magöŋhalö manö nîŋö nöp, a göm, klö gî nîŋ udöm, mîd aij gîpal bî gau nöp nîŋmim udmim.

10 Anîb u, nöd wög pro rîmnap kalîp hagpe, kale gî aij geinaböl u, hagpe, bî abadep bî gau wög gî ñeb bî mîdaiöl.

11 Pen bî abadep kalîp wög gî ñeb nîbi rîmnap udun, a gî nabim u, u rö nöp nîŋ aij gîmim udmim. Nîbi anîb gau u rö nöp nîbi aij nöp mîdaiöl. Nîbi bî gau, nîbi u nîbi aij, a göm gasî nîŋbal, nîbi anîb rö nöp nîŋmim udmim. Nîbi bî rîmnap kalîp hag juagöm, nîbi agamîj hain rîköm, ñîg wain iru ñîŋagöm, manö pîral hagagöm, nan rîmnap si udagöm, pör gasî nîŋ aij gî mîdeinaböl, nîbi anîb rö nöp nîŋmim udmim. *

12 Pen bî abadep kalîp wög gî ñeb bî gau, nîbi kale añî ap nöp udöm, nîbin ñî pai amîlîp kale gau kalîp abad mîd aij gîpal bî gau nöp nîŋmim udmim.

13 Wög gî ñeb nîbi bî gau wög kale gî aij geinaböl u, nîbi bî Jisas nîŋ udpal aŋ u hib aij udöm, Krajs Jisas nîp nîŋ ud pîdöŋ gî mîdeinaböl.

14 Yad nöp yîŋîd nînabin, a gem, nöp köp i kalî kliñ rîkabin.

15 Pen yîŋîd nagnabin u, ne köp i ud nîŋmön, hon God nîbi bî nîpe, nîbi bî God pör kamîŋ mîdöp u nîp nîŋ udun cöc nîpe mîdpun gau, hon aigöl gun gî aij gî nabun u, nîŋ nabön. Hon God nîbi bî nîpe gau, jîm ñöl

ram padö klö yabîl rö mîdno me, manö nîŋö nîpe u ur gî nîm rö lagöp.

16 Nîŋö nöp, God manö nîpe hagöp u manö nîŋö yabîl hagöp:

Krais Jisas bî hañ roman lö, nîbi bî nîp waiö nîŋla.

God Ana, Jisas gî aij yabîl nöp göp, a ga.

Ejol kumi kabö adö laŋ au nîp nîŋla.

Nîbi bî ram mînöŋ gau gau aijöm, manö aij nîpe nîbi bî gau kalîp hag ñeila.

Nîbi bî ram mînöŋ gau nîp nîŋ udla.

Nap nîpe nîp ud mailö aij unbö ke halö

kumi kabö adö laŋ au ud ara. *

4

God manö aij hag ñabun, a gî naböl u pen manö pîral hagnaböl

1 God Ana waiö hagöm hagab, “Ñî n hain nîbi bî rîmnap Krajs Jisas manö aij nîŋ udla u arö göm, kijaki manö pîral anîbu nîŋöm, kijaki aiön pi yam nîpe gau manö pîral hag ñîbal u nîŋ udöm adö anîbu nöp hain gî naböl,” a gab.

2 Nîbi bî kijaki manö pîral hag ñîbal gau, kale nagî adö u aij, nagî adö u naij, a gî gasî nîŋagpal. Gasî rîmîd magö kale u, u aij, u naij, a gîböp, pen gasî rîmîd magö kale u ain mîŧaŋ rö lau inö böŋ nöp hir ga. Kale manö pîral nöp hag ñîbal.

3 Nîbi bî anîb gau manö pîral hagöm hagpal, bî gau nîbi udagöl, nîbi gau bî udagöl, a gîpal. Kale hagpal, nan magö anîb gau nan ñîŋeb pen nan magö anîb gau nan ñîŋagep asi masî göl, a gîpal. Pen God nîpe nan magö gî löm, nîbi bî yîp nîŋ udöm manö nîŋö yad nîŋbal gau, kale nan magö gau magöŋhalö aij, a göm, ñîŋ naböl, a göm, gî la. *

4 God nan gî la gau magöŋhalö aij u nöp gî la. God nan magöŋhalö aij gî la mîdöp gau me, hon nîbi bî nan ap asi masî gagnabun. Nan aij gî la

* 3:11: Dai 2:3 * 3:16: Jon 1:14; 2Pi 3:3; 1Jn 2:18 * 4:3: Jen 9:3; Ro 14:6; 1Ko 10:30-31

mīdöp gau, magōḡhalö aij, a gun, ud ñiḡnabun.

⁵ Nihön giḡnig: God nīp sabe gun, aij a göp, a geinabun u, God manö nīpe hagöp rö, nan magö anīb gau magōḡhalö ke kamīḡ aij rö nöp mīdnab.

Nibi bi gau kalip hag ñi aij giḡmön

⁶ Manö hagabin i, nañin namam rīmnap gau kalip hag ñi aij geinabön u, ne Krai Jisas wög gi ḡneb bi aij mīdeinabön. Ne nöd ñi pro mīdmön, Krai Jisas manö aij nīpe nöp hag ñiḡla u nīḡ aij giḡmön, hagöp rö nöp hain giḡmön, giḡ dammön, uri u rö nöp manö aij u nīḡmön hain gabön.

⁷ Pen aiud yiḡharīḡ gau hag amīl apīl giḡpal gau nīḡagmön. Ne klö giḡmön, God nīp aij giḡnab adö u nöp giḡ mīdaimön. *

⁸ Nibi bi rīmnap klö göm ek-sais giḡpal gau, hañ roman kale klö giḡnab. Pen ne klö giḡmön, God Manö hagöp rö nöp geinabön u, klö ke udnabön. God nīp aij giḡnab adö u nöp geinabön u, ram mīnōḡ iḡ mīdeinabön ñin i abe, ram mīnōḡ adö laḡ au mīdeinabön ñin u abe, mīd aij giḡnabön.

⁹ Manö hagnig gabin anīb i, manö nīḡö yabīḡ, a giḡmön, böḡ nöp nīḡ udmön.

¹⁰ God pör kamīḡ mīdöp u nīḡ ud-pun u me, gasi halö mīdpun. Krai Jisas nīpe nibi bi gau magōḡhalö ud kamīḡ yunabin, a göm, uma. Nibi bi Krai Jisas anig ga u nīḡ udeinaböl gau, God pör kamīḡ mīdöp u kalip magōḡhalö böḡ nöp ud kamīḡ yunab. Hon gasi adö añi anību nöp nīḡun, wög klö giḡ mīdpun. *

¹¹ Manö hagabin i, ne nibi bi gau kalip hag ñaimön nīḡöl.

¹² Nibi bi rīmnap, nöp bi praj, a göm, manö hagnabön u nīḡagnaböl rö löp u, ne nīḡ aij giḡmön. Pen ne giḡ aij giḡmön nöp gö arö, nibi bi Krai Jisas nīp nīḡ udpal gau, ne manö aij hagpan rö, ne giḡ aij giḡpan rö, ne nibi

bi mīdmagö līban rö, ne Krai Jisas nīp nīḡ ud pīdōḡ giḡpan rö, ne nagi ubiḡ aij adö u nöp arabön rö nīḡöm, kale ke u rö nöp giḡnaböl. *

¹³ Yad nīnabin u pen yiḡp abad mīdpan ñin i, nibi bi gau kalip God Manö u amgö lī hagöl giḡ, manö iḡ u hag ñöl giḡ, giḡ mīdaimön.

¹⁴ Pen nöd gau nibi bi Krai Jisas nīḡ udpal kalip bi abadep bi gau, ñimago kale ud nabic adö ne u löm, God kalip gasi ñö, ne hainö nīhön nīhön rö giḡnabön manö u haglö, God nöp nan aij ke ña u hauḡ gagmön. *

¹⁵ Nan hagajin i, ne gasi adö añi nöp nīḡmön, klö yabīḡ giḡmön. Anig geinabön u, ne Krai Jisas adan aij nīpe u klö giḡmön, giḡ dö giḡ arabön u, nibi bi gau magōḡhalö nīḡnaböl.

¹⁶ Ne nīḡ aij giḡmön, God Manö hagöp rö nöp göl giḡ mīdaimön. Nīḡ aij giḡmön, God Manö hagöp rö nöp gasi nīḡöl giḡ mīdaimön. Anig göl klö giḡ dam dam giḡ mīdeinabön u, ne ke abe, nibi bi manö ne nīḡnaböl gau abe, kalip ud kamīḡ yunabön.

5

Krai nibi bi nīpe gau kalip abad mīd aij giḡmön

¹ Bi nap bi rīmnap kalip hag gagmön; nap ne ke hag ñi aij giḡpan rö u, kalip u rö nöp hag ñimön. Bi praj gau, namam ne ke giḡ aij giḡpan rö u, kalip u rö nöp giḡmön.

² Nibi majö gau, name bi ne ke giḡ aij giḡpan rö u, kalip u rö nöp giḡmön. Nibi praj gau, nañin ne ke giḡ aij giḡpan rö u, kalip u rö nöp giḡmön. Ne gasi aij adö u nöp nīḡmön, gasi naij rīmnap nīḡagmön.

Nibi yadu

³ Nibi yadu ñi pai kale mīdagöp gau kalip abad mīd aij giḡmön.

⁴ Pen nibi yadu ñi pai kale rīmnap mīdaiöl, kalip hagaimön, Krai Jisas nīp nīḡ udpal rö, nīpīs nīme bi nöd kalip nan magö ñimīdal rö, uri kalip

pen nan magö ñöm abad aij göl. Anig geinaböl u me, God nıp aij gınab.

⁵ Nıbi yadu ke halö yabıt mıdöp u, nıpe God añı yıp abad mıdeinab, a göm, sıdö an sıb an yaŋ God nıp sabe göl gı nöp mıdöp.

⁶ Pen nıbi yadu mıñ mıñ gı ajpal gau, kamıŋ mıdpun a göm nıŋbal u pen umeb rö mıdpal.

⁷ Manö hagabin anıbi, nıbi bı gau kalıp hag ñı aij gımön nıŋöm nıbi yadu abe ñı pai bı kale gau abe manö anıbi nıŋöm hain gılö, kalıp manö ap mıdagnab.

⁸ Pen nıbi bı an, nıbi bı nıpe ke yabıt gau, nıpıs nıme bı nıpe ke gau, ud aij göm nan nıŋeb ñöm gagnab u, nıpe Kraıs manö aij nıpe u arö göm anıg gınab. Nıbi bı Kraıs nıp nıŋ udagpal gau, naij yabıt göp anıbu rö gagpal.

⁹ Pen nıbi yadu rımnab hagöm, “Hıb hon u nıbi yadu gau aıp kalı kılın rıkmım hanıp abe nan nıŋeb nan gau ñımım,” a gıöl, nıŋ aij gımım hıb kale udmım. Nıbi mılep mı unbö ñın juöl mıhau nıganı (60) ina, bı añı ap nöp udö uma, nıbi yadu gau nöp udmım.

¹⁰ Nıbi yadu nıbi bı rımnab nıŋlö aij gınab nıbi yadu u nöp udmım. Nıbi nagı aij adö u nöp göm, ñı pai pro abad mıd aij göm rımıd ukö mıd aij gıpal gau, nıbi bı gau nıbö aulö ud aij göm nan magö ñöm, nıbi bı Kraıs nıp nıŋ udpal gau kalıp wög rımnab gı ñöm, nıbi bı uıham mıdöm gası mılö lı mıdpal gau kalıp ud aij göp, nıbi yadu u nöp udmım.

¹¹ Nıbi yadu mılep lagpal rımnab, hıb kale udagmım. Kraıs nıp cıg gınabun a gınaböl u pen mıd damöm, mıdmagö kale pılu gö, bı hain nıbö udun nıp cıg gun, a göm, Kraıs nıp arö göm bı hain nıbö udnaböl.

¹² Manö kale ke nöd hagla u rıb junaböl u, God nıŋö naij gö, manö mıdeinab.

¹³ Pen nıbi yadu mılep lagpal gau, wög yabıt gagöm, yıharıŋ ram ram gı ajöl göm, nıbi bı rımnab hag juöl gı, manö pıral hagagep gau hagöl gı, anıg gıpal anıg gıpal, a göl gı, gı mıdeinaböl. *

¹⁴ Nıbi yadu kale bı hain nıbö udöm, ñı pai rıköm, ram kale ke wög göm, mıd aij gınaböl u aij. Mıd aij gınaböl u, nıbi bı God nıp mulu lugö nıŋbal gau, hanıp hag juöl rö lagnab. *

¹⁵ Pen nıbi yadu rımnab Kraıs Jısas nıp arö göm hadö Seden nıp hain gıpal.

¹⁶ Manö ap, nıbi Kraıs Jısas nıp nıŋ udpal gau, nıbi yadu yam kale ke ap mıdainım, kale ke abad mıdaiöl. Anıg gılö me, nıbi bı Kraıs nıp nıŋ udpal gau jım ñöl, nıbi yadu ke halö yabıt mıdpal gau nöp abad mıdeinaböl. Wasö u, nıbi yadu iru mıdlö, uıham yabıt abad mıdeinaböl.

Nıbi bı Kraıs nıŋ udpal gau kalıp bı abad mıdep bı gau

¹⁷ Bı kale nıbi bı Kraıs Jısas nıŋ udpal gau kalıp abad mıd aij gıpal gau, nıbi bı Kraıs nıŋ udpal gau, bı anıb gau rö kalıp ud aij göm pe aij ñöl. Bı kılö göm Kraıs manö aij u hag ñı ajaböl gau abe, bı kılö göm Kraıs manö aij u nıbi bı nıpe kalıp hag ñaböl gau abe, bı anıb gau rö kalıp ud aij göm pe aij ñöl.

¹⁸ God Manö kalı kılın rıköm hagla, “Nan wıd magö abhıb jaklö, magö gau ke löm, cög gau ke löm ganı, a gımım, kaj kau paŋıd dammım, wıd magö rımnab nıŋnaböl, a gımım, meg magö kale nagı lı rıbık gagmım; wög gıpal rö u, rımnab nıŋnıg nıŋöl,” a gıla. Pen manö ap hagla, “Bı wög gıpal gau, pe ñeb,” a gıla. *

¹⁹ Bı añı ap nöp apöm hagnab, “Nıbi bı Kraıs nıŋ udpal kalıp bı abad mıdep bı u, anıg göl anıg göl gı naij göp,” a gainım u, nıŋagmön. Nıbi bı mıhöp aka nıbi bı mıhau

* 5:13: 2De 3:11 * 5:14: 1Ko 7:9 * 5:18: 1Ko 9:9; Mad 10:10 * 5:19: 2Ko 13:1

niganj rö niñöm, apöm hagaiöl u, niñö hagpal rö löp, a gïmön, niñmön.
*

²⁰ Niñbi bi Krai niñ udpal kalip bi abad miðep bi u, nan si nan naj göp u arö gagnab u, Krai niñbi bi am magum giñaböl ñin u, magöñhalö niñmiðlö niñöl gi, niñ hag gïmön. Anig geinabön u, niñbi bi rïmnap niñöm, ana udöm, hainö anig gagnaböl. *

²¹ Bi yad gau gi naj gagpal, bi kale gau nöp gi naj giðal, a gïmön, gasi u niñagmön. Manö ið miðainim u, niñ aij gïmön nöp, hagmön. Nöp manö anibi yiñharin hagagabin; God, Krai Jisas, ejol niñpe hag la gau niñmiðlö niñöl gi hagabin.

²² Pen Jisas niñbi bi kalip abadep bi gau, yiñid ñimagö ne nabic kalip adö u liñmön, wög anibu hag lagmön. Niñbi bi rïmnap nan si nan naj gaiöl u, ne aip gagmön. Ne bi asiñ miðagöp rö nöp miðaimön.

²³ Pen nöp nan pör pör göm, yuö hauub u, ne uri ñig nöp niñagmön, ñig wain pro pro rïmnap halö niñmön.

²⁴ Niñbi bi nan si nan naj giðal u, rïmnap waiö giðö, yiñid nöp niñun manö hag giðun. Pen niñbi bi rïmnap nan si naj agamij pi göl giðö, yiñid niñagnabun. Hainö niñnabun. Wasö u, God manö kub hagnab ñin u nöp waiö linab.

²⁵ Pen anib unbö rö nöp, niñbi bi kale niñbi bi rïmnap kalip gi aij geinaböl u, rïmnap waiö miðö, yiñid nöp niñnabun. Pen yiñid niñagnabun u, pi göl miðainim rö lagöp.

6

Niñbi bi nagï wög gep gau

¹ Krai niñbi bi niñpe rïmnap kale nagï wög gep niñbi bi miðpal gau, bi kub kalip rau daula gau ud aij göl. Anig geinaböl, niñbi bi rïmnap niñöm, God niñ hag juöm, Krai Jisas

manö aij hag niñbun u hag juöm, gagnaböl. *

² Pen niñbi bi Krai niñ udpal gau, bi Krai niñ udpal rïmnap kalip nagï wög gi ñöl gi, gasi naj niñöm, Krai niñbi bi mam hon ke gau niñhön giñig kalip nagï wög gabun, a göm, hagagöl. Mam aij hon Krai niñ udpal gau kalip wög gi ñabun, a göm, wög kalip u gi aij yabið göl. Manö kali kliñ rikabin i niñbi bi gau kalip hag niñ aij gö niñöl. *

Nan iru udun, a göm, gasi u niñbal

³ Niñbi bi rïmnap, Bi Kub hon Jisas Krai niñpe manö aij haga u abe, manö aij niñpe pör hag niñbun u abe arö göm, manö ke rïmnap hag niñaböl gau, *

⁴ hon nöp niñbi bi kub miðpun, a göm, hauð alöm gasi miðagö, anig giðal. Anib u, niñbi bi rïmnap kalip gasi naj niñöm, manö magö adö u nöp pen pen hag amil apil göm, niñbi bi rïmnap niñlö mulu lugö, kal juöm, manö naj hagöm, gasi naj niñbal.

⁵ Kale Jisas manö niñö niñpe u arö göm, God adan arnabun uðpö kiñno mani nan gau udnabun, a göm, gasi naj nöp niñöm, pör pör nöp manö pen pen hagpal. *

⁶ Pen hon Krai Jisas niñ udun, nan hon hadö miðöp u niñniñ linabun u, hon nan aij yabið ap udun, mið aij yabið giñabun. *

⁷ Ami bi hanip yag daula ñin u, nan rïmnap halö udun dauagno. Pen umnabun ñin u, u rö nöp nan rïmnap halö udun aragnabun. *

⁸ Anib u, nan niñheb rïmnap, waiñ hon rïmnap miðainim, nan hon rö pro me u, a gun.

⁹ Pen niñbi bi nan iru udun a göm gasi niñbal gau, hauð alö, gasi ainiñ anibu kalip tip gi ud arö, wal nan niñniñ aulö, hel udö, adin ilön kub udpal u rö kalip giñab. Kalip böñ nöp naj giñab.

* 5:20: Ep 5:11 * 6:1: Ep 6:5 * 6:2: Plm 16 * 6:3: Gal 1:6-9 * 6:5: 2Di 3:8; 4:4; Dai 1:14
* 6:6: 1Di 4:8; Plp 4:11-12; Hib 13:5 * 6:7: Job 1:21

10 Nibi bi utpö kiño kibap mani nan gau midmagö libal gau, nan si nan naj adö ke ke iru nöp gipal. Rimnap gasi anibu niñöm, God nip gasi u arö göm, mid aij gagöm, kalip ke mög naj yabıl göp. *

God nan niñmagö adö nöp li ña u, ud aij gimön

11 Dimodi. Ne God bi nipe midpan u me, nan naj nan piral hagajın i magöñhalö hil gimön, gi aij gimön, God hagöp rö nöp gimön, Krais Jisas niñ udmön, nibi bi gau midmagö limön, klö gimön gi dammön, bi agamij hain rikmön, gi midmön. *

12 Ne Jisas niñ udpan rö, ñin rimnap miñör auö, utham mideinabön, pen ne klö gimön, Krais manö aij u hain gimön. Nibi bi iru niñmidlö niñöl gi, yad Krais Jisas nip niñ udpin, a gina ñin anibu, nipe pör midep magö u nöp ñöb. Pör midep magö anibu ud pidöñ gimön. *

13 God nan gau magöñhalö kamij magö ñöb u abe, Krais Jisas Podias Pailod nip manö kabö göl haga u abe, kale niñ midlö niñöl gi, nöp klö gem hagabin, *

14 manö nöp hagabin i magöñhalö niñ aij gimön, hain gimön, gi aij gimön gö arö, Bi Kub hon Jisas Krais ado gi aunab. Ne anig geinabön, nibi bi rimnap niñöm nöp hag juöl rö lagnab.

15 Jisas ado gi aunab ñin anibu, God nipe ke hag la. Ñin hag la ñin anibu nöp Jisas nipe kauyan ado gi aunab. God Bi aij ke yabıl. Nipe añi nöp nan gau magöñhalö abad midöp. Nipe kiñ gau magöñhalö Kiñ kale midöp. Nipe bi kub gau magöñhalö Bi Kub kale midöp. *

16 Pen nipe añi nöp umnim rö lagöp; pör yabıl nöp mideinab. Mailö aij nipe u ke yabıl midöp. Nibi bi rimnap nip amgö niñagpal yabıl; nip amgö magö niñeb rö lagöp. Nibi

bi ap nipe midöp söl au aröl rö lagöp. Nipe God Bi klö yabıl unbö ke u, nibi bi magöñhalö niñöm, hib nipe u pör pör nöp haglö adö aran. Anib unbö rö aij.

17 Nibi bi utpö kiño kibap mani nan iru midöp gau kalip hagaimön, hon nöp nibi bi ke yabıl midpun, a göm, nan yinid hir ginab gau gasi niñagöl; God hanip nibi bi abad midöm, mid aij ginaböl, a göm, nan aij aij iru nöp hanip pör ñab u nöp niñ udöm, gasi halö midaiöl. *

18 Anib u, kalip hagaimön, nan iru midöp rö, nibi bi gau ud aij göm, kalip mög niñöm, nan kale rimnap kalip hałowalö ñöl. Kale nibi bi rimnap kalip gi aij göm, gi ud arlö ud arlö, kalip iru gagnim.

19 Anib unbö rö geinaböl u, kale nan aij yabıl kale ap mideinab God ram minöñ nipe kumi kabö adö lan au, niñöm kale amöm kamij pör midep magö u böñ nöp udöm, pör nöp pör nöp kamij mideinaböl. Kamij midep anibu, kamij niñö yabıl. *

20 Dimodi. God nan niñmagö adö nöp ñi la u, ud aij gimön. God nip gasi niñagöm manö piral manö yiharij pör pör hag amıl apıl gipal gau abe, manö hauı alö pen pen hagaböl gau abe, udagmön.

21 Nibi bi rimnap, manö piral kale anibu udöm, uri God Manö kabö rö niñbun, a göm, ke padö u aramöm, Jisas manö aij nipe niñ udla u böñ nöp arö gipal.

God nöp mög niñöm, abad midainim. *

* 6:10: Ep 5:5 * 6:11: 2Di 2:22 * 6:12: 1Ko 9:25-26; 2Di 4:7 * 6:13: Jon 18:36-37 * 6:15: Rep 17:14 * 6:17: Luk 12:20 * 6:19: Mad 6:20 * 6:21: 1Di 1:6; 2Di 2:18

2 Dimodi Pol köp hain nîbö u Dimodi nîp kalî kliñ rîka

1 Yad Pol. God geia nîjöm yad Krajs Jisas nîp cig gem, kamîj gîsön nîbö kamîj pör mîdep hag la u ud-pin. Anîg nîjöm, God nîpe ke hagö, Krajs Jisas manö aij ud arep bî nîpe ap mîd-pin.

2 Nî mîdmagö yad Dimodi, nöp köp anîbi kalî kliñ rîkabin. Bapi God, Bî Kub hon Krajs Jisas, nöp mög nîjmil, ud aij gîmil, abad mîd aij gîlö me, ne agamîj mîd aij gîmön. *

God manö hagun u, nable gagnîm

3 Apîs bac bî God nîp wög gî mîdmîdal rö u, yad u rö nöp gasî mîhöp nîjagem God nîp nöp gasî nîjem, wög nîpe gîmîdin. Yad sîdö aij sîb aij yan God nîp sabe gîmîdin u, yad pör nöp hib ne hagem, God nîp aij a gabin. *

4 Mîtöj gîna u nîjöl gî mîd-pin. Anîb u, nöp am nîjem, yad mîñ mîñ yabî gînabin.

5 Ne gasî añî adö nöp nîjmön Krajs Jisas nîp nîj ud pîdöj gîpan u, nîjöl gî mîd-pin. Napîs Lois aip, name Yunis aip, Krajs Jisas nîp nîj ud pîdöj gîmil mîdmîdil rö, ne u rö nöp nîp nîj ud pîdöj gîpan, a gî gasî nîjbin. *

6 Ne Krajs Jisas nîp nîj ud pîdöj gîpan rö, yad nöp hagabin, nîmagö yad ud nabîc adö ne u lînö, God nöp nan aij nîa u, gasî nîjöl gî mîdmön. Nan nöp aij dan mîdöp anîbu, pu gaimön Mîtöj gînîm. *

7 God nîpe Ana nîpe hanîp nîö, pîñîj gagun; God Ana nîpe gö, pîdöj halö mîdun, nîbi bî gau kalîp mîdmagö lun, gasî hañ roman hon ke gasî göp adö u gagun, gînabin. *

8 Anîb u, ne Bî Kub hon manö aij nîpe hagemön, nable gagnîm. Nîbi

bî gau kalîp hałowalö hag nîmön. Yad Bî Kub manö aij nîpe hag nîainö, yîp nagî lîla u, nöp u rö nöp nable gagnîm. Pen God nîpe pîdöj nîpe nöp nîöb rö, Jisas manö aij u hag nî ajmön. Anîg gaimön, nöp gî naj gaiöl, gasî iru nîjagmön.

9 God hanîp ud asîk yuöm, nîbi bî ut yad ke mîdeinabim, a ga. Hon nagî aij adö u arno nîjöm God hanîp udaga; nîpe ke nöd anîg gînabin, a ga rö, hanîp nîbi bî mög yabî nîjöm uda. Ram mînöj hadame dagol gau gî laga nîn u, God nîbi bî mög yabî nîjöm, Krajs Jisas nîbi bî gau kalîp ud asîk yunab, a göm gasî u nîja. *

10 Pen mîñî, God nîbi bî mög yabî nîjöp u, waiö nîjbun. Krajs Jisas apöm, hanîp nîbi bî nan a göm uma u me, God hanîp nîbi bî magöjhalö mög yabî nîjöp u, waiö nîjbun. Krajs Jisas hanîp nîbi bî nan a göm ilön udöm uma u me, uri umeb magö u klö ap mîdagöp. Jisas anîg geia u me, kamîj mîdep magö u abe, pör pör mîdep magö u abe, hanîp nîbi bî waiö yamöb. *

11 Manö aij anîbu nîbi bî gau magöjhalö nîjlan, a göm, Krajs Jisas nîpe ke yîp hagajîp, yad Jisas manö aij ud arep bî nîpe ap mîdem, manö aij anîbu nîbi bî gau magöjhalö hag nî aij gem, manö yuö u hag nî aij gem, gîpin. *

12 Jisas manö aij nîpe u hag nî ajainö u me, yîp gî naj gîlö, uñham mîd-pin. Pen yad ana arö nîjöl gî mîdagpin; yad gasî halö mîd-pin. Bî nîj ud-pin u, Bî anîbu hadö nîjbin. Yad nîp nan nîbin u, nîpe nan anîbu ud abad mîd aij göm, gî dam dam, nîn hain u aunab.

13 Manö hagnö nîjban u, kabö göl nöp mîdöp, a gîmön, nîbi bî gau kalîp hag nîmön. Anîg gîmön, Krajs Jisas nîp nîj udöl gî, nîbi bî gau kalîp mîdmagö löl gî, gî mîdaimön. Krajs Jisas nîp cig aij gîpan u me, ne anîg gîmön rö löp.

* 1:2: Ap 16:11; 1Di 1:2 * 1:3: Ap 23:1 * 1:5: Ap 16:1 * 1:6: 1Di 4:14 * 1:7: Ro 8:15 * 1:9: Ep 2:8-9; Dai 3:5 * 1:10: Hib 2:14 * 1:11: 1Di 2:7

14 God nan aij ñimagö adö ne la u, ud aij gïmön. Ana U† hanïp aŋ dan midöp u, klö nïpe nöp gï ñö, ud aij gïmön. *

15 Ne nïŋban, nïbi bï Esia Propins nïbö gau magöŋhalö yïp arö gïla. Pigelas abe, Hemogenis abe, anïg unbö rö nöp gïlö.

16-17 Bï Kub nïpe Onesiporas nïbi bï ram nïpe gau mög nïŋöm ud aij gïnim. Nïhön gïnïg: nïpe daun kub Rom ap mïdeia ñïn u, nable udnabin, a göm, yïp arö gaga. Yad aui nagï midpin, nïpe u†ham u†hai nïŋöm, apöm yïp nïŋa. Ñïn iru nöp apöm nïŋaia, yïp aij yabï ga.

18 Anïb u, ñïn kub hain u, Bï Kub nïpe Onesiporas nïp mög nïŋöm ud aij gïnim. Epesas mïdainö, yïp ud aij göm nan ke ke nïhön nïhön iru nöp gï ñïmidöp u, ne ke nïŋ aij gïpan.

2

Jisas nïp cïg gun, ami bï nïpe rö mïdaiun

1 Pen ñï yad Dimodi. Ne Krajs Jisas nïp hain geinabön u, nïpe nöp mög nïŋöm ud aij gïnab. Anïb u, ne gasï aňï nöp nïŋmön, klö gï mïdaimön.

2 Manö aij nïbi bï gau kalïp pör hag ñïmïdin nïŋban u, nïbi bï Krajs Jisas manö aij hain gïpal rïmnap u†hai nïŋmön, hag ñï aij gïmön; kale pen nïbi bï ñï pai rïmnap kalïp hag ñï aij gïnaböl.

3 Krajs Jisas nïp wög gïpun rö, nïbi bï rïmnap hanïp gï naij gïlö, u†ham mïdpun. Ne u rö nöp, Jisas Krajs ami bï aij nïpe mïdpan u me, yïp u rö nöp gïnaböl, a gïmön, pïñïŋ gïmön, nïp arö gagmön; wög nïpe u ha†owa†ö gïmön. *

4 Ami bï gau, bï kub kale u nïp aij gaŋ, a göm, gasï aňï u nöp nïŋbal. Nan hön adö gau, a göm, gasï u nïŋagpal.

5 Nïbi bï resis gïpal gau, bï resis abad mïdpal gau hagpal hagpal rö nöp göm, nan aij udpal. *

6 Pen nïbi bï maj wög gïpal gau, le ilön gïpal rö, kale ke nöd ral ñïŋöl. Hainö nïbi bï rïmnap ral ñïŋnaböl. *

7 Manö hagabin i, ne nïŋöl gï mïdö, Bï Kub nöp gasï ñö, nïŋ aij gïnabön.

8 Jisas Krajs nïp gasï nïŋöl gï mïdaimön. Depid ñï rïkö, rïk dam dapïl göm, Jisas nïp yag daula. Nïpe umöm uraka. Jisas Krajs manö aij hagabin u, manö anïbu me u. *

9 Yad manö aij anïbu hag ñainö, yïp bï naij gep rö nagï lïlö mïdpin. Pen God Manö u nagï mïdagöp. *

10 Anïb u, God nïbi bï udnïg gabin, a göm, nïŋ la gau, Krajs Jisas kalïp ud asïk yuö, kale God aip mailö aij nïpe halö pör pör nöp kamïŋ mïdaiöl, a gem, nïbi bï gau yïp mulu lugö gï naij gaiöl, yad pïñïŋ gem arö gagnabin.

11 Manö böŋ nöp nïŋ udep ap hagnïg gabin:

Hon Jisas aip umno u me,
nïpe aip pör pör nöp kamïŋ
mïdeinabun. *

12 Krajs Jisas nïp wög gaino,
nïbi bï gau hanïp mulu lugö gï
naij gaiöl,

pïñïŋ gun arö gagnabun u,
nïpe Kiŋ mïdöm nïbi bï gau abad
mïdeinab ñïn u,
hon nïpe aip mïdun, u rö nöp
nïbi bï gau abad mïdeinabun.
Krajs Jisas nïp nïŋagpun, a gïnabun
u,
hanïp u rö nöp, kalïp nïŋagpin,
a gïnab. *

13 Pen Krajs Jisas manö aij hagöp rö
gagnabun u,
nïpe manö aij nïpe hagöp rö nöp
gïnab.

Nïhön gïnïg: Krajs pör nöp manö
nïŋö nöp hagöp;
manö nïŋö anïbu arö gïnim rö
lagöp. *

* 1:14: 1Di 6:20 * 2:3: 2Di 1:8 * 2:5: 2Di 4:8 * 2:6: 1Ko 9:7 * 2:8: 1Ko 15:4; Ro 1:3 * 2:9: Ep 3:1,13; Plp 1:12-14 * 2:11: 2Ko 4:11 * 2:12: Mad 10:33 * 2:13: Ro 3:3-4; Dai 1:2

God wög hag la u, klö gïmön gi aij gïmön

14 Manö kalî kliñ rikabin anîbi, nîbi bî gau kalîp pör pör hag ñî aij gïmön hauñ gagöl. God nîñ midö nîñöl gi, nîbi bî gau kalîp hag aij gïmön, kale manö magö adö u nöp pen pen hag amîl apîl gagöl; manö magö pen pen hagnaböl u, nan aij ap gagnab; nîbi bî manö anîbu nîñnaböl gau kalîp gi naj yabîl gïnab. *

15 Yad God nîp wög gi aij gem, manö nîñö nîpe u kabö rö nöp hag ñî aij gïnabin u, God yîp aij a gïnab, a gïmön, gasî adö añî anîbu nöp nîñmön, klö gïmön gi midaimön. *

16 God nîp gasî nîñagöm manö yîharîñ pör pör hag amîl apîl gïnaböl u, ne aip hagagmön. Hag dam dapîl göm, kale God Manö nîñö u arö göm, mîlö gau arnaböl. *

17 Manö piral hag ñî naböl anîbu, wös pro ap löm, mid damöm, hainö wös gîsa kub yabîl löp rö u gïnab. Bî hag ñeb bî Haimenias aip, Pailidas aip, kale adö anîbu gîpil. *

18 Bî gau God Manö nîñö u arö göm hagpal, “Hon hadö urakno; umun kauyañ urakagnabun,” a gîpal. Pen kale manö piral anîbu haglö, nîbi bî rîmnap Jisas manö aij u hadö arö gîpal.

19 Pen God ram padö bîñîñ gi aij ga u pîdöñ midöp. Padö añ au kalî kliñ rîmnap midöp: “Bî Kub nîpe nîbi bî nîpe ke nîñöb.” Manö ap abe midöp: “Nîbi bî kale Bî Kub nîbi bî nîpe midpun, a gîpal gau, nagî naj adö u aragöl.” *

20 Pen ram kub yabîl gau, kînan ke ke midöp. Kînan rîmnap, gol aka silpa udöm gîpal. Rîmnap pen mab aka mîñöñ nöp udöm gîpal. Rîmnap udöm, nan prî wasö, nan aij aij gau nöp lîbal; pen rîmnap nan yîharîñ hañowañ gau lîbal.

21 Nîbi bî Krais Jisas nîñ udpal gau magörhalö unbö rö nöp. Nîbi bî an an nan prî nan hañowañ gau asi masî gïnaböl gau, kale nîbi bî uñ nîpe ke midöm, wög aij nîñön nîñön midainab gau kale mîñ mîñ göl gi gïnaböl. Anîb u, Bî Kub nîbi bî uñ nîpe ke anîb gau nîñöm, kalîp wög aij rîmnap hag lîbab.

22 Pen nîbi praj bî praj rîmnap gasî naj nîñbal rö u nîñagmön. Ne pen gi aij gïmön, God hagöp rö nöp gïmön, Krais Jisas manö aij nîpe nîñ udmön, nîbi bî gau midmagö lîmön, klö gïmön gi dammön, bî agamîj hain rîkmön, gi midaimön. Nîbi bî midmagö asîñ midagöp rö midöm Bî Kub nîp sabe gîpal gau aip jîm ñöl midmön, hagajîñ adö anîbu nöp gi midaimön. *

23 Pen manö yîharîñ hag amîl apîl göm, pen pen hagpal gau, ne aip hagagmön. Nîñön gîñîg: anîg geinaböl u, hainö mulu lugö, kal juöm, manö naj hagöm, pen pen gasî naj nîñnaböl. *

24 Nîbi bî Bî Kub nîp wög geinaböl gau, pen pen hagagöm, agamîj midöm, nîbi bî ud aij göm, hag ñî aij gïnaböl. Kalîp gi naj gîlö, pen gi naj gagöl.

25 Pen nîbi bî rîmnap manö kale udagaiöl, kale pen agamîj hag ñî aij göl gi midlö, God nîbi bî anîb gau kalîp gasî aij ñö, nan si nan naj gîpal u nîñön gîñîg anîg gîpun, a göm, ado gi nîp lau adö apöm, manö nîñö yuö yabîl u nîñ udöl rö löp.

26 Anîg göl agamîj hag ñî aij göl gi midlö, gasî aij auö, Seden kalîp pir pir alöm udö, kîd nîpe u midöm, manö piral nîpe nîñmidal u arö göm, mid aij gïnaböl.

3

Ñîñ hain anîbi nîbi bî gi naj yabîl gïnaböl

* 2:14: 1Di 6:4; Dai 3:9 * 2:15: 1Di 4:6 * 2:16: 1Di 4:7 * 2:17: 1Di 1:20 * 2:19: Jon 10:14; 1Ko 8:3; Ais 52:11 * 2:22: 1Di 6:11 * 2:23: 1Di 4:7 * 3:1: 1Di 4:1

1 Pen ne niŋban, ñin hain anibi niŋbi bi uŋham miŋdeinaböl. *

2 Kale hañ roman kale nöp gasi niŋöm, uŋpö kiŋno kiŋbap mani nöp miŋdmagö löm, hon nöp bi kub miŋdpun, a göm, hib kale ke dap ranöm, niŋbi bi gau kalip hag juöm, niŋme nap bi kalip manö riŋ juöm, niŋbi bi kalip gi aij giŋpal gau kalip aij a göp hagagöm, God niŋp gasi niŋagnaböl.

3 Kale niŋbi bi riŋnap miŋdmagö lagöm, niŋbi bi kalip gi naij giŋnaböl u niŋöm arö gagöm, niŋbi bi riŋnap kalip manö naij manö piral hagöm, agamiŋ hain riŋkagöm, kal naij yabiŋ göm, nan niŋhön niŋhön aij miŋdöp u niŋlö, kalip mulu lugnab.

4 Kale mumug niŋöm, haŋowaŋö gi naij göm, hon nöp niŋbi bi kub miŋdpun a göm, hañ roman hon ke aij giŋniŋm adö u nöp gun, miŋniŋ gun, a göm, God niŋp miŋdmagö lagnaböl.

5 Hon niŋbi bi anib gau niŋjun, niŋbi bi God niŋp niŋ udpal rö nöp giŋpal, a giŋnabun u pen God Ana niŋpe gö, piŋdöŋ halö miŋdun, God hagöp rö nöp gun, a göm, gasi u niŋagnaböl. Niŋbi bi anib unbö rö giŋpal gau arö giŋmön, aip magum gagmön. *

6 Bi anib gau rö riŋnap, agamiŋ ram ram uŋhai am niŋ arlö niŋöl gi, niŋbi gasi aij miŋdagöp gau, kalip hag wiŋhai ram raul kale ud arlö, kale manö piral kalip hag ñailö, niŋbi anib gau böŋ anib lau adö arnaböl. Niŋbi anib gau, nan si nan naij giŋpun gau pri u, aigöl gun lik gi yuun, miŋd aij gun, a göm, miŋjör kub yabiŋ niŋöm, gasi kub niŋöl gi miŋdpal. Pen miŋdmagö kale piŋtu gö, gasi naij ke ke iru nöp am kalip ud dan i göm, adan naij anib gau ud tiŋp giŋniŋ gab.

7 Niŋbi anib gau rö, manö gau niŋbö gau niŋbö niŋnaböl u pen Kraiŋ Jisas manö aij u niŋeinaböl u, u manö niŋjö me u, a göm, niŋagnaböl.

8 Pen bi Janis Jabris bi miŋhau Moŋis manö haga u ji niŋlö u rö, bi

piral hagpal gau u rö nöp Kraiŋ Jisas manö niŋjö u ji niŋbal. Kale gasi naij yabiŋ nöp niŋöm, Kraiŋ Jisas manö aij u ji niŋbal rö, God kalip u rö nöp ji niŋöb. *

9 Pen giŋpal adö anibu rapin giŋlö arniŋm rö lagöp. Janis Jabris bi miŋhau gi naij giŋlö, niŋbi bi waiö niŋla rö u, niŋbi bi miŋniŋ anib unbö rö nöp manö piral hag niŋbal gau u rö nöp waiö niŋnaböl.

Jisas Kraiŋ manö aij u niŋ ud aij giŋmön

10 Pen yad aip miŋdul, gasi adö aŋi nöp niŋul, Jisas Kraiŋ manö aij u hag niŋbin u abe, nagŋ aij adö yad giŋpin u abe, ne hadö niŋ aij giŋmön anig unbö rö nöp giŋpan. Kraiŋ niŋp niŋ ud piŋdöŋ gem, wög niŋpe klö yabiŋ nöp göl gem, niŋbi bi gau kalip miŋdmagö lem, miŋjör auö uŋham miŋdem arö gagpin u, ne niŋban.

11 Kraiŋ manö aij hag ñainö yiŋp gi naij giŋlö uŋham miŋdainö u, ne hadö niŋban. Niŋbi bi daun kub Adiok, Aikoniam, Lisdra gau yiŋp gi naij giŋlö giŋlö, uŋham yabiŋ miŋdainö u pen Bi Kub yiŋp ud kamŋ yua u, ne niŋban. *

12 Niŋbi bi Kraiŋ Jisas niŋp ciŋ göm, hagöp rö nöp giŋniŋ gaböl gau, kalip magöŋhalö miŋjör ñilö, uŋham miŋdeinaböl. *

13 Pen niŋbi bi naij manö piral adö u nöp hag niŋbal gau, naij yabiŋ giŋlö giŋlö arö, kale nöd niŋbi bi naij miŋdmadal rö wasö, hainö niŋbi bi naij unbö ke miŋdeinaböl. Kale ke God adan aij u niŋagöm, niŋbi bi riŋnap kalip manö piral anibu hag ñilö, kale u rö nöp God adan aij u niŋagnaböl.

14 Pen ne niŋ pro nöp miŋdmön, nöp Kraiŋ Jisas manö niŋjö u hag ñilö, niŋmön böŋ nöp niŋ udpan manö aij u klö giŋmön, niŋ udöl gi, hagöp rö nöp göl gi, gi miŋdaimön. Hon niŋbi bi nöp manö aij u hag niŋno niŋna u, ne hadö niŋban.

* 3:5: Mad 7:15,21; Dai 1:16

* 3:8: Eks 7:11

* 3:11: Ap 13:14-52; 14:5,8-20

* 3:12: Mad 16:24;

Jon 15:20; Ap 14:22

15 Ne n+ɲban, ñ+ pro yabił m+ɲaina ñ+n u, ne God Manö Uł u hadö n+ɲna. Hon God Manö Uł u amgö l+ n+ɲeinabun u, God Manö Uł u han+ɲ gas+ k+ɲ hi+k n+ɲeb magö an+bu ñö, Krai Jisas n+ɲ n+ɲ udno han+ɲ ud asi+k nab manö ił u n+ɲ aij g+ɲ nabun.

16 God Manö u magöɲhalö, God n+ɲpe ke ake löm Ana n+ɲpe u pu ga. An+ɲ u, God Manö u magöɲhalö udun, n+ɲbi b+ gau kal+ɲ hag ñun, n+ɲbi b+ manö n+ɲö arö g+ɲpal gau kal+ɲ r+ɲm+ɲ ukun, n+ɲbi b+ g+ɲ naij g+ɲpal gau kal+ɲ hag gun, n+ɲbi b+ kale, aigöl gun God Manö hagöp rö gun, a g+ɲ gas+ n+ɲbal gau, kal+ɲ hag ñ+ aij g+ɲ nabun.

17 An+ɲ g+ɲeinabun u, God n+ɲ wög g+ɲ ñeb n+ɲbi b+ n+ɲpe gau, God Manö u n+ɲ aij yabił göm, God kal+ɲ wög aij n+ɲhön n+ɲhön hag l+ɲ nab u, kale gas+ n+ɲ aij yabił göm, g+ɲ aij yabił g+ɲ naböl.

4

God Manö kabö göl u hag ñ+mön

1 Nöp manö an+ɲbi y+ɲhar+ɲ ha-gagabin. Krai Jisas n+ɲbi b+ gau magöɲhalö Kiɲ kale abad m+ɲdeinabin, a göm, ado g+ɲ aueinab ñ+n u, n+ɲpe n+ɲbi b+ kam+ɲ m+ɲdeinaböl gau abe, n+ɲbi b+ umla gau abe, n+ɲme ke ke l+n+ɲg gab. An+ɲ u, God abe, Krai Jisas abe n+ɲm+ɲdlö n+ɲöl g+ɲ, nöp manö an+ɲbi hagn+ɲ gabin.

2 God Manö aij u hag ñ+mön. N+ɲbi b+ gau ñ+ñ+ l+ɲ nab aka ñ+ñ+ lagnab, a g+ɲmön, j+ n+ɲagmön; m+ɲñi udnaböl aka udagnaböl, gas+ u n+ɲagmön; kłö g+ɲmön nöp God Manö aij u hag ñ+mön. N+ɲbi b+ g+ɲ naij g+ɲpal gau hag g+ɲmön, n+ɲbi b+ manö n+ɲö arö g+ɲpal gau r+ɲm+ɲ ukmön, n+ɲbi b+ kale, aigöl gun God Manö hagöp rö gun, a g+ɲ gas+ n+ɲbal gau, kal+ɲ agam+ɲ hain r+ɲkmön hag ñ+ aij g+ɲmön, g+ɲmön.

3 N+ɲhön g+ɲn+ɲg: ñ+n hain u, God Manö kabö göl u n+ɲö, udagnaböl; hag ñeb n+ɲbi b+ iru nöp uł g+ɲ

daulö, kale manö piral manö y+ɲhar+ɲ y+ɲhar+ɲ gas+ kale ke aröp adö u nöp hag ñ+lö, kale n+ɲö m+ɲñ m+ɲñ göl g+ɲ udnaböl. *

4 God Manö n+ɲö u arö göm, aiud y+ɲhar+ɲ gau haglö, y+ɲñ+ɲ n+ɲ naböl.

5 Pen ne ke, nan n+ɲhön n+ɲhön g+ɲ nab u, gas+ n+ɲ aij göl g+ɲ m+ɲdaimön. M+ɲör auain+ɲ, gas+ iru n+ɲagmön. Ne kłö g+ɲmön, Krai Jisas manö aij u n+ɲbi b+ gau hag ñ+ ajmön. Ne God wög g+ɲ ñeb b+ m+ɲpan u me, God nöp wög n+ɲhön n+ɲhön hag la u, magöɲhalö g+ɲ dam dam arö, böɲ nöp g+ɲ haknab.

Yad söl umn+ɲg gabin, a ga

6 Yad Krai wög n+ɲpe g+ɲnö, y+ɲ nag+ɲ l+lö m+ɲdnö m+ɲdnö, m+ɲñi pak l+no hagape n+ɲ lugn+ɲ, a göm, y+ɲ gaböl. An+ɲ u, m+ɲnöɲ naböɲ adö ił i m+ɲdpin i, ar+ɲ arep ñ+n u söl auub. *

7 Yad kłö gem, Seden aip pen pen g+ɲ damem, adan söl au hadö aubin. Yad kłö gem, Krai Jisas manö aij u n+ɲbi b+ gau hag ñ+ dam dam arö, Krai Jisas n+ɲ n+ɲ udöl g+ɲ m+ɲdem, wög y+ɲ haga u arö gagpin; haga rö nöp magöɲhalö g+ɲpin. *

8 N+ɲpe B+ Kub, n+ɲpe manö ud asi+k aij göm hagöp u me, n+ɲhön n+ɲhön g+ɲpin u n+ɲ m+ɲdöm, ñ+n kub n+ɲpe u auö, y+ɲ b+ kam+ɲ aij yad, a g+ɲ nab. Pen yad nöp wasö; n+ɲbi b+, B+ Kub aunab, a göm, aij gö n+ɲöl g+ɲ abad m+ɲdpal gau, kal+ɲ magöɲhalö u rö nöp g+ɲ nab. *

9 Dimodi. Adan m+ɲdain+ɲ u, yad m+ɲdpin i y+ɲñ+ɲ aumön.

10 B+ yad aip m+ɲdm+ɲdun gau, m+ɲñi yad aip aui m+ɲdagpal. B+ ne Demas, nan m+ɲnöɲ naböɲ adö ił i m+ɲdmagö löm, y+ɲ böɲ nöp arö göm, hadö daun kub Desalonaika ara. B+ yad Kresej Galesia Propins ara. Daidas Dalmesia Propins ara. *

11 B+ añ+ Luk nöp yad aip m+ɲdpul. Krai Jisas n+ɲ wög gabin aui, Mak n+ɲpe g+ɲ ñ+ aij g+ɲ nab. An+ɲ u, ne

* 3:16: Ro 15:4 * 4:3: 1Di 4:1 * 4:6: Plp 2:17
2Ko 8:23; Ap 15:37-39; Kol 4:14

* 4:7: 1Di 6:12 * 4:8: 1Ko 9:24-25 * 4:10:

Mak nɪp ammön u† gɪ dauö, yad aip midul, wög anɪbu gul.

¹² Dijikas nɪp hag yunö Epesas ara.

¹³ Aunabön ñɪn u, daun kub Droas apön, kolsior mɪlō yad u, bɪ ne Kapas ram ud lɪnō u udmön daumön; adan mɪdainɪm u, köp yad wam wam gɪ mɪdöp gau magöŋhalö udmön daumön; wasö u, köp kaj meme sip-sip hañ hib halö kalɪ klɪñ rikla gau nöp magöŋhalö udmön daumön. *

¹⁴ Bɪ kapa wög göp Aleksada yɪp gɪ naj yabɪ† ga. Yɪp ga anɪbu, God nɪp pen u rö nöp gɪnab. *

¹⁵ Krajs Jisas manö aij hagpun u, Aleksada nɪpe jɪ naj yabɪ† ga u me, yɪp gɪ naj ga rö, nöp u rö nöp gɪnɪm rö löp u, nɪŋ aij gɪmön.

¹⁶ Yɪp nöd manö kub hagla ñɪn u, nɪbi bɪ ap yɪp jöl gau nɪŋ mɪdö manö kub hagagnö; kale magöŋhalö yɪp arö gɪla. Pen God kalɪp gasɪ anɪbu nɪŋöl gɪ mɪdagainɪm.

¹⁷ Yɪp manö kub hagla anɪbu, Bɪ Kub yɪp abad mɪdö nɪŋöl gɪ, manö aij nɪpe u nɪbi bɪ gau nɪbö iru nöp apöm mɪdeila gau, kalɪp haŋöwaŋö hagainö nɪŋla. Bɪ Kub gö, kaj laiön yɪp hau ñɪŋöl rö laga.

¹⁸ Yad nɪŋbin, Bɪ Kub yɪp abad mɪdö, nan naj ap yɪp gɪnɪm rö lagnab; yɪp ud kamɪŋ yuöm, dam ram mɪnönŋ aij nɪpe kumi kabö adö laŋ au ud arnab. Bɪ Kub anɪbu, hib nɪpe u pör pör nöp haglö adö araŋ. Anɪb unbö rö aij.

Pol hagöp, “Kale mɪdpim?” a göp

¹⁹ Nɪbi ne Prisila abe, nugmul nɪpe Akwila abe, bɪ ne Onesiporas nɪbi bɪ ram nɪpe mɪdpal gau abe kalɪp hagnön, Pol “Kale mɪdpim?” a göp, a gɪmön. *

²⁰ Bɪ ne Erasdas aui auaga; mɪdöp daun kub Korid u. Bɪ ne Dropimas nɪp nan gö, arɪk aunö daun kub Mailidas. *

²¹ Yɪgön kub auöp ñɪn u söl mɪdöp rö, adan mɪdainɪm u, yɪgön auagnab adö u yɪŋɪd aumön.

Pen Yubulas, Pudens, Lainas, Klodia, Krajs Jisas nɪbi bɪ nɪpe daun kub Rom i mɪdpal gau magöŋhalö nöp, “Ne mɪdpan?” a gaböl.

²² Dimodi, Bɪ Kub nöp aip mɪdainɪm.

God kalöp magöŋhalö mög nɪŋöm ud aij gɪnɪm.

* **4:13:** Ap 20:6 * **4:14:** 1Di 1:20; Sam 62:12; Ro 2:6

* **4:19:** Ap 18:2; 2Di 1:16-17

* **4:20:** Ap

19:22; 20:4; Ro 16:23

Daidas Pol Daidas n̄p k̄öp kal̄i k̄liñ r̄ika

¹ Yad Pol. God ȳip hag lö wög ḡi ñeb b̄i n̄ipe ap m̄idem, Jisas Kraiſ manö aij n̄ipe ud ajep b̄i n̄ipe ap m̄idpin.

God ȳip hag la u, n̄ibi b̄i n̄ipe udn̄ig gab gau kal̄ip God Manö u hag ñ̄n̄ö kale manö an̄ibu n̄iſ ud p̄id̄öſ göm, manö n̄iſ yuö u n̄iſ aij göm, hagöp rö nöp göl, a göm, God ȳip wög an̄ibu hag la.

² God n̄ipe manö p̄iral ap hagagöp. N̄ipe hadame dagol gau ram m̄inöſ ḡi laga ñ̄in u manö n̄iſ hagöm haga rö, n̄ibi b̄i an an manö n̄iſ n̄ipe an̄ibu n̄iſ udöm, manö n̄iſ yuö u n̄iſ aij göm, u rö nöp ḡinaböl gau, n̄ipe kal̄ip pör m̄idep magö u ñ̄inab. *

³ Ñ̄in n̄ipe ke hag la ñ̄in u nöp, God manö n̄ipe waiö la. God, Ud Kam̄iſ Yuep B̄i hon u, ȳip hag lö, manö aij n̄ipe waiö hag ñ̄i ajpin.

⁴ Daidas, nöp k̄öp an̄ibi kal̄i k̄liñ r̄ikabin. God Manö u nöp hag ñ̄ainö, Kraiſ Jisas n̄iſ udmön, manö aij adö añ̄i n̄iſbul u me, nöp ñ̄i aij yad, a gabin. Bapi God abe, Ud Kam̄iſ Yuep B̄i hon Kraiſ Jisas abe, nöp mög n̄iſmil, ud aij ḡimil, abad m̄id aij ḡilö, ne agam̄ij m̄id aij ḡimön. *

⁵ Yad nöp ram m̄inöſ ñ̄ig r̄ib gus ga airan Krir hag lem, hagnö, “N̄ibi b̄i kal̄ip Kraiſ manö aij u hag ñ̄ilo gau kauyaſ am n̄iſmön, wög r̄imnap gaglo u göl ḡi, b̄i kub kal̄ip abad m̄idep ram m̄inöſ ke ke m̄idpal gau hag l̄imön,” a ḡinö.

⁶ Pen n̄ibi b̄i Kraiſ n̄iſ udpal gau b̄i kub kal̄ip abad m̄idep r̄imnap udn̄ig, b̄i ȳihar̄iſ udagmön. B̄i ḡi aij ḡipal gau nöp n̄iſmön udmön. N̄ibi kale añ̄i ap nöp udöm, ñ̄i pai kale gau kal̄ip abad m̄id aij ḡilö, Kraiſ

n̄ip n̄iſ udöm, ami bapi manö udöm hain göm haſöwaſö gagpal, b̄i gau nöp n̄iſmön udmön. *

⁷ Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe abad m̄idep b̄i gau kale God wög n̄ipe ke abad m̄idpal. An̄ib u, b̄i abad m̄idep b̄i gau kale ḡi aij nöp ḡilö, n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip manö hag juöl rö lagn̄im. Pen b̄i manö pen pen hagpal gau, b̄i ȳiſid kal jubal gau, b̄i ñ̄ig k̄lö ñ̄iſmön hauſ l̄ibal gau, b̄i urak pen pen pakpal gau, b̄i uſpö k̄lno mani si udn̄ig ḡipal gau, kal̄ip n̄iſmön udagmön.

⁸ Pen n̄ibi b̄i Kraiſ n̄iſ udpal gau b̄i kal̄ip abad m̄idep gau, n̄ibi b̄i m̄ilö gau n̄ibö hag wiſhai dam ram kale aip aſ daſ udöm, nan n̄ihön n̄ihön aij m̄idöp gau m̄idmagö löm, gas̄i hañ romaſ kale ke gas̄i göp rö gagöm, n̄ibi b̄i gep abe n̄ibi b̄i ramö gau abe magöſhalö ud aij göm, b̄i uſ m̄idun a göm, pör nöp God Manö hagöp rö nöp gas̄i n̄iſmön, k̄lö göm hagöp rö nöp göm, gaiöl.

⁹ Kraiſ manö n̄iſ nöd hag ñ̄ilö n̄iſla u nöp n̄iſ ud p̄id̄öſ göl ḡi, Kraiſ n̄ibi b̄i gau kal̄ip Kraiſ manö ȳidun göl u nöp hag ñ̄i aij ḡilö, kale n̄iſ udöm gas̄i halö m̄ideinaböl. Pen n̄ibi b̄i manö ȳidun göl an̄ibu r̄ib jubal gau, kal̄ip manö ȳidun göl adö u hag ñ̄i aij geinaböl, manö pen hagöl rö lagnab.

¹⁰ N̄ihön ḡin̄ig: n̄ibi b̄i Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpun a ḡipal gau iru nöp God Manö u r̄ib juöm, manö p̄iral gau n̄ibö udöm n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip hag ñ̄öm, adan naij u ſip ḡi ud arbal. B̄i an̄ib gau iru nöp b̄i Juda n̄ibö. Kale Kraiſ n̄ip n̄iſ udpal u pen Juda n̄ibi b̄i wasö gau kale Kraiſ n̄ip n̄iſ udöm, hañ r̄ib ḡi dö göm me, Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idnaböl a ḡipal. *

¹¹ Ne ḡimön manö p̄iral u arö ḡilaſ. Mani nan gau udun a göm kale manö p̄iral an̄ibu nöp hag ñ̄ilö, b̄i r̄imnap n̄ibi b̄i ñ̄i pai ram kale aip hanbal gau magöſhalö manö p̄iral

* 1:2: Kol 1:27 * 1:4: 2Ko 8:23; Gal 2:3; 2Di 4:10; Ro 1:7 * 1:6: 1Di 3:2-7; 2Di 2:24-26 * 1:10: 1Di 4:7 * 1:11: 1Pi 5:2; 2Di 3:5-6

an+bu udpal. *

¹² Pen bi manö hagep kale ke Krir n+bö bi ap haga, “N+bi bi Krir n+bö gau pör nöp manö pir alöm, nan naj nöp göm, kale iru gö wög gagöm, nan aij iru nöp udun a göm, kain hapeb rö m+dpal,” a ga.

¹³ Bi Krir n+bö manö haga an+bu n+ñö yab+ñ haga. An+g g+pal an+bu ne kal+p manö k+ö yab+ñ hagnöm, manö piral hagnal u arö göm, Krai manö aij u y+idun göl nöp n+ñ udöl. *

¹⁴ Kal+p manö k+ö hagnöm, Juda n+bi bi aiud y+har+ñ hadame gau hagn+dal gau arö göl; n+bi bi Krai manö n+ñö j+ n+ñbal gau an+g an+g g+mim a g+pal gau, manö kale udagöl. *

¹⁵ God n+bi bi aij n+pe gau nan r+mnap hil g+pal; nan aij a göm ha+öwa+ö udpal. Pen n+bi bi nan si nan naj nöp g+m+dal gau abe, n+bi bi Krai n+p n+ñ udagpal gau abe, nan iru nöp hil g+pal.

N+bi bi an+b gau rö, gas+ r+m+d kale böñ nöp naj gö, gas+ n+ñ aij g+pal.

¹⁶ God Manö n+ñ udun, n+bi bi n+pe m+dpun a g+pal u pen kale g+pal rö n+ñun n+ñbun, kale God n+bi bi n+pe wasö. Kale God Manö aij hagnö rö j+ n+ñbal u me, kale nan aij ap göl rö lagöp. G+pal an+bu God n+ñö mulu lugöp. *

2

Krai n+bi bi n+pe gau kal+p abad m+id aij g+mön

¹ Pen ne n+bi bi gau kal+p God Manö kabö göl adö u nöp hagn+ñmön.

² Bi majö rö gau kal+p hagn+ñ aij g+mön, n+g wain iru n+ñagöl; gas+ n+ñ aij göm, nan naj gagöl; hañ roman kale ke gas+ göp rö nöp gagöl; nan n+ñön gain+m, kale k+ö göm Krai manö aij n+pe u n+ñ ud p+dön göm, Krai n+p c+g p+dön göm, n+bi bi gau m+dmagö yab+ñ löm, k+ö göm g+

damöm, bi agam+ñ hain r+köm, g+ m+idaiöl.

³ N+bi majö rö gau kal+p u rö nöp hagn+ñ aij g+mön, kale n+bi God Manö hagnö rö nöp göm g+ aij g+pal rö nöp göl; kale n+bi bi r+mnap hib hagn juöm hagnö lugagn+m; n+g wain iru n+ñagöl; kale n+bi n+ñ pai bi gau kal+p nagn+ aij adö u nöp hagn+ñ aij göl. *

⁴⁻⁵ An+g göl m+id aij göm, kale n+bi ma il g+sön l+bal gau kal+p hagn+ñ aij g+lö, kale pen nugmul bi kal+p m+dmagö löm, n+ñ pai kale gau kal+p m+dmagö löm, hañ roman kale ke gas+ göp rö nöp gagöm, as+ñ m+dagöp rö nöp m+dom, wög ram kale gau g+ aij göm, n+bi bi r+mnap gau ud aij göm, nugmul bi manö hagnö mo gau m+dol. An+g g+lö, n+bi bi r+mnap n+ñöm, God Manö u hagn juagnaböl. *

⁶ Pen bi praj gau kal+p manö k+ö hagnöm, kale hañ roman kale ke gas+ göp rö nöp gagöl.

⁷ Pen ne manö n+ñön n+ñön kal+p hagn+ñabön u, ne ke pör nöp nan magönhalö an+g unbö rö nöp g+mön, bi praj gau nöp n+ñöm, kale an+g unbö rö nöp göl. Pen ne n+bi bi gau manö hagn+ñabön u, m+hol m+hol göl g+ hagn+mön; gas+ n+ñ aij g+mön God Manö kabö göl nöp hagn+ñ aij g+mön. *

⁸ Manö magö hagn+g gabön u n+ñ aij g+mön hagnöm, n+bi bi han+p n+ñlö mulu lugöp gau manö r+mnap ulhai wasö n+ñöm kal+p nable g+n+m. *

⁹ Pen Krai n+bi bi n+pe, n+bi bi r+mnap rau daulö, nagn+ wög rö g+pal gau kal+p hagnöm, bi kub yad aij g+n+m adö u nöp g+n+m a göm, manö r+mnap pen hagnagöm, bi nap kale gau hagnö rö nöp göl. *

¹⁰ Nap kale gau nan si udagöm, pör nöp nap nan kale gau magönhalö abad aij göm, wög magönhalö g+ aij göm göl. An+g göl g+ aij geinaböl u, n+bi bi gau n+ñöm, God Ud Kam+ñ

* 1:13: 2Di 4:2 * 1:14: 1Di 4:7 * 1:16: 1Jn 1:6; 2:4 * 2:3: 1Di 3:11 * 2:4-5: Ep 5:22 * 2:7: 1Di 4:12 * 2:8: 1Pi 2:15 * 2:9: 1Di 6:1

Yuep Bî hon u manö nîpe niñöm hagnaböl, manö anîbu manö niñö manö niñ udep a gî naböl.

¹¹ Pen God nîbi bî gau magöñhalö mög yabî niñöb rö, Krai Jisas ram mîñöñ i i waiö apöm umö, nîbi bî gau magöñhalö ram nîpe kumi kabö adö lañ au pör nöp Kamîñ mîdaiöl rö löp.

¹² God nîpe hanîp mög yabî niñöb u niñun niñbun, nan si nan naij gîpun gau abe, hañ roman hon ke gasî göp rö gun a gîpun u abe, arö gun, ram mîñöñ i i mîdpun i, gasî niñ aij gun, nîbi bî rîmnap nan naij ap gagun, klö gun God Manö hagöp rö nöp gun. *

¹³ Anîb u, God hon Jisas Krai hanîp ud Kamîñ yuöp u, mailö halö ado gî aunab a gun, gasî halö mîdun aij gö niñöl gî mîdpun.

¹⁴ Jisas hanîp a göm uma u, “Nan si nan naij gîpal gau magöñhalö pen ñîñö, kale nîbi bî asîñ mîdagöp yad ke mîdöm, gî aij nöp gun a gî gasî niñ mîdaiöl,” a göm, hanîp a göm uma. *

¹⁵ Manö hagajîñ anîbi nîbi bî gau kalîp hag ñî aij gîmön. Pen nîbi bî hañwatö gîpal gau kalîp klö gîmön hag ñîmön, maj mîgan ne u sîpsîp niñagöl. *

3

Krais nîbi bî kale aige göl gî naböl

¹ Krai nîbi bî gau kalîp hagmön, kiñ gau abe, gapman bî kub gau abe manö hagöl rö nöp göl. Pör nöp nîbi bî rîmnap gau kalîp gî aij göl rö lîñîm u, kalîp gî aij göl. *

² Pen nîbi bî rîmnap gau kalîp manö pîral haglö hib kale lugagnîm; pen pen hagagöm, nîbi bî rîmnap gau hag ud aij göm, nîbi bî gau magöñhalö aip nîbi bî hain mîd aij göm, göl.

³ Pen niñön: hon ke nöd u rö nöp gasî niñ aij gagun, God Manö hagöp rö jî niñun, hañ roman hon ke gasî

göp rö nöp gun a gun, bî nagîman rö mîdmîdun. Hon nan si nan naij nöp göl gî mîdmîdun; nîbi bî gau kalîp gasî naij niñun, nan kale gau nan hon rö mîdaiböp, a gun, kalîp pen niñno mulu lugö pen niñlö mulu lugö gîmîdun. Pen jî niñlö pen jî niñun gîmîdun. *

⁴ Nöd anîg gîmîdun u pen hainö God, Ud Kamîñ Yuep Bî hon u, God nîbi bî mög niñöm mîdmagö löp u hanîp nîbi bî waiö la.

⁵ God nîpe hanîp ud Kamîñ yua. Hanîp ud Kamîñ yua u, hon ke nan aij rîmnap gîno hanîp ud Kamîñ yuaga. Nîpe hanîp mög yabî niñöb u me, hanîp ud Kamîñ yua. Ga anîbu, Ana U† u hanîp yuö apöm, gac hon u ñîk gî yuö, nîbi bî hain nîbö yabî lîbun. *

⁶ God nîpe Ana U† hanîp böñ nöp yuö apöm hanîp añ dañ mîdöp u, Jisas Krai hanîp nan a göm umöm ud Kamîñ yua u me, anîg ga. *

⁷ God ga anîbu, hanîp mög niñöm nîbi bî Kamîñ aij nîpe rö udöm, Kamîñ pör mîdep u udun a gîpun u, hanîp ñîñabin, a göm ga.

⁸ Manö niñö yabî me anîbu.

Manö hagajîñ anîbu niñ aij gîmön klö gîmön hag ñîmön, God nîp niñ udpal nîbi bî gau gasî añî anîbu nöp niñöm, nîbi bî rîmnap kalîp gî aij göl gî mîdaiöl. Anîg gî naböl u gî aij yabî gî naböl. Manö anîbi manö aij yabî; ram mîñöñ gau gau ud arlö, hagöp rö nöp geinaböl u, nîbi bî magöñhalö agamîj mîd aij gî naböl.

⁹ Pen nîbi bî rîmnap manö hañwatö hag amîl apîl göm, apîs bac hon gau anîg anîg göl rîklö auöp, a göm, Juda lo manö u anîg anîg göl mîdöp, a göm, pen pen hagaiöl u, ne aip hagagmön. Manö anîb gau i† ap mîdagöp; nîbi bî manö yîharîñ anîbu niñöm agamîj mîd aij göl rö lagöp. *

* **2:12:** 1Jn 2:16 * **2:14:** Gal 1:4; Eks 19:5; Dud 4:20; 7:6; Esi 37:23; 1Pi 2:9 * **2:15:** 1Di 4:12
* **3:1:** Ro 13:1-7; 1Pi 2:13-14 * **3:3:** 1Ko 6:11; Ep 2:2; 5:8 * **3:5:** 2Di 1:9; Ep 5:26 * **3:6:** Ap 2:17-18 * **3:9:** 2Di 2:14,16

¹⁰ An+ib u, n+ibi b+ r+imnap God Manö kabö göl u arö göm, manö r+imnap ke hagaiöl, mañ añ+ ap hagmön. Pen niñagaiöl, mañu u rö nöp hagmön. Mañu u rö nöp niñagaiöl, kal+p böñ nöp arö g+mön.
*

¹¹ Ne niñban, n+ibi b+ an+ig g+pal gau kale gas+ naj nöp niñöm, nan si nan naj nöp göl g+ m+dlö, gas+ m+dmagö añ kale dañ gac m+döp u waiö lö niñbun.

¹² Yad hainö Ademas aka Dijikas hag yunö, nöp am hagö, ne y+ñ+d auep rö lain+m y+ñ+d Nikopolis daun aumön. Y+baud göm y+gön g+nab ñ+n u yad am m+deinabin ram m+nöñ an+bu.
*

¹³ B+ ne Sinas lo manö niñöb u aip, b+ ne Apolos aip, kal+p ud aij g+mön, adan arn+g gaimil u, nan kale r+imnap m+dagain+m ñ+mön ud armil.
*

¹⁴ Krais n+ibi b+ n+ipe Krir m+dpal gau, kale wög göl g+ m+dlö nan ñ+ñeb p+ln+m. Kale klö göm pör nöp g+ aij göl g+ m+döm, wög göl g+ m+döm, nan magö ñ+ñöm, n+ibi b+ nan m+dagöp gau kal+p r+imnap ñ+naböl.
*

¹⁵ Daidas. N+ibi b+ yad aip m+dpun aui nöp, “M+dpun?” a g+pal. Pen hon Krais manö aij n+ñ udpun rö n+ñ udöm, han+p m+dmagö l+bal gau kal+p, “M+dpim?” a g+mön.

God kalöp magöñhalö mög niñöm abad m+dain+m.

* **3:10:** Mad 18:15-17
Ep 4:28

* **3:12:** Ep 6:21-22; Kol 4:7-8

* **3:13:** Ap 18:24; 1Ko 3:5-6; 16:12

* **3:14:**

Pilimon Pol Pilimon n̄p köp kal̄i kliñ r̄ika

¹ Yad Pol. Kraiſ Jisas n̄p wög gainö, ȳp naḡi l̄lō m̄dpin. Yad mam hon Dimodi aip m̄dul, kalöp köp an̄bi kal̄i kliñ r̄ikabul.

Mam aij hon Pilimon, hon wög j̄im ñöl ḡipun.

² Ne u, añ hon Apia u, b̄i hon aip God wög klō göm göp Akipas u, Kraiſ Jisas n̄bi b̄i n̄ipe ram ne apim God n̄p sabe ḡipim gau magöñhalö, kalöp köp i kal̄i kliñ r̄ikabul. *

³ God Bapi hon abe, B̄i Kub Jisas Kraiſ abe, kalöp mög n̄ñmil ud aij ḡimil abad m̄dlö, kale agam̄j m̄d aij ḡi m̄daimim.

N̄bi b̄i God n̄p n̄ñ udpal gau kal̄ip m̄dmagö liban, a ga

⁴⁻⁵ Ne B̄i Kub Jisas n̄p n̄ñ udöl ḡi, God n̄bi b̄i n̄ipe gau kal̄ip magöñhalö m̄dmagö liban u ȳp haglō n̄ñem, yad God yad n̄p sabe göl ḡi, nöp gas̄i n̄ñem pör nöp aij a ḡipin.

⁶ N̄p hagpin, “Bapi. Hon Pilimon aip Kraiſ manö aij u hag am̄l ap̄il gun me, han̄p n̄bi b̄i Kraiſ n̄p n̄ñ udun c̄g göl ḡi m̄dpun gau nan aij n̄ñön n̄ñön ñ̄ban u, Pilimon n̄ipe magöñhalö n̄ñ aij ḡin̄m,” a ḡipin.

⁷ Pen mam aij yad Pilimon n̄ñ! Ne God n̄bi b̄i n̄ipe gau kal̄ip m̄dmagö yab̄i liban u, kale m̄dmagö añ kale dañ m̄ñ m̄ñ ḡipal. Yad u rö nöp n̄ñem m̄ñ m̄ñ göl ḡi gas̄i halö m̄dpin. *

Onesimas n̄p mulu n̄ñagmön, a ga

⁸ Ne God n̄bi b̄i n̄ipe gau kal̄ip m̄dmagö yab̄i liban u n̄ñem, ne yad Kraiſ b̄i n̄ipe mam̄l m̄ñhau m̄dpul rö, yad nöp manö klō hagem ne an̄ig ḡimön a ḡibnep.

⁹ Yad Pol uri b̄i m̄lep libin. Kraiſ Jisas manö aij u hag ñ̄i ajainö, ȳp naḡi l̄lō m̄dpin rö, nöp manö klō hagn̄g hagbnep u pen nöp an̄ig hagagnabin. Ne b̄i m̄dmagö yad m̄dpan rö, yad hagnam rö ḡimön.

¹⁰ Pen manö yad u, Onesimas n̄ipe ñ̄i yad ke rö löp. Nöp wög göm ar̄ik ara u, aui yad aip naḡi m̄dul, Kraiſ manö aij u hag ñ̄inö n̄ñ udöp u me, yad nap n̄ipe rö m̄dpin; n̄ipe ñ̄i yad ke rö m̄döp. *

¹¹ Nöd n̄ipe nöp wög ḡi ñ̄i aij gagm̄döp; pen uri n̄ipe nöp wög ḡi ñ̄i aij göm, ȳp wög ḡi ñ̄i aij göm ḡinab.

¹² Pen ñ̄i m̄dmagö yad rö u nöp yuabin.

¹³ Nöd hag n̄ñem manö ne u udem rö, n̄p yuagbnep. Kraiſ manö aij hagainö, ȳp naḡi l̄lō m̄dpin i, ne apön ȳp abad m̄daimön rö lagöp u, Onesimas ȳp abad m̄daiböp.

¹⁴ Pen yad ke Onesimas n̄p ud m̄deinabin u kabö rö gagnab a gem, n̄p nöd yuem, nöp hainö hag n̄ñabin. Ȳp lau adö kauyañ yun̄g yumön.

¹⁵ Yad gas̄i n̄ñbin e, God n̄ipe ke gö, Onesimas nöp magö pro marap arö göm aröp u me, uri nöp ado ḡi apöm ne aip pör pör m̄dain̄m.

¹⁶ Pen m̄ñi n̄p ȳhar̄iñ naḡi wög gep b̄i ne ap n̄ñagnabön; m̄ñi n̄p mam m̄dmagö hol m̄ñhön ȳj̄ig göl rö n̄ñabön. N̄ipe mam m̄dmagö yad yab̄i, pen n̄ipe b̄i naḡi wög ḡi ñ̄eb ne m̄döp u me, ne m̄ñ m̄ñ ḡimön b̄i naḡi wög ḡi ñ̄eb aij ap abe, B̄i Kub b̄i n̄ipe mam aij ap abe udnabön. *

¹⁷ An̄b u, ȳp b̄i n̄ñeb ne yab̄i rö, B̄i Kub wög aip ḡipul, a ḡimön n̄ñban u, ñ̄i Onesimas n̄p hag ḡinam a ḡimön gas̄i u n̄ñagmön. Yad am̄jaknö ȳp ud aij ḡibnap rö u, n̄p u rö nöp ud aij ḡimön.

¹⁸ Pen n̄ipe nöp ḡi naij ga aka nan r̄imnap pen ñ̄aga, a ḡimön, manö r̄imnap m̄dain̄m, n̄p hagagmön;

* **1:2:** Kol 4:17; 2Di 2:3 * **1:7:** 2Ko 7:4 * **1:10:** Kol 4:9; 1Ko 4:15 * **1:16:** 1Di 6:2

manö an+bu y+þ hagmön. Hagö, yad nöþ pen ñ+nabin.

¹⁹ N+ñö hagpin rö, hib yad ke köp halö kal+ kliñ r+kem labin. Pen yad Krai manö aij u nöþ hag ñ+nö ne n+ñ udmön, Krai Jisas b+ n+pe m+dpän u, nöþ hagagnabin; ne ke n+ñban.

²⁰ Mam yad. B+ Kub n+þ wög aip g+þul rö, hagabin rö nöþ g+mön. Krai hal+þ m+höñ ud aij gö mamil m+hau m+dpul rö, ne an+g g+mön n+ñöm yad m+ñ m+ñ g+nabin.

²¹ Yad hagpin rö nöþ wasö, ne n+ñban adö u nöþ n+ñmön, Onesimas n+þ abe adö an+bu nöþ g+nabön, a gem, aij a gö n+ñöl g+ nöþ köp an+bi kal+ kliñ r+kabin.

²² Manö añ+ ap m+dpöþ u hagagpin. Y+þ ram magö raul m+gan ap n+ñmön ud l+ aij g+mön. Kale magöñhalö God n+þ sabe g+þim rö, söþ m+dpöþ nag+ arö gem n+nam rö löþ a gem gas+ halö m+dpin. *

Manö hag jua

²³ B+ ne Epapras u rö nöþ Krai Jisas manö hag ñeia, n+þ nag+ leila, yad aip m+dpul i. N+pe nöþ “M+dpän?” a göþ. *

²⁴ B+ wög j+m ñöl g+þun Mak u, Arisdakas u, Demas u, Luk u nöþ “M+dpän?” a g+þal. *

²⁵ B+ Kub Jisas Krai kalöp n+bi b+ gau mög n+ñöm abad m+dain+m.

* 1:22: Plp 1:25; 2:24 * 1:23: Kol 1:7 * 1:24: Kol 4:10-12,14; 1Di 4:10-11

Hibru Hibru n̄bi b̄i Kraiſ lau adö m̄ideila gau kal̄ip köp kal̄i kl̄iñ r̄ika

God N̄i n̄ipe han̄ip manö aij ña

¹ Nöd God n̄ipe ap̄is bac hon Juda n̄ibi b̄i gau kal̄ip manö hagn̄ig, b̄i manö hagep n̄ipe gau adan ke ke gas̄i ñö, kale n̄iñöm hag ñim̄idal.

² Pen ñin hain m̄idpun i, N̄i n̄ipe ke yuö apöm han̄ip manö hag ña. God hagö, N̄i n̄ipe ram m̄inöñ nan gau magöñhalö hadame dagol gau ḡi la. God hagö, N̄i n̄ipe ram m̄inöñ nan gau magöñhalö abad m̄ideinab. *

³ Nap mailö kub halö yab̄i m̄idöp rö u, N̄i u rö nöp mailö kub halö yab̄i m̄idöp. Nap b̄i aigege b̄i rö m̄idöp u, N̄i n̄ipe u rö nöp unbö rö nöp m̄idöp. N̄i manö klö yab̄i n̄ipe hagö, ram m̄inöñ nan gau magöñhalö m̄idep nöp m̄idöp. N̄i n̄ipe apöm, han̄ip n̄ibi b̄i magöñhalö a göm umöm, n̄ibi b̄i magöñhalö gau nan si nan naj ḡipal gau magöñhalö ñik ḡi ke gau yuöm, kauyañ urak ap jak Nap klö ke halö m̄idöp u ñimagö ȳijg böñ lau adö as̄iköm aip m̄idpil. *

Ejol gau yagol rö m̄idpal; God N̄i me B̄i Kub yab̄i m̄idöp

⁴ God n̄ipe gö, Kraiſ n̄ipe ejol gau rö wasö; n̄ipe B̄i Kub m̄idöp. God Kraiſ n̄ip N̄i yad a ga u, hib n̄ipe ejol hib rö wasö; hib n̄ipe i adö lañol au m̄idöp. *

⁵ God Manö adiñ ap God manö hagöm haga, “Yad m̄iñi nöp hagabin, ne N̄i yad m̄idpan, yad Nap ne m̄idpin,” a ga. Pen manö an̄ibu God n̄ipe ejol ap hagaga. *

⁶ Pen N̄i n̄ipe nöd u m̄inöñ naböñ i yun̄ig ga ñin u, God n̄ipe ejol n̄ipe kal̄ip haga,

“God ejol gau magöñhalö hib n̄ipe haglö adö aran̄,” a ga. *

⁷ Pen ejol gau manö hagöm God haga, “God ejol n̄ipe gau gö, ñin ap ȳigön rö udöm aubal.

Wög ḡi ñeb b̄i n̄ipe gau gö, ñin ap mab m̄iñan̄ rö udöm aubal,” a ga. *

⁸ Pen God n̄ipe N̄i n̄ipe n̄ip manö hagöm haga,

“Ne God. Ne Kiñ pör nöp pör nöp m̄idmön, n̄ibi b̄i ne gau pör nöp abad m̄ideinabön.

N̄ibi b̄i ne abad m̄idmön, ḡi aij ḡimön, kabö rö nöp ḡimön, abad m̄ideinabön. *

⁹ N̄ibi b̄i ḡi aij ḡilö, ne ñiñi liban, pen n̄ibi b̄i nan si nan naj ḡilö, ne mulu kal n̄iñban.

An̄ib u, yad, God ne, ḡinö, ne nöp B̄i Kub ke yab̄i m̄idpan; b̄i n̄iñeb ne gau mo ne gau m̄idpal,” a ga.

¹⁰ God manö rimnap halö hagöm haga,

“B̄i Kub, ne ke hadame dagol gau nöp m̄idmön, m̄inöñ naböñ i i ḡi löm, kumi kabö au ñimagö ne ḡi lina. *

¹¹⁻¹² Nan an̄ib gau magö ap m̄idöm, ur ḡin̄ig gab, pen ne m̄idep nöp m̄ideinabön.

Nan an̄ib gau, wañij pap̄i l̄i lugö, ud as̄ik ke au löm, ḡisön n̄ibö rol ḡipal rö ḡinabön.

Pen ne B̄i Kub, nöd m̄idm̄idan rö, uri an̄ib unbö rö nöp m̄idpan; ke ap lagnabön; uri m̄idpan rö hainö an̄ib unbö rö nöp nöp pör pör nöp m̄ideinabön,” a ga.

¹³ God Manö adiñ ap God manö hagöm haga,

* **1:2:** Jon 1:3 * **1:3:** Ap 2:33-34; Kol 1:20; Hib 8:1 * **1:4:** Plp 2:9 * **1:5:** Ap 13:33; 2Sa 7:14; 1Kr 17:13 * **1:6:** Ro 8:29 * **1:7:** Sam 104:4 * **1:8:** Sam 45:6-7 * **1:10:** Sam 102:25-27

“Ne ñimagö yijig böñ yad aui asik midö,
nan nihön nihön nöp kauat mauat rö midöp gau magöñhalö,
raña miñan ne gau linabin,” a ga.
Pen manö anibu God nipe ejol ap hagaga. *

¹⁴ Anib u, ejol gau nihön rö midpal? God kalip hag yuö, nip wög gi ñöl gi, nibi bi Kraiss ud kamij yuö kumi kabö adö lañ au God aip pör nöp kamij mideinaböl gau kalip gi ñibal. *

2

God hanip uda u nan kub yabif

¹ Anib u, manö hag ñilö niñbun u, niñ ud pidöñ gun, gasi niñöl gi nöp midaiun. Pen niñ ud aij gagnabun u, gasi piral rimnap niñun, manö piral böñ gau arun rö löp.

² Ejol gau nöp lo manö u damöm, Mosiss nip ñila u pen manö anibu manö niñö nöp midö niñöl gi, nibi bi manö anibu magö ap hagöp rö gagla gau abe, nibi bi magö ap rib rikla gau abe, ilön pen udla. *

³ Anib u, hon God Ñi nipe manö aij dauöp u arö ginabun u, hon kamij arun rö lagnab. Bi Kub nipe ke manö anibu dap auö, nibi bi manö nipe anibu niñla gau, hanip manö niñö yabif anibu niñmim a göm, hag ñi aij gila. *

⁴ Pen gasi kale u nöp niñöm hagla; God kalip aip midö niñöl gi, nan niñeb niñagep rö rimnap göl gi, nan gagep rö rimnap göl gi, hanip hag ñila. God gasi nipe ke niñöm, Ana Uñ nipe u nibi bi rimnap nan aij ñö ke yabif geila u, u rö nöp niñno. Anib u me, Kraiss manö aij u niñö yabif hagaböl a gun niñbun. *

Jisas hanip rau adog udöm hanip añ mam yad a göp

⁵ Pen God hanip ud nipe aip kumi kabö ado lañ au pör nöp mideinabun

* **1:13:** Sam 110:1 * **1:14:** Sam 34:7; 91:11 * **2:2:** Gal 3:19 * **2:3:** Hib 10:29; 12:25 * **2:4:** Mak 16:20; 1Ko 12:4,11 * **2:6:** Sam 8:4-6 * **2:9:** Plp 2:8-9 * **2:11:** Mad 25:40

manö hagpin adö u, ejol gau bi kub adö lañol rö, hon yagol rö midageinabun.

⁶ Manö adö anibu, God Manö u kalif kliñ riköm hagla,

“God. Ne nibi bi gau kalip gasi niñmön udpan.

Pen kale ne ke rö midagpal;

kale nibi bi yiharij rö u,
ne nihön ginig kalip abad mid aij gipan? *

⁷ Ne gaina, magö ulep ap ejol gau bi kub rö mideila,
nibi bi gau yagod au rö mideila u

pen miñi nibi bi gau kalip gö, kale hib midö,

⁸ nan magöñhalö gau abad mideinaböl,” a gila.

God gö nibi bi nan magöñhalö gau abad mideinaböl a gila u, hon niñbun nan magöñhalö nibi bi mo kale au midnab. Pen miñi hon niñbun nan magöñhalö nibi bi mo kale au midagöp.

⁹ Pen Jisas ga u niñbun. God Jisas nip yuö minöñ naböñ adö if i apöm mideia ñin u, ejol gau nibi bi kub rö mideila; Jisas nipe bi yiharij pro rö mideia. Pen God nipe nibi bi mög niñöb rö, Jisas nibi bi magöñhalö gau ud kamij yunam a göm ilön kub udöm umö, God gö miñi Bi Kub mailö halö midö niñöl gi, hib nipe haglö adö arab. *

¹⁰ God nipe nan gau magöñhalö gi löm abad midöp u, nibi bi iru nöp ud ram minöñ aij yabif nipe u ud linig, Jisas yuö apöm ilön ke yabif udö, God nip ka aij ke yabif nipe ke u ña. Nihön ginig: Jisas nipe ke ga manö aij u niñ udöm, nibi bi iru nöp ka aij ke yabif anibu Jisas aip am mideinaböl.

¹¹ Pen nibi bi nan si nan naij gac u lik gi yuab Bi anibu abe, nibi bi uri gac halö midagpal gau abe, Nap kale añi. Anib u, Jisas nibi bi anib gau

kalip añ mam yad bî gau a göm hagö nable gagöp. *

¹² Jisas nîpe God nîp haga,
 “Añ mam bî yad gau kalip aiud nöp u ud ñîabin;
 nöp sabe gîning magum gun,
 kîmap hagöl gî,
 hib ne hagnö adö arnab,” a ga. *

¹³ Pen manö ap haga,
 “God nîpe yîp abad aij gî nab a gî gasî u nîjem
 gasî halö mîdeinabin,” a ga.
 Pen manö ap haga,
 “God ñî pai yîp ñîa gau aip mîdpin i,”
 a ga. *

Krais nîbi bî udnam a göm, bî rö löm, aua

¹⁴ Ñî pai haga anîb gau kale nîbi bî u me, nîpe bî yabîl ap löm apöm, Seden nîbi bî tîp gî udö umbal bî u nîp al pak lîning uma. *

¹⁵ Anîg gö me, nîbi bî umnabun a göm pör nöp gasî mîlö löm bî nagîman rö mîdeila gau, kalip hubîk yuö pör pör nöp kamîng mîdaiöl rö löp.

¹⁶ Pen Krais anîg ga u, ejol gau ud aij gînam a göm gaga; Ebrahim ñî pai ud aij gînam a göm anîg ga.

¹⁷ Adö anîbu nöp, Krais apöm hon añ mam nîpe mîdpun rö bî yabîl löm, bî God nîp nan sabe gep aij yabîl u mîdöm, nîbi bî mîd aij gagpal gau kalip mög nîngöm ud aij göm, pör nöp God nîp wög gî ñî aij göl gî mîdö, God nîpe nîbi bî nan si nan naij gîpal gau gac anîbu nîngöm arö gî nab.

¹⁸ Pen apöm mînör nabör adö îl i mîdöm, hanîp marö nîhön nîhön göp u, nîp u rö nöp gö me, nîpe ke nîng aij göp rö, hanîp mög nîngöm abad mîd aij gî nab.

3

Jisas bî kub; Mosîs bî pro

¹ Añ mam bî yad. God kalöp u rö nöp manö aij nîpe hagö, hon God nîbi bî nîpe ke mîdpun. Jisas nîpe

bî God manö aij dam ñeb bî u. Jisas nîpe bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u. Jisas manö aij nîng udun, God Manö hagöp rö nöp gîning gun u, nîpe pör nöp hanîp gî ñöb. Anîb u, kale pör nöp Jisas nîp nöp gasî nîngöl gî mîdaimim. *

² Mosîs God manö haga u nîngöm God nîbi bî nîpe udöm abad mîd aij gîmîdöp. Anîg unbö rö nöp Jisas God manö haga u nîngöm magönghalö gî aij ga. God Jisas nîp wög anîbu hag la.

³ Bî ap ram gî lî nab u, ram hib haglö adö aragnab; bî ram gî lî nab bî anîbu nöp hib nîpe haglö adö arnab. Adö anîbu rö nöp, God Mosîs nîp ud aij göm gö, nîbi bî Mosîs bî kub a gîpal; pen Jisas hib kub yabîl mîdöp rö, nîbi bî hib nîpe haglö adö lanol au aran.

⁴ Ram haneb ap ke waiö lagöp; bî geia mîdöp. Adö anîbu rö nöp, nan nîhön nîhön mîdöp gau magönghalö God nîpe geia mîdöp.

⁵ Mosîs God nîbi bî nîpe an au wög gî ñî aij göl gî, God hanîp hainö manö nîhön hagnab u, manö aij rimnap hag ñîa. *

⁶ Pen Krais God Ñî nîpe yîng göl mîdöp u me, hanîp God îl nîpe mîdpun gau, bî ram nap nîbö rö mîdöm abad mîd aij göp. Nan aij hainö udnabun u nîng udun gasî halö mîdeinabun u, nîbi bî nîpe nöp mîdeinabun.

God manö aij u nîng udöl gî gîmim, arö gagmim

⁷ Anîb u, Ana Uî haga rö nîngun. Nîpe haga,

“Ñîng i God manö apdi nînginabim u, manö nîpe u nîng udmim. *

⁸⁻⁹ Napîs nahai bî hadame nöp, mî ñîng juöl mîhau ram mînör kabö nöp mîdöp an gau mîdlö, kalip nan gagep rö gau göl gî, abad mîd aij gainö u pen

God nîpe hanîp nîhön gî nab a göm, manö yad u nîngagöm, gasî kale ke nöp nîngöm gîlö armîdöp.

* 2:12: Sam 22:22 * 2:13: Ais 8:17,18 * 2:14: 1Jn 3:8; Rep 12:10 * 3:1: Hib 4:14; 7:26; Nab 12:7 * 3:5: Nab 12:7 * 3:7: Sam 95:7-11

Napıs nahai bı gıla rö u, kale
God manö hag juagmim. *

10 Anıg gılö, yad napıs nahai bı gau
nıñnö mulu lugö hagnö,
'Kale pör nöp yıp jı nıñöm, manö
yad hain gagpal,' a gınö.

11 Anıg gıla u, yad kalıp nıñnö mulu
lugö,
'Ram mınöñ aij aramöm, yad aip
mıdöm,
ake löm mıd aij göl a gınö u,
aragnaböl,' a gınö.

Manö klö hagem böñ nöp wasö
gınö!" a ga. *

12 Anıb u, añ mam bı. Nan si
nan naij gımim, God kamıñ mıdöp u
manö nıpe u arö gımim, gası kale ke
nıñmim rö löp u, nıñ aij gımim.

13 God Manö adıñ hagajın u, "Ñın
i God manö apdi nıñeinabim u, manö
nıpe u nıñ udmim," a göp. Anıb u,
uri hon "Ñın i" mıdpun u, pör pör
ñın añı añı nañın namam gau aip
Krais manö aij u hag amıl apıl göl
gı, pen pen hag ñımim, gası halö
mıdmim. Wasö u, Seden kalöp nan
si nan naij gep manö pıral rımnap
hagöm kalöp tıp gı ud arö Krais
manö aij u arö gınabim.

14 Nöd Krais manö aij nıpe u nıñun,
manö nıpe nıñ ud pıdöñ gun, nıp
cıg aij gıno u rö, hainö pör nöp klö
gun anıb unbö rö nöp Krais manö aij
nıpe u nıñ ud pıdöñ gun, nıp cıg aij
gun gası halö mıdeınabun u, Krais
nıbi bı nıpe mıdun nıp aip jım ñöl
wög gıpun.

15 God Manö adıñ hagajın u hagöp,
"Ñın i God manö apdi nıñeinabim u,
manö nıpe u nıñ udmim.

Napıs nahai bı hadame nöp,
God nıpe hanıp nıñön gınab a
göm, manö yad u nıñagöm,
gası kale ke nöp nıñöm gılö armıdöp.
Napıs nahai bı gıla rö u, kale
God manö hag juagmim," a ga.
*

16 Mosıs nıpe Isrel nıbi bı nöp
udöm Ijip nıbö daua nıbi bı anıb gau

* 3:8-9: Eks 17:7; Nab 20:2-5

* 3:11: Nab 14:21-23

* 3:15: Hib 3:7-8

* 3:16: Nab 14:1-35

* 3:17: 1Ko 10:10

magöñhalö God manö nıñöm jı nıñla.
*

17 Mı ñın juöl mıhau Isrel nıbi bı
nöp nan si nan naij gı mıdlö, God
kalıp mulu lugöl gı mıdö nıñöl gı,
ram mınöñ kabö nöp mıdöp anı gau
mıdöm iru nöp um hakla. *

18 Pen Isrel nıbi bı nöp pör nöp
God nıp jı nıñöm, manö nıpe hagöp
rö gagla u me, God nıpe manö klö
hagöm, "Yad kalöp nıñnö mulu lugö,
ram mınöñ aij arammim, yad aip
mıdmim ake lımim mıd aij gımim a
gınö u, aragnabim," a göm, böñ nöp
wasö ga.

19 Anıb u nıñbun, manö nıpe nıñ
udagla u me, am ram mınöñ aij ake
löm mıd aij gıblap au aröl rö laga.

4

1 "Kale ram mınöñ aij arammim,
yad aip mıdmim ake lımim mıd
aij gınabim," a ga manö u Isrel
napıs nahai bı nıñ udagla. Pen uri
God hanıp nöp manö nıñö anıbu
hagöp. Anıb u, kale magöñhalö
nıñ aij gımim, hon magöñhalö ram
mınöñ aij aramun, God aip mıdun
ake lun mıd aij gun, a gı gası nıñmim.
Nıñ aij gıpe, God kalöp nıbi bı añı
ap, nan aij nöp ñınabin a gınö u
udagnabön, a gagnım.

2 God gö Krais manö aij u Isrel nıbi
bı kalıp hag ñılö nıñla rö, hanıp u
rö nöp Krais manö aij u hag ñılö
nıñno. Pen Isrel nıbi bı Krais manö
aij u nıñöm, nıñö hagöp a göm, nıñ
udagla. Anıb u, Krais manö aij u
kalıp gı ñaga.

3 Pen hon nıbi bı Krais manö aij u
nıñun, nıñö hagöp a gun nıñ udpun
gau, "Kale ram mınöñ aij arammim,
yad aip mıdmim ake lımim mıd aij
gınabim," a ga u, manö nıñö anıbu
haga rö gınabun. God haga,

"Anıg gıla u, yad kalıp nıñnö mulu
lugö,

'Ram mınöñ aij aramöm, yad aip
mıdöm,

ake löm mîd aij göl a gînö u, aragnaböl,' a gînö.

Manö klö hagem böñ nöp wasö gînö!" a ga.

God anîg haga u pen nîpe hadame dagol gau ram mînöñ i gî laga ñîñ u, nan magöñhalö gî nab gau magöñhalö hadö gasî nîñöm gî nabîn a ga. *

⁴ God Manö u adîñ ap amgö lî nîñmön, ñîñ mudun u manö rîmnap nîñ nabön. Manö anîbu kalî kliñ rîköm hagla, "God ñîñ unbö kagoñ jîñ ram mînöñ nan gau magöñhalö gî lî haköm, ñîñ mudun jîñ u ake lî nam a göm, yîharîñ mîdeia," a gîla. *

⁵ Pen God Manö adîñ mîdö nöp hagajîñ anîbu, God haga, "Ram mînöñ aij aramöm, yad aip mîdöm, ake löm mîd aij göl a gînö u, aragnaböl," a ga. *

⁶ God gö Krais manö aij u Isrel nîbi bî kalîp hag ñîla pen nîñöm, nîñö hagöp a göm, nîñ udagla. Anîb u me, ram mînöñ aij aramöm, God aip mîdöm ake löm mîd aij gîblap u, aragla. Pen nîbi bî ke nîbö rîmnap arnaböl.

⁷ Anîb u, nîbi bî manö nîpe nîñöm arö gîla gau umlö, mî iru nöp inö, bac îñ Depid God Manö kalî kliñ rîköm, manö magö uri nöp hagajîñ u hagöm haga,

"Ñîñ i God manö apdi nîñeinabim u, manö nîpe u nîñ udmim.

God manö nîpe nîñmim

iru göp a gîmim jî nîñagmim," a ga.

Pen God kauyañ u, "Ñîñ i" a ga u me, hon nîñbun, ñîñ nîpe nîbi bî udnab ñîñ u auagöp; mîdep nöp mîdöp. *

⁸ Pen kale hagnabim, "God hadame nöp, 'Ram mînöñ aij aramim, yad aip mîdmim ake lîmim mîd aij gî nabim,' a ga u, bî kub Josua apîs bac bî kalîp dam ram mînöñ Kenan arö, mîd aij gîla adö

u haga," a gî nabim. Pen ñîñ anîbu nöp hagaga; kale amöm ram mînöñ Kenan mîdlö nîñöl gî, manö anîbu kauyañ haga. *

⁹ Anîb u, God nîpe ñîñ mudun u ake löm mîd aij ga rö, nîbi bî nîpe u rö nöp ake löm mîd aij gî naböl.

¹⁰ God ñîñ kagoñ jîñ wög göm, ñîñ mudun jîñ u ake löm yîharîñ mîdeia rö, nîbi bî an an God ram mînöñ aij au arnaböl gau, kale anîb unbö rö nöp wög geila u arö göm, ake löm, yîharîñ am nîpe aip mîd aij gî naböl. *

¹¹ Anîb u, ram mînöñ aij anîbu aramun, God aip mîdun ake lun mîd aij gî nabun a ga manö u, klö gun, nîñ ud pîdöñ gun, God Manö hagöp rö nöp göl gî mîdaiun. Anîg unbö rö gî nabun u, Isrel nîbi bî nöd God manö haga u nîñ udagöm ram mînöñ aij aragöm, ap lug pakla rö u, hon nîbi bî añî ap unbö gagnab.

¹² Nîhön gîñig: God Manö u kamîñ nöp mîdöp. God Manö u, nan nîhön gîñig gî nab. Ru mîlö kid gau magöñhalö kañ göp; God Manö u kid yabî. An hanîp yañ amöm, gasî rîmîd mîdmagö ke löm ana ke löm gî nab; an hanîp yañ amöm, le goñ ke löm le cîl ke löm gî nab; an hanîp yañ amöm, gasî aij nîñbun aka gasî naiñ nîñbun u, ud höñ lö nîñ aij gî nabun. *

¹³ Nîhön nîhön gî nabun gau, God nîñ mîdö nîñöl gî gî nabun; agamîj pî göl gun rö lagöp. Pen nîpe nöp hanîp manö kub göm, nîhön nîhön gîpun manö u hag nîñö nîñöl gî nîp hag ñî nabun.

Jisas God nîp nan sabe gep Bî Kub yabî mîdöp

¹⁴ Anîb u, God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabî hon u, God Ñî nîpe Jisas u, amöm Nap aip mîdöp rö, Krais manö aij nîñ udpun u, nîñ ud pîdöñ göl gî mîdaiun. *

* **4:3:** Sam 95:11; Hib 3:11 * **4:4:** Jen 2:2 * **4:5:** Sam 95:11 * **4:7:** Sam 95:7-8 * **4:8:** Dud 31:7; Jos 22:4 * **4:10:** Hib 4:4 * **4:12:** Ep 6:17; Rep 1:16; 19:13-15 * **4:14:** Hib 3:1; 10:23

15 God Nip Nan Sabe Gep Bi Kub Yabił hon u apöm m+nöŋ ił i midmidöp rö, nan si nan naij hanip łip gi ud arnim rö löp gau abe, marö hanip nihön nihön göp gau abe, nip u rö nöp ga u pen nipe gi naij gaga. Anib u, marö nihön nihön hanip ginab u, God Nip Nan Sabe Gep Bi Kub Yabił hon u niŋ aij göp rö, hanip mög yabił niŋöm,

16 bi an nibö hon aij yabił u midöp. Anib u, hon gac halö midpun u, God an+nin göp Bi u nip piñiŋ gun, arö gagun. God hanip mög niŋöm, Ni nipe nip yuö apöm uma rö, God sea Kiŋ asik midöp söl au areinabun u, nipe hanip mög niŋöm ud aij göm abad mid aij gö agamij mid aij ginabun. *

5

1 Bi God nip nan sabe gep bi kub gau magöŋhalö, bi yiharini nibi bi an gau nibö u pen God kalip hag lö, bi an nibö midöm wög nipe u gipal. Nibi bi nan si nan naij gipal u niŋöm, kaj meme aka kaj sipsip dap bi God nip nan sabe gep bi kub niłö, kale pen bid adö u pak lauöm, God nip sabe gi niłbal. Wög kale ap pen, nibi bi God nip gasi niŋlö aij gö, nan rimnap dap bi God nip nan sabe gep bi kub niłö kale nan anib gau God nip sabe gi niłbal.

2-3 Pen bi God nip nan sabe gep bi kub anib gau, bi yabił gau me, kale ke u rö nöp nan si nan naij gipal. Anib u, nibi bi rimnap gau nan si nan naij kale gipal u abe, kale ke nan si nan naij gipal u abe gasi niŋöm God nip nan sabe gi niłbal. Anib u, nibi bi niŋ aij gagpal gau ap lug pakniŋ rö geinaböl u, God nip nan sabe gep bi kub u kalip mög niŋöm, manö hain hagpal. *

4 Kale ke, bi kub midno a göm, wög anibu udagpal; God Eron nip hag lö wög anibu gimidöp rö, kalip anig unbö rö nöp hag lö gipal. *

5 Adö anibu nöp, Kraisi nipe ke, yad bi God nip nan sabe gep bi kub yabił mideinam a göm hagaga; God nöp nip haga,

“Ne Ni yad;

mñi yad Nap ne,” a ga.

6 Pen God Manö u adini ap amgö li niŋun, God manö ap halö haga u niŋbun. Ni nipe nip haga,

“Melkisedek nipe yip nan sabe gep bi midmidöp rö u,

ne yip nan sabe gep bi pör pör nöp mideinabön,” a ga. *

7 Pen Jisas m+nöŋ naböŋ adö ił i midöm, nip alniŋ geila, Nap nip miłöŋ göl gi, meg miŋan dap ranöm sabe göl gi mideia. Nap nip hag niŋöm haga, “Yip abad midaimön. Pen anig anig gimön hagagabin; ne ke niŋban rö yip gimön,” a ga. Jisas anig hagö, God manö nipe niŋöm, hag niŋa rö nöp ga. *

8 Jisas nipe God Ni nipe yabił u pen nipe miŋör udöm ułham midmidöp u, yad aige gö Nap manö hagnab rö ginabin a gi gasi niŋöm, anig unbö rö nöp geia.

9 Pen Nap manö nihön haga, magöŋhalö ga u me, nipe nibi bi manö nipe niŋ udöm hain gipal gau ud asik yuö, kale ram m+nöŋ aij kumi kabö adö laŋ au aramöm pör pör nöp kamini nöp mid aij ginaböl.

10 Pen adö anibu nöp, God Jisas nip haga, “Melkisedek nipe yip nan sabe gep bi midmidöp rö u, ne yip nan sabe gep bi kub yabił mideinabön,” a ga.

God manö yuö yabił u niŋ aij gimim, niŋ ud pidöŋ gimim

11 Manö kali kliñ rikabin anib i rö iru midöp u pen yiniđ niŋagpim u rö, ułham hagnö niŋnabim.

12 Kalöp God Manö pör hag niłbun u niŋ aij gimim nibi bi rimnap kalip hag niłbep u pen yiniđ niŋagpim rö, manö nöđ niŋeb gau kalöp kauyan

* 4:16: Hib 10:19 * 5:2-3: Lep 9:7; 16:6 * 5:4: Eks 28:1 * 5:6: Sam 110:4; Hib 6:20; 7:1 * 5:7: Mad 26:36-46; Plp 2:6-8 * 5:12: 1Ko 3:1-3

hag ñun rö löp. Miñi nan ktö ñiñbep rö u pen ci ñiñ nöp m+dpim. *

¹³ Ñi painaŋ ci ñiñ nöp m+dpal gau, nagi adö u aij, nagi adö u naij a göm niñagpal.

¹⁴ Pen niñbi bi gasi halö gau gi damöm, adö u gep, adö u gagep a göm niñ aij gi+pal. Kale nan magö yabiñ ñiñbal.

6

God manö yuö u niñ udun

¹ Krai manö aij kalöp pör hag ñibal gau, kauyañ hagem kauyañ hagem hagagnabin. Ram giñig, padö biñiñ göm kauyañ ud juöm, kauyañ u biñiñ göm, kauyañ u biñiñ göm gapal. An+bu u, hon ke nöp kñiñ aij gun me, God niñbi bi niñpe m+deinabun a gun gasi niñm+idun u böñ nöp arö gun, God Ñi niñpe niñp yuö hanip a göm uma manö aij u böñ nöp niñ udun. Padö u ud juöl, rol göl, ud juöl, rol göl, unbö gagun.

² Ñig pakpal manö u; God kalip ud aij giñim a göm ñimago nab+ic adö libal manö u; niñbi bi umöm urakpal manö u; God niñbi bi magöñhalö manö kub hagöm kalip niñme lö r+imnap ilön pör udnaböl manö u; manö an+bu kauyañ hagagnabin. Krai manö aij nöd niñbe an+bu gau, gasi niñ nöp m+idöl gi, Krai manö aij r+imnap halö niñnabim u aij.

³ An+bu u, God hanip abad m+idö niñöl gi, Krai manö aij r+imnap halö hag ñiñno niñnabim.

⁴ Niñbi bi Krai manö aij niñpe niñ udöm, hainö arö giñaböl gau, kale kauyañ nan si nan naij gi+pal u mög niñöm, Krai manö aij niñpe u niñ udagnaböl. Kale God mailö aij niñpe u hadö niñla; God nan aij kumi kabö adö lañ niñbö ñöb u hadö niñla; Ana U+ niñpe kalip an dan hadö aua.

⁵ God Manö aij u dö yabiñ göp u hadö niñla; God niñpe niñbi bi ram m+inöñ iñ i abad m+dnig gab u, ktö niñpe u hadö niñla.

⁶ Nan an+bu gau magöñhalö hadö niñla u pen Krai manö aij u arö gi+la. An+bu u, kale kauyañ nan si nan naij gi+pal u mög niñöm, Krai manö aij niñpe u niñ udagnaböl. Niñhön giñig: God Ñi niñpe u kauyañ mab kros ba lañ al pak lilö niñbi bi gau niñp hag junaböl. *

⁷ M+inöñ au y+ñ y+imlö, möñ paköl gi paköl gi, y+ñ ran aij göm nan magö p+il aij gö, niñbi bi ñiñ pai wög an+bu niñniñgaböl gau niñöl. An+gi gö God m+inöñ an+bu niñniñ löm nan aij niñnab.

⁸ Pen m+inöñ au y+ñ y+imlö, möñ paköl gi paköl gi, k+ip+il kal+ kal+ halö gau nöp ranö, nan magö p+ilagnab u, m+inöñ an+bu m+inöñ naij yabiñ. God m+inöñ an+bu manö ktö hagö mab ke yañ innim rö löp. *

⁹ Pen bi niñbeb aij yad gau. Manö kub rö hagabun u pen kale ke Krai manö aij u arö gi+pim a gun hagagabun; niñ aij gi+mim a gun hagabun. Niñhön giñig: Krai niñbi bi niñpe m+dmim, niñbi bi niñpe gau gi+pal rö gi+pim u niñbun.

¹⁰ God hañwañö gagnab; hagöp rö nöp giñab. Kale nöd God niñp wög gi+mim, m+dmago li+mim, niñbi bi niñpe kalip ud aij gi+mim gi ñiñbe u abe, m+ñi u rö nöp ud aij gi+mim gi ñiñbim u abe, niñpe hauñ gagnab. *

¹¹ Pen hanip aij giñab u, kale magöñhalö adö an+bu nöp pör nöp göl gi m+id dammim m+id dammim, amun God aip pör nöp m+id aij gun a gi+mim gasi niñbim rö, giñab.

¹² Kalöp iru maru giñim rö löp u, niñ aij gi+mim. Krai manö aij niñpe u niñ ud p+idöñ göm, marö auö ktö göm gasi halö m+dpal niñbi bi gau, God nan aij niñnabin a ga u udnaböl. Kale an+bu unbö rö nöp göl gi m+idpe, kalöp nan aij an+bu niñnab.

¹³ God bac iñan Ebrahim niñp manö niñö u hagnig, bi kub God rö ap halö m+idageia niñöm, niñbi bi r+imnap hib kale hagaga; hib niñpe ke hagöm haga,

* **6:6:** Mad 12:31; Hib 10:26-27; 1Jn 5:16 * **6:8:** Jen 3:17-18 * **6:10:** Hib 10:32-34

14 “Yad mîdpin rō, nōp manō nîḡō yabiḡ hagabin, nōp abad mîdnō nîḡōḡ ḡi, nîbi bî ne iru yabiḡ mîdeinabōl,” a ga. *

15 Ebrahim manō nîpe anîbu nîḡōm, agamîḡ abad mîdō mîdō, God nan aij haga u uda.

16 Hon nîbi bî, manō klō nîḡō yabiḡ hagnîḡ, bî kub ap hib nîpe hagnîḡ, nîḡō yabiḡ hagabun a ḡîpun. Anîḡ ḡîno, nîbi bî gau nîḡōm, u rō nōp u nîḡō yabiḡ hagabōl a gal.

17 Anîbu rō, God hib nîpe ke hagōm, “Yad mîdpin rō, nōp manō nîḡō yabiḡ hagabin,” a ga u, nîbi bî gau ñî pai yag daunabōl gau, yad ḡasî hain nîḡem adō ke ḡagnabin u, nîḡ aij ḡōl a ḡōm, manō anîbu rō haga.

18 Anîb u, hon nîbi bî nan si nan naj gun, pîñîḡ God nîp lau adō aubun gau, nîḡō nōp nan aij kalîp ñînabin a ga u udnîḡ gabun a gun, ḡasî halō mîdaiun. God hib nîpe ke hagōm, yad mîdpin rō, a ga; nōp manō nîḡō yabiḡ hagabin, a ga. Manō mîḡōp haga u, God manō pîral hagnîm rō lagōp. Ke ḡagnab. *

19 God Ram Magō Raul Mîḡan Uḡ Ke Yabiḡ u waḡîḡ bad yuō yuō ḡō, nîp amḡō nîḡagpun u pen manō nîḡō yabiḡ u hagō, ḡasî añî anîbu nōp nîḡun, ḡasî halō nîp abad mîdpun. Manō nîḡō yabiḡ anîbu, God ram magō raul mîḡan nîpe u arōp u me, kabō klō rō mîdōp; aḡ aḡa ḡagnab. *

20 Melkisedek nîpe bî God nîp nan sabe ḡep bî mîdmîdōp rō u, Jîsas nîpe God Nîp Nan Sabe ḡep Bî Kub Yabiḡ hon u lōm, God Ram Magō Raul Mîḡan Uḡ Ke Yabiḡ u nōd amōm, hanîp a ḡōm Nap nîp sabe ḡōl ḡî mîdōp. Nîpe God Nîp Nan Sabe ḡep Bî Kub Yabiḡ pōr pōr nōp mîdeinab.

7

Kîḡ ap bî God nîp nan sabe ḡep bî mîdmîdōp

1 Melkisedek anîbu nîpe Kîḡ mîdōm, nîbi bî ram mînōḡ Salem abad mîdōl ḡî, bî God klō halō yabiḡ u nîp nan sabe ḡep bî u u rō nōp mîdmîdōp. Pen Kîḡ rîmnap apōm, bac îḡaḡ Ebrahim nîp ḡî naj ḡeila, kalîp yu ḡî yuōm, nan aij aij kale ḡau dap auō nîḡōl ḡî, Melkisedek apōm nîp adan aḡ au nîḡōm, God nîp sabe ḡōm, Ebrahim nîp abad mîdaimōn a ga. *

2 Melkisedek anîḡ ga nîḡōm Ebrahim nan pîḡî ḡî daua ḡau, magōḡhalō nîme lî Melkisedek nîp magō añî ap ñōm, nîpe ke magō unbō aḡîp laḡ uda. Pen Melkisedek hib nîpe u îḡ mîḡōp mîdōp. Hib nîpe Melkisedek u ud ado ḡōm, “Kîḡ Aij Yabiḡ Nōp ḡōp” a ḡîpal. Pen nîpe ram mînōḡ Salem Kîḡ mîdmîdōp u, hib anîbu ud ado ḡōm, “Kîḡ Agamîḡ Mîdep Magō Ñōb” a ḡîpal.

3 Melkisedek nîpe bî God nîp nan sabe ḡep bî u pen nîme îḡ u anîḡ ḡōl mîdōp, nap nîḡî îḡ u anîḡ ḡōl mîdōp a ḡōm haglō nîḡagpun. Pen nîp kalî klîñ rîkla ñîn u, nîme yag daua ñîn u a ḡōm haglō nîḡagpun; uma ñîn u a ḡōm u rō nōp haglō nîḡagpun. Nîpe pōr nōp bî God nîp nan sabe ḡep bî mîdōp rō, nîpe God Ñî nîpe rō mîdōp.

4 God bac îḡaḡ Ebrahim nîp nîḡō aij ḡō, bî kub mîdeinabōn a ga u nîḡbun nîpe bî kub mîdeia. Pen Ebrahim Melkisedek nîp bî kub yabiḡ mîdeia u nîḡōm, nan pîḡî ḡî daueia ḡau, nîme lî nîp magō añî ap ñōm, nîpe ke magō unbō aḡîp laḡ uda.

5 U nōd yabiḡ anîḡ ga. Hainō Mosîs nîp yag daueila kub ḡōm, God Manō u adîḡ ap kalî klîñ rîkōm haga, “Ebrahim rîkō rîk damōm, nîbi bî Lipai îḡ mîdpal ḡau God nîp nan sabe ḡep wōḡ ḡî mîdlō nîḡōl ḡî, kale Isrel nîbi bî ḡau magōḡhalō, mani nan nîḡōn nîḡōn udnabim ḡau, kalîp nîme lî magō añî añî dap ñîmîm, kale ke unbō aḡîp laḡ u udmîm,” a

* 6:14: Jen 22:16-17 * 6:18: Nab 23:19 * 6:19: Lep 16:2-3 * 7:1: Jen 14:17-20

ga. Anib u, hon Mosıs lo adö u niñun niñbun, kale magörhalö Ebrahim it nıpe midmidal u, pen namam Lipai it midmidal gau kalıp pör magö añt ap nıme li ñimidal. *

⁶ Pen God bac Ebrahim niñp haga, “Niñbi bi ne gau ud aij gınabin,” a ga. God manö haga ñın u, Ebrahim niñpe bi rımnap kalıp nan ñagmidöp; pen Melkisedek apöm Ebrahim niñp niñöm, God niñp sabe göm, Ebrahim niñp abad midaimön a gö, Ebrahim nan daua gau magö añt ap nıme li Melkisedek niñp ña. Pen Melkisedek Lipai it bi ap midagmidöp.

⁷ Hon niñbun, bi ap apöm bi ap God niñp sabe göm, bi anıbi niñp abad midaimön a geinab u, bi God niñp sabe gınab u bi kub, bi ap bi pro. Anib u, hon niñbun Melkisedek bi kub, bac Ebrahim bi pro.

⁸ Bi Lipai it Isrel niñbi bi magö añt nıme li ñimidal u udöm, mid damöm midöp löm umla. Pen Melkisedek niñpe Ebrahim magö añt ap nıme li ña uda u, God Manö u kalı kliñ riköm, Melkisedek umöm wög niñpe arö ga a göm, hagagla.

⁹⁻¹⁰ Ebrahim Melkisedek niñp nan nıme li ña anıbu, ñı pai rik dauaga ñın u ña. Hainö me, Aisak niñp rikö, Aisak pen Jekop niñp rikö, Jekop Lipai niñp rikö, rik amıl apıl gılö, Lipai bi anıb gau God niñp nan sabe gep bi wög gılö niñöl gi, Isrel niñbi bi gau mani nan kale gau kalıp nıme li ñimidal. Pen Ebrahim Melkisedek niñp nan nıme li ña u, kalıp rik dauagla magö u ña u me, Ebrahim abe, bac niñpe Lipai it abe, Melkisedek niñp nıme li ñeb rö nöp midaila u niñbun.

Bi God niñp nan sabe gep gısön niñbö u, bi nöd niñbö gau ka kalıp u uda

¹¹ Mosıs God Manö kalı kliñ riköm, anıg anıg gımim a ga niñöm, Juda niñbi bi kaj meme kaj sipsip nan gau damöm, Lipai it God niñp nan sabe gep bi gau kalıp ñılö, kale pak lauöm God niñp sabe gi ñimidal. Kale anıg

göl God niñbi bi niñpe midaiıblap, God Bi hain niñbö Melkisedek rö ke ap yuagbö; Lipai bi gau, God niñp nan sabe gi ñöl gi nöp midaiıblap. Pen God Bi hain niñbö Melkisedek rö ap yua.

¹² Bi God niñp nan sabe gep hain niñbö anıbu apöm, bi God niñp nan sabe gep nöd niñbö gau ka kalıp udeinab u, lo hain niñbö u rö nöp apöm, lo nöd niñbö u ka u udnım.

¹³ Pen God Manö adıñ hagajın i, bi God niñp nan sabe gep hain niñbö u, Bi Kub hon u nöp. Lipai niñbi bi it u rik damöm niñp rik dauagla; Bi Kub hon it niñpe u bi añt ap God niñp nan sabe gep wög u gaga.

¹⁴ Juda niñbi bi it u nöp rik damöm Bi Kub hon niñp rik daua. Pen Mosıs bi Juda it rımnap God niñp nan sabe gep wög göl a göm manö rımnap hagaga. *

¹⁵ Pen Bi God niñp nan sabe gep hain niñbö anıbu, Melkisedek bi God niñp nan sabe gep midmidöp rö midöp u me, nan hagabin anıbi waiö yabił midöp.

¹⁶ Bi Kub hon u, bi it niñhön midöp lo ap hagö, God niñp nan sabe gep bi ap midagöp. Pen niñpe bi kılö ke halö midöp, nan ap niñp al pak linım rö lagöp u me, God niñp nan sabe gep bi ap midöp.

¹⁷ Niñhön gınıg: God Manö adıñ ap kalı kliñ riköm, God manö rımnap Kraıs niñp haga u kalı kliñ riköm hagla,

“Bi yıñp sabe gep Melkisedek rö pör nöp midainabön,” a ga.

¹⁸ Lo God Mosıs niñp hagö Mosıs niñbi bi kalıp hag ña lo anıbu, niñhön gınıg geia u gınım rö laga; manö yıharıñ rö la u me, God niñpe ud ke gau la.

¹⁹ Lo God Mosıs niñp hagö Mosıs niñbi bi kalıp hag ña lo u, nan naiñ gau ap ud gö aij rö laga. Pen God niñpe nan aij hanıñp ñöb; nan nöd niñbö u wasö. Anıb u, gası halö midpun.

* 7:5: Nab 18:21 * 7:14: Ais 11:1; Mad 2:6; Rep 5:5 * 7:19: Hib 9:9

Nan aij hain n̄bö u n̄ŋ udun, God midöp au söl aunabun. *

20 B̄i God n̄p nan sabe gep nöd n̄bö gau wög kale nöd udla ñ̄n u, God manö klö r̄mnap hagaga. Pen B̄i Kub hon God n̄p nan sabe gep b̄i la ñ̄n u, God manö klö ke hagöm haga.

21 B̄i Kub hon God n̄p nan sabe gep b̄i l̄nig, God manö klö ke hagöm haga,

“Yad B̄i Kub, yad manö n̄ŋö yab̄i hagabin;

hainö manö ap ke hagagnabin.

Ne pör nöp ȳp nan sabe gep b̄i mideinabön,” a ga. *

22 God manö klö hagöm manö n̄ŋö yab̄i haga u me, hon n̄ŋbun Jisas uma u me, God manö hain n̄bö aij yab̄i u ud ke gau lagnab. *

23 B̄i God n̄p nan sabe gep nöd n̄bö gau, iru nöp rö wög an̄bu udla. Ap umö, b̄i God n̄p nan sabe gep hain n̄bö ap haglö, wög an̄bu ḡi midmidöp; u umö hain n̄bö u midmidöp; u umö hain n̄bö u midmidöp. An̄bu me, ap pör midagmidal.

24 Pen Jisas an̄bu rö gagöp; n̄pe pör kam̄ŋ midöp u rö, wög an̄bu arö gagöp. God n̄p nan sabe gep b̄i pör nöp mideinab.

25 Jisas pör nöp kam̄ŋ mideia, uri kam̄ŋ midöp, hainö pör nöp kam̄ŋ mideinab u me, n̄bi b̄i God n̄bi b̄i n̄pe midnig, Jisas kal̄p a göm uma manö aij u n̄ŋ udeinaböl u, n̄pe pör nöp kal̄p ud as̄k yun̄m rö löp. *

26 Jisas n̄pe b̄i uŧ yab̄i; n̄pe nan si nan naij pro pro r̄mnap gagöp; n̄pe as̄ŋ midagöp. Jisas ram m̄nön̄ iŧ i n̄bi b̄i nan si nan naij ḡipal gau aip mideia u pen God n̄p ud ke dam ram m̄nön̄ aij kumi kabö adö lagod au la. God N̄p Nan Sabe Gep B̄i Kub Yab̄i hon me u. Han̄p ḡi ñ̄i aij ḡin̄m rö löp.

27 B̄i God n̄p nan sabe gep b̄i kub yab̄i ȳhar̄ŋ gau, ñ̄n añ̄i añ̄i pör

nöp nan si nan naij kale ke ḡipal rö, nan pak God n̄p sabe ḡi ñ̄öm, hainö n̄bi b̄i ke n̄bö gau nan si nan naij ḡipal rö, nan pak sabe ḡi ñ̄ibal. Pen Jisas han̄p n̄bi b̄i gau magöŋhalö, nan si nan naij ḡipun u n̄ŋöm, mañ̄ añ̄i yab̄i mab ba laŋ n̄p ke sabe ḡi ñ̄a. Me aij! *

28 Lo God Mos̄s n̄p hagö Mos̄s n̄bi b̄i kal̄p hag ñ̄a lo u hagöp rö göm, b̄i nan si nan naij ḡipal gau kal̄p hag l̄lö, kale b̄i God n̄p nan sabe gep b̄i kub yab̄i midpal. Pen hainö u, God manö ke klö hagöm manö n̄ŋö yab̄i haga u, God Ñ̄i n̄pe ke hag la. God nan n̄hön n̄hön Ñ̄i n̄pe ḡin̄g gab a göm gas̄i n̄ŋa u, Ñ̄i n̄pe nan magöŋhalö ḡin̄m rö löp.

8

Jisas n̄pe God N̄p Nan Sabe Gep B̄i Kub Yab̄i hon

1 Pen manö hagabun iŧ u an̄g göl midöp: God N̄p Nan Sabe Gep B̄i Kub Yab̄i hon u amöm God kumi kabö adö laŋ au mailö halö midöp u ñ̄imagö ȳjig böŋ lau adö as̄k midöp.

2 God N̄p Nan Sabe Gep B̄i Kub Yab̄i hon an̄bu, n̄pe God sabe gep ram au wög göp. God sabe gep ram au wög göp u, n̄bi b̄i ḡi lagla; God sabe gep ram n̄ŋö u, God B̄i Kub n̄pe ke ḡi la.

3 B̄i God n̄p nan sabe gep b̄i kub yab̄i m̄nön̄ adö iŧ i gau magöŋhalö, n̄bi b̄i nan si nan naij ḡipal gau kaj meme aka kaj sipsip nan gau dap nan sabe gep b̄i kub yab̄i ñ̄lö, kale pen r̄mnap pak God n̄p aij a göm sabe ḡi ñ̄midal; r̄mnap pen pak nan si nan naij göm gac halö midpal u God n̄ŋmön arö ḡin̄m, a göm, b̄id adö u pak lauöm God n̄p sabe ḡi ñ̄midal. An̄b unbö rö nöp, God N̄p Nan Sabe Gep B̄i Kub Yab̄i hon nan r̄mnap God n̄p ñ̄in̄g ga.

4 Jisas ram m̄nön̄ kumi kabö adö laŋ midöp u me, n̄pe God N̄p Nan Sabe Gep B̄i Kub Yab̄i midöp. Pen n̄pe ram m̄nön̄ iŧ i midböp, God

* 7:21: Hib 5:6 * 7:22: Hib 8:6; 12:24 * 7:25: Ro 8:34 * 7:27: Hib 5:3

nɪp nan sabe gep bɪ ap mɪdagaiböp. Nɪhön gɪnɪg: God haga rö, bɪ Lipai iɫ yag daubal gau nöp, God nɪp nan sabe gep wög göl gɪ, Mosɪs lo manö kalɪ kliñ rɪka rö nɪñöm, nan pak God nɪp sabe gɪ ñɪbal.

⁵ Pen mɪnönɲ nabön adö iɫ i God nɪp nan sabe gep wög gɪpal u, ana ral nɪñöm gɪpal rö nöp gɪpal; nan yabɪɫ u ram mɪnönɲ kumi kabö adö laɲ au mɪdöp. Adö anɪbu nöp, Mosɪs God sabe gep sel ram u gɪnɪg ga u, God nɪp haga, “Nö ilö gau mɪdmön, yad nöp yamnö nɪɲna rö nöp magönhalö anɪb unbö rö nöp gɪmön,” a ga. *

⁶ God Nɪp Nan Sabe Gep Bɪ Kub Yabɪɫ hon Jisas, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪɫ nöd nɪbö gau gɪmɪdal rö gagab; nɪpe wög kub yabɪɫ gab. God Nɪp Nan Sabe Gep Bɪ Kub Yabɪɫ hon Jisas gö God nɪbi bɪ nɪpe udnab manö u, Mosɪs kalɪ kliñ rɪka manö u rö mɪdagöp. God nɪbi bɪ nɪpe udnab manö u hagnɪg, nɪpe manö klö hagöm haga, “Yad kalöp manö nɪñö hagabin, nɪbi bɪ yad kalɪp nan aij yabɪɫ ñɪnabin,” a ga. *

⁷ Pen God manö nöd hag la u aij gaiböp, manö gɪsön nɪbö u dauagböp.

⁸ Nɪbi bɪ gau mɪd aij gagla rö, God kalɪp hag gɪnɪg, bɪ manö hagep nɪpe ap gasɪ ñö, God Manö kalɪ kliñ rɪköm haga,

“Yad Bɪ Kub kalöp hagabin,
hainö yad Isrel nɪbi bɪ gau abe
Juda nɪbi bɪ gau abe
kalɪp manö aij gɪsön nɪbö
hagnabin. *

⁹ Nɪpɪs nɪhi iɫaɲ gau kalɪp ñɪmagö adö lem
ud Ijip nɪbö daunö u
pen manö hag adö añɪ lem hagnö u
nɪɲageila u me,
yad kalɪp arö gɪnö.

Anɪb u, manö anɪbu rö,
kalɪp kauyaɲ hagagnabin.

¹⁰ Yad Bɪ Kub kalöp hagabin,

hainö yad Isrel nɪbi bɪ gau
kalɪp manö hain nɪbö hagem manö
hag adö añɪ lem,
lo yad u gasɪ mɪdmagö aɲ kale
daɲ lɪ ñɪnö,
nɪɲ aij göm gasɪ nɪñöl gɪ
mɪdeinaböl.

Anɪb u, yad God kale mɪdeinabin;
kale nɪbi bɪ yad mɪdeinaböl.

¹¹ Ñɪn anɪbu, nɪbi bɪ yad gau,
nɪmdamam nɪbi bɪ rɪmnap
kalɪp,

‘Bɪ Kub nɪpe God u nɪɲ udmim,’ a
göm, hagagnaböl.

Nɪhön gɪnɪg: nɪbi bɪ pro abe, nɪbi bɪ
kub abe,
kale magönhalö yɪp nɪɲnaböl.

¹² Nan si nan naj gɪpal gau,
kalɪp mög nɪɲem arö gɪnabin.

Nan si nan naj gɪpal gau
gasɪ nɪñöl gɪ mɪdem kalɪp manö
kub hagagnabin,” a ga.

¹³ God nɪpe manö aij hain nɪbö
anɪbi hag löm, “manö aij gɪsön nɪbö”
haga u me, hon nɪɲbun manö nöd
nɪbö u mɪñi ram lutö göp rö wög
mɪdagöp a ga; nan lutö göp u söɫ böɲ
nöp ur gɪnɪg gab.

9

*God nɪp nan sabe gep bɪ nöd nɪbö
gau, meme sipsip hagape u udöm, God
nɪp sabe gɪ ñɪla*

¹ God manö aij nöd haga adö u
hain göm, God nɪp sabe gɪnɪg geila u,
yɪharɪɲ sabe göl rö laga; kliñ aij göl gɪ
nöp sabe gɪmɪdal. God nɪpe hagö, sel
ram ap gɪ löm am nɪp sabe gɪla. *

² Sel ram anɪbu, ram raul mɪgan
mɪhöp geila. Ram magö raul mɪgan
ap gɪ löm, Ram Raul Mɪgan Uɫ u a
gɪla. Raul mɪgan anɪbu hapö mɪtaɲ
lauep nan ap löm, abañ bad ap löm,
God nɪp sabe gɪ ñeb bred u pör pör
dam abañ adö anɪbu lɪmɪdal.

³ Pen ram magö raul mɪgan ap,
waɪɪ kub yabɪɫ u pɪɫ gɪla. Raul mɪgan
anɪbu, Ram Raul Mɪgan Uɫ Ke Yabɪɫ
u a gɪla. *

* 8:5: Kol 2:17; Hib 9:23; Eks 25:40 * 8:6: Hib 7:22 * 8:8: Jer 31:31-34 * 9:1: Eks 26:1-30;
25:23-40 * 9:3: Eks 26:31-33

⁴ Raul miḡan anibu, mab abañ bad ap gı löm, kabö gol ud pak goł bad löm magöñhalö harı göl, nan haññ aij auöp u adö anibu laumıdal. Kes kabö gol udöm gıla kub ap, God Manö Aij Kes Magö a gımidal u, u rö nöp mideia. Kes miḡan anıb yañ, God lo manö kalı kññ rıka kabö miḡau u abe, Eron ilöñ adıñ ud ajep marep ga u abe, nan mana rin kabö gol udöm gıla miḡan u rım leila mideia u abe lılo midmidöp. *

⁵ God midöp i a göm, Kes Magö mideia adö adö au gılañ, ejol rö miḡau auan bad halö böñ böñ geila. Nan si nan naij gıpun gac u, God niñöm arö gañ a göm, hagape pro pro dap sabe gı ñımidal añ anıbu. Nan anıb gau manö u, miñi hag mılöbö lem kalı kññ rıknam rö lagöp. *

⁶ Pen nan anıb gau magöñhalö gılo midö niñöl gı, bı God niñ nan sabe gep gau pör pör, sel ram raul miḡan höñ adö u amöm, God niñ wög u gımidal. *

⁷ Pen bı God niñ nan sabe gep yiñharıñ anıb gau, ram raul magö añ yañ aröl rö laga. Mı añı añı, God niñ nan sabe gep bı kub yabıt u nöp, sipsip hagape dam nöp, raul miḡan anıbu armıdöp. Nan si nan naij niñpe ke ga gau gac u abe, niñ bı niñ aij gagöm nan si nan naij gıla gau gac u abe God niñöm arö gıñım a göm, hagape u dam raul miḡan anıbu amöm, God niñ sabe gı ñımidöp. *

⁸ Ga anıbu, Ana Uł u hanıñ yamö niñbun, sel ram anıbu ram raul miḡan miñöp halö midmidöp rö, Ram Raul Miḡan Kamıñ Aij Uł Ke Yabıt anıbu aröl rö laga.

⁹ Pen gımidal anıbu, God hanıñ niñ bı miñi midpun ñın i gası niñun a göm haga. Pen nan ñımidal u abe, kaj meme kaj sipsip nan gau damöm, pak God niñ sabe gımidal u abe, nan si nan naij gılo gac midmagö añ kale dañ mideia u kık gı yuö, God niñ bı

asıñ midagöp niñpe midaiöl rö laga. *

¹⁰ Anıg gımidal u, kale yiñharıñ nan niñeb, ñıg niñeb, ñıg pakep, nan adö adö gau nöp niñöm gımidal. Lo manö nöd niñbö anıb gau niñöm nan kññ aij gımidal anıbu, yiñharıñ God manö aij gıñsön niñbö hagnıg ga manö anıbu abad midöl gı, ana rö niñöm gıpal rö u gımidal.

God niñ nan sabe gep bı hain niñbö u, hagape niñpe u ke dam God niñ sabe gı ña

¹¹ Pen Krais geia nan aij hadö aua gau, niñpe ke nan aij gau God Niñ Nan Sabe Gep Bı Kub Yabıt midöp. Pen ram niñpe au bı añ niñbö hon midöm hanıñ gı ñab ram anıbu, niñ bı gı lılo sel ram nöd niñbö midmidöp rö midagöp; God miñnöh naböh i gı löm, Krais wög gab ram u gı laga. Krais wög gab ram u ram aij unbö ke.

¹² Krais kaj meme kaj kau pi paköm, hagape dam God niñ sabe gımidal rö gaga; hagape niñpe u ke yua u nöp God niñ sabe gı ña. Pen bı God niñ nan sabe gep nöd niñbö gau pör pör nöp hagape hoñ göm sabe gı ñımidal rö gaga; hanıñ ud God aip jım niñıñg, hagape niñpe ke mañ añı yabıt dam Ram Raul Miḡan Uł Ke Yabıt lañ ara u me, hon pör pör nöp kamıñ midaiun rö löp.

¹³ Niñ bı lo nöd niñbö niñöm nan kññ aij gıblap rö gagöm asıñ midmidal niñ bı gau aulö, bı God niñ nan sabe gep gau, ñın rımnap kaj meme ap pak hagape u udöm, niñ bı anıb gau yuö piñmas gı paköm kamıñ lımidöp; ñın rımnap kaj kau niñbar ap pak hagape u udöm, anıg gımidal; ñın rımnap kaj kau neb pi ap mab laulö böñ nöp in bıç rıka bad rımnap udöm, ñıg halö uł mañı göm udöm u rö nöp niñ bı kalıñ gau yuö piñmas gı paköm kamıñ lımidöp. *

¹⁴ Hagape yiñharıñ piñmas gı yuö kamıñ lımidöp anıbu niñun niñbun,

* 9:4: Eks 16:33; 25:10-16; 30:1-6; Nab 17:8-11; Dud 10:3-5 * 9:5: Eks 25:18-22 * 9:6: Nab 18:2-6

* 9:7: Lep 16:2-34 * 9:9: Hib 10:1-2 * 9:13: Lep 16:15-16; Hib 10:4; Nab 19:9,17-19

Ana pör pör nöp m+döp u Krai Bî U† Ke Yabî† u aip m+döm, hanîp a göm umö, hagape yua u hanîp gö, nan si nan naij gîpun gac u m+dmagö aḡ hon daḡ m+döp u †k gî yuö, nagî ubîḡ ap lug paköm umnaböl adö u arö gun, God pör kamîḡ m+döp u nîp nöp wög gî ñun. *

Krais hagape nîpe yua rö, hanîp God aip ud jîm ñöl la

15 Krai God manö aij gîsön nîbö dapöm bî aḡ nîbö m+döp u, God nîbi bî yad udnam a göm hag la gau, kalîp nan aij ñînabin a ga nan gau udnaböl a göm göp. Krai uma u me, nîbi bî Mosîs lo manö ña u rîb juöm, nan si nan naij gîpal gau gac anîbu †k gî yunîm rö löp.

16-17 Nîbi bî rîmnap manö klö hagöm hagpal, “Yad umnö, nan yad gau hagpin rö nîme limim,” a gîlö, manö anîbu nîḡöm, yîharîḡ nöp mîdlö mîdlö, böḡ nöp umlö nöp, hagpal rö nîme libal. Kale kamîḡ mîdlö nîḡöl gî, nan kale nîme lagpal.

18 Anîb u rö, God manö aij nöd nîbö Isrel nîbi bî kalîp haga u, nan ap dap paklö hagape lugö uma me, manö anîbu p+döḡ ga.

19 God Mosîs nîp hagö Mosîs lo manö köp kalî kîñ rîka. God manö anîbu hagö, Mosîs nîḡöm manö anîbu magöḡhalö nîbi bî gau magöḡhalö kalîp hag ñî naböḡ juöm, kaj kau pi pak hagape udöm, kaj meme pak hagape udöm, ñîḡ rîmnap halö hoḡ göm, nan hisop a gal lö kîd u udöm, sipsip uḡ u ud adîḡ laḡ adîköm, ñîḡ hagape anîbu rauöm, lo manö köp anîbu abe, nîbi bî apöm m+deila gau magöḡhalö abe yuö pîsmas gî pakö haga, *

20 “Hagape yunö köp abe kalöp abe pîsmas gî pakab anîb i, God manö aij u klö hagöm hagöp u, kale anîb unbö rö nöp gîmim a ga u, hadö nîḡbun a gem yuabin,” a ga.

21 Pen hagape rîmnap udöm, God sabe gep sel ram u yuö pîsmas gî

paköm, nan nîhön God nîp nan sabe gîñḡ lîla ram anîbu m+deia gau magöḡhalö yuö pîsmas gî paköm ga. *

22 Lo manö Mosîs kalî kîñ rîka anîbu amgö † nîḡun nîḡbun, nan nîhön God nîp nan sabe gîñḡ lîla ram anîbu m+deia gau magöḡhalö rö, ke u† aij mîdageia; hagape ud yulö pîsmas gî pakö nöp, u† aij mîdm+döp. Lo manö Mosîs kalî kîñ rîka anîbu amgö † nîḡun nîḡbun, nîbi bî nan si nan naij gîlö, nan ap dap paklö hagape lugö me, gac anîbu †k gî yum+döp. *

Krais hanîp a göm umöm, gac hanîp †k gî yuöp

23 Nan anîb gau, nan ram mînöḡ kumi kabö adö laḡ au mîdöp gau ana rö nîḡöm gîpal rö nöp mîdm+döp. Pen nan ana rö mîdm+döp gau, sip-sip ap hagape lugö me, gac anîbu †k gî yua u me, nan yabî† u ram mînöḡ kumi kabö adö laḡ au mîdöp u, nan yîharîḡ anîb rö wasö, nan aij ke yabî† sabe gî ñeb. *

24 Sel ram nöd nîbö Isrel nîbi bî gî löm God nîp sabe gî ñîmîdal u, nan ram mînöḡ kumi kabö adö laḡ au mîdöp gau ana rö nîḡöm gîpal rö nöp m+deia. Pen Krai ram mîgan raul anîbu rö araga. Nîpe ram mînöḡ kumi kabö adö laḡ au aramöm, urî hanîp bî aḡ nîbö rö mîdöm God mîdöp aip mîdöp.

25 Isrel God nîp nan sabe gep bî kub yabî† gau, mî añî añî, hagape kale ke wasö, sipsip nan gau paköm hagape udöm, God nîp sabe gî ñîñḡ, Ram Raul Mîgan U† Ke Yabî† raul mîgan u armîdal. Pen Krai adö anîbu rö, ñîñ iru nöp nîp ke sabe gî ñîñḡ ram mînöḡ kumi kabö adö laḡ au araga.

26 Kale gîmîdal rö, Krai abe unbö rö gîböḡ u, God hadame dagol gau mînöḡ naböḡ i gî la ñîñ u rîköm, mîd damöm mîdpun ñîñ i, Krai pör pör mî añî añî hanîp a göm, ilön kub

* 9:14: 1Pi 1:18-19 * 9:19: Eks 24:6-8 * 9:21: Lep 8:15,19 * 9:22: Lep 17:11 * 9:23: Hib 8:5; 10:1

udöm umböp. Pen uri ñin hain n+bö midpun i, nan si nan naj gac u, n+bi b+ nöd midm+dal gau g+la, n+bi b+ uri midpun gau g+pun, n+bi b+ hainö mideinaböl gau g+naböl, nan si nan naj gac u magöñhalö, mañ añ+ yab+ n+bi b+ magöñhalö a göm ram m+nöñ i i apöm uma. *

27 N+bi b+ gau magöñhalö mañ añ+ yab+ umöm, hainö manö kub u n+ñnaböl rö,

28 Krais n+pe mañ añ+ nöp n+bi b+ nan si nan naj gac kale magöñhalö ðk g+ yun+g uma. N+pe b+ añ+ nöp; kale n+bi b+ iru yab+. Krais kauyañ aunab. Pen kauyañ ado g+ aunab ñin u, n+bi b+ nan si nan naj g+pal gau kal+ kauyañ nan sabe g+ ñ+nam a göm auagnab; n+pe an+g hadö böñ nöp ga. Pen n+bi b+ n+p aij gö n+ñöl g+ abad midpal gau kal+ böñ nöp udöm nan aij ñ+nabin a ga u ñ+n+g aunab.

10

Sabe gep nöd n+bö u, nan si nan naj gac u ðk g+yuagnab

1 Mos+ lo manö kal+ k+ñ r+ka rö n+ñöm, sipsip nan gau pak sabe g+pal u, y+har+ñ hainö gau g+n+g gab u ana ral n+ñöm g+pal rö g+pal. G+pal an+bu, m+ añ+ añ+ pör g+pal. An+bu, n+bi b+ God n+p aun+g gaböl gau, nan sabe gep lo gau hain göm, God n+bi b+ as+ñ midagöp n+pe midöl rö lagöp.

2 Sipsip nan gau pak God n+p sabe g+ ñ+lö, God nan si nan naj gac kale u böñ nöp ðk g+ yuböp u, gas+ iru n+ñöm, kauyañ gun kauyañ gun a göm gagblap; mañ añ+ ap nöp göm arö g+blap.

3-4 Kaj kau n+bar hagape u abe, kaj meme hagape u abe, nan si nan naj g+pal gac u ðk g+ yun+m rö lagöp u me, m+ añ+ añ+ pör nöp nan gau pak God n+p sabe g+pal u, kale n+bi b+ nan si nan naj gac halö midpal u hauñ göl rö lagöp. *

5 An+bu, Krais m+nöñ naböñ adö i i aun+g göm, n+pe God n+p haga,

“N+bi b+ kale sipsip nan gau pak nöp sabe g+pal u nöp aij gagöp.

N+bi b+ nan nöp ñeb ap dam nöp ñ+bal u nöp aij gagöp.

Pen ne y+p b+ hañ romañ ap g+ l+ban. *

6 Pen kaj kau kaj sipsip nan an+bu gau halö laulö

böñ nöp in b+ç r+köp u abe,

n+bi b+ nan si nan naj g+pal gac u gas+ n+ñöm

sipsip nan gau pak sabe g+pal u abe,

u rö nöp ne n+ñö aij gagöp.

7 Pen manö r+mnap halö hagem hagnö,

‘God, yad midpin.

Hadame nöp köp u kal+ k+ñ r+köm hagla rö u,

yad aubin u, gas+ ne nöp n+ñmön hagnabön rö g+nabin,’ ” a ga.

8 Krais manö an+bu m+hou haga. Manö ap u God n+p hagöm haga,

“N+bi b+ kale sipsip nan gau pak nöp sabe g+pal u ne n+ñö aij gagöp; n+bi b+ nan ñeb ap dam nöp ñ+bal u abe

ne n+ñö aij gagöp; kaj kau kaj sipsip nan an+bu gau halö laulö böñ nöp in

hab+ç lugöp u abe ne n+ñö aij gagöp; n+bi b+ nan si nan naj g+pal gac u

gas+ n+ñöm sipsip nan gau pak sabe g+pal u, u rö nöp ne n+ñö aij gagöp,”

a ga. Mos+ lo manö kal+ k+ñ r+kö midöp rö nöp sabe g+ ñ+m+dal u pen

Krais n+ñöm, “God n+p aij gagöp,” a ga.

9 Pen Krais manö ap God n+p hagöm haga, “God, yad midpin. Yad aubin

u, gas+ ne nöp n+ñmön hagnabön rö g+nabin,” a ga. An+bu, n+bi b+ nan

pak God n+p sabe g+ ñ+ mideila manö nöd n+bö u, God n+pe wasö göm,

manö aij hain n+bö u gö p+döñ gö ara.

10 An+bu, Jisas Krais Nap manö u n+ñöm, nan si nan naj g+pun gac

u ðk g+ yun+g, mañ añ+ yab+ hañ romañ n+pe ke böñ nöp sabe g+ ña

u me, hon n+bi b+ magöñhalö nan si nan naj gac u ðk g+ ke gau yuö n+bi b+ u+ n+pe midpun. *

11 Bî God nîp nan sabe gep gau ñin añi añi wög kale gîpal. Ñin añi añi kale pör pör nan gau pak God nîp sabe gîpal. Pen anîg gîlô, nîbi bî nan si nan naj gîpal gac u ðik gî yunîm rö lagöp. *

12 Pen Krai nîbi bî nan si nan naj gac u ðik gî yunam a göm nîp ke mañ añi ap nöp sabe gî ñöm, wög anîbu gî udpin a göm, am God ñimagö yijîg adö böñ lau asîka.

13 Krai God ñimagö yijîg adö böñ lau asîk midö nîñöl gî, God nîpe Krai nîp kauat mauat midpal gau ma ara nîpe mo gau linab. *

14 Krai nîpe mañ añi nöp uma u, nîbi bî nan si nan naj gac kale ðik gî yuöp gau, kale nîbi bî u† nîpe hadö midpal. Pen kale nîbi bî u† nîpe pör nöp mideinaböl.

15 Ana U† u rö nöp hanîp manö anîbu rö hag ñöb. Nîpe manö hagep bî nîpe ap nîp gasî ñö, God Manö u adîñ ap kalî kîñ rîkôm haga,

16 “Yad Bî Kub hagabin,
hainö yad manö hain nîbö kalîp hagem manö hag adö añi lem,
lo yad u gasî midmagö an kale dan lî ñîno,
nîñ aij göm gasî nîñöl gî mideinaböl,” a ga. *

17 Pen manö ap haga,
“Nan si nan naj gîpal u nîñem arö gem,
hainö gasî nîñöl gî midageinabin,” a ga. *

18 Anîb u hon nîñbun, God nîpe nîbi bî magöñhalö nan si nan naj gîpal gac u hadö nîñöm arö göp rö, God nîp nan sabe gep bî gau wög ap midagöp yabîl.

God midöp söl auun

19-20 Añ mam bî. Jisas hañ roman nîpe ke hagape nîpe ke nöp sabe gî ñöm ilön udöm uma u me, wañîj kub Ram Raul Mîgan U† Ke Yabîl pîl gîla

u pak gî dö gö, adan gîsön nîbö adan kamîñ arep ap hon böñ nöp hiîka. *

21 Krai nîpe hon God î† nîpe midpun gau, bî ram nap nîbö rö midöm, God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabîl hon u midöp.

22 Anîb u me, Krai nan si nan naj gîpun gac u hadö ðik gî yuö, gasî magö hon mid aij göp nîñöm hon ñîg pak aij gîpun rö u† nöp midun, God manö aij u nîñ ud pîdöñ gun, gasî añi nöp nîñun, God midöp au söl arun. *

23 God pör nöp hagöp rö nöp gînab u me, God hanîp dam ram mîñöñ kumi kabö adö lan au ud arnab a göp manö nîñö anîbu nîñ ud pîdöñ gun gasî halö abad midaiun. God hainö anîg gînab manö u nîbi bî gau hag ñîbun rö, hon ke gasî añi anîbu nöp nîñ ud pîdöñ göl gî midaiun.

24 Pen añ mam bî rîmnap kalîp midmagö lun gî aij gîno, kale pen nîbi bî rîmnap kalîp midmagö löm gî aij gîlô, añ mam gau pen pen ud aij gun, gî ñun, pen pen midmagö lun, gî aij gun. Gasî u nöp nîñöl gî midaiun.

25 Nîbi bî rîmnap God Manö nîñun a göm apöm magum gîmidal u pen hainö arö gîpal rö, gagun. Bî Kub ado gî apöm manö kub hagnab ñîñ u söl midöp a gun, ap magum gun, manö aij nîñbun u, pen pen hag ñöl gun, jîm ñöl midaiun. *

Krai nîp arö gînabun u, böñ nöp ap lug pakun rö löp

26 Krai manö aij manö yuö u haglö nîñ aij gun, pen ado gî nan si nan naj adö u kauyan göl gî midnabun u, nan ap God nîp sabe gî ñîno gac hon u ðik gî yunîm rö lagöp. *

27 Adö anîbu, adan hon ap midageinab. God nîp pîñîñ gun, manö kub u abe, mab mîtan kub God kolmat nîpe gau kalîp in hij gî lugnîg gab u abe abad mideinabun. *

* 10:11: Eks 29:38 * 10:13: Sam 110:1 * 10:16: Jer 31:33; Hib 8:10 * 10:17: Jer 31:34
* 10:19-20: Mad 27:51; Hib 4:16 * 10:22: Lep 8:30; Esi 36:25; Ep 5:26 * 10:25: Hib 3:13 * 10:26: Hib 6:4-8 * 10:27: Ais 26:11

28 Mosıs lo manö kalı kılın rıka u, nıbi bı nınlö, nan yıharıñ rö lö, rıb rıkeila u, nıbi bı mıhau aka mıhau nıgarı amgö nınlö, manö kub gımdal nın u, kalıp mög nıñnım rö lagö, bı manö ud asıkep gau manö anıbu nıñ aij göm haglö böñ nöp al pak lımdal. *

29 Anıb u, nıbi bı God Nı nıpe u nöp azeb azeb nınaböl u, God nıbi bı manö kub hagnab nın u kalıp manö kub hagöm, kalıp pen ilön naj nınıg gab. God Nı nıpe nıp azeb azeb nınaböl anıbu, Krais hagape nıpe ke hanıp God aip ud jım nıl lınam a göm yua u, kalıp nan yıharıñ rö lö, anıg gınaböl. Pen God Ana kalıp mög nıñöb u, nıp u rö nöp azeb azeb nınaböl. *

30 Hon nıñbun God Bı Kub nıpe haga, “Nıbi bı nan si nan naj gıpal gau, yad añı kalıp pen gı naj gınabin,” a ga. Pen manö ap haga, “Bı Kub nıpe ke nıbi bı nıpe gau kalıp manö kub hagnab,” a ga. *

31 Pen God Bı Kub pör pör mıdöp u, nıbi bı gau kalıp manö kub hagnab u nınlö anının gö pıñıñ gınaböl.

God Manö hagöp rö nöp gıno arnım

32 Pen nöd gımdim u hauı gagmim. Krais mailö aij kalöp pak nı manö aij nıpe u nıñ udpe, nıbi bı rımnap kalöp marö kub nıla u pen nıp arö gagpe.

33 Nın rımnap kalöp manö naj hagöm, gı naj gımdal u pen gası anıbu nıñagmim, Krais nıbi bı mıgan rımnap kalıp gı naj geıla anıb gau adö armıdim.

34 Nıbi bı Krais manö aij u nıñ udlö, nagı lıla gau, mög nıñmıdim. Bı kub ram mınön kale abadpal gau apöm nan kale magönhalö ud gau nıbö gau nıbö pıñı gı ud arlö, gası iru nıñagmim, aij gö nıñöl gı, kale nan pıñı gı ud aragep, nan aij yabıl pör

pör nöp mıdnab u gası nıñöl gı nöp mıdmıdim. *

35 Anıb u, hain hain gagmim; klö gımmim gası halö mıdeınabım u, God kalöp pen nan aij yabıl nınab.

36 Krais manö aij nıñ udpım u arö gagmim. God Manö hagöp rö nöp gıpe arö me, God Manö hagöp rö nöp kalöp nan aij anıbu nınab.

37 God Manö u nıñun nıñbun, manö ap kalı kılın rıköm hagla,

“Magö ulep nöp ap mıdöp

Bı aunıg gab u aunab. *

38 Pen nıbi bı kamıñ aij yad gau, yıp nıñ udöm kamıñ mıdeınaböl. Pen nıbi bı rımnap yıp arö gınaböl u,

yıp aij gagnab,” a gıla.

39 Pen hon nıbi bı God nıp arö göm ap lug paknaböl rımnap mıdagpun; nıbi bı nıp nıñ udöm, pör pör nöp kamıñ mıdeınaböl gau mıdpun.

11

Nıñ udep magö u

1 Nıbi bı God Manö hagöp u manö nıñö hagöp a göm, God nıp nıñ udpal gau, God Manö hainö kalöp gı aij gınabin a göp u, kale gası mıhöp wasö, God Manö hagöp rö nöp nıñ ud pıdön gıpal. Nıbi bı God Manö hagöp u manö nıñö hagöp a göm, God nıp nıñ udpal gau, God Manö nan anıb gau anıg göl anıg göl mıdöp a göp u, kale nan anıb gau amgö nıñagpal u pen kale gası mıhöp wasö, God Manö hagöp rö nöp nıñ ud pıdön gıpal. *

2 Nıbi bı rımnap hadame nöp gau, mıñı nöp kalı kılın rıkajın rö gıla rö, God nıp aij ga.

3 God nıp nıñ udun, God Manö hagöp u manö nıñö hagöp a gıpun u me, nan kumi kabö adö lanı abe, nan mınön nabön ilı abe, God nan ap udöm gı laga, God manö u nöp hagö la u, nıñbun. *

Ebol, Inok, Noa God nıp nıñ udla

* 10:28: Dud 17:6; 19:15 * 10:29: Eks 24:8 * 10:30: Dud 32:25-36 * 10:34: Mad 6:20; 19:29

* 10:37: Hab 2:3-4 * 11:1: 2Ko 5:7 * 11:3: Jen 1:1; Sam 33:6; Jon 1:3

⁴ Hadame nöp bi ne Ebol God nîp nîj udöm, God manö hagöp u manö nîjögögöp a ga u me, nan dapöm God nîp pak sabe gi ñö, God nîjögögöp aij ga. Pen nîmam Ken nan dapöm sabe gi ña u, God nîjögögöp aij gaga.

Ebol nîpe God nîp nîj udöm, God manö hagöp u manö nîjögögöp a ga u me, God nîp pen bi kamîj aij yad a göm, nan sabe gi ña u nîjögögöp, yîp aij göp a ga. Ebol umöm arö, mîñi aip mîdagpun u pen, nîpe God nîp nîj uda aiud anîbu, hanîp nîbi bi rîmnap gasî ñöl gi nöp mîdöp. *

⁵ Pen Inok nîpe u rö nöp God nîp nîj udöm, God manö hagöp u manö nîjögögöp a göm, God nîp nîj ud mîd damöm umaga. God nîp nîj udöm, God manö hagöp u manö nîjögögöp a ga u me, God nîp pen bi kamîj aij yad a göm, kamîj nöp ud ara. Nîbi bi nîp ulhai ulhai nîj wasö gîla; God nîpe ke nîp dam ram mînönj kumi kabö adö laj au ud ara. *

⁶ Nîbi bi God nîp nîj udöm, God Manö hagöp u manö nîjögögöp a gînaböl gau nöp, God nîjögögöp aij gînab. Nîhön gînîg: nîpe kamîj mîdöp rö, nîp sabe gîno, hanîp manö hagöp rö gînab a gîpal nîbi bi gau nöp ud aij gînab.

⁷ Pen Noa nîpe u rö nöp God nîp nîj udöm, God manö hagöp u manö nîjögögöp a göm, God hagöp rö nöp gînab a göm, haga rö nöp ga. God Noa nîp möj kub paknab a gö, Noa amgö nîjaga u pen God nîp nîj uda rö, manö nîjögögöp a göm, ñîg magîb kub u gi la. Ñîg magîb kub anîbu gi löm, nîbi nîpe ñî pai nîpe gau magöjhalö raul mîgan anîbu arlö, möj kub yabîl u ala pen kamîj mîdeila. Pen God möj kub paknab a gö, amgö nîjaga ñîn u, God manö hagöp u manö nîjögögöp a göm gö arö ñîg magîb gi la u me, God nîp bi kamîj aij yad a ga. Nîpe kamîj arö nîjöl gi, nîbi bi manö nîpe rîb jula

gau nîbi bi nan si nan najj nöp göl gi mîdeila u waiö mîdöp. *

⁸ Bac îlan Ebrahim u rö nöp God nîp nîj udöm, God manö hagöp u manö nîjögögöp a göm, haga rö nöp ga. Nap ram mînönj u mîdö nîjöl gi God haga, “Ñî pai ne yag daun-abön yag daulö arnab gau, kalöp ram mînönj kub ap böj nöp hagnabin u me, ammön anîb gau mîdaimön,” a ga. God anîg hagö, Ebrahim ram mînönj anîbu mîdöp gau a göm nîjaga; God yîp abad mîdeinab a göm, halöwatö ara. *

⁹ Pen God ram mînönj nîp hag la am mîdeila ram mînönj anîbu ram mînönj nîpe wasö, nîbi bi rîmnap ram mînönj kale. Nîpe bi mîlö gau nîbö rö mîdeila. Nîpe anîg göl mîdöm, sel ram nöp göm han ajöm, ñî nîpe Aisak nîp yag daua. Yag dauö kub göm, nap ga rö nöp sel ram nöp han ajeia. Aisak ñî nîpe Jekop nîp yag dauö kub göm, u rö nöp sel ram nöp han ajeia. Pen God ram mînönj nîp hag löm Ebrahim nîp haga u, ñî nîpe Aisak Jekop kalîp u rö nöp hag la. *

¹⁰ Pen Ebrahim God ram mînönj klö aij pör mîdeinab a göm gi la u, am mîdeinabin a gi gasî nîjöl gi mîdeila.

¹¹ Ebrahim bi mîlep löm, nîbin Sara nîbi wasöke mîlep yabîl löm, mîdailö. Pen Ebrahim God nîp nîj udöm, God manö hagöp u manö nîjögögöp a göm, hagöp rö nöp halîp gînab a göm, ñî Aisak nîp yag daulö. *

¹² Ebrahim bi hadö umöb rö mîdeila u pen ñî nîpe anîbu rîkö, rîk dam dapîl gîlö, hon nîbi bi iru nîbanö yabîl, gapî kumi kabö laj au iru nîbanö yabîl mîdöp rö, kabö kuþup airan ñîg got au iru nîbanö yabîl mîdöp rö, wö ral nîjagpal rö u, mîdpun. *

¹³ Bi hadame nöp hagabin anîb gau, God nîp nîj udöm, God manö hagöp u manö nîjögögöp a göm,

* **11:4:** Jen 4:3-10 * **11:5:** Jen 5:21-24 * **11:7:** Jen 6:13-22; 7:1 * **11:8:** Jen 12:1-5 * **11:9:** Jen 35:12 * **11:11:** Jen 18:11-14; 21:2; Ro 4:19 * **11:12:** Jen 15:5; 22:17

hagöp rö nöp hanip ginab a göm, umla. God kalip nihön nihön hagö, hagöp rö nöp hanip ginab a göm, nip nih ud mideila u pen God haga anibu gö nihöm umagla. God kalip nihön nihön haga u, amgö nihagöm, milö gau nibö rö gasi kale nöp nihöm, hainö God nan aij hanip ñinab a ga u hanip ñinab, a göm, aij gö nihöl gi midöm umla. Minöj naböj adö if i midöm hagamdal, "Hon nabi bi ke gau nibö yiharinj apun minöj naböj adö if i midpun," a gamidal. *

14 Nibi bi manö anibu rö hagnal gau, ram minöj hon yijig göl ap midöp u a gi gasi u nihöm, anig hagnal.

15 Ram minöj kale arö göm aula u gasi arö, ado gi arblap pen ado gi aragla.

16 Pen gasi kub kale ara God ram minöj aij kumi kabö adö lan au. God nipe pen kalip ram minöj ap gi li aij ga u me, kale God nip God hon a gipal u, nipe nihö nable gagöp.

17-19 Pen God, Ebrahim hagnabin rö ginab aka göm, nip haga, "Ñi ne Aisak, 'Rikö riklö rik dam dapil gilö iru mideinaböl,' a ginö ñi u nöp, nip dam al pak limön, yip sabe gi ñimön," a ga. Hagö, Ebrahim God nip nih udöm, God manö hagöp u manö nihö hagöp a göm, yip hagöp rö nöp ginab a göm haga, "Ñi yad anibu rikö riklö rik dam dapil gilö iru mideinaböl a ga manö u arö gagnab; ñi yad añi yabit u al pak linö, nipe gö kauyan uraknab," a göm, ñi nipe Aisak nip dam bid adö u nagi adik löm, ru udöm big linig gö, God haga, anig gagmön a ga. Anib u, ñi nipe Aisak nip hadö böj nöp uma rö la u pen nip kaminj udöm dam ado gi ara. *

20 Aisak pen kub göm ñi mihau yag daua. Ñi ap hib nipe u Jekop; ñi ap hib nipe u Iso. Pen nap Aisak u rö nöp God nip nih udöm, God manö

hagöp u manö nihö hagöp a göm, bi mitep yabit löm, God hagöp rö nöp ginab a göm, ñi nipe mihau kalip nan aij hainö ginab manö u rimnap nöd hag ña. Umö, hainö haga rö nöp ga. *

21 Pen ñi nipe Jekop u rö nöp God nip nih udöm, God manö hagöp u manö nihö hagöp a göm, hagöp rö nöp ginab a göm, bi mitep yabit löm söl umnig ga ñin u, ilöj adinj ud ajep nipe u udöm, God hib nipe hagö adö arö nihöl gi, ñi nipe Josep ñi rika mihau u kalip hagöm, God kalip mihau ud aij göm abad mid aij ginim, a ga. *

22 Pen ñi nipe Josep u rö nöp God nip nih udöm, God manö hagöp u manö nihö hagöp a göm, hagöp rö nöp ginab a göm, bi mitep yabit löm söl umnig ga ñin u, Isrel nabi bi nipe gau kalip haga, "Hainö ram minöj Ijip i arö gimim, ado gi ram minöj Kenan arnabim. Ñin anibu, le yad gau halö dammim anig anig gimim," a ga. Hagöm umö, hainö kalip haga rö nöp gila. *

Mosis nip yag dapil pi gilö

23 Mosis nime nap ber u rö nöp God nip nih udmil, God manö hagöp u manö nihö hagöp a gimil, hagöp rö nöp ginab a gimil, ñi Mosis nip yag daumil, klin aij mideia u nihmil, rakin mihau nigan pi gilö mideia. Ijip Kin Pero nip pininj gaglö. *

24 Mosis kub göm, nipe u rö nöp God nip nih udöm, God manö hagöp u manö nihö hagöp a göm, hagöp rö nöp ginab a göm haga, "Yip Pero pai nipe ñi nipe hagagöl.

25-26 Minöj naböj adö if i nan si nan naj göl gi midnö, yip aij gagnab; pör pör mideinam a gem, Mesaia nip nih udnö, yip hag junaböl u aij; pen Ijip nabi bi arep auen nan aij aij kale gau yip aij gagöp a ga. Yad nabi bi God lau adö midlö, kalip gi naj gipal

* 11:13: Jen 23:4; 1Kr 29:15; Sam 39:12; 1Pi 2:11
Jen 27:27-29,39-40 * 11:21: Jen 47:31-48:20 *

* 11:17-19: Jen 21:12; 22:1-14; Ro 4:17 * 11:20:
11:22: Jen 50:24-25; Eks 13:19 * 11:23: Eks 1:22;

gau aip magum gem mideinam," a ga.

27 Pen Mosis nipe God amgö nɨɨagep u nɨp nɨɨ udöm, waiö nɨɨnɨm rö lö, Kiɨ Pero nɨp mulu kal nɨɨa u piɨnɨɨ gaga. God nɨp nɨɨ udöm, God manö hagöp u manö nɨɨö hagöp a göm, hagöp rö nöp yɨp abad mideinab a göm, God haga rö nöp göm, Isrel nɨbi bɨ kalɨp uɨ gɨ Ijip arö göm aua.

28 Pen Mosis nipe God nɨp nɨɨ udöm, God manö hagöp u manö nɨɨö hagöp a göm, hagöp rö nöp hanɨp gɨnab a göm, hagö, Isrel nɨbi bɨ Pasopa sipsip pi gau paköm, hagape udöm aɨɨɨ if böɨ böɨ yulö pɨsmas gɨ pakö, naböɨ adö laɨ abe yulö pɨsmas gɨ pakö, ejol apöm Ijip nɨbi bɨ nɨi nöd yag daula gau magöɨhalö al pak löɨ gɨ, Isrel nɨbi bɨ ram kale u amöm nɨi nöd kale gau al pak laga. *

29 Isrel nɨbi bɨ God nɨp nɨɨ udöm, God manö hagöp u manö nɨɨö hagöp a göm, hagöp rö nöp hanɨp gɨnab a gɨlö, Ijip kai kalɨp rɨdɨk gɨlö, amöm nɨɨg solwara Hagape u rɨknɨg gɨlö nɨɨöl gɨ, God gö nɨɨg anɨbu hɨɨ gɨ böɨ böɨ arö, mɨnöɨ mɨɨep adö u rö amöm, böɨ lödaɨ arla. Pen Ijip kai kalɨp yu gɨ dam aɨ anɨbu aueila, nɨɨg apöm kalɨp paɨu gö magöɨhalö nɨɨg nɨɨɨöm um hakla me. *

30 Pen hainö Isrel nɨbi bɨ God nɨp nɨɨ udöm, God manö hagöp u manö nɨɨö hagöp a göm, hagöp rö nöp gɨnab a göm, amöm daun kub Jeriko kabö waryö klö u nɨi n unbö mudun u gɨgabö gɨlö gɨlö, kabö waryö u böɨ nöp lug paka. *

31 Bɨ si udep nɨbi Rehap u, God nɨp nɨɨ udöm, God manö hagöp u manö nɨɨö hagöp a göm, nɨbi bɨ nɨɨpe God manö nɨɨpe arö gɨla gau aip umaga. Nɨhön gɨnɨg: bɨ Isrel mɨhau daun kub Jeriko arlö, kalɨp mɨhön al pak lɨnɨg gɨlö, God Rehap hagö, ram

mɨnöɨ hon nɨɨ lɨnɨg aubil a göm, ud amdam gö, kamɨɨ mɨdmil ado gɨ arlö. *

32 Pen nɨbi bɨ God nɨp nɨɨ udöm, God manö hagöp u manö nɨɨö hagöp a gɨlö, kalɨp ke yabɨɨ ga aiud gau aige göl gem mɨlöbö hagnam. Bɨ ne Gidion, Barak, Samson, Jepda, Depid, Samyuel bɨ gau abe, bɨ God manö hagep gau abe gɨla gɨla rö hagnö, manö mɨlö kub arnab. *

33 Nɨbi bɨ anɨb gau God nɨp nɨɨ udöm, God manö hagöp u manö nɨɨö hagöp a göm, rɨmnap nɨbi bɨ ram mɨnöɨ ke rɨmnap kalɨp yu gɨ yula. Kale gɨ aɨɨ gɨla rö, God gɨnabin a ga rö nöp kalɨp ga. Rɨmnap kalɨp kain hapeb laiön mideila aɨ u ud yula, God kalɨp abad mɨdö hauagla. *

34 Pen rɨmnap mab kub ineia aɨ u ud yula inaga. Rɨmnap ru mɨlö kɨd udöm kalɨp bɨnɨg lun a gɨla u pen piɨnɨɨ gɨ arla. Nɨbi bɨ rɨmnap nɨbi bɨ hain u pen God kalɨp abad mideia kal klö yabɨɨ mideila. Pen pen göl gɨ, amöm ami bɨ ram mɨnöɨ ke nɨbö gau kalɨp yu gɨ yula. *

35 Nɨbi rɨmnap nugmul bɨ nɨi pai kale gau umeila, God nɨp nɨɨ udöm sabe gɨlö, nɨɨpe gö kauyaɨ urakla.

Nɨbi bɨ rɨmnap God nɨp nɨɨ udeila rö, kalɨp ilön nɨla. God nɨp arö gɨɨlap, kalɨp hubɨk yulö kamɨɨ arɨlap u pen, umno God hanɨp gö urakun ram mɨnöɨ aɨɨ nɨɨpe au pör pör mɨd aɨɨ gun a göm, God nɨp cɨg göl gɨ nöp mɨdöm nɨp arö gaglö, kalɨp rapɨn gɨ naj göm ilön mab nɨlö nɨlö umla. *

36 Rɨmnap kalɨp hag juöm, ilön ud rapɨn pakla. Rɨmnap adɨköm nagi yula. *

37 Rɨmnap kabö ju pak lɨlö umla. Rɨmnap kalɨp so udöm rɨb gɨ dö gɨ adɨɨ adɨɨ lɨla. Rɨmnap ru mɨlö kɨd udöm, kalɨp böɨ nöp bɨnɨg lɨla. Rɨmnap kalɨp pör nöp gɨ naj göm,

* 11:28: Eks 12:21-30 * 11:29: Eks 14:21-31 * 11:30: Jos 6:12-21 * 11:31: Jos 2:1-21; 6:21-25; Jem 2:25 * 11:32: Jaj 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sa 16:1-1Ki 2:11; 1Sa 1:1-25:1 * 11:33: Dan 6:1-2 * 11:34: Dan 3:23-27 * 11:35: 1Ki 17:17-24; 2Ki 4:25-37 * 11:36: 1Ki 22:26-27; 2Kr 18:25-26; Jer 20:2; 37:15; 38:6

yuk gîlô gîlô uþham yabiþ mîdôm, nîbi bi mög gep rô mîdôm, kaj meme sipsip hañ udôm waiþj rô yimôm gi ajmîdal. *

³⁸ Pen nîbi bi gau nîbi bi aij yabiþ; nîbi bi naij gau aþ kale au mîdagaiblap. Hon aip mîdep rô lagöp a göm, kalîp gi naij gîlô gîlô, piñîg gi am ram mînôþ kabö nöp mîdöp aþ gau mîdôm, kabö mîgan mînôþ mîgan gau han ajmîdal.

³⁹ Nîbi bi hagabin anîb gau, God nîp nîþ udôm, God manö hagöp u manö nîþö hagöp a göm, hagöp rô nöp gi nab a gîlô, God kalîp magöþhalö, gi aij yabiþ gi mim nîbi bi kamîþ aij yad mîdpim, a ga. Pen God kalîp nan aij ñî nabin a ga u, nan aij u ñî anîbu udagla.

⁴⁰ Nîhön gi nîg: God hanîp nan aij yabiþ ñî nîg gabin a göm gasî nîþa rô, ñî hain añî anîbu nöp, kale nîbi bi gau abe, hon nîbi bi abe hanîp magöþhalö udö, seg am jîm ñöl nîbi bi uþ nîpe mîdeinabun.

12

¹ Pen nîbi bi iru nöp hagajî anîb gau hanîp bi g gi gabö göl gi mîdpal rô, nan gasî kub nîþbun gau arö gun, nan si nan naij hanîp yîþîd ci g gi nîm rô löp u arö gun, klö gun adan hanîp hag la u gi dö gi arun. *

² Jisas haga rô, hon God nîp nîþ udun, God manö hagöp u manö nîþö hagöp a gun, hainö God manö hagöp u magöþhalö waiö nöp nîþ aij gi nabun. Jisas nîp mab kros ba laþ al pak lî nîg gîlô, yîp bi naij rô al pak lîlö nable udnabin a göm hagaga. Hainö ram mînôþ kumi kabö adö lagod au mîñ mîñ yabiþ gi nabin a göm, hanîp nîbi bi a göm umôm, urak am God ñî magö yîþîg adö böþ lau asîka. Anîb u, pör pör nöp Jisas nîp nöp gasî nîþöl gi mîdaiun.

³ Nîbi bi iru nöp Jisas nîp mulu kal nîþöm gi naij göm gîlô arö, nîpe piñîþ gaga u nîþmim. Jisas

ga adö anîbu nîþmim, anîg unbö rô nöp gi mim, gasî halö mîdmim, God hagöp rô nöp göl gi mîdaimim.

⁴ Jisas nîpe Seden aip pen pen ga u, bi gau nîp mab ba laþ al pak lîlö uma. Kale pen, Seden kalöp nan si nan naij gi nîg þîp gö, anîg gagun a gi mim, nîp aip pen pen gi pim u, kalöp al pak lagpal.

⁵ God kalöp ñî pai yad a göm manö aij hagö God Manö u kalî kîñ rîkla u hauþ gi pim akanþ Nîpe haga,

“Ñî pai yad gai i!

Bi Kub u kalöp rîmîd uknîg marö ñî nab u, gasî kub nîþagmim.

Bi Kub kalöp hag gi nab u, hanîp böþ nöp arö göp a gi mim, gasî iru nîþagmim.

⁶ Bi Kub nîbi bi mîdmagö löp gau kalîp rîmîd uknab.

Ñî pai nîpe gau me, kalîp magöþhalö marö ñî nab,” a ga. *

⁷ Anîb u, uþham mîdeinabim u, gasî iru nîþagmim; God hanîp rîmîd ukab a gi mim gasî halö mîdaimim. Kale nîþbim, nap bi gau ñî pai kale gau magöþhalö rîmîd ukpal. *

⁸ God nîpe ñî pai nîpe magöþhalö rîmîd uknab. God kalöp rîmîd ukagnab u, kale ñî pai nîpe wasö, ñî pai nap halö mîdagpim u me, kalöp rîmîd ukagnab.

⁹ Bapi hon mînôþ naböþ adö iþ i gau, hanîp rîmîd uklö, aij ukpal u a gun nîþbun. Anîb u rô, Bapi hon kumi kabö adö laþ mîdöp u hanîp rîmîd ukö, aij yabiþ anîg göp a gun nîþun kamîþ mîdaiun.

¹⁰ Bapi hon mînôþ naböþ adö iþ i rîmîd ukpal gau, ñî pai mîdaino pro magö u nöp, gasî kale ke nîþöm hanîp rîmîd ukpal. Pen God hanîp a göm, uþ mîdpin rô nöp mîdeilaþ a göm, hanîp rîmîd uköp.

¹¹ God hanîp rîmîd uköp magö u aij gagöp u pen rîmîd ukö, nagî aij

* 11:37: 2Kr 24:21 * 12:1: 1Ko 9:24-25 * 12:6: Job 5:17; Pro 3:11-12; Rep 3:19 * 12:7: Dud 8:5

* 12:11: Jem 3:17-18

adö anıbu niñun, agamıj mıdun gı aij göl gı nöp mıdeinabun. *

God nan nıpe gau nöp gası niñöl gı mıdaimim

¹² Anıb u me, ñın ma kała gö auöp u, yıharıñ göp a gımim, urak amıl apıl gıpe klö gınım. *

¹³ Adan yıjıg göl aij aij adö u arbe, rımnap ma pıg juainım, klö gımim ammim gıpe gıpe, kamıñ lınab. *

¹⁴ Nıbi bı gau aip magöñhalö jım ñöl mıdaiun a gımim mıdaimim u pen God nıbi bı uł nıpe mıdaimim. God nıbi bı uł nıpe gau nöp Bı Kub u nıp niñnaböl.

¹⁵ Kale niñ aij gımim, God hanıp mög niñöm ud aij göp u arö gagmim. Niñ aij gımim, añ kale gau nıbi ap bı ap gası naij niñöm, nıbi bı rımnap gası naij anıbu hageinab u, kale pen u rö nöp gılö gılö, nıbi bı iru nöp kalıp asıñ uł gınım rö löp.

¹⁶ Niñ aij gımim, añ kale gau nıbi bı ap nıbi si bı si gagnım. Kale magöñhalö God nan nıpe gau nöp gası niñöl gı mıdaimim. Iso hadame nöp ga rö gagmim. Iso nıpe God nan nıpe gau gası niñagöm, kıyö lö, nan ñıñın a göm, God nap Aisak nan aij ña u, Aisak ñı nıpe nöd u Iso nıp ñınıg ga u, Iso ñı nöd mıdöm udböp u, pen nan aij anıbu nan yıharıñ rö lö arö göm, nan magö u nöp uda. *

¹⁷ Pen kale niñbim, nap Aisak nan aij ñı nöd Iso nıp ñınıg ga nan aij anıbu, Iso udaga u me, hainö mög gö mıtöñ göl gı, kauyañ udnam a göm, adan udnım ap mıdagö, mög yabıt gö mıtöñ gı mıdeia. *

God pör kamıñ mıdöp u ram mınöñ nıpe u aubim

¹⁸ Isrel nıbi bı ram mınöñ Sainai Dum mıdöp u amöm dum anıbu ıt au aulö, mab kub yabıt inöm, sıbön yabıt apöm, yıgön kub udöm gö, amgö kale ke niñla. Pen kale ram mınöñ anıbu rö auagpim. *

¹⁹ Añıñ magö manö kub u hagöm, manö kumi kabö adö lañ nıbö ap hagö, nıbi bı gau pıñıñ göm Mosıs nıp hagla, “Ake! Manö hagab anıbu rö, manö rımnap hagö niñagun,” a gıla. *

²⁰ Niñhön gınıg: God manö nöd hag la u Isrel nıbi bı gau hag ñınıg göm Mosıs nıp haga, “Nıbi bı, kaj meme, kaj sipsip nan gau dum anıbi auaiöl, kabö ju böñ nöp pak lep,” a ga. Manö anıbu niñlö mıdmagö aröp. *

²¹ Nan ga anıbu niñöm pıñıñ gıla u, Mosıs u rö nöp niñöm haga, “Yad gıl gıl gem pıñıñ gabin,” a ga. *

²² Kale pen Sainai Dum anıbu auagpim; kale Saion Dum aubim. Saion Dum aubim u, God pör kamıñ mıdöp u ram mınöñ nıpe u aubim, ram mınöñ Jerusalem kumi kabö adö lañ, ejol iru nıbanö yabıt ñıñı löl gı mıdpal au, ram mınöñ anıbu aubim.

²³ Nıbi bı Kraıs manö aij u niñ udlö, God kalıp ñı nöd rö udöm, ñı pai yad a göm, hib kale ram mınöñ nıpe kumi kabö adö lañ au kalı kñıñ rıköp; kale magum göm mıñ mıñ göl gı mıdpal au, ram mınöñ anıbu ammim, Kraıs nıp niñ udpal kalıp aip jım ñöl mıdpim. Kraıs nıp niñ ud-pim u me, God nıbi bı gau magöñhalö manö kub hagnab God u aip jım ñöl mıdpim. Nıbi bı ram mınöñ ıt i mıdöm, God nıp niñ udöm, God Manö hagöp rö göm, nıbi bı kamıñ aij nıpe mıdöm, umöm ana kale am God aip nıbi bı uł nıpe mıdpal gau, kalıp aip jım ñöl mıdpim.

²⁴ Jısas nıpe God manö aij gısön nıbö dapöm bı añ nıbö mıdöp u, nıp nöp aubim. Ken nımam Ebol nıp al pak lö hagape yua u, manö kub yabıt uda; pen Jısas hagape nıpe u hanıp a göm yua rö, God aip jım ñöl mıdaiun rö löp. *

Nıñ aij gımim

* 12:12: Ais 35:3 * 12:13: Pro 4:26 * 12:16: Jen 25:29-34 * 12:17: Jen 27:30-40 * 12:18: Eks 19:16-20; Dud 4:11-12 * 12:19: Eks 20:18-21; Dud 5:22-27 * 12:20: Eks 19:12-13 * 12:21: Dud 9:19 * 12:24: Hib 8:6; Jen 4:10

25 An+bu u, n+ŋ aij g+mim. N+bi bi Sainai Dum i+ au m+idöm, God manö haga u udagla gau, kam+ŋ aröl rö laga rö u, God ram m+nöŋ kumi kabö adö laŋ au n+bö manö aij g+sön n+bö u haga u arö g+nabun u, han+p u rö nöp kam+ŋ arun rö lagnab yab+ŋ. *

26 N+in nöd an+bu God kal+p manö hagö n+ŋöl g+, munmon rö uda. Pen han+p haga, “Hainö unbö rö kauyan g+nö, m+nöŋ naböŋ i+ i abe, kumi kabö adö laŋ abe magöŋhalö aŋ aŋa g+nab,” a ga. *

27 “Kauyan” a ga an+bu n+ŋbun, nan pör m+idageinab a göm g+ la gau magöŋhalö ur g+nab; nan pör pör m+ideinab a ga nan gau nöp m+ideinab.

28 An+bu u, hon ram m+nöŋ aŋa gagep, ram m+nöŋ pör pör nöp p+döŋ m+idep, ram m+nöŋ aij yab+ŋ arnabun rö, aij a göl g+ m+idun, God n+p n+ŋ ud p+idöŋ gun, bi kub k+ö halö m+idöp u gasi n+ŋöl gun, hib n+pe hagno adö arn+m.

29 God hon mab ke inab rö m+idöp. *

13

Añ mam r+imnap kal+p m+idmagö yab+ŋ lun

1 Krais n+bi bi gau aip añ mam rö pen pen m+idmagö löl g+ nöp m+idaimim.

2 Krais n+bi bi gau n+bö kalöp lau adö auaiöl, kal+p ud aij g+mim. N+bi bi r+imnap, n+bi bi gau n+bö aulö, n+bi bi y+har+ŋ gau n+bö auaböl a göm, hag w+hai udöm, n+bi bi wasö, ejol r+imnap kal+p hag w+hai udla. *

3 Krais n+bi bi r+imnap nag+ m+idaiöl, hon aip nag+ m+idpun a g+ gasi n+ŋmim kal+p g+ aij g+mim. Krais n+bi bi r+imnap u+ham m+idaiöl, hon aip u+ham m+idpun a g+ gasi n+ŋmim kal+p g+ aij g+mim.

4 Ber m+ihau udmil, g+ aij g+pil. Kal+p ber m+ihau g+ najj gagöl. Pen

ber m+ihau udmil, hainö n+bi si bi si g+nabil gau abe, bi praj n+bi praj n+bi si bi si g+naböl gau abe, God kal+p manö kub yab+ŋ hagnab. *

5 Nan hon udpun gau pro göp a g+mim, u+öpö k+no k+ap gol mani nan gau gasi kub u n+ŋagmim. Nan pro hon m+idöp u mel m+idöp a g+mim gasi u n+ŋmim. God haga,

“Kalöp arö gagnabin;
kale aip pör pör nöp m+ideinabin,”
a ga. *

6 An+bu u, gasi halö m+idun hagnun,
“Bi Kub y+p abad m+idöp rö, p+n+ŋ
gagnabin.

N+bi bi r+imnap y+p g+ najj göl rö
lagöp,” a gun. *

7 Bi kub kalöp God Manö aij haglö n+ŋbe u gasi n+ŋöl g+ m+idaimim. Kale God n+p n+ŋ udöm, manö n+pe hagöp rö g+lö arö umla u gasi n+ŋöl g+ m+idmim, an+g unbö rö nöp göl g+ m+idaimim. *

8 Jisas Krais nöd m+idm+idöp rö, uri an+bu unbö rö nöp m+idöp; pen uri m+idöp rö, hainö pör pör nöp an+bu unbö rö nöp m+ideinab.

9 N+bi bi r+imnap kalöp manö piral ke ke hagaiöl u, udagmim. God kalöp mög n+ŋöm, ud aij göm, abad m+id aij göp u nöp gasi n+ŋmim, m+idmagö aŋ kale dan p+idöŋ udmim, gasi halö m+idaimim. Pen nan n+ŋeb lo gau gasi ap n+ŋagmim. N+bi bi nan n+ŋeb lo gau hain göm m+id aij gagnaböl. *

10 God n+p nan sabe gep bi gau, God sabe gep ram u m+idöm, nan pak b+id adö au God n+p sabe g+pil gau, nan b+id hon adö m+idöp u n+ŋöl rö lagöp.

11 God n+p nan sabe gep bi gau kaj kau kaj meme paköm hagape u dam God n+p nan sabe gep bi kub yab+ŋ u n+p n+lö, n+pe pen n+bi bi nan si nan najj g+m+idal a göm, God n+p sabe g+n+g, dam Ram Raul M+gan U+ Ke Yab+ŋ u hoŋ göp. N+me u pen dam,

* 12:25: Hib 2:1-3; 10:26-29 * 12:26: Hag 2:6

18:1-8; 19:1-3 * 13:4: Ep 5:5

* 13:5: Dud 31:6,8; Jos 1:5

* 12:29: Dud 4:24; 9:3

* 13:2: Ro 12:13; Jen

* 13:6: Sam 118:6

* 13:7: 1Ko 4:16

* 13:9: Ro 14:17

* 13:11: Lep 16:27

mıdpal hön adö au laulö böñ nöp in habık lugöp. *

12 Anıb u rö, Jisas nıbi bı nan si nan naj gıpal gac anıbu hagape yad ke kık gı yunam a göm, daun kub Jerusalem ajön hön adö au amöm, ilön kub udöm, hagape lugö uma. *

13 Anıb u, nıp hain gun, nıbi bı yıharıñ gau gılö aröp adö u arö gun, hön adö u arno, nıp hag jula rö hanıp u rö nöp hag juöl. *

14 Nıhön gınıg: mınön nabön adö it i pör pör mıdaiun ka ap mıdagöp u pen hainö ram mınön kumi kabö adö lañ au amun pör pör mıdaiun a gun abad mıdpun. *

15 Anıb u, hon pör pör nöp Jisas Bı Kub hon a gun hib nıpe hagno adö arnım. Anıg gıno, God amgö ilö nıpe nan sabe gep aij rö lınab. *

16 Nıbi bı rımnap gau kalıp ud aij gun gı aij gun, nan hon rımnap kalıp nıme lı ñun. Anıg gıno, God nıñöm nan sabe gep aij rö lö, ñıñı lınab. *

17 Bı kub kalöp abad mıdpal gau, manö kale udmim, hagnaböl rö gımim. God wög gıpun u, God nıñö aij gınım a göm gası u nıñöl gı kalöp pör nöp nıñ aij göm abad mıd aij gıpal. Anıb u, kale nan nıhön gımim a gınaböl u, u rö nöp gımim. Anıg geınabım u, aij gö nıñöl gı wög kale gınaböl. Pen hagnaböl rö gagnabım u, wög gınıg gınaböl u gınaböl u pen aij gö nıñöl gı gagnaböl. Anıg gılö, kalöp abad mıd aij göl rö lagnab. *

God nıp sabe gıpe, nıpe hanıp abad mıdainım

18 Pen God nıp sabe gıpe, nıpe hanıp abad mıdainım. Hon gası mıhöp wasö, gası añı nöp nıñun, nan nıhön gınabun, God Manö hagöp rö nöp göl gı mıdaiun a gı gası u nöp nıñun. *

19 Yad nan kub ap klö gem kalöp hag nıñabin: God nıp sabe gıpe, nıpe gö, mıdpım u yıñıd nınam.

20-21 God manö aij pör pör mıdepe u, Bı Kub Hon Jisas hagape nıpe lugö uma manö aij anıbu mıdepe nöp mıdöp. Hagape nıpe lugö umö God gö nıpe urak Sıpsıp Mukep Bı Kub Yabıt mıdöp. God nıbi bı ud aij gö agamıj mıd aij gınaböl u, kalöp u rö nöp nan aij ñö, nan nıhön nıhön God gımim a gınab u, gınabım. Pen Jisas Kraıs mıdmagö an hon dañ mıdöm, God nıpe hanıp nıbi bı aigale nıbi bı rö mıdeınabun a gınab u, Jisas Kraıs hanıp gö anıb unbö rö nöp lınabun. Anıb u, Jisas Kraıs hib nıpe pör pör nöp hagno adö arnım. Anıb unbö rö aij. *

Manö naböñ rımnap

22 Pen añ mam bı. Köp ulep kali kılıñ rıkpın anıbi, manö hagabin u nıñ aij gımim udmim.

23 Mam hon Dimodi nıp nagı lıla u, mıñı hön auöp. Söl aueınab u, aıp nıñabul.

24 Bı kub kale gau abe, God nıbi bı nıpe gau abe, kalöp magöñhalö “Mıdpım?” a gabun. Kraıs nıbi bı nıpe ram mınön Idalı nıbö gau kalöp “Mıdpım?” a gaböl.

25 God kalöp magöñhalö mög nıñöm ud aij göm abad mıdan.

* 13:12: Jon 19:17 * 13:13: Hib 12:2 * 13:14: Hib 11:10,16; 12:22 * 13:15: Sam 50:14,23
* 13:16: Plp 4:18 * 13:17: 1De 5:12 * 13:18: Ap 24:16; 2Ko 1:12 * 13:20-21: Jer 32:40; Esi 37:26; 1Pi 2:25

Jems

Jems köp kalî kliñ rîka

¹ Yad Jems. God, Bî Kub Jisas Krai, kalîp apil mi+hau wög gi ñabin. Kalöp ni+bi bi Jisas Krai manö aij nipe u ni+u udmim, ju am ram mi+nöy ke gau gau midpim gau, köp an+bi kalî kliñ rikem, “Kale midpim?” a gabin. *

Marö ni+hön ni+hön aunab, kale gasi iru ni+agmim

² Añ mam bi. Marö ni+hön ni+hön aunab, gasi iru ni+agmim; miñ miñ göl gi nöp midaimim. *

³ Kale ni+bim, marö auö bi+lam midainabim u, kale Jisas Krai ni+p ci+g aij ginabim. An+b u, hainö marö ni+hön ni+hön kalöp aunab, kale pi+ni+u gagmim, Jisas Krai ni+p ni+u ud pi+döy gimim, ni+p ci+g aij gimim. *

⁴ U+ham midmim, Jisas Krai ni+p ci+g aij göl gi nöp midmim, gi dammim me, kale ni+bi bi klö, ni+bi bi aij, ni+bi bi as+i+u midagöp, midainabim.

⁵ Pen kale ni+bi bi ri+mnap, hon ni+hön ni+hön gi+no aij arnab, a ginabim u, God bi han+p ud aij yabi+ göp u ni+p hag ni+nbe, nipe kalöp gasi aij kabö göl u ni+nab. God ni+p hag ni+nainabim u, yi+p ni+hön gi+ni+g anig hag ni+bim, a göm, hagagnab. *

⁶ Pen God ni+p hag ni+nig, gasi añi nöp ni+nimim hag ni+nimim. Pen han+p ni+nab aka ni+nagnab, a gimim, gasi mi+höp ni+nimim hag ni+nagmim. Pen kale gasi mi+höp ni+nimim hag ni+nabim u, yi+gön apöm, ni+g solwara ralöm ud dan i göp rö u ginabim.

⁷⁻⁸ Ni+bi bi an+b gau rö, gasi ap ap ni+nöl gi gi+lä aröp u me, Bi Kub ni+p hag ni+naböl u, nan ap kalîp ni+nagnab.

Ni+bi bi nan midagöp gau; ni+bi bi nan iru midöp gau

⁹ Krai ni+bi bi añ mam mög gep rö gau, God amgö ilö nipe yad hib

midöp, yad ni+ pai nipe midpin, a göm, miñ miñ ginab;

¹⁰ pen añ mam nan iru midöp gau, God amgö ilö nipe yad añ mam nan midagöp gau rö ad+i+u ad+i+u midpin, a göm, miñ miñ ginab. Ni+hön gi+ni+g: nan aij nipe u mab pi+pi+lä rö yi+nid hir ginab. *

¹¹ Sidö u lim göm, mab pi+pi+lä aij aij an+bu kal ni+nö, mi+tep göm lugöp. Ni+bi bi nan iru midöp gau, wög kale gi dam arlö ni+nöl gi, kalîp unbö rö nöp ginab. Kale unbö rö nöp ur ginaböl.

Ni+bi bi marö auö, God ni+p arö gagpal

¹² Pen ni+bi bi marö auö, God ni+p arö gagöm, ci+g aij göl gi nöp midainaböl gau, usajil bad pör pör midap u udnabun a göm, miñ miñ ginaböl. Ni+bi bi God ni+p midmagö libal gau, God kalîp usajil bad pör pör midap u rol ni+nab. Nipe manö klö hagöm anig haga.

¹³ Ni+bi bi, gi naij gun, a göm gasi u auö, God gasi niö anig gun a gi gasi ni+nun, hagagöl. God, nan si nan naij ginam, a gi gasi ni+nagnab rö, ni+bi bi ri+mnap kalîp gasi an+bu rö ni+nagnab.

¹⁴ Pen gasi naij kale ke ni+nbal adö u, kalîp ti+p gi ud arö, nan si nan naij gun a gi gasi ni+naböl.

¹⁵ Gasi ni+naböl an+bu, nan yi+n rö yi+mlö, ranöm ki+diti am pi+döy ginab rö u, nan si nan naij ginaböl. Pen nan si nan naij ginaböl an+bu, böy nöp mid pi+döy gö, umnaböl.

¹⁶ Pen añ mam aij yad gau. Manö piral hagaiöl u, ni+nagmim.

¹⁷ Nan aij ni+hön ni+hön kabö rö ud-pun gau, ke gau ni+bö auö udagpun. Bapi sidö, rakin, gap+i mailö ni+midöp gau gi la u nöp, han+p adö gi+lan ni+bö niöb. Nipe nag+i adö ap gi damöm, nan ana rö ado göm, nag+i adö ap ke gagnab.

¹⁸ Gasi nipe ke ni+nöm gö, hon manö ni+nö nipe u ni+n udun, kam+i+

* 1:1: Mad 13:55; Gal 1:19; Ap 15:23; 1Pi 1:1 * 1:2: Ro 5:3-5 * 1:3: 1Pi 1:7 * 1:5: Pro 2:3-6

* 1:10: Ais 40:6-7

gısön nıbö udun, ñı pai nıpe ke lun, nan magö nöd nıbö mıñ mıñ göl gı ralmıdal rö mıdpun. *

God Manö u nıñ aij gımim, hagab rö nöp gımim

19 Añ mam aij yad gau nıñim! Nıbi bı kalöp manö hagaiöl u, yıñıd nıñmim; pen manö yıñıd hagagmim; nıbi bı gau kalıp yıñıd mulu kal nıñagmim.

20 Nıbi bı mulu kal nıñnaböl u, God kale gı aij göm, mıd aij gılan, a gı gası nıñöb rö gagnaböl. *

21 Anıb u, gası naj nıñmim, nan si nan naj gıpim u, nıñön gıñıg anıg gıpun, a gımim, nan gac göp anıbu böñ nöp arö gımim, God mıdmagö an kale dan manö nıpe yımöb u, ud aij gımim. Manö anıbu kalöp ud asık yunab. *

22 God Manö anıbu rımıd u nöp apdı nıñmim, hadö nıñbun, a gımim hagagmim. Anıg geinabim u, kalöp ke manö pir alnabim. God Manö nıñmim, hagöp rö gımim me, nıñbun, a gımim. *

23 Pen nıbi bı God Manö nıñöm, hagöp rö gagpal gau, añañ mulu adıñ lı nıñbal u rö gıpal.

24 Añañ lı nıñöm, mulu adıñ kale nıñön rö mıdöp, a göm, nıñ aij gıpal u pen arö göm amöm, yıñıd nöp hauı göm, aige gö rö mıdajıp nıñbun, a göm, nıñagpal.

25 Pen God Manö aij nıbi bı ud kamıñ yuöp manö aij u nıñ aij göm, hauı gagöm, nıñöl gı nöp gılö arnab nıbi bı gau, God kalıp abad mıdö, nıñön nıñön gıñaböl u ar aij gıñab. Nıbi bı anıb gau kale God Manö aij u nıñ aij göm, hagöp rö nöp gı mıdpal. *

26 Pen nıbi bı, God nıp wög gı aij gun, a göm, aıab kale ke nıñ aij gagnaböl gau, kale dui göm, kalıp ke manö pir albal. Kale wög nıñön gıpal u, magöñhalö nan yıharıñ rö löp. *

27 Ñı pai, nıme nap umla uıham mıdpal gau abe, nıbi kanıı mög gep rö gau abe, kalıp ud aij gımim. Pen nıbi bı mıñnöh naböh ıı i gası naj nıñbal gau aip magum gımim, asıñ kale anıbu uı gagmim. Anıg geinabim, God nıpe nıñöm, kale nıbi bı asıñ mıdagöp yad wög gı aij yabıı gıpim a gıñab.

2

Nıbi bı gau nıbi bı aij, nıbi bı gau nıbi bı naj, a gımim hagagmim

1 Añ mam bı. Kale Bı Kub hon Jisas Krais, Bı aij yabıı unbö ke nıp nıñ uđpim rö, nıbi bı gau nıñmim, nıme ke ke lımim, bı u bı kub, bı u bı mıgan gau, a gımim, hagagmim. *

2-4 Kale God nıp sabe gıñıg ap magum gıñabim. Pen bı nan iru mıdöp bı ap, waıj aij aij löm, rıñ gol ñımagö nıpe löm aueinab u, kale bı anıbu nıñmim hagnabim, “Ne am pom adö aij aij gau asık,” a gıñabim. Pen bı mög gep rö ap, waıj naj löm aueinab u, kale bı anıbu nıñmim hagnabim, “Ne goı gau urak mıd,” aka “Ne mıñnöh ma ıı yad aui asık mıd,” a gıñabim. Pen anıg geinabim u, kabö rö gagnab. Kale ke gası naj nıñmim, nıpe bı kub, nıpe bı mıgan gau, a gımim, anıg gıñabim.

5 Pen añ mam aij yad gau nıñim! Nıbi bı mıñnöh naböh ıı i, nıbi bı mög gep rımnap nıñöm, nıbi bı au kale nıbi bı mıgan gau, a gımıdal. Pen God nıpe nıbi bı mög gep gau kalıp anıg gagöp. God nıpe kalıp ud aij göm, gası aij ñö, kale God nıp nıñ uđöm cıg aij göm, ana kale an dan nıbi bı gep yabıı nıpe gau mıdlö nıñöl gı, nıpe pör pör nöp Kıñ kale mıdeinab. Nıpe manö kłö hagöm, nıbi bı yıp mıdmagö lıbal gau kalıp anıg gıñabin, a ga. *

6-7 Kale pen nıbi bı mög gep rö gau kalıp hagpe, “Ne goı gau urak mıd,” aka “Ne mıñnöh ma ıı yad aui asık mıd,” a geinabim u, nıpe nable

* 1:18: Jon 1:13 * 1:20: Ekl 7:9 * 1:21: Kol 3:8; 1Pi 2:1 * 1:22: Mad 7:26; Ro 2:13 * 1:25: Ro 8:2; Jem 2:12 * 1:26: Sam 141:3 * 2:1: Ap 10:34; Jem 2:9 * 2:5: 1Ko 1:26-28

gö n+ñöl gi asiknab. Nibi bi nan iru midöp gau nöp, Bi Kub aij kalöp udöp u n+p hag juöm, kalöp hag pro göm, dam manö kub hagpal.

8 Pen God Manö u kal+ kliñ riköm hagla, “Ne ke midmagö liban rö, nibi bi gau kal+p unbö rö nöp midmagö limön,” a gila. God lo manö kub yab+I haga u rö geinabim u, kale gi aij yab+I ginabim. *

9 Pen wañj nan gau rol gipal rö n+ñmim, nibi bi n+me linabim u, God lo manö an+bu r+ib jumim, nan si nan naj ginabim. *

10 Nihön ginig: God lo manö nipe gau magöñhalö n+ñ dammim, pen lo manö añ+ ap nöp r+ib junabim u, God lo manö magöñhalö r+ib junabim rö linab. *

11 God nipe lo manö hagöm, “Nibi si bi si gagmim,” a göm, “Wip al pakgmim,” a göm, haga. An+u, kale nibi si bi si gagnabim, pen wip al paknabim u, kale God lo manö u r+ib junabim. *

12 An+u, manö hagnig aka nihön nihön ginig, gasi ap n+ñmim hagnim, “God Manö nibi bi ud kam+ñ yuöp manö aij an+bu nöp n+ñöm, han+p manö kub hagnab,” a g+mim gasi u n+ñmim. *

13 Nibi bi kale nibi bi rimnap gau mög n+ñagnaböl gau, God kal+p manö kub hagöm, kal+p u rö nöp mög n+ñagnab. Pen nibi bi, nibi bi gau mög n+ñagnaböl gau, God kal+p u rö nöp mög n+ñöm, manö kub hagnab. *

Manö nöp hagagmim; God manö hagöp rö g+mim

14 Añ mam bi. Nibi bi rimnap, God n+p n+ñ udpun, a gipal u pen God hagöp rö gagpal. Manö nöp hagöm, God hagöp rö gagnaböl u, God kal+p pen ud kam+ñ yuagnab.

15-16 Añ mam rimnap wañj midagöm, nan magö midagöm ginab

gau n+ñmim, pen wañj nan magö rimnap dam ñöl gi wasö, y+har+ñ, “Ammim mid aij g+mim,” a ginabim u, gi aij gagnabim. *

17 An+u, kale God n+p n+ñ udnabim pen God Manö nipe hagöp rö gagnabim u, n+ñ udep kale u nan y+har+ñ rö linab.

18 Kale rimnap hagnabim, “Nibi bi rimnap God n+p n+ñ udpal; pen nibi bi rimnap God Manö hagöp rö göm, nibi bi gau gi aij gipal. An+u, manö midagöp,” a ginabim. Pen manö hagnabim an+bu, kalöp pen hag n+ñnabin, “Nibi bi God n+p n+ñö nöp n+ñ udeinaböl u, kale aigöl göm nibi bi gau kal+p gi aij gagnaböl? Yad God n+p n+ñ udpin u me, nipe hagöp rö n+ñ aij gem, nibi bi gau kal+p gi ñ+bin,” a ginabin. *

19 Kale God añ+ nöp midöp, a g+mim, gasi n+ñbim u aij gipim. Pen kijaki gau u rö nöp, gasi adö an+bu nöp n+ñöm, p+ñ+ñ göm gil gil gipal.

20 Kale nibi bi hau rö! Kale, “God n+p n+ñ udpun,” a gipim u pen nipe hagöp rö gagpim. An+g gipim u, God n+p n+ñ udpun, a gipim u nan y+har+ñ rö löp. Manö hagabin an+bi hadö n+ñbim aka yad manö rimnap halö kalöp hagnam n+ñmim?

21 Kale n+ñbim, bac hon Ebrahim ñ+ nipe Aisak n+p God n+p pak sabe gi ñ+ñ+g geia, God n+ñöm, Ebrahim nipe bi aij, a ga. *

22 An+u, Ebrahim God n+p n+ñ uda u me, God n+p bi aij hagaga; Ebrahim nipe God n+p n+ñ uda u abe, God haga rö nöp ga u abe, God nan an+u m+thau n+ñöm haga, Ebrahim nipe bi aij, a ga. *

23 Ñ+n nöd an+bu me, God Manö ad+ñ ap kal+ kliñ riköm kale hadö n+ñla, manö kal+ kliñ rikla an+bu, manö n+ñö kal+ kliñ rikla: “Ebrahim God manö nipe n+ñ uda u me, God Ebrahim nipe bi kam+ñ aij, a ga.”

* 2:8: Mad 19:19; Gal 5:14 * 2:9: Dud 1:17 * 2:10: Mad 5:19 * 2:11: Eks 20:13-14; Ro 13:9

* 2:12: Gal 6:2; Jem 1:25; 1Pi 2:16 * 2:13: Mad 5:7; 18:32-35 * 2:15-16: 1Jn 3:17 * 2:18: Gal

5:6 * 2:21: Jen 22:9-12 * 2:22: Hib 11:17-18 * 2:23: Jen 15:6; 2Kr 20:7; Ais 41:8

Ebrahim ga anibu, God Ebrahim nip, bi niheb yad, a ga. *

²⁴ Anib u kale nihibim, kale God nip niñ udnabim u nöp, God kalöp, niñi bi aij yad, a gagnab. Kale God nip niñ udmim, niñe hagöp rö ginabim u me, God kalöp niñi bi aij yad, a ginab.

²⁵ Anib u rö nöp, niñi Rehap ga. Niñe bi si udep niñi midmidöp u pen bi Isrel mihöp ram minöh niñe u agamij si niñing aueilö, Rehap kalip mihöñ ram niñe udöm gau pi göm, hainö adan ke niñbö ap hag yuö, kale piñiñ gi ammil, ram kale ado gi arlö. Rehap ga rö niñöm, God Rehap nip niñi kamij aij a ga. *

²⁶ Pen niñi bi hañ roman nöp midöm, ana halö midagpal u, kale kamij middep magö u midagöp. Anib u rö, niñi bi God nip niñ ud-pun, a gipal u pen God Manö hagöp adö u gagpal gau, kale u rö nöp kamij middep magö u midagöp.

3

Atab hon niñ aij gun

¹ Añ mam aij yad. Kale iru nöp manö hag ñeb bi midaiun, a gimim, niñagmim. Niñön ginig: hon manö hag ñeb bi gau, manö kub klö rö niñnabun.

² Hon magöñhalö kabö rö gagöp adö u ke ke iru nöp gipun. Pen niñi bi atab kale abad mid aij göm, manö kabö rö ginab adö u nöp hagnaböl gau, hañ roman kale magöñhalö niñ aij göl rö lñab.

³ Kaj hos u kaj kub yabiñ u pen nan ain pro ap nagi u halö adiköm, ud meg migang u löm, arnig gipal lau adö tip gilö arbal.

⁴ Niñ magib kub gau u rö nöp, yigön apöm nan kub anibu dam yiñharij gau arböp u pen, bi kapden gau sidia pro u udöm, arnig gipal lau adö ud kabö rö gajöl aröp.

⁵ Atab hon u rö nöp nan pro yabiñ u pen manö hagno iru nöp löp. Kale

niñbim, be kub yabiñ an u, pro bad ap hapö niñlö, in damöm magöñhalö innim rö löp.

⁶ Atab mab miñan rö midöp. Hañ roman naböñ hon u, naij anibu rö ap halö midagöp; atab u nöp gö, hañ roman hon magöñhalö gac ginab. Atab u nöp gö, arep auep hanip u magöñhalö gi naij ginab. Pen mab miñan anibu, ram minöh Hel u niñbö apöm me, atab u anig göp. *

⁷ Wal yaur, haino sara, nan be gau midöp gau abe, nan niñ solwara gau midöp gau abe, damöm muklö, gasi niñöm, nap kale hagnab rö ginaböl. Kale wal yaur nan gau damöm muköm anig gipal u pen

⁸ atab hon u hagno, gasi niñnim rö lagöp. Atab pör pör nan si nan naij niñön ginam, a gi gasi niñöm, niñ asi niñi bi al pak lep u ajman rau midöp. *

⁹ Atab hon u, Bi Kub Bapi hon u hib niñe hagno adö arnab, pen niñi bi God niñe ke rö gi la gau, nan naij apöm kalip paknim, a ginabun.

¹⁰ Anig göl, atab añ anibu nöp, manö aij abe hagnab, manö naij abe hagnab, gipun. Añ mam bi. Niñön ginig anig gipun? U aij gagöp.

¹¹ Niñ ilam añ ap juöm, niñ aij rimnap, niñ naij rimnap auagöp.

¹² Añ mam bi. Mab u, nagi magö pilagnab; nagi u, mab magö pilagnab. Pen dö ajön u, niñ kamij aij lagnab.

Mulu lugö, asik ke ke lagmim

¹³ Kale gasi niñ aij gipim akan Gasi niñ aij gipin, a ginabön u, ne niñ aij gimön, hib ne ke hagö adö aragnim. God nip aij ginim adö u nöp gimön. Ne anig ginabön u me, gasi niñ aij gipin, a gimön, hagnabön.

¹⁴ Pen gasi an ne yan, nan aij kale yad ke udnam, a gasi niñnabön u, aka yad nöp bi kub mideinam, a gasi niñnabön u, yad gasi niñ aij gipin, a gimön, hagnabön. Anig hagnabön

* 2:25: Jos 2:1-21; Hib 11:31 * 3:6: Mad 12:36-37; 15:11,18-19 * 3:8: Ro 3:13

u, manö piral hagnabön; manö n+ñj u paŭ g+nabön.

¹⁵ N+bi b+ gas+ n+ñj aij g+pun a g+pal pen nan naij an+ñb rö g+pal gau, God gas+ aij ñöb adö u n+ñagpal; n+bi b+ ram m+nöñj iŭ i n+ñbal rö nöp n+ñbal. Gas+ kale u God Ana n+pe ñagöp; Seden n+pe nöp ñöb.

¹⁶ Pen n+bi b+, nan aij gau yad ke udnam, a gas+ n+ñnaböl gau, aka yad nöp b+ kub m+deinam, a gas+ n+ñnaböl gau, kale pör pör pen pen göl g+, nan si nan naij adö u nöp g+lö arnab.

¹⁷ Pen n+bi b+ God gas+ aij ñöb rö n+ñbal gau, m+dmagö añ kale dañ nan si nan naij gac an+bu m+dagöp. N+bi b+ kauaŭ mauaŭ rö m+dpal gau aip manö hagöm, kale j+m ñ+mim m+id aij g+mim, a g+pal. Kale n+bi b+ gau kal+p hag w+hai udöm, ud aij g+pal. Kale n+bi b+ gau m+dmagö yab+ŭ löm, mög n+ñöm, ud aij göm, kal+p aij adö u nöp g+pal. Kale b+ aij u aip hagnabin, b+ naij u aip hagnabin, a göm, gas+ u n+ñagpal. Manö piral hagagpal.

¹⁸ N+bi b+ kauaŭ mauaŭ rö m+dpal gau aip manö hagöm, kale j+m ñ+mim m+id aij g+mim, a g+lö, kale manö an+bu n+ñöm j+m ñöl m+deinaböl u, nan y+ñ y+mbal an+bu nan aij p+lnab. *

4

God n+ñp c+g aij g+mim

¹ Pör pör mulu lugö pen pen g+pim u, gas+ naij añ kale dañ pen pen göm, hañ roman kale ud t+p g+n+g gab u me, an+g g+pim. *

² Nan aij udn+g n+ñbim gau udagim, kal yab+ŭ jumim, n+bi b+ al pak lun a g+mim g+pim. Nan aij gau udagmim rö lö, pen pen hagnim, pen pen gun a g+mim n+ñbim. God n+ñp hag n+ñbep, udbep. Pen n+ñp hag n+ñagpim.

* 3:18: Mad 5:9; Hib 12:11

* 4:1: Ro 7:23

* 4:4: Ro 8:7; 1Jn 2:15

* 4:6: Pro 3:34; 1Pi 5:5

* 4:7: Ep 6:12

* 4:8: Sek 1:3; Mal 3:7; Ais 1:16

³ Pen God n+ñp hag n+ñbim ñ+n u, gas+ n+ñj aij g+mim hag n+ñagpim. Han+ñp ke aij gañ, a g+mim, hañ roman hon ke aij gañ, a g+mim, hag n+ñbim u me, hag n+ñbim rö gagöp.

⁴ Kale b+ si udep n+bi rö m+dpim! N+ñim! N+bi b+ gas+ kale nan m+nöñj naböñj iŭ i lau adö nöp aröp gau, God n+ñp mulu lugö, nan an+ñb gau nöp gas+ n+ñbal. An+ñb u, kale nan m+nöñj naböñj iŭ i m+idöp nan gau m+dmagö l+nabim u, kale God kauaŭ mauaŭ n+pe m+deinabim. *

⁵ Adö an+bu God Manö kal+ kŭñ r+köm hagla, “God Ana han+ñp añ dañ la u, hon nan m+nöñj naböñj iŭ i m+idöp nan gau m+dmagö lagnabun, a göm, gas+ n+ñöl g+ m+idöp,” a g+la. Pen God Manö ad+ñ an+bu n+ñbe, y+har+ñ rö löp ar?

⁶ Pen n+pe han+ñp mög n+ñöm, ud aij göm, abad m+id aij yab+ŭ göp. Adö an+bu nöp, God Manö u kal+ kŭñ r+köm hagla,

“N+bi b+ ke nöp m+idun, m+id aij g+pun, a g+pal gau,
God kal+p manö kŭ rö hagöp;

pen n+bi b+ hib kale ke haglö adö aragnab gau,

n+pe mög n+ñöm, ud aij göm,
abad m+id aij göp,” a g+la. *

⁷ An+ñb u, God n+ñp böñ lau m+dmim, n+pe hagöp rö nöp g+mim. Seden n+ñp wasö g+nabim me, kalöp ar+k arnab. *

⁸ God n+ñp c+g aij g+pe, n+pe kalöp c+g aij g+nab. Kale n+bi b+ nan si nan naij g+pim gau, n+bi b+ aij m+daiun, a g+mim, ñ+magö kale gac göp u ñ+g l+ yu aij g+mim. Pen kale God n+ñp hain g+pun, a g+mim, piral hagpim gau, gas+ m+höp n+ñbim u arö g+mim, gas+ aij añ+ nöp n+ñmim, God n+ñp nöp c+g aij göl g+ m+daimim. *

⁹ M+höŭ g+pim u arö g+mim, mög gö n+ñöl g+ m+öñj göl g+ m+daimim.

¹⁰ B+ Kub n+ñj m+idöp rö, hon n+bi b+ hib m+dagöp, a g+mim, n+ñp sabe

* 4:10: Job 5:11; 1Pi 5:6

gɪnabim me, nɪpe hib kale gö adö lan arnab. *

¹¹ Añ mam bi. Añ mam rɪmnap, kale nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpal, a gɪmim, kalɪp hag dap lugagmim. Nɪbi bi añ mam hag dap lugpal gau, God lo manö nɪpe u abe hag dap lugpal. Anɪg gɪmim, nɪbi bi God lo manö hain gɪpal rö mɪdageinabim; nɪbi bi God lo manö aij mɪdöp aka nɪhön rö mɪdöp, a göm, gasɪ uɪhai nɪɲbal gau rö mɪdeinabim.

¹² Pen God nɪpe nöp lo manö hag la. Nɪpe nöp lo manö nɪɲöm, nɪbi bi manö kub nɪɲnab. Nɪpe nöp hanɪp ud kamɪɲ yunab aka al pak linab. Anɪb u, kale nɪhön gɪnɪg, “Nɪbi bi gau nɪbi bi aij, nɪbi bi gau nɪbi bi naj,” a gɪmim hagabim? Kale anɪg gagmim. *

Hib kale ke hagpe adö aragnɪm

¹³ Pen nɪɲim! Kale rɪmnap hagpim, mɪñi aka rol rö, daun kub ap amun, anɪb gau mɪ añɪ ap wög bisnis gun, mani kub udun, ado gɪ auun, a gɪpim. Pen nɪɲ aij gɪmim. *

¹⁴ Hainö nɪhön nɪhön gɪnab u nɪɲmim hagagpim. Mɪñi kamɪɲ mɪdpun u pen kamɪɲ mɪdpun anɪbu, kumi yuö yuöp rö nöp göp. Magö u mɪdöp, magö u agamɪj ur gö aröp. *

¹⁵ Göp anɪbu rö, manö hagpim anɪbu arö gɪmim hagmim, “Bɪ Kub nɪp aij geinab u, hon kamɪɲ mɪdun, anɪg anɪg gɪnabun,” a gɪmim.

¹⁶ Pen bi kub nɪbi kub mɪdpun, a gɪmim, hib kale ke gɪpe adö aröp u, naj yabɪɪ göp.

¹⁷ Unbö rö gep u aij, a gɪ gasɪ nɪɲbun u pen anɪg gagnabun u, nan si nan naj gɪnabun. *

5

Nɪbi bi nan iru mɪdöp gau

¹ Kale nɪbi bi gep yabɪɪ gau, manö hagnɪg gabin i nɪɲim! Marö kub

udnɪg gabim rö, mög gö mɪtön göl gɪ mɪdaimim.

² Uɪpö kɪno kɪbap mani nan aij kale iru mɪdmɪdöp gau hadö papɪɪ gɪ hij gɪ lugöp. Watɪj aij iru nöp kale mɪdmɪdöp gau, gɪse pro ñɪɲ ñɪɲ mɪgan mɪgan juöp. *

³ Gol silpa kale hij gɪ lugöp rö, kale nan si nan naj gɪpim u nɪɲ aij gɪnabim. Hañ romanɲ kale abe mab mɪtaɲ rö inöm hij gɪ lugnab. Ñɪn hain u söl auab magö i, kale uɪpö kɪno kɪbap mani nan gau iru nöp ud gau pi gɪpim.

⁴ Nɪɲim! Nɪbi bi wög nabön kale gɪpal gau, kalɪp pe ñagpe, kale uɪham mɪdöm mɪtön gɪlö, Bɪ Kub kɪ ke yabɪɪ u nɪɲöb. *

⁵ Kale mɪnön nabön adö ɪ i mɪdmim, wög waryö gagim yɪharɪɲ mɪdmim, mɪñ mɪñ yabɪɪ gɪ ajpim. Anɪb u, kaj gau muk aij göm, mol gö pak ñɪɲbal rö mɪdpim u, magö mɪlö mɪdageinabim. *

⁶ Nɪbi bi aij kalöp nan naj ap gagpal gau, kalɪp piral hagmim al pak lɪbim.

Marö auainɪm, iru maru jɪ nɪɲagun, Bɪ Kub auab a gun nɪp abad mɪdaiun

⁷ Anɪb u, añ mam bi. Marö auainɪm, iru maru jɪ nɪɲagun; Bɪ Kub auab, a gun, nɪp abad mɪdaiun. Nɪbi bi nan wög gɪ yɪmöm abad mɪdlö nɪɲöl gɪ, möɲ lugö, yɪɲ apranöm, magö aij pɪlnab. Kale u rö nöp Bɪ Kub nɪp abad mɪdaimim. *

⁸ Bɪ Kub aunab ñɪn u yöp söl mɪdöp, a gɪmim, gasɪ halö abad mɪdaimim. *

⁹ Pen añ mam bi. Añ mam rɪmnap kalɪp hag juagmim. Kale añ mam hag jueinabim u, Bɪ Kub kalöp pen manö kub hagnab. Bɪ manö kub hagnab u söl au mɪdöp; uɪep magö u nöp aunab.

¹⁰ Añ mam bi. Bɪ God manö hagep hadame nöp mɪdmɪdal gau, Bɪ Kub

* 4:12: Ro 2:1; 14:4 * 4:13: Luk 12:18-20 * 4:14: Pro 27:1; Sam 39:5,11 * 4:17: Luk 12:47
* 5:2: Mad 6:19 * 5:4: Dud 24:14-15 * 5:5: Luk 16:25 * 5:7: Dud 11:14; Jer 5:24 * 5:8: Ro 13:11-12; 1Pi 4:7

manö nipe haglö, kalip gi najj gilo ninyöl gi, bistam yabit midmidal u pen kale iru maru ji ninagla. Kale agamij mid aij gila. Kale u rö nöp adö anibu nöp gimim.

11 Kale ninbim, nibi bi gi aij göm, iru maru gö ji ninagla gau, kale uri miñ miñ göl gi mid aij gipal, a gipun. Bi ne Job hadame nöp midmidöp, aiud u ninbim. Nip marö kub auö, bistam mideia ñin u, Bi Kub nip gasi ninyöl gi midöm, mid dap arö ninyöl gi, Bi Kub Job nip gi aij gö, hainö mid aij ga. Nihön ginig: Bi Kub nipe pör pör nibi bi mög yabit ninyöm, ud aij yabit göp. *

12 Pen añ mam bi. Nan kub yabit u, God hib nipe u yihariny hagagmim. "God nin midöp rö, ninyö hagabun," a gimim, hagagmim. "Kumi kabö adö laj midöp rö, ninyö hagabun," a gimim, hagagmim. "Minöy it i midöp rö, ninyö hagabun," a gimim, hagagmim. "Nan gau nan rimnap midöp rö, ninyö hagabun," a gimim, hagagmim. Yau, a ginabim u, "Yau" nöp, a gimim. Wasö, ginabim u, "Wasö" nöp gimim. Wasö u, manö kub udnabim. *

Sabe gimim

13 Kalöp nibi bi rimnap marö gainim, kale Bi Kub nip sabe gimim. Kale nibi bi rimnap miñ miñ ginabim u, kimap rimnap hagmim, Bi Kub hib nipe hagpe adö araj.

14 Kalöp nibi bi rimnap nan gainim, Krai nibi bi nipe gau abad midpal bi kub gau hagpe apöm, sabe göm, Bi Kub hib hagöm, wel rimnap li ñöl. *

15 Pen Bi Kub nip nin udöm sabe ginaböl u, Bi Kub nipe gö, nan ginab anibu kaminy linab; nan si nan najj gipal u, Bi Kub nipe ninyöm arö ginab. *

16 Anib u, nan si nan najj gipim u, pen pen hag hiikmim, ne ke abe, añ mam gau abe, Bi Kub nip sabe gipe,

nipe gö kalöp kaminy linim. Nibi bi Bi Kub hagöp rö gipal gau, nip sabe gilo, Bi Kub nipe klö nipe göm, ke yabit ginab.

17 Bi God manö hagep Ilaija, bi yihariny hon rö u pen möy alagnim, a göm, God nip klö göm hag ninyö, mi mihau nigan rakin unbö kagojiny möy alaga. *

18 Hainö pen nipe kauyan God nip hag ninyö, kumi kabö adö laj nibo möy lugö, minöy naböy it i nan wög gau apranöm, nan magö pila. *

19-20 Añ mam bi. Nibi bi kale rimnap Krai manö ninyö u arö gilo, kalip hag ñi aij gipe, kauyan Krai nip nin udnaböl u aij. Anig gimim me, nan si nan najj nihön nihön gipal gau, God ninyöm arö gö, hainö umöm böy nöp umagnaböl. *

* 5:11: Eks 34:6; Job 1:21-22; 2:10; Sam 103:8 * 5:12: Mad 5:34-37 * 5:14: Mak 6:13 * 5:15: Mak 16:18 * 5:17: 1Ki 17:1; 18:1 * 5:18: 1Ki 18:42-45 * 5:19-20: Pro 10:12; Gal 6:1; 1Pi 4:8

1 Pida Pida köp nöd u kalı kliš rıka

¹ Yad Pida, bı Jisas Krais manö ud arep ap. Yad kalöp nıbi bı God hadame dagol gau nıbi bı nıpe ke hag la gau, köp i kalı kliš rıkabın.

Kale rımnap Podas mıdpım, rımnap Galesia mıdpım, rımnap Kapadosia mıdpım, rımnap Esia mıdpım, rımnap Bidinia mıdpım. Kale nıbi bı ram Mınöñ mılö gau nıbö rö mıdpım. Manö anıb i kalı kliš rık yunö, ram Mınöñ ke ke mıdpım gau arö nıñnabım.

² Bapi God hadame dagol gau kalöp gası nıñöm, nıbi bı yad mıdeınaböl, a ga. Anıb u, God Ana nıpe u gö, kale nıbi bı nıpe mıdmım, Jisas Krais hagöp rö gınabım nıñöm hagape nıpe nan si nan naij gıpım gac u hik gı yunab.

Anıb u, God apıl mıhau kalöp mög nıñmil, ud aij gımil, abad mıdlö, kale pör nöp agamıj mıdaimım. *

Mıd aij gep hon u mıdöp God ram Mınöñ adö lanj au

³ Bı Kub hon Jisas Krais God nıpe nıp aij a gun! Jisas Krais Nap nıpe nıp aij a gun! Nıpe nöp hanıp mög yabıt nıñöm, Nı nıpe Jisas Krais nıp yuö apöm umöm, kauyañ uraka u me, nıpai nıpe yabıt mıdun, nıpe aip pör pör mıdeınabun, a gun, gası halö mıdpun.

⁴ God nıpai nıpe mıdpun rö, hanıp ram Mınöñ aij nıpe kumi kabö adö lanj au ud aij gınab. Mınöñ naböñ adö it i nan gau papıt lı hij gı lagnab u pen God ram Mınöñ kumi kabö adö lanj au unbö gagnab. God nan aij gau kalöp hag la nıñöm pör pör nöp mıd aij yabıt gınab. Hanıp hagöp rö, amun nıpe aip pör pör nöp mıd aij gınabun. *

⁵ God nıpe klö yabıt. Kale God nıp nıñ udmım cıg aij gıpe, nıpe kalöp abad mıd aij göm, mıd damöm, nıñ hain u, kalöp dam ram Mınöñ aij nıpe u ud arnab. *

⁶ Anıb u, mıñ mıñ göl gı mıdaimım.

Pen mıñi magö pro marap kalöp, nıbi bı Krais lau adö mıdpal, a göm, gı naij gılö uıtham mıdnabım rö löp. *

⁷ Nıbi bı gol raubal gau laulö inö, magöñhalö gol nöp mıdöp aka nan naböñ naböñ halö mıdöp, a göm, nıñbal. Gol nan yıharıñ rö u pen anıg gıpal. Pen God nıp cıg gıpım aka cıg gagpım u nan kub yabıt u me, marö auö uıtham mıdeınabım anıbu, nıp cıg aij gıpım aka cıg aij gagpım u nıñnab. Pen marö auö, nıp cıg aij göl gı nöp mıdeınabım u, Jisas Krais ado gı aunab nıñ u, God nıpe kalöp, gı aij yabıt gıpım, a göm, hib kale gö adö lanj arö, kalöp wıhai damöm, ram Mınöñ aij nıpe ud arnab. *

⁸⁻⁹ Kale nöd Jisas Krais nıp amgö nıñagpe u pen nıp mıdmagö lıbım. Kale uri u rö nöp nıp amgö nıñagpım u pen nıp nıñ udmım, mıñ mıñ yabıt gıpım. Jisas Krais nıp nıñ udpe, God nıpe ana kale pör nöp kamıñ mıdeınaböl, a göm, kalöp abadöl mıdöp. Anıb u me, kale mıñ mıñ yabıt gı mıdpım. Hon mıñ mıñ gep magö anıbu hagun, a gun, manö ılep gınab. *

¹⁰⁻¹¹ Hadame nöp Krais Ana nıpe bı God manö hagep gau kalıp anj danj mıdöm gası nıö, kale Krais ilön nıñön nıñön udöm, hainö nan aij yöl nıñön nıñön gınab manö u hagöm kalı kliš rıkla. Pen Krais ilön udöm umö, God kalöp mög nıñöm ud aij gö, mıd aij gınabım manö hagla anıbu, kale ke nıñ aij gagöm, hanıp uri mıdpun hagöp aka nıbi bı hainö gau ke hagöp, a göm, klö göm uıhai nıñöl gı mıdmıdal. *

* **1:2:** Ro 8:29; 2De 2:13 * **1:4:** Kol 1:12 * **1:5:** Jon 10:28; 17:11 * **1:6:** 1Pi 5:10; Jem 1:2 * **1:7:** Pro 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:3 * **1:8-9:** Jon 20:29; 2Ko 5:7 * **1:10-11:** Sam 22; Ais 53; Mad 13:16-17; Luk 24:26-27

12 Pen Krajs Ana nipe gasi nõ, God manö hagep bi gau niñöm manö hageila anibu, God kalip, a göm hageila anibu, God kalip, a göm hageila anibu me, God nipe Ana U† kumi kabö adö lañ niñbõ yuö apöm niñbi bi rimnap kalip gasi nõ, kale pen kalöp Jisas Krajs manö aij u haglö niñbim. God gö kale uri nan aij aij niñhön niñhön niñbim u, ejol gau, hon abe niñbnop, a göm, niñagpal.

God hanip, "Niñbi b† u† midaimim," a göp

13 Anib u, gasi yiñharin adö rimnap niñagmim; gasi magö kale ke, hañ roman kale ke gasi göp rö nöp gagmim; Jisas Krajs ado gi apöm kalöp udöm nan aij niñnab, gasi u nöp niñmim, aij gö niñöl gi, gasi halö midaimim.

14 Kale nöd Jisas Krajs manö aij u niñagmim, gasi naj kale ke niñmim gi midim rö gagmim; kale God niñ pai nipe midpim u me, manö nipe hagöp rö u nöp gi midim. *

15 Niñhön niñhön gi niñg gi midim u, God kalöp wiñ alöp u nipe u† midöp rö, kale u rö nöp u† nöp midaimim.

16 God haga rö God Manö yañ kal† kñiñ riköm hagla, "Yad nan si nan naj gep ke gau niñbõ midem u† midpin rö, kale u rö nöp nan si nan naj gep ke gau niñbõ midmim u† midmim," a gila. *

God nan aij yöl yuöm, hanip rau adog uda

17 God nipe niñbi bi gau kalip nime löm, halöwalö gagöp; gi pal gi pal rö nöp niñöm nime löp. God anig göp anibu, Bapi hon, a gi pim u, ram nipe kumi kabö adö lañ aragpim niñ i, nipe Bi kub unbö ke, a gi midim, hagöp hagöp rö nöp gi midim. *

18-19 Kale apis bac bi gi midim adö u gi damun kamñ arnabun, a gi midim, gi wasö niñbe, God kalöp uda u, gol silpa u†pö kñno nan hij göp nan

yiñharin gau rö rauöm udaga. Pen sipsip pi adlai midagöp gac gagöp damöm pak God nip sabe gi niñmidal rö u, Krajs damöm al pak lölö hagape nipe gol silpa u†pö kñno rauagep u lugö uma u me, God kalöp rau adog uda. *

20 God Miñonñ nabonñ it i gi laga niñ u, Krajs nip adö anibu gi nab a göm hag la u pen uri niñ hain i nöp, kalöp gi aij gi niñg waiö aua. *

21 God gö, Krajs urakö, God Krajs nip ud adö i gi lañ yabi† uda. Anib u, God nip niñ udmim, ci gi aij gi midim, hanip arö gagnab, a gi midim, gasi halö midpim. *

Añ mam gau kalip midmagö limim

22 Kale God Manö niñö yabi† u niñmim, hagöp rö gi pe, kalöp nan si nan naj gac u midagöp. Anig gi midim, kale añ mam God lau adö midpal gau kalip midmagö yabi† liñbim. Anib u, kale kñö gi midim pen pen midmagö yabi† löl gi midaimim. *

23 God Manö nöp gö, kale kauyañ niñ painañ hagape bi rö liñbim. Pen kamñ gi sön niñbõ udpim u, nime nap gau niñagpal; nime nap niñ pai yag daulö umbal. Pen God Manö u, manö pör pör nöp mideinab manö kamñ anibu nöp gö, God niñ pai nipe midmim pör pör mideinabim.

24 God Manö u kal† kñiñ riköm hagla,

"Niñbi b† gau magöñhalö nan u†añ u†añ rö nöp midpal;
hib kub udpal u mab pi†pi† pi†pi† rö nöp midöp.

Nan anib gau yiñid miñep göm lugöp. *

25 Pen God Manö u pör pör nöp mideinab," a gila.

God Manö anibu, manö aij kalöp hag niñlö niñbim u nöp.

* 1:14: Ro 12:2; Ep 2:3; 4:17-18

* 1:16: Lep 11:44-45; Mad 5:48

* 1:17: Ro 2:11; Rep 2:23

* 1:18-19: Ap 20:28; Hib 9:12-14

* 1:20: Ep 1:4

* 1:21: Jon 14:6; Ro 5:1-2

* 1:22: Jon 13:34;

Ro 12:10 * 1:24: Ais 40:6-8

2

Bi Kub nipe Kabö Kamij rö pör mideinab

¹ Anib u, gi najj gipim adö u magöñhalö böñ nöp arö gimim, manö piral hagpim u böñ nöp arö gimim, manö nöp hagpim u böñ nöp arö gimim, nan aij kale gau hon udbnop, a gi gasi niñbim u böñ nöp arö gimim, niñbi bi rimnap hag jubim u böñ nöp arö gimim, gimim. *

²⁻³ Niñi painañ gisön yag daubal gau ci niñjun, a göm, gasi añi niñbal. Anib u rö, kale Bi Kub bi aij yabiñ kalöp ud aij göp u hadö niñbim rö, manö aij nipe ci rö niñjun, a gimim, gasi añi u nöp niñmim. Ci anibu niñnabim u, kale kub gimim, kamij midedep magö anibu it u niñ aij ginabim. *

⁴ Jisas Krai nipe kabö ap rö. Nipe kabö yiñharij ap wasö; nipe Kabö kamij. Kabö kamij anibu niñbi bi rimnap ji niñöm arö gipal u pen God nipe udöm, kabö anibu kabö aij unbö ke, a ga. Kale Kabö kamij anibu aumim,

⁵ kale ke kabö kamij rö liñbe, God nipe kabö anib gau udöm ram nipe ginab. Ram anibu, Jisas Krai nipe ram nabic mideinab niñöm kale God nip sabe gep niñbi bi ut midmim, nan niñhön niñhön God nip aij göp u, nan sabe gep rö God nip niñnabim. Nan sabe gi ñeb anibu sipsip nan gau wasö; nan ana sabe gi ñeb nöp niñnabim. *

⁶ God Manö u kali klijñ riköm hagla, "Niñim! Yad kabö ap daun kub Saion linö, kabö anibu Saion ram padö rö mideinab. Kabö anibu yad ke hag linö; kabö anibu kabö aij unbö ke. Niñbi bi an an nip niñ udöm cig ginaböl gau,

hainö kale, hon niñhön ginig nip niñ udpun, a göm, hagagnaböl yabiñ," a gila. *

⁷ God anig hagö, niñbi bi nip niñ ud-pim gau, kabö anibu kabö aij unbö ke rö linab; pen niñbi bi nip niñ udagpal gau, God Manö u kali klijñ riköm hagla,

"Kabö ji niñöm arö gila kabö u nöp miñi ram padö klö yabiñ añ lañ u midöp," a gila. *

⁸ Pen manö ap hagla,

"Kabö anibu nöp, niñbi bi aramöm ma biñniñ ginaböl; kabö anibu nöp, niñbi bi apöm, lug paknaböl," a gila.

Krais manö aij u niñ udagla u me, ap lug pakla. Pen kale ap lug pakla u, God ginab a ga rö nöp ga. *

⁹ Pen God nipe ke kalöp udöm, yam nipe ke hag la. Kale Kij nan sabe gep niñbi bi nipe midpim. Kale niñbi bi ut nipe midpim. Kale God yam nipe ke midpim. Anig göp u, kale niñbi bi gau niñbö gau niñbö, God nipe nan aij unbö ke göp u hag waiö gimim, nöd siñbön añ gau midmim, biñlam gi ajmidim u pen God nipe gö, uri mailö aij nipe niñmim aj aij gabim, manö anibu waiö hagnabim. Anig hagmim, hib nipe hagpe adö arnab. *

¹⁰ Nöd God niñbi bi nipe midagmidim, pen uri niñbi bi nipe ke midpim. Nöd God kalöp mög niñöm udagmidöp, pen uri kalöp mög niñöm udöp. *

God niñbi bi nipe midpim rö, mid aij gimim

¹¹ Anib u, niñbi bi niñeb aij yad gau. Miñnöh naböñ it i ram Miñnöh kale kabö rö wasö, yiñharij apim midpim. Anib u, nan si nan najj Miñnöh naböñ it i hañ roman gasi göp nan gau, midmagö limim giñpe aragnim. Nan anib gau gasi niñmim giñpe arö, ana

* 2:1: Ep 4:22; Jem 1:21 * 2:2-3: Sam 34:8 * 2:5: Ep 2:21-22; Rep 1:6 * 2:6: Ais 28:16; Ep 2:20
 * 2:7: Sam 118:22 * 2:8: Ais 8:14-15 * 2:9: Dud 7:6; 14:2; Ais 9:2; Dai 2:14; Ap 26:18; Ep 5:8
 * 2:10: Hos 2:23 * 2:11: Gal 5:17,24

kale aip pen pen gö, ap lug pakmim rö löp. *

12 Nibi bi God nibi bi nipe midagpal gau aip midpim u, gi aij yabit gi midaimim. Anig gipe, ñin rimnap, kalöp, gi naj gipim, a göm, hag junaböl u pen kale gi aij gipim u niñöm, hainö Jisas Krais aunab ñin u, gi aij gipim rö hag hikeinaböl, God hib nipe u ap rannab. *

13-14 Bi Kub nibi bi nipe midpim rö, bi kub kalöp Minön nabön it i abad midpal gau hagöl rö gimim. Kiñ kale bi kub yabit midöp u manö nipe u niñmim, bi nipe yuö apöm kalöp abad midpal gau manö kale magöñhalö niñmim gimim. Bi kub anib gau, nibi bi gi aij ginaböl gau kalip ud aij ginaböl; pen nibi bi gi naj ginaböl gau kalip manö kub hagöm, ilön pen ñinaböl. Nihön ginig: God bi anib gau wög anibu göl, a göm, hag la. *

15 Pen God nip aij ginab u, kale gi aij göl gi nöp midaipe, nibi bi gasi midagöp gau kalöp manö piral hagöm hag juöl rö lagnab. *

16 Nibi bi rimnap, ke niñbim rö gimim, a gipal. U aij pen gasi anibu niñmim, nan si nan naj ap gagmim. God nibi bi wög gep nipe midpim rö, nihön nihön ginig ginabim u, nipe hagöp hagöp rö nöp ginabun, a gimim, gimim.

17 Nibi bi gep gau abe nibi bi yiharin gau abe manö kale niñmim. Añ mam Krais lau adö midpal gau kalip midmagö limim. God nipe Bi klö unbö ke, a gimim, ana udmim niñmim. Kiñ kale bi kub a gimim manö nipe niñmim. *

Krais nip hain gun, marö auainim, piñin gagun

18 Kale Krais nibi bi nipe midmim, bi rimnap kalip nagit wög rö gipim u, bi kub kale gau ud aij gimim, hagnaböl rö nöp gimim. Kalöp gi

aij göm agamij mid aij gipal bi gau nöp wasö, klö yabit jubal bi gau u rö nöp, ud aij gimim, hagnaböl rö nöp gimim. *

19 Pen kalöp gi naj gaiöl, God nip gasi niñbim rö, kalip gasi naj niñageinabim u, God kalöp ud aij ginab.

20 Pen kale gi naj gipe, kalöp pakaiöl, kalip gasi naj niñageinabim u hagagabin; anig ginabim u, God kalöp ud aij gagnab. Pen kale mid aij gipe, kalöp gi naj gaiöl, kalip gasi naj niñageinabim u hagabin; anig ginabim u me, God kalöp ud aij ginab. *

21 Kalöp marö ñilö agamij nöp midaimim, a göm, God kalöp uda. Anib u, Krais hanip, a göm, ilön uda gasi u nöp niñmim. Kalöp marö ñaiöl, gasi kub niñagmim. Nipe göp rö gimim, gipe arnim. *

22 “Nipe nan si nan naj ap gaga; manö piral ap hagaga.” *

23 Krais nip hag jueila, nipe pen hag juaga. Nip gi naj geila, nipe ilön udöm kalip manö pen pen hagaga. Nap nipe manö kub kabö göl nöp hagöp u, yip abadnab, a göm, gasi u nöp niñ mideia. *

24 Krais nip mab ba lan al pak leila, nipe nan si nan naj hon magöñhalö ginabun gau, hañ roman nipe ke udöm uma. “Yad nan si nan naj kalip udem umnö, nan si nan naj gep gasi magö kale u umöm, kale kamin aramöm, gi aij göl gi midaiöl,” a göm, nan si nan naj hon gau, hañ roman nipe ke udöm uma. Krais nipe ilön kub uda u me, kalöp nan ga u kamin la. *

25 Kale kaj sipsip hau gau amöm rul arbal rö midmidim u pen miñi Bi Kaj Sipsip Mukep, Bi ana kalöp abad mid aij göp u, nip ado gi aubim. *

* 2:12: Mad 5:16 * 2:13-14: Dai 3:1 * 2:15: 1Pi 3:16 * 2:17: Ro 12:10 * 2:18: Ep 6:5 * 2:20: 1Pi 3:14,17 * 2:21: Mad 16:24; Jon 13:15 * 2:22: Ais 53:9 * 2:23: Ais 53:7; 1Pi 3:9 * 2:24: Ro 6:11; Ais 53:5-6 * 2:25: Esi 34:5-6; Mad 9:36; Jon 10:14; Hib 13:20-21

3

Nugmul abe nɪbin abe

1-2 Pen kale bɪ halö nɪbi mɪdpim gau, kalöp u rö nöp manö hagnig gabin. Nagamul bɪ hagöl rö nɪɲmim, gɪ aij gɪmim. Nagamul bɪ Jisas Krais manö aij u udagaiöl, nɪhön gɪnig manö aij u udagpan, a gɪmim, hagagmim. Pen kale ke gɪ aij gɪmim, kalɪp ud aij gɪpe me, nɪbi yad u Jisas Krais nɪp cɪg göm gɪ aij yabɪt göp, a göm, nɪp nɪɲ udnaböl. *

3 Pen nɪbi kɪɪn aij mɪdaiun, a gɪmim, nan rɪb adɪk yɪɲɪd nöp naj gɪnab gau lun, a gɪmim, nɪɲagmim. Umagö malɪkmim, waɪɪ aij aij yɪmmim, nan aij aij kabö gol udöm gɪpal gau ud haɪ roman adɪkmim, gagmim. *

4 Nɪbi hain mɪdmim, gasɪ nɪɲ aij gɪmim, kal juagmim, nɪbi bɪ gau aip agamɪ mɪd aij gɪmim. Anɪg gɪ aij gɪnabim u, nan aij anɪb gau mɪdmagö aɲ kale daɲ mɪdöp rö, nɪbi bɪ amgö nɪɲagnaböl pen God amgö nɪpe u, nan kɪɪn aij unbö ke rö lɪnab. Nan kɪɪn aij aij anɪb gau hij gagnab; pör pör nöp mɪdeinab.

5 Nan kɪɪn aij anɪb gau mɪdmagö aɲ daɲ kabö gol rö mɪdöp u, apɪs hon God nɪp nɪɲ udmɪdal gau udöm kale ke rɪb adɪkmɪdal; kale nugmul bɪ kalɪp manö u nɪɲmɪdal.

6 Nɪbi Sara nugmul Ebrahim nɪp, bɪ kub yad, a göm, hagnɪdöp rö nöp gɪmɪdöp. Kale pɪnɪɲ gagmim, Sara gɪmɪdöp u rö gɪ aij geinabim u, Sara pai nɪpe yabɪt rö mɪdeinabim. *

7 Pen kale nɪbi halö bɪ mɪdpim gau, kalöp u rö nöp manö hagnig gabin. Nɪbi gau bɪ rö klö mɪdagpal rö, nɪbi kale gau ud aij gɪmim. God kalöp bɪ gau nöp udöm, nɪbi gau kalɪp arö gagöp; kalöp bɪ gau mög nɪɲöm udöp rö, nɪbi gau kalɪp u rö nöp mög nɪɲöm udöp. Nɪbi kale gau kalɪp abad mɪd aij gɪmim me, God nɪp sabe gɪpe, manö kalöp u nɪɲnab. *

Jɪm nöl mɪdaimim

8 Manö hag junig gabin. Kale añ mam Krais lau adö mɪdpim gau magöɲhalö gasɪ adö añ nöp nɪɲmim; añ mam rɪmnap ilön udaiöl, kalɪp mög nɪɲmim; añ mam rɪmnap mɪn mɪn gaiöl, kale u rö nöp mɪn mɪn gɪmim; añ mam pen pen mɪdmagö lɪmim, pen pen mög nɪɲmim ud aij gɪmim; yad nɪbi kub, yad bɪ kub, a gɪmim, gasɪ u nɪɲagmim.

9 Nɪbi bɪ rɪmnap kalöp gɪ naj gaiöl, kalɪp pen gɪ naj gagmim. Kalöp hag juaiöl, kalɪp pen hag juagmim. Kalöp nɪhön nɪhön gaiöl, God nɪp sabe gɪmim hagmim, kalɪp gɪ aij gɪmön abad mɪdaimön, a gɪmim. Nɪhön gɪnig: God kalöp uda u, kale nɪbi bɪ gau kalɪp gɪ aij gɪnabim, a göm, uda. Anɪg gɪnabim u, God kalöp u rö nöp gɪ aij gɪnab.

10 God Manö u kalɪ kɪɪn rɪköm hagla,

“Nɪbi bɪ mɪd aij gun, mɪɪep yabɪt lun umun, a göm nɪɲbal gau, manö piral, manö naj hagagöl.
* ”

11 Pen nan si nan naj gɪpal adö u arö göm, gɪ aij nöp göm, gasɪ klö nɪɲöm, jɪm nöl mɪdaiun, a göm, agamɪ nöp mɪdaiöl.

12 Nɪhön gɪnig: nɪbi bɪ God Manö hagöp rö nöp gɪpal gau, Bɪ Kub kalɪp abad mɪd aij göm, nɪp sabe gɪnaböl manö kale u nɪɲnab; pen nɪbi bɪ gɪ naj gɪpal gau nɪɲö, mulu lugnab,” a gɪla.

Mɪd aij gɪpe, kalöp gɪ naj gaiöl, pɪnɪɲ gagmim

13 Gɪ aij gun, a gɪmim, klö gɪpe arö, nɪbi bɪ rɪmnap kalöp ilön nɪagnaböl.

14 Pen kale gɪ aij gɪpe kalöp gɪ naj gaiöl u, mɪn mɪn gɪmim. Nɪbi bɪ kalöp gɪ naj gɪpal gau kalɪp pɪnɪɲ gagmim, gasɪ kub nɪɲagmim. *

15 Pen mɪdmagö aɲ kale daɲ u, Krais nɪpe nöp Bɪ Kub, a gɪmim, hib nɪpe hagpe adö araɲ. Pen kale pör

* 3:1-2: Ep 5:22 * 3:3: 1Di 2:9 * 3:6: Jen 18:12
Ais 8:12-13; Mad 5:10; 1Pi 2:20; 4:14

* 3:7: Ep 5:25 * 3:10: Sam 34:12-16 * 3:14:

nöp gasi niñöl gi midaimim, niñi bi rimnap, niñön ginig gasi halö midpim, a göm, hag niñaiöl, kalip ud aij gimim, manö hain hagnim, Krai manö aij u kalip hag niñ aij gimim.

16 Pen hag niñabim u, hon manö niñön hagno God nip aij ginim, a gimim, hag niñmim. Krai nip cig gimim, gi aij ginabim u, bi gau kalöp hag junig gaböl gau, kalip nable gö arö ginaböl. *

17 Kale gi aij giñe niñöl gi, God kalip niñebir arö gö, kalöp gi naij geinaböl u, manö midagöp. Pen kale gi naij giñe, kalöp gi naij ginaböl u, God nip aij gagnab.

Krais umöm gac hon tik gi yua

18 Kale gi aij giñe, kalöp gi naij geinaböl u, manö midagöp, a gipin u, Krai niñe Bi aij pen nip gi naij geila, uma. Niñe aij nöp gimidöp u pen kale niñi bi nan si nan naij gipim gau God aip jim niñabin, a göm, uma. Mañ añi yabiñ uma; hainö kauyañ umagnab. Krai hañ romañ al pak liñö uma u pen Ana niñe umaga. Ana niñe kamij midöm, niñe kauyañ uraka.

19 Ana niñe anig geia niñe amöm, niñi bi nöd umöm am nagit mideila gau kalip manö aij niñe u hag ña.

20 Niñi bi nagit mideila gau, Noa mideia niñ u, God nip manö u niñageila u pen God kalip manö kub hagaga; manö yip niñaböl aka göm, abad mideia. Abad midö niñöl gi, Noa nip niñ magib gimön, a ga u gi damöm, niñi bi iru wasö, Noa apilap unbö raleb u nöp niñ magib raul migam amöm, niñ an dan aram midöm mid damöm, God gö kamij arla. *

21 Pen niñ magib raul migam am midlö, niñ u kalip dap ranö, kamij arla anibu rö, uri hon Jisas Krai umöm uraka manö u niñ udun, niñ pakun, u rö nöp kamij arnabun. Pen niñ pakpun anibu, hañ romañ gac tik gi yuun, a gun, pakagpun. Krai

hanip, a göm, umöm kauyañ uraka rö, God gasi midmagö an hon niñöm gac ap midagöp. Gasi anibu nöp niñun, niñ pakpun. God niñe manö klö niñö anig hag la me u.

22 Krai niñe pen umöm uraköm, am ram Minöñ kumi kabö adö lan au aramöm, God niñmagö yijig böñ lau adö midöp niñöm ejol gau abe, kijiaki nan klö midöp gau abe, magöñhalö mo niñe gau midpal.

4

Marö udöl gun, nagit naij nöd niñö adö u arö gun

1 Krai hañ romañ niñe ilön kub uda rö, hon u rö nöp ilön udnabun, a gimim, gasi anibu nöp niñöl gi midaimim. Niñön ginig: niñi bi hañ romañ kale ilön kub udpal gau, nan si nan naij gun, a göm, gasi u niñagpal. *

2 Niñ anibu riköm, niñ aige Minöñ naböñ it i hañ romañ mideinabun u, God nip aij ginim adö u nöp gun, a göm, midmagö kale ke uraknab adö u gagnaböl.

3 Kale nöd niñi bi God Manö udagmidal gau rö gi midmidim. Gasi naij niñmim, niñi si bi si gimim, niñ klö niñ hauñ limim, nan iru yabiñ niñmim, hañwañö gimim, nan piral God sabe gagmim a göp nan gau sabe göl gi midmidim. *

4 Miñi pen, niñi bi God Manö udagpal gau, kale mid aij gipim u niñöm, niñön ginig hon aip magum gimim hañwañö gagpim, a göm, kalöp hag jubal.

5 Pen söñ midöp, Bi Kub niñi bi kamij mideinaböl gau abe, niñi bi hadö umla gau abe, niñön niñön gila gau, niñön ginig anig gipim, a göm, manö kub hagö, kale niñön niñön gipal gau magöñhalö nip hag waiö linaböl. *

6 Niñi bi magöñhalö umbal rö umöm, hañ romañ u böñ nöp hij gi luga u pen ana gau amöm,

* 3:16: 1Pi 2:12 * 3:20: Jen 6:1-7:24 * 4:1: Ro 6:2,7 * 4:3: Ep 2:2-3 * 4:5: Ap 10:42

God kamiŋ midöp rö u kamiŋ mideinabol, a göm, Kraiŋ manö aij nipe u nibi bi hadö umla gau kalip hag ña.

God wög hanip adö ke ke hagöp rö, gi aij gun

⁷ Söl midöp, nan nihön midöp gau magöŋhalö pis ginig gab. Anib u, gasi niŋ aij gimim, agamij mid aij gimim, God nip sabe gimim. *

⁸ Pen manö kub yabit u, kale Kraiŋ nibi bi pör nöp pen pen midmagö yabit li midaimim. Kale pen pen midmagö löl gi mideinabim u, Kraiŋ nibi bi rimnap nan si nan naj göm kalöp ñin iru nöp gi naj gaiöl u, kale yinid niŋmim arö ginabim. *

⁹ Kraiŋ niŋ udpal nibi bi rimnap ram kalöp auaiöl, gai am ram ade aubim, a gimim, hagagmim; kalip hag wihai udmim. *

¹⁰ God nibi bi mög niŋöm ud aij göm, kalip gasi aij ke ke ñöb. God gasi aij kalöp ñöb anibu, kalöp nöp wasö, añ mam Kraiŋ nibi bi nipe midpal gau kalip magöŋhalö u rö nöp gasi niŋöm ñöb. Anib u, God kalöp gasi aij ñöb anibu niŋmim, añ mam gau kalip gi aij gimim. *

¹¹ God kalöp gasi aij ñö, kale nibi bi gau kalip hag ñinabim u, gasi niŋ aij gimim, God Manö aij u kabö göl nöp hag ñimim. God kalöp gasi aij ñö, kale nibi bi rimnap wög gi ñinabim u, God kalöp klö nipe ñöb u udmim, nibi bi gau kalip wög gi ñimim. Anig geinabim u, Jisas Kraiŋ nibi bi nipe midpim u niŋöm, kale God hib nipe u haglö adö arnab. Jisas Kraiŋ, Bi klö yabit u nöp, nip aij a göl gi, hib nipe pör pör hagno adö aran. Anib unbö rö aij.

Kraiŋ nibi bi nipe midpim rö, kalöp marö ñinabol

¹² Midamam aij yad gau. Kraiŋ nip cig pidöŋ ginabol aka arö ginabol a göm, nibi bi rimnap hanip ilön kub mab mitaŋ rö ñibal u, hanip

nihöŋ ginig anig gab, a gimim, gasi u niŋagmim.

¹³ Kraiŋ nibi bi nipe midpun u me, nip gila rö hanip gaböl, a gimim, miñ miñ göl gi midpe me, nipe mailö aij yabit nipe halö aunab ñin u, kale miñ miñ göl gi mideinabim. *

¹⁴ Kale Kraiŋ nibi bi nipe, a göm, kalöp hag juaiöl, miñ miñ göl gi midaimim. God Ana mailö aij yabit halö u hanip aip midöp u niŋöm me, anig gaböl, a gimim, miñ miñ göl gi midaimim. *

¹⁵ Kale wip alagmim; nan si udagmim; nibi bi rimnap kalip gi naj gagmim; nan kale rö gimim gagmim. Kale anig gimim, ilön udnabim u, nable ginab. Pen gi aij gimim ilön udnabim u, nable gagnig gab.

¹⁶ Pen kale Kraiŋ nip niŋ udmim nipe hagöp rö gipim rö, kalöp marö ñaiöl, nable gagnab. Kraiŋ nibi bi nipe midpun rö, hanip anig gaböl, a gimim, aij gö niŋöl gi, God hib nipe hagpe adö aran.

¹⁷ Söl midöp, God nibi bi manö kub hagnab. Nipe il göm nibi bi nipe ke manö kub hagnab. Pen hon nibi bi nipe ke utham mideinabun u, nibi bi manö aij nipe udagpal gau kale aigöl göm midnabol?

¹⁸ God Manö u kalit ktiñ riköm hagla,

“Nibi bi God hagöp rö gipal gau utham yabit kamiŋ arnabol; anib u, nibi bi God Manö udagöm, nan si nan naj gi midpal gau, kale aigöl göm kamiŋ arnabol?” ö gila. *

¹⁹ Anib u, God marö hanip hag la rö nöp udnabun u, gasi iru niŋagun. Bi Kub hanip gi la u, haŋöwalö gagnab, pen nipe nöd haga rö nöp hanip ud aij ginab, a gun, gasi u niŋun, gi aij nöp göl gi gino arnim.

5

Nibi bi Kraiŋ niŋ udpal gau bi abadep midmim, kalip abad aij

* 4:7: Ro 13:11-12 * 4:8: 1Pi 1:22 * 4:9: Hib 13:2 * 4:10: Ro 12:6-8 * 4:13: Ap 5:41; Jem 1:2; 1Pi 1:6-7 * 4:14: 1Pi 2:20 * 4:18: Pro 11:31

gimim

¹ Nibi bi Krai n+ŋ udpal gau kalip bi abadep m+dpim gau, kalöp manö hagnig gabin. Wög kale gipim an+bu rö, yad u rö nöp nibi bi Krai n+ŋ udpal gau kalip abad m+dpin. Krai ilön kub udeia u, yad n+ŋ m+dainö. God nipe Krai mailö aij yab+ŋ nipe nibi bi gau magöŋhalö kalip yamnab n+n u, yad amem n+ŋ m+deinabin. An+b u, yad kalöp manö an+bi hagnig gabin.

² Bi kaj sipsip mukep gau kaj sipsip kale muk aij gipal rö, God nibi bi nipe ke n+magö adö kale la gau, kalip abad m+dpim aij gimim. Nibi bi r+mnab kalöp neb neb göm haglö, God wög u gagmim. Mani nan gau udun a gimim God wög u gagmim. Miñ miñ göl gi, aij göl gi nöp God wög u gimim. An+g geinabim u, God n+ŋ aij ginab. *

³ Hon bi kub m+dpun, a gimim, God sipsip nipe gau kalip hag gagmim. Kale ke gi aij gipe, kalöp n+ŋöm u rö nöp göl. *

⁴ Adö an+bu gipe, Bi Sipsip Mukep Nap kabö göl u apöm, usaj+ŋ bad klö pör pör nöp m+mailö gi m+deinab u kalöp n+nab.

Hib hon ke dap ranagun; gasi kabö rö nöp n+ŋun

⁵ Pen kale bi praj gau, bi majö kalöp abad m+dpal gau hagöl rö n+ŋmim. Kale magöŋhalö, Krai nibi bi añ mam gau n+ŋmim, kale nibi bi pro, hon nibi bi kub, a gimim, gasi u n+ŋagmim. God Manö u kal+ kñiñ r+köm hagla,

“God nibi bi hib kub udnabun a gipal gau kalip j+ n+ŋöm, nibi bi pro pro udpal gau, kalip mög n+ŋöm, ud aij yab+ŋ göp,” a gila. *

⁶ An+b u, God Bi klö unbö ke u n+ŋ n+ŋmim ana udmim, hagöp rö gimim. An+g ginabim u, n+n hain hag la u,

nipe gö, kale bi kub rö m+deinabim. *

⁷ God nipe ke kalöp abad m+dpim aij göp rö, marö m+dain+m, magöŋhalö ud n+magö adö nipe u limim. *

⁸ Pen pör pör gi j+n göl gi m+dmim, n+ŋ aij göl gi m+daimim. Kauaŋ mauaŋ bi kale u kijaki, kain kub laiön manö kub hagöp rö gau gau amöm, nibi bi ap hau n+ŋ+n, a göm, ulhai n+ŋöl gi ap ran ap lug arab. *

⁹ Kijaki an+g gab u, han+ŋ nöp gagab; Krai nibi bi añ mam hon ram M+nöŋ gau gau magöŋhalö kalip u rö nöp gab, a gimim, kijaki n+ŋ wasö gimim, Krai manö aij u n+ŋ ud p+dpim göl gi m+daimim. *

¹⁰ God nibi bi mög n+ŋöm, ud aij yab+ŋ göp rö, pör pör Krai nibi bi nipe m+daimim, a göm, ram M+nöŋ aij yab+ŋ kalöp hag la u me, magö i kalöp gi naij g+ŋ ilön udpim u pen magö pro marap God nipe ke apöm klö nipe kalöp nö, kale Krai n+ŋ n+ŋ ud p+dpim gimim, n+ŋ c+g aij yab+ŋ gimim, nibi bi klö nipe m+dmim, m+dpim aij yab+ŋ ginabim.

¹¹ God Bi klö yab+ŋ u nibi bi gau magöŋhalö pör nöp pör nöp abad m+deian! An+b unbö rö aij.

Manö ad+ŋ magö r+mnab

¹² Mam aij yad Sailas aip m+dpul. Manö kalöp hagabin i nipe kal+ kñiñ r+kab n+ŋöm yad köp ulep i kalöp yunabin. Mam an+bu, gasi hon n+ŋbun rö n+ŋöb. Kalöp manö klö hagem, manö pro kal+ kñiñ r+kpin an+b i, God nibi bi mög n+ŋeb magö yuö yab+ŋ u nöp r+kpin. Manö an+bi, manö n+ŋö yab+ŋ, a gimim, n+ŋöl gi nöp m+daimim. *

¹³ Pen Krai nibi bi nipe m+dpal daun kub Babilon aui kalöp, “M+dpim?” a gipal. God kalöp hag la rö, nibi bi an+b gau u rö nöp hag la. Ni yad Mak kalöp u rö nöp, “M+dpim?” a göp. *

* 5:2: Jon 21:15-17; Ap 20:28 * 5:3: 2Ko 1:24; Plp 3:17; Dai 2:7 * 5:5: Ep 5:21; Jem 4:6 * 5:6: Mad 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10 * 5:7: Mad 6:25-30 * 5:8: 1De 5:6 * 5:9: Ep 6:11-13; Jem 4:7 * 5:12: Ap 15:22,37-40; 12:2,25; 13:13 * 5:13: 2Di 4:11

¹⁴ Krais nɪbi bɪ aɳ mam mɪdmagö
lɪbun, a gɪmim, pen pen hag wɪhai
udöl gɪ, alaun bom halumim. Krais
nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim gau, Krais kalöp
magöŋhalö ud aij gö, kale agamɪj
mɪd aij göl gɪ mɪdaimim.

2 Pida

Pida köp hain n̄bō u kal̄i kliñ r̄ika

1 Yad Saimon Pida, Jisas Kraiss manö ud arep b̄ ap. Yad wög gep b̄ n̄pe ap m̄dpin.

God hon Jisas Kraiss han̄p ud kam̄n̄ yua u, n̄pe B̄i aij unbö ke. Jisas Kraiss han̄p mög n̄n̄öm gas̄i aij ñö, hon n̄p n̄n̄ udpun. Kale n̄bi b̄i gau, Jisas Kraiss kalöp gas̄i aij ñö, kale u rö nöp n̄p n̄n̄ ud̄pim gau, kalöp köp an̄bi kal̄i kliñ r̄ikabin.

2 Kale God abe, B̄i Kub hon Jisas abe, kal̄ip gas̄i n̄n̄ m̄dpe, kale apil m̄hau kalöp mög n̄n̄mil, ud aij ḡmil, abad m̄dlö, kale pör pör agam̄ij m̄d aij ḡmim.

God han̄p uda a gun, n̄p c̄ig aij gun

3 Hon n̄bi b̄i Jisas Kraiss lau adö m̄dpun gau, nan si nan naij arö gun, n̄pe hagöp rö nöp ḡi m̄daiun rö löp. Hon Jisas Kraiss n̄p n̄n̄ udpun u me, Kraiss n̄pe u rö nöp God m̄döm, klö n̄pe nöp han̄p ñö, hon God Manö hagöp rö nöp ḡi m̄daiun rö löp. N̄pe B̄i aij unbö ke, B̄i mailö aij yab̄i halö pen n̄pe han̄p gas̄i n̄n̄öm, n̄bi b̄i yad ke m̄daiöl, a göm, han̄p hag la.

4 An̄b u, Jisas Kraiss nan aij yab̄i an̄b gau han̄p ñöb. Nan aij aij ñöb u udun, gas̄i naij m̄n̄öñ naböñ iñ i n̄n̄öm lug paköl rö löp gau arö gun, God n̄pe ke m̄döp rö m̄daiun rö löp.

5 An̄bu, Kraiss kalöp gas̄i aij ñö, n̄p n̄n̄ ud̄pim. Pen kale Jisas Kraiss n̄n̄ udöl ḡi m̄dmim, kale klö ḡmim, n̄bi b̄i gau kal̄ip ḡi aij ḡmim. Pen kale n̄bi b̄i gau kal̄ip ḡi aij nöp göl ḡi m̄dmim, kale klö ḡmim, Jisas Kraiss n̄pe B̄i aigale B̄i rö m̄döp manö yuö yab̄i u n̄n̄ aij ḡmim.

6 Pen kale Jisas Kraiss n̄pe B̄i aigale B̄i rö m̄döp manö yuö yab̄i u n̄n̄ aij nöp göl ḡi m̄dmim, kale klö ḡmim,

hañ roman̄ kale gas̄i göp rö gagmim. Pen kale hañ roman̄ kale gas̄i göp rö gagmim, kale klö ḡmim, Jisas Kraiss n̄p n̄n̄ ud p̄döñ ḡmim, c̄ig aij ḡi m̄dmim, n̄pe hagöp hagöp rö nöp göl ḡi m̄daimim.*

7 Pen Jisas Kraiss n̄p nöp gas̄i n̄n̄mim c̄ig aij ḡmim, n̄pe hagöp hagöp rö nöp göl ḡi m̄dmim, kale klö ḡmim, añ mam gau pen pen ud aij ḡpal rö, kale Kraiss n̄bi b̄i añ mam kale gau pen pen ud aij ḡmim. Pen kale Kraiss n̄bi b̄i añ mam kale gau pen pen ud aij göl ḡi m̄dmim, kale klö ḡmim, Kraiss n̄bi b̄i añ mam kale gau pen pen m̄dmagö l̄mim.

8 Pen yad aui manö n̄hön n̄hön kal̄i kliñ r̄ikaj̄in u, kale nan an̄bu nöp gas̄i n̄n̄ aij ḡmim, klö ḡmim ḡi m̄deinabim u, kale B̄i Kub hon Jisas Kraiss n̄pe B̄i aigale B̄i rö m̄döp, a ḡi gas̄i n̄n̄mim, wög n̄p ḡi aij ḡpe, n̄p nan magö aij r̄imnap p̄lnab.

9 Pen yad aui manö n̄hön n̄hön kal̄i kliñ r̄ikaj̄in u, kale r̄imnap nan an̄bu n̄n̄agnabim u, kale n̄bi b̄i amgö we rö. Nan si nan naij ḡpim u, God n̄pe gac an̄bu t̄k ḡi yua u hauñ ḡpim.

10 An̄b u, añ mam yad gau. God gas̄i n̄pe ke n̄n̄öm, ȳp hain göm n̄bi b̄i yad m̄daiöl, a göm, kalöp udöp u, klö ḡmim n̄p hain ḡmim, n̄bi b̄i n̄pe m̄daimim. An̄g ḡmim me, Kraiss manö aij n̄pe u pör nöp n̄n̄ ud p̄döñ ḡmim, ḡi dammim, arö gagnabim.

11 Pen B̄i Kub hon Jisas Kraiss han̄p ud as̄ik yuöp u apöm, kalöp hag w̄hai udöl ḡi, n̄bi b̄i n̄pe pör pör abad m̄deinab ram raul m̄igan an̄bu da löm abad m̄deinab.

God manö hagep b̄i gau, Ana Uñ kal̄ip gas̄i ñö n̄n̄öl ḡi God manö hagla

12-15 Kale manö hagaj̄in an̄bu n̄n̄mim, hadö ud aij ḡpim, pen yad pör nöp kalöp manö an̄bu hagöl ḡi nöp m̄deinabin. B̄i Kub hon Jisas Kraiss ȳp, umnabön, a göm, ñ̄n̄ hag la u söl auöp u me,

* 1:6: Gal 5:22-23

hañ roman̄ halö midpin ñin i, yad klö gem, kalöp manö anibu hagöl gi nöp mideinabin u aij. Anig ginabin u, kale hauł gagnabim; yad umnabin pen kale manö anibu niñöl gi mideinabim. *

16 Kalöp nöd hagem, Bi Kub hon Jisas Krais ke yabił löm klö halö aua, a gino u, aiud kliš aij uđpal rö haggano. Nöd Bi Kub anibu ke yabił klö halö lö, amgö hon ke niñun, hainö kalöp hagno. *

17-18 Ñin anibu, hon Jisas Krais aip am dum uł au midaino niñöl gi, Bapi God mailö aij yıl nipe u apöm, Jisas Krais hib nipe dap ranöm haga, "Bi i Ñi midmagö aij yad; niñ niñnö yip aij yabił göp," a ga. God nipe anig hagö, hon ke manö nipe u apdi niñno. *

19 Hon ke God manö apdi niñno u me, hon niñbun, bi God manö hagep gau kale manö hagla u, God manö nipe nöp hagla; manö böñ nöp udep u nöp hagla. Manö hagla anibu, hapö miłan sibön yan lauöm lölö, hanip mailö yamöb rö u göp. Mailö anibu, ñi löl gi damöm, ram minöñ rikniñ gö niñöl gi, gapı paglin hañ aunab midmagö an kale dan niñnabim. Hañ aunab u, ram böñ nöp riköp u rö ginab.

20 Manö hagabin i niñ aij gimim: God manö hagep bi gau God Manö nipe kalı kliš riköm hagla u, gasi kale ke nöp niñöm, manö il u hagöl rö lagöp.

21 Niñhön ginig: God manö hagep bi gau, God manö u hagnig, ke niñla rö hagagla; Ana Uł nipe kalıp gasi ñö niñöl gi, God manö hagla. *

2

Bi God Manö hagabun, a göm, manö piral hag ñibal gau

1 Hadame nöp bi rimnap, God manö hagabun, a göm, niñi bi Isrel

kalıp manö piral hag ñimidat. Gila anibu rö, niñi bi rimnap an kale u midöm, u rö nöp manö piral haglö, niñi bi rimnap manö piral kale u niñnabim rö löp. Bi Kub kalıp rau adog uda u niñe Bi Kub wasö göm, hag junaböl. Pen kale manö piral hagöm anig ginaböl u, God gö, adıñ pen ilön kub yabił udnaböl. *

2 Kale gi naij yabił gıpal. Krais niñi bi niñe midpal niñi bi iru nöp manö piral kale u udöm, u rö nöp ginaböl. Anig ginaböl rö, niñi bi gau niñöm, adan kamıñ arep u rau acıp acıp ginaböl.

3 Mani nan gau udun, a göm, kalöp manö piral yabił hagnaböl. Anig ginaböl u pen God niñe hadame nöp niñ nöp midmidöp. Niñe kalıp manö kub hagöm al pak linig gab.

4 God ejol nan si nan naij gila gau kalıp ulöm miñan naij yan yuö, nagı klö sibön auöp au midöm, God manö kub hagnab ñin u abad midpal. *

5 Pen hadame dagol gau niñi bi niñ arö gila gau, God kalıp mög niñaga. Niñe gö, möñ kub alöm niñig uł ap ranö, niñi bi gi naij gila gau magöñhalö niñ niñöm um hakla. Pen bi ne Noa niñi bi gau kalıp, God hagöp rö nöp gimim, a gimidöp. Anıb u, God niñe Noa abe, niñi bi niñe unbö mudun jıñ abe, kalıp nöp abad midöm ud kamıñ yua. *

6 Pen niñi bi God Manö hagöp rö gagnaböl gau, kalıp ginabin u niñi bi gau magöñhalö niñ aij gılan, a göm, mab miłan u kumi kabö adö lan niñbö yuö, apöm Sodom Gomara niñi bi kalıp böñ nöp in habık ara. *

7 Lod niñe, niñi si bi si göm, nan naij yabił gimıdal u niñöm, gasi kub niñmidöp u, God niñ ud kamıñ yua. *

8 Lod bi aij, an kale gau midöm, ñin añi añi pör pör God lo manö niñe u rib juöm, nan si nan naij gimıdal gau amgö niñöm, manö naij

* 1:12-15: 2Ko 5:1; Jon 21:18-19 * 1:16: Mad 17:1-5 * 1:17-18: Mad 17:5 * 1:21: 2Di 3:16; 1Pi 1:11-12 * 2:1: Mad 24:11; Jud 4 * 2:4: Jud 6 * 2:5: Jen 6:1-7:24; 2Pi 3:6 * 2:6: Jen 19:24; Jud 7 * 2:7: Jen 19:1-16

hagmidal gau apdi niñöm, iru yabił ga.

⁹ Niipe nöd anig ga rö, hon niñbun, marö niñhön niñhön aunab, Bi Kub niipe niñbi bi God Manö hagöp rö gipal gau kalip abad midöm, ud kamij yunim rö löp. Pen niñbi bi God Manö hagöp rö gagpal gau nagı rö lö, marö udöl gi, manö kub hagep niñn u abad mideinaböl.

¹⁰ Pen niñbi si bi si gimidal gau, manö kub ke yabił udnaböl. Niñbi bi kub kalip abad midpal gau, manö kale niñagöm, gası kale ke auöp rö gipal niñbi bi gau abe, manö kub ke yabił udnaböl.

God Manö hagabun, a göm, manö piral hagpal bi anib gau, pinij göm ana udagöm, bi mailö aij ke halö kumi kabö adö lañ au midpal gau kalip hałöwałö hag jubal. *

¹¹ Ejol gau anibu rö gagpal. Ejol kale bi kłö yabił midpal u pen kale Bi Kub amgö ilö niipe au bi anib gau kalip hag juagpal. *

¹² Pen bi God Manö hagabun, a göm, manö piral hagpal bi anib gau, wal wayöñ gau gası midagöp hałöwałö gipal rö u gipal. Kale gası midagöp pen kale manö naij yabił hagpal. Gipal anibu, wal wayöñ hel libal udöp u rö, kalip ginab. Umnaböl me. *

¹³ Kale niñbi bi gau ilön niñbal u pen kale ke ilön udnaböl. Kale gi naij göl gi, sidö an nan kub niñjöl gi, niñg kłö niñjöl gi, hałöwałö gi damöm, nable udagpal. Niñbi bi anib gau kale apöm, kalöp aip magum göm nan niñbal u, kale midmagö uraknab rö hałöwałö gi damöm, nan gac göp ap rö aka wös hapeb ap rö libal.

¹⁴ Kale pör pör nöp niñbi si udun, bi si udun, a göm, amgö li nöp ajpal. Niñbi bi Kraıs nip cig aij gagpal gau kalip neb neb gi dap kid kale u amöm, nan si nan naij gipal. Nan gau nan hon nöp mideian, a göm, gası u nöp niñbal. God niipe gi naij yabił

gipal gau niñjöm, kalip pen ilön kub yabił niñig gab.

¹⁵ Kale adan kabö göl adö u arö göm, nan si nan naij gun, a göm, gası u nöp niñbal. Bi Beo niñ niipe Belam ga rö nöp gipal. Belam mani nan gau udnam, a göm, gi naij ga. *

¹⁶ Kaj donki gau manö hagagpal u pen donki niipe u, bi hagpal rö Belam nip hag gö, piral hagnig geia anibu arö ga. Anib u, Belam gi naij ga anibu, God Belam nip hag ga. *

¹⁷ Pen mañ rimnap, niñg miñnig amun niñbun, niñg ilam juöp gau miñep göp. Mañ rimnap möñ alnig gö, yigön kub apöm hıgö, alagöp. Anib u rö me, bi manö pir alep bi gau, God Manö hag niñabun, a gipal. Anig gipal u, God kalip sibön kub auöp an gau hag yunab. *

¹⁸ Bi anib gau, hib kale ke dap ranöm hagpal, “Hanip hain gimim, midmagö uraknab rö hałöwałö gimim,” a gipal. Niñbi bi rimnap nöd bi niñeb kale gau aip ajöm, gi naij göm hałöwałö geila, pen hainö gası aij niñjöm nagı adö anibu arö göm, söl mid aij ginig gaböl. Pen bi naij anib gau amöm, niñbi bi uri söl mid aij ginig gaböl gau gası naij niñlö, kale adan aij u arö göm, ado göm, kauyan nan si nan naij u gipal.

¹⁹ Bi naij anib gau hagpal, “Kale midmagö uraknab rö hałöwałö ginabim,” a gipal u pen bi naij gau kale ke nan si nan naij gep magö u nagı wög gep niñbi bi rö midpal. Bi rimnap apöm, bi rimnap aip pen pen göm, nagı linaböl u, kale nagı wög gep bi kale midpal. Nan si nan naij gep magö u, niñbi bi rimnap aip pen pen göm nagı linab u, kale nan si nan naij anib gau nagı wög gep niñbi bi rö midpal. Nagı wög anibu gi damöm, yiharij midaiöl rö lagöp.

²⁰ Nöd Bi Kub hon Jisas Kraıs hanip ud kamij yuöp u nip niñ udöm, niñbi bi aip ajöm nan naij miñnön nabön ił i gası niñjöm hałöwałö gimidal gau arö

* 2:10: Jud 7-8,16 * 2:11: Jud 9 * 2:12: Jud 10 * 2:15: Nab 22:7; Jud 11; Rep 2:14 * 2:16: Nab 22:28-35 * 2:17: Jud 12-13

göm, mid aij gila. Pen hainö u, kale ado gi amöm, nan si nan naj nöd gimidal adan anibu kauyan arnaböl u, nöd naj midmidal rö wasö, uri naj yabıl mideinaböl. *

²¹ Kamıñ mıdep nagı u nıñagılap u, aij rö gıböp. Pen God kalıp haga manö aij u nıñöm, hainö arö gınaböl u, gi naj yabıl gınaböl. *

²² Bi God Manö arö gıpal gau, kale manö mihöp hadame nöp hagmidal u rö gıpal. Manö mihöp anıbu ap hagla, “Kain gau tıhaköm ado gi apöm, nan tıhak libal u kauyan ñıñnaböl,” a gila. Manö ap pen hagla, “Kaj gau ñıg paköm, adıñ waleb karkol gınaböl,” a gila. *

3

Jisas hainö ado gi aunab, a gimim, gasi halö midaimim

¹ Nıbi bı midmagö yad gau. Kalöp köp ap nöd kalı kılın rık yunö. Mıñi köp hain nıbö kalöp kalı kılın rıkabin. Köp mihöp pen il añı nöp. Yad kalöp köp mihöp kalı kılın rıknö, kale manö nöd nıñbe u nıñ aij gimim, gasi nıñöl gi nöp mideinabim, a gem, kalöp köp mihöp kalı kılın rıkpın.

² God nıpe ke bı manö hagep ut nıpe gau hag lö, kale hadame nöp manö nıpe hagla. Ud Kamıñ Yuep Bı hon, Bı Kub hon u, nıpe ke bı manö ud arep nıpe hag lö, manö kılö hagöm anıg gimim, a ga, manö u hag ñımidun. Manö anıbu nöp, kale hadame hagla abe, hon uri hagabun abe, nıñ midaimim, a gem, kalöp köp anıbi kalı kılın rıkabin. *

³ Pen nan kub hagabin i nıñim. Ñın hain midpun i rö, nıbi bı gasi naj kale ke nıñbal rö gıpal gau, rımnap apöm Jisas Krais manö aij nıpe u hag juöm hagnaböl, *

⁴ “Bı aunabin, a göm, manö hag la u, aunab mıgan gai nıböñ Nıbi bı nöd nıbö gau midlö nıñöl gi,

aunabin a ga u pen kale umhakla u auagöp. Nan magöñhalö hadame dagol gi la ñın u mideia rö nöp midöp,” a gınaböl. *

⁵ Bı anıb gau, God hadame dagol gau manö nöp hagö, kumi kabö adö lañ löm, ñıg u gıgabö göm, mınöñ naböñ u añ yan löm ga. God ga anıbu, kale nıñ aij gıpal u pen kale nıñebir arö gıpal. *

⁶ Hainö, God manö nöp hagö, ñıg anıb gau apöm, mınöñ naböñ nan gau nöd midmidöp u yuö yuö gö, böñ nöp naj ga. *

⁷ God manö anıbu nöp hagö, kumi kabö adö lañ abe mınöñ naböñ il i abe uri mid aij göp u pen nıbi bı God Manö hagöp rö gagpal gau kalıp manö kub hagöm ilön kub ñınab ñın u, kumi kabö lañ abe mınöñ naböñ il i abe mab lauö böñ nöp innab.

⁸ Pen nıbi bı midmagö yad gau. Manö ap hauł gimim rö löp. Hon ñın añı ap nıñbun u pen Bı Kub nıñö mı iru yabıl rö löp. Hon mı iru yabıl nöp wö ral nıñbun u pen Bı Kub nıñö ñın añı ap nöp rö löp. *

⁹ Anıb u, Bı Kub nıpe, aunabin, a göm, yıñıd auagöp u, nıbi bı rımnap manö nöp hagöm arö gıpal rö gagöp; nıbi bı nan si nan naj göm, mab ke yan arıg gaböl gau, rımnap ur gagöl, kale magöñhalö yıp lau adö aulö kalıp udnam, a göm, abad midöp. *

¹⁰ Pen Bı Kub aunab u, bı nan si udep gau kalıp nıñ midlö auagpal rö u aunab. Ñın anıbu, gu mılöbö hagö nıñöl gi, kumi kabö mu adö lañ ke ke arnab. Gapı nan nıñön nıñön kumi kabö adö lañ midöp gau inöm, mınöñ naböñ il i nan nıñön nıñön midöp gau magöñhalö innab. *

¹¹ Hainö nan gau magöñhalö anıg göl innab a gimim, kale uri gi aij gınabim aka halöwalö gınabim? Ñın kub aunıg gab anıbu gasi nıñmim,

* 2:20: Mad 12:45 * 2:21: Luk 12:47-48 * 2:22: Pro 26:11 * 3:2: Jud 17 * 3:3: 1Di 4:1; Jud 18 * 3:4: Mad 24:48 * 3:5: Jen 1:6-9 * 3:6: Jen 7:11; 2Pi 2:5 * 3:8: Sam 90:4 * 3:9: Hab 2:3; 1Di 2:4 * 3:10: Luk 12:39; 1De 5:2; Mad 24:29,35

God Manö hagöp rö nöp gımim nıbi bı uı nıpe mıdaimim.

12 Pen God nın kub nıpe u yınıd aunım a gımim, manö aij nıpe u nıbi bı gau kalıp hag nıl gı mıdmim. Nın anıbu, rakın, gapı, nan kumi kabö adö laı gau, in nıg bad lınab u pen

13 God kumi kabö adö laı abe, mınöı naböı ıı i abe, hain nıbö gınabin, a göm, manö hag la u abad mıdpun. Ram hain nıbö anıbu, nıbi bı God aip mıdöm nıpe hagöp rö nöp gılö arnab. *

14 Anıb u, nıbi bı mıdmagö yad gau. Nıpe aunab, a gımim, abad mıdpim nın i, gası klö nınmim, God amgö ilö nıpe nıbi bı asın mıdagöp, nıbi bı manö mıdagöp rö mıdun, nıp aip jım nıl mıdaiun, a gımim, gıpe arö me, nıpe apöm kalöp nınö, aij yabıl gınım.

15 Pen nıpe yınıd auagöp u, kale gası nınmim, kalöp nıbi bı rımnab halö yıp lau adö aulö, yad ud kamın yunam, a göm, abad mıdöp. God nıpe mam mıdmagö hon Pol nıp gası aij nı nınöl gı, kalöp köp kalı kılın rıköm, manö anı anıbu rö haga. *

16 Pol manö nıpe kalı kılın rıka u, köp nıpe rıka gau magöıhalö manö anı anıbu nöp mıdöp. Pol köp nıpe gau manö uıham nınıeb rö rımnab halö hagö me, nıbi bı God Manö nınagöm, Krais nıp cıg aij gagpal gau, Pol manö uıham nınıeb anıbu nınöm, ado göm manö pıral adö u hagpal. God Manö bı rımnab kalı kılın rıkla gau, kale u rö nöp manö anıbu nınöm, ado göm manö pıral adö u hagpal. Anıg gılö, God manö kub hagnab nın u adan kale kamın arep ap mıdagnab.

17 Pen nıbi bı aij yad gau. Kale manö anıbi hadö nınıbim u me, nın aij gımim. Kale uri Krais nıp cıg aij gımim mıdpim. Pen nıbi bı rımnab apöm, manö pıral haglö, kale u rö nöp gası nı nınmim, kale gı nıı gıpal rö gımim, ap lug pakmim rö

löp. *

18 Pen Bı Kub hon Jisas Krais hanıp ud kamın yuöp u, nıpe nıbi bı mög nınöm ud aij göp u nınıbim rö, Jisas Krais nıp nın aij yabıl gun, a gımim, gası anıbu nınöl gı mıdpe arnım. Bı Kub hon hib nıpe u pör nöp pör nöp hagno adö arnım! Anıb unbö rö aij.

* 3:13: Ais 65:17; 66:22; Rep 21:1,27 * 3:15: Ro 2:4 * 3:17: Mak 13:33; 1Ko 10:12

1 Jon

Jon köp nöd u kalı kılın rıka

God Manö Kamıñ u

¹ Ram mınöñ hadame dagol gı laga ñın u, Manö Kamıñ u mıdmıdöp. Pen nıpe ke hainö ñın i nöp apöm manö hagö, hon apdi nıñun, nıp ke amgö nıñun, ñımagö lı nıñbun. Yad Manö Kamıñ anıbu nöp hagnıg gabin me. *

² Nıpe pör pör nöp kamıñ mıdmıdöp u, hañ romanı löm waiö aua u, hon amgö nıñno. Kamıñ pör mıdep Bı u, Bapi aıp mıdöm ram mınöñ ıl i apöm waiö la u, nıp amgö hon ke nıñun, manö nıñö anıbu kalöp hagabun. *

³ Nan nıñön nıñön amgö nıñbun u, manö nıñön nıñön apdi nıñbun u, kalöp abe hagabun. Hon Bapi God Ñı nıpe Jisas Kraıs apil mıhau aıp jım ñöl mıdpun. Pen kalöp manö anıbu hagno, nıñmım nıñ udpe me, hon magöñhalö God apil mıhau aıp jım ñöl mıdeınabun.

⁴ Anıg gınabım u, hon mıñ mıñ gınabun. Gası u nıñun, kalöp manö anıbi kalı kılın rıkabun. *

God nıpe Mailö

⁵ Jisas Kraıs hanıp hagö nıñbun manö u kalöp hagnıg gabin. God nıpe mailö; nıpe sıbön halö mıdagöp. *

⁶ God aıp jım ñöl mıdpun, a gınabun u, pen nan si nan naij gı damun, sıb au ajeınabun u, manö pıral hagun, nan naij gıpun u abe pıral gun gınabun. *

⁷ Pen God mailö aij pör pör mıdmıdöp rö, hon mailö aij nıpe lau adö mıdeınabun u, hon añ mam Jisas nıp nıñ udpal gau aıp jım ñöl mıdno, Ñı nıpe Jisas hagape nıpe u nan si

nan naij gıpun gac u magöñhalö kık gı yunab.

⁸ Pen nan si nan naij rımnab gagpun, a gınabun u, manö pıral hagnabun; God Manö nıñö nöp u mıdmagö anı hon danı mıdagöp. *

⁹ Pen hon nan si nan naij gıpun u, God nıp hag payık pe gınabun u, nıpe pör pör hagöp rö nöp göm, pör pör kabö göl nöp göm gab rö, nan si nan naij gıpun gau nıñöm arö göm, gac anıbu magöñhalö kık gı yu haknab.

¹⁰ Pen nan si nan naij gagpun, a gınabun u, God manö pıral hagab, a gınabun; God Manö aij nıpe u mıdmagö anı hon danı mıdagöp.

2

Kraıs hanıp a göm, nıp ke Nap nıp sabe gı ña

¹ Ñı pai yad gau. Kale nan si nan naij gagmım, a gem, kalöp manö anıbi kalı kılın rıkabın. Pen nan si nan naij geınabım u, Jisas Kraıs pör pör kabö rö nöp gımdöp u, nıpe hanıp gı ñöm Nap nıp hagöm, nan si nan naij gıpal u nıñmön arö gımön, a gımdöp. *

² God nıpe nan si nan naij gıpun gau nıñöm, hanıp mılö ke gau yuböp. Pen Jisas Kraıs nıpe ke nan si nan naij gıpun gau mab ba lañ au hañ romanı adö nıpe ke udöm umöm, nan si nan naij gıpun gac u magöñhalö kık gı yua. Pen nan si nan naij hon nöp wasö; nıbi bı ram mınöñ gau gau magöñhalö nan si nan naij gıpal gac u kık gı yua. *

³ God Manö hagöp rö geınabun u, hon nıñö nöp God nıp nıñbun u, nıñnabun.

⁴ Bı ap, God nıp nıñbın, a gınab pen God hagöp rö gagnab u, nıpe manö pıral hagnab; manö nıñö u mıdmagö anı nıpe danı mıdagöp.

⁵⁻⁶ Pen nıbi bı God Manö hagöp rö gıpal gau, kale God nıp mıdmagö

* 1:1: Jon 1:1 * 1:2: Jon 1:14 * 1:4: Jon 16:24 * 1:5: 1Di 6:16; Jem 1:17 * 1:6: 1Jn 2:4

* 1:8: Sam 32:5; Pro 28:13 * 2:1: Hib 9:24 * 2:2: Jon 1:29; Kol 1:20; 1Jn 4:10

yabiñ libal. God aip jim ñöl m+dpun, a g+pal, ñibi bi gau, Jisas g+m+döp rö nöp g+inaböl. Nipe g+m+döp rö g+inabun u me, hon n+ñnabun, God añ dañ m+dpun. *

Pen pen m+dmagö limim

⁷ Ñibi bi m+dmagö yad gau. Manö kal+ kñiñ r+kabin an+bi, manö g+sön n+bö wasö; manö hadame dagol hagla m+dm+döp; manö nöd n+bö an+bu nöp yad uri kalöp hagabin. *

⁸ Pen manö kalöp kal+ kñiñ r+kabin an+bi manö g+sön n+bö m+döp. Jisas Krais g+m+döp u n+ñöm, manö g+sön n+bö an+bu manö n+ñö nöp, a g+pal. Pen kale ñibi bi gau gabim u abe n+ñöm, kale u rö nöp, manö g+sön n+bö an+bu manö n+ñö nöp, a g+pal. Sibön u uri hadö ur gab; mailö magö n+ñö u hadö mailö gab. *

⁹ Ñibi bi, mailö m+dpun, a göm, añ mam kale r+imnap mulu kal n+ñbal gau, kale sib au m+dpal. *

¹⁰ Pen ñibi bi añ mam kale gau kal+p m+dmagö libal gau, mailö m+dpal. Mailö gau ajöm, ap lug pakagnaböl. *

¹¹ Ñibi bi añ mam kale r+imnap mulu kal n+ñbal gau, kale sib au m+dpal. Kale sib gau m+dlö, amgö kale hadö we göp n+ñöm sib gau ajöm, gai araböl u n+ñagpal. *

¹² Jisas Krais nipe uma u me, God nan si nan naij g+pim u n+ñöm arö göp.

An+bu, yad kalöp ñi pai m+dmagö yad gau manö an+bi kal+ kñiñ r+kabin.

¹³ Kale bi majö gau, Jisas Krais hadame dagol gau m+dom uri m+döp u,

n+p hadö n+ñbim u me, yad kalöp bi majö manö an+bi kal+ kñiñ r+kabin.

Kale bi praj gau, Seden, Bi Naij Yabiñ u, n+p ma kale mo gau hadö libim u me,

yad kalöp bi praj manö an+bi kal+ kñiñ r+kabin.

Kale ñi pai m+dmagö yad gau Bapi n+p hadö n+ñbim u me, yad kalöp ñi pai m+dmagö yad manö an+bi kal+ kñiñ r+kabin.

¹⁴ Kale bi majö gau, Jisas Krais hadame dagol gau m+dom uri m+döp u,

n+p hadö n+ñbim u me, yad kalöp bi majö manö an+bi kal+ kñiñ r+kabin.

Kale bi praj gau, God Manö kam+ñ u m+dmagö añ kale dañ kam+ñ m+dö,

kale klö g+mim, Seden, Bi Naij Yabiñ u, n+p ma kale mo gau hadö libim u me,

yad kalöp bi praj manö an+bi kal+ kñiñ r+kabin.

Nan m+ñöñ naböñ it i m+dmagö lagmim

¹⁵ Krais ñibi bi nipe m+dagpal gau, nag+ g+pal adö u gun, a g+mim, gas+ u n+ñagmim. Gas+ kale nan m+ñöñ naböñ it i gau amöm wam wam gö, nan gau m+dmagö l+inabim u, kale Bapi n+p gas+ u arö g+mim, n+p m+dmagö lagnabim. *

¹⁶ Ñibi bi nan m+ñöñ naböñ it i gas+ n+ñbal gau, hañ roman hon nan si nan naij gas+ göp rö gun, a göm, nan n+ñön n+ñön amgö n+ñnaböl gau, si udun a göm, nan gau iru nöp udun, hib kub udun, a göm, n+ñbal rö g+ilö aröp. Bapi kal+p gas+ ñö an+g gagpal; m+ñöñ naböñ it i nan gau gas+ n+ñöm, an+g g+pal. *

¹⁷ Ram m+ñöñ it i abe, nan n+ñön n+ñön ram m+ñöñ it i gas+ t+p göp gau abe, ur g+in+g gab; pen ñibi bi God hagöp rö g+pal gau pör pör m+deinaböl. *

Krais n+p mulu kal n+ñeb bi u

¹⁸ Ñi pai m+dmagö yad gau. Ñin hain u söl m+döp. Bi Krais n+p mulu kal n+ñeb bi u aunab, a g+la, u n+ñbim. Miñi ñibi bi Krais n+p mulu

* 2:5-6: Jon 14:21,23 * 2:7: Jon 13:34; 2Jn 5-6 * 2:8: Ro 13:12; Jon 1:9 * 2:9: 1Jn 4:20 * 2:10: Ro 14:13 * 2:11: Jon 12:35 * 2:15: Ro 8:7 * 2:16: Ro 13:14 * 2:17: Mad 7:21 * 2:18: Mad 24:5,24; 2Jn 7

kal niŋbal gau iru miɗpal rö, ñin hain u söl miɗöp u, niŋbun. *

19 Niŋbi bi Kraiŋ niŋp mulu lugö niŋbal aniŋb gau, hon aip magum göm, hainö arö göm höŋ adö arla; hon aip magum gaila pen hon aip jim ñöl miɗagmiɗal. Hon aip jim ñöl miɗaiblax u, hanip arö göm ke ke aragblax. Pen höŋ adö arla u, niŋbi bi yad waiö nöŋ niŋnaböl, bi gau kalip aip jim ñöl miɗagpal, a göm, God niŋpe ke gö, kale höŋ adö arla. *

20 Pen Kraiŋ, Ana Ut yuö kalöp adö apöm aip miɗöp rö, kale magöŋhalö God Manö niŋjö u niŋbim. *

21 Kale Jisax Kraiŋ manö niŋjö u niŋagpim, a gem, kalöp manö i kaliklin rikagabin; kale hadö niŋbim. Pen Jisax Kraiŋ manö niŋjö u, manö piral ap auagöp.

22 “Jisax niŋpe Mesaia wasö,” ginab bi aniŋbu nöŋ niŋpe bi pir alep bi. Aniŋ ginab u, niŋpe Bapi abe, Niŋ abe wasö ginab. Bi aniŋbu niŋpe Kraiŋ Niŋp Mulu Kal Niŋeb Bi aniŋbu. *

23 Niŋbi bi Jisax niŋpe God Niŋ wasö giŋpal gau, kale Nap niŋp niŋagpal. Pen niŋbi bi Jisax niŋpe God Niŋ niŋpe miɗöp hag waiö giŋpal gau, kale Nap niŋp abe niŋbal. *

Ana Ut kalöp Kraiŋ manö niŋjö u hag ñinab

24 Manö nöð niŋbe u, miɗmagö an kale dan ud aij göl gi miɗmim. Manö nöð niŋbe u, miɗmagö an kale dan ud aij göl gi miɗdeinabim u, God Niŋ aip jim ñöl miɗmim, Nap aip jim ñöl miɗmim miɗdeinabim.

25 Hanip manö niŋjö hag löm haga, “Kale pör pör nöŋ kamiŋ miɗdeinabim,” a ga.

26 Manö uri nöŋ niŋp hagajin i, niŋbi bi manö piral hagöm gasi kalöp tip gi ud arniŋ gaböl gau gasi niŋnem hagajin.

27 Niŋbi bi gau kalöp hag ñagöl. Kraiŋ niŋpe Ana Ut yuö kalöp adö

apöm aip miɗöp rö, niŋpe ke kalöp hag ñab; pen niŋpe manö piral wasö, manö niŋjö nöŋ magöŋhalö kalöp hag ñinab. Aniŋb u, God Ana gasi ñöb rö, Kraiŋ niŋp cig giŋmim nöŋ miɗdaimim. *

28 Niŋ pai miɗmagö yad gau. Kraiŋ niŋp cig giŋmim nöŋ miɗpe me, niŋpe ado gi aunab ñin u, niŋp niŋno nable gagnab; hubiköl u nöŋ gun miɗdeinabun.

29 Kraiŋ niŋpe nagik yijig göl adö u nöŋ gi aij göŋ niŋbim u, kale u rö nöŋ niŋbim, niŋbi bi nagik yijig göl adö u nöŋ giŋpal gau, kale God Niŋ pai niŋpe miɗdöm me, aniŋ giŋpal. *

3

God Niŋ pai niŋpe miɗpun u niŋjun, miɗ aij gun

1 Bapi God hanip miɗmagö yabik löm, hanip Niŋ pai yad ke, a göŋ u, yad aiö gabin. Hon God Niŋ pai niŋpe nöŋ miɗpun. Aniŋb u, niŋbi bi ram miŋnöŋ ik i nöŋ gasi niŋbal gau hanip niŋagpal. Bapi niŋp niŋagpal u me, hanip u rö nöŋ niŋagpal. *

2 Niŋbi bi niŋeb aij yad gau. Miŋni hon God Niŋ pai niŋpe miɗpun pen hainö niŋbi bi aigale bi rö miɗdeinabun u niŋagpun. Pen hon niŋbun, Jisax Kraiŋ niŋpe waiö linab ñin u, niŋpe ke miɗöp rö u amgö niŋjun, niŋpe miɗöp rö lun miɗdeinabun. *

3 God hanip Kraiŋ rö linab a göm gasi niŋnaböl niŋbi bi gau, Kraiŋ ut miɗöp rö, hon u rö nöŋ ut miɗaiun, a gi gasi niŋnaböl.

4 Niŋbi bi nan si nan naij ginaböl gau, kale magöŋhalö God lo manö riŋ junaböl. Nan si nan naij göm me, God lo manö riŋ junaböl.

5 Pen kale niŋbim, Jisax Kraiŋ niŋpe aua u, hon niŋbi bi miŋnöŋ naböŋ ik i nan si nan naij giŋpun gac u hik gi yuniŋ aua. Niŋpe ke nan si nan naij ap gagöp. *

* 2:19: Ap 20:30 * 2:20: 1Ko 2:15 * 2:22: 1Jn 4:3; 2Jn 7 * 2:23: Jon 5:23; 1Jn 4:15; 5:1 * 2:27: Jon 16:13 * 2:29: 1Jn 3:10 * 3:1: Jon 1:12-13; 16:3 * 3:2: 2Ko 3:18 * 3:5: Jon 1:29; 1Pi 2:22-24; 1Jn 2:2

6 Anib u, nibi bi nip aip jim ñö midpal gau, nan si nan naj gagpal. Nibi bi nan si nan naj gipal gau, Jisas Krai nip niñagpal; nipe bi aigale bi rö midöp u niñagpal.

7 Ñi pai midmagö aij yad gau. Niñ aij gimim! Nibi bi rimnap manö piral hagöm gasi kalöp tip gi ud arniñ gaböl gau, manö piral kale u niñ udagmim. Nibi bi gi aij gipal gau nöp kale nibi bi kamñ aij; Krai nipe ke kamñ aij midöp rö, kale u rö nöp nibi bi kamñ aij midpal.

8 Pen nibi bi nan si nan naj gipal gau, Seden ñi pai nipe midpal; Seden hadame dagol gau it göm, gi damöm, nan si nan naj gimidöp rö gipal. God Ñi nipe ram minöñ it i aua u, Seden nan naj gimidöp nagi u rib gi dö ginig aua. *

9 Nibi bi God ñi pai nipe midpal gau, God yñ kalip an dan la u midöp u me, nan si nan naj gagnaböl. God Nap kale midöp, kale God ñi pai nipe midpal u me, kale nan si nan naj göl rö lagöp. *

10 Anib u hon niñbun, nibi bi an an kale God ñi pai nipe midpal, nibi bi an an kale Seden ñi pai nipe midpal; nibi bi gi aij gagpal gau kale God ñi pai nipe midpal; nibi bi añ mam gau kalip midmagö lagpal gau kale u rö nöp God ñi pai nipe midpal.

God ñi pai nipe gau pen pen midmagö limim

11 Hon pen pen midmagö lun. Manö i hadame dagol gau nöp hagla niñbe. *

12 Adam ñi nipe Ken ga rö gagmim. Nipe Seden, Bi Naij Yabit u, ñi nipe midöm, nimam hain nip al pak la. Nipe nimam nip al pak la u, niñon ginig al pak lan Nipe ke gi naj gaia pen nimam Ebol nipe gi aij gaia u niñöm nip al pak la. *

13 Anib u, añ mam yad gau. Nibi bi minöñ naböñ it i kalöp mulu kal niñnaböl u, aiö gagmim. *

14 Hon Krai nibi bi añ mam gau kalip midmagö libun u me, hon niñbun, hon nibi bi hadö umbal rö midaino adö u arö gun, kamñ gisön nibö u hadö udpun. Nibi bi midmagö lagpal gau, kale nibi bi hadö umbal rö midpal. *

15 Nibi bi an an nibi bi rimnap mulu kal niñbal gau, kale kalip wip albal rö löp. Pen kale niñbim, nibi bi wip albal gau, kale kamñ pör middep magö u udagpal. *

16 Krai hanip mög niñöm uma u me, hon aige gun añ mam hon midmagö lun, niñbun. Hon u rö nöp, añ mam hon gau kalip niñö yöl midmagö lun, kto gun, kalip gi aij gun; anig gun umnabun u, manö midagöp. *

17 Nibi bi nan iru midö niñöl gi, añ mam nan midagöp gau kalip niñöm mög niñagnaböl u, kale God nip midmagö lagpal. *

18 Anib u, ñi pai midmagö yad gau. Añ mam gau midmagö libun, a ginabun u, manö nöp hagagun; kalip niñö nöp midmagö lun, kto gun, kalip ud aij gun, gi aij gun. Anig ginabun u, hagnabun, hon añ mam gau midmagö libun, a ginabun. *

Nibi bi God nip cig gipal gau hañ hubiköl u nöp midpal

19-20 Añ mam kalip midmagö lun, gi aij ginabun u me, hon niñnabun, Krai manö niñö nipe u niñ udpun. Anib u, gasi magö hon ke an dan hanip manö kub hagnab u pen God amgö ilö adö nipe u hon miñ miñ göl gi agamij mideinabun. Gasi magö hon an dan u hain, pen God nipe kto yabit. Nipe gasi magö hon magöñhalö niñ aij göp.

21 Anib u, nibi bi niñeb aij yad gau. Gasi magö hon ke an dan hanip

* 3:8: Jon 8:44 * 3:9: 1Jn 5:18 * 3:11: Jon 13:34 * 3:12: Jen 4:8 * 3:13: Jon 5:18-19 * 3:14: Jon 5:24 * 3:15: Rep 21:8 * 3:16: Jon 13:1; Gal 1:4 * 3:17: Dud 15:7 * 3:18: Jem 2:15-16 * 3:21: Hib 4:16

manö kub hagagnab u, gasi halö midun, God midöp au söl aramun, amgö ilö adö nipe u ana udagnabun. *

²² God manö klö hagöp rö gun, nan nihön nihön níp aij gínab u göl gí damun, níp hag niñeinabun u, hagnabun rö gínab.

²³ God manö klö hagöm anig hagab: hon Ñi nipe Jisas Kraiss níp niñ udun, añ mam gau pen pen midmagö lun. God haníp manö klö hagöm, anig gímim, a ga. *

²⁴ Nibi bi God manö klö hagöm haga rö nöp gípal gau, kale God añ dan midpal; nipe kalíp añ dan midöp. God nipe Ana haníp ñöb u me, hon niñbun, God nipe haníp añ dan midöp. *

4

God Ana aka nan ke ap kalíp gasi ñöb

¹ Midamam aij yad gau. Nibi bi God Manö piral hag ajaböl gau iru midpal u me, nibi bi rímnab God Ana aip jím ñöl midpun, a gaiöl u, niñ aij gímim, manö kalíp u udmim. God Ana aka nan rímnab ke kalíp gasi ñö hagaböl, a gímim, niñmim. *

² God Ana ana kale aip jím ñöl midöp midagöp u, ai göl gímim niñnabim? Jisas Kraiss nipe bi hañ roman löm, ram m+nöñ if i aua, a gínaböl u, God Ana kale aip midöp u, a gí niñnabim. *

³ Pen Jisas Kraiss nipe bi yabí laga, a gínaböl u, God Ana kale aip midagöp, a gí niñnabim. Jisas Kraiss Níp Mulu Kal Niñeb Bi aníbu, ana nipe kalíp añ dan midöp rö, manö aníbu rö hagnaböl. Ana aníbu aunab, a gílö, niñbe. Pen m+ñi ñ+n i nöp ram m+nöñ if i hadö auub. *

⁴ Ñi pai midmagö yad gau. God nipe kalíp añ dan midöp; nipe Bi klö yabí. Pen Seden nipe nibi bi

ram m+nöñ if i midpal gau kalíp añ dan midöp; nipe bi klö yabí wasö. God Bi klö yabí u, nipe kalöp añ dan midöp u me, nibi bi manö piral hagpal gau gasi kalöp típ gí ud aröl rö lagöp. *

⁵ Nibi bi manö piral hagpal gau, kale ram m+nöñ if i níbö u me, manö hagpal u u rö nöp ram m+nöñ if i níbö. Manö hagpal u ram m+nöñ if i níbö u me, nibi bi ram m+nöñ if i níbö gau manö piral kale niñ udpal. *

⁶ Pen hon God ñi pai nipe midpun. Nibi bi God níp niñ udpal gau, manö hon niñ udpal. Pen nibi bi God níp niñ udagpal gau, manö hon niñ udagpal. Adö aníbu, Ana niñö nöp kalíp gasi ñö hagpal aka ana piral u gasi ñö hagpal u, niñbun.

God haníp midmagö yabí löp

⁷ Nibi bi midmagö yad gau. Añ mam gau pen pen midmagö lun. God nipe gö me, nibi bi midmagö líbal. Nibi bi an, nibi bi gau kalíp midmagö líbal gau, kale God ñi pai nipe midöm, God níp niñbal u me, nibi bi gau midmagö líbal.

⁸ God nipe nibi bi kalíp midmagö löp u me, nibi bi an, nibi bi gau kalíp midmagö lagpal gau, kale God níp niñagpal.

⁹ God Ñi nipe añi yabí u yuö apöm gö, hon nibi bi ram m+nöñ if i midpun pör pör nöp kamíñ midaiun rö löp. Aníbu u, God haníp midmagö yabí löp u, waiö niñbun. *

¹⁰ Hon God níp midmagö lagnö; God nipe nöd haníp midmagö la. God nipe nan si nan naij gípun gau niñöm, haníp mlö ke gau yuböp. Pen nipe haníp midmagö löm, Ñi nipe Jisas Kraiss hag yuö apöm, nan si nan naij gípun gau, mab ba lañ au hañ roman adö nipe ke udöm umöm, nan si nan naij gípun gac u lík gí yua. *

* 3:23: Jon 6:29; 13:34 * 3:24: 1Jn 4:13 * 4:1: Mad 7:15; 1Jn 2:18; 2Jn 7; 1De 5:21 * 4:2: 1Ko 12:3 * 4:3: 1Jn 2:18 * 4:4: Mad 12:29; 1Jn 5:4-5 * 4:5: Jon 8:47; 15:19 * 4:9: Jon 3:16 * 4:10: Ro 5:8-10; 1Jn 2:2

11 Midamam aij yad gau. God nipe anig göm, hanip midmagö yabıl löp rö, hon u rö nöp añ mam gau pen pen midmagö lun.

12 Nibi bi añi ap God nip amgö niñagöp; pen hon añ mam gau pen pen midmagö linabun u, God nipe hanip anı danı mideinab. Nipe hanip anı danı mideinab u me, nipe nıbi bı gau midmagö yabıl löp rö, hon u rö nöp nıbi bı gau midmagö yabıl linabun. *

13 Hanip Ana nipe ke yuö apöm hanip anı danı midöp u me, hon God anı danı midpun, nipe hanip anı danı midöp u, niñ aij gıpun. *

14 Bapi God Nıi nipe nıbi bı kalıp ud kamıñ yunım, a göm, yua u, hon amgö hon ke niñun, nıbi bı gau kalıp hag nıabun.

15 Nibi bı, Jisas nipe God Nıi nipe yabıl midöp, a göm waiö hagpal gau, God kalıp anı danı midöp; kale God anı danı midpal.

16 Anıbu, God nipe hanip midmagö yabıl löp u niñ udun, gası anıbu niñöl gı nöp midpun.

God Bı midmagö lep. Nibi bı midmagö libal gau, God anı danı midpal; God kalıp anı danı midöp.

17 Hon God aip jım nıl mideinabun u, nipe nıbi bı midmagö yabıl löp u rö, hon u rö nöp nıbi bı midmagö yabıl linabun. Anıb u me, God manö kub hagnab nın u, anının gö pıñıñ gıñabun; hubıköl u nöp gun mideinabun.

18 God hanip midmagö yabıl löp u me, hon pıñıñ gun rö lagöp. Hanip ilön nınaböl, a gıñabun u me, anının gö pıñıñ gıñabun. Anıbu, nıbi bı pıñıñ gıpal gau, God hanip midmagö yabıl löp, a göm, niñagpal.

19 God nipe ke nöd hanip midmagö la u me, hainö hon nip midmagö libun.

20 Nibi bı God nip midmagö libun, a gıñaböl u, pen añ mam gau kalıp mulu kal niñaböl u, pıral nöp

hagnaböl. Nıbi bı waiö niñbal gau kalıp midmagö lagnaböl u, kale aigöl göm, God Bı waiö niñagpal u, nip midmagö linaböl?

21 God manö klö hagöm haga, “Nıbi bı yıp midmagö libal gau, añ mam gau kalıp u rö nöp midmagö löl,” a ga. *

5

God Nıi nipe nip niñ udep magö u

1 Nibi bı, Jisas nipe Krais, a göm niñ udpal gau, kale magöñhalö God nıi pai nipe midpal. Pen nıbi bı nap midmagö libal gau, nıi nipe u rö nöp midmagö libal.

2 God nip midmagö lun, nipe manö klö hagöm, anıg gımim, a göp rö gıñabun u, hon niñnabun, God nıi pai nipe gau kalıp midmagö libun. *

3 God manö klö hagöm, anıg gımim, a göp rö nöp gıñabun u me, hon God nip midmagö linabun. God manö klö nipe hagöp anıb gau, marö gagöp. *

4 Nihön gıñıñ: God hanip udö, nıi pai nipe midpun u me, nıbi bı yıharıñ gau nagı gıpal adö u, gası hanip fıı gı ud aröl rö lagöp. Jisas nipe Krais a gun niñ udno me, nıbi bı yıharıñ gau nagı gıpal adö u, gası hanip fıı gı ud aröl rö lagöp.

5 Nibi bı, Jisas nipe God Nıi nipe yabıl, a göm, niñ udpal gau nöp, nıbi bı God Manö niñagpal gau nagı gıpal adö u, gası kalıp fıı gı ud aröl rö lagöp.

Jisas God Nıi nipe yabıl

6 Jisas Krais aua u, bı yıharıñ auaga. Nipe nıñ paka; hainö hagape nipe lugö uma. Nıñ nöp pakö, God Nıi nipe u, a gun, hagagpun; nıñ paköm hainö hagape nipe lugö uma u me, God Nıi nipe midöp u niñbun. God Ana nipe u u rö nöp hanip gası nıñ niñbun, Jisas God Nıi nipe yabıl u

* 4:12: Jon 1:18 * 4:13: 2Ko 1:22; 1Jn 3:24 * 4:21: Mak 12:29-31 * 5:2: 1Jn 4:15 * 5:3: Jon 14:15,23-24 * 5:6: Jon 1:29-34

midöp. Nihön ginig: God Ana pör pör manö niñö nöp hagöp. *

⁷ Anib u, manö adö mihau nigan midöp:

⁸ Ana u; ñig u; hagape u.

Manö mihau nigan anibu, jim ñöl adö añt hagöp rö, Jisas nipe God Ñi nipe midöp u, niñ aij gipun. *

⁹ Nibi bi gau manö hagnaböl u, manö kale niñ udnabun; pen God manö hagöp anibu, manö anibu manö niñö yabił, a gun, yinid nöp niñ udun. Nihön ginig: God nipe ke Ñi nipe u manö anibu hagöp. *

¹⁰ Nibi bi Jisas nipe God Ñi nipe yabił, a göm, niñ udpal gau, God manö niñö nipe u kalip an dan midö, kale God Ñi nipe niñ udpal. Pen nibi bi Jisas nipe God Ñi nipe wasö gipal gau, God nipe bi pir alep bi, a gipal. Nihön ginig: God nipe ke Ñi nipe manö niñö hagöp u niñ udagpal. *

¹¹ Manö niñö u anig göl midöp: God nipe kamij pör midep magö u hanip ñöb; kamij pör midep magö u Ñi nipe aip midöp.

¹² God Ñi kale aip midöp nibi bi gau, pör pör kamij midep magö u hadö udpal; pen God Ñi kale aip midagöp nibi bi gau, pör pör kamij midep magö u udagpal. *

Jisas Krai nip niñ udpim rö, God ñi pai nipe midpim

¹³ Kale Jisas nipe God Ñi nipe u, a gi gasi niñbim nibi bi gau, pör pör mideinabim u niñ aij gimim, a gem, manö anibi kalöp kalı kliñ rikabin. *

¹⁴ Hon niñbun, God nip amun, nip aij ginab adö u nöp hag niñeinabun u, nipe niñnab. *

¹⁵ Anibu, hon niñbun, nan nihön nihön hag niñeinabun, hagnabun rö nöp ginab.

¹⁶ Pen añ mam ap, nan si nan naij mab ke yan aragep rö u geinab u,

kale God nip sabe gipe, God nipe añ mam anibu kamij midep magö u kauyan ñinab. Pen nan si nan naij mab ke yan arep rö u gaiöl, God nip sabe gimim, a gem, hagagabin. *

¹⁷ God nan nihön nihön wasö göp gau ginaböl u, nan si nan naij ginaböl, pen nan si nan naij adö rimnap ginaböl, God niñöm arö ginab.

¹⁸ Hon niñbun, nibi bi God ñi pai nipe midpal gau, nan si nan naij gagnaböl; God Ñi nipe kalip abad midö, Seden kalip gi naij ginim rö lagöp. *

¹⁹ Hon niñbun, hon God ñi pai nipe midpun; pen nibi bi ram minöñ il i gasi niñbal gau magöñhalö Seden ñimagö adö nipe midpal.

²⁰ Hon niñbun, God Ñi nipe apöm gasi aij hanip ñö, God pör kabö göl hagab u nip niñnabun. Ñi nipe Jisas Krai aip jim ñöl midpun u me, Nap God Bi kabö göl u aip jim ñöl midpun. Jisas Krai nipe God kabö göl me. Nipe kamij pör midep Bi u.

²¹ Ñi pai midmagö yad gau. God hon, a göm, nan piral sabe gipal gau, kale ası ması gimim.

* 5:8: Jon 15:26 * 5:9: Jon 5:32-37 * 5:10: Gal 4:6 * 5:12: Jon 3:36 * 5:13: Jon 20:31

* 5:14: Jon 14:13; 1Jn 3:21-22 * 5:16: Mad 12:31 * 5:18: 1Jn 3:9

2 Jon

Jon köp aṅ u kalı kłıñ rıka

¹ Yad nıbi bı Jisas Kraıs nıp nıṅ uḍpal gau kalıḗ abad mıḗḗpin.

Kalöp, nıbi God hadame nöp uḗnabin a ga u abe, ñı pai nıpe abe, kalöp köp i kalı kłıñ rıkabın. Yad kalöp mıḗmagö yabıt lıbin. Pen yad nöp wasö, nıbi bı Jisas Kraıs manö nıṅö nıṅ uḗpal gau magöḗhalö kalöp mıḗmagö lıbal.

² Kalöp mıḗmagö lıbun u, Jisas Kraıs manö nıṅö nıṅ uḗno, hanıḗ mıḗmagö aṅ ḗan kamıṅ mıḗḗm, pör pör nöp mıḗḗınab.

³ Nap God abe, Ñı nıpe Jisas Kraıs abe, hanıḗ mög nıṅmıl ud aıj gıḗmıl, abad mıḗ aıj gıḗlö nıṅöl gı, hon Jisas Kraıs manö nıṅö nıṅ uḗöl gı mıḗḗun, pen pen mıḗmagö löł gı mıḗḗınabun.

Jisas Kraıs manö nıṅö nıṅ uḗöl gı, pen pen mıḗmagö löł gı mıḗḗımım

⁴ Ñı pai kale rıḗmnap Jisas Kraıs manö nıṅö nıṅ uḗöl gı, hagöp rö gaböl u nıṅem, yad mıñ mıñ yabıt gıḗpin; Bapı hanıḗ anıg gıḗmım, a ga.

⁵ Pen nıbi aıj. Yad nöp manö kalı kłıñ rıkem hagabın, hon mıḗmagö pen pen lı mıḗḗıun. Manö anıbi manö gıḗsön nıbö ap wasö; God nıpe hadame ḗagol gau ıḗ göm, manö kłö hagöm, manö anıbi haga. *

⁶ God manö kłö hagöm, anıg gıḗmım, a ga rö nöp geınabun u, God nıḗ mıḗmagö lun, nıbi bı gau abe kalıḗ mıḗmagö lıḗnabun. God nıpe hadame ḗagol gau ıḗ göm, manö kłö hagöm, manö anıbi hagö nıḗbım: kale magöḗhalö pen pen mıḗmagö lıḗmım.

Nıbi bı rıḗmnap manö pıral hag ñıbal

⁷ Nıbi bı God Manö hagabun, a göm, manö pıral hag aḗaböl gau, kale

ıru mıḗḗpal. Kale hagpal, “Jisas Kraıs nıpe hañ romanḗ löm, ram mıñnöḗ ıḗ i auaga,” a gıḗpal. Nıbi bı anıg gıḗpal gau, kale bı pıral hagep bı, bı Jisas Kraıs Nıḗ Mulu Kal Nıḗeb Bı. *

⁸ Pen kale nıṅ aıj gıḗmım. Wasö u, wög nıḗ gıḗpım u hır gıḗnım rö löp. Nıṅ aıj gıḗmım, God kalöp nan aıj ñıḗnabın a ga u magöḗhalö uḗmım.

⁹ Nıbi bı Kraıs manö hag ña u arö göm, manö pıral rıḗmnap uḗnaböl gau, God nıḗ aıḗ jım ñöl mıḗḗagpal; nıbi bı Kraıs manö hag ña u nıṅ uḗöl gı nöp mıḗḗpal gau, Bapı Ñı apıl mıḗḗau aıḗ jım ñöl mıḗḗpal.

¹⁰ Anıb u, nıbi bı rıḗmnap kalöp God Manö hag ñıḗnıg auaiöl, nıṅ aıj gıḗmım, kalıḗ uḗmım. Manö kabö göl anıbu arö göm, manö pıral rıḗmnap hagaiöl, kalıḗ hag wıḗhai ḗam ram kale raul ḗan ud aragmım.

¹¹ Nıḗhön gıḗnıg: nıbi bı anıb gau kalıḗ hag wıḗhai uḗ gı ḗam ram kale ud arbe, manö pıral kale hagpal anıbu, kale ke abe hagpım rö lıḗnab.

Manö magö aḗıḗ rıḗmnap

¹² Yad kalöp manö ıru mıḗḗöp gau kalı kłıñ rıkbnep u pen köp ñıg ıg nöp rıkagnabın; yad ke amem, kalöp amgö nıṅem, aıḗ asık mıḗḗun manö hagnun, mıñ mıñ yabıt gıḗnabun.

¹³ Nıbi aıj. Nañın mıḗmagö ne auı mıḗḗöp ñı pai nıpe nöp, “Mıḗḗpan?” a gıḗpal.

3 Jon

Jon köp hain nîbö u kalî kliñ rîka

1 Yad nîbi bî Jisas Kraï nîp nîñ udpal gau kalîp abad mîdpin.

Nöp bî nîñeb aij yad Gaias köp i kalî kliñ rîkabin. Yad nöp mîdmagö yabîl lîbin. *

2 Mîdamam aij yad. Yad God nîp sabe gem hagpin, "Gaias nîp abad mîdaimön, nîp mîñna nan ap gagnîm, mîd aij gîñîm," a gîpin. Yad nîñbin, ne ana ne aŋ daŋ mîd aij gîpan.

3 Kraï nîbi bî añ mam rîmnap aui apöm, ne Jisas Kraï manö nîñö nîñ ud pîdöŋ gîmön, hagöp rö nöp göl gî mîdpan, a geila u, yad mîñ mîñ yabîl gîpin. *

4 Ñî pai yad gau, Jisas Kraï manö nîñö hagöp rö nöp gîpal, a gîñaböl u, yad mîñ mîñ yabîl gîñabin.

Gaias gî aij ga u nîñöm, Jon mîñ mîñ yabîl ga

5 Mîdamam aij yad. Yad nîñbin, Jisas Kraï hagöp rö nöp gîmön, Kraï nîbi bî añ mam rîmnap kalîp pör ud aij yabîl gîpan. Añ mam ram mîñnöh mîlö kub gau nîbö nîñagpan gau, kalîp haŋwawöl udmön, abad mîd aij gîpan.

6 Kraï nîbi bî kalîp anîg gîpan gau rîmnap apöm, Kraï nîbi bî cöc aui mîdpal kalîp hagla, "Gaias Kraï nîbi bî nîpe gau kalîp mîdmagö yabîl löp," a gîla. Nîbi bî God wög gî aipal anîb gau ud aij gî dammön, kale ram mîñnöh ke nîbö ap arnîg gîñaböl u, nan gî ñeb rîmnap kalîp ñîmön. Nan kalîp ñîñabön u kale udöm, gau ajöm, God nîp wög göm, nan magö rauöm ñîñaböl. *

7 Kale Jisas Kraï manö aij u hag ñî ajöl gî, nîbi bî Kraï nîp nîñ udagpal gau kalîp hag nîñöm, nan magö nan gau udagpal. *

8 Anîb u, nîbi bî aij anîbu rö kalîp ud aij gun, nan rîmnap ñun, aip jîm ñun, Jisas Kraï manö nîñö wög u gîno, ar aij gîñab.

Daïodrepis gî naij ga

9 Yad Kraï nîbi bî mîdpim gau kalöp köp ap kalî kliñ rîknö u pen bî Daïodrepis, bî kub mîdeïnam, a göm, manö yad hagabin hag hain göm nîñagab.

10 Anîb u, yad mîdpim u amem, nîpe manö naij hagöm, hanîp hag juöp manö u hagnabin. Pen anîbu nöp wasö; nîpe Kraï nîbi bî añ mam God Manö hag ñî aipal gau kalîp udagöm, nîbi bî rîmnap añ mam gau kalîp udnîg gîlö, nîpe wasö göm, anîg gîmim cöc i hainö auagmim, a göp.

Demidrias gî aij ga

11 Mîdamam aij yad. Nîbi bî rîmnap nagî ubîñ naij adö u hain gaiöl, ne unbö rö gagmön. Pen nîbi bî rîmnap nagî ubîñ aij adö u hain gaiöl, ne unbö rö gîmön. Nîbi bî nagî ubîñ aij adö u hain gîpal gau, God ñî pai nîpe mîdpal. Nîbi bî nagî ubîñ naij adö u hain gîpal gau, kale God nîp nîñagpal. *

12 Nîbi bî magöŋhalö Demidrias nîp nîñöm, bî aij, a gîpal. Demidrias nîpe Jisas Kraï manö nîñö u hagöp rö gab u me, nîpe bî aij u waiö lö nîñbun. Yad u rö nöp Demidrias nîpe bî aij, a gabin. Ne nîñban, yad manö nîñön hagnabin manö nîñö nöp hagnabin.

Manö magö adîñ rîmnap

13 Yad nöp manö iru nöp kalî kliñ rîkbnep u pen köp ñîg ig nöp rîkagnabin; *

14-15 söl mîdöp, yad ke amem, nöp mulu adîñ nîñem, aip asîk mîdul manö hagnabul.

God nöp abad mîdö, agamîj mîdaimön. Mîdamam gai i mîdpal nöp, "Mîdpan?" a gaböl. Mîdamam ne aip mîdpim gau kalîp magöŋhalö,

* 1:1: Ap 19:29; Ro 16:23 * 1:3: 2Jn 4 * 1:6: Dai 3:13 * 1:7: 1Ko 9:12 * 1:11: 1Jn 3:6-10

* 1:13: 2Jn 12

“Jon kalöp hagöp, ‘Míðpim?’ a göp,”
a gímön.

Jud

Jud köp kalî kîñ rîka

¹ Yad Jud, Jems nîmam nîpe u. Jisas Kraiss wög gi ñeb bî nîpe ap midpin.

Manö kalî kîñ rîkabin anîbi, kalöp nîbi bî Bapi God, kalöp udnabin a göm udöm midmagö löp nîbi bî gau, kalî kîñ rîkabin. Jisas Kraiss nîpe kalöp abad midöp.

² God apil mîhau kalöp mög nîñmil, ud aij gîmil, midmagö lîmil, gîlö aran.

Bî God Manö pîral hagep gau

³ Nîbi bî nîñeb aij yad. Kalöp köp kalî kîñ rîkem, Jisas Kraiss hanîp ud kamîñ yua manö aij u rîmnap hagnabin, a gem, gasî u nîñnö. Pen yad uri gasî nîñbin, kale klö yabî gîmim, Jisas Kraiss manö aij hanîp nîbi bî nîpe hag ña u, nîñ ud pîdön göl gi midaimim, manö anîbu uri nöp köp kalî kîñ rîkem, kalöp yunabin, a gîpin.

⁴ Bî naj God nîñagal rîmnap agamî apöm, kalöp aip magum gîpal. God nîpe nîbi bî mög nîñöm, Ñî nîpe hag yuö apöm, uma u me, nîbi bî nan si nan naj geinaböl u, God nîp hag nîñlö, nîpe nan si nan naj gîñaböl u nîñöm arö gîñab. Pen bî naj anîb gau, manö aij anîbu ud ado göm hagnab, "Hon nan si nan naj hañwato gîno, God hanîp pen nan ap gagnab," a gîpal. Anîg gîpal anîbu, Bî Kub hon Jisas Kraiss nîp arö göm, gi naj yabî gîpal. Hadame dagol gau God Manö kalî kîñ rîkäm, nîbi bî anîg gîñaböl gau ilön kub yabî udnaböl, a gîla. *

⁵ Hadame nöp ga u nîñbim u pen hauñ gîmim rö löp rö, kalöp kauyan hagnîg gabin. God nîbi bî nîpe Isrel

kai, ram mîñöñ Ijip nîbö ud asîk daua, pen hainö nîp gasî nîñagla gau kalîp al pak lö umla. *

⁶ Ejol rîmnap, ram mîñöñ aij kale mid aij gîla gau arö gîlö, God kalîp sîbön göp mîgan u nagî lö, manö kub hagep ñîñ kub u abad midpal. *

⁷ Anîb unbö rö, Sodom Gomara abe, daun rîmnap ram mîñöñ yöp söl anîb gau abe, kale nîbi si bî si gi damöm, gi naj yabî geila. Nîbi bî mab ke pör pör innab au amöm, ilön kub udnaböl u, nîbi bî gau magöñhalö nîñlan, a göm, Sodom Gomara nîbi bî gau kalîp mab mîñan kumi kabö lan nîbö u yuö, apöm kalîp in habîk ara. *

⁸ Bî naböñ nîñöm manö pîral hagnab, hagnabin anîb gau, kale u rö nöp hañ roman kale ke gi naj göm, Bî Kub manö nîpe hag juöm, ejol gau kalîp manö naj hagnab, gîpal.

⁹ Pen Mosîs umö, ejol kub yabî Maikel aip, Seden aip, Mosîs wip he u udnîg pen pen hagnab u, Maikel Seden nîp hag juaga. Nîpe yîharîñ haga, "God nîpe ke nöp gasî ñîñîm!" a ga. *

¹⁰ Maikel gasî nîñ aij göm anîg haga u pen bî hagnabin gau, nan nîñön nîñagnab gau, manö naj naj nöp hagnab hañwato hag jubal. Pen kale, gasî nîñ aij gagnab, kaj kain gîpal rö gîpal u me, God pen kalîp ilön kub yabî ñîñab. *

¹¹ Bî anîb gau kalîp mög nîñbin. Adam ñî nîpe Ken gi naj ga rö gîpal. Mumug mani nan gau nöp gasî nîñöm, bî ne Belam hadame nöp ga rö gîpal. Anîb u, kale bî ne Kora, God Manö rîb juöm uma rö umnîg gaböl. *

¹² Pen kale God nîp midmagö löl gi, añ mam pen pen midmagö löl gi, nan jîm ñöl ñîñîg apim, magum gîpim ñîñ u, kale God nîp gasî nîñöm wasö, yîharîñ apöm nan unam ud ñeb gi nîñlö, gac kale kalöp u rö nöp

* **1:1:** Mad 13:55 * **1:4:** Gal 2:4; 2Pi 2:1 * **1:5:** Eks 12:51; Nab 14:29-30 * **1:6:** 2Pi 2:4 * **1:7:** Jen 19:1-25; 2Pi 2:6,10 * **1:9:** Dan 10:13,21; 12:1; 2Pi 2:11; Rep 12:7; Sek 3:2 * **1:10:** 2Pi 2:12 * **1:11:** Jen 4:7-8; 1Jn 3:12; 2Pi 2:15; Nab 16:1-35

cig göp. Anib u, kumi apöm mön alagöm yiharin pak gi dö gi aröp rö u midpal. Mab ñineb magö pilagö it halö ud julö hadö böñ nöp mitep ga rö midpal. *

¹³ Nan naj ke yabit gi damöm, ñig solwara pa jö ma jö göm, kiñu habkob li ap lugöp rö gipal. Nibi bi anib gau, God nipe gö, kale gap ju sibön an gau am ado gi auagep rö adö u arnabol.

¹⁴ Adam it nipe rika u, rik damöm, Inok nip me kagol jin u* yag daula. Inok nipe hadame nöp God manö nipe hagöm, bi kalöp piral hagpal anib gau rö ninöm haga, "Ninim! Bi Kub ejol ut nipe ñin juöl iru yabit nöp damöm, *

¹⁵ nibi bi magöñhalö manö kub hagnab. Nip gasi ninagöm, manö nipe hagöp rö gagöm, nan si nan naj adö ke ke göm, nip manö klö naj adö ke ke hagöm gipal rö, kalip ilön kub yabit ñinab," a ga.

¹⁶ Bi manö piral hagpal, kalip hagabin gau, kale pör hag har har göl gi, manö udöl gi, gi midpal. Hanip ke aij ginab adö u gun, a göm, halöwaö gi naj gilö arab. Yad nöp bi kub midpin, a göm, gasi u ninöm, hagpal. Pen nibi bi rimnap hanip aij ginim adö u gilañ, a göm, kalip hib dap raneb manö piral nöp hag hag gilö aröp.

¹⁷ Pen bi nineb aij yad gau. Bi Kub hon Jisas Krais bi manö nipe ud arep gau nöd hagla manö u gasi ninöl gi midaimim.

¹⁸ Kalöp hagla, "Ñin hain u, nibi bi God nip gasi ninagal gau, gasi naj kale ke ninbal rö göl gi, kalöp hag hain ginabol," a gila. *

¹⁹ Bi hagabin bi anib gau, God Ana kalip aip midagöp. Gasi ke auöp rö ninöm gipal u me, kalöp nibi bi ud asik ke ke libal.

²⁰ Pen nibi bi nineb aij yad gau. Jisas Krais manö aij u nin udepim u, nin udep magö ut yabit anibu nin ud

pidön gimim, manö aij anibu yuö u pör nöp rimnap halö nin aij gimim, gi dammim, gipe arnim. Ana Ut u kalöp gasi ñö ninöl gi, klö nipe ud nip sabe göl gi midaimim. *

²¹ Bi Kub hon Jisas Krais kalöp mög ninöb u me, nipe kalöp dam ram minön kumi kabö adö lan au lö, pör pör nöp kamnin mideinabim. Pen am nipe aip pör pör midaiun, a gimim, abad midpim ñin i, God hanip midmagö löl gi nöp midöp, a gimim, gasi u nin midaimim.

²² Nibi bi gasi mihöp ninöm, gasi iru ninbal gau, kalip mög ninmim, manö hain haggim.

²³ Nibi bi rimnap mab mitan adö u aröl rö löp gau, kalip ud kamnin yumim, kamnin aröl. Nibi bi rimnap kalip u rö nöp mög ninmim udmim, pen midmagö kale ke auöp rö gipal rö, hane u rö nöp gi naj gun rö löp, a gimim, nin aij gimim midaimim. Nan si nan naj kale gipal gau pinin gimim, asi masi gimim. Nan si nan naj gi midlö waij kale abe gac göp a gimim, udaggim. *

Bi Kub hib dap raneb manö ap

²⁴ Miñi kalöp God ñimagö adö u labin.

Nipe kalöp abad midö ninöl gi, ap lug pakagnabim.

Hainö kalöp udöm, nipe ke mailö aij ke halö midöp au lö,

nibi bi asin midagöp nipe midmim, miñ miñ yabit ginabim. *

²⁵ God nipe aini. Nipe hanip ud kamnin yuöp.

Bi Kub hon Jisas Krais hanip, a göm, umöm uraka u,

hadame dagol gau riköm, mid damöm,

uri, hainö, pör pör nöp nipe middep nöp midöm,

nipe Bi mailö aij halö, Bi aij unbö ke, Bi klö naj yabit, Bi magöñhalö abadep midöp.

* **1:12:** 2Pi 2:13,17 * **1:14:** Adam abe wö ralnabön u, Inok nip mudun jin u yag daula * **1:14:** Jen 5:18,21-24 * **1:18:** 2Pi 3:3 * **1:20:** Kol 2:7 * **1:23:** Sek 3:2; Rep 3:4 * **1:24:** Ro 16:27; 2Pi 3:18

Anibu, hib nipe pör nöp hagno adö
arañ.
Anib unbö rö aij.

Repelesin Jon naböŋ niŋöm kalɩ kliñ rɩka

¹ Yad Jon, God wög gi ñeb bi nipe ap midpin. Manö kalɩ kliñ rɩkabin anɩb i, nöd waiö niŋagla. Niŋbi bi God niŋp wög gi ñibal gau, nan niŋhön niŋhön söl giŋim u niŋlan, a göm, God niŋpe Jisas Kraiss niŋp hagö, niŋpe pen ejol niŋpe u yuö apöm gö, yad naböŋ niŋnö. *

² Naböŋ niŋnö anɩbu, God manö niŋpe haga u abe, Jisas Kraiss manö niŋpe haga u abe niŋnö u, köp anɩbi kalɩ kliñ rɩkabin.

³ Söl midöp, nan niŋhön niŋhön naböŋ niŋnö u magöŋhalö il göm gi dam arnab. Anɩbu, niŋbi bi manö kalɩ kliñ rɩkabin anɩb i kale ke amgö li niŋnaböl gau abe, niŋbi bi rɩmnap amgö li niŋ haglö apdi niŋnaböl gau abe, God Manö anɩbi niŋ udöm hain gaiöl u, God gö, miñ miñ giŋnaböl. *

*Jon niŋbi bi cöc unbö mudun jɩŋ
mideila gau kalɩp manö hag ña*

⁴ Yad Jon kalöp niŋbi bi Esia Propins ram miŋnöŋ pro ke ke unbö mudun jɩŋ Kraiss cöc niŋpe midpim gau, köp i kalɩ kliñ rɩkabin.

God niŋpe miñi midöp, niŋpe hadame dagol gau midmidöp, niŋpe hainö pör pör nöŋ mideinab u kalöp mög niŋöm, ud aij göm, abad midö, kale agamɩj mid aij gi midaimim. God anɩbu abe, ana mudun jɩŋ sea kiŋ asikep niŋpe adö au midpal gau abe, kalöp mög niŋöm, ud aij göm, abad midö, kale agamɩj mid aij gi midaimim. *

⁵ Jisas Kraiss, manö aij u damöm, God haga rö nöŋ göm umöm, il gi uraköm, ram miŋnöŋ gau kiŋ midpal gau kalɩp magöŋhalö abad midöp u, niŋpe u rö nöŋ kalöp mög niŋöm, ud

aij göm, abad midö, kale agamɩj mid aij gi midaimim.

Niŋpe hanɩp midmagö löm, hagape niŋpe lugö umöm, nan si nan naij giŋpun gac u lik gi yuöp. *

⁶ Hon Kiŋ kub Jisas Kraiss ram niŋpe midun, Nap God niŋp sabe gep niŋbi bi niŋpe midpun.

Anɩb u, Jisas Kraiss, Bi mailö aij halö u, Bi klö yabɩ u, hib niŋpe u pör nöŋ pör nöŋ hagno adö arnim!

Anɩb unbö rö aij. *

⁷ Pen niŋjim! Niŋpe kumi halö auö, niŋbi bi ram miŋnöŋ gau niŋbö gau niŋbö magöŋhalö niŋp waiö niŋnaböl.

Bi niŋp walaŋ ud biŋniŋ gila gau abe magöŋhalö niŋp waiö niŋnaböl.

Niŋp niŋöm, niŋbi bi ram miŋnöŋ gau niŋbö gau niŋbö magöŋhalö, niŋhön giŋig aniŋ giŋpun, a göm, mög gö miŋtöŋ kub giŋnaböl.

Niŋjö, aniŋ giŋnab me u!

Anɩb unbö rö aij. *

⁸ God Bi Kub klö ke halö nan gau magöŋhalö giŋim rö nöŋ midöp u, niŋpe miñi midöp, hadame dagol gau midmidöp, hainö pör nöŋ pör nöŋ mideinab. Niŋpe hagöp, “Yad nöŋ giŋnö, nan gau magöŋhalö il göm midöp. Yad nöŋ giŋnö, nan gau magöŋhalö ur giŋig giŋnab,” a göp. *

Jon naböŋ niŋöm Jisas niŋp niŋa

⁹ Yad namam Jon, Kiŋ hon Jisas ram niŋpe midun, niŋp wög gi ñino, niŋbi bi gau hanɩp gi naij gilö, gasi iru niŋagun, gasi halö midun, niŋp arö gagun, klö yabɩ gun giŋno arab. Yad God Manö u hag ñem, Jisas apöm manö aij hanɩp hag waiö la manö niŋjö anɩbu hag ñinö, yɩp nagɩ löm, dam ñig solwara rɩb gus ga airan Padmos au lila.

¹⁰ Airan Padmos gau midnö, Bi Kub ñin niŋpe ap, God Ana u yɩp ba

* 1:1: Rep 22:6 * 1:3: Rep 22:7,10 * 1:4: Eks 3:14-15; Rep 3:1; 4:5 * 1:5: Kol 1:18; Sam 89:27

* 1:6: 1Pi 2:9; Rep 5:10; 20:6 * 1:7: Dan 7:13; Sek 12:10; Mad 24:30; Jon 19:34-37; 1De 4:17 * 1:8: Rep 21:6; 22:13

lō n+ηōl gī, jōl yad gau adō manō kub ap, ał+η magō rō hagōm haga,

11 “Ne nan n+ηōn n+ηōn n+ηnabōn gau, kōp kal+ kłiñ r+kmōn, n+bi b+ daun kub ke ke unbō mudun j+η Kraiś cōc n+pe m+dpal gau, kal+ kōp an+bu yuō arn+im. Ēpeśas ap, Smōna ap, Pegamam ap, Daiadaira ap, Sadiś ap, Piladelpia ap, Leodisia ap yuō arn+im,” a ga.

12 Manō an+g hagō n+ηōl gī, yad b+ manō hagab an+bu n+η+n, a gem, ado gem n+ηnō, łam kabō gol udōm g+la unbō mudun j+η u m+deia.

13 Pen łam aη an+ib au, yad n+ηnō, B+ ap Ń+ n+pe rō b+ ap m+deia. N+pe wał+η m+łō kub yab+ł ap y+imō ma goł n+pe pał+ ga; kabō gol udōm g+la dip nag+ kub ap ud pab+ł aη au g+laη p+g la. *

14 Nab+c cōg umagō n+pe u, kaj sipsip uη rud m+dpōp rō, aka kumi rud m+dpōp rō, la. Amgō n+pe u, mab m+taη rō m+deia. *

15 Ma k+id n+pe u, nan kapa kłō “bras” a g+pal u laulō, in k+ł+d udōp rō u ga. Pen manō n+pe u, ñ+g hij kub b+g gu hagōp rō u haga.

16 Ń+imagō y+η+g k+id n+pe u, gap+ unbō mudun j+η u udōl m+deia. Pen ru m+łō k+id goł goł ga ap meg m+gan adō laη ajmaη raua. Mulu majmaη n+pe u, s+idō aη aul+k apōm, mailō k+id yab+ł hagōm gōp rō u ga. *

17 Yad n+η n+ηem, ma ił n+pe au ap lug maben y+mem, n+bi b+ umbal k+la gōp u rō m+dainō. An+g g+inō, ñ+n y+η+g bōη n+pe u y+η ud n+ηōm haga, “P+ñ+η gagmōn! Yad ke g+inō, nan gau magōηhalō ił gōm m+dpōp. Yad ke g+inō, nan gau magōηhalō ur g+in+g g+inab. *

18 Yad me B+ Pōr Kam+η M+dpōp u. Nōd umnō u pen nōη! M+ñi kam+η m+dem, pōr nōp pōr nōp kam+η m+deinabin. Yad ‘Umeb Magō’ u abad m+dpin. N+bi b+ umōm, am ‘Wip Ana Ram’ m+dpal gau, yad ki

rib u udōl m+dem, ‘Wip Ana Ram’ ka u abe, n+bi b+ ‘Wip Ana Ram’ au m+dpal abe abad m+dpin. Yad aηōη hi+keinabin kale u rō nōp kam+η arnabōl.

19 “An+ib u, nan n+ηōn n+ηban u kōp kal+ kłiñ r+kmōn. M+ñi gab rō n+ηmōn, hainō g+inab rō n+ηmōn, magōηhalō kōp yaη kal+ kłiñ r+kmōn.

20 Pen nan n+ηabōn gau, manō ił u an+g gōl m+dpōp: łam gol udōm g+la unbō mudun j+η n+ηabōn gau, n+bi b+ ram m+inōη ke ke unbō mudun j+η Kraiś cōc n+pe m+dpal gau n+ηabōn. Pen gap+ unbō mudun j+η ñ+imagō y+η+g bōη yad adō u n+ηabōn gau, ejol cōc unbō mudun j+η abad m+dpal gau n+ηabōn,” a ga.

2

Kraiś n+bi b+ n+pe Ēpeśas m+dm+dal manō hag ñeb

1 “Pen daun kub Ēpeśas Kraiś n+bi b+ n+pe m+dpal gau, ejol kal+ kōp abad m+dpōp u n+η manō kal+ kłiñ r+kmōn hagmōn:

‘B+ gap+ unbō mudun j+η ñ+imagō y+η+g bōη lau n+pe adō u udōl g+ī, łam gol udōm g+la unbō mudun j+η aη au aηōp u, Ēpeśas n+bi b+ abad m+dpān gau kal+ kōp manō an+bi hag yuōp. *

2 N+pe hagōp,

“Kal wōg kłō g+mim g+ dammim b+łam m+dmim, j+ n+ηagpim u, n+ηbin. N+bi b+ g+ naij g+pal gau kal+ kōp n+ηbe, kalōp aij gagōp. B+ Jiśas manō ud arep m+dpun, a gōm, manō piral hagpal gau kal+ kōp n+η aij g+mim, aś+ maś+ g+ipim. *

3 Y+η n+η udmim manō yad hagpe kalōp marō ñ+łō, j+ n+ηagmim, yad aip c+g gōl g+ nōp m+dpim u, y+η aij gōp.

4 “Pen yad manō ap m+dpōp. Yad aip nōd c+g g+mim m+dmagō yab+ł l+ m+daibe nag+ adō u dam yubim gai?

* 1:13: Dan 7:13; 10:5 * 1:14: Esi 43:2; Dan 7:9; 10:6; Rep 2:18; 19:12; 14:2 * 1:16: Hib 4:12; Rep 2:12; 19:15 * 1:17: Ais 44:6; 48:12; Rep 2:8; 22:13 * 2:1: Rep 1:16 * 2:2: 1Jn 4:1

⁵ Nöd yip midmagö li midmim gi aij gipe nagi aij anibu, nihön ginig arö gipun a gimim kuöyan udmim, nöd mid aij gimidim rö midaimim. Wasö u, yad apem lam kale u pit gi udnabin. *

⁶ “Pen adö ap gipim u, yip aij göp. Nibi bi kale bi Nikolas manö piral nipe u udöm, nagi naj adö u gilö yip aij gagöp rö, kalöp u rö nöp aij gagöp.

⁷ “Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, God Ana nipe Krai nibi bi nipe midpal ram minöh ke ke gau kalip manö hagöp u niñ aij gimim.

Nibi bi marö auö, gasi iru niñagöm, yip cig göl gi nöp mideinaböl gau, ñin hain aunab u kalip hagnö, mab magö ur pör midep God wög naböh aij nipe adö lañ ranab u udöm niñnaböl,” a göp,’ a gimön. *

Krais nibi bi nipe Smöna midmidal manö hag ñeb

⁸ “Pen daun kub Smöna Krai nibi bi nipe midpal gau, ejol kalip abad midöp u nip manö kali kñ rïkmön hagmön:

‘Bi nipe gö, nan gau magöñhalö iñ göm midöp u; Bi nipe gö, nan gau magöñhalö ur ginig ginab u; Bi umöm kauyan uraka u, Smöna nibi bi abad midpan gau kalip manö anibi hag yuöp.

⁹ Nipe hagöp,

“Yad niñbin, nibi bi rimnap, hon God nibi bi yijig göl midpun a gipal u pen Seden sabe gep ram nipe midöm, kalöp manö udöl gi midpal. Marö kalöp nihön nihön midöp gau, yad u rö nöp niñbin. Kale nibi bi mög gep rö midpim u pen yad niñbin God amgö ilö adö nipe u kale nibi bi gep yabit midpim. *

¹⁰ Kalöp marö ginig gab u, gasi kub niñagmim. Niñim! Söl midöp,

Krais nip cig aij gipal aka ap lug paknaböl, a göm, Seden gö, kalöp rimnap ud nagi linaböl. Kalöp ñin unbö sidun lañ u rö gi naj göl gi mideinaböl. Pen kalöp nihön nihön göm, böñ nöp al pak linig geinaböl u, gasi kub anibu niñagmim. Yip cig göl gi nöp midpe al pak leinaböl u, kalöp usajil bad pör kamñ midep u niñnabin. *

¹¹ Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, God Ana nipe Krai nibi bi nipe midpal ram minöh ke ke gau kalip manö hagöp u niñ aij gimim.

Seden kalöp neb neb ginab u pen nibi bi yip cig göl gi nöp mideinaböl gau, ilön kub udöm umla rö u kuöyan umagnaböl,” a göp,’ a gimön. *

Krais nibi bi nipe Pegamam midmidal manö hag ñeb

¹² “Pen daun kub Pegamam Krai nibi bi nipe midpal gau, ejol kalip abad midöp u nip manö kali kñ rïkmön hagmön:

‘Bi ru milö kid nipe goñ goñ kid midöp u, Pegamam nibi bi abad midpan gau kalip manö anibi hag yuöp.

¹³ Nipe hagöp,

“Yad niñbin, kale bistam yabit midpim. Nibi bi ram minöh kale midpim añ au, Seden kin rö abad midöp. Pen kale manö yad niñ ud aij gimim, yip cig aij göl gi midpim. Ram minöh Seden abad midöp anibu, namam Adipas manö aij yad u nibi bi gau kalip hag ñi midö, nip al pak lila u pen yip arö gagpe.

¹⁴ Pen manö rimnap midöp. Nibi bi kale rimnap, Belam manö hag ñimidöp rö hag ñibal. Bi Belam anibu, Belak nip rimid ukö me, Belak nipe am Isrel nibi bi gau kalip tip gi ud arö, kale yip arö göm, nan niñeb nan yiharñ

* 2:5: Rep 3:3 * 2:7: Jen 2:9; Rep 22:2,19 * 2:9: 2Ko 11:14-15; Rep 3:9 * 2:10: 2Di 4:8; Jem 1:12 * 2:11: Rep 20:14; 21:8 * 2:14: Nab 22:1-25:2; 31:16; 2Pi 2:15

god piral gau n̄p pak sabe ḡi ñeila u ñ̄n̄jla. Belak Isrel n̄bi b̄i kal̄p hagö, kale n̄bi si b̄i si ḡila. *

¹⁵ Isrel n̄bi b̄i hadame gau ḡila rö, kale r̄imnap b̄i Nikolas manö piral n̄pe u udmim, naḡi naj̄ adö n̄pe u hain ḡimim ḡipe aröp.

¹⁶ An̄b u, nan si nan naj̄ ḡipim u, n̄hön ḡin̄g an̄g ḡipun a ḡimim, arö ḡimim. Pen an̄g gagnabim u, yad söl ȳn̄id apem, ru m̄lö k̄id meg m̄gan yad yañ n̄bö amjaköp u udem, n̄bi b̄i an̄g ḡipal gau aip pen pen ḡinabin. *

¹⁷ Kale n̄bi b̄i gas̄i r̄imid midainim gau, God Ana n̄pe Krai n̄bi b̄i n̄pe midpal ram m̄n̄öj ke ke gau kal̄p manö hagöp u n̄n̄ aij ḡimim.

Seden kalöp neb neb ḡinab u pen n̄bi b̄i ȳp c̄ig göl ḡi nöp mideinaböl gau, yad nan ñ̄neb mana pi ḡila u r̄imnap ñ̄n̄ö ñ̄n̄aböl. Pen kal̄p kabö rud ke ke ñ̄nabin. Kabö ñ̄nabin adö an̄b gau, hib ḡisön n̄bö u r̄ik ke ke añ̄i añ̄i ñ̄einabin, n̄bi b̄i udnaböl gau nöp n̄n̄aböl, " a göp, ' a ḡimön. *

Krais n̄bi b̄i n̄pe Daiadaira midmidal manö haḡ ñ̄eb

¹⁸ "Pen daun kub Daiadaira Krai n̄bi b̄i n̄pe midpal gau, ejol kal̄p abad midöp u n̄p manö kal̄i k̄iñ̄ r̄ikmön hagmön:

'God Ñ̄i n̄pe, amgö mab m̄tan̄ rö midö n̄n̄öl ḡi, ma k̄id n̄pe u, kapa bras a ḡipal u laulö in k̄iñ̄id udöp rö midöp u, Daiadaira n̄bi b̄i abad midpan gau kal̄p manö an̄bi haḡ yuöp. *

¹⁹ N̄pe hagöp,

"Kale ḡipim naḡi adö u, yad n̄n̄bin. Ȳp abe, n̄bi b̄i gau kal̄p abe midmagö l̄imim, k̄l̄ö ḡimim ȳp wög göl ḡi nöp midpim u, yad n̄n̄bin. Añ̄ mam gau pen pen ud aij ḡimim, ḡi ñ̄imim, marö auö b̄is̄lam midmim gas̄i iru n̄n̄agpim

u, yad n̄n̄bin. Ḡipim an̄bu, nöd pro pro ḡimidim u pen m̄ñi rap̄in ḡipim u, yad n̄n̄bin.

²⁰ Pen manö ap midöp. N̄bi Jesebel u haḡ yuagpim. Manö piral hagöm, yad n̄bi God manö hagep midpin a göp. N̄bi b̄i ȳp n̄n̄ udpal gau kal̄p manö piral haḡ ñ̄öm, t̄ip ḡi ud arö, kale ȳp arö göm, n̄bi si b̄i si ḡipal. N̄pe kal̄p hagö, nan ñ̄neb nan ȳhar̄n̄ god piral gau n̄p pak sabe ḡi ñ̄imid̄al u ñ̄n̄bal. *

²¹ N̄pe naḡi naj̄ adö an̄bu arö göm mid̄ aij ḡin̄m aka gem, n̄n̄ mid̄ wasö n̄nem arö ḡipin.

²² An̄g göp rö yad n̄p abañ̄ adö au yunö, n̄p m̄ña kub gö, ilön kub yab̄t̄ udnab. N̄bi b̄i n̄pe aip n̄bi si b̄i si ḡipal an̄b gau, nan si nan naj̄ ḡipun u n̄hön ḡin̄g an̄g ḡipun a göm arö gagnaböl u, kal̄p u rö nöp ḡinö, m̄ña kub gö, ilön kub yab̄t̄ udnaböl.

²³ N̄bi b̄i n̄p hain ḡipal gau kal̄p böj nöp al pak leinabin me, n̄bi b̄i yad ram m̄n̄öj ke ke cöc ke ke midpal gau, ȳp n̄n̄ aij göm n̄n̄aböl, yad n̄bi b̄i gas̄i r̄imid̄ an̄ kale yañ n̄n̄ aij gem, magöñ̄halö ḡipim rö n̄nem, kalöp añ̄i añ̄i pen an̄bu rö ñ̄nabin. *

²⁴ Pen kale Daiadaira n̄bi b̄i r̄imnap, n̄bi an̄bu manö naj̄ haḡ ñ̄öb manö u udagmim, Seden manö naj̄ yuö a ḡipal manö u udagpim rö, manö marö kalöp r̄imnap ha-gagnabin.

²⁵ Pen ȳp n̄n̄ udmim c̄ig aij ḡipim naḡi u ud s̄is̄i göl ḡi midpe midpe, hainö yad n̄nam! *

²⁶ N̄bi b̄i ȳp c̄ig aij göl ḡi nöp mid̄ damöm, m̄n̄ör auö ȳp arö gagnaböl gau, yad kal̄p hagnö, n̄bi b̄i ram m̄n̄öj ke ke gau kal̄p abad mideinaböl. *

²⁷ N̄hön ḡin̄g: Bapi manö ap ȳp hagöm haga, 'Yad hagnö, ain ilön ap udöm,

* 2:16: Rep 3:11 * 2:17: Eks 16:4,14-15,33-34; Jon 6:48-50; Ais 62:2 * 2:18: Rep 1:14-15 * 2:20: 1Ki 16:31; 2Ki 9:22 * 2:23: Sam 7:9; Jer 17:10; Rep 20:12-13 * 2:25: Rep 3:11 * 2:26: Sam 2:8-9

rin cög gau pa jö ma jö g+pal rö, n+bi b+ ram m+nöŋ ke ke gau

klö naij yab+ göm kal+p abad m+deinab,' a ga.

28 Pen n+bi b+ y+p n+ŋ udöm c+g aij göm nag+ u ud s+s+ göl g+ m+deinaböl gau, kal+p gap+ pag+ŋ aij ram m+nöŋ j+n par+kö n+ŋöl g+ n+ŋbal rö u ñ+nabin. *

29 Kale n+bi b+ gas+ r+m+d m+dain+m gau, God Ana n+pe Krai n+bi b+ n+pe m+dpal ram m+nöŋ ke ke gau kal+p manö hagöp u n+ŋ aij g+mim," a göp,' a g+mön," a ga.

3

Krais n+bi b+ n+pe Sadi m+dm+dal manö hag ñeb

1 "Pen daun kub Sadi Krai n+bi b+ n+pe m+dpal gau, ejol kal+p abad m+döp u n+p manö kal+ k+ŋ r+kmön hagmön:

'B+ God Ana ramö pak unbö mudun j+ŋ löp u abe, gap+ unbö mudun j+ŋ u abe ud m+döp u, Sadi n+bi b+ abad m+dpan gau kal+p manö an+bi hag yuöp.

N+pe hagöp,

"Nag+ kale n+hön n+hön g+pim u hadö n+ŋbin. N+bi b+ gau n+ŋlö, kam+ŋ m+dmim y+p hain g+pim rö löp u pen böŋ nöp ummim y+p hain gagpim. *

2 God yad manö hagöp rö g+ dammim, aŋ au arö g+pe u, God n+p aij gagöp. An+bu, amgö kale ñaŋ+ m+döp u rö, urakmim, kam+ŋ magö kale hir g+n+g gab u n+ŋ aij g+pe, klö g+n+m.

3 An+bi u, Krai manö aij u hag ñeila n+ŋbim u, n+ŋ ud p+döŋ g+mim, nan si nan naij g+pim u, n+hön g+n+g an+g g+pun a g+mim, arö g+mim, Krai manö aij u hagöp rö g+mim. Pen uhön hau+ hanmim urakagnabim u, yad b+ nan si udep gau n+ŋ m+dlö auagpal rö u aunö, n+ŋmim pa g+ŋ g+nabim. *

4 Pen Sadi n+bi b+ r+mnap ne gau wa+ŋ kale g+pe p+r+ gagöp; manö aij yad n+ŋ udöm, hagöp rö nöp göl g+ m+dpal rö, kale wa+ŋ rud löm, yad aip ajeinabun. *

5 N+bi b+ marö auö, klö göm, y+p n+ŋ ud p+döŋ göm, c+g göl g+ nöp m+dlö arnab gau, yad kal+p u rö nöp wa+ŋ rud aij an+bu l+ ñ+nabin. Pen hib kale pör m+dep buk yaŋ kal+ k+ŋ r+k l+nö m+döp u, h+k g+ yuagnabin yab+ŋ. Bapi abe, ejol n+pe gau abe n+ŋm+dlö n+ŋöl g+, n+bi b+ yad m+dpal, a gem, waiö hagnabin. *

6 Kale n+bi b+ gas+ r+m+d m+dain+m gau, God Ana n+pe Krai n+bi b+ n+pe m+dpal ram m+nöŋ ke ke gau kal+p manö hagöp u n+ŋ aij g+mim," a göp,' a g+mön.

Krais n+bi b+ n+pe Piladelpia m+dm+dal manö hag ñeb

7 "Pen daun kub Piladelpia Krai n+bi b+ n+pe m+dpal gau, ejol kal+p abad m+döp u n+p manö kal+ k+ŋ r+kmön hagmön:

'B+ U+ u; B+ manö n+ŋö yab+ŋ hagöp u; kiŋ Depid ki rib n+pe nöd abad m+dm+döp u, B+ ki rib an+bu uri udöl m+döp u, adan hi+kö, n+bi b+ r+mnap g+ ñöl rö lagöp; pen adan g+ ñö, n+bi b+ r+mnap hi+köl rö lagöp. B+ an+bu nöp, Piladelpia n+bi b+ abad m+dpan gau kal+p manö an+bi hag yuöp. *

8 N+pe hagöp,

"Kale g+pim rö n+ŋbin. Kale n+bi b+ iru m+dagpim u pen manö y+p n+ŋ ud p+döŋ g+mim, kale n+bi b+ yad m+dpim manö u waiö hag ñ+bim. An+bu, kalöp adan hi+knö, n+bi b+ r+mnap g+ ñöl rö lagöp. *

9 N+bi b+ r+mnap, hon God n+bi b+ y+j+g göl m+dpun a g+pal u pen Seden sabe gep ram n+pe m+dpal. Pen yad kal+p g+nö, kale magöŋhalö am ma l+ kalöp au kugom y+möm,

* 2:28: Rep 22:16 * 3:1: Rep 1:4,16 * 3:3: Mad 24:43-44; Rep 2:5; 16:15; 1De 5:2 * 3:4: Jud 23
* 3:5: Eks 32:32-33; Mad 10:32; Luk 10:2; 12:8 * 3:7: Ais 22:22 * 3:8: 1Ko 16:9 * 3:9: Rep 2:9; Ais 45:14; 49:23; 60:14

ubör yihön göm, yad kalöp m+dmagö l+bin u n+ñöl. *

10 Kalöp g+ naj g+pal u pen yad hagpin rö nöp g+mim, gas+ iru n+ñagmim, klö g+mim, wög yad göl g+ m+daibe rö, n+bi b+ m+nön nabön it i ke ke gau, y+ c+g g+ m+dpal aka y+ arö g+ naböl a gem, kal+ magöñhalö marö ñ+nabin ñ+n u, kalöp abe ñagnabin. *

11 Söl m+dpöp n+nabin. Manö aij yad n+ñ udpim u, n+ñ ud p+dön g+mim, y+ c+g göl g+ nöp m+dp, kalöp usaj+ bad pör kam+ñ m+dep kalöp ñ+nabin a g+pin u, n+bi b+ r+imnap p+ñ g+ ud aröl rö lagn+m.

12 N+bi b+ an God Manö hagöp rö gö, n+p g+ naj g+lö, gas+ iru n+ñagöm, God Manö hagöp rö nöp g+ damöm, y+ c+g göl g+ nöp m+deinab u, yad n+p g+nö, God yad sabe gep ram u padö kub ap rö m+deinab. God sabe gep ram an+bu n+pe pör pör nöp raul añ dan m+dpöm höñ adö aragnab. Yad hañ adö n+pe, God yad hib n+pe u abe kal+ kl+ñ r+kem, God yad daun kub n+pe Jerusalem g+sön n+bö kumi kabö adö lañ au n+bö aunab u, daun kub an+bu hib u abe kal+ kl+ñ r+kem, hib yad g+sön n+bö u abe kal+ kl+ñ r+kem g+nabin. *

13 Kale n+bi b+ gas+ r+m+id m+dain+m gau, God Ana n+pe Krai n+bi b+ n+pe m+dpal ram m+nön ke ke gau kal+ manö hagöp u n+ñ aij g+mim,” a göp,’ a g+mön.

Krais n+bi b+ n+pe Leodisia m+dm+dal manö hag ñeb

14 “Pen daun kub Leodisia Krai n+bi b+ n+pe m+dpal gau, ejol kal+ abad m+dpöp u n+p manö kal+ kl+ñ r+kmön hagmön:

‘B+ hib n+pe “An+ñ Unbö Rö G+n+m” u; B+, God n+pe hagö, nan gau magöñhalö g+ la u; B+ n+pe God hagöp rö nöp göm, manö aij u dam kabö göl nöp hag ñöb u,

Leodisia n+bi b+ abad m+dpal gau kal+ manö an+bi hag yuöp.

15-16 N+pe hagöp,

“Nag+ adö kale g+pim u yad n+ñbin. Y+p böñ nöp c+g gagpim; y+p böñ nöp arö gagpim. Manö aij yad u böñ nöp n+ñ udmim, hagöp rö g+mim aka böñ nöp arö g+mim u aij! Y+p gas+ adö adö nöp n+ñbm rö, kalöp t+hak yun+g gabin. *

17 Kale hagpim, ‘Hon n+bi b+ gep m+dp aij g+pun; nan hon iru m+dpöp; nan ap ulep lagöp,’ a g+pim u pen manö n+ñagpim u, kale n+bi b+ ramö gau rö m+dpim; kale n+bi b+ mög gep rö m+dpim; kale n+bi b+ nan m+dagöp rö m+dpim; kale n+bi b+ amgö we m+dpim; kale magö nöp m+dpim. *

18 An+ñ u me, kalöp manö hagn+g gabin i n+ñ aij g+mim, an+ñ unbö rö nöp g+mim. N+bi b+ mög gep rö m+dpim rö, y+p aumim kabö gol yad launö inöm ad+ñ ad+ñ halö m+dagöp u raumim me, n+bi b+ gep m+deinabim. Magö nöp m+dpim u, n+bi b+ n+ñlö nable g+n+m rö löp rö, y+p aumim wañj rud ap raumim l+mim. Amgö n+ñagpim rö, y+p aumim amgö maras+ñ ap raumim l+mim, amgö we göp u ñ+l n+ñnabin. *

19 N+bi b+ kal+ m+dmagö l+bin gau g+ naj geinaböl u, kal+ arö gagnabin; m+dp aij g+lan, a gem, marö ñöl g+ r+m+id ukpin. An+ñ u, gas+ klö n+ñmim, nan si nan naj g+pim u, n+hön g+n+g an+g g+pun a g+mim, böñ nöp arö g+mim, m+dp aij g+mim. *

20 N+ñim! Yad apem, höñ añ yan m+dpöl g+, ajön pa gu gu göl g+ abad m+dpin. N+bi b+ an manö yad u n+ñöm ajön hi+keinab u, yad ram raul m+gan n+pe u amem, aip nan ñ+nul j+m ñöl m+deinabul. *

21 Seden y+p marö kub ña ñ+n u, Bapi yad manö n+pe u arö gagnö; haga rö nöp g+ damem me, Bapi aip

* 3:10: Luk 21:19; 2Di 2:12 * 3:12: Ais 62:2; 65:15; Rep 14:1; 21:2 * 3:15-16: Ro 12:11 * 3:17: 1Ko 4:8; Luk 12:21 * 3:18: Ais 55:1; Rep 4:4 * 3:19: 1Ko 11:32; Hib 12:6; Rep 2:5 * 3:20: Jon 14:23

sea kiŋ nipe adö u asi+knö. Anib u rö, nibi bi Seden kalip marö ñö, manö aij yad u arö gagöm, yip cig göl gi nöp mideinabol gau, kalip hag dam yad aip sea kiŋ yad adö u asi+knabun.

²² Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, God Ana nipe Krai nibi bi nipe midpal ram minöŋ ke ke gau kalip manö hagöp u niŋ aij gimim," a göp, 'a gimön," a ga.

4

¹ Pen manö kali kliñ rikpin anibu naböŋ niŋ damem, kauyaŋ u naböŋ niŋem niŋnö, God ram minöŋ kumi kabö adö laŋ au ajöŋ hi+köl mideia. Nöd aŋŋ magö rö hagö niŋnö u, kauyaŋ u hagöm yip haga, "Adö i aumön, nan hain ginab gau nöp yannam," a ga. *

² Anig hagö niŋöl gi, God Ana u apöm yip ba la niŋöm yad niŋnö, kumi kabö adö laŋ au bi ap sea kiŋ adö au asi+k mideia. *

³ Bi au asi+k mideia u mailö halö mideia; kabö jaspä abe kabö kanilian abe rud mailö göp rö mailö halö mideia. Pen kiŋ sea asi+k mideia u, siböñ nip g+gabö göm, kabö emral rö in rik+ñ rik+ñ göm, in lak lugöl gi mideia. *

⁴ Sea kiŋ nipe u aŋ yaŋ midö niŋöl gi, bi kub bis g+pal sea kiŋ unbö ñin juöl ado gi da mihau mihau (24) gau löm g+gabö g+la. Bi kub manö ud asi+kep gau waij rud yimöm, kabö gol udöm g+la usajil bad gau ke ke löm, asi+k mideila. *

⁵ Bi sea kiŋ aŋ yaŋ asi+k mideia au nibö, aŋim aŋim udöl gi, rimu hagöl gi, g+gabö göl gi aram mlö bö ara. Sea kiŋ il anib au hapö mailö unbö mudun j+ŋ u inöm mailö gi mideia. Hapö mailö anib gau me, God Ana unbö mudun j+ŋ nipe u. *

⁶ Bi sea kiŋ aŋ yaŋ asi+k mideia il au, kabö g+masi u glas rö kid yabit göl mideia. Sea kiŋ ba au, nan

kamiŋ midöp ke ke mihau mihau mid g+gabö g+la. Nan anib gau amgö iru nöp jöl gau midöm, pabit gau midöm ga. *

⁷ Nan kamiŋ anib gau, ap laiön rö la, ap kaj kau nibar rö la, ap bi mulu adiŋ rö la, ap yaur du auan mlö löp u rö la.

⁸ Pen nan kamiŋ mihau mihau anib gau magöŋhalö auan unbö kagoŋ j+ŋ la. Amgö iru nöp, adö gau löm, pabit gau löm magöŋhalö li haka. Amgö auan mo gau abe mideia. Pen sidö aŋ sibön yaŋ, kimap hag midöl gi hagabol,

"NIPE BI UL! "NIPE BI UL! "NIPE BI UL! GOD BI KUB KLÖ UNBÖ KE YABI! NIPE NAN GAGEP AP MIDAGÖP! NIHÖN NIHÖN GINIG, GINAB! NIPE HADAME DAGÖL GAU MIDMIDÖP, NIPE MIŊI MIDÖP, NIPE HAINÖ PÖR PÖR NÖP MIDEINAB!" a gaböl. *

⁹ Pen nan kamiŋ ke ke mihau mihau anib gau, bi pör nöp pör nöp kamiŋ mideinab sea kiŋ adö asi+k midöp u, nipe bi aij unbö ke midöp a göm, nip aij a göl gi, hib mailö halö nipe haglö adö arö niŋöl gi,

¹⁰ bi kub manö ud asi+kep ñin juöl ado gi da mihau mihau (24), bi sea kiŋ asi+k midöp il au kugom yimöm, bi pör nöp pör nöp kamiŋ mideinab u, nip aij a göl gi, hib nipe haglö adö arab. Usajil bad kale gau ud ju nipe midöp au löm, hagabol, *

¹¹ "God Bi Kub hon!
Nibi bi magöŋhalö gau,
ne Bi kub ke yabit, a göm,
hib ne haglö adö araŋ.

Nibi bi magöŋhalö gau,
ne Bi aij ke yabit, a göm,
hib ne haglö adö araŋ.

Nibi bi magöŋhalö gau,
ne Bi klö ke yabit, a göm,
hib ne haglö adö araŋ.

Ne nan gau magöŋhalö gi lina.
Ne nöp hagö,
nibi bi midöm,

* 4:1: Rep 1:1,10 * 4:2: Ais 6:1 * 4:3: Esi 1:28
1:4; 8:5; 11:19; 16:18 * 4:6: Esi 1:5-10,22; 10:14
7:10,15; 19:4

* 4:4: Rep 3:18 * 4:5: Esi 1:13; Sek 4:2; Rep
* 4:8: Ais 6:2,3; Esi 1:18; 10:12 * 4:10: Rep

nan gau magöŋhalö m+ödöp,” a gaböl.

5

Jon köp nag+ la ap n+ŋa

¹ Pen naböŋ n+ŋ damem n+ŋnö, b+ sea kiŋ adö u as+k m+deia u, köp m+lö kub naböŋ naböŋ wamla ap ñ+magö y+j+g n+pe lau adö udöl m+deia. Köp an+bu, höŋ adö gau kal+ k+ñ r+köm, raul yaŋ kal+ k+ñ r+köm g+la. Pen naböŋ naböŋ wamöm, nag+ ke ke unbö mudun j+ŋ u ad+k aij yab+ g+la.
*

² Pen yad n+ŋnö, God ejol klö yab+ ap w+ñ kub alöm haga, “N+bi b+ an rö nag+ l+la i hub+köm, köp an+bu i p+lai g+n+m rö löp?” ö ga.

³ An+g haga u pen kumi kabö adö laŋ au abe, m+nöŋ naböŋ i+ i abe, m+nöŋ yuö yaŋ abe, n+bi b+ köp an+bu nag+ ud ju p+lain+m rö ap m+idageia.

⁴ Kumi kabö adö laŋ au abe, m+nöŋ naböŋ i+ i abe, m+nöŋ yuö yaŋ abe, n+bi b+ köp an+bu nag+ ud ju p+lai g+n+m rö la ap ulhai n+ŋagla rö, yad mög yab+ gö m+ŋöŋ göl g+ m+idainö.

⁵ Pen b+ kub manö ud as+kep m+deila gau ap y+p haga, “Ne m+ŋöŋ gagmön. Nöŋ! Laiön Juda n+bö u kiŋ Depid r+kö r+k dam dap+l g+lö, n+p yag daula. N+pe kaua+ maua+ n+pe u r+id+k g+ yua u me, köp an+bu nag+ ud ju p+lai g+n+m rö löp,” a ga. *

Jon Sipsip Pi u n+ŋa

⁶ An+g hagö n+ŋöl g+ n+ŋnö, Sipsip Pi al pak l+lö umöm uraka rö ap, sea kiŋ aŋ au m+deia. Nan kam+ŋ m+ödöp ke ke m+ihau m+ihau abe, b+ kub manö ud as+kep gau abe, m+id g+gabö g+la. Sipsip Pi an+bu kom unbö mudun j+ŋ u, amgö unbö mudun j+ŋ u la. Amgö unbö mudun j+ŋ la manö i+ u, God n+pe Ana n+pe unbö mudun j+ŋ u yuö, ram m+nöŋ gau magöŋhalö k+id k+id aröp. *

⁷ Pen Sipsip Pi u B+ sea kiŋ as+k m+deia i+ au amöm, köp ñ+n y+j+g n+pe lau adö udöl m+deia u uda.

⁸ Udö n+ŋöl g+, nan kam+ŋ m+ihau m+ihau abe, b+ kub manö ud as+kep unbö ñ+n juöl ado g+ da m+ihau m+ihau (24) abe apöm, m+deia au kugom y+m+la. B+ kub manö ud as+kep an+bu gau kale nan gida rö gau ke ke udöm, k+n+ŋ kabö gol udöm g+la gau ke ke ud m+deila. K+n+ŋ ud m+deila m+gan an+bu gau, nan laulö in hadu göm ha+ŋ aij auöp u, ajmaŋ rauöm m+deia. Nan God n+p laulö in ha+ŋ aij auöp an+bu, God n+bi b+ n+pe gau n+p sabe g+p+al u. *

⁹ Pen kale k+map g+sön n+bö ap hagöm hagla,

“Nöp al pak l+lö,
hagape ne lugö,
n+bi b+ ram m+nöŋ ke ke m+dpal rö,
i+ ke ke m+dpal rö,
manö yab+ ke ke hagpal rö,
hañ ke ke löp rö,
ne rauna n+ŋöm
kale God n+bi b+ n+pe m+dpal.
An+bu u me, ne nöp köp wam ad+k aij
ga an+bu,
hub+k p+lai g+ n+ŋmön rö m+ödöp.
*
¹⁰ Pen ne g+na u, kale kiŋ ram rö löm,
God n+p sabe gep n+bi b+ löm,
God hon n+p wög g+ ñ+bal.
Kale hainö ne aip n+bi b+ m+nöŋ
naböŋ i+ i gau,
kal+p magöŋhalö abad m+deinaböl,”
a g+la. *

Sipsip Pi u hib n+pe haglö adö ara

¹¹ Pen naböŋ n+ŋ damem kauyaŋ n+ŋem n+ŋnö, ejol ñ+n juöl ñ+n juöl, dausan dausan iru yab+ nöp manö hageila. Sea kiŋ an+bu abe, nan kam+ŋ m+ihau m+ihau gau abe, b+ kub manö ud as+kep gau abe, kal+p b+g g+gabö g+ m+deila. *

¹² Pen meg m+gan dap ranöm k+map hagöl g+ hagla,
“Sipsip Pi al pak l+la u, n+pe aij yab+.

* 5:1: Ais 29:11; Esi 2:9-10 * 5:5: Jen 49:9; Ais 11:1,10; Rep 22:16 * 5:6: Sek 4:10; Jon 1:36; Rep 13:8 * 5:8: Rep 8:3-4; Sam 141:2 * 5:9: Sam 33:3; 40:3; 96:1; 98:1 * 5:10: Eks 19:6; Ais 61:6; Rep 1:6; 20:6 * 5:11: Dan 7:10; Hib 12:22

Nipe nan gau magöñhalö gi la, a gun,
 hib nipe hagno adö arañ.
 Nipe nan ap ulep lagöp, a gun,
 hib nipe hagno adö arañ.
 Nipe gasi aij ke yabiñ midöp, a gun,
 hib nipe hagno adö arañ.
 Nipe klö ke yabiñ midöp, a gun,
 hib nipe hagno adö arañ.
 Nipe aij ke yabiñ midöp, a gun,
 hib nipe hagno adö arañ.
 Nipe mailö aij ke halö midöp, a gun,
 hib nipe hagno adö arañ.
 Nipe hib ke halö midöp, a gun,
 hib nipe hagno adö arañ,” a gila.

¹³ Pen yad niñnö, nan niñhön niñhön
 God gi lö ake lab kumi kabö adö lañ,
 miñnön nabön it i, miñnön yuö yañ, ñig
 solwara añ gau magöñhalö, kimap
 hagöm hagla,

“Bi sea kin bis göp u abe,
 Sipsip Pi u abe,

kale hib ke halö midpil, a gun,
 hib kalpe miñhau hagno adö
 arañ.

Kale aij ke yabiñ midpil, a gun,
 hib kalpe miñhau hagno adö
 arañ.

Kale mailö aij ke halö midpil, a gun,
 hib kalpe miñhau hagno adö
 arañ.

Kale klö ke yabiñ midpil, a gun,
 hib kalpe miñhau hagno adö
 arañ,” a gila.

¹⁴ Anig hageila, nan kamiñ miñhau
 miñhau hagla, “Anib unbö rö aij,”
 a gila. Anig hageila, bi kub manö
 ud asikep gau kugom yimöm, God
 Sipsip Pi kalpe miñhau hib haglö adö
 ara.

6

Sipsip Pi u nagí unbö mudun jñj u hubika

¹ Pen niñ midnö niñjöl gi, Sipsip Pi
 u, köp wam nagí adik pidön la ud
 mideia u, nagí adin wañgnibö u ud
 ju hubikö niñjöl gi, nan kamiñ miñhau
 miñhau, añi ap manö kub rimu hagöp
 rö hagöm haga, “Aue!” ga. *

² Hageia niñnö, kaj hos rud ap ap-
 jaka. Hos adö anibu bi ap wim udöl
 gi asik mideia. God gö win ginim rö
 nöp löp rö, God nip usajil bad win
 göm udpal u li ñö, ram miñnön kumi
 kabö adö lañ arö göm, niñbi bi ram
 miñnön it yañ aip pen pen göm, al
 ridik yunig ara. *

³ Pen Sipsip Pi u, nagí adin yigwö
 añ niñbö u ud ju hubikö niñjöl gi,
 nan kamiñ miñhau miñhau, yigwö añ
 niñbö u haga, “Aue!” ga.

⁴ Hageia niñnö, kaj hos añi yabiñ
 ap apjaka. Bi ap hos adö anibu
 asik mideia. God gö bi anibu
 klö nipe udöm, ram miñnön it yañ
 aramöm gö, niñbi bi ram miñnön gau
 gau magöñhalö agamij mideila u arö
 göm, pen pen al paköl göm gilö
 arnab. Anibu God nip ru mlö kid
 kub ap ña.

⁵ Pen Sipsip Pi u, nagí adin yigwö
 niñgan niñbö u ud ju hubikö niñjöl
 gi, nan kamiñ miñhau miñhau, yigwö
 niñgan niñbö u pen haga, “Aue!” ga.
 Hageia niñnö, kaj hos pir ap apjaka.
 Bi kaj hos adö anibu asik mideia u,
 nan magö nan skel libal rö skel ap
 udöl mideia.

⁶ Manö ap, nan kamiñ miñhau
 miñhau mideila añ au niñbö hagöm,
 bi kaj hos pir adö asik mideia u
 nip haga, “Kiyö kub aunab rö, mani
 kid añi damöm, nan iru raumidal rö
 rauagnaböl. Wid magö cög* añi ap
 raunig, mani pe ñin añi ap udpal rö
 nöp rauöl; pen bali magö cög miñhau
 niñgan raunig, u rö nöp mani pe ñin
 añi ap udpal rö nöp rauöl. Pen olip
 wel u abe, ñig wain u abe pör raubal
 rö rauöl!” a ga.

⁷ Pen Sipsip Pi u, nagí adin yigwö
 mlö niñbö u ud ju hubikö niñjöl gi,
 nan kamiñ miñhau miñhau, yigwö
 mlö niñbö u pen haga, “Aue!” ga.

⁸ Hageia niñnö, kaj hos he paköp
 ap apjaka. Bi kaj hos adö anibu asik
 mideia u, hib nipe Umeb; pen bi
 nipe aip hain aueia u, hib nipe Wip
 Ana Ram. God gö me, bi anib miñhau

* **6:1:** Rep 4:6; 5:1 * **6:2:** Sek 1:8; 6:1-6 * **6:6:** Grik manö koiniks a göp u, lida añi ap nöp rö.

adö ke ke gılö, nıbi bı ram mınöñ gau iru nöp umöl rö la. Rımnap pen pen alöm umnaböl, rımnap kiyö kub auö umnaböl, rımnap mınıa nan gau gö umnaböl, rımnap kain hapeb nan hauı gau hau lılo umnaböl. Anıg göl um damöm me, nıbi bı mınöñ naböñ ıt i mıdpal iru nöp rö umnaböl, pen iru nöp yabıtı mıdeinaböl. *

⁹ Pen Sipsip Pi u, nagı adın mamıd u ud ju hubıkö nınöl gı, nınö, God nıp nan sabe gep bıd mo u, nıbi bı God Manö nın udöm, pının gagöm, nıbi bı gau kalıp hag nöm, Kraıs nıbi bı nıpe mıdpun waiö haglö, kalıp al pak lıla ana kale gau mıdeila.

¹⁰ Kale wın kub alöm hagla, “God Bı Kub klö yabıtı. Ne Bı Uı. Ne nınö yabıtı adö u nöp gıpan! Pen nın aıgegö rö mıdmön, nıbi bı ram mınöñ ıt yan, hanıp al pak lıla gau kalıp manö kub gımön, ilön nınabön?” ö gıla.

¹¹ Anıg haglö nınöl gı, ejol gau kalıp wıtıj rud mılö ke ke nöl gı hagla, “Söl mıdöp; abad mıdaimim. Namam naın kalöp aıp God nıp wög gı nıbal gau, rımnap halö al pak löl me, God wö ral la naba u arö, hagabım rö gınab,” a gıla. *

¹² Pen Sipsip Pi u, nagı adın kagoı jın u ud ju hubıkö nınöl gı, nınö, munmon kub yabıtı u udö nınöl gı, sıdö u, wadı asöl mab inöm pır göp rö u gö, rakın u böñ nöp hagape mıdöp rö atı yabıtı la. *

¹³ Gapı gau, pınöm klö udöm kia magö po gagöp gau gu lugöp rö u ju luga. *

¹⁴ Pen kumi kabö adö lan, hanai ral lıbal u rö ga. Ram mınöñ ilö gau abe, ram mınöñ nıg rıb gıgabö ga gau abe, mıdmıdal ka u arö göm, hıtı gı ke ke arla. *

¹⁵ Anıg gö nınöl gı, kın ram mınöñ ke ke gau, kın nın pro kale gau, bı kub ami bı abad mıdeila gau, nıbi

bı gep yabıtı gau, nıbi bı hib mıdeila gau, nıbi bı rau dam lılo nagı wög geila gau, nıbi bı gası ke nınöm wög geila gau, magöñhalö, pının gı amöm kabö mıgan, mınöñ mıgan gau pi gı mıdeila. *

¹⁶⁻¹⁷ Pi gı mıdöm hagla, “Bı sea kın adö asık mıdöp u abe, Sipsip Pi u abe hanıp ilön kub nınabil nın hain pör hagpun u hadö auöp u me, hon mıdagaiun. Kabö juöm aka ram mınöñ ilö kub gai i pa jö gı apöm, hanıp böñ nöp pasa gö, Bı sea kın asık mıdöp u hanıp nınagnım; Sipsip Pi hanıp manö kub hagöm pen ilön kub nınagnım,” a gıla. *

7

Isrel nıbi bı iru nöp God kılın nıpe uđla

¹ Pen kuöyan u nınö, ejol mıhau mıhau ram mınöñ goı mıhau mıhau ke ke urak mıdöm, pınöm mıhau mıhau udöl mıdöm, mınöñ naböñ, nıg solwara, mab gau, naj gagnım, a göm, naböñ kale ke anı anı udöl gı mıdeila. *

² Pen yad nınö, ejol ap sıdö lım göp gau nıbö, God Bı Pör Kamın Mıdöp nan kılın rık lep nıpe u damöm, ejol mıhau mıhau God hagö söl ram mınöñ nıg solwara gı naj gınıg gaila anıb gau kalıp haga,

³ “Pıdön gim! Nıbi bı God hon nıp wög gı nıbal gau kılın nıpe u nable kale lan rıkaiun; hainö pınöm yube, amöm ram mınöñ, nıg solwara, mab nan gau gı naj gınım,” a ga. *

⁴ Pen manö ap hagla nınö, nıbi bı God kılın nıpe nable lan rıkla anıb gau, Isrel nıbi bı ıt ke ke gau jım nıla u wan hadred podi po dausan (144,000). *

⁵ Nıbi bı anıb gau, Juda ıt u kale 12,000;

Ruben ıt u kale 12,000;

Gad ıt u kale 12,000;

⁶ Asa ıt u kale 12,000;

* **6:8:** Jer 15:1-3; Esi 5:12,17; 14:21 * **6:11:** Rep 7:9,13; 19:14 * **6:12:** Mad 24:29; Ap 2:20; Rep 8:12; 11:13; 16:18 * **6:13:** Ais 34:4 * **6:14:** Rep 16:20 * **6:15:** Ais 2:10,19,21 * **6:16-17:** Joe 2:11; Mal 3:2; Luk 23:30 * **7:1:** Jer 49:36; Dan 7:2 * **7:3:** Esi 9:4,6; Rep 9:4 * **7:4:** Rep 14:1,3

Napdalai it u kale 12,000;
 Manasa it u kale 12,000;
 7 Simion it u kale 12,000;
 Lipai it u kale 12,000;
 Isaka it u kale 12,000;
 8 Sebyulan it u kale 12,000;
 Josep it u kale 12,000;
 Benjamin it u kale 12,000,
 u me, j+m ñila u wan hadred podi
 po dausan me u.

9 Pen manö kalı kñiñ rıkpın anıbu
 naböñ nıñ damem, kauyañ u naböñ
 nıñem nıñnö, Bı sea kiñ asıka u
 abe, Sipsip Pi u abe mıdlö nıñöl
 gı, nıbi bı iru nöp amgö ilö adö
 kale au urak mıdeila. Nıbi bı anıb
 gau, ram mınöñ ke ke la rö, it ke
 ke la rö, hañ ke ke la rö, manö
 yabıt ke ke la rö, gau nıbö gau nıbö
 apöm mıdeila. Nıbi bı wö ralep rö
 mıdageia anıb gau, magöñhalö wañj
 rud nöp yımöm, galon uñañ ud mıdöl
 gı,

10 God hib nıpe haglö adö arö nıñöl
 gı, wıñ kub hagöm hagla,
 “God hon sea kiñ bıś göp u abe,
 Sipsip Pi u abe hanıp nan a gımil
 gı aij gılö u me,

kamıñ arnabun,” a gıla. *

11 Ejol gau magöñhalö Bı sea kiñ
 asık mıdeia u abe, bı manö ud
 asıkep gau abe, nan kamıñ mıhau
 mıhau gau abe, kalıp bıg gıgabö gı
 mıdeila. Kale ap lug kugom yımöm,
 ubör yıhön göm, God hib nıpe u dap
 ranöm,

12 hagla,

“Nıñö yabıt!

God hon hib ke halö mıdöp, a gun,

hib nıpe hagno adö arañ.

Nıpe mailö aij ke halö mıdöp, a gun,

hib nıpe hagno adö arañ.

Nıpe gası aij ke yabıt mıdöp, a gun,

hib nıpe hagno adö arañ.

Nıpe ga u, nıp aij yabıt, a gun,

hib nıpe hagno adö arañ.

Nıpe aij ke yabıt mıdöp, a gun,

hib nıpe hagno adö arañ.

Nıpe nan nıhön gınam a gınab u, u
 nöp gınab, a gun,

hib nıpe hagno adö arañ.
 Nıpe klö ke yabıt mıdöp, a gun,
 hib nıpe hagno adö arañ.
 God hon hib nıpe u pör pör nöp
 hagno adö arañ.
 Nıñö yabıt!” a gıla. *

Kuöyañ ilön udagnaböl

13 Pen bı kub manö ud asıkep anıb
 gau bı ap, yıp hag nıñöm haga, “Nıbi
 bı wañj rud lıbal anıb gau an? Pen
 kale gai nıbö aubal?” ö ga.

14 Hageia hagnö, “Bı kub. Yad
 nıñagpın; pen ne nıñban,” a gınö.
 Anıg hagnö, yıp haga, “Nıbi bı gai i
 kalıp marö ñılö, bıślam yabıt mıdöm
 kamıñ aubal. Pen kale Sipsip Pi
 hagape nıpe u udöm, wañj kale gau
 uñ mañ gılö, rud göp. *

15 Anıb u me,
 “Kale God sea kiñ it añ au mıdöl gı,
 sıdö añ, sıbön yañ,
 sabe gep ram raul mıgan nıpe u
 wög nıpe göl gı, gıpal.

Bı sea kiñ bıś gı mıdöp u

kalıp abad mıd aij yabıt gınab. *

16 Kalıp kıyö kuöyañ gagnab, ñıg nan
 kuöyañ gagnab,
 sıdö kal kuöyañ nıñöm ilön
 gagnab. *

17 Nıhön gıñıg: Sipsip Pi sea kiñ añ
 au mıdöp u,
 sipsip abadep bı kale mıdöm,
 kalıp uñ gı ñıg ilam junab gau arö,
 ñıg kamıñ magö ñeb u ñıñnaböl.
 Pen God nıpe mıtöñ ñıg kale u
 magöñhalö wik gı yunab,” a ga.

8

Sipsip Pi u nagı mudun jıñ u hubıka

1 Pen Sipsip Pi u nagı mudun jıñ
 u hubıka nıñöm kumi kabö adö lañ
 au manö ap hagagöm, yöp magö ap
 magöñhalö agamıñ yıharıñ mıdeia.

2 Pen mıdem, ejol unbö mudun jıñ
 God amgö ilö adö au urak mıdpal
 gau nıñnö. Ejol anıb gau añıñ magö
 ke ke udla.

* 7:10: Rep 4:10 * 7:12: Rep 5:12 * 7:14: Dan 12:1; Mad 24:21 * 7:15: Ais 49:10 * 7:16:
 Sam 23:2; Ais 25:8; Rep 21:4

3-4 Pen ejol ap rin aij kabö gol udöm gila ap udöl mideia. Nipe pen amöm, God níp sabe gipal bíd adö goł au gilaŋ urak mideia. Níp nan laulö in hałiŋ aij auöp u iru nöp ñila. God níp nan sabe gep bíd kabö gol udöm gila u sea kiŋ adö au mideia niŋöm ejol anibu, nan hałiŋ aij anibu ud God nibi bi nipe níp sabe gila manö u aip uł małi göm, bíd adö au ud magum gi dap lauö niŋöl gi, hadu anibu in ap ran ara. *

5 Pen rin aij anibu udöm, mab miłan God níp nan sabe gep bíd adö laŋ ineia gau ud rin miłan yaŋ löm, ud miñöŋ naböŋ ił yaŋ yua niŋöm rĩmu hagöl gi, gĩgabö göl gi aram miłö bö arö niŋöl gi, añim añim udöl gi, munmon uda. *

Ejol ałiŋ magö gau pu giniŋ geila

6 Magö anibu, ejol unbö mudun jĩŋ ałiŋ magö ud mideila gau, ud dap ranöm pu giniŋ geila.

7 Ejol nöd u, ałiŋ magö nipe u pu gö, möŋ gapĩ magö u abe, mab miłan u abe, hagape uł małi göl gi, miñöŋ naböŋ ił yaŋ hoŋ yua. Anig gö, miñöŋ naböŋ ił i naböŋ miłhau niłan rö hagöm, naböŋ miłhöp miłdailö, naböŋ añi ap, mab, nan ułan kamĩŋ kamĩŋ urak mideia gau, magöŋhalö in habik ñiŋ ara. *

8 Pen ejol yigwö aŋ niłbö u, ałiŋ magö nipe u pu gö, ram miñöŋ ilö kub yabił mab rö ineia ap, ñig solwara aŋ au ud yua. Anig gö, ñig solwara au naböŋ miłhau niłan rö hagöm, naböŋ miłhöp miłdailö, naböŋ añi ap ñig solwara magöŋhalö hagape la.

9 Pen kabsal nan ñig solwara mideila gau, naböŋ miłhau niłan rö hagöm, naböŋ miłhöp miłdailö, naböŋ añi ap magöŋhalö um hakla. Ñig magił ñig solwara au mideila gau naböŋ miłhau niłan rö hagöm, naböŋ miłhöp miłdailö, naböŋ añi ap böŋ nöp pa jö ma jö göm pĩral ara.

* **8:3-4:** Rep 5:8; Eks 30:1-3 * **8:5:** Lep 16:12; Eks 19:16-19; Rep 11:19; 16:18 * **8:7:** Eks 9:23-26; Esi 38:22; Joe 2:30 * **8:11:** Jer 9:15 * **8:12:** Esi 32:7; Rep 6:12-13 * **8:13:** Rep 9:12; 11:14 * **9:1:** Rep 20:1

10 Pen ejol yigwö niłan niłbö u, ałiŋ magö nipe u pu gö, gapĩ pagĩŋ kub mab miłöŋ rö apöm, kumi kabö adö laŋ niłbö bił jua. Anig gö, ñig riłbö gau abe, ñig ilam gau abe naböŋ miłhau niłan rö hagöm, naböŋ miłhöp miłdailö, naböŋ añi ap gi naij ga.

11 Gapĩ anibu hib nipe, “Marasiŋ Asi”. Nibi bi iru yabił nöp, ñig gi naij ga anib gau ñiŋöm umla. *

12 Pen ejol yigwö miłö u, ałiŋ magö nipe u pu gö, siłdö, rakĩŋ, gapĩ gau hadu rö pału göm, mailö aij pör göp rö gaga. Siłdö u, naböŋ miłhau niłan rö hagöm, naböŋ miłhöp miłdailö, naböŋ añi ap gi naij ga. Rakĩŋ u, naböŋ miłhau niłan rö hagöm, naböŋ miłhöp miłdailö, naböŋ añi ap gi naij ga. Gapĩ gau, naböŋ miłhau niłan rö hagöm, naböŋ miłhöp miłdailö, naböŋ añi ap gi naij ga. Siłdö mailö magö u, naböŋ miłhau niłan rö hagöm, naböŋ miłhöp miłdailö, naböŋ añi ap siłdö mailö gaga. Siłb aŋ yaŋ magö u, naböŋ miłhau niłan rö hagöm, naböŋ miłhöp miłdailö, naböŋ añi ap rakĩŋ mailö gaga. *

13 Pen yad anig göl niŋ miłd niŋöl gem niŋnö, yaur du ap kumi kabö aŋ aulik u gi ajöl göm, manö kub rö hagöm haga, “Ake! Ake! Naij yabił giniŋ gab. Ejol rĩmnap halö ałiŋ magö kale pu giniŋ gaböl. Ejol miłhau niłan anib gau ałiŋ magö kale gau pu giłö, nibi bi miñöŋ naböŋ adö ił i miłdpal gau kalip naij yabił gĩnab!” a ga. *

9

Ejol mamid u ałiŋ magö nipe u pu ga

1 Ejol mamid u, ałiŋ magö nipe u pu ga niŋöm, yad niŋnö, gapĩ kumi kabö adö laŋ niłbö bił ju miñöŋ naböŋ ił yaŋ ap lug gi mideia. Pen gapĩ anibu níp ki rib ulöm miłan mauiñ juaga u ñeila. *

² Gapi anibu ki rib u udöm, ulöm miġan mauñ juaga ajöŋ u hiikö, hadu kub yabił ap ranöm, sidö u gö pału göm, sibön aua. *

³ Anig gö, joŋ habladinġ gau, hadu aŋ anib gau nibö gi dam minön naböŋ adö yaŋ löm, God nipe gö, rirabö gau nibi bi big ilön ñinab rö ginig geila.

⁴ God nipe joŋ habladinġ anib gau kalip haga, “Nan ułan, mab ułan, nan nñhön nñhön minön naböŋ ił yaŋ rannim gau, gi naj gagmim; nibi bi kñiñ yad u nable kale laŋ midagöp gau nöp gi naj gimim,” a ga. *

⁵ God haga anibu, joŋ habladinġ gau nibi bi kalip böŋ nöp al pak lö umöl rö laga; yiharinġ rakin unbö mamid u ilön naj unbö ke kalip ñöl rö la. Kalip ilön ñinaböl anibu, rirabö gau nibi bi big ilön ñinab rö ñinab.

⁶ Ñin aŋ anibu, nibi bi anib gau umnabun, a göm, niŋnaböl u pen umeb adan ramö ap midageinab. *

⁷ Joŋ habladinġ anib gau, bi kaj hos dam pen pen alnig, nan klö libal rö gau li mideila. Nabic cög kale adö laŋ usajil bad kabö gol udöm gila gau rö rol gila. Mulu majmanġ kale gau nibi bi rö la. *

⁸ Nabic umagö kale gau, nibi nabic umagö rö la. Pen meg kale gau, kain hapeb, laiön a gipal u, meg rö la. *

⁹ Pabił gau, ain sior rö u lila. Pen iru nöp auan pakeila u me, kaj hos iru nöp gadal badal gau iru nöp tip gi dam pen pen alnig amöm, gi gu göp rö u haga. *

¹⁰ Himġan adinġ minġ, rirabö amin nibi bi hauö ilön göp rö u la. God gö, rakin unbö mamid u, nibi bi gau kalip ilön ke naj yabił ñöl gi mideinaböl.

¹¹ Joŋ habladinġ anib gau kinġ kale, ejol ulöm miġan mauñ juaga abad midöp ejol anibu me. Hibru manö hagöm, hib nipe Abadon a gimidal

pen Grik manö hagöm, Apolyon a gimidal.*

¹² Anib u, minör kub nöd u hadö pis göp pen minör kub mihöp midöp.

Ejol kagoł jinġ u atinġ magö nipe u pu ga

¹³ Pen ejol kagoł jinġ u, atinġ magö nipe pu ga niŋöm yad niŋnö, manö ap auaia bid kabö gol udöm gila adö au, kom mihau mihau midmidöp anib au nibö. Bid anibu God amgö ilö au gilaŋ mideia.

¹⁴ Manö anibu ejol kagoł jinġ atinġ magö ud mideia u nip haga, “Ejol mihau mihau nagi adik lilö, ñig kub yabił Yupredis goł au midpal gau, hubik yumön,” a ga.

¹⁵ God ejol mihau mihau anib gau kalip nöd hag lö, mi anibu nöp, rakin anibu nöp, ñin anibu nöp, magö anibu nöp abad midmidal u me, ñin anibu hadö aua rö, nibi bi minön naböŋ ił i iru nöp al pak lol, a göm, hubik yua. Nibi bi minön naböŋ adö ił i midpal gau magöŋhalö naböŋ mihau niġanġ rö hagöm, naböŋ mihöp midailö, naböŋ añi ap al pak linig arla. *

¹⁶ Pen yip hagla niŋnö, ami bi kaj hos adö asiköm nibi bi pen pen al pak linig arla gau du hadred mitön (200,000,000) mideila.

¹⁷ Pen yad niŋnö, kaj hos kale gau abe, bi hos adö asikla gau abe kapa sior yimla gau, rimnap mab mitanġ atinġ rö ga, rimnap kabö mu “sapaia” a gipal u rö ga, rimnap kabö uhañin “salpa” a gipal u rö ga. Kaj hos nabic gau, laiön nabic rö la. Meg miġan kale laŋ nibö mab mitanġ abe, hadu abe, nan salpa hañinġ naj asi yabił u abe aua.

¹⁸ Meg miġan kale laŋ nibö mab mitanġ abe, hadu abe, nan salpa hañinġ naj asi yabił u abe apöm gö, nibi bi iru nöp um hakla. Nibi bi minön naböŋ adö ił i midpal gau

* 9:2: Jen 19:28; Joe 2:2,10; Eks 10:12-15 * 9:4: Rep 7:3 * 9:6: Job 3:21; Jer 8:3 * 9:7: Joe 2:4

* 9:8: Joe 1:6 * 9:9: Joe 2:5 * 9:11: Hibru manö Abadon abe, Grik manö Apolyon abe, manö ił

u “Bi nibi bi al pak lep.” * 9:15: Rep 8:7-12

magöŋhalö naböŋ m+hau nigan rö hagöm, naböŋ m+höp midailö, naböŋ añi ap umla.

19 Kaj hos anib gau klö kale u mideia maj migan kale abe, amin adin min kale abe. Amin kale gau, haino nabic rö la u me, nibi bi gau kalip gi naj göl rö la.

20 Pen nan naj anib gau gö, nibi bi iru nöp um hakla u, nibi bi mideila gau ga anibu ninöm, nihön ginig kabö mab nan gau udun ñimagö hon ke nöp nan piral gi libun a göm, arö gagla. Nihön ginig nan si nan naj gipun a göm, arö gagla. Pen nan yiharin gau, nan amgö ninagmidöp gau, nan manö ninagmidöp gau, nan adan ajagmidöp gau, nan kabö gol, silpa, bras, kabö, mab udöm gila gau nöp sabe gun a göm, kijaki aiön pi nan naj gau kalip nöp sabe gun a göm, gi mideila. *

21 Pen wip alöm, kuj göm, nibi si bi si göm, nan si udöm, gilö arö ninöl gi, nihön ginig anig gabun, a göm, arö gagla.

10

Ejol ap Jon nip köp ñö ñija

1 Pen naböŋ nin damem ninö, ejol klö yabit unbö ke ap kumi kabö adö laŋ nibö auajip. Ejol anibu nip kumi rud ap wam wam gö ninöl gi, siböñ nabic nipe piral gigabö göm, mulu adin nipe u sidö rö mailö göm, ma kid nipe u mab inöm mitaŋ göp rö u ga.

2 Nipe kumi kabö adö laŋ nibö apöm, ma yijig kid u ñig solwara adö u rauöm, ma sidagö kid u minöŋ adö u raua. Köp pro bad ap pitai udöl gi mideia.

3 Pen nipe kaj laiön manö kub hagöp rö u hagö, rimu unbö mudun jin u manö kub hagöm manö rimnap pen haga.

4 Manö haga anibu kali klin riknam, a ginö, manö ap kumi kabö adö laŋ nibö haga, "Manö anibu halö

kali klin rikagmön; manö anibu pi göl midan," a ga. *

5 Pen ejol ma böŋ lap u ñig solwara adö u rauöm, böŋ lap u minöŋ adö u rauöm mideia ninö u, ñin yijig kid nipe u dap ranöm, God ram minöŋ adö laŋ au yama. *

6 Anig göm, God pör nöp pör nöp kamij midöp u, kumi kabö adö laŋ nan gau magöŋhalö gi la u, minöŋ naböŋ nan gau magöŋhalö gi la u, ñig solwara nan gau magöŋhalö gi la u, God ninö anibu midöp rö ninö yabit hagabin a göm haga, "God miñi rapin midagnab!

7 Pen ejol mudun jin u aŋin magö nipe pu ginig ginab ñin anibu nöp, God nipe manö hagep bi nip wög gila gau kalip haga rö nöp, manö nipe pi göl midöp u uri ginab," a ga. *

8 Pen manö kumi kabö adö laŋ nibö nöd ninö u, yip kauyaŋ hagöm haga, "Ejol ma böŋ lap u ñig solwara adö rauöm, böŋ lap u minöŋ adö rauöm midöp u nip ammön hagö, köp pro pitai ud midöp u, nöp ñinim," a ga.

9 Anig hageia, ejol mideia u amem, yip köp pro yagol u ñi, a ginö, yip ñöl gi haga, "Ud ñöŋ. Ninö, meg migan ne u bom ñig dö kal göp rö ginab u pen mudun aŋ yaŋ amöm, asi ginab," a ga. *

10 Hageia, köp pro anibu udem ninö, bom ñig dö kal rö ga u pen ñin pa bo yunö, mudun aŋ yaŋ amöm asi ga.

11 Pen yip haga, "Nibi bi ram minöŋ ke ke gau iru nöp, hañ ke ke gau iru nöp, manö yabit ke ke gau iru nöp, kin ram minöŋ gau abad midpal ke ke gau iru nöp, hainö kalip nihön nihön ginab u, God manö u kauyaŋ hag ñimön," a ga.

11

Bi God manö hag ñeb m+hau

* 9:20: Rep 16:9,11; Sam 115:4-7; 135:15-17; Dan 5:23 * 10:4: Dan 12:4,9 * 10:5: Dud 32:40; Dan 12:7 * 10:7: Emo 3:7 * 10:9: Esi 2:8; 3:1-3

1 Pen yip ur mīlō nan lī nīḡbal ap ñōl gī hagla, “Am God sabe gep ram u lī nīḡmōn, God nīp nan sabe gīpal bīd adō u lī nīḡmōn, gīmōn. Nībi bī God sabe gep ram raul mīgan apōm nīp sabe gīnabōl gau u rō nōp, wō ral nīḡmōn. *

2 Pen Juda nībi bī wasō gau, pōr apōm waryō hōḡ aḡ yaḡ mīdpal rō, ka anību halō lī nīḡagmōn. Nīhōn gīnīg: kale nōp daun kub uḡ Jerusalem naj gōl gī mīdlō mīdlō, rakīn unbō ñīn juōl mīhōp ado gī da yīgwō aḡ nībō (42) arnab. *

3 Yad pen, bī manō yad hag ñeb mīhōp hag yunō, yīharīḡ wadī asōl rō gau yīmōm, manō yad hag ñī ajlō, ñīn wan dausan du hadred sikisdi (1260) arnab,” a ga.

4 Bī God manō hagep anīb mīhau, Bī Kub mīnōḡ nabōḡ īf i abad mīdōp u, amgō ilō nīpe au mīdpil. Kale mab olip ur mīhau, lam mīhau me. *

5 Pen nībi bī rīmnap kalīp mīhōḡ gī naj gīnīg gīlō, mab mīḡan meg mīgan kale u nībō apōm, kalīp in haknab. Kalīp mīhōḡ gī naj geinabōl nībi bī gau, kalīp anīg unbō rō nōp gīnab. *

6 God kalīp mīhōḡ klō nīpe ñō, manō hagep wōḡ nīpe gī damōl gī, mōḡ alagan, a gīlō, alagnab; ñīg gau hagape laḡ, a gīlō, hagape līnab; nībi bī gau kalīp marō nīhōn nīhōn gau gan, a gīlō, gīnab. Ñīn aigeg anīg gīnīm a gīnabil u, anīg unbō rō nōp gīnab. *

7 Pen God manō u hag ñī dammil, nabōḡ hag haklō, nan hapeb ulōm mīgan mauīñ juaga yaḡ nībō aunab u, kalīp mīhōḡ aip pen pen gī damōm, bōḡ nōp al pak lō umnabil. *

8 Wip he mīlō anīb mīhau mīdeinabil daun kub yabīḡ u lor aḡ au. Daun kub yabīḡ anību me, Bī Kub u nīp mab kros ba laḡ al pak līla. Pen

daun kub yabīḡ anību hib ap Sodom, hib ap Ijip, a gīpal. *

9 Pen nībi bī ram mīnōḡ gau ke ke mīdpal gau, īf ke ke mīdpal gau, manō ke ke hagpal gau, hañ ke ke la gau, kalīp mīhōḡ nīḡōl gī nōp mīdōm, wip he mīlō anīb mīhau dam rīgōl gagmim, a gīlō, umnabil ñīn adīḡ u rīkōm, ñīn mīhau nīgan halō kuō au nōp mīdlō nīḡōl gī, nībi bī anīb gau wip he mīlō anīb mīhau nīḡ sīsī gīnabōl.

10 Bī God manō hagep anīb mīhau, nībi bī mīnōḡ nabōḡ adō īf i mīdpal kalīp mīḡōr kub ñī mīdmīdil rō, pen paj hagōm, nan kub ñīḡōl gī, nan aip pen ñō pen ñō gīnabōl.

11 Pen ñīn adīḡ u abe, ñīn mīhau nīgan abe, wip he mīlō anīb mīhau gau mīdailō pen God nīpe ake bad ap yuō aḡ kalīp yaḡ arō urakmil nanōl mīdailō. Anīg ga nīḡōm, nībi bī nīḡeila gau kalīp anīnīn yabīḡ ga. *

12 Pen bī God manō hagep anīb mīhau nīḡlō, manō kub ap kumi kabō adō laḡ nībō, “Kale auī!” a ga. Nībi bī kauaḡ mauaḡ kale mīhōḡ gau nīḡ mīdlō nīḡōl gī, kumi rud ap kalīp wam wam gī udō, God ram mīnōḡ kumi kabō adō laḡ au arlō. *

13 Pen magō anību nōp, munmon kub yabīḡ udōm, daun kub anību nabōḡ unbō sīduḡ laḡ rō hagōm, nabōḡ unbō ajīp u mīdeila nīḡōm nabōḡ añī ap pa jō ma jō gō, nībi bī sepen dausan um hakla. Pen nībi bī mīdeila gau, nan ga anību nīḡōm pīñīḡ gōm, God ram mīnōḡ kumi kabō adō laḡ au mīdōp u nīp hib haglō adō ara. *

14 Pen nīḡim! Mīḡōr kub yīgwō aḡ nībō u hadō pīs gōp, pen mīñī mīḡōr kub yīgwō nīgan nībō u sōl gīnīg gab. *

Ejol mudun jīḡ u atīḡ magō nīpe pu ga

* 11:1: Esi 40:3; Sek 2:1-2 * 11:2: Luk 21:24; Rep 13:5 * 11:4: Sek 4:3,11-14 * 11:5: 2Sa 22:9; Sam 97:3 * 11:6: 1Ki 17:1; Eks 7:17-20; 1Sa 4:8 * 11:7: Dan 7:21; Rep 12:17; 13:7; 17:8 * 11:8: Luk 13:34 * 11:11: Esi 37:5,10 * 11:12: 2Ki 2:11 * 11:13: Rep 6:12; 16:18 * 11:14: Rep 9:12

15 Magö an+bu nöp ejol mudun j+ñ u, a+ñ magö n+pe u pu gö n+ñöl g+ñ, manö ap kumi kabö adö lañ n+bö hagöm haga,

“Uri B+ Kub hon u, Krais n+pe u aip, ram m+ñnöh gau magöñhalö pör nöp pör nöp abad m+dnab,” a ga. *

16 Pen b+ kub manö ud as+kep ñ+n juöl añ+ ap ado g+ñ da y+gwö m+lö u (24), sea kiñ adö kale u God amgö ilö n+pe as+ik m+deila gau, kugom y+möm ubör y+höh göm, God n+ñ sabe göl g+ñ hagla,

17 “God, ne B+ Kub klö ke yab+ñ u! Nöd m+dm+dan, m+ñi m+dep nöp m+dpän!

B+ klö unbö ke yab+ñ pör m+dpän rö, m+ñi n+bi b+ ram m+ñnöh gau magöñhalö

Kiñ kale m+dpän u rö, nöp aij yab+ñ gabun!

18 N+bi b+ ram m+ñnöh gau n+bö nöp n+ñöm, kal yab+ñ jula. Pen m+ñi ne kal juep ñ+n u hadö auöp.

M+ñi n+bi b+ umla gau kal+ñ manö kub hagep ñ+n u hadö auöp.

M+ñi n+bi b+ nöp wög göm, manö ne hag ñ+bal gau abe, n+bi b+ manö aij ne n+ñ udöm, hib ne n+ñöm ana udpal gau abe,

n+bi b+ hib halö m+dpal aka ramö gau m+dpal gau magöñhalö, nan aij kal+ñ pen ñ+nabön, ñ+n u hadö auöp.

Pen n+bi b+ hañwañö göm, n+bi b+ r+mnab kal+ñ al pak l+bal gau,

kal+ñ pen u rö nöp al pak l+ñabön, ñ+n u hadö auöp,” a g+ñla. *

19 An+g haglö n+ñöl g+ñ, God sabe gep ram kumi kabö adö lañ au m+dpöp u m+gan hi+köm, God Manö m+deila kes magö u waiö la n+ñnöh. Magö an+bu nöp añ+m añ+m udöm, r+mu

hagöm, gu kub yab+ñ u hagöm, munmon udöm, möñ gap+ magö kub yab+ñ paköm, ga. *

12

N+bi u abe re ub+ñ kub u abe

1 Pen naböh n+ñ damem n+ñnöh, nan ke hain n+bö kub ap kumi kabö an aul+ik ga. N+bi ap s+dpö wañ+j rö löm, ma n+pe rak+n adö au löm, gap+ unbö m+gan lañ u, kw+ñ rol g+pal rö usaj+ñ bad n+pe nab+c adö lañ lö m+deila.

2 Pen n+pe ñ+ñ painañ r+kn+g, ñ+ñ painañ ñ+ñöh n+ñöl g+ñ, wög paköm gaia. *

3 Nan ke hain n+bö ap halö, kumi kabö an aul+ik waiö la n+ñnöh. Re ub+ñ hagape halö kub yab+ñ unbö ke ap m+deila. Nab+c cög n+pe unbö mudun j+ñ löm, kom n+pe unbö s+duñ lañ löm, kiñ rol g+pal usaj+ñ bad gau, nab+c cög adö n+pe ke ke löm m+deila. *

4 Re ub+ñ kub an+bu, am+ñ n+pe u gap+ kumi kabö adö lañ gau pakö, iru nöp b+g ju m+ñnöh naböh iñ i ju luga. An+ñ u, gap+ magöñhalö m+deila gau naböh m+ñhau n+gan rö hagöm, naböh m+ñöp m+dailö, naböh añ+ ap b+g ju yua. Pen n+pe n+bi ñ+ñ painañ yag daun+g geia u, yag dauö ñ+ñ+n, a göm, apöm abad m+deila. *

5 Pen n+bi an+bu ñ+ñ ap yag daua. ñ+ñ an+bu n+pe ain ur m+lö udöm, n+bi b+ ram m+ñnöh gau magöñhalö abad m+deinab. Pen n+bi u ñ+ñ an+bu n+ñ yag dauö, ejol ap ñ+ñ an+bu p+ñ g+ñ udöm, dam God n+pe sea kiñ n+pe kumi kabö adö lañ m+dpöp au ud ara. *

6 God n+bi an+bu n+ñ ka ap g+ñ lö, p+ñ+ñ g+ñ an+ñ gau amöm, an+ñ gau nöp m+dpö n+ñöl g+ñ, God n+ñ nan magö ñöl g+ñ abad m+deinab ñ+n wan dau-san du hadred sikisdi (1260) arnab.

7 Pen kumi kabö adö lañ au, ejol kub Maikel ejol n+pe gau udöm

* 11:15: Eks 15:18; Sam 10:16; Dan 2:44; 7:14

115:13 * 11:19: Hib 9:4; Rep 8:5; 15:5; 16:21

8:10 * 12:5: Ais 7:14; 66:7; Sam 2:9; Rep 19:15

* 11:18: Sam 110:5; Ro 2:5; Rep 20:11-13; Sam

12:2: Mai 4:10 * 12:3: Dan 7:7 * 12:4: Dan

* 12:7: Jud 9

amöm, re ubiꞥ kub anibu yam nipe gau aip pen pen göm gi damöm me, *

8-9 re ubiꞥ kub u yam nipe gau halö, kumi kabö adö laꞥ nibo al ridiꞥk yuöm böꞥ nõp minöꞥ naböꞥ iꞥ i yula. Re hadame dagol gau mideia, re anibu kijaki aka Seden a gipal u, nipe nõp nibi bi ram minöꞥ gau gau magöꞥhalö kalip manö pir alö, manö piral nipe u niꞥla. *

10 Pen manö kub ap kumi kabö adö laꞥ au nibo hagöm haga,

“Miñi God nipe nibi bi gau ud kamini yunab.

Miñi God nipe klö nipe udöm, nibi bi ram minöꞥ gau gau magöꞥhalö

Kini kub ke yabiꞥ mideinab.

Miñi God Krai nipe u nõp,

Bi Kub klö ke yabiꞥ midöm,

nibi bi ram minöꞥ gau gau magöꞥhalö abad mideinab.

Nihön ginig: Seden nipe God amgö ilö nipe au midöm,

sido aꞥ, sibön yaꞥ,

añ mam hon gau nan si nan naij nihön nihön geila gau hagdöp u,

nip minöꞥ naböꞥ iꞥ yaꞥ ud yula.

11 Pen añ mam hon gau,

Sipsip Pi hagape nipe u abe,

Krais manö niꞥö hag ñimidal u abe gö,

Seden nip mo kale gau lila.

Nibi bi nipe nõp midpun, a göm, piniꞥ gagöm,

hanip al pak linig al pak lö, a gi gasi niꞥla.

12 Anib u, kale kumi kabö adö laꞥ au midpim gau,

miñ miñ göl gi midaimim.

Pen kale minöꞥ naböꞥ abe, ñig solwara u abe midpim gau,

kalöp mög niꞥbin.

Nihön ginig: Seden nip kale midpim anib yaꞥ ud yulö,

ñin nipe iru midagöp rö, kal yabiꞥ juöp,” a ga. *

13 Pen re ubiꞥ kub anibu, yip minöꞥ naböꞥ adö iꞥ i ud yubal, a göm, gasi u niꞥöm, nibi ñi yag daua anibu nip ridiꞥk gi yuaia pen,

14 God nibi anibu nip yaur du kub auan kub miꞥhau li ñö, nipe u göm ram minöꞥ kabö nõp midöp aꞥ au God ka nipe gi la anibu ara. Am anib gau midö niꞥöl gi, God nipe nip nan magö ñöl gi abad midö, mi miꞥhau niꞥgaꞥ rakin unbö kagoꞥ jiniꞥ arnab. Re ubiꞥ u nibi u nip nan naij ap ginim rö lagnab. *

15 Pen re ubiꞥ u, ñig ul rö tihak yunö nibi anibu nip ugal araꞥ, a göm, tihaka u,

16 pen minöꞥ u nibi anibu nip gi ñö, ñig re ubiꞥ ul rö tihak yua anibu minöꞥ naböꞥ miꞥgan gau pa jö gi amöm, ur ur gö ara.

17 Anig gö, re ubiꞥ u nibi anibu mulu kal yabiꞥ lugö, nibi u ñi painaꞥ nipe gau, God Manö hagöp rö göm, Jisas manö niꞥö nipe niꞥ udöm hain göm nibi bi rimnap kalip hag ñibal gau aip pen pen ginig ara. *

18 Pen re ubiꞥ u amöm ñig solwara goꞥ au urak mideia.

13

Nan hapeb ap ñig solwara aꞥ gau nibö apjaka

1 Midem niꞥnö, nan hapeb rö ap, ñig solwara aꞥ gau nibo aueia. Nabic cög nipe unbö mudun jiniꞥ löm, kom unbö siduꞥ laꞥ löm, kin rol gipal usajil bad gau, kom adini ke ke löm mideia. Pen nabic nipe unbö mudun jiniꞥ u, God nip hag juep hib naij rimnap aini aini kal kili riki lilo mideia. *

2 Nan hapeb anibu, kain hapeb leped rö la u pen ma nipe gau kain hapeb bea ma rö la. Meg miꞥgan nipe u, kain hapeb laiön meg miꞥgan rö la. Pen re ubiꞥ u, klö nipe ke abe, kin

* 12:8-9: Jen 3:1,14; Luk 10:18; 22:31; Rep 20:2

49:13

* 12:14: Dan 7:25; 12:7

* 12:17: Rep 11:7

* 12:10: Job 1:11; Sek 3:1

* 12:12: Ais 44:23;

7:4-6

* 13:1: Rep 12:3; 17:3,7-12

* 13:2: Dan

kub ke yabił m+deia kłö u abe, nan hapeb an+bu n+ip ña. *

³ Pen nan hapeb an+bu nab+ic cög n+ipe ap, nöd böñ nöp al pak l+lö k+ła ga rö la u pen kuöyañ m+lep ga. An+g gö, n+ibi b+ m+nöñ naböñ adö ił i gau gau magöñhalö gas+ gas+ löm, nan hapeb an+bu n+ip hain g+la. *

⁴ Pen re ub+ıł an+bu kiñ kub ke yabił m+deia kłö u nan hapeb an+bu n+ip ña u me, n+ibi b+ gau re ub+ıł an+bu n+ip hib haglö adö ara. Pen nan hapeb an+bu abe kiñ kub ke yabił rö m+idöp u, n+ibi b+ r+imnap n+ip aip pen pen göl rö lagöp, a göm, n+ibi b+ gau gau magöñhalö nan hapeb u, u rö nöp hib n+ipe haglö adö ara.

⁵ Pen God nan hapeb an+bu n+ip n+ıñebir arö gö, hib n+ipe ke hagö adö arö, God hib n+ipe manö naij hagöm dap lugö, rak+n unbö ñ+n juöl m+höp ado g+ da unbö y+gwö an n+bö u (42) ara. *

⁶ N+ipe an+g göm, God n+ip hag juöm, hib n+ipe manö naij hagöm, ram m+nöñ n+ipe kumi kabö adö lañ au hag juöm, adö lañ au n+ipe aip m+dpal gau kal+p hag juöm, ga.

⁷ Pen God nan hapeb an+bu n+ip n+ıñebir arö gö, Krais n+ibi b+ n+ipe gau aip pen pen göm, al juöm, n+ibi b+ gau gau magöñhalö, ił ke ke m+dpal rö, ram m+nöñ ke ke m+dpal rö, manö yabił ke ke hagpal rö, hañ ke ke löp rö, kal+p magöñhalö abadöl m+deia. *

⁸ N+ibi b+ m+nöñ naböñ adö ił i gau gau magöñhalö rö, nan hapeb an+bu hib n+ipe haglö adö arnab. Pen n+ibi b+ au, ram m+nöñ hadame dagol gau g+ laga ñ+n u, God n+ibi b+ pör kam+ñ nöp m+deinaböl buk an+ib yañ hib kale kali kliñ r+ka gau nöp, nan hapeb an+bu hib n+ipe haglö adö aragnab. Buk an+bu, Sipsip Pi al pak l+lö uma u buk n+ipe me u. *

⁹ Kale n+ibi b+ gas+ r+im+id m+dain+m gau manö an+ıb i n+ıñim!

¹⁰ N+ibi b+ God nag+ aröl, a göm, n+ıñöb gau,

nag+ arnaböl.

N+ibi b+ ru m+lö k+id udöm b+n+ıñ g+lö umöl, a göm, n+ıñöb gau,

ru m+lö k+id udöm b+n+ıñ g+lö umnaböl.

An+g g+nab rö, Krais n+ibi b+ n+ipe gau ap lug pakagun, a göm, Krais manö aij u n+ıñ ud p+döñ göm, hagöp rö göm, Krais n+ip cig aij göl g+ nöp m+idaiöl. *

Nan hapeb ap halö m+nöñ naböñ an g+ıyañ n+ıbö apjaka

¹¹ Pen kauyañ n+ıñem n+ıñnö, nan hapeb rö ap halö m+nöñ naböñ an g+ıyañ n+ıbö apjaka. Kom n+ipe m+ıhau u, sipsip pi kom rö la u pen manö n+ipe u, re ub+ıł rö haga.

¹² N+ipe nan hapeb nöd n+ıbö u n+ip wög g+ ñöl g+, n+ibi b+ ram m+nöñ gau gau magöñhalö manö kłö hagöm gö, nan hapeb nöd n+ıbö nöd böñ nöp al pak l+lö k+ła ga rö la u pen kuöyañ m+lep ga an+bu n+ip hib haglö adö ara.

¹³ Nan hapeb hain n+ıbö u nan gagep rö göm, nan n+ıñeb n+ıñagep rö göm, ga. N+ibi b+ n+ıñm+dlö n+ıñöl g+, n+ipe gö, mab m+ıtañ kumi kabö adö lañ n+ıbö ap m+nöñ naböñ ił yañ luga. *

¹⁴ Pen God n+ipe nan hapeb hain n+ıbö an+bu n+ıñebir arö gö, nan hapeb nöd n+ıbö amgö ilö n+ipe au nan gagep rö gaia u me, n+ibi b+ m+nöñ naböñ gau gau magöñhalö manö p+ral n+ipe u n+ıñ udla. Nan hapeb hain n+ıbö u n+ibi b+ gau kal+p hagö, kale nan hapeb ru m+lö k+id ud böñ nöp al pak l+la u pen kauyañ m+idöp u hib n+ipe dap rann+g, nan n+ip rö ap g+ l+la.

¹⁵ Pen God nan hapeb hain n+ıbö u n+ip n+ıñebir arö gö, nan ana nan hapeb nöd n+ıbö rö g+ l+la an+bu n+ip ake bad u pu gö arö, kam+ñ löm, manö hagöm haga, “Yad b+ kub. Hib yad nöp hagnim adö arañ,” a ga. An+g hageia, n+ibi b+ hib n+ipe haglö

* **13:3:** Rep 17:8 * **13:5:** Dan 7:8,25; 11:36; Rep 11:2 * **13:7:** Rep 11:7 * **13:8:** Sam 69:28; Rep 17:8; 20:12,15; 21:27 * **13:10:** Jer 15:2; 43:11; Rep 14:12 * **13:13:** Mad 24:24; 1Ki 18:24-39; Rep 19:20

adö araga gau magörhalö hagö al pak lila.

¹⁶ Nipe hagö, nibi bi hib mideia gau, nibi bi hib midageia gau; nibi bi mani iru mideia gau, nibi bi mani midageia gau; nibi bi nagı wög geila gau, nibi bi gası kale ke wög geila gau; kale magörhalö kliñ ap ñimagö yijg kid u aka nable lañ udla. *

¹⁷ Pen nibi bi kliñ anıbu udagla gau, nan rauöl rö aka nan sikim göl rö laga. Kliñ anıbu me, nan hapeb u hib nipe aka naba nipe me u.

¹⁸ Nibi bi gası niñ aij gıpal gau manö it anıbu ulhai niñöl rö löp. Niñ aij göm me, nan hapeb anıbu naba nipe it u niñaböl. Naba anıbu, bi ap hib nipe u midöp. Naba anıbu me kagoł kagoł kagoł (666).

14

Nibi bi iru nöp kimap gısön nibö ap hagla

¹ Pen kauyan niñem niñnö, Sipsip Pi u Saion Dum ilö lañ ranöl midö niñöl gi, nibi bi wan hadred podi po dausan (144,000) gau nipe aip mideila. Nibi bi nipe aip mideila anıb gau, nable kale lañ hib nipe u abe, Nap hib u abe kalı kliñ rik lilo mideia.

² Pen manö ap kumi kabö adö lañ au nibö ñig hij kub big gu hagöp rö aka rımu gu mlöbö hagöp rö u hagö niñnö. Manö anıbu, nan gida rö pakpal hagöp rö u haga. *

³ Pen nibi bi wan hadred podi po dausan (144,000) anıb gau kale sea kiñ adö au gidan midöm, nan kamıñ mihau mihau abe, bi manö ud asıkep gau abe niñ midlö niñöl gi, kale kimap gısön nibö ap hagla. Kimap gısön nibö anıbu, nibi bi niñö adö it i nibö rımnap niñöl rö laga; nibi bi wan hadred podi po dausan (144,000) God rau adog uda anıb gau nöp kimap anıbu niñöl rö la. *

⁴ Bi anıb gau kale nibi aip gi ajagpal; bi praj rö midpal. Sipsip Pi nipe gai arab niñöm, nıp hain gıpal. Kraıs kalıp nibi bi anı gau nibö rau adog udöm, God nıp abe, Sipsip Pi nıp abe kalıp nan magö nöd ral daumıdal rö nöp ña.

⁵ Manö pıral rımnap hagagla; nan si nan naij rımnap gagla.

Ejol mihau niñgan manö hag ñila

⁶ Pen kauyan u niñem niñnö, ejol ap kumi kabö anı aulik u gi ajöl gi, nibi bi niñö naböñ adö it i, hañ ke ke löp rö, it ke ke midpal rö, manö yabıt ke ke hagpal rö, ram niñö ke ke midpal rö, Kraıs manö aij pör mideinab u kalıp hag niñig ga.

⁷ Wiñ kub alöm haga, “God nipe manö kub hagnab ñın u hadö auöp rö, God nıp anının gö pıñıñ gımim. Bi Kub kumi kabö adö lañ, niñö naböñ it i, ñig solwara, ñig ilam gau magörhalö gi la u, hib nipe u hagpe adö aran,” a ga.

⁸ Ejol ap, ejol nöd u nıp hain göl gi haga, “God gö daun kub Babilon böñ nöp ap lug paköp o! Nibi bi Babilon gau kale nibi si bi si göm, gi naij unbö ke gılo gılo, nibi bi ram niñö gau gau magörhalö niñöm anıb unbö rö nöp gıla. Babilon nipe ñig wain klö nipe ke niñöm, nibi bi ram niñö ke rımnap gau kalıp ñö niñlö, nipe göp rö, kale u rö nöp hauł alö gi naij nöp gıla,” a ga. *

⁹ Ejol ap pen, ejol nöd mihau u kalıp hain göm, wiñ kub alöm haga, “Nibi bi nan hapeb u hib nipe dap ranöl gi, nan nıp rö niñöm gi lila u hib nipe dap ranöl gi, kliñ nipe u nable lañ aka ñimagö adö au udeinaböl gau, *

¹⁰ God nıp mulu yabıt lugö, ñig wain asi yabıt u, kap kale yan ralö ajmanı rauö, ñö niñaböl. Ejol ul gau abe, Sipsip Pi u abe niñmidlö niñöl gi, kalıp hag mab ke yan u yuö, mab

* **13:16:** Rep 14:9-11; 16:2; 20:4 * **14:2:** Rep 1:15; 19:6 * **14:3:** Ais 42:10; Rep 5:9; 7:4 * **14:8:** Ais 21:9; Jer 51:7,8; Rep 17:2; 18:2,3 * **14:9:** Rep 13:12-17 * **14:10:** Jen 19:24; Sam 75:8; Ais 51:17,22; Jer 25:15-16; Esi 38:22; Rep 16:19; 20:10; 21:8

mıtaŋ salpa halö u kalı̄p inö nı̄ŋöl gı̄, wög pak mı̄deinaböl. *

11 Mab mıtaŋ u kalı̄p inö nı̄ŋöl gı̄, mab hadu anı̄bu ranöm, gı̄ damöm, pör pör nöp ap ranöl gı̄ mı̄deinab. Anı̄b u, nan hapeb anı̄bu hib haglö adö arnab nı̄bi bı̄ gau, nan ana nı̄p rö gı̄la anı̄bu hib haglö adö arnab nı̄bi bı̄ gau, hib nı̄pe klı̄ñ anı̄bu udnaböl nı̄bi bı̄ gau, God kalı̄p pen ilön kub yabı̄t u sı̄dö aŋ, sı̄bön yaŋ, pör pör nöp ñı̄nab,” a ga. *

12 Anı̄g gı̄nab rö, Krais nı̄bi bı̄ nı̄pe gau ap lug pakagun, a göm, God Manö hagöp rö nı̄ŋ ud pı̄döŋ göm, hagöp rö göm, Jisas nı̄p cı̄g aı̄j göl gı̄ nöp mı̄daiöl. *

13 Pen manö ap kumi kabö adö laŋ nı̄bö yı̄p haga, “Manö hagnı̄g gabin i kalı̄ klı̄ñ rı̄kmön. Mı̄ñi marö göp ñı̄n i, nı̄bi bı̄ Bı̄ Kub nı̄p nı̄ŋ udöm umnaböl gau, mı̄ñ mı̄ñ gı̄naböl,” a ga. Hageia, God Ana nı̄pe haga, “Nı̄ŋö yabı̄t. Kale marö udöl gı̄ wög uı̄ham gı̄ mı̄dpal rö, kale ake löm, mı̄ñ mı̄ñ göl gı̄ mı̄deinaböl,” a ga.

Nan wög mı̄nönj adö il i pı̄döŋ göp

14 Pen yad nı̄ŋnö, Bı̄ ap Ñı̄ nı̄pe rö bı̄ ap, kumi kabö rud bad adö au ası̄k mı̄deia. Nabı̄c cög nı̄pe laŋ, kabö gol udöm usajı̄l bad gı̄la ap rol göm, ru agon gı̄tapi rö gı̄gabe göp ru kı̄d yabı̄t wid magö rı̄k daubal rö ap ud mı̄deia. *

15 Pen ejol ap, God sabe gep ram raul mı̄gan yaŋ nı̄bö apöm, bı̄ kumi kabö rud bad adö au ası̄k mı̄deia u nı̄p wı̄ñ kub alöm haga, “Mı̄nönj naböŋ adö yaŋ wid magö gau po göp. Wid rı̄k daupep ñı̄n u auöp rö, ru agon gı̄tapi rö ne anı̄bu udmön, rı̄k dap magum gı̄mön,” a ga.

16 Hageia, bı̄ kumi kabö rud bad adö au ası̄k mı̄deia u, ru agon gı̄tapi rö nı̄pe u ud rı̄b gı̄ dö madö göm, wid magö mı̄nönj naböŋ adö gau rana gau magöŋhalö rı̄b gı̄ dö madö gı̄ dap magum ga.

17 Ejol ap pen God sabe gep ram raul mı̄gan kumi kabö adö laŋ au nı̄bö höŋ aua. Nı̄pe u rö nöp ru agon gı̄tapi rö ap udöl mı̄deia.

18 Magö anı̄bu nöp, ejol mab mıtaŋ abad mı̄dmı̄döp u, God nı̄p nan sabe gep bı̄d au nı̄bö apöm, ejol ru agon gı̄tapi rö udöl mı̄deia u nı̄p wı̄ñ kub alöm haga, “Wain magö mı̄nönj naböŋ adö yaŋ nı̄bö gau po göp rö, ru agon gı̄tapi rö ne u ud wain magö magöŋhalö rı̄k dap magum gı̄mön,” a ga. *

19 Anı̄g hageia, ejol anı̄bu, ru agon gı̄tapi rö nı̄pe u ud rı̄b gı̄ dö madö göm, wain magö gau rı̄k dam, God nı̄p mulu lugö wain magö abhib jakep ka mı̄gan u yua. Ka anı̄bu God nı̄bi bı̄ gı̄ naj gı̄mı̄dal gau kalı̄p pen ilön ñı̄nı̄m rö mı̄döp.

20 Wain magö abhib jakep ka mı̄gan anı̄bu daun kub höŋ adö mı̄deia. Wain magö mı̄gan anı̄bu yuö, abhib jaklö nı̄ŋöl gı̄, hagape u ran ajmaŋ rauöm, ñı̄g uı̄ kub ap lugöp rö, hag ap lugöl gı̄, kilomida unbö ñı̄n juöl ajı̄p böŋ daŋ (300)* rö ara. Hagape uı̄ kub anı̄bu kaj hos nabı̄c adö lagod mı̄döp rö u nöp adö lagod areia. *

15

Ejol gau geinaböl, marö kub ke ke unbö mudun jı̄ŋ u gı̄nab

1 Pen nan ke hain nı̄bö nı̄ŋöm aiö hagep rö ap halö, kumi kabö aŋ aulı̄k ga nı̄ŋnö. Marö unbö mudun jı̄ŋ gau gö, God nı̄p mulu yabı̄t lugöp u böŋ nöp naböŋ junab, a göm, ejol nı̄pe unbö mudun jı̄ŋ gau kalı̄p hagö, marö kub anı̄b gau dap mı̄nönj naböŋ il i aunı̄g geila.

2 Pen il anı̄b au nı̄ŋnö, ñı̄g waŋö glas rö ap mab mıtaŋ halö uı̄ maı̄ı̄ göm au mı̄deia. Nı̄bi bı̄ nan hapeb hib naba mı̄döp nan u abe, nan ana nı̄p rö gı̄la u abe aı̄p pen pen göm win

* 14:11: Ais 34:10 * 14:12: Rep 13:10 * 14:14: Dan 7:13 * 14:18: Joe 3:13 * 14:20: Grik manö hagöm 1,600 sı̄dadia * 14:20: Ais 63:3; Rep 19:15

gila gau, goł anıbu au urak mıdeila.
God kalıp nan gıda rö ke ke ñö,

³ bı Mosıs God nıp wög gı ñımıdöp
manö u abe, Sipsip Pi manö u abe
hagöl gı, kımıap hagöm hagla,
“God, ne Bı Kub kłö unbö ke halö.
nan nıhön gınabin a gınabön,
gınabön.

Ne kın bı kub ram mınönj gau
magöñhalö,
Kın kale mıdpan u,
pör pör yıjıg gımön,
kabö rö nöp gıpan. *

⁴ Nıbi bı magöñhalö nöp nıñöm, ana
udnaböl.

Ne añı nöp uł mıdpan.
Nöp Bı Kub, a göm,
hib ne haglö adö arnab.

Ne nagı yıjıg göl adö u nöp
gı aıj gıpan u nıñöm,
nıbi bı ram mınönj gau nıbö gau nıbö
magöñhalö apöm
nöp sabe gınaböl,” a gıla. *

⁵ Pen yad kauyan nıñem nıñnö,
God nıp sabe gep sel ram au Ram
Raul Mıgan Kamınj Aıj Ke Yabıt u
hiıköl mıdeia. *

⁶ Pen ejol unbö mudun jıñ u, nıbi
bı mınönj nabönj adö ıt i gau kalıp
marö kub unbö mudun jıñ ñınıg,
God sabe gep ram raul mıgan yan
nıbö hönj aula. Ejol anıbu gau, wałıj
rud aıj mımailö ga gau nöp löm, dip
nagı kabö gol udöm gıla gau pabıt an
au pıg löm aula.

⁷ Nan kamınj mıhau mıhau anıbu
gau añı ap apöm ejol unbö mudun jıñ
gau kalıp kınan kabö gol udöm gıla
ke ke ña. Kınan mıgan anıbu gau, Bı
Kub pör pör mıdeinab u, nıbi bı gı
nıj gılö God kalıp mulu kal nıñöm
mıñör ñınab u ajmanj rauöm mıdeia.

⁸ God mailö aıj ke nıpe u abe, kłö
nıj nıpe u abe gö, hadu kub yabıt
God sabe gep ram anıbu ajmanj rau
mıdeia. Nıbi bı ap sabe gep ram
anıbu raul mıgan aröl rö laga. Ejol
unbö mudun jıñ u, marö kub unbö
mudun jıñ nıbi bı ñınıg geila gau

ñı haknaböl u nöp, hainö ram raul
mıgan anıbu aröl rö lınab. *

16

*Ejol marö kub unbö mudun jıñ gau
ud daula*

¹ Pen yad nıñnö, manö ap God sabe
gep ram raul mıgan yan nıbö ejol
unbö mudun jıñ gau kalıp wiñ kub
alöm haga, “Nıbi bı gı nıj gılö God
kalıp mulu kal nıñöm mıñör ñınab
u, kınan unbö mudun jıñ ajön laj
ajmanj rauöm mıdöp gau, dam mınönj
adö yan honj gıpe aranj,” a ga.

² Anıg hageia, ejol nöd u kınan
nıpe dam mınönj adö yan honj gö,
nıbi bı nan hapeb kłıñ u udöm, nan
ana nıp rö gıla sabe geila gau, kalıp
wös hapeb ilön kub udep gau la. *

³ Ejol yıgwö an nıbö u, kınan nıpe
dam ñıg solwara adö u honj gö, ñıg
solwara u, bı uma hagape u rö löm,
nan ñıg solwara an anıbu gau mıdeila
gau, magöñhalö um hakla. *

⁴ Ejol yıgwö nıgan nıbö u, kınan
nıpe dam, ñıg ilam juöp gau abe ñıg
yıharınj ap lugöp adö gau abe honj gö,
ñıg gau magöñhalö hagape la.

⁵ Pen ejol ñıg magöñhalö abad
mıdöp u haga,
“Ne Bı Uł.

Ne hadame dagol mıdmıdan; ne
uri u rö nöp mıdpan.

Ne manö ud asık aıj yabıt gımön,
kalıp nıñö yabıt anıg gıpan.

⁶ Nıbi bı anıbu gau nöp me, nıbi bı ne
gau kalıp al pak löm,
bı manö ne hagep gau kalıp al
pak löm gılö,

hagape kale luga u me,
ne kalıp pen u rö nöp hagape ñö
ñıñaböl u,

kale ke göm udaböl me u,” a ga.

⁷ Anıg hageia, manö ap God nıp nan
sabe gep bıd adö au nıbö haga,

“God Bı Kub kłö nıj ke yabıt.

Ne manö ud asık aıj yabıt gımön

* 15:3: Eks 15:1; Sam 139:14; 145:17

* 15:4: Jer 10:6-7; Sam 86:9

* 15:5: Eks 38:21

* 15:8:

1Ki 8:10-11; 2Kr 5:13-14; Ais 6:4

* 16:2: Eks 9:10; Rep 13:12-17

* 16:3: Eks 7:17-21

* 16:7:

Sam 19:9; Rep 15:3

kalip niṅö yabiṯ anig giṅpan,” a ga. *

⁸ Ejol yiḡwo miṯö u, kiṅaṅ niṅpe u dam siḡö u niṅp hoṅ gö, niṅbi biṅ gau kalip kal yabiṯ niṅniṅm rö la.

⁹ Kal yabiṯ niṅöṅ, kalip rapin ina u pen nan siṅ nan naiḡ giṯa u, niṅhön giṅniḡ anig giṅpun, a göm, arö göm, miḡd aij göm, God hib niṅpe haglö adö araga. God hanip marö ñab u, a göm, niṅp hag jula. *

¹⁰⁻¹¹ Ejol mamid u, kiṅaṅ niṅpe u dam nan hapeb sea kiṅ niṅpe adö au hoṅ gö, niṅbi biṅ niṅpe abad miḡdmidöp aṅ au adiṅ siḡ ga. Wös hapeb löm, ilön kub gö, aṯab hau giṅ dö giṯa u pen nan siṅ nan naiḡ giṯa u, niṅhön giṅniḡ anig giṅpun, a göm, arö gagla; göl giṅ nöṅ miḡdöm, God kumi kabö adö laṅ au miḡdöp u niṅp hag jula. *

¹² Ejol kagoṯ jṅ u, biṅ kiṅ ram miṅnön siḡdö auab gau niṅbö aunaböl a göm, kiṅaṅ niṅpe u dam niḡg kub yabiṯ Yupredis hoṅ gö, niḡg anibu böṅ nöṅ miṯep ga. *

¹³ Anig gö niṅöl giṅ, aiön pi miṅhau niḡgaṅ baṅ miṅhau niḡgaṅ rö leia niṅnö. Ap re ubiṯ meg miḡgan u niṅbö apjaka; ap nan hapeb meg miḡgan u niṅbö apjaka; ap biṅ God manö hagabin a göm manö piral nöṅ hagnab u meg miḡgan u niṅbö apjaka.

¹⁴ Aiön pi anib gau nan gagep rö göl rö la. Kale amöm kiṅ ram miṅnön ke ke gau gau miḡdpal gau magöḡhalö uṯ giṅ dap magum göm, God Biṅ klö ke halö niṅin kub niṅpe hag la anibu, pen pen giṅnaböl. *

¹⁵ “Niṅ aij giṅmim! Yad aunig gabin u, biṅ nan siṅ udep gau niṅ miḡdagpal magö u nöṅ aubal rö u aunabin! Anib u me, niṅbi biṅ uhön hanagöm waṯij liṅ aij göm miḡdeinaböl gau miṅniḡ miṅniḡ giṅnaböl; magö nöṅ gau ajlö, kalip nable gagnab!” *

¹⁶ Pen aiön pi anib gau, biṅ kiṅ ram miṅnön ke ke gau niṅbö kalip uṯ giṅ dap

magum giṯa; ram miṅnön dap magum giṯa anibu Hibru manö hagöm Amagedon a giṅpal. *

¹⁷ Ejol mudun jṅ u, kiṅaṅ niṅpe u hoṅ ga aṅ nöṅ adö laṅ gau. Hoṅ gö, manö ap sea kiṅ God sabe gep ram raul miḡgan yaṅ niṅbö wiṅniḡ kub alöm haga, “Naböṅ juöp,” a ga.

¹⁸ Anig hagö niṅöl giṅ, riṅmu hagöm gu gö arö niṅöl giṅ, aṅniḡ aṅniḡ udöl giṅ amdam magö bol gau ap lug paköm, munmon kub yabiṯ niṅbi biṅ miṅnön naböṅ iṯ i nöḡd niṅagmiḡdal rö ap aua. *

¹⁹ Munmon kub yabiṯ anibu udöm, daun kub yabiṯ Babilon u pabu göm, asiḡ naböṅ miṅhau niḡgaṅ löm, daun kub ram miṅnön ke ke gau ram nan gau biḡ ju pa jö ma jö gabin, a göm, ulis malis ga. Ga anibu, God niṅpe mulu kal niṅöṅ, Babilon niṅbi biṅ giṯa u hauṯ gagöm, kalip niḡg asiṅ kap aijöṅ laṅ aijmaṅ raua u niḡ ñiṅla. *

²⁰ Pen ram miṅnön pro niḡg riḡb giḡgabö ga gau abe, ram miṅnön ilö gau abe, böṅ nöṅ ur ga. *

²¹ Marö kub yabiṯ u me, möṅ gapiṅ magö kub yabiṯ gau, magö aṅiṅ aṅiṅ niṅin juöl miṅhöṅ adö giṅ da unbö siḡduṅ laṅ (50) kilo rö, kumi kabö adö laṅ niṅbö lugöm, niṅbi biṅ gau kalip kal halö paka. Kalip kal halö pakö God niṅp böṅ nöṅ hag jula. *

17

Biṅ si udep niṅbi u ilön kub udnab

¹ Ejol unbö mudun jṅ marö ke ke daula gau, ap apöm yiṅp haga, “Iṯ i auö, nöṅ nan ap yamnö nöṅ! God geinab biṅ si udep niṅbi naiḡ yabiṯ u pen ilön kub udnig gab. Daun kub yabiṯ niḡg iru nöṅ söṯ au miḡdöp u nöṅ hagabin. *

² Biṅ kiṅ ram miṅnön ke ke miḡdpal gau, biṅ si udep niṅbi anibu aip giṅ ajöl göm, niṅbi biṅ miṅnön adö iṯ i yiṅharṅ gau u rö nöṅ, nan siṅ nan niṅpe

* 16:9: Rep 9:20-21 * 16:10-11: Eks 10:22; Ais 8:21-22 * 16:12: Ais 11:15 * 16:14: Rep 19:19

* 16:15: Mad 24:43-44; Rep 3:3 * 16:16: Sek 12:11 * 16:18: Rep 4:5; 8:5 * 16:19: Rep 14:10

* 16:20: Rep 6:14 * 16:21: Eks 9:23-24; Rep 11:19 * 17:1: Jer 51:12-13

gim+döp u kalip ñig wain nipe ñö ñiñlö, kalip hauñ alöp,” a ga. *

3 Pen God Ana u yip ba lö niñöl gi, ejol u yip dam ram minöñ kabö nöp midöp an gau arö niñnö, niñbi ap, nan hapeb hagape ap adö lan asik mideia. Nan hapeb anibu, hañ roman nipe gau, hib God nip hag juep iru yabiñ nöp kali kñiñ rik lilo mideia. Nab+c cög nipe unbö mudun jñj u löm, kom unbö sidun lan löm ga. *

4 Pen niñbi niñnö anibu, wañj hagape niñbi kub libal rö löm, kabö gol iru nöp, kabö aij aij mani kub rauerp iru nöp, magö pro kibap mñep rö rud gab “pöl” a gipal u iru nöp, hañ roman nipe gau magöñhalö lö, mailö mailö göl gi mideia. Kap kabö gol udöm gila ap ud mideia. Kap migang anib yan, bi aip si göm nan si pri naij yabiñ geia gau ajman rau mideia. *

5 Nable cög nipe lan manö pi göl midmidöp ap kali kñiñ rikla:

DAUN KUB YABIÑ BABILON U, NIÑBI SI BI SI GI AJPAL GAU ABE, NIÑBI BI NAGI NAIJ YABIÑ GIPAL GAU ABE, NIÑME KALE ME U.

6 Pen yad niñnö, niñbi anibu, niñbi bi Jisas niñ udöm manö aij nipe waiö hag ñeila gau kalip al pak löm hagape kale ñig wain rö niñöm hauñ al mideia.

Ga anibu niñem, ju damem gasi milö li midainö. *

7 Pen ejol anibu yip haga, “Niñhön ginig ju dammön gasi milö libanñ Nan hapeb nab+c unbö mudun jñj löm, kom unbö sidun lan löm göp u abe, bi si udep niñbi nan hapeb adö lan asik ajab u abe, manö it u nöp hag ñiñig gabin. *

8 Nan hapeb niñabön anibu, nöd midmidöp, miñi midagöp, pen söl midöp, nipe ulöm migang mauñ juaga yan niñbö auö, God gö böñ nöp ur ginab. God ram minöñ hadame dagol gau gi laga ñin u, niñbi bi minöñ naböñ adö it i udnabin a

göm niñga gau, hib kale kali kñiñ rika buk nipe yan. Pen niñbi bi hib kale kali kñiñ rikaga gau, nan hapeb anibu kauyan midnab u niñöm, aiö yabiñ ginaböl. Niñhön ginig: nipe nöd midmidöp, miñi midagöp, pen hainö kuöyan mideinab. *

9 “Manö anib gau niñ aij göm nöp me, niñbal. Nan hapeb nab+c nipe unbö mudun jñj midöp niñajan u, manö it adö mñöp midöp. Nab+c unbö mudun jñj anib gau, dum unbö mudun jñj niñbi anibu asik midöp gau me.

10 Pen nab+c unbö mudun jñj anib gau, kiñ unbö mudun jñj gau me. Kiñ anib gau, unbö mamid u kiñ midöm hadö umla, miñi kagoñ jñj u nipe kiñ midöp. Kiñ mudun jñj u hainö aunig gab. Pen aueinab u, pro magö ap nöp mideinab.

11 Pen nan hapeb nöd midmidöp, miñi midagöp u, nipe ke kiñ raleb jñj u aunab. Nipe me, kiñ unbö mudun jñj gau niñbö bi ap. God gö nipe böñ nöp ap lug paknab.

12 Pen kom unbö sidun lan niñajan gau, kiñ unbö sidun lan. Kale miñi kiñ midagpal pen hainö God gö kale magö añi ap nöp kiñ midöm, nan hapeb u aip wög göl gi, niñbi bi gau abad mideinaböl. *

13 Kale gasi adö añi niñöm, nan hapeb u nip haglö, nipe kuö kalip u udöm, niñbi bi gau kalip abad mideinab.

14 Kiñ anib gau, Sipsip Pi u aip pen pen ginaböl u pen nipe bi kub gau magöñhalö Bi Kub kale midöm, kiñ gau magöñhalö Kiñ kale midöm göp rö, nip al pak löl rö lagöp. Niñbi bi nipe ke wiñ alöm udöp gau, nip cig göl gi nöp mideinaböl rö, nipe aip kiñ anib gau gilö böñ nöp ap lug paknaböl,” a ga.

15 Pen ejol anibu yip haga, “Ñig gau bi si udep niñbi asik midajip niñajan gau, niñbi bi hañ ke ke löm,

* 17:2: Ais 23:17; Jer 51:7; Rep 14:8 * 17:3: Rep 13:1 * 17:4: Jer 51:7; Rep 18:16 * 17:6: Rep 18:24; 19:2 * 17:7: Rep 13:1 * 17:8: Dan 12:1; Rep 11:7; 13:7 * 17:12: Dan 7:7,24

manö yabił ke ke hagöm, ram m+nöñ ke ke midpal gau me.

¹⁶ Kom unbö siduñ lañ niñajan gau abe, nan hapeb u abe, bi si udep niñi u niñ mulu kal yabił niñöm, nan niñe gau magöñhalö piñi gi udein-aböl me, magö nöp midainab. Pen hañ romañ niñe u niñöm, naböñ naböñ midainab gau laulö in habik arnab. *

¹⁷ Niñhön ginig: God kalip gasi ñö, gasi adö añi niñöm, nan hapeb u niñ hagö, kuö kale u udöm gö arö me, God ginab a göm hag la rö nöp ginab.

¹⁸ Pen bi si udep niñi niñajan anibu, niñe me daun kub yabił kiñ ram m+nöñ ke ke gau magöñhalö abad midöp daun kub anibu,” a ga.

18

Babilon ap lug pakniñ gab

¹ Pen naböñ niñem niñnö, ejol ap halö kumi kabö adö lañ niñbö auajip. Ejol anibu, God hag lö bi kub yabił mideia. Kumi kabö adö lañ niñbö apöm, mailö aij niñe u gö, m+nöñ naböñ iñi magöñhalö mailö ga.

² Ejol anibu apöm wiñ kub alöm haga,

“God gö daun kub yabił Babilon böñ nöp ap lug paköp o!

Böñ nöp ap lug paköp o!

God gö daun kub anibu, niñi bi ap midagöp yabił;

kiñjaki aiön pi yaur naj gau nöp midöp e. *

³ Niñhön ginig: niñi bi Babilon gau kale niñi si bi si göm, gi naj unbö ke gilö gilö, niñi bi ram m+nöñ ke ke gau magöñhalö niñöm anib unbö rö nöp gipal.

Babilon niñe niñ wain klö niñe ke niñöm,

niñi bi ram m+nöñ ke riñnap gau kalip ñö niñlö,

niñe göp rö, kale u rö nöp hauł alöm gi naj nöp gipal.

Kiñ m+nöñ naböñ adö iñi gau, niñe aip gi ajöm, gi naj nöp gipal.

Pen niñe nan aij aij gau udnam a göm pör gasi niñöb rö,

bi m+nöñ naböñ adö iñi nan sikim gipal gau mani kub ud-pal,” a ga.

⁴ Pen yad niñnö, manö ap halö kumi kabö adö lañ niñbö haga,

“Niñi bi yad Babilon midpim gau, daun anibu höñ adö ammin, Babilon kai aip uł gagmim.

Nan si nan naj kale gipal gau, kale aip gagmim.

Ilön kub kale udnig gaböl u, kale u rö nöp udagmim. *

⁵ Nan si nan naj gipal gac u, nan asmen kub rö aram aram kub yabił ap ran ara kumi kabö adö lañ.

God niñöm kale nan si nan naj gipal u

gasi niñöl gi midöp. *

⁶ Babilon niñe niñi bi riñnap kalip gi naj ga rö u,

ne pen niñ u rö nöp gi naj gimön.

Pen Babilon niñe niñi bi riñnap kalip gi naj ga rö nöp wasö;

niñ pen gi naj ke yabił gimön.

Babilon niñe niñi bi riñnap kalip niñ asi ñöb rö wasö;

niñ pen niñ asi ke yabił kap niñe hoñ gimön niñ ñö niñniñ. *

⁷ Nan iru nöp udnam, a göm, hib niñe ke dap ranöb rö u,

niñ pen ilön mab unbö ke yabił ñö, mög yabił ginim.

Gasi niñe ke niñöm hagöp,

“Yad niñi kwin aui asik midpin.

Yad niñi adu midagpin;

niñjör riñnap yip udnim rö lagöp,’ a göp. *

⁸ Anig hagöp u

pen God Bi Kub

niñ manö kub hagöm ilön niñab u, bi klö unbö ke yabił midöp.

* **17:16:** Rep 18:8 * **18:2:** Rep 14:8; Ais 13:21; 34:11-14; Jer 50:39 * **18:4:** Ais 48:20; Jer 50:8; 51:6,45; 2Ko 6:17 * **18:5:** Jen 18:20-21; Jer 51:9 * **18:6:** Sam 137:8; Jer 50:15,29; 2De 1:6 * **18:7:** Ais 47:7-9

God Bi Kub nipe gö, ñ+n añi ap nöp
miña kub gïnab;
mitöñ kub gïnab; nan magö
pïlagnab, kiyö kub gïnab.

Pen God Bi Kub nipe gö,
Babilon mab mitöñ lug in habik
ñiñ arnab. *

9 “Babilon mab inöm hadu ap ranö
niñöm, kiñ ram minöñ ke gau nibö
niñi anibu aip gi ajmidal gau mög gö
mitöñ gïnaböl. *

10 Niñi u niñ ilön mab ke yabiñ
gïnab anibu, hanip u rö nöp gïnim
rö löp, a göm, ke ke au dan midöm
mitöñ göm hagnaböl,

‘Wasö e! Wasö e! Daun kub ke yabiñ
e!

Babilon daun kub klö ke yabiñ e!
Ne wan aua nöp manö kub niñmön,
pen ilön kub udmön böñ nöp ap
lug pakpan,’ a gïnaböl.

11 “Pen daun kub anibu ap lug
paknab rö, bi nan sikim gimidal
gau, miñi niñi bi gau nan hanip
rauagnaböl, a göm, mög gö mitöñ
gïnaböl. *

12 Nan kale anib gau me, kabö gol,
kabö silpa, kabö pro aij aij ke ke
mani kub rauep, magö pro kibap
mitöp rö rud gab ‘pöl’ a gïpal u;
laplap aij yabiñ nan ‘linin’ a gïpal u
rik dam pak al dör gimidal u, laplap
mu, laplap a+i, laplap ganwan hib
nagi rö ud al dör göm ‘silk’ a gïpal
u; mab hañij aij auiep ke ke gau; kaj
elpad meg kub udöm nan ke ke iru
nöp gimidal gau; mab po aij aij mani
kub rauep nan ke ke iru nöp gimidal
gau; nan ain rö ‘brons’ a gïpal u, ain
u, kabö ‘mabil’ a gïpal u udöm nan
ke ke iru nöp gimidal gau; *

13 nan hañij aij auiep ñig ke ke gau,
paua ke ke gau ‘sinamin’ u, ‘spais’
u, ‘insens’ u, ‘mö’ u, ‘plaginsens’ u;
ñig wain abe, olip wel abe; wid magö
abe, plaua abe; kaj kau abe sipsip
abe; kaj hos abe, nan kaj hos adiklö
tip gi ud ajpal gau abe; niñi bi kalip

rau daulö nagi wög gimidal gau abe,
niñi bi aip pen pen göm kalip nagi
li daulö nagi wög gimidal gau abe.
Nan kale sikim gimidal anib gau me
u.

14 “Pen bi nan sikim gimidal gau
Babilon niñ hagnaböl, ‘Hañ roman
ne gasi göp nan aij aij ne gau
magöñhalö adij hir göp. Kabö gol
silpa mani nan aij ke ke iru nöp ne
u magöñhalö hadö ur göp. Hainö
kuöyan udagnabön,’ a gïnaböl.

15 “Bi Babilon au nan gau sikim
göm, mani kub udmidal bi gau, Ba-
bilon u niñ ilön mab ke yabiñ gïnab
anibu, hanip u rö nöp gïnim rö löp,
a göm, ke ke au dan midöm mitöñ göl
gi *

16 hagnaböl,

‘Wasö e! Wasö e!

Daun kub ke yabiñ e!

Daun kub kiiñ aij anibi, wañij aij aij,
laplap aij yabiñ linin rik dam pak
al dör gimidal u,

laplap mu, laplap a+i udöm rib adik
li midmidöp;

kabö gol, kabö pro aij aij ke ke
mani kub rauep,

magö pro kibap mitöp rö rud gab
“pöl” a gïpal u udöm

rib adik li midmidöp. *

17 Pen miñi wan aua nöp nan aij aij
nipe anib gau
magöñhalö hadö böñ nöp ur
göp,’ a gïnaböl.

“Ñig magib kapden gau abe, bi
wög gep kale gau abe, niñi bi ñig
magib adö ajpal gau abe, niñi bi
ñig magib nan kago ud sikim gïpal
gau abe, magöñhalö ke ke au dan
mideinaböl. *

18 Ke ke au dan midöm, daun
kub anibu mab inöm hadu kub upiñ
areinab u niñöm hagnaböl, ‘Daun
klö ke yabiñ i rö ap nöð midagmidöp
e!’ gïnaböl. *

19 Kale hañij udöm, nab+c adö kale
lan ud yuöl gi yuöl gi hagnaböl,

* 18:8: Rep 17:16

* 18:9: Esi 26:17; 27:30-35

* 18:11: Esi 27:36

* 18:12: Esi 27:12,13,22

* 18:15: Esi 27:31,36

* 18:16: Rep 17:4

* 18:17: Ais 23:14; Esi 27:27-29

* 18:18: Esi 27:32

‘Wasö e! Wasö e! Babilon daun kub
klö ke yabıt e!

Babilon nıpe mıdö nıñöl gı, kabö
gol, kabö silpa, mani,
nan aij aij mani kub rauerp nan gau
ke ke iru nöp mıdö,
ñıg magıb ajöl gun, mani iru nöp
udmıdun u,

pen mıñi wan aua nöp nan aij nıpe
anıb gau
magöñhalö hadö böñ nöp ur
göp, a gıñaböl.

20 “Pen God nıpe gö Babilon böñ nöp
pa jö ma jö gı mıdöp u,
kale kumi kabö adö lañ mıdpım
gau

paj hagmım obi ale ale gımım mıñ
mıñ gımım!

God gö, bı si udep nıbi anıbu
böñ nöp ap lug paköp u,
kale Kraıs nıbi bı nıpe mıdpım gau
abe,

Kraıs manö aij nıpe ud arep bı
gau abe,

God manö hagep bı gau abe, kale obi
ale ale gımım
mıñ mıñ gımım!

Nıpe kalöp gı naij ga u nıñöm
God nıpe nıp manö kub hagöm,
nıp pen ilön kub yabıt ñöb me
u,” a ga. *

21 Pen magö anıbu, ejol klö ke yabıt
ap, kabö kub yabıt wid magö pak hib
jaköm plaua gıpal kabö u rö ap ud
ñıg solwara añ au ud yuöm haga,

“Anıg unbö rö nöp daun kub ke yabıt
Babilon
ud waıt gı yulö hainö nıbi bı
kuöyañ nıñagnaböl. *

22 Babilon nıbi bı mıñ mıñ göl gı, nan
gıda rö paköl gı,
gabı paköl gı, aıñ magö pu göl
gı, mıdageınaböl.

Wög adö ke ke gıpal rö u, gagnaböl.
Wid magö pak hib jaköm plaua
gıpal rö u, gagnaböl. *

23 Nıbi bı lam mailö daun kub añ
anıbu kuöyañ nıñagnaböl.

Nıbi bı ñılö udöm, mıñ mıñ göm,
gagnaböl.

Nıbi bı ne sıkım gımıdal gau,
ram mınöñ ke ke gau bı kub
yabıt mıdmıdal.

Pen nıbi bı ne kuj göm, manö pıral
hagöm gılö,
nıbi bı ram mınöñ ke ke gau
nıñöm magöñhalö hain göm
anıg unbö rö nöp gı naij gımıdal.
*

24 “Babilon nıbi bı gau nöp,
God manö hagep bı nıpe gau
kalıp al pak löm,
nıbi bı nıpe gau kalıp al pak löm,
gımıdal.

Nıbi bı mınöñ naböñ ıt i al pak
lımıdal gau magöñhalö ıt u me
Babilon nöp.

Anıg göp rö, God nıp pen ilön
kub yabıt u ñöb,” a ga. *

19

1 Ejol klö ke yabıt u manö anıbu
hag pıs ga nıñöm yad gu kub yabıt
apdı nıñnö. Gu anıbu, nıbi bı iru nöp
kumi kabö adö lañ mıñ mıñ göl gı,
meg mıgan dap ranöm hagla,

“God hib nıpe hagno adö arañ!
God hon nöp nıbi bı ud kamıñ
yuab.

God hon nöp mailö aij ke halö mıdöp.
God hon nöp bı klö ke yabıt
mıdöp.

2 God hon manö kub hagöm, manö
ud asık aij göm,
nıbi bı gau kalıp pen nıñö nöp
ñöb.

Bı si udep nıbi naij yabıt anıbu,
bı si udöm aip gı ajöm gö,
nıbi bı ram mınöñ ke ke gau nıbö
apöm,
nıpe geıa u nıñöm, anıg unbö rö
nöp gı naij geıla.

Nıbi anıbu nıpe God nıbi bı nıp wög
gımıdal gau al pak la u me,
God nıpe nıp manö kub hagöm
pen ilön kub ñöb,” a gıla. *

* 18:20: Aıs 44:23; Dud 32:43; Jer 51:48 * 18:21: Jer 51:63-64; Esi 26:21 * 18:22: Aıs 24:8; Esi 26:13 * 18:23: Jer 7:34; 16:9; 25:10 * 18:24: Jer 51:49; Rep 17:6 * 19:2: Dud 32:43; Rep 6:10

3 Anig hagöm, kauyan meg migan dap ranöm hagla,

“God hib nipe hagno adö aran!

Daun kub ke yabıt Babilon in hadu göm,
hadu u pör pör nöp ap rannab,”
a gila.

4 Anig hageila, bi manö ud asikep ñin juöl añi ap ado gi da mihau mihau (24) gau abe, nan kamın mihau mihau gau abe, God sea kin adö asik mideia il au kugom yimöm he göm hagla,

“Niñö yabıt!

God hib nipe hagno adö aran!” a gila.

5 Anig hageila, manö ap sea kin mideia au gilañ nıbö hagöm haga,

“Kale nıbi bi ramö gau abe, nıbi bi gep gau abe,

God hon nıp wög gimim nıp pıñınj gıpım gau
magöñhalö hib nıpe hagpe adö aran,” a ga.

Krais nıbi bi nıpe gau kalıp ud ram mınöñ nıpe arö, mıñ mıñ gınaböl

6 Pen magö u yad gu kub yabıt ap, ñig hij big hagöp rö aka rımu hagö mılöbö arab u rö, apdi niñö. Gu anıbu, nıbi bi iru yabıt nöp meg dap ranöm hagla,

“God hib nıpe u hagno adö aran!

God Bi Kub hon u Bi klö ke yabıt. Nıpe Kin midöm nıbi bi gau

kalıp magöñhalö abad midöp. *

7 Anıbu u, aij gö niñöl gi mıñ mıñ gun; Gor nıpe Bi klö ke yabıt midöp u niñun,

hib nıpe hagno adö aran.

Nıhön gınig: Sipsip Pi u nıbin nıpe udnab ñin u auöp rö,

nıbi u ram nıpe arnig, nan gi jin göl gi midöp. *

8 Linın ud wañj uť rud mımılö göl gi midöp ap,

God nıbin nıpe nıp ñö yımöb,” a gila.

Linın wañj aij anıbu il u, God nıbi bi nıpe gi aij gila anıbu gau me u.

9 Pen ejol anıbu yıp haga, “God manö niñö yabıt hagöp u, manö nıpe rımnap hagnö kalı kılın rıkmön. Nıpe hagöp, ‘Nıbi bi Sipsip Pi u wıñ alö amöm nıpe aip nan kub ñınaböl gau, mıñ mıñ yabıt gınaböl,’ a göp” a ga. *

10 Pen ejol anıbu anig hagö, yad ma il nıpe au kugom yımem, nıp sabe gınam, a gınö u pen yıp haga, “Ne anig gagmön! God añi nöp nıp sabe gimön. Kale abe, añ mam kale gau abe, Jisas manö aij nıpe u niñ udmim hagöp rö gıpım rö u, yad u rö nöp bi God nıp wög gi ñeb bi ap mıdpın. Jisas manö niñö hag waiö la manö aij u nöp udöm, God manö hagep bi nıpe gau manö hagpal,” a ga. *

Krais kaj hos rud adö lan asiköm ajeia

11 Pen magö u niñö, kumi kabö adö lan migan hiika niñöm bi ap kaj hos rud ap adö asik mideia. Bi kaj hos adö asik mideia bi anıbu, hib nıpe mihöp: hib ap Cıg Göp, hib ap Kabö Rö. Nıpe nıbi bi gau kalıp manö kub hagöm, manö ud asik aij göm, pen ilön ñöb u, haťowaťo ñagöp, gıpal rö nöp niñöm ñöb. Anig unbö rö nöp u, nıbi bi gau aip pen pen göm al rıdik yuöp u, gasi niñ aij göm, manö ud asik aij göm, pen pen göm al rıdik yuöp. *

12 Amgö nıpe u mab mıtın rö. Kin rol gıpal usajıl bad iru nöp nabıc adö nıpe lan lö mideia. Hañ roman nıpe au hib ap mideia. Pen hib anıbu, nıbi bi rımnap niñagpal; nıpe ke nöp niñöb. *

13 Wañj li mideia u, hagape rım lö hagape halö mideia. Pen hib nıpe u, “God Manö.” *

14 Ami Bi kumi kabö adö lan au nıbö gau, wañj rud uť yabıt ke ke

* 19:6: Rep 14:2 * 19:7: Ais 61:10; Rep 21:2
22:8-9 * 19:11: Rep 1:5; 6:2; Sam 96:13; Ais 11:4
63:1-3; Jon 1:1,14

* 19:9: Mad 22:2-3 * 19:10: Ap 10:25,26; Rep
* 19:12: Dan 10:6; Rep 1:14; 2:17 * 19:13: Ais

löm, kaj hos rud adö gau ke ke asiköm, nîp hain gîla.

¹⁵ Meg mîgan nîpe yan, ru mîlö kîd yabîl ap apjaka. Ru mîlö kîd anîbu udöm, nîbi bî ram mînönj ke ke gau aip pen pen göm al pak löm, ain ur mîlö ap udöm, kalîp abad mîdeinab. Pen God hag la ñîñ anîbu, God Bî Kub, Bî klö ke yabîl u, nîbi bî gî naj göm nîp jî nîñnaböl gau kalîp mulu kal yabîl nîñöm, wain magö rö udöm, God wain magö abhib jakep ka mîgan u yuöm, Bî kaj hos rud adö asik mîdöp anîbu kalîp pak hib jaknab. *

¹⁶ Pen walîj mîlö nîpe u abe, ma kuwîl nîpe u abe, hib ap kalî klîñ rikla mîdeia:

KIÑ GAU KIÑ KALE U BÎ KUB GAU
BÎ KUB KALE U *

¹⁷ Pen yad nîñnö, ejol ap sîdö an au gîlanj urak mîdö nîñöl gî, yaur u göm ajeila gau kalîp wîñ kub alöm haga, “God kalöp nan magö kub ñîñîg gab u, magöñhalö apim magum gîmim! *

¹⁸ Aumim, kiñ gau hañ romanj kale ñîñmim, ami bî abad mîdep bî kub gau hañ romanj kale ñîñmim, ami bî klö gau hañ romanj kale ñîñmim, kaj hos gau hañ romanj ñîñmim, bî kaj hos ud ajpal gau hañ romanj ñîñmim gîmim. Pen nîbi bî nagî wög gîpal gau, nîbi bî gasî kale ke wög gîpal gau, nîbi bî hib kub mîdöp gau, nîbi bî hib mîdagöp gau magöñhalö, hañ romanj kale ñîñnabim,” a ga.

¹⁹ Pen magö u nîñnö, nan hapeb u abe, kiñ mînönj nabönj î i ke gau nîbö gau nîbö abe, Bî kaj hos rud ud ajöp u aip, ami bî nîpe gau aip pen pen gîñîg, ami bî kale gau dap magum gîla.

²⁰ Anîg geila u pen Bî hos rud ud ajeia u, nan hapeb u abe, bî nîpe nîbi bî gau kalîp manö pîral hagöm nan gagep rö ga u abe, kalîp ud sîsî göm, mab mîtanj salpa halö inmîdöp ñîg wanjö yan yua. Pen nan hapeb bî nîpe u nîpe nöd nîbi bî iru nöp manö

pîralö, nan hapeb klîñ u udöm, nan ana nîpe rö gîla u, sabe gîla. *

²¹ Pen Bî kaj hos rud ud ajeia u, ru mîlö kîd meg mîgan nîpe yan nîbö apjaka anîbu ami bî gau kalîp magöñhalö al pak lö, yaur gau apöm hañ romanj kale gau ñîñ ñîñ wasö nîñöm arö gîla.

20

Seden nagî mîdö mî unbö wan dausan innab

¹ Pen magö u nîñnö, ejol ap ulöm mîgan mauññ juaga ki rib u abe, sen klö yabîl bol u abe, ñîmagö nîpe u udöl göm, kumi kabö adö lanj nîbö auajîp. *

²⁻³ Dapöm, re ubîl u, re hadame dagol nîbö u, nîp ud sîsî göm, nîbi bî ram mînönj ke ke gau kalîp kuöyanj pîral gagnîm, a göm, nagî adîk dam ulöm mîgan mauññ juaga anîb yan yuöm, ajönj gî ñöm, pîdönj gî aij yabîl ga. Geia u me, nîpe anîb gau nagî mîdö mîdö, mî unbö wan dausan arö, kuöyanj u hubîk yuö apöm, pro magö ap yîharîñ gî ajeinab. Re hadame pîral gep anîbu me, kîjaki u, Seden nöp. *

⁴ Pen nîñnö, nîbi bî rîmnap ana kale kiñ sea asîkep adö ke ke gau asîk mîdeila. Nîbi bî anîb gau, God hagö kale nîbi bî gau kalîp manö kub hagöm manö ud asîknîg geila. Pen nîbi bî anîb gau, nan hapeb u nîp ke abe, ana nîpe rö gîla nan u abe sabe gagöm, klîñ nîpe nabîc kale lanj aka ñîmagö kale u udagöm, Jisas manö aij nîpe nîbi bî gau kalîp waiö hag ñöm, God Manö hagöp rö nöp göm geila nîñöm, kalîp nabîc cög rîb gî dö gîla. Yad nîñöl gî mîdainö nîñöl gî, ana anîb gau kamîñ löm, Kraîs aip nîbi bî gau kalîp kiñ rö abad mîdlö mîdlö, mî wan dausan u ina. *

⁵ (Pen nîbi bî rîmnap umla gau, ñîñ anîbu urakagla. Mî wan dausan u ina, hainö urakla.) Manö hagabin

* **19:15:** Sam 2:9; Rep 1:16; 14:20 * **19:16:** Rep 17:14 * **19:17:** Esi 39:17-20 * **19:20:** Rep 13:12-17; 20:10 * **20:1:** Rep 9:1 * **20:2-3:** Jen 3:1; Rep 12:9 * **20:4:** Dan 7:9,22,27; 1Ko 6:2; Rep 13:17

i, God nipe nöd gö nibi bi anib gau urakla u nöp hagabin.

⁶ Nibi bi nöd uraknaböl gau, God nibi bi nipe ke nöp midöm aij gö niñöl gi miñ miñ yabıl göl gi mideinaböl. Kauyañ umagnaböl. Kale God Krais kalıp apil miñhau sabe gep nibi bi rö wög gi ñöl gi midöm, Krais aip nibi bi gau kalıp kiñ rö abad midlö midlö, mi wan dausan u innab. *

Seden ilön kub udnab

⁷ Mi wan dausan anibu ap arnab niñöl gi, God ejol nipe gau kalıp hageinab, Seden niñ nagı hubık yulö,

⁸ amöm nibi bi ram minöñ i i ke ke gau magöñhalö midpal gau kalıp manö piral hagnab. Nibi bi anib gau me, Gog aip Megog aip. Seden kalıp magöñhalö tip gi dauö, kale pen pen ginig aunaböl. Nibi bi pen pen ginaböl anib gau, kabö kulup ñig solwara goł gau iru nöp midöp rö nöp mideinaböl. *

⁹ Kale miñgan gau miñgan gau nibö apöm, daun kub God nibi bi nipe han mideila, daun kub God nipe midmagö löp anibu nöp, biñ giñgabö geila. Daun biñ giñgabö gıla u pen adıñ mab miñtañ kumi kabö adö lañ nibö apöm, kalıp in habık ara. *

¹⁰ Pen God ejol nipe gau, kijaki nibi bi gau kalıp manö piral hagöm tip gi daua u, niñ dam ñig wañö mab miñtañ salpa halö inab yañ ud yula. Nan hapeb u aip, bi nipe nibi bi gau kalıp manö piral haga u aip, nöd ñig wañö anib yañ yulö midailö. Mailö abe, sib abe, pör pör nöp ilön mab udöl gi mideinaböl. *

Manö kub hainö yabıl u

¹¹ Pen sea kiñ rud kub yabıl ap abe, Bi adö anibu asıköl midajıp u abe niñnö. Bi Kub nipe au midö niñöl göm, minöñ naböñ i i abe, kumi

kabö adö lañ abe, adıñ böñ nöp piñıñ gi ke gau arö, kuöyañ niñagın.

¹² Pen yad niñnö, nibi bi kub midöm umla gau abe, nibi bi ramö gau midöm umla gau abe, magöñhalö apöm sea kiñ i i anib au urak midlö niñöl gi, köp rimnap ud pıtaıla. Köp ap, nibi bi kale kamıñ midöl gi, gıla gıla rö niñöm, kalı kılın rıkla. Köp anıbu ud pıtaiöm, köp ap ud pıtaıla. Köp hain nibö ud pıtaıla u, nibi bi pör pör kamıñ mideinaböl hib kale kalı kılın rıkla. Ud pıtaıla niñöm God nipe nibi bi umla gau niñön niñön gıla u niñöm, manö ud asıköm, kalıp nime la. *

¹³ Pen nibi bi ñig solwara añ gau umla gau arlö niñöl gi, God nipe kalıp manö kub haga. Umeb Magö u abe Wip Ana Ram u abe nibi bi umöm am abad mideila gau kalıp magöñhalö dam ñilö niñöl gi, kale ke ke niñön niñön gıla u niñöm, God kalıp manö kub haga. *

¹⁴ God nipe anig ga niñöm, Umeb Magö u abe Wip Ana Ram u abe, God hagö kalıp miñhöñ dam mab miñtañ inab wañö yañ ud yula. Mab miñtañ inab wañö arbal u, Kuöyañ Umnaböl, a giñpal.

¹⁵ Pen nibi bi pör pör kamıñ mideinaböl gau hib kale kalı kılın rıkla köp anıbu, nibi bi an an hib kale köp anıbu midageia, God hagö, kalıp magöñhalö u rö nöp dam mab miñtañ inab wañö yañ ud yula.

21

Minöñ naböñ i i abe, kumi kabö adö lañ abe ke hain nibö la

¹ Midem niñnö, minöñ naböñ giñsön nibö abe, kumi kabö giñsön nibö abe mideia. Minöñ naböñ nöd nibö u abe, kumi kabö nöd nibö u abe hadö ur göm midageia. Ñig solwara nöd midmidöp u, u rö nöp hadö ur göm midageia. *

* 20:6: Rep 1:6 * 20:8: Esi 38:2,9,15-16 * 20:9: 2Ki 1:10 * 20:10: Sam 11:6; Rep 19:20; 21:8
 * 20:12: Dan 7:9-10; Mad 25:31-46; Ap 17:31; 2Ko 5:10; Rep 13:8 * 20:13: Ro 2:6; 1Pi 1:17; Rep 2:23; 22:12 * 21:1: Ais 65:17; 2Pi 3:13

2 Pen yad niñem niñnö, God gö Daun Kub U† u, Jerusalem gisön nibö u, kumi kabö adö lañ au nibö auajip. Daun Kub U† anibu, niñbi gau bi udnig, wañij kliñ aij löm abad midpal rö u mideia. *

3 Pen yad apdi niñnö, sea kiñ mideia añ au nibö, manö kub wiñ al hagöm haga, “Miñi riköm, God niñpe ke niñbi bi gau aip ram gi löm mideinab. Niñpe niñbi bi gau aip han mideinab niñöm kale niñbi bi niñpe mideinabol. God niñpe ke kalip aip midöm, God kale mideinab. *

4 Niñpe amgö niñg amgö kale midöp u magöñhalö hik gi yunab. Niñbi bi umagnabol; miñör udö, mög gö mitöñ gagnabol; ilön udagnabol. Niñhön ginig: miñöñ naböñ nöd nibö u had ur göm uri midagöp,” a ga. *

5 Pen Bi kiñ sea adö asika u yip haga, “Yad nan magöñhalö gisön nibö gi labin,” a ga. Anig hagöm yip haga, “Manö hagabin i kalik kliñ rikmön. Manö anibi, manö niñjö yabiñ, niñbi bi gau böñ nöp niñ udöl,” a ga. *

6 Anig hagöm yip haga, “Nan uri hagajin gau magöñhalö hadö gipin. Yad hadame dagol gau midmidin, hainö pör nöp pör nöp mideinabin. Yad nöp ginö, nan gau magöñhalö it göm midöp. Yad nöp ginö, nan gau magöñhalö ur ginig ginab. Niñbi bi an niñg nan gainim, kalip hagnö, niñg ilam nibö niñg kamij magö ñeb u niññabol; rauagnabol, yiharij nöp niññabol. *

7 Niñbi bi marö auö, gasi iru niñagöm, yip cig göl gi nöp mideinabol gau, kalip nan hagajin i magöñhalö niñnabin. Yad Nap kale midnö, kale niñ pai yad mideinabol. *

8 Pen niñbi bi God niñp cig gino, hanip marö aunab a göm piñij gipal gau; niñbi bi yip niñ udöm arö gipal

gau; niñbi bi nan naij yabiñ nan gac yabiñ gipal gau; niñbi bi wip albal gau; niñbi si bi si gipal gau; niñbi bi kuj gipal gau; niñbi bi god piral nan yiharij gau sabe gipal gau; niñbi bi manö piral hagpal gau; kale magöñhalö am mideinabol niñg wañö mab mitañ salpa halö inab u. Niñbi bi miñgan anibu arnabol u, Kuöyan Umnabol, a gipun,” a ga. *

Jerusalem gisön nibö

9 Ejol unbö mudun jij nöd kinañ kale dauajal gau, ejol añi ap apöm yip haga, “Auö, Sipsip Pi u, niñbi niñpe udnig gab u, niñbi anibu nöp yamnö niññabol,” a ga.

10 Anig hageia, God Ana u yip ba lö niñöl gi, ejol u yip udöm, dam ram miñöñ no ilö kub yabiñ i adö gilañ ap amöm, yip yamö niñnö, Daun Kub U† u, Jerusalem u, God kumi kabö adö lañ midöp au nibö auajip. *

11 God Jerusalem gisön nibö u yuö auö niñöl gi niñnö, God niñpe mailö aij ke halö miñmailö gab rö u, daun anibu u rö nöp mailö aij ke halö miñmailö gajip. Daun kliñ aij anibu kabö aij aij mani iru rauep rö, kabö jaspam miñmailö göp rö u, miñmailö göm mideia. *

12 Kabö waryö milö yabiñ Jerusalem gisön nibö u gipabö göm, adan ramö unbö miñgan lañ gau mideia. Adan ramö unbö miñgan lañ gau ajöñ ke ke mideia. Pen ejol unbö miñgan lañ adan ramö ajöñ anib gau ke ke abad mideila. Adan ramö ajöñ anib gau, naböñ adö lañ Juda it ke ke unbö miñgan lañ midpal rö, ajöñ unbö miñgan lañ gau ke ke kalik kliñ rikla. *

13 Adan ramö ajöñ anib gau: ain adö mij miñhau niñgan; usij adö jij miñhau niñgan; goñ lödañ miñhau niñgan; goñ lödañ miñhau niñgan.

* 21:2: Ais 52:1; 61:10; Hib 11:16; 12:22; Rep 3:12

* 21:3: Lep 26:11,12; Esi 37:27; Sek 2:10; 2Ko

6:16 * 21:4: Ais 35:10; 65:19; Rep 7:17

* 21:5: 2Ko 5:17

* 21:6: Ais 55:1; Jer 2:13; Jon 7:37; Rep

1:8,17; 22:17 * 21:7: 2Sa 7:14; Sam 89:26-27

* 21:8: Mad 25:41; Hib 10:38-39; Rep 20:15; 22:15

* 21:10: Esi 40:2

* 21:11: Ais 60:1-2,19

* 21:12: Esi 48:30-35

14 Pen waryö anıbu nöd it göm, kabö mılö kub unbö mıgan laŋ mılöbö lı lı udöm, hainö waryö gıla adö anıbu. Kabö mılö kub anıb gau, Sipsip Pi manö ud arep bı unbö mıgan laŋ gau, hib kale gau kalı kılın rıkla.

15 Ejol yıp manö hagajıp anıbu ilöŋ kabö gol udöm gıla ap udöl mıdeia. İlöŋ anıbu rö udöm, nan ap ilöŋ adıp adıp löm, nan anıbu mılö aige gö rö mıdöp u wö ral nıŋbal. Pen ejol ilöŋ anıbu udöm daun kub anıbu lı nıŋnıg geia; adan ramö ajöŋ abe, kabö waryö abe, daun kub magöŋhalö lı nıŋnıg geia. *

16 Pen ejol nıpe ilöŋ anıbu udöm, daun nıme u ilöŋ u ud adıp adıp löm, daun kub anıbu mılö aige gö rö mıdajıp u wö ral nıŋö, yad nıŋnö, mıŋ nıbö jıŋ dwelp dausan sıdadia ara; lödaŋ nıbö lödaŋ dwelp dausan sıdadia ara. Pen gılaŋ gı ke mıdageia, adıp adıp anıbu nöp dwelp dausan sıdadia ara. *

17 Pen ejol anıbu nıpe ilöŋ anıbu udöm, daun kub waryö gıgabö ga u, nıbi bı ilöŋ löm wö ral nıŋbal rö wö ralöm, mınöŋ yaŋ nıbö naböŋ adö laŋ wö ral nıŋö, yad nıŋnö, kiubid unbö nın juöl mudun jıŋ ado gı da mıhau mıhau (144) ara.†

18 Waryö anıbu, kabö jasper a gıpal u udöm gı lö mıdeia. Daun kub u, kabö gol aij aij glas rö kıd yabıt göl mıdöp u nöp udöm gı lö mıdeia u me, kıd yabıt göl mıdeia. *

19 Kabö mılö kub, kabö waryö it yaŋ mıdeia gau, kabö aij aij mani kub raupep ke ke iru nöp udöm, kabö mılö kub unbö mıgan laŋ anıb gau gı lö mıdeia. Naböŋ waŋıg nıbö yaŋ kabö jasper u gı lö mıdeia; naböŋ yıgwö aŋ nıbö u kabö mu, sapaia u gı lö mıdeia; naböŋ yıgwö nıgaŋ nıbö u kabö kamıŋ kamıŋ bö, aged u gı lö mıdeia; naböŋ yıgwö mılö u kabö

kıkamıŋ bö, emral u gı lö mıdeia;

20 naböŋ mamıd u kabö aıı abe rud abe uı maıı gı mıdöp, sadoniks u gı lö mıdeia; naböŋ kagoı jıŋ u kabö aıı, kanilian u gı lö mıdeia; naböŋ mudun u kabö uhaıın, krisolaid u gı lö mıdeia; naböŋ raleb u kabö kıkamıŋ bö, berıl u gı lö mıdeia; naböŋ ajıp u kabö uhaıın ke yabıt, dopas u gı lö mıdeia; naböŋ sıduŋ laŋ u kabö kıkamıŋ bö abe uhaıın abe uı maıı gı mıdöp, krisopres u gı lö mıdeia; naböŋ agıp laŋ u kabö aıı, haiasin u gı lö mıdeia; naböŋ mıgan laŋ u kabö mu, amedis u gı lö mıdeia.

21 Adan ramö ajöŋ unbö mıgan laŋ gau, magö kaıum kıbap mılep rö rud gab, pöl a gıpal kub ke yabıt unbö mıgan laŋ udöm gı lö mıdeia. Daun kub anıbu, lor gau kabö gol aij aij glas rö kıd göl mıdöp u nöp udöm gı lö mıdeia u me, kıd yabıt göm mıdeia.

22 Pen daun kub anıbu yad God sabe gep ram ap nıŋagnö. God Bı Kub, Bı kılö ke yabıt u abe, Sipsip Pi u abe mıdpıl rö, God sabe gep ram ap mıdagöp; kale apıl mıhau God sabe gep ram mıdpıl.

23 Pen God mailö aij ke yabıt nıpe mımailö göm, Sipsip Pi lam mailö gab rö u mımailö göm gıpıl rö, daun anıb au sıdö rakın wög ap mıdagöp. *

24 Nıbi bı ram mınöŋ ke ke gau nıbö apöm daun anıbu am mıdeinaböl gau, mailö aij anıbu nıŋöl gı ajeinaböl. Kın mınöŋ naböŋ it i ke ke gau nıbö daun anıbu am mıdeinaböl gau, nan nıhön nıhön aij, nan nıhön nıhön mailö halö ram kale gıla gau, halö dam daun kub raul mıgan anıbu am mıdeinaböl. *

25 Pen daun anıbu, ajöŋ gau gıŋagnaböl; sıbön auagnab nıŋöm ajöŋ pör pör hıköl nöp mıdeinab. *

26 Nıbi bı ram mınöŋ ke ke

* 21:15: Esi 40:3; Rep 11:1 * 21:16: Grik manö hagöm 12,000 sıdadia a ga u, 2,200 kilomida rö.

† 21:17: Grik manö hagöm kiubid unbö nın juöl mudun jıŋ ado gı da mıhau mıhau (144) a ga u, mida unbö nın juöl mıhau nıgaŋ ado gı da mamıd u (65) rö. * 21:18: Ais 54:11-12 * 21:23: Ais

60:19-20; Rep 22:5 * 21:24: Ais 60:3,5 * 21:25: Ais 60:11

gau n̄bō apōm daun an̄bu am m̄deinaböl gau, nan n̄hōn n̄hōn aij, nan n̄hōn n̄hōn mailö halö ram kale ḡla gau, halö dam daun kub raul m̄gan an̄bu am m̄deinaböl.

²⁷ God n̄p as̄ mas̄ göp nan u, daun raul m̄gan an̄bu aröl rö lagnab. N̄bi b̄i god p̄ral sabe göm ḡi naj yab̄t̄ ḡipal gau, daun raul m̄gan an̄bu aröl rö lagnab. N̄bi b̄i p̄r p̄r n̄p kam̄n̄ m̄deinaböl köp an̄bu yan̄, Sipsip Pi hib kale kal̄i k̄l̄iñ r̄iknab gau n̄p, daun raul m̄gan an̄bu arnaböl. *

22

N̄g Kam̄n̄ Magö N̄eb u

¹ Ejol an̄bu, n̄g kam̄n̄ magö n̄eb u ȳp yamö n̄n̄n̄. N̄g auaj̄p an̄bu, glas m̄mailö göp rö m̄mailö ḡi auaj̄p. N̄g an̄bu, God aip, Sipsip Pi u aip, sea kin̄ kale ap̄il m̄hau as̄ikpil au ḡlan̄ n̄bō ilam juöm, *

² daun kub lor aṅ au amöm ara. N̄g goṭ böṅ böṅ mab n̄n̄n̄m p̄r p̄r m̄deinaböl mab u rana. Mab ur an̄bu, m̄i añ̄i añ̄i rak̄n̄ ke ke m̄gan lan̄ u n̄p, p̄r n̄p magö p̄löp. Pen mab uṭaṅ an̄bu, n̄bi b̄i ram m̄n̄n̄ ke ke gau n̄bō kal̄i p̄ gö kam̄n̄ l̄in̄m rö n̄p m̄döp. *

³ Daun kub an̄bu, God n̄p as̄ mas̄ göp nan u m̄dagöp. God aip, Sipsip Pi u aip, sea kin̄ kale u daun kub aṅ au m̄deinab. God n̄bi b̄i n̄pe gau, n̄p wög ḡi n̄öl ḡi m̄deinaböl.

⁴ Daun kub an̄bu, God n̄bi b̄i n̄pe gau Sipsip Pi mulu ad̄iṅ n̄pe u n̄n̄n̄böl. Sipsip Pi hib n̄pe u nable kale lan̄ kal̄i k̄l̄iñ r̄ik l̄l̄ö m̄deinab. *

⁵ S̄ib̄ön auagnab. God B̄i Kub u mailö kale u m̄deinab u me, hapö m̄ṭaṅ abe, s̄idö abe wög ap m̄dageinab. Kale p̄r n̄p p̄r n̄p kin̄ rö m̄deinaböl. *

Söl m̄döp Jisas aunab

⁶ Pen ejol an̄bu ȳp haga, “Manö hagabin an̄bi manö p̄ral wasö; manö n̄n̄n̄ yab̄t̄. God B̄i Kub, Ana n̄pe b̄i manö hagep n̄pe gau kal̄i p̄ gas̄i n̄ö manö n̄pe hagm̄dal God an̄bu n̄p, ȳp yuö apem, söl m̄döp ḡinab manö u hag n̄abin,” a ga. *

⁷ Jisas manö hagöm hagab, “N̄n̄jim! Söl m̄döp n̄n̄n̄bin. Nan n̄hōn n̄hōn hainö ḡin̄g gab u, buk an̄bi m̄döp. N̄bi b̄i an̄ manö an̄bi n̄n̄ udöm, hagöp rö ḡinaböl gau, aij gö n̄n̄öl ḡi m̄ñ m̄ñ ḡinaböl,” a göp. *

⁸ Yad Jon, ejol manö hagaj̄p u abe, nan n̄hōn n̄hōn gaj̄p u abe magöṅhalö n̄n̄n̄. Pen ejol manö hagaj̄p u abe, nan n̄hōn n̄hōn gaj̄p u abe magöṅhalö n̄n̄ p̄s gem, ap lug ejol an̄bu ma iṭ n̄pe au kugom ȳmem, n̄p sabe ḡinam, a ḡinö u pen *

⁹ ȳp haga, “Wasö! Ȳp an̄g gagm̄n̄; God n̄p n̄p sabe ḡim̄n̄. Ne God n̄p wög ḡi m̄dpan u, namam God manö hagep b̄i gau abe, n̄bi b̄i manö m̄döp buk aṅ an̄bi hagöp rö ḡipal gau abe, kale God n̄p wög ḡipim rö, yad u rö n̄p God n̄p wög ḡipin,” a ga.

¹⁰ Pen ejol an̄bu ȳp haga, “Hainö ḡinab manö kal̄i k̄l̄iñ r̄ikpan yagol u, ud mamoc ḡim̄n̄ gau p̄i ḡi lagm̄n̄; söl m̄döp, manö kal̄i k̄l̄iñ r̄ikpan rö magöṅhalö ḡinab.

¹¹ An̄b u n̄n̄n̄m, n̄bi b̄i ḡi naj ḡipal gau, kale u rö n̄p naḡi naj adö u n̄p göl ḡi m̄daiöl; n̄bi si b̄i si ḡipal gau, kale adö an̄bu n̄p göl ḡi m̄daiöl; n̄bi b̄i ḡi aij ḡipal gau, kale adö aij an̄bu n̄p göl ḡi m̄daiöl; n̄bi b̄i uṭ m̄dpal gau, kale unbö rö n̄p uṭ m̄daiöl,” a ga. *

¹² Jisas manö hagöm hagab, “N̄n̄jim! Söl m̄döp n̄n̄n̄bin. N̄n̄ an̄bu, kale n̄bi b̄i yad gau n̄hōn n̄hōn ḡipim u n̄n̄em, pen u rö n̄p nan aij n̄n̄n̄bin. *

* 21:27: Ais 52:1; Esi 44:9; 1Ko 6:9-10 * 22:1: Esi 47:1 * 22:2: Jen 2:9; Esi 47:12; Joe 3:18; Sek 14:8 * 22:4: Mad 5:8; Rep 3:12 * 22:5: Dan 7:18,27; Rep 5:10; 20:6; 21:23,25 * 22:6: Rep 1:1 * 22:7: Rep 1:3 * 22:8: Rep 19:10 * 22:11: Dan 12:10 * 22:12: Ais 40:10; Jer 17:10; Rep 2:23

13 Yad hadame dagol gau midmidin, hainö pör nöp pör nöp mideinabin. Yad nöp ginö, nan gau magöñhalö it göm midöp. Yad nöp ginö, nan gau magöñhalö ur ginig ginab. It u yad nöp, piñ u yad nöp midpin. *

14 “Nibi bi waij kale ñig li aij ginaböl gau, miñ miñ ginaböl. Mab magö ñiñ pör pör mideinaböl u ñinö, kale ñiñöm am daun kub raul migang anibu arnaböl. *

15 Pen kain hapeb gau, daun anibu aröl rö lagöp. Nibi bi kuj gipal gau, nibi si bi si gipal gau, wip albal gau, nan yiharinj gau god hon a göm sabe gipal gau, manö piral haggal gau, kale hön yan nöp mideinaböl.

16 “Yad Jisas, ejol yad u hag yunö, amöm kalöp nibi bi yad cöc ram minöñ ke ke gau midpim gau, kalöp manö yad anibi hag ñöb. Yad me, Depid rikö, riklö rik dam dapil gilö, Bi Kub mideinab a gila u nöp yad midpin. Yad me, gapig paglin kub ram runig gö niñöl gi, ap rannab, a gipal u nöp yad midpin,” a ga. *

17 God Ana u abe, Bi nibi udnab nibi anibu abe, “Aue!” a gipil.

Nibi bi manö anib i niñeinaböl gau u rö nöp, “Aue!” a göl.

Kale nibi bi ñig nan göp gau magöñhalö aumim! Aumim, ñig kaminj magö ñeb u yiharinj ud ñinim. *

18 Nibi bi manö buk anibi midöp amgö li niñöm haglö, kale niñmim gau, nan niñhön niñhön hainö ginim manö u niñ aij gimim. Nibi bi rimnap manö anib i niñöm, manö rimnap halö ut matig einaböl u, God kalip pen ilön ñöm gö, marö kub buk anibi hagöp rö halö udnaböl. *

19 Pen nibi bi manö anib i, nabön rimnap udagun a göm arö einaböl u, God kalip pen mab magö ñiñ pör pör mideinaböl hagöp u wasö gö ñiñagnaböl; Daun Kub Ut am

mideinaböl hagöp u abe wasö gö aragnaböl.

20 Bi manö kalig klin rikpin anibi hagöp Bi u hagöm hagöp, “Yau! Söl midöp ninabin,” a göp.

Anib unbö rö aij! Bi Kub Jisas, ne aumön! *

21 Bi Kub hon Jisas kalöp God nibi bi nipe mög gö abad mid aij göl gi midainim. Anib unbö rö aij.

* 22:13: Ais 44:6; Rep 1:8,17; 21:6 * 22:14: Jen 2:9; 3:22 * 22:16: Nab 24:17; Ais 11:1,10; Ro 1:3; Rep 2:28; 5:5 * 22:17: Ais 55:1; Rep 21:6 * 22:18: Dud 4:2; 12:32 * 22:20: Rep 2:16

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Madyu 1:1-2:12
2	Madyu 2:13-3:6
3	Madyu 3:7-4:11
4	Madyu 4:12-25
5	Madyu 5:1-26
6	Madyu 5:27-48
7	Madyu 6:1-24
8	Madyu 6:25-7:14
9	Madyu 7:15-29
10	Madyu 8:1-17
11	Madyu 8:18-34
12	Madyu 9:1-17
13	Madyu 9:18-38
14	Madyu 10:1-23
15	Madyu 10:24-11:6
16	Madyu 11:7-30
17	Madyu 12:1-21
18	Madyu 12:22-45
19	Madyu 12:46-13:23
20	Madyu 13:24-46
21	Madyu 13:47-14:12
22	Madyu 14:13-36
23	Madyu 15:1-28
24	Madyu 15:29-16:12
25	Madyu 16:13-17:9
26	Madyu 17:10-27
27	Madyu 18:1-22
28	Madyu 18:23-19:12
29	Madyu 19:13-30
30	Madyu 20:1-28
31	Madyu 20:29-21:22

date	Scripture
1	Madyu 21:23-46
2	Madyu 22:1-33
3	Madyu 22:34-23:12
4	Madyu 23:13-39
5	Madyu 24:1-28
6	Madyu 24:29-51
7	Madyu 25:1-30
8	Madyu 25:31-26:13
9	Madyu 26:14-46
10	Madyu 26:47-68
11	Madyu 26:69-27:14
12	Madyu 27:15-31
13	Madyu 27:32-66
14	Madyu 28:1-20
15	Mak 1:1-28
16	Mak 1:29-2:12
17	Mak 2:13-3:6
18	Mak 3:7-30
19	Mak 3:31-4:25
20	Mak 4:26-5:20
21	Mak 5:21-43
22	Mak 6:1-29
23	Mak 6:30-56
24	Mak 7:1-23
25	Mak 7:24-8:10
26	Mak 8:11-9:1
27	Mak 9:2-29
28	Mak 9:30-10:12

February

March

date	Scripture
1	Mak 10:13-31
2	Mak 10:32-52
3	Mak 11:1-26
4	Mak 11:27-12:17
5	Mak 12:18-37
6	Mak 12:38-13:13
7	Mak 13:14-37
8	Mak 14:1-21
9	Mak 14:22-52
10	Mak 14:53-72
11	Mak 15:1-47
12	Mak 16:1-20
13	Luk 1:1-25
14	Luk 1:26-56
15	Luk 1:57-80
16	Luk 2:1-35
17	Luk 2:36-52
18	Luk 3:1-22
19	Luk 3:23-38
20	Luk 4:1-30
21	Luk 4:31-5:11
22	Luk 5:12-28
23	Luk 5:29-6:11
24	Luk 6:12-38
25	Luk 6:39-7:10
26	Luk 7:11-35
27	Luk 7:36-8:3
28	Luk 8:4-21
29	Luk 8:22-39
30	Luk 8:40-9:6
31	Luk 9:7-27

date	Scripture
1	Luk 9:28-50
2	Luk 9:51-10:12
3	Luk 10:13-37
4	Luk 10:38-11:13
5	Luk 11:14-36
6	Luk 11:37-12:7
7	Luk 12:8-34
8	Luk 12:35-59
9	Luk 13:1-21
10	Luk 13:22-14:6
11	Luk 14:7-35
12	Luk 15:1-32
13	Luk 16:1-18
14	Luk 16:19-17:10
15	Luk 17:11-37
16	Luk 18:1-17
17	Luk 18:18-43
18	Luk 19:1-27
19	Luk 19:28-48
20	Luk 20:1-26
21	Luk 20:27-47
22	Luk 21:1-28
23	Luk 21:29-22:13
24	Luk 22:14-34
25	Luk 22:35-53
26	Luk 22:54-23:12
27	Luk 23:13-43
28	Luk 23:44-24:12
29	Luk 24:13-53
30	Jon 1:1-28

date	Scripture
1	Jon 1:29-51
2	Jon 2:1-25
3	Jon 3:1-21
4	Jon 3:22-4:3
5	Jon 4:4-42
6	Jon 4:43-54
7	Jon 5:1-23
8	Jon 5:24-47
9	Jon 6:1-21
10	Jon 6:22-40
11	Jon 6:41-71
12	Jon 7:1-29
13	Jon 7:30-52
14	Jon 7:53-8:20
15	Jon 8:21-30
16	Jon 8:31-59
17	Jon 9:1-41
18	Jon 10:1-21
19	Jon 10:22-42
20	Jon 11:1-53
21	Jon 11:54-12:19
22	Jon 12:20-50
23	Jon 13:1-30
24	Jon 13:31-14:14
25	Jon 14:15-31
26	Jon 15:1-27
27	Jon 16:1-33
28	Jon 17:1-26
29	Jon 18:1-24
30	Jon 18:25-19:22
31	Jon 19:23-42

date	Scripture
1	Jon 20:1-31
2	Jon 21:1-25
3	Aposil 1:1-26
4	Aposil 2:1-47
5	Aposil 3:1-26
6	Aposil 4:1-37
7	Aposil 5:1-42
8	Aposil 6:1-15
9	Aposil 7:1-29
10	Aposil 7:30-50
11	Aposil 7:51-8:13
12	Aposil 8:14-40
13	Aposil 9:1-25
14	Aposil 9:26-43
15	Aposil 10:1-33
16	Aposil 10:34-48
17	Aposil 11:1-30
18	Aposil 12:1-23
19	Aposil 12:24-13:12
20	Aposil 13:13-41
21	Aposil 13:42-14:7
22	Aposil 14:8-28
23	Aposil 15:1-35
24	Aposil 15:36-16:15
25	Aposil 16:16-40
26	Aposil 17:1-34
27	Aposil 18:1-21
28	Aposil 18:22-19:12
29	Aposil 19:13-41
30	Aposil 20:1-38

date	Scripture
1	Apos:l 21:1-16
2	Apos:l 21:17-36
3	Apos:l 21:37-22:16
4	Apos:l 22:17-23:10
5	Apos:l 23:11-35
6	Apos:l 24:1-27
7	Apos:l 25:1-27
8	Apos:l 26:1-32
9	Apos:l 27:1-20
10	Apos:l 27:21-44
11	Apos:l 28:1-31
12	Rom 1:1-17
13	Rom 1:18-32
14	Rom 2:1-24
15	Rom 2:25-3:8
16	Rom 3:9-31
17	Rom 4:1-12
18	Rom 4:13-5:5
19	Rom 5:6-21
20	Rom 6:1-23
21	Rom 7:1-14
22	Rom 7:15-8:6
23	Rom 8:7-21
24	Rom 8:22-39
25	Rom 9:1-21
26	Rom 9:22-10:13
27	Rom 10:14-11:12
28	Rom 11:13-36
29	Rom 12:1-21
30	Rom 13:1-14
31	Rom 14:1-23

date	Scripture
1	Rom 15:1-21
2	Rom 15:22-16:7
3	Rom 16:8-27
4	1 Korid 1:1-17
5	1 Korid 1:18-2:5
6	1 Korid 2:6-3:4
7	1 Korid 3:5-23
8	1 Korid 4:1-21
9	1 Korid 5:1-13
10	1 Korid 6:1-20
11	1 Korid 7:1-24
12	1 Korid 7:25-40
13	1 Korid 8:1-13
14	1 Korid 9:1-18
15	1 Korid 9:19-10:13
16	1 Korid 10:14-11:1
17	1 Korid 11:2-16
18	1 Korid 11:17-34
19	1 Korid 12:1-26
20	1 Korid 12:27-13:13
21	1 Korid 14:1-17
22	1 Korid 14:18-40
23	1 Korid 15:1-28
24	1 Korid 15:29-58
25	1 Korid 16:1-24
26	2 Korid 1:1-11
27	2 Korid 1:12-2:11
28	2 Korid 2:12-17
29	2 Korid 3:1-18
30	2 Korid 4:1-12
31	2 Korid 4:13-5:10

date	Scripture
1	2 Korid 5:11-21
2	2 Korid 6:1-13
3	2 Korid 6:14-7:7
4	2 Korid 7:8-16
5	2 Korid 8:1-15
6	2 Korid 8:16-24
7	2 Korid 9:1-15
8	2 Korid 10:1-18
9	2 Korid 11:1-15
10	2 Korid 11:16-33
11	2 Korid 12:1-10
12	2 Korid 12:11-21
13	2 Korid 13:1-14
14	Galesia 1:1-24
15	Galesia 2:1-16
16	Galesia 2:17-3:9
17	Galesia 3:10-22
18	Galesia 3:23-4:20
19	Galesia 4:21-5:12
20	Galesia 5:13-26
21	Galesia 6:1-18
22	Epesas 1:1-23
23	Epesas 2:1-22
24	Epesas 3:1-21
25	Epesas 4:1-16
26	Epesas 4:17-5:2
27	Epesas 5:3-33
28	Epesas 6:1-24
29	Pilipai 1:1-26
30	Pilipai 1:27-2:18

date	Scripture
1	Pilipai 2:19-3:6
2	Pilipai 3:7-4:1
3	Pilipai 4:2-23
4	Kolosi 1:1-20
5	Kolosi 1:21-2:7
6	Kolosi 2:8-23
7	Kolosi 3:1-17
8	Kolosi 3:18-4:18
9	1 Desalonaika 1:1-2:9
10	1 Desalonaika 2:10-3:13
11	1 Desalonaika 4:1-5:3
12	1 Desalonaika 5:4-28
13	2 Desalonaika 1:1-12
14	2 Desalonaika 2:1-17
15	2 Desalonaika 3:1-18
16	1 Dimodi 1:1-20
17	1 Dimodi 2:1-15
18	1 Dimodi 3:1-16
19	1 Dimodi 4:1-16
20	1 Dimodi 5:1-25
21	1 Dimodi 6:1-21
22	2 Dimodi 1:1-18
23	2 Dimodi 2:1-21
24	2 Dimodi 2:22-3:17
25	2 Dimodi 4:1-22
26	Daidas 1:1-16
27	Daidas 2:1-14
28	Daidas 2:15-3:15
29	Pilimon 1:1-25
30	Hibru 1:1-14
31	Hibru 2:1-18

date	Scripture
1	Hibru 3:1-19
2	Hibru 4:1-13
3	Hibru 4:14-5:14
4	Hibru 6:1-20
5	Hibru 7:1-19
6	Hibru 7:20-28
7	Hibru 8:1-13
8	Hibru 9:1-10
9	Hibru 9:11-28
10	Hibru 10:1-18
11	Hibru 10:19-39
12	Hibru 11:1-16
13	Hibru 11:17-31
14	Hibru 11:32-12:13
15	Hibru 12:14-29
16	Hibru 13:1-25
17	Jems 1:1-18
18	Jems 1:19-2:17
19	Jems 2:18-3:18
20	Jems 4:1-17
21	Jems 5:1-20
22	1 Pida 1:1-12
23	1 Pida 1:13-2:10
24	1 Pida 2:11-3:7
25	1 Pida 3:8-4:6
26	1 Pida 4:7-5:14
27	2 Pida 1:1-21
28	2 Pida 2:1-22
29	2 Pida 3:1-18
30	1 Jon 1:1-10

date	Scripture
1	1 Jon 2:1-17
2	1 Jon 2:18-3:2
3	1 Jon 3:3-24
4	1 Jon 4:1-21
5	1 Jon 5:1-21
6	2 Jon 1:1-13
7	3 Jon 1:1-14
8	Jud 1:1-25
9	Repelesin 1:1-20
10	Repelesin 2:1-17
11	Repelesin 2:18-3:6
12	Repelesin 3:7-22
13	Repelesin 4:1-11
14	Repelesin 5:1-14
15	Repelesin 6:1-17
16	Repelesin 7:1-17
17	Repelesin 8:1-13
18	Repelesin 9:1-21
19	Repelesin 10:1-11
20	Repelesin 11:1-19
21	Repelesin 12:1-18
22	Repelesin 13:1-18
23	Repelesin 14:1-20
24	Repelesin 15:1-8
25	Repelesin 16:1-21
26	Repelesin 17:1-18
27	Repelesin 18:1-24
28	Repelesin 19:1-21
29	Repelesin 20:1-15
30	Repelesin 21:1-27
31	Repelesin 22:1-21

December